

בסייעתא דשמיא

קובץ חבורות

על מסכת נדה והלכות נדה וטבילה

חבורת נר גבריאלי - ישיבת מיר הקדושה בארץ ישראל

מהדורא שניה - תש"פ

ופשוט שבכדי להסיק הלכה למעשה יש לבדוק כל דבר במקורו ובמקום הצורך תש"ח

הערות והארות יתקבלו בברכה 02-580-3378

2	תוכן ענינים	
3	סימן קפג' דם היוצא בהרגשה ושלא בהרגשה (נז):	
5	הלכות - אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים	
7	סימן קפד' וסתות דאורייתא או דרבנן (טז):	
9	וסת הימים ושעות (סג):	
9	הלכות - אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים	
16	סימן קפה' אמתלא (כתובות כב):	
17	הלכות - דין אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני	
19	סימן קפו' בדיקות בשעת תשמיש (יב):	
19	(הלכות - דין בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש)	
22	סימן קפז' רואה מחמת תשמיש (סו):	
23	הלכות - דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש	
32	סימן קפח' מראות הדמים (יט):	
32	הלכות - דיני מראות הדם	
36	סימן קפט' וסת הדילוג (סד):	
36	חזרה וסתה למקומה (סד):	
37	וסת האונס (יא, סג):	
38	קביעות וסת בימי נדה וזיבה (לט):	
39	ביאור המחלוקת רב פפא ורב הונא בדרי"י אם מונין למנין הראוי (לט):	
39	הלכות - דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאין לה וסת קבוע	
52	סימן קצ' דיני תלייה בכתמים (נח):	
54	דיני תלייה בבדיקות (יד):	
55	תולין הקלקלה במקולקלת (נט: - ס:)	
58	הלכות - דיני כתמים ובדיקות האשה	
74	סימן קצא' אשה העושה צריכה וראתה דם (נט):	
75	(הלכות - דיני אשה שמצאה דם בהשתנה)	
77	סימן קצב' דם חימוד (סו):	
78	הלכות - דיני כלה הנכנסת לחופה	
80	סימן קצג' דם בתולים (סה):	
81	הלכות - דין דם בתולים	
82	סימן קצד' דיני יולדת ומפלת	
87	סימן קצה' הרחקות (שבת יג, כתובות סא): הלכות - דברים האסורים בזמן נדותה	
93	סימן קצו' הפסק טהרה ז' נקיים (סח: - סט):	
94	(הלכות - דיני לבישת הלבון ובדיקתה)	
100	סימן קצז' שלא תטבול האשה ביום	
103	סימן קצח' בענין חציצות (סו: - סז):	
104	הלכות - דיני טבילה וחציצה	
116	סימן קצט' גדר תקנת חפיפה	
116	שלא להרחיק החפיפה מהטבילה	
117	הלכות - שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול	
121	סימן ר' אימתי תעשה ברכת הטבילה	
126	יו"ד סימן קפב' דיני לא ילבש	123
126	אהע"ז סימן כא' הרחקה מן העריות	141
162	סיכומי הסוגיות אליבא דהילכתא	129
162	סיכומי הסוגיות אליבא דהילכתא	129
209	מראה מקומות	172
209	מבנים	201
209	ציונים לחזרה	

דם היוצא בהרגשה ושלא בהרגשה (נדה נו):

ביאור התנאי דהרגשה

איתא בגמ' "אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה". ונחלקו בגמ' לדעת שמואל אם טמאה עכ"פ מדרבנן או דאפי' טומאה דרבנן ליכא, אבל הא מיהא מבואר דבישבה ע"ג קרקע ואח"כ מצאה עליה דם טהורה מדאורייתא כל כמה שלא הרגישה. ובביאור האי דינא דבעינן הרגשה כתבו האחרונים (ע' סד"ט סקצ"ג ד"ה טרם אכלה) דיש לחקור אם ה"ט משום דבלא הרגשה ליכא הוכחה שהדם הגיע מהאשה (ואע"ג דקי"ל דספק דאורייתא לחומרא, כתב הסד"ט דהאי גזיה"כ דעד שתרגיש בבשרה הוי כעין הגזיה"כ דממזר ודאי אמר רחמנא ולא ממזר ספק) וממילא כשיש הוכחה ברורה שהדם יצא מהאשה אה"נ תהיה טמאה אפי' בלי הרגשה, או דאפי' יודעים בודאי שהדם הגיע ממנה אעפ"כ גזיה"כ דטהורה היא כיון שלא הרגישה.

והנה, מבואר שנחלקו הראשונים בדבר. דע' בתורי"ד שביאר מימרא דשמואל דה"ט דטהורה דאימור דלא בדקה שפיר, ומשמע דכל כמה שידעינן בודאי שבדקה שפיר אה"נ תהיה טמאה אפי' בלי הרגשה דתו ליכא למימר שלא הגיע הדם ממנה. ובאמת כן הוא פשוט משמעות הגמ' במסקנא דאיתא "אפילו קרקע דמיבדק שפיר דאיכא למימר מגופה אתיא, טהור" ולשון דאיכא למימר משמע דאינו ודאי שהדם הגיע מגופה, וחידש שמואל דאם לא הרגישה אה"נ תלינן שמא הגיע הדם ממקו"א. אבל מצד שני צ"ב לדידה מהגמ' בהמשך שהביאה ג' אפשרויות של ספק הרגשה, ובעומדת משוך ואתוים אנו תולין לחומרא לטמא האשה הגם דליכא הוכחה שהגיע הדם ממנה דהלא יש עוד אפשרות שאין ההרגשה מהדם אלא מהמ"ר או מהעד או מהשמש.

אמנם, ע' בחי' הרשב"א שביאר במסקנת הגמ' דלשון "איכא למימר" לאו דוקא הוא, ור"ל דודאי הגיע הדם ממנה ואעפ"כ היא טהורה משום שלא הרגישה, וע"כ דאין ההרגשה רק כהוכחה וסימן לטומאה אלא היא סיבת הטומאה דבלי הרגשה א"א לטמאות האשה. וכן משמע לכאורה מתוס' (ד"ה מודה שמואל) שכתבו דאפי' מוחזק לה שלא הרגישה טמאה "הואיל וראתה דם נידות" וצ"ב דעל זה גופה אנו דנים אם דם זה הגיע ממנה או ממקו"א, ומשמע דלא פי' תוס' כתורי"ד הנ"ל אלא הגם שיודעים בודאי שהדם ממנה אעפ"כ מדאורייתא טהורה כיון שלא הרגישה. ועיי' בסד"ט שהוכיח כן גם ממש"כ תוס' בדף נו: (ד"ה הרואה) דבכתם מזמן רחוק אפ"ל ארשה ולא אדעתא, ויל"ע דאכתי ליכא הוכחה שהגיע הדם ממנה, ומבואר דס"ל לתוס' דמה דבעינן הרגשה אינה כדי להוכיח שהדם הגיע ממנה אלא גזיה"כ היא דרך טמאה בהרגשה. ויל"ע מהו גדר האי גזיה"כ דרך בהרגשה טמאה.

והנה, איתא בגמ' "ואכתי מיבעי ליה בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה, תרתי שמע מינה" והקשו הראשונים דאין דורשים ב' דרשות מפסוק א'. וע' בר"ן שביאר דכיון דדרשינן עד שתרגיש בבשרה ממילא משמע נמי ולא בשפיר ולא בחתיכה דאין בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה. אמנם ע' ברשב"א שהביא מה שהקשה רבינו יונה לדחות פי' זה, דאם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה לא מטהרין משום דאינה מרגשת. ולכאורה מבואר מדבריו דה"ט דבעינן הרגשה דבלא"ה לא הוי דרך ראייה בכך והתורה לא טמאה ראייה משונה אלא ראייה רגילה, ולכן דם בחתיכה שדרך לראות בלא הרגשה אה"נ האשה טמאה גם בלי הרגשה. ועד"ז כתב הרשב"א לעיל (ג. ד"ה ואי בעית) דשוטה טמאה (מדאורייתא) הגם שאינה מרגשת כיון שכל ראיותיה לעולם בלא הרגשה (ולכאורה לפי דבריו יוצא דבזה"י שהדרך לראות בלי הרגשה יש לטמאות אשה מדאורייתא גם בלי הרגשה). ומשמע דטעם דהרגשה אינה אלא כדי לשויה כראיה רגילה. ולפי"ז אפי' אם ידעינן בודאי שהדם יצא מהאשה, למשל שלא מצאה הדם על הקרקע אלא בדקה עצמה בעד ומצאה עליה דם, אכתי אין לטמאותה מדאורייתא כל כמה שלא הרגישה.

דם הנמצא בעד בדיקה

אבל האמת היא דגם זה אינו פשוט. דע' בהמשך הגמ' שהביאה ראייה מהאשה שעשתה צריכה וראתה דם דלר"מ בעומדת טמאה וביושבת טהורה, והקשה הגמ' ממנפ"ש דאם הרגישה יושבת אמאי טהורה ואם לא הרגישה עומדת אמאי טמאה. ותי' הגמ' לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר הואי וכו'. וכתבו גדולי האחרונים (שו"ת שב יעקב, וכו"פ סד"ט ומח"ש בס' קפג') דיש להסתפק אם הכוונה שהאשה אומרת שהיא לא הרגישה יציאת הדם ואנחנו אומרים לה שבדאי כן הוא כדבריה ביושבת שלא הרגישה ולכן היא טהורה, אבל בעומדת היא טענה וחשבה שהיתה הרגשת מ"ר ובאמת זו היתה הרגשת הדם ולכן היא טמאה. או דהכוונה הפוך שהיא אומרת שהרגישה יציאת הדם ואנחנו אומרים שבאמת כן הוא כדבריה בעומדת ולכן היא טמאה, אבל ביושבת היא טענה לחשוב שההרגשה היתה של דם ובאמת זו היתה הרגשת מ"ר ולכן היא טהורה. ויש בזה נ"מ גדולה לדינא, דלצד השני יוצא שאנחנו רק תולין שטענה לקולא, אבל אם למשל בדקה האשה בעד והיא טוענת שלא הרגישה לא נחמיר עליה לומר שטענה ושהיא כן הרגישה וכל דם הנמצא על העד אין דינה אלא ככתם בעלמא.

וע' ברש"י (ד"ה דארגישה) דלכאורה מבואר שפי' כהצד השני שכתב דבעגול להכי טהור דאימור הרגשת עד הואי שציערתה בדיקת עד (אגב משמע שיש איזשהו צער בהרגשה, ויל"ע אם אפ"ל כן בהרגשת זיבת דבר לח). ומבואר שהיא טוענת שהיא הרגישה יציאת הדם ובעגול אנחנו אומרים שטענה ובאמת ההרגשה היתה מבדיקת העד וטהורה היא. אבל ע' ברמב"ם שכתב (איסו"ב ט', א') "ואם לא הרגישה ומצאה דם לפניו מן הפרוזדור טמאה שחזקת הדם שבא בהרגשה" ומבואר דהגם שהיא טוענת שלא הרגישה אכן נקטינן לחומרא שבדאי היא כן הרגישה, ונראה שפי' הגמ' כהצד הראשון הנ"ל. והנה, אם דעת הרשב"א הנ"ל כהרמב"ם יוצא שגם באמרה שלא הרגישה כלל אם מצאה דם על עד בדיקה אנו תולין לחומרא שהיא כן הרגישה וטמאה מדאורייתא.

ראיה דתלינן לחומרא

ולכאורה יש הכרח לפרש כהרמב"ם מהמשך הגמ', שהביאה ראייה מהא דתנן נמצא על שלה אתוים טמאים וחייבים בקרבן ולאח"ז טמאים מספק ופטורים מקרבן וה"ט שהגם דארגשה אימור הרגשת שמש היתה. ותמהו האחרונים (נוב"י, סד"ט, חכמ"ב) דאם יש אפשרות לתלות ההרגשה בשמש, א"כ בנמצא על שלה אתוים איך אפשר לחייבם בקרבן הלא אפשר דהרגשת שמש היתה והקרבן הוא חולין בעזרה. ועיי' שתירצו ע"פ הרמב"ם הנ"ל שפסק דאם לא הרגישה ומצאה דם לפניו מן הפרוזדור הרי"ז בחזקת שבא בהרגשה, ולכן בנמצא דם אתוים ע"י בדיקה וחזקת הדם שבא בהרגשה, אמרי' דודאי מה שהרגישה היתה הרגשת הדם (והיא באמת הרגישה רק שטענה וחשבה שהיתה הרגשת השמש) וחייבים בקרבן. ומוכח דבנמצא דם על עד הבדיקה לעולם תולין לחומרא שהרגישה (ואפי' כשטוענת שלא הרגישה) וטמאה מדאורייתא.

אבל צב"ק ממה דאיתא שם בגמ' "אלא לאו דלא ארגשה וקתני נמצא על שלה אתוים טמאים וחייבים בקרבן" ומאי מקשה הגמ' דהלא אפי' לא הרגישה, אעפ"כ בכל דם הנמצא על עד בדיקה אכתי יש לטמאותה דאמרי' שם הנמצא בפרוזדור חזקתו שבא בהרגשה. וצ"ל דרך נתחדש כן אחר שתי' הגמ' דבאמת היתה הרגשה ואפשר שטענה בהרגשת השמש, אבל בההו"א דס"ד דאין להחליף הרגשת השמש בהרגשת הדם א"כ נמצא שלא היה שום הרגשה כלל ואין לומר שחזקת הדם שבא בהרגשה כל כמה שהיא טוענת ודאי שלא הרגישה. שו"מ בסד"ט סי' קפג' סק"ב שהביא מהרשב"א במשמרת הבית (יח:) דמבואר שפי' כהרמב"ם שכתב "בעד הבדוק בין עגול בין משוך טמאה נדה דודאי מגופה אתא ובחרגשה אתא אלא דקא סברא הרגשת עד היא כדאיתא בפרק הרואה". וכ"מ בדברי הרשב"א בחידושו (נו: ד"ה וחכמים) שכתב דכתמי עד הבדיקה דאורייתא נינהו.

ובדעת רש"י לכאורה צ"ל דכיון שהיא טוענת שהיא הרגישה דם ובאמת נמצא דם על עד שלה אתוים אין סיבה להגיד שהיא טענה, ורק באופן שלא מצאה דם מיד אז אין הכרח לחבר ההרגשה להדם ואפשר לדחות שאלו ההרגשה היתה הרגשת שמש ומספק אין להביא חולין לעזרה (דאין הכוונה שבדאי היתה הרגשת שמש ולא הרגשת דם דא"כ אמאי טמאים מספק). ולפי"ז אה"נ כשהיא טוענת שלא הרגישה יציאת הדם אלא השמש אה"נ לא נחמיר עליה לחייבה קרבן מחשש חולין בעזרה. ולכאורה כן צ"ל ג"כ בדעת התורי"ד הנ"ל, דשאלנו דבעומדת משוך ואתוים למה האשה טמאה הלא ליכא הוכחה שהדם הגיע ממנה, וצ"ל דכיון שהיא טוענת שהרגישה דם הוי כודאי ראייה ואה"נ אם היא אומרת שלא הרגישה לא נטמאנה אפי' בעומדת משוך ואתוים.

ויוצא דבמצא דם שלא בהרגשה אינה טמאה מדאורייתא. ולענין טומאה דרבנן, לדעת רב ירמיה מדיפתי לשמואל בודאי טמאה היא מדרבנן, ואפי' בדעת רב אשי כתבו תוסי' (ד"ה מודה שמואל) דמודה דבמצא דם על דבר המקבל טומאה דטמאה היא מדרבנן. ובאמת כדבריהם אפשר לפרש גם בדעת רש"י, והגם שכתב (ד"ה רב אשי) "דשמואל לא איירי בהרגשה כלל" דמשמע דאליבא דשמואל לא בעינן הרגשה כלל כדי לטמא אשה מדאורייתא, אבל בפשטות דברי רש"י אלו תמוהין הן דהלא שמואל אמר בהדיא דהיינו טעמא דטהורה "שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה". ויש מדיחין (ע' שו"ת נוב"י יו"ד סי' נה') דהוספה זו אינה משמואל אלא הגמ' נתנה טעם לדבריו ולמסקנא אין זה הטעם אלא לדעת שמואל אפי' בלא הרגשה טמאה מדאורייתא כל כמה שיודעים שהדם יוצא מגופה, ודוחק. ולכאורה יותר פשוט לומר שכוונת רש"י לפרש שנקודת החידוש של שמואל לא איירי בהרגשה כלל, דשמואל לא בא לחדש אלא שאחר שלא הרגשה ואין כאן שאלה של טומאה דאורייתא אלא של כתמים דרבנן, אז בכה"ג מצא דם על הקרקע אפי' טומאה דרבנן ליכא וכדברי נחמיה דכל דבר שאינו מקבל טומאה אינה מקבל כתמים (וכ"פ החכמ"א ועוד כמה אחרונים בדברי רש"י).

גזירת כתמים

ובטעם שגזרו רבנן לאסור כתמים, דהיינו דם הנמצא שלא בהרגשה, נחלקו הראשונים. רש"י פי' (נח. ד"ה מדרבנן) דחיישינן דילמא ארגשה ולא אדעתא. ויל"ע דא"כ הוי ספיקא דאורייתא. ובאמת ע' בתוסי' שהשיגו על רש"י וכתבו דאפי' ודאי לא הרגשה יש לטמאותה הואיל וראתה דם נידות. ולכאורה תוסי' לטעמיהו אזלי וכמוש"כ כמה פעמים (נז: ד"ה הרואה, ד"ה אימור, ד"ה קתני) דבזמן מועט אין חשש דלמא ארגשה ולא אדעתא, וע"כ דגזרו מטעם אחר שלא להחליף בנדה גמורה (כלשון רש"י לקמן נט. ד"ה לא להקל, וצ"ב דסתר מש"כ לעיל), ולכאורה גם רש"י מודה דאינו אלא חשש רחוק ולכן אין כאן ספיקא דאורייתא אלא חשש דרבנן.

וההכרח לרש"י לפרש דחיישינן דלמא ארגשה ולא אדעתא אפי"ל כמוש"ב החת"ס (וכן העיר המהרצ"ח על מתני' לקמן נח:) דכל כמה דאמר' דיש גזירה"כ דבעינן הרגשה א"כ אין לומר שחכמים גזרו לאסור ראיית דם שלא בהרגשה וכיסוד המפורסם שישד הט"ז לבאר מ"ט לא גזרו רבנן שלא למול בשבת מחשש שמא יעביר הסכין ד' אמות ברה"ר כמו שגזרו לענין שופר ומגילה, דלא אסרו חז"ל מה דמפורש בתורה להקל. (ויש לציין שבאמת כיסוד הט"ז מבואר בתוסי' בשם ר"ת בערכין לא. ד"ה והתניא (ע"ש בהגהות מהרצ"ח). והא דלא חששו לזה תוסי' בסוגיין אולי י"ל דס"ל דבנדה החמירו בכמה וכמה דברים שלא מן הדין וכמוש"כ הש"ך בס"י קצח' סקל"ו).

ואכתי יל"ע לרש"י דטעם גזירת כתמים משום דילמא ארגשה ולא אדעתא מה יהיה הדין באמרה שבדאי לא הרגשה האם נטהרנה לגמרי וכמו שהבינו תוסי' אליבא, וא"ש דהלא רש"י לשיטתו ס"ל אפי' בחשש דאורייתא (הרגשת מ"ר עד ושמע) אם אמרה שלא הרגשה אכן לא מחמירין לומר שהיא כן הרגשה וכנ"ל. או דילמא י"ל דשאני גזירה דרבנן דהשוו רבנן מידותיהם וגזרו בכל כתם אפי' אם אמרה ודאי שלא הרגשה, וכן נראה. הרגשה בלא דם

וכ"ז במצאה דם ולא הרגשה. ויל"ע להיפך בהרגשה ובדקה ולא מצאה דם מה דינה. ולכאורה מפשטות הגמ' משמע דאח"כ טמאה, דאיתא ת"ש האשה שהיא עושה צריכה וראתה דם ר"מ אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה, ופרש"י דיושבת טהורה דמכה יש לה במקום מ"ר "שאין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים". ושאלה הגמ' היכי דמי אי דארגשה יושבת אמאי טהורה. וצ"ב דאפי' הרגשה אבל בודאי הדם שיצא ממנה לא היתה דם נדה אלא דם מכה כיון שאין דרך דם נדה לצאת עם מ"ר, ולכאורה משמע דמחמת ההרגשה עצמה יש לטמאותה הגם שלא ראתה דם נידות.

והנה, באמת כ"כ התרומת הדשן (סי' רמ"ו) והביא ראיה מהמשך הגמ' דאיתא נמצא על שלה לאח"כ טמאים מספק וחיבים בקרבן וכו' אי דארגשה לאח"כ אמאי פטורים מן הקרבן. וצ"ב דאולי ההרגשה בשעת תשמיש לא גרם ליציאת הדם ורק אח"כ בא הדם בשעת הבדיקה לאח"כ ואי אפשר לחיבים קרבן והלא יש צד שלא ראתה בשעת תשמיש ודילמא מייתי חולין לעזרה. והוכיח מכאן התורה"ד דע"כ דהרגשה סברא דאורייתא היא וטמאה אפי' בלי מציאת הדם, והגם שאין לטמא אשה כל כמה שלא ראתה דם חייבין להגיד שיצא טיפת קטנה של דם ונימק או נימוח ולכן לא מצאתה בבדיקתה דאליה מה גרם לההרגשה. אבל יל"ע אמאי לא הביא התורה"ד ראיה מהגמ' הנ"ל דיושבת. וע"כ דשם כיון שאין הדרך לצאת דם עם מ"ר לא יועיל מה שהרגשה דאין לומר שיצא טיפת דם כחרדל ונימק דהלא א"א שיצא דם כלל יחד עם המ"ר. וא"כ אכתי קשה מאי פריך הגמ' לענין יושבת, דהלא אפי' הרגשה אין לטמאותה שודאי לא יצא הדם מהמקור.

תליה בספק דאורייתא

וצ"ל דמש"כ רש"י דאין דרך דם לצאת עם מ"ר אין הכוונה שאי אפשר לדם המקור לצאת עם מ"ר אלא ר"ל שדרך כלל אין דם נדה יוצא עם מ"ר אבל כל כמה שהרגשה וגם ראתה דם יש לנו הכרח שאכן יצא דם נדה עם המ"ר. אבל לפי"ז לכאורה יוצא חידוש גדול, דהגמ' דחתה לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר הוא עומדת הדור מ"ר למקור ואייתי דם ויושבת טהורה, וה"ט דיושבת טהורה כמו שפרש"י דמכה יש לה במקום מ"ר, והוא תמוה קצת דהגם שהיא טוענת שהיתה לה הרגשת דם וגם אין אנו יודעים שיש לה מכה כלל אפי"ה תולין שלא הרגשה וגם יש לה מכה. ובשלמא אילו היינו אומרים שאין אפ"ה לדם לצאת עם מ"ר אז בהכרח צ"ל שיש לה מכה, וכן א"ש אם מפרשים כהרמב"ם ודעימיה שהיא אומרת שלא הרגשה ובעומדת אנו אומרים שטענה ואמרה שהיא כן הרגשה אז י"ל דיושבת אנו נוקטים דבדיקה שלא הרגשה וע"כ צ"ל דיש לה מכה, אבל לרש"י שפי' שהיא אומרת שהרגשה דם ואנו אומרים שטענה ותולין לקולה, לכאורה חידוש גדול הוא מה שאנו אומרים שטענה כדי לתלות במכה שאין אנו יודעים שקיימת כלל, ובפרט שיש כאן ספק דאורייתא כיון שהרגשה.

ויש לדחות, דפרש"י בכל הסוגיא האשה אומרת "הרגשתי אבל א"י מה הרגשתי" ואנו תולין תמיד במסתבר (ועד"ז) יש לציין למש"כ הבינת אדם (קצ', אות ח') שכתב "נ"ל דשני דשני הפירושים בגמ' הם אמת, דבין שאמרה שהרגשה או אפי' שאמרה לא הרגשה ידוע היה לחכמים דאפשר לאשה לטעות בזה ולעולם הוא ספק דמהיכי יתני לא נאמין לאשה כיון שהתורה האמינתה, רק דידוע לחכמים שתוכל לטעות" ולפי"ז לא קשה מה שהקשינו דאיך תולין לקולא במכה כנגד דבריה שהרגשה דם, דאח"כ אינה יודעת מה היא הרגשה. אמנם רוב אחרונים לא פי' כן בגמ'.

ולכאורה משמע דס"ל לרש"י ע"ד התורה"ד הנ"ל דהא דבעינן הרגשה הוא כדי להוכיח שהדם מגופה, ושאלנו בהאשה שהיתה עושה צריכה ומצאה דם דאמר' בעומדת טמאה דהדור מ"ר למקור ואייתי דם, דלכאורה ליכא הוכחה שהדם הגיע מגופה כיון שיש אפשרות לתלות ההרגשה במ"ר ולומר שיש לה מכה. ומשמע דבעומדת יש הוכחה דרך ביושבת אין הדרך להוציא דם עם מ"ר אבל בעומדת הדרך להוציא דם עם המ"ר וכיון דרגלים לדבר לכן הוי כעין הוכחה שהדם מהמקור, משא"כ ביושבת ליכא הוכחה ויש לתלות אפי' במכה שאינו ידוע אם קיימת כלל. וע' בבית אדם (קצ', אות יב') ד"ה ואמנם לא) שכתב לדייק מהגמ' דאיתא משוך ודאי מגופה עגול טהור, דמשמע דלטהר לא בעינן טעם רק על משוך דטמא וכ"מ ברש"י שכתב עגול "אין זה דם בדיקה" הגם שאין מקום לתלות דלא כשא"ר שכתבו דתולין במאכולת.

תליה בכתמים

ולכאורה בבעין זה יש לבאר המחלוקת ראשונים בביאור מה דאיתא "על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור, היכי דמי אי מחגור ולמטה על חלוקה אמאי טהור וכו' ואי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא וכו'. ואיבעית אימא מחגור ולמעלה כגון דאזדקרה על בשרה ודאי מגופה איתא וכו' על חלוקה מעלמא אתאי" ופרש"י דהגם שאינו מבואר בגמ' אבל בהכרח צ"ל דגם תי' זו איירי בעברה בשוק של טבחים, וכנראה דה"ט משום דאליה במה יש לתלות הדם שעל חלוקה. אמנם ע' ברשב"א שנקט כפשטות לשון הגמ' דלשינא בתרא א"צ לאוקימתא דעברה בשש"ט וה"ט משום דכיון דאזדקרה א"א שהדם הגיע לחלוקה בלי לרדת תחילה על בשרה ולכן אם נמצא על חלוקה לחוד בהכרח שלא הגיע הגם מגופה. ויל"ע במה נחלקו הראשונים. ואפ"ל דפליגי לענין תלית כתמים אם בעינן הוכחה שהדם לא הגיע מגופה או דאפי' אם יש הוכחה שלא הגיע מגופה א"א לטהר האי אשה א"כ יש מקום לתלות, וכדאיתא בגמ' (ג). בציפור לא נתעסקה בשוק של טבחים לא היה דם מכה אפי' איתא.

אבל לפי"ז יש להעיר דנמצא לרש"י דכתם יותר חמור מדם הנמצא בהרגשה, דבדם הנמצא בהרגשה בעינן הוכחה שבא מגופה ובכתמים בעינן הוכחה שלא בא מגופה. אמנם את"ל דרש"י פי' הגזירה"כ דעד שתרגיש בבשרה כהתורה"ד י"ל דכן הוא גדר הגזירה"כ דבעינן הוכחה שהגם הגיע מגופה דהרגשה ודאי אמר רחמנא ולא הרגשה ספק, אבל לענין כתמים י"ל דכך היה גדר הגזירה דרבנן דכל כמה שאין מקום לתלות יש לטמא לכה"פ מדרבנן. (ובעזה"י נראה בהמשך הפרק אם למעשה אפ"ל כן בביאור המחלוקת הנ"ל).

סיכום: נחלקו הראשונים אם הרגשה סימן שבא הדם מגופה (תורי"ד) או שהיא סיבת הטומאה (רשב"א) ואפי' ודאי הגיע הדם מגופה טהורה בלי הרגשה. וכן נחלקו (רש"י ורמב"ם) בביאור הגמ' דלעולם דארגשה וי"מ לענין דם הנמצא על עד בדיקה בלי הרגשה אם טמאה מדאורייתא או מדרבנן. בהרגשה ולא מצא דם לתרו"ד טמאה. דם הנמצא שלא בהרגשה טמאה מדרבנן לרש"י דילמא ארגשה ולא אדעתא ולתוס' משום שראתה דם נידות, ותולין כתמים, לרשב"א אפי' בליכא מקום במחוץ לתלות כל כמה שיש הוכחה שלא בא מגופה, ולרש"י משמע דאפי' בכה"ג בעינן מקום לתלות.

סימן קפג' (אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים)

הקדמה: גזרי איסור נדה - א. האם האיסור לבעלה נובע מהאיסור טומאה - נדה חוץ ממה שהיא אסורה לבעלה היא ג"כ טמאה (דלא כשאר עריות דליכא אלא איסור קורבנה). ודנו הפוסקים אם האיסור נדה לבעלה נובע מהדין טומאה שיש לה או שהוא איסור חדש מלבד הטומאה. והני"מ הפשוטה היא מה דין ספק ספיקא באיסור נדה, דאת"ל שהאיסור נובע מהטומאה א"כ אפי' ס"ס אסור מדאורייתא ברה"י (והיה א"ש מה דהחמירו חז"ל בכתמים הגם דהוי ס"ס כמו שהקשה הכס"מ, דתקנו כעין הדין דאורייתא) משא"כ את"ל שיש איסור מיוחד לבעלה א"כ בס"ס יש להקל. וע' בשב שמעתתא (א', יב) שדן בזה, והוכיח מתוס' דיש איסור נפרד מהדין טומאה וכן נקטינן.

ב. האם נדה מקרי דבר שבערוה - כתוב בתורה (ויקרא יח', יט') ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה, ודנו הפוסקים אם נדה מקרי דבר שבערוה לענין אין דבר שבערוה פחות משנים דהלא נאמר בנדה ג"כ וספרה לה ודרשו חז"ל "לעצמה" שהאשה נאמנת בענין איסורי נדה. וע' בתוס' (גיטין ב: ד"ה דהוי) שהקשו דאת"ל דעד א' נאמן באיסורין (אפי' באיתחזק איסורא ואינו בידו) אמאי איצטרך וספרה לה לעצמה. ותירצו "דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה" ובפשוט משמע דאליבא דאמת אין נדה דבר שבערוה, אבל המעיל צדקה (סי' לד') פי' בדעת תוס' דאינו רק הוה אמינא אלא כן הוא למעשה דהוי דבר שבערוה ואעפ"כ האמינתה תורה לאשה בעצמה. ונקטינן כרוב אחרונים שפי' דאינו דבר שבערוה להצריך שנים.

ג. האם יש חיוב יהרג ואל יעבור באיסור נדה - ועוד דנו הפוסקים לענין איסור נדה אם נאמר בה אותו דין של יהרג ואל יעבור הנאמר לענין שאר עריות או דכיון שאין הולד ממנו (וכן קידושין תופסין בה) על כרחך אין דין הנדה כערוה גמורה, וכן נקט בשו"ת פני יהושע (ח"ב, מד') דליכא דין יהרג ואל יעבור באיסור נדה. אמנם, כו"כ אחרונים וכן הח"ח נקט דהוי יהרג ואל יעבור וכן הוכיחו מרש"י שפי' (גיטין ו: ד"ה גילוי) דגילוי עריות ר"ל משמשתו נדה. (ולכאורה ליכא הכרח שב' הנידונים הנ"ל תלויים זב"ז, וע').

סיכום ימי דין נדה וזיבה מן התורה - כתוב בתורה בפרשת מצורע (ויקרא טו', יט') "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב". וזהו פרשת נדה בתורה ועיקר דינה דכל שראתה טיפת דם היא טמאה ז' ימים וטובלת בליל ח', וה"ה אם שפעה דם כל הז' ימים כל כמה שפסקה לפני שקיעה היא יכולה לטבול בליל ח'. וזהו הטבע הרגיל שאשה רואה דם נדות עד ז' ימים. ואח"כ (שם, כה') כתוב "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה היא" שהוא פרשת הזבה ומדובר (ע"ש ברמב"ן) באשה הרואה (ג' ימים זא"ז) שלא כטבעה מעבר לזמן הרגיל שנשים רואות ("בלא עת נדתה") והוא כעין חולי והיא צריכה ז' ימים נקיים כדי ליטוהר עצמה מחולי זה. ומקרי לא עת נדתה מאחר הז' ימי הנדיות למשך יא', ואחר יא' ימים אלו אם תראה זה כבר "עת נדתה" ודינה כנדה.

ובאופן שתראה האשה רק יום א' באלו היא ימי זיבה, דינה כזבה קטנה שצריכה לשמור הלילה (למודא שלא תראה דם) ואם לא ראתה יכולה לטבול בבוקר (אבל דינה מתלי תלי עד שקיעה שאם תראה דם תחזור לטומאתה). ובראתה ביום עשירי או אחד עשר מימי הזיבה שאין אפשרות שתגיע לזיבה גדולה נחלקו האמוראים אם יש דין שימור כלל. ואפי' לר' יוחנן דיש דין שימור מה"ת, אבל בראתה רק ביום יא' ליכא חיוב שימור אלא מדרבנן. (ובראתה בעשירי ויא', כנראה כיון שנתחייבה בשימור מראית עשירי ולא הצליחה לקיימה, לכן היא צריכה לשמור יום יב').

ונחלקו הראשונים באשה שנעשה זבה גדולה וצריכה ז"נ, מה הדין בראתה דם בתוך הז"נ אבל אחר שכבר גמרו היא ימי זיבה, דדעת רש"י ורוב ראשונים דסותרת כל הז' נקיים וצריכה להתחיל הספירה מחדש, ועד שהיא גומרת הז' נקיים וטובלת אינה נעשה נדה עו"פ. אמנם דעת הרמב"ם שגם באמצע הז' נקיים מתחילים עו"פ הז' ימי נדה (וגם בלא ראתה דם כלל סופרים ז' ימי הנדה אחר ימי הזיבה, ופשוט שאם התחילה לראות דם רק ביום ז' של הימי נדה שהיא טמאה לז' ימים ואין צד שהיא יכולה לטבול באותה לילה). ונחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם מה דינה אחר שנגמר הדם נדה האם היא צריכה להשלים ז' נקיים, כדמויק ברבינו יונה בברכות (כא: בדפי הרי"ף) דאינה צריכה להשלים ז' נקיים, וכ"כ המחמ"ש כאן (סק"ד) אבל ע"ש בהגהות חש"ל שנקט דפשוט שהיא צריכה להשלים ז' נקיים אח"כ (והדם שראתה אינה סותרת כל הז"נ אלא רק אותם ימים שראתה בהם, כדן פליטת ש"ז) ובאמת כן מפורש ברמב"ם שכתב (איסור"ב ז', יא') "ימי לידתה וימי נדתה אם לא ראתה בהן דם עולין לספירת ז"נ, ואם ראתה בהן דם אינן עולין לה ימי הראייה ואין סותרין אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסק הדם". (וע"ע בחו"ד קצ' סק"א שנקט דלרמב"ם אפשר לקבוע וסת בימי נדה וזיבה שאינם אלא לפי חשבון. וכן נקט דבקבעה וסת מתחילין החשבון של ז', יא' מיום הוסת, דהלא ימי זיבה מקרי בלא עת נדתה ויום הוסת עת נדתה היא).

סעיף א'

סוגי הרגשות - הפ"ת (סק"א) הביא מהחו"ד (ריש סי' קצ') שמצינו ג' מיני הרגשות, נדעזע אבריה, פתיחת פי המקור, וזיבת דבר לח. **נדעזע אבריה** - מקורו ברמב"ם (איסור"ב ה', יז) שכתב "והאשה שהשתינה מים ויצא דם עס מי רגלים בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת הרי"ז טהורה ואפילו הרגיש גופה ונדעזעה אינה חוששת". ויל"ע מהו המקור להרמב"ם שזעזוע הגוף מקרי הרגשה. והאמת היא שמצינו לשון זה במשנה (מ.) היה אוכל בתרומה "והרגיש שנדעזעו אבריו" דמבואר שהרגשה הוא זעזוע (אמנם התם איירי באיש וי"ל). וע"ע מש"ב הערה"ש.

פתיחת פי המקור - כן הוא לשון השו"ע (קצ', א') ומקורו בתרומת הדשן (סי' רמ"ו) שכתב "שהרגשה שנפתח מקורה להוציא דם".

זיבת דבר לח - מקורו בנודע ביהודה (יו"ד סי' נה') שהוכיח מהא דדרשין ב' דרשות מ"בבשרה" א' שמטמא בפנים (בבשרה) כבחוף, ודבעינן הרגשה (עד שתרגיש בבשרה) דע"כ הבבשרה בשניהם שוה, ומבואר דיש הרגשה באותה מקום שאנו קוראים בפנים דהיינו בבית החיצון חוץ למקום פתיחת המקור, וע' בחכ"א (קיג', א') שהביאו להלכה. אמנם ע' בחו"ד (קצ', א') שהגם שהסכים דיש הרגשה של זד"ל אבל כתב "אמנם נראה דבעינן שתרגיש שזב ממקורה, דאם לא הרגיש שזב ממקורה רק שמרגשת שזב בפרוזדור נראה דטהורה כיון שבשעה שנפל מהמקור לפרוזדור לא הרגיש ורחמנא טהריה להדם שבא בלא הרגשה, מאין יתחיל הטומאה בפרוזדור". אגב, לפי"ז לכאורה אין מקום למה שהביא הפתחי תשובה (סק"ב) מהברית אברהם ומעיל צדקה להסתפק אם יציאת דם מבית החיצון לחוץ נחשב ג"כ כראייה לטמאה או דאינו מעלה ומוריד, דלחחו"ד הנ"ל א"ל דמטמאה דכיון שכבר יצא הדם מהמקור בלי טמאה מאין יתחיל הטומאה כשיוצא חוץ לגופה (וכן מצאתי בספר חוט שני). אבל ע' באגר"מ (ח"ד, יז), (ז') שחשש לזד"ל גם כשרק הרגשה זיבת הדם בתוך הפרוזדור, אבל הוסיף דא"צ לחשוש כשמרגשת קצת לחות מחוץ לאותו מקום (וכהיום בדר"כ זהו מה שהיא מרגשת).

וע' בסד"ט (קצ' א' ד"ה אמנם) וחת"ס (יו"ד סי' קמה') שהשיגו על הנוב"י, וכתב חת"ס שכן קיבל מרבו הגר"י אדלר דזיבת דבר לח לא הוי הרגשה. וע"ע בברוך טעם בהגהותיו על הנוב"י (שם) שכתב דבמצאיות א"א להרגיש זיבה שבתוך חלל הגוף רק כשהליחות סמוך לאויר העולם וא"כ לא שייך במציאות כל ענין הרגשת זיבת דבר לח בתוך הפרוזדור (בפרט לפי מה שהבין החו"ד דרק כשיוצא הדם מהמקור מקרי הרגשה). והערה"ש (סעי' סו') ג"כ נקט דהעיקר לדינא דהרגשה היינו פתיחת פי המקור, וע"ש שהקשה דאם הרגשה הוא זד"ל מובן לכל שאין שייך שום צער בזה ובגמ' (ג.) בפירוש קאמר דאגב צערה מיתערה (ועד"ז הקשה הערולי"ב בסוגיין נ:).

להלכה למעשה נחלקו פוסקי זמנינו אם חוששים להרגשה זו. ע' בששה"ל (קצ', א', אות ב') שנקט דהיעקר כחת"ס דאינה הרגשה וגם להמחמירים הרי לחחו"ד בעינן שתרגיש זיבה בפנים סמוך למקור ורוב נשים בזמנינו רק יש להן הרגשה של לחות וגם רובן טהורות. אמנם הוסיף דלמעשה אם ראתה בודאי מגופה יש להחמיר כדאורייתא גם בהרגשת זד"ל כי קשה להבחין ולקבוע שלא הייתה הרגשה. ובבדה"ש (סק"ה) החמיר דז"ל מקרי הרגשה ודייק

כן מלשון הטושי"ע (בסי' קפג') שכתבו "משתרגיש בו שנעקר ממקומו" והרגשת פתיחת פי המקור אינה הרגשה בעקירת הדם ממקומו. ושמעתי מהגר"י שליט"א דברט כהיום לית לן הרגשה אחרת אלא זו, א"כ יש לחוש דזהו באמת הרגשה ובראתה דם כשהרגשה זד"ל דינה כראייה ולא ככתם, וגם ס"ל דנקיטין כאגר"מ דהרגשת זד"ל בפרוזדור לבד מקרי הרגשה וטמאה כשמצאה דם (ובהרגשה זד"ל ובדקה ולא מצאה כלום ע"י סי' קצ', א').

טומאה דאורייתא בזה"ז שאין לנשים הרגשות - הקשו הפוסקים דבזה"ז שהנשים טוענות שאינן מרגישות שום הרגשה בזמן וסתן (וכבר הזכירו גדולי האחרונים שהרבה נשים אינן מרגישות) לכאורה אפילו ראתה דם בכמות של וסת רגילה לא תהא טמאה מדאורייתא (והיה אפשר לה ללבוש בגדי צבעונים ולא תהיה טמאה כלל וכלל). אמנם, ביארו הפוסקים בכמה אופנים אמאי אשה טמאה מה"ת גם בזה"ז.

א) הערוך השלחן (סעי' סא') כתב "הכל יפצה פי הנשים האלה (האומרות שאינן מרגישות פתיחת פי המקור) ולא ידעי מאי קאמרי ורבותינו נאמנים עלינו יותר מהם, וגם אינן משקרות בדבריהן אלא שאינן מבינות" ע"ש, ולכאורה זהו על דרך שמצינו בשוטה שפרש"י (נדה ג. ד"ה והא) שאינן מבינות להרגיש ואפ"ה היא טמאה מה"ת, דהיינו שתלינן שהיא הרגישה ורק לא ידעה או לא שמה לב שזו היתה הרגשה, ואה"נ בזמנינו אם היו הנשים מתבוננות היו מבינות שיש הרגשה קטנה כעין עקיצה בשעת התחלת הוסת וזוהי הרגשת פי המקור. **ב)** עד"ז נקט הגר"י פישר זצ"ל (סי' עז') דכל הנשים מרגישות, אבל לא הרגשת פתיחת המקור אלא הרגשת זיבת דבר לח ורק דלא רמיא אדעתיהו אבל אי היתה מתבוננת היתה מרגשת.

ג) הגר"ש זצ"ל (קוב"ת א', פד') צידד שכהיום א"צ הרגשה לטמאה, דרך כשרגילים להרגיש אז יש חסרון והוכחה באשה שלא הרגישה, אבל בזמנינו שהרגילות הוא לראות בלי הרגשה לכן גם בלי הרגשה אשה טמאה מה"ת. וע"ש שהביא סברא זו מהצפת פעה, אמנם כמוש"ב לכאורה משמע כן בראשונים וכן פי' הפרדס רימונים (פתיחה יא') בדעת הרשב"א (נז: ד"ה תרתי ש"מ) שכתב "דאי סבירא לן דרכה של אשה לראות דם בחתיכה לא מטהרין משום דאינה מרגשת", דמשמע דכל כמה שהדרך לראות בלי הרגשה אז אין ההרגשה מעכבת, והביאור הוא דלא טימא התורה רק אם ראתה כדרך הרגילה שנשים ראות, וממילא כל כמה שהדרך לראות בלא הרגשה אז מה שלא הרגישה אינו מגרע כלל דזהו דרך ראיית כל הנשים והיא טמאה מדאורייתא. אבל א"כ יוצא שכמעט אין דין כתמים על התחתונים דתמיד יש ספק דאורייתא האם הגיע הדם מגופה (וע' בסמוך בדעת הגר"ש למעשה).

ד) עד"ז, אם ננקוט דהא דצריכים הרגשה אינה אלא שיהיה הוכחה וסימן שהדם הגיע מגופה (כדנראה מהתור"י בדף נז: א"כ כל כמה שידענין בודאי שהדם מגופה טמאה אפילו בלי הרגשה.

ה) ע' בבית מאיר (קפ"ח, סק"ד) שכתב "דחזינן מהרמב"ם שעכ"פ לאו דוקא פתיחת המקור הוי הרגשה אלא ה"ה שארי עניי הרגש לשינוי בהגוף כמו נזדעזע גופה. ובודאי כן הוא כי נהי דדרשינן עד שתרגיש בבשרה מ"מ במה שתרגיש היכא רמיזא וכו' אלא ודאי כל שיודעת מהציצא א"א בשום אופן שלא בהרגשה שזה גופה הרגשה היא" (ועד"ז כתב השואל בקובץ תשובות ע"ש) וא"כ כל שהאשה יודעת באיזהו שלב של הוסת שיוצא לה דם זה גופה מקרי הרגשה והיא טמאה מדאורייתא.

והנה ע' בחוט שני (עמ' כט') שכתב לענין אשה המשותק בחצי התחתון של גופה רח"ל, דאם ידוע לן שגם בשרה באו"מ אינו מרגיש שום הרגשות אינה טמאה מה"ת. ולכאורה ד"ז תלוי בתירוצים הנ"ל, דכ"ז אינו אלא אם בזה"ז עדיין הנשים מרגישות, אבל את"ל דאינן מרגישות ואפ"ה הן טמאות כיון שזהו הדרך הרגילה של ראיית הוסת, א"כ לא ישתנה הדין באשה המשותק (וכן לפמ"ש"כ באות ד' ג"כ תהיה טמאה כשיש הוכחה שהדם מגופה).

דס הנמצא אחר ספק הרגשה: דס הנמצא על עד בדיקה - באופן שאשה בדקה עצמה ומצאה דם על עד הבדיקה, נחלקו הפוסקים אם יש בזה ספק דאורייתא דילמא ארגשה וטעתה וסברה דהגרשת עד היתה (וד"ז תלוי בביאור הגמ' נז: וכדמבואר במח"ש"ב בסק"ב), ורוב פוסקים (כו"פ, חו"ד, סד"ט, ערוה"ש וכו') נקטו דבכה"ג טמאה ודאי (או לכה"פ מספק) דאורייתא, ואפילו אמרה בודאי שלא הרגישה אנוחנן אומרים שטעתה בהרגשת העד. וכן פירשו האחרונים דברי הרמב"ם שכתב "ואם לא הרגישה ובדקה מצאה דם לפנים בפרוזדור הרי"ז בחזקת שבא בהרגשה" דאירי במצא הדם בפרוזדור ע"י בדיקת עד ולכן אפי' אמרה שלא הרגישה אנו אומרים שהיא כן הרגישה שחזקת הדם שבא בהרגשה.

אמנם, ע' בלחם ושמלה (סק"ג) שהביא משו"ת נטע שעשועים, וכן הביא דעה זו בשו"ת צ"צ (סי' צט') דאינה טמאה אלא מספק ואם אמרה שודאי לא הרגישה אין לדון הדם שבעד אלא ככתם, וכן נקט הגר"ע יוסף בטהרת הבית (א', אות ה') אבל בשו"ת יביע אומר (ח"ט או"ח קז' אות א') חזר וכתב בזמנינו נודע לנו שיש נשים שאינן מרגישות כלל בשעת וסתן ולאח"כ א"א לסמוך כשאומרת ברי לי שלא הרגשתי. ולכאורה לפום ריהטא כשיטה זו משמע ברש"י (נז: ד"ה דארגשה) שכתב "ואימור שציערתה בדיקת עד" והיינו שהיא אמרה שהרגשה ואנו מקלינן לומר שטעתה בעד (אבל כשהיא אומרת שלא הרגישה לא מצינו שאנן נחמיר עליה לטמאה). ונקיטין לחומרא כרוב אחרונים (אבל יש להדגיש דבהכניסה אצבעה לאו"מ כדי לשים משחה או שבדקה רופאה באצבעה הגם שזה גורם ספק הרגשה ליכא חיוב לבדוק האצבע או הכפפה לראות אם יש עליו דם).

דס הנמצא על קינוח אחר הטלת מ"ר או תשמיש - במצאה דם בקינוח מיד אחר הטלת מ"ר וה"ה בקנחה מיד אחר תשמיש לכאורה ג"כ יש לטמאה מספק דאולי באה הדם בהרגשה וטעתה בתלותה בתשמיש או במ"ר. ובאמת כ"כ החו"ד (קפג', חידושים סק"ב) דבמצאה אותיות אחר הטלת מ"ר היא טמאה מדאורייתא, ולכן אפילו במצאה הדם פחות מכגריס או על בגדי צבעונים או דבר שאמק"ט היא טמאה. אבל ע' באגר"מ (ח"ד, יז', יג') שכתב דאם המתנינה עד שכלתה כל הטיפות של המ"ר ואח"כ קינחה ומצאה דם, אין לחשוש לדאורייתא דכיון שמצאה הדם אחר גמר הקילוח של המ"ר אין לומר שטעתה בהרגשת מ"ר, ולפ"ז אחר תשמיש ג"כ אם לא קינחה מיד ממש אין לחשוש שבאה הדם בהרגשה, וכן שמעתי מהגר"י בדבר"כ א"צ לחשוש שהקינוח (של האשה) אחר תשמיש היה כל כך מהר שחייב להסתפק אולי היא טמאה מדאורייתא.

והנה ע"ע בחזו"א (סי' צ' ד"ה ג') שכתב דמהא דלא גזרו חז"ל לטמא כתמים על בגדי צבעונים אפי' בכתם יבש הגם שעד שיתביש הכתם מצוי הרגשת מ"ר, ואם הרגישה הרגשת מ"ר יש כאן משום נדה וליכא קולא של בגדי צבעונים, מוכח דלמסקנת הגמ' אין הרגשת מ"ר כהרגשת שמש וכדומה (ובביאור ההבדל ע' מש"כ הפרי דעה בהקדמתו בשער חמישי דאין דרך דם לצאת עם מ"ר כלל ולכן ביושבת אין להסתפק שמא הרגישה ויצא דם עם המ"ר). וע"ע בלבושי עז (עמ' יב') שהביא מהגר"ש"א להקל בכל כתם הנמצא לאחר הטלת מ"ר ע"י קינוח דדנים אותו ככתם, והוסיף דביותר בזה"ז שאין הנשים מרגישות כלל דקשה לומר דבעת הטלת מ"ר שינתה טבעה והרגשה (וצב"ק דיש לומר כן גם לענין דס הנמצא על עד בדיקה, וי"ל). ולכאורה מה"ט כשמביאים למו"ץ כתם ע"י נייר טואלט בדרי"כ אינם שואלים אם קינחה מיד.

כתם יבש הנמצא על הסדין בבוקר - הסד"ט (סק"ב) דן במצאה כתם יבש על הסדין אם יש להסתפק שמא הגיע הדם בשעת תשמיש, ויתבאר בסי' קצ'. **דס שודאי יצא מגופה אם מטמא בפחות מכגריס** - האחרונים נחלקו בדם שהוא ודאי מגופה אבל יצא שלא בהרגשה, דהגם דנקיטין להלכה כרוב ראשונים דבלי הרגשה טהורה מדאורייתא אבל כיון דסו"ס א"א לתלות הדם במאכולת אולי יש לטמא מדרבנן גם כתם הפחות משיעור גריס. ודעת התוה"ש (סק"א) ומעיל צדקה (סי' כ') דכל פחות מכגריס לא גזרו עליו כלל ולכן אין לטמאותה אבל דעת הכו"פ (הו"ד בהגהות יד אברהם וגליון מהרש"א, וכן נקטו המח"ש"ס וסד"ט להלכה) דכיון דידענין בודאי שיצא מגופה ולא הגיע ממאכולת ליכא לקולא של פחות מכגריס. אמנם אכתי לא יטמא הנמצא על צבעונים או דבר שאמק"ט. ובששה"ל (ד"ה ש"ך סק"ב) כתוב דהסכמת כל האחרונים כהכו"פ דטמאה גם בפחות מכגריס.

והנה לפי"ז יליע **באשה שמצאה דם על התחתונים או על נייר הקינוח** דידענין בודאי שבא מגופה איך אפשר להקל בזה כשאנו בשיעור של גריס. וע' בחוט שני (עמ' לד') שכתב "דאם קנחה עצמה סביבות או"מ אף שהכניסה גם קצת באו"מ ומצאה דם, דינה רק ככתם לטמא בכגריס ועוד וה"ה המוצאת דם וכתמים בבגד הסמוך לגופה, וכן מה שמדביקות הנשים סביבות או"מ מבחוץ כדי לקבל הלחות והכתמים, ומצאה שם כתמים בלא הרגשה דינם ככתם דלא חשיב כודאי מגופה דסביבות או"מ מבחוץ אינו בדוק אצל מאכולת ושאר לכלוך" וכ"כ האגר"מ (שם, אות טז') וכן ס"ל להגר"יב (זרע שמואל 10). אמנם לפמ"ש"כ הגר"ש"א לעיל דאולי יש לצדד בכתם הנמצא על תחבושת שאין לה הקולות של כתמים, לכאורה משמע דהחשיבו כדם שודאי יצא מגופה ותו א"א לתלותו במאכולת, אבל ע' משמרת הטהרה (פ"א הע' 8) שהביא בשמו דלעולם כל שהוא בבגד סמוך לבשר יש איזו תליה רחוקה בכינה

שהיתה בבשר ובאה לבגד וכדומה, וכ"כ בלבושי עז (עמ' י') בשם הגריש"א דאם קנחה גם סביב או"מ שאי"ז ודאי שבא הדם מן המקור אם הכתם פחות מכגריס טהורה. וכן נקטינן להלכה. (אמנם למשל בהלכה לבדוקת והיא אמרה שראתה דם יוצא מהמקור, טמאה אפי' בפחות מכגריס).
איסור נדה בפנויה - כתב הרמ"א משו"ת הריב"ש (סי' תכה') דאין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה כי כל הא על הנדה חייב כרת. ובתוה"ש (סק"ד) כתב דהיה אפ"ל ע"פ מה שאמר רבי מאיר (נדה לא :) מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה מפני שרגיל בה וקץ בה אמרה תורה תהא טמאה ז' ימים כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה, דא"כ בפנויה דל"ש טעם זה לא תהא טמאה ז' (כוונתו שרק תהא טמאה באותן ימים שהיא רואה בהן דם ולא לז' ימים בין רואה בין אינה רואה כשאר נדה). ועי' בכ"פ (הו"ד בסד"ט סק"ה) שכתב שיצא חוץ לגדרו ליתן מכשול לפריצי הדור, דאם אין טומאה לז' גם אין איסור כרת ע"ש. ובסו"ד כתב דאולי הפי' בדרשת ר"מ הוא להיפך, דבנשואה הו"א דא"צ לחכות ז' ימים דיש בה משום ביטול פו"ר, ועי' ביאר הגמ' שאעפ"כ צריכה לחכות כדי שתהא חביבה על בעלה. (ועי' בשו"ת הריב"ש שהאריך בענין דין פנויה).

בענין וסתות דאורייתא או דרבנן (נדה טו).

קתני במתני' (טו.) כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה, ובגמ' מבואר דלרבב"ח דס"ל וסתות דרבנן ה"ה בעבר וסתה ג"כ בחזק"ט עומדת, ויל"ע מ"ט סמכין על החזק"ט דהלא אפשר לברור הדבר דנקרא לנערה ונשאלה את פיה אם טהורה היא או לא. ועי' במשנה אחרונה (נדה פ"ב, מ"ד) שפירש דה"ט דא"צ לשאול דאיכא ס"ס, ספק ראתה ואפי' אם ראתה ספק טבלה. אבל כ"ז א"ש לתוס' והרא"ש שפי' דרבב"ח ס"ל כר' יוחנן דמותרת רק בששהתה אחר וסתה ז' ימים דאז הספק טבילה מוציא מידי הספק ראתה, אבל ברש"י לכאורה אפ"ל כן דהלא פרש"י דלמ"ד וסתות דרבנן היכא דלא ידעין אי בדקה אי לא בדקה לא מספקין לה בטומאה, ומשמע דמותרת מיד לאחר וסתה בלי לשהות כדי ספירה וטבילה.

ועוד יש להעיר על מה דאיתא בגמ' אמר רב הונא לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה אבל הגיע שעת וסתה אסורה קסבר דאורייתא. ופרש"י (ד"ה דאורייתא) הלכה למשה מסיני דמחזקין לה בטומאת ספק. וצ"ב דאת"ל דיש חזקה שאורח בזמנו בא א"כ למה לא מחזקין לה בטומאת ודאי (וכדכתבו תוד"ה אפי', דודאי ראתה חשבינן לה') דהלא ילפינן דיני חזקה מקרא (חולין י:), וכן ק"ל דסוקלין ושורפין על החזקות (קידושין פ.). ואפי' את"ל שחזקת אורח בזמנו בא אינה חזקה גמורה, אכתי צ"ב מה הכרח רש"י לפרש דמ"ד וסתות דאורייתא ס"ל דהוא הלמ"מ, דמ"ט לא פי' כפשוטו (כמוש"פ רוב ראשונים) דילפינן מקרא דזהזרתם את בני ישראל מטומאתם דדרשין (סג:) מכאן אמר ר' ירמיה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן (ולמ"ד וסתות דרבנן הוכרחו הראשונים לפרש דע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא). וביותר קשה דרש"י בעצמו בהוריות (ח: ד"ה פרוש) פירש מאי דאיתא שם דבנדה איכא מצות עשה, דר"ל מצות עשה דפרישה בעונה הסמוכה לוסתה דילפינן לה מקרא דזהזרתם.

ועוד, לרבב"ח דס"ל וסתות דרבנן ואפי' הגיע שעת וסתה מותרת, קשה מה שהקשו הראשונים מהמבואר בגמ' (טז.) דהנ"מ אם וסתות דאורייתא או דרבנן הוא לענין עברה וסתה ולא בדקה, דלמ"ד דאורייתא טמאה נדה ולמ"ד דרבנן תבדק, וא"כ מ"ט דרבב"ח דס"ל דלאחר שעבר וסתה מותרת אפי' בלי בדיקה. והנה, לתוס' והרא"ש שפי' דגם רבב"ח איירי בשעתה כשיעור זמן שתספור ותטבול אתי שפיר דלכן א"צ בדיקה. וכן להר"ף ורמב"ם ג"כ ל"ק דע' ברין (שבועות ה.) בדפי הר"ף) שפי' אליבייהו דמה שאמרו דלמ"ד וסתות דרבנן תבדק ר"ל "שאין לך חומר אחר בוסתות אלא שצריך בדיקה בשעת הוסת אבל בעברה וסתה ליכא חיוב בדיקה כיון שהיא בחזקת מסולקת דמיס". אבל לרש"י שפי' דרבב"ח מותרת מיד אחר שעבר וסתה, וגם פי' (טז.) ד"ה תבדק) הדין תבדק דר"ל לאחר וסתה, צ"ב איך פליג רבב"ח על התנאים דס"ל דאסורה עד שתבדוק.

והנה בבבאור הנ"ל, יש להקדים מה דיל"ע למ"ד וסתות דרבנן מ"ש חזקה זו דראית וסת מכל שאר חזקות דאורייתא. ולמשל, אשה שראתה בעשר שנים האחרונות כל חודש אחר עשרים ושמונה ימים, למה אין לה חזקה מדאורייתא המחייבת אותה לחשוש שתראה גם החודש אחר עשרים ושמונה ימים, ומ"ש משור המועד שנגח מאה פעמים או אפילו רק ג' פעמים רצופין דמדאורייתא אמרי' שודאי יגח בפעם הבאה, ולא עוד אלא בגמ' (ב"ק לו:) מבואר דיש בנגיחות איזה דמיון לדיני וסתות.

ועי' בשו"ת נודע ביהודה (יו"ד סי' נה, ד"ה והנלע"ד) שהקשה ג"כ כנ"ל דאין אפ"ל דוסתות דרבנן, אבל מטעם אחר דהלא קמה כנגדו כחומה אזהרה דזהזרתם דילפינן מינה אזהרה לבנ"י שיפרשו עונה סמוך לוסתן והרי עיקר הוסת דרבנן ואין הזהירה התורה עליו. ולכן פי' דגם מ"ד וסתות דרבנן ס"ל דיש חזקה דאורח בזמנו בא אלא דנגד חזקה זו יש חזקת האשה שהיא עומדת בחזקת טהרה, ולכן מה"ת אוקמינן חזקה להדי חזקה ואמרין שהיא טהורה.

אמנם, כיון שמצינו לענין חזקת חיים דאמר רבא (גיטין כח.) דלשמא מת לא חיישין אבל לשמא ימות חיישין, והביאור הוא דהגם שיש לכל אדם חזקת חיים אבל כיון שודאי ימות בעתיד, לכן בכל רגע אפשר לחשוש שברגע זו ימות ואין חשש זו מתנגד להחזקת חיים שלו, אבל לאחר שעבר הרגע שוב לא חיישין שמא מת באותו רגע דהלא זה מתנגד לחזקת חיים שיש לו, א"כ ה"ה י"ל לענין וסתות דהגם שיש לאשה חזקת טהרה שלא ראתה אבל אין לה חזקה שלא תראה דבדאי עתידה לראות שהרי לא תהיה טהורה לעולם, וכיון דאיכא למיחש שמא תראה לכן לפני שעת וסתה לכו"ע יש חיוב פרישה מן התורה דיש כאן חזקה שאורח בזמנו בא, וזהו מה דילפינן מקרא דזהזרתם. אבל לאחר שעברה וסתה, לשמא ראתה לא חיישין דחשש זו מתנגד לחזקת טהרה של האשה. וביאור זה של הנוב"י הוא מהפיקה בכל הסוגיא, דלפי"ד יוצא שכל המחלוקת דוסתות דאורייתא או דרבנן אינו אלא לענין אשה שעברה שעת וסתה ולא בדקה האם היא טהורה או לאו, אבל קודם הוסת לענין החשש שמא יגיע הוסת לכו"ע חיישין מדאורייתא.

אמנם, גם בעוד אחרונים מבואר כוונתה. דהנה, עי' בחוות דעת (קפד, סק"ל) שביאר מ"ד וסתות דרבנן בע"א, דס"ל דמן התורה טהורה היא מדלא ארגשה בשעת וסתה. ובדרך זה הלך הערוה"ש (קפד, ד') וכן צידד החזו"א בתחילת דבריו (פ', ב'). ולפי"ז צ"ל דמ"ד וסתות דאורייתא ס"ל דמן התורה חיישין דארגשה ולא אדעתא, וא"כ אי יחבה דעתה ע"ז בשעת וסתה ויודעת שלא הרגישה לכאורה טהורה היא וכ"מ בחזו"א (שם). ולפי"ז יוצא כנ"ל דלפני הוסת לכו"ע חיישין מה"ת שהאורח יבוא בזמנו דרך אחר שעברה שעת וסתה ולא הרגישה יש את ההוכחה שלא ראתה, וכן מבואר בערוה"ש להדיא (שם, סעי' ה') דלפני הוסת חיישין מן התורה.

וכעין זה נקט הבינת אדם (סק"א) דהגם שלא ראה ד"ז בשום ספר אבל נראה לו אליבא דאמת דכל המחלוקת בוסתות אינו על שעת הוסת עצמה דהיינו אותה שעה שהיא רגילה לראות (אלא בעונה הסמוך לוסתה מלפניה וכן לאחריה) דהגם דלמ"ד וסתות דרבנן אמרי' דליכא חזקה שהאורח יבא בזמנו, אבל בשעת הוסת גם חזקת טהרה אין לה, דאין אפ"ל על שעת הוסת עצמה שרגילה לראות בשעה זו כבר כו"כ פעמים דיש לה חזקת טהרה, ועי' דלכו"ע בשעת הוסת עצמה אסורה מדאורייתא לשמש (אבל אי"ז כחידושו של הנוב"י דכל העונה הסמוכה לוסתה אסור מן התורה).

והנה, בהא דחילקו האחרונים הנ"ל דאפילו למ"ד וסתות דרבנן אכתי יש שעות שחוששין להם מדאורייתא, כבר קדמם בזה כמה ראשונים. דעי' במאירי בסוגיין (טז.) שכתב דלענין הלכה נחלקו הראשונים וק"ל דוסתות דרבנן אבל מקצת רבנים פסקו דוסתות דאורייתא מקרא דזהזרתם, ויש מכריעין לפסוק כשניהם לומר שוסתות דאורייתא לאסור תשמיש מפני שהתשמיש מעורר את הדם, אבל לענין אם לא בדקה בשעת הוסת ובדקה עצמה אח"כ ומצאה טהור אין אומרים וסתות דאורייתא לטמאה אלא נקטינן דוסתות דרבנן ושמא לא בזמנו בא וטהורה.

ועד"ז עי' ברא"ה (בדק הבית ד.) שכתב דאפילו למ"ד וסתות דרבנן אפילו ברי לה שלא ראתה אסור לה לשמש משהגיע וסתה כל אותה עונה, שאם רגילה לראות בסוף היום אסור לו מאותה עת עד חשכה, ואיסור זה מה"ת מדכתיב וזהזרתם את בני ישראל מטומאתם לפי שדרכו של דם לבא בהרגל התשמיש (אמנם, לפי"ד האיסור הוא לאחר הוסת ולא לפני"כ וכמו שהעיר הפתחי תשובה בסי' קפד' סק"ג ע"ש). ועי' בריטב"א בשבועות (יח.) ד"ה

לעולם) שכתב דסמוך לוסתה שדרשו חז"ל מוהזרתם לענין פרישה סמוך לוסתה, הוא "לאחר שהגיע וסתה או קודם מעט בסמוך ממש", ואינו דומה לסמוך לוסתה שהוא עונה או יום או לילה דהתם אינו אלא מדרבנן דהא קי"ל וסתות דרבנן (וזהו ע"ד הבינת אדם הנ"ל).

ולפי"ז אפשר לפרש רש"י ע"פ הנוב"י (וכ"פ החכמת בצלאל) דלכן פ"י דהלמ"מ הוא ולא כתב דילפינן מוהזרתם, דמקרא דוהזרתם ילפינן החיוב פרישה סמוך לוסת וזה לכו"ע הוא מן התורה וכמו שפרש"י בהוריות (אבל צ"ב מיבמות סב: ד"ה לא נצרכה), וכל המחלוקת אינו אלא לענין אחר שעבר וסתה ולא בדקה ולא ראתה ולכן א"ש ג"כ מה שפרש"י (טז). ד"ה וסתות, ועד"ז לעיל ט. ד"ה וסתות) שאלת הגמ' אי וסתות דאורייתא או דרבנן לענין הבדיקה בשעת וסתה האם החיוב בדיקה מדאורייתא ובלא בדקה טמאה או דרבנן ואפי' לא בדקה טהורה, ולא כתב שהנידון הוא לענין החיוב פרישה האם הוא מדאורייתא או מדרבנן (והגם שממנפ"ש אסורה אכתי יש נ"מ לדינא דלמ"ד דרבנן מקילין ביוצא לדרך כדמבואר ביבמות סב:).

ולפי"ז, משי"פ רש"י דהלמ"מ הוא ר"ל דאע"ג דמוקמינן החזק"ט להדי החזקת אורח בזמנו בא אעפ"כ חיישינן שמא ראתה, ולפמשי"פ החוות דעת ההלמ"מ בא לחדש דחיישינן דארגשה ולא אדעתה ודס חזאי ונפל לקרקע הגם שבדרי"כ לא חיישינן לזה (למשל בכתמים דמ"ט אינם אלא מדרבנן וכדמבואר ברש"י ריש נח). ועד"ז י"ל בבאור דעת הרא"ש שפסק (פ"א, א') כמ"ד וסתות דרבנן ואפי"ה כתב ביבמות (פ"ו, י') דסמוך לוסתה יש חיוב לפרוש מה"ת (אבל צ"ב ממש"כ בתוה"ר בהוריות (ח: על הגליון) דקרא דוהזרתם אינו אלא אסמכתא בעלמא דקי"ל וסתות דרבנן).

אבל יש להדגיש דאינו מוכח ברש"י כחידושו של הנוב"י דל"ל חזק"ט לענין שמא תראה, דאפי"ל דרש"י פ"י כהר"א"ה והמאירי שהחיוב פרישה הוא מחמת שטבע התשמיש לעורר הדם ולכן מדאורייתא חיישינן (אבל בעבר וסתה ולא עשתה פעולה שתעורר הדם ליכא סיבה לחשוש שראתה). ועי' בבאורים בסוף חידושי הריטב"א (מהדורת קוק ס"י טז') שהעיר דכדבריהם יש לדייק קצת מלשון רש"י בהוריות (שם) שכתב "פרוש מן הנדה כלומר בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש".

והאמת היא שישודו של הנוב"י הוא חידוש גדול והאחרונים תמחו עליו כמה תמיהות. חדא, לפי שיטתו דאוקמינן החזקת אורח בזמנו בא נגד החזקת טהרה א"כ נשאר הדין בספק וקי"ל ספק דאורייתא לחומרא. ועו"ק הקשה הבית מאיר (בספר צלעות הבית שבסוף ספרו על אהע"ז, סי' ג') שהעיר דא"א לבי חזקות אלו לשמש כאחד, דמיד בהגיע זמן הוסת חזקה קמא אזלה ובאתה האידך כי חזקת טהרה לא שמשא אלא עד הוסת ובאותה יום עלולה להשתנות (וכנראה דזהו כוונת הבינת אדם שנקט דבשעת וסתה לכו"ע אסורה מדאורייתא כיון דעל שעה זו ל"ל חזקת טהרה). ובכלל קשה כמו שהקשה הפרדס רימונים (פתיחה כוללת אות ז' ע"ש שהאר"ק דלפי דברי הנוב"י דחיישינן שמא תראה, לא מצינו ידינו ורגלנו דאין מותר לשמש עם אשה שאין לה וסת, ניהוש שמא תראה בשעת תשמיש כיון שעל להבא ליכא חזקה וכשם שאסורה לשמש ביום הוסת מדאורייתא שמא תראה כך אסורה לשמש עם אשה שאין לה וסת מספק דאורייתא (ועי' בנוב"י בסי' נ"ו משי"כ לבאר שיטתו).

וכן לפרש בדעת רש"י כהחוות דעת (דרכ אחר שעבר הוסת אמרי' וסתות דרבנן מדלא ארגשה) ג"כ אינו כ"כ פשוט, דיש להעיר על פירושו מהמבואר במתני' דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, ושאלנו דמאי קאמר האשה דאם היא אומרת טמאה אני בודאי א"א להחזיקה בחזקת טהרה ואם אינה אומרת כלום למה אינו מוטל עליו לשאולה דהגם שיש לה חזק"ט אבל למה סמכין על החזקת טהרה כשאפשר לברורי, ובפרט לרבב"ח דס"ל דהיא בחזק"ט אפי' בבא מן הדרך לאחר שהגיע שעת וסתה ואתיליד ריעותא, צ"ב למה ליכא חיוב בירור. ויש כמה מהלכים המבוארים מתו"ד הראשונים.

דהנה, ע' בבעלי הנפש להראב"ד (שער הספירה והבדיקה סי' ג') שנקט כתוס' דר' יוחנן ס"ל דוסתות דרבנן ואעפ"כ אינה מותרת אא"כ שהתה כדי שיעור ספירה וטבילה כיון דאפי' למ"ד וסתות דרבנן קי"ל בתדק ולכן באינה יודעת אם בדקה טמאה אא"כ שהתה כשיעור טבילה, אבל בשונה לתוס' כתב הראב"ד דרבב"ח פליג על ר' יוחנן וס"ל דמותרת מיד דבאשה ישינה א"צ בדיקה דלא מצערין לה הואיל ווסתות דרבנן (ע"ד המבואר ברש"י יב). לענין הא דחמרין ופועלים נשיהם להם בחזק"ט ובאין ושוהין עמהם בין ישנות בין ערות, דבישנה איכא צערה ולא אטרחוה רבנן).

ואת"ל שפרש"י כהראב"ד דלרבב"ח היא בחזק"ט רק בישנה א"כ אא"ל כהחוות דעת דוסתות דרבנן משום שלא הרגישה בשעת וסתה, דבישנה איך אפשר להחזיקה כטהורה דאולי בשעת וסתה באמת הרגישה ורק עכשו שהיא ישנה א"י לספר הדברים כהוייתן. והאמת היא שמאד סתום ברש"י בסוגיין לפרש דאיירי רק בישנה, ובלא"ה יש להעיר ממה שכתב רש"י "דהיכא דלא היה בעיר ולא ידעין אי בדקה אי לא בדקה לא מספקין לה בטומאה", ולחוות דעת דרכ אמרי' וסתות דרבנן כשידעין שלא הרגישה איך הוא יכול להסתמך על הא דלא הרגישה כשאין הוא יודע כלל מה היה (ועי' בחזו"א בסי' פ' שהאר"ק לדחות דברי החוות דעת).

ועי' ברמב"ן (טו. ד"ה והוא שבא) שג"כ הקשה על רבב"ח מהמבואר לקמן (טז). דאפי' למ"ד וסתות דרבנן לאחר שעבר יום הוסת עדיין צריכה בדיקה, וכיון דכי לא בדקה מחזקין לה בטומאה עד שתבדוק כי לא ידעין אי בדקה ודאי עומדת בחזקת טמאה עד שתאמר בדקתי וטהורה אני. ועי' שתי' דבבא מן הדרך הקילו דכיון דתביעה לתשמיש "אין לך בדיקה גדולה מזו" (כדמבואר בגמ' יב). ומהני לוסתות שהן מדרבנן. ולפי"ז בודאי איירי רק באשה ערה והתביעה היא הבירור שלא ראתה דודאי לא היתה משמשת אילו ראתה. וכתב הרמב"ן דר' יוחנן דס"ל דבעלה מחשב ימי וסתה ובה עליה איירי בשוהה בעיר דליכא תביעה ולכן אינה מותרת אא"כ שהתה כדי שיעור ספירה וטבילה.

הנה הגם שנראה שהרמב"ן פ"י כן בדעת רש"י, אבל מפרש"י שלפנינו נראה שפ"י בע"ז, חדא, דלרבב"ח דוסתות דרבנן פרש"י דהיכא דלא היה בעיר ולא ידעין אי בדקה אי לא בדקה לא מספקין לה בטומאה, ומבואר דהגם שאין ידיעה אם בדקה ואעפ"כ לא מחזקין לה בטומאה, דלא כהרמב"ן דאיכא תביעה דא"כ תלינן ודאי שבדקה. ועוד, בבאור דעת ר' יוחנן פרש"י (טו: ד"ה מחשב) שאם שהה בדרך ז' ימים אחר וסתה אפי' הגיע וסתה אמרי' טבילה ואין צריך לשאולה, ומבואר דגם ר' יוחנן איירי בבא מן הדרך (דלרבב"ח איכא תביעה). ועוד דלא כתב כהרמב"ן דליכא שאלה (דהיינו תביעה), אלא דאין צריך שאלה כלל.

ואולי י"ל כהתירוצ' השני ברמב"ן שכתב "א"י כיון דלא ידעין תולין שמא בדקה ומצאה טהור או שלא ראתה והייתה טהורה" ומשמע דהוא כעין ס"ס (הגם שאינו מתהפך אלא הוי כתרי ספיקי לקולא), ולפי"ז אפי"ל דמ"ט ליכא חיוב לשאלה וכמוש"ב המשנה אחרונה הנ"ל דבסי' ליכא חיוב בירור. אמנם למ"ד וסתות דאורייתא אא"ל דאיכא ס"ס דזה גופה הוא הדין דאורייתא דעל הצד שלא בדקה אנו תולין שראתה.

אבל לפי"ז דאיכא ס"ס מ"ט דר' יוחנן דרכ מותרת בשעתה כדי שיעור ספירה וטבילה. ולכאורה אפי"ל דלרש"י אה"י ר' יוחנן ס"ל דוסתות דאורייתא (וכן פ"י הראשונים בדעת הר"י והרמב"ם דר' יוחנן ס"ל וסתות דאורייתא) וכן מבואר במעדני יו"ט (פ"א, סק"ט) בדעת רש"י, דהנה תוס' לא פ"י כן משום דס"ל דלמ"ד וסתות דאורייתא חשבינן לה כודאי ראתה ואין ספק טבילה מוציא מידי ודאי ראתה, אבל לרש"י שפ"י דלמ"ד וסתות דאורייתא "מחזקין לה בטומאת ספק", אפי"ל דלר' יוחנן ספק טבילה מוציא מידי ספק טומאה (וכ"כ המשנה"ב ד.ד). ולכאורה יש סמך לשיטת רש"י מהגמ' לקמן (טז). דלמ"ד דאורייתא חוששת לוסתה וחוששת לראיתתה וצ"ב דאת"ל דחשבינן כודאי אז למה חוששת לראיתתה כלל, ועי' דאינו אלא ספק (ומכח גמ' זו רצה החזו"א להוכיח בדעת תוס' דלמ"ד דאורייתא אינו ודאי ממש).

היוצא מדברינו: לענין וסתות דרבנן מצינו ג' מימראות. א) לרבב"ח כיון שעברה וסתה מותרת. ב) לר' יוחנן בעלה מחשב ימי וסתה ובה עליה. ג) בלא בדקה בשעת וסתה אמרי' תבדק. תוס' והרא"ש פ"י דגם ר' יוחנן וגם רבב"ח ס"ל דוסתות דרבנן אבל כיון שיש חיוב בדיקה בעבר וסתה לכן לשניהם מותרת רק בשעתה כדי ספירה וטבילה. הראב"ד ג"כ נקט דרבב"ח ור' יוחנן שניהם ס"ל דוסתות דרבנן אבל פליגי באשה ישינה אי מצערין לה להקיצה ולשאולה. להרמב"ן לרבב"ח מותרת בלי בדיקה כיון דאיכא תביעה אין לך בדיקה גדולה מזו, ולר' יוחנן איירי בליכא תביעה וכיון דלא ידעין אי בדקה אינה מותרת אלא בשעתה כדי ספירה וטבילה.

אמנם, הר"י והרמב"ם פ"י דר' יוחנן ס"ל וסתות דאורייתא ולכן בעינן שהתה כדי ספירה וטבילה, ולרבב"ח דס"ל וסתות דרבנן מותרת מיד והכי קי"ל דהדין "תבדק" אינו אלא בשעת וסתה אבל בעברה וסתה ליכא חשש כלל. ואפי"ל ברש"י ג"כ דס"ל לר' יוחנן וסתות דאורייתא ולכן בעינן

שהתה כדי ספירה וטבילה, ולרבנן וסתות דרבנן והגם שאשה רגילה כשעברה וסתה ולא בדקה חייבת לבדוק, אבל בבא מן הדרך שאין ידוע אם בדקה לא מספקין לה בטומאה ואינו מחויב לברר דאיכא תרי ספיקי שמא בדקה ומצאה טהורה ואפי' לא בדקה שמא לא ראתה. וכי' עבר וסתה כבר, אבל לפני וסתה י"ל דלכו"ע ילפינן מוהזרתם מדאורייתא חיישינן שמא התשמיש יעורר הדם לבא בסמוך לוסתה, אבל כיון שעבר וסתה ליכא למיחש למידי.

אמנם, יש להדגיש דיש כמה ראשונים שפי' דלמ"ד וסתות דרבנן גם הפרישה סמוך לוסת אינה אלא מדרבנן וקרא דוהזרתם אינו אלא אסכמתא בעלמא. דכן מפורש בראב"ד (ריש שער הוסתות) ורשב"א (משמרת הבית ד: ד) ור"ן (שבועות א: בדפי הרי"ף) וכן מוכח מהמאירי שהביא דיש מכריעין דוסתות דרבנן ואעפ"כ אסור לשמש לפני הוסת מדאורייתא וכתב עליהם דאין זה עיקר. אבל לפי"ז צ"ב כנ"ל מ"ש חזקה זו מכל חזקה שהוא דין דאורייתא, וצ"ל כמוש"כ החזו"א (פי', ז') "דכיון שהימים חלוקין במאכל ובמשתה ובשינוי האויר אשר כל אלה עלולין לשנות את זמני הראיה לכן אין להוציאה מחזקתה" (ועד"ז כתב החת"ס ביו"ד סי' קעה' בדעת הרי"ן), וא"כ מן התורה א"צ לחשוש לוסת כלל, לא לענין פרישה בשעת הוסת עצמה ולא בסמוך לה וגם לא לטמאה בעבר הוסת ולא בדקה. וכן שמעתי לפני כמה ימים על אשה שעשתה שינוי גדול בדיאטה שלה ומיד שינתה וסתה בכמה ימים.

בענין וסת הימים והשעות (סג):

מבואר בגמ' (סג:): דנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי לענין פרישה בשעת הוסת, דבלמודה לראות בשש שעות לרבי יהודה אסורה כל העונה כולה, ולרבי יוסי אינה אסורה אלא בשעה ששית בלבד. ויל"ע אליבא דר' יוסי דזכי לית ליה דרשת והזרתם את בניי מטומאתם דמינה ילפינן אזהרה לבניי שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. ואפ"ל דגם לר' יוסי בעינן פרישה סמוך לוסת אבל לדידה לא בעינן פרישה אלא באותה שעה של הראיה בלבד, דאם רגילה לראות לרבע שעה בתוך שעה ששית אפ"ה צריך לפרוש כל השעה הששית, ולפי"ז יש לתרץ ג"כ קושיית הרש"י למה אסורה כל השעה ולא רק עת הראיה ממש. אבל הרש"י טעמיה אזיל שנקט דדרשת והזרתם אתיא רק אליבא דר' יהודה והעיר על התוי"ט שכתב הקרא דוהזרתם בדברי רבי יוסי. והנה, ע' בכו"פ (קפד'), סק"ד ד"ה והנה) שהעיר כנ"ל דזכי לא ידרוש ר' יוסי קרא דוהזרתם, וע"ש במהדיר (דעת יהונתן 129) שציין לתוה"ר (טו). ד"ה אפי' שהעתיק הגמ' דוהזרתם לפרוש שעה א' סמוך לוסת, ורצה לומר דאפשר שהרא"ש כתב דבריו אליבא דר' יוסי, ושעות וסתות ר"ל חוץ מהזמן שידוע שהיא עת וסתה צריך לפרוש גם סמוך לוסתה שעה אחת מקרא דוהזרתם. אמנם, לכאורה בפשטות כוונת הרא"ש שככתב שעה אינה אלא לשון של זמן מועט וכן מצאתי במחזור ויטרי שג"כ נקט לשון שעה וע"כ צ"ל דר"ל כל משך זמן העונה, דע"ש שכתב "הגיע יום שקבעה בו וסת ג' פעמים פורשת מבעלה שעה א' סמוך לוסתה ובודקת תדיר דקבענן הלכה כר' יהודה שאסור כל עת וסתה ועונה או יום או לילה". ובלא"ה לכאורה יש להעיר על דבריו גם מסברא, דלר' יהודה אפי' ראתה בנך החמה ממש אינה אסורה אלא אח"כ במשך היום אבל כל הלילה שלפני"כ מותרת ואפי' רגע א' לפני עת וסתה, וצ"ב דאם חוששין שהתשמיש יעורר הדם למה לא חיישינן שמא יעורר הדם לבא כמה דקות לפני עת וסתה בעונת הלילה, וע"כ דכיון שוסתה ביום ליכא חשש שישתנה וסתה לעונה אחרת ע"י התעוררות התשמיש, וא"כ עד"ז לר' יוסי דס"ל דשעות וסתות לכאורה ליכא חשש שישתנה לשעה אחרת. והגם שהחשש הוא שהתשמיש יעורר הדם לבא קודם זמנו לרבי יהודה אסורה גם אחר שעת וסתה למשך היום ואפ"ל דה"ט דאם לפני שאמורה וסתה להגיע חוששין שמא התשמיש יעורר הדם לצאת קודם זמנה כ"ש דיש לחשוש שאחר שכבר הגיע שעת וסתה ועדיין לא ראתה שהתשמיש יעורר הדם להגיע.

ואפ"ל דזהו הביאור בדעת הרא"ה (בדק הבית ד:). שנקט דמותרת מה"ל לפני וסתה ואסורה אח"כ, והוא קצת תמוה דהלא כמה אחרונים נקטו דלפני וסתה אסורה מן התורה ואח"כ מותרת או מדלא ארגשה או משום דשמא ראתה לא חיישינן, והרא"ה כתב בדיוק הפוך ולא מצינו לא חבר וכמו שהעיר הרשב"א (במשה"ב שם). ואפשר דס"ל לרא"ה דטבע התשמיש לעורר הדם (כמוש"כ הוא בעצמו) אבל לא חיישינן שיעורר הדם קודם זמנו אלא אחר שכבר הגיע הזמן ולא יצא הדם יש לחשוש שחימום התשמיש יעורר הדם שכבר הגיע זמנה לצאת. אבל אחר שעברה כל עונת הוסת גם הוא יודה דתו לא חיישינן שמא ישתנה וסתה ותראה בעונה אחרית.

והנה ע"ש ברש"י שביאר הא דאסורה כל שעה ששית בע"א, דאיירי באופן שאין לה קביעות לראות תוך שעה ששית אלא פעמים בתחילת השעה ופעמים באמצע וממילא חייב לפרוש כל השעה כולה. ועד"ז כתב השי"ך (קפד', סק"ז) לבאר שיטת האו"ז דס"ל דחייב לפרוש עונה אחרת חוץ מעונת הוסת (דהיינו כד' שעות), ובפשטות האו"ז הוא נגד גמ' מפורשת דאיתא "מאי לאו עונה אחריתי, לא אותו עונה" וכמו שתמהו האחרונים, וע"ש בשי"ך (ובנקה"כ שביאר דבריו יותר) דהאו"ז איירי באופן שאין לה שעה קבועה תוך אותו עונה וממילא דינה (כמוש"כ הרש"י הנ"ל) כאשה שוסתה כל העונה כולה, וכיון שכל העונה וסתה ודאי צריכה לפרוש עוד עונה לפני"כ.

וע"ש ברעק"א שהקשה על השי"ך דערבך ערבא צריך, דמה"ל דאשה שיש לה וסת לכל העונה חייב לפרוש עוד עונה. וצ"ב דלאן נעלם האיסור של והזרתם (וכדהעיר הסד"ט). ולכאורה י"ל בדעת רעק"א כנ"ל דלעולם לא חיישינן שמא יקדים וסתה באופן שישתנה לעונה אחרת ולכן אה"נ יצא שלאשה זו ליכא דין פרישה סמוך לוסת. אבל צ"ב למה הוצרך רעק"א לדחות דבריו דערבך ערבא צריך, תיפוק ליה דאפי' את"ל אשה שיש לה וסת לכל העונה צריכה לפרוש עוד עונה, אבל אשה שאין לה שעה קבוע באותה עונה א"צ לפרוש עוד עונה דכיון שפורשת כל אותה העונה בודאי היא פורשת גם בחלקים שאינה עת וסתה ממש ונתקיים הפרישה סמוך לוסת וכנ"ל. ולכאורה מוכח גם מהשי"ך וגם מרעק"א דאי"ז נחשב פרישה סמוך לוסת, וכן יש לדייק המאירי שפי' בדעת ר' יוסי "ואין מדקדקין בקביעות וסת לחלקים שבה אלא כל השעה אסורה" וצ"ב למה הוצרך לה"ט, דהלא גם אם מדקדקין בחלקים אפ"ה כל השעה אסורה מקרא דוהזרתם, וע"כ דזה לא מקרי פרישה סמוך לוסת וצ"ב למה. ולכאורה לחכמת אדם (קח', ג') אי"ש דס"ל דשעת הוסת ממש אסור מדאורייתא בלי קרא דוהזרתם ולכן כשיש ספק מתי תראה מדאורייתא אזלינן לחומרא ואסורה כל השעה, ולא נתקיים הדין דוהזרתם.

סימן קפד' (שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה)

סעיף א'

וסת הפלגות - כתב המחבר דרוב נשים יש להן וסת להפלגות, וכתבו הפוסקים דקי"ל כחת"ס ובית שלמה (וכתב השואל ומשיב שכן נתפשטה ההוראה בישראל) דמונין להפלגה משעת התחלת הראיה הראשונה עד הראיה השניה (ויום הראשון של ב' הראיות בכלל המנין) ודלא כהשו"ע הרב (קפד', סקכ"ב) שפסק דמונין מיום שגמרה וסתה עד תחילת וסתה השניה (דרך מונין הימים שלא ראתה בהן). וע' בששה"ל דהכי הילכתא לענין עונ"ב ג"כ, דמונין ל' יום משעת התחלת הוסת דלא כהשו"ך (קפט', סק"ל) שצייד שהל' יום מונין בין שתי הראיות.

וסת מל' יום לל' יום - השי"ך כתב דאשה שיש לה וסת לשלשים יום, בתוך ל' מקרי שלא בשעת וסתה ולכן א"צ בדיקה בשעת תשמיש. והקשה הפלתי דהלא קי"ל (קפו', א') דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה בשעת תשמיש ולדברי השי"ך ל"ש דין זה דכל אשה יש לה וסת קבוע לשלשים. אמנם, האחרונים (חו"ד, סד"ט, עצי לבונה) ביארו דהשי"ך דאיירי באשה שרק עכשו התחילה לראות ואכתי לא ראתה ג' פעמים, דאמרי' שמסתמא תראה ביום שלשים כרוב נשים (והב"ח כתב דראתה רק פעם א', וכנראה דס"ל דאם ראתה פעמיים כבר ניכר שאין וסתה לל') משא"כ הדין המוזכר בסי' קפ' דאשה שאין לה וסת צריכה לבדוק בשעת תשמיש איירי באשה שראתה כבר כמה פעמים רק אין לה וסת קבוע. וע' בששה"ל דכן יש לדייק בלשון השי"ך עצמו, דבסק"ג

כתב "אבל אין לה וסת נתבאר דינה בסי' קפ"ו ומבואר דמש"כ בסק"ב לא איירי באשה שאין לה וסת. והוסיף בששה"ל דלפי"ז אין דין זה נוגע בזמנינו שנשים מתחתנות הרבה שנים אחרי שהתחילו וסתן וממילא כבר יודעות שאין להן וסת וא"ל שיום ל' הוא שעת וסתן.

בדיקה לפני תשמיש - נחלקו הראשונים בביאור הגמ' (יב.) דלתוס' מסקנת הגמ' הוא דאין לבדוק לא לפני תשמיש ולא אחרי תשמיש, לפני תשמיש שלא תהא לבו נוקפו דודאי הרגיש דאל"כ לא היתה בודקת (ולא סימון על הבדיקה דחושש שמא לא בדקה יפה כדכתבו הראשונים). ואחרי תשמיש אין לה לבדוק שמא תמצא דם שתגרום שמכאן ולהבא לא ימשש עמה ויבא לבטל מפו"ר. אבל להרמב"ם קי"ל דאין לבדוק לפני תשמיש אבל אחרי תשמיש יש לבדוק (וכנראה דר"ל לאח"ז של חיוב קרבן). ולדעת רבינו שמחה המובא בהגה"מ מותר לבדוק לפני תשמיש, ולכאורה לפי"ז צ"ל דכל הסוגיא איירי רק אחר תשמיש אבל קודם מותר. אבל ע' בכו"פ שביאר בדעת רבינו שמחה שהוא פירש כתוס' אבל ס"ל דכל האיסור אינו אלא כשהיא בודקת בלא ציווי אבל בציווי מותר לבדוק קודם תשמיש כיון דליכא חשש של לבו נוקפו.

ולהלכה, דעת המחבר אינו כ"כ ברור שהש"ך הבין שפסק כהרמב"ם אבל היד אברהם פירש שהרמ"א אינו חולק עליו אלא מפרש דבריו וגם המחבר ס"ל דאין לה לבדוק לא לפני ולא אחרי. ובששה"ל (סק"ו) נקט דאף לפני ספרד הנהגים כמחבר א"צ בדיקה. ואם הבעל צוה לה לבדוק משמע מהפוסקים דמותר קודם תשמיש כהפלת, אבל לענין בדיקה לאחר תשמיש כתב הגר"י (סק"ג) דאסור אפילו בציוי הבעל דיש חשש שתראה דם ויפרוש מכאן ולהבא. ולמעשה לענין בדיקה קודם תשמיש נקטינן כדכתב הלבושי עז דאין לו למחר לצוות לה לבדוק דיש שמקלקל יותר ממה שמתקן (וע' בסמוך).

קינח לאחר תשמיש - הלבושי עז הביא מחכם א' דאסור לה לקנח עצמה בדבר (לבן) שיוכל למצוא עליו דם דאם תמצא דם יש חשש שמא יהא לבו נוקפו ויפרוש, וכתב שהגר"ש צ"ל לא הסכים לזה דלא מצינו איסור בקינח ע"ש. אבל אף אם ליכא איסור, עדיף לקנח במגבת בצבע כהה שלא יבואו לשאלות (ע"ד מה שאמרו הפוסקים שאין להסתכל בקינח שלאחר הטלת מ"ר).

בדיקה לפני תשמיש לאחר שעברה וסתה - כתב האגר"מ (ח"ג, נ) שאחר שעברה וסתה ווסת עונה בינונית צריכה לבדוק עצמה כל פעם לפני תשמיש דכל שכן דיש לנו הסברה של "וכי לעולם לא תראה" (וע"ש מש"כ לענין בדיקה שלאחר תשמיש בעבר וסתה). אבל בששה"ל נקט דגם אחר שעבר יום וסתה אינה מחויבת בבדיקה אך ראוי לבדוק, וכן עמא דבר דליכא חיוב בדיקה, וכן דעת הגר"י דא"צ בדיקה אבל ס"ל דלפני תשמיש כדאי לעשות קינח חיצוני בבגד צבוע כדי לברר אם יש לה מה לחשוש (ומועיל שאם ח"ו תראה דם בשעת תשמיש יהיו בגד אונסים ולא קרוב לפשיעה).

בדיקות שלא בשעת תשמיש - הגם שפסק המחבר דכל היד המרבה לבדוק משובחת ולא השיג עליו הרמ"א, אפ"ה כתבו פוסקי זמנינו שאין לה להרבות בבדיקות, או כמוש"כ האגר"מ (ח"ד, יז, כח) דאנחנו מחמירין על צבעים הנוטים לאדום שאינם אסורים מעיקר הדין ואין לה לבדוק כדי לאסור עצמה מספק, ועוד כתבו הפוסקים שריבוי הבדיקות עלול לגרום לפצעים ובזה היא מקלקלת עצמה וכן דעת הגר"י (קונטרס זרע שמואל), וע"ע בספר פתחי נדה שהוסיף טעם לשבח לא להוסיף בבדיקות בזה"י. וע' בלבושי עז שכתב דדי לנו בבדיקת שציונו חז"ל והלוואי שנעשים כראוי.

סעיף ב'

עונת האו"ז - לכאורה מתוך הסוגיא והראשונים יוצא דאין לחשוש לעונת האו"ז כלל, דבפשטות הוא כנגד גמ' מפורשת (סג): "מאי לאו עונה אחריתי, לא אותה עונה" וכמו שתמה ה"י. וכן כל גדולי הראשונים לא הזכירו ד"ז הלא הם הר"י הרמב"ם הרא"ש הרשב"א הראב"ד הטור רבינו ירוחם הסמ"ג והסמ"ק, וכמוש"כ התוה"ש (סק"ו). וכן להלכה ה"י התוה"ש החו"ד הסד"ט רעק"א והערות"ש נקטו לקולא.

אמנם, הב"ח צידד דיש להחמיר כהאו"ז או משום דמהה"א של הגמ' מוכח דיש ענין לחשוש לעוד עונה, או משום דאם תראה סמוך לנץ החמה אפשר שתטעה לחשוב שראתה אחר הנץ כשבאמת ראתה לפני הנץ וכדומה ומה"י יש לאסור ב' העונות. אבל ג"ז צ"ב מה"י לחשוש להו"א של הגמ'. ועוד צריך להבין דאם חוששין לטעות אז גם יש לחשוש שמא תראה סמוך לשקיה"ח ותטעה לחשוב שראתה קודם שקיעה כשבאמת ראתה אח"כ וא"כ יש לאסור גם העונה שלאחר עונת הוסת, וכן העיר הפרדס רימונים (קפד', סק"ב), ובאמת ע' בנקה"כ שהביא מהאגודה לפרוש גם אחר הוסת מעט.

וע' בהש"ך שג"ח המליץ בעד האו"ז וביאר דהאו"ז איירי בנשים שאין להן שעה קבוע לראות, וכשם שאשה שוסתה כל היום ודאי צריכה לפרוש כל הלילה שלפניו מדין פרישה הסמוך לוֹסְתָה, כמו"כ נשי דידן שרובן ככולן אין להן וסת קבוע לשעות יש להן לפרוש עוד עונה מעיקר הדין. אבל רעק"א העיר דערבך ערבא צריך וכנ"ל, ויתכן דגם אשה שוסתה כל היום אינה חייבת לפרוש עוד עונה הגם שצ"א למעשה שבכה"ג אין לה פרישה סמוך לוֹסְתָה.

אבל כ"ז הוא מה שיוצא מתוך הסוגיא, אבל לפי המציאות של ימינו שנשים לא רק שאינן רואות בשעה קבוע, אלא אפילו עונה קבועה אין להן (עד כ"כ שפסק האגר"מ (ח"ג, מח') שצריכה לפרוש מבעלה כל היום אם היא רגילה לראות בין ביום ובין בלילה "וכדמצוי ביותר אצל הנשים שלנו דעונה ידיה כעונה אריכתא דמי דהיינו כל מעת לעת", וע"ש שכתב דראוי ג"כ להחמיר לעונת האו"ז אם לא במקום הצורך) א"כ מסביר יש מקום גדול להחמיר להאו"ז. (ובעני"ז יש לציין למה שאמר הגר"י דלמעשה אין חומרת האגר"מ הני"ל מקובל בינינו).

וע"ע בששה"ל (ט"ז סק"ב) דכעת שנדפס האו"ז מבואר שלא כתב נגד הגמ', דהוא רק כתב כן כחומרא נוספת דע"ש שכתב "ומורי האבי העזרי א"ל שרגילים לפרוש סמוך לוֹסְתָה כ"ז שעות", והגם דבפשטות הוא דלא כהש"ך שכתב דכן הוא מעיקר דדינא באשה שאין לה וסת לשעות, אבל יתכן דהטעם שהחמירו ע"ע היה משום שנחלשו הגופים ומשתנות הראיות וכמוש"כ הש"ך מהאגודה "ועתה שאין לה וסתות גמורות יש להרחיק מעט קודם עונת הוסת ולאחריה". והוסיף דלפי"ז בזמנינו צריך לפרוש מעט גם אחר עונת הוסת. אמנם, ע' בראב"ן (שיח') המובא בש"ך שנראה שהחמיר מעיקר הדין.

למעשה, ע' בחוט שני (סק"ו) שהביא מש"כ החזו"א למחבר ספר טהרת בת ישראל שאין לכתוב בספר את חומרת האו"ז דמכיון שגדולי הפוסקים נקטו להקל בזה א"כ אין להחמיר בזה להמון העם, אמנם מכיון שהש"ך פסק את חומרת האו"ז א"כ בני תורה ודאי יש להם לנהוג כן. ולכאורה כן הוא המציאות דהרבה בני תורה נוהגים כהאו"ז, אבל רק בתורת חומרא וממילא יש שמקילין בזה בשנה ראשונה וכ"פ הגר"י (שם) חוץ מאשה שבשנה ראשונה יש לה וסת קבוע ממש. וכן בדרי"כ לא חוששין לאו"ז בכל וסת שחוששים לה בתורת חומרא (בית מאיר וכדומה) ותמיד יש למדוד במשקל החסידות אם להחמיר כשאפשר שיבא לידי קולא בענין אחר. אבל ע' בששה"ל דמי שהנהיג כן יתכן שיצטרך התרת נדרים אם רוצה להקל, אבל בליל טבילה וליל חופה או יוצא לדרך וכן בבא מן הדרך שרי גם בלי התרת דאדעתא דהכי לא קבלו עליהו. וטוב להתנות קודם הנישואין שאינו מקבלו עליו בנדר ע"ש. ולענין פרישה זמן מה אחר שעבר הוסת נראה שמנהג העולם שלא להחמיר בזה כלל (וע' לקמן סעי' ה').

שיטת האביאסף - דעת האביאסף (שהוא הראב"ה שהוא האבי העזרי) שתמיד צריכים לפרוש שיעור של חצי יום וחצי לילה דהיינו סה"כ יב' שעות. אבל נחלקו האחרונים בביאור כוונתו. דהרישה (סק"ב) הבין שצריכה לפרוש מחצות לחצות דאם ראתה בסוף הלילה או בתחילת היום צריכה לפרוש מחצות לילה לחצות יום, ואם ראתה בסוף היום או בתחילת הלילה צריכה לפרוש מחצי היום לחצי הלילה. אבל ה"י כנראה לא רצה לפרש כן דא"כ יוצא שחצי עונת הוסת עצמו היא מותרת והלא מפורש בגמ' דלרבי יהודה היא אסורה כל העונה, וכתב דמה"י נמי אין לפרש דר"ל יב' שעות משעת וסתה, או יב' שעות לפני שעת וסתה, או שש שעות לפני הוסת ושש שעות אח"כ. אבל הש"ך פ' כפירוש הראשון שכתב דהרישה שאם היום י' שעות צריכים לפרוש כל היום וגם שעה א' לפני ואחרי היום, ועד"ז בימי פסח (ויל"ע מה דינה בראתה בסוף היום, ודוק). להלכה, הגם שהחכ"א (קח', ב') חת"ס (סי' קע"ט) ולחוי"ש (סק"י) צדדו להחמיר כדבריו, למעשה רוב פוסקים לא נקטו כוותיה וכן עמא דבר.

הרחקות ביום הוסת - מעיקר הדין לרוב פוסקים ביום הוסת ליכא איסור אלא בתשמיש בלבד (ודלא כט"ז דאסר חו"נ מעיקר הדין), אבל כמה פוסקים נקטו כהב"ח דהחמיר בחיובך וינשוק תע"ב, וכנראה דכן נוהגים הרבה בני תורה הגם שהפ"ת (סק"ה) הביא מהרדב"ז דאין להחמיר בזה. אבל לא החמירו בחו"נ בעונת האו"ז דהוא חומרא ע"ג חומרא. ודעת הגר"י (שם) דאינו אסור אלא חו"נ של חשק המרגיל (לאפוקי בנשיקה מהירה כשהבעל יוצא מן הבית וכיוצא), אבל מצד שני ס"ל דבחוי"נ המרגיל יש להחמיר גם בעונת האו"ז, אבל כמדומני שעמא דבר להקל כנ"ל. וע' בשו"ע הרב שהוסיף דגם אין לישן במטה א' ממש (ואפילו הוא בבגדו והיא בבגדה) אבל נראה שגם הרוצה להחמיר בזה א"צ לחוש בבי' מטות הנוגעים זב"י (ושוב שמעתי שכן נקטו פוסקי זמנינו). ויש לציין דכתבו הפוסקים דפרישה סמוך לוֹסְתָה בוסת שאינן קבוע לכו"ע אינו אלא מדברנן (ע' חת"ס סי' קע"ט).

להשלימם כיון שהוסת תלוי בחמה ולא בשעות (וכן נראה דעת החו"ש סק"ה אות יב'), וכן הוא מנהג העולם, אבל יצא גם חומרא לפי"ז באשה הנוסעת מא"י לארצה"ב שהיא צריכה לפרוש כלעשרים שעות כיון שהחמה זורחת במשך כל אותו זמן.

סעיף ה'

אסורה ביום כשיעור הנמשך בו - בראתה מקודם הנץ עד שעה לאחר הנץ פסק המחבר כהראב"ד שעות הוסת מתרחבת לכלול גם שיעור הראיה שלאחר הנץ והכל נחשב עונה א'. וע' בש"ך (סקט"ו) שכתב דפמ"ש"ב לעיל דחיישין לאו"ז אסורה כאן כל הלילה וכל היום שלפניו וביום שלאחריה כשיעור הנמשך בו, ולכאורה לפמ"ש"כ הב"ח לבאר האו"ז דבראיתו סמוך לסוף היום חיישין שתטעה ותחשוב שהיתה בתחילת היום הבאה ולכן יש לפרוש אחר עונת הוסת עונה א', א"כ בנידו"ד יש לפרוש בלילה וביום שלאחריה (למשך כל העונה), וגם הש"ך (בנקה"כ) הזכיר כע"ז מהאגודה דיש לפרוש קודם העונה ואחר העונה קצת, וכאן לא חשש הש"ך לזה כלל. ולמעשה לא נהגו לפרוש כלל אחר עונת הוסת.

סעיף ו'

ביאור שופעת ומזלפת - ע' בששה"ל (סק"א) שביאר דשופעת היינו שדמה שופע כל הזמן בלי הפסק ומזלפת היינו כשדמה יורד ברציפות אך רק טיפין טיפין, ויש מפסקת כוסת הרגיל אצלנו שהדם יוצא זמן מה ופוסק ואח"כ חוזר ויוצא עוד דם.

ההבדל בין סעי' ה' דאסורה כל משך זמן הוסת וסעי' ו' דאסורה רק בעונה הראשונה - הש"ך (סקט"ז) הביא ב' תירוצים לפרש מ"ש בסעיף ו' דרך חיישין לעונת התחלת הוסת מסעיף ה' דק"ל דאסורה כל משך זמן הוסת, שהב"ח פ' דלעיל הכל היתה ראייה מרובה אבל כאן הראיה שרואה בראשונה היא תחילת הוסת וכל מה שרואה אח"כ דמים יתירים הוא דאנוספו בה, והלבוש ופרישה פ' דלעיל דההמשך הוא דבר מועט סברא לומר דגם הוא מצטרף משא"כ כשהוא ב' או ג' ימים. וע' במחמ"ש שהעיר דלכאורה שניהם לדבר א' נתכוונו וצ"ע לחלק ביניהם.

אמנם, ע' בבדה"ש (סקל"ו) שביאר דלהב"ח רק בשופעת שלא בהמשך א' (אלא פסקה מעט וחזרה ושפעה והפסיקה) אזלינן בתר התחלת הוסת אבל אם שופעת או מזלפת בהמשך א' ב' או ג' ימים אה"נ אסורה כל משך זמן הוסת, משא"כ להלבוש ופרישה הכל תלוי במשך זמן הראיה ורק בראיה מועטת אסרין כל משך זמן הראיה אבל בראיה מרובה אפילו בשופעת או מזלפת במשך כל ה' או ג' ימים אין סברא להחשיב הכל ראייה א' אלא השאר הוא תוספת דמים. וע"ש בבדה"ש שנקט דיש להקל כדעיה זו, וממילא לענין נשי דידן שרואות ופוסקות וחוזרות ורואות לכמה ימים אין צריך לפרוש אלא בעונה הראשונה. ודעת הגר"י (קונטרס זרע שמואל) להקל יותר שדין זה אינו נוהג אלא כשהיו נשים מרגישות שהכל היה ראייה א', אבל בזמנינו שאין הנשים מרגישות אין לנו דין זה וחשבינן אפילו המשכה מועטת לתוך עונה אחרת כראיה בפני"ע ותמיד הולכין אחר התחלת הראיה.

והנה, הפ"ת (סק"יב) הביא החוות דעת דס"ל דרך בשופעת או מזלפת נאמר האי דינא דאזלינן בתר תחילת הוסת, אבל בפוסקת וחוזרת ורואה יש לחוש לכל עונה בפני"ע. ולכאורה לפי"ד בזמנינו שמצוי שאשה רואה ופוסקת וחוזרת ורואה לכמה ימים תהיה אסורה כל אותן הוסתות וזו לא שמענו. אמנם כמה מפוסקי זמנינו נקטו דא"צ לחוש לזה רק בידעת שפסקה וכגון שבדקה עצמה ומצאה טהורה, אבל בלא"ה לא מקרי הפסקה.

סעיף ז'

דין מעוברת לענין חשש וסתות - המחבר פסק דמעוברת משהוכר עוברת א"צ לפרש כלל בשעת וסתה, והנה בזמנינו אפשר לדעת אחר כמה ימים שהיא מעוברת ורובן ככולן של הנשים הן מסולקות דמים מיד משעת עיבורן ולכן יל"ע אם אפשר להקל מיד כשיודעת שהיא מעוברת שלא לחשוש לסותות. ובאמת כבר העיר רעק"א (סי' קכח) שנשנתנו הטבעים בזה, אבל החמיר למעשה. אמנם ע' באגר"מ (ח"ג, נב') שצידד להקל. ובששה"ל (סק"א) השיג דשיעור דג' חדשים אינו משום דקודם לכן אין יודעים והיא מעוברת אלא שהוא שיעור קבוע ולכן אפי' בזמנינו שאפשר לדעת לפני ג' חדשים אם היא מעוברת אכתי אין לה דין מסולקת דמים ודלא כמוש"כ בקונטרס על הלכות נדה באמריקה, והגם שהסתלק דמה כבר מתחילת העיבור הלא כתב החת"ס דהגם שנתמעט דמיה מיד אפי"ה אינה מסולקת לגמרי ושכיח שתראה דם עד ג' חדשים (דהיינו תשעים יום מליל טבילה). אבל סו"ס צ"ב דלמעשה רובן ככולן של נשים בזה"ז מסולקות לגמרי מיד כשמתעברות.

והאמת היא שנידון זה אינו כ"כ נוגע למעשה, כיון שבדרי"כ אין האשה מבררת אם היא מעוברת אא"כ היא כבר עברה כל הוסתות ולא ראתה, ואז כבר אין לה מה לחשוש בחודש הבא כיון שלא ראתה כלל, ואינו נוגע אלא לאשה שיש לה וסת קבוע לימי החודש דצריכה לחשוש לאותו יום לג' חדשים או לאשה שעשתה בדיקת הריון קודם ימי וסתה ויודעת שהיא מעוברת, אמנם בכה"ג למעשה החמירו כמה מפוסקי זמנינו (חוט שני, לבושי עז, בדה"ש וכן דעת הגר"י) ולכאורה כן מסתבר דיש כמה נשים הרואות לכה"ג בחודש הראשון ולא עוד אלא שמצוי שנשים מפילות בשלב מוקדם (ואילו לא עשתה בדיקת הריון לא היתה יודעת כלל שהפילה והיתה חושבת שהגיע וסתה). אבל א"צ לחוש לווסתות שהן לחומרא.

דין מינקת לענין חשש וסתות - גם לענין מניקות נשתנו הטבעים והרבה נשים רואות באופן סדיר אפי' כשהן מניקות, והגם שיש נשים שאינן רואות כלל אבל מצוי שאח"כ כשהתינוק מתחיל עם אוכל הן מתחילות לראות ותוך כמה חדשים כמעט חוזרות לווסתן הרגיל וצריכין לחשוש לווסתות. אמנם בגלל שיש נשים שאינן רואות או שרואות פחות (למשל כל חודשיים) לכן כתוב בששה"ל יש לזהר ביותר בתקופה זו דאז ישנם רוב המקרים של רמ"ת כיון שהוסתות מגיעות שלא כסדרן ולא יודעים מתי לפרוש (ועצה טובה לקנח בבגד צבוע לפני תשמיש לוודא שאינה רואה).

ולהלכה, אחר שתראה פעם א' היא חוששת לווסת, אבל לענין קביעת וסת בימי מניקה אינו ברור מה דינה. דהגם שהמחבר (קפ"ט, לג') כתב להדיא שאינה קובעת וסת בכד' חדשים לאחר שילדה (אפי' אם אינה מניקה), אבל כיון שכבר נשתנו הטבעים וכל אשה שאינה מניקה יש לה וסת רגיל, לכן יש מפוסקי זמנינו שנקטו שקובעת וסת (ע"ש באגר"מ). אמנם, אם ננקוט כדברי המחבר, יש לדון בכמה מקרים אם דין הולדת כמסולקת, למשל בהולידה ע"י ניתוח קיסרי (בששה"ל סק"ד נקט דעדיין אמרינן אבריה מתפרקין והח"ש סקט"ו צידד להחמיר). ובקבלה אפידורל (epidural) גם החו"ש הקיל דסו"ס נתפרקו אבריה הגם שלא הרגישה הכאב.

ויש לציין למה שמובא בשם הגר"י (שם) דכל זמן שעדיין לא טבלה לאחר הלידה אמרי' שכל דם שתראה הוא מחמת הלידה אפילו אם הפסיקה בטהרה כמה ימים וא"צ לחוש לדין וסתות מראיות אלו. ויש להוסיף דה"ה בראתה כמה ימים אחר הטבילה תשי"ח לענין אם יש לחשוש לווסתות מראיה זו דמסתבר שאינו אלא שאריות של דם הלידה.

סעיף ח'

סילוק דמים ע"י פחד - מבואר במשנה (לט.) שאשה הנמצאת במחבוא, מחמת הפחד דינה כמסולקת דמים, אבל מצד שני איתא בסוף מסכתין (עא.) "בעיתותא (הבהלות פתאום) מרפיא" דהיינו בהלה גורמת ראיית דם וכדמצינן באסתר "ותתחלחל המלכה" שפירש רב דפירסה נדה. ובאמת מה"ט כתב המאירי דבמחבוא צריכה בדיקה לכתחילה (כהרמ"א) דאין כל הדעות שולטים להבין בין פחד לבהלה. וזהו דלא כמ"א המובא ברעק"א כאן שהקשה לענין לאחוז באמה כשמשתיין דמותה במקום שיש פחד אמרי' דאין אנו בקיאים בגדר הפחד, ומצד שני ביו"ד סי' קפד' דק"ל דחרדה מסלקת את הדמים לא אמרי' דאין אנו בקיאים בהאי ביעותותא ודוחק לחלק בין פחד לביעותותא. וע' בבדה"ש (סקמ"ח) שהביא מש"כ המי נדה דרך בפחד של מחבוא יודעים שמסלקת הדמים אבל שאר פחדים אין להקל שאין אנו יודעים מה נקרא פחד לענין הא מילתא. ואשה שאירע לה פחד פתאום כגון מעצירת מכונית באופן פתאומי החו"ש (סקט"ז) הקיל דאינה חוששת שמה ראתה אבל הלבושי עז כתב שראוי שתבדוק עצמה אבל הוסיף דאולי יש לסמוך ע"ז על הבגד הסמוך לגופה, וכן נראה להקל.

ויל"ע מה קורה כשמסתלקת הפחד אחר עונת הוסת האם היא צריכה לחשוש שמה תגיע וסתה.

לקיחת כדורים למניעת הוסת - דנו הפוסקים לענין כדורים המונעים ראיית הוסת אם יש לדונם כדן חרדה המסלקת הדמים ולכן אינה צריכה לחוש לווסתה, ואפי' להרמ"א שהחמיר לכתחילה במחבוא י"ל דכאן עדיף טפי דבה אין לחשוש למש"כ ה"ט"ז דשמה יסתלק הפחד באמצע. ומקור הראשון

שדיבר בענייניו הוא הרדב"ז (שו"ת ח"ח, סי' קלו') שנשאל לענין אשה השוטה משקה לעכב וסתה י' או כ' יום אם יש לה דין פרישה הסמוך לווסת, וכתב דתחילה תחשוש להוסיף אבל אם כבר לקחה ג"פ והועיל לעבור הוסיף בלי לראות דם תו א"צ לחוש. וכתב הלבושי עז (עמ' נז') מהגרשי"א "דכן נקטינן לדינא ואפילו האידנא שנטילת הכדורים הוא בדוק ומנוסה שמעכב מ"מ חיישין לרדב"ז ועד שלא הוחזקה ג' פעמים אסורה ביום הוסיף. ודעת הגר"י דכן הוא לענין וסת קבוע (אבל א"צ לחשוש לווסתות שהן רק לחומרא אבל לענין וסת שאינה קבוע גם בהוחזקה פעם א' שהכדורים מועילים סגי דא"צ לחוש לווסתה.

אמנם ע' בששה"ל (סק"ב) דבזמנינו שהכדורים הוחזקו בנשים לרוב אפשר להקל (אחר בדיקה) אך לכתחילה אפשר דצריכה בדיקה עד שתחזק, ותשי"ח. וכתב דשכיח בכלות דאירע שחל ליל החופה בעונת הוסיף וכשהיא לוקחת כדורים יש צירוף להתיר. וגם הלבושי עז התיר בכלה בצירוף מש"כ הכנסת יחזקאל דמותר לשמש ביום הוסיף כשהוא ליל טבילה, וכן דעת הגרשי"א.

ויש עוד ב' נידונים בענין כדורים אם אשה קובעת וסת על ידם וכן לאחר שפסקה מלקחתם האם צריכים לפרוש אחר יומיים שלוש שמא תגיע וסתה ובעזה"י נראה הלכות אלו בסימן קפט'.

סעיף ט'

חיוב בדיקה בעונת הוסיף - הגם שאינו מפורש במחבר שיש חיוב בדיקה בוסת שאי"ק, אבל כן משמע מו"ד כאן ולקמן (קפט', ד') שכתב דאם הגיע זמן הוסיף ולא בדקה ולא ראתה דמשמע דלכתחילה צריכה בדיקה. וכ"כ הב"ח (קפט' ד"ה פיהקה בר"ח) והפרישה (סק"ח). והגם שבב"י כתב דאם יש לה וסת שא"ק והוא לפחות מל' יום א"צ בדיקה ביום הוסיף הזה, אפשר דר"ל דאין הבדיקה מעכבת (וחכם א' ר"ל ע"פ מש"כ השי"ך לעיל (סק"ב) דהב"י כתב כן לענין אשה שראתה בפעם הראשונה או שניה דא"צ לחוש אלא לעונ"ב ולא ליום וסתה שאי"ק). אמנם ע' בקיצור דיני נדה להרא"ש דמשמע דא"צ בדיקה כלל (וע' בפרד"ר במקשה זהב סק"ב שהאריך להוכיח כן מכו"כ ראשונים), ולהלכה קי"ל דלכתחילה צריכה בדיקה בעונת הוסיף.

וכתב הח"ד (חידושים סק"ב) דבדיקה זו צריכה להיות בחורין וסדקין כבדיקת ז' נקיים וכן נקטו הפוסקים למעשה. ובעברה וסתה ולא בדקה, הגם שהמחבר סתם כאן כדעת הרמב"ם שא"צ לבדוק אפי' ביש לה וסת קבוע (והביא המחמירין רק כ"א), אבל לקמן (שם) כתב בלי חולק דבלא בדקה אסורה עד שתבדוק וכדעת הרמ"א כאן (והוסיף הרמ"א וכן הוא לקמן בסימן קפט' דמשמע קצת שכן רצה לפרש בדעת המחבר כאן).

ויש לציין למש"כ הלבושי עז (עמ' נט') דאפי' כשהיא אסורה צריכה לבדוק (כמבאר בנוב"ב בסי' מו' המובא בפ"ת סק"ח לענין וסת המבוכה).

מספר הבדיקות - הגם שלענין ז' נקיים מצינו בכמה ראשונים שכתבו דלכתחילה יש לבדוק פעמיים ביום, לענין בדיקות ביום הוסיף סתמו דבריהם. וע' בששה"ל (סק"ד) דמסתמית המחבר משמע דסגי בבדיקה א' במשך עונת הוסיף ומשמע קצת אפי' אין לה שעה קבועה, אבל כיון דשכיח שהוסיף יגיע בכל שעות היום טוב שתבדוק עצמה ג"פ בג' זמנים, ולכ"ה"פ ב' פעמים ולמי שקשה לה אפשר להקל בפ"א ותבדוק בסוף היום. וכתב דראוי לבדוק פ"א גם בעונת האו"ז אבל למעשה לרוב הפוסקים א"צ בדיקה בעונת האו"ז (וכן עמא דבר להקל). וע"ע בחזו"א (פ', כב') שכתב דביום הוסיף סגי בבדיקה א' (ומש"כ שם בסק"כ דצריכה ב' בדיקות היינו למ"ד וסתות דאורייתא). ובלבושי עז (עמ' סא') כתב דבוסת שאינו קבוע ודאי סגי בפעם אחת (וכן מצאתי מאביו בספר שולחן שלמה (ב', מא') שיצא לאחרונה, שתמה על המחמירין), וכ"פ הגר"י (קונטרס זרע שמואל) דיש לבדוק פ"א סמוך לשקיעה שיהיה סמוך לסוף היום ואם וסתה בלילה צריכה לבדוק קודם שהולכת לישון (וע"ש שחידש דיש לבדוק גם בבוקר כדי לקיים המנהג).

אמנם ע' בח"ד (סק"ט) שחידש דאם אין לה שעה קבועה צריכה מוך לכל עונת הוסיף, וכן אשה שרואה ב' ג' ימים צריכה מוך כל אותן הימים, והגם שהפ"ת (סק"י) הביאו ללא חולק (ואולי יש גם סמך לדבריו בראשונים דע' בהגהות שער דורא שהביא מהפרדס שביום הוסיף צריכה לבדוק עצמה "תדיר" וכ"כ במחזור ויטרי), אבל ע' בששה"ל דגדולי הוראה כתבו שאין נוהגים כן משום דקשה במציאות שאשה תלך במוך דחוק אפי' יום א' רצוף וכ"ש ב' ג' ימים. אבל אי משום הא, הלא אפשר לה ללכת עם טמפון (tampon) דנוח ואינו מפריע ומסתבר שגם אינו גורם פצעים.

וע"ש בחזו"א (פ', כב') שהוכיח דלא כדברי הח"ד מהא דלמ"ד וסתות דאורייתא מועילה בדיקה תוך שיעור וסת מעונת הוסיף הגם שלא בדקה כלל בשעת הוסיף (והח"ד עצמו (סק"י) הסכים לדין זה) וכן נקטו כל הפוסקים דאין להחמיר כח"ד בזה. אבל צ"ב למה, דלכאורה בלי מוך דחוק ליכא בירור כלל שלא ראתה, דאפשר שראתה אחר שבדקה עצמה או לפני"כ. וע' בחוט שני (סק"י) שר"ל דאח"כ לח"ד הבדיקה ביום וסת הוא מדין בירור ולכן צריכה בדיקה למשך כל שעת הוסיף (ומה"ט בבדקה ונאבד העד ס"ל דטמאה כדבסמוך), אבל להלכה אגן קי"ל דבעבר וסתה ולא הרגישה ולא ראתה מוקמינן האשה בחזקת טהרה ומעיקר הדין א"צ בדיקה כלל, והבדיקה אינו אלא תק"ח שחייבוה לבדוק ביום הוסיף. ונראה דגדר הדין הוא לא לסמוך על מה שלא ראתה אלא לעשות פעולת בירור בקום ועשה להראות שאינה רואה. (וע' בדברי יציב יו"ד סי' סח' שהביא כמה טעמים לבדיקה זו או לעורר לתשומת לבה שתתן דעתה להרגיש, או לעשות מעשה להזכיר על חובת הפרישה, או שע"י בדיקת רגע א' שוב מחזקין לה בחזקת אינה רואה ע"ש).

ואעפ"כ ע' באגר"מ (ג', מח') שכתב דיש לה לבדוק כ"פ ביום הוסיף אבל אם לובשת בגדי לבנים א"צ אלא בדיקה א', וכ"כ כמה פוסקים דטוב ללבוש לבנים ביום הוסיף. ולכאורה מעלת לבושת לבנים הוא כעין קיום לדברי הח"ד דע"י יש בירור שלא ראתה במשך כל זמן הוסיף דאם ראתה היתה מוצאת על בגדיה (אבל בשונה ממוך דחוק, אין הבגד בירור בשעת הטלת מ"ר). ולמעשה, לרוב הפוסקים א"צ ללבוש לבנים ביום וסתה (וע' פ"ת קצ', סק"ב).

בדיקה ונאבד העד - נראה מבואר דס"ל לח"ד הנ"ל דאין המוך דחוק מעכב ביום הוסיף דגם בלא"ה סו"ס יש הוכחה מדלא הרגישה (כלשון המחבר), אבל בבדקה ונאבד העד גרע טפי וטמאה לח"ד דתו ליכא הוכחה זו, דאולי באמת הרגישה וטעתה בהרגשתה עד. וכתב הפ"ת (סק"ח) דלפ"י ה"ה אם הטילה מ"ר ועבר הוסיף ולא בדקה דטמאה אף אם לא הרגישה דאימור ארגשה וסברה הרגשת מ"ר הוא. וע' בששה"ל (סק"י) דהדעת תורה ובית שלמה חולקים. וע' בחזו"א (שם) "שאלו היה הדין דאם הטילה מ"ר היא טמאה ודאי לא היו הפוסקים סותמין כיון שהדבר מצוי". וע"ע באחרונים שהקשו ממש"כ המחבר (סעיף י') דביוצא לדרך מותר לשמש סמוך לווסתה הגם שבכ"ה תו ליכא הוכחה ממה שלא הרגישה דאולי טעתה בהרגשתה שמש. וגם הח"ד עצמו בביאורים (סק"א) לא כתב דינו בודאי אלא כספק (וגם חילק בין נאבד בשוגג או במזיד), ולדינא כתבו הפוסקים דגם בזה לא קי"ל כח"ד.

לא בדקה בוסת קבוע אסורה עד שתבדוק - נחלקו האחרונים בלא בדקה בשעת הוסיף דאסורה עד שתבדוק האם אסורה רק בתשמיש או בכל הקריבות (דהיינו חו"י האסורים מה"ת), לדעת הסד"ט (סק"ג) ליכא איסור אלא בתשמיש דאם בשעת הוסיף גופה ליכא איסור חוץ בתשמיש כ"ש אחר שעת וסתה. אבל התפ"ל (מובא בסד"ט) וחת"ס כתבו דאסור, וה"ט דהחשש בשעת וסתה הוא שמא תראה וכשתראה תפרוש מחו"י, אבל כשתראה שעת הוסיף דהחשש שמא כבר ראתה אסורה בכל. ולהלכה ע' בששה"ל (סק"י) דכן מסתבר, וכן נטה הבדח"ש להחמיר (ומשמע שהחמיר בכל ההרחקות, וצ"ב) אבל כמה פוסקים הקילו כהסד"ט, ובפשוטו ה"ט דמדלא ראתה ולא ארגשה ליכא למיחש שראתה, וכמדומני שכן עמא דבר (ואולי מתוך חסרון ידיעה).

וע' בט"ז לקמן (קפט', סק"ח) דבוסת הגוף אפי' אינו קבוע דינו כוס"ק דימים ואסורה עד שתבדוק והביאו הפ"ת (סק"א), וכן נקטו האחרונים לדינא. **בלא בדקה בשעת הוסיף עד מתי יכולה לבדוק** - דעת הב"ח, ומשמע שכן הכריע גם השי"ך, דבלא בדקה בשעת הוסיף צריכה לבדוק מיד תוך שיעור וסת דלא כסתומת המחבר ורמ"א. וע' בפ"ת (סק"ט) שהאחרונים כתבו שאין לחוש לחומרא זו אלא כמוש"כ ה"ט דחייבת לבדוק אפי' לזמן הרבה. והב"י (סי' קפט') כתב אפי' לאחר כמה ימים, ובששה"ל (ט"ז סק"ב) וחו"ס (סק"ח) כתבו דאפי' בדקה אחר משך הימים שהיא רגילה לראות בהם מותרת ולא חיישין שראתה בנתיים (דלא כרא"ה) (בדקה הבית ד. דמשמע דצריכה לבדוק תוך ימים אלו). ובאמת צ"ב מה מועיל בדיקה זו דהלא כותלי בית החרם לא מוקמי דם ואם יצא דם בשעת וסתה בודאי לא תמצא הדם אחר כמה ימים. וע' בפוסקים שביארו דכיון שלא קיים התק"ח לבדוק ביום וסתה היא חייבת לקיימה עכשיו (ואסורה עד שתקיימה). ואם שמשה קודם בדיקה הסתפק הלבושי עז (שם) אם כדאי לבדוק אח"כ, ומהגר"י משמע דעדיין חייב, דפסק (שם) דאם זכרה בשעת תשמיש שלא בדקה בשעת וסתה בעלה חייב לפרוש באבר מת.

רחצה עצמה אחר עונת הוסיף - ע' בפרישה (סק"ח) שהקשה דמהו החומרא בוסת קבוע דאסורה עד שתבדוק דהלא גם אשה שאין לה וס"ק מבואר בסי' קפ"י דצריכה בדיקה לפני תשמיש. וע"ש שביאר דהבדיקה קודם תשמיש באשה שאין לה וסת אינה אלא לברר העתיד שאינה רואה עכשיו ולכן ליכא נ"מ

אם רחצה עצמה קודם הבדיקה משא"כ הבדיקה בעבר וסת קבוע הוא לברר הזמן שעבר וממילא רק מועלת הבדיקה כשלא נשתנה ענינה דהיינו שלא רחצה ולא קינחה עצמה בינתיים. ולפי"ד יצא חומרא גדולה בכל אשה שלא בדקה בוס"ק (ולכאורה ה"ה בעונ"ב) דאם קינחה עצמה אחר הטלת מ"ר היא אסורה עד שתטבול.

וע' בששה"ל (ט"ז סק"י) דלמעשה לא קבלו הפוסקים חידושו של הפרישה אבל הוסיף דכתבו האחרונים דלכתחילה אין לה לרחוץ עצמה בוס"ק או עני"ב אבל מקלחת שרי דאינה בכלל רחיצה באו"מ. ובטעם שלא החמירו כותניה, ע' בחו"ש (שם) שביאר דהפרישה ס"ל כהח"ד הנ"ל דבעינן ביורר שלא ראתה בשעת הוסת וממילא כשרחצה עצמה אחר הוסת תו ליכא ביורר על שעת הוסת, אבל אן לא קי"ל הכי וכו"ל דאין הבדיקה לאחר הוסת אלא לקיים התק"ח לבדוק, ולכן אפי' כו"כ ימים אחר יום הוסת אכתי חייבת לבדוק ומועילה הבדיקה.

סעיף י'

דין היוצא לדרך - מבואר בגמ' (יבמות סב:) דהיוצא לדרך חייב לפקוד אשתו אפי' סמוך לווסתה. אבל נחלקו הראשונים אם פקידה זו היא בתשמיש או בדברי ריצוי, ולהלכה המחבר רק העתיק לשון הגמ' דחייב לפקוד אשתו, והרמ"א הוסיף ואפי' בתשמיש (ובפשטות היינו בין ביוצא לדרך בסוף הלילה, באמצע היום הבא או בתחילת הלילה הבאה), ומדלא כתב וי"א משמע דכן פי' בדעת המחבר (דלא כתובה שפי' בדעת המחבר דס"ל כר"ת דרק בדברי ריצוי מותר). אבל כתב הרמ"א דהמחמיר שלא לפקדה רק בדברי ריצוי תע"ב.

וע' בתוה"ש (סק"יט) שהביא מהמהרש"ל שתמה דחומרא זאת אומרת לדקדק לקיים המצוה כהלכתא, ולכן פי' המחמיר שלא לצאת לדרך תע"ב. ויל"ע מא"ל בדעת הרמ"א וע' בגר"ז (סק"ל"ג) שכתב המחמיר לרצותה שתמחול תע"ב דאז ליכא חיוב. ונ"ל דס"ל לרמ"א דבדברי ריצוי כראוי אה"י יכול לקיים מצות עונה כדין (עונה מלשון זמן, שנותן זמן לאשתו. ויש לציין שה"ה איפכא אפשר לפקוד אשתו בתשמיש ולא לקיים מצות עונה כראוי, ופשוט). ולדינא נראה שדעת הפוסקים להחמיר בזה אבל משמע דמעיקר הדין גם תשמיש מותר במקום הצורך, אבל יל"ע דכתב הח"ד (חידושים סק"ח) דליכא היתר אלא סמוך לווסתה אבל בשעת וסתה אסורה, ובזמננו שאין הנשים קבועות אפשר דיש לאסורן כל עונת הוסת כדכתב הש"ך (סק"ח). אמנם בעונת או"ז כתבו הפוסקים דאין להחמיר (דלא כחת"ס). ויל"ע מה דין היוצא לדרך בוסת שאי"ק (דלכו"ע אינו דאורי"י), ובבדה"ש (סקע"א) נשאר בצ"ע, ותש"ח.

חונ"נ - משמע מהרמ"א דגם המחמיר שלא לפקדה בתשמיש אבל בחו"י מותר, וכ"כ הש"ך להדיא. והכל לפי הענין.

אשה היוצאת לדרך - כתבו הפוסקים דאם האשה יוצאת לדרך לא מצינו חיוב לפקדה (וכנ"ל ר"ל אפי' בדברי ריצוי).

ליל טבילה ליל החופה בעונת הוסת - הפ"ת (סק"ב) הביא מהכנסת יחזקאל להתיר טבילה בעונת הוסת אבל הרבה אחרונים (סד"ט ח"ד יעב"ץ גב"ש ערוה"ש) חולקים וכן פסקו פוסקי זמננו. וע' בששה"ל (סק"ב) דבעונת האו"ז כתבו האחרונים דיש להקל כיון שאינו אלא חומרא, אבל הוסיף דיש לבדוק עצמה לפני תשמיש וכן לוודא שאינה מרגשת ההרגשות הרגילות לבא קודם הוסת. וכתבו הפוסקים דה"ה שאסור כשחל ליל חופה בעונת הוסת (אבל בנוטלת כדורים ע' מש"כ לעיל בסעיף ח' דיש להקל).

ויל"ע מ"ש ליל טבילה מיוצא לדרך דהלא באו"ח (רמ"א) פסק המחבר דבשניהם יש חיוב עונה. והאמת היא דיל"ע אמאי במשקוקת ליכא היתר בעונת הוסת, דהלא גם בזה יש חיוב עונה מה"ת. וע' באגר"מ (אה"ע ח"ג, כח') דבעונת הוסת אסור לה להשתוקק כיון שחז"ל אסרו בתשמיש גם לו וגם לה, אבל בליל יציאה לדרך שאינו תלוי בה כלל מה עליה לעשות שלא להשתוקק ולכן התירו חז"ל. וכתב דבזה נחלקו האחרונים לענין ליל טבילה אם יש לדמותו למשקוקת או ליוצא לדרך, וכתבו הסד"ט וח"ד דכיון שהיא יכולה לטבול מחר ולא תשתוקק היום א"כ אין להתיר התשמיש. אבל לכאורה סברא זו לא יסביר ליל החופה שאינו תלוי בה. (ועוד יל"ע ממש"כ הפ"ת מהשו"ת אבן השם דמותר לה לטבול שיהיו מותרים בשאר קריבות דהלא הטבילה גורמת השתוקקות, וצ"ל כיון שיכולים לדחות הטבילה, לכן לא מקרי סיבה המעוררת וע').

וע' בערוה"ש (סעי' מג') שהשיג על האבן השם וכתב דחלילה לעשות כן דבדאי לא ישלוט ביצרו ויעבור איסור דרבנן ולכמה פוסקים הוה איסור תורה. וכמדומי שמקילין בזה, אבל נראה שהכל לפי הענין (וגם על הזוג ליהזר שלא יעשו מעשים שיכולים לגרום שיעברו על איסור דרבנן).

הבא מן הדרך - הרשב"א והריטב"א (טו.) הביאו י"מ דהא דאמר רבב"ח דהבא מן הדרך מותר על אשתו אפי' הגיע שעת וסתה דר"ל אפי' בשעת הוסת ממש וה"ט מידי דהוי איוצא לדרך דחייב לפקוד אשתו אפי' בשעת וסתה, אבל דחו דבריו דרק ביוצא לדרך התירו ולא בבא מן הדרך, וכ"כ הרא"ה (בדק הבית ז:). ובטעם הדבר ע' בששה"ל (סק"ב) דכנראה החילוק הוא משום דבא מן הדרך יש פת בסלו משא"כ ביוצא לדרך (דאמ"ל כאגר"מ הנ"ל, דכאן הלא הסיבה הגורמת להשתוקקות הוא מן הצד). אמנם, יש לציין להשע"צ (תקנ"ד, סקמ"ו) שהביא מהחכ"א דבט' באב שחל בשבת דנוהגין שאין לשמש בליל שב"ק א"כ הוא יום טבילה, דנ"ל להקל גם בבא מן הדרך ע"ש.

שיעור היציאה לדרך - אינו מבואר בפוסקים מהו השיעור יציאה לדרך המחייבת בפקידה (ומש"כ הפ"ת משו"ת תשובה מאהבה שיציאה לדרך היינו יב' מיל קא על הבאר היטב שציין אליו לפני"כ דאירי במש"כ הרמב"ם שאין לבעול ביום יציאה לדרך, ולא כתב שיעור זה לענין יציאה המחייבת פקידה), וי"א שהוא שיעור ד' מילין אבל כמה פוסקים (ששה"ל ועוד) כתבו דלהלכה נראה כמוש"כ בהגהות היעב"ץ (יבמות סב:) דאינו חייב א"כ לא יחזור קודם שתעבור עונתו שחייב בה (למשל, אם עונתו פעם בשבוע ויצא לשבוע חייב בפקידה, ונראה דה"ה בלא יצא לשבוע אבל יעבור זמן העונה למשל שיוצא מער"ש עד יום ראשון). אבל למעשה הכל לפי הענין, וע' בששה"ל (סק"ג) דגם המקיים עונתו רק פעם בשבוע אם נוסע למרחקים לכמה ימים אפי' יחזור תוך שבוע חייב לפקוד אשתו, ועד"ז כתב החו"ש (סק"יט) דאדם הרגיל להיות בביתו ויוצא ליוממים חייב לפקוד אשתו. וע"ש ביעב"ץ דבאינו יודע מתי יחזור ג"כ חייב, ולכן ההולך לצבא וכל כיוצא בזה חייב לפקוד אשתו.

אין לבעול ביום יציאה - הרמב"ם פסק דאין לבעול ביום יציאה לדרך והקשו הפוסקים דהלא חייב לפקוד אשתו. ויש בזה כמה תירוצים. הרמ"א (או"ח רמ"א, טו') כתב דהרמב"ם איירי בהולך ברגליו והחייב פקידה הוא כשהוא בעגלה (וכ"כ הבית לחם יהודה כאן). המג"א (שם) תי' דהרמב"ם איירי מדרכי הרפואה והחייב פקידה הוא מצד ההלכה, והלבוש פי' דהרמב"ם איירי ביום יציאה והכא איירי בליל שלפני היציאה. וי"מ דהרמב"ם איירי כשאשתו הולכת עמו דאז ליכא חיוב פקידה של היוצא לדרך.

הולך לדבר מצוה - הגם דלענין הפלגה בספינה ג' ימים קודם שבת (או"ח רמח"א, ד') אמרי' דהולך לסחורה דינו כהולך לדבר מצוה, אבל ביארו פוסקי זמננו (בששה"ל חו"ש ובדה"ש) דהיינו רק לענין הלכות שבת דרק אסור כשהוא לדבר רשות, אבל לענין פקידה דבעינן מצוה ממש כדי לפטור גם ההולך לפרנסה נחשב לעני"ז כדבר רשות. והולך לדבר מצוה היינו כגון ללמוד תורה, לאסוף כסף לשיבתו, פדיון שבויים וכד'. וע' בששה"ל (סק"ב) דהפסוק אינו אלא מתשמיש ולא מדברי ריצוי. והא דהמצוה שהוא הולך לעשות דוחה המצוה שבפניו, ה"ט כיון שכל החיוב עונה רק נגרם ממה שהוא יוצא לדרך לדבר מצוה, נמצא שהמצוה שהוא הולך לעשות כבר קדמה למצות עונה. אבל יש להעיר על עצם הדין שהתירו איסור סמוך לווסת לוסת ביציאה לדבר רשות, ולצורך דבר מצוה לא חייבו אותו כלל לקיים מצות עונה.

אשתו טבולת תוך עונה מהיציאה לדרך - הרמ"א הביא מהנ"י דמש"כ חייב לפקוד אשתו סמוך לווסתה ר"ל סמוך לווסת טבילה ולכן אם טבולת אשתו תוך עונה מזמן היציאה לדרך חייב להמתין עד שתטבול קודם שיצא לדרך. אבל נחלקו הפוסקים אם ר"ל דחייב לחכות שיעור עונה דהיינו יב' שעות כמוש"כ הש"ך או דר"ל דהוא כבר לילה והיא אסורה לטבול בעונה זו, דאז חייב לחכות עד שתטבול קודם שיצא לדרך. ולמעשה כתבו האחרונים דלדבר מצוה או דבר נחוץ יש להקל לצאת בלי לחכות. (ואולי משום ואהבת לרעך כמוך מחויב גם בכח"ג, וע').

סעיף יא'

הגיע וסתה אסור עד שישאלנה - כתב החוות דעת (חידושים סק"ל"א) דאם אין לה וסת קבוע א"צ שישאלנה (וכן משמע מהמחבר). אמנם, דעת הערוה"ש (סעי' מו') דגם בוסת שאי"ק נוהג דין זה לכה"פ כשהיא ישנה, דהלא סומכין על מה שלא הרגישה וכשהיא ישנה מנא ידע שלא הרגישה, אבל נקט דחלק השני של הדין (דמותרת בשתנה כדי שתספור ותטבול) אינו נוגע בזמננו שהמצאותה היא שהרבה נשים אין טובלות כשאין הבעל בעיר וממילא אין להן

חזק"ט (וכן העיר הסד"ט). ואי משום הא, בזמנינו שיש לפאפונים ויש להזוג קשר תמיד, האשה תטבול כשיודעת שהבעל אמור לחזור, אבל מצד שני מה"ט גופה אינו מצוי דין זה בזמנינו כיון שהבעל תמיד יודע אם אשתו טהורה או לא. אבל יש פרט א' שכן נוגע למעשה והזכירו הבדה"ש (סקפ"ד) "והנה בעיקר דין זה שצריך לשאול אשתו אחר עונת הוסת או עונ"ב אם היא עדיין טהורה (והאם בדקה) ואינו רשאי לסמוך על מה שאינה א"ל שנטמאה, כמדומה שקצת אנשים טועים ואינם נזהרים בזה והם עושים שלא כדין וראוי להזהירם ע"ז".

בשהתה כדי שתטבול אמאי ליכא חיוב בירור - הקשו גדולי האחרונים (בריש סי' קפה') על עיקר הדין המוזכר כאן דהגם שיש ס"ס, ספק אם ראתה ואפי' ראתה שמא טבלה, דהלא אפי' בס"ס כשאפשר לברורי חייבים לברר. וע' בערוה"ש (סעי' מט') שהביא ג' תירוצים מהאחרונים, והעיר על כל א' מהם (כדמובא בסוגריים). או דה"ט דא"צ לברר משום דכאן יש לה חזק"ט (וצ"ב דבהגיע שעת וסתה נתבטלה חזקת טהרתה), או משום דוסתות דרבנן ובס"ס אזלינן לקולא (וצ"ב דכיון שהחשש שמא ראתה בשעת וסתה הוי כספק דאורייתא), או משום דסומכין על השיטות דבס"ס א"צ לברר וגם להחולקים מ"מ כשיש טירחא בהבירור ודאי דא"צ לברר והכא יש טירחא להקיצה (ואינו מובן לקרוא זה בשם טירחא ועוד דהא משמע דא"צ לשאול כלל), ואכתי צ"ב.

שיעור שתספור ותטבול - יל"ע בעברה ימים שתספור ותטבול אחר העונה בינונית, האם אפשר לסמוך ע"ז באשה שאין לה וסת דהלא כמעט ברור שראתה באיזה יום, וכיון שאינה קבוע מאד יתכן שעדיין לא עברו יב' יום מזמן הראיה, וע'.

סעיף יב'

וסת המורכב לענין עונ"ב - הש"ך הבין בדעת המחבר דגם בעבר וסת המורכב של וסת הגוף עם ימים אשתו מותרת בלי שאלה, ולכן תמה עליו דזה אינו, דבכה"ג בודאי ראתה ואין לדמותו לקפיצות דאפ"ל שלא לא קפצה משא"כ כאן אא"ל שמא לא פיהקה. וע' בתוה"ש (סקכ"ד) שביאר דמש"כ המחבר "וסתות הגוף" ר"ל אכילת פלפלין וכיוצ"ב הדומים לקפיצה דאפ"ל שמא לא אכלה (וע' בסד"ט סקט"ז שכתב "ודבריו נכונים"). אבל צ"ב דהלא המחבר לא הזכיר פלפלין כוסת כלל (ע' קפט', יז').

בענין אמתלא (כתובות כב.)

קתני במתני' (כתובות כב.) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וע"ש בגמ' ת"ר האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת, והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא, אמר רבה בר רב הונא כגון שנתנה אמתלא לדבריה וכו' בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו, א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, תנא מיניה ארבעים זימנן ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה. וילייע למה צריכה אמתלא בבי' ציורים אלו הלא קי"ל דהפה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כדקתני במתני' וכיון שהאשה היא זו שאסרה את נפשה, לכן נאמנת אח"כ להתיר את עצמה לומר שלא היו דברים מעולם.

והנה, הרמב"ם (גירושין יב', א') הביא דינא דמתני' דאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וע"ש במגיד משנה שהביא מהרמ"ך שהעיר דהיה לו לפרש והוא שאמרה תוכ"ד אבל לאחר זמן מרובה לא מהימנא, ונשאר בצ"ע. וע"ש בה"ה שהשיג עליו דשאני הפה שאסר דאינו חוזר מדבריו הראשונים אלא פוטר עצמו מצד אחר ואפשר שהכל אמת, ורק כשסותר דבריו הראשונים אינו נאמן אלא תוך כדי דיבור, אבל בפה שאסר שאינו חוזר מדבריו אלא מפרש דבריו, נאמן אפי' לאחר כדי דיבור.

ונמצא דפליגי הראשונים בדין הפה שאסר אם אינו אלא תוכ"ד או אפי' אח"כ, וכן ע' בטור (אהע"ז קנב', ו') שהביא מחלוקת ראשונים בזה אם נאמן רק תוכ"ד או אפי' אח"כ (והביא שיטה שלישית דנאמן אחר כדי דיבור כ"ז שעסקים באותו ענין). וילייע במה פליגי. וע' במחנה אפרים (איסורי' יח', יז' ד"ה ואני) ועד"ז נקט ר' אלחנן (קוב"ש כתובות אות מג') דפליגי בגדר הנאמנות דפה שאסר האם הוא מטעם מיגו דאי בעי שתק ולכן רק נאמן תוכ"ד דלאחר מכאן כבר הוי מגו למפרע, או דאינו מדין מגו כלל אלא ה"ט דנאמן משום דכל מקום שאין לנו חזקת איסור אלא על פיו נאמן הוא להתיר מה שאסר, ולפ"י נאמן אפי' לאחר כדי דיבור.

ולכאורה צ"ע להני דס"ל דנאמן רק בתוכ"ד דלמה צריך להאי מיגו דפה שאסר, תיפוק ליה דכל שהוא תוכ"ד יכול אפי' לחזור לגמרי ממה שאמר לפני"כ וכדק"ל (נדרים פז.). בכל התורה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף וע"ז ומקדש ומגרש. והאמת היא דע"ש במגיד משנה שהביא שכן הקשו הראשונים עצמם (וכן הוא ברשב"א בכתובות כב.) ותיצרו דאיצטריך דהו"א דכיון דעומדין בדבורן הן אלא שהן מתירין עצמן מצד, אחר אפי' תוך כדי דיבור לאו כל כמיניהו להכי אצטריך הפה שאסר. וצ"ב טובא דהלא סברא זו גופה כתב ה"ה לפרש העדיפות של הפה שאסר דנאמן אפי' לאחר כדי דיבור כיון שאינו סותר דבריו הראשונים, וכן מסתבר וא"כ איך כתבו הראשונים הנ"ל דמה"ט גרע טפי ואינו נאמן אפי' בתוכ"ד, אי לאו האי מיגו דפה שאסר.

ואולי אפ"ל ע"פ מה דילייע בהא דקי"ל תוכ"ד כדיבור דמי, דמהו הביאור בהאי דינא. והנה, מצינו שנחלקו הראשונים בדי"ז, דע"ש בנדרים שהביאו הראשונים מה שפי' ר"ת ועוד ראשונים דדין דרבנן הוא משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן לו שלום והשוו מדותיהן בכל מילי. והקשו תוס' והר"ן דמצינו דין תוכ"ד גם בדיני דאורייתא, וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, אלא ע"כ דמדאורייתא תוכ"ד הוי כדיבור ויכול לחזור בו. ולכן פי' הר"ן (ד"ה והלכתא) בע"א וביאר שההבדל בין ע"ז וקידושין ושאר כל התורה כולה, דבשאר מילי דלא חמירי כולי האי כשאדם עושה אותם לא בגמר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיכול לחזור בו תוכ"ד אבל הני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה דגמורה ומשו"ה חזרה אפי' תוכ"ד לא מהני (ויתכן לפרש דלכן שונה האמירה של טמאה אני מהחזקה נדה לענין אמתלא, דדיבור אינו תמיד בהסכמה גמורה אבל מעשה בדר"כ הוא בהסכמה גמורה). ולפ"י אפ"ל דכ"ז כשחזר מדבורו, אבל כשעומד בדיבורו ורוצה להתיר מצד אחר, א"כ הוא מוכיח שמתחילה דיבורו היה בהסכמה גמורה וא"כ מה"ט שיכול לחזור ולהתיר מצד אחר דלא כפשוטו משמעות דיבורו, וע"ז נתחדש דמטעם הפה שאסר נאמן תוכ"ד במיגו דאי בעי שתק.

ולפ"י א"ש מאי דבעינן לדין אמתלא ואינה נאמנת מדין הפה שאסר, דלרמ"ך ודעימיה הפה שאסר רק מועיל בתוכ"ד, ואפי' לה"ה דמועיל גם לאחר כדי דיבור אבל לכו"ע הפה שאסר רק נאמר כשמגביל או מפרש דבריו הראשונים ולא כשסותר דבריו הראשונים, ולכן הרוצה לסתור דבריו הראשונים לאחר כדי דיבור (כהני ב' ציורים דגמ' באמרה אשת איש אני ואח"כ אמרה פנויה אני וכן באמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני) אינו נאמן אלא באמתלא. ולכאורה כן מבואר בה"ה עצמו במה שהוכיח דמועיל הפה שאסר אחר כדי דיבור, "שהרי אפי' בחזרת מדיבורה וכגון שאמרה אשת איש אני עכשיו וחזרה ואמרה למחר פנויה אני ולא הייתי אשת איש כל זמן שנתנה אמתלא לדבריה נאמנת, כ"ש כשאמרה אשת איש הייתי שיכולה לומר אחר כדי דיבור גרושה אני שהרי אינה עוקרת דיבורה הראשון" והיינו כמוש"ב (ובאמת צ"ע בכה"ג למה צריך לנאמנות דהפה שאסר כלל, דאשת איש הייתי משמע שעכשו אינה אשת איש).

אמנם, אכתי צ"ב האידן נאמנת באמתלא, דלא מצינו שעד אחד שאמר על חתיכה א' שחלב הוא שיכול לחזור ולומר שלא אמרתי שהוא חלב אלא כדי שאיש א' שהוא בדיאטה לא יאכלנה. והנה, ע' בח"ד (קפה', סק"ה) שהאריך בביאור דינים אלו, והקשה דמאי בעי שמואל מרב באמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו אפי' תוכ"ד, דמ"ש מאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני דמפורש לפני"כ דנאמנת באמתלא. והנה, כבר קדמו בזה הראשונים (ע' שם) דכ"ז דבגדה גרע טפי או משום דדומה לדבר שיש לו מתירין דמאי בנהרא זילי טבילי, או משום דאם באמת לא היתה טמאה אלא שלא היה לה כח למה לא אמרה כן מתחילה וכי בעלה היה מאנס לה. וע"ש בח"ד שרצה לפרש בע"א דס"ל לשמואל דאפשר דרק באמרה אשת איש אני דכל נאמנותה אינה אלא מטעם שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, אז נאמנת באמתלא כיון דליכא איסור גמור אלא כלפי האשה עצמה, משא"כ בנדה דיש לאשה נאמנות מדאורייתא וכדילפינן מוספרה לה, מנלן דגם בכה"ג מועיל אמתלא.

וע"ז פשיט הגמ' דגם בזה מהני אמתלא, והיינו משום דהגם דבדר"כ לא מהני אמתלא בעד אחד, אבל כ"ז שלא הוחזק עדותו בב"ד נאמן לומר מבודה הייתי וכמו שהביא הב"י (ח"מ ריש סי' כט') מהתוספתא "וכן העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין להתיר בין לפטור בין לחייב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין היינו הרי אלו נאמנן, משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין היינו אינן נאמנים" ולכן בנדה הגם שיש לה נאמנות אבל כ"ז שלא העידה בב"ד יכולה לחזור מדיבורה אפי' בלי אמתלא, אבל סו"ס גם בלי נאמנות דוספרה לה אכתי אסרה נפשה מטעם דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, ולכן כדי לחזור מדיבורה היא צריכה לאמתלא. ונמצא דאמתלא אינו מועיל רק נגד שויה אנפשיה משא"כ בדבר שהוא מטעם נאמנות הנוגע לאחרני אז אה"נ אפי' אמתלא אינו מועיל, או דא"צ אמתלא (כגון בהעידו מחוץ לב"ד).

וע"ש שהוסיף דלפ"י ל"ק קושיית הטור מ"ש הוחזקה נדה בשכנותיה דלא מהני אמתלא מאמרה טמאה אני דמועיל אמתלא, דהתם בע"כ אינו מטעם שויה אנפשיה דא"כ לא היה הבעל לוקה, אלא הוא נאמנות דהימנה רחמנא וכל שנעשית חזקה ע"פ עדותה הוי כהגידה בפני ב"ד וא"י לומר שוב מבודה הייתי אפי' בלא טעמא דשויה אנפשיה וממילא גם לא מהני אמתלא.

והנה, ילייע במש"כ הח"ד דרק בשויה אנפשיה מועיל אמתלא אבל היכא שנתנו תורה נאמנות (כגון ע"א נאמן באיסורין) דינו כע"א בשבועה וע"א דסוטה דאינו חוזר ומגיד אפי' באמתלא, דהלא ידוע מה דנקט הקצות (לד', סק"ד) דלא כמהר"י בן לב בטעם הודאת בע"ד כמאה דמי, דאינו מטעם נדר או מתנה אלא נאמנות שנתנה לו התורה כדכתיב אשר יאמר כי הוא זה ופרש"י בקידושין (סה': ד"ה הודאת בע"ד) "הרי שסמך על מקצת הודאתו", והוסיף הקצות דנ"ל דגם שויה אנפשיה הוא דין נאמנות, ולפ"י ילייע מ"ש מועיל אמתלא דהלא לדברי הח"ד כשיש נאמנות ל"מ אמתלא. אבל ל"ק דהגם שהוא מדין נאמנות אבל שויה אנפשיה אינו נאמנות הנוגע לאחרני ולכן אינו בגדר עדות לומר דשוב אינו חוזר ומגיד אפי' באמתלא.

אמנם, יש לציין דבשב שמעתתא (ו', ח') פי' הקצות בע"א מהח"ד, ונקט דגם ע"א יכול לחזור ע"י אמתלא ואפי' העיד בב"ד (וכן השיג האמרי ברוך כאן על הח"ד) דדין ע"א נאמן באיסורין (כיון דגם פסולי עדות נאמנים) אינו בתורת עדות כבי' עדים דאמרי' כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

וממילא ה"ה בנדה אפי' אמרה בפני ב"ד טמאה אני, נאמנת לומר טהורה אני ע"י אמתלא ודלא כח"ד הנ"ל. וע"ש שפי' (ע"פ הרמב"ם בהל' סנהדרין שהביא הח"ד בעצמו) דהכל תלוי באם הוחזק הדבר ע"י דיבורו, ובד"כ הוחזק הדבר אחר ל' יום וכדביא הפ"ת (קפה', סק"ה) מהב"ש דתו לא מהני אמתלא, ובלבשה בגדי נדות הוחזקה מיד כלשון הגמ' "הוחזקה נדה בשכנותיה" ולכן אינה נאמנת באמתלא. וכל שהוחזק הדבר ל' יום נאמן גם כלפי אחריו ולוקין על ידו. וע' בששה"ל (שם, ג' סק"א) שהפוסקים נקטו כהש"ש דהעיקר תלוי בהחזק.

סימן קפה' (דין אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני)

סעיף א'

אשה טמאה אסורה עד שתאמר טבלתי - האי לשון של טבלתי הוא לאו דוקא, דמקור הדין הוא בגמ' (יא): דאיתא אבל הניחה בחזקת טמאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר לו טהורה אני. ולכאורה בפשטות ה"ה דא"צ דוקא דיבור וסגי בכל ענין שמראה שהיא טהורה. אמנם, הפ"ת (סק"א) הביא מהח"ד (חידושים סק"א) דאפי' שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר לו בפירוש טבלתי, וצ"ב כנ"ל דלכאורה ליכא דין עדות. וע' בלחם ושמלה (סק"א) שהשיג עליו דכל אשה שיש לה חזקת כשרות כשהיא שוכבת אצלו נחשב כמו שאמרה בפירוש טבלתי, וכל דין זה אינו אלא כשאין הבעל בבית ובא מרחוק וא"י מאומה דשמא אירע אונס, אך אם הוא יודע זמן טומאתה וכ"ש כשיודע שהכינה עצמה בספירה ובלבנים והתכוונה לטבילה ולא היה אונס או שנראה מהנהגותיה שהיא טהורה סגי בזה. וכ"כ הערוה"ש (סעי' ד') דאפי' היא עושה דבר שמרמזת לו טבילה כגון שנותנת לו חפץ מידה לידו ג"כ מותר לו לבא עליה, והוסיף שכמדומני שבנות ישראל בושות לומר בפיהן טבלתי. וע' בששה"ל (סק"ב) דכן הוא סוגיא דעלמא, והרוצה להחמיר יש מקום לזה כיון דיש מחמירין לשאול. ונראה פשוט דאם הבעל שואל אם טבלה והרכינה ראשה דמועיל לכו"ע.

ולולא דמסתפינא אמינא דכוונת הח"ד אינו דהאשה באה ושוכבת אצלו, דגם הוא מודה דזה מועיל כאמירת טבלתי, אלא כוונתו דאם הו"א נכנס למטה שלה והיא ערה ושוכבת אצלו אין לסמוך על מה שלא אמרה לו כלום אלא צריך שתוציא מפה שטבלה, דע"ש בח"ד שכתב דמקור דבריו הוא מתוס', וכתבו האחרונים דכוונתו לתוס' בדף יא: (ד"ה תניא) שכתבו דבהניחה בחזקת טמאה אפי' ערה אסורה עד שתאמר טהורה אני, והתם איירי בבאה מן הדרך והוא נכנס למטה שלה והיא ערה דאין לסמוך על מה שלא קפצה מהמטה וכן לא אמרה טמאה אני (וע' בפ"ת קפד', סק"ז שכתב מהח"ד "ואפי' היא ערה ושוכבת אצלו מ"מ צריך דוקא שישאלנה ותוציא מפה שהיא טהורה" ועד"ז איירי כאן), אבל כשהוא היה בעיר ויודע שהיא יצאה מן הבית לטבול וחזרה הביתה ונכנסה למטה או הושיטה איזה חפץ נראה ודאי דגם לח"ד מועיל.

סעיף ב'

הוחזקה נדה בשכנותיה - בגמ' (כתובות עב.) איתא דבהחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה, והמחבר הביא הדין דחשיבא כודאי טמאה וכנראה דר"ל דנ"מ לדינא שאסורה לבעלה ואפי' אמרה לו שאינה נדה, וכן לענין שאח"כ היא צריכה לומר טבלתי (דלענין דל"מ אמתלא כתב לקמן בס"ג, וכנראה דא"י החידוש של סעי' זה). ובזמנינו דאין נוהגין ללבוש בגדי נדה לכאורה אין דין זה נוגע לדינא (אמנם ע' לקמן שכתב המחבר (קצה', ח') דראוי ליחד בגדים לימים אלו כדי שיזכירו הבעל והאשה שהיא נדה, נראה דרק הבעל והאשה יודעים ממנו, וכן ע"ש באחרונים שכתבו דלא נוהגים כן).

סעיף ג'

אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני - קי"ל דלאחר כדי דיבור אינה נאמנת לחזור מדבורה של טמאה אני בלי אמתלא, דשויא אנפשה חד"א. וע' בששה"ל (סק"ב) דבאמרה שהגיע וסתה נאמנת גם לענין לחייב פרישה ביום וסת הבא, אבל באמרה טמאה אני כיון שיתכן שראתה כתם א"צ לחשוש לוסתות. ולענין ברכה על הטבילה הסתפק שם (סק"ג) אם מברכת והביא מהפוסקים דהגם שבכל ספק טבילה אין לברך אבל כאן יש לברך מטעם דשויא אנפשה מחיבה בטבילה מדין ודאי, ומסיק דלמעשה צ"ע (ואשה אחרת יכולה להוציא אותה בברכה). ונראה פשוט דבתנא אמתלא והחמיר הבעל ממידת חסידות שלא להאמינה, דודאי אין לה לברך על הטבילה כיון דמדינא נאמנת.

אמרה לא טבלתי - ע' בפרי דעה (שפתי לוי סק"ה) י"א דחמיר טפי מאמרה טמאה אני ול"מ אמתלא כיון דהוי כנגד חזקת איסור ע"ש, וע' בסמוך. **איזה אמתלא מועלת** - ע' בששה"ל (סק"ה) שהביא מהאחרונים דאמתלא בתבנא דליבא תלי דר"ל שהוא תלוי בהבנת הלב, שצריך להרגיש בדברי השני שנותן אמתלא אם הוא אמת או לא. והנה הש"ך (סק"ב) הביא מהרמב"ם דאינה נאמנת לומר משחק הייתי וכנראה דה"ט משום דלא היתה אומרת כן לשחק ולכן א"י אמתלא מקובלת, אמנם, לפי הנ"ל בזמנינו שיש נשים שהיו אומרות כן לצחוק בעלמא, אם הבעל מכיר באשתו שאה"נ כן היה, אפי"ל דנאמנת לומר משחק הייתי. וע' בערוה"ש (סעי' י') שרק הקיל אם הבעל הרגיש שאמרה זה בשחק והיתול אבל משמע מדבריו דבכה"ג א"צ אפי' אמתלא. וע' בפרדס רימונים (שפתי חכם סק"ב) דתלוי בראות עיני המורה אם הוא רואה לפי הענין שהיה דרך שחק נאמנת לומר משטה הייתי (אבל הוסיף דראוי לענשה שלא תשחק בדברים הללו). אמנם, אכתי יל"ע באשה שיצאה מהבית לטבול וחזרה אחר שעה ואמרה שחיתכה כבר שעה כדי שיפתחו המקוה ואינה מסוגלת לחכות יותר, ולאחר כמה דקות אמרה שרק אמרתי כן כצחוק ובודאי טבלתי, האם נאמנת כיון שהוא כנגד חזקת איסור וכנ"ל. ויש לצדד דמצד אחר כאן עדיף טפי דאפשר לברור ע"י שיתקשרו לבלבית וכיוצא, וכן נקט הפרי דעה הנ"ל ע"ש שהביא כמה צירופים להחיר, ובפרט כשלא אמרה בפירוש שלא טבלה (ולכל היתור א"צ אלא לטבול פעם אחרת).

האם צריך אמתלא כשניכר למה אמרה טמאה אני - בניכר שאמרה טמאה אני מחמת קטטה, בודאי ליכא היתר לבעלה לנהוג עמה כאילו היא טהורה, אבל בבאה ושוכבת אצלו הוי כאמירת טהורה אני, ומעיקר הדין להרמ"א א"צ להגיד האמתלא בפה. אבל הש"ך נקט דהגם שנאמנת ולכן א"צ לפרוש מהמטה (דלא הטריחוהו דהוי טירחא הגם דאפשר לברור) אבל להחיר תשמיש כיון שיש אפשרות לברר חייב לברר, וע' בתוה"ש (סק"ד) דא"י משמעות הרמ"א שכתב "נאמנת". והנה, ע' בד"מ שכתב להדיא "שאין צריך לפרוש" אמנם הגיהו (וכן מפורש בד"מ הארוך) דא"צ לשאול והיינו להדיא דלא כהש"ך (וע' ערוה"ש מש"כ לפרש דלא פליגי). ולמעשה מבואר דקטטה מקרי אמתלא טובה, ומעשה שהיה לאחר קטטה שאשה אמרה טמאה אני וחכתה יב' יום ואח"כ אמרה טהורה אני ואיני צריך לטבול. והנה חוץ ממה שיש לה מיגו דטבלתי (דלדעת הח"ד ל"מ וע' במקור מים חיים) יש לה אמתלא טובה. אמנם אם הפרידה המטות וכד' לכאורה עשתה מעשה ותו ל"מ אמתלא, אבל כמה מפוסקי זמנינו כתבו דמעשה קטנה כזה אינה בגדר לבשת בגדי נדות ונאמנת, וגם לא היה אפשר בע"א, ותשי"ח.

אמתלא אחר שלבשה בגדי נדות - הרמב"ן נקט דבלבשה בגדי נידות תו לא מהני אמתלא, והטור תמה דמ"ש מאמרה טמאה אני דמהני אמתלא, וע"ש בב"י שהביא מהרשב"א לתרץ משום שהיא בושה או משום אונס מיקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת. והגם שבאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני בודאי ג"כ מכחשת מה שאמרה אבל כיון שנותנת אמתלא לדבריה אמרי' דע"י האמתלא אנו לא רואים כלל שטימאה עצמה, משא"כ בלבשה בגדי נידות אין אמתלא שיכולה לתרץ למה עשתה מעשה גדולה כ"כ ולכן אנו רואים בהגדי נידות כודאי טומאה ועכשו שאומרת שאינה נדה הוי כמכחשת מה שאמרה לפני"כ, וע' בתוה"ב הקצר (ז): שכתב הרשב"א "למה הדבר דומה למי שידעונה שראתה ואמרה לא ראיתי שאינה נאמנת" (וע' חזו"א אהע"ז קיד', ז') דמתנאי החזקה שיתאמת הדבר בלבבות בני"א ולכן בלבשה בגדי נדותה ולפי הכרת אנשי מקומה לא יחשבו זאת לאות נאמן על נדותה לא תוחזק בזה. וכן כל כיוצא בזה). אמנם, ה"ט"ז (סק"ב) הביא מהמהר"ל לפרש בע"א (הגם שהיה אפי"ל דלזה נתכוין הרשב"א) דאין הנקודה מה שעשתה מעשה אלא מה שהכריזה נדתה לרבים (וכ"מ משו"ת הרמ"א דאיירי באמירה לרבים ולא בלבישה), וע' בסמוך.

לבשה בגדי נדות כשלא היה אפשר בע"א - הנוש"כ הקשו על הא דבעשתה מעשה אינה נאמנת באמתלא מסי' א' סעי' יג' דטבח שעשה סימן בראש כבש שהיא טריפה דנאמן באמתלא הגם שעשה מעשה. והב"ח ודרישה תי' דהתם לא היה אפשר בע"א ולכן נאמן משא"כ בלבשה בגדי נדות היה אפשר שתאמר טמאה אני ולא היה לה ללבוש בגדי נדות, והוכיח הש"ך דגם בנדה אם לא היה אפשר בע"א גם אחר לבישת בגדי נדה נאמנת באמתלא. אמנם, הפ"ת (סק"ג) הביא מהכ"י (סק"ב) דגם כשלא היה אפשר בע"א אינה נאמנת וע"ש שהוכיח כן מהגמ' דאליה לא היה בעלה לוקה משום נדה דהוי התראת ספק שמא יש לה אמתלא, וע"כ צ"ל שאשה לא תלבש בגדי נדה עד שברור לה במאה אחוזים שהיא נדה, וכנראה דר"ל דהוי כאנ"ס שהיא נדה ושוב ל"מ אמתלא.

ולפום ריהטא נראה דכן הוא דעת ה"ט"ז (א', סק"ב) שאה"נ נקט דלא כהמחבר דגם בטבח אינו נאמן באמתלא לאחר מעשה, וע"ש שהביא שהדרכי משה (סי' קכ"ז) העיר על דין הטבח מהחזקה נדה ונשאר בצ"ע. אמנם, להלכה הרמ"א (קכ"ז, א') וכן בשו"ת שלו (סי' ב') המובא כאן בגליון נקט דבא"א בע"א נאמן גם לאחר מעשה, וכן מבואר במאירי (כתובות כב.). שהביא שיטת הרמב"ן וכתב שני"ל דהכל לפי חזק האמתלא. וגם לפי המהר"ל שהביא ה"ט"ז י"ל דמהני כשא"א בע"א, דלדידיה אין החומר של החזקה נדה משום המעשה אלא מה שהודיעה נדותה לרבים דלאו כו"ע ידעי מהאמתלא ועל מה סמכה כשהחזיקה עצמה נגד כו"ע (וע' בכ"פ שפי' כוונתו דאח"כ כשיראו שמקילין יהיו האשה והבעל בעיניהם כבועלי נדה), וכשלא היה אפשר בע"א (כגון שלא ידעה שיש לה מכה) אין להקשות על מה סמכה להחזיק עצמה.

וכתב ה"ט"ז דני"מ לדינא בין הרשב"א והמהר"ל באמרה טמאה אני לרבים דנאמן באמתלא לרשב"א ולא למהר"ל. ויל"ע בעבדה מעשה קטן ברבים המראה שהיא טמאה כגון שהניחה חפץ על הארץ או על השלחן ולא הושיטה לבעלה אם זה כמעשה דלא מהני אמתלא או כאמירה לרבים, וני"מ בחתן וכלה שנוהגים הרחקות אחר ליל החופה גם כשאניס אסורים מדינא. אבל התם לא רק שגם הכלה וגם החתן יודעים שהיא טהורה, אלא כו"ע נמי ידעי שאין בזה שום הוכחה (וכחז"א הנ"ל). ולכאורה יש ני"מ ג"כ בפנויה המגיע למקוה לטבול ולובשת מטפחת ואח"כ עמדה וקדשה עצמה דהוי כאמרה אשת איש אני ע"י מעשה, אבל התם לא היה אפשר בע"א. ולהלכה נקטו התוה"ש והכו"פ דלא כהמהר"ל דגם באמרה לרבים נאמנת (וכפשוטות הגמ' בכתובות כב.).

ויש לציין שהט"ז ושי"ך הבינו דכל שגם האשה וגם הבעל יודעים האמת אין צורך לאמתלא, אמנם לכאורה משמעות הרמ"א עצמו אי"כ וכדמבואר מראיתו מיצחק ורבקה שידעו האמת ואפ"ה רק התיר מחמת האמתלא, וכ"מ בח"ד בדעת הרמ"א (כן העיר בספר פירות הבית).

מידת חסידות שלא להאמין האמתלא - יל"ע מהו המידת חסידות שלא לסמוך על האמתלא כיון דמדינא נאמנת, וע' בר"ן שכתב דדומה לדשיל"מ דיכולה לטבול, והמאירי כתב דאינה אמתלא טובה דלבעלה הו"ל לומר האמת (כדפי' הראשונים ההו"א דהגמ' דרק בא"א נאמנת באמתלא ולא בנדה). אמנם צ"ב איך מותר להפקיע שיעבודו לאשתו, וע' בלו"ש (סק"ד) שכתב ששמואל ביקש מחילה מאשתו (אבל חזר מזה בסי' קפד' סק"ט בהגהה, וע' בערוה"ש סעי' יא'). וע' בפ"ת (קפח', סק"ב) דמותר להחמיר שלא לסמוך על מה שהתיר הרב גם כשאשתו צוחת, וכן מותר לפועל להפוך לת"ח בלי רשות אשתו הגם שממעט עי"ז מעונתה (אהע"ז סי' עי').

סעיף ד'

אמרה נטמאתי - הפ"ת (סק"י) הביא מהח"ד דבאמרה מרגשת אני אינו חייב לפרוש באבר מת כיון שבשעת תשמיש א"א להכיר בהרגשה דאימא טעתה בהרגשת שמש, ולפי"ז האי דינא נאמר רק ככה"ג שהיא יודעת בבירור שפירסה נדה עכשו שאומרת שהרגשה יצאת הדם, אבל הפרד"ר תמה דהוי ספק דאורייתא וחייב לפרוש באבר מת. ובזמנינו דאינו מצוי שנשים מרגישות הרגשות לכאורה דין זה כמעט אינו בנמצא, ובאמת כ"כ הלבושי עז' דבזמנינו אי"צ לפרוש כשאמרה מרגשת אני, וכן בדרי"כ אין אפשרות להבחין שיוצא דם באמצע תשמיש.

פרשה מיד מחמת בהלה - ע' בערוה"ש (סעי' כט') דאם מפני הבהלה לא התבונן ופירש באבר חי מ"מ קרבן ל"ש דאינו בגדר שוגג, ולכאורה מכאן יש להקיש לכה"ת.

נועץ ציפורני רגליו - י"מ דחוץ ממה שאין לו להנות ממנה, נעיצת ציפורני רגליו גם מוריד הקישוי, וע' בששה"ל (סק"ז) דעצבים של אצבעות הרגלים קשורים לעצבים של האבר, (ויש לציין שמצינו ג"כ בליל יוה"כ שיש ענין ללכת לישון בלי שיכסה רגליו שחימום הרגלים יכול לגרום להז"ל, ומובא בסי' תרי"ט מ"ב סק"ד).

המרבה לשוב - בששה"ל (סק"א) ביאר דאין הכוונה להרבות בסיגופים אלא להרבות בתשובה בחרטה ועזיבת החטא ולב נשבר ויודוי דברים וצדקה ולהרבות בתורה ומע"ט, וכן נראה שראוי שישנן היטב הלכות נדה כתשובת המשקל לבל יכשל באיסורי נדה. (י"א שלילה א' של לימוד התורה ברציפות מכפר על איסור כרת א').

שמשו סמוך לוסתה או לאחר עונ"ב בלי בדיקה - הפ"ת (שם) הביא מהח"ד דבשמשו סמוך לוסתה ונזכר באמצע יש לפרוש באבר מת אבל ע' בפרד"ר וערוה"ש שכתבו דיפרוש מיד דהחשש הוא שמא תראה ואין להמתין דאולי באמת תראה (ולח"ד צ"ל דאין ודאי דרבנן מוציא מספק דאורייתא), וכן נקט בששה"ל להלכה, אבל אם יש לה הרגשת וסת הגוף כפי שרגילה בזמן וסתה כתב בשיירי טהרה דיש להחמיר לפרוש באבר מת שמא כבר ראתה. ואם כשיפרוש מיד קרוב שיוציא ז"ל ימתין עד שיעבור חשש זה ובתנאי שאין שום חשש שבא כבר וסתה. ובשמשו לאחר עונ"ב (או וס"ק) ולא בדקה נחלקו הפוסקים אם בדיעבד יש לסמוך על השיטה ראשונה דבעברה וסתה אי"צ בדיקה, והגר"ב החמיר דצריך לפרוש באבר מת. ואשה שעברה כל הוסתות שלה ושמשו וראתה דם, להאגר"מ (ח"ג, נב') דאפי' בעברה עונ"ב צריכה בדיקה קודם תשמיש לכאורה אי"ז בגדר אונס אונס, אבל לדינא דלא קי"ל כוותיה לכאורה הוי כאונס, אבל דעת הגר"ב דהכה"ג יש לכה"פ לעשות קינוח בבגדי צבעונים לפני תשמיש.

בענין בדיקות בשעת תשמיש (נדה יב):

איתא בגמ' (יב:): ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש וכו' דברי ר"מ, רחב"א אומר משמשת בשני עדים הן עותה הן תקנוה וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרחב"א, ובמאי אי בעסוקה בטהרות (הר"ן פי' דר"ל דשמואל רק פסק כוותיה בעסוקה בטהרות אבל בודאי ר"מ ורחב"א פליגי גם לבעלה ע"ש) הא אמרה שמואל חדא זימנא, ואי בשאינה עסוקה בטהרות הא אמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה וכו', מאן דמתני הא לא מתני הא. והנה, סתם הגמ' ולא פי' במאי עסקינן ונחלקו הראשונים בביאור הגמ', דע"ש ברש"י דלעולם מייירי בעסוקה בטהרות והגם שאמר שמואל כן חדא זימנא, מאן דמתני הא לא מתני הא (אבל לכו"ע קי"ל כרחב"א ורק לטהרות בעי בדיקה). אמנם, הר"ח פי' (כפי' השני ברש"י) דלעולם רחב"א איירי באינה עסוקה בטהרות (ר"ל לבעלה) והגם שאמרו משמיה שמואל דכל לבעלה לא בעי בדיקה מחלוקת היא ומאן דמתני הא לא מתני הא, ולהלכה קי"ל כמאן דפסק כרחב"א דגם לבעלה בעי בדיקה.

ולפי מסקנת הגמ' יוצא לדינא, או דכל לבעלה אין צריך בדיקה כלל, או דגם לבעלה תמיד בעינן בדיקה לתשמיש. אמנם, שיטה שלישית מבואר ברי"ף בכתובות (ס: בדפי הרי"ף), דקי"ל כרחב"א דגם לבעלה בעי בדיקה אבל רק בגי' פעמים הראשונות, ואם תמצא דם בגי' פעמים היא צריכה להתגרש אבל אם לא תמצא דם הרי היא כשאר כל הנשים שיש להן וסת שאינן צריכות בדיקה לתשמיש כלל. וצ"ע טובא דהגם שאפשר לפרש דברי רחב"א לפי דבריו (וכדפירושו הראשונים) אבל איפה ראה פירושו בסוגיין שלא הזכיר גי' פעמים כלל.

ויש לציין, דמדכתב הרי"ף דאחר בדיקה ג"פ הרי היא ככל הנשים שיש להן וסת שאינן צריכות בדיקה לתשמיש כלל, מבואר דלא ס"ל כהרמב"ם דגם אשה שיש לה וסת צריכה לבדוק עצמה תמיד אחר תשמיש (והצנועות גם לפני תשמיש). ויל"ע להרמב"ם מ"ט חייב לבדוק אחר תשמיש, דאי"ל דהוא כדי לחייבו חטאת אם תמצא דם דהלא מה"ט גופה אסור לבדוק מיד אחר תשמיש וכדמבואר בגמ' (יב:). דאי"ל לבו נוקפו ופורש, וע"כ דרך בודק אחר שיעור חיוב קרבן (וכדחביא הבי"י מה"ה), וא"כ הבדיקה רק לדעת אם האשה עדיין טהורה ומהו המקום לבדיקה זו כשיש לה וסת קבוע. ואולי אפ"ל דקי"ל כל היד המרבה לבדוק הרי"ז משובחת והיינו אפי' באשה שיש לה וסת (כדמבואר בריש סי' קפד) וה"ט משום שיש מעלה כשמבררים תמיד אם האשה עדיין טהורה, וא"כ י"ל דהגם שאינו חובה לבדוק תמיד אבל אחר תשמיש שבכחו לגרום ראיית דם, חייבו חז"ל לבדוק ולברר אולי ראתה מחמת התשמיש.

ועד"ז יש להקשות לשיטת הרא"ש. דהנה, ע"ש שהקשה על הרי"ף דאת"ל דבאשה שאין לה וסת חיישינן שמא תפרוס נדה תחתיו בשעת תשמיש, א"כ איך מועיל מה שמחזקת עצמה גי' פעמים הלא כיון שאין לה גורם לתשמיש תמיד יש לחשוש שמא תפרוס נדה תחתיו. ולכן פי' הרא"ש בע"א דאה"נ צריכה בדיקה תמיד גם לפני תשמיש וגם אחרי וכשיטת הרי"ף הנ"ל. אבל יל"ע בדבריו דאם חוששין שמא תפרוס נדה תחתיו מה מועיל הבדיקה לפני"כ, אכתי יש לחשוש שמא תפרוס נדה לאחר דקה בדיוק באמצע תשמיש. וצ"ל דמועיל הבדיקה לברר שלכה"פ עדיין לא ראתה בכמה וכמה שעות שהיו לפני תשמיש וכנראה דלכמה דקות אלו של תשמיש א"צ לחוש שמא תפרוס נדה (ואפ"ל דר"מ דאסר לטעמיה אזיל דחייש למיעוטא). אבל א"כ דא"צ לחוש שתראה בזמן קצר, מ"ט בעי בדיקה לאחר תשמיש. ועי' בלשון הרא"ש שכתב שהבדיקה הוא "לדע העיוות דחייש ליה לדבר"מ שמא תפרוס נדה תחתיו" ונראה דר"ל דהגם שעיקר החשש אינו אלא לדבר"מ אבל כל מה דאפשר לברר מבררין.

ועי' בב"י שהביא שהר"ן פי' דעת הרי"ף בע"א ולפירושו ל"ק קושיית הרא"ש, דאה"נ אין החשש שמא תפרוס נדה תחתיו אלא דכיון שאין לה וסת נראה מענינה שראויה באות לה כפי המקרים שקורין לה, קפיצות או אכילות וכיוצא, ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה ולכן כל שבדקה אחר תשמיש ג"פ החזיקה עצמה כאינה רואה מחמת תשמיש. ולכאורה יוצא לפי"ז נ"מ לדינא, דלהבנת הרא"ש נראה דאינה יכולה להחזיק עצמה בימים שתמיד אינה רואה בהם (וסת התרוה"ד), אבל להר"ן גם בימים אלו מועיל החזקה כיון שהחשש הוא שהתשמיש יגרום לראית דם א"כ אין יום שאין בו חשש זה (אמנם האגר"מ (ח"ב, עב') דחה די"ל דרק בכח התשמיש להוציא הדם כשכבר מילאה עצמה בכמות מסוימת של דם ע"ש).

והנה, לדברי הר"ן יש להקשות איפכא דמ"ט צריכה בדיקה לפני תשמיש. והאמת היא שכ"כ ראשונים נקטו בדעת הרי"ף דא"צ בדיקה לפני תשמיש, אבל הבי"י כתב בפשיטות דכל שחייבת בבדיקה אחרי תשמיש בודאי חייבת לפני"כ, והוא כ"כ פשוט שלא היה צורך להרי"ף לכתוב כן. ויל"ע מהו הביאור בב"י. והנה, עי' בפרישה (סק"ח) וסד"ט (סק"ד) שכתבו דמיגו דבעי בדיקה לאחר תשמיש בעי בדיקה לפני תשמיש (וא:), מיגו דבעי בדיקה לטהרות (אחר תשמיש) בעי בדיקה לבעלה (לפני תשמיש).

אמנם, לכאורה ביאור זה תמוה, דאפי' על מה דאיתא בגמ' (יא:): דמיגו דבעי לטהרות בעי לבעלה, צ"ב טובא דע"ש ברש"י (ד"ה מגו) שפי' דבעינן לטהרות כיון שתשמיש יכול לגרום לראיה וא"כ איזה סיבה יש להצריך בדיקה לבעלה לפני תשמיש. והאמת היא שהראשונים (רמב"ן רשב"א וריטב"א) שם הביאו שדעת רש"י דא"צ אפי' לעיין בעד לפני תשמיש אלא בבוקר (וכן מבואר ברש"י לקמן טז:). ומשמע קצת דגם הבדיקה לבעלה לפני תשמיש היא רק לצורך טהרות. אמנם כל הראשונים השיגו דא"כ א"י בדיקה לבעלה, וכל שצריך בדיקה לבעלה בודאי צריך לעיין בעד לפני תשמיש, וצ"ב כנ"ל. ולכאורה צריך לדחוק דאה"נ לפני"כ אין את הגורם של תשמיש אבל כיון שמחמירין כ"כ לטהרות לברר טהרת האשה בכל שלב האפשרי לכן החמירו חז"ל גם לבעלה שתברר לפני תשמיש שהיא אכן עדיין טהורה הגם שאין גורם מיוחד (כעין שמצינו כל היד המרבה לבדוק משובחת וכנ"ל). אבל כ"ז כשיש מגו דטהרות, אבל בזה"ז שהבדיקה לאחר תשמיש היא להראות שאינו רמ"א א"כ איזה טעם יש לבדוק לפני תשמיש.

ועי' בדרישה (סק"ב) ובאמת כבר כתב כן הרמב"ן (מלחמות כתובות ס:), דה"ט דצריכה בדיקה לפני"כ שאם תמצא דם אחר תשמיש תדע מתי הגיע הדם דאם לא בדקה לפני תשמיש אפשר שכבר פירסה נדה לפני"כ ולא ראתה מחמת התשמיש כלל. ואכתי צב"ק דלכאורה היה עדיף לא לבדוק לפני"כ דהלא להרי"ף הבדיקות להראות שאינה רמ"א ולכן כשתבדוק אח"כ אם לא תמצא דם מה טוב, ואם תמצא דם תוכל לתלות שהגיע לפני"כ. ועוד יש להעיר על הרי"ף דלכאורה יש כו"כ דברים שיכולים לגרום לראיה כעין קפיצות ואכילות פלפלים, ולמה א"צ להחזיק עצמה כאינה רואה מחמתם. ונראה פשוט דלא איכפת לן אם היא רואה מחמת פלפלין וגם יכולה לסמוך על מה שלא הרגישה אבל ברואה מחמת תשמיש יש חשש איסור כרת ובתשמיש א"א לסמוך על מה שלא הרגישה לכן יש לחשוש. אבל אכתי קשה דהוא מילתא דלא שכיחא כלל ולמה חששו לה חז"ל.

ואולי מכח ההערות הנ"ל פי' הראב"ד בדעת הרי"ף בע"א, דאה"נ קי"ל דכל לבעלה לא בעי בדיקה כשיטת רש"י, וכל החיוב לבדוק אינה אלא לאחר שיש ריעותא לפנינו שראתה פעם אי מחמת תשמיש אז היא צריכה לבדוק עצמה גי' פעמים להחזיק עצמה שאינה רמ"א (ונמצא שאין סוגיין המקור לדינו, ע"ש בראב"ד), וכדברי הראב"ד נקט הש"ך לדינא וכדלהלן.

סימן קפו' (דין בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש)

סעיף א'

בדיקות באשה שיש לה וסת"ק - המחבר סתם כרוב ראשונים דאשה שיש לה וסת א"צ בדיקות כלל בשעת תשמיש, ואח"כ הביא שיטת הרמב"ם דיש לבדוק אחר תשמיש אפי' באשה שיש לה וסת, ואפי' במסולקת דמים וכדכתב רעק"א כאן ומקורו ברמב"ם (איסור"ב ד', טז') שכתב כן להדיא, וחדוש גדול הוא דאפי' זקנה שלא ראתה כבר שלשים שנה עדיין צריכה לבדוק אחרי תשמיש. ולהלכה, לפי כללי המחבר דכשמביא סתם וי"א קי"ל כהסתם נמצא דלא רק הרמ"א כאן פסק כדעה ראשונה אלא גם המחבר. אמנם יש לציין למש"כ הפמ"ג (או"ח שלד', משב"ז סקכ"א) דכשכותב המחבר

"והרמב"ם" אינו ברור דק"ל כהסתם (דכאילו כתוב אבל הרמב"ם). וע' בבאר היטב (סק"א) שהביא מהבית הלל דעכשו נהגו לבדוק שלא בפני בעלה קודם תשמיש, וצ"ב דהלא להרמב"ם עיקר הבדיקה הוא אחר תשמיש ולפני תשמיש רק הצנועות בודקות ואם החמירו לבדוק למה החמירו בבדיקה שאינו מן הדין. (ובכלל יש להעיר דהלא אמרו חז"ל לא לבדוק שלא היה לבו נוקפו, ואם יש עצה לבדוק שלא בפניו למה לא אמרו חז"ל כן. אמנם גם בלשון המחבר מדויק דשלא בפני בעלה מותר לבדוק). ולמעשה כתבו הפוסקים דלא קי"ל כוותיה וכן עמא דבר.

סעיף ב'

בדיקות באשה שאין לה וסת - לפי הכלל הנ"ל גם בסעי' זו נקט המחבר לדינא דלא כהרמב"ם ורא"ש מדסתם כהר"ף דרק צריכה לבדוק ג' פעמים כדי להחזיק עצמה באינה רמ"ת, אבל לפי הפמ"ג הנ"ל גם כאן י"ל דפסק כהרמב"ם והרא"ש. ולא עוד הלא כתב הב"י בהקדמתו דדרכו לפסוק כב' מתוך ג' הפוסקים המפורסמים (הר"ף רמב"ם ורא"ש) וכאן הרמב"ם והרא"ש פליגי על הר"ף (אבל ע' לחו"ש דבהקדמתו כתב דזולת אם רוב ראשונים לא ס"ל כוותיה, וכאן רוב ראשונים הם דלא כרמב"ם ורא"ש). ובדעת הרמ"א אינו ברור כמי פסק, והנה בפשטות ממש"כ "ואין צריכין לבדוק עצמם אחר כל תשמיש ותשמיש שעושין בלילה א' אלא מקנחין עצמן כל הלילה בעד וכו'" משמע דפסק כהרמב"ם ורא"ש דבאין לה וסת צריכה בדיקה לעולם ולא רק בג"פ הראשונים, אבל אפ"ל דכוונתו לאותן ג"פ שהיא בודקת (וע' גר"ז סק"ז). אבל ע' בתוה"ש (סק"ב) שכתב תו"ד דהמחבר ורמ"א שניהם ס"ל כהרמב"ם דצריך לבדוק קודם ואחר תשמיש לעולם, וצ"ב.

והנה הש"ך האריך להוכיח דק"ל כהר"ף אבל רק באופן שכבר ראתה מחמת תשמיש פעם א' דאז היא חייבת להחזיק עצמה ג"פ כאינה רמ"ת, וסיים דכן עמא דבר. אמנם ע' בכו"פ (סק"ג) שהשיג דאין לסמוך על הש"ך כיון דרוב פוסקים להחמיר. אבל ע' באגר"מ (ח"ב, עה') שכתב לדינא קי"ל כהש"ך אבל מאחר דיש מחמירין כהמחבר מהראוי להחמיר אבל סגי בקינוח ולהשהות העד על גופה מעט כדכתב הח"ד ואין להחמיר יותר. והאמת היא דהרבה פוסקים נקטו דיש להחזיק עצמה בג' פעמים כדעה ראשונה בסעיף זה אבל נראה מכמה מהם שאינו מעיקר הדין.

ולמעשה, יש הרבה אנשים שאפי' לא לימדו אותם הלכה זו לפני החתונה, ויל"ע מ"ט. דהלא דעת ברמב"ם רא"ש טור ואפשר גם השו"ע ורמ"א הוא דחייב בבדיקות תמיד, ואפי' אם ננקוט כדעה ראשונה במחבר הגם שפי' הש"ך מקורו ברמב"ד, אבל לדעת רוב ראשונים אליבא דהר"ף, כל אשה צריכה להחזיק עצמה כאינה רמ"ת ולא רק אשה שראתה רמ"ת פעם אחת. ונמצא דלהלכה נראה שסומכין על פי' אחד בשיטה יחידה בראשונים.

ואולי אפ"ל דלמעשה יש כו"כ ראשונים (רש"י תוס' רז"ה ריטב"א סה"ת) דס"ל דכל לבעלה לא באי בדיקה כלל, ונמצא דרוב שיטות הם דלא כהרמב"ם ורא"ש דס"ל דתמיד בעי בדיקה לבעלה. ואפי' אם מתוך ב' שיטות אלו נחמיר כדעת הר"ף להצריך בדיקה ג' פעמים, אבל למוש"פ הר"ן דהחשש הוא כיון שאשה זו אין לה וסת נראה מענינה שראויה באות לה כפי המקרים ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה, הנה בזמנינו שדרכן של רוב רובן של נשים שאין להן וס"ק ואינו בנמצא שאשה תראה מחמת תשמיש א"כ אין סיבה לחשוש שמא תשמיש תגרום לה, ואולי לזה התכוון האגר"מ שכתב (ח"ג, נ"י) שהאמת עם הש"ך "מצד הדין ונמצא המציאות". וע' בסמוך עוד טעם בביאור המנהג, אבל למעשה כתב האגר"מ דראוי להחמיר.

באיזה ימים אפשר להחזיק עצמה כאינה רמ"ת - הנה כשיש עדיין חשש של דם בתולים נהגו שלא להחזיק עצמה כיון דאפי' אם תמצאו דם יתלנו בדם בתולים (והגם דמה"ט יש לבדוק דמנפ"ש אם לא תמצא דם אז החזיקה עצמה ואם תמצא דם יתלנו בדם בתולים, כנראה שלא רצו לטמאותן מחמת הדם בתולים, ויתבאר יותר בסימן קצ"ב בעז"ה"ת). ולכן מורים שאין לעשות בדיקות אלו בחדשים הראשונים שלאחר החתונה, אבל אז כבר מצוי שהאשה בהריון וא"א להחזיק עצמה דהלא מסולקת היא (ואפי' להרמב"ם ורא"ש א"צ בדיקות במסולקת), ואח"כ היא מינקת שג"כ מסולקת ומצוי שבתוך ימי הנקה כבר מתעברת עו"פ וכו'. אבל יש פוסקי זמנינו שכתבו דבזה"י יכולה אשה להחזיק עצמה בימי מניקתה אם אינה מסולקת.

ואפילו אם לא נכנסה להריון מיד אבל אינו פשוט שהיא יכולה להחזיק עצמה בכל תשמיש, דהנה בסעיף ג' מבואר דלדעת התורה"ד אשה שאינה רואה לפני מספר מסוים של ימים נחשבת בימים אלו כאשה שיש לה וסת לענין החיוב בדיקות קודם תשמיש, וע' בחת"ס (בהגהותיו) שכמו"כ א"י להחזיק עצמה בימים אלו וכן נקטו כמה מפוסקי זמנינו. וע' בששה"ל (ח"ז קנ"א, ג') דבדיעבד יש לסמוך על הבדיקות בימים אלו (ולפמ"ש הר"ן בדעת הר"ף לעיל יצא דאפי' לכתחילה יכולה לבדוק בימים אלו). ולפי"ז אשה רגילה שרואה תמיד בין 28 ל32 א"י להחזיק עצמה אלא בימים אלו שבין 28 - 32 וכמה מהם היא אסורה לשמש מצד וסתות, ולכן מאד מצוי שעד שאשה יכולה להחזיק עצמה יתכן שכבר עברו כמה שנים מהחתונה, ויל"ע אם עדיין יש טעם להחזיק עצמה וע' בסמוך.

בלא החזיק עצמה והיא כבר נשואה כמה שנים - פוסקי זמנינו דנו לענין אשה שכבר נשואה כמה שנים האם היא עדיין צריכה להחזיק עצמה כאינה רמ"ת. וע' בשו"ת שבה"ל (ט', קע"ז) שנשאל באיש ואשה שלא ידעו הלכה זו ורק נודע להם לאחר כמה שנים האם יכולין לסמוך על הש"ך, והשיב דאפשר לסמוך על הש"ך, ועוד דכל התשמישים מעת הנשואין עד עכשו כיון שלא היה שום סרך מכשול דם זה עצמו הבירור שאינה רמ"ת. אמנם, יתכן דלפי"ז באופן שלא יצא להם לבדוק בגלל שהיתה מסולקת דמים וכנ"ל אה"נ דאפי' לאחר כמה שנים הן חייבין להחזיק עצמן כיון דליכא בירור ממה שלא ראו בשעת תשמיש וכ"פ הגר"י (קונטרס זרע שמואל) דאפי' לאחר שלשים שנה עדיין צריכה לבדוק, אבל אה"נ בלא ידעו הלכה זו והיה להם הרבה הזדמנויות לרמ"ת כשנודע להם להלכה א"צ לבדוק דהוא כחוכא ואטלולא. ואולי זהו עוד סיבה למה לא מלמדים הלכה זו.

זמן הבדיקה לפני ואחרי תשמיש - כתבו הפוסקים דהבדיקה לפני תשמיש לא חייבת להיות ממש מיד לפני התשמיש אלא כל שהוא סמוך לתשמיש יכולה לבדוק עצמה, וע' בששה"ל (סק"ה) דלכתחילה תבדוק תוך חצי שעה, ובלח"ש (קצ"ו סו"ק יא') כתב דיכולה לבדוק עצמה בשעה שמכינה עצמה לתשמיש (כלשון הגמ' בשעה "שעוברת" לשמש דר"ל שעוברת משאר עסקים לשמש את ביתה). וגם אחר תשמיש יש לה לבדוק מיד אחר התשמיש (וכתב האגר"מ דאין הבדיקה משחית הזרע דכל זרע הראוי להוליד כבר יצא לפניו ממקום שהשמש דש), וגם בזה כתב בששה"ל (ד"ה ולמעשה) דיש לבדוק מיד אבל בדיעבד אפשר עד חצי שעה. ולרוב פוסקים בדיקות אלו לכתחילה יש לבדוק בחורין וסדקין אם אינו קשה לה (ואל"ה סגי אפי' בקינוח כהח"ד ואגר"מ).

האם צריך להחזיק עצמן בג"פ רצופין - ע' בחו"ש (סוף סק"ג) וכן נקטו עוד פוסקים דלדעת הר"ף א"צ להחזיק עצמה בג' פעמים רצופין, וע"ש עוד כתב ג"כ דיכולה להחזיק עצמה ג"פ בלילה א'.

ביאור דברי הרמ"א - הרמ"א כתב "ואין צריכין לבדוק עצמם אחר כל תשמיש ושעושין בלילה אחת אלא מקנחין עצמן כל הלילה בעד ולמחר צריכין בדיקה" והקשה הסד"ט (סק"ג) דלכאורה סתר עצמו מו"ב, דהתחיל דא"צ לבדוק עצמן ואח"כ כתב דמקנחין אחר כל תשמיש (ולא נ"ל לחלק בין בדיקה לקינוח), ולכן הגיה דצ"ל דאין צריכין לבדוק העדים אחר כל תשמיש אלא מניחין אותן עד הבוקר ואז בודקין אותן, ובאמת כן הוא ברמב"ם שהביא הב"י שהוא מקור האי דינא. אמנם, עצם הדין צ"ע טובא דאיזה טעם יש לבדוק לפני תשמיש ולא להסתכל בו עד הבוקר, והגם שמצינו כע"ז בגמ' (טז: לפרש"י) אבל זהו כשהבדיקה היא לטהרות דבעצם אין חוששין שתראה ורק מחומרת טהרות צריכין לדעת ממתי ראתה, אבל בזה"י שכל הבדיקה אינה אלא לבעלה בודאי טעם הבדיקה הוא לברר שלא ראתה וא"כ איזה ענין יש לבדוק ולא לעיין בבדיקה.

וכבר העירו האחרונים עדי"ז, דע' בח"ד (סק"ב) שכתב דלענין אם צריך לבדוק העד לפני תשמיש לא דיברו בו המחבר ורמ"א והוא מחלוקת ראשונים, דלדעת רש"י ותוס' שא"צ לבדוק אבל לרמב"ם רשב"א ור"ן צריך לעיין בו קודם תשמיש. וע' במקור מים חיים (על הגליון) שתמה עליו דלדעת רש"י ותוס' דא"צ לבדוק העד ה"ט דס"ל דכיון שכל הבדיקה היא רק משום מיגו דבעי בדיקה לטהרות בעי בדיקה לבעלה לכן אין חיוב לבדוק לפני תשמיש, ודעת שא"ר דאעפ"כ כיון שסו"ס הבדיקה היא לצורך בעלה בודאי צריך לבדוק העד לפני תשמיש, אבל בודאי גם לרש"י ותוס' אם ננקוט דלבעלה צריך בדיקה קודם תשמיש מעיקר הדין, בודאי יש צורך לעיין בעד לפני התשמיש ולא להשאירו עד הבוקר.

אמנם, כתבו הפוסקים דד"ז תלוי בטעם למה צריך בדיקה בזה"י קודם תשמיש, דאת"ל דה"ט משום מיגו דבעי לטהרות בעי לבעלה א"כ סו"ס לבעלה צריך בדיקה וחייב לעיין בעד לפני תשמיש וכנ"ל, משא"כ את"ל דה"ט (כדמבואר במלחמות בכתובות ס:) כדי שאם תראה דם אחר תשמיש נוכל לדעת

שהגיע מהתשמיש דאם לא תבדוק יש אפשרות לתלות שהגיע לפני"כ, א"כ אח"כ אין צורך לעיין בעד הבדיקה לפני תשמיש, ובבוקר אם תמצאו דם על העד שלאחר תשמיש יצטרכו לבדוק העד שלפני"כ. ולדידן דין זה נוגע רק ג' פעמים כשהאשה מחזקת עצמה כאינה רמ"ת. וע' בגר"ז (סק"ז) דאין להקל לשמש בלי לעיין בעד תחילה וכן דעת הגר"יב למעשה (ואולי יש להוסיף דלכאורה אם לא תעיין בה יהיה לבו נוקפו ופורש).

בדיקות בשעת תשמיש לאשה שעברה כל ימי וסתה ועדיין לא ראתה - הגם שהאגרי"מ הקיל דלדינא קי"ל כהש"ך דגם אשה שאין לה וסת א"צ להחזיק עצמה כאינה רמ"ת כל כמה דליכא ריעותא לפנינו (ויש לציין שהאגרי"מ (ח"ב, סז') כתב להחמיר להצריך בדיקה דרוב פוסקים ס"ל דלא כהש"ך), אמנם מצד שני החמיר האגרי"מ (ח"ג, נ') בעברה כל ימי וסתה דיש להצריך בדיקה לפני תשמיש, דבת דמים היא וכי לעולם לא תראה ולכן צריכה לברר אם עדיין היא בחזקתה לבעלה, וכן אחר תשמיש צריכה להחזיק עצמה ג"פ שאינה רמ"ת בימים שאחר וסתה (ולזה סגי לבדוק בבוקר). אמנם, להלכה לא נקטו הפוסקים כוונתה ומעיקר דינא א"צ בדיקה כלל, אבל כיון שלמעשה בת דמים היא וכמוש"כ האגרי"מ לכן דעת הגר"יב דלפני תשמיש יש לאשה לעשות קינוח חיצוני בבגד צבוע כדי לוודא שלא ראתה (שלא תהיה בגדר פושע אם ח"ו תמצא דם).

ראתה דם פעם אחת אחר תשמיש - גם אם ננקוט מעיקר הדין כהש"ך דאשה שאין לה וסת א"צ להחזיק עצמה כאינה רמ"ת, אבל אם תראה פעם א' סמוך לתשמיש דכבר יש ריעותא לפנינו, אז מדינא היא צריכה להחזיק עצמה כאינה רמ"ת. ולפי הח"ד (סק"ב) גם במצאה דם מופלג מהתשמיש דמדינא א"צ לחוש לרמ"ת אכתי מקרי דיש ריעותא לפנינו. אבל אינו מבואר מהו הגבול לדין זה, ולכאורה אם לא מצאה רק בבוקר אינו ריעותא, אבל כל משך זמן הלילה משמע מהח"ד והפוסקים דנכלל במופלג (ואכתי צ"ב דאטו אם תשמש בתחילת הלילה צריכים לחשוש גם במצאה אחרי כמה שעות ואילו שימשה בסוף הלילה אינה חוששת עד הבוקר). וע' לקמן (קפז', א') דבפשוטו כ"ז רק בראתה בלילה ראייה גמורה אבל לא במצאה כותם.

סעיף ג'

האם וסת תרוה"ד מועיל שלא תצטרך לחוש לעונ"ב - התרוה"ד (סי' רמ"ז) חידש דאשה שאינה רואה לפני מספר ימים מסוים דינה בימים אלו כאשה שיש לה וסת. אמנם אינו ברור לענין איזה דינים י"ל כן (וע' בפ"י קפז', סקכ"ו). ולכן נחלקו הפוסקים אם יועיל וסת תרוה"ד שלא תצטרך לחשוש לעונ"ב באשה שאין לה וסת"ק אבל תמיד אינה רואה לפני יום לא'. וע' בהגהות אמרי ברוך (כאן) שהביא משו"ת מהרי"ל דמשמע דמועיל גם לענין זה, וכן צידד הסד"ט (קפט', סק"כ). אבל משמע מתו"ד דלמעשה נקט שרק אמר התרוה"ד כן לענין החיוב בדיקות קודם תשמיש כיון די"א שא"צ בדיקה כלל) וכן נקטו למעשה האגרי"מ (ח"ב, עה') והגרשז"א (שלחן שלמה) דא"צ לחוש לעונ"ב. אמנם מבואר בח"ד (סק"ג) והפלאה (ריש סי' קפד') דליכא קולא לענין עונ"ב וכן נקטו כו"כ מפוסקי זמנינו דיש להחמיר בזה. אבל גם להחמירין כתבו כמה פוסקים דא"צ לחוש לכל החומרות של עונ"ב (כדי שעות כהפלת, ויום לא' כהח"ד) וכן נראה.

אין קובעין וסת תרוה"ד - נחלקו הפוסקים איך קובעין וסת של התרוה"ד האם סגי בזה שראתה בג' פעמים האחרונים לאחר יום מסוים וכדמבואר בסד"ט (שם) או דצריך זמן ממושך שלא ראתה בימים אלו (צ"ב מהו זמן ממושך, וי"א חצי שנה וי"א שנה), וכדעה זו נקטו הגריש"א זצ"ל והחוו"ש שליט"א וכ"פ הגר"יב (שם), וע"ש שהוסיף דאפי' אם אח"כ ראתה פעם א' תוך הימים אלו עדיין לא עקרה וסתה (עד שתראה ג"פ בתוך ימים אלו). **דיוק בלשון התרוה"ד** - התרוה"ד כתב דאשה שאינה רואה אלא בפחות מיד' ימים "אחר טבילתה" וצ"ב למה לא כתב כפשוטו שאינה רואה בפחות מכו' ימים אחר תחילת ראייתה, ואולי יש לדחוק דתפס לשון הגמ' (לט). טו' לטבילתה שהם כב' לראיתה. אמנם, ע' בגר"ז (סק"ח) שרצה להוכיח מכאן שאה"נ מונין וסתות מסוף הראיה ולא מתחילת הראיה ולכן תלה דין זה בזמן טבילתה ע"ש (וע"ש במוסגר, ולכאורה גם לדידיה קשה וצ"ע).

סעיף ד'

נאמנות האשה - המחבר כתב דיש לאדם להניח את אשתו שתבדוק בעד שלו מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו, ויל"ע מאי קמ"ל. וע' בבית מאיר שכתב דר"ל שהיא תעיין בעד שלו ולא הו"א דאפשר שהוא אינו נאמן לגבי דידה. והוא חידוש גדול דלמה לא יהיה נאמן מדין ע"א ובפרט שאינו אלא גילוי מילתא וגם לא איתחזק איסורא. וגם יל"ע בלשון המחבר שכתב דמתוך שנאמן על שלה נאמן על שלו, דמשמע דרק משום דנוגע לעצמה נאמנת, וזה אינו דהלא קי"ל (קצו', ז') דסומא בודקת ומראה לחברתיה ומבואר דאשה נאמנת גם לענין חברתה (וע' קפח' סעי' ב').

סעיף ה'

רמ"ת ג' פעמים כשאניס רצופין - אשה שראתה מחמת תשמיש ג' פעמים גם אם אינם רצופין דא"ז א"צ להתגרש אבל יתכן שקבעה וסת לימים מסוימים שא"י לשמש בהם וכמו שנראה בסי' קפז' בעזה"י.

בדין רואה דם מחמת תשמיש (נדה סו).

מבואר בגמ' (סו.) שהרואה דם מחמת תשמיש ג' פעמים צריכה להתגרש, ואם גם בבעל השני והשלישי ראתה מחמת תשמיש ג' פעמים אסורה עד שתבדוק עצמה בשפופרת כדי לדעת אם הדם מהמקור או מן הצדדים. ועיי' דפריך הגמ' ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון ופרש"י כלומר מביאה שלישית של ראשון ואילך תשמש עיי' בדיקה ולמה תתגרש. וילי' מה בא רש"י לאפוקי במש"כ כלומר, וכן ילי' במש"כ מביאה שלישית האם הכוונה לפני הביאה השלישית או אח"כ, וכן צ"ב מש"כ דמביאה זו ואילך תשמש עיי' בדיקה דמשמע דכל פעם שהיא משמשת היא צריכה לבדוק עצמה ולכאורה אין לזה שום טעם (דלכל היותר צריכה ג' פעמים כדי לעקור החזקה).

ונראה דחזק קושיא מתורצת בחברתה דרש"י בא לפרש דמה דאיתא ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון אין הכוונה לפני הביאה השלישית (כדי שלא תחזק עצמה כרמ"ת) כדמשמע מפשטות לשון הגמ', אלא דר"ל אחר הביאה השלישית דכבר התחזקה כרמ"ת ואמר' "דמכאן ואילך לא שתשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר" למה לא אמר' דמביאה זו ואילך תוכל לשמש עיי' שתבדוק עצמה בשפופרת. ועיי' שתי הגמ' לפי שאין כל האצבעות שוות, ופרש"י ושמה בבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי שגגת כרת. וכנראה כוונת רש"י היא שאין הבדיקה מוכיחה לגמרי שאינה רמ"ת ולכן אין לסמוך עליה אם אפשר לה להנשא לאחרני. אבל אי"כ צ"ע טובא וכמו שתמה הרא"ש דמ"ש בבעל שליש דסמכין אבדיקה זו וכי מחמת תקנת נשואי אשה נתיר חשש איסור, ועיי' בדביקה גמורה היא וא"כ למה אינה מועילה להתירה לבעל הראשון. ולכאורה מבואר מפרש"י (וכ"פ הרד"ל סו. ומח"ש סק"ד) דהיי"ש הבדל בין בדיקה הנעשית אחר הבעל הראשון ובין בדיקה הנעשית אחר הבעל השני, דכמו שתי הגמ' דהיי"ט דמותרת לשני משום דלא כל האצבעות שוות ואין האצבע של הראשון מוכיח כלום לגבי השני, כמו"כ נאמר דאפי' אם בדקה עצמה אחר בעל הראשון ומצאה טהורה י"ל שאין השפופרת מוכיחה שלא תראה עכשו אצל בעלה כיון שאין כל האצבעות שוות. ועיי' במח"ש דמה"ט כתב הש"ך (סק"ב) דלרש"י ל"ק קושיית תוס' דתבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שני, דס"ל דכל שלא נתחזקה בג' אנשים אין השפופרת הוכחה לקולא.

ולפ"י נראה דהיי"ט אם בדקה עצמה ומצאה דם על צדדי השפופרת דעיי' נתגלה שכל הדם היה מן הצדדים גם רש"י יודה דמותרת לראשון, ורש"י בא לפרש מה דאיתא בגמ' דאם לא נמצא על ראש המכחול בידוע שמן הצדדים דמשמע דאפי' לא נמצא דם כלל אמר' הכי. אבל אכתי קשה כדחקו האחרונים דאפי' אחר ג"פ אין לדמות השפופרת למעשה ביאה, דאולי גם חימוד התשמיש הוא הגורם ובשפופרת של מתכת ליכא חימוד. אמנם, עי' בתוס' (ד"ה ותבדוק) והרא"ש ושאר"י שפי' שאלת הגמ' בעיי'. דפריך הגמ' דאיך מותרת לשני בלי בדיקה, ולמה אין חיוב לבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון, ועיי' תי' הגמ' דליכא חיוב כיון דלא כל האצבעות שוות, אמנם אה"י אם היא רוצה לבדוק עצמה אחר בעלה הראשון הרשות בידיה, ורק עצה טובה קמ"ל דעדיף להתגרש, שאם תבדוק עצמה בשפופרת ותמצא דם בראש המכחול תהיה אסורה לכל העולם. וצ"ב דמאי תי' הגמ', דהגם שאין כל האצבעות שוות אבל אינו אלא ספק וא"כ אמאי לא אמר' דשמה אצבעת השני שוה וספק דאורייתא לחומרא. והנה, עי' בב"י שהביא מהסמ"ג דאינו רק ספק א' אלא ספק ספיקא, ספק אם הדם מן המקור ואת"ל שהוא מן המקור ספק אם כל האצבעות שוות, ולכן אם תבדוק עצמה בבעל ראשון ותמצא דם אזיל ליה חזקא ספיקא ונשאר רק ספק א' אם כל האצבעות שוות, וספיקא לחומרא.

אבל אכתי ילי' ע"ז דהגם דרק נשאר ספק א', אבל מנלן שהאיסור דאורייתא וספיקו לחומרא דאולי רמ"ת אינו אסור אלא מדרבנן. דהנה, יש להסתפק בהאי דינא דרמ"ת מהו גדר האיסור, וכן מ"ט מתירין לה עיי' בדיקת שפופרת דהלא בדרי"כ אם צריכים ג' פעמים להחזיק דבר כמו"כ צריכים ג' פעמים לעקור החזקה וכאן ברמ"ת משמע דבחדא בדיקה היא מותרת. ואם רק כשתמצא דם על הצדדים של השפופרת היתה מותרת היה א"ש, דנתגלה מילתא למפרע שלא התחזקה כלל לרמ"ת וכל הדם לא היה אלא דם מכה, אמנם מהגמ' משמע דאפי' לא נמצא דם כלל היא טהורה (וכן צ"ב מה דאיתא בידוע שמן הצדדים הוא, דא"כ אמאי לא נמצא בצדדי השפופרת, וי"ל. ועיי' בתוס' לעיל (סד : ד"ה על גבי) דלשון 'בידוע' הוא לאו דוקא).

והנה, נחלקו האחרונים בביאור הסוגיא. דע' בנוב"י (מובא בפ"ט סק"א) שנקט בפשיטות דרמ"ת הוא וסת וכעין וסת הקפיצות, שהוא וסת האונס (ובתוספתא א', ב' תני דא' מוסתות האונס היינו הכה אותה בעלה, ומ"ל הכה אותה בגבה או בשעת תשמיש) ולפ"י א"ש הא דנעקר בפעם א' דהכי קי"ל (קפ"ט, יז) לענין וסת האונס דנעקר בפעם א', וגם א"ש מ"ט לא חיישינן לה אחר פעם א' דהלא בשאר וסתות אחר ראייה א' כבר צריכה לחשוש לוסת שאי"ק והקשו הט"ז וש"ך (סוף סי' קפז) דכמו"כ כל אשה שתראה דם מחמת תשמיש פעם א' תהיה אסורה לשמש לעולם מחשש שמה תראה, אבל את"ל דהוי אונס ל"ק דהלא בוסת האונס אינה חוששת אלא אחר ג' פעמים. אבל לפ"י צ"ב דאפי' אם מצאה דם בבדיקה שאחר בעלה הראשון דלא נשאר אלא ספק א' אם כל האצבעות שוות, אכתי תהיה מותרת לשני, דכיון דקי"ל דוסתות דרבנן א"כ הוי ספק דרבנן ולקולא.

אמנם, עי' בלח"ש (סוף סק"ד) וערוה"ש (סעי' א') שנקט דאין רמ"ת וסת כלל אלא הוי חולי, ולפ"י כל שהתחזקה ג' פעמים כרמ"ת אפי' אם יש ספק שמה לאו כל אצבעות שוות הוי ספק דאורייתא והיא אסורה. אבל אם אינו וסת צ"ב מ"ט מועיל בדיקה פעם א' כדי להוציאה מחזקתה (גם כשלא נמצא דם בצד השפופרת), ולכאורה צ"ל כמוש"כ הדי"מ וש"ך (סק"א) דחיישנן שמה נתרפאה וא"כ הדא לספק ספיקא שמה נתרפאה ושמה לאו כל האצבעות שוות. אבל אי"כ ל"ל כתוס' ושאר"י שתהיה מותרת לראשון כיון דידעין שאצבעו שוה ורק נשאר ספק א' שמה נתרפאה.

ויש כו"כ נ"מ לדינא בין ב' המהלכים, דאת"ל דהוא וסת י"ל דבזמן שהיא מסולקת דמים א"צ לחוש לזה, וכן בקבעה וסת אחר. ונראה שכבר נחלקו הראשונים בשאלה זו, דע' ברשב"א (תוה"ב ו:.) שכתב דברייתא רשב"ג היא דאמר בתרי זמני לא הויא חזקה וקי"ל כוותיה דבבב"ל וסתות היא, וכן משמע מתוס' (סו. ד"ה ונאמנת) שרמ"ת הוא בכלל וסתות שכתב דאפי' רבי מודה ברמ"ת דבעי ג' זימנין לאחזקה דומיא דאכילת שום ופלפלין דאפי' לרבי בעי תלת זימני (ועי' בערוה"ש סעי' ב' שדחה ב' הראיות הנ"ל, וכן בסעי' ע"ד דחה לשונו של הרשב"א בסי' תתלט' המובא בב"י קפ"ט, יא').

ומצד שני עי' בלשון הרמב"ם (איסור"ב ד', כא-כב') שכתב שמי שנתחזקה כרמ"ת אסורה להנשא יעד שתבריא מחולי זה. כיצד בודקת לידע אם נתרפאה או לא נתרפאה, והאמת היא דכן הוא לשון הגמ' דלאחר שהפילה האשה חררה אמר רבי נתרפאה זאת, ומשמע דרמ"ת הוא חולי ולא וסת. והנה עיי' שחידש הרמב"ם דאפי' אחר בדיקת השפופרת אינה מותרת לשלישי אלא לבעל רביעי, וי"ל דהרמב"ם לשיטתו דרמ"ת הוא חולי וכשיצא המכחול נקי אינו אלא ספק שמה נתרפאה וא"כ הוי ספק דאורייתא ולכן בעינן להוסיף עוד ספק א' שמה לאו כל האצבעות שוות, והגם שכבר התחזקה אבל אינו ודאי וסגי להחשב כעוד ספק כדי להחשיבו כס"ס.

ולכאורה י"ל דגם רש"י ס"ל דהוא חולי, וקצת יש לדייק כן ממש"פ (ד"ה ואם יש לה וסת) על הא דאיתא דתולה בוסתה אם יש לה וסת "לקלקול זה", שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה". ורש"י לא פי' כרוב ראשונים דר"ל שאם יש לה וס"ק ונבעלה סמוך לוסתה שיכולה לתלות הדם בוסתה ולא במעשה התשמיש, אלא פי' שיש וסת להרמ"ת, ומשמע דרק בכה"ג יש להרמ"ת דין וסת אבל בדרי"כ אין הרמ"ת וסת, ועי' ואת"ל בדעת רש"י, ל"ק מה שהקשו האחרונים האך מותרת לשלישי אחר בדיקת השפופרת דשמה קבעה וסת לחימוד התשמיש וליכא ראייה משפופרת של מתכת, דאם הוא חולי והתחזקה בג' אצבעות אז אמר' שכל מה שתכניס בפנים תוציא דם, ומדלא הוציא דם בדא נתרפאה.

ונראה דכמו"כ יש לדייק מהסמ"ג (המובא בב"י קפז, א' ד"ה ודע) שפסק שהרמ"ת ג' פעמים בשתי אנשים אסורה לשמש לכל העולם עד שתבדוק, וביאר הבי"ד דנראה דס"ל דהכלה כרבי בהא דקי"ל כרבי מחבירו ואי"ז בכלל וסתות דאפיסקא בהו הלכתא כרשב"ג. וצ"ב מ"ש האי וסת משאר וסתות דקי"ל בהן כרשב"ג, ואפ"ל דס"ל דרמ"ת אינה אסורה מדין וסת אלא מחמת חולי ובה' פעמים הוי חזקה לרבי וקי"ל כוותיה (והא דצריך ג' פעמים בכל בעל צ"ל דס"ל לרבי דכל מילתא דלא שכיחא בעינן ג' פעמים כדי להחזיק עצמה, אבל אחר שהחזיקה עצמה לגמרי, כבר אסורה אחר ב')

אנשים). ואם כנים הדברים, מתורץ מה שהקשינו לעיל למה הוצרך הסמ"ג לס"ס דהלא אפי' בספק א' הול"ל דספק דרבנן לקולא, דאה"נ אם היה מדין וסתות היה אפי' דספיקו לקולא משא"כ את"ל שהוא חולי כל ספק הוא ספק דאורייתא ואז"ל לחומרא (כמוש"כ הערוה"ש סעי' ו'). ויל"ע בדעת הב"י שהביא הס"ס של הסמ"ג דמשמע דס"ל כוותיה, וגם הביא הרשב"א דרמ"מ מדין וסתות הוא וצ"ב כנ"ל אמאי צריך לס"ס דאפי' בחדא ספיקא אינו אלא ספק דרבנן ולקולא, וכן יש להקשות לתוס' ושאר ד"ס דהוי וסת ואפי' בנמצא דם על השפופרת אסורה לשני ול"א דכיון דלאו כל אצבעות שוות עדיין נשאר ספק א' וספק דרבנן לקולא. וצ"ל כמוש"כ הנוב"י ועוד אחרונים דכיון דעיקרא מדאורייתא, דאם תמצא דם בשעת תשמיש יש חשש כרת לכן אין להקל מדין ספק דרבנן לקולא (אבל ברעק"א על השי"ד סק"כ לא משמע כן). אמנם, י"ל בעי"א ג"כ, דע' בח"ד (סק"ג) שהאריך להקשות כו"כ קושיות אלימותות בסוגיין ומסיק דשניהם אמת דחיישין גם לחולי וגם לוסת. ולפי"ז מתורץ הקושיא הנ"ל דמה"ט לא מקילין בספק דיש להסתפק שמא הוא חולי וליכא היתר בספק וא"ש ג"כ למה לא מצינו בראשונים דכשאשה מסולקת דמותרת אפי' אחר שנתחזקה כרמ"ת ע"ש.

סימן קפז' (דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש)

סעיף א'

לאחר כמה פעמים נאסרת אשה הרמ"ת - המחבר העתיק לשון הגמ' (סו'): שהרואה מחמת תשמיש משמשת ג' פעמים, ונחלקו האחרונים בדעתו שהפרישה (סק"ג) ט"ז (סק"א) ושי"ד (סק"ב) פי' דר"ל שבסה"כ ראתה ג' פעמים מחמת תשמיש, אמנם התוה"ש (סק"ב) פי' דבריו כדעת הראב"ד דאה"נ אחר שראתה מ"ת מותרת לשמש עוד ג' פעמים, וה"ט כיון דאשה שאין לה וס"ק א"צ בדיקות בשעת תשמיש, לכן מציאת דם אחר תשמיש בפעם הראשונה אינו מן המניין או משום שלא בדקה אחר תשמיש תוך שיעור וסת או משום שלא בדקה קודם תשמיש ויתכן שכבר ראתה לפני תשמיש ולא בשעת תשמיש (ע' מחה"ש שהביא ב' הפירושים).

והנה את"ל דה"ט משום שלא בדקה אחר תשמיש א"כ נמצא דלדינא ליכא מחלוקת כלל בין השיטות, דלכו"ע אם בדקה תוך שיעור וסת אסורה ואם לא בדקה מותרת, אבל להני שפי' דר"ל שלא בדקה קודם תשמיש, ע' בכו"פ (סק"ב) שביאר דעת החולקים דס"ל דכיון שטבע התשמיש לעורר הדם לא חיישין שבא לפני"כ, וע' בששה"ל (ט"ז סק"א) דהכי ס"ל לרוב פוסקים דאפי' לא בדקה קודם תשמיש מצטרפת (אבל במקום עיגון כתב הפ"ת סק"ב שהקיל החת"ס שלא לצרפו). ויל"ע באשה שרק שאלה הרב אחר שראתה כו"כ מ"ת ברציפות אבל אף פעם לא בדקה קודם תשמיש האם גם בזה יש להקל או שרק הקיל החת"ס באופן שראתה רק ג' פעמים דאז יש להקל שלא למנות תשמיש א'. וע' בשו"ת שבה"ל (ח"ב, עו') שנראה דאה"נ גם בכה"ג סמך ע"ז להקל בצירוף שיטת הרז"ה והמציאות של היום שכמעט אין מקרה שא"א לטפל בה ברפואות (ע' סעי' ח').

האם רמ"ת דינו כוסת או חולי - הפ"ת (סק"א) כתב שנחלקו גדולי האחרונים בדיון רמ"ת, דלדעת הנוב"י וחת"ס רמ"ת נידון כוסת ולח"ד יש להסתפק ג"כ שמא חולי הוא (והלח"ס סק"ד נקט שהוא רק חולי ולא וסת). ויש נ"מ לדינא באופן שאחר שהוחזקה כרמ"ת קבעה וסת או נעשה מסולקת דמים (אבל ע' בנוב"י סי' צה' דהגם שנידון כוסת היתר בשעת יציאה לדרך). וע' בששה"ל (סק"ד) דלהלכה דעת רוב הפוסקים דדיון רמ"ת כוסת, ולכאורה לפי"ז יוצא דבקבעה וסת אחר שרמ"ת דמותרת. אמנם, אכתי הדבר תלוי, דבהא דנידון כוסת נחלקו הפוסקים, דלהש"ד (סק"ה) והנוב"י דינו כוסת האונס שאפי' אחר ג' פעמים דינו כאינו קבוע, אבל להט"ז (סקט"ז) דינו כוסת הגוף (וכן משמע מתוס' סו. ד"ה ונאמנת, שדימה רמ"ת לאכילת פלפלין) ולפי"ז רמ"ת הוי כשאר וסת קבוע ולא יועיל מה שקבעה וסת אח"כ שלא תצטרך לחשוש לוסת רמ"ת.

ועוד יש להעיר דאם נידון כוסת שא"כ למה כתב הנוב"י (מובא בפ"ת סק"ז) דלאחר ימי עיבור והנקה חוזרת לאיסורה, דהלא אחר ימי עיבור אין חוששין לוסת שא"כ כמוש"כ הפ"ת (קפט', סק"ב) מהנוב"י בעצמו (שו"מ שהעיר הפרי דעה בסי' קפט' שפ"ל סקע"ג).

מצאה דם סמוך לתשמיש - המחבר נקט דרך אסורה במצאה דם מיד תוך שיעור אשם תלוי, אמנם הרמ"א נקט כה"א בהראב"ד דאין אנו בקיאים בשיעור זה וכל שמצאה סמוך לתשמיש אסורה (ואולי י"ל דלהכי נקט הטור השיעור בכדי שתדן מן המטה כיון שאין אנו בקיאים, וע' בב"י שהביא הראב"ד מיד אחר שהקשה כן על הטור). ורק לפי הרמ"א אפשר להבין מש"כ השי"ד (סק"א) דבדקה מיד ולא מצאה דם ואח"כ מצאה דם דמותרת אפי' היא עדיין עומדת בתוך שיעור האיסור. ותמהו האחרונים (סד"ט סק"א, ומחה"ש) ממנפ"ש דאם רק קנחה בפעם הראשונה יתכן שהיה דם בפנים ולכן לא מצאה, ואם עשתה בדיקה מעלייתא א"כ לא שייך עוד בדיקה תוך שיעור וסת. אבל לפי הרמ"א שהשיעור יותר ארוך, א"ש דיתכן שבדקה ועדיין נמצאת בתוך השיעור (ויש שתי' בעי"א דאה"נ רק קינחה אבל כיון שלא הרגישה בשעת תשמיש רגלים לדבר שלא ראתה דאית לה חזקת טהרה).

ולהלכה, אינו ברור עד מתי כלול בשיעור סמוך לתשמיש שהזכיר הרמ"א, וע' במקור חיים (סק"ב) שנקט דדינו כדיון סמוך דכל השי"ס שהוא תוך חצי שעה. אמנם, הפרי דעה (שפתי לוי סק"ז) כתב דכיון דרמ"ת הוא מטעם וסתות דרבנן וגם שיעור אחר האיסור ודאי זוטא טובא יש לנו לתפוס סמיכה היותר קטנה שבש"ס שהוא שיעור הילוך כבי' אמה, וזהו בערך 12 שניות וכן נקטו כמה פוסקים (ויש כו"כ שיעורים בין ב' השיטות הנ"ל).

מצאה דם מופלג מהתשמיש - הפ"ת (סק"ט) הביא מהח"ד (סק"ב) דבראית ג' פעמים מופלג מהתשמיש הגם שאינה מוחזקת כרמ"ת אבל מ"מ אסורה מכאן ואילך לשמש ב' תשמישין בלילה א' מדין עונה הסמוכה לוסת. ובראית דם פעם א' מופלג מהתשמיש איתילד ריעותא וצריכה בדיקה ג' פעמים כדי שתצא מספק רמ"ת (ואם יש לה וס"ק סגי בבדיקה א'). ויל"ע אם כבר החזיקה עצמה כאינה רמ"ת ואח"כ ראתה פעם א' אחר תשמיש אם צריכה בדיקות אלו, וע' בפרדס רימונים (שפתי חכם סק"ב) שהסתפק בזה וצידד לחומרא דזמן מופלג היינו במצאה במשך הלילה (אבל צ"ב בשימשה סמוך לאור היום), אבל כ"ז בראיה ממש ולא במציאת כתם (וע' בסמוך).

נמצא דם על עד שלו - בנמצא דם על עד שלו אפי' מופלג מהתשמיש נידון כרמ"ת דבדאי הדם הגיע בשעת תשמיש. אמנם ע' בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ג, קלו') שחידש ע"פ תוס' בשבועות (יח. ד"ה המשמש מת) דמשמש מת אינו גורם חימוד ולכן בשימש מת ומצא דם על עד שלו לא מקרי רמ"ת. וע' בבדה"ש (סקכ"ו) דלפי"ז אפשר לצרף הזמן של מיתת האבר לשיעור שצריך להיחשב מופלג מהתשמיש. ונמצא דהרבה פעמים אפשר להקל אפי' בנמצא על שלו וכגון שפירש באבר מת.

כשיש הפסק בג' רצופין - יל"ע באשה שכבר רמ"ת פעמיים למה לא אומרים לבעלה שרק יכניס מקצת האבר ולא ישמש בכח ואז כמעט ברור שלא תראה, ואפי' אם אח"כ בפעם הבאה תראה דם אבל כבר לא יהיו ג' פעמים רצופין (והנה בודאי לא נתירנו לשמש במקצת אבר אחר שכבר התחזקה כרמ"ת כמוש"כ הפרי דעה (שפ"ל סק"ז) דלא מצינו עצה זו בש"ס ופוסקים וגם הוי כאש בנעורת ועלול לבעול יותר והוי איסור גמור) ונראה דיש לדמות ד"ז למש"כ הח"ד (ומובא בפ"ת סק"ג) דבראית פעמיים ואח"כ כמה פעמים בלי בדיקה ואח"כ ראתה פעם ג' דמצטרפים לאוסרה, דמה שלא בדקה בביאות שבאמצע אינה ראייה, וה"ה במה שלא שימשה באמצע באופן ששימשה בב' הפעמים הראשונים אינו ראייה. אמנם, הבדה"ש (ביאורים ד"ה רצופים) הביא מהבית שלמה (ח"ב, כד') פרד"ר (שפתי חכם סק"ב) ומהרש"ם (ח"א, לג') שחלקו על הח"ד וכתב בספר טהרת ישראל שכן עיקר כדעת המקילין (וכן נראה בפרי דעה הנ"ל דיש להקל בנידו"ד).

עיניה נתנה באחר - הפ"ת (סק"ג) דן לענין אשה שאמרה שרמ"ת ג' פעמים דלמה ליכא חשש שמא עיניה נתנה באחר (ונשאר קצת בצ"ע). וע' בערוה"ש (סעי' יא') שתי' דלי"ק חדא דלא מקלקלה נפשה בכה"ג שהרי גם האחר לא ישאנה בשמעו זאת שהיא עלולה לרמ"ת (צב"ק דאולי היא אמרה לו שאינה רואה באמת) ועוד דבעיניי נדה האמינתה תורה בכל מה שתאמר הן לטהרה והן לטמאה ואין ביכולתנו לומר שמא משקרת אחרי שהתורה האמינתה.

מצאה כתם אחר תשמיש - יליע מה הדין באופן שמצאו כתם לאחר תשמיש, וד"ז מצוי שבבוקר רואים על הסדין כתם, וכן נשאלתי פעם מא' שמצא על הגופיה שלו שלבש אחר תשמיש (והיא מצאה משהו על מגבון שקנחה עצמה) וכן נשאלתי ממישהו שבשעה שאשתו הכינה הבגדים לכביסה מצאה כתם על המגבת שהיתה תחתיה בשעת תשמיש לפני כמה ימים (אבל שם עדיף טפי דאח"כ היתה המגבת בסל הכביסה ויתכן שיש מקום לתלות הדם). והנה, במצאה הכתם על הסדין בבוקר, לא גרע מראיה בבוקר דאין לחשוש לרמ"ת, והגם שיש להסתפק שמה הגיע הדם בשעת תשמיש ויצא בהרגשה אבל הוי ס"ס (שמה יצא בשעת תשמיש ושמא יצא בהרגשה) ולכן יש להקל לדון ככתם בעלמא. ואפי' במצאה בלילה לא מופלג מהתשמיש משמע בפוסקים (שו"מ תנינא ח"ג, קלו', ופרד"ר, וע' בדה"ש ביאורים ד"ה דם) דאין בכתמים משום רמ"ת כיון דאין בכתמים משום וסתות (ואולי תלוי במחלוקת הנ"ל בעיקר דין רמ"ת). וכן בנמצא כתם על גופיה שלו כתב הפ"ת (סק"ד) מהפנ"מ דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום ולכן בבגד האיש אין חוששין לכתמים כלל.

רמ"ת למעשה בזה"ז - ע' בששה"ל (סק"ה) דאינו מצוי כלל שאשה תתחזק כרמ"ת דלמעשה רוב השאלות בדם מחמת תשמיש הן מבדיקות שנעשו בזמן מאוחר מהתשמיש או בשימוש סמוך לוסתה (או בימי מניקתה שאינה יודעת מתי לחשוש לוסתה) וגם יש סיבות חיצוניות כפצע בצואר הרחם או בפרוזדור וכדומה. וכן בזמנינו ניתן למנוע דין רמ"ת להאסר לבעלה כיון שיש זריקות וכדורים למניעת הדם ואפי' ראתה פעם אחת ושניה אחר תשמיש יכולה למנוע הדם שלא תראה ג"פ מחמת תשמיש וכמעט תמיד מועיל לטפל ברפואות (ואם אחר שהפסיקה בכדורים ראתה עוד פעם יליע אם מצטרף, ואולי תלוי במחלוקת דלעיל). וע' בחת"ס (סי' קס') שכתב דאחר שאשה רמ"ת ב' פעמים חייבת לעסוק ברפואות.

סעיף ב'

בדיקת שפופרת - מבואר באחרונים (ע' פ"ת סק"ג) דיש לעשות השפופרת כגודל ועובי אבר בינוני ובפשוטות ה"ט כדי להשוותו למעשה ביאה ככל האפשר, וצב"ק דמשמע דהבדיקה נעשה ע"י הכנסת המכחול עם מוך בראשו וזה מה שיגרום לדם לצאת, ואין השפופרת אלא כדי שלא יתלכלך ראש המכחול בדם שבצדדים, וע'.

סוג השפופרת - הש"ך (סק"ט) כתב דמה דאיתא דעושים שפופרת של אבר דבא לאפוקי של עץ וברזל. אמנם, התוה"ש (סק"ז) נקט דמדינא מותר בשל ברזל ג"כ אבל עדיף לעשות בשל אבר. וע' בששה"ל (סק"א) דבזמנינו יש סוגים טובים יותר כמו העשויים מניילון (פלסטיק). אמנם, בזה"ז אין בודקין בשפופרת כיון דיש דרכים יותר טובים לראות עם יש לה פצע ומהו מקור הדם (דבשנים קדמונות לא היה להם לא חשמל ולא אולטרוסונד).

נמצא דם על ראשו - ע' בששה"ל (סק"ב) שתמה על מה דקי"ל דבנמצא דם על ראש המכחול האשה אסורה, דהלא ידידו מן הנסיון במקרים רבים וכן ע"פ הרופאים דראש צואר הרחם (cervix) עלול מאד לפצעים מחמת היותו עור עדין ומעורב תמיד עם חומצות שונות (acidic discharges) ורוב המכות שבאוי"מ אינן מהצדדים אלא מצואר הרחם ממש וא"כ אפי' נמצא דם על ראש המוך אינו הוכחה שהוא מן המקור, דעדיין נשאר הספק אולי הוא מראש צואר הרחם. וע"ש מה שתיי אבל ולא זכיתי להבין דבריו (שמדבריו משמע שהאבר אינו מגיע לצואר הרחם וכנראה שאין המציאות כן).

נמצא דם על ראשו ובדקה עו"פ ולא נמצא דם - הפ"ת (סק"ד) הביא מהנוב"י דאחר שמצאה דם על ראש המכחול שוב לא מהני בדיקת שפופרת לעולם. ויל"ע אמאי לא אמרי' דנתרפאת כדאמרי' באופן שלא מצאה כלל בפעם הראשונה שבדקה. וע"ש בנוב"י (מהדו"ק סי' מו') דמשמע שפי' דחיישין שיש לה מכה שא"א לרפאות אלא ע"י הפלת חררת דם (כדמשמע בגמ' זו ממלאה ונופצת היא וכל הממלאה ונופצת אין לה תקנה ומשמע דגם ע"י בדיקת שפופרת אין לה בדיקה), אבל צב"ק דהלא הנוב"י עצמו ס"ל דרמ"ת אסורה מטעם וסת ואינו ענין לחולי.

וע' בח"ד (סק"ג) שג"כ פסק דבנמצא דם על ראשו תו לית לה תקנה ואפילו אם בדקה עצמה אח"כ אלף פעמים ולא נמצא דם על ראשו, וע"ש שביאר דרך כשבדקה עצמה אחר הבעל הראשון ונמצא דם על ראשו וחזרה ובדקה שנית ולא נמצא דם, אז אפ"ל דמותרת לבעל שני משום דעל הצד שרמ"ת הוא חולי יש לתלות שנתרפאת, ועל הצד שהוא וסת אפ"ל דלאו כל האצבעות שוות. אבל לאחר שנתחזקה לכל האצבעות תו א"א להתירה בלא נמצא דם על ראשו דהגם שעל הצד שהוא חולי י"ל שנתרפאת, אבל על הצד שהוא וסת לעולם א"א לעקור וסת ע"י השפופרת כיון שאינו גורם חימוד כמעשה תשמיש. ואע"ג שהח"ד כתב דבבדקה אחר בעל השלישי ולא מצאה דם על ראשו דמותרת לבעל השלישי הגם שעדיין נשאר הצד שהוא וסת, אבל ה"ט דמשום עיגונא הקילו רבנן בספק וסת של דבריהם, אבל אחר שמצאה דם על ראשו פעם א' תו אינו כספק וסת אלא ודאי וסת ובזה לא הקילו אפי' במקום עיגון.

לא נמצא דם כלל - המחבר העתיק לשון הגמ' וכתב "ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדים" ולאמרה משמע כהש"ך שכתב (סק"א) דאפי' לא נמצא על דם השפופרת כלל מותרת (וע' בבדה"ש דכן הוא הסכמת הפוסקים), וכ"כ הד"מ מהריצב"א והטעם משום דתלינן שנתרפאת. אמנם, הגר"ח צאנזר פי' בע"א דבלא מצאה דם מותרת דאיכא הוכחה שהוא מן הצדדים ורק בתשמיש מחמת דוחק האבר בצדדין יוצא דם אבל בשפופרת כיון דליכא דוחק לא יצא הדם מהצדדין (וכנראה דכן פי' הב"ח). וע' בסד"ט סק"ו שתמה על הש"ך שצירף יחד שיטת הריצב"א ושיטת הב"ח דהגם ששניהם מקילין בלא נמצא דם כלל אבל אין קולא של זו כקולא של זו. והא דנעקד בפעם א' ע' בנוב"י (סי' מו') שביאר דהוי כוסת הקפיצות דנחשבת כוסת שאינו קבוע ונעקר בפי"א (וע' לקמן בדגמירי ע' הש"ך סק"ג משי"ב בדעת האפי' רברבי דענין ג"פ כדי לעקרו).

אמנם, נחלקו הפוסקים מה דינה כשחזרה וראתה אח"כ, דדעת הגר"ח (סק"ג) להתירה לגמרי אפי' ראתה כו"כ פעמים (אבל צריכה ז' נקיים כל פעם) אמנם הסד"ט (שם, הו"ט בפ"ת סק"ו) השיג בתקיפות דאין להתירה אם חזרה וראתה ג"פ (וצידד דאפי' אם חזרה וראתה פעם א' אסורה דהוכיחה שלא נתרפאת), ואפ"ל דתלוי במחלוקת הנ"ל בביאור הא דמותרת בלא מצאה דם כלל, דא"ל דנתרפאת א"כ הא קחזינן שלא נתרפאת (או שחזרה ונתקלקלה) אבל את"ל שהוכיחה שהדם מהצדדים (כלשון הגמ') א"כ אפי' ראתה אח"כ כו"כ פעמים מותרת. ולדינא צ"ע (ע' בבדה"ש סק"מ"ח).

נמצא דם על הצדדים - באופן שנמצא דם על הצדדים לכאורה יש הוכחה גמורה שהדם מהצדדים וא"כ גם ז' נקיים לא תצטרך, וכ"כ הגר"ח (סק"ג). אמנם הפ"ת (סק"ט) הביא מהח"ד (סק"ג) וכן הסתפק הנוב"י דאפי' בנמצא על הצדדין יש לחשוש שיצא דם המקור ונשאר בחורין וסדקין (דהלא מה"ט כל בדיקה צריך חו"ס) וכבר היה דם המקור בצדדין בשעה שהכניסה השפופרת. וצ"ב דבפשוטות הוי תרתי דסתרי דכיון שלענין רמ"ת מקילין א"כ איך אפשר להחמיר לענין ז' נקיים, אבל ע' לקמן (סעיף ה') דמבואר בש"ך (סק"כ) דלענין רמ"ת יש להקל משום עיגונא אבל אין טעם להקל בז' נקיים, וע"ש ברעק"א שחילק דרמ"ת שהוא ענין וסת אמרי' ספק דרבנן לקולא אבל לענין הז' נקיים שהוא חשש דאורייתא אזלינן לחומרא. וע' בבדה"ש (סק"ט) שנקט דיש להחמיר כדבריהם.

סעיף ג'

בדקה אחר בעל ראשון - הרמ"א פסק דיש לסמוך על הסברא הראשונה להקל והש"ך השיג דיש להחמיר כרש"י והרמב"ם. ולהלכה ע' בששה"ל (ש"ך סק"ג) דקי"ל לקולא כהרמ"א וסתיומת המחבר.

סעיף ד'

שמשה סמוך לוסתה - נחלקו הראשונים בביאור מה דאיתא בגמ' ואם יש לה וסת תולה בוסתה. לדעת רוב ראשונים (רמב"ם רמב"ן רשב"א ר"ן וטור) ר"ל דשמשה סמוך לעונת וסתה ולכן בראתה יכולה לתלות שהדם מוסתה ולא מקרי ראייה מ"ת, ונחלקו האחרונים באשה שאין לה וסת אם יום ל' (העונה בינונית) נחשב כוסת גם לענין זה שאם ראתה ביום ל' נתלה בה להקל, וע' בכר"פ (סק"ד) שהסתפק בזה, ובערוה"ש (סעי' מב') הקי"ל וע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה שמשה) שהחמיר. ולכאורה כפי המציאות של זמנינו דרוב נשים אינן רואין ביום ל' ממש נראה להחמיר.

ובעיקר פירושם דאיירי בשמשה סמוך לוסתה נתקשו האחרונים דאטו ברשיעי עסקינן, והפרישה (סק"א) ביאר דאיירי באשה שיש לה וסת בתחילת היום ושמשה בלילה לפני"ז דמותר מעיקר הדין, והש"ך (סק"ט) הקשה דאם מותר לשמש אז א"כ אינה נחשב שעת הוסת כלל וגם לא נתלה הדם שהיא רואה בשעת תשמיש בוסתה. והתוה"ש (סק"ג) ביאר דהגם דמותר לשמש אבל בראתה תלינן שהתשמיש גרם להוסת לבוא יותר מוקדם. וע"ש בש"ך שתי' בכמה אופנים אחרים, ובחד תי' כתב דאיירי בקטנה שלא ראתה ואח"כ ראתה ב"פ באותו יום שראתה מחמת תשמיש לפני"ז דנתגלה דאותו יום

היתה שעת וסתה, ועי' בח"ד (סק"ג**) שכתב דד"ז שייך בגדולה ג"כ, למשל שראתה אח"כ ב"פ שלא מחמת תשמיש באותו יום החדש שראתה מעיקרא בשעת תשמיש.

אמנם, רש"י פירש הגמ' בע"א דאם שמש כמה פעמים וראתה ג"פ באותו יום אז מותרת בשאר הימים ובאותו יום אסורה כדן שאר וסת, ולפי"ז יוצא דלרש"י דין זה דתולה בוסתה אינה קולא כמוש"פ שא"ר אלא חומרא דביום זה אסורה דהלא אי לאו הימי הושת היתה מותרת לגמרי כיון שלא ראתה ג"פ רצופין. אבל י"ל דכוונת רש"י ששימשה ג' פעמים באותו יום ולא שימשה בינתיים כלל ואעפ"כ מותרת (אמנם נראה לקמן בסעי' י' דלכאורה אין לפרש כן, ועי' בסד"ט סק"ג מש"ב בדברי רש"י, ויל"ע בדבריו דנראה דהחידוש דתולין בוסתה אליבא דרש"י הוא כמעט כשא"ר).

והנה המרדכי פירש בע"א, דשלא בשעת וסתה לעולם אין אוסרין אשה מחמת רמ"ת דתולין במכה אע"פ דלא ידעין שיש לה מכה. נמצא דאם היינו נוקטים ככל הראשונים להלכה לא היה אפשרות לרמ"ת כלל אלא באשה שאין לה וסת, דביש לה וסת אם שמש בשעת וסתה תולין בוסתה ואם שמש שלא בשעת וסתה תולין במכה, ודוק (והב"י שכתב שבי' הפירושים הם אמת איירי בפרש"י ושא"ר ולא בשא"ר והמרדכי). אמנם האמת היא שבעיקר דברי המרדכי נחלקו הפוסקים, דהב"י ושי"ך פי' כנ"ל, אבל הב"ח וט"ז פי' דר"ל דביש לה וסת אז תולין במכה שלא היינו תולין בה בלא"ה, ולהב"ח ר"ל במכה שאינו ידוע שמוציאה דם, ולהט"ז רק במוציאה דם, והקשה הב"ח דא"ל כהב"י דא"כ כל דם שתמצא שלא בשעת וסתה תהיה טהורה דלעולם תולין במכה, וזה לא ניתן להיאמר דהלא אפי' כתם מטמאין שלא בשעת וסתה. ובדעת הב"י צ"ל כמוש"פ השי"ך (סק"כ) דרק בראתה ע"י תשמיש יש להקל דיש לתלות שהדם יצא ע"י מיעוד האבר משא"כ במצאה בכתם (וצב"ק מא"ל במצאה דם על עד בדיקה שלא בשעת וסתה, ועי' בח"ד סק"ו).

ובאמת יש עוד פי' מהר"ה (מובא בפ"ת סק"א) דמירי שיש לה וסת הגוף כמו פיהקה או עיטשה ושמש ג"פ וראתה ותולין הופעת הדם בוסתה ומותרת עד שיתברר שהושת מורכב מהפיהקה עם תשמיש, וכי' בששה"ל (סק"א) דנראה דר"ל דהיו ראיות עם סימני הגוף ואח"כ שמש בזמן שהגיעו הסימנים. אבל הקשה דהלא אסורה לשמש בכה"ג מדין פרישה הסמוך לושת, ופי' דאם סימני הגוף נמשכים זמן ארוך כשתי שעות והושת מגיע רק בסופם אינה אסורה אלא בסופם והכא שמש בהיתר בתחילת הופעת הסימנים. ויל"ע למה לא פי' כפשוטו שראתה ג' פעמים ובכל פעם שראתה פיהקה ג"כ דתולין ראיתה בוסת הגוף ולא בתשמיש (ובעזה"ת יתבאר עני"ז לקמן בסעי' י').

סעיף ה' - דם מכתה משונה מדם ראיתה - הטי"ז (סק"ט) כתב דמן הסתם תולין לומר שהדם שמצאה אינו משונה אבל אם שניהם לפנינו לא ניזול לקולא כיון דאפשר לברורי וכל אדם יכול לברר. ולכאורה אפ"ל דזהו ג"כ כוונת השי"ך (סק"ט) במש"כ דדוקא שנתברר שהיא משונה אבל א"צ להראות לחכם. אמנם עי' בח"ד (סק"ה) שכתב שהשי"ך מיקל יותר מהטי"ז וכן משמע בבא"ה"ט (סקט"ו) שאין פירושו של הטי"ז ושי"ך שוים. ועי' בששה"ל (שי"ך סק"ט) שביאר דלשי"ך גם שניהם לפנינו א"צ להביאם לחכם לברר כיון שיש לה חק"ט.

ובביאור החלוקת, עי' בפ"ת (סק"ד) שצ"ן להמציא בסי' תלז' במשכיר בית מחבירי ביד' ניסן דחייב לברר אם בדקו כיון דהבית היתה בחזקת חמץ, משא"כ בשמונה עשר טריפות א"צ לברר מהשוטח אם בדקם כיון דמעולם לא היה להעוף חזקת טריפה. אבל בנידו"ד יל"ע כיון דיש לאשה זו חזקת טהרה אבל מאידך גיסא יש רעיוות לפנינו שמצאה דם, וכתב בחו"ש (סק"ה) דאפ"ל דבזה פליגי האחרונים דלהט"ז הרעיוות דומה קצת לחזקת איסור, ולהשי"ך כיון שיש לה חזק"ט א"צ לברר ואין הרעיוות דומה כלל לחזקת איסור. ועי' בששה"ל (שם) דלהלכה נקטינן כהט"ז, וכ"כ הבדה"ש (סקע"ו).

ביאור דברי הרמ"א - הרמ"א חידש ג' דינים לענין תליה במכה באשה שראתה מ"ת. א) אשה שיש לה וס"ק, ולח"ד (חידושים סק"ג) ה"ה אשה שאינה רואה קודם יום כו' דינה בימים אלו כיש לה וס"ק, וכ"ש אשה שמשולקת דמים כמוש"פ הב"מ (פ"ת סק"ה), וכ"פ הבדה"ש (בסק"ב), אם ראתה דם מ"ת שלא בשעת וסתה יכולה לתלות הדם במכתה אפי' כשאינה יודעת אם מכתה מוציאה דם. ב) באין לה וס"ק וספק אם הדם מן המקור, כשיש לה מכה במקור (דהיינו לקווא בבשר הרחם) אפשר לתלות הדם במכתה מכא ס"ס, ספק שמא אין הדם מן המקור ואפי' אם הדם מן המקור אפשר שהוא מן המכה במקורה ולא מדם נדות. ג) באין לה וס"ק וידוע שהדם מהמקור אין תולין במכה במקור וא"כ יודעת שהמכה מוציאה דם. ובארם אחת לאחת בעזה"ת.

דין א' תליה במכה באשה שיש לה וס"ק - הזכרנו בסעי' ד' שיש ג' פירושים במרדכי, וכל אחרון ביאר הרמ"א ע"פ הבנתו בדברי המרדכי וכדלהלן.

1) הב"י ושי"ך פי' דס"ל למרדכי דכשיש לאשה וס"ק אז כל ששימשה שלא בשעת וסתה וראתה מ"ת יכולה לתלות הדם במכה אפי' אינה יודעת שיש לה מכה כלל (ואם אין לה וס"ק א"י לתלות במכה א"כ יודעת שמכתה מוציאה דם). ויש לציין שהב"י הביא המרדכי עוד ב' פעמים, א' שכתב להדיא דפי' כהגה"מ דרק תולין במכה שמוציאה דם וצ"ל דזה איירי באין לה וס"ק או לטהרה לבעלה. וגם בסוף הסי' העתיק התירו"ד שהביא המרדכי דמשמע דצריכה לדעת שהמכה מוציאה דם כמוש"פ הטי"ז (סק"ח), אמנם השי"ך למעשה פי' שהתירו"ד למד מהמרדכי בכ"ש.

ולפי"ז השי"ך פי' שהרמ"א שהקיל רק כשידוע שיש לה מכה ע"כ לא פסק כהמרדכי שהוא הקיל אפי' א"י שיש לה מכה, אלא שסמך עליו וס"ל דכ"ש ביש לה מכה יש לתלות לדעת המרדכי ויתכן שגם שאר הראשונים יסכימו לו בכה"ג. וכע"ז כתב הגר"א (ד"ה ליקוט) וח"ד (סק"ו) שהרמ"א לא רצה לפסוק כהמרדכי כיון שאין ההלכה כמותו אבל צירף שיטת הרשב"א שאינו מצריך כלל לדעת שהמכה מוציאה דם אפי' בשעת וסתה, ונמצא שעשה הרמ"א כעין פשרה לסמוך על המרדכי והרשב"א גם יחד (והשי"ך לא פי' כן ברמ"א, דלדידה גם להרשב"א מודה דצריכה לדעת שהמכה מוציאה דם וכמוש"פ בסק"ד).

וע"ש עוד בשי"ך חידש דרך לענין רמ"ת הקיל הרמ"א דמשום עיגונא הקילו אבל אכתי צריכה ז"נ, ועי' ברעק"א שכתב דמטעם אחר יש להקל לענין רמ"ת דהוי ספק דרבנן משא"כ ז"נ שהוא ספק דאורייתא (ונו"מ ביניהם באשה שמוציאה דם תמיד באופן שא"י לטהר עצמה). והנובי"י (המובא בפ"ת סק"ז) נקט שהרמ"א הקיל דא"צ אפי' ז"נ, ועי' בפ"ת שהכנסת יחזקאל חילק בין ראתה ע"י תשמיש דא"צ ז' נקיים כיון שאמרו שאינה רמ"ת א"כ בע"כ הדם הוא דם טהור וגם ז"נ א"צ, ובין ראתה בעד הבדיקה דצריכה ז' נקיים (והרמ"א לא דיבר אלא על רמ"ת ולא הזכיר הדין השני דשלא בשעת תשמיש צריכה ז"נ) אבל הסד"ט (סק"ד) השיג עליו דגם ברמ"ת צריך ז"נ. ויל"ע לפי הגר"א אם צריכה ז"נ (ובלבושי עז נקט דצריכה). ולהלכה עי' בבדה"ש (סק"ג) דרוב פוסקים נקטו למעשה דצריכה ז' נקיים בכל ענין (חוץ מבאופן שאין האשה יכולה לטהר לבעלה).

2) הב"ח פי' בדעת המרדכי דבשמש שלא בשעת וסתה תולין במכה אם ידוע לה שיש לה מכה אבל א"צ לדעת שמוציאה דם (ובאין לה וס"ק רק תולין במכה שמוציאה דם), ולשיטתו פי' שהרמ"א נקט ממש כהמרדכי דשלא בשעת וסתה תולין במכה שא"י שמוציאה דם, ובאין לה וס"ק רק תולין במכה שידועת שמוציאה דם. ומסתימת דבריו משמע דתולין לגמרי דאפי' ז' נקיים א"צ.

3) והט"ז פי' שהמרדכי הקיל שלא בשעת וסתה רק לתלות במכה שמוציאה דם (ובאין לה וס"ק אין תולין אפי' במכה שידועת שמוציאה דם כיון שיותר מסתבר שהדם מוסתה ולא ממכה שאינה עולולה להדמם כל שעה). ולשיטתו תמה על הרמ"א שהקיל שלא בשעת וסת לתלות במכה אפי' בא"י שמוציאה דם. וכתב הטי"ז שכנראה הרמ"א סמך על תשובת המהר"ם מרוטנברג "שמקיל שלא בשעת וסתה אפילו אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי דתולין בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן" (והאחרונים תמחו דאדרבה אם וסתות דרבנן יש סברא להקל בשעת וסתה, ואם וסתות דאורייתא יש סברא להקל שלא בשעת וסתה דאיירי בה הרמ"א, ועי' מש"ב הסד"ט).

אמנם, תמה הטי"ז שדין זה הוא דלא כדפסקו גדולי הפוסקים, שהתירו"ד הביא המרדכי לדינא דרק תולין במכה המוציאה דם, ובעצמה דם במ"ר המהרי"ל רק התיר לתלות במכה כעשיתה בדיקת מוך להוכיח שהדם אינו מהמקור וכן פסק הרמ"א עצמו לקמן (סי' קצ"א) לענין אשה שיש לה כאב בשעת הטלת מ"ר, והמהרי"ל יי"ל כתב דבמצא דם במ"ר יש יותר סיבה להקל מנידו"ד כיון שמצטערת בשעת הטלת מ"ר וא"כ כ"ש שלא היה להרמ"א להקל כאן בלי בדיקה. ולא עוד אלא לקמן (סעיף ז') פסק המחבר דתולין במכה רק כשמוציאת דם כל פעם באותו מקום דאז הוי כידועת שהמכה מוציאה דם (כן פי' הח"ד בדברי הטי"ז), ושתק לו הרמ"א ולא השיג דתולין אפי' במכה שא"י שמוציאה דם.

והנה, ע' בנקה"כ שביאר דברי הרמ"א דל"ק מידי קושיות ה"ט"ז, דסעיף ז' דבעינן הוכחה שכל הזמן אינה מוצאת הדם כי אם במקום א' איירי גם באשה שאין לה וס"ק. ובלא"ה ל"ק את"ל דהרמ"א הכא איירי רק לענין שלא נחזיקה ברמ"ת (כמוש"כ בש"ד) כיון דסעיף ז' איירי גם לענין לטהר הדם ולכן צריכה לדעת שהמכה מוציאה דם, ובזה מתורץ ג"כ אמאי החמיר להצריך בדיקת המוך לקמן (סי' קצא') דגם התם איירי לטהר האשה לגמרי. ועוד, דרק לקמן שייך בדיקת המהרי"ל כיון דהחשש שהדם הגיע מפי השתן ולא מאו"מ וממילא אפשר לשים מוך באו"מ, אבל הכא דגם המכה נמצא באו"מ איך אפשר לבדוק בבדיקת מוך. ועוד מה שהצריך המהרי"ל בדיקה היינו משום דל"ל מכה מבוררת אבל ביש לה מכה מבוררת אע"פ שא"י אם מוציאה דם בודאי גם המהרי"ל יסכים דאפשר לתלות בה בלי בדיקה. והמהרי"ל וי"ל שנקט דטפי יש להקל לענין הדם במ"ר, אה"נ הוא עצמו לא הצריך בדיקה לקמן וזהו השיטה שהביא הרמ"א בתחילת דבריו לקמן דבהרי"ן וי"ד יש להקל לתלות בלי שום בדיקה.

דין ב' - תליה במכה באשה שאין לה וס"ק: באינה יודעת שמכתה מוציאה דם - לדעת הרמ"א כשיש לה מכה במקור וספק אם הדם שראתה הגיע מהמקור תולין במכתה מכה ס"ס, ספק מן הצדדים ואפי' מן המקור ספק מן המכה. אמנם, ע' בש"ד (סקכ"ב) שהשיג על הרמ"א שכה"ג אין תולין אפי"כ יודעת שמכתה מוציאה דם, וכדמשמע מהפוסקים דבמצאה דם בבדיקה וא"י אם הוא מהמקור אפי"ה טמאה אפי"כ יודעת שמכתה מוציאה דם. (ועי' בח"ד סק"ח שדחה דשאני בדיקה דתמיד יש ספק הרגשה, והרמ"א איירי רק בראיה בלא הרגשה, וכ"פ בשו"ת רעק"א סי' סב'). ועוד השיג הש"ך דאינה ס"ס, אלא כולה חדא ספיקא אם הוא דם נדה או לאו (או דאינו מתהפך או דשם ספק א' הוא, ועי' במח"ה"ש). ולהלכה, ע' בפ"ת (סקכ"ח) דנחלקו הפוסקים אם יש לסמוך על הרמ"א, ולמעשה ע' בבד"ה"ש (סקצ"א) שהחמיר בבדיקה וכיוצא ביש שיש ספק הרגשה דאין תולין במכה שבמקור אפי"כ יודעת שמכתה מוציאה דם (אבל אינו מצוי כלל שתדע בודאי שיש לה מכה במקור בלי לדעת שהמכה מוציאה דם).

האם נדה מקרי דבר שיש לו מתירין - יל"ע איך התיר הרמ"א מטעם ס"ס דהלא לא אמרי' ספק דרבנן לקולא וס"ס (לשיטה א') במקום שיל"מ וכאן יש לו מתירין ע"י ספירת ז"נ וטבילה. ועי' בנחלת צבי (מבעל הפ"ת) שכתב ע"פ הצ"ח (ביצה ד.) דרק באכילה יש לחומרא של דשיל"מ דכיון שאינו אלא חד פעמי י"ל עד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר, אבל בהנאה ל"א דשיל"מ כיון שאפשר להנות ממנו גם עכשו וגם לאחר, וה"ה באשה (וכאן בלא"ה ל"ק ע"ש). אמנם יש מבוכה אם קי"ל הכי, דמפשטות המחבר ונוש"כ בסי' קב' סעי' ג' משמע דלא ס"ל הכי, ועי' ולמעשה בשעה"ד סומכין על הצ"ח.

דין ג' (ג') תליה במכה כשיודעת שהדם מהמקור - להרמ"א באשה שאין לה וס"ק ביודעת שהדם מהמקור דליכא אלא ספק א' אם הדם מהמקור או מהמכה שבמקור אין תולין במכה אפי"כ יודעת שמוציאה דם. אבל בשעת וסתה או בעונ"ב לא תולין אפי"כ במכה כזו שמוציאה דם דזכי לעולם לא תהיה טמאה. וכתב הש"ך (סקכ"ו) דלפ"ז אם מרגישה שדם זה יוצא מהמכה אינה טמאה גם בשעת וסתה ובעונ"ב, דל"ל דזכי לעולם לא תהיה טמאה דאה"נ תהיה טמאה כשאניה מרגשת שהדם מהמכה. וראיתי מהגר"י"ב (שם) דסברא זו י"ל בכל אופן שיש רגלים לדבר שהדם דם מכה (למשל כשהדם שעל עד הבדיקה נראה באופן בולט שהגיע ממכה) ובתנאי שאינה מחמת הידיעה שיש לה מכה ע"ש.

הלכה למעשה לענין תליה במכה - מצוי מאד שאשה מוצאת דם בבדיקה ואינה יודעת אם יש לה מכה, והרבה פעמים ע"י אחות אפשר לברר אם יש לה מכה בפרוזדור. ויל"ע אם אפשר לתלות הדם במכה זו. והנה, הרמ"א לא התייחס לנידון זה, אבל כתב דביודע שהדם מהמקור אין תולין במכה שבמקור (כיון דליכא אלא ספק א') אפי"כ יודעת שמוציאה דם. וא"כ נראה דה"ה ביודעת שיש לה מכה בפרוזדור ויש ספק א' אם הדם מהמקור או מן המכה דג"כ תולין במכה כשיודע שמוציאה דם.

ובאמת כ"כ הח"ד (המובא בפ"ת סקכ"ב) שהרואה ע"י בדיקה תולה במכה שידוע שמוציאה דם אפי"כ אם המכה בודאי בצדדין (וראיה מהט"ז בסמוך). וכתב דכן מבואר בט"ז לקמן (קצ', סקכ"ג) לענין אשה שיש לה מכה בבית הרעי שרגילה להוציא דם, דבבדיקה ונגעה בבית הרעי תולין אפי"כ דם משוך, וא"כ ה"ה נמי ככה"ג ידיעתי דיש מכה בפרוזדור המוציאה דם דתולין הדם שבבדיקה בדם מכתה. (ולענין לתלות בג"י הראשונים של ז"נ ע' לקמן סימן קצו', וע"ש עוד בעני"ז דכשתולין דם בבדיקה דאין הבדיקה מועלת לכל בדיקה המעכבת). ולפ"ז כשהאחות אומרת שיש לה מכה בבית החיצון המוציאה דם יש לתלות בה דם שעל עד הבדיקה.

ויש לציין בעני"ז ש"גילדערני אדער" (עורק הזהב המובא בפ"ת סק"ל) היא המכה בבית הרעי שהזכיר הט"ז, וכתב הערוה"ש (סעי' עג') דזהו מה שאנו קורין טחורים (hemorrhoids) שדם זב מפי הטבעת.

וע"ע בערוה"ש (סעי' נח') שכתב דנראה דאפי' למי שסובר ברמ"ת דאין לסמוך על המכה להתיר הדם מ"מ בבדיקה קילא טפי, וטעמו ע' בסמוך.

גדר מכה במקור - יש קרום של דם על כותלי הרחם שנע בין עובי של 10 - 2 מילימטר וזהו דם נדות שיוצא כל חודש, אבל אם יסרט בשר הרחם יצא דם ככל סריטה בשאר מקום בגוף האדם ודם זה הוא דם מכה. ולדעת הרמ"א כשיש לה מכה במקור וספק לה מאיפה הגיע הדם תולין במכה שבמקור אפי"כ א"י שמוציאה דם. ולפ"ז היה נראה דבאשה שיש לה התקן תוך רחמי (IUD) כיון שבכחו לגרום פצעים (תלוי באיזה דגם) בבשר הרחם אפשר שיש לדנו כמכה כדי לתלות בה כל דם שמוצאת בבדיקה, וכן שמעתי שיש מקילין בזה כשיש לה חזק"ט (ותלוי אם קי"ל כהרמ"א או הש"ך). אבל ע' בסמוך דאולי זה לא נכנס בגדר מכה.

גדר מכה שאינה מוציאה דם - ע' בפ"ת (סקכ"ז) שנחלקו גדולי הפוסקים אם כאב דינו כמכה, ועי' בערוה"ש (סעי' סב') שכתב דנ"ל להכריע דודאי אינו כמכה, ועי' בגר"ז (סקכ"ג) דמכה גמורה יש בה דם נצרר בודאי ע"ש. ולפ"ז יל"ע בIUD אם מה שביכלתו להוציא דם סגי, ועי' בששה"ל (ש"ך סקכ"ג) שכתב לענין טבעת תוך רחמי הגורמת דימיום דיש להחמיר כשאפשר שהטבעת גרמה גיורי בפנים ורק כשבורר שיש לה באמת פצע הומיא דם מפנים מקילין שלא בשעת וסתה בשאלת חכם. ולמעשה אשה שיש לה IUD תשי"ח.

גדר מכה שמוציאה דם - ע' בחזו"א (פב', א') שהגדיר מכה שמוציאה דם, דר"ל כשנוגעים במכתה מתלכלך המוך בדם, ונראה דאף באין המכה מלכלך נגיעה קלה אפי"כ דוחק קצת זהו בכלל מכה המוציאה דם אבל אם המכה גלודה ובלחץ קל אינה מוציאה דם זהו בכלל מכה שאינה מוציאה דם. והעיקר לשער תנועת המכה ע"י השמש אם זה יכול לגרום תמצית הדם מן המכה, עכ"ל. ולכאורה ה"ה במצאה דם בבדיקה, העיקר לשער תנועת המכה ע"י עד הבדיקה אם זה יכול לגרום תמצית דם מן המכה. וע"ע בט"ז (סק"י) שפי' דא"צ לדעת שמכה זו מוציאה דם אלא היא מכה שרגילים נשים אחרות לראות דם ממכה כזו (למשל בדיקת פאפ pap smear, כ"כ בקונטרס זרע שמואל).

לסמוך על אחות או בודקת האומרת שיש מכה - יש לציין שיש מורי הוראה שאינם רוצים לסמוך על כל אחות ובודקת בגלל שהעור שבאו"מ מאד רגיש ולפעמים ע"י שפשוף קל עם המכחול (applicator) אפשר לגרום לפצע חדש שלא היה שם לפני"כ, ולכן חשוב שהאחות תכתוב בדיוק איך יצא הדם מן המכה (לפעמים בלי נגיעה כלל אפשר לראות שהמכה מטפטפת). וכן יש להוסיף שעור צואר הרחם (cervix) לא רק שהוא מאד רגיש הוא ג"כ מאד דק ותמיד מתחלפת לעור חדש וכיון שהוא כ"כ דק רואין התאי דם (blood capillaries) ולכן תמיד העור נראה אדום ובגלל זה יש בודקות שחושבות שע"כ יש לה פצע ואינו כן.

אמנם, במציאות הרבה מאד נשים יש להן פצעים, וראיתי בארחות טהרה שכתב ד%90 מהנשים יש להן פצעים באו"מ באיזשהו שלב בחיים שלהן. ויש להוסיף שיש פצעים שהם נמצאים לכל החיים (לאו דוקא שתמיד מדממים), ובפרט אחר לידה המקום מאד מאד רגיש וגם סוגי מאכלים וחוסר שתיה יכולים לגרום שהמקום יהיה יבש מאד באופן שתפצע את עצמה אם תבדוק בעד בדיקה. ומצוי מאד שניכר על עד הבדיקה שהדם מהמכה, או ממיקום הדם בעד, או ממה ששאר ההפרשה נקיה לגמרי, או מהצבע האדום הבהיר של הדם שאינו מצוי בדרי"כ באמצע הז"נ, או מצורת הדם שאינו כטיפה שנשפגה בתוך העד אלא ככמה וכמה נקודות מאד קטנות א' ליד השני שמראה שהגיע הדם מעור רגיש ששישפו אותו, ולכן הגם שמחמת סימנים אלו אין להקל בלי בודקת אבל נראה דיש לסמוך עליה כשהיא אומרת שיש לה פצע המדממת בשיפשוף קל.

ויש להוסיף שבזמנינו שאין לנשים הרגשות אעפ"כ אנו מטמאים כל דם בעד בדיקה ולא אמרי' שלא הרגישו בשעת הבדיקה אלא חיישינן שטענה בהרגשת עד, אבל באופן שיש מקום לתלות (שיש לה עור מאד רגיש שמתחיל לדמם בנגיעה קלה) בודאי יותר מסתבר לתלות הדם במכה מלומר שהגיע הדם מהמקור בהרגשה וטענה בהרגשת עד, דסו"ס מאד קשה להגיד שאף פעם האשה אינה מרגשת ובדיוק בשעת הבדיקה היא הרגישה (כדחביא הלבושי עז מהרגיש"א כסניף לא לחשוש להרגשה בדם הנמצא בקינוח מיד אחר הטלת מ"ר). וכע"ז ע' בערוה"ש ה"ל שנקט דלסמוך על המכה להתיר דם בבדיקה יותר קל מלהתיר דם שראתה בתשמיש, וביאר "בבדיקות שהיא בודקת עצמה כ"פ ביום ובודקת עצמה ימים רבים זא"ז, האפשר לומר שבכל פעם נפתח פי מקורה, הלא באחת מאלף נשים לא יארע פתיחת פי המקור הרבה פעמים ביום א' ובהרבה ימים ופשיטא דהרבה בדיקות לא היה אצלה פתיחת פי המקור והם מגלות על שארי הבדיקות וכו"ו ע"ש.

ובעני"ז יש לציין להתירוה"ד המובא בסוף הסימן שנראה שדן בשאלה זו ממש, שכתב שאשתו אף פעם אינה מרגשת בשעת ראייה וא"כ מה"ל לחשוש שבשעת הבדיקה הרגישה וכל בדיקה אין לדונה אלא כדרבנן, והשיב התירוה"ד דיש לנו הוכחה מרמ"ת שחוששין לזה דהגם שאשה זו תמיד רואה בהרגשה ובשעת רמ"ת היא לא הרגישה אעפ"כ אמרי' שבודאי הרגישה וטענה בהרגשת שמש. ודבריו תמוהים שאין תשובתו ממין הטענה, שהשואל איירי באשה שאף פעם אינה מרגשת והתירוה"ד איירי באשה שתמיד מרגשת. ונראה דכוונת השואל במה שאמר שכל פעם שהיא רואה, ר"ל שהיא רואה ע"י בדיקה אבל אה"י הראיות הרגילות שלה הן בהרגשה.

בדיקות בז"ל לאשה שיש לה מכה - ע' בחי"ד (המובא בפ"ת סקל"ב) שא"צ אלא הפסק טהרה ובדיקה א' בז"ל דלא כפשטות משמעות המחבר בסי' קצו' סעיף ד' דאין להקל בפחות מבי' בדיקות, וכדברי החי"ד נקט ג"כ העוה"ש (סעי' סא') להלכה. ומצוי שאשה עושה הפס"ט ואז ביום ראשון עושה בדיקה ויוצא דם וכן ביום שני ואח"כ היא הולכת לבדוקת, שיכולה לתלות הבדיקות הראשונות ולהמשיך מיום ג', ונראה יותר בסי' קצו' בעוה"ש, ולמעשה בכל כיוצא ב"תש"ח.

סעיף ה'

תליה במכה ביום הוסת - הרמ"א פסק דאין תולין במכה בשעת וסתה, וממש"כ לפני"כ משמע דאיירי אפי' במכה שידועה שמוציאה דם וכמוש"ב השי"ד (סק"ו), וזהו דלא כהרשב"א שנקט דאפי' בשעת וסתה תולין במכה ואפי' א"י שמכתה מוציאה דם דכיון דיש לה חזק"ט ווסתות אינן אלא דרבנן ואם נטמאנה לא תוכל לטהר עצמה שלא תוכל להפסיק בטהרה. והנה לכבוד הלימוד, היה מעשה לפני שבוע באשה א' שבדקה בליל לא' (עונ"ב לשיטת החי"ד) וראתה שתי טיפות דם בשולי העד ושאר העד היה לבן לגמרי. ויל"ע בכמה דברים, חדא האם נאמר דין הרמ"א גם בעונ"ב של החי"ד, ואת"ל דל"א כן כיון שאינו אלא חומרא, אכת"י יל"ע מה דינה אם היה ליל לא' וסת החודש האם נאמר דין הרמ"א גם בוסת שאי"ק, ואפי' אם לא החמיר בוסת שאי"ק, עדיין יתכן שיש להחמיר כמושי"כ החי"ד (סק"י), ומובא בפ"ת סקל"ב) דאפי' לא ראתה ביום ל' אבל בראיה הראשונה שתראה אחר העונ"ב טמאה.

והנה, ע' בבד"ה"ש (ס"ק קח') שנקט דל"א דין הרמ"א בוסת שאי"ק דאי"ל בזה וכי לא תטמא לעולם דשפיר תטמא כשתגיע יום ל'. אבל לפי"ז בוסת שאי"ק שלאחר יום ל' (כיום החודש הנ"ל) דל"ל הכי, יש להחמיר. אבל גם כשיום לא' אינו יום החודש, ע"ש בבד"ה"ש (ס"ק קח') שהחמיר ג"כ כהחי"ד דבראיה הראשונה שלאחר יום ל' תטמא. אמנם בנידו"ד נראה דיש להקל מט"א, דע' בשי"ד (שם) שכתב דאם מרגשת עתה שדם זה בא מן המכה תולין אפי' בשעת וסתה דבהא אא"ל דוכי לא תטמא לעולם דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש (וכע"ז כתב השי"ד בסי' קצא' סק"ז). ודעת הגרי"ב (קונטרס זרע שמואל) דילפינן מיניה דה"ה כל כה"ג דאיכא רגלים לדבר וידים מוכיחות שהדם אינו דם נדה יש להקל אפי' בשעת וסתה דהלא תהיה טמאה כשתראה דם בלי ידיים מוכיחות שהוא דם נדה (וע' בסמוך בסעי' ז' אם אפשר להתירה בלי שתלך לבדוקת).

ויש להוסיף מה ששמעתי סברא מתי"ח א' להתיר תליה בעד הבדיקה ביום הוסת כשידוע שיש לה מכה, דנחלקו החי"ד ונוב"י (מובא בפ"ת סקל"ב, לג') לענין ראייה שלא בהרגשה ביום הוסת שהחי"ד החמיר אבל לדעת הנוב"י טהורה דאא"ל וכי לעולם לא תהא טמאה דתהיה טמאה כשתרגיש. ואם ננקוט כהנוב"י א"כ בעד בדיקה אנו רק אומרים שודאי הרגישה וטענה בהרגשת עד מפני שאין לנו מקום לתלות הדם ולכן בע"כ שהדם הגיע ממקורה וחזקה לדם המקור שבא בהרגשה, אבל באופן שידוע שיש לה מכה המוציאה דם אמרי' שהדם הגיע מהמכה ואה"י לא הרגישה, ואפ"ל כהנוב"י שתהיה טמאה כשיש לה בדיקה עם הרגשה (דהיינו באין לה פצע לתלות דאז אמרי' שהרגשה וטענה בהרגשת עד) ודוק.

סעיף ו'

נאמנת אשה לומר מכה יש לי באו"מ - מקור דין זה הוא גמ' מפורשת דאיתא (סו). נאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור, ויל"ע למה דוקא נאמנת באומרת שהמכה במקורה, דלכאורה ה"ה באומרת יש לי מכה בצדדין דנאמנת. והמחבר אה"י לא הגביל דין זה למקור, אלא פסק דנאמנת לומר מכה יש לי באו"מ. ועוד יל"ע מהו החידוש של סעי' זה, וכן באיזה סוג מכה מדובר.

והנה, המחבר לעיל (סעי' ה') כתב דאם יש לה מכה באו"מ תולין במכתה, ומשמע דידיעין ע"י רופא וכדומה שיש לה מכה, וכאן נתחדש דגם האשה נאמנת לומר כן. וע' בט"ז (סק"י"א) שכתב דכבר נתבאר (בסעי' ה') דיש מחלוקת בפירושו, דלדעת הרשב"א א"צ לדעת שמכתה מוציאה דם אבל למדכ"י ושאר צריכה לדעת שמכתה מוציאה דם וכן דעת הטי"ז להלכה. אבל אם איירי במכה שמוציאה דם, וגם איירי במכה בכל מקום באו"מ, אי"כ יל"ע למה ליכא חיוב לברר אם ע"י אחות אם יש לה מכה (ע' בפ"ת סקל"ה דלפעמים יש אפשרות למשמש בצדדים ולהרגיש הפצע), ואם היה לשון הגמ' דוקא, דרך במקור נאמנת היה א"ש דא"א לברר אם יש לה מכה במקור, וי"ל.

נאמנת אשה לומר ברי לי שאין דם זה בא מן המקור - הרמ"א כתב דנאמנת אשה לומר שאין דם זה בא מן המקור. ותמהו האחרונים (תוה"ש סק"ה, ודגמ"ר) דמקור האי דינא הוא מתשובת מהרי"ו (סי' כה') והוא עצמו לא החליט ד"ז להלכה אלא הסתפק "כיון דלא אשכחן בשום דוכתא בתלמודא שאינה נאמנת לומר כן", וא"כ איך החליט הרמ"א כן להלכה שהיא נאמנת. אמנם להלכה ע' בפ"ת (סקל"ו) שכתב דאם יש עוד צד להקל יש לסמוך עליו. **ובעיקר** דברי מהרי"ו צב"ק (גם בזה העירו האחרונים) מהו המציאות שברור לאשה שאין הדם מן המקור, דאין כוונתו שאומרת שיש לה מכה דהלא זהו הדין של המחבר. ומצאתי בששה"ל (סק"ב) שהעיר דצ"ע אם הרמ"א ראה התשובה בפנים, דהמעין שם (סי' כה') יראה דאיירי באשה הרואה דם במ"ר שאם מרגשת שהדם יוצא מנקב כיס השתן ולא מהמקור בקיאה בזה ונאמנת דז"ל "וקרוב הדבר בעיני בלא כל הני טעמי שכתבת, כיון שאומרת האשה שמרגשת בעצמה שלא הדם מן המקור רק מן הצדדים ממקום השתן דנאמנת". ולפי"ז א"ש מה שאומרת ברי לי שאין דם זה בא מן המקור.

סעיף ז'

כל זמן שבודקת אינה מוצאת דם כי אם בצד א' - המחבר פסק כהתירוה"ד דאם כ"ז שאשה בודקת אינה מוצאת כתמים אלא במקום א' בצדדין יש לתלות שהדם ממנו. ונחלקו האחרונים באיזה אשה ומכה מדובר, דדעת הטי"ז (סק"י) דכ"ז רק באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה והי"ט דהוי כידעת שיש לה מכה המוציאה דם. אבל הנקוה"כ (בסעי' ה') והנוב"י (פ"ת סקל"ז) ורעק"א (שו"ת סי' סא') פי' דאיירי אפי' באשה שאין לה וס"ק ויודעת שיש לה מכה וכיון שמוצאת דם תמיד במקו"א הוי כידועת שמוציאה דם וכדין השלישי של הרמ"א בסעי' ה'.

ויל"ע דלכאורה מלשון המחבר משמע דאפי' אינה יודעת כלל שיש לה מכה תולין כל כמה שרק מוצאת הדם במקום א', וכן נראה מלשון התירוה"ד עצמו שכתב "על דבר אשתך אשר כתבת שת"ל הוכחה יושע לה מכה" דמשמע דא"י בודאי רק דיש הוכחה (ובהמשך דבריו משמע בע"א קצת ע"ש). וע' בששה"ל (סק"א) שכתב דכן פירשו התפ"ל"מ (ד"ה בט"ז דף קמ"ו) והאבני מילואים (שו"ת סי' כג') וכ"פ הערוה"ש (סעי' סו'). וע"ש שמסיק בדוקנה ומסולקת דמים י"ל דיש לסמוך ע"ז.

וביאר לשון "כל זמן" ע' בששה"ל (סק"ג) שביאר דר"ל לכה"פ ג' פעמים ואם מרגישה כאב סגי בבי' פעמים. ולפי"ז אשה שמצאה דם בעד בדיקה וכאב לה בשעה שעשתה הבדיקה ומאד מסתבר שהדם ממכה בשפת או"מ או בפרוזדור, אפשר לקחת עד בדיקה ולנגוע באותו מקום שכואב לה ולראות אם יש

עליו דם, וא"צ ללכת לבודקת (עי' ערוה"ש סעי' מח' מש"כ כע"ז). ובודאי מועיל אם היא בעצמה יכולה לראות את הפצע ע"י מראה וכדומה (למשל כשהוא בשפת או"מ).

תליית דם שעל עד בדיקה במכה בלי ללכת לבודקת - בסיפור שהזכרנו לעיל שמצאו ב' טיפי דם בצד עד הבדיקה, האשה אמרה שכאב לה בשעת הבדיקה וברור לה שאין דם זה מן המקור. והנה, אמרו לאשה לנסות לנגוע במקום עם עד בדיקה, וכן עשתה אבל כיון שזה כבר היה יום שלם אחר הבדיקה לא מצאה דם. ויל"ע מאי תקנתה, דמסתבר דאפי' אם תלך לבודקת כבר לא תמצא פצע. והיה נראה מסעי' ו' שנאמנת אשה לומר שברי לי שדם זה אינו מן המקור, ומסעי' ז' משמע שכשיש הוכחה שהדם אינו מן המקור דטהורה, וממילא בנידו"ד שאומרת שברי לה שאין הדם מן המקור, וגם כאב לה, והיו ידים מוכיחות שאינו מן המקור דכל ההפרשה היתה לבן לגמרי והטיפות דם היו בצד, נראה דאה"נ טהורה (וכן פסק המו"ץ למעשה) ובכל כיוצא"ב תש"ח.

סעיף ח'

נאמנות הרופא - מקור האי נידון הוא הגמ' בנדה (כב:) בשתי נשים שהיו מפילות כעין קליפות או שערות אדומות ושאלו החכמים לרופאים ואמרו שיש להן מכה או שומא במעיה שמוליד דברים אלו, ואמרו חכמים שיטילו הקליפות ושערות למים פושרין ולראות אם נמוחו וטמאין. והקשו הראשונים (כן שאל הרא"ש בשו"ת סי' כג' להרשב"א) דאם סמכו על הרופאים למה ציוו לבדוקן בהטלה למים. ועי' בחת"ס שהוכיח מכאן דאין הרופאים נאמנים אלא בכללות להגיד שיש מציאות כזו, אבל לא על גוף אדם פרטי להגיד שיש לבן אדם הזה מחלה מסוים. אמנם ע"ש בתוה"ר (כב: ד"ה אמרו) דמבואר דלא כוותיה, דאה"נ הרופאים נאמנים ורק משום שאמרו כן דרך השערה ולכן לא סמכו עליהם.

ועי' בששה"ל (סק"ג) שביאר דנידון זה נוגע בין לעניני נדה ובין לשאר עניני הלכה, למשל לענין חולה אם מותר לחלל שבת עליו או להאכילו ביוה"כ, אבל חלוקים הם לענין דינא, דלענין פיקו"נ דאפילו בספק ספקא מקילין לחלל שבת כתב החת"ס דמוכח בגמ' ה"ל דאפשר לסמוך על רופא עכו"ם להשוותו לכה"פ ספק, משא"כ לענין נדה אין היתר בספק. וע"ש שברא דנחלקו הראשונים בסעיף זה אם נאמנים באיתחזק איסורא דרמ"ת, דהסמ"ג ס"ל דכאן אינו נאמן אפי' ישראל, אבל הדיעה ה' ס"ל דאמנם גוי אינו נאמן ועבד רק ספק, אך ישראל יר"ש ומומחה נאמן כע"א באיסורין אפי' להחשב ודאי.

נאמנות הרופא בזה"ז - ע"ש בששה"ל שכתב דבזה"ז נשתנה הספק בסעיף זה, דהמחבר וסה"ת הסתפקו באופן שלא ראו המכה אבל היום שע"י מכשירים רואים להדיא ויכולים לקבוע שיש מכה נאמנים (והוא מילתא דעבידי לגלוי). וכן רפואה שניסו הרבה והועילו מהני לברר ברמ"ת כגון זריקה למניעת דם דניסו והועיל בין בגוים ובין בישראלים, וכן עושים הכל ע"י צילום או בהבחנה במראה ושאר מכשירים וכמו שרואים האבנים בכיס השתן, וכל כה"ל אפשר לסמוך על הרופאים. אבל בדבר שא"א לברר באופנים הנ"ל וסומכין על אומדן דעתן, א"א לסמוך על גוים וכן על רופא שאינו שומר תורה ומצוות (וכ"פ לחו"ש) ובזה"ז דדין רופא שאינו שומר תו"מ כדין גוי לעני"ז. וכתבו כמה פוסקים שישאלו ב' רופאים מומחים זה שלא בפני זה ואם שניהם אמרו בשוה אפשר לסמוך אפי' להקל באיסורי תורה (ויל"ע אם גם לענין איסור נדה נסמוך ע"ז וע"ש).

כשרופא גרם הפצע - עי' באגר"מ (ח"א, צה') שכתב דבאופן דליכא חשש פתיחת המקור והרופא אמר שע"י משמוש באו"מ הוא גרם הפצע, יש להאמינו אפי' אם הוא נכרי שיותר טוב לפנינו לומר שלא גרם שיוצא הדם א"כ ראייה שאינו משקר ויש להאמינו. וע"ש בתוך התשובה דמשמע דצריך לברר מהרופא אם ראתה דם, וכתב בפתחי הלכה דבודאי אין לומר להרופא שאם הוא רואה דם שאין להגיד לה (אבל בבדיקה רגילה למשל כשהכניס הרופא אצבעו לתוך או"צ א"צ לחוש שמא ראתה ואפשר לומר לו להסיר הכפפה בלי להסתכל בה).

איך קי"ל להלכה - המחבר ורמ"א לא הכריעו בדבר, ועי' בדרכ"ת (ס"ק ק') שהביא מהמקור חיים (סק"מ) דנ"ל פשוט דהלכה כדיעה הראשונה לחומרא דאפי' על רופא ישראל א"י לסמוך (ע"ש דבזה לכו"ע מודה דמועיל בדיקת שפופרת אפי' לבעל הראשון). ויל"ע בדבריו למה פשיטא ליה לחומרא, דכיון דלרוב אחרונים רמ"ת הוא ענין וסתות א"כ הול"ל דספק דרבנן לקולא ובפרט אם פסקו דמיה ידיים מוכיחות שהועיל הרפואה.

פסקו דמיה - אפי' אם נחמיר כהמקור חיים הנ"ל, אבל נראה מבואר במחבר להלכה דלכו"ע אם פסקו דמיה דסומכין אף על גוי (וכן מצאתי בבדה"ש בביאורים ד"ה ואם תראה, דאתיא גם לדיעה קמיתא). ולפי"ז בזה"ז שיש כדורים וזריקות שמפסיקים דם האשה לגמרי, א"כ כמעט אין מציאות שתצטרך להתגרש דאפי' ראתה ג"פ ברור לנו שיכולים להפסיק הדם שלה. ועי' בחכמת אדם (ק"י, יג') שכתב דאפי' חזרה וראתה רק פעם א' אח"כ אסורה דאמרי' שלא הועיל הרפואה.

ויל"ע אם לא"ז מותר לה להפסיק הכדורים ולשמש, דרק הפסיקו הדמים אבל לא נתרפאת. אמנם, אפי' אם אחר שהפסיקה לקחת הכדורים שימשה וחזרה וראתה, לכאורה אין סיבה למה לא יכולה עוד פעם לחזור לקחת הכדורים. אמנם, אם רק ראתה פעמיים ואח"כ לקחה כדורים להפסיק וסתה, אפי' אם חזרה וראתה אח"כ יש לצדד דאעפ"כ מותרת כיון שלא ראתה ג' פעמים רצופין, ולכאורה ד"ז תלוי במה שהסתפקנו לעיל בסעי' א' אם שימש רק בחצי אבר ולא ראתה אם מועיל להפסיק הרצופין.

סעיף ט'

הפלת חררה - עי' ערוה"ש (סעי' עא', עב') דחררה משמע חתיכה עבה של דם. ולכאורה הא דאין אנו בקיאים בזה"ז היינו בצורת החתיכה, אבל ע"ש בערוה"ש שכתב דאין אנו בקיאים באופן הבהלה, ולכן אין לסמוך עליו אפילו לחומרא דהיינו לאסורה אם לא הפילה חררה, והוסיף דלפי"ז א"ש מה שלא כתבו הטוש"ע דבלא נפל חררה אין לה תקנה.

בדיעבד אין מוצאין אותה מבעלה אחר רפואה זו - ובטעם למה אין מוצאין אשה מבעלה, עי' בששה"ל (סק"ג) שביאר דמ"מ הוי ספק שמא אנו בקיאים. והוסיף דלמעשה לא שמענו בזה"ז על דבר זה (הפלת חררה).

סעיף י'

הרואה דם מ"ת מיחש חיישא חדא זימנא - המחבר פסק שהרואה דם מ"ת לביל טבילה חוששת לליל טבילה אחרת. ויל"ע מ"ט חוששת, דמצינו שאשה חוששת ליום החודש והפלגה, וכן למורכב של וסת האונס או וסת הגוף עם יום החודש או הפלגה, אבל איזה גורם הוא הטבילה שצריך לחשוש לה בפעם הבא. ועי' בחי"ד (סקי"ד) דבראתה לביל טבילה בלי תשמיש א"צ לחוש לליל טבילה הבא כיון שטבילה היא כוסת האונס דלא חיישין לה בחדא זימנא (וכן פסק הבדה"ש בס"ק קמא' דלא כסד"ט סקכ"ד שחשש לזה). וע"כ צ"ל דטבילה עם תשמיש הוא כמורכב דחיישין לה אפי' בחדא זימנא (אבל צב"ק דלכאורה גם טבילה וגם התשמיש הם אונסים ומנלן דחיישין לבי' אונסים ביחד, וע"ש בחי"ד שר"ל שתשמיש הוא כוסת הגוף ולכן חיישין ביחד עם הטבילה, ועי' בזה בסעי' יא').

ולכאורה בסעי' זה שכתב המחבר דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישא אלא חדא זימנא, וכן בסעיף יא' דקי"ל בראתה מ"ת בהפלגה של חצי שנה חוששת לעוד חצי שנה, מבואר שרמ"ת הוא וסת ולא חולי, דרך מדין וסת יש לחשוש לזמן מסוים. אמנם הא ליתא דכל מה שאמרו האחרונים דאינו וסת הוא רק בראתה ג"פ רצופין דלא מסתבר לומר שיש כאן וסת, אמנם ברואה בזמנים מסוימים מוכח דיש סדר מסוים לחולי זה שרק מגיע בזמנים מיוחדים ולכו"ע ד"ז נידון כוסת (וכן מצאתי בערוה"ש סעי' עז'). ולולא דמסתפינא אמנא דכך ס"ל לרש"י דחולי הוא ואעפ"כ אם יש זמן מסוים לקלקול זה תולין בוסתה). ולפי"ז ליכא ראייה מהמחבר ה"ט"ז והש"ך שכל רמ"ת הוא וסת, דכולם הזכירו לשון וסת רק בקשר לדין זה.

אמנם, עי' בערוה"ש (סעי' עז') שאינו עצמו ר"ל בע"א שדם וסת בעני"ז הוא רק שם המושאל שאנו רואים באשה זו שיש לה בגופה איזה מחלה והסיבה נעלמת מאתנו ולכן חוששין שמא המים גורם לה המחלה שכל עת שתלך למים תרופפו מקורותיה ולכן בביאתו היא רואה דם, שידוע שמים קרים או חמים פועלים פעולה עזה על החולי אם כה ואם כה ולכן אי"ז דמיון כלל לכל עניני וסתות דזהו מחלה ולא וסת וצריכין אנו לחוש לכל מה שהשכל מחייב (ועי' בבדה"ש ביאורים ד"ה לביל, שהעיר דא"כ תחשוש אחר כל רחיצה, אלא י"ל שהחמוד מתעורר אצלה בשעת שנעשית טהורה לבעלה).

ויל"ע בלשון המחבר שכתב שראתה פעם או פעמיים דאך ראתה פעמיים הלא אחר פעם הראשון היא צריכה לפרוש בליל טבילה הבא. והנה בח"ד (סקט"ו) מבואר דא"י ד"ז שייך רק בעברה ושמש. אבל ע' בערוה"ש (סעי' עח') שהעיר דמאי קמ"ל המחבר בזה, ולכן פ"י בע"א דראתה פעם ב' בלי תשמיש, ונהי דמשום טבילה השניה לא צריך לפרוש מ"מ גם הפסק לא מקריא וצריכה לפרוש בליל טבילה ג' (ועי"ע בבדח"ש ד"ה או פעמיים).

בליל של טבילתה - האחרונים העירו דצ"ב הלשון "של" דה"ל בליל טבילתה. ועי' בתוה"ש (סקכ"ט) שכתב שהאמנות שמואל הבין שהט"ז ביאר דברי המחבר דאפי' ראתה בליל טבילה בגי' רצופין אינה אסורה אלא בליל טבילה, ותמה עליו דמי הגיד לנו הנביאות דהליל טבילה הוא הגורם ולא הביאה הראשונה שלאחר טבילה ואולי היא אסורה לשמש לעולם. ולכן הגיה הא"ש בלשון המחבר דצ"ל בליל שני של טבילתה כלשון הגה"מ שהוא מקור הלכה זו, ולפ"ז מוכח דאינו קשור לביאה ראשונה שלאחר הטבילה, אלא דוקא לליל שני.

וע"ש בתוה"ש שביאר לשון המחבר כמות שהוא לפנינו, דהגם שאפ"ל שהביאה הראשונה היא הגורם ולא הליל טבילה, אפי"ה הוי כשאר וסת המורכב מאונס ויום דלא חיישין לכל גורם בפני"ע ותלין לקולא דשתיהם גורמים ולכן אפי' ראתה גי' בליל טבילה יכולה לשמש אח"כ בליל שני של טבילתה. ור"ל שהגה"מ שכתב להדיא ליל שני ה"ט דאילו בליל טבילה אם אירע שראתה פעם א' א"צ לחשוש, דכיון דחייב לפקוד אשתו בליל טבילה י"ל דמותר אפי' בעונה הסמוכה לוסתה כמו ביציאה לדרך דשניהם שוים (ולכאורה אם שניהם שוים יש להחזיר בליל טבילה אפי' בעונת הוסת של וס"ק, ורק כאן א"א להחזיר אם יש לה וס"ק דא"כ כבר הוחזקה ברמ"ת). ולכאורה מדבריו יש סמך גדול להחזיר ליל טבילה לכה"פ בוסת שאי"ק, וכי"פ הטהרת הבית (סי' ב'), אמנם לדינא האחרונים שהביא הפ"ת (קפד', סקכ"ב) חלקו על עצם הדמיון של ליל טבילה לליל יציאה לדרך, וכן א"ל הגרי"ב להחמיר במעשה שהיה.

ולהלכה, ע' בסד"ט (סקכ"ג) וח"ד (סקט"ז) שכתבו דחלילה לסמוך על התוה"ש להחזיר בליל ב' אם כבר הוחזקה גי' בליל טבילה, והם פ"י מש"כ הט"ז להחזיר בליל שני היינו רק בראתה ביאות של היתר בינתיים דכיון שלא ראתה גי' רצופין יש להקל לומר שהדם קשור לליל טבילה, וכי"פ הבדח"ש (ס"ק קמח'). ויש להוסיף דנראה דכל ההיתר של התוה"ש אינו אלא אם רמ"ת הוא כפיצות, אבל את"ל שהוא כוסת הגוף (ע' תוה"ש סקל"ד) א"כ במורכב של וסת הגוף ויום חיישין לכ"א בפני"ע ואפ"ל דה"ה בליל טבילה המורכב עם וסת הגוף.

צורתא דשמעתתא של הרמ"א - הרמ"א התחיל באשה שראתה גי' בביאה ראשונה שאחר טבילה שאפי' באינם רצופין אסורה כיון שאסורה לשמש אחר טבילתה, ואח"כ הביא שבלידה אינו כן, דאפי' ראתה בביאה ראשונה אחר ג' לידות (או שראתה ג' פעמים אחר ג' לידות) אינה אסורה בלידה הד' לשמש, דבלידה יש מקום לתלות במכת הלידה, וכדלהלן.

רמ"ת בביאה ראשונה שלאחר טבילה - הט"ז (סקי"ד) ושי"ך (סק"ל כפי הגי' שלפנינו שתיקן השי"ך בעצמו ודלא כגירסת הח"ד) פירשו שהרמ"א איירי בראתה בליל טבילה ואח"כ עברה ושמש והיה לה ביאות היתר (דהיינו שלא ראתה בהן דם) דהגם שלא היו הגי' רצופין אפי"ה אסורה דקבעה וסת לביאה ראשונה שלאחר הטבילה יהיה איזה זמן שיהיה, וממילא אין אפשרות לה להיטהר ולבעול בהיתר. והנה, ע' בכו"פ (סק"י, ד"ה אך) שתמה דהיכן מצינו שהטבילה יגרום לראות דם בביאה שלאחריו באיזה ריחוק שיהיה ואפי' כמה ימים או שבועות אחרי הטבילה, ולכן פ"י דאיירי בראתה גי' בליל טבילה והחידוש הוא דהיה אפ"ל דאינה נחשבת רמ"ת דיש לתלות הדם שראתה מחמת הטבילה ותהיה מותרת לשמש עוד פעם שלא בליל טבילה קמ"ל, וכי"פ הסד"ט (סקכ"ג). אבל ע' בהגהות ברוך טעם ולח"ש שהקשו דכל מעיין יראה שא"א לפרש כן בלשון הרמ"א (דמהו זה שכתב כא"ל ראתה גי' רצופין דהלא ראתה גי' רצופין, ועוד איזה טעם נתן לדבריו "שהרי א"א לה לטבול ולשמש"). ועי"ע בבאר הגולה שפי' הרמ"א בע"א.

רמ"ת בביאה ראשונה שלאחר לידה - הט"ז ושי"ך (כדפי' בנקוה"כ) האריכו לבאר דברי הרמ"א שכתב (א) ואם אירע לה שראתה גי' בביאה ראשונה שאחר לידתה (ב) או ראתה אחר כל לידה ג' פעמים ובינתיים לא ראתה. והנה, שניהם פ"י דדין הראשון איירי בראתה רק בביאה ראשונה שלאחר כל א' מג' לידות דבזה ל"א שקבעה וסת לראות בפעם הא' שלאחר לידה הד' כדאמר"י לענין טבילה, דבלידה יש לתלות במכה. (ועי' בכו"פ שתמה למה הביא הרמ"א דין זה כיון שהוא כ"ש מדין השני שהביא מהשי"ד ולכן פ"י כהאמ"ש דאינו אלא ציור א' ויש ט"ס וכן צ"ל "ואם אירע לה שראתה גי' בביאה ראשונה שאחר לידתה וראתה אחר כל לידה ג' פעמים". ואפ"ל שהרמ"א הביא הדין הראשון להראות ההבדל בין לידה לטבילה בצירור דומה).

אמנם בדין השני נחלקו הט"ז ושי"ך, ומחלקותם סובבת סביב ביאור דברי השערי דורא שכתב "על דבר האשה שסמוך לאחר לידתה כשימשה ראתה מחמת תשמיש ושוב לא ראתה יותר, ואח"כ חזרה וראתה שנית לאחר טבילה מחמת תשמיש וכן בפעם ג', ולאחר טבילה ג' כשבויעים פירסה וראתה מעצמה וטבילה ולא ראתה יותר מחמת תשמיש, וכן אירע לה לגי' ולדות בעני"ז בלא שינוי ולא בא השואל לשאול עד אחר ליד שלישיית". דעת הט"ז (וב"ח) דמש"כ ושוב לא ראתה יותר, ר"ל ששימשה ולא ראתה דהיינו שלא ראתה גי' רצופין אלא היתה לה ביאות של היתר בינתיים, ואילו ראתה גי' רצופין אחר כל לידה לא היינו תולין בלידה. אבל השי"ך פ"י דמש"כ ושוב לא ראתה יותר ר"ל שלא פירסה וראתה מעצמה (כבהמשך) אבל אה"י לא שימשה יותר עד שטבלה ואז ראתה עו"פ וכן בפעם ג'. ונמצא שראתה גי' רצופין אחר כל א' משלש הלידות ואעפ"כ התייר הרמ"א.

והנה, יש לתמוה על הט"ז בתרתי (כמו שהעיר השי"ך בנקוה"כ בנוסף לכל הדקדוקים בלשון הרמ"א), חדא מהו הנ"מ בין ביאה א' דתלין בלידה לגי' ביאות רצופין דלא תלין בלידה, דכל כמה שיש לאשה מכה תלין ב' אפי' כו"כ ביאות כדמבואר בסעי' יג' לענין דם בתולים. ועו"ק לפי דבריו דמהו החידוש בדין השני שהביא הרמ"א, דמה מוסיף הא שראתה גי' אחר כל לידה כיון שלא היו רצופין, וכל הצד לאוסרה אינו אלא מחמת שראתה ג' פעמים בביאה ראשונה שלאחר לידה, וכבר כתב הרמ"א בדין הראשון דבביאה א' שאחר לידה תלין בלידה.

ואפ"ל, בהקדם מה שיש לחקור בדברי הט"ז מה דין אשה שראתה שתי פעמים אחר כל לידה, האם רק תולין הביאה הסמוכה ללידה אבל השניה שכבר אינה סמוכה לא תלין (כדמשמע ממש"כ דכאן חמיר טפי ב' ביאות שאינם תכופים ללידה) או דרך בגי' רצופין אין תולין כיון שכבר הוחזקה ברמ"ת ומה"ת לתלות החזקה כולה במכת לידה. ונראה לומר כצד השני, דכיון שראתה עוד ב' פעמים ובפשוטות הוחזקה כרמ"ת לכן אין לתלות במכה שאינה ברורה, בפרט הט"ז לשיטתו שהחמיר דרך תולין במכה הידוע שמוציאה דם (וגם הט"ז יודה דתולין אפי' כמה פעמים בבתולים).

אמנם אכתי יל"ע דמנלן שבאמת הוחזקה, דהלא תמיד אפשר לתלות הביאה הראשונה במכה וא"כ גם בראתה גי' רצופין רק יש לה ב' ביאות של רמ"ת (ותהיה מותרת לשמש פעם א' אחר לידה רביעית) וצ"ל שבי' הביאות שאח"כ מגלות שהביאה הראשונה לא היתה מחמת לידה. ולפ"ז אפ"ל דזה בא הרמ"א לחדש בדין השני של הט"ז, דהגם שאשה זו ראתה ג' פעמים אחר כל לידה, והביאה השניה והשלישית אין תולין במכת הלידה, וא"כ יש לצדד שהן מגלות שגם הביאה הראשונה לא היתה ממכת הלידה דהלא אשה זו רגילה לראות מחמת תשמיש ולא רק לאחר לידה, ולזה בא הרמ"א לחדש דאעפ"כ תולין הביאה הראשונה במכת הלידה והיא מותרת אחר הלידה הרביעית.

ועי' בח"ד (חידושים סקכ"ו) שכתב דגם לשי"ך דס"ל דתלין ג' פעמים בלידה אבל אכתי צריכה ז' נקיים. ולכאורה זהו לשיטתו (סק"כ) דס"ל דתולין במכה אפי' א"י שמוציאה דם אבל אכתי צריכה ז', וא"כ מוכח שגם אליבא דהשי"ך אינו מכה גמורה דאל"ה לא היתה צריכה ז'.

ובדעת השי"ך דאיירי בראתה גי' רצופין אחר לידה ואח"כ שימשה ולא ראתה, הגם שבדודא בראתה גי' אחר לידה ראשונה היא אסורה ולא תלין בלידה, אבל יל"ע אחר שראתה גי' בלידה שלישיית האם היא מותרת מיד או דרך בעברה ושמש אמרי' דנתגלה למפרע שמה שראתה גי' היא מכה מכת הלידה. ונראה דמותרת מיד והגם שלא החזיקה עצמה ג' פעמים בביאות של היתר אחר ג' ביאות של איסור, אבל מזה גופה שראתה ג' פעמים אחר לידה מוכיחה שיש דברים בגו (ובאמת בסקל"א כתב השי"ך שכבר בלידה שניה מותרת אחר שימשה גי' רצופין, אבל צ"ב מנ"ל הא, ועוד ע' בפרד"ר שתמה דלפ"ז א"צ להדין השני של הרמ"א. ובאמת בנקוה"כ חזר בו מפירושו זה ברמ"א אבל אינו משמע שחזר מעצם הדין).

דנהג בדומה לסברא זו כתב הסד"ט (סקי"ד ד"ה בשי"ך) לבאר למה אחר ג' פעמים מסתפקים שמא הדם מן הצדדים, דהלא מבואר במתני' (יד). דבראתה פעם א' בשעת תשמיש חייבת חטאת ולא מספקין שמא הדם מהצדדים כלל אפי' נגד חשש חולין לעזרה, אלא ה"ט משום דבפעם א' שרמ"ת אמרי' שקרה מקרה שהגיע וסתה בשעה ששימשה, אבל אחר שראתה בשעת תשמיש ג' פעמים רצופין, ואפי' מיעוטא דמיעוטא נשים אין רואות מחמת תשמיש

אז יש להסתפק אולי באמת גם היא אינה רמ"ת אלא מכה יש לה בצדדים. ועד"ז י"ל כאן דאחר שראתה ג' פעמים אחר לידה א' אין להקל לתלות במכת הלידה אבל אחר שראתה כבר אחר ג' לידות יש הוכחה ורגלים לדבר שהדם מכת הלידה, וע'.

והלכה, ע' בבדה"ש (ס"ק קנד') שפי' הרמ"א כהש"ך וכדביאר הח"ד, דאפי' בג' פעמים רצופין תלין בלידה אבל אכתי צריכה ז"י. ולמעשה, ע' בששה"ל (סק"ה) דמצוי שרואים דם אחר תשמיש בתקופה שאחר הלידה ותולין שהוכח הצדדין והדם מן הצד, ובפרט בזמניו שהרופאים רגילים לחתוך ולהרחיב הפתח ויש תפרים ואפשר להכיר בדם שעל הבדיקות שהוא מהתפרים וע"י הלחץ בשעת תשמיש על התפרים עלול לצאת דם. וע"ע בסמוך.

רמ"ת בימי טהרה - הש"ך (סקל"ב) חידש שאם רמ"ת ג' פעמים תוך לג' לזכר או סו' לנקבה לא איתחזקה לרמ"ת כיון דהדם טהור. אבל ע' בכו"פ (סק"יב) שהשיג דק"ל דם טהור ודם טמא שניהם ממעין א' וא"כ מה בכך דהדם טהור אבל כבר איתחזקה דהמעשה תשמיש גורם לדם שיבא וא"כ ודאי יגרום גם לדם טמא לבא. וע' בח"ד (סק"כ) שג"כ תמה כנ"ל, ור"ל דהא דלא מקילין בכל רמ"ת מחמת ספק דרבנן לקולא (ספק מן המקור או מן הצדדים) משום דעיקרו דאורייתא, דהיינו הדם שתמצא בשעת תשמיש מחייב קרבן ולכן אין לחלק הנידונים ויש להחמיר גם לענין החלק של הדרבנן, אבל הכא דהדם הוא דם טהור וכל הנ"מ אינו אלא לענין דין דרבנן של קביעת וסת לכן לא החמירו. ויל"ע דהלא דעת הש"ך (סק"כ) דאפשר לחלק הדין של דם לשנים, דלענין ז"י מחמירין ולענין רמ"ת מקילין. (וע"ע משיב הנובי" ס' צה' בדעת הש"ך). והלכה ע' בבדה"ש (ס"ק קסא') דפסק כהש"ך להלכה אבל כתב דנראה דיש לה לחשוש ולבדוק אחר ביאה רביעית ע"ש.

וע"ש בש"ך שכתב דבראיתו בימי טהרה איכא נמי צד היתר דמחמת "חולשת" הלידה ראתה, דמשמע דאפ"ל דהוא דם מן המקור ואפ"ה אינה נחשבת רמ"ת, וע' בששה"ל (ש"ך סקל"ב) שהסתפק בזה דאפשר דר"ל דאפי' אם הוא דם מן המקור אכתי אינו סיבה לחשוש לוסת לפעם הבאה דאמרי' שהלידה גרם אבל אח"כ לא תראה. והוסיף דמצוי מאד בנשים שהקדימו לטבול שרואין מחמת תשמיש ואינו ממכה אלא שהרחם והמקור עדיין חלשים ומוציאים דם בשעת תשמיש ואינו נמשך הרבה ומסתמא כשיתחזק גופה שוב לא תראה ולא תגיע לידי ראייה ג"פ רצופין.

בעברה ושומשה למה לא אמרי' שלא יהא חוטא נשכר - הד"מ הביא מהש"ד דהגם שרק בגלל שעבר ושומשה היא מותרת אעפ"כ לא קנסינן ליה מטעם שלא יהא חוטא נשכר, אבל לא פירש למה. והיה א"ש אם רמ"ת הוא וסת אז י"ל דבדרבנן אזלינן לקולא, אבל את"ל שהוא חולי יל"ע למה באמת לא קנסינן ליה. ואולי ה"ט משום דרמ"ת אינו אלא מיעוטא דמיעוטא לכן מעיקר הדין הו"ל לתלות לקולא ובדיעבד בודאי לא נאסר אותה.

סעיף יא'

איזה וסת הוא וסת דרמ"ת - הנה אפילו בדעת האחרונים שפי' דרמ"ת הוא ענין וסת, עדיין יש מחלוקת לאיזה וסת יש לדמותו, דהנה הש"ך (סקל"ה) והנובי" (ס' מו') פירשו דרמ"ת דומה לוסת הקפיצות שהוא וסת האונס דק"ל דאין חוששין לה פעם אחת ומה"ט אשה שראתה מחמת תשמיש פ"א אינה אסורה לשמש לעולם מחמת חשש וסת שאינו קבוע. ואפילו אחר שנקבע ג"פ אין חוששין לוסת הקפיצות אלא כוסת שאינו קבוע ולכן נעקר רמ"ת בפ"א (או ע"י שעבר ושומשה פ"א או ע"י בדיקת שפופרת ואפי' יצא נקי מדם לגמרי).

אבל כתבו האחרונים (ע' סד"ט סקל"ח) דמהט"ז מוכח בע"א, שהקשה (סקט"ז) דבראיתו אחר טבילה אמאי אין אוסרין אותה אחר ב"פ משום וסת שאינו קבוע, ולא תירץ כהש"ך אלא כתב דמכת חששא זו דלא הוחזקה בג"פ לא אסרינן לה עולמית על בעלה (ומש"כ ב' פעמים ולא פעם א', כנראה דהוא משום דבפעם אחת אפשר לתלות שהראיה היתה מחמת ליל טבילה ולא מחמת שהיתה "הביאה הראשונה שאחרי הטבילה", ורק אחר ב' פעמים אנחנו רואים שהגורם הוא הביאה הראשונה). והנה, ביתר ביאור קצת ע' בח"ד (סק"ד) שכתב דמשמע מתוסי' (סו' ד"ה ונאמנת) דוסת זה דומה לוסת הפלפלין (וכ"כ הגר"ח צאנזר) שהוא וסת הגוף לדעת תוסי' (סג') והגם שחוששין לוסת הגוף בפעם א' אבל לא חוששין לוסת זו של רמ"ת בפעם אחת "מטעם שכתב הטי"ז בס"ק ט"ז משום דלא מפקינן לה מבעלה משום חשש דוסת שאינו קבוע".

אבל עדיין יל"ע דאם הוא וסת הגוף אי"כ בנתחזקה לרמ"ת ג"פ איך אפשר לעקור הוסת בבדיקת שפופרת או עברה ושומשה פעם א'. והאמת היא שדעת האפי' ברבני צריך ג"כ עקירה ג"פ, אבל לכאורה אי"ז משמעות המחבר ורמ"א בסי' זה. וע' בתוה"ש (סקל"ד) שכתב "דאע"ג דוסת הימים או וסת הגוף שנקבע ג' פעמים צריך ג"כ עקירה ג"פ, מ"מ לא אסרינן לה על בעלה כל שנעקר בפעם א', ועוד שאין דרך דם לבא ע"י תשמיש תמיד".

ברמ"ת מתי חוששת להבא - הש"ך (סקל"ה) נקט דברמ"ת אחר חצי שנה צריכה לחשוש להפלגה של חצי שנה וגם ליום החודש, למשל בראתה בטו' ניסן ואח"כ בטו' תשרי צריכה לחשוש לטו' ניסן הבא וגם לטו' כסלו. וכתב הח"ד (סקל"ב) דא"א לעקור חשש שלא יום החודש אפי' עברה ושימשה באותו יום החודש ולא ראתה, ולכן מדינא אשה שראתה מחמת תשמיש פעם א' בטו' לחודש אסורה כל ימיה לשמש בטו' לחודש (ונראה דלאחר לידה מותרת).

אמנם, ע' בדגמ"ר שהעיר דא"ז משמעות המחבר וש"ך אלא דחיישין לפעם א' ותו לא. וכן נקטו להלכה כמה אחרונים דיש להקל אחר שעברה פעם א' ולא ראתה אפי' לא שימשה. ובטעם הדבר ע' בסד"ט (סק"ד) ופרי דעה (שפ"ל סקל"ד) שעיקר החשש הוא היום ולא התשמיש ולכן בעברה היום אי"צ לחוש שוב. והגם שדעת הש"ך (קפט', סקמ"ח) שבקפיצה היום אי"צ לחוש ליום בפני"ע וע"כ דא"ז עיקר החשש אבל כיון דרמ"ת הוא מילתא דלא שכיחא לכן תלין יותר בהיום ולא בתשמיש. וע' בבדה"ש (ס"ק קפ') שפסק להלכה כדברי המקילין. ולא עוד אלא כתב הערוה"ש (סעי' פד') דבעיקר הדבר דרמ"ת צריכה לחוש גם לימי החודש לא משמע כן מכל הראשונים.

עד איזה אורך של הפלגה חוששת - המחבר כתב שחוששת לרמ"ת לאחר חצי שנה, ויל"ע וכי ראתה היום מ"ת ואחר שלש שנים ראתה עו"פ מ"ת האם צריכה לחוש לזה. וא"ש כהגר"ז שהעמיד האי דין באשה שלא ראתה בינתיים כלל, דלכן י"ל שחוששת אפי' לחצי שנה, אבל ע' בח"ד שפי' כסתומת לשון המחבר דאיירי אפי' בראתה בינתיים ואעפ"כ אינו מפסיק ההפלגה של חצי שנה כיון שלא ראתה בינתיים מחמת תשמיש, ולדבריו אכתי יל"ע כנ"ל עד איזה גודל של ההפלגה חוששין וצ"ב.

קבעה וסת שוה בג' זימני - נראה שדין זה של המחבר הוא כדפרש"י (סו'). הא דאיתא ואם יש לה וסת תולה בוסתה, וכתב הב"י (סעי' ד') דלהלכה קי"ל גם כפירושו. וע' בסד"ט (סק"ג) שהאריך בביאור דברי רש"י דראתה ג' פעמים מ"ת באותו יום החודש אבל רק תולין שיש לה וסת אם שימשה בינתיים ולא ראתה (וצב"ק לפירושו דמשמע שפי' רש"י כשא"ר ע"ש). וע"ש דאפ"ל בע"א דרש"י פי' שהגמ' חידש דרך ברצופין אסורה.

סעיף יב'

הרמ"ת אסור להשהותה - מש"כ המחבר אפי' רוצה להשהותה ע"י שליש ראיתי בב"ש (אהע"ז קיז', סק"ו) שכתב דאפשר לאו משום שמירה צריך להיות שליש ביניהם אלא השליש יתן לה כל צרכיה. ולמעשה היום אין כופין לגרש וכמו שציין הש"ך, וכ"כ הפ"ת (סקנ"ב). וע"ע בסעי' יד'.

סעיף יג'

עד מתי אפשר לתלות בדם בתולים - מסתימת המחבר משמע דאפשר לתלות בדם בתולים אפי' לכמה שנים ואפי' ל"ל כאב בשעת תשמיש (וכ"כ הב"ח בתשובה והביאו הסד"ט בסק"ט). ונמצא דהגם שבבגורת שראתה (וה"ה שאר כל אשה) אין נותנים לה אלא ביאת מצוה בלבד, כ"ז הוא לענין להתיר לכתחילה, אבל בדיעבד בראתה לא נתלה הדם ברמ"ת אלא בתולים. אמנם ע' בערוה"ש (סעי' צב') שכתב דמהרמב"ם (איסוי"ב ה', כא') משמע דרק תולין לשנה, וי"א דבבגורת די בה' או ו' פעמים ולא יותר וצ"ע לדינא (והסד"ט הנ"ל כתב בשם המהר"ם מפדוה דרך תולין ד' פעמים).

והנה, הרמ"א השיג וס"ל דרק תולין אם יש לה צער בשעת תשמיש וכן נקטו הטי"ז וש"ך כוותיה והכי נקטינן. וע' בששה"ל (סק"ג) שכתב דסגי אפי' יש לה צער כל דהו וכי אפי' אם אין לה צער אבל ברור שיהיה חיתה המכה דלא גרע מדין רמ"ת שתולה במכתה (ואפי' ראתה דם בשפע, וגם ראתה אחר תשמיש ולא רק בשעת תשמיש, וע"ש עוד כמה הלכות בזה).

בעלו ביאה אחת בלי דם אבל עם צער - ע' בתוה"ש (סק"מ) שהצריך ב' תנאים כדי לתלות בדם בתולים, דם וצער וס"ל כשאחד מהם חסר אין תולין יותר. אבל ע' בששה"ל (ט"ז סק"יז) שנטה להקל בהיה לה צער גדול הגם שלא מצאה דם ובפעם הבא מצאה דם, ומסיק שתש"ח. וע' בבדה"ש (צינונים

שכז') שהחמיר בזה, אבל כתב (ס"ק רט') להקל באופן ששמשה בלא צער ובפעם הבא שמשה בצער דיש לתלות הדם של תשמיש האחרון בבתולים ואין מצטרפין אותו לחשבון ג"פ לעשותה רמ"ת.

לא מצאו דם בביאה ראשונה - הפ"ת (סקנ"ד) הביא מהח"ד דבלא נמצא דם בביאה ראשונה שוב אינה תולה בבתולים, ועי' בששה"ל (סק"ו) דזו שאלה מצויה מאד, ולמעשה כתבו האחרונים דתמיד אפשר לתלות שמא ביאה ראשונה לא היתה ביאה גמורה ולכן אין מחמירין בזה. ועי' בסמוך.

לא בדקה פעם אחת - ע"ש בפ"ת שהביא עוד מהח"ד דאם לא בדקה פעם א' שוב א"י לתלות, דשמא באותה ביאה לא היה דם (דס"ל דמסתמא אין דם והבדיקה בא להקל אם תראה דם) אבל האחרונים חולקים וס"ל דהבדיקה היא לחומרא אם לא תראה אבל בסתמא תולים שהיה דם ואפי' לא בדקה פ"א ממשיכה לתלות, וכ"כ בבדה"ש (ס"ק רד') אבל הוסיף דמ"מ כתבו האחרונים דלכתחילה חייבת לבדוק ולברר. וכמדומני שבארצה"ב נוהגין להקל שלא לבדוק ולפ"י יל"ע אם אחר כמה ביאות הבעל מצא דם האם אפשר לתלות דיתכן שהיה דם כל הפעמים רק, ואם היה צער לכאורה נראה להקל. ואפ"ל דה"ט לא נוהגין לבדוק דהרבה פעמים לא מצליחים לבעול ביאה גמורה בתחילת הנישואין ולכן ליכא ראייה ממה שלא מצאה דם.

סעיף יד'

אשה שאינה יכולה לטבול - יש נשים שא"י לטבול אפי' במים חמין מחמת פצעים או שהמים גורמים דלקות ועי' בששה"ל (סק"א) דאפשר להוסיף למים תרופה של אנטיביוטיקה באופן שלא ישתנה מראה המים, וצריך לעשות כן.

הרוצה להשהות אשתו האסורה לו - המחבר (סעיף יב') פסק דאסור לאדם להשהות אשתו האסורה לו, וע"ש בפ"ת (סקנ"א) שהביא מה שהסתפק הבית מאיר אם ה"ה באשה שא"י לטהר עצמה לבעלה אסור להשהותה, דאפשר דרך החמירו ברמ"ת כיון דקילא ליה האיסור דשבשעה שבא אליה היא טהורה ולכן כופין אותו להוציאה, אבל באשה שא"י לטבול שאסורה מה"ת אפשר דמותר לו להשהותה. ועי' בששה"ל (יב', סק"א) שהביא משו"ת ושב הכהן שמשון המחבר שכתב דכופין אותו להוצאה כדי לקיים פו"ר, משמע דאם קיים פו"ר א"צ להוציאה ומוכח דלא חיישינן שיבא עליה, אבל ע"ש שהוסיף דמ"מ נראה פשוט שצריכין גדרים גמורים כדי שלא להכשל בדבר ערוה.

בזה"ז אין כופין לגרש כדי לקיים פו"ר - עי' בש"ך (סקל"ו) ופ"ת (סקנ"ב) דבזה"ז אין כופין להוציא כדי לקיים מצות פו"ר. ובטעם הדבר עי' בהגהות יד אברהם כאן שהביא מהבית הלל דאחר חרם דרבינו גרשום אסור לגרש אשתו בע"כ. וע"ע בבית שמואל (אהע"ז א', סק"ו) שכתב בשם כמה ראשונים דאין דין זה דלא היו לו בנים לי' שנים נוהג בחו"ל ועוד דדין הוא שנגזר על עצמינו שלא לישא נשים אבל אין גוזרים גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה והלכך עכ"פ אין כופין אם אינו מקיים פו"ר אפי' בארץ ישראל.

בענין מראות הדמים (נדה יט).

קתני במתני' (יט.) חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וכקורן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג. ולכאורה פשטות משמעות המשנה הוא דשאר מראות על אף שהם ג"כ דם המקור אבל אינם טמאים. אמנם, ע' בחינוך (מצוה רז') וכן מבואר בתוס' הרי"ד (כב:) דרך ד' מיני דמים אלו באים מן המקור ושאר מראות אינם ממקום טמא. אבל ע"ש במנחת חינוך (סק') שתמה עליו דאי"ז משמעות הרמב"ם שכתב (אסור"ב ה', ו') לא כל משקה הבא מן החדר טמא אלא הדם בלבד וכי' וה' דמים טמאים באשה, וכן הוא דעת התורה"ד (סי' רמ"ו) וכנראה דעל אף שהם מהמקור אבל גזיה"כ דאינם מטמאים. ולכאורה הוא כעין מה דק"ל דאינה טמאה עד שתרגיש בבשרה, דגם בדם אדום שודאי בא מן המקור טהורה היא כל כמה שלא הרגשה, כיון שחסר בתנאי הראיה (ויש לציין שגם שם בזה דעת התורה"ד להחמיר כשידוע שבא מגופה).

ועד"ז מצינו דפליגי התנאים (כא:). בהרואה דם בחתיכה, דאמר אביי בשפופרת כו"ע לא פליגי דטהורה כי פליגי בחתיכה, מר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, וע"ש בהרא"ש שהביא מר"ש מקוצי דנחלקו אם דרכה לראות דם בחתיכה דלת"ק דרכה משא"כ לרבנן ולכן אפי' בפלי פלויי אין זה הדרך ומה דקאמרי אין זה דם נדה הכי פירושו אין דרך דם נדה רגיל לבא בזה הענין. ונמצא דלחכמים הגם שהוא דם גמור כיון שלא בא בדרך דם נדה אין לטמאותו.

והנה, ע' בב"ח שהביא מה ששמע מחכם א' שאשה שרחצה לב' או ג' שעות ואח"כ מצאה סמיכות לבן דיש לטמאה בדרך הדם להתלבן ע"י הרחיצה. אמנם, ע' בשו"ת צמח צדק (סי' קכה') דלוי יהיה כדבריו שנתלבן אין לחוש כיון שנתלבן קודם שנעקר, וכן נקטו להלכה האגרו"מ (ח"ב), ע' ד"ה דהא) והגרשז"א (תנינא עב', אות כו') דאם היו מוצאים איזה טעדיק להפוך כל דמה בתוך המקור למראה כחול לא היה הדם טמא בצאתו מהרחם דאחד מהתנאים הוא שתצא הדם בצבע דם דהיינו אדום. ונמצא דהגם שהוא דם אפי"ה יש לטהרו כיון שאין לו התנאים של דם. ואפשר דנחלקו במחלוקת הנ"ל של החינוך והרמב"ם.

ולכאורה יש לדק"ק כן גם ברש"י שכתב שחור אדום הוא אלא שלקה ופרש"י כשיצא מגופה לקה, וכנראה דה"ט דאילו לקה בתוך גופה ויצא כשהיה כבר שחור לא היה מטמא. והנה, נחלקו עקביא בן מהללאל וחכמים לענין דם ירוק, ואיתא בגמ' דהגם דילפינן מדמיה דמיה דרך ד' מראות דמים טמאים אבל ירוק אדום הוא אלא שלקה, וצ"ב דא"כ מ"ט דחכמים דמטהרין. וע' במי נדה (יט.) ד"ה תנ"ה) שפי' דבשחור לכו"ע לקה אחר שנעקר מגופה אבל ירוק לקה כבר בפנים ובהא פליגי, דרבנן אזלי בתר שעת העקירה ועקביא אזל בתר מעיקרא.

וע' ברע"ב שכתב דס"ל לעקביא דהאי ירוק כקורן כרכום הוא אלא שלקה, וע"ש שהוסיף דירוק זו הוא כמראה אתרוג ולא כמראה כרתי שאינו נוטה לאדמימות כלל. ומקורו בתוס', וצ"ב דאת"ל דדם אדום הוא אלא שלקה א"כ למה צריך נטיה לאדמימות כלל, ומשמע דגם דם שלקה אינו מטמא אא"כ יש בו איזה נטיה לאדמימות (וכן מצוי שדם שחור בעצם הוא דם אדום מרוכז הרבה ובשמש או במים אפשר לראות האדמימות) שו"מ שכן תמה המי נדה על תוס'. ולכאורה ע"ד הפשט אה"נ צ"ל דמש"כ תוס' אינו אלא לת"י הראשון בגמ' דלית ליה דמיה דמיה ויש יותר מד' מיני דמים, אבל מ"מ בודאי כל דם צריך שיהיה נוטה לאדמימות.

סימן קפח' (דיני מראות הדם)

סעיף א'

מראות הדם - מראות הדמים הוא א' מהדברים שיש בה את הכי הרבה שיטות, והרבה מחילוקי הדעות בזה מיוסדים על המסורת שקיבלו בזה. אמנם י"א שא"צ מסורת בזה כלל דכל הנוטה לאדמימות מטמאין, ולפוס ריהטא כן נראה מהראשונים ואחרונים דע' ברשב"א ורא"ש שכתבו דאין לטהר שום דם הנוטה למראה אדמימות אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזהב, והביאום הש"ך (סק"א) דאסרו כל מראה הנוטה לאדמימות והכשירו כל מראה שאין לספקו באדמומית כלל. ועוד כתב התורה"ש (סק"א) דבזה"ז אפשר לפסוק בלילה כיון שא"צ עיון ודקדוק היטב. אמנם, הא פשוט דכל אלו שהקילו ידעו מה מש"כ הראשונים והאחרונים בזה ואעפ"כ פסקו כמו שפסקו.

והאמת היא שאינו ברור כלל מה מקרי נטיה לאדמימות. דהנה, חז"ל רק מנו ד' צבעים אדום, שחור, ירוק, ולבן ונמצא דע"כ כל הצבעים נכנסים לתוך א' מד' מראות האלו. והנה, כתום בודאי אינו אדום אבל הוא דומה במקצת לאדום ויל"ע מה דינו. ועקביא בן מהללאל טימא ירוק מן התורה משום דנוטה לאדמימות, וכתב הב"י דלדעת החכמים אין בו נטיה לאדמימות כלל (ולכן גם בזמנינו יש לטהרו משא"כ כמימי בשר צל), ונמצא דנחלקו במציאות אם יש לצבע זה בכלל נטיה לאדמימות ומבואר דאינו ברור מה מקרי נטיה לאדמימות.

והנה, מלשון הרא"ש שכתב דאין לטהר דם הנוטה לאדמימות אם לא שיהא לבן וירוק משמע דגם לבן וירוק שיש בהם נטיה לאדמימות יש לטהר, וע"כ דלבן כזה ר"ל ורוד. וכן שמעתי לדיק מהט"ז (סק"א) שעל מש"כ המחבר דירוק ככרתי טהור כתב דכ"ש לבן שאינו נוטה לאדמימות כלל, וצ"ב דהמחבר כבר כתב דלבן טהור, אלא משמע שפי' שהלבן של המחבר איירי ביש בה נטיה לאדמימות ואעפ"כ היא טהורה כדמשמע מהרא"ש הנ"ל. וראינו בתוס' (סו. ד"ה שנים) שכתבו דרבי תיקן שהרואה שנים תשב ששה והם שמא ראתה ים ראשון דם ירוק ואינו מן המנין, ואם דם ירוק ברור לכל בלי עיון לכאורה אין מקום לטעות בזה, אלא משמע דדם ירוק ר"ל שהוא ירוק עם נטיה לאדמימות ואעפ"כ היא טהורה.

ולכאורה אפ"ל דנוטה לאדמימות ר"ל שנוטה להצבע האדום של דם המוזכר בקרא ובגמ' (יט.) "אדומים כדס" דיש הרבה מאד גוונים של אדום שאינם אדומים כגון של דם (מישהו סיפר לי שהאבא שלו העוסק בסחורה א"ל שיש עשרת אלפים גוונים שונים של אדום!) אבל אכתי י"ל דכל אלו יש להם נטיה לאדמימות, אבל כל מה שאינו בכלל הצבע אדום אין לו נטיה כלל, ולכן כתום, וחום וחלודה אינם טמאים.

וראיתי מת"ח א' שכתב קונטרס בעני"ז, שמצינו שהקשו האחרונים על מה דאיתא בגמ' (כ.) וכולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור דצ"ב דמה שדיחה מאדום הוא יותר עמוק מקורן כרכום והוא טמא, ולכן חידשו כמה אחרונים (בית אדם ח', ערוה"ש) שד' מראות אלו הן ד' גוונים שונים ואין א' נכנס בגבול צבע חבירו. ולפי"ז נוטה לאדמימות ע"כ הוא צבעים אחרים ככתום וחום. אמנם, כבר קדמם בקושיא זו התורה"ר (יט.) ותי' בע"ז דאלו ד' מראות טמאים אבל אה"נ שאר מראות שביניהן טהורין אע"פ שיש מראה שהוא דיהה מהן והוא טמא וה"ט דמדמיה דמיה נפקא לן ד' מראות דמים וק"ל לרבנן דהני ד' מראות דמים שכיחי בנשים וכל שאינו דומה לאלו המראות טהור אע"פ שיש מראה למטה ממנו שהוא דיהה יותר וטמא. ולפי"ז אפ"ל דנוטה לאדמימות היינו כל סוגי הגוונים של אדום אבל כל מה שאינו אדום אינו נכלל בנוטה לאדמימות וכנ"ל.

וידוע שרבים וגם טובים מגדולי הפוסקים הקילו בדברים שנראים לעין שיש בהם שייכות לאדום וע"כ פירשו דאי"ז נטיה לאדום וכנ"ל וע"ע ביעב"ץ (סי' מד') שכתב "וגם (זהב) הנמצא אצלנו כשהוא יוצא מיד הצורף מבי סילקי קרוב מאד לגוון אדום ממש ואפילו הכי סמכין להתירו כשאין לו נטיה לאדום". ובע"ז א"ל דס"ל דגם דברים שיש בהם נטיות לאדום אבל כל כמה שמעורב בהם לבן או ירקות אי"ז בכלל נוטה לאדום וכדמשמע מהרא"ש הנ"ל ונוטה לאדום היינו כל צבע אדום גמור בין עמוק ובין כהה שאין בו תערובות של צבע המותר כלל. ולא באתי בזה להכריע אלא לבאר לשונות הפוסקים שלא יקשה מהם לשיטת המקילין, וכל א' יעשה כחוראות רבותיו בעני"ז אבל בודאי אין להרהר אחרי שום פסק של אדום גדול ח"ו.

דם שחור - ע' בששה"ל (ש" סק"ב) דרוב גמור ממראות שחורות אינם דם כלל (וביותר בכתמים כן הוא המציאות), וע"ש (סק"ו) דאפי' באלו שהם דם הרבה מהם אינן אלא שחור למעלה אבל בתוכו הוא אדום (ואפשר לראות האדמימות בשמש או כשממיסו במים) ומ"מ גם השחור לגמרי טמא.

צבע חום - בתורה מוזכר חום (בראשית ל', וכל חום בכשבים) ומתרגמין שחום שהוא כעין אדמימות. ובכמה מקומות נראה שרש"י תיאר צבע חום כצבע אדום (ע' בכורות ו. דרוב סוסיס אדומים הם, ובסוכה לה: כתב דהוא אדום כדרך פירות שנקלפו). ובכלל יש הערה גדולה שהעיר הגר"ש איידר דלמה הזכירו הראשונים והפוסקים צבע כחול שאינו מצוי כלל וכלל ולא הזכירו חום שמאד מאד מצוי, ומשמע שהיה פשוט דינו (כנראה שהוא נכלל בצבע אדום וכנ"ל). אמנם, הסד"י (סק"א) הביא ממצאתי כתוב (היעב"ץ) דצבע הדומה לערמונים וכמשקה הקווי הוא טהור. ולכאורה דוחק לפרש שהוא התכוון לקפה עם חלב (דמה"ת שהוסיפו חלב, וכמה הוסיפו).

ולהלכה, נחלקו האחרונים האם יש להתיר צבע חום וע' ב"מ (סק"א) ולחו"ש (סק"ב) שהחמירו דלא כסד"י, ואפי' לדעת המקילין יש מראה חום שודאי יש לה נטיה לאדמומית, והרבה פעמים אפי' דם אדום ממש אחרי כמה ימים נהפך למראה חום (ועל טישוי מצוי שאחר כמה שעות כבר נהפך לצבע חום). ולא עוד אלא ראיתי שלדעת הרופאים הצבע חום שמצוי לפני תחילת ביאת הוסת מגיע מדם שברחם שהתפרק מדופן הרחם לפני כמה ימים והשתנה לחום, אבל אי"ז סיבה לטמא כיון שכשיצא מהרחם לא היה אדום (הגם שיש להקשות דמנא ידעינן מתי השתנה הדם אם במקור או בביה"ח, אבל אינו מצוי שהצבע יהיה אחיד בלי קוים של צבע אחר אפי' השתנה כבר במקור). ולמעשה נחלקו פוסקי בזמנינו לענין צבע חום ואפי' לדעת המקילין אבל אין לחכות להביא המראה להמיר כדי שלא ישתנה צבע הדם.

צהוב וכתום - המחבר הקיל בצבע צהוב, אבל הפ"ת (סק"ב) הביא מהשל"ה להחמיר לכתחילה במראה גע"ל (צהוב) בהפסק טהרה וכן פסק החכ"א להלכה (ק"ז, ט"ו). אבל צ"ע מנין להם חומרא זו, וע"ש בשל"ה שכתב שיש ראשונים (מהר"ם מינץ) שפסקו דירוק טמא, וכן ע' בששה"ל שציין להרמב"ם בפיהמ"ש ורע"ב שכתבו דירוק טמא, ועוד ע' בדברי חמודות (אות כד') שהביא מרבינו יונה בברכות (כב. ד"ה שאפילו) שכתב דמה שהחמירו בנות ישראל ע"ע לישב ז"נ על טיפת דם כחרדל אין החומרא לטמא דם בצבע חרדל דכן מוכח להדיא בגמ' דטמא, ותמה עליו הד"ח דלא מצינו בגמ' דבצבע חרדל טמא אבל סיים דפשיטא לדענין הלכה צריך להחמיר כמותו (וע"ע בחכמ"ב) ולפי"ז יש סמך מהראשונים הנ"ל לדברי השל"ה. וע' בלבושי עז (תמצית אות יא') שהביא שהגר"ש א"א זצ"ל נקט כהשו"ע דמראה גע"ל לעולם טהורה, וכמדומני שכן עמא דבר. ויש לציין שמצאתי בגמ' שבת (סג.) דאיתא יין חרדלי ופרש"י יין שחור, ואולי לזה התכוון רבינו יונה במש"כ שצבע חרדל מפורש הוא דטמא.

ובעני"ז יל"ע למה התכוון תוס' (נט. הירוק) והרא"ש במש"כ דהאי ירוק היינו כאתרוג וכחלמון ביצה ולא ככרתי דאין לו שום נטיה לאדמימות כלל, דצ"ב דהלא צהוב של אתרוג וחלמון ביצה ג"כ אין להם שום נטיה לאדמומית. ויש שרצו להוכיח דע"כ צ"ל שכוונתם למראה כתום דאתרוג בסוף הגידול וכן חלמון טרי הם כתומים. וצ"ל לפי"ז שאין כתום נוטה לאדמימות כלל אלא הוא גוון אחר לגמרי וכנ"ל.

שינוי צבע הדם ע"י רחיצה - לדעת הב"ח יש למנוע מלרחוץ בז"נ דרך הדם להתלבן מחמת רחיצה, אבל הט"ז דחה דבריו. וע' בששה"ל (ט"ז סק"א) דכן ההלכה שאין חוששין להב"ח, והביא מהלבושי מרדכי דגם למחמירים זהו רק ברחיצה ממושכת של שעה ושתיים במים חמים ולא בצונן (ולפי"ז אין למנוע משחיה בים) והוסיף דהחשש רק באמבטיה ולא במקלחת. וע' באגר"מ (ח"ב, ע') דאפי' למעשה נשתנה אין בכך כלום כיון שנשתנה לפני שיצא לבית החיצון וכנ"ל (ובסמוך בהשתנה אחר שהתייבש דמחמירין צ"ל שהתגלה שהיה אדום גם כשיצא מהגוף רק שהיה מכוסה בליחות).

להורות על מראה לח - הב"ח חידש דאין להורות על מראה לח עד שיתייבש דשמה ישתנה למראה טמא, אבל לדעת הט"ז (סק"א) ושי"ד (סק"ג) לא מחזיקין ריעותא וא"צ לחוש ולהמתין עד שיתייבש, אבל אה"נ אם כבר השתנה מודו דטמא ודלא כהחכ"צ (סי' מו') המובא בפ"ת (סק"ג) דאפי' אם אח"כ השתנה טהורה דאי"ז דרכי נועם להתירה לבעלה ואח"כ לומר לה שהיתה אסורה, אלא תלינן ששינוי האויר עם הבגד גרמו להתאדם. אמנם הפ"ת הביא שהעב"ץ לא הורה כאביו בזה, וכן פסק בששה"ל (שי"ד סק"ג) אבל כתב דלכתחילה א"צ להמתין עד שיתייבש כמש"כ הט"ז ושי"ד.

והנה, ע' בערוה"ש (סעי' טו') שביאר בע"א איך נשתנה, דכל דבר לח יש לו נענוע קצת עד שיתייבש לגמרי ולפי"ז כל המראה השטוח נדחפו קצתם לקצתם עד הקצוות ונמצא שבקצוות נתחברו כל עמקי החלוחית שעל פני כולו ואי"ז עיקר המראה ואם יחזור ונפשטנה על פני כולו לא יתראה האודם כלל. והגם דלא קי"ל כהחכם צבי אבל יש המקילין בקצוות מה"ט דאינו אלא הצטברות של הרבה שכבות של צבע ואם יפשטנה לא יהיה מראה טמא.

כשאומרת האשה שהמראה היתה אדומה - ע' בששה"ל (שם) דאפי' אם האשה חשבה מיד כשבדקה שהמראה נוטה לאדמימות, בדרכ"א א"צ לחשוש שכן היה דשיכחא טעות בדמיון ונשים אינן בקיאות במראות. וכן לפעמים נראה שנוטה לאדמימות ואינו אלא מחמת קרני השמש וכדומה. לפעמים לפני הוסת האשה מתחילה לראות צהוב וחום, ויתכן שהמראה טהורה אבל עליהם לדעת שלפעמים זהו התחלת הוסת.

בדיקה בלילה ושלא בין חמה לצל - התוה"ש (סק"א) כתב שלא הביא המחבר מה שדן הגמ' לענין ראיית דם בלילה ומה שיש לבדוקה בין חמה לצד, דכיון שכחיים מטמאין כל הנוטה לאדום בקל יכול לראות אם נוטה לאדמימות לכן מותר לבדוק אפי' בלילה ושלא בין חמה לצל. אבל גם בזה צריכין לדעת (ע"ש בששה"ל) שהמנורות הצהובות גורמות שהמראה נראה יותר אדום, והפלורסטנים גורמים שהמראה יראה יותר לבן (וכן בזכוכית מגדלת יש סוגים שממעטים מעומק המראה). וע' בערוה"ש (סעי' טז') שכתב דבדאי גם עתה נכון לראות דוקא ביום כמה פעמים ראיתי בחוש דאינו דומה המראה ביום שהמראה בלילה אלא במקום ההכרח יכול לראות בלילה ולהורות כמו שענינו ראוות. ויש לציין שיצרו מנורות מיוחדות (לאילו שסובלין מדכאון) המאירות בדיוק כצבע של אור היום (אבל במציאות יש חילוקים בצבע האור בין חברות המיצרות וצ"ב).

האם מותר להחמיר בעניני נדה שלא מן הדין - הפ"ת (סק"ב) הביא מהחת"ס מעשה באשת חבר ששאלה לחכם על עד בדיקה וטיהר לה ובלעה רצה להחמיר ופסק החת"ס דיכול להחמיר דניחא לה לאשה כשבעלה עולה בפרישות ואפי' היא צווחת שאינו רוצה, וכן מצינו באלדד ומידד דאמרו אשרי לנשותיהן של אלו, וע"ש בתשובה שכתב דהגם דמצפורה אשת משה משמע דלא היה ניחא לה, שאנ"ה דפרש מאשתו לגמרי משא"כ כשרק ממעט בעונתה (וע' באהע"ז סי' ע"ו) דבכל חילוף עבודה הממעט בעונה צריך רשות מאשתו חוץ מהרצאה להפוך לת"ח).

ולמעשה ע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה ואין) שהסתפק דאולי אינו רשאי להחמיר אפי' הוא הולך בדרכי הפרישות בענינים אחרים ג"כ, אבל בלא"ה לאו כל כמיניה להפקיע שיעבודו לאשתו וצ"ע. וע"ש עוד דמשמעות ההלכות קטנות שאם הבעל רוצה לסמוך על הוראת החכם אין אשתו רשאה להחמיר בזה הואיל והיא משעובדת לו. וע"ע מש"כ בשו"ת פאת שדך (ג', סז') שבתו"ד הביא החת"ס וכתב עליו דלענ"ד בדורינו הפרוץ יש לזיזה. והכל לפי הענין.

סעיף ב'

נאמנות האשה במראות - מעיקר הדין לכאורה אשה נאמנת כיון דכתיב וספרה לה, ואיתא להדיא בגמ' (יג:) דהיתה אשה חרשת שלא רק שבדקה לעצמה אלא אחרים הראו לה בדיקות ג"כ ולא אמרו לה דבר. אבל ע"ש ברש"ש שהקשה מסוגיין (כ:) דמשמע דלא סמכינן עלה דאמרי' דבחסם טיהר לי מראה זו איבעיא דלא איפשיטא הוא אם סמכינן עלה, ולא עוד אלא שהרשב"א פסק להחמיר. אמנם, נראה מהרשב"א דהכל תלוי באם יש ספק לפנינו, דכל כמה שהחסם לא ראה המראה בודאי יש לסמוך על האשה, אבל כל כמה שהמראה הובא לפני החכם והוא מסופק בה, א"כ יש לתלות שהאשה טעתה בדמיונות, דכיון שצבע המראה כל כך גבולי עד שנסתפק בה החכם יש ריעותא לפנינו לומר שטעתה בדמיונה (וכן פ"י הב"ח). ויל"ע מ"ש איש מאשה דאם יש ספק לחכם לכאורה גם באיש י"ל שתועה בדמיונות.

ולמעשה ע' בבית אדם (אות ה') שכתב דבזה"ז שמטמאים כל הנוטה לאדום נאמנת אשה לומר שאינה צריכה בזה שאלת חכם אלא שאינו נוטה לאדמימות כלל, וע' בששה"ל (שי"ד סק"ז) דכן ההלכה שכל כמה ששאלה כמה פעמים על מראה כזו ויודעת בודאי שהיא טהורה שוב א"צ לשאול כל פעם. ולכאורה בזמנינו ג"כ אינו חידוש שאשה תאמר שחסם פלוני טיהר לי כזה מראה ולחסם אחר יהיה ספק לו ואין בזה ריעותא כלל.

להרות על מראות אשתו - כתבו כל הראשונים (חוץ מהמאירי) דמותר להורות על מראות אשתו, והא דילתא לא שאלה לרב נחמן בעלה (כ:) ה"ט או משום שחשש שיחמיר ע"ע שלא כדן, או שלא תתגנה בפניו, או שהוא היה חוץ לעיר. אבל יש מהאחרונים שכתבו דאינו כדאי שהבעל יפסוק על מראות אשתו מה"ט גופה דאולי יחמיר שלא מן הדין או שתתגנה עליו (אבל בליכא להני חששות לכאורה אין מקום להחמיר).

אגב, יש מפוסקי זמנינו שדנו מי מביא השאלות להחכם הבעל או האשה, וראיתי מי שכתב דבאירופא הנשים הביאו השאלות ורק באמריקא המשובשת בגייסות נשתנה הדבר. אבל פוק חזי מאי עמא דבר דהאברכים מביאים רוב המראות.

להורות על טבילת אשתו - הפ"ת (סק"ו) הביא מהחכ"א (קט"ו, ו') דאין לחכם להורות על טבילת אשתו כיוון דאיתחזק איסורא (משא"כ בהפס"ט אע"ג שהיא טמאה אבל אינה בחזקת רואה תמיד כמוש"כ תוסי' בגיטין ב:). אמנם, ע"י בערוה"ש (סעי' כב') שכתב דכל רבותינו לא ס"ל כן וכל אדם נאמן על שלו לעצמו אף באתחזק איסורא (ורק בבכור הדין כן) ולדעת הגר"ב הכי קי"ל להלכה (קונטרס זרע שמואל). ובכלל, כתבו הפוסקים דכל הנידון אינו אלא בדבר התלוי בסברא ולא בהלכה המפורשת בשו"ע דזה אינו אלא גלוי מילתא בעלמא.

נאבד העד - הבינת אדם (אות ה') כתב דבזמנינו שגזרו לטמאות כל הנוטה לאדום נאמנת אשה לומר ראיתי ונאבד העד והיה לבן וירוק ואם אומרת שהיה נוטה לאדום מטמאין לה מספק, וכ"פ הלבושי עז' וחוו"ש דהוי כספק דאורייתא לחומרא, אבל כתב הלבושי עז' דבנאבד לה והיתה מסופקת אם היה מראה חום או נוטה לשחור קי"ל דיש להקל. ויל"ע אמאי ליכא ס"ס, ספק אם היה נוטה לאדמימות וספק אם הגיע בהרגשה (דלכאורה על נוטה לאדמימות אי"ל שחזקה שבא בהרגשה) ועי' בפ"ת סק"ט.

והנה, כל הנידון בנאבד העד אינו אלא כשראתה העד קודם, אבל בנאבד ולא ראתה כלל אין סיבה לטמאותה דליכא ריעותא במה שעשתה בדיקה. **אין לדיין אלא מה שענינו רואות** - לפעמים יש להסתפק אם נשתנה הצבע משעת הבדיקה ובפשטות בזה י"ל דאין לדיין אלא מה שענינו רואות, אבל לפעמים יודעים שצבע כזה משתנה אחר כמה ימים וא"כ לכאורה מה שענינו רואות היינו שהצבע השתנה ואין להקל.

יש להקדים שאלה למעשה השייכת לסעי' א', ב': נשאלתי ע"י אברך א' שבדר"כ מחמיר בצבע חום בהפס"ט ועכשו יש לו שעה"ד שכבר כו"כ ימים שאשתו רואה צבע חום בבדיקות שלה. ולמעשה, אחר יומיים אמר לה להתחיל הז"נ והוא ישאל אם יש להקל בצבע זה, ולכן שאלתו בפיו מה לעשות כיוון שדעתו נוטה להחמיר אבל נראה לו שאשתו רוצה להקל (ומכמה טעמים הוי שעה"ד מתוכם שהיא נמצאת עשר שבועות אחר הפלה. ואפשר דמחמתה היא רואה הצבע החום בבדיקות). ויל"ע האם יש להחמיר בצבע חום, והאם מותר להחמיר נגד רצון אשתו, ואם למעשה יש להקל האם אפשר לה להתחיל הז"נ נקיים מהבדיקה הראשונה שיצאה עם צבע חום שהוא למעשה יומיים לפני היום שהתחילה למנות ז"נ.

סעיף ג'

דם בשפופרת - בראשונים נתבאר ב' טעמים לטהר דם בשפופרת או משום שהשפופרת חוצץ בין בשרה להדם כדפרש"י (כא:) או משום שדם היוצא בשפופרת אינו כדרך ראיתו הרגילה וכדפי' הרא"ש. ובדעת הרא"ש נחלקו האחרונים אם הכוונה שהכנסת השפופרת גופה גרם הראיה ולכן מקרי שלא כדרך ראיה (כן פי' הגר"ז סק"ט) או שכל ראיה אפי' יצא מעצמה אם יצא דרך שפופרת נחשב כראיה שאינה רגילה. להלכה לפום ריהטא אין כ"כ נ"מ כיוון שאין ראיתו דם בשפופרת מצויה כלל. אמנם, ידוע שהגרשז"א זצ"ל פירסם הצעת דברים (מנח"ש תניא עב', ב') כדי לעזור לאלו שא"י לקיים פו"ר מחמת שהביוץ שלהם פחות מיב' ימים אחר התחלת ראיתו ולכן כל חודש הן מאחרות זמן הביוץ, וכתב דיכולות להכניס שפופרת לאו"מ ולחברו בגומי לפתיחת המקור דע"י הדם יצא דרך השפופרת ולא יטמאנה, ולא תצטרך להמתין ז' נקיים וכדלהלן.

דע"ש וז"ל "נלע"ד תקנה אחרת לאותן נשים אשר נפשו בשאלתן להקדים טבילתן והוא שתלבש האשה יום או יומים לפני הוסת שפופרת של גומי דק על פי המקור ויהיה סגור ומהודק היטב על פי המקור באופן שאפי' טיפת דם פחות מחרדל לא תוכל לצאת מחוץ לשפופרת, והקצה השני של השפופרת יהיה פתוח ונמשך עד חוץ לגופה ממש, באופן שכל הדם היוצא מן האשה לא יגע כלל בבשרה שבפנים ושבתית החיצון, אלא יצא כולו מהמקור עד חוץ לגופה אך ורק דרך השפופרת, ולאחר שתרגיש ותדע ברור שכבר פסקה לראות דם, תנגב היטב בזיהרות רבה את תוך השפופרת ואח"כ תסיר את השפופרת ותוציאנה מגופה באופן שלא יהיה שום צל של ספק שמא יצאה טפת דם מהשפופרת לתוך הגוף, וכאשר יעברו ז' ימים מתחילת ראיתו תפסיק בטהרה כנדה דאורייתא ותטבול מספק בלי ברכה בליל יום ח' ותהיה טהורה מיד".

ובתוך דבריו צידד דעצה זו תועיל גם לאשה שאין לה מקור לטבול דע"י הכנסת השפופרת לא תטמא כלל אבל ע"ש שדחה בדודאי אין להקל בזה דלמעשה יש שיטות דס"ל דרך כשהכנסת השפופרת גופה גרם להוצאת הדם יש להקל (ויל"ע בלשון המחבר). אבל צידד דיועיל לענין רמ"ת ולענין שלא תצטרך לחשוש לדם חימוד ע"ש. אמנם, רעשו עליו כל העולם ולא נתקבל דעתו בזה (ועי' בספר הלכה ברורה שהוא ספר שלם שנכתב כדי לסתור דבריו).

אשה שנעקר מקור שלה - יש לסכם שיטות האחרונים בענין אשה שנעקר מקורה (מיוסד על הפרי דעה בטורי כסף סק"ה, וששה"ל בסק"ג). לדעת המחבר, הר"ש מקוצי איירי בנפלו חתיכות מהמקור ויש דם בבקעים ואע"ג דהוי דם נדח טהורה דאין דרך אשה לראות דם בחתיכה. והרמ"א ביאר בע"א דנפלו חתיכות מהרחם לביה"ח יוצא דם מהחתיכה ודם זה הוא דם מכה כיון שידוע שנעקר מקורה. והט"ז פי' שנפלה חתיכה מהרחם לביה"ח ואף דם נדות שהולכה החתיכה עמה טהורה ואפי' אינו אגור בתוך החתיכה ואף הדם היוצא מן החתיכה בשעת וסתה טהורה כיון שלא יצא כדרך ראיה. ועי' בחי"ד (סק"ג) שהקשה דלפי"ז למה הוצרך המחבר לומר שלא היו החתיכות גדולות דאל"ה טמאה משום דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, דהלא אפי' ראתה דם טהורה כיון שיצא שלא כדרך ראיה. וע"ש דצ"ל דאמרי' דבשעת פתיחת המקור קודם נפילת החתיכה ג"כ מחויב הדם לבא, או י"ל עד"ז כמוש"כ הפרי דעה וששה"ל דאם נפתח מקורה חיישין שאחר שיצא החתיכה יצא דם בפני".

אבל המעיל צדקה (סי' לד') וכו"פ (סק"ב) פירשו בע"א, דנתכוון הר"ש למה שדנו גדולי האחרונים ונקרא בתשובותיהם "פאר פאל" והיינו צניחת הרחם (prolapse i.e. dropping of the uterus) שמצוי מאד בנשים כשמזדקנות דמחולשת הרחם אחר כמה לידות נופל הרחם עד שהאשה יכולה להרגיש הרחם בהכנסת אצבעה, וזה גורם שכמעט בכל בדיקה וכל פעם שהיא משמשת היא מוצאת דם, וס"ל להר"ש דכיון שאין המקור במקומו ממילא כל הדם היוצא ממנה טהור דא"י ראה רגילה ואה"נ לעולם לא תהיה טמאה, וכן נראה שנקט הגר"ז למעשה (סק"י ד"ה עפ"ז). והחתי"ס הביא דבריהם אבל כתב דאין להקל לגמרי בדם נדות ע"ש. אבל נראה שהקילו בדם היוצא ע"י בדיקה ותשמיש ולאחר שהיא מסולקת דמים דתלין במכה, ועי' בפ"ת (סק"ז) דרך גדולי הדור יכולין לפסוק בעני"ז.

ולמעשה בזמנינו יש עצות לנשים אלו ע"י ניתוח, ולא עוד אלא אפשר לנתח ולהוציא כל הרחם, דבדר"כ המצב הזה נוצר כשהן מבוגרות ואינן ראויות לילד. ובזמן גדולי האחרונים בדרי"כ היו מניחים טבעת באו"מ כדי להחזיק הרחם שלא תפול ולכן דנו אם הטבעת חוצצת בטבילה (עי' סי' קצח').

א"א לפתיחת הקבר בלא דם - בעזה"י יתבאר ד"ז לקמן בסימן קצד'. וא' הנידונים באחרונים הוא אם פתחו המקור מבחוץ אם ג"כ אמרי' דא"א בלי דם. ולכאורה יש ראיות להאי שאלה מהרא"ש וב"י בסימן זה ממה שדנו בענין שפופרת שפותחת המקור מבחוץ.

סעיף ד'

שריה בפושרין ומיעוץ בציפורן - הנה, לא שמענו ששורין חתיכות קטנות במים פושרין מעל"ע ויל"ע מ"ט. ואפ"ל משום שאין דרך כלל לראות כמין שערות ויבחושין אדומים, אמנם לכאורה גם בחתיכות דקות מאד שמצוים על עדי בדיקה לא שמענו שעושין כן, ואפ"ל דניכרים הדברים שקרטיין אלו הם דם שאין מתירין ע"י שריה וכדלקמן סעי' ו'. ועוד דבאופן שיש ספק אם הוא דם, אפשר למעכו בציפורן (עם רוק כדמבואר בגמ') ואם לא נימוח בודאי אינו דם, וה"ה שריה במים חמץ ג"כ אמרי' דכ"ש אם לא נימוח שאינו דם אבל בשתייהם אפי' אם נימוח אינו ראיה שהוא דם דיתכן גם בדבר שאינו דם שיתנמס בכח המיעוץ והמים הרוותחין. ויש לציין להחכ"א (קיא, ז') שנקט דבזה"ז אין אנו בקיאים בפושרין מעל"ע אבל מיעוץ בצפורן מועיל, וכ"כ בששה"ל (סק"י) דלמעשה אין נוהגין לשרות בפושרין אבל בודקין בציפורן.

חתיכה אדומה או שחורה שנאבדה - מצוי שלפעמים מוצאים על עד הבדיקה דברים אדומים או שחורים מאד קטנים ועד שמביאים את המראה להמו"ץ כבר נפל החתיכה, ויל"ע מאי דינה. ועי' בפ"ת (סק"ט) שהביא מהבית יעקב דבנאבד חתיכה אדומה מותרת מטעם ס"ס, ספק אם היתה אדום וספק אם היתה נימוח. אמנם, הסד"ט (סק"ח) השיג הכל ספק א' אם דם נדה הוא או לאו. אבל עי' בחת"ס (סי' קנ"ט המובא בפ"ת) שכתב דלכאורה יש להתיר

מטעם ס"ס אחרינא ספק דם ואפי' אם הוא דם ספק אם בא בהרגשה, ועי' בבדה"ש (סקעי"ה) שנקט כן למעשה כל כמה שלא הרגישה בהן ואינו בשעת וסתה ואינו הפס"ט ע"ש.

ולפי"ז יליע אם תמיד אפשר לצרף הספק הרגשה כדי לעשות ספק ספיקא. למשל, נשאלתי היום לענין אשה שעשתה ב' הפס"ט והביא שתיהם להרב, והרב פסק שאי' טמא ואי' טהור ואינו ידוע איזה הראשון ואיזה השני. וילייע אם אפשר להתיר מטעם ס"ס, ספק שעד השני היה הטהור, ואפי' את"ל שהשני היה הטמא אבל אפשר שבא בלי הרגשה. אמנם, הרבה ילייע בזה חדא דע"ש בחת"ס שרק סמך ע"ז לענין הקרטין דעליהן י"ל דאין חזקה שהם באים בהרגשה ולא לענין דם ממש (ואולי אפ"ל כן גם לענין עד שנאבד דשמא אינו נוטה לאדמימות ואפי' את"ל שנוטה לאדמימות כיון שאינו אסור מעיקר הדין י"ל דליכא חזקה שבא בהרגשה), ועוד די"ל דאכתי נשאר ספק דרבנן וכיון דאיתחזק איסורא לא אמרי' ספק דרבנן לקולא, ואפשר דל"מ ס"ס לענין הפס"ט דבעינן לדעת בודאי שנסתם מקורה, ובעזה"י נראה יותר בעני"ז בסי' קצו'.

קרטין שא"א לבודקם מחמת קטנותם - עי' בחכ"א שכתב (קיא', ז') מה שנמצא על פי רוב על העד כנקודה קטנה א' או שתיים דק שבדקין, לפעמים שחור ולפעמים אדום, ודבר קטן כזה יכול להיות שבא מעלמא שהיה נדבק על השערות או על בגדיה, וא"כ יש ס"ס שמא מעלמא ואת"ל מן המקור שמא אינו נימוח, וגם ל"ש בהם בדיקה דבודאי אף בזמן הגמ' לא היה אפשר לבדוק אותן בפושרין מחמתן קטנותם, נ"ל דעכ"פ הבדיקה של הפס"ט שהיא מחזקת אותה לטהורה זו צריכה להיות בלא שום תליה אלא בדיקה ברורה, אבל בשאר הבדיקות אפי' כל ז' נקיים בנקודות שחורות שהם מצוים מאד מאד אזלי' בתר המצוי ותלינן מעלמא אתי, ובאדומים בתוך ג' ימים של ז' נקיים אם אינה שעה"ד יש לטמאה. והביאו הבדה"ש (סקצ"ב), ולמעשה תשי"ח דיש מתירין אפי' בהפסק טהרה.

סעיף ה'

בדיקה החתיכות היבשות ג"פ - הרמ"א כתב דאם בדקה החתיכות היבשות ג"פ ולא נימוחו ישוב א"צ לבדוק מה שהיא רואה אח"כ שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם רק באים ממכה שבגופה, ודוקא באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה כמו שנתבאר גבי מכה לעיל סי' קפז'. והנה, סתם ולא פירש איפה בסימן קפז'. ועי' בש"ך (סקט"ז) שהבין שהתכוון להמבואר בסוף סעיף ה' דבשעת וסתה אין תולין דם במכה ולכן תמה דכל מה שאנו מטמאין בשעת וסתה ה"ט משום וכי לעולם לא תהא טמאה וכאן תהא טמאה כשתראה דם רגיל.

ואולי אפ"ל שנתכון למש"כ בתחילת סעי' ה' דביש לה וס"ק תולה במכה שלא בשעת וסתה ואפי' אי"י שמכתה מוציאה דם, וה"ה כאן הגם שהוחזקה לראות דברים אלו כ"פ וכנראה יש לה מכה אבל למעשה אינה יודעת שמכתה מוצאה דם. והגם שהש"ך (סק"כ) פי' שהרמ"א רק הקיל שאין לדונה כרמ"ת אבל אכתי צריכה ז"נ וכאן התיר הרמ"א לגמרי, י"ל דכאן עדיף דספק בכלל אם יש דם לפנינו ולכן היא טהורה לגמרי. ועי' ביד אברהם שהביא מהתורת יקותיאל להקשות דלפמשי"כ הרמ"א צ"ב למה כתב המחבר דאם יש עליה דם טמא, דכיון שיש לה מכה והוא שלא בשעת וסתה אפי' אם יש עליה דם תטהר (וכן מבואר בדעת הבית מאיר המובא בפ"ת סק"א). ותירץ היד אברהם דכבר כתב הש"ך דהרמ"א לא הקיל (שם) שלא להצריכה ז"נ. ולכאורה יש לדחות כנ"ל דהתם מצא דם ודאי ולכן לא הקיל הרמ"א אלא לענין רמ"ת משא"כ כאן דספק אם חתיכה זו היא דם בכלל.

סעיף ו'

חתיכת דם שאינו נימוח - המחבר הביא ב' שיטות לענין חתיכת דם שלא נימוחה, ועי' בש"ך (סקי"ז) שכתב דבירושלמי מבואר כהראב"ד דטמאה, ועי' בתוה"ש (סקי"ג) שכתב דכן הוא דעת המחבר להלכה שהביא שיטה זו בסתם. והכי נקטינן להלכה.

בענין וסת הדילוג (סד).

נחלקו בגמ' (סד.) בראתה טו' לחודש ראשון טז' לחודש שני וז' לחודש שלישי, דלרב קבעה לה וסת לדילוג ולשמואל לא קבעה עד שתשלש בדילוג. וצ"ב במאי פליגי, דהלא מבואר בגמ' דכו"ע כרשב"ג ס"ל דליכא חזקה בפחות מג' פעמים, וא"כ מ"ט דרב דקבעה לה וסת כשליכא אלא ב' דילוגים. ועי' בראב"ד (שער תיקון הוסתות ג', כב') שביאר דפליגי רב ושמואל אם יש לדמות וסת הדילוג לוסת החודש או לוסת ההפלות.

וכדי לבאר דבריו יש להקדים מש"כ בתוס' (ד"ה איתמר) דפשוט דלכו"ע בקבעה וסת לימי החודש השוין, למשל בראתה ב' ניסן, ב' אייר, ב' סיון דקבעה וסת בג' ראיות כיון דמוכח שיום החודש הוא הגורם לראיתיה והלא ראתה ג' פעמים באותו יום. משא"כ בוסת להפלות אפי' להפלות שוות (הגם שתוס' איירי בהפלות בדילוג) צריך ד' ראיות כדי לקבוע כיון שהוסת אינו נקבע אלא כפי שיעור הימים שיש בין ב' ראיות ורק אחר ב' ראיות אפשר להוכיח לכמה ימים הפליגה, ואחר ראייה שלישית יש ב' הפלות ואחר ראייה רביעית יש ג' הפלות וקבעה לה וסת.

אמנם, מבואר בתוס' דיש משהו ממוצע בין וסת החודש לוסת ההפלה, והיינו מה דאיתא בב"ק (לז'): דראה שור ונגח, שור ולא נגח, שור ונגח שור ולא נגח, שור ונגח, דלכו"ע נגיחה הראשונה היא מהמנין ונעשה מועד לסירוגין הגם שאין הנגיחה קשורה לשום יום בחודש. ובביאור דין זה עי' בחידושי הר"ן (סוד"ה ראתה) שביאר דלא מצד הסירוג נעשה מועד אלא מצד הנגיחות אבל מפני שסירג בנגיחותיו לא נעשה מועד אלא לסירוגין. וכנראה דר"ל שיש כאן ג' נגיחות ולכן נעשה מועד, והסירוגין באמצע אינו לקבוע שהשור מועד אלא לברר סוג המועדות של השור שאינו נגחן אלא לסירוגין. ועד"ז י"ל דס"ל לרב דבראתה בטו', טז', יז' יש ג' ראיות בימי החודש שאפשר לקבוע וסת על ידן, ואין הוסת נקבע ע"י הדילוגין שבין הראיות, שהדילוג רק מברר איזה סוג וסת החודש היא קבעה. משא"כ לשמואל וסתות שאני מנגיחות שא"צ אלא לקבוע שהוא נגח ג' פעמים משא"כ באשה כיון שאין הימים שוים בע"כ הדילוגים הם מה שקובעים שהם שוים וליכא ג' דילוגים אלא ב' חדשים (וע"ש במש"כ הראב"ד בביאור דברי שמואל).

ויש לציין לדעת הרמב"ן (ד"ה ראתה) שכתב דלא שייך כלל וסת לימי החודש כיון שאי' מלא ואי' חסר א"כ אין שוין בין הראיות, ואשה רק קובעת וסת להפלות שכן הוא דרך העולם שהאשה מתמלאת בדם ונופצת לסוף מספר ימים מסוימים. ולא עוד אלא כתב דלקבוע וסת להפלות א"צ אלא ג' ראיות שהם ב' הפלות. וצ"ע טובא מ"ט, דהלא קי"ל כרשב"ג דליכא חזקה בפחות מג' פעמים. וע"ש שדימה ד"ז לשור שנגח ג' פעמים ב' הפלות של עשרים יום דנעשה מועד לסירוגין, וה"ה בוסתות דיש ג' ראיות עם ב' הפלות. ונראה שהפ"י הוא כנ"ל שהקביעות וסת באה ע"י הג' ראיות וההפלות שביניהן רק מבררות איזה סוג וסת היא קבעה. וע"ש ברמב"ן שפי' סוגיין בחדשים שוין שכולם מלאים (או חסרים) דיש הפלה של לב' יום בין כל ראייה לראיה (בין טו' ניסן לטז' אייר יש לב' יום וכן הלאה) והגם שבדר"כ רק בעינן ג' ראיות לקבוע וסת להפלות וכנ"ל אבל כאן שראתה בדילוג לשמואל צריך ד' ע"ש (ועי' בפרדס רימונים הקדמה לסי' קפ"ט ח"ב בביאור הוסת השני שביאר דעת הרמב"ן).

והנה, ע"ש בתוס' שהביאו שיטת הר"ח שפי' המחלוקת דרב ושמואל באופן שראתה ג' פעמים כסדר הזה של טו' לחודש א', טז' לחודש ב', וז' לחודש ג' דלרב בסה"כ יש ט' ראיות, ולשמואל כפי שפי' תוס' יש י' ראיות (דמאיזה טעם רצ"ה לראות ביח' בסדר הראשון) ולרשב"א יש בסה"כ יב' ראיות (דצריכה לראות ביב' בכל הג' סדרים). וצ"ע כמו שתמהו התוס' בעצמן מה הכרח הר"ח לפרש כן ולא פ"י כפשוטו דסגי בג' חדשים. ויש שר"ל דהיה ק"ל דלרב ליכא שלשה דילוגים ולכן פ"י דאה"נ ראתה כסדר הזה ג' פעמים וע"כ קבעה הדילוג (מטו' לטז' ומטז' לז') ג' פעמים. אבל לפי"ז לכאורה סגי בראתה ב' חדשים בכל סדר, למשל ראתה טו' ניסן טז' אייר, טו' סיון טז' תמוז, טו' אב טז' אלול, דדילגה יום א' ג' פעמים.

ועי' בערו"ל שר"ל דס"ל לר"ח כהרמב"ן דליכא וסת לימי החודש, וסוגיין איירי שכל החדשים מלאים ונמצא שראתה להפלות של לב' יום כנ"ל, היה ק"ל לר"ח דא"כ למה נקרא וסת הדילוג כיון שראתה להפלות שוות, אלא ע"כ שהדילוג הוא מה שדלגה מיח' של סוף הסדר לטו' של תחילת הסדר הבא ועשתה כן ג' פעמים (ונדצ"ל שגם הדילוג לטו' הראשון בכלל זה). והנה, מלבד מה דיש להקשות כנ"ל דא"כ סגי ב' ראיות בכל סדר (וכמו שהקשה הערו"ל בעצמו ע"ש) ג"כ צ"ב למה צריך ג' ראיות בסדר האחרון כיון שכבר דילגה מיח' לטו' שלש פעמים.

ואולי אפ"ל בע"א, דהנה יל"ע בוסת הדילוג מה קורה כשמגיעים לסוף החודש דתו א"א לדלג ללא' בחודש. והנה, עי' בפרי דעה (הקדמה לשער ח', ד"ה וראוי להתבונן) שנקט דחוששת ליום א' בחודש הבא, ואולי כן יש לדייק מרש"י (ד"ה קבעה) שכתב "אסורה ליום יח' לחדש רביעי וליום י"ט בחדש חמישי וכן לעולם". אמנם, בספר אמרי אברהם הביא בשם החזו"א דאה"נ בסוף החדש נפסק הוסת. וגם יש להסתפק בענין וסת הפלות בדילוג האם שייך קביעת וסת להפלות בדילוג למפרע (לב', לא', לז'). ודעת הש"ך (קפ"ט, סק"ט) דאפשר לקבוע בדילוג למפרע, ותמה עליו הכו"פ דהגם שכן כתוב בראב"ד אבל הוא כנגד הטבע של האשה דלאחר כמה חדשים תראה כל יום, ולכן אין קביעות וסת בדבר שהוא מנוגד לטבע האשה. ולפי"ז אפ"ל דס"ל לר"ח דאה"נ לרב א"צ ג' דילוגים ובג' ראיות סגי וכנ"ל, אבל ס"ל דכשיגיע הוסת הדילוג לסוף החודש יפקע, וכל וסת שא"א לה להמשיך לעולם גם מתחילה אין קובעין כוסת דא"ל שזהו טבעה של האשה, ולכן הוכרח לפרש שהוסת יכולה להימשך ע"י שחזור חלילה, ואין לנו הוכחה שהיא קבועה לראות כן אם לא שראתה ג' סדרים של ג' ראיות.

בענין חזרה וסתה למקומה (סד):

איתא בגמ' (שם) "היתה למודה להיות רואה יום כ' ושינתה ליום ל' זה וזה אסורין, הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל' וחוששת ליום ל', הגיע יום ל' וראתה, הגיע יום כ' ולא ראתה והגיע יום ל' ולא ראתה, הותר יום ל' ונאסר יום כ' שאורח בזמנו בא". והנה, בפשטות הגמ' איירי בוסת לימי החודש דא"ל א"ל "הגיע יום כ' ולא ראתה והגיע יום ל' ולא ראתה והגיע יום כ' וראתה" דכיון שלא ראתה בכ' או בל' א"כ מה שראתה אח"כ אינו ביום כ' אלא יום מ' לראיתיה האחרונה (ובאמת כן תמה הרמב"ן לשיטתו דלא שייך לקבוע וסת אלא להפלות) וע"כ דאיירי בוסת לימי החודש ואחר ב' הראיות של ל' לחודש לא ראתה כלל בחודש השלישי ובחודש הרביעי ראתה בכ' לחודש, וכן מדויק ברש"י (סד: ד"ה ונאסר). ועי' ברא"ש שביאר האי דינא דאע"ג שלא ראתה בג' חדשים ביום כ' לא נעקר יום כ' כיון שלא ראתה פעם שלישית ביום ל' ולא קבעה וסת לל', דאשה המדלגת וסתה כמה פעמים ואינה רואה בינתיים לזמן אחר וחוזרת לראות לזמן הוסת לא נעקר הוסת בכך עד שתקבע לה וסת חדש.

והנה, עי' בשו"ת משנת רבי אהרן (כב', ג') שהעיר דמהו הביאור בהא דחזרה וסתה הראשון למקומה בראיה אחת, דהלא בשאר עניני חזקה לא אמרינן הכי, למשל בשור המועד שנתבטל הועדו ע"י שלא נגחה ג"פ, אם אח"כ יגח לא יחזור להיות מועד בפעם א'. ולא עוד אלא בוסתות עצמן לא תמיד אמרינן הכי, דבאופן שכבר קבעה וסת חדש אם חזרה עכשו לראות בוסתה הראשון לא אמרי' שחזרה וסתה הראשון למקומה אלא נידון כוסת חדש שצריך להיקבע בג' פעמים, וא"כ מ"ש בלא קבעה לה וסת חדש דנשתנה הדין. ובאמת יש לציין להבעה"מ (שער תיקון הוסתות אות ז') שהשיג על הראב"ד דס"ל כרש"י ורא"ש הנ"ל דחזרה וסתה למקומה, וכתב "דאנן לא הכין גרסינן אלא הגיע יום ל' וראתה הגיע יום כ' וראתה הגיע יום ל' ולא ראתה הותר יום ל' ונאסר יום כ' וכו' ולעולם כל שתיקעך ממנה שלש פעמים טיהרה את הוסת" ומבואר דס"ל דכל שלא ראתה ג"פ ביום וסתה עקרה לה אפי' לא קבעה וסת אחר במקומה. ויל"ע מא"ל בדעת רש"י ודעימיה.

וע"ש שר' אהרן צ"ל רצה לבאר דהיכא דלא קבעה עדיין וסת אחר, כיון דרוב נשים יש להן וסת קבוע לכן כשחזרה ליום וסתה אפי' פעם אחת דיינינן דחזרה לוסתה הקבוע דחזקה אורח בזמנו בא, ואמרי' דהא דג' פעמים לא ראתה כפי וסתה ה"ט שנתקלקל הוסת מסיבה זמנית ועכשיו חזרה לקביעותה (ואולי יש להוסיף דלכאורה עדיף לומר שרק ג' פעמים ראתה שלא כדרכה מלומר שד' פעמים ראתה שלא כדרכה). אבל בשוורים שאין טבעם

להיות נחנים לא שייכא סברא זו. וכן בקבעה וסת חדש כיון שנשתנה טבע וסתה לטבע אחר לא שייך לומר דבראיה בפעם א' ביום וסתה הראשון שתחזור האי וסת למקומה (ובכלל כיון שקבעה לה וסת בג' פעמים אא"ל שכל ראיות אלו שראתה שלא בזמן וסתה הראשון היו מקרה בעלמא). ולפי"ז כתב דיש לדון באשה שהיתה לה וסת הפלגות של כ"ו יום, ואח"כ ראתה בהפלגות כ"ט, כח', כז' ואח"כ חזרה להפלגת כ"ו, דיל"ע מה דינה לענין חדש הבא, האם נאמר שחזרה לוסתה הראשון וחוששת ליום כ"ו או דיל"ע דעכשו קבעה וסת החודש לדילוג למפרע וחוששת ליום כה'. (אליבא דשמואל, דלרב כבר קבעה וסת לדילוג כשראתה לאחר כ"ו). וכתב ר' אהרן זצ"ל דבכה"ג אין סברא לומר שחזרה לוסתה הראשון כיון דעכשו קבעה וסת חדש לדילוג למפרע, וכל הסיבה שהיא חוזרת לוסתה הקודם אינו אלא כדי שנאמר שיש לה וסת קבוע כרוב נשים, והכא בלא"ה היא כשאר נשים דיש לה וסת קבוע לדילוג למפרע. ויש להוסיף ג"כ דאם נאמר שחזרה לקבעותא קמא א"כ נמצא דג' ראיותיה דכ"ט, כח' וכו' היו במקרה ורק הראיה האחרונה היתה כדרכה, משא"כ אם נאמר שקבעה וסת חדש לדילוג א"ש דכל הראיות הקודמות לא היו במקרה (חוץ מן הראשונה אולי) וכמו שהעיר לפני"ז ע"ש. אמנם יש להעיר (ובאמת כן העיר הוא בעצמו שם) דוסת לכ"ו הוא וסת השוה וכן הוא דרכן שלרוב נשים משא"כ וסת הדילוג אינו וסת הרגיל ברוב נשים (ומה"ט לא חיישין לה אחר פעם א' וכמוש"כ תוס'). וכן נקטו כמה אחרונים (ע' קפט', פ"ת סק"ד) בראתה ב' הפלגות של כ"ט שקבעה וסת לימי השבוע (שראתה ג' פעמים ביום א' בהפלגות של ג' שבועות בין הראיות) דאם ראתה עוד פעם בהפלגה של כ"ט מחליפים הוסת לימים לוסת להפלגות שהוא יותר מצוי (ונ"מ בראתה פעם א' ביום שלישי של השבוע למתי היא חוששת בפעם הבא).

ואפ"ל דזהו הביאור במאי דאמר רב למודה שאני, דאמר' שהראיה הראשונה של ט' שייכת להוסת של ימים שוים במקום לומר שהראיה שייכת לוסת הדילוג שאינו מצוי. אמנם אפ"ל למודה שאני בע"א דכיון שוסתה הראשון כבר נקבע בודאי והשני הוא בגדר ספק אם קבעה (דאולי שייכת ראה זו לוסתה הראשון) לכן אמר' דאין ספק מוציא מידי ודאי. ונ"מ בין הפירושים בראתה בימי החודש בט' טז' יז' יז' האם לרב קבעה וסת לדילוגים כיון שיותר מסתבר שהי' הראשון שייכת להוסת השוה מהוסת הדילוג או דכיון שכבר קבעה לדילוגים בודאי, לכן אין ספק וסת השוה ליז' מוציא מידי ודאי וסת לדילוגים. ובאמת ע' בב"ק (לז'): שהסתפקה הגמ' בנגח חמור גמל שור שור (וכן הפוך) ועלתה בתיקו אם שדינן נגיחת השור הראשון בטר החמור וגמל ואייעד לכל הבהמות או בטר השוורים שדינן ליה ואייעד רק לשוורים, והרבה יש להסתפק בדינים אלו.

בענין וסת האונס (נדה יא, סג):

איתא בגמ' (יא) א"ר הונא קפצה (ממקום גבוה, כדביאר הרמב"ם בפיחמ"ש) וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת, למאי אילימא לימים הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי, אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא קבעה וסת מאי לאו לא קבעה וסת כלל, לא, לא קבעה וסת לימים לחודיהו ולקפיצות לחודיהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות. והנה, נחלקו הראשונים בביאור הגמ', דע' ברש"י (ד"ה אלא לקפיצות) שפי' מה דאיתא "אלא לקפיצות" דבעי למימר שתקבע האשה וסת לקפיצות לחודיהו. אמנם, בתוס' (ד"ה אלא לקפיצות) הקשו על פרש"י ופי' בע"א דאלא לקפיצות ר"ל אַךְ לקפיצות דהיינו לימים עם קפיצות אבל לקפיצות לחודיהו פשיטא להש"ס דלא קבעה (וע' מש"כ בחידושי הר"ן בביאור דעת רש"י).

ויל"ע בדברי תוס' מ"ט פשיטא ליה להש"ס דלא קבעה וסת לקפיצות. ואי"ל שהפשיטות היא ממה שמבואר בברייתא דכל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא קבעה וסת, דהלא כתבו תוס' כן לפרש הה"א לפני שהזכירה הגמ' את הברייתא כלל. וע' בתוס' הרא"ש (ד"ה אלא) שכתב דפשוט דלא קבעה לקפיצות מידי דהוי אימים לחודיהו דלא קבעה וסת. וצ"ב טובא דהלא בגמ' מבואר דה"ט דא"ל שקובעת לימים לחודיהו משום דכל יומא דלא קפיץ לא חזאי (ע' ברש"י דר"ל כל יום א' עד שקפץ לא חזאי) משא"כ לענין קפיצות ליכא למימר הכי דהלא כל פעם שקפצה ראתה. ונראה כוונתו דהא דפשיטא ליה להש"ס דלא קבעה לקפיצות לחודיהו א"י אלא במורכב הקפיצות עם ימים דאז ליכא הוכחה שהקפיצה בפני"ע גורמת להראיה כיון שיש לפנינו ב' גורמים (מידי דהוי אימים לחודיהו דליכא קביעות כיון שרק ראתה אחר שהי' ב' גורמים).

והנה, למסקנת הגמ' משמע דלכו"ע אין קובעין וסת לקפיצות לחודיהו, וכדאיתא "לא, לא קבעה וסת לימים לחודיהו ולקפיצות לחודיהו", וה"ט משום דכל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא הוי וסת (ולתוס' שכתבו דגם בהה"א היה פשוט דלא קבעה וסת לקפיצות לחודיהו לכאורה נתחדש דאפי' ראתה בקפיצות בלי הרכבת ימים ג"כ אין קובעת וסת, וכ"מ בדבריהם לקמן סג: ד"ה אכלה). אבל הא גופה קשה מ"ט א"א לקבוע וסת מחמת אונס, הלא ברור הוא שכל פעם שהיא קופצת היא רואה. ולכאורה צ"ל דוסת הוא אורח הנשים והיא מערכת טבעי ומחזור קבועה בגוף האשה, ולכן אא"ל שגורם חיצוני כמו קפיצה יהיה סיבת הראיה, דוכי אם לא תקפץ לא תראה. (ויש להוסיף דוכי אם תקפץ כל יום תראה כל יום, אבל לזה י"ל דכיון שראתה תו א"א לקבוע וסת תוך ימי נדה וזיבה ורק אחר יח' ימים שוב אפשר לקבוע וסת ואה"נ שמא אם תקפץ כל יח' ימים תראה כל פעם).

ובזה אפשר לבאר מה שחידש הרשב"א (תוה"ב טו:): דאשה שיש לה וסת קבוע להפלגות של לה' אינה חוששת לעונ"ב (וא"ש לב' טעמים שהובאו בראשונים בביאור עונ"ב, או משום דסתם נשים רואות כל ל' כדפרש"י ואשה זו אינה כסתם נשים כיון שיש לה וסת קבוע, או כהרמב"ן דה"ט דחוששת דוכי לעולם לא תראה ואשה זו שיש לה וסת בעוד כמה ימים ליכא לחששא זו) אבל ביש לה וסת המורכב מקפיצות וימים, אפי' אם הימים הם הפלגות של לה' ימים אכתי צריכה לחוש לעונ"ב ביום ל'. ותמחו בני החבורה דעל הצד שהאשה תקפץ ביום לה' או מניחים שתראה באותו יום, וא"כ איך יודעת הגוף של האשה אם היא עתידה לקפץ ביום לה' בכדי לחשוש כבר ביום ל' שמא תראה. וכנראה הביאור הוא כנ"ל דכיון שאין הקפיצה דבר טבעי ואינו ודאי שתגיע בחודש זה לקפיצה, ועל הצד שלא תקפץ היא כאשה שאין לה וסת שצריכה לחוש לעונ"ב.

ורק יש להעיר מצד אחר דהלא היא אף פעם לא ראתה לפני לה' וא"כ בודאי לא תראה ביום ל', וזהו הוסת תרוה"ד המוזכר בשו"ע (קפ"ו, ג') שאשה שאינה רואה בפחות מיד' ימים אחר טבילתה אבל לאחר יד' ימים אין לה קבע, עד יד' יום דינה כדן אשה שיש לה וסת, וא"כ באינה רואה בפחות מלה' ימים למה היא צריכה לחוש ליום ל'. והאמת היא שנחלקו האחרונים לענין אשה הקבועה לראות אחר ל' אבל לא ביום קבוע (למשל בראתה לב', לג', לה') שהסד"ט (קפט', סק"כ) צידד דא"צ לחוש לעונ"ב, ולחוות דעת (קפ"ו, סק"ג) אכתי צריכה לחוש, ולפי"ז י"ל דס"ל לרשב"א כחור"ד דגם באינה רואה בפחות מל' יום אכתי צריכה לחוש לעונ"ב (והאמת היא שהחוות דעת הביא דכן ס"ל להרשב"א דלעני"ז שנאמר שלא תראה שלא בשעת וסת לא אמר' חזקה דוסתות, וא"כ א"ש הרשב"א לשיטתו, אבל לא מצאתי דברי הרשב"א שאליו התכוון).

ונחזור לענינינו, דלכאורה אכתי צריך ביאור דהגם שבודאי אשה זו תראה גם אם לא תקפץ, אבל סו"ס כיון שיודעים שכל פעם שהיא קופצת היא רואה א"כ אמאי לא חוששין שתראה דם אחר הקפיצה, דהלא מוכח שהקפיצה היא (לכה"פ עוד) גורם לראיה. והאמת היא, דע' בבעה"מ בהשגותיו על הראב"ד (סוף שער תיקון הוסתות) שנקט דאה"נ למסקנת הגמ' קובעין וסת לקפיצות, ומה דאיתא בגמ' דאין קובעין וסת לקפיצות לחודיהו ר"ל באופן שמתחילה ראתה ע"י הרכבה של ימים עם הקפיצות (דבהכי איירי הברייתא) רק אז אין קובעין לקפיצות לחודיהו כיון שרואין שיש עוד גורם (וכמו שבכה"ג אין קובעין לימים לחודיהו) אבל בקפצה בימים שאינם מסוימים בודאי אפשר לקבוע וסת לקפיצות, ובהכי איירי רב הונא (ומתורץ קושיית תוס' למה לא תי' הגמ' דלא קובעת לימים לחודיהו אבל קובעת לקפיצות לחודיהו, דבראתה בהרכבה של קפיצות וימים אה"נ אינה קובעת לקפיצות לחודיהו).

והאמת היא, שבפשוטו כן משמע מרש"י דאפשר לקבוע וסת לקפיצות לחודיהו, ולא רק בהה"א של הגמ' (כדפי' להדיא וכמוש"כ תוס' אליבא) אלא גם למסקנא, בע"ש (בד"ה קמ"ל) שפרש"י "הא דאמר דלא קבעה וסת לימים, דקפיצה דאתמול גרמה לראיה דהאידיא ואין לה וסת באחד

בשבת בלא קפיצה, ולא לקפיצה בלא אחד בשבת דלא חזיא מאתמול", ומבואר (כן דייק הרש"ש) דבעצם אפשר לקבוע לקפיצות לבד רק דבברייתא לא קבעה לקפיצות לחודיהו כיון דאיירי באופן שלא ראתה מיד אחר הקפיצות באיזה יום שיוזמן אלא תמיד ראתה ביום ראשון (דגם כשקפצה בפעם השלישית בשבת לא ראתה עד יום ראשון). וכדברי רש"י והבעה"מ נקט ג"כ הרמב"ן בהלכותיו (ו', יב'. והגם שבחידושו (יא.) הקשה על פרש"י י"ל דמודה לעיקר הדין וכמוש"ב הלח"ש בסקל"ו), וכן פסק הטור (קפט', יז') להלכה.

ולכאורה הפשוט הוא כדבריהם, דהלא קתני במתני' (סג.) ואלו הן הוסתות מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כיוצ"ב וכל שקבעה לה ג' פעמים הרי זה וסת. ולכאורה הני וסתות ג"כ באין ע"י מקרה כוסת הקפיצות ואפ"ה מפורש להדיא במתני' דקובעין וסת על ידיהו. אמנם, הרשב"א (יא., תוה"ב יג.) חילק ביניהם וביאר "ומהו ההפרש שיש בין וסת זה לוסת קפיצות שאינו נקבע אלא בהרכבת ימים וכמוש"ב למעלה, התם הוא שעיקרי הראיה אינה אלא מחמת האונס וכל שתקבענה מחמת אונס לא קבעה לה וסת, אבל וסתות דגופה אדרבה האורח הוא שגורם למקרים הללו כמקרים המתילדים ממותרי הלחות והדמים והלכך אפי' בלא הרכבת ימים קבעו לה וסת", וכ"כ הר"ן לחלק בהכי.

ולכאורה כוונתו דוסת האונס הוא סיבה שתראה דם, משא"כ וסת הגוף אינו אלא סימן והופעה חיצוני שהדם מתחיל לזרום מבפנים (ובדומה לחום שהוא סימן שהגוף נלחם עם חידקים), וכן נראה מבואר בדברי המאירי (יא.) שכתב "צריך שתדע שקביעות הוסתות נעשה ע"י אחד משלשה ענינים והם אבות לענין ותחתיהם הרבה מינים. הראשון הוא הנקרא וסת הזמן והוא התלוי בימים. השני הוא הנקרא וסת המקרה והוא התלוי במקרים המתחדשים באשה מאליהם ונקרא בלשון תלמוד וסתא דגופא. השלישי נקרא וסת הסיבה והוא התלוי במקרים המתחדשים באשה מחמת גרמות שלה" ומבואר שפי' דוסת האונס הוא סיבה לראות דם, ולא כוסת הגוף שאינו אלא סימן שהגיע מחזור הדם.

אמנם אכתי קשה מהא דאיתא בגמ' (סג.): "אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל לימים שנים, לוסתות אחד, למה שלא מנו חכמים שלשה, למה שלא מנו חכמים שלשה לאתויי מאי וכו' אמר אביי לאתויי אכלה שום וראתה ואכלה בצלים וראתה כססה פלפלים וראתה". וצ"ב דכאן האכילה היא הסיבה הגורמת לראיה כמו קפיצות ואפ"ה קובעין וסת על ידיהו. וע' בראב"ד (שם) שהשוה דין אכילת דבר חריף לדין וסת האונס דבשניהם אין קובעין וסת (ומה דאמר שמואל דקובעין וסת בגי' היינו רק כשהאכילה מורכבת יחד עם ימים וכדין קפיצות וכמבואר שם בראב"ד), ולרש"י ובעה"מ הדין כפשוטו דיש להשוות ב' הדינים דגם בקפיצות לחודיהו קובעין וסת כמו באכילת דברים חריפים לחודיהו.

אבל ע"ש בתוס' שכתבו דוסת המגיע ע"י אכילה לא חשיב אונס שאין הראיה בא ע"י טורח אלא ממילא. ועד"ז חילק הבעה"מ (שם) ביניהם דלא אקרי אונס אלא קפיצה בלבד וכיוצ"ב כל דבר שאינה עושה אותו מדעתה אלא בעל כרחא אבל אכילת שום ובצל שהוא מאכל תאוה וכל דבר שהיא עושה אותו מדעתה להנאתה אין זה נקרא אונס (ויל"ע דוכי אם קפצה לדעתה וראתה לא יהיה נידון כוסת האונס), וע"ש שהביא שכן מבואר בתוספתא (א, ב') "אי זהו אונס חלתה או קפצה או הכה אותה בעלה או נשאה משאוי כבד וראתה זהו אונס". וצ"ב דכיון שהאכילה היא סיבה וגורם לראיית הדם אי"כ איך אפשר לחלק בינה לבין וסת הקפיצות. ולא עוד אלא כל וסת החודש לכאורה ג"כ נגרם ע"י כח חיצוני (תקיעת השופר או המולד וכדומה).

והנה, ע' בלבוש (קפט', יז') שכתב דוכי יזוב זוב דמה אמר רחמנא זיבה דמאליה משמע ולא מחמת אונס. ולפי"ז נתמעט וסת הקפיצות להדיא דמקביעות וסת, וגם א"ש הא דקובעין וסת ע"י אכילת דבר חריף הגם שהיא סיבה שתראה דם, דכיון דלא מקרי אונס לא נתמעט. אבל לכאורה הוא חידוש גדול דהלא כל הדין וסתות אינו אלא דרבנן, ואיך אפשר להביא קרא למעט וסת האונס, וכנראה דכוונתו דאין על ראיית דם באונס שם ראייה כלל, אבל צ"ב דהתם איירי לענין זיבה שהוא חולי ולא שייך לדם נידות ווסתות כלל, (וע' בלחם ושמלה תמה עליו "שאין ענין זה לכאן כלל"). וכן יש להעיר לדבריו דאיך קובעין וסת המורכב מימים וקפיצות.

וע' בפרדס רימונים (פתיחה לסי' קפט' ח"ב הוסת הי', עמ' מא') שנקט דה"ט דאין קובעין וסת ע"י אונס כיון שאינה מחמת טבעה, והמקרה לא תתמיד לעולם באופן אחד כי לפעמים באה בכח גדול ולפעמים אינו כ"כ בכח או לפעמים היא חלושה בטבעה ולכן אין כאן קביעות וסת, משא"כ באכילת שום הגם דגם זה בא ע"י מעשה האכילה אבל עיקר הראיה היא ממילא מפאת טבע האשה שהדברים חריפים מחממין אותה ומציאין דם. ולכאורה לפי"ד א"ש למה א"צ אפי' לחשוש שמא הקפיצה תגרום לראיה כמו שגרמה כבר כ"פ, דאפ"ל שביארו האחרונים דה"ט שוסתות רק מדרבנן דיש הרבה גורמים שיכולים לשנות וסתה מחודש לחודש ולכן מדאורייתא א"צ לחוש שימשך הוסת כמו שהיה, ועד"ז י"ל לענין קפיצות שפעמים באין שלא בכח ופעמים שגוף האשה חזקה לכן ליכא חזקה כלל ממה שהקפיצה בעבר גרמה לה לראות. וא"ש ג"כ מה שקובעין וסת המורכב כיון שיש עוד גורם של ימים אי"כ כשאין הקפיצה אלא גורם שני יש לחשוש שבכל ענין שיבה הקפיצה היא תראה דם.

אמנם, יש לציין דאליבא דהילכתא נקט הרמ"א (קפט', יז') דהגם שאין קובעין וסת לקפיצות לחודיהו אבל אה"נ אחר שראתה ג' פעמים ע"י קפיצה היא חוששת לקפיצתה כדן וסת שאינה קבוע (דנעקר בפעם א' שקפצה ולא ראתה), וכנראה דה"ט דהגם שאין לומר שהמחזור הטבעי שלה תלוי בגורם חיצוני וכ"ל, אבל סו"ס רואין בעליל שהקפיצה מביאה לידי ראייה. אמנם בדעת המחבר שם דמשמע דא"צ לחוש כלל, י"ל דס"ל דכל הטעם לחשוש לאינו קבוע הוא רק משום שמא תקבע כן (כדפרש"י סג: ד"ה זה וזה) ולכן לענין ראייה ע"י אונס קפיצה שאין אפשרות שתגיע אף פעם לקביעות אה"נ אין חוששין לה אפי' כאינה קבוע (או י"ל דס"ל כפרד"ר הני"ל).

ויש להוסיף דלהמתבאר לעיל שיש הבדלים בין סוגי הוסתות, אפשר להבין דברי שמואל (סג:) שנקט דיש וסתות הנקבעים בג' פעמים, יש בבי' פעמים, ויש שאפי' אחר פעם א' דינם כקבוע. וצ"ב דלכאורה בכל התורה קי"ל דחזקה אינה אלא בג' פעמים וא"כ מה"ל לחלק ביניהם, ואפי' לרבי (דמימרא זו קאי אליביה) דס"ל שהוא אחר ב' פעמים איך אפשר דוסת הגוף נקבע בפעם א' (ובאמת י"מ דאין זה דעת רבי אבל התוה"ר נקט דהכי קים ליה לרבי), ולמה וסת של אכילת דברים חריפים אינו נקבע אלא אחר ג' פעמים (ובתוס' כתבו שאינו וסת גמור).

ואפ"ל שבדרי"כ נעשה חזקה כשיש שייכות ברורה בין מקרים, ולמשל, מפורסם בשם הגר"ח לענין מה דאיתא בחגיגה (ג:) איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בביה"ק והמקרה את כסותו וכו' היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפי' חזא נמי וכו' לעולם דקעביד להו דרך שטות והלן בביה"ק אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה והיוצא יחידי בלילה אימור גנדרפס אחדיה והמקרה את כסותו אימור בעל מחשבות הוא, כיון דעבדיהו לכולהו הו"ל כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכול, דיל"ע דאולי בן אדם הזה יש לו כל התשובות המבואר בגמ' ואינו שוטה באמת, ואמר הגר"ח דעדיף לתת תשובה א' לג' שאלות מלתת ג' תשובות לג' שאלות. דהיינו שאה"נ ממעשה א' ליכא הוכחה אבל מג' מעשיות רואים את ההוכחה בברירות.

ולפי"ז בעצם כל כמה שיש שייכות ברורה אפשר לעשות חזקה אפי' בפחות מב' או ג' פעמים, ולכן י"ל דבוסת הגוף שזהו לגמרי טבעי בלי גורם חיצוני כלל א"ש שיש הוכחה ברורה אפי' אחר פעם א' שמקרה זו של פיהוקין וכיוצ"ב שייכת למה שהיא רואה דם, אבל וסת הימים ליום החודש נמצא שבא במקצת ע"י גורם חיצוני (המולד) ולכן צריך ב' פעמים (ולהפלות י"ל דשאני מוסת הגוף שאין הופעה חיצוני המוכיח על השייכות), ולאכילות שהוא לגמרי ע"י גורם חיצוני צריך ג' פעמים שאינו מסתבר שזהו הקביעות של האשה אפי' כבר ראתה בעניי"ז ג' פעמים.

בענין קביעות וסת בימי נדה וזיבה (לט.)

קתני במתני' (לח:) כל יא' יום בחזקת טהרה, ונחלקו בגמ' למאי הלכתא קתני לה. לרב הונא בר חייא אמר שמואל מתני' קמ"ל שאינה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה. ובפשוט פלג שמואל על ר' יוחנן ור"ל (לט:) דס"ל דקובעת וסת בתוך ימי זיבתה (כ"פ תוד"ה רב הונא, אבל ע' ברשב"א שרי"ל דלא פליג). ובביאור פלוגתתם נראה דכו"ע ס"ל דביא' יום זיבה אין האשה בחזקת רואה, ולכן ראייה שתראה בימים אלו אינו אלא בגדר אקראי

בעלמא, אמנם לאחר שראתה כבר ג' פעמים בימים אלו אז פליגי, דלכאורה א"ל שקביעות של ג' ראיות ביום מסוים הוא מקרה בעלמא, ומצד שני י"ל דימי הזיבה דומה למינקת דאפי' ראתה באותו יום כו"כ פעמים אפי"ה אינה קובעת וסת בימי מינקתה (ע' קפט', לג') דאמר'י שכל ראייה וראיה אינו אלא מקרה (ומאן דפליג ס"ל דאין לדמות ימי הזיבה למינקת כיון שאינה מסולקת בעצם).

ועי"ש בגמ' דאמר רב פפא אמריה לשמעיתא קמיה רב יהודה מדסקרתא מקבע לא קבעה מיחש מהו דניחוש לה, ופרש"י שאם היתה רגילה מטו' לטו' דהיינו תוך ימי זוב מי בעיא למיחש ולא תשמש. ויל"ע בתלמודא, חדא, דהלא רב פפא עצמו אמר להדיא לקמן (סד). דלא אמרן אלא למקבעה אבל ליחש לה בחדא זימנא חיישא, ומסקנת הגמ' דקמ"ל דאפי' היכא דקיימא בימי זיבתה חוששת, וא"כ מאי בעי לה הכא. ועוד למה הוצרך רש"י לפרש שהיתה רגילה לראות ביום טו' דאפי' ראתה רק פעם א' ביום טו' ג"כ צריכה למיחש כדאמר ר"פ שם (וע' בחידוד הלכות שר"ל דאה"נ מש"כ רש"י רגילה לא דוקא הוא והוכיח כן מרב פפא לקמן בסד. דאפי' בפעם א' חוששת. והא גופה קשיא דא"כ מה בעי ר"פ בסוגיין).

וגם יל"ע במה שהביא רב פפא ראייה לדבריו מצויר שקבעה וסתה בימי נדתה ואח"כ הגיע אותו יום שקבעה בימי זיבתה דצריכה לחוש לה, דאיזה ראייה יש לציור שקבעה ג' פעמים בימי זיבתה שכל ראייה מתחילתה לא היתה אלא אקראי בעלמא, ומנ"ל דבכה"ג בעי למיחש לה (וכמו שהעירו תוס'). ויל"ע מא"ל בדעת רש"י (ולפי' תוס') ל"ק מרב פפא לקמן, דהתם אמר דבעי למיחש לראיה א' שראתה בימי זיבתה, וכאן בעי בראתה ג"פ בימי נדתה האם בעי למיחש לה פעם רביעי כשהגיע יום זה בימי זיבתה).

והנה, ע' בערור"ל (רד"ה מיחש) שביאר דמש"כ רש"י רגילה דוקא הוא, דשאלת הגמ' היא היכא דראתה ג"פ בימי זיבתה אי בעי למיחש לה. וכנראה שהפ"י הוא כמוש"כ המהר"ם בביאור דעת רש"י שראתה כ"פ בהפלות של טו' יום וכל ראייה שניה נופלת בימי זיבתה, ולאחר שש ראיות יוצא שראתה ג' פעמים בימי זיבתה. ובעי ר"פ למיפשט ספק זו ממשנה, דקתני דאשה שלמדה לראות בכב' (טו' לטבילה) ושינתה לכז' (כ' לטבילה) דחוששת לב' הוסתות ות"ל שמונין העשרים ושתים ימי וסתה מכב' (שלא ראתה בו) א"כ יום וסתה יוצא ביז' לראיתיה שהוא באמצע ימי זיבה ואעפ"כ היא צריכה לחוש לה, והביא הערלו"ן מש"פ הר"ן (ד"ה מקבע) דסברא דתלמודא היא דליכא הפרשה בהכי דאי חיישין לוסת קבוע כשהוא בא בימי זיבה אף בוסת הנקבע מתחלתו בימי זיבה חיישין. ולכאורה הסברא הוא דאם אשה מקרי מסולקת דמים תוך יא' יום א"כ לא תראה אף פעם אפי' אם קבעתו מתחלה בימי נדה, ואם חיישין א"כ יש לחוש גם באופן שמתחלה קבעה בימי זיבתה.

ולפי"ד יוצא דיש אפשרות שאשה תראה ג"פ ולא תקבע וסת ואעפ"כ תצטרך לחשוש לה ולפרוש באותו יום כדין וסת שאינו קבוע. והנה, גם בוסת הדילוג אין חוששין אחר דילוג א', אבל בשונה מדילוג כאן גם אחר ג' ראיות אינו נידון כוס"ק. ונראה בעזה"י שכן הדין גם בוסת הקפיצות (קפט', יז') לדעת הרמ"א שהגם שא"א לקבוע וסת לקפיצה לחודה (שתצטרך לעקרו ג' פעמים) אעפ"כ חיישין לה כוסת שא"י. וכן בוסת השעות (שם, ג') לפמ"ש"כ הח"ד בפעם א' נעקר וסת זו ונקבע בג"פ, וכנראה שהביאור בכולם הוא שהוסת הוא אקראי בעלמא ולכן א"ל שזהו המחזור הטבעי של האשה, אמנם כיון שכבר ק"פ לכן למיחש מיבעי וצריך לפרוש באותו יום. נמצא דיש וסתות שחוששין להם אחר ראייה א' ונקבעות אחר ג"פ, ויש שאין חוששין אחר פ"א אבל נקבעות אחר ג"פ, ויש שאין נקבעות אפי' אחר ג"פ אבל חוששין להם פעם א'.

ביאור המחלוקת רב פפא ורב הונא בדרי"א אם מונין למנין הראוי (לט):

איתא בגמ' (לט). "אמר רב פפא נחזי אנן היתה למודה להיות רואה ביום טו' ושינתה ליום כ' זה וזה אסורין וכו' ואר"י אמר שמואל ל"ש אלא טו' לטבילתה שהן כב' לראיתיה ושינתה ליום כז' וכו' וקסבר ר"פ עשרין ותרתין מעשרין מעשרין וז' מנין. א"ל רב הונא בריה דבר יהושע לרב פפא ממאי דלמא עשרין ותרתין נמי מעשרין וז' מנין".

וצ"ב טובא מאי ס"ל לרב פפא שמונין לא מיום שראתה בפועל אלא מיום שהיתה ראויה לראות, דבשלמא באשה שיש לה וס"ק לימי החודש א"ש דאפי' לא ראתה בחודש א' ביום וסתה אכתי תחוש בחודש הבא כיון שיום החודש הוא הגורם, אמנם בוסת להפלות שאשה מתמלאת ונופצת (כלשון הרמב"ן סד). א"כ בראתה שלא ביום וסתה בודאי אין למנות אלא מזמן שהתרוקנה דמה ולא מהזמן שהיתה ראויה לראות, ובפשטות כן דעת רב הונא בדרי"א במאי דפליג. וביותר קשה שר"פ הביא ראייה מאשה דחזיא ברי"ח וה', דאיירי בימי החודש (לכה"פ לפרש"י כאן ותוס' סד), דלא כרמב"ן (ורשב"א) ואיך הביא ראייה מימי החודש לימי הפלגה דיש לחלק ביניהם וכו"ל. ולכאורה מבואר מזה כמוש"כ החזו"א (פה', כט') דס"ל לר"פ דגם בוסת ההפלה יש איזשהו גורם חיצוני, וכשם שבוסת החודש יום החודש גורם ה"נ יום האחרון של ההפלה של מספר ימי חלד גורם ראיתיה באותו יום ע"ש.

והנה, הגם דמבואר דלהלכה קי"ל כרב הונא, אבל אכתי יל"ע מאי ס"ל לרב הונא בדרי"א ב' אופנים דלא מצינו שנחלקו בהם. חד"א, בלא ראתה כלל לא בכב' ולא בכז' האם בכה"ג חוששין לכב' מיום כב' או לא. וע' בחזו"א (פה', א') שכתב דבזה מודה רב הונא בדרי"א, ובאמת נחלקו בזה האחרונים להלכה, דע' בט"ז (קפט', סק"ל) שכתב "ודאי כמו שאם לא ראתה ברי"ח אחד שחוששת לרי"ח השני שאחריו עד שיעקר ג"פ, ה"נ בהפלת ימים, דאטו ראייה זו היא גורמת לראיתיה הפלגה שאחריה עד שתאמר כיון שזה בטל ג"כ זה בטל, מנ"ל לומר כן דכיון שאין סילוק דמים באשה זו נאמר מה שלא ראתה פעם א' בהפלה היה דרך מקרה, וממילא יש בה עדין דמים יתרים ואורח בזמנו יבוא לימי הפלגתו כדרכה", וכן נקט הב"י.

ועד"ז מבואר כבר בחי' הרמב"ן שביאר מאי דאיתא (סד). ראתה כ', כ', ל', ואח"כ הגיע יום כ' ולא ראתה והגיע יום ל' ולא ראתה והגיע יום כ' וראתה, דאיירי בוסת הפלגה. והקשה דכיון דלא מנין מיום הראוי מה זה דאיתא דהגיע יום כ' וראתה, הלא אינה יום כ' אלא יום מ' מהראיה האחרונה, ותי' דהכא מנין הראוי כיון דרגלים לדבר דלמנין הראוי חזרה לראות. אבל יש להדגיש דהרמב"ן איירי רק לאחר שכבר ראתה אז תלין במנין הראוי, והט"ז חידש דאפילו לכתחילה חיישין למנין הראוי. (אמנם דעת המהרש"ל ב"ח ושו"ך דגם בזה אין מונין למנין הראוי).

ועוד יל"ע מה דינה בראתה גם בכב' וגם בכז', ועי"ש בחזו"א (שם) דגם בזה לכו"ע מונין מכב', והגם דהתם א"ש דאיירי בכבר קבעה וסת לכב' ולכן אמרי' שהראיה בכז' הוא דמים יתירים, אבל גם בלא קבעה, למשל בראתה ברי"ח ניסן, כ' ניסן, ורי"ח אייר כתבו כמה פוסקים (קפט', יג') דחוששת לט' אייר שהוא הפלגה של עשרים מכ' ניסן הגם שאח"כ ראתה עו"פ והתרוקנה כל דמה. ונמצא דיש כ"פ דלהלכה חששו לכעין חידושו הנפלא של ר"פ.

סימן קפט' (דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאין לה וסת קבוע)

סעיף א'

עונ"ב באשה שיש לה וסת קבוע - מלשון המחבר משמע, וכן פירש הט"ז להדיא בדעתו, דאשה שיש לה וסת קבוע המובלע בתוך ל' יום (מכ' לכו' או מכ"ה לכה') אינה צריכה לחשוש אלא לוסתה ולא לעונ"ב. והנה, לדעת רש"י (טו). ד"ה לא שנו, וכמוש"פ הראשונים בדעתו) כל אשה צריכה לחוש לעונ"ב גם אם יש לה וס"ק, ואפי' להרמב"ן ור"ן (שם) דס"ל דאשה שיש לה וס"ק ליותר מל' יום א"צ לחוש לעונ"ב, אבל מודו דביש לה וס"ק המובלע בתוך ל' יום דאם עברה וסתה ולא ראתה שצריכה לחוש לעונ"ב דוכי לעולם לא תראה. וא"כ מ"ט דמחבר דפסק דביש לה וסת לכה' א"צ לחוש לעונ"ב. ואולי שנקט כדעת הרשב"א בחידושו (שם) דכל אשה שיש לה וסת א"צ לחוש לעונ"ב, אבל צב"ק דלכאורה זהו שיטה יחידה.

והנה, ע' בפרי דעה (טו"כ סק"ל) שכתב דהב"י וט"ז לטעמיהו אזלי (בסעי' יג') דס"ל דבוסת קבוע להפלות אפילו לא ראתה ביום וסתה עדיין חוששת להפלה הבאה (למשל, בלא ראתה ביום כה' חוששת ליום נ'), ולפי"ז בעברה יום כה' ליכא למיפדך וכי לעולם לא תראה, דודאי תראה ביום נ' שהוא יום

וסתה. ויש לציין, שבפשוט זהו כוונת הלבוש (סעי' יג') המובא כאן בתוה"ש (סק"ד) שכתב דעונ"ב הוא כוס"ק ממש ואינו נעקר אלא בג' פעמים, דר"ל שאם לא ראתה לאחר ל' אכתי צריכה לחוש ליום ס' ויום צ', כדעת הב"י וט"ז בוס"ק להפלות.

להלכה, ע' בששה"ל (ט"ז סק"א) ובחוי"ש (סק"ב) שהחמירו לחוש לעונ"ב גם באשה שיש לה וס"ק אם הוסת מובלע בתוך שלשים. ולכאורה אם הביאור בהט"ז הוא כדפי' הפרי דעה א"ש דיש להחמיר דלהלכה לא קי"ל כב"י וט"ז אלא כהמהרש"ל ושי"ך דס"ל דכיון שעברה וסת ההפלה א"צ לחוש להפלה שניה (וכ"ש לפני עונ"ב כיון שעברה יום ל' א"צ לחוש ליום ס'), אמנם ע' במה שנתבאר בסעיף טו' דאין דברי הפרי דעה מוכרחים. אבל לדעת הגר"יב (קונטרס זרע שמואל) יש להקל כיון שהמחבר סתם כהרשב"א הנ"ל.

ולכאורה יש להביא סמוכים להקל מהא דסתמו הרמ"א והנוש"כ, וכן הבאה"ט הביא הט"ז להלכה. ולא עוד אלא ע' בקונטרס אחרון להגר"ז (סק"א) שכתב דדעת הר"י רמב"ם רמב"ד ורא"ה דליכא דין עונ"ב כלל, ואפי' הרמב"ן ורש"י שהזכירו דין עונ"ב לא הזכירו אלא לענין חיוב בדיקה ולא לענין פרישה ורק הרשב"א כתב דיש לפרוש בעונ"ב ולכן הורצה להקל יש לו על מה לסמוך. והגם שלמעשה אין מקילין בסתם באשה שאין לה וסת שלא לחשוש לעונ"ב, אבל באשה שיש לה וס"ק לכאורה יש לנקוט כסתימת המחבר להקל (ולפי"ז י"ל שהמחבר נקט לגמרי כהרשב"א, בין להחמיר לשיטה יחידאה דיש חיוב פרישה בעונ"ב, ובין להקל כשיטה יחידאה דליכא דין עונ"ב באשה שיש לה וסת). והורצה להחמיר לכאורה א"צ להחמיר כהפלתו לאסור כל הכד' שעות וא"צ לחוש לשיטת הח"ד דיום לא' הוא עונ"ב דהוי חומרא ע"ג חומרא (אבל ע"ש בששה"ל דיש מחמירים גם בזה).

סעיף ב'

עקירת הוסת בלי בדיקה - המחבר כתב דגם בלי שתקבע וסת תחילה, חוששין לוסת שאינו קבוע (דלא כרז"ה ורא"ה שנקטו דא"צ לחשוש לוסת שאי"ק אלא לאחר שכבר היתה לה וס"ק וראתה ביום אחר), מיהו אע"פ שחוששת לו נעקר בפעם אחת ואפי' קבעתו בב' פעמים. ויל"ע בלא בדקה ולא ראתה האם אפשר לעקור הוסת או דאינו נעקר אלא ע"י בדיקה. וע' בח"ד (קפד', סק"י) שנקט דא"א לעקור וסת אא"כ בדקה ונמצאת טהורה, וע"ש בפתחי תשובה (סק"יח) שהסתפק אם ה"ה לענין עקירת וסת שאינו קבוע. וע' בששה"ל (סעי' ד', סק"ג) דמבואר באחרונים דוסת שאי"ק נעקר גם בלי בדיקה (וכן משמע לכאורה בסעי' ג'), ובאמת כן מבואר להדיא בראב"ד (א', יא') וברמב"ן (ה', כ').

סעיף ג'

וסת השעות - הראב"ד (בעה"נ א', יו') חידש שהגם דק"ל כר' יהודה דחוששין לכל העונה שראתה בה ולא רק לשעת ראיתה, אבל גם לר' יהודה יש אפשרות לקבוע וסת לשעות, דרך באופן שראתה בשעה קבועה ובעונה קבועה ס"ל לר' יהודה שאין קביעת השעה עוקרת קביעת העונה, אבל בראתה בשעה קבועה ולא ביום קבועה אה"י השעה הקבועה עוקרת היום שאינה קבוע וחוששת רק לשעת ראיתה. והביא ראיה מהגמ' (סו.) דאשה אחת ראתה כל ליל טבילה בשעה שנכנסה לעיר והתיר לה ר' יוחנן לבעול בליל טבילתה ע"ג הנחר דהיינו לפני שנכנסה לעיר, ומוכח שאין כל עונת ליל וסתה אסורה ורק אסורה בשעת כניסתה לעיר (והנוב"י והחמד"ש המובאים בפ"ת סק"א דנו אם יש מכאן ראיה דיש חיוב פרישה ביום הוסת אפי' כשאיירע בו ליל טבילתה ודלא ככנסת יחזקאל). וצב"ק דלכאורה מתחילת דברי הראב"ד משמע שאפשר לקבוע וסת לשעה מסוימת ביום (כמשמעות הגמ' סג: "וחוששת בשש שעות" דמדרי' יוסי בכל וסת נשמע לר' יהודה בוסת השעות), משא"כ מהראיה שלו משמע דלשון "שעה" הוא לאו דוקא אלא דר"ל מאורע. ונראה דנחלקו בזה האחרונים.

דהנה, הרז"ה (שם) תמה על הראב"ד שלא מצינו קביעות שעות בלא ימים בכל דברי רבותינו, ולדברי הראב"ד הרי האשה הזאת אסורה כל ימיה באותה שעה, ואין לנו כיוצא בה בכל התלמוד. וע' במקור מים חיים שכנראה כן פ' למעשה בדעת הראב"ד דאסורה כל ימיה בשעה ששית עד שתעקר וסתה. ונראה שגם הח"ד נקט עדי"ז דשעה א' ר"ל שעה מסוימת ביום אבל פ' בע"א דבחודש הבא רק חוששת לשעה ששית באותו יום שראתה בו בחודש שעבר, ובעברה שעה א' נעקר הוסת. אמנם, מהט"ז (סק"ד) מבואר ששעה לאו דוקא הוא אלא דדר"ל מאורע מסוימת כגון אחר טבילתה, ולפי"ז ל"ק כלל קושיית הרז"ה דבדואי אין האשה אסורה כל ימיה דרך אסורה ביום שאירע המאורע. אבל לפי"ז לכאורה וסת השעות היינו ממש וסת האונס כקפיצות דאינה חוששת אלא לאחר שקפצה ומה חידש הראב"ד (ולא עוד הלא לדעת המחבר א"א לקבוע וסת האונס). ואולי כוונתו דאה"י יש גורם חיצוני כקפיצה אבל בשונה מקפיצה דצריכה לפרוש משעת הקפיצה עד סוף העונה, כאן אינה חוששת אחר הטבילה אלא בשעת כניסתה לעיר ותו לא (לא לפניו ולא לאחריו), וע' בסמוך.

עקירת וסת השעות - המחבר כתב דוסת השעות נעקר בפעם א', ויל"ע למה א"צ ג' פעמים כדי לעקור כדן שאר כל וס"ק שאינו נעקר בפחות מג"פ. והאמת היא דע' בכו"פ (סק"ג), והו"ד במחה"ש (כאן) שפ' כוונת המחבר שא"צ לעקרה ע"י שלא תראה כל העונה דנעקר מיד לאחר שלא ראתה באותה שעה, אבל בדואי צריכה ג' פעמים כדי לעקור. אמנם בחוות דעת (סק"א) מבואר דנעקר בפעם א', וכנראה משום שאינו וסת אלימא (ועד"ז כתב הלבוש ע"ש). ונראה פשוט דלמקור מים חיים דחוששת כל יום בשעה ששית דאין הוסת נעקר ע"י שלא תראה ג' ימים זא"ז באותה שעה (דאין דרכה של אשה לראות תוך ג' ימים מוסתה האחרונה), אלא דנעקר בהגיע וסתה שלא באותה שעה אחרת (אפי' בשעה שביעית). והנה, למש"פ הט"ז, וסת זה דומה ממש לוסת הקפיצות וא"ש טפי הלא דנעקר בפעם א', דע' ברמ"א (סעי' יז') שכתב דבוסת האונס הגם שע"י ג' ראיות לא קבעה וסת אבל אכתי חוששת לה פעם א' כוסת שאי"ק (ואפי"ל דגם המחמיר מודה לזה דכ"כ בב"י), וכן א"ש מה שנקר בלי בדיקה.

למעשה, בזמנינו וסת השעות כמעט ואינו נוגע כיון שאין הנשים רואות בשעה מסוימת, ועוד כיון שאין מרגישות ביצירת הדם לכן בדר"כ אין יודעות מתי התחילה הראיה שלה, וכן הרבה פעמים היא מוצאת דם כשקמה בבוקר וא"י שעת ראיתה. וראוי להזכיר שבקרוב לזה נשאלתי ע"י אברך א' שאשתו ראתה פעמיים באותו יום ובאותה שעה ופעם שלישית באותו יום אבל שתיים אח"כ. אמנם, כיון שראתה כל הג' פעמים באותו יום לכן אפי' היתה רואה גם בפעם השלישית באותה שעה ממש אע"כ היתה אסורה כל העונה דאין קביעות השעה עוקרת קביעות העונה וכנ"ל.

סעיף ד'

לא בדקה בוסת קבוע - המחבר סתם כה"א לעיל בסי' קפד' (סעיף טו') דבוסת קבוע אם עברה יום וסתה ולא בדקה אסורה עד שתבדוק, וכן נוהגים גם הספרדים. ומבואר מדבריו ג"כ דאפילו לא בדקה תוך שיעור וסת מסוף העונה אפי' מותרת (דלא כהב"ח ושי"ך שם שהחמירו בזה).

ביאור הא דאשה שאין לה וס"ק מותרת בלא בדיקה בעברה וסתה - הט"ז (סק"ה) הקשה דגם אשה שאין לה וס"ק אסורה לשמש בלי בדיקה כדמבואר בסי' קפד' (סעי' ב') דאשה שאין לה וס"ק אסורה לשמש בלי בדיקה. והאמת היא שהמחבר הביא ב' דעות בזה וסתם דג"פ הראשונים צריכה בדיקה ואח"כ הביא הרמב"ם ורא"ש דבעיא בדיקה כל פעם שמשמש (וע' בלחוי"ש סק"ט שכתב דאה"י לק"מ דדעת המחבר להקל לדניא). וצ"ל דק"ל להט"ז אמאי לא הביא ב' השיטות גם כאן (או דפריך להטור שכתב כלשון המחבר ושם פסק כאביו הרא"ש, או דנקט כדצייד הפמ"ג באו"ח שלד', כז' דרך סתם וי"א קי"ל כסתם אבל בסתם ואח"כ הביא דעת הי"א בשמו כמוש"כ כאן "וילהרמב"ם ורא"ש"י אין דעתו לפסוק כסתם). ותירץ הט"ז דאיירי באשה שיש לה וס"ק וראתה פעם א' ביום אחר דחוששת לוסת זו כוסת שאי"ק אבל מותרת בלא בדיקה כיון שיש לה וסת (וע' בסד"ט וח"ד).

וע' בנקוה"כ שהשיג עליו אבל דבריו סתומין קצת ונחלקו האחרונים בכוונתו. הח"ד (סק"ב) הבין דכאן איירי באשה שאין לה וס"ק אבל אינה רואה פחות מיד' יום אחר טבילתה דעד יום יד' לטבילתה דינה כאשה שיש לה וסת וא"י בדיקה (ע' קפד', ג'), ופעם א' ראתה קודם יד' יום דחוששת לאותו יום כדן וסת שאי"ק אבל א"צ בדיקה לפני תשמיש (וצב"ק לשון הנקוה"כ). והפרי דעה פ' בע"א דכאן מיירי באשה צעירה שמתחילה לראות וכיון שאכתי לא ראתה ג"פ והגם שאין לה וס"ק אבל כיון דתליין שתראה ביום ל' כרוב נשים לכן לעני"ז דינה כדן אשה שיש לה וס"ק וא"צ בדיקה קודם תשמיש. ור' ישראל חיים כהן נ"י העיר דאם זהו כוונתו א"כ איך השיג על הט"ז "דיזה אינו דמשמע דמיירי גם באשה שמתחילה לראות" דלדבריו מיירי רק באשה כזו, ולכן ר"ל ע"פ מש"כ הקו"א להב"ח (קפד', טו'). ושו"מ שכ"פ הלחוי"ש סק"ט) דאיירי באשה בתחילת קביעותה שראתה מכה' לכה' אבל עדיין לא קבעה הוסת בג' פעמים (רק פעמיים) דמותרת לשמש בלי בדיקה (אבל חידוש הוא דלמעשה כבר עברה ועקרה וסתה).

סעיף ה'

הפלגות בדילוג למפרע - הש"ך (סק"ט) כתב דקובעין וסת גם להפלגות בדילוגין למפרע, למשל בהפלגה כט', כח', כז'. אבל הכו"פ (סק"ו) תמה עליו, חדא דהוא כנגד הטבע דאנו רואים שנשים מרחיקות ראיותיהן שרואות לאחר חודש ואח"כ אחר ב' חדשים ואח"כ אחר ו' חדשים וכו', ועוד דנמצא לבסוף שתקרב ראיותיה כ"כ עד שתראה כל יום וזה א"א. וכנראה דר"ל דגם לכתחילה א"א לקבוע וסת כשא"א שימשך זמן רב דא"ל דזהו וסתה כיון שבדאי תשתנה במשך הזמן. ולכאורה יש משמעות בב"י כהכו"פ, שבוסת החודש בדילוג להבא כתב וה"ה בלמפרע, משא"כ בוסת הפלגה בדילוג לא כתב וה"ה למפרע. וא' בששה"ל (ש"ך סק"ט) דאפילו בוסת הדילוג להבא רואים מהנסיין שאינו ממשיך לעולם אלא נפסק אחר כמה דילוגים ושוב חוזר חלילה ואפ"ה בינתיים צריכין לחוש לדילוג כוסת קבוע, וא"כ ה"ה דיש לחוש גם לדילוג למפרע. ואפילו בלא"ה לכאורה יש לפסוק כהש"ך, דהלא בראב"ד (בעה"נ ג', ז') כתב להדיא כוונתה וכדהזכיר הכו"פ בעצמו (אמנם ע' באשכול ס"י לו דמבואר ככו"פ, ולא עוד אלא שהוכיח כן מב' הוכחות שהביא הכו"פ). ולהלכה, קי"ל כהש"ך וכדנקטו התוה"ש (סק"ז), סד"ט (סק"ג), ח"ד (חי' סק"ה), וחכ"א (ק"ב, יד'), וערוה"ש (סעי' ב').

ויש לציין למש"כ הערוה"ש (סעי' יט') דבדילוג למפרע חוששת רק עד יום יח' דשם כלים יא' יום שבין נדה לנדה שהיא מוחזקת בחזקת טהרה. ולכאורה חידוש הוא דהלא בזה"ז אין מחלקין בין ימי זיבה לשאר ימים, ועוד דכאן קבעה וסת ג"פ בימי נדה דקי"ל (לט. תוד"ה מקבע) דחוששת אם הגיע יום וסתה הקבוע בימי זיבה. (ואגב, לפי המבואר בגמ' רק אליבא דרב פפא היה אפשרות כזה דס"ל דמונין ממנין הראוי, אבל להראב"ד הנ"ל לכו"ע יש אפשרות ע"י הפלגה בדילוג למפרע).

דילגה יום א' ואח"כ ב' ואח"כ ג' - לכאורה בפשטות משמע מהש"ך (סק"ב) דרק קובעין וסת הדילוג כשכל הדילוגין שוין, וכ"פ האגר"מ (יו"ד ח"ג, צו', ה'). אבל ע' בפרדס רימונים על הש"ך הנ"ל שכתב דרק כשאנים בשום מהלך אינה קובעת וסת וכלשון הש"ך שכתב פעם אחת יום א' ואח"כ ב' ימים או איפכא, אבל כשמדלגת בסדר שבכל פעם היא מוספת יום א' אה"נ דקבעה וסת. אבל לכאורה מלשון הפרישה (סק"ז) משמע כהאגר"מ, דכתב לאפוקי אם דילגה פעם אחת יום א' ופעם שני ב' ימים דמשמע דאפילו כשיש סדר להדילוג אינה קובעת וסת. ולכאורה ה"ט כדמבואר בלשון המחבר שכתב "בכל ענין שתהא מְשוּה ראייתה קבעה לה וסת" דאשה רק קובעת וסת באופן שראיותה שוות אבל כשאין שוות אין לומר דזהו המערכת הטבעית של האשה הגם שאנחנו רואים איזוהו סדר. ולהלכה הבדה"ש (ביאורים ד"ה שבכל) השאר נידון זה בצ"ע, אבל לדעת הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) יש להקל דלא קבעה וסת.

סעיף ו'

וסת לימי החודש - דעת הרמב"ן בחידושו (סד). דליכא קביעות וסת לימי החודש כיון שאין החדשים שווים (אלא א' מלא וא' חסר) ממילא אין סברא לומר שתראה בכל חודש באותו יום. אמנם רוב ראשונים ס"ל דשייך וסת גם לימי החודש ולהלכה הרמב"ן עצמו (ה', יב') נקט דיש וסת לימי החודש ולא הביא שום חולק וכן פסק המחבר. ולת"ר תמיהת הרמב"ן כתב הרא"ה (בדק הבית ט). דמוזן שהלבנה מופיעה אחר המולד היא פועלת על העולם ולכן אפ"ל שכל חודש היא רואה ביום מסוים לאחר המולד. ויש להעיר דנמצא שהלבנה היא הגורמת לראות אבל לדינא עונת הוסת תלויה בחמה ולכן מונין העונות מנץ לשקיעה. וע"ע בכו"פ במה שהאר"ך לתמוה על הרא"ה. וע"ש במשה"ב להרשב"א שכתב שהשובר שתוקעין בב"ד לקבוע החודש הוא הגורם להתחיל מערכת הטבע כל חודש מחדש. ובזמנינו הגם שאין לנו השופר של ב"ד אבל אכתי יש לנו הלוח שנקבע ע"פ חז"ל (ע"י הלל האמורא) וע"י מתחיל מערכת הטבע כל חודש מחדש.

ראתה בל' לחדש - נחלקו פוסקי זמנינו בראתה ביום ל' לאיזה יום תחוש בחודש הבא, דדעת הגרש"ז"א (משלחן שלמה) שצריכה לחוש ליום א' (שהוא יום לא' מראה זו והוא העונ"ב של הח"ד), אבל החו"ש (סק"ז) ס"ל שאינה חוששת עד שתגיע חודש שיש בו ל' יום. אמנם דעת הגר"ב (שם) להחמיר לחוש גם ליום א' וגם ליום ל' (דשתיהם הם היום הראשון של ר"ח) אבל בשניהם א"צ להחמיר בעונת האו"ז.

וסת לימי השבוע - מבאר באחרונים (ב"ח, ש"ך, ותוה"ש) דא"א לקבוע וסת לימי השבוע אלא כשיש מנין שבועות שוה בין הראיות, למשל בראתה ב' פעמים בהפלגת 29 דנמצא שיש ג' ראיות באותו יום בשבוע וד' שבועות בין כל ראייה וראיה. ויוצא שאשה שראתה הפלגה של 22 או 29 או 36 פעמים קבעה וסת לימי השבוע, וכמדומני שהרבה לא יודעים הלכה זו, וע' בסמוך.

ההבדל בין וסת השבוע לוסת הפלגה - האחרונים התקשו דמ"ש וסת לימי השבוע מסתם וסת הפלגה שראתה אחר 29 יום. וביארו דוסת הפלגות נקבע רק לאחר ד' ראיות וג' הפלגות, ווסת השבוע נקבע אחר ג' ראיות וב' הפלגות (שאין ההפלגה קובעת אלא יום השבוע והרי ראתה ג"פ באותו יום). וכן נ"מ בהרחיקה ראיותה וראתה פעם א' ביום 31 דאי משום הפלגות יש לחשוש 29 מיום שראתה, ואי משום וסת השבוע חוששת 29 מיום השבוע שהיתה אמורה לראות בו (וע' באחרונים עוד נ"מ לדינא). וכיון שיש נ"מ לדינא לכן הוסתפק הכו"פ (סק"ח) מה דינה כשראתה הפלגה שלישית של 29 האם נשאר הוסת השבוע או דנהפך לוסת הפלגה דשכיחא טפי (ואולי יש לחשוש לשתיהן), וע' בח"ד (סק"ד) שהכריע דנהפך הוסת להפלגה. וע' בששה"ל (סק"ג) דדעת הפוסקים נוטה כח"ד והנסיין מוכיח דוסת דימים אינו נמשך הרבה אלא נפסק אחרי כ"פ דלא כהפלגה שנמשך בקביעות.

ולפי"ז מובן למה אין הלכה זו כ"כ ידוע, משום שא"צ לחוש לה אלא לאחר שראתה שתי הפלגות של 29 ואז הפלגה ליום אחר דחוששת גם ליום השבוע אבל בראתה רק פעם א' 29 בין כך חוששת 29, ובראתה ג' פעמים 29 כבר נהפך הוסת להפלגה רגילה.

(ויש לציין שוסת השבוע יותר מחודש אפי' מוסת החודש דלכאורה אין שום סיבה שיום מסוים בשבוע יגרום הוסת (בפרט כשיש הבדל של כמה שבועות בין כל ראייה וראיה), וכתב הלח"ש (סק"ב) דאפי' הראב"ד דס"ל קובעת וסת לימי החודש אבל לא ס"ל דקובעת וסת לימי השבוע).

וסת לימי השבוע שאינם שווים - בביאור מש"כ המחבר דאפשר לקבוע וסת לימי השבוע שאינם שווין כתבו הח"ד (סק"ד) וסד"ט (סק"ד) דר"ל דאם ראתה ביום שלישי ואח"כ ראתה פעמיים לאחר 28 יום אז נמצא שראתה בפעם השני ביום שני ופעם השלישי ביום ראשון, וקבעה וסת לימי השבוע בדילוג (דהיינו שאינם שווים). ויוצא לפי"ז שכל פעם שתראה אשה ב' הפלגות שוות (איזה הפלגה שתהיה) כבר קבעה וסת לימי השבוע שאינם שווים.

אמנם, ע' בסד"ט (סק"א ד"ה לכן) שחזר בו מפ"י זה, וכן דעת השו"ע הרב (קו"א סק"ב בהגה), וס"ל שאין לצרף דילוג (שבועות) וסירוג (ימי השבוע) יחד לקבוע וסת. אבל א"כ צ"ב מהו הכוונה במש"כ המחבר דקובעת וסת לימים שאינם שווים, דהלא גם בוסת החדש ובוסת הפלגות כתב המחבר אותו לשון "שוים ואינם שווים" ובשניהם הכוונה באינם שווים היתה לוסת הדילוג. וע"ש בסד"ט וכן נקט להלכה בבדה"ש (סקמ"ז) דאיירי בראתה בג' שבועות רצופות (ולדינא שקובעין וסת גם בימי נדה) דבכה"ג ליכא אלא וסת הדילוג (של ימי השבוע) בלי סירוג (שבועות) ושפיר קובעת וסת, ודלא כח"ד הנ"ל. וכן הוא דעת הגר"ב (שם) דלמעשה המנהג להקל (דלא כהגר"ש"א ושהב"ל שהחמירו בזה לצרף דילוג וסירוג) וכן עמא דבר. אמנם בוסת החודש נקט הגר"ב דשפיר יכול לצרף דילוג וסירוג כדי לקבוע וסת (אבל אינה מחויב לחשבן הוסתות במחשב כדי למצוא קשר ביניהם). והוסיף הגר"ב דגם לא מצינו שאשה קובעת וסת ליום השנה למשל בראתה ג' פעמים בערב פסח, ולכאורה כוונתו בין ראתה בינתיים ובין לא ראתה בינתיים. אבל יל"ע עד איזה כמות של ימים אפשר לקבוע וסת הפלגה (וע' לקמן בסעי' כז', וע"ע בקפ"ז, יא' דחוששת לחצי שנה).

סעיף ז'

האם נמשך וסת הדילוג לחודש הבא - ע' בפרי דעה (הקדמה לשער ח', ד"ה וראוי) שהסתפק בוסת הדילוג היכא שראתה בכ"י כט' ל' לאיזה יום תחוש בחודש הבא, ומסיק דנראה שתחוש ליום א' וצ"ע. אבל ע' בהפלאה וכן מובא באמרי אברהם בשם החזו"א דבסוף החודש פקע הוסת, וכן ס"ל להלכה החו"ש (סק"ט) ולבושי עז (סק"ז) דא"צ לחוש לא' בחדש הבא. ולכאורה מסברא כן הוא הפשטות, דאמרי שקבעה וסת לראות בכ"כ ימים אחר קביעות החודש (המולד או השופר של ב"ד) ובכל חודש היא מוספת יום א', וא"כ איך יתכן שלאחר שראתה בל' לחודש שהוא שלשים יום לאחר המולד, תראה בא' לחודש הבא שהוא רק יום אחד אחר קביעות החודש, וי"ל. וע' בסמוך.

בוס"ק לדילוג לאיזה יום חוששת כשלא ראתה ביום וסתה - ע"ש בפרי דעה (שם) שהסתפק בעקרה וסתה כגון שלא ראתה בחודש רביעי ביום יט' ובחודש חמישי ביום כ' ובחודש ששי ביום כא' אבל עדיין לא קבעה וסת אחרת, האם אומרים שבחודש השביעי אם תראה ביום וסתה תחזור לקביעותה. ואת"ל שהוסת חוזרת יל"ע באיזה יום נחשב המשך וסתה, יום יט' (שעדיין לא ראתה בו) או יום כב' (שהיא אמורה לראות בו ע"פ הדילוגים של החדשים הראשונים). וע"ש שנוטה שתחוש לכב' כאילו ראתה (וע' בסעיף טז' מה שנתבאר בשאלה זו להלכה למעשה).

ובאמת שאלה זו יש לשאול גם לפני שעקרה וסתה, למשל לאחר שקבעה לדילוגין (טו', טז', יז', יח') אם לא ראתה ביום יט' לאיזה יום חוששת בחודש הבא, ליום יט' שעדיין לא ראתה בו, או ליום כ' שהיא אמורה לראות בו בחודש זה. ולפי הפרי דעה הדין שחוששת ליום כ' כאילו ראתה ביום יט' בחודש שלפניי, וע' בששה"ל (סק"ב) שכן הוא סוגיא דעלמא, והב"ח כתב דכן יש לדייק מרש"י (סד. ד"ה קבעה) שכתב ואסורה ליום יח' לחודש הרביעי וליום יט' בחודש החמישי **וכן לעולם**, דבא לאשמועין דאפי' לא ראתה ביח' חוששת ליט' (וכן הביא הפ"ת סק"ה מהח"ד). ולכאורה כמ"כ יש לדייק לענין הנידון הנ"ל, דנמשך הוסת לחודש הבא דאל"ה לא א"ש הלשון "וכן לעולם" (וכלשון זה הזכיר המחבר ג"כ. ואולי י"ל דע"כ לעולם ר"ל רק עד שתעקרה הוסת, ובסוף החודש נעקר).

וסת הפלגות בדילוג - יש להעיר דלענין וסת החודש בדילוג הביא המחבר מחלוקת רב ושמואל, ולענין וסת הפלגות בדילוג סתם המחבר (סעי' ה') דקובעת וסת בד' ראיות ג' הפלגות וב' דילוגים, ולא הביא מחלוקת בדבר. והאמת היא שיש מהאחרונים שנקטו דשמואל מודה לרב לענין הפלגות בדילוג דסגי בג' הפלגות וב' דילוגים וכן נראה שפי' הבאר הגולה (אות ו') שכתב על דין זה "וכשמואל", וכן יש לדייק קצת בתוס' (סד. ד"ה איתמר) שכתב דבהפלגה דכו"ע אין הראשונה מן המנין, דמשמע דבזה מודה רב לשמואל שאין הראשונה מן המנין ולכו"ע צריך ב' ראיות. והאמת היא שהחזו"א (פרי', ג') נקט דבהפלגות בדילוג לכו"ע בעינן ה' ראיות ד' הפלגות וג' דילוגים וכן דייק הרש"ש (בתוס' שם) שכתב דכו"ע אין הראשונה מן המנין **ובענין שתשלש בדילוג**.

אמנם, רוב האחרונים (ב"ח, פרישה, ט"ז, ש"ך, סד"ט, גר"א, ח"ד, חכ"א) נקטו דגם בהפלגות בדילוג פליגי רב ושמואל. ונראה דכן הוא הפשטות דלכאורה א"ל לשמואל דא"צ ד' הפלגות דהלא לדידה בעינן ג' דילוגים וכדמבאר בגמ' (סד). וליכא ג' דילוגים אלא בה' ראיות וד' הפלגות. ולרב מסברא א"צ יותר מג' הפלגות דכשם שס"ל שקובעת ליום החודש בג' ראיות וא"צ למנות **הדילוגים** אלא **ימי החודש**, כמ"כ בהפלגות א"צ למנות הדילוגים אלא ההפלגות ויש ג' הפלגות והדילוגים אינן אלא לפרט איזה אופן של קביעת וסת ההפלגות קבעתה (ומה שלא ראתה ביום מסוים בחודש אינו מייב אלא תוספת ראיה א' כדי שנדע אורך ההפלגה, אבל א"צ מחייב אלא ג' הפלגות ולא ג' דילוגים).

והנה, בלא ראתה חודש א' ביום וסתה, למשל בראתה הפלגות של ל', לא', לב', לג', ואח"כ לא ראתה ביום לז', בפשטות מונין מיום ראיתה ולא מיום לז' שהיתה ראויה לראות בו (וה"ה בראתה בהפלגה של כז') כדעת רב הונא בדרי"י (לט); אמנם נחלקו האחרונים אם חוששת ללח' שהוא יום א' יותר מראיתה האחרונה, או ללח' שהיא אמורה לראות בו לפי חשבונה. וכד שני היה נ"ל מסברא וכן נקטו כמה מפוסקי זמנינו, אבל המקור"ח (מובא בדרכ"ת סק) נקט בפשיטות שחוששת ליום לח' שהוא יום א' יותר מראיתה האחרונה, ולמעשה תש"ח.

להחמיר כרב ושמואל - המחבר סתם כדעת שמואל, והביא רב כ"א וכתב דיש לחוש לדבריהם ולהחמיר (וע' בב"י שפעם א' ביאר וסת הפלגות בדילוג כשמואל ופעם כרב), וכתבו הב"ח ושאר אחרונים דר"ל דיש להחמיר כחומרות ב' השיטות. וצ"ב אמאי לא אמרי' ספק וסתות להקל. וע' בחכ"א (ק"ב), ה' שכתב דבמקום שחולקין הפוסקים בלי הכרעה ברורה חיישין להחמיר, אבל אכתי צ"ב למה (וגם יל"ע ממשיך השי"ך בס"ק עג' ועה'), וע' בלחז"ש (סקט"ו) שביאר דבכל שיטה יש קולא וחומרא וא"א לתפוס ב' הקולות דהוי תרי קולי דסתרי אהדי ע"ש. ולהלכה, דעת הגר"י (שם) דכל פעם שצריכין לחוש לב' דעות לחומרא א"צ להחמיר לחומרות האוי"ז, הכו"פ (לאסור כל הכד' שעות של העונ"ב) והחזו"ד (לחוש ליום לא' כעונ"ב).

סעיף ח'

וסת לימי החודש בדילוג חלילה - המחבר הביא הדין של הר"ח (אליבא דרב) דבראתה טו' טז' יז', טו' טז' יז', טו' יז' קבעה וסת לימי החודש בדילוג חלילה. וכנראה שהגם שלא נקטו הראשונים כהר"ח בביאור הגמ' אבל להלכה אם ראתה באופן זה בודאי קבעה וסת וכמוש"כ הרשב"א להדיא (תוה"ב יד:), וכן פי' הפרישה דין זה ע"פ שיטת הר"ח. אמנם, הב"ח והשי"ך ס"ל (ובפשטות כן הוא הביאור בהט"ז) דדברי הר"ח נדחו מדינא, ואעפ"כ אם ראתה בימי החודש בדילוג חלילה קבעה וסת, אבל לא וסת א' כדעת הר"ח אלא ג' וסתות של ימי החודש השווה בסירוגין, שקבעה וסת לראות ביום טו' כל חודש שלישי, וביום טז' כל חודש שלישי אחריו, וביום יז' כל חודש שלישי אחריו.

וסת הפלגות בדילוג חלילה - ע' בששה"ל (ש"ך סק"כ) דוסת הדילוג חלילה שייך רק בוסת החודש דאין הראיה שבנתיים מבטלת החששות האחרות ושייך ב' וסתות, אבל בהפלגה הראיה שבנתיים מבטלת הקודמות, וכ"פ הגר"י (קונטרס זרע שמואל). ולפי"ז מבואר כמו שהזכרנו בעבר דלא כל סדר קובעת וסת. אמנם, ע' בבד"ה"ש (ביאורים ד"ה ראתה) שכתב דלכאורה שאלה זו תלויה בשאלה הנ"ל אם יש כאן ג' וסתות או וסת א', דאת"ל שיש כאן ג' וסתות כלאור כל וסת עוקרת הראיה שלפניה משא"כ אם הכל וסת א' י"ל שכן דרכה וכן צידד ההפלאה דלר"ח קובעת וסת הפלגות בדילוג חלילה.

עקירת וסת הדילוג חלילה - הנה, לא מצינו בראשונים ואחרונים שביארו איך עוקרים וסת הדילוג חלילה של הר"ח, האם לאחר ג' חדשים שלא ראתה באותו יום או רק בטי' חדשים (ונראה דד"ז תלוי בביאור דברי הר"ח למה צריך לדלג חלילה), לכאורה הפשטות הוא שצריך ט' חדשים לעקרו כיון שהכל וסת א' הבנוי ע"י ג' חטיבות של ג' ראיות. ונראה דאפי' אם הביאור במחבר הוא כהשי"ך ודעימיה שקבעה ג' וסתות ג"כ צריך ט' חדשים לעקור כולם, אבל מ"מ יש נ"מ ביניהם בענין שרק עקרה וסת א', למשל אם לאחר שקבעה וסת המשכה וראתה טו' כ' יז', טו' יג' יז', טו' ח' יז', דלש"ך עקרה הוסת של יום טז' ועדיין חוששת לטו' ויז' (וע' בלחז"ש שהסתפק בזה) ולר"ח לא עקרה אפי' חלק מהוסת. וכן נראה דיש נ"מ אם לאחר שקבעה לא ראתה בחודש הבא ביום טו', דלהר"ח תו א"צ לחוש לב' חדשים להבא ביום טז' ויז' דכבר נעקרה חטיבה זו של ג' ראיות, משא"כ להשי"ך עדיין צריכה לחוש לטז' ויז'. ולהלכה משמע שהפוסקים נקטו כהשי"ך, וכ"פ הגר"י (שם). [והגם שיל"ע למה נקטו כהשי"ך כיון דלא פליגי הראשונים על דין הר"ח, ולא עוד אלא לשון המחבר משמע כהר"ח שכתב "קבעה וסת לדילוג חלילה" ולשי"ך אי"ז וסת לדילוג חלילה אלא ג' וסתות שוות בסירוגין, אבל כנראה עדיף לפרש שדין המחבר קאי לכו"ע ואם ננקוט כהר"ח יוצא שדין זה אתיא רק אליבא דרב ולא אליבא דשמואל, וע'].

סעיף ט'

וסת הסירוג - המחבר כתב הדין של וסת החודש בסירוג פעמיים, כאן ובסעיף יב', ולכן תמחו האחרונים על הט"ז שכתב כאן (סקי"א) דלשמואל בעינן עוד סירוג א' והוא עצמו בס"ק שאח"ז כתב דבוסת לסירוגין לכו"ע סגי בג' ראיות (כלשון המחבר שכתב ראיה ראשונה מן המנין **לדברי הכל**). וכן יל"ע למה לקמן הזכירו המחבר כוסת **הסירוג** וכאן הזכירו כוסת **הדילוג** (ואה"נ כל **דילוג** צריך ג' דילוגים לדעת שמואל וכמוש"כ הט"ז), ובכלל צ"ב למה הכניס וסת הסירוג באמצע כל דיני וסת הדילוג, וצ"ע (וע' משי"כ הח"ד, פרי דעה, ופרד"ר להגיה ולתרץ דעת הט"ז, ואכתי צ"ב). וע"ע בענין וסת הסירוג מה שנתבאר לקמן בסעיף יב'.

סעיף י'

וסת החודש בדילוגים שאינם שוים - כתב המחבר דבראתה בטו' ניסן טז' אייר יוח' סיון לא קבעה וסת, ויל"ע למה, דהלא היא דילגה יום א' ואח"כ ב' ימים ולדעת הפרדס רימונים (שפתי חכם סקי"ב) קבעה וסת בכה"ג, ולכאורה מכאן ראיה גדולה להאגר"מ (שנקט בפשיטות דבהפלגות כה"ג לא קבעה וסת, ע' לעיל סעיף ה'). אבל יש לדחות דהכא גם בימי החודש ליכא קביעות בג' ראיות אפי' לרב, דרק כשהדילוגים שוים אפי"ל דבג' ראיות קובעת וסת אבל הכא לא רואין שום וסת בג' ראיות אלו, דהלא על הרוב בכל ג' ראיות אפי"ל דיש סדר, למשל ראתה ב' ניסן, ד' אייר, ט' סיון (או הפלגות של כט', לא', לו') די"ל דאולי היא הוסיפה ב' ימים ואח"כ הוסיפה ג' ימים למה שהוסיפה פעם ראשונה, ואח"כ יש לחוש שתוסיף ד' ימים למה שהוסיפה פעם שניה ותראה ליום טו' תמוז' (או הפלגה של מו') ולכן לא חששו עד דאיכא לכה"פ ג' דילוגים כסדר.

סעיף יא'

ביאור הא דאין חוששין לדילוג בפ"א - בפשטות ה"ט דאין חוששין לוסת הדילוג אחר פעם א' משום דהוא מילתא דלא שכיחא, וכן נקט הכו"פ (סק"א) ובדומה לוסת השעות שאין חוששין לה בפעם א' ואחר ג"פ חוששין לה. אבל יל"ע קצת דא"כ אמאי לא אמרינן דנעקר ג"כ בפעם א' כוסת השעות. ואפ"ל דאח"כ הכו"פ לשיטתו שצידד דוסת השעות צריך ג"פ לעקרו, אבל אכתי צ"ב מעוד אחרונים שפי' ככו"פ ולא כתבו בוסת השעות דצריך ג' פעמים. אמנם, אם הביאור בוסת השעות הוא כמוש"פ ה"ט (סק"ד) דר"ל מאורע מסוימת ג"כ א"ש מה שנעקר בשעה א' כדין שאר וסת האונס (בסעי' יז') וכמוש"פ לעיל בסעיף ג'.

והנה, ע' במקור מים חיים שצ"ן להראב"ד שפי' דה"ט דאין חוששין לוסת הדילוג אחר פ"א כיון שסוף הוסת מתיר תחילתו, ור"ל שיום זה שהיא חוששת לו לא ישאר קבוע אלא יעקר בחודש הבא ואין חוששין אלא ליום שתשאר קבוע לבסוף. וצ"ב דהלא היא תמיד חוששת "לחדש ועוד יום אחד" וזה לא יעקר לבסוף. ונראה כוונתו, דע' ברש"י (סג: ד"ה זה וזה) שביאר הא דחוששין לוסת גם אחר ראייה א' ה"ט דשמא מעכשיו וסת קבוע וסת ליום זה, דמשמע רק כשתקבע יום מסוים צריכין לחוש לה, וכאן שלא תקבע יום מסוים א"צ לחוש לוסת שאי"ק. והנה, ע' בסוגה בשושנים תמה על הכו"פ הנ"ל למה הוצרך לחדש טעם מדנפשיה (דהוי מידי דלא שכיחא) אחר שכבר כתב הראב"ד טעם הדבר, ואולי י"ל דטעמו של הראב"ד לא יתיר אלא וסת הדילוג אבל אכתי צ"ב למה בוסת הסירוג (בסעי' יב') אין חוששין בפעם א' דהלא שם אין סופו מתיר תחילתו, וע"כ צ"ל דבוסת דלא שכיחא אין לחוש אחר פ"א (וא"ש לפמ"ש רש"י הנ"ל דכל החשש היא שמא תקבע יום זה ולמילתא דלא שכיחא אין לחוש מתחילה).

סעיף יב'

וסת הסירוג - ע' בבד"ש (סקפ"א) שביאר דלא נכתב סעיף זה אלא לדבר שנתחדש בה שאין חוששין לוסת הסירוג עד שתקבענה ג"פ. והנה, מקור דין זה הביא הבי"מ מהראב"ד שכתב דגם שמואל מודה בוסת זו דנקבע בג"פ. וצ"ב קצת דהלא למעשה ליכא אלא ב' דילוגים (מר"ח ניסן לר"ח סיון ומר"ח סיון לר"ח אב) ומ"ט מודה שמואל. ובאמת יש חולקין וס"ל דאח"כ לשמואל צריך עוד ראייה כמו שכתב הראב"ד עצמו, אבל צ"ב מא"ל בדעת החולקים וכדק"ל הלכה למעשה. וכנראה דהביאור הוא ע"פ משי"כ הראב"ד שם דרב ושמואל נחלקו לאיזה וסת יש לדמות וסת החודש בדילוג האם יש לדמות לוסת החודש או לוסת ההפלה, דרב ס"ל דטו', טז', יז' דומה לוסת החודש ונקבע בג' פעמים, ושמואל סבר דכיון שאינה קובעת וסת לטו' בחודש או לטז' בחודש אלא לימי החודש בדילוגים, לכן אין רואין סוג הוסת אלא כשמתכללים על ב' ראיות ביחד (ובדומה לוסת הפלה) דאז רואים שהיא מדלגת, ולכן כשם שצריכה ג' הפלגות לקבוע וסת ה"ה שצריכה ג' דילוגים. אבל בוסת השוה שתמיד היא רואה בר"ח, כיון שקובעת לאותו יום א"צ להסתכל על עוד ראיה לדעת לאיזה יום בחודש תקבע, וסגי להסתכל על הסירוג שרק מגלה לאיזה ר"ח לחוש, לכן ס"ל לשמואל דסגי בג' ראיות כשאר וסת לימי החודש. **ראתה ד' פעמים בסירוג -** יש להסתפק בראתה ד' פעמים בסירוג (גם בר"ח תשרי) דאז בנוסף להוסת החדש לסירוג יש ג"כ וסת קבוע להפלגות של נט' יום, ויל"ע איזה וסת נתפוס כעיקר, דלדינא יש נ"מ ביניהן בשנה (הדומה לשנה שעברה) שחשון מלא דאז יוצא הפלגת נט' (מראיתיה האחרונה בר"ח תשרי) בל' חשון ולא בא' כסלו. וכן נ"מ בלא ראתה בא' בחודש לאיזה יום תחוש בחדש הבא דאם קבעה וסת לסירוג אז צריכה לחוש לא' שבט אבל את"ל דקבעה וסת להפלגות א"כ צריכה לחוש ליום נט' מיום ראיתיה. ולכאורה אם אזלי בתר הוסת השכיח טפי, א"כ יש לה לחשב כפי וסת הפלגות דהלא וסת הסירוג אינו שכיח, אבל עדיין יל"ע דגם הפלגה גדולה של נט' יום אינו שכיח, וסו"ס יש לוסת הסירוג דין של וסת החדש שהוא שכיח ג"כ (אבל יל"ע דהלא להרמב"ן לא שייך וסת החדש כלל), שו"מ שהסתפק בזה הדגול מרבבה (תנינא) לקמן בסעי' יב'. ולמעשה ראיתי בששה"ל (סעי' ט', סק"א) שנקט דצריכה לחוש לשניהם וכשתגיע לחדשי חורף שאין החדשים בסדר של א' מלא וא' חסר אז יתברר איזה וסת קבעה.

למה אינה חוששת לר"ח אב משום הפלגה של נט' יום - האחרונים התקשו בדברי המחבר שכתב דא"צ לחוש לר"ח אב דהגם שמדין וסת הסירוג אינה חוששת אבל משום וסת הפלגה של נט' יש לה לפרוש בר"ח אב. ואפשר לדחות דאח"כ בנידו"ד צריך לחוש ורק התייחס המחבר לוסת הסירוג דלזה א"צ לחוש בפעם א'. ויש לציין למה שצידד הדגול מרבבה (שם) דמילתא דלא שכיחא היא שתפליג הפלגה כ"כ גדולה וא"צ לחוש לה לכתחילה (נ"ש, ויש לדון בזה הרבה). אמנם ע' בתפ"ל"מ והפלגה (בהגהות שו"ע שבהוצאת מ"י) שכתבו דע"כ צ"ל דכאן איירי בראתה עוד ראייה בין ר"ח סיון לר"ח אב דנעקר ההפלגה הראשונה של נט', ומצד וסת הסירוג חידש המחבר דא"צ לחוש בפעם א' (וצ"ב דבפשטות דעת הבי"מ דחוששין להפלגה מראיה הראשונה הגם שראתה בינתיים וכדלקמן בסעיף יג' ע"ש). וע' בסמוך.

ראתה בחדשים שסירוג - יל"ע אם אפשר לקבוע וסת לימי החודש בסירוג כשליכא קביעות בחדשים שסירוג למשל ראתה בטו' ניסן, יג' אייר, טו' סיון, ח' תמוז, טו' אב. ולפום ריהטא ליכא מקום לחלק דכיון שהקביעות הוא לחדשים בסירוגין למה יגרע מה שראתה בחדשים שאינם חלק מוסתתה, וכ"פ הבד"ש (סק"ע) והביא דכן מוכח מהתפ"ל"מ והפלגה (הנ"ל) וכ"פ הגר"יב (שם). אבל ראיתי מובא בשם הגר"ש זצ"ל דבכה"ג לא קבעה וסת. ואולי ה"ט משום דא"ל שמערכת הטבעית של האשה היא שחצי מהזמן יש לה קביעות וחצי הזמן אינה קבועה כלל.

סעיף יג'

הקדמה לסעיף - סעי' זה הוא א' הסעיפים הכי מרכזיים בהלכות נדה בכלל, ובהלכות וסתות בפרט, ויש בו כו"כ נידונים הנוגעים מאד למעשה, כולל איזה יום הוא עונ"ב ואם אפשר לעקרו, אם הפלגה קצרה עוקרת ארוכה, באיזה עונה קובעת הוסת, האם אפשר לקבוע וסת כשתמיד רואה ביום מסוים אבל יום זה אינו תחילת ראיתיה, והאם אפשר לקבוע ב' וסתות יחד.

הפלגה קצרה עוקרת ארוכה - כל האחרונים נו"נ בדברי הרמב"ן שכתב דאשה שראתה בר"ח ניסן וכ' ניסן, אם לא תראה בר"ח אייר חוששת לט' בו, דמדויק דאם תראה בר"ח אינה חוששת לט' בו, ויל"ע למה. והנה, בראתה ר"ח ניסן כ' ניסן ור"ח אייר, יוצא שיש ב' הפלגות א' של עשרים יום וא' של יב' יום, ויל"ע אחר שראתה הפלגה של יב' יום איך מתייחסים להפלגתה הראשונה של עשרים ויש בזה ג' אפשרויות. א) אכתי חוששת להפלגת עשרים דהאופן היחידי לעקור וסת הוא להגיע לאותו יום ולא לראות, ולכן חוששת לעשרים יום מכ' ניסן שהוא ט' אייר. ב) בודאי חוששת כנ"ל אבל מראיתיה האחרונה שהיתה בר"ח שהחשש הוא שתתרוקן דם וסתה עשרים יום אחר ראיתיה. ג) שאינה חוששת לה כלל כיון שהוכיחה שאינה מתמלא ונופצת בעשרים יום אלא ביב' יום ורק ביום החודש צריך להגיע לאותו יום ולא לראות. ונחלקו בזה האחרונים.

לפי הדרכי משה גם בראתה בר"ח אייר חוששת לט' בו, וכן מבואר בדעת הבי"מ שכתב דא"צ לחוש לט' אייר כיון שראתה פעמיים בר"ח אין חוששין לראיתיה כ' בניסן, ומדויק דאילו ראתה בב' אייר ולא בר"ח בודאי היתה חוששת לעשרים יום מכ' ניסן. ודעת הבית מאיר דחוששת לעשרים אבל רק מראיתיה האחרונה וכדין עונ"ב שכל פעם שרואה היא חוששת לל' יום מראיתיה האחרונה ואינה חוששת כלל לעונ"ב מראיתיה שלפניי"כ (כמוש"כ כל האחרונים ודלא כט"ז סק"ז). ודעת הש"ך דנעקר העשרים לגמרי (ובעזה"י"ת בסעי' יד' נראה שגם הש"ך מודה דלא נעקר כשיש לה וסת קבוע).

ויש לציין שדעת ה"ט דחוששת לשניהם, ליום עשרים מכ' ניסן וגם לעשרים מר"ח אייר (גם אילו לא היה כ' אייר היום החודש) וצ"ב דלכאורה הוי תרתי דסתרי דאם מונין מכ' ניסן ע"כ זו היתה עיקר ראיתיה וראית ר"ח רק היתה תוספת דמים, ואולי צ"ל דמספקא ליה אם ראית ר"ח היתה תוספת דמים או ראית רגילה ולכן חוששת לשניהם.

ויש לציין שרק אפשר להבין את הד"מ שאפשר לקבוע וסת החודש ווסת הפלגות בבת א' לשיטתו דאכתי חוששת לראיתיה הראשונה הגם שראתה אח"כ, דא"ל"ה כבר עקרה הפלגותיה בראית שבינתיים.

קביעות וסת בעונה א' - ע' באגר"מ (ח"ג, מח') שפסק דאשה צריכה לפרוש מבעלה כל היום אם היא רגילה לראות בין ביום ובין בלילה וכדמצוי ביותר אצל הנשים שלנו דעונה דידה כעונה אריכתא דמי דהיינו כל מעת לעת. והגם שכתב כן לענין פרישה סמוך לוסת ולא לענין קביעות וסתות, אבל ראיתי בספר רשומי אהרן (להגר"א פעלדר) ששמע מהאגר"מ דבזמננו שדרך הנשים לראות ביום ובלילה יכולה לקבוע וסת מיום ללילה. למעשה, לענין פרישה ביום הוסת לדעת הגר"יב (קונטרס זרע שמואל) לא נתקבל חומרת האגר"מ, ונראה דכ"ש הוא לענין קביעות וסתות, וכן עמא דבר.

וסת הפלגות לפי מספר העונות - הפ"ת (סקי"ג) הביא מהשואל להנוב"י (הג"ר דוד טעבלי זצ"ל) שהעיר דהמחבר איירי בוסת לימי החודש, אבל לענין וסת ההפלגות הגם שאין האשה קובעת וסת אא"כ כל הראיות היו באותה עונה (כדין וסת החודש) אבל לענין החיוב פרישה בהתחלת קביעות הוסת לכאורה יש למנות מספר העונות. למשל, אם ראתה ביום ואחר כח' ימים ראתה בלילה נמצא שהפלגה נ' עונות וא"כ יש לה לחוש לכשיגיע שיעור נ' עונות מראה השניה, ויוצא שהיא חוששת בפעם הבאה לעונת היום של יום כז'. (ובעיקר דברי השואל העיר הלחוי"ש (סקל"א) דכל הטעם שחוששת לושת שא"כ הוא משום שמא תקבע וסת כזו, משא"כ כאן לא תקבע וסת בעני"ז כיון שלא יהיו הראיות בעונות שוות. ויל"ע לפי"ד איזה מקום יש לחשוש לעונת האו"ז שהוא לפני עונת ראתה).

והנה, הגם שהנוב"י שיבח סברתו מאד וכן הוסיף לתמוה על מה שלא העירו הקדמונים בזה, אבל כתב דלהלכה מבואר בראשונים דלא כוותיה, שלא מונין עונות אלא ימים ואח"כ קובעים לאיזה עונה יש לחוש כפי ראייתה האחרונה. אמנם, טעמא דמילתא לא ברירא. וכנראה שהפ"ת הבין דיש לחלק בין וסת לימי החודש ווסת ההפלגות, אבל אינו ברור כוונתו והוא עצמו הסיק שאכתי דבריו צריכין תבלין. וע' בלחוי"ש (שם) שביאר שהנוב"י התכוון לענין אחר דיש לחלק בין הראיה שממנה מונין ההפלגה ובין הראיה שלאחר מספר ימי הפלגתה, וכראה לדבר הביא הנוב"י מש"כ הרא"ה דוסת החודש ממוולד הלבנה מניין לה, ואם מולד ניסן היה ביום וראתה ביום מחשבון המולד ביום, צריכה היא לחוש לטו' ממוולד אייר וג"כ ביום שהרי הראיה היה ביום, וצ"ב דהרי מולד אייר היה בלילה ואין העונות שוות, ומזה מוכח שעל דבר שהוא מופלג ממנו אין אנו משגיחין, רק על מספר הימים ולא על מספר העונות. **אבל** ע"ש שהתקשה הלחוי"ש למה הוא כן, דכיון שאנו אומרים אשה זו דרכה לעכב בה דמים כך וכך ימים ועונות, מני"ל לומר עוד דדוקא גם הלילה או היום גורמים. וע' בשו"ת שבה"ל (ח"ג, קכה') שביאר דאה"נ צ"ל דיש ב' גורמים בוסת ההפלגה, מספר הימים וגם העונה (ויש להוסיף דע"כ כן הוא דאליה למה בהפלגות פורשין כפי העונה, דטפי הו"ל לפרוש תמיד שש שעות לפני ושש אחרי שעת וסתה ואפי' האביאסף לא ס"ל כן בימי ניסן ותשרי) ונראה דיש לדמות ד"ז לושת המורכב מימים וקפיצות שכשמגיע יום מסוים אכתי צריך הקפיצה להוציא הדם וה"נ בהפלגות אכתי צריך לכתב העונה להוציא הדם כיון שיש נשים העולות לראות בעת מציאת השמש ויש בעת העדר השמש.

וע"ש בשבה"ל שכתב דיתכן דאם למעשה השווה ראיותיה במספר העונות גם הנוב"י יודה דקבעה וסת, וכן נקטו להלכה התפלי"מ והגר"ז (סקל"ו), וכן צידד השבה"ל (סק"א) עצמו למעשה דכשנקבע במספר עונות שזה הוא וסת לעונות לחומרא. אמנם, מסתימת הפוסקים משמע דתלוי לגמרי בימים ואין קובעין וסת אא"כ כל ג' הראיות היו באותו יום ובאותה עונה, וכן נקט הבדה"ש (סקצ"ב), וכן עמא דבר שאין חוששין למספר העונות אלא למספר הימים.

בעני"ב לאיזה עונה חוששין ("הפלת"י) - הנה הכרתי ופלתי (סקט"ו) חידש דכיון דהחשש של עונ"ב אינו מיוסד על הפלגה שכבר ראתה, אלא הוא זמן ההפלגה של סתם נשים ממילא היא חייבת לפרוש כל מעלי"ע של יום שלשים דאין אנו יודעים אם ליל ל' יביא הדם או יום ל'. וביארו הפוסקים כוונתו ע"פ הנוב"י דלעיל דכיון דלהפלגות בעינן ד' ראיות, ואפי' ראתה בפעם הראשונה ביום ובג' ראיות שלאחר ההפלגות ראתה בכולן בלילה ג"כ קבעה וסת, ולכן בחשש עונ"ב שהחשש הוא שמא מעכשו תקבע וסת כסתם נשים שיש להן הפלגה של ל' יום היא צריכה לחשוש גם ליום וגם ללילה, דכבר נתבאר לעיל דיש ב' אפשרויות שע"י היא יכולה לקבוע וסת לשלשים, דבין שתראה בעוד שלשים יום ביום ובין שתראה בלילה אפשר לקבוע וסת לשלשים ולכן יש לחשוש לשתיהן.

ויש להעיר דאם כדבריו למה סתמו כל הקדמונים שלפניו ולא הזכירו ד"ז (וע"ש שהוא עצמו העיר בזה קצת. ולכאורה צ"ל דהיה להם כדבר פשוט ולא הוצרכו אפי' להזכירו). אמנם ע' בסד"ט (סוסי"ק לא') דפליג על הכו"פ וכתב דאינו יודע הכרע לדבריו (וכן מבואר בב"ח ריש סי' קפט'). וכנראה דס"ל דהחשש של עונ"ב הוא שמא תפליג כדרך שאר נשים שהן רואות בהפלגות ל' יום ולכן חיישין שתפליג ל' יום מאיזה עונה שהיא עומדת בה עכשו, ובפשטות כן נקטינן מעיקר הדין. אמנם, כו"כ מפוסקי זמנינו כתבו דנוהגים להחמיר כהפלתי. ובאמת, למעשה אינו חומרא כ"כ גדולה כיון שאם וסתה ביום אז בלא"ה הרבה נוהגים להחמיר כהאו"ז לאסור הלילה שלפנ"כ, ואם וסתה בלילה אז בלא"ה בדרכ"כ אין משמשין ביום. ואולי יש נ"מ לענין חו"י לכתחילה. ובמקום הצורך כליל טבילה וכל כיוצא"ב תשי"ח.

לחשוש לעונת האור זרוע בעונ"ב - אלאו שמחמירין לחוש לשיטת הכו"פ לפרוש מעלי"ע בעונ"ב כתבו רוב הפוסקים דא"צ לפרוש גם ביום כט' מחמת עונת האו"ז כיון שכל החשש של עונ"ב הוא שבודאי תראה ביום ל' או ביום או בלילה, וא"כ ודאי לא תראה לפני יום שלשים וב' חומרות אלו הן תרתי דסתרי אהדי וכן מטו משמיה דהגר"ש זצ"ל (וכ"פ הגר"ש שם) דלהחמיר כב' חומרות אלו ביחד הוי בגדר כסיל בחושך הולך. אבל כתבו כמה פוסקים דאם היא חוששת ל' מחמת שהוא יום וסתה ממש אז יש להחמיר לעונת האו"ז דאז יתכן שתקדים לראות קודם אותו יום קצת.

יום עונה בינונית ("החוות דעת") - השי"ך (סק"ל) האריך להוכיח דעונ"ב הוא היום שלאחר ל' שהוא יום לא' לראיתה הראשונה, אבל הוכיח מכמה מקומות בראשונים ופוסקים שכתבו דחוששת ליום החודש ולא הזכירו עונ"ב ולא הזכירו עונ"ב דע"כ כוונת חז"ל דיום החודש הוא עונ"ב כיון שבסתם חנשים הוא יום לא' (ויש להעיר דהרמב"ן פשיטא ליה דסתם נשים קובעות להפלגת מספר ימים וכן מבואר בלשון הטושי"ע בריש סי' קפד', והשי"ך נקט איפכא דסתם נשים רואות לימי החודש). אמנם, הח"ד (סקי"ב) נקט כפשטיה דהשי"ך דעונ"ב הוא תמיד יום לא' (ול"ק מהרמב"ן).

להלכה, הגם שיש משמעות בכמה ראשונים כהשי"ך וח"ד אבל רוב גדולי האחרונים (ב"י, ד"מ, ב"ח, לבוש, פרישה, שלי"ה, ט"ז, חכ"צ, כו"פ, גר"ז) כתבו דעונ"ב הוא יום ל', וכן נקטינן מעיקר הדין. אבל למעשה כמעט כל פוסקי זמנינו כתבו דיש לחוש לשיטת הח"ד לפרוש גם יום לא' בתורת חומרא (ובאגרא"מ ח"ג, נ' נראה שנקט כוותיה מעיקר הדין), וכ"פ הגר"ש (שם) דלהלכה קי"ל דהוא יום ל' אבל ראוי להחמיר גם להח"ד. וע"ש שהוסיף דיכולים להחמיר גם כהכו"פ לאסור כל המעלי"ע (הגם שבדרכ"כ לא מחמירין ב' חומרות יחד) אבל הכל לפי משקל החסידות. וכן כתב דנכלל בחומרא זו דדינו כעונ"ב שאם לא בדקה אסורה עד שתבדוק. ויל"ע באשה שיש לה פצעים באו"מ ורק בודקת כפי ההכרח האם עדיף לבדוק ביום ל' שהוא עונ"ב מעיקר הדין או לחכות ולבדוק ביום לא' לחשוש לח"ד, ובפשטות יש לבדוק ביום ל' (ואם יום לא' הוא יום החודש תשי"ח מתי לבדוק). אבל כיון שחוששין רק בתורת חומרא לכן כתבו הפוסקים דבמקום הצורך מקילין (כגון בליל טבילה חופה ויציאה לדרך וכל כיוצא"ב) ותשי"ח.

ראתה בינונית אם עדיין חוששת לעונ"ב - הטי"ז (סקי"ז) נקט דבראית בא' ניסן וכי ניסן עדיין צריכה לחוש ל' ניסן מדין עונ"ב. ותמהו האחרונים (סד"ט, ח"ד, ורעק"א) דכיון שראתה אח"כ בכי ניסן תו א"צ לחוש לעונ"ב אלא מראיתה האחרונה. וע' בעצי לבונה שביאר שהטי"ז טעמיה אזיל, וכשם שבראית אחר כי ניסן ברי"ח אייר ס"ל ל' עדיין חוששת לטו' אייר משום הפלגת עשרים מכי בניסן, כמו"כ לענין עונ"ב אין הראיה של כי ניסן מפסקת שלא תצטרך לחוש ליום שלשים מאי ניסן. אבל ע' בח"ד (הו"ד בפ"ת) דעונה בינונית שאני דאסור מטעם וכי לעולם לא תראה, והכא שכבר ראתה לפני כמה ימים בכי ניסן ליכא למיפרך וכי לעולם לא תראה (וכנראה דס"ל להטי"ז דחשש עונ"ב מטעם שרוב נשים רואות ביום זה ולא משום וכי לעולם לא תראה). ולהלכה קי"ל כאחרונים הנ"ל דלעולם מונין עונ"ב מהראיה האחרונה.

עקירת עונ"ב - השי"ך (סק"ל) הביא מש"כ הלבוש (סעי' יג') דדין עונ"ב כוס"ק שאינה נעקרת בפעם א', וכתב עליו השי"ך דאינו נכון כלל. והנה, נחלקו האחרונים בכוונתו. יש שפירשו (כ"י שפי' החוט שני סקי"ב) בדעת הלבוש שר"ל דאשה שראתה פעם אחת ביום ל' אמרי' דהעונ"ב הוי לה כוסת קבוע וצריך ג' פעמים לעקרו, וע"ז השיג השי"ך דאפילו ככה"ג נעקר בפעם א'. וצ"ב דאפי' אם נעקר בפעם א' אבל כל חודש היא צריכה לחוש לעונ"ב מחדש ומהו הנימ דנעקר בפעם א', וצ"ל דאיירי שיש לה וס"ק ליום אחר דאינה צריכה לחוש לעונ"ב אבל אם ראתה פעם אחת ביום ל' צריכה לחוש לה לשלשה חדשים כאילו קבעה לה וסת אחר.

אמנם, ע' בח"ד (סקי"ב) שהבין דהשי"ך מחמיר, דהלבוש ס"ל דכל כמה שלא ראתה ביום ל' ג' פעמים תו א"צ לחוש לעונ"ב כלל, ולדעת השי"ך אינו כן אלא אפי' נעקר כמה פעמים עדיין צריכה לחוש כל חודש לעונ"ב, והטעם הוא כמוש"ב בששה"ל וכמוש"כ הראשונים דבכל חדש עדיין יש לשאול וכי לעולם לא תראה (וכנראה הלבוש פ"י החשש עונ"ב מטעם שכן הוא ראית רוב נשים ואשה זו הוכיחה שאינה כהרוב).

וע"ע בפרדס רימונים (שפ"ח סק"ל) שביאר בע"א, דלדעת הלבוש אפילו לא ראתה ביום לי' עדיין צריכה לחוש ליום ס' וליום צ' וכדעת ה"י (סקל"א) באשה שיש לה וסת' לעשרים ולא ראתה בכ' דעדיין צריכה לחוש למי' וס', ולהשי"ך כל כמה שלא ראתה פעם א' וס' א"צ לחוש כלל עד הראיה הבאה. ולהלכה כתבו הפוסקים דנקטינן כהשי"ך וחוששין לעונ"ב לאחר כל ראייה ואפי' אם כמה פעמים לא ראתה בעונ"ב (דכל חודש איכא למיפך וכי לעולם לא תראה, וגם יש לחשוש אולי מחודש זה היא תתחיל לראות כרוכב נשים), וכן עונ"ב נעקרת בפעם א' שא"צ לחוש ליום ס' (דאפי' יש לה וסת' ממשי לא קי"ל כהט"ז דבלא ראתה ביום כ' חוששת ליום מ'), ואפי' ראתה פעם א' ביום שלשים אין דינה כוסת קבוע שצריכה לחוש לה' ג' פעמים.

קביעת וסת לימי ר"ח - ה"ב"ח נקט דהגם שלכתחילה אם ראתה ביום ראשון של ר"ח אינה חוששת בחודש הבא גם ליום השני של ר"ח מחמת השם ר"ח אבל אם למעשה ראתה בא' בניסן ואח"כ בל' ניסן שהוא יום ראשון דר"ח אייר, יש לחוש שמא יום ר"ח הוא הגורם לה וכ"כ דאם תראה גם בר"ח סיון דקבעה וסת וחוששת לשני ימים של ר"ח תמוז. וע' בערוה"ש () שנקט כוותיה לדינא וכן פסק בששה"ל (), אמנם רוב הפוסקים לא העתיקו דין זה ולדעת הגרי"ב (שם) לא קי"ל כה"ב"ח בזה, וכן עמא דבר.

האם הפלגה קצרה עוקרת ההפלגה ארוכה (להיבית מאיר') - ע' מה שהקדמנו לסעיף זה דנחלקו האחרונים בביאור דעת הרמב"ן שכתב דבראית בר"ח ניסן וכ' ניסן, אם לא ראתה בר"ח אייר חוששת לט' אייר. דיש להקשות מ"ט רק בלא ראתה בר"ח אייר חוששת לט' בו דאפי' בראתה בר"ח אייר הוי"ל לחוש לט' בו כיון שעדיין לא עקרה החשש של הפלגת עשרים. ודעת הבי"ד דאח"כ רק כאן שראתה פעמיים בר"ח אינה חוששת לראית כ' ניסן. והד"מ כתב דאח"כ גם בראתה בר"ח אייר חוששת לט' בו ולרבותא נקט לא ראתה (יל"ע מהו הרבותא וע' מש"כ במראה מקומות), והט"ז סמך דיור על הרמ"א דמשה אמת ותורתו אמת, אבל הוסיף דחוששת ג"כ להפלגת עשרים מראית ר"ח אייר (ולרמ"א וט"ז יל"ע למה אינה חוששת ליב' אייר כדחזיר הסד"ט, וע' בלח"ש (סקכ"ו) והגר"ז (סקמ"ג) דאח"כ מודה הרמ"א דחוששת לו).

אמנם, דעת הבי"ח דכל ראייה מפסקת משך ההפלגה ותמיד מונין וסת הפלגה מהראיה האחרונה (ולכן אפי' אם חיישין להפלגת עשרים, אין למנות עשרים אלא מר"ח אייר), וכוותיה פסק השי"ך (אבל מבואר בנקוה"כ דאם יש לה וסת' וראתה ביום וסתה וגם אח"כ שלא בשעת וסתה בכ"ג מונין ההפלגה גם מיום וסתה). וכן ע' בבית מאיר שהסכים לה"ב"ח ושי"ך דלעולם מונין ההפלגה מהראיה האחרונה, אבל השיג על מש"כ השי"ך דמיד שראתה ראייה קצרה שוב א"צ לחוש להראיה הארוכה שלפני"כ, דלדינא אינו כן אלא חוששת להראיה הקצרה ואם לא תראה בו חוששת להראיה הארוכה (כדצי"ד ה"ב"ח דעל הצד שחוששת לעשרים חוששת רק מראיה האחרונה).

להלכה, נקטו האחרונים כה"ב"ח ושי"ך דלעולם מונין הפלגות מהראיה האחרונה. אבל לענין אם חוששין לההפלגה הארוכה, ע' בלבושי עז (עמ' רה"י) דההוראה המקובלת בירושלים היתה כהשי"ך דהפלגה קצרה עוקרת הפלגה ארוכה (ועד"ז נקט הגרי"ב דכלל ישראל נהגו להקל כהשי"ך). אמנם, הסד"ט (סקי"ט) כתב דכ"ז גרם לו להשי"ך משום שלא הדפיסו הרמב"ן בימיו דמדבריו מבואר כהבית מאיר, וכן נקט החו"א לדינא (פה, לד') דהפלגה קצרה אינה עוקרת ארוכה, וחוששת לב' הפלגות מיום ראיתה, למספר ימי ההפלגה שעכשו הפלגה וגם למספר ימי ההפלגה הארוכה שעדיין לא נעקרה. אמנם למעשה נראה שנקטו פוסקי זמנינו לחשוש לבית מאיר בתורת חומרא.

ולפי דבריו יוצא שיש אפשרות שאשה צריכה לחשוש לוסת שאי"ק אפי' לאחר כו"כ שנים, וכן נראה מבואר שנקט הגרי"ז להלכה (סקמ"ד). אבל דעת הגריש"א (הובא בלבושי עז עמ') דאם עברה תקופה **ממושכת** שלא תראה באותה היום תו אינה לההפלגה הארוכה (י"א שנה שלימה). אמנם, למעשה השב"ח"ל (שי"ך סק"מ) ועוד כמה פוסקי זמנינו מורים דאם עבר ג' חדשים ולא ראתה בוסת הארוך אף שלא קבעה וסת קצר אפי' נעקר הוסת הארוך כיון דראתה ג"פ בימים אחרים (וכן מורין בישיבה הק' דליקוד) והגם שבפשוטות אי"ז דעת הבי"ח אבל הוא כעין פשרה בין השיטות. וע"ש בשב"ח"ל דבשנה ראשונה א"צ להחמיר כבי"מ, ודעת הגרי"ב (שם) שא"צ לחוש לאו"ז בימי הוסת של הבי"מ. ויש לציין דאם נחוש להבי"מ נמצא דאשה שראתה הפלגות של 37, 28, 34, 37, 35, 26, 37 קבעה וסת להפלגה של 37 דשלש פעמים רצופים לא עברה יום 37 בלי ראייה.

אם שי"ך לקבוע ב' וסתות יחד - כתב הרמ"א "וכן היא חוששת לעולם עד שתקבע וסת אחד כדינו דאז אינה חוששת לשני שלא נקבע או עד שא' מהם נעקר" וע' בפ"ת (סקי"ב) שהביא מהח"ד דרק וסת החודש יחד עם וסת הפלגה א"א לקבוע כאחד כיון דא"א שיתקיימו שניהם אבל כששניהם הם חששות דוסת החודש כיון דאפשר שתתקיים שניהם קובעת וסת בתוך וסת וכדמבואר להדיא בסעיף לב'. וע"ש מה שיתבאר עוד בזה בעזריה"ת.

הקדימה לראות ונמשך ראיתה ליום וסתה - הרמ"א הביא מהרמב"ן דבראית טו' ניסן, טז' אייר, ויז' סיון, ובכל פעם נמשך הראיה עד יום יז' קבעה וסת ליום יז'. ולכאורה דין זה אינו אלא הרמב"ן לשיטתו דס"ל דבראיה הנמשכת לכמה ימים חוששין לכל יום כוסת בפני"ע (ואפי' הראב"ד דג"כ ס"ל דצריכה לפרוש כל משך ימי הוסת לכאורה לא יסבור דקבעה וסת בכ"ג וכדינא הפרישה סקמ"א), ולכן הקשו האחרונים על הטור שהביא הרמב"ן כיון דלא ס"ל כוותיה אלא ס"ל (בסי' קפד') כהרא"ש אביו דלעולם אזלינן בתר תחילת הוסת וכדפסק הרמ"א כאן להלכה, ע"ש מה שתי'.

והנה, ע' בש"ך (סקל"ט) שביאר דין זה אינו סותר מש"כ הרמ"א לעיל (קפ'), דבמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים דצריכה לפרוש אותן הב' או ג' ימים וכאן חוששת רק לתחילת הוסת ותו לא, דהתם ר"ל שאם יש לה וסת' לבח' בחודש ופעם ראתה בח' לחודש, בחודש הבא צריכה לחוש גם ליום כו' כוסת שאינו קבוע, וקמ"ל כדביאר הגרי"ז (סקנ"ג) דאע"ג דנמשך ראיתה עד יום וסתה הקבוע אפי' אזלינן בתר התחלת הוסת ולא אמרינן דדמים יתרים הוא דאיתוספו בה וא"צ לחוש אלא לוסתה הקבוע. אבל ע"ש בגר"ז (סקל"ח) דלהלכה מצינו חומרא בכ"ג שנמשך ראיתה, דוסת שאי"ק נעקר בפ"א אבל אם הראיה הראשונה היתה ביום ואח"כ הקדימה לראות בלילה שלפני"כונמשכה ראיתה לתוך היום לא נעקר הוסת במה שהקדימה, דכיון שלא עברה אותו עונה בלי לראות לא עקרה הוסת גם בוסת שאינו קבוע.

ולהלכה בוסת קבוע מבואר בח"ד (קפד', סק"ד) דאינו עוקר וכן נקטינן להלכה, אבל בוסת שאי"ק נחלקו פוסקי זמנינו, דמבואר באגר"מ (ח"א, קכב') דלא נעקר וכן נקט הבדה"ש (סקצ"ט) להלכה, אבל דעת הגרש"א להקל (אוצרות הטהרה שאלה כו') וראיתי בקונטרס זרע שמואל שהביא מהגר"מ הלברשטאם שכן היה מנהג ירושלים להקל. ודעת הגרי"ב (שם) למעשה יש להחמיר שאין לעקור שום וסת אפי' עברה הוסת ולא ראתה בו דם כלל. והגם שאינו עולה למנין ג' ראיות של קביעת הוסת (דרכ בפעם הג' קובעין וסת ע"י ראייה של מעין פתוח וכלקמן בטור סעיף לב' ע"ש) אבל גם אינו מפסיק, ולמשל אם ראתה ביום כח' ואח"כ ביום כו' ונמשך ראיתה ג' ימים עד יום כח' ואח"כ ראתה עוד ב' פעמים ביום כח' קבעה וסת ליום כח'. אמנם כמדומני שלמעשה הרבה לא נוהגין להחמיר בזה (חדא דיוצא חומרא גדולה שצריכה לחוש לפעמים לכו"כ ימי החודש, ועוד דצריכה לשים לב בדיוק באיזה ימים ראתה בהם ולפעמים רואה לדי' ימים ולפעמים לה' ימים וכיוצא"ב ולא מצינו שמדייקות בזה).

סעיף יד'

חוזר וסת למקומו - עיקר דין זה שהזכיר המחבר (בסעיפים יד'-טז') בעקרה וסתה ולא קבעה וסת אחר, דאם חזרה וראתה ביום וסתה חוזר וסתה למקומו שריו במחלוקת וכמושי"כ ה"י דלג"י הרשב"א ליכא ראייה כלל לעיקר הדין, וכ"מ ברמב"ן (ו', ה') דכל שראתה ג' פעמים בימים אחרים תו אין הוסת חוזר למקומו וכן הוא להדיא ברז"ה (שער תיקון הוסתות אות ז') דכל שתעקר ממנה שלש פעמים טיהרה את הוסת. ולהלכה נקטינן כג"י רש"י ודעימיה (הראב"ד והרא"ש) דגם בלא ראתה ג"פ ביום וסתה חוזר הוסת למקומו כל כמה שלא קבעה וסת אחר (וע' בסעי' טז' מש"כ מהבדה"ש).

עד מתי חוזר הוסת למקומו - יל"ע בהאי דינא, דעד מתי חוזר הוסת למקומו. אם לאחר עשר שנים ראתה עו"פ ביום וסתה האם אמרי' דחוזר וסתה למקומה. והנה, ע' בחת"ס (יו"ד קסו', ד"ה אד') שכתב "אפילו רק פעם א' מזמן רחוק מאוד לפני טו' שנים קבעה וסת יום כח' ג' פעמים, ואח"כ עקרה בג' ראיות משונות זה מזה ועדיין לא קבעה לה וסת אחר במקומו, אי"כ כיון שראתה פעם א' בכח' חזר וסת למקומו וצריך עקירה ג' פעמים מחדש כמבואר בשו"ע (קפט', טו') ונאסרה אשה זו לשמש הלילה שהוא כח' ליום יט' אב, וזה פשוט". וכן פסק הבדה"ש (ס"ק קמז') דאפילו לאחר שנים הרבה חוזר הוסת למקומו. ולפי"ז אשה שקבעה וסת פעם א' צריכה לשמור את החשבון הוסתות לכל חייה (או עד שתקבע וסת אחר).

ויל"ע בזה דלכאורה לפי מה שביאר הגר"א קוטלר זצ"ל (שו"ת משנת רבי אהרן כב', ג') דהטעם שחזרה הוסת למקומו הוא משום "דרוב נשים יש להן וסתות דיינין דהאורח בזמנו בא ומה שלא ראתה באותו יום ג"פ מקרה בעלמא היתה" א"כ לכאורה תמוה הוא לומר אחרי טו' שנים דכל הראיות של כל השנים האלו היו מקרה בעלמא. ובאמת ראיתי (בדור המלקטים) מובא בשם הגרמ"פ זצ"ל דרך תוך שנה אמרי' דחזרה הוסת למקומו, אבל יש להעיר בזה דברמב"ן (ו', ה') לכאורה מבואר דגם בכה"ג חוזר הוסת למקומו דכתב אפי' הפסיקה שנה משעה שתראה ותחזור ותראה ליום הכ' חזר הוסת למקומו. אמנם, נראה דשאני התם שלא ראתה כלל אבל בראתה כל חודש בימים אחרים י"ל דלאחר שנה שוב אינה חוששת דכבר הוכיחה שאין זו יום וסתה. ולדעת הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) להלכה דלעולם חוששת עד שתקבע וסת אחר ואפילו בהפסיקה ימי עיבורה בינתיים.

ולמעשה כמדומני שלא מחמירין בזה (דאין מורין לאנשים לשמור חשבון הוסתות לכל החיים), אולי מחוסר ידיעה, ואולי דנקטו כהגרמ"פ, ואולי דס"ל דלכתחילה א"צ לחוש לזה ורק באופן שיודעת שבעבר היתה לה וסת ביום זה אמרי' דחוזר הוסת למקומו (ובפרט בימינו נראה להקל שדרך של רוב רובן של נשים אם לא כולן שאין להן וסת קבוע ולכן אינו כ"כ מסתבר דין זה כפי שביארו הגר"א קוטלר כנ"ל).

עברה וסתה ולא בדקה ולא ראתה - כבר הזכרנו מש"כ הח"ד והביאו הפ"ת (קפד', סק"יח) דבוס"ק אפי' אם לא ראתה ביום וסתה, כל שלא בדקה באותו יום לא נחשב עקירה וכ"פ הערוה"ש (שם, מ') והוסיף דבעברה וסתה מועלת הבדיקה לעקור הוסת רק בבדיקה תוך שיעור וסת. אבל החו"ש (סק"יא) ובדה"ש (ס"ק קל' וע"ש בציונים) פסקו למעשה דרך כשלא בדקה כלל אין הוסת נעקרת אבל אם בדקה אפילו אחר יום וסתה ומצאה טהורה עקרה וסתה, וען דעת הגר"ב (שם) דכיון דסמכין על הבדיקה שלאחר הוסת להחירה בתשמיש, היא מועלת גם לענין עקירת הוסת.

סעיף טו'

אשה שיש לה וס"ק להפלות ולא ראתה ביום וסתה - מצינו בזה ד' שיטות. א' לב"י אשה שיש לה וס"ק לעשרים כשלא ראתה ביום כ' חוששת ליום מ' וליום ס', אבל בהפסיקה לראות וע"כ עברה וסתה ג"פ בלא ראייה שוב אינה חוששת לוסתה עד שתראה ב' פעמים בהפלה של כ' יום ביניהן. ב' לדעת המהרש"ל נמצא בדיוק הפוך, דכל שעבר יום וסתה פעם א' תו א"צ לחוש לוסת כלל (דיש לה וסת להפלות עשרים ולא להפלות ארבעים), אבל בחזרה וראתה אפי' רק פעם א' מיד היא צריכה לחוש להפלות עשרים (אמנם ע' בסד"ט סק"כ שנקט דבזה דעת המהרש"ל כהב"י). ג' הטי"ז נקט כחומרת שניהם, כהב"י לא ראתה ביום כ' עדיין צריכה לחוש ליום מ' וליום ס', וכהמהרש"ל דלאחר הפסקה של ג' עונות כבר מהרריה הראשונה היא צריכה לחוש ליום וסתה. ד' והש"ך נקט כקולת שניהם, כהמהרש"ל דכיון שעברה יום וסתה פ"א תו א"צ לחוש ליום מ' ויום ס', וכשחוזרת לראות אחר הפסקה של ג' עונות אינה חוששת לוסתה כלל עד שתראה ב' פעמים בהפלה של עשרים יום.

אמנם, יל"ע קצת דלכאורה הסברות הפוכות, דלדעת הטי"ז כיון דאפילו בלא ראתה ביום כ' עדיין היא צריכה לחוש לוסתה, א"כ כשעברה הוסת ג"פ לכאורה עקרה הוסת לגמרי ואמאי ס"ל דמיד כשראתה פ"א היא צריכה לחוש לוסתה. וגם לדעת הש"ך קשה, דהלא לדידיה אינה צריכה לחוש אחר שעבר יום הוסת פ"א, ונמצא דליכא אלא עקירה אחת וא"כ כששוב תראה פעם א' הו"ל לחוש להפלות עשרים ומ"ט ס"ל דאינה חוששת עד שתראה הפלה של כ'. והנה, בדעת הטי"ז לכאורה צ"ל דאח"כ לכתחילה היא צריכה לחוש לוסתה אבל זהו משום דעדיין לא ידעין עד כמה תפליג, אבל לאחר שעברו ג' עונות ונעשית למסולקת דמים, נמצא למפרע שכל מה שהפליגה לא היתה עקירת וסתה כלל אלא כימי עיבור והנקה דאינם עוקרים וס"ק שהיה לה לפני"כ ומיד כשתראה אפי' פ"א צריכה לחוש ליום וסתה. ובביאור דעת הש"ך כתב הח"ד (סק"כ) דאין לדמות אשה זו למעוברת דהתם לא נתקלקל וסתה כיון דלא היתה ראויה לראות משא"כ בהפסיקה ג' עונות שנתקלקל וסתה אינה חוששת עד שתחזור לוסתה דוקא.

להלכה הסד"ט (שם) והח"ד (שם) פסקו כמהרש"ל וכתבו דכן מבואר להדיא ברמב"ן (הלכות נדה ו', ה"ו) וכן נקטו הששה"ל (ט"ז סק"יא) ורוב פוסקי זמנינו. ועיקר הני"מ לידן הוא בג' חדשים הראשונים של העיבור אפילו יש לה וס"ק להפלות כיון שעברה ההפלה הראשונה תו א"צ לחוש לוסתה כלל. אבל אם למעשה ראתה ביום מ', יתכן דאפילו לסברת הש"ך נחשב כרואה בשעת וסתה שאינה צריכה לחוש להפלה של מ' (אלא להפלות כ'), וע' בש"ך לקמן סעיף כז') ובאמת כ"כ הרמב"ן בחידושו (סד). דהגם דלכתחילה אינה צריכה לחוש להפלה יותר מפעם אחת אבל אם למעשה ראתה ביום מ' נחשב כראתה ביום וסתה. וע"ש באחרונים הני"ל דגם ק"ל כהש"ך דלאחר שהפסיקה ג' עונות אינה חוששת לוסתה עד שתראה עוד הפלה של כ'.

אשה שיש לה וס"ק מובלע תוך ל' האם חוששת לעונ"ב - הזכרנו לעיל (סעי' א') דבב"י וט"ז מבואר דגם ביש לאשה וס"ק פחות מל' יום, בעברה וסתה אינה חוששת לוסי"ק. ובארנו ע"פ הפרי דעה דלטעמיהו אזלי דכתבו בסעי' זה דבלא ראתה ביום וסתה (יום כ') חוששת ליום וסתה הבא (יום מ') ולכן באשה שעבר יום וסתה והגיע ליום שלשים ליכא למיפך וכי לעולם לא תראה דתלין שתראה ביום מ'. אמנם, מבואר מהמהרש"ל דאין תליה זו מוכרחת, דהלא אליביה בעברה יום וסתה אינה חוששת ליום וסת הבא ואעפ"כ כתב דאשה שיש לה וס"ק המובלע תוך ל' א"צ לחוש לעונ"ב. ולכאורה הו"ל דס"ל דחשש עונ"ב אינו מטעם וכי לעולם לא תראה אלא משום דכן הוא ראית סתם נשים, ואשה זו שיש לה וס"ק אינה סתם אשה.

אשה שראתה ג"פ לאחר ל' יום האם חוששת לעונ"ב - הסד"ט (שם, ד"ה בש"ך) דייק מהב"י דבראתה בהפלות לא', לב', לד', אינה חוששת עוד לעונ"ב. וכתב דבפשטות כן יוצא להלכה לפמש"כ התרוה"ד (ומובא להלכה בסי' קפו', ג') דאשה שאינה רואה בפחות מיד' ימים אחר טבילתה אבל לאחר יד' ימים אין לה קבע, עד יד' יום דינה כדן אשה שיש לה וסת, וא"כ בנידו"ד יש לה אשה וס"ק לראות אחר שלשים, אמנם ע"ש דמסיק דיתכן שהתרוה"ד רק כתב כן לענין חיוב בדיקה שאינה מחויבת לבדוק לפני תשמיש. וע"ע בח"ד לעיל (קפו', סק"ג) שכתב בפשיטות דבכה"ג חוששת לעונ"ב. ולהלכה, ע' באגר"מ (ח"ב, עב', ד') שהאריך להקשות על הח"ד ופסק להלכה כהסד"ט דבכה"ג אינה חוששת לעונ"ב כלל (וצב"ק דנראה דלמעשה מסיק הסד"ט להחמיר וכן ל', וכן דעת הגרשז"א להקל בזה (שלחן שלמה). אמנם הרבה מפוסקי זמנינו החמירו שצריכה לחוש לעונ"ב, וכ"פ הגר"ב (שם) אבל הוסיף דא"צ לחוש להכו"פ ולהח"ד. וד"ז די מצוי ולמעשה תשי"ח.

סעיף טז'

לדעת המחבר סעיף זה דאיירי בוס"ק לימי החודש הוא בדיוק אותו דין של סעיף טו' דאיירי בוס"ק להפלות, דבשניהם אפי' עברה יום הוסת ולא ראתה כלל עדיין צריכה לחוש לוסתה בחודש הבא, משא"כ להש"ך ודעימיה אה"נ רק בכה"ג צריכה לחוש ג"פ משא"כ בהפלות. וק"ל דבין בימי החודש ובין בהפלות אם עברה ג' עונות אינה חוששת לוסתה עד שתראה בוסתה דהיינו פעם אחת ביום החודש או ב' פעמים בשיעור הפלגתה הישנה.

האם חוזר הוסת למקומו בוסת הדילוג, סירוג, וימי השבוע - יל"ע באשה שראתה בדילוגים או סירוגים או בימי השבוע ואח"כ עקרה וסתה האם חוזרת וסתה למקומה בראיה א'. וע' בפרי דעה (הקדמה שער ח') שנשאר בצ"ע, ובספר פתחי מגדים הביא מהרב גדליה נדל זצ"ל דרך הני וסתות דחיישין להו בפעם א' אמרי' דחזרה וסתה למקומה בראית פעם א' דמעלין הוסת שא"י לדין וס"ק, ולפי"ז בוסת הדילוג הסירוג וימי השבוע אינה חוששת דאין חוששין להם בראית פעם א'. ובכלל יל"ע בהני אם אפ"ל דחוזרת לטבעה דהלא אי"ז טבע רגיל. והגם שיש לדון בהני סברות, אבל ע' בבדה"ש (טו'), ביאורים ד"ה ואם) שכתב דכיון שיש כו"כ ראשונים דלא ס"ל דחזרה וסתה למקומה לכן כשיש עוד צדדים להקל יש לצרף גם דעת כל הנך רבונותא. ונראה דבפרט בנידו"ד י"ל כן כמדומני למעשה אין נוהגים לחשוש לוסתות אלו אחר שנקרו.

סעיף יז'

מה נכלל בוסת האונס - מבואר בגמ' (יא). דקפיצה מקרי אונס, וברמב"ם (פימ"ש פ"א, מ"ו) מבואר דר"ל קפיצה ממקום גבוה. ויל"ע מה עוד נכלל בוסת האונס. וע"ש ברמב"ם שהוסיף דה"ה אם תחרד או תפחד או תאכל דבר הממגיר הנדות בחוזק (ע' בזה בסעי' כג'). וע' בתוספתא (א', ב') דגם בראתה ע"י שחלתה או נשאה משא כבד (נראה דה"ה בסחבה מזוודה) או שהכתה אותה בעלה (ואולי נכלל בזה באמפ"ר קאר"ס) מקרי אונס. ובששה"ל (ס"ק ב', ג') הוסיף דה"ה בנשים שאינן רואות דם אלא ע"י זריקה או תרופה הוי אונס, אבל בראתה דם ע"י ניתוח שנעשה ברחם או גרידה אי"ז נחשב

אפי' כוסת האונס (ולכאורה אפי' אם מקרי אונס אינו מצוי שיקרה ג"פ שתצטרך לחוש לה). ויש מוסיפים דראיה אחר התעמלות ריקודין ותענית מקרי ג"כ וסת האונס.

ובעניינ', ע' בחו"ש (סקי"ג) שהביא מעשה שהיה בכלה שהיתה רגילה לראות כל מוצאי צום והיא עומדת לקראת נשואיה ורוצה לדעת אם תתענה ביום חופתה דא"כ תאסר בלילה אף אם לא תראה מדין וסת האונס (דחוששין לה כוסת שאי"ק). ועיי' דכיון שאין השם תענית גורם אלא הרעבון וחולשה לכן יש לייצג לה לסעד סעודה דשנה קודם עלוה"ש דאז לא תרגיש כ"כ הרעבון במשך היום ובמצאי התענית לא יהיה זה עונת הוסת שרגילה בה ומותרת לשמש (ויל"ע) אם כדאי לסמוך ע"ז למעשה דאולי בכל זאת תראה מחמת התענית. אבל יש להוסיף דבדרי"כ כלה לוקחת כדורים ולכן לרוב פוסקים יש להקל גם בלי"ז.

להלכה, פסק המחבר כהרשב"א ודעימיה דאין קובעין וסת ע"י ראיות דאונס, אבל הרמ"א הביא מהגה"מ דבראתה ג"פ ע"י אונס צריכה לחוש לה פעם א' כוסת שאי"ק, ונראה קצת דגם המחבר מודה לזה כמוש"כ בב"י (וכ"מ בש"ך. וע' בערוה"ש סעי' מז'). ולכאורה הביאור הוא דסו"ס בקרה כן ג' פעמים יש חזקה שהאונס גורם לראיה וצריך לחוש לו. אבל לחשוש לפעם א' דאינו מטעם חזקה אלא מחשש שמא תקבע וסת כעין זה (כמוש"כ רש"י סג: ד"ה זה וזה) אין חוששין אלא לדבר שיש אפשרות שיהפוך לקבוע, ואונס אף פעם א"י להפוך לקבוע. אמנם יש להדגיש דאעפ"כ צריך לחוש לעונ"ב מראייתה כדמבואר בפ"ת (סקי"ט).

קפצה פ"א וראתה למה היא צריכה לחוש - בקפצה וראתה יש ג' אפשרויות שאפשר לחוש להן. לקפצה בפני"ע, ליום בפני"ע, ליום עם קפיצה. והנה, לענין לחוש לקפצה בפני"ע פסק המחבר דלא חיישין לוסת הקפיצות בפעם א' (דלא כהטור). ולענין לחוש ליום החודש עם קפיצה (וסת המורכב) כתב הש"ך (סקמ"ח) דודאי חוששת וכ"כ הראב"ד להדיא דכיון שקובעת וסת המורכב מימים וקפיצות לכן חוששת לה בפעם א' (ואין הבדל בין יום החודש להפלה, דלא כערוה"ש סעי' נ').

ולענין לחוש ליום בפני"ע, לכאורה מסברא היה נראה לחוש דכיון שיש לפנינו ב' גורמים מנלן לתלות בודאי בקפיצה ולא ביומא. אמנם דעת הש"ך (שם) דא"צ לחוש כלל ליום בפני"ע כיון דמה שראתה מתחילה היתה ע"י אונס קפיצה אמרי' דברור שזה היה הגורם ולא היום (וע' בסמוך), וכן נקטו להלכה הסד"ט (סקכ"ב) ח"ד (חידושים לב'), חזו"א (פב', ד'), ששה"ל (ש"ך סקמ"ח), ובדה"ש (ס"ק קעג'). אבל ע' בחכ"א (קיב', לה') שהחמיר לחשוש דשמה היום גורם ולא הקפיצה וכתב הלבושי עז' (עמ' ריט') דלדעת הגריש"א זצ"ל שהמנהג כהחכ"א. וצ"ב דמבואר בראב"ד (שער תיקון הוסתות ג', כח') כהש"ך וכמוש"כ הסד"ט. וע' בפ"ת (סקי"ט) שהביא מהח"ד דאפילו להש"ך, אם אין לה וס"ק היא צריכה לחוש ליום החודש מטעם אחר, דלדידה הוא העונ"ב.

ויש להוסיף מש"כ במשמרת טהרה (ז', הערה קפ') דנראה פשוט דכ"ז דוקא בראתה בודאי מחמת הקפיצה כגון שראתה מיד אחר שקפצה או שראתה ראה מועטת שלא כדרך וסת, אבל אשה שנשאה משא כבד או התאמצה וראתה לאחר כמה שעות כדרך וסתה, והוא בזמן הרגיל אצלה שעלולה לראות בו כגון שיש לה וסת תרומת הדשן מתוך כמה ימים (ואצ"ל כשהוא בזמן וסת המבוכה) בודאי לא תלינן הראיה בקפיצה אלא תלינן הראיה ביום, ואמרי' דאפשר דאף אם לא קפצה היתה רואה וחוששת לוסת הפלה אף בלא קפצה. ולכאורה הוא סברא נכונה.

עד מתי אפשר לתלות ראיה בקפיצה שקדמה לה - ע' בערוה"ש (סעי' נב') שכתב בענין אשה שבקפצה ב"פ ביום א' וראתה ובפעם הג' קפצה בשבת וראתה ביום א' דאמרי' בגמ' (יא.) דקבעה וסת לקפיצות וימים, דרך תלינן בקפיצה דאתמול אבל לא ביום שקודם לו וכ"ש מקודם לזה הרבה. אבל יל"ע דאולי כ"ז הוא לענין לתלות הקפיצה דשבת בהראיה של יום ראשון לומר שקבעה וסת המורכב ליום ראשון, אבל אם היא תמיד רואה בדיוק ג' ימים אחר הקפיצה אולי קבעה וסת לג' ימים אחר הקפיצה וכעין מש"כ הח"ד (סקכ"ג) דאם קפצה שלא בימים ידועים וראתה ג' פעמים ביום שאחר הקפיצה אינה אסורה רק ביום שלאחר הקפיצה ומותרת ביום הקפיצה. אבל מדלא כתב הח"ד הלכה זו אלא בראתה ביום שלאחר הקפיצה משמע דכשיש יותר מיום א' בין הקפיצה והראיה אין חוששין כלל. אמנם, ע' בפרדס רימונים (מקשה זהב, סקל"ז) שכתב דבקפיצה וטבילה ואכילת דברים חריפים כ"ז שהיא מרגשת שינוי בגוף מחמתן תולין בהם אפי' יותר ממעת לעת הא לא"ה לא תלינן אפי' בראתמול, ולכאורה כ"נ לצדד להלכה, דאיהו גבול יש במעלי"ע. והנה, מעשה שהיה באשה שראתה כ"פ בין יום ליומים אחר תשמיש, ובודאי אי"ז חשש של רמ"ת, אבל יל"ע אם מקרי וסת האונס (ולכאורה בין לח"ד ובין לפרד"ר לא מקרי וסת, אבל עצה טובה לפרוש באותו זמן).

סעיף יח'

וסת המורכב מימים וקפיצות - לדעת כל הראשונים אפשר לקבוע וסת המורכב מאונס וימים. אבל צ"ב מ"ט, דהלא כיון דקי"ל דאין קובעין וסת האונס בפני"ע, וכנראה דה"ט משום דהגם שיודעין שהאונס גרם לראייתה אבל אא"ל דזהו המחזור הטבעי של האשה, א"כ מ"ש במורכב יחד עם ימים דקבעה וסת דהלא גם בזה ל"ל דזהו המחזור הטבעי שלה. וכנראה צ"ל דכיון שרק מגיע הוסת ביום ידוע ואפי' אם תקפוץ לפני"כ ביום אחר לא תראה, לכן נראה שיש כאן מחזור טבעי לימים ורק דבגי הוסת קצת עזרה כדי להתחיל (ונראה דצ"ל במה שהסתפק הכו"פ המובא בפ"ת סקי"ח האם יש מורכב של קפיצות ופיהוקין, דר"ל דהפיהוקין הם סימן לריבוי הדם ברחמה שעומד לצאת אבל אכתי בעי הדם קצת עזרה כדי להתחיל הראיה הפועל). **אמנם**, נחלקו המפרשים אם בענין שיהיו כל הג"פ רצופין. דהנה, ע' בראב"ד (שם ג', כז') שכתב דאם קפצה וראתה ברי"ח ניסן ר"ח סיון ורי"ח תמוז לא קבעה וסת כיון שלא היו בג' ר"ח רצופין. אבל הגר"ז (סקע"ה) הביא דלדעת הפרישה (סקס"ח) קובעת וסת ככה"ג. ועיי' בגר"ז שביאר בדעת הראב"ד דכל זמן שלא נקבע הוסת בג"פ תלינן לקולא כל מאי דאפשר הואיל וראתה ע"י אונס, והלכך כשדילגה ר"ח א' שלא קפצה ולא ראתה תלינן שיום החודש לבדו גרם לה הראיה הראשונה בלא צירוף הקפיצה כלל ונעקר יום זה במה שלא ראתה בו ברי"ח השני (ויל"ע בסברא זו, דכיון שדרכה של אשה לקבוע וסת יותר מסתבר לומר שקבעה בהרכבה עם ימים). ולמעשה ע' בבדה"ש (ס"ק קפ') דנראה להחמיר (ומובן הסברא כיון שלא הגיע ר"ח וקפיצה ולא ראתה), אבל צ"ב דבראב"ד מבואר איפכא.

סעיף יט'

וסת הגוף דראשה ואבריה כבדים עליה - יל"ע בוסת זו דראשה ואבריה כבדים עליה דכן דרכן של נשים בשעת וסתן כדפרש"י (ויקרא יב', ב') "דותה לשון מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תִּחַלָּה ראשה ואבריה כבדין עליה", וא"כ נמצא דכל הנשים יש להן וסת הגוף, ומשמעות השו"ע אינו כן אלא דיש שקובעת ע"י מקרים שיארעו בגופה (ורוב נשים רואות בהפלגות או יום החודש. אמנם ע' בט"ז סקל"ח), ואולי זהו מה שהכריח הרמב"ם (איסור"ב ח', ב') לפרש דאין קובעין וסת בדברים אלו לבד אלא בהרכבה עם ימים. והנה, ע' במאירי (סג:) שכבר הרגיש בזה וכתב דיי"א דוסת הגוף דראשה כבדה עליה אינה אוסרת אלא שעת בלבד, ויש חוככין להחמיר מפני שרוב נשים ראשן ואבריהן כבדין עליהן בשעת הוסת וא"כ בטלת תורת עונה מרוב נשים. אבל צ"ב דסו"ס הוא סימן להתעוררות הדם ומ"ט דרמב"ם דאין קובעין בסימנים אלו, ועוד יל"ע במש"כ המאירי דלמה איכפת לן אם בטלנו תורת עונה מרוב נשים.

ועיי' בארחות רבינו (ח"ד, עמ' סט') שכתב ששאל להגר"מ פיינשטיין שצ"ל בענין אשה שמרגשת תמיד לפני בא הוסת איזה הרגשה בראשה (כמדומה לו שהיה כאב) ובגופה האם זה נקרא וסת הגוף, והגר"מ דחה אותו לגמרי וה"ט שהרגשות כגון אלו רגיל כמעט בכל אשה ולא שייך לחשבן כוסת הגוף. וצ"ב כנ"ל דמה בכך דרוב נשים יש להן הרגשות אלו, כיון שסו"ס הן מוכיחות שהוסת מגיע. ועיי' דמשמע שהבין כמש"כ לעיל, דבהפוסקים מבואר דרוב נשים יש להן שאר וסתות ולא וסת הגוף. ועיי' עוד שהביא מהסטייפלר דבודאי קובעת וסת בכאב ראש ואין להקשות מרש"י בחומש (הנ"ל) דהתם איירי כשכבר ראתה, והשו"ע איירי בקדמו המקרים לראיתה.

וע' במשמרת טהרה (ז', הערה קסז') שכתב בשם הגריש"א דכל הני מיחושים שמסופקת בהם ורגילה בהם גם בימי טהרתה לאו וסת הגוף הן, ובענין מיחושים הרגילים אצלה בדרי"כ בך בזמן הוסת דא"כ לאו שלוחי הדם הם, ויש ללמד ד"ז לנשים דמצוי מאד אצלן דמחמת ריבוי ספיקות ועצבים

חוששת לכל דבר שמא וסת הגוף הוא. ועד"ז פסק הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) שאינו מצוי בזה"ל לקבוע וסת הגוף ומצוי רק להיות וסת הגוף שאינו קבוע כגון אם יש לה כאבי בטן וראתה בתוך כד' שעות, אבל א"צ ללמד לנשים דין זה שאינן יודעות לחלק בין כאב רגיל לכאב שקובעת וסת. וכנראה דכוונתם דא"ל שיהיה לה וסת שצריכה לחוש לה כמה פעמים כל חודש דכל פעם שיהיה לה כאבי ראש תצטרך לפרוש מבעלה. אבל אה"י אשה שיש לה מיחושים מיוחדים שאינה מרגשת בשאר הזמנים ויודעת שבתוך זמן קצוב תגיע וסתה, בודאי תשי"ח לדעת אם קבעה וסת למקרי הגוף, וע' בבדה"ש (סקר"א) שכתב דצריך להזהיר הנשים בדיני הוסת הזה שרבות מהן מרגישות במיחושים אלו קודם שבא אורח דמן וחייבות לפרוש מבעלה. אמנם, כמדומני שעדיין לא נזדמן לידי מקרה של וסת הגוף קבוע, וע' בסמוך.

מה נכלל בוסת הגוף - בנוסף למה שמנו חז"ל דמקרי וסת הגוף, כתב האגר"מ (ח"ג, נא') דאותן הנשים שדרכן לראות כתמים בלא הרגשה כמה ימים קודם הוסת אם אירע כן ג"פ נחשב כוסת הגוף, ועד"ז כתוב בששה"ל (סק"י) דאם רואה כתמים יום או יומיים קודם עיקר הוסת אם באו בקביעות והוי סימן על ביאת הוסת יש לחוש לחומרא כוסת הגוף, אבל הוסיף דיש סימנים שאינם הקדמה לושת ואינם משום וסת אלא מעצבנות ורגזנות ואין לחוש בזה (mood swings) אמנם ע' מה שמובא בסמוך מהרמב"ם בפיחמ"ש. וע"ש ג"כ שכתב דיש לפעמים שהאשה אינה מרגשת סימני הגוף אבל יש לה הרגשה שהוסת צריך להגיע ואז יש להחמיר ולפרוש ולא דמי לסימני הגוף (וכנראה דר"ל דעצה טובה קמ"ל ולא מדינתא דגמ'). ובספר פרי טהרה כתב דגם הופעה של פצעי בגרות (pimples) נחשב כוסת הגוף, אבל כנ"ל י"ל דהוא בתנאי שרק קודם לושת יש לה הפצעים ולא גם באמצע החודש. והנה, ע' בפיחמ"ש להרמב"ם (פי"ט, מ"ח) שכתב דכל כיוצא במוזכר במשנה בא לכלול איזה מן המקרים שמנהגם למצוא אותה בעת נדתה דיש שימצא היפוך האצטמוכא (יש גורסין דכאן) ואחרת כאב הראש ואחרת התנודדות והפוך נפש ואחרת דפיקת הלב וכיוצא"ב. לפי"ז רוב נשים מסתבר שיש להם וסת הגוף דיש להם דכאן או כאבי ראש לפני"כ, ונראה קצת מהט"ז (סקל"ח) דכן דרך של רוב נשים, אבל מהטושי"ע בריש סי' קפד' משמע דרוב נשים יש להן וסת להפלות.

בוסת הגוף קבוע האם חוששת לעונ"ב - ע' בש"ך לעיל (קפד', סקל"ב) שכתב מהרמב"ן דאשה שיש לה וסת קבוע למקרי הגוף עדיין צריכה לחוש לעונ"ב, ורק ביש לה וסת המורכב ממקרי הגוף וימים א"צ לחוש לעונ"ב. אבל י"ל דהלא לדעת הרמב"ן אשה שיש לה וסת המובלע בתוך ל' ג"כ צריכה לחוש לעונ"ב ולדעת המחבר (קפט', א') בפשטות א"צ לחוש לעונ"ב ומסתבר דנידו"ד תלוי במחלוקת זו, דאת"ל דס"ל למחבר דחשש עונ"ב אינו משום וכי לעולם לא תראה אלא משום דכן הוא שעת הראיה לרוב נשים, א"כ י"ל דכל אשה שיש לה וס"ק (איזה וסת שתהיה) אינה מהרוב וא"צ לחוש לעונ"ב. ובאמת אפי' לסברת וכי לעולם לא תראה חידוש הוא דצריכה לחוש לעונ"ב ביש לה וס"ק למקרי הגוף דהלא תראה כשיארע מקרים אלו. ולמעשה לא ראיתי שפוסקי זמנינו הקילו בזה. אמנם בארחות רבינו (חיד"ל ט') הביא דהחזו"א אמר להסתייפלר שאשה שיש לה וסת הגוף א"צ לעשות חשבונות של ימים ובידקות אלא הכל תלוי בהמקרים דבשעת הופעתם היא צריכה לפרוש, והביא שם שהגר"ח"ק שליט"א א"ל שכן שמע מאביו כמה פעמים והקיל גם לענין עונ"ב. ולמעשה תשי"ח.

סעיף כ'

עד מתי תולין הראיה במיחוש הגוף שקדמו לה - ע' בפרדס רימונים (מקשה זהב סקל"ז) שהעיר דלא נדע איזה שיעור אפשר לתלות הוסת במקרי הגוף, וכמה פוסקים כתבו דלענין לחשוש לושת שאי"ק רק תולין במיחוש הגוף מעלי"ע וכן פסק הגר"ב (שם). וה"ט דאלי"ה אין לדבר סוף, וצ"ב. אבל ע' בששה"ל (סק"י) ועוד פוסקים שצינו לשו"ת הריב"א דבקבעה וסת אז חיישינן אפי' לכמה ימים, דכתב דאשה שלמדה לחוש בכריסה ג' ימים קודם לראיתה אינה אסורה אלא אותו עונה שלמדה בה ולא בכל הג' ימים, ומתו"ד מבואר דתולין בהמקרה אפי' לאחר ג' ימים. וע"ש בששה"ל (בסוף הסעיף) שכתב דמסתבר דב' ימים ודאי תולין אך ימים רבים צ"ע (והנראה לפי הנסיון דגם בזמן רב יותר, ומ"מ גבול הזמן למעלה לא ידענו). ולמעשה, גם אם ננקוט להחמיר דקובעת וסת אפי' כשיש הפרש של כמה ימים בין מקרה הגוף להופעת הדם מ"מ כתבו הפוסקים דאינה אסורה אלא באותו עונה שאמורה הוסת להגיע. ולכאורה זהו הטעם שאין לכ"כ הרבה נשים וסת הגוף דבעינן מקרה שאינה רגילה בה בשאר הזמנים וכן שהוסת תגיע או תוך העונה (וי"א תוך מעלי"ע) או שתמיד תגיע בעונות שוות משעת הופעת המקרים (ויש גם לציין למש"כ הערוה"ש סעי' נד' דפיהוקין וכדומה לא סגי בג' פעמים אלא בהרבה פעמים בשעת ראיתה). ויש להדגיש מש"כ בששה"ל (סק"י) דאפשר לקבוע וסת הגוף (שאינו מורכב) אפי' כשאין כל הג' ראיות באותו עונה.

סעיף כא'

בוסת הגוף אסורה עד שתבדוק - נחלקו הפוסקים בביאור מש"כ הטושי"ע דאסורה לשמש עד שתבדוק, דהפרישה (סקס"ה) והב"ח פירשו דר"ל דאע"ג דבדיעבד בלא בדקה בשעת הוסת מותרת אבל לכתחילה צריכה בדיקה בשעת הוסת כדי להתירה בשתמיש לאחר הוסת, אבל הטי"ז (סקל"ח) חידש דוסת הגוף גרע משאר וסת שאינו קבוע כיון שדרך הטבע הוא באשה לפהק בשעת ראיתה או סמוך לו הוה ריעותא לפנינו ואסורה עד שתבדוק, וע' בסד"ט (סקכ"ז) שביאר דהא דמותרת בושת שאי"ק כשעבר הוסת ולא בדקה ה"ט משום דלא הרגשה אבל הכא הפיהוק היינו הרגשה דידה וכע"ז כתב המעי"מ. והפ"ת (קפד', כא') הביא הטי"ז להלכה, וכן נקטו פוסקי זמנינו. אמנם, הבדה"ש (ס"ק רכח') פסק דאין החיוב בדיקה מדינתא (ונראה לסמוך עליו לכה"פ בספק וסת הגוף).

סעיף כב'

ע' בש"ך לעיל (סק"ס) שהביא ראיה מסעיף זה לשיטתו דעונ"ב הוא יום החודש דאלי"ה אצ"ל דצריך לחוש להפלת ל' דבלא"ה אסורה משום עונ"ב, וע' בסד"ט (סקכ"ח) שדחה דלא פסיקא ליה למחבר דצריכה לחוש לעונ"ב דבהיתה לה וס"ק ושינתה פעם א' וב' א"צ לחוש אלא ליום החודש והפלגה ולא לעונ"ב.

סעיף כג'

קבעה לג' מיני פיהוקים - ראיתי ד"א דאפשר לקבוע וסת להג' מיני פיהוקים שהזכיר המחבר לעיל (סעיף יט') כגון שפעם א' פשטה זרעותיה וראתה, ופ"א פתחה פיה וראתה, ופ"א הוציאה קול דרך הגרון וראתה. ולכאורה הוא תמוה דהגם דחוששין לכולם היינו רק משום דכולם מיחוש הגוף וכמוש"כ הרא"ש וחיישינן לכל מיחוש הגוף לענין וסתות, אבל נראה פשוט שאינם אותו וסת הגוף, וכ"מ שכתב בבדה"ש (ביאורים ד"ה כל) **אכילת דברים חריפים -** הרמ"א הביא ב' שיטות אם אכילת דברים חריפים דינו כוסת הקפיצות או כוסת הגוף ונ"מ אם נקבע בפני"ע או רק כוסת המורכב, ולא הכריע להלכה. ולמעשה, ע' בששה"ל (סק"ו) שכתב דכשיש שני י"א וליכא הכרעה יש להחמיר כב' הדעות (וכנראה דכן נקטו רוב הפוסקים, וכבר כ"כ התוה"ש סקמ"ג דראוי לחוש לשני השיטות), אבל ע"ש שהביא דמהגר"א (סקל"ד) משמע שנוטה להקל דאכילת דברים חריפים הוי כקפיצות שאינו נקבע בהרכב עם ימים (ויל"ע מ"ט דתוס' דס"ל דדומה לושת הגוף, דהגם שאינו בא ע"י טורח אבל סו"ס היא בידה גרמה לראית הדם. וע' מש"ב הרז"ה תיקון הוסתות אות יח').

צירוף ג' מיני דברים חריפים - הרמ"א לא הכריע אם ג' מינים מצטרפין אבל כיון שלא הביא שיטה אחרת משמע דנקט לדינא דמצטרפין. והנה, באכלה שום ג' פעמים כתב רעק"א דלא קבעה וסת אלא לשום, ובאכלה שום ב' פעמים ובצל פעם א' לא קבעה כלל. ולכאורה צ"ב אמאי לא קבעה אלאו ב' המינים, דכל כמה שג' מינים מצטרפים למה א"א לצרף ב' מהם יחד. וכנראה צ"ל דהג' מינים מצטרפים משום שמראים דכל דבר חריף גורם ראיה, ולפי"ז י"ל דאפשר לקבוע או לא' מהם או לכולם אבל א"א לקבוע למקצתם. אבל ע' בבדה"ש (ס"ק רמה') שר"ל דבאמת קבעה לב' מינים אלו (וע"ש בביאורים ד"ה אכלה שהביא ראיה מהר"א בב"ק דס"ל דבגנח שור פ"א וחמור ב' פעמים קבעה לב' מינים אלו). והח"ד (הו"ד בפ"ת סקכ"ו) כתב דהגם שאם אכלה שאר דברים חריפים ג"פ לא עקרה וסתה של השום בצל ופלפלין דכנראה הם פועלים באופן אחר משאר דברים חריפים ואין להביא ראיה

מא' להשני, אפי"ה אם אכלה שום ג' פעמים ולא ראתה עקרה לה וסתה לגמרי מכל הדברים דכיון שנעקרה מין א' נתבטלה כל הוסת (אבל אפי"ל דדי"ז תלוי במחלוקת הנ"ל באכלה שום ב' פעמים ובצל פעם א', ודוק).

הפסיקה לקחת כדורים - כתבו פוסקי זמנינו שאשה הנוטלת כדורים לאחר וסתה וכל פעם שמפסקת מגיע וסתה לאחר ג' ימים אסורה באותו יום כמו בוסת הגוף (וכנראה דיש לדמות הפסקת הכדורים לאכילת דבר חריף, אמנם יש לצדד שיותר דומה לאונס כיון שכמעט מוכרח השפעת הכדור על הוסת). והנה, אם אינה באה תמיד בזמן שוה, או שעדיין לא הוחזקה בהפסקת הכדורים מסתבר שיש לפרוש זמן מה לפני שהוסת עלול להגיע (וע' ששה"ל כג', סק"ה).

סעיף כד'

חיוב פרישה בוסת הגוף - במשנה (סג): מבואר דהרואה בתחילת הפיהוק צריכה פרישה כל משך זמן הפיהוקן משא"כ הרואה בסוף הפיהוקן אינה אסורה אלא בסופו. ובביאור החילוק ע' בח"ד (סק"ל) שכתב דכשהוחזקה שאינה רואה עד שמפסקת מקודם שעה, מותרת מתחלת הוסת דהרי ודאי שלא תראה מקודם, משא"כ כשהראיה היא בתחילת הפיהוק אף שעכשו לא ראתה הרי עדיין לא נעקר וסתה ואימר הפיהוק השני הוא שליח הדם, וכמו ביש לה וסת לימים ולפיהוקן דאף אם פיהקה שחרית ולא ראתה אם חזרה ופיהקה ערבית ודאי חוששת הי"נ דכוותה (וצב"ק דלענין וסת הימים בפני"ע לא מחלקין בהכי, ואולי שאני פיהוק שאינו סיבה אלא סימן). ומשמע מיניה דאפשר לעקור וסת הגוף המורכב ביום א' אם הופיעו הסימנים ג"פ באותו יום ולא ראתה באף א' מהם.

נמשכה ראיתה גם לאחר שהפסיקו הפיהוקין - באופן שנמשכת ראייתה גם אחר הפיהוקין (וכל כיוצא"ב ממקרי וסתות הגוף) אסורה מתחלת הוסת עד סוף העונה. אבל צ"ב בתרתי, חדא למה אסורה עד סוף העונה ולא רק עד סוף זמן ראייתה כדין ראתה ביום ונמשכה ראייתה עד שעה בתוך הלילה. ועוד למה זה יותר חמור מאשה שרואה בסוף הפיהוקין דאינה אסורה אלא מסופו עד גמר הפיהוק, דכאן לא רק שהיא אסורה עד סוף העונה אלא גם מתחילת הפיהוק. וע' בח"ד (סק"ל) שכתב דמבואר בראב"ד דכשתוך הוסת ולאחר הוסת הם בעונה א' כיון דפשטה הראיה אחר הוסת כל העונה נתפס בה. ולענין השאלה השניה ביאר דכאן דומה לוסת הימים, דהוי כמוחזקת שביום שתפסק תראה משו"ה אסורה מתחילת הפיהוק דמאז נקרא יום שמפסקת. ובששה"ל (סק"ג) ביאר יותר דכנראה הואיל והראיה אינה רק בתוך זמן הפיהוקים לכן היה ראוי לאסור מתחילת היום, אלא שאין יודעים באיזה יום תפסק ולכן אסורה מתחילת הזמן שאפשר לאסור שהוא תחילת הפיהוק. ובעני"ז יש להעיר על הטי"ז (סק"ל) והשי"ך (סקמ"ח, סקס"א) וכן על הרמב"ן (המובא בב"י סעי' כה', כדעיר הלבושי שרד) שכתבו דצריכה לפרוש ביום הפיהוק, וצ"ע דא"א לדעת מתי יופיעו הסימנים ולכן אין אפשרות לאסור היום לפני שמפסקת.

סעיף כה'

בוסת הגוף המורכב אם אסורה כל היום - במחבר משמע דבוסת המורכב אסורה כל עונת הוסת כמו בוסת הימים גרידא, וצ"ב דלעיל (סעיף יט') הגם שבב"י צידד דצריכה לחוש לשני הגורמים בפני"ע, אבל פשטות המשמעות בשו"ע וכן הוא כמעט להדיא ברמ"א דאינה אסורה אלא כשהגיעו שניהם ביחד דהיינו היום ומקרי הגוף, ובאמת ע' בטי"ז (סק"ל) שביאר בדעת הראב"ד (ויל"ע אם התכוין לפרש כן בהמחבר ג"כ) דאה"נ גם הכא אינה אסורה רק משעת הוסת עד סוף העונה. אבל ע' בנקה"כ ועוד האחרונים שהשיגו עליו. והח"ד פ' (סקכ"ו) דמש"כ הרמ"א לעיל דאין חוששין אלא לשניהם ביחד ר"ל דא"צ לחוש להוסת הגוף בלי היום אבל בודאי צריכה לחוש לוסת היום בלי וסת הגוף. ולהלכה, רוב הפוסקים החמירו דאסורה מתחילת היום (וה"ט דשמא יארעו המקרים בשעת תשמיש ותראה מיד) אבל ע' בששה"ל (!?) שהוסיף דיש מקום גדול להקל בעונת האו"ז.

סעיף כו'

עקירת וסת הגוף ע"י וסת הגוף אחר - ע' בערוה"ש (סעי' סה') שהסתפק דהגם שאינה קובעת וסת הגוף ע"י ג' מיני מקרים, אבל אולי אין ג' מיני מקרים עוקרין וסת דסו"ס כולם מקרי הגוף הן. וע"ע בששה"ל (סק"ג) דגם יש להסתפק בקבעה לפיהוקין ואח"כ ראתה ג"פ ע"י עיטושין אי הוי עקירה כיון דכל סימן הוא סוג אחר, או דאינה עקירה דהרי אפשר שיהיה לה שתי וסתות הגוף כמו שיש שני וסת החדוש (ולכאורה ה"ה דשייך לקבוע ב' וסתות, א' לימי החדוש וא' למקרי הגוף וע'). וע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה כן) שהסתפק בעקרה וסת המורכב אם אמרי' דבראיה א' חוזר הוסת למקומו.

סעיף כז'

דין סילוק דמים בקטנה - הנה, דין זה אינו מצוי כיום שאין הבנות מתחתנות כ"כ צעירות, וע' בחכ"א (ק"ב, לו') שכתב "ולפי שדין זה אינו מצוי בינינו לא אאריך בזה והרוצה לעמוד על דיניה יעיין בקפט', כז"י. אמנם, ננסה לכה"פ לסכם את שיטות האחרונים בהאי דינא. בגמ' (ט): מבואר דקטנה שלא הגיעה זמנה לראות (פחותה מבית יב' שנים) אם ראתה ג' פעמים הוחזקה כרואה ומטמאה מעלי"ע, אבל אם עבר עליה ג' עונות שלא ראתה אמרי' דחזרה לקדמותה לדין קטנה שלא הגיעה זמנה לראות ואינה חוששת לוסתות עד שתחזיק עצמה עו"פ כרואה.

ודעת הב"י דבין לענין הדין שאשה שראתה מטמאין אותה למפרע מעלי"ע ובין לענין חשש וסתות, קטנה אינה חוששת אא"כ קבעה וסת בג' ראיות באותו יום החדוש, או בדי' ראיות וג' הפלגות שוות. ודעת הטי"ז (סקמ"ג) דכל שראתה ג' פעמים אפי' בלי קביעת וסת כבר הוחזקה כרואה ומטמאה מעלי"ע וחוששת לוסת שאי"ק (והא דכתב הרשב"א שאינה חוששת לוסת שאי"ק כלל היינו בב' ראיות הראשונות לפני שהוחזקה כרואה). ודעת השי"ך (בנקה"כ) ממוצע בין הב"י והטי"ז, דלענין טומאה מעלי"ע ס"ל כהטי"ז דכל שראתה ג' פעמים מטמאה מעלי"ע, אבל לענין דיני וסתות ס"ל כהב"י דהיא חוששת רק לוסי"ק ואינה חוששת לוסת שאי"ק כלל ואפי' ראתה כו"כ פעמים.

חשש וסתות באשה שעברה עליה ג' עונות ועדיין לא ראתה - הטושי"ע כתבו לענין קטנה "אם פסקה ג' עונות בינוניות שהם צ' יום ולא ראתה אינה חוששת לוסת הא' כלל וחזרה לקדמותה, ואפי' חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו ג' פעמים" ודקדקו האחרונים דמש"כ ואפי' חזרה לראות וכו' משמע דלפני"כ מיירי בעברה צ' יום ועדיין לא ראתה כלל אפי' פעם א', והקשו להם דא"כ לענין מה שונה דין קטנה מדין גדולה דג"כ אינה חוששת עד שתראה לכה"פ פעם א'. והב"ח (בקונטרס אחרון) פ' בכוונת הטור ולכאורה כן הוא הפשטות, דמתחילה איירי בראתה פעם א' שלא בשעת עונתה, ואח"כ הוסיף דאפי' חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות בהן ג"כ אינה חוששת לוסתה.

אמנם, השי"ך (סקס"ה) כתב דיש נ"מ לדינא בין קטנה וגדולה גם בלא ראתה כלל אחר סילוק הדמים, והיינו באשה שקבעה וסת לר"ח לסירוגין, למשל שראתה בר"ח ניסן ר"ח סיון ור"ח אב דחוששת לר"ח תשרי ר"ח כסלו ור"ח שבט. אם מיד אחר הראיה בר"ח אב פסקה לראות ג' עונות (עד ר"ח חשוון) אם היא גדולה היא עדיין צריכה לחוש לר"ח כסלו ור"ח שבט אפי' אם לא ראתה כלל אחר סילוק דמיה כיון דאכתי לא עקרה וסתה הקבוע, משא"כ בקטנה כה"ג א"צ לחוש לר"ח כסלו ור"ח שבט דחזרה לקדמותה. אבל דעת שאר אחרונים דאפי' גדולה א"צ לחוש לוסתה כל כמה שעדיין לא ראתה פעם א' אחר סילוק דמיה ולכן הם פ"י דברי הטושי"ע בראתה פעם א' אחר סילוק דמיה (כ"פ הפרי דעה על הטי"ז סקמ"ב).

סעיף כח'

סילוק דמים בזקנה - מה שכן נוגע לדינא במחלוקת הטי"ז ושי"ך הנ"ל הוא לענין זקנה שהפסיקה לראות ג' עונות ואח"כ ראתה כמה פעמים, ונראה שכן הוא המציאות ע"פ רוב וכמוש"כ בששה"ל (סעי' כט, סק"ג) דבדרי"כ אין הסילוק בא בבית אחת אלא מתחילה רואה כל ב' חדשים ואח"כ כל ג' חדשים ואח"כ לוי' חדשים עד שפוסק לגמרי. ולפי השי"ך רק בקבעה וסת חוששת, משא"כ הטי"ז כל כמה שראתה ג' פעמים אחר הסילוק אפי' בלי קביעות וסת חוששת לוסתה. ולהלכה, הגם שהרמ"א סתם וכתב שקטנה וזקנה אינן חוששות לוסת שאי"ק דמשמע דאין חוששות כלל, ע' בפ"ת לעיל (קפד', סק"ט) שכתב שהסד"ט והח"ד הסכימו לדינא לדעת הטי"ז (וע' מש"כ בסעיף ל').

סעיף כט'

איזו היא זקנה כל שקורין לה אימא - הפוסקים כתבו בזמן הש"ס קראו לזקנה "אימא" וכיום הוא כמו שאנשים קוראין לאשה מבוגרת "סתא". ועי' בחוט שני (סקט"ז) שאין הכוונה שנכדיה קוראין לה סבתא (דהלא מצוי שתהיה סבתא לפני גיל ארבעים) אלא שאנשים בשוק קוראין לה כן. והנה, נחלקו בגמ' (ט:) אם ר"ל שקוראין לה סבתא ואינה בושה או שאינה מקפדת (וני"מ בבבליה ואינה מקפדת) והשו"ע כתב לשון שלישי שאינה חוששת, וכתב ה"ט"ז (סקמ"ו) דהיינו כלישנא דאינה בושה ולחומרא (שהוא יותר מאוחר), אבל התוה"ש (סקנ"ד) נקט בפשיטות דהיינו כלישנא דאינה מקפדת ולקולא דכל שאינה מקפדת אפי' אם בושה ממה שקוראין לה סבתא כבר מקרי שהגיעה לימי זקנה לעני"ז. ועי' בתוס' (ד"ה כל) בשם הירושלמי וכ"פ הרמ"א דלאו בדעתה תליא מילתא ולא בכמה מבוגרת היא נראית אלא דר"ל שזקנה כ"כ שראויה לקראותה סבתא.

גיל זקנה - עי' בששה"ל (סק"ג) שנקט למעשה אין אנו בקיאים היום לקבוע באיזה גיל ראויה לקרא אשה סבתא, ויש נשים שהן מסולקות בגיל 45 ויש שאינן מסולקות עד גיל 55 ולא כבזמן הש"ס שהוא גיל 60 (ונראה שהממוצע הוא באמצע שנות החמישים), ובד"כ אין הסילוק בא בב"א אלא מתחילה רואה כל ב' חדשים ואח"כ כל ג' חדשים ואח"כ לוי' חדשים עד שפוסק לגמרי וכשרואה אצלה תופעה זו מסתמא זהו סילוק הדמים. אבל ודאי בגיל 60-65 אפשר לדון דנחשבת זקנה (ויש שסמכו עמש"כ בפרקי אבות דבן ששים לזקנה). ויש לציין דכיון שהמציאות היא שבהגיע אשה לגיל זה אינה יודעת מתי תראה לכן כתבו הפוסקים דעד שתפסיק חצי שנה בלי ראייה כלל, כדאי לה לבדוק עצמה קודם תשמיש (בעד, ולכה"פ ואולי עדיף בקינוח חיצוני).

סעיף ל'

חזרה וראתה אחר סילוק דמיה - בחזרה לראות אחר סילוק דמיה, דין זקנה כדין יתנוקת שלא הגיע זמנה לראות שנחלקו בו הש"ך וט"ז וכדלעיל (עי' סעיף כח'). ויל"ע למה לא הגיה הרמ"א כאן שקטנה וזקנה אינן חוששות לוסת שאי"ק, דלכאורה כאן הוא מקומו דאיירי בחזרה לראות ולא לעיל דאיירי בפסקה לראות (ואולי יש מזה קצת סמך לט"ז דאין הכוונה שאינה חוששת לוסת שאי"ק כלל).

דם חימוד וכתמים בזקנה - גם בזקנה שהיא מסולקת לגמרי אכתי חוששת לדם חימוד, והרבה נשים המתחתנות עו"פ בגיל מבוגר אינן יודעות שצריכות לספור ז' נקיים לפני החתונה. ונראה בעזה"י דינים אלו יותר בסי' קצבד'. וכן היא חוששת לכתמים כדמבואר בסי' קצ' (סעי' נב') ודלא כפנ"מ המוזכר בפ"ת (סי' קצא', סק"ב) ע"ש. אמנם, יל"ע להש"ך בהא דזקנה חוששת לכתמים האם זהו רק בראתה כ"פ אבל לא קבעה וסת, או אפי' בלא ראתה כלל אחר סילוק דמיה ג"כ חוששת.

סעיף לא'

דין חזרה וסתה למקומה בזקנה - לב"י ושי"ך שזקנה אינה חוששת לוסת שאי"ק כלל, ע"כ ה"ט משום דתלין שמה שעברה ג' עונות היינו סילוק דמיה ולכן כל הראיות שאח"כ אינו אלא מקרה בעלמא, ויוצא חידוש שאם תראה פעם א' ביום וסתה אז נהפך הגלגל לגמרי ואמרי' דע"כ שהסילוק דמיה היה המקרה ושאר הראיות היו כרגיל.

סעיף לב' - **קביעת וסת בימי נדה וזיבה** - הטור האריך לבאר דין קביעות וסתות בימי נדה וזיבה והביא מש"כ הרמב"ן דכיון דהאידינא נהגו להחמיר שלא להפריש בין ימי נדה לימי זיבה ה"נ לענין קביעות וסת אין חילוק. אבל עי' בש"ך (סקע"א) שנקט דרך לחומרא אמרי' הכי ולא לקולא דאם ע"כ יעקר וסת קבוע של שאר ימים אין הקביעות וסת שבימי נדה וזיבה עוקרין הוסת הראשון. ועי' בתוה"ש (סקכ"ז) שהעיר דא"כ מה הועילו החכמים בתקנתם שלא חלקו בין נדות וזיבות משום שאין אנו בקיאים בזה"ז, דלדברי הש"ך הלא עדיין הן צריכות ללמוד פתחי נדה וזיבה (והערה"ש סעי' עדי' כתב דאינו דמיון כלל דאי"ז דבר מסובך ורק צריכין לדעת שכל וסת הבא בפחות מיט' יום ליט' יום אינו וסת לקולא. וצ"ב דבפשוטו רצו להשוות כל הוסתות ולא לחלק ביניהם כלל) ועוד צ"ב איך לא הזכירו המחבר והרמ"א דין זה, אלא ודאי שכל שקבעה וסת קבעה אפי' לקולא. והכי קי"ל לענין דינא. ועי' במחה"ש (על הש"ך) דכיון דוסתות אינו אלא דרבנן ובעיקירתן אינו עובר על דברי תורה, ממילא הם אמרו והם אמרו שמפני תיקון העולם אין לחשבן הימי נדה וזיבה כלל ואפילו אם ע"כ יבאו לעקור וסתות שלא כדין.

קביעות וסת בתוך וסת - המחבר הביא הדין של קביעות וסת בתוך וסת באופן שכבר קבעה הוסת הראשון לפני שהתחילה לחשוש להוסת השני. ויל"ע מה דינה באופן שמתחילת ראייתה ראתה פעמיים בכל חודש בא' לחודש ובכ' לחודש, לאחר שנקבע וסת הראשון של ר"ח האם היא עדיין צריכה לחוש לכ' לחודש. ועי' בב"ח (ד"ה ופעמים) שכתב דכיון שנקבע א' אינה חוששת לשני אפי' אם לא נעקר עדיין, ולכאורה כן משמע ברמ"א (סעי' יג') שכתב וכן היא חוששת לעולם עד שתקבע וסת א' כדינו דאז אינה חוששת לשני שלא נקבע. אבל ע"ש בח"ד (סקט"ו) שהעיר מהמבואר בגמ' (לט:) דבראתה בר"ח, ר"ח, כה', ר"ח, דקבעה לר"ח ואפ"ה חוששת לכה', וכתב לחלק דהרמ"א איירי בוסת החודש ווסת הפלגות דא"א לקבוע שניהם ביחד דסתרי אהדדי, אבל ב' וסתות דימי החודש אה"י חוששת לשני שלא נקבע גם אחר שנקבע א' מהם כיון שאפשר לקבוע ב' וסתות לימי החודש יחד.

אבל ע"ש במקור מים חיים (סעי' יג') שהשיג על הח"ד, דהפרישה ובי"ח כתבו דהא דחוששת לכה' הגם שקבעה וסת לר"ח ה"ט משום דראיית ר"ח השלישית היתה ממעיין פתוח ויתכן דעיקר הראיה הייתה בכה' (ויתכן שלא קבעה וסת לר"ח כלל) אבל בלא"ה אה"נ כל כמה שקבעה וסת אחד שוב אינה חוששת לוסת אחר כי"ז שלא קבעה (וכל כמה שלא קבעה וסת א' בודאי חוששת לשני הימים כוסת שאינו קבוע), וביאר דהא דקובעין וסת בתוך וסת בסעיף לב' איירי בכבר קבעה וסת א' לפני שראתה ביום אחר דהלא קתני במתני' (סג:) דהיתה למודה לראות ביום טו' ושינתה לכ' חוששת לשניהם, וה"נ חוששת להשני וכן להראשון כיון שלא נעקרה עדיין. ועי' בבדה"ש (יג', ביאורים ד"ה עד) שנקט כמקור מים חיים, וכאן נמי נקט (ס"ק שלב') כהב"ח דאחר שקבעה וסתה הראשון אינה חוששת לשני כוסת שאי"ק עד שתקבענה (ועי' בפ"ת סקכ"ח שהנוב"י הסתפק בזה).

קביעות וסת ממעיין פתוח - הנה הטור הביא מה דאינא בגמ' (לט:) דבראתה בר"ח, ר"ח, כה', ר"ח דקבעה וסת ממעיין פתוח, ופרש"י דמעין פתוח הכוונה או שהפסיקה אבל ראתה אח"כ עו"פ באמצע הז' ימי נדה, או שראתה כל הימים מכה' עד ר"ח, ואפ"ה שדין הראיה השלישית שבר"ח אחר ב' הראיות הראשונות ואמרי' דקבעה וסת (לחומרא, אבל עדיין צריכה לחוש לכה' ג"כ וכנ"ל), והגם שהמחבר לא הביא דין קביעות וסת מתוך מעיין פתוח אבל הנוש"כ הזכירו (עי' בט"ז סק"י), ושם בנקה"כ, וכן הזכירו הח"ד וסד"ט. ולפי דבריהם, אשה שראתה למשל בכח' ניסן, כח' אייר, ובסיון ראתה בכז' ונמשך ראייתה עד כח' קבעה וסת לחומרא, ועדיין צריכה לחוש לכז' ג"כ (וקי"ל דקביעות וסת ממעיין פתוח אינו אלא כשהראיה השלישית בלבד היתה ממעיין פתוח ולא כשהראיה ראשונה או שניה היו ממעיין פתוח).

ועי' בח"ד (סק"י) שכתב שגם בהפלגות יכולה לקבוע וסת ממעיין פתוח, אבל דעת הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) דלא קי"ל כח"ד בזה דאמרי' דמיד כשראתה מתחילה הפלגה חדשה ונמצא שאפי' נמשך ראייתה לעולם לא תגיע להפלגה הראשונה. ולענין קביעות וסת בימי השבוע ממעיין פתוח, דהיינו אשה שראתה הפלגה של 29 (דיש לה ב' ראיות באותו יום השבוע) ואח"כ ראתה הפלגה של 27, 28 וכדומה ונמשך ראייתה לאותו יום השבוע, בששה"ל (סעי' ו' סק"ב) הסתפק בזה אבל עי' בלבושי עז' (ו', סק"ד) שהביא מהגר"ש"א צ"ל דבוסת דלא שכיח אין קובעין וסת ממעיין פתוח, וכנראה דכן עמא דבר דלא שמעתי מי שלמד דין זה לפני החתונה. ואפי' לענין קביעות וסת לימי החודש מתוך מעיין פתוח הרבה לא חששו לזה דאינו מובא במחבר, ותש"ח.

עקירת וסת ע"י ראייה ממעיין פתוח - ועוד נחלקו הפוסקים באשה שראתה בכח' ניסן ואח"כ בכז' באייר ונמשך ראייתה עד כח' דהגם דקי"ל דתמיד אזלינן בתר התחלת הוסת אבל סו"ס אא"ל דנעקר הוסת של כח', דהלא לא עבר יום זה בלי ראייה, וכן פסק האגרי"מ (ח"א, קכב'). וכן מלמד בלייקווד) וכן דעת הגר"ב. ולפי"ז יתכן שאשה תצטרך לחשוש לכמה ימים כל חודש, אבל למעשה אינו חומרא כ"כ גדולה כיון שאינו מצוי כ"כ שתצטרך לחוש לזה, והיינו משום שאם בדרי"כ יש לה הפלגה יותר מל' יום א"כ תמיד עוברת היום החודש של החודש שעבר, ואם בדרי"כ יש לה הפלגה קצרה משלשים א"כ מסתבר שבחודש הבא לא תגיע ליום החודש של החודש שעבר, אבל יש נשים שראות א' ארוכה וא' קצרה וכדומה.

סעיף לג'

חשש וסתות במעוברת - כבר ביארנו בסי' קפד' דנחלקו הפוסקים בזה"ז ממתי מקרי מעוברת מסולקת דמים, שהאגרי"מ הקיל (ח"ג, נב') אבל רוב פוסקים החמירו בזה. ולהלכה אין נ"מ א"כ יש לה וס"ק לימי החודש או שיודעת שהיא מעוברת לפני שהגיע יום וסתה. ונראה דלכה"פ יש לסמוך על האגרי"מ לענין וסת שלא נעקרה מתוך שראתה בו ממעיין פתוח דכשיודעת שהיא מעוברת א"צ לחוש לה לחומרא (וכן נראה לענין וסת הב"מ). ויל"ע בראתה בזה"ז לפני שלשה חדשים האם צריכה לחוש ליום זה אחר ג' חדשים, דהיינו הגם שלא אמרו הפוסקים דנשתנה הטבע להקל, אולי להחמיר חששו דכבר מקרי מסולקת מתחילת עיבורה ולא נעשה הסילוק דמים אחר ג' חדשים, ונראה להקל.

חשש וסתות במינקת - גם במינקת נחלקו הפוסקים מה דינה בזה"ז שכמעט אינו בנמצא כלל שתהא אשה מסולקת לכד' חודש ובודאי אינה מסולקת לב' שנים כשאינה מניק התינק. ודעת האגרי"מ וגרש"א (שלחן שלמה) דאה"נ אפשר לקבוע וסת בימי מינקתה ודלא כדמבואר בשו"ע, אבל הרבה פוסקים נקטו כמחבר דגם בזה"ז אינן קובעות וסת כלל.

ונמצא דדין מעוברת הוא הפוך מדין קטנה לדעת הש"ך, דמעוברת אינה חוששת לוסת קבוע כלל (ואפי' ראתה 20 חדשים ברציפות באותו יום) אבל חוששת לוסת שאי"ק, משא"כ קטנה שלא הגיע זמנה לראות אינה חוששת לוסת שאי"ק כלל ורק בקבעה וסת חוששת, ויל"ע מהו ההבדל כיון שדין מסולקת לשניהם, וי"ל.

עונה בינונית במעוברת ומינקת - הפ"ת (סקל"א) הביא מהסד"ט (סקל"ו) דמעוברת או מינקת שראתה דם, הגם שחוששת לוסת החודש (או הפלגה בראתה פעמיים) אבל א"צ לחוש לעונ"ב מראיתה, דעדיפי מאשה שיש לה וס"ק שא"צ לחוש לעונ"ב. אמנם, דעת המהר"ם פאדווה (מובא בגר"ז ס"ק קיד') דחוששות לעונ"ב וכן צידד בששה"ל (סק"ה) לענין מינקת כיון שנשתנה הטבע והן רואות אבל במעוברת כתב דאפשר להקל.

סעיף לד'

חשש וסתות אחר שעברו ימי העיבור והנקה - בדרי"כ אין הנידון המוזכר כאן נוגע כ"כ, כיון שרוב נשים אין להן וס"ק, ולענין וסת שאי"ק כבר כתב הנוב"י (מובא בפ"ת בסקל"ב) דאחר ימי העיבור והנקה א"צ לחוש לוסת שאי"ק, וא"כ אין לה למה לחוש עד שתראה פ"א. ובלא"ה בזה"ז רוב רובן של נשים כבר ראו בתוך כד' חדש וכתב המחבר שחוששת לראיות אלו כוסת שאי"ק.

וסת שנקבע ע"י כדורים - בקבעה וסת ע"י כדורים נחלקו בפוסקים אם עדיין צריכה לחוש לוסת זו אחר שהפסיקה מליטלן, דאולי דינה כמעוברת שאחר ימי העיבור והנקה אינה חוששת לוסת שקבעה בתוך הזמן שהיתה מסולקת, ויש שהורו לחוש פ"א, ויש שהורו שאפי' פ"א אינה צריכה, וכן לענין וסת שאי"ק נחלקו. וגם דנו לענין וסת שהיתה לה לפני נטילת הכדורים אם חוזרת אחר שהפסיקה לליטלן, ולמעשה תשי"ח בכל זה, וכן יש לברר אם היא צריכה לחוש לוסתות כלל בשעת נטילת הכדורים.

[מינקת שנתעברה - ע' בשו"ת אור שמח שנשאל אם מינקת שנתעברה צריכה לטבול דהלא קי"ל דאין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה וא"כ בודאי ראתה באיזשהו שלב, וע"ש שכתב דלפי ת"י אחד בתוס' (ט): נראה דיש לה לטבול דהלא על הרוב אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה וא"כ ודאי ראתה. אבל מעולם לא שמענו שכך נוהגים וכן כתבו כמה מגדולי הפוסקים דודאי א"צ לטבול. וע"ע מש"כ בזה המגיה להרשב"א (בסוף הספר סי' טי').]

דיני תלייה בכתמים (נדה נח):

קתני במתני "ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות" ובגמ' חידש רב אשי יותר דעיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים. וע"ש בתוס' (ד"ה עיר) שכתבו בשם הרשב"ם לפרש דאין חוששין משום כתמים "אפילו יותר מכגריס ואפילו מן החגור ולמטה ואפילו לא נתעסקה ואין לה מכה שיש לה להגלע ולהוציא דם". וצ"ב טובא מאי חדית לן הרשב"ם, דהלא כל כמה שיש בכתם א' מכל הני"ל, דהיינו או שהוא פחות מגריס או שנמצא למעלה מן החגור או שנתעסקה בכתמים, אז דל מהכא שהיא נמצאת בעיר שיש בה חזירים דהט אפילו בלא"ה תולין.

וע' בערוך לנר שהתקשה בזה ופי' דהרשב"ם היה ק"ל לשון הגמ' "אין חוששין לכתמים" שלא נמצא כמוהו בכל הסוגיא והול"ל עיר שיש בה חזירים תולה בהם או כתמה טהור, ולכן מפרש דה"ק אין חוששין לכתמים שאין צריך לחוש לכתמים לבדוק אם יש בו כגריס או אם הוא מן החגור ולמעלה אלא בכל ענין טהור. אבל אכתי צב"ק דמשמע מתוס' שהרשב"ם בא לחדש לן משהו ולא רק לבאר לישנא דגמ', וכן ע' בהגהות מיימוניות ואור זרוע שהביאו דברי הרשב"ם להלכה, ויל"ע איזה חידוש להלכה יש בזה.

ואפשר לומר בע"א קצת (ואולי באמת לזה נתכוון הערוך לנר) בהקדם ביאור הסוגיא דמאכולת. דהנה קתני במתני "הרגה מאכולת הרי"ז תולה בה, עד כמה תולה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגריס של פול ואע"פ שלא הרגה" ובגמ' איתא "אמר רשב"ג לדברי אין קץ ולדברי חברי אין סוף וכו' אבל נראין דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם שהיה אומר עד כמה היא תולה עד כגריס של פול וכדבריו אנו מורים". וכוותיה נקטו כל הראשונים להלכה דתולין במאכולת עד כגריס ואע"פ שלא הרגה וכן נפסק בשו"ע (קצ', ה'). וצריך להבין איך אפשר לתלות כתם כגריס במאכולת בזה"ז, כיון שכיום אינו בנמצא מאכולת בגודל זה שיכולה לגרום לכל כך הרבה דם.

והנה, יש ראשונים שנקטו שכל גזירת כתמים לא היתה אלא לענין טהרות ולבעלה לא גזרו על כתמים, דע' בספר האשכול (ריש הלכות נדה) שכתב שהרי"ף לא הביא דיני כתמים והוסיף האשכול שהוא עיין בכל מילי דרבוותא (השאילתות והבה"ג) ולא מצא דיני כתמים "ואפשר דסבירא להו דלא נהגו האידנא, ואע"ג דאשכחן דמטמאה בועלה דלמא לטהרות דוקא ובזמן דאיכא טהרות לבעלה נמי חששו". וע' בספר בעלי הנפש להראב"ד (חתנו של האשכול) שהבין דס"ל דלא גזרו כלל לבעלה ולכן השיג עליו מכמה מקומות דמבואר שגזרו גם לבעלה (א' מהם בסוגיין "שאין לך אשה שטהורה לבעלה") וכן נקטו שאר הראשונים בתריה. אמנם ע"ש בספר האשכול בהגהות נחל אשכול (אות ה') וכ"כ עוד אחרונים בביאור דעת האשכול, דבדואי מודה דגזרו על כתמים גם לטמא אשה לבעלה, אבל רק כשהיה טהורות גזרו גם לטמאה לבעלה ולא כשאינו נהוג דיני טהרות.

והנה, ע' שו"ת חת"ס (סי' קנ', הובא בפ"ת קצ', סק"י) שכתב דהגם דלא ק"ל כוותיה דהאשכול אבל מ"מ האמת היא שתחילת גזירת כתמים היתה לטהרות ומשום לא פלוג רבנן טמא אותה גם לבעלה שלא יהא כחוכא שהאשה טמאה נדה לטהרות וטהורה לבעלה, וכיון שנאסר במנין אע"פ שבטל טעם טהרות מ"מ הגזירה לא בטלה ועדיין אסורה לבעלה. וכיון שכל עצמה לא נאסרה לבעלה אלא מתקנת החכמים הראשונים אין לנו לטמא אותה אלא בשיעור כתם שבזמניהם אע"פ שבזמנינו אין נמצא כזאת. (ולכאורה אפילו מש"כ רש"י (נט. ד"ה לא להקל) דגזרו על כתמים "שלא להקל בנדה גמורה" אפ"ל דר"ל שלא להקל לענין טהרות, וכן י"ל בדעת תוס' (נח. ד"ה כרבי) ע"ש ובסד"ט קצ', סקצ"ג).

אמנם לכאורה פשוט משמעות הראב"ד דעיקר גזירת כתמים לטמא אשה לבעלה לא היתה משום מיגו דטמאה לטהרות, וא"כ הדק"ל איך אפשר לתלות בכתם בגודל גריס בזמנינו. ונראה דאפ"ל בע"א, והיינו דכיון דבזמן חז"ל המציאות היתה "שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם" ולא הנחת בת לא"א שתהיה יושבת תחת בעלה, ממילא בכלל לא גזרו טומאת כתמים על כתם שהוא פחות מגודל מאכולת דהיינו כגריס ועוד. וא"כ גם בזה"ז דליכא מאכולת גדולות, אפ"ה כל כמה שאין הכתם יותר מכגריס טהורה דבפחות מזה א"צ לתלות במאכולת כלל כיון שמתחילה לא גזרו על כתמים פחותים משיעור כגריס ועוד. ובאמת בדבר זה נחלקו האחרונים, וכנראה כבר נחלקו בזה הראשונים ג"כ.

דהנה, ע' בסד"ט (קצ', סקס"א ד"ה עוד ראיתי) שהביא מהמעיל צדקה דס"ל דעל פחות מכגריס לא היתה גזירתם ואפ"י בדם שודאי מגופה אתיא, ועל דרך מה שמצינו שלא גזרו על בגדי צבעונים וכיוצא. וכתב דלפ"ז א"ש מה דסתמו הפוסקים ולא חלקו בפחות מכגריס בין כתם אדום לכתם שחור הגם דבמאכולת אין לתלות אלא כתם אדום, והטעם הוא משום דעל פחות מכגריס לא גזרו חכמים כלל טומאת כתמים, וא"ש ג"כ לשון הטור ושו"ע שכתבו (קצ', ה') דעל פחות מכגריס לא גזרו חכמים. אבל ע"ש בסד"ט שהביא מהראב"ד (והביאו רעק"א בהגהותיו לסעיף ה') דכתם שחור אפילו פחות מכגריס טמא, ולכן מסיק הסד"ט דאין דברי המעיל צדקה נכונים דע"כ רק היכא דאיכא למיתלי במאכולת הוא דטהורה אבל דם שיצא ודאי מגופה אפ"י אם יצא שלא בהרגשה טמאה מדרבנן אפ"י בפחות מגריס.

וכדברי הסד"ט מוכח ברמב"ם וכמש"ב המגיד משנה, דע' ברמב"ם (איסור"ב ט', ו') שכתב "מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על בגדיה שהכתם הנמצא על בשרה אין לו שיעור והנמצא על הבגד אינו מטמא עד שיהיה כגריס". ויש לציין דלכאורה כדבריו משמע ג"כ מרש"י (נט. ד"ה אבל בכתם) שהדגיש דבכתם "שעל חלוקה כגריס ועוד בעיני" דמשמע דעל בשרה טמאה גם בפחות מכגריס (ע' ערוה"ש קצ', ל' שלא מצא מקור ברש"י). וע"ש במגיד משנה שכתב דמקור דברי הרמב"ם הוא ממה שאמרו (נז): על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, וס"ל לרמב"ם דכל פחות מכשיעור ספק הוא אם הוא דם מאכולת אם לאו, וכבר אמרו שספק בבשרה טמא. ומוכח לפ"ז דס"ל דגזרו טומאת כתמים על פחות מכגריס ורק דתמיד יש תלייה דאפשר שבא ממאכולת, אבל על בשרה אפ"י אם נימא שאפשר לתלות הכתם במאכולת, עדיין אינו אלא בגדר תלייה, וכיון דספק הוא כל ספק דם על בשרה טמא. ולפ"ז אפ"ל בדעת הראשונים דס"ל דתלין גם דם על בשרה עד כגריס, דה"ט משום דס"ל דלא גזרו גזירת כתמים כלל על פחות מכגריס.

אבל אינו פשוט כ"כ, דע"ש ברמב"ם שהשיג הראב"ד מהא דבעי רבי ירמיה טיפין טיפין מהו, ואי על בשרה ליכא שיעור מאי בעי. וע' בה"ה שביאר דהרמב"ם לשיטתו פירש בעיא זו לא לענין צירוף אלא דבעי אי צורתן מוכיחות עליהן שאינן מגופה, ובאמת כן הוא משמעות רש"י ג"כ שכתב (ד"ה מהו) "מי מספקין בדם בנדה או לאו" (ומדסתם בשאר האיבעיות משמע דזהו הספק בכולן) וא"ש רש"י לשיטתו דמדויק דעל בשרה אין תולין אפ"י פחות מכגריס (ולפמשי"ב דס"ל לרש"י (נז): ד"ה דאזדקרה) דלא סגי בהוכחה שלא הגיע מגופה, יל"ע מאי מספק"ל לגמ'. וצ"ב דהלא דעת הראב"ד דכתם שחור פחות מכגריס טמא וא"כ מוכח דהקולא של פחות מכגריס הוא בגדר תלייה, וא"כ מ"ט ס"ל דתלין דם על בשרה עד כגריס כיון דספק הוא.

ואפ"ל בדעת הראב"ד, דהנה יל"ע במקור שהביא ה"ה מכל על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, דהלא אוקמה הגמ' (נז): בעברה בשש"ט ולכן אי מעלמא אתאי על חלוקה איבעיא ליה לאשתכוחי, אבל בפחות מכגריס שהתליה במאכולת שיכולה להיות על גופה, תו אפ"ל דאי מעלמא אתאי על חלוקה מיבעי ליה לאשתכוחי, ומהיכא תיתי דגם בכה"ג נאמר על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא. ולכן גם את"ל דגזרו על פחות מכגריס וצריך תליה כדי לטהרו, אפ"ה אפשר לטהר פחות מכגריס הנמצא על בשרה עדיין יש לתלותו במאכולת. (והאמת היא שהראב"ד פי' על בשרה ספק טמא ספק טהור טהור בע"א, וס"ל דאפ"י בנמצא על בשרה לחוד תולין בשש"ט וכ"ש י"ל דתולין במאכולת).

וכחילוק זה לכאורה מבואר ברשב"א, דע' בתוה"ב (יח). שכתב דאפ"י עברה בשש"ט אין תולין דם הנמצא על בשרה, דכיון דמגופה חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר דמגופה אתי, ועפ"ז השיג הרשב"א על תוס' (נז): ד"ה על בשרה) שכתבו דבלבשה ג' חלוקים ומצא דם על בשרה דאפ"י עברה בשש"ט קי"ל דאין תולין ה"ט משום דאפ"י אם לפעמים מגלה חלוקה אבל אין דרך לגלות בשרה ולכן אין אפשרות שהגיע הדם מהשש"ט, וכתב הרשב"א דאפ"י אינה מגלה בשרה אכתי יש אפשרות שהגיע הדם מהשש"ט ע"י שניתן בין רגליה ואעפ"כ אין תולין בשש"ט דכיון דמגופה כחזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר דמגופה אתי (ולשיטתו דבעינן הוכחה שלא הגיע מגופה כדי לטהרה). וכנראה דה"ט דכיון שיש מקום בגופה המייצר ומוציא דם הפשטות הוא שהדם הנמצא בסמוך למקום זה הגיע ממנו ואין להסתפק אולי הגיע משש"ט או לא, ויש אפשרות במציאות שהגיע ממנו.

אמנם, ביש לה מכה על בשרה כתב הרשב"א (תוה"ב הקצר יז). דתולין במכה שבבשרה (וכ"מ ברמב"ם וכ"פ השו"ע) וצ"ב דהלא אין תולין דם הנמצא בבשרה לחוד, וע"כ דכיון שיש לה מכה בבשרה א"כ נמצא שיש ב' מקומות בגופה המוציאים דם ולכן מהיכא תיתי לתלות שהדם ממקורה יותר ממכתה. ולפי"ז יש לצדד דגם מאכולת כיון שנמצא על בשרה יש לתלות בה, ובאמת עד"ז כתב הרשב"א דבנתעסקה בידיה בכתמים יש לתלות גם דם הנמצא על בשרה (דהיינו ידיה) לחוד. ולפי"ז יליע מה הדין בעברה בשש"ט ומצא דם על ידיה (ע"י קצ', יא' בט"ז ורעק"א, וע"ש עוד בתפלי"מ).

אמנם ע' בהגה"מ (אות א') שהביא מרבנו שמחה דס"ל כהרמב"ם "שאפי" בפחות מבעין חרדל טמאה שכל הגוף כבדוק אצל דם מאכולת ובבשרה אמרי' ספק טמא ספק טהור טמא" ומבואר דה"ט דאין לתלות דם על בשרה במאכולת כיון שהגוף בדוק אצל מאכולת, ולכן כל הספק אינו אלא אם הגיע מעלמא ואמרי' דא"כ על חלוקה מיבעי ליה לאשתכוחי. אבל לפי"ז הדק"ל איך כתב הראב"ד דעל בשרה טהורה בפחות מכגריס כיון דל"ש תלייה במאכולת. ואפ"ל דמודה הראב"ד דהתלייה במאכולת הוא בגדר לא גזרו, אבל רק לא גזרו על מה שאפשר [אפילו בדרך רחוק] לתלותו במאכולת, ועל בשרה אכתי שייך מאכולת, דהלא בגמ' לעיל (נד). איתא דרך אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ומשמע דשאר הגוף אינו בדוק אצל מאכולת ושייך במציאות שיהיה שם מאכולת רק דלא שכיח (וכ"מ בלשון רבינו שמחה שכתב "שכל הגוף כבדוק אצל דם מאכולת") וכיון שכן, ס"ל להראב"ד דגם כתם פחות מכגריס הנמצא על בשרה נכלל ב"לא גזרו" של חז"ל, וטהורה.

ולפי"ז יוצא דא"ל כהמעיל צדקה, א"ש מה דבזה"ז לא מטמאין בפחות מכגריס הגם דלית לן מאכולת כ"כ גדול, דמעיקרא לא גזרו טומאת כתמים כלל אלא בכתם הגדול יותר מכגריס. ואפ"ל עד"ז גם לענין עיר של חזירים דאיתא דאין חוששין לכתמים, דהכוונה כנ"ל דהוי כלא גזרו על כתמים בעיר כזו, ואפילו אינו יכול לתלותו בחזירים, וכגון שלא יצאה לחוץ או שמצאה הדם רק על בשרה דאי מעלמא הלא על חלוקה איבעיא ליה לאשתכוחי (אמנם התוה"ר דימה ד"ז לשש"ט), אפ"ה אמרי' שהיא טהורה משום דבעיר כזו לא גזרו על כתמים כלל, וזהו מה שבא הרשב"ם לחדש.

אבל לפי"ז צ"ב מהמשך התוס' שכתב הר"י "דאין לסמוך ע"ז עכשיו להקל כשמוצאה כתמים במקום שאין רגילות ליגע בהן חזירים" דמשמע דאיירי בעיר שיש בה חזירים רק שאינם רגילים ליגע בהם, והלא לפי הנ"ל מה בכך שאינם נוגעים בחזירים הלא על עיר שיש בה חזירים לא גזרו, ומאי שנא ממאכולת דהגם שאינו נמצא בזמניו אפ"ה עדיין אפשר לתלות בהם עד כגריס, וכנ"ל ה"ט דמתחילה לא גזרו כלל על כתמים הפחותים מכגריס.

ולפי משי"ב לעיל בדעת הראב"ד, אפ"ל דאפילו ה"לא גזרו" של פחות מכגריס לא היתה בלי חשבון אלא דמחמת הרגילות של מאכולת גזרו שלעולם אפשר לתלות שהרגה מאכולת, ואפי' במקומות שלא היה המאכולת מצוי אפ"ה הושוו מדותיהם לחשוב כל מקום כמקום דשכיחי מאכולת, וכ"כ האגרי"מ (יו"ד ג', נג'). ולפי"ז י"ל דשאני הלא גזרו של פחות מכגריס מהלא גזרו של עיר שיש בה חזירים, דבפחות מכגריס כיון שהיה כ"כ רגיל ממילא הושוו מדותיהם לכלול גם מקומות שלא היו שכיחי מאכולת ואמרו שיכולה לתלות עד כגריס, וממילא גם בזה"ז הגם שמאכולת בגודל כזו לא שכיחי אבל תחילת גזירתם הייתה לכלול גם מקומות אלו. משא"כ לענין עיר שיש בה חזירים שלא היה שכיח כ"כ, א"כ הלא גזרו רק היה על העיר הזו שיש בה חזירים בפרטיות, וכל כמה שנפקע ממנה הדין של עיר שיש בה חזירים תו א"א לתלות בהם, כדפי' הר"י בתוס'.

והנה ע' בלשון הרמב"ם (שם פרק ט') שדקדק בלשונו לכתוב ג' פעמים "אין חוששין לכתמים": בדבר שאמק"ט, בבגדי צבעונים, ובעיר שיש בה חזירים. והלא דבר הוא. וכנ"ל א"ש טפי דשלש אלו הם בגדר לא גזרו כלל (וכן א"ש מה שלא כתב כן לענין פחות מכגריס דהלא לפמשי"ב לעיל בדעת הרמב"ם אין ההיתר דפחות מכגריס בגדר לא גזרו). ולפי"ז לכאורה במצאה כתם שחור בעיר שיש בה חזירים עדיין טהורה, הגם שכתב רש"י "שהם אוכלים שרצים ורמשים ומתזין דם" דמשמע שמתזין דם השקצים שהוא דם אדם. משא"כ אם נפרש כהראב"ד הנ"ל דגם בפחות מכגריס חוששין כשהוא שחור, לכאורה גם בעיר שיש בה חזירים יש לטמא כתם שחור.

אמנם ע"ש בראב"ד בסוף שער כתמים (הדין הששי) "שיש מקום שאין חוששין לכתמיה בין מרובה בין מועט בין שחור בין אדום כגון עיר שיש בה חזירים וחלוק שאינו בדוק" ולפי"ז אצ"ל שעיר שיש בה חזירים לא גזרו בכלל, אלא דממילא דינה כחלוק שאינו בדוק (וברור לפי"ז שכל הקולא אינו אלא בכתם הנמצא על חלוקה. אבל בדעת הרמב"ם שכתב אין חוששין היה אפ"ל דגם בכתם הנמצא על בשרה טהורה אמנם ע"ש שכתב להדיא דאין חוששין לכתמים הנמצאים בחלוק) ולפי"ז א"ש מה דבזה"ז חוששין לכתמים גם בעיר שיש בה חזירים (ויל"ע אם אפשר לפרש כן בדעת הרשב"ם ג"כ).

והנה מתוס' (נח. ד"ה כשורה) נראה דפי' השאלה דטיפין טיפין לענין צירוף לכגריס (כ"פ החידוד הלכות), ומוכח דעד כגריס על בשרה טהור וע"כ דס"ל דגם על בשרה תולין במאכולת וא"כ בפשטות י"ל דס"ל דפחות מגריס הוא בגדר לא גזרו. אמנם הרא"ש פי' דאין תולין על הבשר כלל (ע' משי"ב הבי" קצ', ח' בדעת הרא"ש). וכן מצינו שנחלקו לענין הרגה כמה מאכולת וי"ל דלטעמיהו אזלי, דלדעת הרא"ש גם בהרגה כמה מאכולת לא פלוג רבנן ואין תולין אלא בא' וא"ש את"ל דהקולא של פחות מכגריס הוא בגדר תליה י"ל שרק נתנו תלייה א' במאכולת, אבל תוס' (נח. ד"ה וכדבריו) כתבו דבהרגה כמה מאכולת תלין בכולן דס"ל דכגריס טהור משום דלא גזרו והיכא שהרגה כמה מקילין מטעם אחר מדיני תלייה דהוי כשש"ט.

ואולי אפ"ל דבמחלוקת הנ"ל פליגי ג"כ רבי ינאי ורבי חנינא לענין כגריס ועוד ורצופה בה מאכולת. דלפום ריהטא ה"ט דרבי חנינא דאין תולין היותר מכגריס במאכולת משום דס"ל דכל פחות מכגריס טהור מטעם תלייה, דמותר לתלות כגריס א' במאכולת בין הרגה בין לא הרגה, ובנמצא מאכולת רצופה בה אמרי' שהיא היא המאכולת שאמרו חז"ל שאפשר לתלות בה. אמנם דעת רבי ינאי דפחות מכגריס אינה בגדר תלייה אלא בגדר לא גזרו, ולכן עד כגריס לא גזרו, ומה שיותר מכגריס אפשר לתלות במאכולת שרצופה בה (ויל"ע בזה מלשון הגמ' בהמשך דהוי כ"שור שחוט לפניך").

והנה, יש כמה וכמה נ"מ להלכה היוצאות מנידון הנ"ל. למשל, דנו האחרונים על כתם הגדול מכגריס הנמצא חציה על פס צבוע וחציה על פס לבן, דכיון שברור שהכל כתם א' והוא יותר מכגריס, בודאי לא הגיע הדם ממאכולת, ולכן יש לצדד לטמא מה שנמצא על הפס הלבן על אף שהוא פחות מכגריס כיון דא"א לתלותו במאכולת, וכן נקט החו"ד להלכה. אמנם הסד"ט השיג עליו וכן נקט הגרעק"א להקל ומשמע דס"ל דכל פחות מכגריס לא גזרו כלל גם כשא"י לתלותו במאכולת, וצ"ע דהלא דעת רעק"א כהראב"ד דבשחור בפחות מכגריס טמא (וע' מה שיתבאר בסי' קצ' בעזה"י).

ולענין שאר מקומות שלא טמאו כתמים יל"ע אם הם בגדר לא גזרו או דתמיד יש תלייה, ונ"מ באופן דאין מקום לתלות כלל. והנה לענין פשפשים נחלקו בגמ' אם דתלין עד כתרומוס, וכתב הרשב"א דבעיר שמצוים פשפשים כו"ע לא פליגי דתלין (ולכאורה לפי"ז פחות מכתורמוס שוה לגמרי לפחות מכגריס ד"א שהוא בגדר לא גזרו) ובמקום שאינם מצוים כו"ע לא פליגי דלא תלין, כי פליגי במקום מצוי ואינו מצוי דלרבנן תלין ולרחב"א לא תלין. אבל ע' ברא"ש שפסק "פשפש אם הריחה ריחו תולה עד כתרומוס דהוי כנתעסקה בכתמים אבל מסתמא לא תלין ביה משום דלא שכיח" ולכאורה פשטות לשונו משמע דלא שכיח כמאכולת וממילא אין לתלות בסתם (וע"ע בב"י קצ', ז') ומשמע לפי"ז דרבנן ס"ל דתלין אע"ג דלא שכיח, וצ"ב מ"ט תלין בהו, וכנ"ל אפ"ל דכיון דהיו מקומות שהיו שכיחים ממילא הושוו מדותיהם (ואינו מוכרח, וי"ל).

ועדיין יל"ע לענין למעלה מהחגור (וה"ה שאר המקומות שאינן כנגד בית התורפה) האם צריכים תלייה או אפי' בודאי לא עברה בשש"ט וכדומה אפ"ה טהורה. ולכאורה משמעות הגמ' (נט). דאיתא "היו עליה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תולה בעליון עד כגריס" ולפמשי"ב רוב הראשונים כתוס' דר"ל דתלין דכמו שדם שלמעלה מהחגורה בא מעלמא כמ"כ הדם שלמטה מהחגורה משמע דצריך תלייה להעליון, דאליה איך אפשר לתלות ותחתון בעליון כיון דא"צ לדון על העליון כלל דל"ל דין כתם. אבל ג"ז אינו מוכרח ד"ל דא"צ תליה אבל כשיש תלייה אפ"ה אפשר לתלות גם הלמטה.

אבל ע' ברשב"א תוה"ב (ז'): שכתב "דעל חלוקה לבד כל שהוא למעלה מן החגור לעולם טהורה ואפי' אין לה במה לתלות ואומרים שמה נתעסקה בכתמים ולא אדעתא או שמה מאכולת נרצפה שם זו אצל זו עד שיעשה יתר מכגריס", ומשמעות לשונו דא"צ תלייה כלל, והכי משמע ג"כ ממשי"כ דשמה מאכולת נרצפה שם זו אצל זו עד שיעשה יתר מכגריס, דמה"ל לתלות בזה כיון דלעולם אין תולין ביותר ממאכולת א' בסתם (ולפי"ז צב"ק אמאי הוצרך לפרש דאומרים שמה נתעסקה ולא אדעתא, וי"ל). וכן נקט בספר חוט שני (עמ' קסב) להגרנ"ק שליט"א, דכך הייתה תק"ח שאין טומאת כתמים אלא במקום שיכול לבוא ממקורה ואי"ז מדין תליה אלא הוא תק"ח וכו' ואף שלא עברה בשש"ט ולא התעסקה בכתמים ע"ש.

ויליע לפמשי"כ הרשב"א דאמר' דשמא מאכולת נרצפה שם זו אצל לו עד שנעשה יתר מכגריס, א"כ איך אפשר לתלות התחתון בעליון לומר דממקום שבא העליון בא התחתון, דהלא העליון לא הגיע מעלמא ודומה לאילו היה העליון רק כגריס דתולין אותו במאכולת ואז א"א לתלות התחתון בעליון. (אמנם הרשב"א בחידושו כתב דמותר לתלות בעליון ד"ל שנתעסקה במין או שעברה בשש"ט ולא אדעתא).

סיכום: נחלקו בקולא דפחות מכגריס אם הוא בגדר לא גזרו כתמים אלא על יותר מכגריס או דתמיד צריך המציאות של התלייה, ויוצא כמה נ"מ לדינא. ואפ"ל דזהו הגדר של הקולא דעיר שיש בה חזירים דלא גזרו כלל. אמנם יש לחלק ביניהם דבפחות מכגריס יש לחלק גם בזמן שאינו מצוי מאכולת משא"כ עיר שיש בה חזירים אין לחלק אלא כשנמצאים חזירים.

בענין תלייה בבדיקות (נדה יד).

קתני במתני' (יד.) דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה וכו' נמצא על שלו טמאין וחייבין קרבן נמצא על שלה אותיות טמאין וחייבין בקרבן. ובגמ' פריך וניחוש דלמא דם מאכולת הוא. וצ"ב דהלא כתבו הרמב"ם (איסור"ב ט', א') והרשב"א (משמרת הבית יח:) ע"פ הסוגיא בריש פרק האשה (נז:) דבנמצא דם על עד הבדיקה אפי' אומרת שלא הרגישה אנו תולין שטעתה ובאמת הרגישה והיא טמאה מדאורייתא כיון שחזקת הדם שבא בהרגשה, וא"כ מהיכא תיתי לתלות הדם של הבדיקה במאכולת להפקיע החשש דאורייתא, ובפרט כשלא ראינו שום מאכולת כלל. ואפי' את"ל דיש מקום לתלות במאכולת אבל לכאורה אינו עדיף משאר תלייה שמצינו בכתמים דאינו ודאי שממנו הגיע הדם אלא אפשרות (כלשון הגמ' "וניחוש דלמא דם מאכולת הוא"), וא"כ הגם שלענין כתמים דרבנן אזלינן לקולא ותולין בכל דבר שיכולה לתלות, אבל בבדיקה הספק הוא אם הגיע הדם בהרגשה מהמקור או ממאכולת וזהו ספק דאורייתא וא"כ למה לא אזלינן לחומרא.

ואפ"ל דלכן פרש"י ותוס' דשאלת הגמ' אינה אלא לענין חיוב קרבן ושריפת תרומה, אבל לענין טומאת נדה לבעלה בודאי ליכא למיחש למאכולת. אמנם לכאורה מהרשב"א מבואר דפי' שאלת הגמ' לענין טומאת האשה לבעלה דע"ש שכתב לענין הלכה "כיון דלא איפסיקא הלכתא כחד מהני לישני נקטינן לחומרא ואפי' נמצא מאכולת רצופה טמאה נדה" (וכן פסק למעשה בתוה"ב יח. כמ"ד בדוק הוא), ואם כל השאלה היתה רק לענין קרבן אי"כ ליכא נ"מ להלכה. ובאמת גם לדעת רש"י ותוס' מבואר דלפעמים בבדיקות תולין במאכולת אפי' לטהר אשה לבעלה וכדקתני במתני' (נח:) ע"ד שהיה נתון תחת הכר ונמצא עליו דם עגול טהור דתלינן במאכולת, וצ"ב דלכאורה ספק דאורייתא הוא וכנ"ל.

וע' באחרונים (שו"ת ש"ב עקב סי' לו, סד"ט סק"ז, ח"ד סק"ז) שביאר דרך כשא"א לתלות הדם שעל עד הבדיקה לומר שהגיע מעלמא אז אמר' שבהכרח הדם שבעד הבדיקה הגיע מהמקור ועל אף שהיא אומרת שלא הרגישה בהכרח צ"ל שהרגישה וטעתה בהרגשת עד, אמנם כשיש לנו מקום לתלות הדם שעל הבדיקה, כיון דלא שכיח שתטעה בהרגשת עד לכן יותר מסתבר לומר שהדם הגיע ממקום התלייה ולא מהמקור ולכן היא לא הרגישה וכמו שאמרה באמת. ומסוגיין מוכח דאפי' לתלות במאכולת, שאין רואים מקור התלייה לפנינו ממש (כמכה שבגופה וכיוצ"ב) רק שהיא תלייה מצויה, ג"כ עדיף לתלות בה מלומר שהגיע הדם מהמקור והאשה טעתה בהרגשה.

אבל לכאורה כ"ז א"ש אליבא דהרמב"ם והרשב"א הנ"ל דס"ל דבאמרה שלא הרגישה אנו אומרים שטעתה בהרגשת עד, אבל את"ל כצד השני שפי' האחרונים בביאור הגמ' (נז:) ("לעולם דארגשה ואימור הרגשת עד הוא" דר"ל שהיא אומרת שהרגשה ואעפ"כ (בעגול) אנו תולין לקולא לומר שבאמת היא לא הרגישה (וכדמשמע מפרש"י נז: ד"ה דארגישה), אבל כשהיא אומרת שלא הרגישה לא מצינו שהחמירו חז"ל לחשוש שבאמת היא כן הרגישה, א"כ בע"כ צ"ל דמה דקתני במתני' דבנמצא על שלה אותיות טמאין וחייבין בקרבן ר"ל שהיא אומרת שהרגישה, דאם היתה אומרת שלא הרגישה לא היתה טמאה מן התורה וממילא ליכא חיוב קרבן. ולפי"ז דאיירי באומרת שהרגישה, שוב א"א לתרץ כאחרונים הנ"ל דלכן תלינן במאכולת משום דעדיף לומר שהגיע מעלמא מלומר שטעתה בהרגשת עד דהלא היא אומרת שהרגישה.

ואפ"ל (וכן פי' הפרי דעה טורי כסף סק"כ) דלכן רש"י לטעמיה פי' שאלת הגמ' דניחוש דלמא דם מאכולת היא דאינו אלא לענין החיוב קרבן ודיני טהרות דמחשש חולין לעזרה ושריפת תרומה צריך שיהיה ברור לגמרי שהדם הגיע מהמקור וכל כמה שיש חשש כלשהו שהגיע ממאכולת א"א להביא קרבן מחשש חולין לעזרה. אבל פשיטא דלענין טומאת אשה לבעלה, במצאה דם על עד בדיקה ואמרה שהרגישה אה"נ ליכא צד לתלות במאכולת. והנה, ע' בסד"ט (סקס"ז ד"ה אך אחר העיון) שדיק מתוס' (נז: ד"ה אימור) דג"כ ס"ל כפרש"י הנ"ל, ולכן א"ש דתוס' ג"כ לטעמיהו אזלי ופי' שאלת הגמ' בסוגיין כרש"י לענין פטור קרבן ולא לטהר אשה לבעלה.

ולפי"ז הא דתלינן לקולא בעד שתחת הכר ואפי' לטהר אשה לבעלה צ"ל דשאני התם דיש הוכחה במה שהדם עגול וכדפרש"י (נז: ד"ה עגול) "אין זה דם בדקה דרך קינוח להיות משוך" (אבל ודאי לא יועיל הוכחה זו בסוגיין, דכיון דליכא צד כלל לתלות במאכולת דאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת לכן אפי' בעגול פחות מכגריס טמאה). והרשב"א נמי לטעמיה אזיל, דכיון שלטעות בהרגשה לא שכיח לכן עדיף לומר דבאמת לא הרגישה והדם שעל עד הבדיקה הגיע ממאכולת ואה"נ מועיל תלייה זו אפי' לטהר אשה לבעלה ולכן פי' שאלת הגמ' אפי' לטהרה לבעלה.

ולכאורה לפי"ז אפשר לבאר המשך הגמ' ג"כ, דבעי בדקה בעד הבדוק לה וטחתה בירכה מהו, וצ"ב מהו הצד לטהר דאיזה תלייה יש שנוכל להקל ולומר שממנה הגיע הדם. והנה, הרמב"ם (איסור"ב ד', יט') ורא"ה (בדק הבית יח:) פי' דמאי דק"ל דבטחתה בירכה טמאה משום נדה איירי אפילו בפחות מכגריס, וא"כ י"ל דבעיית הגמ' היתה לענין פחות מכגריס אם אפשר לתלות במאכולת וא"ש כיון דזו היא תלייה מצויה. אבל לדעת תוס' (ד"ה ולמחר) והרשב"א (תוה"ב יח:) שכתבו דאפי' למאי דמסיק הגמ' דבטחתה בירכה טמאה משום נדה, בפחות מכגריס אכתי טהורה דתלינן במאכולת (כשהוא עגול, וכמוש"ב הרשב"א שם) וא"כ בעיית הגמ' היתה לענין יותר מכגריס דאפשר דיש לתלות שהיה דם בירכה, וצ"ב דלית לנו ודאי מקום תלייה ומהו הצד שאפשר לתלות הדם שבעד (לתוס') יש לדחוק דבעי לענין קרבן אבל לרשב"א הנ"ל מא"ל. ולא עוד אלא לדעת רב שימי בר חייה גם למסקנא באמת אינה טמאה ודאי דרך "חוששת אמרת לך" ומוכח דאליבא דאמת יש צד שאין הדם מהאשה.

ובהמשך בעי הגמ' לענין בדקה בעד שאינו בדוק והניחתה בקופסא ולמחר מצאה עליו דם מהו, ופליגי רב חייה ורבי אם טמאה משום נדה טומאת ודאי או דאינה אלא טמאה משום כתם דר"ל כדתם (שהרי אין כאן מקום לכתם כלל אלא או הוא דם מהמקור או דם צפור וכיוצ"ב כמו שביאר הריטב"א) אמנם לכו"ע ליכא טומאה ודאית אלא מכגריס ועוד. ויל"ע בתרתי, חדא דע"ד שאינה בדוק לה כתבו כל הראשונים שאין הכוונה לעד מלוכלך שלקחתו מהאשפה דבזה בודאי יש לתלות אפי' יותר מכגריס, אלא כתבו התוס' (יד: ד"ה בעד. ועד"ז בשא"ר, וע' ברשב"א תוה"ב יט:) דבדקתה לפני יום או יומיים והניחתה במקום מוצנע ולפני הבדיקה לא בדקתה, וא"כ הגם שיש לתלות עד כגריס במאכולת שהיא מאד מצויה אבל מ"ט דרב חייה שגם במצאה יותר מכגריס אינה טמאה ודאי דבאיזה מקום יש לתלות שממנה הגיע הדם כיון שהעד היה במקום מוצנע.

ועוד צ"ב דמ"ט לא פליג רב חייה ברישא בטחתה בירכה, דלכאורה הסיפא הוא בדיוק הפוך מהרישא, דברישא לקחה עד הבדוק, בדקה, והניחתה במקום שאינה בדוק, ובסיפא לקחה עד ממקום שאינה בדוק, ובדקה, והניחתה במקום הבדוק ואיזה מקום יש לחלק ביניהם. ואפשר לומר דאה"נ מה"ט נקט רב שימי בר חייה משמיה דרב דאינה טמאה ודאית, דס"ל דדמי טחתה בירכה לבדקה בעד שאינה בדוק והניחתה בקופסא דנקט רב חייה בהמשך הגמ' דאינה טמאה אלא משום ספק, אבל לכל שאר בי מדרשא דנקטו דטמאה ודאי מא"ל. ולכאורה מבואר (לכה"פ להרמב"ם ורשב"א) דפליגי באיזה רמה של תלייה צריכים כדי להפקיע ממה שאנו תולין שהדם מהמקור וטעתה בהרגשת עד, דכל כמה שהיה אישזהו זמן שהעד לא היה בדוק הו"א דעדיף לתלות שהדם הגיע אז, מלומר שטעתה בהרגשה ובאמת הדם מהמקור. ולדעת רש"י ודעימיה י"ל דלטעמיהו אזלי דאה"נ הגם שהיא אמרה שהרגישה אבל שאלת הגמ' היתה רק לענין חיוב קרבן וסו"ס אינה ודאי כיון שיש מקום לתלות.

אבל אכתי צ"ב דעת ר' יוסי דס"ל בבדקה בעד שאינה בדוק לה דטהורה לגמרי ואינה טמאה אפי' משום כתם, וכדמשמע פשוט הגמ' שמדמה הדין של בדקה בעד שאינה בדוק לה לאשה שעשתה צרכיה ומצאה דם, דרבי דס"ל בעד שאינה בדוק דטמאה משום נדה ס"ל כר"מ באשה שעשתה צרכיה דטמאה, ור' יוסי דמטהר בעד שאינו בדוק לטעמיה אזיל דס"ל דטהורה לגמרי באשה שעשתה צרכיה. והנה, בשלמא בהאשה שעשתה צרכיה אי"ש מה שהיא טהורה לגמרי דלא חייש ר' יוסי להדור מ"ר למקור ואייתי דם, אבל בבדקה בעד שאינה בדוק לה איך אפ"ל שטהורה לגמרי הלא אין לנו תלייה ידועה כלל וכנ"ל.

ובאמת מה"ט צ"ב עצם דמיון הנ"ל של הגמ', דיש לחלק טובא בין הצירורים, דהרבה יותר מסתבר לטמא בעד שאינו בדוק לה מלטמא אשה שעשתה צרכיה ומצאה דם. ובאמת להלכה הרמב"ם וראב"ד חילקו ביניהם וכתבו בבדקה בעד שאינה בדוק לה דטמאה ולענין האשה שעשתה צרכיה פסקו דטהורה וכוותיהו המחבר (עי' ס' קצ' סעי' לו', וסי' קצא'). והגם שהרשב"א (תוה"ב יט:) תמה דאיך זיכו שטרא לבי תרי, דהלא לרבי זירא ורב אשי יש לדמות בדקה בעד שאינו בדוק לאשה שעשתה צרכיה ואינה בקיאי בדידהו טפי מינן, וא"כ היכי אמרי' אן דלא דמו להדדי, אבל למעשה צ"ב ביאור הדמיון.

וגם מה דאיתא דרבי כר"מ ס"ל צ"ב, ד"ל דהגם שרבי טימא בעד שאינה בדוק אבל באשה שעשתה צרכיה אינו חושש כלל להדור מ"ר למקור. ובפרט קשה למש"ב הר"ן (נט:) דר"מ דמטמא לטעמיה אזיל דחייש למיעוטא ולכן חושש ג"כ למיעוטא דהדור מ"ר למקור ואייתי דם, וא"כ י"ל דרבי אינו חושש למיעוטא. ובלא"ה אפ"ל דרבי ס"ל כר"מ, דאם טעמא דר"מ דמטמא משום דחייש למיעוטא, לכאורה אפ"ל כרבי שהיא טמאה משום נדה ודאי, וכן תמה הסד"ט (סקצ"ה ד"ה אמנם מה, ובחידוד הלכות נט:).

ולכאורה אי"ש טפי שיטת הר"ח (יד: תוד"ה ורבי יוסי) שפי' דאפי' ר' יוסי שטיהר בעד שאינה בדוק רק טיהר משום נדה אבל מודה דטמאה משום כתם וממילא ה"ה באשה שעשתה צרכיה רק טיהר משום נדה ולא משום כתם. חזא, דלפי"ד יוצא דליכא שלש מחלוקות בדבר (בעד שאינה בדוק) אלא ר' יוסי ס"ל כר' חייא (וגם אינה מחלוקת רחוקה כ"כ דלרבי טמאה ודאי ולר' יוסי טהורה לגמרי), ועוד דל"ק איך אפשר לתלות בתלייה שאינה לפנינו כדי לטהרה לגמרי אפי' לבעלה דאה"נ היא טמאה לבעלה. והאמת היא שדעת הש"ך (קצא, סק"ג) דגם רש"י ס"ל כר"ח (עי' במח"ש מאיפה דייק כן בדעת רש"י) ולפי"ז ל"ק כ"כ בדעת רש"י מה שהקשינו דאם היא אומרת שהרגישה איך נטהרנה לגמרי בלי תלייה ידועה, דאה"נ אינה טהורה לגמרי אלא טמאה משום כתם. אמנם, לכאורה סתימת דברי רש"י אי"כ אלא שהיא טהורה לגמרי.

והנה בביאור מה שדימה הגמ' הסוגיות להדדי, ע"ש בסד"ט (סקס"ד ד"ה ובע"כ צ"ל) שהעיר כנ"ל, והוסיף לתמוה אפי' בדעת ר"מ אבל איפכא ממה שהקשינו, ד"ל דר"מ דמטמא שם ה"ט משום דרגליים לדבר דהדור מ"ר למקור כיון דחזיק ליה עלמא משא"כ הכא דבדקה בעד שאינה בדוק מאי רגליים לדבר איכא. וע"ש שביאר דבאמת לא שכיח שיהדר המ"ר למקור אבל גם מכה בחלחולית לא שכיחא וס"ל לר"מ דטפי מסתבר למיתלי דם מהמקור כיון דרוב דמים מן המקור אתיא, וה"נ בעד שאינו בדוק לא שכיח שתטעה האשה בהרגשת העד אבל גם לא שכיח שהעד שהזמינה יתלכלך, ולהכי אמרי' דטפי מסתבר למיתלי הדם מהמקור כיון דרוב דמים מן המקור. משא"כ לר' יוסי כיון דשני הצדדים לא שכיחי כנ"ל, ממילא מוקמינן האשה אחזקתה ומטהרין לה בין בעשתה צרכיה ומצאה דם ובין בבדקה בעד שאינו בדוק לה ומצאה עליו דם.

אבל לכאורה כ"ז אתיא שפיר רק אליבא דהר"ן דס"ל דגם ר' יוסי מודה דכשיש הוכחה (כגון נמצא על שפת הספל) דתלין שחזרה מ"ר למקור, אבל לרשב"א דס"ל אליבא דר' יוסי דלעולם טהורה ואפילו בנמצא על שפת הספל ואפילו בעומדת ומזנקת דאיכא תרתי לריעותא, אי"כ מוכח דס"ל דכל דם היוצא עם מ"ר בהכרח משביל של מ"ר בא ואין להסתפק כלל בהדור מ"ר למקור, וא"כ מהו הדמיון לבדקה בעד הבדוק לה דגם ככה"ג יסבור ר' יוסי דטהורה דהלא בזה מאד יתכן שהדם הגיע מהמקור. וכנראה דה"ט דהרמב"ם ראב"ד ומחבר שפסקו לקולא בהאשה שעשתה צרכיה והחמירו בעד שאינו בדוק וכנ"ל.

ואפ"ל גם לפמ"ש הרשב"א לדרי' יוסי לעולם לא חיישינן להדור מ"ר למקור, אפי"ה ר' יוסי מודה דשינן מציאות כזה, רק דהחזקה שמשביל המים באו עדיף כ"כ דלכן דאין להסתפק בזה כלל, וראה לדבר ממה דאיתא (נט:) מהו דתימא ה"מ בדיעבד אבל לכתחילה לא, ואת"ל דלרי' יוסי לעולם ליכא חשש של הדור מ"ר למקור אי"כ מהו הצד לחלק בין לכתחילה לבדיעבד, וע"כ דגם ר"י מודה דיש צד כזה ואפי"ה לא חיישינן. ויוצא לדעת הרשב"א דבאשה שעשתה צרכיה ונמצא דם על שפת הספל, אע"ג דיש הוכחה ממה שנמצא על שפת הספל שהדם מהמקור, ולא עוד אלא גם הרגיש גופה ונודעזע (כמוש"כ הרמב"ם) דיש חשש דאורייתא מחמת ההרגשה ואפי"ה לא חיישינן שהדם הגיע מהמקור, לכן מדמה הגמ' לבדקה בעד שאינו בדוק לה דהגם דשייכי בה דמים ולא עוד אלא יש חשש ספק דאורייתא אולי הרגישה וטעתה בהרגשת עד, אפי"ה טהורה. וה"ט דמה שהעד אינו בדוק ויש זמן שאפשר לתלות שאז הגיע הדם, מועיל דלא נחוש לשמא הרגישה כדי להוציאה מהחזקת טהרה שלה. (וע"ש מש"כ בזה החו"ד קצ', סקכ"ד).

אבל לכאורה כ"ז אי"ש להרשב"א ודעימיה דס"ל דחיישינן שטעתה בהרגשת עד, ולכן י"ל דהגם שרחוק לתלות הדם על העד בזמן שהעד לא היה בדוק, אע"כ הכי עדיף מלומר שטעתה בהרגשת עד. אבל אליבא דרש"י דס"ל דכל הסוגיא איירי באומרת שהרגישה אי"כ מה"ט לתלות במה שהעד אינו בדוק כדי לטהרה לגמרי (אם ננקוט כנ"ל דלא ס"ל כרבינו חננאל). ונראה מבואר דגם אליבא דרש"י כיון שיש לאשה חזקת טהרה לכן עדיף לומר דלא נתחדש משהו שיוציאנה מחזקתה, ולכן הגם שהיא אומרת שהרגישה, כיון שהעד לא היה בדוק לה אן אמרי' דמסתבר שכבר הגיע הדם לפני שבדקה בו, ונמצא שלא היה בדיקה ובירור כלל ע"י העד וליכא סיבה כלל להפקיע האשה מחזקת טהרתה.

ולכאורה זהו הביאור בההבדל בין טחתה ביריכה דכו"ע ס"ל דטמאה ודאי, ובדקה בעד שאינה בדוק לה דפליגי בה רבי ורבי חייא, והעיר הריטב"א (יד.) דלכאורה שתי הנדונים דומים להדדי וכמו שהקשינו לעיל. וכנראה צ"ל דשאני טחתה בירכה דאנו יודעים בודאי שבאיזשהו שלב היתה כאן בדיקה ובירור ודאית, ובמה שטחתה בירכה היא צריכה להפקיע מהבדיקה הודאית ולכן צריכים ראייה ברורה להפקיע מבדיקתה וטחתה בירכה אינו תליה ברורה וממילא לכו"ע טמאה ודאי, משא"כ בבדקה בעד שאינה בדוק לה אנחנו לא יודעים אם אף פעם היה בירור כלל, דיתכן שהדם היתה שם לפני הבדיקה וא"כ ליכא ריעותא בחזקת טהרה של האשה, ולכן פליגי אם האשה טמאה ודאי או רק משום כתם (וכן מבואר בגר"ז ס' קצ' סקע"א, ואולי לזה התכוון הריטב"א שכתב דכיון שאין העד בדוק הרי הדבר יותר בחזקת התר ע"ש).

[סוגיין הוא המקור למה שמצוי שתולין דם שעל עד הבדיקה במכה שבא"מ או במכה או לכלוך שעל אצבעה וכל כיוצא"ב. ולמשל, פעם נשאלתי ביום השביעי של ז"נ ממי שמצא על עד הבדיקה של אותו יום כו"כ טיפי דם קטנטנים, ואמר שאשתו השאירה עד הבדיקה על השלחן במטבח, והיה לו נזילת דם מהאף, והוא רוצה לדעת אם אפשר לתלות הדם בזה. ונמצא ש"בדקה בעד הבדוק לה והניחתה במטבח". ויל"ע אם יש לדמותו להניחתה בקופסא, לטחתה בירכה, או להנייתה במקום מלוכלך. וגם תלוי בגודל הטיפות ואם הם עגולים או משוכים. ובעזה"י יתבאר הדין כשנלמד ההלכות].

בענין תולין הקלקלה במקולקלת (נדח נט: - ס:)

בהאי סוגיא תולין הקלקלה במקולקלת לכאורה יש כו"כ הערות בפשט. דהנה, קתני במתני' (נט:) השאילה חלוקה לנכרית או לנדה ופרש"י "ואח"כ לבשתה היא ומצאה עליה כתם הרי"ז תולה בה". ויל"ע ¹מה הכרח רש"י לפרש דוקא באופן זה שלבשתה אחר שהשאילה ולא פי' דאיירי (גם) באופן הפוך (וכמוש"פ הרשב"א באמת) שלבשתה היא ואח"כ השאילה חלוקה לנכרית ואז מצאה עליה כתם, דמסברא היינו הך. וכן יל"ע ²למה פרש"י שתולין בנדה משום דלא מקלקלה מידי, דטפי הול"ל דכיון דאיירי בנדה דקחזיא (כדאיתא בגמ') לכן תולין בה כיון שהיא כשוק של טבחים. וכן על האי

דינא דתולין בנכרית יש להעיר ³מ"ט דר"מ דס"ל דתולין בנכרית הראויה לראות, דממנפ"ש אם רק תולין באשה שדרכה להוציא דם א"כ מה יועיל מה שהיא ראויה לראות אם היא עדיין לא ראתה, ואם א"צ אשה המוציאה דם וסגי במה שהיא טמאה א"כ יש לתלות גם בנכרית שאינה ראויה לראות. ועוד יל"ע בפלוגתא דרשב"ג ורבי אם תולין בשומרת יום בשני שלה, דצ"ב ⁴למה לא פליגי אפי' בשומרת יום בשלישי שלה שיש בו חידוש יותר גודל שלרשב"ג אפשר לתלות בה כתרם הגם שע"כ תצטרך לספור ז' נקיים. וכן צ"ב מה שפרש"י (ד"ה בשני שלה) בטעמא דרשב"ג דתולין בשומרת יום בשני שלה "דאע"ג דלא החזקה רואה היום כיון דמעיינה פתוח תולה בה ואע"ג דמקלקלה פורתא דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא", ולפום ריהטא משמע שביאר רש"י ב' טעמים למה תולין לדעת רשב"ג, או משום דמעיינה פתוח, או משום דסו"ס טמאה היא (דמשמע דאפי' אם אין מעיינה פתוח יש לתלות בה דתולין הטומאה בטמאה) ⁵ולמה הוצרך לבי טעמים.

ואם נפרש דמה שפרש"י "כיון דטמאה השתא" אי"ז סברא לתלות בה, אלא כוונתו דאע"פ שע"י התליה מטמאין אותה השתא אעפ"כ מותר לתלות בה משום דמעיינה פתוח, א"כ מוכח דבעינן הסתברות כדי לתלות באשה, ולפ"ז צ"ב בתרתי. חדא, ⁶מא"ל לענין סופרת ז' שלא טבלה דלכאורה אינו יותר מסתבר שהגיע הדם ממנה. ועוד, ⁷מ"ט אמר רב חסדא דב' שבילין באנו למחלוקת רבי ורשב"ג, הלא לפי מה שפרש"י יוצא דגם אליבא דרשב"ג אין תולין אם אינו יותר מסתבר שהדם הגיע ממנה.

ואליבא דרבי ג"כ יל"ע, דפרש"י אליבא דרבי דהא דאין תולין בשומרת יום בשני ה"ט משום דמאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך, וה"ט דתולין בשומרת יום בראשון שלה כיון דלא מקלקלה מידי, וא"כ ⁸מאי טעמא אמר רב חסדא בסמוך בטמא טהור שהלכו ב' שבילין א' טהור וא' טמא דבאנו למחלוקת רבי ורשב"ג, דהלא אם נתלה השביל הטמא בטמא לא יקלקלו כלל, וא"כ בודאי יודה רבי בזה דתולין הטמא בטמא. ועוד ⁹צ"ב מה שפרש"י (ד"ה אלא משום) בביאור דעת רב אדא אליבא דרבי דה"ט דרבי דאין תולין בשומרת יום בשני שלה משום שבידה לטבול כל שעה שתצרה, דמשמע דה"י אם אין בידה לטבול הגם שמקלקלין לה שהיא מפסדת כמה ימים (למשל סופרת ז' בחמישי שלה) אעפ"כ מותר לתלות בה ודלא כדמשמע ממש"פ לעיל בדעת רבי דאין תולין בשומרת יום בשני שלה משום דמקלקלה לה מידי.

ועוד בהא דאיתא "לפיכך דרבי למה לי, מהו דתימא ההוא דאשתכח כתרם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל קמ"ל", ¹⁰צריך להבין מהו הקמ"ל, דבפשוטו ההו"א לתלות בשני הוא משום דאמר' כאן נמצא כאן היה, וא"כ למה באמת לא אמר' הכי. והגם שכתבו תוס' לעיל (נח. ד"ה ולענין דינא) דכיון דאינה לשניה אלא בתורת שאלה אינה ממש ברשותה, לכאורה זה א"ש לענין החיוב כיבוס של החלוק שהוא דיני ממונות, אבל אם הנידון איזה אשה למאמץ לכאורה אי"ז משנה אם החלוק ברשותה בתורת שאלה או בתורת מכירה. (ויש לצין להרמב"ן בהלכותיו ד', מא' ומד' שבכמה דברים נקט אליבא דהילכתא דחיישינן שהגיע הכתם ממי שנמצא אצלה ע"ש ובהגהות מקור מים חיים לס"י קצ' סעי' נא').

וכן לענין מה דבעי הגמ' אם תולין כתרם בכתם יש להעיר, ¹¹דבשאלת הגמ' פשיטא ליה דליכא להסתפק אליבא דרבי ובהמשך הגמ' מבואר דגם לרבי אפי"ל דתולין כתרם בכתם לכה"פ ביום ראשון שלה, ומעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר (וע' בתוד"ה מהו). ובכלל יל"ע ¹²למה ליכא למיבעי אליבא דרבי הלא לעיל אמרנו דלרבי כל כמה שאינה מקלקלה לה מידי אפשר לתלות בה, וא"כ כאן שבין כך הבעלת הכתם טמאה למה אין לתלות בה (וכמו שפרש"י באמת בהמשך בד"ה בשני שלה, דלרבי בראשון שלה אפשר לתלות בה כיון דלא מקלקלה לה מידי). ועוד יותר קשה ¹³למסקנת הגמ' דק"ל דלכו"ע אין תולין כתרם בכתם ופרש"י ורוב ראשונים דה"ט משום דמעלמא אתי לה טומאת כתרם קמא ולא בחזקת רואה היא, דמה בכך, סו"ס היא טמאה ומה איכפת לן האיך היא נטמאה כיון שסו"ס אין אנו מקלקלין לה כלל.

ובביאור כל הנ"ל יש להקדים, דלכאורה דבר פשוט הוא דיש ב' שלבים בכל הסוגיא של תולין הקלקלה במקולקלת. השלב הראשון הוא שאחר מציאות כתרם צריכים מקום לתלות, ורק אח"כ יש לדון אם התלייה טובה כיון שאולי אין לקלקל אשה אחת כדי לטהר האשה השניה. וממילא פשוט דליכא צד כלל שאפשר לתלות בנכרית שאינה ראויה לראות כיון שאינה מקור של דם כלל וכמו שפשוט שא"א לתלות באבן, ³ולכן ס"ל לר"מ דבראויה לראות תולין כיון שיש מקום שאפשר לתלות הדם וא"צ לדעת בודאי שראתה כיון שהיא עלולה לראות.

והנה, מבואר בכל הסוגיא דכל אשה למשך כל שנות ראייתה היא מקור של דמים שאפשר לתלות בה, וכמוש"כ תוס' (ד"ה באנו) "דאיכא למתלי בחברתה כמו בשוק של טבחים". אמנם מצד אחר יש מניעה מלתלות בה וכדפרש"י במתני' (ד"ה הרי"ז) דכיון דאי תליא בה מקלקלה לה מאי חזית דמקלקלה לה להך טפי מהך, ²ולכן לענין נדה פרש"י דתולין בה כיון דלא מקלקלה מידי ולא כתב משום שהיא שש"ט, דכנ"ל כל אשה אפי' אינה נדה היא כשוק של טבחים ואעפ"כ א"א לתלות בה, ורק בנדה אפשר לתלות "משום דלא מקלקלה מידי". וד"ז אינו דין בבין אדם לחבירו, אלא בידי תלייה (כעין דינא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי) ולכן אפי' אם יש אשה המתנדבת להיות טמאה לא נתלה בה בלי סיבה מספקת מדינא (ולא עוד אלא אפי' אם מדינא היא טמאה, למשל כשאמרה טמאה אני, אעפ"כ נראה מבואר דאין תולין בה כמו שאין תולין בבעלת הכתם).

ולפ"ז נקודת המחלוקת בין רבי ורשב"ג היא, לאחר שיש מקום לתלות מתי ואומרים שאעפ"כ א"א לתלות משום מאי חזית דמקלקלה להך טפי מהך. לרשב"ג כל כמה שהיא טמאה זהו סברא שאפשר לתלות בה יותר מהשני, ולרבי אין זו סברא מספקת לתלות בה ורק בשומרת יום בראשון אפשר לתלות בה. אמנם בביאור דעת רבי פליגי רב חסדא ורב אדא, ונחלקו הראשונים בביאור האי פלוגתא. דהנה, ע' בתוס' (ס. ד"ה טמא) שביאר דהא דקאמר רב חסדא טמא וטהור שהלכו בשני שבילין א' טמא וא' טהור באנו למחלוקת רבי ורשב"ג, לא איירי בטמא מת ביום שביעי שלו (כדפירש התוה"ר בשם ר"מ) דזהו בדיוק אותה מחלוקת דפליגי לעיל לענין סופרת ז' שלא טבלה ומאי קמ"ל רב חסדא, וגם לא איירי בטמא מת בראשון שלו (כדפי' הרמב"ן ור"ן) דא"כ דין זה שוה לדין שומרת יום בראשון שלה ומ"ט אין תולין לרבי. אלא איירי בטמא שספר מקצת ימיו, ולרב חסדא אליבא דרבי דומה לסופרת ז' דאין תולין בה, ולרב אדא כיון שאינו סותר הכל לא מקרי הפסד וממילא דינו שוה לדין שומרת יום בראשון שלה דתולין בה.

והנה, לכאורה דברי תוס' צ"ב טובא, דאיך אפי"ל דכל כמה שלא סתר הכל לא מקרי הפסד, דהלא לרבי אין תולין בשומרת יום בשני שלה כיון שמפסידין אותה יום אחד, וא"כ איך אפי"ל דסתירת חמשה ימים לא מקרי הפסד. וע"כ צ"ל (וכ"כ המל"מ איסור"ב ט', כט' ד"ה והנה) דרק מקרי הפסד כשמפסידין האדם כל מה שעליו לשמור, ולכן בשומרת יום שאינה מוטלת עליה אלא לשמור יום א' לכן הפסד יום א' מקרי הפסד, משא"כ סופרת ז' וכן טמא מת שעליהם לשמור ז' ימים לא מקרי הפסד אלא כשמפסידים אותם כל ז' דכל כמה שהם לא גמרו לספור הימים שמוטל עליהם לשמור לא טיהרו עצמן כלל והטומאה העכשווי היא רק המשך של הטומאה הראשונה ולא טומאה חדשה. (ואולי גם רש"י דרך בדרך הזה ולכן פי' לרב אדא כיון דבידה לטבול מקרי טהורה דמשמע דכל שאינה בידה לטבול לא מקרי הפסד. אמנם זהו דלא כדפי' הרמב"ן דמא דב' שבילין איירי דוקא בראשון שלו, וגם לא כמשמעות רד"ה ושון שכתב דה"ט דמודה רבי משום דלא מקלקלה מידי).

ולא עוד אלא אפי' לדעת רשב"ג שתולין בסופרת ז' שלא טבלה ה"ט ג"כ רק משום שהיא עדיין בתוך ימי טומאתה ולכן אם תולין בה היא רק ממשיכה אותה טומאה לכמה ימים, אבל כתבו האחרונים (מל"מ תפ"מ רעק"א דלא כלבוש, וכבר קדמם בזה האשכול בסי' מב') דפשוט דגם לדידה אין תולין בסופרת ז' ביום שמיני שלה אפי' אם עדיין לא טבלה דכבר גמרה טומאתה (ורק מגזיה"כ צריכה טבילה ג"כ) ואם נטמאה אנו מטמאין אותה בטומאה חדשה. ⁴ומה"ז נראה פשוט שלכן לא פליגי בשומרת יום בשלישי שלה, דבזו אפי' רשב"ג יודה שאין תולין בה כיון שאתה מטמאה בטומאה חדשה של ספירת ז' (שו"מ שהמל"מ ד"ה ולפ"ז נ"ל נקט דכה"ג תולין). ולפ"ז ב' שבילין כשא' מהשבילין טמא בטומאת מת לא נתלה זו השביל בבן אדם הטמא משרץ כיון שזה יחדש לו טומאה חדשה.

וכ"ז בשיטת תוס'. אמנם בדעת רש"י, ע' במהרש"א (בתוד"ה טמא) שר"ל דנראה שרש"י פי' פלוגתא רב חסדא ורב אדא בע"א מתוס', וכדבריו מפורש ברמב"ן ור"ן בביאור סוגיין. והיינו דברש"י מבואר דטעמא דרשב"ג דתולין בשומרת יום בשני שלה משום דהחזקה מעיינה פתוח אתמול ולכן יותר מסתבר שהדם ממנה, ⁶ולפ"ז ע"כ צ"ל (כמוש"כ המל"מ) דגם סופרת ז' מעיינה פתוח כל שבעה ולכן יותר מסתבר לתלות בה. והגם שודאי חידוש הוא אבל מובן הדבר דהוי כעין מה שמצינו שאין תולין כתמים בג"י הראשונים דעל אף שכבר הפסיקה בטהרה אכתי לא החזקה מעיינה סתום, ועד"ז

כמו"כ לענין תולין במקולקל אנו אומרים שעד שגומרת כל הז' נקיים לא הוכיחה במאה אחוזים שמעינה סתום דהלא יש חשש שמא תראה עד סוף יום ז'. (ובאמת כבר נחלקו הראשונים באשה העומדת בתוך ז"נ אם היא בחזקת טומאה או טהרה, ע' בזבחים כט. תוד"ה וכיון שראו וצ"ב דלכאורה רש"י סתר עצמו וכמו שהעיר החכמת בצלאל סוף רד"ה איתמר נמי, וע"ע בזה בנוב"י יו"ד סי' סג').

אמנם לרבי אין תולין בשומרת יום בשני, ואעפ"כ ס"ל לתולין בראשון שלה ופליגי רב חסדא ורב אדא מאי טעמיה, האם ה"ט משום דבראשון מסתבר שהדם ממנה כיון דהוחזקה מעינה פתוח היום, או משום דבשני מקלקלין אותה ובראשון אין מקלקלין אותה. ⁶ ונ"מ במחלוקת לענין טמא וטהור שהלכו בב' שבילין א' טמא וא' טהור, דלרב חסדא גם בזה אין תולין לרבי כיון שאינו יותר מסתבר שהטמא הלך בטמא אבל לרב אדא בהא יודה רבי כיון שאין אתה מקלקלו מידי. ולפי"ז, מה שפרש"י (ד"ה רבי אומר, ד"ה ושון) דאין תולין לרבי כשמקלקלה ושון שתולין כשאינה מקלקלה לה לכאורה פי' טעם רבי אליבא דרב אדא (וכנראה ה"ט משום דאיתמר כוונתה בהמשך הגמ').

אבל לפי"ז צ"ב מ"ט דרשב"ג לתולין בב' שבילין, דהלא כנ"ל רק תולין אליבא דרשב"ג כשמסתבר שממנה הגיע הדם, ממשא"כ בב' שבילין אינו יותר מסתבר שהטמא הלך בטמא, וכן הקשה המשנה למלך (שם ד"ה וראיתו). והגם דאפ"ל דבזה פשיטא דלרשב"ג תולין כיון שאינו מפסידה כלל ולכן תולין הקלקלה במקולקל, אבל א"כ לכאורה אפ"ל בב' שבילין "באנו למחלוקת רבי ורבי שמעון בן גמליאל" דהלא לרשב"ג זו נידון אחר לגמרי אם תולין הקלקלה במקולקלת כשליכא הפסד כלל, ואינו קשור למחלוקת הראשונה.

והנה, ע"ש במשנה למלך (שהאריך בביאור כל הסוגיא) שרצה לבאר בכוונת המהרש"א ע"ד שפי' הוא עצמו לפני"כ (בד"ה עוד קשיא לי) לבאר מה דפליגי רבי ורשב"ג לענין תלייה בשומרת יום בשני שלה. ¹⁰ דמצד א' יש אומדנא שהכתם הגיע מהאשה הטהורה כיון שהיא לבשה החלוק בשעת מציאתה ואמרי' כאן נמצא כאן היה, אמנם מצד שני יש אומדנא שהכתם הגיע מהשומרת יום כיון שהוחזקה מעינה פתוח אתמול, ולכן אוקי אומדנא להדי אומדנא ואמרי' דליכא הסתברות שהגיע מא' יותר מהשני. אבל סו"ס א' טמאה וא' טהורה ובה פליגי רשב"ג ורבי, דלרשב"ג כיון שטמאה היא תולין הקלקלה במקולקלת ולרבי אין תולין. ⁷ וממילא ה"ה בב' שבילין ס"ל לרשב"ג תולין הקלקלה במקולקלת כדמוכח משומרת יום בב' שלה.

נמצא ⁵ דמה שפרש"י (ד"ה בשני) "דאע"ז דלא החזקה רואה היום, כיון דמעיינה פתוח תולה בה" אין הכוונה שזהו סיבת התלייה אלא דר"ל דמה"ט אין לתלות בשני משום כאן נמצא כאן היה דיש אומדנא דמעיינה פתוח העומד כנגדו, והוסף רש"י ופי' "ואע"ג דמקלקלה פורתא דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא" דבסוף היום זהו הטעם שתולין בה לרשב"ג משום דטמאה השתא ותולין הקלקלה במקולקלת. ¹ ומה"ט הוצרך רש"י במתני' לפרש דסוגיין איירי דוקא באופן שלאחר שלבשתה הטמאה לבשתה הטהורה, דרך ככה"ג יש אומדנא דכאן נמצא כאן היה העומד נגד האומדנא של האשה אשר רוצים לתלות בה.

וס"ל לרבי בשומרת יום בשני שלה דאוקי אומדנא בהדי אומדנא ואין תולין הקלקלה במקולקלת, אבל בראשון שלה מודה רבי תולין, ובה פליגי רב חסדא ורב אדא מ"ט מודה רבי האם משום דבכה"ג אפ"ל אוקי אומדנא בהדי אומדנא, שהאומדנא שראתה האי שהוחזקה רואה היום הרבה יותר חזקה מהאומדנא של כאן נמצא כאן היה וכן ס"ל לרב חסדא, או דה"ט דבאופן שאינה מפסדת כלל מודה רבי תולין הקלקלה במקולקלת. והנ"מ יהיה אם בב' שבילין תולין הטמא מת [בראשון שלו] בטמא, דדעת רב חסדא דאין תולין כיון דלא ס"ל לרבי סברת תולין הקלקלה במקולקל כלל. וע"ז פליג רב אדא ואמר "שאני התם דכי הדדי נינהו" ור"ל ששניהם מפסידים ולכן אין אומרים תולין הקלקלה במקולקלת כיון שע"ז מפסידין לשניה, משא"כ כאן "מאי נפקא ליה מינה" דהיינו שאין הטמא מת מפסיד כלום ובהא בודאי מודה רבי תולין הקלקלה במקולקל.

ולפי"ז ביאר המל"מ דמאי דא"ל רב חסדא "סו"ס איחי טבילה בעיא" כוונתו להוכיח דל"ל לרבי תולין הקלקלה במקולקל כלל, דאי הוי ס"ל דאיכא למיחש לקלוקל, נהי דביום שני איכא נמי קלוקל לשומרת יום דסתרה מ"מ אין דומים הקלקולים להדדי דקלוקל בעלת החלוק הוי קלוקל טפי דאתה מצריכה טבילה אבל שומרת יום ליכא כל כך קלוקל דבלא"ה טבילה בעיא, וע"כ דל"ל לרבי סברת תולין הקלקלה במקולקלת כלל.

ובזה אפשר להבין המשך הגמ' דבעי אס תולין כתם בכתם, וא"ל ר' יהודה בר ליואי דאליבא דרבי לא תבעי דאם בשומרת יום בשני שלה שודאי ראתה מגופה אתמול אמר רבי דאין תולין כ"ש שאין תולין בבעלת הכתם דאיכא למימר דמעלמא קא אתי. והקשינו לעיל דהלא לרבי ה"ט דאין תולין משום דמקלקלה אבל הכא שאינה מקלקלה תולין, ¹² ולהנ"ל י"ל (כן פי' הרמב"ן) דס"ל לר"י בר ליואי כרב חסדא דטעמא דרבי דאין תולין דאין תולין בשומרת יום בשני שלה משום דאינו מסתבר שהדם ממנה, וא"כ כ"ש דאין לתלות בבעלת כתם דודאי ליכא הסתברות שהגיע הדם ממנה דלא הוחזקה מעינה פתוח כלל.

¹³ וע' בחכמת בצלאל (בד"ה בעא מיניה) דלמסקנת הגמ' ה"ט דרשב"ג ג"כ דאין תולין על אף שאינה מקלקלה כלל, משום דבדר"כ האומדנא דכאן נמצא כאן עומד נגד האומדנא דמעיינה פתוח ונשאר מה שהאשה טמאה ולכן תולין בה מצד תולין הקלקלה במקולקלת, אבל כאן דליכא אומדנא דמעיינה פתוח אז הגם שבעלת הכתם טמאה אעפ"כ אין לתלות בה דמצד שני יש אומדנא שהדם הגיע מהטהורה מטעם כאן נמצא כאן היה (ולכאורה לפי"ז אפי' ידעינן דדאי שהכתם יצאה מגופה לא נתלה בה כיון דסו"ס אין מעיינה פתוח, ע' פרד"ר סקל"ד שהסתפק בזה, וע' ברעק"א לסעי' מג').

¹¹ ולכאורה י"ל לפי"ז דמאי דתי' הגמ' בהמשך הא והא רבי הא בראשון שלה והא בשני שלה, קאי אליבא דרב אדא דס"ל דגם לרבי תולין הקלקלה במקולקלת כל כמה שאינה מפסידה ולכן בשני אין תולין אבל בראשון שלה תולין (והגם דבנדה אין הבדל אם ראתה ב' ימים זא"ז כיון שהיא טמאה כל ז' ממנפ"ש, לכאורה צ"ל דלדינא יש הבדל אליבא דרבי (סו.) שהתקין בשדות ראתה יום א' תשב ששה והוא שנים תשב ששה והן, ונמצא דגם הרואה כתם יש הבדל בין יום ראשון שלה ליום שני שלה. אמנם, אפי' בלא"ה י"ל דאיירי בשומרת יום וכנ"ל).

והנה בשיטת רב חסדא שנקט בדעת רבי דלא ס"ל לתולין הקלקלה במקולקלת כלל, אכתי יל"ע ברתת. חדא, אם רק תולין כשיש הסתברות שהדם הגיע ממנה א"כ מ"ט מודה רבי תולין ביושבת על דם טהור, דרק לענין בתולה פרש"י (ד"ה וביושבת) דשירפה מצוי, אבל יושבת על דם טהור היא בעצם מינקת ומסולקת דמים וא"כ מ"ט תולין בה. ולכאורה צ"ל דהאי תולין בה אינה מטעם תולין הקלקלה במקולקלת דהלא אינה מקולקלת כלל, אלא ה"ט משום דכל אשה היא כשש"ט כמוש"ב לעיל, רק שאין תולין בה משום דמאי חזית לקלקלה להך טפי מהך, ולכן כשאין מקלקלין אותה אפשר לתלות בה, וד"ז דומה לג' נשים שלבשו חלוק א' ואחת מהן עברה בשש"ט שכתבו הראשונים שכולן תולין בה והיא תולה בשש"ט. וע"ע ברמב"ן שביאר בע"א דמסתברא לתלות ביושבת על דם טהור דגם היא וגם נכרית מתוך שאינן מקפידות אינן מרגישות ויודעות ולכן תולין בהן שאילו ראתה השני היתה מרגישה.

ועוד יל"ע מ"ט באמת לא ס"ל לרבי תולין הקלקלה במקולקל, דמ"ש מב' קופות א' של תרומה דרבנן וא' של חולין ונפלה ב' סאין א' של תרומה וא' של חולין דאמרי' דשניהן בחזקתן "שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפל", ובפשטות האי דינא ד"שאני אומר" הוא אותו דין של ספק דרבנן לקולא, וא"כ מ"ש כאן דלא אמרי' הכי. ואפשר לדחוק ולבאר ע"פ משי"כ המהר"ם חלאוה בפסחים (י.) מהראב"ד דגם שם יש הסתברות שמי שהניח הסאין לכתחילה הניח התרומה ליד התרומה והחולין ליד החולין אבל בלי הסתברות כלל אין תולין, אמנם רוב ראשונים לא פי' כן.

וע' בחוות דעת (קצ', סק"ט) שר"ל דכל הדין של תולין הקלקלה במקולקל רק נאמר באופן שאם היה אותה שאלה לאדם א' היינו מקילין אבל עכשו שיש עוד בן אדם אנו מסתפקים, למשל בב' שבילין שבכל א' בפני"ע ליכא שאלה כיון דספק טומאה ברה"י ספיקו טהור, וכן בב' קופות ונפל סאה של תרומה לא' מהן היינו אומרים שספק דרבנן לקולא ולא נפסלו החולין. אבל באופן שאפי' אדם א' בפני"ע היה טמא לא מקילין בגלל שיש עוד בנ"א אחר, למשל בב' שבילין ברה"י שספק טומאה ברה"י טמא, כשיש עוד בן אדם שהוא טמא אין מקילין לומר "שאני אומר" כדי לטהר הראשון, וה"ה לענין כתם דאם מצאה הטהורה כתם היתה טמאה ועכשו שיש עוד אשה היא רוצה לתלות בה, בזה לא נאמר ספק דרבנן לקולא (ומצינו גם בעוד מקומות למשל

באיתחזק איסורא כגון ב' חתיכות של עוף שא' מהן נתבשל בחלב דלא אמרי' ספק דרבנן לקולא להתיר לאכול שתיהן, כיון שיש ודאי איסור דרבנן לפנינו) ע"ש.

והנה, ע"פ האי דינא דתולין הקלקלה במקולקלת אפשר להבין דין המשנה בסמוך, דקתני (ס':) ג' נשים שהיו ישנות במטה א' ונמצא דם תחת א' מהן כולן טמאות אבל בבדקה א' מהן ונמצאת טמאה היא טמאה ושתיהן טהורות, ואמר רב יהודה אמר רב והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת כבר פדא ודלא כר' אושעיא. והנה סוגיא זו תמוה דמה בכך שמצאה עצמה טמאה תוך שיעור וסת של מציאת הכתם, הלא אפשר שהגיע הכתם לפני כמה שעות וכמו שהעיר הרא"ש. ולכאורה מוכח מכאן שתמיד יש לדון על הכתם כשעת מציאתו בין לקולא בין לחומרא, אבל אכתי צ"ב דסו"ס באופן שהכתם יבש שידוע בבירור שלא יצא הדם עכשו איזה בירור יש ע"י מה שבדקה א' מהן ומצאה טמאה.

ובאמת ע"ש ברא"ש שנקט להלכה דק"ל כר' אושעיא דמאי דקתני במתני' בדקה א' מהן ונמצאת טהורה אין הכוונה כדפי' רב יהודה אמר רב דהיינו רק תוך שיעור וסת אלא אפי' לאחר שיעור וסת וסת לאחר שיעור וסת (ונחלקו האחרונים עד מתי אפשר לתלות במי שבדקה ומצאה טהורה, ע' בב"ח סעי' נא' ובסד"ט סקצ"א), וה"ט דמקילין דכתמים דרבנן ואפי' לבר פדא אינו בירור גמור כיון דאפשר שהכתם הגיע לפני"כ ונמצא דבאמת אינו תוך שיעור וסת של עשיית הכתם. ומבואר שפי' דהאי תולין בבדקה ומצאה טמאה שהוא כעין בירור שכתם זו היתה התחלת ראייתה. אמנם ע' בחת"ס וחוו"ד (סקל"ו) שנקטו דה"ט תולין בה משום תולין הקלקלה במקולקל, וכל שמצאה תוך שיעור וסת זה מוכיח שהיתה כבר מקולקלת בשעת מציאת הכתם ואפשר לתלות בה. אמנם לאחר זמן זה כיון שכבר יצאו דינים כטמאין תו א"א לתלות בה כמו שאין תולין להבא בסוגיא דלעיל, ודוק.

סימן קצ' (דיני כתמים ובדיקת האשה)

סעיף א'

הרגישה ובדקה ולא מצאה כלום - ע' בתרוה"ד (סי' רמז') שהקשה דמאי פריך הגמ' (נז'): "אי דארגשה לאח"י אמאי פטורים מן הקרבן" ד"ל דאולי הרגישה אבל לא יצא דם כלל בשעת תשמיש ורק לאח"י בשעת הבדיקה יצא הדם ולכן מספק א"א לחייבם קרבן, והוכיח מזה דע"כ דעצם ההרגשה סברא דאורייתא היא שראתה דם ולכן כמו דלמ"ד (בדף טז.) וסתות דאורייתא (הגם דאנן לא קי"ל הכי) אם עבר יום הוסת ובדקה ולא מצאה כלום אפי' טמאה דאמרינן אורח בזמנו בא, ה"ה בהרגשה ובדקה ולא מצאה כלום טמאה דאמרינן דנתקנה הדם או נימוק. והא דלא אמרינן דאולי ראתה מראה טהורה ונתקנה או נימוק לכאורה ה"ט דספק דאורייתא היא ואולינן לחומרא, ועוד יותר ע' בחוות דעת שכתב (קצ', סקל"ז) דרוב פתיחת המקור דנשים למראות טמאות הן.

והנה, ע' בדרכי משה (קפח', אות ג') ורדב"ז (ח"א, קמט') שתמהו דבגמ' לא קאמר דע"י ההרגשה חייבים בקרבן אלא במצאה דם אחר ההרגשה אבל בלא מצאה כלום אח"כ מנא לן דטמאה. ולכן להלכה נקט הרדב"ז (כמוש"כ הפ"ת) דא"צ לחשוש להדין של התרוה"ד, וכן בשאלת יעב"ץ כתב דהמקיל לא הפסיד, ובאמת כן משמע מהב"י שכתב (בסי' קפח') "וני"ל דחומרות יתירות הם ולית דחש להו" (אבל יש לדחות דרך כתב כן לענין מה שצייד התרוה"ד להחמיר בנמצא לחלוחית לבן סמך ע"ש) וכן ע"ש בדרכי משה שכתב "ולא ראיתי לאחד מן הפוסקים שכתבו לטמאותה בהרגשה בלא ראייה כלל ולכן דבריו צ"ע". אבל למעשה בסי' זה הביאו המחבר להלכה, וגם הרמ"א לעיל (קפח', א') ציין לדן זה, וכן נקטו להלכה רוב אחרונים ופוסקי זמנינו. ובבדקה מיד תוך שיעור וסת ולא מצאה כלום נחלקו הכו"פ וח"י אס' טהורה גם לתרוה"ד דא"ל דנאבד הדם, ומשמעות רוב הפוסקים דלא כהח"ד אלא כל שבדקה מיד ולא מצאה כלום טהורה (אבל אינו מצוי כלל בדיקה תוך שיעור וסת).

בדקה ומצאה מראה טהורה - בהרגישה ובדקה ומצאה מראה טהורה יכולה לתלות ההרגשה במראה הטהורה, אבל נסתקפו הפוסקים בב' דברים. חדא, מהו מראה טהורה לעני"ז שהרי תמיד מצויה ליחה בבית החיצון וממילא כמעט אינו מצוי שלא תראה כלום וכמו שהעיר החת"ס (סי' קסח'), ולכן נקטו פוסקי זמנינו דצריך שיהיה קצת סמיכות למראה הטהורה, וכ"כ בששה"ל (סקי"א) אבל נקט למעשה דאין להחמיר אא"כ יודעת בודאי שהלחות הוא רק מן הפרוזדור. ועוד הסתפקו האחרונים (ע' בסד"ט סק"ד) עד מתי היא יכולה לתלות המראה טהורה בהרגשה שלפני כן, ולמשל אם הרגישה בבוקר ולא בדקה עד הצהרים ומצאה מראה טהורה האם יכולה לתלות שהמראה הוא הגיע מההרגשה שהרגישה בבוקר, או דאמרי' דכבר נתקנה הדם ומראה טהורה זו הגיע רק אח"כ. ולהלכה, כתב הצ"ח דיכולה לתלות עד ג' רגעים, ובששה"ל (סקי"ב) כתוב עד חצי שעה, ובערוה"ש (סעי' סח') כתב עד מעט לעת דאפי' לדכותל בית הרחם העמידה. אמנם ע' בלבושי עז שהעיר דלא נתברר מהיכן נקטו להני שיעורים. ולענין למעשה ע' בסמוך.

הרגישה זד"ל או זיעזוע ובדקה ולא מצאה כלום - התרוה"ד כתב החידוש דין שלו בהרגישה שנפתח מקורה, אבל בהרגישה זיבת דבר לח ובדקה ולא מצאה כלום כתב החת"ס (סי' קנ') דאפילו יהיבנא ליה לנב"י דזיבת דבר לח מקרי הרגשה (ובראתה דם ע"י הרגשת זד"ל חייבים עליה כרת) אבל באופן שלא מצאה דם אין בכך הרגשה זו להוציאה מחזקת טהרה שלה כיון דהרגשה זו רגילה לבוא מחמת שאר הפרשות טהורות ג"כ (ולכן כשלא ראתה כלום אין זה סיבה לחשוש שההרגשה היתה מחמת יציאת דם, דתלינן במצוי שההרגשה הגיעה כתוצאה מהפרשה טהורה), וכ"פ הסד"ט (סק"ג סוד"ה בשו"ת). וכ"כ החכ"א (קניג, א') לענין נזדעזע אבריה ובדקה ולא במצא כלום דטהורה דתלינן ההרגשה בשאר מקרים (אבל החת"ס כתב לענין נזדעזע אבריה דבלא מצאה כלום טמאה).

אמנם ע"ש בחכ"א (סעי' ג') שכתב "נשים שרגיל בהם ליחה לבנה ומוחזקת בזה אפילו הרגישה זד"ל ולא בדקה טהורה כיון שמוחזקת ורגילה בכך תלינן במצוי" ומשמע דרך במוחזקת לראות מראות טהורות אין מטמאין אותה אחר הרגשת זד"ל אבל בלא"ה היא טמאה גם כשלא בדקה כלל. ונמצא דלדעת החת"ס הרגשת זד"ל אינו מוציא אשה מחזקתה אבל הרגשת זיעזוע כן מוציאה מחזקתה, ולחכ"א אמרי' בדיוק הפוך דהרגשת זד"ל מוציאה האשה מחזקתה וזיעזוע אינה מוציאה מחזקתה.

להלכה למעשה לענין נזדעזע אבריה ובדקה ולא מצאה כלום הערוה"ש (סעי' ט') נקט כהחכ"א דטהורה וכ"כ בלבושי עז (עמ' ד') דקי"ל כהחכ"א דתולין הזיעזוע בשאר מקרים. ולענין בדקה אחר זד"ל ולא מצאה כלום, ע' באגר"מ (יו"ד ח"ד, יז', ח') שהחמיר גם בזד"ל, אבל דעת הערוה"ש (שם) וכן הוא הכרעת רוב פוסקי זמנינו (ששה"ל, לבושי עז, בדה"ש ועוד פוסקים) דהגם שחייבת לבדוק אפי' אחר הרגשת זד"ל אבל בלא מצאה דם טהורה.

והנה, נחלקו הפוסקים אם אחר הרגשה האשה חייבת לבדוק בעומק או דסגי אפילו בקינוח או בבדיקת בגדיה כשמצאה מראה טהורה. ולכאורה ד"ז תלוי במה שחקר הגרע"ק בדעת התרוה"ד האם צריכין בירור שלא ראתה דם או דסגי במצאה משהו שבו יכולין לתלות הרגשתה (וני"מ בנאבדה חצי העד ומצאה מראה טהורה על החצי השני דיש תליה אבל ליכא בירור, ע' פ"ת סק"ו) ולכן במצאה מראה טהורה על בגדיה יש לה תליה להרגשתה אבל בלי בדיקה חסר הבירור שלא ראתה דם. וע' בבדה"ש (קפח', סקי"ז) שהקיל בזה וכן דעת הגרי"ב שליט"א דבדיקת בגדיה מועלת ג"כ ורק בלא מצאה כלום צריכה לבדוק בעד ולכאורה בודאי ע"ז לסמוך ע"י בהרגשת זד"ל.

ולענין **אשה שא"י לבדוק עצמה מיד אחר ההרגשה** דעת הגרי"ב דאם לא בדקה תוך חצי שעה תו א"צ לבדוק ולא עוד אלא לאחר חצי שעה אפילו מצאה דם על בגדיה תלינן שהגיע הדם אח"כ. אבל באשה הרגילה לראות מראות טהורות נקטו הפוסקים דא"צ אפילו לבדוק כשמרגשת זד"ל, וממילא כתבו פוסקי זמנינו דיש לה לאשה להחזיק עצמה כמי שרואה מראות טהורות, והיינו ע"י שתבדוק עצמה כל פעם שמרגשת זד"ל ואם ג' פעמים (אפי' איןן רצופין) מוצאת מראות טהורות תו א"צ לחשוש להרגשה זו כלל כיון שיש לה חזקה שהרגשה זו מגיעה ג"כ מכח הפרשות טהורות (אבל יש להדגיש דפשוט דגם אחר שהחזיקה עצמה, אם הרגישה זד"ל ומצאה דם בודאי שהיא טמאה).

וע' באגר"מ (ח"ד, יז, ט') שנקט דחייבת להחזיק עצמה שבכל מצב היא רואה הפרשות טהורות (ביום ובלילה, בשעת מנוחה ובשעת עבודה, וכן לז' נקיים צריכה להחזיק עצמה דוקא בהרגשות בתוך ז"ל, ובששה"ל כתב (שם) דגם בהחזיקה עצמה בזמן מסוים זה מועיל לכל לכל שאר הזמנים חוץ מהרגשות שבתוך ז' נקיים (דרך כשעומדת בחזקת טהרה אמרי' שאין בכח ההרגשה להוציאה מחזקתה), אבל החוט שני (סק"ד) הביא מהחזו"א דמועיל החזקה אפילו לז' נקיים (דבתוך ז"ל הרי היא בחזקת שאינה רואה), וכ"כ הלבושי עז (עמ' ו') מהגר"ש"א זצ"ל ונראה דכן נוהגים להקל למעשה, וכן מקילין דמועיל לבדוק אפי' כשהיא מסולקת דמים, ויש ממליצים לכולת להחזיק עצמן לפני החתונה.

ספק הרגשה - יש נשים המספקות תמיד שמא הרגישו זד"ל וזה גורם להן עצבים. והנה בספק הרגשה ובדקה ולא מצאה כלום כתב הפ"ת (סק"ז) שאינה טמאה. אמנם, כדי שלא תצטרכו לבדוק כל פעם, יש להן להחזיק עצמן כרואות מראות טהורות וכנ"ל. והמספקות בכמה סוגי הרגשות וא"א להן להחזיק עצמן לכל מיני הרגשות יש להן לדעת שאין צורך לבדוק אלא בהרגשה בודאי אותה הרגשה שהיא רגילה להרגיש בשעת וסתה בשעת הופעת הדם ואם יש לה איזשהו ספק אין לה לבדוק (דכבר לפני ספק זו אם הרגשה או לא, יש כמה וכמה ספיקות בדן זה, האם זד"ל מקרי הרגשה, האם הרגשת זד"ל רק בפרוזדור ולא מן המקור ג"כ מקרי זד"ל, והאם נאמר החידוש של התורה"ד גם בזד"ל, והאם בכלל קי"ל כתורה"ד). ויש לציין מש"כ האגר"מ (ח"ד, יז, ז') שהרגשה של לחות בין רגליה באו"מ אינה הרגשה כלל שהיא רק מרגישה הדם שכבר יצאה מהגוף (וזה לא הרגשה של דם הזב מגופה).

מסולקת דמים לענין דינא דתורה"ד - לדעת התורה"ש סד"ט וחכ"א אשה שמסולקת דמים שהרגשה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה, אבל ברעק"א משמע דלא ס"ל הכי, דכתב התורה"ש דכמו דלמ"ד וסתות דאורייתא בימי עיבורה בבדקה ולא מצאה כלום אינה חוששת שמא ראתה כמו"כ א"צ לחשוש להרגשות הגם שהרגשה סברא דאורייתא היא לאסור, וכתב עליו רעק"א לענין יש לחלק (וכנראה דר"ל דלמ"ד וסתות דאורייתא זהו רק מחמת הסברא של אורח בזמנו בא ולכן אין לומר כן כשהיא מסולקת, אמנם לענין הרגשה כל כמה שהרגשה פתיחת המקור אינו מגרע מה שהיא מסולקת דסו"ס יש ריעותא לפנינו וסיבה לחשוש שראתה דם. ואפי' אם נחמיר כרעק"א לענין הרגשת פתיחת המקור אבל לענין זד"ל נראה דיש להקל כיון שיש עוד כמה צירופים (שמא אינו הרגשה, שמא רק בזד"ל מהמקור וכנ"ל).

הרגשת זד"ל לפני תשמיש - יש לציין למש"כ החוט שני יו"הנה דרך האשה שבהתעוררות לתשמיש מתרבה הליחות באו"מ ומחמת זה יש לפעמים פליטות וא"צ לחוש כלל בזה משום הרגשת זד"ל אף לחכ"א וא"ן **היא צריכה בדיקה** כיון שהדבר ידוע שהן פליטות טהורות ע"ש.

כתמים בבגדי האישה - הפ"ת (סק"ב) הביא משו"ת פנים מאירים דליכא דין כתמים בבגדי האישה, והקשה עליו מתוספתא מפורשת דחיישין לכתמים גם בבגדי מי ששכב אצלה, ועוד צ"ב דמהו הסברא לחלק בין בגדיה לבגדי בעלה ובהדיא איתא בגמ' (נח). דלא רק על בגדיה גזרו כתמים דגם בבדקה קרקע עולם (אי לא הוי דבר שאמקי"ט) היתה טמאה וכן במצאה על משתיתא טמאה (אמנם עי' מש"כ הסד"ט סק"א) לבאר דעל בגדי איש רגלים לדבר שהגיע מעלמיה, וכנראה דשאני מקרקע ומשתיתא שאינם עוברים ממקום למקום). ועי' בחוט שני (סק"ג) שביאר שהמניין בשו"ת פנים מאירות בפנים יראה שהנידון היה במי שמצא כתמים על בגדיו אחר תשמיש, ועי' השיב דאם הנידון היה בבגד שהשתמש בו לקינוח אז היא טמאה אבל אם רק מצא על בגדיו כתם אז האשה טהורה דבכה"ג לא גזרו שאין מחזקין טומאה ממל"מ (לומר שהגיע ממנה עליו וממנו על בגדיו). ולפי"ז אה"נ (רק) בישן בעלה בבגדיו אצלה ומצא כתם על בגדיו האשה טמאה.

בדיקה בעד שאינו בדוק - אם אחר הבדיקה מצאה עליו דם פחות מכגריס עי' מה שיתבאר בעזה"י בסעיף לז'.

סעיף ב'

החזקת קטנה כרואה - עי' בששה"ל (סק"ד) דמסתמת לשון המחבר כאן (וכע"ז בסעיף ד') שכתב דלאחר שתראה שלש פעמים חוששת לכתם, משמע דסגי במה שיש לה חזקת רואה ואינה צריכה וסת קבוע כדי לחשוש לכתמים, ודלא כנקוה"כ בס"י קפ"ט סעיף כז' דס"ל דגם לזה בעינן וסת קבוע. **כתמים בקטנה** - נחלקו הפוסקים לענין קטנה שכבר יש לה בעל אם המנהג להחמיר לטמא כתמיה, וכן לענין דם הנמצא על גופה וכן לענין דם שהוא ודאי מגופה (עי' בח"ד דבכה"ג טמאה היא כיון דל"ל במה לתלות, ועי' בשו"ת רעק"א (סי' פא') שתמה על הש"ך דמה שמטהרין כתמיה ה"ט מדלא הרגישה ואיך אפשר לסמוך על הקטנה שלא הרגישה ועי' מש"כ בששה"ל בביאור דעת הש"ך). ובכל אלו אפ"ל מש"כ החכ"א הנ"ל דכיון שאין דין זה מצוי בינינו לא נאריך בזה.

גיל גדלות - המחבר כתב דקטנה היינו פחותה מי' שנה, והוסיף הש"ך (סק"ב) דר"ל יב שנה ויום א', ור"ל דבעינן מעל"ע לענין שיעור גדלות, ואם נולדה ביום אינה נעשית גדולה בלילה אלא רק ביום שלאחריו.

סעיף ג'

קטנה שפסקה מעט וחזרה וראתה - המחבר כתב דאפי' פסקה מעט וחזרה וראתה ג"פ ביום א' הרי"ז מוחזקת בדמים, וצ"ב דלכאורה איך יפרש הש"ך הנ"ל דין זה דכאן ודאי לא קבעה וסת. ואולי דין כתם שאני מדין חשש וסתות, וא"כ ליכא ראייה נמי מלשון המחבר הנ"ל.

סעיף ד'

עי' מה שנתבאר לעיל בסימן קפ"ט, סעיף כז'.

סעיף ה'

שיעור הגריס - הפ"ת (סק"ט) הביא מהיראים שאין לתלות אלא כפי מציאות הדם שיש במאכולת בזמנינו, וכתב הלחם ושמלה (שמלה סק"ב) דבעל נפש יש לו לחוש לעצמו ע"ש מה שהאר"ך בעני"ז. אבל מבואר במעיל צדקה דתלינן במאכולת שבזמן חז"ל וע"ש שצייר בספרו שיעור גריס והחת"ס טרח טירחות רבות לברר השיעור ומסיק למעשה כהמעיל צדקה וכן נקטו הפוסקים להלכה ונתנו שיעורים בין 18-20 מ"מ, והאגר"מ (יו"ד ח"ג, נו') כתב דהוא כעין שיעור פאני (penny - 19 מ"מ), ופה בארץ בדרי"כ מודדים באסימון (19 מ"מ) או במטבע של חמש אגורות (19.5 מ"מ), אבל כהיום שניהם אינם בשימוש ולכן מי שצריך למדוד הדם יכול להשתמש עם שקל אחד (18 מ"מ) שהוא קצת יותר קטן מאסימון. אמנם יש לציין למש"כ בספר חוט שני (סק"ז) שהשיעור האמיתי של המעיל צדקה הוא יותר גדול ממה שמקובל כיון שכשהדפיסו הספר במהדורה שניה הקטינו הספר וממילא הקטינו ג"כ הציור של הגריס שהוא צייר, ולפי"ז אפשר לשער עם מטבע של 2 שקל (21.6 מ"מ) ובארצה"ב בניקל (nickel - 21.2 מ"מ).

כתם שחור פחות מכגריס - הגרעק"א הביא בשם הראב"ד דבמצאה דם שחור פחות מכגריס טמאה דא"א לתלות במאכולת (דרך בדם אדם אמרי' שלאחר שלקה נהפך לשחור), אבל המעיל צדקה כתב (סי' כ') דאפי' בשחור כשהוא פחות מכגריס טהורה דעל פחות מכגריס לא גזרו חז"ל כלל (ומה"ט אפילו יצאה ודאי מגופה טהורה בפחות מכגריס). והסד"ט (סק"י) פסק כהראב"ד דטמאה אם לא שמצוי פרעושים שדמיהן שחור. ולמעשה כתבו כמה מפוסקי זמנינו להחמיר (במקום שאין פרעושים מצויים) כשהשחור נראה כדם, אבל הוסיפו שבדרי"כ הכתמים השחורים אינם כתמי דם כלל אלא לכלוך או צבע וכיוצא"ב. ועוד בבדיקת כתמים אלו במים רובם נראים אדום וא"כ דינם כאדום דאפשר לתלות (עי' בששה"ל סק"י, וחז"ש סק"ז). והגר"י"ב (קונטרס זרע שמואל) נקט דלמעשה יש להקל בשחור פחות מכגריס, ועל אף שכתוב בשם כמה פוסקים להחמיר אבל לא שמענו שהחמירו למעשה (וכן הוא סתימת רוב ראשונים והטושי"ע).

דם שנצור פחות מכגריס - כתב הסד"ט (סקס"א) דבדרי"כ דנים על הכתם כמו שבא לפנינו ואין חוששין אולי יתפשט אח"כ (עיי' זיעה) וגם לא אמרי' דאולי כבר נתפשט, אבל הוסיף "מיהו י"ל דהכל לפי ראות עיני המורה אם הדם צבור ונקוה במק"א הרבה, דדיינינן ליה כאלו נתפשט והיה בו כגריס ועוד טמאה" וכן פסק החז"ש (סק"ז) אבל הקיל בבלוע הכתם בבגד והוא עב. ולכאורה כל זה א"ש את"ל דטמא כתמים הפחותים מכגריס כשיש הוכחה שלא הגיע הדם ממאכולת, אבל את"ל כמעיל צדקה דלא גזרו אלא על כתמים יותר מכגריס, א"כ לכאורה בכתם עב מדם שנצור ג"כ טהורה הגם שבמציאות יש יותר דם משאפשר שיגיע ממאכולת (וכן משמע מסדר דבריו של הסד"ט שם שאחר שהשיג על המעיל צדקה, כתב מיהו יל"ע וכו'). והגם שיש לחלק בין הנידונים אבל מצאתי בלבושי עז (עמ' רנז') ג"כ שתלה נידון זה במחלוקת הנ"ל ופסק למעשה להקל, וכן מבואר בערוה"ש (סעי' לד') להלכה דגם בכתם עב

יש להקל בפחות מכגריס. ודעת הגרי"ב שליט"א (זרע שמואל) דאין לטמא כתם עב אא"כ הוא עב מאד וד"ז אינו שכיח (אא"כ נתיבש הכתם וחזר הדם ונטף באותו מקום. אבל באופן זה יל"ע אמאי אין על הבגד דין צבעונים כיון שכבר נצבע הבגד ע"י הדם הראשון שנטף עליו, ואולי י"ל שהכל הולך אחר שעת מציאת הכתם).

נזדמן גריס יותר גדול - יל"ע בזמנינו דלכאורה מוכרים בשוק גריסים יותר גדולים מ"מ ולמה אין משערין בשיעור יותר גדול, ואולי אין אנו בקיאים מה מקרי גריס ומה נקרא תורמוס (ואולי מה"ט נתנו כל האחרונים המובאים בפ"ת סק"י שיעורים לגריס דהלא תלינן בהגריס הכי גדול שיש). ושמעתי ממישהו שא' ממכיריו הגיע להגריש"א עם גריס גדול ושאל אותו למה אין משערין בו, והגריש"א אמר לו שעל הראשונים אנו מצטערין, דהיינו דבעצם יש להסתפק בזמנינו על כל כתם אולי יש בזה שאלה של דאורייתא כיון שאין הנשים מרגישות, ולכן הגם שלמעשה מקילין עד כגריס המצוי אבל אין להקל יותר מזה. ולכאורה י"ל בעי"א ג"כ שהסברא להקל אם נזדמן לו גריס יותר גדול נראה שהוא כמוש"כ הב"ח דקים להו לחז"ל דכפי הגודל של גריס יש מאכולת, וא"כ בזה"ז שלא מצוי אצלנו כלל מאכולת המוציא דם בגודל כזה, לכן הגם דמקילין עד כגריס המצוי שהוא השיעור שנתנו בו חז"ל כמוש"ב הפ"ת (סק"י) מהחתי"ס, אבל לענין השיעורים שחידשו הראשונים (ובכלל נראה שהרמב"ם חולק) י"ל דאין להקל כל כמה שבמציאות אין לנו מאכולת מתאימה.

בדיקה אחר מציאת כתם - אשה שמצאה כתם על בגדיה והחכם טיהר לה (שהוא פחות מגריס, או בגדי צבעונים או אינו מקב"ט) כתבו כמה פוסקים שצריכה לבדוק עצמה (עי' מראה כהן פי"ג, הערה ז'). אמנם הגם שהזכיר הששה"ל (סק"י) דבר זה אבל הוסיף דאינו מעיקר הדין וכל כה"ג היה לפוסקים לפרש. וכנראה דה"ט דהחמירו כיון שניכר הדבר שהוא דם ושהגיע מהאשה ובזמנינו אין הרגשות מצויות לכן יש לחשוש שאולי מגיע וסתה. וכמדומי שרובא דאנשי לא נהגו בחומרא זו (מכמה טעמי, כמו שנראה בעזה"י בסי' קפד' לענין הא דאיתא כל היד המרבה לבדוק הרי"ז משובחת). אמנם בודאי היא צריכה לנקוט במשנה זהירות לראות אם מגיע וסתה.

סעיף ו'

כתם הנמצא על בשרה - לפי כללי המחבר דבסתם וי"א קי"ל כהסתם נמצא דפסק דלא כהרמב"ם אלא דין כתם שבבשרה שוה לדין כתם שבחלוקה שאינו מטמא אלא בכגריס ועוד. וכן כתבו הב"ח סד"ט וחכ"א, וכן מבואר בתוה"ש ודגמ"ר דלא קי"ל כהרמב"ם וכן נראה שנוטה הפ"ת (סק"י). אמנם, הש"ך (סק"י) החמיר כהרמב"ם וכן דעת המהר"א ברודא (המובא בפ"ת) וכ"פ הערוה"ש (סעי' ל'), והוסיף "ולבד זה איני מבין וכו' בכתם שעל בשרה הלא לא יראה החכם בבשרה ובע"כ שהיא בעצמה צריכה לשער וכי היכן מצינו שנתנו חכמים כח לאשה לשער בשיעורים".

ולמעשה בששה"ל (סק"י) כתוב דמהנסיין נראה דיש להחמיר בכתם בבשרה ונתקבל לחוש להרמב"ם ולהחמיר במשהו, אבל על ידיה כבר כתב הסד"ט דאפילו להחוששין כהרמב"ם לא מחמירין בידיים במשהו. אמנם האגרי"מ (ח"ד יז', ז') והחוו"ש (סק"י) פסקו להקל גם על בשרה, ובלבושי עז (עמ' רנח') כתב דהגם שהשבט הלוי החמיר, כבר נתפשטה ההוראה בישראל להקל. ונראה דלמעשה נוהגים להקל בזה. ואשה שאינה יכולה לשער הכתם בעצמה, יש להניח על הכתם נייר דק ולהעתיק גודל הכתם, או להניח סלטייפ על הכתם ואז כשמורידים הטייפ נשאר הכתם על הטייפ (והכי עדיף דאז אפשר לראות גם צבע הכתם).

כתם הנמצא על בשרה וחלוקה - להחמיר כהרמב"ם כנ"ל יל"ע אם תולין כתם הנמצא על בשרה וחלוקה, ועי' בח"ד (סק"י) שכתב דלדעת הרמב"ם ה"ה דאין תולין דם על בשרה וחלוקה, ובאמת כן ס"ל להרא"ה בבדק הבית (יז'): וכן דייק מלשון הגמ' על חלוקה טהורה דאי מגופה על בשרה מיבעי ליה לאשתכחי דמשמע דכל שהוא על בשרה אין תולין אפי' אם יש דם גם על חלוקה (ועי' במשה"ב שנתמה עליו דמרישא דעל בשרה טמא יש לדייק איפכא, ועי' בלחוו"ש (סק"כ) שהעיר דגם לרשב"א יש להקשות שיש סתירה בדיוקים של הברייטא מהרישא לסיפא ע"ש).

ועי' בהגהות רעק"א על הח"ד שתמה שהרמב"ם כתב להדיא (איסוי"ב ט', כג') "נמצא הכתם על בשרה וחלוקה כאחד תולה בכל שיש לה לתלות" והוא תמיה עצומה על הח"ד שכתב בדעת הרמב"ם דאין תולין. ואולי יש לדחות דלשון הרמב"ם הוא נמצא הכתם על בשרה וחלוקה "כאחד" ואפ"ל דרק כשהכתמים מכוונים דיש הוכחה שהגיעו שני הכתמים יחד אז יש לתלות אבל אם אינו "כאחד" אין תולין לומר שנתהפך חלוקה וב' הכתמים הגיעו ממקום א'. וכן מדויק קצת בלשון הפ"ת (סק"י) שנקט לקולא שדרך החלוק להתהפך ואח"כ הביא מש"כ הח"ד דאין תולין.

סעיף ז'

הרגה פשפש - עי' בבדה"ש (סקע"ד) וששה"ל (סק"א) שכתבו דהגם שתורמוס הוא יותר גדול מגריס (יותר מפי שתיים), אפ"ה אם הרגה פשפש אין לשער כשיעור תורמוס אלא כשיעור הרחש שבזמנינו, דבמקום שאין הפשפש מצוי אינו כמאכולת שהוא בגדל "לא גזרי" ולכן לעולם משערין רק עד כשיעור מאכולת אם לא שאפשר לשער שהיא ברחש זו יותר מכגריס.

ולכאורה סעיף זה נוגע להלכה בהרגה פשפש ומצאה כתם כב' כגריסים ועוד, דיש לדון הריגת הפשפש כהתעסקות בדם ציפור שהוא בגדל תלייה ולכן אפשר לתלות מה שיותר מגריס בפשפש. אמנם, נחלקו בזה האחרונים דעי' בח"ד (סק"י) שהחמיר דדין הרגה פשפש כדין הרגה מאכולת שאין נותנים תלייה כנגד ב' מאכולות, והפ"ת (סקט"ו) הביא הסד"ט שצידד להקל (ועי' בבדה"ש ביאורים ד"ה כתורמוס דנראה להחמיר בזה). ואם ננקוט כשה"ל הנ"ל דרק מקילין לתלות בפשפש שבזמנינו א"כ מבואר שאין דין פשפש כדין מאכולת אלא דפשפש הוי כשאר תליות וא"כ אפשר לתלות כתם במאכולת ופשפש יחד וכמו שצידד הסד"ט.

סעיף ח'

טיפין טיפין על חלוקה או על בשרה - מדסתם המחבר כדעת המקילין דאפי' על בשרה אין טיפין מצטרפין ורק הביא דעת המחמירין דעל בשרה טיפין מצטרפין כיש אומרים משמע דס"ל להלכה לקולא. אבל עי' בסד"ט שכתב דאף שהביא המחמירין כיש אומרים, אבל כן הוא לדעת רוב פוסקים וכ"כ הרמב"ן והראב"ד ורבותינו הצרפתים והרא"ה והטור והרשב"א. והכי נקטו הב"ח ורוב פוסקים למעשה דיש להחמיר שטיפות דם שעל בשרה מצטרפין לשיעור כגריס.

והנה, צב"ק חומרא זו שטיפין מצטרפין על בשרה וה"ט משום שאין מאכולת מצוי כ"כ על הבשר ולכן אינו מסתבר לתלות כל טיפה במאכולת, דהלא כשיש עשר טיפין על בשרה וביחד אינם בגודל כגריס אנו תולין הכל בעשר מאכולת (דלכאורה דוחק הוא לומר שכל הטיפין הגיעו ממאכולת א'), משא"כ כשיש חמש טיפין על בשרה וביחד הם יותר מגריס אנו אומרים שאינו מסתבר שיש מאכולת על בשרה והיא טמאה, ועד"ז העיר הלחוו"ש (שמלה סק"כ), ועי' שר"ל דבפחות מגריס מקילין בצירוף הסברא דאין דרך אשה לראות דם פחות מכגריס.

ויל"ע אם יש לצרף הטיפות גם באופן שנמצא ב' הטיפות רחוקין א' מהשני. ומבואר בח"ד (חידושים סק"י) דאפילו בכה"ג מצטרפין דאין תולין בבשרה בשום מאכולת דלא שכיח (וצ"ב מיניה וביה דהלא עד כגריס תולין במאכולת) וכ"כ הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (ח"ג, רס"ג). אבל עי' בששה"ל (סק"ד) דלצורך אפשר להקל. ויל"ע אם הפוסקים שהחמירו, החמירו גם באופן שא"א ששני הכתמים הגיעו ביחד מאו"מ (כגון במצאה חד על ירכה וחד על תחתית עקבה, שא"א לבוא לשם אלא בישיבה כדרך הישמעאלים) ולהלכה נראה להקל.

כתם הנמצא על קמט הבגד - הפ"ת (סקט"ז) הביא מהחכ"א להקל בנמצא דם על קמט הבגד כיון שיש אויר בין הקמטים ואפילו כשהקמט תפור צידד להקל (אבל רק כשיש אויר ביניהם) וכ"פ החוו"ש (סק"ז אות ח') למעשה כהחכ"א לכה"פ כשאנו תפור. וצ"ב סברתו דהלא למעשה כמות שהוא מקומט הכל נראה ככתם א' ורק כשיתפשטו יהיה נראה כב' כתמים. ובאמת עי' בערוה"ש (סעי' לח') שכתב דמסברא נראה דאין להקל בזה. וד"ז נוגע מאד בלבנים של אשה שהרבה פעמים הם מתכווצים כשהיא לובשת אותם ואח"כ כשהיא פושטתן הכתם נראה כשתי כתמים. ועי' בששה"ל (סק"ג) שהחמיר בבגד הסמוך לגופה ע"ש. וכמדומי שלמעשה נוהגים להחמיר באופן שנראה בבירור ככתם א' לעין המורה.

ב' כתמים הנוגעים זב"ז - הצמח צדק (סי' קמד') הסתפק אם מצטרפין ב' כתמים המחוברים ע"י חוט דק באופן שניכר שהם טיפים טיפים בפני"ע. ובששה"ל (סק"ב) החמיר שמצטרפין יחד. ולדעת הגר"י (קונטרס זרע שמואל) אם יש ב' מראות מב' זמנים ורק במקרה יש מראה טהורה המחבר ב' הכתמים אין לצרף המראות הטמאות, אבל בב' מראות טמאות הנוגעים זב"ז קשה להקל אם לא שידוע שהוא מב' זמנים. ולמעשה תשי"ח.

סעיף ט'

היוצא מהש"ך (כמוש"ב הסד"ט) דסעיף זה אתיא אליבא דכו"ע, דלהרשב"א סעיף זה איירי בכתמים יותר מכגריס, ולהרמב"ם הסעיף איירי אפילו בכתמים הפחותים מכגריס, והנידון אליבא דשניהם הוא אם אמרי' דצורתן מוכיחות עליהן שאין כתמים אלו מגופה. ולהלכה החמיר המחבר, ויל"ע אמאי לא אמרי' דבכתמים דרבנן שומעין להקל כמו שצידד הרא"ש, וכנראה דכל על בשרה מחמירין דרגלים לדבר וחזקה שמגופה אתיא.

סעיף י'

כתם הנמצא על דבר שאינו מקב"ט - לא גזרו רבנן טומאת כתמים בדבר שאמק"ט ולכן במצאה כתם על הרצפה או בכל דבר המחובר לקרקע למשל על האסלה אין חוששין לה (ובמצאה בתוך המים ע"י סי' קצא'). ובטעם הדבר נחלקו הראשונים, דע' ברשב"א (נז' ד"ה גמ') שכתב דמילתא דלא שכיחא היא שתשב האשה על דבר שאינו מקב"ט ולא גזרו ביה רבנן, והר"ן (שם) פ"י דטמא האשה כדי שלא יבאו לטהר הבגד שנטמא מטיפת הדם שנפלה עליו ולכן בבגד שאינו מקב"ט דליכא להאי חששא, לא טמא האשה (ובנוב"י מהדו"ק סי' נב' ביאר ג"כ עד"ז, והוסיף דע"י שמטמאים הבגד מכריעים שהדם הגיע מגוף האשה וממילא מטמאין האשה ג"כ ע"ש).

והנה, ע' בש"ך (סקט"ז) שנקט ע"פ תוס' (נח. ד"ה כרבי) דכל דבר המקבל טומאת נגעים מקבל טומאת כתמים (ולכאורה מבואר מזה דתוס' ס"ל כטעם הרשב"א הנ"ל וכדביאר המגיה בחי' הרשב"א הערה 21) וכתב התוה"ש (סקי"ג) דלפי"ז בנמצא כתם על אסלה הגם שמחובר לקרקע טמאה כשהבית בארץ ישראל ומקבל טומאת נגעים. אבל הסד"ט (סקי"ט) וכמה אחרונים השיגו עליו דבעינן עוד כמה תנאים שיהיה הבית נעשה מעצים אבנים ועפר ע"ש. ובכו"פ (סק"ט) העיר דהלא רוב ראשונים לא ס"ל כתוס' דהלא הם תירצו קושייתם ממשיתא בע"א, ונוהגים להקל בכל המחובר לקרקע.

כתם הנמצא על נייר טואלט - הפ"ת (סקי"ח) הביא מה שדנו האחרונים אם נייר מקב"ט. וע' באגרי"מ (יו"ד ח"ד, יז', יד') שכתב דאפילו את"ל כהחכ"א דנייר שבזמנינו מקב"ט אבל מסתמא יודה בנייר טואלט שלנו שאינו מקב"ט כיון שמתחילה לא נעשה לתשמיש המתקיים וגם אינו ראוי לזה. וכן נוהגים להקל בארה"ב. ובא"י יש מחמירין בזה להחשיבו כדבר המקב"ט אבל המנהג הרווחת להקל דמקרי אינו מקב"ט.

אמנם, יש החוששין לכתמים הנמצאים בנייר של קינוח מטי"א וכמוש"ב הפ"ת (סקי"ז) מהסד"ט, דנמצא כתם על כלי שאמק"ט המונח ע"ג כלי המק"ט גם באופן זה גזרו טומאת כתמים כיון שלמעשה נטמא כלי ע"י הדם ממילא מטמאין גם האשה. והנה אפי' אם ננקוט כדעת מנחת חינוך (מצוה קסא', סקי"ד) שהעיר לדעת רוב ראשונים לא מצינו טומאת משא בכלים, אבל לכאורה יוצא דכתם הנמצא על נייר טואלט המונח על יד האשה (המקב"ט) יש לטמאותו. אמנם, ע' בפרי דעה (הקדמה, שער ד' ד"ה ודע) שנקט דאפי' הסד"ט יודה באשה שקינחה ומצאה כתם דטהורה, דבכה"ג היא לא נטמאה ע"י משא הדם שעל הקינוח כיון שכבר נטמאה לפני"כ ע"י מגע הדם בבשרה, וכ"מ באגרי"מ (ד', יז', טו') שהסד"ט איירי רק באופן שלמעשה נטמא הכלי או האשה שעליו מונח הדבר שאמק"ט, משא"כ בזמנינו שאין הנשים משמרות טהרות (אמנם יל"ע בדבריהם דהלא בזמנינו כמעט כל בגד בעולם כבר טמא לפני שנפל עליו הדם וא"כ הול"ל שכיון שאין הבגד נטמא עכשו גם אין לטמאות האשה. וע' במש"ב המגיה להאגרי"מ שם). והנה דעת החו"ש (סקי"ד) להחמיר כסד"ט ולכן ס"ל דיש לטמא בכתם הנמצא בקינוח וע"ג פד שהרי אשה נושאת אותו. ולמעשה נראה שרוב פוסקים לא החמירו כסד"ט.

והנה, יש שהחמירו (וכן מטו משמיה דהגר"ש זצ"ל, וכן ע"ש בחו"ש) בכתם הנמצא על נייר קינוח מטי"א כיון שע"י הקינוח היא רק העבירה הדם שעל בשרה המקב"ט לנייר שאינו מקב"ט. ונראה בטעם המקילין, דתמיד דנים על שעת מציאת הכתם והכתם נמצא על הנייר טואלט, וע' בסמוך בעני"ז. **ולמעשה** נחלקו המורים אם לטמאות כתם הנמצא על נייר קינוח ורוב פוסקים מקילין בזה (וכל כמה שיש עוד ספק, למשל אם הכתם הוא בגודל גריס או אם הוא אדום בודאי יש להקל בזה). ואפי' אם נחשוש למחמירין, כתבו הפוסקים שאין צורך להסתכל בקינוח כלל (דיש לאשה חזקת טהרה) אבל למעשה רוב נשים מסתכלים בקינוח ולכן יש מיעצים להשתמש עם נייר קינוח צבוע (אבל לרוב פוסקים כנ"ל אין חוששין לכתמים על נייר טואלט וא"כ היא יכולה להסתכל. אמנם אכתי גם להדם יש מעלה שלא להסתכל כיון שבאופן שקינחה ליכא קולא דאינו מקב"ט וצבוע, אבל כמוש"ב לעיל גם בקינחה מיד לא כו"ע החמירו).

כתם הנמצא על תחבושת הייגנית (פד, pad) - לדעת כמה פוסקים כיון שהפד עשוי מצמר גפן לא מעובד (שאמק"ט) בתערובת קצת פלסטיק לכן אמק"ט והיא טהורה, אמנם יש מחמירין דמקב"ט (מרא"כ). וכן יש המחמירין (סקי"ב) ג"כ ע"פ הסד"ט הנ"ל כיון האשה נושא הפד, וכן יש מחמירין (הגר"ש זצ"ל) מטעם שהפד טפל ובטל להבגד המק"ט, ולכן יש מיעצים שלא לחברו לבגד עם הדבק. בדרי"כ המורי הוראה מקילין גם בזה, ותשי"ח איך לנהוג בזה למעשה (האם יש להקל לכתחילה ואם יש להחמיר האם אפשר להקל בדיעבד).

בגד שאינו מקב"ט - ע' פרי דעה (הקדמה, שער ג' ד"ה והנה) שכתב לדעת הרמב"ם שאר בגדים שאינם מצמר ופשתן אינם מקבלים טומאה אלא בשיעור ג' טפחים על ג' טפחים. ולפי"ז יש לדון אם יש לטמאות כתם על תחתונים של אשה העשויים מצמר גפן. וע' בספר טהרת הבית להגר"ע יוסף (סי' ח', אות טו') שבאמת צידד להקל אם אין הבגד ג"ט על ג"ט. אמנם לא שמענו כלל שפוסקים מקילין בזה ולכאורה ה"ט כמו שמבואר שם בהגהותיו דבפשטות דעת הר"ש ורא"ש אינו כהרמב"ם הנ"ל וס"ל דאפי' שאר מינים מקב"ט בג' אצבעות על ג' אצבעות (ונראה שפסק הרמ"א באו"ח סי' ט' כותיהו לענין חיוב ציצית) וע"ש עוד שחידש דאפי' יש שיעור בבגד כדי לרַבֵּעַ לא מהני (דלכאורה אינו מבואר כן אלא לענין ג' אצבעות על ג' אצבעות), ועוד דמבואר בתוס' (ס':) דאם ייחדו להשתמש בו מקב"ט אפי' בפחות משיעורו (והגר"ע נקט כתוס' בסוכה טז. ד"ה דלא חזו המצוין בגליון הש"ס). ויש לדון לענין גרביונים העשויים מניילון (שמקורו מנפט שאינו מקב"ט) דאולי כיון שהם ארוגים לבגד אמרי' דפנים חדשות באו לכאן ואפשר דמקב"ט, וכן נקטו הבדה"ש (סי' קז') למעשה, אמנם האגרי"מ (יו"ד ח"ג, נג') וששה"ל הקילו בזה ותשי"ח (ובדרי"כ בלא"ה הגרביונים הם צבעוני).

בגדי צבעונים - בגמ' (סא':) נחלקו אם יש טומאת כתמים בבגדי צבעונים, ופרש"י (ד"ה להקל) דה"ט דמאן דמיקל משום דאינו ניכר בו כמראה דם **גמור** ומשמע דר"ל דאפי' אם ניכר שהוא דם אבל אינו ניכר אם הוא א' מהחמשה מיני דמים האסורים מדאורייתא, שהבדלים בין דם טמא לדם טהור הוא בדקי דקות כדמבואר בגמ' (יט':) וכן פ"י כמה אחרונים ברש"י. ואפי' למאן דמיקל, נחלקו הראשונים אם קולא זו נאמר גם לענין טומאת אשה לבעלה.

והנה הרמב"ן ראב"ן ורבינו שמחה לא הקילו להלכה בצבעונים (וכמו שהעיר הדגמ"ר) וגם הרשב"א בתה"ק (כג':) כתב דהחמיר תע"ב. אבל הרמב"ן (פ"ד, הלכה ו') כתב דאפי' מצאה כתם ע"ג בגדי צבעונים מכיון שהדם דניכר בהם טמאה. וצ"ב דנמצא לכאורה דפליגי התנאים במציאות אם בבגדי צבעונים הדם ניכר. וכן יל"ע במש"ב החת"ס (המובא בפ"ת סק"א) להחמיר בכתם הנמצא על בגד צבוע הסמוך לגופה (דמה שרצו לאסור צבעונים משום אבילות בודאי לא איירי אלא בבגדים שבחוץ הנראים לעין וממילא מה שלמעשה הקילו על צבעונים כדי להציל מכתמים בע"כ מיירי נמי רק בהני בגדים שבחוץ הנראים לעין) וצ"ב דכל כמה דקי"ל כמקילין בצבעונים משום דאינו ניכר בו שהוא דם כדפרש"י א"כ איזה מקום יש לחלק בבגד הסמוך לגוף (ויש שכתבו דאה"נ כוונת החת"ס רק דלא **תקנו** ללבוש בגד צבוע סמוך לגוף אבל בודאי בדיעבד אם לבשה מציל מכתמים). וכן יש לעיין לפי מה דמבואר במתני' (נז':) דיש כתמים על גוף האדם הגם שאינו לבן דצ"ב כיון דסרי"ס אינו ניכר הכתם כמראה דם גמור.

ואולי אפ"ל דכו"ע מדי שכתם על צבוע אינו לגמרי ניכר, אלא דס"ל דאעפ"כ הכתם טמא וכמו שציינו שטמא כל כתם הגם שיש ס"ס להקל, וה"ט דכיון שבשש"ט לא עברה ובציפור לא נתעסקה האי דם מהיכן בא, ולכן י"ל בדעת הרמב"ן דאפי' אם אינו ניכר במאה אחוז אעפ"כ נחמיר כל כמה שאין לה מקום לתלות הכתם. ועד"ז אפ"ל דיש להחמיר כשנמצא על בשרה או בגדה הצמוד לבשרה דיש סברא גדולה שהגיע ממנה ולכן הגם שאינו ניכר כצבע דם גמור החמירו כיון שחזקה שהכתם הגיע מגופה ואין תלייה אחרת.

למעשה המחבר והרמ"א הקילו בצעונים, וביאר הברכ"י דה"ט משום שרוב ראשונים פסקו להקל. וכתבו הפוסקים (מע"צ וחכ"א) דכל צבע מועיל לעני"ז ולא רק אדום, אבל כמה מפוסקי זמנינו כתבו דצבע בהיר (pastel) לא מקרי צבוע לעני"ז כיון שהדם ניכר בו. ונראה דלהלכה יש להקל בזה דלא מצינו שחילקו הפוסקים בזה וע"כ דלא פלוג רבנן בתקנתם ובפרט להמתבאר לעיל ברש"י דבכל ענין אינו ניכר אם הוא צבוע דם גמור. אמנם לכתחילה נראה שעדיף ללבוש צבוע יותר כהה כשאפשר. וכן קי"ל להקל גם בבגד הסמוך לגוף כמו שהעיר החזו"א (פ"ט, ד') דאם כחתי"ס לא היו הפוסקים סותמים דבריהם. ויש להוסיף ש"א שאין כדאי ללבוש בגד שחור ממש דיתכן שיהיו עליו כתמים אבל כיון שא"א לראות לא תדע להיזהר כדבעי. ולכאורה סברא נכונה היא (ולא הבנתי הטעם למה ששמעתי שיש מדריכות כלות המתנייעצות ללבוש דוקא בגד שחור).

כתם שחצי על לבן וחצי על צבוע - כשחצי הכתם על חלק הלבן וחצי על הצבוע כתב הח"ד (סק"ט) דכיון שביחד הכתם הוא יותר מכגריס תו א"א לתלותו במאכולת ולכן הגם שהחלק שנמצא על הלבן פחות מכגריס אפ"ה טמאה כיון שיש הוכחה שהדם הזה לא הגיע ממאכולת. וכתב האגרי"מ (יו"ד ח"ג, נ"ג) דכיון דמסתבר כוונתה יש להחמיר אם לא בשעה"ד. אבל הגרעק"א והסד"ט לא חששו לדבריו אלא נקטו כדעת המעיל צדקה (סי' סב') שהקיל בזה וכן פסקו רוב הפוסקים. אבל באופן שהכתם עובר מפס לבן לפס לבן ויש פס צבוע באמצע, החמירו האחרונים הנ"ל וכן נקטו הפוסקים להלכה דבכה"ג ב' הצדדים מצטרפים לשיעור גריס כיון שידענן שהכל כתם א'.

ויל"ע בדעת רעק"א שנקט בדין זה כמע"צ וכנראה דה"ט דהגם שידענן בודאי שלא הגיע מה שעל הלבן ממאכולת וכמוש"כ הח"ד, אבל לא גזרו חז"ל כלל על כתמים על דם פחות מכגריס וכאן כיון שלא גזרו על בגדי צבעונים ממילא הכתם שעליו צריכים לדון אינו אלא פחות מכגריס והיא טהורה, דלכאורה צ"ב ממש"כ לעיל (בסעיף ה') לטמא כתם שחור פחות מכגריס דס"ל דגזרו על כתמים פחות מכגריס כל כמה שא"א לתלותו במאכולת. אמנם האמת היא שהגם שהמע"צ נקט כמה פעמים דלא גזרו פחות מגריס, אבל בנידו"ד פ"י הטעם להקל משום דבאמת אפשר לתלות הדם שעל הלבן במאכולת, ורק כשיש דם על הלבן שבשני הצדדים של הפס הצבוע החמיר, משום דאינו מסתבר שהגיעו ב' מאכולות בדיוק לשני הצדדים של הפס הצבוע ע"ש. ונמצא דגם אם לא ננקוט כקולת המע"צ דלא גזרו כלל על פחות מכגריס, אפ"ה יש להקל בכתם הנמצא חצי על לבן וחצי על צבוע דיש לתלותו במאכולת (אמנם יל"ע אמאי באמת לא כתב להקל מטעם לא גזרו, דלכאורה בסברא זו יש להקל גם שלא לצרף כתם הנמצא בב' חלקי פס צבוע. ואולי מה"ט הקיל הגר"ז (סקס"ג), דכתב הצמח צדק דמדלא העתיק דין זה של צירוף ב' הלבנים מוכח דלא ס"ל הכי, וע').

עבר הכתם מנגד צבוע לבגד לבן - ע' בשו"ת בצל החכמה (ח"ה, קמ"ט) שחידש דאין לטמאות כתם שעבר דרך בגד צבוע לבגד לבן כיון שכבר טיהרו חז"ל דם זה ולכן כשהגיע הכתם לבגד הלבן כבר אין כאן כתם המטמא. אמנם למעשה פוסקי זמנינו החמירו בזה וכן הוא בחוט שני (סק"י) וטהרת הבית (ז'), וז"ל הגר"יב שליט"א. ולכאורה ה"ט שהחמירו בזה דתמיד אזלינן בטר שעת מציאת הכתם וכיון שנמצא הכתם על הלבן יש לטמאות. ולפ"ז בראתה כתם על בגד צבוע ואח"כ לבשה בגד לבן ע"ג ורק אז עבר אותו כתם לבגד הלבן אה"נ אין לטמאות הכתם.

ושאלה זו מצויה בגרבינונים (stockings) שיש להם חתיכת בד לבן נגד או"מ, דהדין תלוי מתי מצאה הכתם דאם מצאה הכתם על הגרבינונים באותו שעה שמצאה הכתם על הבגד הצבוע היא טמאה (ואפשר לצבוע הבד הלבן בלורד (marker) כדי להפכו לצבעונים) משא"כ אם קודם מצאה הכתם על התחתונים ורק אח"כ חָדַר הרטיבות של הכתם להגרבינונים יש להקל (והו"ו כנמצא על דבר שאמק"ט ואח"כ לקח הבגד והעביר הדם לדבר המקב"ט דלא יטמא הכתם אחר שכבר נטהר). והנה בנידו"ד לכאורה יש להקל מצד אחר שהגרבינונים אינם מקב"ט, אמנם ע' בטהרת הבית (ח', יא') שנקט דאם חיבר דבר המקב"ט לבגד ניילון יש להחמיר דמקב"ט כדמבואר ברמב"ם. וד"ז מצוי ג"כ בתחתונים צבעונים שיש להם חתיכת בגד לבן תפור כנגד או"מ ויש שלובשים הבגד הפוך כדי שהחתיכה הלבנה תהיה לצד חוץ.

עור צבוע - החכ"א (ק"ג, י') כתב דרך עורות הצבועים בידי שמים מקבלים טומאת נגעים וממילא טומאת כתמים. אבל הלח"ש (שמלה סקט"ז) כתב בפשיטות דאין לחלק בין צבועים ביד"ש לצבועים בידי אדם ובשיניהם אין חוששים לכתמים וכ"פ השבה"ל (סק"ד) ובדה"ש (סי"ק ק"יא) ועוד כמה מפוסקי זמנינו. ולפ"ז נראה דכושית א"צ לחשוש לכתמים על בשרה, וכן משמע בחוט שני (ציונים קסט'). אבל צב"ק דקתני במתני' (ז'): דחוששין לכתמים על בשרה הגם שסתם בשר אשה אינה לבן וכדקתני במתני' (נגעים ב', א') "רבי ישמעאל אומר בני"י אני כפרתן הרי הן כאשכרו לא שחורים ולא לבנים אלא בינוניים" (ומצד שני אולי יש מזה ראייה להני דס"ל שצבע בהיר לא מקרי צבוע לעני"ז כיון שניכר עליו שהוא דם), וכן נקטו כמה מפוסקי זמנינו להחמיר, ודעת הגר"יב (זרע שמואל) ס"ל דכל שאפשר להבחין בבירור שדם נדה הוא מטמאים בכושית, וכן מסתבר (ובפתחי נדה להרב פורסט שליט"א העיר כנ"ל וצידד דאולי לענין גוף האשה לא הקילו בצבעונים).

לבישת בגדי צבעונים בז' נקיים - הפ"ת הביא מספר עמודי כסף דאין ללבוש בגדי צבעונים בז' נקיים, ויתבאר ד"ז בסי' קצו' בעזה"ת. (ובעצם דבריו יל"ע דכתב דאין ללבוש צבעונים בימי נדתה וצ"ב למה, ויש שר"ל כוונתו לימי נסתה. וכן מש"כ דאין תולין בגי' ימים הראשונים צ"ב דהיתר צבעונים אינו מדיני תלייה אלא משום שלא גזרו עליהם, ובאמת ע' בפ"ת בסי' קצו' שהעיר בזה).

סעיף יא'

מקומות בגופה שהן כנגד בית התורפה: עקבה - כתבו האחרונים דחיישין לדם הנמצא על עקבה שמא ישבה כדרך הישמעאלים שמימים רגיליהם תחת עגבותיהם. וע' בפרי דעה שהעיר דבזה"ז דאין נוהגים לשבת כך יש לטהרה במצאה על תחתית עקבה, אבל כתב דמ"מ דלמא איתרמי וישבה כן דלא גרע מסעיף יג' דאפילו אינה יכולה להגיע כנגד או"מ רק ע"י שחיה הרבה טמאה, וצ"ע. וע' בערוה"ש (סעי' מו') שכתב "דגם בישיבה שלנו משכחת לה שהיו רגליה בולטות מעט או סמוכות על ספסל קטן דבאופן זה הוה העקב ממש כנגד או"מ ונפל הדם על העקב" (ולא ברירא לי כוונתו. וע' מש"כ עליו הבדה"ש בציונים אות ריא'). והנה, לכאורה בזמנינו יש לחשוש מט"א שכשיושבים על הכסא יש ששמים רגל א' תחתיהם ויושבים על גבה, ולפ"ז עדיין יש להחשש הנ"ל לענין עקבה. ואם אומרת ברי' לי שלא ישבתי כך יל"ע אם דומה לנגיעה באו"מ שכתב הסד"ט (סקס"ו) דנאמנת לומר ברי' לי שלא נגעתי, או דהוי מילתא דלא רמיא אנפשיה ואינה נאמנת. ולכאורה כצד השני מסתבר בפרט באשה שרגילה לשבת ככה (וע' בזה בבדה"ש ביאורים ד"ה נמצא). אמנם נידון זה כמעט ואינו מצוי כיום כיון שלובשים תחתונים, וע' בסמוך.

שוקה - ע' בערוה"ש (סעי' מח') שכתב דבנמצא הדם בסוף ירכה למעלה במקום שמתחברת החלק העליון של הגוף שלה ג"כ טמאה, ואף שהוא מעט למעלה ממקום הערוה, מ"מ מפני קירוב המקום יכול להיות שהדם התלגלג לשם (כנראה בשעה שהיא שוכבת), וכן פסק בששה"ל (סק"א).

ראש גודלה - לדעת ה"ט אין להקל בנמצא על גב רגליה ורק בשאר האצבעות שברגליה תולין לקולא. והש"ך צידד להחמיר גם בשאר אצבעות והתוה"ש הגר"ז וסד"ט (סקס"ד) הקילו וכן נקט הערוה"ש (סעי' מז') וכן נראה להלכה (ובששה"ל (סק"ט) כתוב שהחמיר תע"ב ע"ש).

קשרי אצבעותיה - הפ"ת הביא מש"כ החכ"א (ק"ג, יב') דבנמצא כתם על גב ידיה למעלה מקשרי אצבעותיה דאין לחשוש במקום שיש עוד צד להקל, ולכאורה מה שהיא לובשת בגדים תחתונים הוא עוד צד להקל דאין הגיע הדם לידיה דרך הבגדים, ובאמת ע"ש בלשון החכ"א שכתב "ופשיטא במקום שא"א ליגע באותו יד באותו מקום אם לא שתגביה בגדה ולפנים, כגון שהבגד סתום לגמרי באותו צד והיא אומרת ברי' לי שלא הגבהתי בגדי, נ"ל דיש להקל".

הבגדים בזמנינו - ע' בפ"ת (סקס"ו) שהביא מהפנ"מ והסד"ט דנשתנו בגדנו מבגדי חז"ל וממילא נשתנו ג"כ הדיני תליות. ועד"ז כתבו פוסקי זמנינו לענין מה שנשים עכשו לובשות בגדים תחתונים, וע' בששה"ל (סק"ג) דלובשת בגד תחתון מהודק לגוף ונמצא כתם על בגד חיצון ולא נמצא על הבגד הסמוך לגופה נראה דטהורה דודאי אינו מגופה אם לא שפשטה הבגד בינתיים כגון בזמן שעשה צרכיה דאז יש לחוש שנפל עליו טיפת דם. וכ"כ החו"ש (סקס"ו) דאם לובשת בגד תחתון וברור לה שלא הורידה א"צ לחשוש בנמצא על שאר מקומות והבגד התחתון נשאר נקי. וכ"כ הלבושי עז' (עמ' רע"ג), ובדה"ש (ס"ק קנב') וע"ש שהוסיף (סי"ק קנ"ד) דמה"ט ג"כ אין לטמא כתם בצדדי ומאחורי בגדים תחתונים כיון שהם מהודקים וא"א להן להתהפך אלך ואלך. וע'

בששה"ל (סעי' יח', סק"ה) דמאיך איכא בזה חומרא שאין לתלות כתם שעל בגד התחתון ולומר שהגיע מעלמא כשנראה שהדם בא מצד פנים של הבגד, דא"א לתלות שהתהפך ואם לא נמצא על הבגד העליון אין נתלה שבה מבחון.

נזדקרה - לכאורה הפשטות הוא כמוש"ב הח"ד (חידושים סק"יח) שנתהפכה ראשה למטה ורגליה למעלה, אבל המקור חיים (סק"א) בביאור דברי רש"י (נז': ד"ה דאזדקרה) דאירי באופן שגם ידה וגם רגליה הן על הארץ (וע"ש שנקט דבכה"ג שייך שינטף הדם בכ"מ הגוף. אבל צב"ק אם המציאות הוא כן). והנה, בספר חקר הלכה הסתפק בפשטה חלוקה דרך מטה אם חיישינן שבאותו רגע נתלכלך מבית התורפה, ונטה להחמיר. ולכאורה יש ראייה מנזדקרה דחיישינן הגם שאינו אלא לרגע קט (וכתב הר"ן דרחוק הדבר שיגיע באותו שעה), וכ"פ בחו"ש (סק"יז) ובדה"ש (ס"ק קס"א). אבל בששה"ל (סעי' יב' סק"ד) נשאר בצ"ע. ואם לובשת בגד תחתון בודאי יש להקל.

כתם שעל בשרה וחלוקה - במצאה כתם על בשרה וחלוקה לכאורה אין סברא לומר שהגיע מעלמא יותר מלומר שהגיע מגופה, אבל הח"ד (ע' סקט"ו) כתב דבספק השקול תלינן בעלמא יותר מגופה כיון שיש ריעותא שלא הרגישה, וכ"כ הבי"ב (בסעיף לה'. וע' לקמן (קצו', י') דלא תלינן כתמים בג' ימים הראשונים מה"ט, דכיון שכבר הוחזקה מעיינה פתוח ליכא הוכחה שהדם לא הגיע מגופה ממה שלא הרגישה וממילא אין לתלות הכתמים). וכתבו הסד"ט (סקל"ה) וחכ"א (ק"ג, יד') דאפילו בחלוק שמינו בדוק תולין שהגיע מעלמא הגם שאפשר שהיה הדם על הבגד לפני"כ באופן דשוב ל"ל דהוי כנמצא על בשרה וחלוקה. וכן ע' בבדה"ש (ציונים רנו') שהביא מהחקר הלכה דאפילו אין על החלוק אלא פחות מכגריס דאפ"ל שהגיע ממאכולת אפ"ה תולין שכל הדם הגיע מעלמא (מדלא חילק המחבר. ובביאור הטעם ע' בסד"ט הני"ל).

מכה שבגופה - ע' בששה"ל (סעי' יח', סק"ג) דאשה שיש לה חולי טחורים (hemorrhoids) הוי תליה גמורה כיון שהוא סמוך לאו"מ אא"כ אין דרכה להוציא דם אלא ליחה ע"ש. וכן אשה שוב דם מחוטמה ע"י הכאה מועטת תולה בזה כדכתב הפ"ת. וכתבו הפוסקים דרך תולין במכה שיכולה להוציא שיעור דם כשיעור הכתם, אבל כיון שתמיד אפשר לתלות במאכולת ממילא במצאה קצת יותר מכגריס א"צ לתלות אלא היותר מכגריס (כדמבואר בסעי' כו').

נתעסקה בכתמים בידיה - לפי הרשב"א בנתעסקה בכתמים בידיה היא יכולה לתלות בהן. ונחלקו האחרונים אם מש"כ "תולין בהן" כוונתו דתולין דם הנמצא על הידים בעסק כדפי' הבי"ב והט"ז, או דר"ל דתולין אפי' שאר כתמים שבגופה "בהן - בידי" מטעם ידיים עסקניות הם וכדביארו הפרישה והגרעק"א.

וע"ש ברעק"א שלשיטתו נקט דעל ידיה תולין אפילו בעברה בשש"ט ודלא כמשמעות הט"ז דאין לתלות דם שבידיה אא"כ נתעסקה בידיה ממש. ובביאור המחלוקת אפ"ל דאפילו להרשב"א אין לנו הוכחה שהדם הגיע מגופה אא"כ הגוף מכוסה ולא נמצא דם על חלוקה, ולכן בידיה שהן מגולות ליכא ריעותא "דעל חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי". ובדעת הט"ז י"ל דתמיד יש חומר בנמצא על הגוף הגם דליכא ריעותא דמעלמא איבעי ליה לאשתכוחי. אמנם יותר נראה לפרש בע"א שהט"ז פי' דעל חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי אין הכוונה על החלוק במקום שמכסה הגוף שעליו נמצא הכתם, אלא ר"ל דהוי"ל לאשתכוחי באיזשהו מקום בחלוקה, דהלא מודה הרשב"א דבנמצא דם בגופה אפשר שהגיע מעלמא וניתו מבין רגילה ואפ"ה מחמירין דיותר מסתבר לומר שהגיע מגופה כשליכא הוכחה שהגיע מעלמא, ולכן גם בידיה הגם שהם מגולות ואפשר שהגיע הדם לידיה משש"ט אבל יותר מסתבר לומר שהגיע מגופה כיון שלא נמצא דם בשום מקום אחר בחלוקה ואם באמת ניתו דם מהשש"ט הוי"ל לימצא דם גם על חלוקה (וע' בסעי' יז' בעני"ז).

ולהלכה ע' בששה"ל (סק"ט) דהסכמת כל הפוסקים כרעק"א והפרישה דתולין גם שאר מקומות בגופה כשנמצא דם על ידיה.

סעיף יב'

נזדקרה ונמצא דם על בשרה - הסתפקו בני החבורה לדעת הרשב"א כשנזדקרה ומצאה כתם על כריסה ולא נמצא רושם של שתיתת הדם מאו"מ האם טמאה או נאמר שא"א שהגיע לשם בלי להשאר רושם, ולא מצאתי בפוסקים שדיברו בזה. ומסברא היה נראה דאה"נ היא טהורה אבל מסתימת השו"ע ונוש"כ לא משמע כן.

סעיף יג'

ביכולה הכתם להגיע כנגד בית התורפה ע"י שתשחה הרבה - במחבר מבואר דמטמאין כתם אפי' בנמצא במקום שרק יכול להגיע כנגד בית התורפה ע"י שחייה מרובה. ויל"ע אם ניקל ג"כ כבעי"ז לתלות במכה שבגופה שרק יכול הכתם להגיע כנגדה ע"י שחייה מרובה. ולכאורה יש יש מקום גדול לחלק, דלטמאותה י"ל כיון שבשש"ט לא עברה האי דם מהיכן קאי, אבל לתלות במכה ע"י שחייה מרובה י"ל דהוי בגדר ספק תליה.

סעיף יד'

בגד המתהפך - ע' בחו"ש (סק"יח) דגם במטפחת ראש חיישינן שהגיע כנגד או"מ והחזירה בשינתה אא"כ קשורה יפה. ובאמת מאד דמצוי שמדברים ועושים דברים באמצע השינה ולא זוכרים כלל. ונשים שדרך לישון עם כרית בין הרגלים נראה פשוט יש להחמיר בנמצא כתם על הכרית אפי' אם כשהתעוררה היתה הכרית מתחת ראשה. וע' בערוה"ש (סעי' ס') בנמצא בכל מקום בשמיכה שמכסית עצמה יש להחמיר משום דחזורת.

סעיף טו'

ב' נשים שכיסו ראשן - ע' בבדה"ש (ס"ק קעז') שמדלא חילקו מבואר דאפילו אם אי נתכסה בו לשעה מרובה וא' לשעה מועטת שניהן טמאין, וכנ"ל בנזדקרה דחיישינן שהגיע הכתם ברגע א' שהיה הבגד כנגד בית התורפה. וטעם דשתיהן טמאין, כתב התוה"ש (סק"כ) מהלבוש דספק דאורייתא לחומרא. וע' לקמן בתוה"ש (סק"ג) שביאר דעת הלבוש דס"ל דבשעת שינה אולי הרגישה ולכן דינא כספק דאורייתא, אבל הוא עצמו השיג עליו שהחשש הוא רק מדרבנן, וה"ט דשניהן טמאין כמוש"ב הש"ך (סקנ"ח) דאיזה מחן תקלקל (ולטהר שניהן א"א וכמו שיתבאר בהמשך הסעיף בעזה"י). (ולענין כתם שהגיע בשעת שינה דעת רוב הפוסקים דדינה ככתם וליכא חשש דאורייתא שמה הרגישה, אבל בלקחה כדורי שינה יש שחששו אולי הרגישה ולא התעוררה בגלל הכדורים. והגם דהכי נקטינן לקולא, אבל יל"ע בכ"ז לאור המציאות של ימינו שנראה פשוט שלא היתה האשה מתעוררת אפי' הגיע (וסתה).

סעיף יז'

תולין תחתון בעליון - ע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה כגריס) שהעיר דאולי יש להקל בזמנינו בנמצא למעלה אפילו פחות מכגריס כל כמה שהוא יותר גדול מהמאכולת שבזמנינו, דסו"ס כיון שלמעשה יצא מחשש מאכולת של זמנינו לכאורה יש הוכחה שהגם הגיע מעלמא. וכן העיר בלבנון נטע (סקכ"א) והביאו הלבושי עז ומשמע דנוטה להקל, אבל כתב דבל"א הנידון אינו שכיה היום שהולכין אם בגד תחתון.

נמצא למטה ולמעלה על בשרה - ע' ברעק"א שהביא מהתפ"ל להקל. וכתב עוד דבנמצא למטה על בשרה ולמעלה על חלוקה ובשרה טמאה. וכן בנמצא על בשרה למטה ועל חלוקה למעלה טמאה, אבל ע' בסד"ט שהסתפק אם ד"ז נחשב כנמצא על בשרה וחלוקה שתולה בעברה בשש"ט. וע' בשו"ת בית שלמה (ח"ב, יד', הו"ד בביאורים לבדה"ש) שר"ל דתלוי בטעמא דתולין על בשרה וחלוקה דא"ל דה"ט משום דאמרי' שהדם חדר דרך החלוק אז רק תולין כשהדם על הבגד מכיון כנגד הדם שעל בשרה ולא כשנמצא על למטה על בשרה ולמעלה על חלוקה, אבל את"ל דה"ט דתולין משום דיותר מסתבר שהגיע הדם מעלמא כשנמצא גם על החלוק (דאז ידעין שלא רק שעברה בשש"ט אלא שגם בפועל ניתו עליה דם מהשש"ט) א"כ אפילו אם אין הדם שבחלוקה מכיון כנגד הדם שבבשרה יש לתלותו. ולכאורה היינו ע"ד מש"ב לעיל (סעי' יא') בדעת הט"ז דבנמצא על ידיה ועברה בשש"ט אין תולין כיון שלא נמצא על חלוקה. (והרי אריה רטר נ"י ר"ל שע"כ לתוס' צ"ל כהצד הראשון דהלא סבירא שאין דרכה להגביה בגדיה וע"כ שחדר הדם דרך הבגד, (וכן העיר הערוה"ש בסעי' ג').) אבל יש לדחות דלמעשה תוס' רק כתבו שאינה רגילה להגביה בגדיה אבל ל"כ דלא שייך, דלכאורה דוחק הוא לאוקמא כל הדין בחדר הדם דרך הבגד).

תליית תחתון בעליון כשנתעסקה בכתמים - הח"ד (סק"י) חידש דבנתעסקה בגריס ועוד ומצאה דם בעליון ותחתון טמאה דתולין שהעליון הגיע ממה שנתעסקה ולא מעלמא, וממילא תו א"א לתלות התחתון בעליון. וצ"ב טובא דסעיף זה איירי באין לה תלייה לדם שבתחתון ואעפ"כ אפשר להקל כיון שיש הוכחה בהעליון שעברה בש"ט, אבל בנידון של הח"ד שיש לה תלייה לתחתון תו א"א לדון כלל על העליון, וכן תמה הבדה"ש (ביאורים ד"ה אם אין), וע"ש שכתב דהיה א"ש אם איירי הח"ד במצאה ג' גריסים למטה דאז א"א לתלות הלמטה במה שנתעסקה ורק אפשר לטהרה ע"י תלייה בעליון, דאז אמרי' דכיון ש"ייל שהעליון הגיע מהעסק ממילא ליכא הוכחה שעברה בש"ט.

סעיף יח'

תולה בכל דבר שיכולה לתלות - ע' בלחם ושמלה (שמלה סק"ג) שכתב דמשמע ממתני' (ומהשו"ע) דאם היו כתמים דאורייתא לא היינו תולין להקל, והקשה דלהלכה אי"כ דגם בדאורייתא תלין. וע"ש שביאר דכיון דכתמים דרבנן תלין אפילו בדבר רחוק כגון לבשה ג' חלוקים ונמצא על התחתון וכן במכה שנתרפאה ויכולה להתגלע. אבל ע' בבדה"ש (ס"ק קצ"ז) שכתב דאפ"ה אין לה לעשות פעולה כדי שתוכל לטהר את עצמה אח"כ כגון ללכת בתחילת היום בש"ט (דאינה אלא בגדר תלייה ואינו כבגדי צבעונים שמתחילה לא גזר).

וכתבו פוסקי זמננו שאם ה"כנה פטל או אכלה או ה"כנה אבטיח וסלק וכדומה תולה בהם (ויש לדעת כשאוכלים סלק משתנה הצבע של המ"ר לאדום, ובמצאה צבע אדום באסלה אחר אכילת סלק תולין בו) וכן אם מאכילה את ילדיה במאכלים שיש בהם גוון אדום תולה בהם. אמנם הגם שא"צ להשוות הכתם להתלייה אבל צריך שיהיה איזה אפשרות ודמיון בין הכתם לדבר שתולים בו אבל אם ניכר שהכתם דם והדבר שתולה הוא סלק פשוט שא"א לתלות (כ"כ החו"ש סק"כ). וע' בששה"ל (סעי' כב', סק"ב) דבזמננו בדרי"כ אין שייך תלייה בשוק של טבחים כיון שאין שם לכלוך ודם ואין זה אפילו ספק והרבה פעמים קשה לתלות אפילו בנכנסה לתוך חנות אטליז (אמנם בעשיית כשעושים כפרות ושוחטים שם אה"י מצוי דם). אמנם בדרי"כ אין צורך לתלייה לדם שבבגדה כיון שלובשים בגד תחתון וכנ"ל. ובדרי"כ בבגד תחתון ליכא תלייה (חוץ מטחורים או מכה) אבל מעשה בכלה שמצאה כתם על התחתונים שלה ותלו הכתם בחוט האדום מקבר רחל שקשרו שם (כדי שלא יראה אותו בחתונה) דע"ז הזיעה עבר הצבע של החוט לבגדה.

סעיף יט'

תולה בבנה ובבעלה - הסכמת הפוסקים דאפילו כתמים הנמצאים על בשרה תולין בבנה ובבעלה כמוש"כ הפרישה, ודלא כהח"ד שהחמיר בזה. וע' בששה"ל דתולין אפילו במכה שלהם שיכולה להתגלע (כדמבואר בראשונים שהביא הפ"ת סק"ב). אמנם, כתב הערוה"ש (סעי' עא') דאינה תולה בבנה הגדול, וכ"כ החו"ש (סק"ב) דאם בנה בגיל שאין דרכו ליגע בה אין תולה בו. ועד"ז י"ל לענין תלייה מכה של בעלה ולכן בז' נקיים בודאי אין לתלות בו כמוש"כ הבדה"ש (ס"ק רכג').

סעיף כ'

ביוצא דם מבעלה בשעת תשיש - תלייה זו היא ע"ד מה שנתבאר בסעיף יט' דתולה בבעלה, אבל יש חידוש נוסף בסעיף זה דאיירי בנמצא דם על עד הבדיקה שהוא ספק דאורייתא ואפ"ה תולין. וכתבו הנוב"י ושאר אחרונים דרק תולין באדם כשרגיל שיוצא ממנו דם ולא רק בשעת הטלת מ"ר (דאל"ה מסתבר דיש לו מכה בכליות וכדומה). ובגדר רגיל נסתפקו פוסקי זמננו אם בעינן ג' פעמים או דסגי אפילו בב' (וכן מדויק ברשב"א), ובבדה"ש כתב (ס"ק רכט') דלענין כתמים יש להקל בב' והביא דיש מקילין בכתמים אפילו בפעם א'.

סעיף כא'

כתם בחלוקה מאחורה - המחבר כתב דתולין כתם שבחלוקה מאחורה אפי' במכה שבצד פניה דאולי כשישבה הגיע הצד האחורי של חלוקה לצד הקדמי של גופה ונטפה ממכתה על חלוקה. וכתב הבדה"ש (ס"ק רלה') דלפ"י כשברי לה שלא ישבה נראה שהיא טמאה כיון שאין לה במה לתלות. ויל"ע דלכאורה נראה דאפ"ל דישבה ולא אדעתא. ואולי רק לחמורא אמרי' שנגעה ולא אדעתא אבל לענין תלייה זה מקרי לספק תליה (אבל צ"ב דבאמרה ברי לי שלא נגעה בי בני הקטן י"א דאפ"ה טהורה דאולי נגעו בה ולא אדעתא). וכן יל"ע בדרי"כ אמרי' שדרך החלוקה להתהפך ואצ"ל דוקא שישבה דלכאורה אינו אלא אפשרות א' של תלייה.

סעיף כב'

ספק תלייה - בפשטות ה"ט דלא תלין הגם דאפילו כשיש ודאי תלייה אינה ודאי שהגיע משם, אבל כך הייתה גזרת כתמים דצריך לחשוש לכתם כל זמן שאין לה ודאי מקום לתלות, אבל בספק עברה בש"ט אין לה ודאי תלייה (ודומה לס"ס, ספק אם עברה וספק אם ניתן, וכ"כ באו"ז סי' שנא' שכתב דהוי תרי ספיקי לחומרא). והאחרונים דנו באשה שרק התגלה לה שיש לה מכה אחר שמצאה הכתם האם תולין כתמה במכתה, וכתב הבדה"ש (ס"ק רח') דלהלכה משמע דהוי כספק תלייה. ולענין מכה שאנו מסופקים אם היא עלולה להוציא דם, כתב החו"ש (סק"א) דצ"ע אם תולה בה (ע"ש בשעה"צ). אבל ביכולה להיגלע כתב (סק"ד) דלא מקרי ספק תלייה ע"ש.

סעיף כג'

תליית אדום בשחור ושאר דבר שאינו דומה - ע' בערוה"ש (סעי' עד') שכתב "כשניכר שאין דמיון כלל זל"ז כלומר דכל הטעמים שנוכל לומר לא יספיק להשוותם בגדר א', ודאי דאין תולין". וכ"כ הב"ח ולכאורה מקורם מהראב"ד שכתב "תולין בכתם האדום בכל מיני אדמיות שנתעסקה בהן וכו' אא"כ נתברר לה שאין אדם הצבע דומה לאדום הכתם, שאילו נתברר לה כן אינה תולה" וכ"כ הסד"ט (סקמ"ה) מהרשב"א, וביאר דתולין אדום באדום אפילו כשאנים דומים כ"כ, דשמא בהתחברו עם הפשתן יולד מבין שניהם שינוי, וכן יקרה לפעמים שטיפה אחת מזה המין אדום יותר מחבירו. אבל כשודאי אינו דומה הוי כאדום ושחור שאין תולין.

והנה, ע' בששה"ל (סק"ב) שציין למה שהקשה המהרש"ם בדעת תורה למה באמת אין תולין אדום בשחור דאפ"ל דאדום הוא אלא שלקה, ותיירץ דאם איתא דלקה היה לוקה גם השני כמוהו, ועוד בגמ' מוכח דרק בתוך הגוף משתנה לשחור ע"י מכה אבל כשיוצא אינו משחיר ע"י דבר חיצוני. וע' בחו"ש וששה"ל דאם נמצא כתם שהוא דם לא תלין במה שהאשה התעסקה בסלק אף כאשר הגוונים דומים, כיון שידעין ודאי שאי מהם דם ואי אינו דם (וכנ"ל בסעיף יח').

ע' ברעק"א שכתב דנתעסקה בצבע אדום יל"ע אם אפשר לתלות בו דהלא אפשר לבדוק אם הוא צבע או דם ע"י העברת ז' סמנים, והגם שאין אנו בקיאים בזה אבל הוי כספק חסרון ידיעה דלא מקרי ספק ולכן יש להחמיר. וצ"ב כמו שהקשו האחרונים מ"ש מסעיף ל' דא"צ אפי' להקיף הכתם לדבר שתולין בו ולא אמרי' דכיון דאפשר לברורי צריך לברר. ובששה"ל כתב דלדינא אין חוששין לספיקו של רעק"א דמבואר בסעיף לא' דרק באין בו במה לתלות צריך לברר מציאות הכתם ע"י העברת ז' סמנים.

וכתב עוד בששה"ל דהיום אפשר לברר מציאות הכתם ע"י מיקרוסקופ (microscope) ולברר בודאי אם הוא צבע או דם נדות והיא בדיקה טובה יותר מהעברת ז' סמנים ומ"מ אין חייבים לילך ולבדוק. אבל סתם ולא פי' אמאי באמת אין חייבין לבדוק במעבדה (laboratory). ובספר משמרת הטהרה (פ"ג, הערה צח') ביאר דאין חיוב ברור במעבדה כיון שלא נתנו ביד כל א' לברר ד"ז, ומ"מ אם למעשה ביררו במעבדה יש לסמוך על הבירור כיון דסמכו חז"ל על הבדיקה.

סעיף כד'

נתעסקה בתרנגולת תולה בה אדום שחור וכרכומי - ע' בגליון מהרש"א דזהו רק בנתעסקה עם כולו אבל בנתעסקה בשחיטה לבד אינו תולה כי אם אדום. ובביאור צבע כרכומי ע' בששה"ל דהוא כתרובת של אדום וצהוב, ולכאורה זהו צבע כתום, ומשמע דצבע זה צריך תלייה.

סעיף כה'

באו לישאל בזא"ז - הנה דעת הב"ח ושי"ך בנקה"כ דרך בבאו לישאל בב"ז שתייהן טמאות אבל בבאו לישאל בזא"ז טהורות, אמנם דעת הטי"ז דאפי' באו לישאל בזא"ז טמא דלא דמי לבי' שבילין. אבל נתחבטו האחרונים בכוונת הטי"ז בביאור החילוק. וע' בערוה"ש (סעי' עו') שביאר דבשני שבילין האנשים עומדים בחזקת טהרה והספק טומאה הגיע מבחוץ (מהשבילין) ולכן בהגיעו זא"ז מוקמינן כל אחד בחזקת טהרה ואמר' אל תוציאים מחזקתן. משא"כ כאן הספק טומאה הוא מהנשים עצמן (מהכתמים שמצאו) וצריך הצפור כדי לתלות בו להוציאן מכתמיהן, וא"א לתלות בו כיון שאין מספיק דם לתלות ב' הכתמים וממילא עומדין בכתמיהן וטמאות, ועד"ז ביארו הפרי דעה ושה"ל. ובביאור דעת הש"ך דס"ל דבבאו זא"ז טהורות, צ"ל דס"ל דגם הכא הנשים בחזקת טהרה עומדות ואולי יש לדייק כן בלשונו בסו"ד שכתב "דברנן גזרו על הכתם היכא דליכא למיתלי במידי"

אבל לכאורה צ"ב בדעת הטי"ז אמאי אין להם תלייה, דהלא כל אשה התעסקה בדם ולמה היא צריכה להזכיר שגם חברתה מצאה דם וכי היא צריכה להגיד שהיא מצאה דם כסלע על הקיר במטבח. והיה אפ"ל דכוונת הטי"ז דהכא הוי ספק תלייה על דרך ספק עברה בשש"ט (סעיף כב') דק"ל דלא מקרי תלייה. אבל יל"ע קצת דהגם שתליית השניה אינה אלא ספק תלייה דיתכן שכשנתעסקה בה לא נשאר דם בציפור, אבל תליית הראשונה לכאורה הוא תלייה ודאית. וע' בח"ד (סקי"ד) דמשמע שהיא צריכה להזכיר מה שנמצא אצל חברתה כיון שזה משפיע על השאלה שלה ודלא כב' שבילין שהליכת השני אינו משפיע כלל על הראשון שהלך בשביל האחר. אמנם הח"ד דחה ד"ז מגמ' מפורשת בכהנות שכולן תולין במחבואה אחת הגם שבמה שתולין א' מגרע מהשני וצ"ב. ולהלכה כתב החו"ש שהתורה"ש הכו"פ החכ"א והחזו"א העלו לדינא כהש"ך.

סעיף כו'

תליית כתם בעסק ומאכולת - המחבר סתם כרוב ראשונים שהקילו שאפשר לתלות כתם א' גם בעסק וגם במאכולת. אמנם אף שלחלכה מודה ליה הרמ"א אבל הזכיר ג"כ שיטת הרא"ש דאין תולין בעסק ומאכולת גם יחד. ויל"ע מ"ט החמיר הרא"ש, וע' בערוה"ש (סעי' עח') שפי' בכמה אופנים "דאטו מאכולת ודאי אצלינו אלא שאמרו חכמים דא"כ אין לך אשה שטהורה לבעלה אבל בכה"ג תהיה טהורה כשתמצא פחות מכגריס ועוד. ועוד טעם י"ל דשני תליות לא תלינן וכו'. ועוד י"ל דאיך נאמר שהשני תליות באו ממש על מקום א' וזה אפשר דלא שכיח". והוסיף דלא דמי לבי' גריסין וכינה מעוכה דדעת הרא"ש להקל, דהתם לאו תלייה הוא שהרי הכינה לפנינו והתלייה היא על השאר.

ובדעת שא"ר לכאורה צ"ל דס"ל דלא מקרי ב' תליות (דהלא כתב הש"ך (סק"ל) דב' תליות לא תלינן) וע"ש בערוה"ש (סעי' עט') שביאר דס"ל דקרוב הדבר דמפני שנתעסקה בדמים נמצא עליה כתם כשיעור א' וזה אינו תלייה אלא קרוב לודאי. ויל"ע דהלא כתב הטי"ז (סקי"ח) דחידוש הוא לומר שכל הדם של העסק הגיע לחלוקה. ולכאורה אפ"ל איפכא דיהיה שכללן מאכולת אינה בגדר תלייה דלא גזרו על פחות מכגריס וחלק זה אין עליו דין כתם. **ויל"ע** מ"ש דין זה ממשי"כ הח"ד (סק"ט) לענין כתם יותר מכגריס הנמצא חציו על צבוע וחציו על הלבן דטמאה משום שא"א לתלות מה שעל הלבן במאכולת, דלפי המבואר בסעיף זה הול"ל דמה שנמצא על הצבוע הגיע ממנה והשאר הנמצא על הלבן הוא ממאכולת (ובאמת כן נקט המע"צ שהקיל בזה). וע' בתפארת צבי (המוזכר בפ"ת סק"כ) שתי' דכיון דבהכרח צ"ל שמעט דם יצא מגופה לא פליגין דהם אלא אמרי' דגם השאר יצא מגופה (וא"ש טפי שהח"ד לשיטתו דס"ל דה"ט דתלינן כתמים כיון שלא הרגשה, והכא שודאי יצא דם מגופה בלא הרגשה אין לתלות שאר הכתם במאכולת). והרב אהרן הכהן פרידמן נ"י ר"ל דלא מצינו דאפשר לקבוע מקום לתליית המאכולת, מידי דהוי אשדי דם בי מצעי (סעי' כז') דלא מקילין בהכי דמה"ט לקבוע שהגיע דם ממש באמצע, וה"נ ס"ל לח"ד דאין לקבוע שהגיע דם המאכולת דוקא לפס הלבן.

תליית כתם בשתי מיני התעסקות - ע' ברעק"א שצידד דאין לתלות שהגיע כתם א' מב' זמנים של התעסקות ואתרמי זה בצד זה, ורק תולין בעסק ומאכולת דשכיח טובא וגם רגיל להיות במקום וזהוהא תלינן שנודמנה המאכולת לדם ונדמה לכתם א'. ולפ"ז בהתעסקה בב' ציפורים זא"ז ובכל א' יש כסלע דם ונמצא כתם א' בגודל של ב' סלעים אין תולין וטמאה. אבל יל"ע בדבריו מלשון המחבר (בסעיף כז') שכתב "נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טהורה שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאכולת" דמשמע דאין תולין שהגיע המאכולת למקום הזוהמא ולכן נראה הכל ככתם א', אלא הפוך אנו תולין שכבר היה שם כגריס ממאכולת. (ובתו"ד רעק"א מבואר דיש עוד טעם להקל שמאכולת שכיח ואם טעם זה עומד בפני"ע אפשר להתאימו גם לשון המחבר הנ"ל).

אמנם, לכאורה אפי' בלי סברת רעק"א שהמאכולת הגיע למקום הזוהמא אכתי היה אפ"ל כדבריו, דרך במאכולת שהוא בגדר לא גזרו נקטינן להקל אבל לומר שהגיע דם ההתעסקות מב' זמנים בדיוק למקום א' אין להקל. ולכאורה את"ל שהוא בגדר לא גזרו אז גם כיום שאין לנו מאכולת גדולות אכתי יש לתלות גריס בעסק וגריס במאכולת, אבל את"ל שצריך תלייה ממשית כדמשמע מרעק"א אה"נ בזמנינו א"א לתלות הדם שיותר מהעסק אלא כשהוא בגודל של מאכולת של זמנינו. וע' בששה"ל (סקי"ב) ובדה"ש (ביאורים ד"ה וכגריס) שהסתפקו בזה. ולכאורה להלכה יש להקל דמ"ש מכתם יותר מכגריס שחציו על צבוע וחציו לבן דכל כמה שעל הלבן הוא פחות מגריס תולין אותו במאכולת ולא אמרי' שרק אפשר לתלות עד כמאכולת של זמנינו, וי"ל.

סעיף כז'

שדי דם בי מצעי - הבית יוסף חידש בדעת הרמב"ן דהגם שבגמ' מבואר דלא אמרי' שדי דם בי מצעי היינו רק כשהכתם הוא יותב מב' גריסים אבל אם הכתם אינו אלא ב' גריסים אנו מקילין לומר שדי דם בי מצעי, וצ"ב טובא מהו המקום לחלק בין הדבקים. וע' בפרישה (סק"מ) שר"ל דבב' גריסים ועוד כיון שאפי' אחר שנוריד כגריס מהכתם אכתי נשאר כגריס ועוד ויש עליו שם כתם לכן אין להקל ולומר שדי דם בי מצעי, משא"כ בכתם שהוא כב' גריסים א"כ אחר שנוריד כגריס של המאכולת לא ישאר אלא כגריס דאין עליו שם כתם לכן מקילין לומר שדי דם בי מצעי.

וצ"ב דהלא גם בנידו"ד יש עליו שם כתם, דכיון דא"א לתלות הדם במאכולת לכן אפי' במשהו של דם היא טמאה. ואולי כוונתו דאה"נ גם בפחות מכגריס א"א לתלותו במאכולת אבל זהו רק משום דלא פלוג רבנן לתלות בב' מאכולות, אבל א"א לא היה עליו שם כתם כלל, משא"כ בנשאר יותר מכגריס אפי' בלי "הלא פלוג" א"א לתלותו במאכולת אחת ולכן יש עליו שם כתם וכולי האי לא מקילין.

וע"ע בלבוש שכתב "דהכא דם מועט הוא מעט יותר משיעור דם מאכולת אחת הקילו לתלות אפי' במילתא דלא שכיח כולי האי בצירוף שמא מאכולת גדולה היתה כאן וכולו דם מאכולת א' הוא והו"ל כמו ב' ספיקין" (ולכאורה חידוש הוא דבפשוטו כגריס הוא שיעור של המאכולת הכי גדולה). ועד"ז ביאר הכו"פ (סקט"ז) "הרי כאן ב' ספיקות דלמא שדי ביני מציעתא, ועוד דילמא ב' מאכולות תכופים זא"ז והוי ב' גריסים מכוון וא"כ דיש כאן ב' ספיקות אף דכל אחת לא שכיח והוא ספק דחוק מ"מ בהצטרף שניהם יחד הרי כאן ספק א' ובדברנן ספיקא להקל" (וע"ש שהוסיף דאף שהוא דחוק מ"מ זה מה שנראה לו יותר מכל מה שדברו בו המחברים).

ספק בכמות התליה - יל"ע למה ספק בכמות התלייה אינו דומה לספק תלייה כגון ספק עברה בשש"ט. ולכאורה צ"ל דכך גזרו בכתמים דכל כמה דלא ידעינן ודאי שא"א שיגיע הכתם מהתלייה נחשב כתלייה ודאית, ועד"ז מצינו לענין תולין אדום באדום דכל כמה שיש אפשרות אפילו רחוקה שדומה הכתם לאדום שהתעסקה בה תלינן (ואפ"ל דכ"ז נכלל במשי"כ הלח"ש (סעיף יח') בביאור המחבר שכתב דכיון שכתמים דרבנן תולין בכל דבר, דר"ל דתלינן אפי' בדבר רחוק כגון לבשה ג' חלוקות ונמצא על התחתון). ולכאורה אפ"ל בע"א ג"כ ע"פ משי"כ הסד"ט (קצ', סקמ"ז) בדעת רבותינו הצרפתים דס"ל דלא תלינן בספק עברה בשש"ט דהוי לה למידע אם עברה, משא"כ בספק בכמות הדם לכאורה א"א לה למידע כמות הדם וא"ש מה דתלינן בכה"ג.

וע"ע בששה"ל (סק"א) שר"ל בע"א דיש מקום לומר דקאי הרמ"א אדברי המחבר דס"ל דבנתעסקה בכגריס ומצאה ב' גריסין דמקילין לומר שבאו למקום א', וס"ל לרמ"א להחמיר מספק דשמא לא אמרי' דנצטרפו יחד וע"ז כתב דאם יצטרף עוד ספק שאינה יודעת בכמה נתעסקה מטהרים דהוי כס"ס. וצב"ק דהלא מקור הרמ"א הוא ממש"כ הבי" מהראשונים, והם לא כתבו התלייה דוקא בכה"ג (שו"מ שכן העיר בלבוש עז עמ' ש').

סעיף כח'

מאכולת רצופה בכתם - יל"ע בימינו אם יש להקל במצאה מאכולת רצופה על כתם בגדול כב' גריסים, דהלא המאכולת בודאי לא הוציאה דם בגודל גריס, וא"כ הגם שהגריס הראשון תמיד תולין במאכולת (גם בימינו), אבל הגריס השני דבעינן לדיני תלייה לכאורה א"ל שהגיע מהמאכולת שרצופה בו וכ"כ הלחוי"ש (לחם ס"ק קא') וששה"ל (סק"א) ובדה"ש (ס"ק רס"ו) דאין לטהר אלא כתם בגדול גריס ושיעור המאכולת שלפנינו, וכן מסתבר. ובאמת גם לענין תלייה במכה שאמרנו שא"צ אלא לתלות היותר מכגריס בדם מכה, כתב הלושי עז (עמ' רצ"ט) בשם השערי טוהר דאם השיעור הנוסף על הדם שבא מן המכה הוא יותר ממאכולת המצויה כיום אין תולין במאכולת כיון דבעינן לעוד תלייה שבא המאכולת למקום שהיה שם דם (ע"ד מש"כ רעק"א בסעיף כו') ולתלייה זו בעינן המאכולת של זמנינו. ויל"ע דלכאורה כנ"ל משמע מלשון המחבר (בסעי' כז') דלא חיישינן לרעק"א, וע' בחו"ש (סקכ"א, אות יג') הקיל בזה.

סעיף כט'

הרגה פשפש - בסעיף ז' הביא הפ"ת (סקט"ו) מה שהסתפק הסד"ט (סקט"ו) בהרגה פשפש אם אפשר לתלות עד כשיעור תורמוס וגריס, מידי דהוי אנתעסקה בכתמים דתלינן עד כשיעור העסק ועוד גריס. וע' בח"ד (סק"ז) שכתב דמשמעות המחבר (שם) דלא תלינן עד כתורמוס וגריס וה"ט משום דאילו היו פשפשים מצוים בודאי לא היו נותנים תלייה חפשית אלא עד כתורמוס (שהוא יותר מכגריס) ולא היו מקילין לתלות תמיד עד כתורמוס וגריס גם יחד, וא"כ גם כשאין פשפשים מצוים לא פלוג רבנן ואין תולין אלא עד כתורמוס. ובימינו שפשפשים הם יותר קטנים מכגריס לכאורה אין נ"מ בסעיף זה כיון שגם בלי שיהרג פשפש אנו תולין עד כגריס.

סעיף ל'

לתלות בלי להשוות הכתם לתלייה - לכאורה יש כאן חידוש גדול דתולין גם כשאפשר לברר אם התלייה נכונה. וביותר כתב הפרישה (סקמ"ג) ועוד כמה אחרונים דאפילו כששתיהם לפנינו א"צ להקפיד הכתם לצבע התלייה. והרמב"ן הכריח כן ממתני (נח): ששאל רבי עקיבא לאשה אם יש לה מכה שיכולה להגלע ולהוציא דם, ותלה במכתה בלי לבדוק ולהקפיד את הדם. והנה, ע' בששה"ל (סק"א) שהעיר דלכאורה יש לחלק דשאני התם דשניהם דם, ועוד דאולי נחשב כא"א לברר כיון שצריך שתגלע המכה. אמנם, להלכה הקיל המחבר ומשמע דאין ענין כלל להחמיר לברר אם הכתמים באמת דומים א' לשני.

סעיף לב'

מצאה כתם על כלים - במחבר מבואר דרק במצאה דם על כלי הבדוק לה יש להחמיר ויל"ע כיום דמקפידין על הנקיון אם נחשוב כל הכלים כבדוקים לענינן, ונראה שהכל לפי הענין והמקום. ובזה"ז שלובשין בגד תחתון קשה למצוא היכ"ת לדי"ז (אולי במצאה כתם על השטיח בשירותים).

סעיף לג'

בדקה בעד הבדוק לה והניחתו במקום מגולה - ה"ט"ז כתב דדין הניחתו בגלוי כדן הניחתו בקופסא והביא ראייה ממתני דקתני "נמצא על שלה לאח"ז שניהם טמאים מספק", והגם שתמחו האחרונים (סד"ט, חו"ד, רעק"א) דאין משם ראייה דמתני איירי בבדקה עצמה לאח"ז אבל היא בדקה העד מיד אחר הבדיקה ולא הניחתו בגלוי כלל, אבל לדינא הסכימו דדמי להניחתו בקופסא וכמוש"כ הבי"ב פ"י דברי הטור (והיינו בהניחתו במקום שאין הדמים מצויים) וכן יש לדייק ממתני דטהורה דוקא בהניחתו תחת הכר וכמוש"כ הסד"ט (סקנ"ח). והנה, ע"ש בסד"ט שר"ל דדין זה תלוי במחלוקת ראשונים, אמנם להלכה קי"ל דדין הניחתו בגלוי שוה להניחתו בקופסא כמוש"כ בששה"ל (ט"ז סקכ"א) אבל בהניחתו במקום שהדמים מצויים יש להקל. ונשאלתי פעם ביום השביעי של ז"נ ממי שאשתו השאירה העד בדקה על השלחן במטבח והוא מצא עליו טיפות דם קטנטנות ואמר שהיה לו נזילת דם מהאף ויתכן שהגיעו הטיפות בזמן שטפטף הדם, ורצה לדעת אם אפשר לתלות בזה. ולכאורה זהו הניחתו בגלוי מקום שהדמים מצויים ובפרט שהטיפות היו עגולות ולכן נראה דיש לתלות הדם במכה שבאף. (אמנם לא פסקתי למעשה, והוא שאל רב חשוב והרב גירד הטיפות ולא נשאר רושם ובה הוכיח שהגיע הדם שלא בשעת בדיקה. ויל"ע למה הצריך עוד הוכחה).

בדקה חלק מהעד ובשעת בדיקה ניתקה אותו חלק מאצבעה - הפ"ת (סקל"ה) הביא מהחמודי דניאל שנטה להקל בבדקה בבגד כשיש לא ספק שמא ניתק הבגד מעל אצבעה למקום שאינו בדוק לה. וצ"ב דלכאורה יש כאן ס"ס להחמיר, דאולי לא ניתק מעל אצבעה וא"כ העד היה בדוק לה, ואפי' ניתק למקום שאינו בדוק יתכן שהחלק הזה למעשה לא היה מלוכלך. ובאמת ע' בפנים הספר חמודי דניאל דאה"נ כתב דיש ס"ס להחמיר וכנ"ל, אבל הוסיף דיש גם ס"ס להקל, דגם חלק העד שבדקה רק בדקה בהעברה בעלמא וא"כ אולי היה עדין מלוכלך ואפי' את"ל שהיה בדוק אבל אולי ניתקה העד מע"ג אצבעה למקום שאינו בדוק, וכיון דאיכא ס"ס לכאן וס"ס לכאן תלינן לקולא. (ומש"כ הפ"ת דבבדקה רק בהעברה בעלמא בודאי יש להקל וע' לעיל בסי' קפג', צ"ב כוונתו דשם בסי' קפג' איירי בבדקה עצמה בהעברה בעלמא ודבר בבדקה העד בהעברה בעלמא).

סעיף לד'

תלייה בעד הבדיקה - כתב ה"ט"ז (סקכ"ג) באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה ובדקה עצמה בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נעה גם בבית הרעי דתולה בה שלא בשעת וסתה דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה, ועד"ז כתב הבי"ב. ותמחו כל האחרונים דלפי מה דק"ל (כצד הא' בהכו"פ וכנ"ל) דכל בדיקה היא ספק דאורייתא דלמא ארגשה איך אפ"ל דאין כאן ספק תורה. ובאמת המחמ"ש (קפג', סק"ב) כתב דס"ל להט"ז כצד השני של הכו"פ דאפילו בבדיקת עד ליכא ספק דאורייתא באמרה שלא הרגישה (אבל כאן כתב דודאי גם לאלו דס"ל דיש ספק דאורייתא ג"כ תולין וראיה מהניחתו תחת הכר).

ועיין בח"ד (סקכ"ז) שביאר דאפילו להצד הראשון של הכו"פ דבכל בדיקה כשמצאה דם אמרי' שודאי הרגישה (וטענה בהרגשת עד) וטמאה מדאורייתא אכתי י"ל דרק באין לה מקום לתלות ובהכרח שהדם הגיע ממקורה או אמרי' שחזקה על הדם שבא בהרגשה וטענה בהרגשת עד, אבל כשיתכן שהדם הגיע מעלמא אין סיבה לומר שטענה בהרגשה ואמרי' שהדם הגיע מעלמא. וכ"כ הסד"ט (קפג', סק"ב) וכתב דיש להתיר מטעם אחר ג"כ דהוי ס"ס ספק אם הדם ממנה, ואפי' הגיע ממנה אולי לא הרגישה. אבל להלכה ע"ש בסד"ט שחולק על ה"ט"ז כיון דהכא ליכא הוכחה לטהר שאין הדם עגול וכ"כ התפלי"ם (וכנראה שכן היתה דעת הרב שהחמיר שעליו בא ה"ט"ז להשיג), ובששה"ל (קצא') כתב דדברי ה"ט"ז נתקבלו להלכה. ומעשים בכל יום שתולין דם כשיש פצע באו"מ הגם דליכא הוכחה כיון שהדם משוך, דכל דאיכא תלייה גם כשליכא הוכחה יש לתלות הדם בבדיקת עד (ולח"ד אפי' בשעת וסתה כשיודעת המכה מוציאה דם). וכשיש לאשה IUD בדרכ"כ זה גורם לפצעים ברחם ויש פוסקים שתמיד תולין בזה (הגם דליכא הוכחה וכנ"ל) וכדאי לעשות שאלת חכם כשמשתמשים עם התקן זה.

והנה, יל"ע במקרה הפוך כשיש הוכחה (שאינו דם נדה) אבל ליכא תלייה האם תולין דם בעד הבדיקה, ומעשה שהיה במי שמצא טיפת דם על עד הבדיקה ושמר לב שבצד החיצוני של העד הצבע יותר ברור, והיתה לאשתו מכה באצבעה אבל כבר הגלית המכה, ויל"ע אם אפשר לתלות הדם במכה, ובפרט דכאן יש הוכחה ממה שהדם יותר ברור בצד החיצוני של העד, ונמצא דיש הוכחה אבל אין כאן תליה ברורה. ובודאי כשליכא תלייה כלל לא יועיל מה שיש הוכחה דהלא עגול יותר מכגריס טמאה הגם שיש הוכחה ממה שהדם עגול. ולכאורה תלייה זו לא יותר רחוקה מהניחתה תחת הכר לרע דתולין כשיש הוכחה (כמוש"כ הפ"ת) אבל תלוי בסוג הפצע (וכמו שנראה בסי' קפז' בעזה"י). ונידון זה נוגע כל פעם שאשה מוצאת דם על עד בדיקה ואומרים לה ללכת להבדק אצל בודקת אולי יש לה מכה, ויש לדעת איזה רמה של מכה צריך כדי לתלות בה.

בזה"ז אם תולין בעד הבדיקה עד כגריס - החת"ס נקט (ס' קנ', הובא בפתח"ת מ') דכשתולין דם שנמצא על עד הבדיקה אין תולין אלא כפי דם מאכולת שבזמנינו דכיון שיש ספק דאורייתא אולי הרגישה צריך תלייה אמיתי ובה"ז מאכולת שיש בו דם כגריס אינו נמצא כלל. אבל הביאו האחרונים משו"ת

אבני צדק (ס' פב') דגם על עד הבדיקה הטהרה עד כגריס אינו מדין תלייה אלא מדין "לא גזרו" על פחות מכגריס. אמנם, כל פוסקי זמנינו (ששה"ל, חו"ש, לבושי עז (שי'), ובדה"ש (והגרי"ב בקונטרס זרע שמואל) נקטו כח"ס דבזמנינו שלא מצוי מאכולת גם בעגול טמאה א"כ יש לה תלייה ודאית.

סעיף לה'

בדקה בעד הבדוק וטחתו בירכה - לדעה ראשונה במחבר די"ז דומה להניחתו תחת הכר תולין בעגול כיון שיש הוכחה שאין הדם מגופה, אבל ל"א שאני הניחתו תחת הכר מטחתו בירכה דעל בשרה א"א לתלותו במאכולת וכמוש"כ ה"ט"ז. ובששה"ל (ט"ז סק"ד) ר"ל דבכה"ג יש להחמיר גם לראשונים דפליגי על הרמב"ם לענין דם על בשרה פחות מכגריס ובאמת הש"ך לא תלה די"ז בדעת הרמב"ם רק מטעם דבשרה לא שכיה מאכולת וכ"פ הב"ח, וכן פסק הבדה"ש (ס"ק שכ"ד) למעשה, וכרמ"א שכתב וכן עיקר על הי"א (ולא מצינו שהחמיר כהרמב"ם בכתם פחות מגריס על בשרה) וה"ט דאינו מצוי מאכולת בירכה.

ביאור דברי ה"ט"ז - ה"ט"ז כתב שהרמב"ם שטימא בטחתה בירכה אפי' בדם פחות מכגריס לטעמיה אזיל, ולכן ס"ל דממה נפשך היא טמאה, דאם נמצא הדם על ירכה הלא להרמב"ם אין תולין במאכולת על גופה (או משום דעל בשרה ספק טמא ספק טהור טמא ומיירי במצאה דם כנגד בית התורפה והגם שהיתה טמאה בלא"ה מדין כתם התחדש דטמאה מדאורייתא, או משום שכל הגוף כבדוק אצל מאכולת ואיירי שלא כנגד בית התורפה), ואם מצאה הדם רק על עד הבדיקה א"כ הגם שאין העד בדוק אצל מאכולת די"ל שנפל מאכולת על העד ובשעה שטחתה בירכה נרצפה אבל א"כ היה נמצא דם גם על הירך. וצ"ב שה"ט"ז לא התייחס לעוד אפשרות דמצאה דם גם על העד וגם על הירך דאז אה"י אפשר לתלות במאכולת (וכנראה משום דכל על ירכה תו א"א לתלות במאכולת) וע' בסמוך.

ביאור דברי רעק"א - רעק"א הקשה על ה"ט"ז דהא דאין תולין דם שעל בשרה במאכולת אינו אלא במצאה רק על בשרה אבל על בשרה וחלוקה תולין, וא"כ ה"נ בעד וירך נתלה. ולפום ריהטא דבריו תמוהין, דהלא בסתם כתם, מה שנמצא הדם גם על חלוקה הוא סיבה לחקל דיש הוכחה שהגיע הדם מעלמא, אבל כאן כשיש דם גם על העד זהו סיבה להחמיר דעכשו יש יותר הסתברות שהגיע מגופה בשעת הבדיקה ועד"ז תמוה הפרי דעה (שפתי לוי סק"י) ולחו"ש (סק"ד). ונראה בכוונת רעק"א שבה להקשות מה שהקשינו לעיל על ה"ט"ז דבנמצא על העד ועל ירכה א"כ יש לתלות במאכולת כשם שגם לרמב"ם (איסור"ב ט', כג') תולין אפי' במאכולת כשנמצא על בשרה וחלוקה.

איפא נמצא הדם - כ' הח"ד (סק"יט, והביאו בששה"ל) דאם נמצא על הירך ולא על העד (והעד לפנינו) מוכח בחידושי הרמב"ן רשב"א ור"ן דטהורה דאם בא מהעד אז גם על העד איבעי ליה לאשתכחי דא"א שיתקנה כל הדם מהעד. אבל בעגול הנמצא רק על העד מוכח מסתימת מחבר דאע"ג דלא נמצא על הירך טהורה דהדם יכול להתקנה מעל בשרה ולא אמר' דהיה צריך להשאר על הירך (ודלא כהרמב"ן והר"ן). וראיתי בבדה"ש (ביאורים ד"ה טהורה) דלכן בהניחתו תחת הכר וכסית ונמצא עליו דם עגול חייבת לענין בכר וכסת דאפ"ל כנ"ל "דעליהם א"ב לאשתכחי" דא"א שיתקנה כל הדם ממנה (וצ"ב דהגם דמסתברא דכן הוא אבל אם כדבריו איך סתמו כל המפרשים בזה). וע"ש בח"ד דאם נאבד העד אפילו נמצא בירכה טמאה וכמוש"כ תוס'.

סעיף לו'

בדקה בעד שאינו בדוק ולא הניחתו בקופסא - ע' בבית מאיר שהעיר על לשון המחבר שכתב בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה אפילו הניחתו שמור בתיבתה וכו', ובעצם כך כתוב בגמ' דאיתא בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, דאיכא למידק למה נקט והניחתו בקופסא ולמחר וכו' ולא אמר בקיצור בדקה בעד שאינו בדוק ומצאה עליו דם דהיה משמע שמצאה מיד. וביאר דבאופן שמצאה מיד אין מציאות שאלה דניכרים הדברים אם הדם היה שם קודם לכן או שהגיע עכשו בשעת הבדיקה "וכן ראוי להורות בדינים אלו לפי ראיות עיני המורה". (ואולי לזה התכוון ה"ט"ז בסק"ט שכתב "וכל שלא הרגישה וקינחה ולא ראתה על העד ואח"כ מצאה על העד הוה ע"ז דין כתם", דר"ל דאילו ראתה העד מיד אחר הבדיקה א"כ ניכרים הדברים שהדם הגיע עכשו).

משוך פחות מכגריס - המחבר סתם ולא פירש אם מה שאנו מקילין בפחות מכגריס הוא רק בעגול או גם במשוך הגם שאין במשוך הוכחה שהדם ממאכולת. והנה לדעת הרשב"א בודאי אין הבדל, דס"ל דבעד שאינו בדוק קי"ל כר' יוסי דטהורה לגמרי ואפילו ביותר מכגריס. אבל המחבר שפסק כשא"ר דטמאה ביותר מכגריס דנפיק מדם מאכולת, יל"ע מה דינה בפחות מכגריס ומשוך דלכאורה גם במשוך נפיק מספק דם מאכולת. וע' ברז"ה שאה"נ נקט דבמשוך טמא כנ"ל דבדאי אינו דם מאכולת, אבל ברבא"ד (שער הכתמים ג', ב') מבואר דגם במשוך טהורה כיון שהעד אינו בדוק וכ"כ הרמב"ן להדיא (ד', מו'). ובטעם הדבר פ"י האחרונים (ע' סד"ט סק"ב, וחכ"א קיג', לד') דעד שאינו בדוק שונה מהניחתו תחת הכר, דהתם דוקא בעגול טהורה דאם הדם ממאכולת בע"כ היה ע"י שמעכה וממילא הדם יהיה עגול, אבל בעד שאינו בדוק יתכן שקינחו בו דם מאכולת ומשו"ה הדם משוך. וע' במחה"ש (סקמ"ד, בהג"ה מהגר"ש כהן) שכתב דכדברי המקילים מדויק ברמ"א שהוסיף "אינה טמאה אלא" דאם לאפוקי מהרז"ה הנ"ל ור"ל שאינה טמאה בכל ענין כשהוא פחות מכגריס ואפי' במשוך. וע' בגר"ז (סק"ע) שחלל נידון זה באם קי"ל כרבי דביותר מכגריס טמאה נדה ואז טמאה במשוך או כר' חייא דטמאה משום כתם ולכן אפי' במשוך טהורה כשאר כתם פחות מכגריס [אמנם צב"ק דהרמב"ם (איסור"ב ד', יט') פסק דביותר מגריס טמאה נדה ואח"כ כתב "אם היה פחות מיכן טהורה שאינו אלא מן המאכולת" ולא חילק בין עגול למשוך, ודלא כמוש"כ מיד לפני"כ בהלכה יח' לענין הניחתו תחת הכר דיש חילוק בין עגול למשוך וא"כ נראה מבואר דמטהר בכל ענין], וע' בסמוך.

האם המחבר פסק כרבי או כר' חייא - יל"ע במה שנקט המחבר דביותר מכגריס דטמאה בעד שאינו בדוק, האם כוונתו לפסוק כרבי דטמאה דאורייתא משום נדה או כרבי חייא שאינה טמאה אלא משום כתם. והגם שכתב ה"ט"ז (סק"ד) דליכא נ"מ לדינא בזמנינו, אבל כבר כתבו האחרונים (סד"ט סק"ז, פרי דעה טו"כ סק"ד) דיש כמה נ"מ גם בזמנינו למשל לענין ב' נשים שלבשו חלוק א' ומצאו עליו דם דאם א' הנשים טמאה מן התורה אז תולין הכתם בה, ואם אינה טמאה אלא משום כתם א"א לתלות בה הכתם. ובאמת ברש"י (יד' ד"ה משום כתם) וריטב"א (ד"ה טמאה משום כתם) משמע דגם לרבי חייא טמאה מספק דאורייתא, אבל ע' בסד"ט (סקס"ד ד"ה ועפ"י) שהעיר דא"כ אמאי קרי ליה כתם טפי הול"ל טמאה מספק. ונראה שלמעשה האחרונים נקטו דטמאה משום כתם ר"ל טמאה דרבנן, אבל אפי"ה ע' בגר"ז (סק"ע) דכיון דיש בו דררא דאורייתא לכן אין לכתם זה הקולא דנמצא על דבר שאינו מקב"ט (ובפשטות ה"ה בנמצא על צבעונים). וע' בבאר הגולה שנקט שהמחבר פסק כרבי וכדעת הרמב"ם שכתב דטמאה נדה (וצ"ב מהו מקורו אבל באמת כן הוא דרכו של המחבר לנקוט כדעת הרמב"ם). ואם זה נכון שהמחבר טימא משום נדה א"כ לפמש"כ הגר"ז הנ"ל יוצא שכאן במשוך פחות מכגריס טמאה ונמצא שהרמ"א שהגיה בדברי המחבר בעצם חולק עליו וס"ל דגם במשוך טהורה.

עדי זמנינו - כתבו פוסקי זמנינו (החו"ש סק"ד, וששה"ל ט"ז סק"ט) שבימינו לא מצוי תלייה בדמים, ובמצאה דם ממש על עד בינוני ואין במה לתלות את הדם כלל יש להחמיר ולטמאות אף במשהו אם הוא בודאי דם. אבל ע' בששה"ל (לג', סק"ב) לענין הנקודות הקטנות הנמצאות בבגד שהן כחודו של מחט דנחשב כל עד כאינו בדוק לעני"ז כיון שאין בודקים העדים כל כך וכמה שבידקו יותר ימצאו עוד והם באות מהאוי, ואפשר להבחין בהם בהסתכלות חדה גם בבגד נקי לגמרי, ולכן גם אם בדקו הבגד אך לגבי מה שאין מתבוננים הוי כעד שאינו בדוק (אבל הוסיף שהבדים המיוחדים שנמכרים לצורך בדיקה בדרי"כ נקיים מנקודות אלו), וכ"פ הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) והוסיף דאם הנקודה חלק מהמראה מסתמא בא ע"י הבדיקה והכל לפי עיני המורה. (ויש לציין שמצוי שאחר הבדיקה מניחים העד על נייר טואלט וכדומה ומצוי בהם הרבה נקודות קטנות שלפעמים עוברים לעד).

אמנם, נראה דלענין הנקודות אלו דין הבדיקה עדיף מדין בדקה בעד שאינו בדוק, דבעד שאינו בדוק אם תולין הדם אז הגם שאין הבדיקה מטמא האשה אבל גם אין הבדיקה עולה לה כיון שאינו ודאי שהגיע הדם ממקום התלייה, ולכן לא יועיל להפסק טהרה ובדיקת יום ראשון ושביעי (כשליכא בדיקה אחרת בימים אלו) אבל לענין הנקודות הקטנות הנ"ל, כל כמה שבדקו העדים לפני"כ ואפי"ה יתכן שלא ראו הנקודות א"כ דומה לדבר שלא ניתן לראות אלא ע"י זכוית מגדלת שבפשטות אמר' דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, וא"כ בנקודות שרוב אנשים לא היו רואים אותן יש לצדד שאין מטמאים כלל ועולה לבדיקה, וע'.

סתירה בפסקי המחבר - לפי מה שפסק המחבר (בסי' קצא') לענין אשה שעשתה צרכיה ומצאה דם כר' יוסי דטהורה לגמרי ואפי' בעומדת והרגישה, אי"כ לכאורה הו"ל לפסוק לענין בדקה בעד שאינה בדוק לה ג"כ כר' יוסי דטהורה לגמרי דהלא אמר רבי זירא (יד.) ששתי הדינים תלוים זבי"ז ורבי יוסי לטעמיה אזיל. אמנם הזכרנו (שם) שהרמב"ם וראב"ד והמחבר בתרייהו חילקו ביניהם ונקטו כר' יוסי לענין מצאה דם עם מ"ר והחמירו לענין עד שאינה בדוק, וצ"ב כמו שתמה הרשב"א דאיך זיכו שטרא לבי תרי. ואפי' אם לפי דעתנו אין הדינים דומים זלי"ז אבל חז"ל היו בקיאין יותר מינן והם דימו בי הדינים אהדדי.

וע' בראב"ד (שם) שכתב דהגם דק"ל כר' יוסי לענין מצאה דם עם מ"ר (וכמו שפסק הגמ' להדיא בדף נט.) אבל לענין בדקה בעד שאינו בדוק לה ק"ל כרבי חייא דשוי"ט הגמ' (יד.) אליבא. וכנראה דבא לתרץ דהגם שרבי זירא דימה הציורים אהדדי אבל מוכח מהא דשוי"ט אליבא דרבי חייא דיש מ"ד דלא ס"ל כר"ז אלא בעד שאינו בדוק ק"ל כרבי חייא וע"כ דס"ל דלא דמו אהדדי. (וע"ע במש"כ המגיד משנה י', יט' לתרץ דק"ל כרבי מחבירו).

סעיף לו'

בדקה בעד שאינו בדוק וטחתה בירכה - ברש"י ותוס' (יד.) מבואר דבבדקה בעד שאינו בדוק וטחתה בירכה הוי כס"ס ואזלינן לקולא, אבל אינו מבואר עד כמה מקילין. אמנם במחבר ורמ"א מבואר דכה"ג טהורה לגמרי ואפי' במצאה יותר מכגריס. ולכאורה צ"ב טובא דבטחתה בירכה ק"ל דטמאה לגמרי ואינה תולה אפי' עד כגריס, ובבדקה בעד שאינו בדוק לה ק"ל דתולין עד כגריס, ונמצא דאין כאן צד כלל לתלות יותר מכגריס, ואי"כ למה מקילין בנידו"ד דטהורה לגמרי אפי' ביותר מכגריס (וכן תמה השי"ך כאן בסק"ה).

ולכאורה אפ"ל ע"פ מש"כ רעק"א, שהקשה על מה שפרש"י (יד.) ד"ה טמאה נדה) דבטחתה בירכה ליכא ספק שמא הגיע הדם מירכה אלא טמאה ודאי, דאי"כ איך כתב מיד אח"כ (בד"ה ולמחר) שאם בדקה בעד שאינה בדוק לה ואח"כ טחתה בירכה דהוי ס"ס לקולא, דהלא הספק שמא הגיע בשעה שטחתה בירכה אינה ספק כלל. וע"ש שתי' דבפני"ע אינו ספק אבל בהצטרף עוד ספק מקרי ס"ס. ואולי עד"ז י"ל כאן דגם בעד שאינו בדוק יש צד שנכתם ביותר מכגריס בשעה שלא היה בדוק (וכדס"ל לר' יוסי באמת וכדפסק הרשב"א להלכה) רק להלכה אנו לא מספקין בהכי, אבל בהצטרף עוד ספק אפשר לדנו כס"ס אפי' להתיר ביותר מכגריס (דגם בירכה יש אפשרות רחוקה שיש דם יותר מכגריס, דהלא מתחילה רב רק חיישנן קא אמר).

להלכה, דעת השי"ך (שם) דרק במצאה דם על ירכה יש ס"ס שמא הגיע מהירך ואפי' הגיע מהעד יתכן שהגיע לפני בדיקתה, אבל במצאה על העד ליכא ס"ס (שאינו מתהפך) דא"ל דספק הגיע מהעד ספק מהמקור ואפי' הגיע מהמקור י"ל שאינה טמאה דכל שהדם מהמקור בודאי טמאה (ובכלל י"ל דמקרי ספק א' האם הדם הגיע מהמקור או מהעד, ורק יש ב' אפשרויות שהגיע מהעד, ודומה לספק הגיע על העד לפני שעה ואפי' את"ל שלא הגיע עליו לפני שעה, אולי הגיע על העד לפני שתיים דודאי אי"ז ס"ס). אבל התורה"ש (סק"י) השיג עליו, וכן הכו"פ (סק"י) וכתבו דאפי' אם אינו ס"ס אבל אכתי יש תרי ספיקי ואזלינן לקולא, ובאמת כן מדויק ברש"י (יד.) ד"ה ולמחר) שלא כתב כתוס' דהוי ס"ס אלא דהוי תרי ספיקי לקולא. ואולי הביאור הוא דהגם שאינו נידון כס"ס אבל אכתי יש את הקולא של ס"ס כיון דאיכא רוב צדדים להקל (כמו שביאר בשו"ת הרשב"א הקולא דס"ס), אבל בסו"ד שניהם נקטו דלהלכה מקרי ס"ס ע"ש.

ולמעשה, כתב הגר"ז (סקע"ג) דנקטינן כהשי"ך בנמצא רק על העד אבל בנמצא ג' על הירך יש להקל כמחבר ושאר אחרונים וכן נראה שנקט הששה"ל (שי"ך סקמ"ה). אמנם משמעות הדבה"ש (ס"ק שמה') דבכל ענין יש להקל כסתמת המחבר וכדעת האחרונים הנ"ל (תוה"ש וכו"פ). ולמעשה שאלה כזו אינה מצויה כלל ובפרט לפי המציאות של זמנינו שהבתים בדוקים מדם.

סעיף לח'

גדר אינו בדוק - במחבר מבואר דפסק כהרשב"א להחמיר דכל שבדקה העד אפי' הניחתו מידה כל שהניחתה במקום מוצנע נחשב כעד הבדוק דלא כתוס' והרמב"ן דאם הניחתה מידה אחר הבדיקה דמקרי בדוק ואינו בדוק (ואין הכוונה שהניחתה במקום נקי סגור ונעול (safe deposit box) דזה הוי כלא הניחתה מידה. ובגדר אינו בדוק כתב הרשב"א (תוה"ב יט.): "נראה לי שזה הוא עד שאינו בדוק כל שהיא נוטלתו ממקום מוצנע שדרך של נשים להצניע ולהכין להן עדים ואין מוליכות אותן בשוק ולא מתעסקות בהן בכתמים על הרוב" וע' בסד"ט (סקס"ז, ד"ה והנה בב"ל) שנתקשה בביאור דבריו "מעיקרא מה היתה על העדים האלו טרם שהצניעה אותן, אם היו בדוקין לה היינו עד הבדוק, ואם בשלא היו בדוקין לה אי"כ מה מהני שהצניעה אותן דלמא מעיקרא היו מלוכלכין. אלא ודאי צ"ל דלא בדקה אותן טרם שהצניעה אותן, אלא כיון שהצניעה אותן להיות לה עדים מסתמא לקחה עדים שמוחזקין לה בנקיים והצניעו ועתה לא נודע אם היו בדוקין לה או לאו". וכ"כ הכו"פ (סק"כ) דר"ל שלא בדקתו מעולם רק ששם הבד המיועד לבדיקה במקום מוצנע ואח"כ בדקה עצמה בו בלי לעיין תחילה.

אבל ע' בגר"ז (סקע"א) שפי' בדעת הרשב"א דאינו בדוק ר"ל שאה"נ בדקתם והצניעתם אבל אשה אחרת לקחה אותם כדי לבדוק בהם ואינה יודעת אם הראשונה אחר שהניחם שם העבירם בשש"ט או ששכחה בעצמה אם עברה בשש"ט, והגם דלא תלינן בספק עברה בשש"ט שאני הכא שנולד הספק קודם הבדיקה ולכן העד מקרי אינו בדוק (משא"כ אחר שכבר מצא כתם אין לתלות בספק עברה בשש"ט). וע' בלבושי עז (עמ' שיז) שר"ל דיש נ"מ להלכה בין הסד"ט והגר"ז לענין עדי הבדיקה על זמנינו, דלהסד"ט דינם כבדוקים ולהגר"ז דינם כאינם בדוקים. (אמנם, לא הבנתי תליתו דלכאורה העדים נבדקו קודם ששמו אותן בשקית וליכא חשש שמא העבירו העדים בשש"ט, ואולי כיון שנעשה הכל ע"י מכונה אינם כבדוקים, אבל אי"כ אמאי להסד"ט נחשבים כבדוקים) אבל למעשה ליכא נ"מ דבזה"ל ליכא מקום לתלות כלל, וכנ"ל.

ולענין מה שהקשה הרשב"א על דברי תוס' והרמב"ן דאת"ל דכל שהניחתה מידה לא מקרי עד הבדוק, אי"כ בג' נשים שלבשו חלוק א' ומצאו עליו כתם אמאי שלשתן טמאות הלא הבגד כבר היה בגדר אינו בדוק כשלבשתו השניה והשלישית (ובעצם גם לענין הראשונה, אחרי שעה של לבישה כבר יש לדון החלוק כאינו בדוק). ובדעת שא"ר צ"ל כמוש"כ הרא"ה (בבדק הבית יט.) לפרש דכיון שהיא לובשת החלוק אי"כ דעתה עליו ודינו כבדוק כל משך זמן הלבישה (וע"ש דצ"ל שמיד שהפשיטה נתנה לשני שלבשתו דאם לא לבשתה השניה מיד כבר נעשה אינו בדוק. וע"ע בזה בסד"ט סקס"ו).

סעיף לט'

חלוק שאינו בדוק - יש להקדים דיש ג' מיני בגדים (ועדים): א. בגד הבדוק. ב. בגד הבדוק ואינו בדוק (בינוני). ג. בגד שאינו בדוק כלל (בחזקת מלוכלך). והנה נחלקו האחרונים בביאור המחבר באיזה בגד איירי, דלדעת ה"ט"ז המחבר ברישא איירי בבגד הבדוק ואינו בדוק (ב') ובסיפא איירי בבגד בחזקת מלוכלך (ג'). ולפ"ז המחבר השוה הדינים של בגד הבדוק ואינו בדוק לעד הבדוק ואינו בדוק, דבתרוייהו טהורה בפחות מכגריס וטמאה ביותר מכגריס. אבל הב"ח פ' דהרישא איירי בבגד הבדוק (א) והסיפא איירי בבגד הבדוק ואינו בדוק (ב), ולפ"ז המחבר נקט להלכה דיש חילוק בין בגד ועד, דבעד כיון שבדקה באו"מ יש ידיים מוכיחות שהדם ממנה ולכן יש להחמיר יותר ואין מטהרין אלא עד כגריס אבל בחלוק ליכא ריעותא כ"כ וממילא מטהרין אפי' ביותר מכגריס.

להלכה, ע' בהגהות רעק"א שתמה על ה"ט"ז דאיך אפשר לפרש הרישא דאיירי בבדוק ואינו בדוק, הלא לדבריו דברי המחבר לקוחין מהרשב"א, והרשב"א ס"ל [אפי'] בעד הבדוק ואינו בדוק דטהורה לגמרי ודלא כמוש"כ המחבר ברישא דטמאה. ויש לציין שכדברי הב"ח מבואר להדיא בראב"ד (שהזכיר הב"י בסעיף לו') וכמו שהעירו האחרונים (סד"ט סקס"ז, מקור מים חיים) וכן נקטו להלכה גדולי האחרונים (רעק"א, הכו"פ (סק"כ) הסד"ט (סקס"ז) החיד"כ (כ"מ בחידושים ס"ק מח') והגר"ז (סקע"ו), ופוסקי זמנינו (ששה"ל קצו', והחו"ש קפב').

וע' בפלתי (סוף סק"כ) שכתב "דמעטה מצינו לבנות ישראל תקנה גדולה בעסקי כתמיהן שרוב הנשים אינן בודקות חלוק וסדין טרם לבישה רק לובשים כשבא מכובס ואי"כ כל כתמיהן טהורין גם כגריס ועוד דליכא כאן חלוק הבדוק כללי", והיינו דאם לא בדקה לכה"פ פעם א' קודם לבישה הוי בגדר אינו בדוק לכו"ע ובחלוק מטהרין ככה"ג אפילו ביותר מכגריס. אבל ע' בששה"ל (ט"ז סקכ"ט) שכתב דלמעשה בזה"ל קשה להקל שבתנו נקיים וכמעט אין מציאות שיתלכלך בדם, ובפרט בנמצא עליו דם טרי דידוע דעכשו נכתם בדם זו ולא היה לפני"ז קשה להקל (ובפרט בזמנינו שכמעט כל הכתמים נמצאים

על בגדי תחתונים, וביחס הם בגדים קטנים, וקשה להאמין שלבשה בגד לבן תחתון שהיה עליו יותר מכגריס דם או בגד צבוע שהיה עליו דם כשיעור ראייה ולא שמה לב שהבגד מלוכלך.

כביסה בזמנינו - דנו הפוסקים לענין בגד לאחר שהכביסה אם מקרי בדוק או לא (ע' סדי"ט סקס"ז ד"ה מיהו בחלוק, ובכו"פ הנ"ל), וע' בששה"ל (שם) שנקט דהכביסה בזמנינו בפשטות עושה הבגד לבדוק כאילו בדקה ממש, והכל לפי ראות עיני המורה. וע' בחו"ש שכתב (סקל"ד) בגד שנתכבס ביד או במכונת כביסה הרי חזקתו כבגד בדוק ואף שהבגד נתלה לאחר הכביסה על חבלי כביסה בחוץ מ"מ הוא עדיין בחזקתו כל עוד שאין אנו יודעים שיש סיבה ללכלכו (ובששה"ל נקט דלפעמים יש להקל בתלויים הבגדים בחוץ) אבל בבגד שלקחתו מן החנות הרי"ז כבגד שאינו בדוק עד שתבדקם או תכבסם. וע"ש בששה"צ (אות רפ"ט) שביאר דאף שרגיל להיות נקי לגמרי ואף עטופים בניילון וכדומה כיון שלא נבדקו מעולם ליכא בהו חזקת בדוק מעצמו.

וצב"ק דלכאורה המציאות היא שבדוקין הבגדים לפני שמוכרים אותם לחנות ומסתבר שגם בחנות עוברים עליהם, אמנם הכל לפי החנות. וכן מצאתי בבדה"ש (ס"ק שנח') שכתב דהגם שנקטו הח"ד ועוד פוסקים דבגד חדש שלקחה מהשוק אין בו טומאת כתמים אם לא בדקתו אבל יש להסתפק בזמנינו דמה שנקנה בחנות הוא בחזקת נקי מכל כתם ולכלוך והבגדים נבדקים מן הסתם ע"י המוכר (והגם שהראו לי עד הבדיקה שהיה מלוכלך בדיו כאילו מישוהו קשקש עליו, אבל הוא מיעוט שאינו מצוי כלל) ובדר"כ בפריטים מלוכלכים הם מורדים המחיר בגלל שאינם נקיים ולכאורה זה מוכיח ששאר הבגדים הם בחזקת נקיים. ועוד הגם שמצוי לפעמים בגד הנמכר בחנות שהוא מלוכלך אבל אינו מצוי כלל שיהיה מלוכלך בדם (וכיכר שהדם טרי לכו"ע אין לתלות).

סעיף מ'

למה כתבו הטו"ש"ע שבדקה חלוקה לפני הלבישה - הב"ח נקט שכתבו כן לדיוקא דאם לא מצאה טהורה אחר הפשיטה לא היה מהני מה שבדקה לפני הלבישה ושתייהם טמאות, אבל צ"ב מהו החידוש בזה וכמו שהעיר הט"ז. והפרישה (סקנ"ז) פי' ד"ומצאה טהור" קאי אאשה, דכיון שבדקה החלוק לפני הלבישה ובדקה עצמה אח"כ מטהרין לה והוא לכאורה חידוש שאפשר לטהר עצמה ע"י בדיקתה בלי לברר אם יש דם על הבגד (וע' לקמן סעי' נא'). והט"ז פי' דאם לא בדקה קודם הלבישה אז גם הבדיקה בשעת הפשיטה לא יועיל כלום דכיון שבלא"ה היא טהורה שהרי היא לבשה חלוק שאינו בדוק, ממילא אינה בודקת כראוי וגם השני טהורה (וע' בששה"ל סק"ב שהקשה דלא כל אשה דינא גמירי. ועוד הקשה המי נדה (הובא בבדה"ש בציונים אות תקנה') דיש נ"מ בבדיקתה לדעת אם תוכל לתבוע חבירתה לכבס חלוקה). ובש"ך תירץ דאי לא בדקה קודם הלבישה אז א"צ לתלות ההיתר של הראשונה מחמת שבדקה קודם שנתנה לשני, דבלא"ה היא טהורה כיון שלבשה חלוק שבדוק (אבל להשי"ך ודאי השני טמאה דסו"ס בדקה הראשונה אחר שפשטה החלוק ודלא כהט"ז, וכ"מ בנקודה"כ). וע"ע משי"כ התוה"ש בזה (סקל"ח"א).

סעיף מא'

מתי לבשה החלוק שהשאלה לנדה - נחלקו הראשונים בפי' מתי (נט:). דהשאלה חלוקה לנדה האם ר"ל שקודם השאלה לנדה ואח"כ לבשתו היא כדפרש"י, או שלבשתו לפני שהשאלתו לנדה כדפי' הרשב"א. והנה לפרש"י דאיירי בלבשתו הטהורה אח"כ כתבו המפרשים דקמ"ל דאע"פ שיש אומדנא שהכתם מהטהורה דכאן נמצא כאן היה, אכתי תולין בראשונה, אבל צ"ב מ"ט דהגיש הרשב"א דאיירי באופן הפוך שהטהורה לבשתו לפני שהשאלתו לנדה (אמנם, ע' במל"מ איסור"ב ט', כט' ד"ה דע דבהא, שרצה לדקדק מהגמ' כפי' הרשב"א). ולהלכה נקט המחבר כשתי הפי' ותולין בנדה בין שלבשתה החלוק לפנייה או אחריה.

לבשה חלוקה והשאלתו לנדה ואח"כ לבשה החלוק ע"פ - המחבר כתב "וה"ה אם בדקתו והשאלתו להן ואח"כ לבשתו היא ומצאה עליו כתם תולין בהן" והקשו האחרונים דלמה בדקתו מכתמים לפני שהשאלה לנדה כיון שבין כך הנדה טמאה, וכתב התוה"ש (סקל"ט) דכנראה לזה התכוין הש"ך (סקנ"ג) במה שהוסיף "וכן אם פשטתו ובדקתו" דר"ל דלכן בדקתו דאיירי באופן שהיא עצמה לבשתו ואחר שפשטתו בדקתו לדעת אם היא טהורה. וכתב התוה"ש דאי משום הא י"ל דשערי היכ"ת לא ננעלו, וה"ט דבדקתו שהתכוונה ללוש החלוק בעצמה ואח"כ באתה הנדה להשאלה ולעולם לא לבשתו קודם.

אמנם, ע' בעצי לבונה שפי' בדעת הש"ך בע"א, דרק משום שבדקתו אחר הבדיקה הראשונה לכן יש לתלות בנדה, אבל אם לבשתו קודם שנתנו לנדה וגם אח"כ ולא בדקתו בינתיים אין לתלות בנדה כיון שיש ב' לבישות של הטהורה כנגד לבישה א' של הנדה. ולכאורה הוא חידוש גדול, דהא אם לבשתו ליומים לפני שלבשתו הנדה ליום א' פשוט דאכתי תולין בנדה. וכן אם לבשתו עשר נשים לפני שלבשתו הנדה ועשר נשים אח"כ ג"כ תולין בנדה, וא"כ מ"ש אם אותה אשה לבשתו פעמיים אבל פעם א' קודם ופעם א' אח"כ דאין תולין בנדה, ובפרט דטעמא דתולין בה או משום דיותר מסתבר שהגיע ממנה או משום דתולין הקלקלה במקולקלת, וא"כ מהו הנ"מ כמה פעמים לבשתו הטהורה. ולכאורה משמע דהוי כס"ס לחומרא דרוב צדין שהדם מהטהורה (כעין בדקה בעד שאינה בדוק לה וטחתה ברכה שפרש"י דהוי תרי ספיקי לקולא) ואכתי צ"ב. וע' בבדה"ש (ס"ק שעה') שהביא שהמאירי (נט: ד"ה המשנה השניה) כתב להדיא דכה"ג תולין בנדה.

תלייה בנדה מעוברת - נחלקו האחרונים אם תולין גם באשה מעוברת שראתה דסו"ס נדה היא. ודעת המל"מ (שם) דאין תולין בה כיון שלשתייהן יש אומדנא שהכתם ממנה, שהטהורה אינה מסולקת דמים, והמעוברת היא נדה, וכן פסק הח"ד (סקל"א). אבל דעת הסד"ט (סק"ע) והחזו"א (פ"ט, ו') דתולין, וע"ש שהביא החזו"א ראייה מהא דתולין ביושבת על דם טוהר הגם שהיא מינקת ומסולקת דמים (וע' בסמוך בסעי' מב' ד"ל דשאני יושבת על דם טוהר שא"צ לדין תולין הקלקלה במקולקלת כלל). ולמעשה ע' בששה"ל (סעי' מה', סק"א) דמסתבר כהסד"ט דכיון שראתה ומעינה פתוח יכולים לתלות בה (והוסיף דבג' חדשים הראשונים של עיבורה אע"פ שבזמנינו אין הנשים רואות, כיון שמדינא אינה מסולקת ודאי אפשר לצרף דעת המקילים לתלות) וע"ע בבדה"ש (ס"ק שס"ז) שכתב ג"כ דנראה להקל לתלות במעוברת נדה.

תלייה בנכרית - במחבר מבואר דלא קי"ל כהרמב"ם דתולין בנכרית רק בשעת נדתה, דכתב להדיא שתולין בנכרית שראתה פעם א' אע"פ שאינה רואה בימי השאלת החלוק. ובביאור הטעם דתולין בה כתב הב"י שאין הנכריות מקפידות לנקות עצמן ואפשר שדם נדתה נשאר על בשרה וממנו הגיע האי כתם. ולבד מה שקשה מאד להבין המציאות איך נשאר הכתם לח על בשרה לכל כך הרבה זמן ואם התייבש איך עבר הכתם מבשרה ונדבק בחלוקה, צ"ב ג"כ למה הוצרך הב"י להאי טעמא, דתיפוק ליה משום שהיא מקולקלת ולכן תולין בה. ובאמת כן נראה שנקט הט"ז (סקל"א) דה"ט דתולין בנדה ונכרית משום דאין בהו קלקול. וכנראה דס"ל לב"י דלתלות בנכרית אחר כמה שבועות שהיא כבר נחשבת כמסולקת דמים דומה לתלייה בנכרית שלא הגיע זמנה דלכו"ע אין תולין בה (אפי' ראתה פעם א'), ולכן הוצרך לומר דתולין בה כיון שנשאר הדם עליה לזמן ארוך.

ויש נ"מ בין הטעמים, דע' בששה"ל (סק"ב) שנקט דבזה"י שגם הנכריות בדר"כ מנקות עצמן א"א לתלות בהן דהכל לפי המציאות, משא"כ לטעם של הט"ז לכאורה גם כיום יש להקל. ויש לציין שגם בראשונים מצינו טעם להתיר התלייה בנכרית אפי' בימינו דע' בחידושי הרמב"ן שהשוה נכרית ליושבת על דם טוהר שאין שמות לב להרגשות משא"כ ישראלית טהורה כיון שלא הרגישה מסתבר שאין הדם ממנה. וע"ש בששה"ל דלהלכה העיקר כסברת הט"ז דתולין הקלקלה במקולקלת ולכן אפי' הנכריות מנקות עצמן ג"כ יש להקל לתלות בהן.

תלייה בנכרית מעוברת - יל"ע אם תולין בנכרית מעוברת. ולפום ריהטא י"ל דתלוי ב' סברות דא"ל דה"ט דתולין בנכרית משום דאינה מקפדת על כתמיה י"ל דמעוברת שהיא כבר כמה חדשים אחר ראיית וסתה אין להקל לומר שעדיין הדם עליה, וכמו שאין לתלות בזקנה בת שמונים לומר שעדיין הדם עליה אחרי שלשים שנה, משא"כ את"ל דה"ט משום שהיא מקולקלת א"כ יש לתלות גם במסולקת. אמנם מסתבר שגם לפי הט"ז אין לתלות בה דבפשטות דינה כקטנה שלא הגיע זמנה לראות דלכו"ע אין תולין בה הגם שאינה מקלקלה וה"נ בשאר מסולקת, וכן פסק הח"ד להלכה (חידושים סק"נ, ועל אף דמשמע מדבריו שנקט כטעם הט"ז ע"ש).

דין אשה באמצע ספירת ז' נקיים - המחבר פסק דאפי' אשה העומדת בתוך ספירת ז' הגם שהיא עצמה טמאה ולא עוד אלא קי"ל כרשב"ג דאשה טהורה יכולה לתלות בה (ע' סעי' מב'), אעפ"כ גם היא יכולה לתלות במי שלא התחילה לספור ז'. ובב"י מבואר דמקור הדין הוא מהרשב"א שכתב לענין סופרת ז' שיכולה לתלות בעצמה בשעה שהיתה נדה. והגם שתוסי' (ס' ד"ה תולה) הסתפקו בדבר זה אם סופרת מקצת או הכל ולא טבלה יכולה לתלות במי שלא ספרה כלל, כתב המל"מ (שם ד"ה וא"ת אליבא) דאין ספיקם של תוסי' מוציא מודאי של הרשב"א, ועוד בכתמים שומעין להקל. ואינו מבואר במחבר אם אשה ביום שביעי לז"י יכולה לתלות באשה שהתחילה לספור (ומש"כ הח"ד סקל"א דתוסי' הנ"ל הסתפקו בזה צ"ב), וע' ברעק"א בהגהותיו למל"מ שהעיר דלרבי דסופרת ז' בשביעי שלה דינה כטהורה לכאורה יש לתלות אבל לרשב"ג יל"ע. אבל הא מיהא פשוט דאין סופרת ו' תולה בסופרת ד' דינים שוה לגמרי הגם שהסופרת ו' תפסיד יותר, וכ"כ המל"מ (שם). ויל"ע אם גם באשה א' דינא הכי או דבזה אפ"ל כיון שממנפ"ש בין שהגיע ביום ד' ובין שהגיע ביום ו' היא מקולקלת תולין או דילמא לא שנא, וע' בסעי' מה' מש"כ מהחזו"א.

סעיף מב'

תלייה בדם בתולים - מבואר בגמ' שלכו"ע תולין בבתולה, ופרש"י דה"ט משום דלא מקלקלה מידי, ולכן בזה"ז שכבר גזרו חז"ל על דם בתולים לכן נחלקו הראשונים אם עדיין אפשר לתלות בה כיון שמקלקלה. וב' טעמים נתנו בראשונים למה תולין, לראב"ד (שעה"כ ג', כ') משום דאע"ג שהחמירו לטמאות הדם רק לגבי עצמן החמירו אבל לא שלא לטהר חברתה, ולכאורה זה א"ש אם דם בתולים טמא מהא דבנות ישראל החמירו על עצמן דמדינא הדם טהור וא"כ מדינא אינה מקולקלת דכלפי שמיא היא יכולה לתלות בדם בתולים ולכן תולין בה (ע"ד מה שאין תולין בבעלת הכתם כיון שאינה מקולקלת מדינא) ויש לדמות ד"ז לג' נשים שלבשו חלוק אחד וא' מהן עברה בשש"ט שכתבו הראשונים שכולן תולין בה והיא תולה בשש"ט, ואילו אשה זו היתה רוצה להחמיר על עצמה לא לתלות בשש"ט הגם שהיא טמאה אבל בודאי כולן יכולין לתלות בה.

אבל הרמב"ן כתב דתולין בבתולה בזה"ז מטעם אחר משום דשירפה מצוי (שרף הנוטף ממנה דהיינו אדמומית דם. פרישה) ולכן הגם שנטמאה ע"י התלייה אבל יותר מסתבר שהדם ממנה (בדומה למעוברת תולה באינה מעוברת). ולפי"ד יל"ע דהלא רק בבתולה שלא ראתה תולין, אבל בראתה לפני נשואיה קתני במתני' (ס' : דנותנים לה לילה ראשונה ותו לא, ולכן אין תולין בה (ונראה פשוט דאותה לילה אפשר לתלות בה דגם אינה מקלקלה מידי) וצ"ב דהלא אכתי יותר מסתבר שהדם ממנה, דהגם שהיא עצמה טמאה כשהיא רואה אחר הלילה הראשונה אבל זהו משום דחיישין דאולי אינו דם בתולים, אבל כלפי אשה אחרת נראה דיותר מסתבר שהדם ממנה ולא מאשה אחרת. ונראה דדומה לאשה שיש לה וסת שאינה תולה באשה שאין לה וסת הגם שיותר מסתבר שטוהר - דמוכח דלא כל רמה של הסתברות מספיק גדול כדי לקלקל אשה אחרת.

תלייה ביושבת על דם טוהר - מבואר בגמ' הנ"ל שוין תולין ביושבת על דם טוהר, ויל"ע למה תולין בה דבזה לכאורה אין לומר ביום שבעים לאחר לידת הבת עדיין שירפה מצוי (אמנם ע' בחי' הר"ן שכתב כן בתי' א') ולא עוד אלא איפכא מסתברא דהלא היא מיינקת ומסולקת דמים. אלא דה"ט כמו שפרש"י הנ"ל דלא מקלקלה מידי. אבל לפי"ז צ"ב למה אין תולין בבעלת הכתם כיון שאינה מקלקלה מידי, ומה בכך שאין ידוע אם הכתם ממנה. ונדצי"ל דשונה הדין תליה ביושבת על דם טוהר מהתליה בבעלת הכתם, דכמשי"ב יש ב' שלבים בכל תליה, לשלב ראשון צריכים מקום לתלות הכתם שבבגד, ואח"כ יש לדון אם אפשר לתלות באשה אחרת מצד מאי חזית דמקלקלת לה. ולכן לענין יושבת על דם טוהר יש לנ"ל תלייה כיון שיש לה תלייה וא"צ לדון כלל אם מותר לקלקל אותה כיון שאין כאן קלקול כלל, משא"כ בבעלת הכתם הגם שאשה זו היא מקום לתלות (כמו שכל אשה היא מקום של תלייה) אבל אכתי יש לדון מצד מה שאנו מקלקלין אותה, ורק אפ"ל דכיון שהיא מקולקלת אפשר לתלות בה דתולין הקלקלה במקולקלת אבל כיון שרק טמאה משום כתם אין אנו יודעים באמת אם הדם ממנה ולכן היא לא מקרי מקולקלת לענין האי דינא דתולין הקלקלה במקולקלת.

יושבת על דם טוהר בזה"ז - גם בזה נתנו הראשונים סברות שונות למה תולין בה בזה"ז הגם שמקלקלין אותה, או כהראב"ד משום דלעצמן החמירו, או כרמב"ם משום דבידה לקבוע מקומה במקום שבוועלים על דם טוהר, והנ"מ בין הטעמים הוא בזה"ז שאין מקום שבוועלים על דם טוהר, ולמעשה מבואר במחבר להלכה שגם בזה"ז מקילין לתלות בה והיא טמאה (ונראה בסי' קצ"ב בעה"י"ת שגם לענין רמ"ת יש קולא בדם טוהר אפי' בזה"ז).

תלייה באשה שגמרה לספור ז' ולא טבלה - בגמ' כתוב דלרשב"ג תולין בסופרת ז' שלא טבלה, ונחלקו האחרונים אם ד"ז דוקא דרך בסופרת ז' תולין או דגם לאחר ספירת ז' אפשר לתלות כיון דאכתי טמאה היא וכן הוא דעת הלבוש. אמנם רוב אחרונים (מל"מ, ח"ד, תפ"ל"מ, רעק"א) כתבו דאין תולין בה כיון שאתה מטמאה בטומאה חדשה, ובאמת כבר קדם בזה האשכול (הל' נדה סי' מב') שכתב כן להדיא והוסיף דגם אין תולין בסופרת ז' שטבלה הגם שאם תראה אחר הטבילה לפני שקיעה תסתור הכל כיון שמן הדין אמרי' מקצת יום ככולו והיא גם טבלה לכן מדינא היא טהורה לגמרי ואין תולין בה.

תלייה בפנויה - הפ"ת (סקמ"ג) הביא משו"ת רעק"א (סי' סג') שנקט דכיון שאין פנויה סופרת ז' לכן אפשר לתלות בה אפי' לא ראתה כמה שבועות. וצ"ב דלכאורה ליכא צד לתלות בה דהיא מסולקת דמים (כלשון הבי"י לענין נדה שלא טבלה). ואולי צריך לדחוק דגם ישראלית שאינה מטהרת עצמה (פנויה) אינה מקפדת על דמיה (וכ"מ שכתב התה"ל"ד), ואפ"ל ג"כ ע"פ סברת הרמב"ן שאינה משים לב להרגשות.

ולכאורה מבואר מרעק"א דלא כח"ד (סקכ"ט) שחידש דל"ש סברת תולין הקלקלה במקולקל רק במקום שאם היה מזדמן הספק רק לאחד היה טהור (כמו בב' שבילין ברה"ר) אבל במקום שאף אם היה מזדמן לא' מהן הספק ג"כ טמא (ב' שבילין ברה"ר) ודאי אם מזדמן ספק זה אח"כ גם לשני אין תולין הקלקלה במקולקלת, דאין סברא זו מועיל אלא שלא יקלקל את השני אבל לא שיתקן המקולקל. ולכן רק כשא' מב' הנשים מעיינה פתוח יש לתלות בה דע"י שאשה שמעיינה פתוח לבשה החלוק נעשה החלוק כבגד שאינו בדוק, והאשה הטהורה שלבשתו היתה טהורה אם היה מזדמן לה כתם זה לבדה. ולפי חידושו יש כמה נ"מ להלכה, שאפי' אשה טמאה א"א לתלות בה כל אשה שאין מעיינה פתוח. ומרעק"א הנ"ל מבואר דתולין בפנויה הגם שלא ראתה כמה שבועות ואין מעיינה פתוח. וע' בתה"ל"ד שהביא מכ"כ ראשונים ואחרונים דמבואר מדבריהם שגם בנשים שאין מעיינן פתוח תולין.

וע"ע בערוה"ש (סעי' קיד') שכתב דבימינו נשים רק מתחילות לספור ז' אחר חמשה ימים וא"כ הו"ל להפוסקים להזכיר שרק אפשר לתלות בהן לבי' ימים הראשונים של ז' דלאח"ז כבר נסתם מעיינה. ונראה למעשה שלא נקטו הפוסקים כוותיה דח"ד בביאור האי דינא.

סעיף מג'

תלייה בבעלת הכתם - מסקנת הגמ' (ס') דאין תולין בבעלת הכתם, ופי' רוב ראשונים משום דאינו ברור שהכתם ממנה, וצ"ב כנ"ל דסו"ס היא טמאה. והנה לפי מש"ב המל"מ בדעת רש"י י"ל דאה"נ היא טמאה אבל מצד שני יש אומדנא לתלות בשניה שלבשה מטעם כאן נמצא כאן היה. אבל במחבר שלא חילק באיזה זמן לבשתו צ"ב מ"ט אין תולין בה. וע' בחזו"א (פט'), (ו') שכתב דכיון שכתם מן הדין טהור חשיבא שניה כטהורה ואע"ג דאין אנו באין לטמאותה רק משום כתם מ"מ אינו ביאן לומר שראתה והיא מבעקד הדין שהיא טהורה ושלא ראתה, ועד"ז ביאר התוה"ש (סקמ"ג) דכיון שאין טומאתה אלא מדברנן לכן אין לדונה כמקולקלת. ואולי יש להוסיף קצת ביאור דכשם שפשוט שאין תולין באשה שאמרה טמאה אני (וכ"כ בששה"ל) הגם שהיא מקולקלת כך אין תולין בבעלת הכתם, דבעינן מקולקלת מדינא (ולח"ד הנ"ל א"ש בפשיטות דכיון שאין מעיינה פתוח ליכא לדון תולין הקלקלה במקולקל כלל).

סעיף מד'

תולה בעצמה בג"י הראשונים - הש"ך כתב (סקמ"ד) דלהרמ"א גם בג' ימים הראשונים של ז' תולין בימי נדתה, דכיון דס"ל דבג"י הראשונים תולין במכה שבגופה אין לך מכה יותר גדולה מדם נדות. אבל התוה"ש (סקמ"ה) השיג דהכא אף הרמ"א מודה דאין תולין דשאני התם דעדיין המכה בגופה משא"כ הכא שכבר עברה ימי נדתה. ולפי"ד אם לבשה חלוק זה כל יום בז"י ורק מצאה הכתם ביום ד' לכאורה ג"כ אין לתלות בימי נדתה דממילא נמצא שהכתם היה בבגדה גם בג' ימים הראשונים של ז' ואז אין תולין כתמים.

תלייה בעצמה כשטמאה משום כתם - ובאופן שהיתה טמאה רק משום כתם יל"ע אם היא יכולה לתלות או דאמר' גם בזה דאין תולין כתם בכתם, וע' בדרכי' (ס"ק ריט') שהביא מהשירי טהרה שנטה להקיל, ולכאורה ה"ט דשונה מהדין דאין תולין כתם בכתם דכאן בין כך הכתם ממנה והיא טמאה והשאלה רק מתי הגיע הכתם, אבל ע' בששה"ל (סק"ב) שנקט דהפשוט דגם בעצמה אינה תולה בכתמה.

סעיף מה'

תליית מעוברת בעצמה בימים שלפני עיבורה - לכאורה יש ג' אפשרויות למעוברת לתלות במים שלפני עיבורה. א) שתולה בזמן שהיתה טהורה לפני שהוכר עוברת, אבל אא"ל דזהו הדין המוזכר כאן דמה יועיל מה שהיא תולה באותן ימים כיון שבין כך תטמא עצמה. ב) שתולה בימי נדונה לפני שהתעברה, אבל א"כ היינו הך דינא דסעיף מד' שתולה בעצמה בימי נדונה וכ"ש שמעוברת יכולה לתלות בימי נדונה. ג) שתולה בעצמה בימי טהרתה שלפני שראתה ואח"כ ראתה וטבלה והתעברה, וע' בסד"ט (סק"פ) שנקט דבזה איירי המחבר. אמנם ע' בחזו"א (פ"ט, ט') שהקשה דא"כ אין דין זה מיוחד למעוברת דה"ה כל אשה יכולה לתלות בימי טהרתה שעברו כיון שכבר אזל האי ספיקא מן העולם. אלא דאיירי בסופרת ז' שלבשה חלוקה ביום ב' לז"נ וביום ו' לז"נ ואז מצאה כתם, ובין שתי הלבישות הוכר עוברת והיא רוצה לתלות ביום ב' כדי שלא תצטרך לסתור כל הז"נ.

וע"ש שהסתפק החזו"א דאולי ה"ה גם אשה שאינה מעוברת שלבשה חלוקה ביום ד' וה' של ז"נ ומצאה כתם יכולה לתלות הכתם ביום ד' כיון שאינה מקלקלת עצמה, דאם אין הכתם מיום ד' ע"כ הוא מיום ה' ונמצא דבין כך היא מקולקלת. וע"ש שמסיק דזה אינו דהלא קי"ל דאין תולין כתם בכתם. ולכאורה אין כוונתו להחמיר רק באשה הסופרת ז"נ מחמת כתם דאין לתלות בעצמה (וכמחמירין שגם בעצמה אין לתלות כתם בכתם), אלא כוונתו דאפי' בסופרת ז"נ לאחר וסת ג"כ אין לתלות בעצמה וה"ט דאין שום הסתברות לתלות שהגיע הכתם ביום ד' ולא ביום ה' כשם שאין תולין כתם בכתם כיון שאינה מסתבר כלל. אמנם, יל"ע אם אפשר להסביר גם את הרמ"א באופן זה, דכתב יובל זקנה תולה בעצמה בימים שלא היתה זקנה, ולכאורה לפי החזו"א צ"ל דאיירי באופן שנהיתה זקנה בתוך ימי ספירתה (על כתם, דאי אחר וסת א"כ אינה נידון כזקנה) וע'.

זקנה תולה בעצמה - מבואר מכאן דזקנה מטמאה משום כתם, ובאמת כן מפורש בגמ' ומובא לקמן בסעיף נב' דזקנה תולה באינה זקנה, ומדצריכה לתלות כתמה ע"כ שטמאה בכתמים, ודלא כמו שהביא הפ"ת בסי' קצא' (סק"ב) מהפנים מאירות דאין זקנה מטמאה משום כתם (וי"מ שכוונת הפנ"מ שהקילו בכתם זקנה היכא שיש לתלות בילדה).

דין מינקת בזה"ז - יל"ע בימינו שרוב רובן של נשים אינן מסולקות דמים לכד' חודש כמו שהיה בימי חז"ל, והרבה נשים רואות כל חודש האם נחמיר שמנקת א"י לתלות באינה מניקת, דמצד שני יש נשים שאינן רואות כלל כשהן מניקות ויש נשים שהגם שהן רואות אבל רואות בהפלות יותר ארוכות מאשר רגילה (פעם בחדשים וכיוצא"ב). וע' בששה"ל (סק"ב) שהסתפק בזה, ונראה שהכל לפי האשה וכן משמע בחו"ש (סקל"ח) שנקט דאשה שחזרה לראות א"י לתלות באינה מניקת. ויש להוסיף דיתכן שבשעה שהיא מניקת יש לה יותר כתמים, דמצוי שאשה לוקחת כדורים למניעת הריון, ובגלל שא"א לקחת כדורים רגילים דזה יכול לגרום שיתבש החלב לכן הן לוקחות כדורים שיש להם חצי מינון וזה גורם לכתמים, ולכן למעשה נראה שהכל לפי האשה וכנ"ל.

סעיף מו'

לתלות הכתם בימי נדונה כשבינתיים התכבס החלוק - בגמ' (נו:): מבואר דיש ג' שיטות בענין כתם הנמצא בבגד שהתכבס ואינו ידוע אם הכתם כבר היה מלפני"כ או לא. א) לר"מ אם התכבס ע"י ישראלית יש חזקה שבדקתו בשעת הכיבוס (ומגדת לחברתה או מעבירה הכתם ע"י כיבוס טוב) וא"א לתלות שהכתם כבר היה כאן מלפני"כ, ובהתכבס ע"י נכרית ליכא חזקה ותולין שהחלוק כבר נכתם לפני הכביסה. ב) לר' אחא יש לכבס הבגד עוד פעם כדי שתוכל להבחין אם הכתם חדש או ישן. ג) לרבי יש לבדוק הכתם ואם מקדיר תולין הכתם מלפני הכיבוס ואם מגליד טמאה. ויל"ע איך נקט המחבר להלכה. וע' בב"י שכתב שהרמב"ם פסק כר"מ, וגם העתיק לשון הרשב"א דכיון דכתמים דרבנן יש להקל כר"מ אבל למעשה כתב דיש להחמיר כרבי (וצ"ב דלשניהם יש קולא וחומרא כמו שהעיר הסד"ט בסק"ד), וכנראה דעד"ז פסק השו"ע דמשמע שנקט גם כר"מ וגם כרבי לחומרא, דבישראלית פסק כר"מ דאין תולין בלפני הכביסה, ובנכרית פסק כרבי דבאפשר לברר ע"י מקדיר ומגליד חייבים לברר ואם אינה בקיאה בכך חוששת להחמיר.

מקדיר נגד חזקת בדוק - הש"ך (סקס"א) ביאר שהמחבר איירי בנאבד החלוק דא"ל"ה יש לבדוק במקדיר או מגליד. והנה מציון הש"ך משמע דאיירי בכבסתו ישראלית ואינה בפנינו וא"כ מוכח דס"ל דמועיל בדיקת מקדיר נגד החזקה שבנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כיבוס. אמנם ע' בכו"פ (סקס"ד) ותפ"ל"מ (מובא ברעק"א) שר"ל שדברי הש"ך אינם במקומם ודבריו קאי על המשך דברי המחבר בנתכבסה ע"י נכרית (וה"ה ע"י ישראלית כשאמרה שלא בדקה) דבזה מועיל מקדיר, אבל אינו מועיל נגד החזקה. אמנם התוה"ש (סקמ"ו) והסד"ט (שם) פי' הש"ך כמות שהוא לפנינו דא"י מועיל מקדיר נגד החזקת בדוק, ובששה"ל (ש"ך סקס"א) הוסיף דכן משמע מהש"ך בסמוך (סקס"ה, ע' בפרי דעה).

נאבד הכתם - מבואר בש"ך (סקס"א) דבנאבד הכתם דתו א"א למיקם עלה מליטא אמרי' ספק דרבנן לקולא. וכן פסק החכ"א (סעי' כט') להלכה דאם נאבד קודם שראה החכם ואינה יודעת אם היה בו כגריס או לא או אם היה אדום או לא וכיוצא"ב בכתמים שהוא מדרבנן אזלין לקולא. אמנם, בזה"ז שאין אנו בקיאים במקדיר ומגליד וחייבין להחמיר דהוי ספק חסרון ידיעה, אם אח"כ נאבד הבגד ע' ברעק"א שהביא מהפמ"ג והלבו"ש דאפ"ה טמאה מספק דע"י שנאבד העד לא הותרה. ובששה"ל (סק"ו) נקט דבפוסקים משמע להתיר בכה"ג וה"ט דהוי ספק לכל העולם וזה לא מקרי דעת שוטים, וכן משמע בש"ך בסמוך (סקס"ו). וראיתי בחו"ש (סקל"ט) שכתב שאם נתעורר ספק אצל האיש או האשה על הכתם והוחלט אצלם להראות המראה לחכם ואח"כ נאבד הדבר אינו מוכרע שא"צ להחמיר אף שנאבד. ולכאורה יל"ע בזה כיון שכהיום מחמירין גם בכל הנוטה לאדמומית אבל מעיקר הדין יתכן שאין הכתם טמא, ואליבא דאמת יש ספק אמיתי בכל כתם ובנאבד הוי ספק דרבנן דאזלי לקולא. וכ"ז בנאבד הכתם אבל בספק בעד הבדיקה שנאבד, ע"ש בבית אדם (סק"ה) דחוששין.

סעיף מז'

חזקת בדוק בשתי נשים שלבשו חלוק א' - לענין ב' נשים שלבשו חלוק א' ונתכבס בין ב' הלבשות כתב המחבר דאם מקדיר הראשונה טמאה ואם מגליד השניה טמאה וכתב הש"ך מהרשב"א וטור דבאינו ידוע שתיהן טמאות. וביאר הלבוש דא"א לסמוך להקל על החזקת בדוק (לטמאות רק השניה) דהוי ספק חסרון ידיעה דלא מקרי ספק. והשיג עליו הש"ך דאפי' מקרי ספק א"א לטהר א' יותר מהשני דמאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך. וצ"ב דיש סברא לטמאות השניה טפי מהראשונה כיון דחזקתו בדוק. וע' בפרי דעה שהוכיח מכאן דע"כ איירי בכבסתו נכרית או ישראלית ואמרה שלא בדקה דאז ליכא חזקת בדוק (וצ"ב ממש"כ הפרי דעה בש"ך סקס"ה ע"ש).

נגד שהתכבס במכונת כביסה - בימינו שבדרכ"כ המכונת כביסה מוריד את כל הכתמים לכה"פ למצב שאפשר להכיר בברירות אם הדם היה על החלוק לפני"כ, יל"ע אם נשתנה הדין, וכבר העיר בזה הגר"ז (סקצ"ג). וע' בששה"ל (רח"י) דבזה"ז בודאי הגיע הדם אחר הכביסה ואין לתלות בימי נדונה, ובב' נשים אין לתלות בראשונה כשנתכבסה אחר לבישתה. וכן ראיתי מהגר"י"ב (קונטרס זרע שמואל) דכיבוס שלנו מעביר הכתם עד כדי שיהיה ניכר אם היה שם לפני הכיבוס.

סעיף מח'

ארוכה וקצרה שלבשו חלוק א' - כשנמצא הדם במקום שהוא מהחגור ולמטה לשתייה, שתיהן טמאות. וע' בסד"ט (סקפ"ח ד"ה ודע) שנקט דאפי' רק מגיע כנגד בית התורפה של הארוכה ע"י הדחק (שחיה הרבה) ג"כ שתיהן טמאות, וכן מפורש בר"ן (וכן נראה לדיק מרש"י שכתב שטמאה אף ארוכה וכ"ש קצרה). והגם שיותר מסתבר שהכתם מהקצרה מלהגיד שבא מן הארוכה בדיוק באותו רגע ששחתה, אעפ"כ אין רמת ההסתברות מספיקה לקלקל הקצרה (בדומה לאשה שלא בשעת וסתה שאינה תולה בהגיע שעת וסתה). ולענין ברכת הטבילה ע' בששה"ל (סק"ג) דמסתמת המחבר משמע דהן טמאות ודאי גם לענין ברכה אע"פ שרק א' טמאה ומספק מטמאין לשתייה, צ"ל שאמרו שמדברנן הן ודאי טמאות.

אשה שלקחה כדורי שינה ובקימתה מצאה כתם - התורה (ס"ק"נ) הביא מהלבוש דבלשה א' מהן החלוק ביום וא' כסתה ראשה בלילה, אפי' נמצא הכתם למטה מהחגור לשתיהן תלין בזו שכיסתה ראשה דתלין בראיית לילה יותר מבראיית יום מפני שאם היתה רואה ביום היתה מרגשת לפניך תלין באותה שכסתה בו בלילה דאמרי' שהיא ראתה בשינה ולא הרגשה. ועיי' שתמה התורה (דבגמ' איתא (ג.) שהיתה מתעוררת מהרגשה. ועי' בששה"ל (ס"ק"ה) שהביא משו"ת תשורת שי דבזה"ז אין בקיאת כ"כ בהרגשות ואין לסמוך אהא דאמר דאגב צערא מיתערא, והוסיף שכן רואים מנסיון עיי' וכתב דע"פ בנשים שוסתן בא כמעט בלא הרגשה יש לחוש כספק דאורייתא ואף בבגד צבוע ואמק"ט.

והוסיף דכ"ש שיש להחמיר במה דשכיח דהנשים לוקחות כדורי שינה, דדלמא ארגשה ולכן אם מוצאים כתם בבקר אחר שלקחה כדורי שינה יש להחמיר כספד"א. וכמדומני שהרבה מקילין בזה ואפשר דה"ט דדומה למצאה כתם בבוקר אחר תשמיש דאין חוששין שמה הגיע בשעת תשמיש וטענה בהרגשת שמש דהוי ס"ס ספק אם הדם ממנה וספק אם הרגשה, וה"ה כאן יש ס"ס הנ"ל (ובפרט שבד"כ לא מרגישות אפי' בשעת וסתן כ"ש בכתם בעלמא).

סעיף מט'

ג' נשים שלבשו חלוק א' - בגי' נשים שלבשו חלוק א' ונמצא עליו כתם דקי"ל דכולן טמאות, כתב הט"ז (ס"ק"ו) דאפי' באו לשאול בזא"ז כולן טמאות וכן פסק (ס"ק"ז) לענין ב' נשים שנתעסקו בציפור א' ונמצא כסעל על שתיהן, דשתי הציפורים אינם דומים לב' שבילין דהתם יש לכל א' חזקת טהרה אבל בכתם מיד משעת מציאתו כל אשה עומדת בחזקת טומאה. ועי' בש"ך בנקה"כ שציין למש"כ לעיל (ס"ע כה') דגם בב' נשים שנתעסקו בציפור וגם בגי' נשים שלבשו חלוק א' אם באו בזא"ז טהורות כדין ב' שבילין.

אמנם עי' בכ"ז (ס"ק"ג) שחילק בין הדבקים ובשתי נשים שנתעסקו בציפור א' פסק כהש"ך שאם באו בזא"ז טהורות אבל בגי' נשים שלבשו חלוק א' פסק כהט"ז דאפי' באו בזא"ז טמאות, וה"ט דבציפור דומה לב' שבילין דיש לכל אשה תליה בלי להזדקק להאשה השניה כלל משא"כ בגי' נשים אין לה מקום לתליה חוץ ממה שהיה תתלה הכתם בחברתה ולכן גם בבאה לשאול בפני"ע הוי כבאה לשאול עליה ועל חברתה דקי"ל שתיהן טמאות, וכן נקטו הסד"ט (ס"קמ"ז), החוות דעת (ס"ק"ד) והחזו"א (ל"ט, ב'). ולכאורה כן מפורש בדברי רבותינו הצרפתים שהביא הרשב"א (יד: ד"ה כשטמא) דבגי' נשים ה"ט שכולן טמאות "משום דהו"ל כל חדא כבא לישאל עליה ועל חברתה דטמאות כענין שאמרו בב' שבילין".

בלבושה בגדים תחתונים - עי' בששה"ל (ס"ק"א) דאם א' מהן לבשה בגד סמוך לגוף היא טהורה, והסתפק אם כולן לבשו בגדים צמודים אם כולן טהורות או נחוץ שהדם יצא מהגד של הבגד והדעת נוטה להקל. וכן נקט בפשיטות בכמה מקומות דאשה הלושה בבגד צמוד לגוף אינה בכלל השאלה.

כתם במקום שיש הרבה נשים - עי' בחוט שני (ס"קמ"א) דאם נמצא כתם במקום שיש ריכוז של נשים כגון בבריכת שחיה או שיעור לנשים נשואות כולם בכלל המקום, אבל כשיש נדה שלא טבלה או פנויה שראתה פ"א הרי כל הנשים תולין בה ובציבור גדול יש להניח דמסתמא לכה"פ א' מהן היא נדה (ואינו ברור מה נקרא ציבור גדול), והוסיף כנ"ל דאלו שיש להן בגדים תחתונים הצמודים לגופה אין הן בכלל הספק דחשיב כבדוקה לעני"ז. ומה"ט אין כל הדינים המוזכרים בסעיפים אלו מצוים כ"כ בימינו, אא"כ ב' נשים השתמשו במגבת א' או בבגד ים א' וכיוצא"ב (דאינו מצוי שאשה תלבש בגד תחתון של חברתה שאינו מכובס).

ויש סיפור מפורסם שמצאו כתם במקום של נשים והודיעו (או רצו להודיע) לכל הנשים שטבלו שם באותה לילה. אמנם, בפשטות אין כולן בכלל הספק דרך מי שעבר במקום כתם אפשר לכלול בספק, ולכן אם נמצא במקום שכולן עברו למשל על הרצפה ליד בור המקוה אין המקום מקב"ט, ואם נמצא ליד הכניסה הראשית כולן היו לבושות בבגדים. ואם נמצא הכתם על מגבת, לכאורה ג"כ אינו אלא ספק כתם דשונה מהדין המובא כאן בשו"ע, דהתם יודעים שהכתם היה כנגד בית התורפה של כל הנשים ויודעים שאין לאף א' מהן תליה (דאלי"כ כולן טהורות כלקמן סעי' ג') משא"כ במגבת שנמצא עליו דם אין יודעים כלל שהמגבת היתה נגד בית התורפה של אף א' ויתכן שאשה השתמשה בה לקנח דם מהאף, וא"כ בפשטות נידון כספק כתם ולקולא (וכן יש להעיר על החי"ש הנ"ל).

אמנם, עי' בשו"ת רב פעלים (ח"א, ל') שהביא מעשה שאשה וחמותו טבלו באותו לילה ואח"כ בער"ש הורידו הבגדים התחתונים שלהם ושמו אותם במקום של הכביסה וכמה ימים אח"כ מצאה הכובסת כתם על א' מהבגדים, ושניהם לבשו אותו סוג בגד ובאותו מידה ואינו ידוע של מי הכתם. וכתב בפשטות שניהם אסורים עיי', הגם שרק א' מהנשים לבשו הבגד, ועיי' צ"ל דאעפ"כ שניהם טמאים מידי דהוי אשני שבילין שבבאו לישאל בב"א שניהם טמאים וכנ"ל בסמוך.

סעיף נ'

נמצא כתם על הסדין בראש המטה - עי' בששה"ל (ש"ך ס"קס"ח) דאין רגילות כיום להתהפך מלמעלה למטה עד שהרגלים במקום הכר ולכן רק כתם הנמצא בחלק התחתון של המטה טמא. אמנם נראה דבמינקת היושבת על המטה לפעמים להניק תינוק וכל כיוצא"ב גם כתם הנמצא בחלק שהעליון של המטה טמא. ועיי' בששה"ל דגם אין לטמא כתם הנמצא בסוף המטה דלא מסתבר שהגיעה לשם. וכי"ז באינה לבושה בבגדי תחתונים וכנ"ל.

סעיף נא'

בדקה עצמה תוך שיעור וסת - במשניות רק מוזכר הדין בדיקה לאחר מציאת הכתם לענין גי' נשים שישנו ביחד במטה ולא לענין גי' נשים שלבשו חלוק א' או ישבו על ספסל א' בזא"ז. ובגמ' (ס:) מובא המימרא דרב יהודה אמר רב "והוא שבדקה עצמה בתוך שיעור וסת" רק לענין בדקה ומצאה טמאה ולא לענין בדקה ומצאה טהורה. ולכן נחלקו הראשונים בדינים אלו האם נאמר הדין בדיקה בגי' נשים שלבשו חלוק זא"ז והם נאמר ההגבלה של שיעור וסת גם לענין בדקה ומצאה טהורה.

בדקה ומצאה טמאה - בבדקה ומצאה טמאה לרוב ראשונים קי"ל כרב יהודה אמר רב דמצלת על חברותיה רק בבדקה עצמה תוך שיעור וסת אבל דעת הרא"ש דאפי' כבר פדא ליכא בירור שהכתם מהאשה שבדקה ומצאה טמאה דאפשר שיצא הכתם זמן מה לפני בדיקתה וכיון דגם לבר פדא וגם לרי' אושעיא ליכא בירור, יש להקל בכתמים דרבנן וקי"ל דמועיל בדיקה אפי' לאחר שיעור וסת. והב"ח נקט דהיינו רק עד שיעור בדיקה בחו"ס אבל הסד"ט (ס"קצ"א) הביא ראייה מהמדרש רבה (ויגש) שעד מעל"ע מצלת על חברותיה. אמנם, עי' בחוות דעת (ס"ק"ו) שהשיג על הרא"ש ונקט שאין בדיקת הטמאה מועלת מדין בירור אלא מדין תולין הקלקלה במקולקלת ולכן כל כמה שאנו יודעים שבשעת מציאת הכתם אשה א' היתה טמאה אנו יכולין לתלות הקלקלה בה.

אמנם בגי' נשים שלבשו חלוק א' או ישבו על ספסל א' בזא"ז נחלקו הראשונים אם יש את הדין הנ"ל, לדעת הרמב"ם (איסור"ב ט', ל"ב) גם בזה נאמר הדין הנ"ל הגם שבדיקת ב' הנשים הראשונות א"א שתהיה תוך שיעור וסת מלבישת החלוק. אבל דעת הראב"ד ורשב"א דרק אם בדקה האשה האחרונה ומצאה טמאה מועיל ולא ה' הראשונות כיון שאינו תוך שיעור וסת של לבשתה, ולכן אם תמצא א' מהן טמאה ונתלה הכתם בה א"כ יוצא שבהכרח הכתם לא הגיע עכשו אלא לפני כמה שעות כשהיא לבשתו וממילא נמצא שלא היתה בדיקתה תוך שיעור וסת מהכתם.

בדקה ומצאה טהורה - גם בבדקה ומצאה טהורה נחלקו הראשונים, לדעת הרמב"ם הנ"ל כל שבדקה עצמה תוך שיעור וסת מועיל, ובזה מודה הרשב"א, אבל דעת הראב"ד (כפי שהוא לפנינו דלא כדהביא הרשב"א) דרק מועיל בדיקת האחרונה ולא הראשונה (וכן נקט הרא"ה בבדק הבית יט:). ודעת הבעל המאור דשונה בדקה ומצאה טמאה דבעינן תוך שיעור וסת, מבדקה ומצאה טהורה דא"צ תוך שיעור וסת, וה"ט דבבדקה ומצאה טהורה ליכא הוכחה כלל לחברותיה שרת טהורות רק שיש לתלות שמי שמצאה עצמה טמאה היא בעלת הכתם, ולכן אין לטהר שאר הנשים אא"כ ברור שאפשר להתייחס הכתם לאשה אחרת וזהו רק בבדקה תוך שיעור וסת, אבל במצאה טהורה שיש לה הוכחה עיי' בדיקה שהיא טהורה מועיל בדיקתה אפי' לאח"ז.

וביתר ביאור עי' בהגהות לנפש תדרשנו על הראב"ד שר"ל דכיון שיש לה חזק"ט וגם בדקה עצמה אחר מציאת הכתם ומצאה טהורה אנו אומרים שהיתה טהורה כל הזמן שבניתיים וא"כ אפי' בדקה עצמה לאחר שיעור וסת אפ"ל כן, והוסיף שכנראה שכן הוא דעת הרשב"א דס"ל דבדיקת הראשונה שלבשה מועלת תוך שיעור וסת כדי לטהרה ולא לטמאה, והוא בפשטות תרתי דסתרי (כדהעיר התפ"ל"מ) דכ"כ שהראשונה יכולה לבדוק לאח"ז לטהר עצמה א"כ

למה הוגבל בדיקתה לתוך שיעור וסת, וע"ש שביאר דאה"נ מן הדין אפשר לבדוק אח"כ (כדעת הרז"ה) אבל מצד אחר אינה יכולה כיון שצריך לפסוק על הכתם בשעת מציאתה.

להלכה המחבר סתם דבריו ונחלקו האחרונים בדעתו. וע' בסד"ט (סקצ"א ד"ה ודע) שנקט מדלא חילק המחבר בין חלוק למטה וספסל ע"כ ס"ל דלעולם מהני בדיקה תוך שיעור וסת וכשיטת הרמב"ם (וע"ש שביאר דהטור שלא הזכיר שיטת שא"ר משום דנמשך אחר שיטת אביו הרא"ש דק"ל כר"א דאפי' אחר שיעור וסת מועלת בדיקה זו), אבל הגר"ז (ס"ק ק') הבין דמש"כ המחבר בסעיף זה "כל זה מייירי" קאי רק אמש"כ בסעיף נ' לענין מטה ולא אמש"כ בסעיף מ"ט לענין חלוק וכדעת הראב"ד ורשב"א (והזכיר ממש"כ בב"י) וכ"כ הלח"ש (סקנ"ט ד"ה והנה). ולכאורה חידוש הוא וגם יש להעיר דאפי' אם קאי רק על מש"כ בסעיף נ', הלא כתב דאם עלו דרך החיצונה כולן טמאות שאולי דרך עברתה נטף ממנה, וזה דומה ללבשו חלוק זא"ז, דאפי' אם תבדוק הפנימית תוך שיעור וסת ממצאת הכתם בודאי אי"ז תוך שיעור וסת ממתי שהיא עברה שם.

כבר נתיבש הדם - ע' בחזו"א (צ', ד') שכתב דאפי' אם כבר נתיבש הדם ומוכח שלא הגיע הכתם זה עתה אפי' תולין בהאי שבדקה ומצאה טמאה (דאפי' בדם לח בדיקת האשה אינה אלא תוך שיעור מציאות הכתם ולא תוך שיעור וסת מזמן שיצא הדם מגופה). אמנם, אינו ברור למה באמת תולין בכח"ג, ולפי מש"ב החוות דעת (סקל"ו) דטמאה מטעם תולין הקלקלה במקולקלת אפי' דכיון שבשעה שאנו צריכים לפסוק על הדם היא טמאה לכן אפשר לתלות בה, הגם שאין יודעים אם היתה טמאה בשעה שנעשה הכתם. (וע"ש בחוות דעת שהוסיף "גם כל רואה מטמאה למפרע מעת לעת" דאולי הוסיף כן לבאר דאפי' התייבש הכתם אנו תולין שהיתה מקולקלת כבר מעלי"ע קודם שמצאה טמאה (ואפי' י"ל דאין מועיל בדיקה לאחר שיעור וסת שמעיקר הדין אין מחזיקין למפרע).

ביאור דין קינוח - בששה"ל (סק"ג) ביאר דקינח זה היינו קינוח בפנים ולשון קינוח הוא לאפוקי מחו"ס אבל לא סגי בקינוח חיצוני. ובזה מובן למה תולין באשה שקנחה ומצאה טמאה דהלא קי"ל שאין תולין בבעלת הכתם, דכיון שהכניסה העד בפנים אם מצאה דם אינו נידון ככתם. וע"ש בששה"ל דבזמנינו שהולכין בבגדים הצמודים לגוף הוי כבדיקה מיד ונתבררה טהרתה דא"א שיעור דם להסד"ן ולא ימצא כלל על בגדיה, וכנ"ל. ורעק"א נקט דבמצאה טהורה מועיל בדיקה בתוך חו"ס דכל שלא מצאה כלום על העד הגם שלא הוציאה עד לאחר שעה יש בירור שמשעה ראשונה לא ראתה כלל, ולא עוד אלא כתב דלכאורה מדינת צריכים בירור בדדיקה בחו"ס. ונראה בדעת המחבר דכיון שאפי' מצאה טהורה אינה בירור גמור דיתכן שהכתם כבר הגיע לפני"כ, ואינו אלא כתלייה טובה שאשה זו לא נכנסה בספק של הכתם, לכן אפי' בדיקה בלי חו"ס מועלת להוציא עצמה מהספק.

סעיף נב'

בדקה האינה ראויה לראות ונמצאת טהורה - בלו"ש (סק"ס) הסתפק אם מועיל בדיקת אשה שאינה מסולקת דמים כדי לטהר עצמה ולטמא חברתה המסולקת דמים, והערה"ש (סעי' קל"ג) כתב דנ"ל דלא מהני דאין כאן ספק, דודאי ממנה יצא הדם ומה יועיל הבדיקה (וסמך להנ"ל דאינו בירור). **באומרת ברי לי שלא באתי למקום הדם** - הטי"ז (סק"מ) פסק דרק מועיל אמירת ברי לי כשסמוך לשכיבתו נמצא הדם אבל לאח"ז אמרינן מלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה. ובנקה"כ השיג הש"ך "דהתם אמרינן לאו אדעתיה ואפשר דמכל מקום אמת שפרעו", וצ"ב כוונתו. וע' בפרי דעה שביאר דבחזו"מ הנידון אינו אם עבר ליד מקום פלוני אלא דנים על עיקר החוב ואם עבר שם אינו נוגע לעיקר החוב ולכן אפשר שאינו נזכר אם עבר שם (דפרט זה לא רמיא עליה לזכור), אבל הכא עיקר הנידון אם נכנסה שם ולא היתה אומרת ברי לי אם לא ידעה, דדיבור זה הוא מה דרמיא עליה לזכור.

סעיף נג'

ביש לאשה א' תלייה - כשיש לאשה א' תלייה כתבו הראשונים וכן פסק המחבר דכולן תולות בה והיא תולה בכתמים, וע' בששה"ל (סק"א) דהרבותא דתולין אף בשתי תליות מה שלא מצינו בשאר מקומות (כגון לומר תרי מיגו) והכא תולין אשה בחברתה, וחברתה תולה בעסק הכתמים. ויל"ע קצת דלכאורה התלייה שהחלוק עבר בשש"ט, ואי"צ דוקא לתלות באשה א' ואח"כ לתלות בשש"ט.

סעיף נד'

קביעת וסת ע"י כתמים - המחבר העמיד האי דינא דאין קובעין וסת ע"י כתמים בראתה כתם ג' פעמים בר"ח, אבל הפרישה (סקצ"א) נקט דאפי' בראתה ב' פעמים בר"ח כרגיל ופעם השלישית מצאה כתם אפי' אינה קובעת וסת (והביאו בששה"ל סק"ג, ובחו"ש סקמ"ג). ולענין ראייה גמורה שלא בהרגשה כתב הגר"ז (ס"ק קכ"ב) דג"כ אין קובעין וסת דדינה ככתם, אבל בששה"ל (סק"ד) נקט דיש להחמיר בזה דיש לחוש שמא הרגשה והטעות מצויה, וע' בסמוך.

עקירת וסת ע"י כתמים - רעק"א הביא בשם הפרישה לפרש דאיירי בראתה כתם ג"פ ביום אחר מושתה הקבוע, דאין הראשון נעקר לגמרי וכשתראה שוב ביום הושתה חוזרת לקביעותה.

קביעות וסת ע"י בדיקות - בשו"ת בית שלמה (ב', ז' בהגה) הסתפק במש"כ המחבר דקובעין וסת בכתמי עד הבדוק האם ר"ל בג' פעמים או אפילו בפעם א', וכתב דלא ראינו שחוששין בפ"א דא"כ אשה שתמצא דם באמצע ימי ספירת ז"נ תצטרך לחשוש להפלה של ט', י', או יא' יום וכדומה, והביא דמהלבוש משמע דא"צ לחשוש אלא בג' פעמים. ובששה"ל (סק"ז) הביא דבריו ואח"כ הסתפק בד"ז אבל מסיק דנראה מנהג העולם להקל לגמרי עד ג"פ, וכ"כ בבדה"ש (ס"ק תקי"ג) שכן שמע מכמה בעלי הוראה (וע"ש בבאוריים דיל"ע מה דינה בב' ראיות ובפעם הג' מצאה בעד. ולמעשה תש"ח).

ממתי נידון הכתם כראיה ולא ככתם - מאז שנשתנה המציאות שנשים בדרכי אין להן הרגשות בשעת ראיית הושת, נתעוררה השאלה הגדולה באיזה שלב נהפך הכתמים לראיה, בין לענין קביעת וסת ובין לענין טומאתה מחשש דאורייתא (שלא יועיל מה שהדם נמצא על צבעונים ואמקב"ט). וכיון ששאלה זו חדשה ייחסית לכן לא נמצא הנידון באחרונים, ונתלבטו פוסקי זמנינו מה לעשות. והנה מפורסם בשם האגר"מ (אבל לא כתוב בכתביו) דעד כחצי שטר של דולר (7.9 ס"מ על 6.8 ס"מ בערך 15 גריסים) אינו נכנס בספק של ראיה. ועד"ז נקט הארחות טהרה ע"פ נסיון של שלושים שנה דבפחות מכשלש אצבעות (6 ס"מ על 9 ס"מ) אינו בכלל ספק וסת (ובראתה ביום א' פעם א' בגודל הזה, או פעמיים בגודל ב' אצבעות (4 על 9 ס"מ) תש"ח. אמנם בשם הגרשי"א אומרים שאפי' כחמש שש גריסים יש לחוש. ולמעשה כשיש כתם הרבה יותר גדול מגריס תש"ח (ואפי' בפחות משיעור וסת יש למנוע מתשמיש עד שיעבור החשש שמא מגיע וסתה).

ואיך שנפרש אפי' נטמאה ע"י בדיקה או כתם יותר מכגריס הנמצא על בגד לבן, אין חוששין משום וסת עד שמתחיל הדם לזרום (flow). **והנה**, מצוי שאשה המינקת או הלוקחת כדורים למניעת הריון גם אם היא רואה כל חודש אבל אינו רואה בגודל הנ"ל, ויל"ע אם אפי' שאין זה וסתה, דהלא היא יודעת בודאי שכן הוא וסתה שהלא הפסיקה הכדורים והגיע המחזור. אמנם כיון ששו"ס אין ראייתה כראיתיה הרגילה (הזמן שאינה מינקת וכד') לכן י"ל דאי"ז נכנס בגדר וסת (אמנם נראה פשוט דאם אשה זו רגילה תמיד לראות פחות מזה דאין להקל דזהו דרך ראייתה ואנו תולין שהרגישה). ולמעשה תש"ח.

אשה שמצאה כתם טהור וקצוותיו אדומות - לכו"ע בניכר שהקצוות האדומות הגיעו ביחד עם המראה הטהורה לכו"ע אין תולין האודם במכה, אבל כשיש ספק אם הכל הגיע ביחד, בזה החמיר הרמ"א, והטי"ז השיג דכל כמה שיש תלייה תולין לקולא, ולענין דינא הסכים השי"ך בנקוה"כ לדבריו וכן נקטו הסד"ט (סקצ"ג) חוות דעת (סקל"ז) וערה"ש (סעי' קמ"א) להלכה.

האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם (נט:)

קתני במתני' (נט:): "האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ועם יושבת טהורה ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה" ובגמ' איתא "מ"ש עומדת דאמר' מ"ר הדור למקור ואייתי דם, יושבת נמי נימא מ"ר הדור למקור ואייתי דם, אמר שמואל במזנות, מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם, אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי". ונחלקו הראשונים בביאור הסוגיא ונסה לסכם השיטות.

רש"י פי' (ד"ה במזנקת) דה"ט דעומדת טמאה לר"מ דא"א לה לזנק וכיון דעומדת השתינה ולא יכלה לעצור חיישינן דילמא הדור מ"ר למקור, משא"כ ביושבת דנפק הקילוח כי אורחא ליכא חשש דלמא הדרי למקור. אבל אה"נ ביושבת ושותתת, כיון דאידי דאוקמא אנפשה הוא דינה כעומדת דחיישינן דילמא הדור מ"ר למקור. ונמצא שנחלקו ר"מ ור' יוסי בעומדת ושותתת (דהלא אין מציאות של עומדת ומזנקת) וכן ביושבת ושותתת דדינה כעומדת ושותתת, אבל ביושבת ומזנקת לכו"ע טהורה. ולפי"ז לא מצינו שחשש ר' יוסי כלל להדור מ"ר למקור ואייתי דם. וכנראה דה"ט כמוש"ב הרשב"א (תה"ק כב:): בדעת ר' יוסי "שחזקת דם שיצא עם המים בשביל המים בא, ואין טמא באשה אלא הבא מן המקור".

אגב, מבואר מלשון הרשב"א הנ"ל דפי' דהדור מ"ר למקור ואייתי דם ר"ל שאח"כ יצא הדם מאו"מ ולא מנקב של המ"ר, ודלא כדפי' המהר"ח או"ז (סי' ח', ומובא בשו"ת נוב"י יו"ד סי' מח') שפי' שחזרו המ"ר לשלפוחית ויצאו דרך נקב למקור והביאו הדם בחזרה לשלפוחית ויצאו דרך הנקב של המ"ר. וע"ש בנוב"י שתמה דזה נגד החוש (וע' בהגהות בסוף הספר שר"ל דיש מציאות כזו). וע' בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' רלא') שביאר בעוד ב' אופנים, או כדמשמע מהגר"ז שאחר שיצאו המ"ר חזרו אחורה לתוך המקור, או שע"י שחזרו המ"ר אחורה התעורר הדם לצאת (ע"ד אכילת דבר חריף וכיוצא"ב). ויש נ"מ להלכה בין הפירושים, דלפי המהר"ח או"ז אפי' אם בשעת הטלת מ"ר היתה לה מוך באו"מ ג"כ ליכא ראייה שלא ראתה דם.

ובהמשך פריך הגמ' דלמא בתר דתמו מיא אייתי דם, ופרש"י דאולי יצא הדם מהמקור כרגיל ולא מחמת מ"ר, ושאלה זו לכאורה אינה קשורה למחלוקת דר"מ ור"י, דזהו חשש חדש דאולי בדיוק כשגמרה לזנק יצא הדם מהמקור. ומה שלא הקשה הגמ' דאולי יצא הדם בשעת הטלת מ"ר ה"ט כמוש"כ תוס' (ד"ה דלמא) "שמא בשעת זינוק א"א לדם לבא כדרכו שמחמת הזינוק נסתם המעיין של דם" ובפשוטו פי' כן בדעת רש"י (ומש"כ תוס' "שמא" ביאר הסד"ט (קצ', סקצ"ג ד"ה ודע) שהוא משום שתוס' עצמם לא ס"ל הכי). ולפי"ז מה שתי הגמ' ביושבת על שפת הספל וכו' אתיא גם אליבא דר' יוסי, ולכן גם לר' יוסי דקי"ל כוותיה, אפי"ה אינה טהורה אא"כ יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ורק נמצא הדם בתוך הספל (וע' בב"ח בסי' קצא', וצ"ב).

אבל ע' בתוס' (ד"ה האשה) שפי' דשייך מזנקת גם כשהאשה עומדת ונחלקו ר"מ ור"י במתני' רק במזנקת ולא בשותתת. ונמצא דפליגי ר"מ ור"י בעומדת ומזנקת דהויא חדא לריעותא (מה שאין רחמה נפתח) וה"ה ביושבת ושותתת (הגם דלא קתני' כן במתני') דאיכא ג"כ חדא לריעותא (מה שהיא שותתת) אבל ביושבת ומזנקת דאיכא תרתי לטיבותא לכו"ע טהורה. ובעומדת ושותתת דאיכא תרתי לריעותא כתב הרא"ש (שפי' ע"ד תוס') דלכו"ע טמאה. ומאי דפריך הגמ' דלמא בתר דתמו מיא אייתי דם, ביארו תוס' (ד"ה דלמא) דר"ל בתר דתמה הזינוק ואין המים יוצאין בגבורה אלא בשתייה שמה חזרו המ"ר למקור ואייתי דם. וע' ברא"ש שכתב דשאלה זו אתיא רק אליבא דר"מ דמטמא ביושבת ושותתת דהויא חדא לריעותא, אבל לר"י לא פריך כיון דס"ל דבחדא לריעותא טהורה. ונמצא דלהלכה דקי"ל כר' יוסי, ליכא חשש דהדור מ"ר למקור אא"כ עומדת ושותתת דאיכא תרתי לריעותא (אבל יל"ע דלכאורה גם לר"י יש להקשות בעומדת ומזנקת דלמא בתר דתמו מיא והמ"ר שותתת ואייתי דם כיון דהוי תרתי לריעותא. וכ"כ הב"ח קצא').

ומבואר בתוס' שפי' החשש דלמא הדור למקור בע"א מפרש"י וכמוש"ב החת"ס (יו"ד סי' קמח', ד"ה תו פליגי) דלרש"י החשש בשותתת הוא כיון דאוקמא אנפשה יש לחשוש שהדוחק החזירו המים למקור, אבל לתוס' גם בהשתייה שלאחר הזינוק דאין דוחק כלל וכלשון הרא"ש הנ"ל "שאין המים יוצאין בגבורה", אפי"ה חוששין להדור מ"ר למקור. וה"ט שהבינו דבכל הטלת מ"ר יש חשש שיחזור המים למקור אבל כשהאשה מזנקת הדוחק של הקילוח מפקיע חשש זה.

והנה דעת הרשב"א (תה"ב כב:): ג"כ כתוס' דמסתברא שהשו"ט בגמ' אתיא רק אליבא דר"מ דחייש אפילו באופן שבא הדם בשעת עשיית צרכים וא"כ ה"י יש לטמא כל היכא דאיכא למיחש, אבל לר' יוסי כיון שבדם שהגיע בשעת עשיית צרכיה ליכא למיחש, לכן גם לחשש שמא הגיע הדם אח"כ ליכא למיחש ואפי' בנמצא הדם על שפת הספל. אמנם, אכתי חלוק פירושו מדברי תוס', דמהרשב"א משמע דלר' יוסי לעולם אין חוששין דלמא הדור מ"ר למקור ואפילו בעומדת ושותתת דאיכא תרתי לריעותא "דחזקה, דם שיצא עם המים משביל המים בא". ונמצא להלכה לדעת הרשב"א בנמצא דם במים אחר הטלת מ"ר לעולם טהורה וכמוש"ב ברש"י.

וכן הוא דעת הרמב"ם שכתב (איסור"ב ה', יז) "האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מ"ר, בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת הרי"ז טהורה, ואפי' הרגשה גופה ונודעוזה אינה חוששת שהרגשת מ"ר היא זו שאין מ"ר מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא". והיינו הגם דס"ל דכל בדיקה שמצאה עליו דם טמאה דאורייתא דתלינן שהרגשה וטענה בהרגשת עד (כדמבואר בגמ' נז:): אבל לענין דם הנמצא במ"ר קי"ל כר' יוסי שבכל גווני ודאי אין הדם מהמקור אלא ממכה ואפי' כשהיא טוענת שהרגשה אמר' שלא הרגשה וטענה בהרגשת מ"ר.

אבל ע' בהגהות מיימוניות (איסור"ב ה', אות יז') שפי' דכיון (דלדעת תוס') אוקמא הגמ' המחלוקת ר"מ ור"י דמתני' רק בעומדת ומזנקת, משמע דבכל שאר גווני ליכא מחלוקת כלל, דביושבת ומזנקת לכו"ע טהורה כדאיתא בגמ', ובעומדת ושותתת וכן ביושבת ושותתת לכו"ע טמאה. ונמצא דמאי דפריך הגמ' דלמא בתר דתמו מיא אייתי דם אתיא אליבא דכו"ע, דגם לר' יוסי דמודה דטמאה ביושבת ושותתת יש לחשוש אחר שפסק כח הזינוק והתחיל השתייה אולי חזרו המ"ר למקור ואייתי דם. (וע' בתשובת המהר"ם מרוטנברג (סי' ק') שלא החליט הפי' הנ"ל וכתב "ומיהו ביושבת שאין מזנקת דלא איירי מתני' מצטין למימר דאיכא פלוגתא וכו'").

וע"ע בחידושי הר"ן שביאר המחלוקת דר"מ ור"י בע"א, דלטעמייהו אזלי דר"מ דחייש למיעוטא חייש ג"כ להדור מ"ר למקור משא"כ ר' יוסי דלא חייש למיעוטא ס"ל דליכא למיחש להכי כיון דדם הבא עם מ"ר מיעוטא הוא (ולכאורה צ"ל דביושבת ומזנקת הגם דשייך דהדור מ"ר למקור אפי"ה הוי כמיעוטא דלא שכיחא דגם ר"מ אינו חושש לה, דאת"ל דלא שייך כלל א"כ צ"ב מ"ט דר"ש שמטמא ביושבת. אי לאו דלר"ש לעולם יש לחשוש דבתר דתמו מיא אייתי דם מהמקור וע'). ולדבריו לכאורה א"ש דעת ר"ל דגם בס"ס מטמא ר"מ דמנלן דמחמיר ר"מ גם בס"ס, אבל כיון שיי"מ (שו"ת הרשב"א) דס"ס דומה לרוב כיון שיש רוב צדדים להקל, לכן י"ל דגם בס"ס מחמיר ר"מ דחייש למיעוטא. וע' באחרונים (סד"ט, רעק"א) שתמהו דמבואר לעיל (יד:): דר"מ מטמא משום נדה דר"ל טמאה ודאית, ולפמ"ש הר"ן דה"ט דר"מ דחייש למיעוטא לכאורה אא"ל שהאשה טמאה נדא.

ולפי הר"ן מאי דפריך הגמ' דילמא בתר דתמו מיא אתיא דם אתיא רק אליבא דר"מ דחייש למיעוטא, וממילא התי' דאיירי ביושבת על שפת הספל אתיא רק אליבא דר"מ, ולר' יוסי בכל ענין טהורה. אבל ע"ש שהוסיף דאם יושבת על שפת הספל ונמצא על שפת הספל ולא בתוך הספל טמאה גם לר' יוסי דכה"ג ודאי מוכחא מילתא דבתר דתמו מיא אתיא. ובתשובותיו (סי' מטי') ביאר יותר דהגם דמוכח דקושיית הגמ' אינו אלא לר"מ אבל יל"ע למה שקיל וטרי הגמ' אליבא דר"מ אם לא קי"ל כוותיה, וע"כ דיש נ"מ גם אליבא דר' יוסי והיינו בכה"ג שישבה על שפת הספל ונמצא רק על שפת הספל דיש הוכחה לטמאה ואינו בגדר חיישינן למיעוטא, אבל במצאה דם על שפת הספל וגם בתוך הספל ליכא הוכחה לטמאה דיתכן כשם שזינוק המ"ר מתחילתו לתוך הספל ואח"כ שותתו על שפת הספל כמו"כ הדם שבא עמהו זינוק ואח"כ שותתו, אבל לר"מ דחייש למיעוטא טמאה גם בכה"ג דכ"כ דליכא הוכחה לטהר יש לטמא.

סיכום: לרבי יוסי תמיד טהורה, ולר"מ טמאה בשותתת בין בעומדת בין ביושבת וכן ס"ל לרשב"א רק דמיקל יותר מרש"י דלרש"י במצאה דם על שפת הספל חוששין שלאחר שנגמרו המ"ר יצא הדם, ולרשב"א לר' יוסי ליכא למיחש למידי וכן דעת הרמב"ם. לתוס' בתרתי לטיבותא לכו"ע טהורה, ובתרת לריעותא לכו"ע טמאה, ובחדא לריעותא (עומדת ומזנקת, יושבת ושותתת) פליגי. להגה"מ כל כמה שהיא שותתת בין בעומדת ובין ביושבת לכו"ע טמאה ולא פליגי אלא בעומדת ומזנקת דלר"מ טמאה ולר"י טהורה. ולר"ן ר"מ חייש למיעוטא ור' יוסי לא חייש למיעוטא וס"ל דלעולם טהורה א"כ יש הוכחה לטמאותה ע"י שנמצא דם על שפת הספל. ויש לציין שדעת הר"ח (יד: תוד"ה ורבי יוסי) דגם ר' יוסי שטירה רק טהור משום נדה אבל ס"ל דטמאה מדרבנן משום כהן.

סימן קצא' (דין אשה שמצאה דם בהשתנה)

ביאור שיטת המחבר - המחבר העתיק לשון הרמב"ם (איסור"ב ה', יז') דכיון דק"ל כר' יוסי דלא חייש להדור מ"ר למקור ואייתי דם, לכן להלכה נקטינן "שהאשה שהשתנה מים ויצא דם עם מ"ר בין שהשתנה והיא עומדת בין שהשתנה והיא יושבת הרי"ז טהורה, ואפי' הרגשה גופה ונודעוזה אינה חוששת שהרגשת מ"ר היא זו". ומבואר להדיא דגם כשהאשה אומרת שהיא הרגשה דם או תולין לקולא, וכצד השני שפי' הכו"פ בביאור מה דאיתא בגמ' (נז:) "לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר היא" דר"ל שהיא אומרת שהרגשה ואנו תולין לקולא שטעתה בהרגשת מ"ר ובאמת היא לא הרגשה דם, והדם שיצא עם המ"ר בא ממכה פנימית. וצ"ב טובא דהלא פסק הרמב"ם לענין בדיקת עד (שם, ט', א') שבבדקה ומצאה דם אפי' לא הרגשה טמאה שחזקת הדם שבא בהרגשה, וא"כ מבואר שפי' הגמ' הני"ל כצד הראשון של הכו"פ שגם כשהיא אומרת שלא הרגשה או תולין לקולא לחומרא שהיא כן הרגשה, ונמצא לכאורה דפסקי הרמב"ם סתרי אהדדי, וכן תמה הפרי דעה (הקדמה, שער ה' ד"ה ומעתה).

והנה, לכאורה יש לתרץ בפשיטות שהסוגיא בדף נז: אזל אליבא דר"מ דס"ל דבעומדת חיישין להדור מ"ר למקור ואייתי דם, אבל לר' יוסי דק"ל כוונתה לעולם לא חיישין להדור מ"ר למקור וא"כ אין להסתפק כלל שמא דם זה הגיע מהמקור וממילא אין לחשוש שמא הרגשה וטעתה בהרגשת מ"ר, דהלא אין דרך דם נדה לצאת עם מ"ר כלל ולמה יש לחשוש שמא הרגשה. אמנם אינו כ"כ פשוט, דלא מצינו דפליגי ר' יוסי עם ר"מ בנקודה זו, דהיינו כשהיא אומרת שהרגשה אם אנו אומרים שלא הרגשה, דרך כשהיא אומרת שלא הרגשה הגם דס"ל לר"מ דמחמת החשש דהדור מ"ר למקור יש לחשוש שבאמת טעתה בהרגשת מ"ר, בזה ס"ל לר"י דליכא למיחש לזה, אבל כשהיא אומרת שהיא כן הרגשה מנלן דס"ל לר' יוסי דאנן אמרי' שבאמת היא לא הרגשה.

וע"ש בפרי דעה שרצה לחדש דהגם שהגמ' אמרה אותו לשון בג' אוקמיתות "לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר, עד, שמש היא", אבל לאו בחדא מחתא מחתניהו והגם שלענין עד בדיקה ופמש תלינן לחומרא דאפי' אמרה שלא הרגשה אנו אומרים שטעתה ושהיא כן הרגשה, אבל לענין מ"ר איפכא מסתברא דאפי' אמרה שהרגשה אנו תולין שלא הרגשה, וה"ט משום דאין דרך דם לבא עם מ"ר כלל (אבל חידוש הוא לחלק כן בדברי הגמ'). ואולי אפי' ג"כ דחלוק הרגשת מ"ר מהרגשת עד ושמש, דבעד ושמש כיון שהגורם של ההרגשה הוא ממש באו"מ של הרגשת פתיחת המקור לכן י"ל דמתחלפי אהדדי, אבל במ"ר כיון שאין המ"ר יוצאים מאותו מקום שהדם יוצאת אין לומר דמתחלפי ההרגשות א' עם השני.

סתירה בפסקי המחבר - לכאורה לפי מה שפסק המחבר כאן דק"ל כר' יוסי לענין אשה שהשתנה מים ומצאה דם עם מ"ר, א"כ ה"ה דק"ל כוונתה לענין בדקה בעד שאינו בדוק דטהורה לגמרי, דהלא בגמ' מבואר (יד:) דר' יוסי לטעמיה אזיל, וכשם שפסק לקולא באשה שעשתה צרכיה ומצאה דם ה"ה בבדקה בעד שאינו בדוק לה ומצאה עליו דם טהורה. אבל ע' בסימן קצ' סעיף ל' שפסק המחבר בבדקה בעד שאינו בדוק לה כמאן דס"ל דרך במצאה עד כגריס טהורה אבל ביותר מגריס טמאה, וכן יש להקשות על הרמב"ם והראב"ד שג"כ חילקו בהכי, וכבר תמה עליהם הר"ז והרשב"א. וע"ש בסעיף ל' מה שיתבאר בזה בעזה"י.

ביאור ה"ה הראשון של הרמ"א - הרמ"א הביא שיטת תוס' והרא"ש דבתרתי לטיבותא לכו"ע טהורה ובתרת לריעותא לכו"ע טמאה, ופליגי ר"מ ור"י בחדא לריעותא. וכיון דק"ל כר' יוסי, לכן רק בעומדת ושותתת טמאה אבל בשאר גווני טהורה. אמנם יל"ע דהלא כתבו תוס' (נט: ד"ה דלמא) דבכל מזנקת אחר שגמרה לזנק, המ"ר שותתתין, וא"כ בכל עומדת ומזנקת הו"ל לר"י לטמא מחמת השתיתתה לבסוף דאז הוי תרת לריעותא. ובאמת ע' בב"ח (ד"ה אבל) שנקט כן, ואפשר לפרש כן גם בדברי הרמ"א, אבל לכאורה מפורש ברא"ש דלא ס"ל כן דהלא כתב דשאלת הגמ' דדלמא בתר דתמו מיא ואייתי דם אתיא רק אליבא דר"מ, ולפמשי"כ הבי"ח גם לר' יוסי יש להקשות כן בעומדת. וצ"ל דשאלת הגמ' "דיושבת נמי וכו'" אתיא רק אליבא דר"מ, משא"כ בעומדת (ע"ש בב"ח).

ביאור ה"ה השני של הרמ"א - הרמ"א הביא שיטה הסוברת דביושבת אינה טהורה אלא במקלחת ונמצא הדם בתוך הספל אבל במקלחת ונמצא על שפת הספל טמאה, ובעומדת בכל ענין טמאה. ויל"ע מי הוא בעל שיטה זו. והנה, בסוגריים (שלא נכתבו ע"י הרמ"א עצמו) כתוב שמקור לשיטה זו הוא המרדכי, הגה"מ, תשובת הר"ן, ומהר"ם מרוטנברג. והוא תמוה, דהלא לדעת הגה"מ בשם מהר"ם הגם שביושבת לא פליגי ר"מ ור"י אבל בעומדת פליגי, וכיון דק"ל כר' יוסי א"כ איך אפי' דבעומדת בכל גווני טמאה. וכן הר"ן רק הוכיח דביושבת ויש הוכחה במה שהדם נמצא על שפת הספל מודה ר"י שהיא טמאה אבל לענין עומדת לא הזכיר כלל שמודה ר"י דטמאה בכל ענין.

והנה, לכאורה משמע דמש"כ לענין יושבת מקורו בהגה"מ דע"ש שכתב ממש כלשון הרמ"א, אבל מש"כ בעומדת דבכל גווני טמא הוא מרבינו חננאל דס"ל דגם לר' יוסי טהורה רק משום נדה אבל מ"מ טמאה משום כהן. ובאמת ע' בערוה"ש (סעיף טז') שהתלבט בדעת הרמ"א וכתב שהרכיב ב' שיטות ביחד, דביושבת נקט כהר"ם מרוטנברג ובעומדת כר"ח. אמנם ע"ש שכתב אח"כ דאולי מקור דברי הרמ"א אפי' לענין יושבת הוא מרבינו חננאל, ובאמת כן נקטו הבי"ח ושי"ך בדעת הרמ"א וכן נראה מבואר בגר"א שצ"ע על דעה זו "תוס' יד: ד"ה ר' יוסי. מיהו וכו'". והגם שלכאורה לדברי הר"ח גם ביושבת טמאה משום כהן בכל גווני, אבל י"ל דכיון דביושבת אפי' לר"מ טהורה לכן לר' יוסי טהורה לגמרי (וכ"כ הפרי דעה). ויש לציין דיש חומרא לר"י הראשון דבתרת לריעותא יש חשש דאורייתא.

להלכה כתב הרמ"א על ה"ה הזו "והכי נהג", והשי"ך האריך להוכיח דק"ל כר"ח מעיקר הדין. ונמצא דבעומדת תמיד טמאה משום טומאת כהן דרבנן, וכן ביושבת א"כ יש הוכחה שהיא טהורה. וכיון שטומאתה מדרבנן א"כ בפחות מגריס טהורה. אבל ע' בפרי דעה (ומובא בביאורים לבד"ה"ש ד"ה וי"א) דכיון דודאי יצא הדם מגופה אין להקל בפחות מגריס, וכן לענין דבר שאמקב"ט אין תולין לקולא כיון שיש בה דררא של דאורייתא ולמעשה תשי"ח. [ובדעת המחבר מבואר דבכל ענין יש להקל, אבל דנו האחרונים (ע' יביע אומר יו"ד ח"ו טו') אם סומכין על המחבר להקל בנדה החמורה].

ספל שאינו בדוק - ע' בסד"ט (קצ', סקצ"ג ד"ה וכן נראה) ובח"ד (סקצ"ד) שנקטו שכל הדין המובא כאן אינו אלא בספל הבדוק לה אבל בשאינו בדוק לה טהורה, ודעת הששה"ל דאין לתלות אלא עד כגריס, ולכאורה הכל לפי הענין (נקיין הבית, וכמות הדם שמצאה).

איש ואשה שהשתמשו בספל א' - איתא בגמ' דגם לר"מ טהורה כיון דיש ס"ס, והשי"ך כתב דזהו רק בנמצא הדם בתוך הספל, וביאר העצי לבונה דאם נמצא על שפת הספל אין להסתפק שהגיע מהאיש וא"כ ליכא אלא ספק א' וטמאה, אבל התוה"ש (סקצ"ג) השיג עליו דגם באיש אפשר שימצא על שפת הספל דלפעמים אינו מטיל מים למרחוק כ"כ. וכן ע' בערוה"ש (סעיף יח') שתמה על השי"ך דהחוש מוכיח להיפך דבסוף אחר הקילוח שותתים המ"ר לאט לאט בכל אדם.

וע' בבד"ה"ש (ביאורים ד"ה שם) שכתב דלכאורה גם בבי' נשים יש ס"ס. וכן ע"ש (ד"ה אבל) שהסתפק אם ד"יז רק בידוע שאיש הטיל לתוכו או דסגי בעומד לכך.

קינוח אחר הטלת מ"ר - הפ"ת לעיל (קפג', סקצ"א) הביא שיטת גדולי האחרונים (סד"ט, כו"פ, ח"ד) דבמצאה דם על עד הבדיקה טמאה מדאורייתא דלמא ארגשה, ואח"כ כתב "וכן סמוך להטלת מ"ר הוא ג"כ דאורייתא, חוות דעת" ולכאורה משמע דרך הח"ד חשש לדאורייתא בזה ולא הסד"ט וכו"פ

שהזכירו קודם לענין עד, וצ"ב מ"ש עד ממ"ר דהלא בשניהם מבואר בגמ' (נז:): דיש לחשוש שמא ארגשה. ובאמת להלכה האגר"מ (יו"ד ח"ד, יז, יג) וששה"ל (קצ, י, סק"ג) נקטו כח"ד דבמיהרה לקנח אחר הטלת מ"ר אם מצאה דם יש לחשוש שמא ארגשה וטמאה מדאורייתא. והנה, באמת צ"ע במש"כ הח"ד דבמצאה דם אחר הטלת מ"ר דהוי דאורייתא, דהלא בסימן זה מבואר דאין אף שיטה הסוברת כן. דהנה, שיטת המחבר שהוא דעת הרמב"ם (וכן נקטו הרמב"ן ורשב"א) דאפי' בהרגשה בשעת הטלת מ"ר ומצאה דם טהורה ולא חיישין לדם נדה כלל, ושיטת התוס' והרא"ש (שהביא הרמ"א ב"י"א הראשון) דכל שהיא יושבת לעולם טהורה ומדלא חילקו מבואר דהיינו אפי' כשהיא אומרת שהרגשה, ואפי' לפי ה"י"א השני שהוא שיטת הר"ח הגם דבעומדת תמיד יש לחשוש, אבל ביושבת ליכא למיחש אפי' יש הוכחה במה שנמצא הדם על שפת הספל, וגם בעומדת וגם ביושבת כשהיא טמאה אינה טמאה מדאורייתא אלא טומאת כתם דרבנן, באופן שנמצא דליכא אפי' ראשון אחד שפי' דחיישין מדאורייתא לדם הנמצא יחד עם מ"ר, וצ"ב מאי ס"ל לח"ד.

והביאור הוא שכל הנידון בסימן זה אינו אלא ביצא דם עם מ"ר כלשון המחבר, ובהו ס"ל לר' יוסי דלא חיישין להדור מ"ר למקור, ונחלקו הראשונים אם יש אופנים שכן חיישין לכה"פ מדרבנן. אבל באופן שאשה מצאה דם אחר הטלת מ"ר בקינוח על זה לא דברו כלל. דהנה, בודאי אם השתנה לחצי דקה ואח"כ המשיכה לשבת על האסלה לכמה דקות ולאחר שקמה מצאה דם, לכו"ע טמאה מדרבנן משום כתם, וה"ט שאנו אומרים שהדם הגיע אח"כ כרגיל, וגם א"צ לחשוש אולי יצאה בדיוק בשניה שגמרה לזנק והרגשה וטענתה בהרגשת מ"ר דלא שכיח הוא כדמבואר בתוס' (נט: ד"ה דלמא). אבל באופן שהיא יודעת שקנחה עצמה מיד אחר הטלת מ"ר בזמן שעדיין אפשר לטעות בהרגשת מ"ר, כשמצאה דם אנו יודעים בודאי מתי הדם הגיע (שאיין המקור נפתח ואין הדם יוצא בשעת הטלת מ"ר) וממילא יש לחשוש שמא טענתה בהרגשת מ"ר.

ולפי"ז צ"ב מאי ס"ל לשאר האחרונים שלא חששו לספק דאורייתא במצאה דם בקינוח אחר הטלת מ"ר. וע' בחזו"א (צ, א' ד"ה ג') שכתב "דממה שאמרו (סא:): דתקנת בנות ישראל בגדי צבעונין משמע דאין בהרגשת מ"ר משום נדה, דהא עד שיתביש הכתם מצוי הרגשת מ"ר ואם הרגשה הרגשת מ"ר יש כאן משם נדה ואין כאן טהרת צבעונים ומדסתמו הדבר משמע דלעולם הוא משום כתם אף בהרגשה המ"ר וכו'". ונמצא שהוכיח דלא חיישין להרגשת מ"ר אבל אכתי צ"ב מ"ש מעד ושמש דחיישין. ואפי' כפרי דעה הנ"ל דלא חיישין הדור מ"ר למקור אליבא דהילכתא וא"כ ליכא מקור להלכה דשייך להחליף בין הרגשת מ"ר והרגשת דם, אבל אכתי צ"ב דכיון שרואים דאליבא דר"מ דמתחלפי למה נאמר לר"י דלא מתחלפי. ואולי הביאור הוא כנ"ל שבשונה לעד ושמש, יציאת המ"ר אינו באו"מ כלל ולכן לא חששו שמא יתחלפו. ועוד י"ל כיון דא"א לדם לצאת בשעת עשיית מ"ר א"כ בהכרח שהרגשת המ"ר היתה בשעת הטלת מ"ר לפני שנפתח המקור להוציא הדם (בשונה מהרגשת עד ושמש שאפשר שיפתח המקור בזמן הבדיקה והתשמיש) ולכן ליכא למיחש דלמא טענתה, ועיי'.
היוצא לדינא במצאה דם בתוך האסלה - יש ג' אפשרויות. (א) שהגיע הדם בשעת הטלת מ"ר. (ב) שהגיע הדם מיד אחר מ"ר. (ג) שהגיע הדם מאוחר יותר.

בהגיע הדם בשעת הטלת מ"ר (כשקמה באמצע וכיוצא"ב) הסד"ט נקט דאין אנו בקיאים לחלק בין מקלחת ומזנקת ובין שפת הספל ותוך הספל וא"כ בכל ענין צריך למיחש לטומאה דרבנן. אבל מסתימת האחרונים משמע דלא חששו דאין אנו בקיאים ולכן רק במזנקת ונמצא על שפת הספל טמאה. ועוד בדרי"כ לא קמים באמצע וא"כ הדם שמצאה באסלה בפשטות יש לתלות שהגיע אח"כ כיון שאין דרך דם לצאת עם מ"ר בפרט כשאין ידוע לה שיש לה מכה, וגם אין צריך לחשוש שהגיע בדיוק ברגע שגמרה לזנק ושמה טענתה בהרגשה, אלא הוי כשאר כתם ובנמצא על מושב האסלה או שאר כל מקום טהורה דכיון דמחובר אינו מקב"ט. ובנמצא על המים נחלקו הפוסקים אם מקב"ט, אבל בנמצא על צואה מבואר בסד"ט (קצ, סקצ"ג ד"ה ואין להקשות) שאינו מקב"ט וכ"פ השב"ח (קצ, י, סק"ג) למעשה. ולענין נמצא על מ"ר כתב הסד"ט (שם) דמקב"ט אבל כמה פוסקים הקילו בזה (עיי' בששה"ל) ותש"ח. ובנמצא על קינוח כל שלא קנחה מיד יש לטהר.

קיצור הדינים המוזכרים ברמ"א: (א) אשה שמצאה דם במי רגליה במקרה הביא הרמ"א ב' שיטות (בנוסף לשיטת הרמב"ם שהביא במחבר דתמיד טהורה), ד"י"א דבתרתי לריעותא כשהיא עומדת ושותת טמאה, ו"י"א דבעומדת טמאה בכל ענין וביושבת טהורה בתרתי לטיבותא שמקלחת ונמצא הדם רק בתוך הספל ולא על שפת הספל. אבל בספל שאיש ואשה מטילין לתוכה טהורה בכל ענין (ד"ש ס"ס). **(ב) אשה שרגילה לראות דם במ"ר ויש לה כאב בשעת הטלת מ"ר** בזה ג"כ הביא ב' שיטות. י"א דודאי דם מכה היא וטהורה ואפי' מוצאת דם אח"כ בבדיקת עד, ו"י"א דאינה טהורה אפי' יש לה וסת ובדקת עצמה ג' פעמים בבדיקת המהרי"ל. **(ג) באין לה כאב** ואחר הטלת מ"ר בודקת עצמה בעד מוצאת דם, אם לא מצאה דם במ"ר טמאה, ואם מצאה במ"ר י"א דטמאה ו"י"א דטהורה. **(ד) ברגילה לראות דם במ"ר לפרקים** קובעת וסת לראיות אלו. **(ה) אם כשבודקת עצמה אחר הטלת מ"ר מוצאת בעד רק קרטין** אם נמצא כאלו גם במ"ר, ויש לה ראיות רגילות של דם ורק מוצאת החצץ אחר הטלת מ"ר, טהורה. **הארי"ן וינ"ד** - ע' בששה"ל שביאר "הארי"ן נקרא כיס השתן (bladder) ווינ"ד הוא רוח והיינו שמגיע ע"י רוח (צ"ב כוונתו), ומבואר באחרונים דסימני מחלה זו שמי רגליה אינם יוצאים בבת אחת אלא טיפות טיפות ועם כאבים, והוא בעיקר בחורף ולא בקיץ". ולדעת הרמ"א הגם שמחמירין לטמאות כל דם הנמצא עם מ"ר אפי' יושבת ומקלחת ונמצא בתוך הספל (כדעת ה"י"א השני הנ"ל), אבל באשה זו שמוצאת תמיד דם במ"ר וע"י כאב טהורה. ואפילו מוצאת רק אחר הטלת מ"ר מבואר בסד"ט (המובא בפ"ט סק"ג) דג"כ טהורה דכיון שרק אחרי הטלת מ"ר היא מוצאת הדם בודאי דם מכה הוא (ואפילו מצאה ע"י בדיקת עד באו"מ וכמוש"כ הח"ד סק"ו).

בדיקת מהרי"ל - אמנם, המהרי"ל החמיר באשה הנ"ל וכתב דאין להקל אלא ביש לה וס"ק, ובבדיקה ג' פעמים במוך בשעת הטלת מ"ר, ואז מותר שלא בשעת וסתה. וע' בש"ד (סק"ז) שהביא מהמהרי"ל דאפילו אין לה וסת קבוע אבל אם תמיד אינה רואה פחות מיד ימים אחר טבילתה וכדומה, ג"כ נחשב כיש לה וסת בהני יד יום. ויש לציון, דנמצא דסומכין על וסת התרוה"ד גם לענין שאר דינים ולא רק לענין בדיקות קודם תשמיש (וכן דייק האמרי ברוך מהמהרי"ל) ולפי"ז יש סמך גדול להקל באשה שאינה רואה פחות מלא יום שלא תצטרך לחוש לעונ"ב.

ויל"ע בתרתי. חדא, כמו שהקשה הש"ד דלמה לא מהני בדיקה זו גם להתירה בשעת וסתה דהלא ע"י הבדיקה יש בירור גמור שאין הדם מהמקור, שגם בשעת וסתה תבדוק בבדיקת המהרי"ל ותשתין תמיד במוך (כן ביאר הח"ד כוונת הש"ד). ועוד צ"ב כדקשה הנוב"י (ע' דגמ"ר) דלמה צריכה לבדוק ג' פעמים הלא בפעם א' סגי כיון שיש בירור גמור שאין הדם מהמקור. ולכאורה התשובה לבי' השאלות נמצאת כבר בהש"ד, דס"ל להמהרי"ל (והרמ"א) דאינה בדיקה מעלייתא, וכדביאר הח"ד (סק"ח) דיש לחשוש שהדם הגיע ממקורה אבל יצאה לחוץ דרך החורין וסדקין שבאו"מ ומה"ט לא נתלכלך המוך שהניחה בפנים, (ע' בגמ' ג. דמכוץ כוץ ויש מקום לדם לצאת). ויל"ע למה אין חוששין לזה בכל בדיקת מוך (בריש סי' קצו). אמנם דעת הנוב"י דהוי בדיקה מעלייתא (עיי' שביאר אופן הבדיקה שממלא כל המקום במוכוין) ורק צריכה לבדוק ג"פ כשאינה מוצאת דם כלל לא במוך ולא במ"ר דכיון דליכא הוכחה ברורה ממה שנמצא הדם במ"ר ולא על המוך לכן צריך ג' פעמים לעקר.

אגב, העירו כמה אחרונים (ערוה"ש, ואב"ז) דבע"כ הבין המהרי"ל דהחשש דהדור מ"ר למקור היינו דמייית דם ויצא הדם דרך המקור ולא דרך פי השתן, דאלי"ה ליכא ראייה ממה שנמצא המוך נקי.

קרטין - אם כשבודקת עצמה מוצאת קרטין (דם יבש כעין חול אדום) וגם נמצאה חצץ זו במ"ר ואשה זו יש לה וסת רגילה דהיינו שרואה דם ממש כשאר נשים, טהורה דא"י דם אלא חול שדרכו להוולד בכליות. בפשטות היינו מה שקורין היום אבן בכליות (kidney stones).

הלכה למעשה בזמנינו - כל הדינים האלו הם תוצאות ממה שלא היה אפשרות להם לברר אם יש לאשה מכה. אמנם כתבו פוסקי זמנינו דכהיום שיש אפשרות לברר ע"י בדיקת המ"ר במעבדה (ויתברר אם יש לה אבנים או UTI) ויש לסמוך ע"י וכדמבואר בששה"ל (סקט"ו), ולכן כתב הלבושי עז שבה"ז סימן זה אינו נוגע למעשה.

בענין דם חימוד (נדה סו).

איתא בגמ' (סו.) אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים, ובהמשך הגמ' מבואר דלא שנא גדולה ולא שנא קטנה דבשניהם איכא למיחש לדם חימוד. וצ"ב למה תקנו חז"ל להצריך ז"נ מחמת החשש חימוד גם כשלא מצאה דם כלל, דאפי' אם כלפי שמיא גליא ראתה אבל כיון שלא היתה בהרגשה אינה טמאה מן התורה, ונמצא שכל החשש אינו אלא ספק דרבנן ומ"ט גזרו. וע' ב"י (קצב', סק"א) שר"ל דבשעה שגזרו על הכתמים אסרו גם דם חימוד, ומשמע דר"ל שכשם שבכתמים שאינן אלא דרבנן כיון שלא הרגישה ואעפ"י גזרו על הספק (דהגם שיש דם לפנינו שמא הוא מעלמא) ה"ה בחימוד גזרו על הספק שמא ראתה (דהגם שאין דם לפנינו, אבל את"ל שחמדה בודאי הדם ממנה), אבל אכתי יש לחלק טובא כיון דבחימוד ליכא ריעותא לפנינו ומ"ט יש להסתפק.

ועוד אפי' את"ל שגזרו על דם חימוד כגזרו על כתמים, אבל ע' בלבושי עז שהקשה לשיטת המעיל צדקה דדם שיצא ודאי מגופה שלא בהרגשה אינו מטמאה בפחות מכגריס, דכיון דשכיחי מאכולת לא גזרו על פחות מכגריס כלל אפי' כשא"א לתלותו במאכולת, א"כ למהחששו לדם חימוד כלל, דהלא בראשונים משמע דחיישין שמא ראתה טיפת דם כחרדל ונאבדה, ולדעת המעיל צדקה אפי' ודאי ראתה טיפת דם כחרדל אינה טמאה. והנה, נחלקו הראשונים בביאור הא דצריכה ז"נ, האם דין אלו השבעה ימים שוין לדין ספירת ז"נ של זבה דעלמא, ומצינו בזה ד' שיטות. הר"ן הביא בשם י"א וכן הוא דעת הרא"ה (בדה"ב ה:): דאשה שתבעוה לינשא שוה לשאר נדה שראתה וצריכה הפסק טהרה ובדיקות תוך ז'. ולכאורה שיטה זו א"ש טפי דכל כמה שחוששין שמא נטמאה א"כ מהו המקום לחלק בינה לבין שאר נשים שראו. אמנם, רוב ראשונים לא פ"י כן להלכה. ודעת הראב"ד והרמב"ן דאינה צריכה הפס"ט כיון שאפי' ראתה בשעת התביעה בודאי הפסיקה מיד אח"כ ולכן אין טעם להצריך הפס"ט, אבל אכתי צריכה בדיקה תוך ז', לדעת הב"ח לכתחילה כל יום, ולב"י כיון שאשה זו אינה טמאה בודאי לכן לא חייבו אותה אלא כעיקרא דדינא דזבה דסגי בבדיקה א' תוך ז'. ועד"ז פ"י הרא"ש ג"כ דא"צ הפסק טהרה אבל צריכה בדיקה תוך ז' נקיים. אמנם, אינו נראה שפי' כהראב"ד והרמב"ן, דכתב הרא"ש דצריכה בדיקה כל ז' (ולב"י אפי' לכתחילה לא הצריך הרמב"ן בדיקה כל יום), וכן מדכתב דמה שהזכיר רבא בדבריו ז' נקיים אי"ז מחמת חומרא דרבי זירא דבימי רבא לא פשטא חומרת רבי זירא, אלא שבעה נקיים ר"ל שיהיו נקיים בבדיקה ולראב"ד ורמב"ן משמע דז"נ אלו הם אותן ז"נ דרבי זירא. אבל צ"ב כוונתו במש"כ שא"צ אלא שיהיו נקיים בבדיקה, דלענין מה שאני ז"נ אלו משאר ז' נקיים דעלמא.

ולכאורה צ"ל בדעת הרא"ש, וכן פ"י הכו"פ (קפג', סק"ב) סד"ט (סק"ו) ולחו"ש (סק"ו), דהא דבעינן להמתין ז' ימים אחר התביעה הוא משום דחיישין שמא ראתה ונעשה נדה וטמאה שבעה ימים, והא דבעינן שיהיו נקיים משום דאם מצאה דם אח"כ היא צריכה להתחיל ה' ימי נדה מחדש דאולי באמת לא ראתה בשעת התביעה. ונמצא שדומה דין זה למה שהתקין רבי בשדות הרואה יום א' תשב ששה והוא, דגם לרבי ששה ימים אלו צריכה להיות נקיים. והגם שבימי רבי לא הצריכו בדיקה כל יום מהששה נקיים אבל כאן דככל שמתקרבת לחתונה יותר לבה הומה ומשתאה לכן לכתחילה צריכה בדיקה כל יום לברר שבאמת לא ראתה.

אמנם, צ"ב דלפ"י דמהני בדיקה לברר אם ראתה מחמת החימוד, א"כ בתבעוה לינשא אמאי לא מהני בדיקה דיכולה לבדוק עצמה תיקף אחר התביעה ואם לא תמצא כלום תוכיח שלא ראתה כלל. והאמת היא שכן דעת הראב"ה (הובא בב"י) דמהני בדיקה מיד, אמנם שאר ראשונים לא ס"ל הכי, וכתבו המפרשים דיש להוכיח כדבריהם ממאי דבעי הגמ' ביומא (יח:): דאיך קאמרי רבנן מאן הוי ליומא הלא בתבעוה לינשא צריכה לישב ז' נקיים, ואם מועיל בדיקה מיד א"כ ל"ק מידי דר"ל שבדקו עצמן מיד אחר התביעה.

והנה, ע' בב"ח וט"ז (סק"ה) שפי' דהגם דס"ל להרא"ש דככל שמתקרבים לחתונה יותר לבה הומה אבל אפי' ביום האחרון לפני החתונה אין רמת החימוד מגיע לרמת החימוד העיקרי שהיתה בשעת התביעה, וע"ע בלחו"ש (סק"ו) שפי' עד"ז דידוע בחוש אשר השינוי הפתאומי יפעול הרבה באדם אבל ההעתק ממדרגה למדרגה לא יפעל כ"כ (ומשמע דהא"נ החימוד בז"נ יותר גדול אבל אינו פועל עליה כ"כ), ולכן בשעת התביעה כיון שהחימוד הוא כ"כ גדול לכן חיישין שאפי' בדקה מיד שמא כבר נפלה הטיפה לקרקע. ולכאורה מזה דלא מהני בדיקה (ולא עוד אלא כמה פוסקים צדדו דאפי' מוך דחוק ל"מ) מוכח שדיינינן חשש זה כודאי ראתה ואינו בגדר ספק, ובפרישה (סק"א) כתב דיש ריעותא לפנינו שמחמת חימוד ודאי ראתה, וכ"מ בלבוש. ואפ"ל בביאור המעיל צדקה, דהגם שר"ל גזרו על שתיהם באותו זמן אבל אכתי יש לחלק דרך בכתמים לא גזרו על דם פחות מכגריס כלל, וה"ט בדבר"י אינו ידוע שדם הכתם הוא מגופה ולכן בפחות מכגריס יש חשש מאכולת ולכן לא פלוג בתקנתם ואפי' בידוע שהדם ודאי מגופה לא גזרו עליו כלל כל כמה שהוא פחות מכגריס. משא"כ בחימוד כיון שאנו נוקטים שבכל תביעה יש דם, וידוע שמקור הדם הזה הוא מגופה לכן לא הקילו בפחות מכגריס.

אבל לפי"ז צ"ב בתרתי, חדא, דא"כ מהו זה דאיתא בגמ' דבתבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים, דלהנ"ל בדעת הרא"ש ליכא אלא ששה נקיים. ועו"ק דכהיום דק"ל כרבי זירא דכל אשה שראתה אפי' טיפת דם כחרדל יושבת עליה ז' נקיים, א"כ הו"ל לשנות הדין ולהצריך ז' ימים שלימים של נקיים, ואינו משמע מהרא"ש שיש איזושהו הבדל בין תחילת התקנה לזמנינו. ואפ"ל כמוש"כ הכו"פ (שם) דשבעה נקיים הוא לאו דוקא אלא דר"ל שבעה ימים ומתוכם ששה מהם צריכים להיות נקיים. אבל ע' בלחו"ש (שם ד"ה אד) שהעיר דלכאורה א"ל כן דהרא"ש עצמו כתב בתחילת דבריו דצריכה לישב ז' נקיים חוץ מן יום התביעה, ולכן חידש הלח"ש דחיישין שמא תראה דם חימוד בלילה או שמא תטבלו הכלה ביום חופתה ונדה צריכה טבילה לאחר שגמרו כל ה' ימים. אמנם, יש שרצו לפרש מש"כ הרא"ש בתחילת דבריו דצריכה ז' ימים חוץ מן יום התביעה, דכתב כן להלכה למעשה בזמנינו דק"ל כר"ז ולכן אין מחלקין בין דם לדם ותמיד צריכה ז"נ, אבל לא זו היתה עיקר תקנתם וכדביאר בהמשך דבריו. והנה, דעת הרשב"א (תוה"ב ו.) דא"צ לא הפס"ט ולא בדיקות תוך שבעה, וע"ש שתמה על הראב"ד והרמב"ן שחילקו בין הדבקים ואמרו שא"צ הפס"ט אבל צריכה בדיקה תוך ז', דאם אתה מחשיבה כודאי רואה תצטרך הפס"ט ואם אינה ודאי רואה אפי' בדיקות תוך ז' לא תצטרך. וצ"ב תמיהתו, דרק אמרו הראשונים דודאי הפסיק דמה, וכ"כ הרשב"א בעצמו, וא"כ דינה שוה לשאר זבה גדולה שהפסיקה בטהרה דאעפ"כ בעיא בדיקות תוך ז', וצ"ב מאי ס"ל להרשב"א.

ואולי אפשר לדחוק דגם דעת הרשב"א הוא כהרא"ש הנ"ל דאין ה' ימים שלאחר התביעה אלא מדין נדה וכדתיקן רבי בשדות ראתה יום א' תשב ששה והוא. דהנה, יליע לרבי איך ידעינן שהששה ימים הם נקיים וע"כ כיון דלא בעיא בדיקות צ"ל דיש לה הוכחה מדלא ארגשה, וה"ה כאן בדם חימוד סגי במה שלא הרגישה וכלשון הרשב"א "כל שלא הרגישה בדם תוך שבעה, נקיים קרינן להו".

אמנם אי"ז משמעות הרשב"א כלל, דכתב כמה פעמים דצריכה ז' נקיים אחר יום התביעה (הגם שיש לדחוק דכתב כן לדידך), ועוד דכתב דכיון שודאי הפסיקה ולכן א"צ הפסק טהרה אף אנו נאמר שהיא בחזקת טהרה כל שבעה. ומשמע דס"ל דדין ז"נ אלו כדין שאר נשים אחר גזירת רבי זירא, ורק כיון שודאי הפסיקה, ואין חוששין שכל שמתקרבת יותר לחתונה יותר לבה הומה ומשתאה, לכן אין טעם לבדוק תוך ז' ואעפ"כ אפשר לקרותם נקיים כיון שהם נקיים מהרגשה. וע' בסד"ט (סק"ב, ד"ה אלא דטובא) שכתב דס"ל לרשב"א דדין בדיקת ז"נ זבה אינו כדי להחשיב את היום כספור אלא כדי להחזיקה בחזקת טהרה (הגם שכבר עשתה הפס"ט), ולכן כל כמה שיודעים בודאי שהיא בחזקת טהרה, גם בדיקות א"צ.

אמנם אכתי צ"ב מ"ש מכתמים שג"כ אין האשה מוחזקת ברואה ודאית (ולכן אין תולין כתם בכתם כדאיתא בגמ' ס.) ואעפ"כ צריכה הפס"ט וז' נקיים. ואפ"ל דשאני כתמים דעל הצד שבאמת הדם ממנה יתכן שתראה יותר, אבל בדם חימוד ליכא חשש כלל שתראה יותר אחר התביעה הראשונה.

סימן קצב' (דיני כלה הנכנסת לחופה)

סעיף א'

מנהג שלא להראות שבוע קודם החופה - ראיתי בכמה מפוסקי זמנינו (ע' לבושי עז, עמ' שעא') שכתבו שטעם המנהג שלא נפגשים החתן וכלה בשבוע לפני החתונה דחששו להראות ששייך תביעה אף אחר התביעה הראשונה ואף אם תבדוק חששו שמא הוי כתביעה חדשה דל"מ בדיקה. אבל צ"ב דלכאורה אין החשש דם חימוד קשור לראית החתן, דהלא כתב החת"ס (פ"ת סק"א) דאין שום הכרח לומר דע"י הראיה יתחדש לה חמדה, והתם איירי בלא ראו ז"י כלל וכ"ש בזמנינו שכבר נפגשו לכה"פ פעם א' ובדרי"כ כמה פעמים (וכתב בששה"ל דנהגו להקל כוותיה, ואפי' למחמירין מועיל אם כבר ראתה תמונה), ובאמת כן ביאר הלבושי עז בעצמו דמה"ט ליכא חשש חימוד כשרואים החתן וכלה זה את זה בשעת החופה. וכנראה דאינו אלא סמך בעלמא, ובמקום הצורך נפגשים אפי' תוך שבוע זו.

חשש דם חימוד במסולקת דמים - המחבר כתב דבין בגדולה ובין בקטנה חוששין לדם חימוד וכדאיתא בגמ', והפ"ת (סק"ה) כתב דה"ה בזקנה חוששין (וכ"ש הוא מדין קטנה ע"ש) ובאמת כ"כ הרא"ה להדיא (בדק הבית ו.ו.), וכן במעוברת חוששין ואפי' במעוברת ממנו ולכאורה חידוש גדול הוא שהחמירו כ"כ בחשש זה (ואפי' כהמי נדה דמשום לא פלוג החמירו, אבל לכאורה אי"ז משמעות הגמ' דאיתא קטנה נמי מחמדה). ובזקנה שלא ידעה שצריכה לספור ז"י יל"ע אם סגי לה לבדוק פעם א' לפני החתונה, דהלא אפי' בלי הפס"ט ובדיקות כל יום מועיל מדינא, ולכאורה כן יוצא מהראב"ד שפי' שרק בדקה בת רב חביבא ביום האחרון (ולא ידעה כלל לפני"כ שצריכה לבדוק). והגם שבזמנינו נהגו לעשות הפס"ט ובדיקות בכל יום, אבל בפשטות אינו אלא מנהג בעלמא ואינו מעכב בדיעבד, כלשון הבי"ח ושי"ך שכתבו 'ומיהו אפי' לא בדקה אלא פעם א' תוך ז' סגי' (אבל נחלקו בזה הפוסקים).

כשיש לה מוך בשעת תביעה - הראשונים כתבו דאפי' בדקה עצמה מיד אחר התביעה ולא מצאה כלום עדיין אסורה, ודייק הח"ד (סק"א) דמשמע דאם בדקה בשעת התביעה ממש כגון שהיתה לה מוך, אה"י סומכין על זה וא"צ ז"י. ובששה"ל (סק"ד) ובדה"ש (ביאורים ד"ה ואפי') העירו דהלא הח"ד עצמו (קצא', סק"ח) כתב דבדיקת מהר"ל אינו בדיקה מעלייתא דשמא ירדה דם דרך החו"ס ולא נגע במוך (וכ"ש דלא מהני מה שלבושה בגד תחתון), וצ"ל דכאן איירי שממלאה כל אותו מקום במוך דחוק. אמנם, להלכה כמה מפוסקי זמנינו כתבו דמסתמת המחבר אינו משמע כן, ואולי יש לדחות דדיבר המחבר בהווה שאינו מצוי שיהיה לה מוך בפנים ואין הדרך לומר לה להכניס מוך לפני התביעה. ולולא דמסתפינא לכה"פ בשעה"ד יש להקל כח"ד דהבו דלא להוסיף עלה, וע'.

כלה שאינה יודעת טעם ביאה - בזמנינו מצוי שכלה אינה יודעת ענין ביאה כלל ורק כמה ימים לפני החתונה מודיעים לה, ויל"ע אם אחר שהודיעו לה צריכה למנות ז"י מחדש. והיה אפי' דתלוי במחלוקת אחרונים בביאור הא דלא חששו תמר ורות לדם חימוד, דלדעת ה"י (סק"א) דכל כמה שהיא עמו במטה ליכא חשש חימוד (דכנראה שהחימוד מגיע מהצפיה - antipation) א"כ בנידו"ד צריכה לספור מחדש, משא"כ את"ל כח"ד (שם) דהחימוד הוא לנישואין א"כ אי"צ ז"י מחדש. אמנם אפי' לח"ד, יש שהבינו שהחימוד הוא לא לסתם ביאה אלא לביאה של נישואין, וכ"כ בששה"ל (סק"ב) דמ"מ צריך שתדע ענין הביאה וכשיש כלה שאפשר שאינה יודעת ענין ביאה כלל צריך להודיע לה על מה סופרים הז"י, וע"ש דבלא הודיעה צ"ע לדינא אם מקרי תביעה לנישואין.

אמנם לכאורה אי"ז משמעות הח"ד דהלא כתב דאחר שהחתונה א"צ לבדוק כלל הגם שלא בעלה, וי"ל. ואגב, יש לציין למש"כ הפרי דעה (טורי כסף סק"א) שאדרבה גס לט"ז הכוונה לביאת נישואין דהלא בתמר ורות היה מעשה יבום דקונה בביאה אפי' בשוגג. ובאמת צ"ב טובא דרות למעשה לא נשאה ביום שאח"כ ונבעלה לבועז באותה לילה דהלא נפטר ביום אח"כ (שו"מ שמחמת קושיא זו הכריח ההפלאה כתי' הראשון של ה"י שלא היה התקנה בעת ההיא). והגם שלכתחילה בודאי עדיף (מכמה טעמים) להודיע הכלה לפני הז"י, אבל נראה דלמעשה דמיקילין בזה גס אם לא הודיעה (ובמצאות בדרי"כ כלה כזו פורחת מהבעילת מצוה יותר ממה שחומדת אותה). ועוד סמך להקל אפי' ממה שנראה דעת רוב הפוסקים להקל בכלה שעתים חלים ועתים שוטה אם ספרה בעת שטוטה (ע' ברכי יוסף), ולכאורה נידו"ד לא גרע מזה.

ויש עוד כמה נ"מ בין ה"י וח"ד, למשל באשה הנשאת למי שאין לו גבורת אנשים, וע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה תבעה, שהביא מחלוקת בזה), וגם בנבעלה כבר ואח"כ הסכימו להתחתן עמו דיש חימוד דנישואין אבל לכאורה אין חימוד דביאה, אמנם כנ"ל הפ"ת הביא מהמקום שמואל דפשיטא דאפי' נתעברה ממנו חייבת בז"י וגם אין לומר דכיון שבא עליה כ"פ אינה מחמדה דהלא במחזיר גרושתו חיישין (כדלקמן סעי' ה'), וע"ש בתוה"ש דאפי' אם היא מעוברת). והוא חידוש גדול שהחמירו הגם שלא ראתה הגם שבדקה והגם שהיא מסולקת וכבר נבעלה לו כ"פ. והאמת היא שיש מקילין במחזיר גרושתו כשהיא מעוברת (ע' סד"ט סק"ד).

ויש בזה נ"מ מצויה בזוג שחיו חיי אישות בלי חופה וקידושין ואח"כ חזרו בתשובה (גם באופן שהיא מעוברת) אבל לכאורה בין כך האשה שחזרו בתשובה צריכה ז"י מחשש נדה, וכמו כל אשה שנשאת בזמנינו שלא טבלה מחמת נדותה שצריכה הפס"ט וז"י. וע' במחמ"ש (סק"ב) ותוה"ש (סק"ג) דכראה זהו מקור המנהג שהביא השי"ך מהמהרש"ל שבזמנינו נוהגות להפסיק בטורה ולבדוק כל יום, כיון שרוב נשים בזמנינו מתחתנות אחר שכבר ראו דם נדה. **ולהלכה**, ע' בדגמ"ר וכי"פ שהביאו ראיה לט"ז דבעמו במטה א"צ ז"י מתו"ס (ביומא יח): שפירשו דהודיעו לנשים שרק היו מיחדים אותן עם הרבנן ולכן לא חימוד כלל, והיה נחשב בסלו דהיו יכולין לבא עליהן אם ירצו, וצ"ב דמדי שרצו לבא עליהן יצטרכו ז"י וע"כ דכיון שהיו עמו במטה ליכא חשש חימוד. אמנם, לכאורה ד"ז תלוי במחלוקת ראשונים וכמושי"ט (סק"ב), דדעת הרא"ה דל"ש תביעה בלי קידושין, והרשב"א השיג דא"כ בטלת קידושי ביאה, ולכאורה להט"ז ל"ק כלל דכיון שהוא עמו במטה ליכא חשש חימוד. והנה, המחבר (סעי' ב') פסק כהרשב"א דגם בלי קידושין שייך תביעה ודלא כרא"ה, אבל נראה שאין הדינים תלויים א' בשני דאפשר דשייך תביעה לפני הקידושין אבל אכתי יש היתר בעמו במטה.

סעיף ב'

ממתי אשה חומדת בזמנינו - יל"ע בזה"ז שאין עושים שְכר, מתי הוא הזמן שאח"כ אפשר כבר לספור ז"י, וכנראה שתלוי במתי היא סומכת דעת שאכן הנישואין יצאו לפועל, ומסברא הייתי אומר דהיינו כששלחו הזמנות, אבל ראיתי ש"י"א שהוא מזמן שהוציאו הוצאות לחתונה (על האולם וכדומה) ובדומה לרמי שערי באסינתא. ויש בזה נ"מ לענין זקנה שאינה סופרת ז"י משום נדות.

בדיקות אחר הטבילה לפני הבעילת מצוה - הרמ"א כתב דלכתחילה יש לסמוך הטבילה לבעילה בכל מה דאפשר, ואין להרחיק הטבילה יותר מדי ימים (וכתב הסד"ט דודאי לא התחתנו בליל ד' אלא בער"ש) ואם תרחיק יותר אז צריכה לבדוק כל יום אחר הטבילה עד הבעילה. והא דא"צ לבדוק בהרחיקה פחות מדי ימים לא ביאר הרמ"א אבל הלבוש ביאר שכיון שבימים שבינתיים מתעסקין עמה בחתונתה לא חיישין לתאות חימוד באלו הימים (וצ"ב למה, ולכאורה איפכא מסתברא. וגם יל"ע בזמנינו דמצוי שכבר גמרו כל ההכנות לפני"כ). אבל הבי"ח השיג וס"ל דאף בטבלה תוך ד' ימים תבדוק כל יום עד החופה, וכ"פ החכ"א (קטו', ג') והביאום הבדה"ש (סקכ"ח) וכתב "לכן אשה הטובלת לדוגמא אור ליום ב' והבעילה תהיה אור ליום ג' צריכה לבדוק עצמה ביום ב' וראוי להזהיר הכלות ע"ז שכמדומה שאין יודעות מזה". ומצוי בזה"ז שטובלות כמה ימים לפני החתונה (למשל בליל ששי או בער"ש כשמתחתנים ביום א'). אבל ראיתי בשם הגרי"ב (קונטרס זרע שמואל) דלמעשה נהגו להקל (כדעת המחבר שפסק כרשב"א, וכרמ"א שלמעשה הקיל תוך ד' ימים), ודברתי עם כמה אנשים בעניי"ז וי"א שצריכה בדיקה וי"א שרק עד החתונה, וי"א שא"צ כלל, ותשי"ח.

עבר ז' אחר הטבילה קודם הבעילת מצוה - נחלקו האחרונים בדיעבד בעברו ז' ימים אחר הטבילה לפני הבעילה אם מהני אפי' לא בדקה כלל, לכאורה מהרמ"א משמע דלא מהני שכתב דבדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם א' תוך ז', אמנם יש לדחות דכוונתו לבדיקה תוך ז' קניי ולא הז' ימים שלאחר הטבילה, ובאמת דעת הכו"פ (סק"ב) ח"ד (סק"ד) להקל בזה, וע' בששה"ל (ט"ז סק"ה) דהדעת נוטה כח"ד והפלי' להקל שעלו לה הז"י.

בעילת מצוה ביום - הפ"ת (סק"ד) הביא משו"ת אבן השם שאין לחתן לבעול ביום, וע"ש שביאר ע"פ עיקר תקנת חז"ל לבעול בליל רביעי משום אקרורי דעתא, וכן מחשש שמא תטבול ביום ז' ותשמש ותראה ותסתור, וכן יש לגדור גדרים (צ"ב כוונתו), ולמעשה נראה שהפ"ת הכריע כהנובי"י שאין חשש בזה (אבל בודאי אסור אם אותו יום הוא יום ז' לספירתה) ומצוי הוא בזמנינו שעושים חופה מוקדם בצהריים, ולפי"ז מותר לבעול בבית אפל.

סעיף ג'

נדחו הנשואין - ע' בב"י דהיכא שנדחו הנשואין נחלקו הפוסקים אם צריכה לספור ז' נקיים מחדש, והמחבר פסק דצריכה לחזור ולישב ז"נ והרמ"א הוסיף דאפי' בדקה עצמה תמיד בימים שבינתיים לא מהני. והנה בטעמא דהא מילתא נחלקו האחרונים, דע' בש"ך (סק"ו) שהביא מש"כ הב"ח דרך היכא שדחו הנשואין בסתם ולא הסכימו על איזה זמן יהיו בזה חיישינן דלמא לא אסקה אדעתה שתהא נזהרת יפה בבדיקתה, אבל אם הדחייה והקביעות לזמן השני הכל היה באותו מעמד (לאו דוקא, אלא ר"ל שלא עבר זמן חיוב בדיקה בינתיים וכמוש"כ הב"ח בתשובותיו) א"צ ז' נקיים מחדש. וע' בגליון מהרש"א שתמה דכיון דק"ל דסגי בבדיקה א' תוך ז' א"כ אפי' אם היו כמה ימים בין הדחייה והקביעות א"צ ז"נ מחדש, דמה בכך שלא אסקה אדעתא לזוהר דהלא בבדיקה א' תוך ז' סגי, וא"כ אפי' אם היא לא בדקה כלל באלו הימים שבינתיים ג"כ א"צ ז"נ מחדש.

וע' בסד"ט (סק"י) שכתב דהמשאת בנימין (המובא בש"ך סק"ז) ביאר בע"א הא דצריכה ז"נ מחדש כשדחו הנשואין, דה"ט משום דאיכא חימוד חדש. ואיכא בזה קולא וחומרא, קולא דאפי' היה כמה ימים בין הדחייה והקביעות זמן החדש אבל כל שלא התיאשה ליכא חימוד חדש, וחומרא דאפי' הדחייה והקביעות לזמן השני הכל באותו מעמד אם התיאשה לגמרי מהנשואין צריכה ז"נ מחדש. אמנם, כתב הסד"ט דנראה דדעת המחבר ורמ"א כהב"ח דהחשש הוא שמא לא בדקה יפה. וצ"ל דאע"ג שעומדת בדחוי אפי"ה לא אבדה חמדתה ומצפה שיהא דיחוי כזה חוזר ונראה, ומ"מ מספיקא לא בדקה שפיר. ואע"ג דאפי' לא בדקה אלא פעם א' תוך ז' סגי, שאני התם דכיון שהיא יושבת תוך הז"נ רמיא אנפשה ומסקי אדעתה טובא אם הרגישה, משא"כ כשדחו הנשואין לא מסקה אדעתא טובא ודלמא מחמדה ולא בדקה יפה (וחידוש הוא דלפום ריהטא הוא תרתי דסתרי, דאם חיישינן שלא בדקה יפה א"כ ע"כ התיאשה מהנשואין וא"כ ליכא חשש דם חימוד באותן הימים וליכא חסרון במה שלא בדקה), ונראה דהכי ק"ל להלכה.

ולמעשה, בזה"ז אחר ששלחו ההזמנות אינו מצוי שידחו הנשואין לזמן בלתי מוגבל, אבל בארץ ישראל אינו נדיר שידחו הנשואין בגלל שפשוט אין מספיק כסף להתחתן, וכן אמר לי אברך א' שלפני כמה חדשים א' נכנס לבית הכנסת לאסוף כסף עם הזמנה ואמר שכבר נדחה החתונה בגלל חוסר אמצעים. ויל"ע אם ככה"ג צריכה לישב ז"נ מחדש. והאמת היא שבפשוט תגיע וסתה עוד פעם לפני המועד החדש ולכן אין נ"מ בדבר, אבל אכתי יל"ע באופן שהיא ממשיכה לקחת כדורים למניעת הוסת. ולכאורה כיון שלא היה זמן שחששו שלא יתחתנו א' עם השני ורק מחכים עד שיאסוף כסף, לכאורה א"צ ז"נ מחדש לכובע דליכא חימוד חדש וגם אסקה אדעתא. אמנם, הפ"ת (סק"ו) הביא מהח"ד (סק"ה) דאם דחו הנשואין באופן שיצטרכו למרמי שערי מאסירתא מחדש צריכה ז' נקיים, וכ"פ הערה"ש (סעי' יב) דני"ל פשוט דאם קבעו זמן חרוק כמו לחדש ימים דודאי בכל ענין בטלו הקודמים וצריכה מחדש נקיים וטבילה. ויל"ע אם מה שהם צריכים למצוא אולם חדש או לשלוח הזמנות חדשות מחייב ז"נ מחדש.

וראיתי בשם הגרי"ב (קונטרס זרע שמואל) שכשיש מזג אויר סוער (או הפגנות!) באופן שאינם יכולים להגיע להתחתן, ואינם מוצאים אולם פנוי בימים הקרובים וצריכים לדחות הנשואין לזמן בלתי מוגבל חיישינן לדם חימוד, ולכן עושים הערמה ואומרים לכלה מיד שמצאו אולם פנוי ליום מסוים כדי שלא תסיח דעתה מהז"נ, ואח"כ כשבאמת מוצאים אולם אומרים לה שהחליפו אולמות, וליכא למיחש למיד.

החליפו חתן בשעת החתונה - י ש מעשה ידוע שערכו חופה והחתן חזר בו ולא רצה להתחתן, וכמדומני שהגרי"ח זונפלד זצ"ל הבטיח למי שיסכים להתחתן עם הכלה שיזכו לדורות ישרים ובחור א' הסכים ועשו החופה מיד, ולפי המבואר בסעיף זה צ"ל שהיה חופת נדה דהלא הסכמת כל הפוסקים דבאופן שהחליפו החתן היא צריכה ז' נקיים מחדש (הגם שנראה קצת כחידוש כיון שהחימוד הוא להביאה מהו הנ"מ שיש חתן חדש, אבל ע' בפ"ת סק"ו שהביא מהחת"ס דאין היצה"ר מתגרה מגוף זה לגוף זה). ואולי יש להקל כהח"ד שהתיר ביש לה מוך ויגידו לה להכניס מוך על הצד שמישהו יסכים.

נאנס החתן ולא הגיע לחופה - נ נחלקו האחרונים (הט"ז ומ"ב) היכא שלא הגיע החתן בזמן המיועד האם צריכה ז"נ מחדש, ונראה פשוט בזמנינו שאם החתן לא הגיע ולא התקשר לומר שהיה איזה אונס, בודאי אינו מעוניין להתחתן ואיכא היסח הדעת, וכן מבואר בששה"ל (ט"ז סק"ו).

סעיף ד'

עבר וכנסה תוך זמן זה - צ"ב מהו לשון עבר וכנסה שכתבו הטוש"ע (ומקורו בתוה"ב הקצר) דאיזה איסור יש להתחתן לפני שספרה ז"נ, ולכאורה אין לומר שהמחבר פסק כהרמב"ם דחופה שאינה ראויה לביאה לאו חופה היא, חדא דמקור לשון זה הוא מהטור והרשב"א דלא ס"ל כן, ועוד שהמחבר עצמו באבן העזר (סא', ב') רק כתב **"כשר הדבר** שלא תנשא עד שתטהר" ומבואר דליכא איסור בדבר. וע' בדגול מרובה תנינא שכתב דאפי' החולקים על הרמב"ם לענין חופת נדה, מודו לענין דם חימוד דאסור לכונוס לפני שתטהר עצמה דכיון דקילא להו דאינו אלא גזירת חז"ל חיישינן שמא יחפשו זמן שלא יהיו השומרים נמצאים. אמנם ע"ש שכתב דלהלכה למעשה נראה להקל דמבואר בראב"ן שאינו אלא עצה טובה שתהיה טהורה בלילה ראשונה אבל אם רצה לישא ותספור ז"נ רשאי ודאי הראב"ן לסמוך עליו.

לקיחת כדורים - ע' בששה"ל (סק"א) דיש כלות הלוקחות כדורים לאיחור הוסת כדי למנוע חפת נדה אמנם כדורים אלו גורמים הרבה פעמים לשיבושים ולכתחילה אין לסתם אשה לקחתם, ולכן לא תקדים לקחם אלא שאחרי הוסת האחרון שלפני החופה יבדקו את המצב לפי תאריכי וסתה אם יש חשש חופת נדה יטלו כדורים, ובכ"ז יש להוועץ עם מורה הוראה. וכמדומני שרוב כלות בזמנינו לוקחות כדורים ואפי' אם לפי התאריכים הכל יסתדר אבל יתכן בגלל החימוד או הלחץ תקדים לראות, וכן אם לא יצליחו לכמה ימים יתכן שתגיע וסתה ויהיו אסורים ביחוד. ושמעתי מת"ח א' שהאבא שלו (רב מפורסם) יחד עם רופא א' עשו תוכנית שבלע"ה אף פעם לא היו לכלה בעיות (וכל הזמן משפרים איכות הכדורים).

חתן שפירסה כלתו נדה - באופן שפירסה נדה לפני החופה מתירים לשים הטבעת על אצבעה, ולא עוד אלא יש מתירין ג"כ להעביר לה הכתובה, ובפשוט ד"ז תלוי במחלוקת ראשונים בטעם הרחקות בנדה וכמו שנראה בעזה"י בס"י קצה'.

ובפרסה נדה אחר החופה קודם שבא עליה הם אסורים ביחוד. אמנם אינו ברור מה נכלל בבא עליה, ונחלקו בזה הפוסקים. לדעת הרבה פוסקים (וכן הביא החו"ש מהחזו"א) א"צ ביאה גמורה אלא סגי בהעראה, ובששה"ל (סק"ג) חשש לכתחילה למחמירין והוסיף דבהעראה רק באבר מת לכו"ע אינו כלום, וכמדומני שבארצה"ב מקילין כל כמה שהיה נשיקת אבר ויש שהקילו אפי' נשיקת אבר באבר מת. ושמעתי לאחרונה שחתן א' לא הצליח בלילה הראשונה ובליל שבת פרסה אשתו נדה והלך לשאול רב אם מותר לו לישון באותו בית עם כלתו, והרב אמר לו שמותר כיון שכבר היה קירוב בשר. וצ"ב דלכאורה לא מצינו א' שהקיל בזה. אמנם שוב הראו לי מש"כ החשב האפוד להקל בזה כדלהלן.

לא בעל כמה ימים ואח"כ פירסה נדה - התורה"ד כתב דבשהה עמה כמה לילות ולא בא עליה ואח"כ פירסה נדה מותרים להתייחד אבל המחמיר תע"ב, והנה הרמ"א העתיק דבריו אבל לא כתב כמה לילות, רק כתב אם היתה טהורה כשנשאה ולא בא עליה ופירסה נדה, ויל"ע מהו הגבול בד"ז דמה הדין אם היה להם שתיים ולא בא עליה. אמנם דעת הט"ז דבזה הם אסורים מעיקר הדין, וע' בששה"ל (ט"ז סק"ז) דלהלכה העיקר כהט"ז שאסור מעיקר דדינא, וע"ע בבד"ה"ש (סק"ק) שג"כ נקט כהט"ז. ואפי' אם נקיל כהרמ"א אבל באופן שלא הצליח לבעול גם אם היה קירוב בשר לכאורה אין להוכיח שאין יצור תוקפו. אמנם ע' בחשב האפוד (ב', קמו') שנקט דמש"כ התורה"ד שלא בעל כמה לילות אין הכוונה שלא בעל סתם דאטו בשופטני עסקינן אלא דאיירי גם באופן שלא היה לו גבורת אנשים וכיון שהיה קירוב בשר סגי.

ולכאורה חידוש גדול הוא דע"ז לא תקיף יצריה, והאמת היא שגם בנשיקת אבר נראה דחידוש הוא ובפרט אם לא הזריע וכ"ש כשהיה בלא קישוי כלל. אמנם ע' במשמרת הטהרה (טו', הערה לח') שהביא מהגרש"א והגרש"א דאם ניסו כמה פעמים ולא הצליחו אלא בנשיקת אבר יש להקל לומר דלא תקיף יצריה ויש משום כבוד הבריות אך כיון דריהטת ההלכה משמע להחמיר לכן יש לעשות לצאת יד"ח המחמירין וישנו בחדרים נפרדים והמפתח בידה (ע' בשעה"צ (רלט', סק"יז) לענין הישן יחידי בבית דמשמע דזה לא מקרי יחוד).

שמירה בכלה שפרסה נדה - נחלקו הראשונים במה דאיתא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין האנשים אם ר"ל ד' שומרים או דסגי בב' שומרים (ואו או קתני). ועי' בשב"ל (סק"י) דמשי"כ הרמ"א דיי"א דאם ישנים בב' חדרים א"צ שומר הכוונה לב' בתים ולא ב' חדרים בתוך בית א' (וב' חדרים במלון מקרי ב' בתים לעניינן). אבל להלכה כתב הרמ"א שהמנהג שלוקחים קטן וקטנה בלילה ושומר א' ביום, ועי"ש בשב"ל (סק"י) דכן ההלכה והמנהג, והוסיף דלצורך אפשר להקל בשומר א' וגם סוגרת הדלת מבפנים. ולפעמים החתן והכלה ישנים בבית של אחרים בב' חדרים נפרדים, ולפעמים הורי הכלה ישנים ביחד בבית ומשאירין הדלתות של ב' החדרים פתוחות (דכנראה דא"צ "בין האנשים" ממש אלא בקרוב להם) וכן ראיתי בשם הגרי"ב (שם).

סעיף ה'

הקדומו הנשואין - ה"ט"ז (סק"ח) הביא מעשה באלמנה א' שספרה ז' נקיים לפני שידעה בודאי זמן החתונה ופסק ה"ט"ז שעשתה שלא כדין. וצ"ל כמוש"כ הפרד"ר שעדיין לא רמו שערי באסינא דאל"ה מועיל הז"נ הגם שהקדומו החתונה וכמוש"כ ה"ט"ז בעצמו לעיל (סק"ג).

זוג שנתגירו - שמעתי שלפני כמה שבועות בארצה"ב היה זוג א' שנתגירו, ורצו לעשות חופה באותו יום לאחר שנתגירו ולבסוף נקבע ליומיים אח"כ, ויל"ע דגם אם לא פרסה נדה בינתיים אבל לכאורה היא צריכה ז"נ מחשש חימוד. ועי' בגדמ"ר (רסט', ט') שכתב דרך במחזיר גרושתו צריך ז"נ דכבר נתיאשה מהנשואין אבל בגירות הגם שצריכים לפרוש זה מזה לגי' חדשים משום הבחנה, אבל כיון שהפרישה מתחילה היתה ע"ד להחזירה אין כאן חימוד חדש. אמנם כנראה דהוא איירי באופן שהפרישה היתה אחר הגירות, דאילו בנידו"ד גם אם ראתה דם חימוד בגיותה לכאורה א"צ לספור ז"נ.

בענין דם בתולים (נדה סה):

קתני במתני' (סד): תינוקות שלא הגיע זמנה לראות וניסת בש"א נותנין לה ארבע לילות ובה"א עד שתחיה המכה. וצ"ב מ"ט דב"ש דאין נותנים לה עד שתחיה המכה דהלא קי"ל (סו). ברואה מחמת תשמיש דאם יש לה מכה תולה במכתה. ובאמת כן יש להקשות גם על ב"ה, מ"ט נערה אין נותנין לה עד שתחיה המכה ובפרט נערה שלא ראתה כלל. ועי' במשנה אחרונה שכתב דה"נ ב"ש דפליגי החמירו מדרבנן כיון דבעילה זו לכל מסורה ואין הכל יודעין להבחין בין הגיע זמנה ללא הגיע זמנה ובין ראתה ללא ראתה, ולכן ב"ש גזרו לא הגיע זמנה אטו הגיע זמנה ולא ראתה אטו ראתה. אמנם, אכתי יל"ע מהו השיעור של ד' לילות שהתירו, וכן מ"ט דבית הלל דבנערה אין לה עד שתחיה המכה.

ועי' בר"ן בשבועות (ד). שביאר דכיון שהגיע לימי הנעורים אין פתחה צר כל כך ומסתמא בארבע לילות חיתה המכה, ובבוגרת כיון שנתמעטו בתוליה הלכך ודאי בלילה א' כלו כולם. אבל עדיין צ"ב מ"ש דבנערה שראתה אין לה אלא לילה א', דאם בלא ראתה אמרי' דלא חיתה המכה עד ד' לילות מ"ש דבראתה לא אמרי' הכי. ועוד איך קבעו שבד' לילות מסתמא חיתה המכה בין בעלה עשרים פעמים או ד' פעמים, ובפרט למה תלו ד"ז במספר ימים כיון דיש סימנים לדעת אם חיתה המכה, או כל זמן שלא פסקה מחמת תשמיש לדעת שמואל או כל זמן שנוחרת לדעת רב.

ולכאורה מבואר דככל שגודלת הבת יותר, יותר יש לחשוש לדם נדה ולכן מחמירין גם קודם שחיתה המכה. ובאמת כן הוא להדיא בר"ן (שם) דבנערה שראתה אין לה אלא לילה א', דכיון שדמים מצויין בה אין נותנים לה אלא אותה לילה בלבד. אבל, סו"ס צ"ב כנ"ל דהלא באשה שראתה מ"ט גם אם היא רואה וסתה כבר עשרים שנה תולין דמה בדם מכתה, ומ"ש בבתולה דלא אמרי' הכי.

והנה, כע"ז כבר העיר הרא"ש (סי' א') על מה דקי"ל להלכה כהא דחזרו ונמנו (סה): דבועל בעילת מצוה ופורש, והקשו הראשונים מ"ט החמירו רבותינו האחרונים יותר מהזמנים שנקבעו במתני', וכתב הרא"ש דאין לומר משום דחיישין שמא נתערב דם נדה עם הדם בתולים דלמה נחוש בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות ועוד דאפי' אשה שהוחזקה להיות רמ"ת אם יש לה מכה תולה במכתה ולא חיישין שמא יצא דם המקור עם דם מכתה (יל"ע אמאי לא, דלכאורה ספק דאורייתא היא שמא טעתה בהרגשה בשעת תשמיש. ועי' בט"ז קצ' סק"ג, ובח"ד שם סק"ז).

ולכן פ"י הרא"ש דטעם החומרא כנ"ל משום דבעילת מצוה לכל מסורה ואין הכל בקיאין בחילוקי הדינים שיש בין הגיע זמנה ללא הגיע זמנה ובין ראתה ללא ראתה ועוד משום דחתן יצרו תוקפו (לכאורה ר"ל דגם היודע חילוקי הדינים אבל כיון שיצרו תוקפו יורה היתר דאם נערה שלא ראתה יש לה ד' לילות ע"כ לא חיתה המכה לפני"כ וא"כ גם בראתה יש להקל עד ד' לילות, וכיוצא ב), ולכן הסכימו רבותינו להשוות כולן וליתן להם דין חומרא שבחומרות דהיינו בוגרת שראתה דנותנים לה בעילת מצוה, וכ"ז בראתה דם אבל בלא ראתה דם כלל למה היא אסורה אחר בעילת מצוה ע"כ משום דחיישין שמא היה טיפת דם (לכאורה ר"ל דם בתולים, דלדם נדה לא חיישין וכנ"ל) ונאבד או חיפהו ש"ז. ונמצא שהחמירו מאד בבעילת מצוה של נערה שגם בבעל ולא מצא דם חששו שמא היה דם, ואפי' כשיש דם אינה אסורה אלא משום שהשוו דין נערה לבוגרת, ואפי' בוגרת מעיקר הדין יש לתלות בבתולים עד שתחיה המכה ואעפ"כ החמירו. וקשה למה החמירו כ"כ לחשוש בלא ראתה לספק שמא יש דם בתולים שגם דם זו אינו אסור מדינא.

והנה, ע' בסד"ט (סק"א) שתמה על עיקר פירושו של הרא"ש דהחמירו להשוות הדינים וליתן להם דין חומרא שבחומרות דהיינו בוגרת שראתה דנותנים לה בעילת מצוה, דאיפה כתוב כלל דבוגרת אסורה אחר הבעילת מצוה, דבפשוטו הכוונה שכל דם שתראה בבעילה ראשונה אנו תולין בדם בתולים ואח"כ אפי' באותה לילה אם תשמש ותראה דם (או תראה דם בלא ביאה) אין תולין הדם בבתולים אלא בנדות והיא אסורה, אבל אין הכוונה שהיא אסורה אחר הבעילת מצוה, וכן הוא בשאר כל החילוקים במתני' דנותנים לה עד שתחיה המכה או ד' לילות או לילה א' דאין הכוונה שהיא אסורה אחר שיעוריה האלו אלא כדפריש"י דכל דם שהיא רואה בלילות אלו תולין בדם בתולים ואחר שיעור ד' לילות למשל, לא נתלה הדם בבתולים אבל בודאי מותרת היא אחר ד' לילות דמה גרם לה להיות אסורה.

וכדבריו מפורש בבעל המאור (שער הפרישה אות ו') וז"ל "שלא הוזכרה פרישה במשנתנו כל עיקר, שכשאמרו נותנין לה בעילת מצוה לא אמרו שיהא פורש ממנה מיד אלא שאם תחזור ותראה לאחר בעילת מצוה אפי' בו ביום או בלילה הוא חייב לפרוש ממנה וכו' וכשחזרו רבותינו ונממנו גזרו שיהא פורש ממנה מיד עד שתספר ז' לראייתה", וצ"ב מא"ל בדעת הרא"ש. והעיר ר' אהרן שיארצקי נ"י מלשון הרשב"א (תוה"ב ה:) שהקשה אהא דא"ל רבי אבא לרב אשי אלא מעתה בעל נפש לא יגמור ביאתו, דמאי קשיא ליה טפי ארבותינו ממתניתין דקתני בתינוקות שהגיע זמנה לראות וראתה בועל בעילת מצוה ופורש, ולכאורה מבואר שהרשב"א כן גרס (ולכה"פ למד) במתני' דיש חיוב פרישה אחר הבעילת מצוה. אמנם, ע' ברא"ש (שם) דמבואר שלא גרס כן במתני', ועל הרשב"א עצמו ע"ש בסד"ט שתמה עליו דהיכן מוזכר במתני' דצריך לפרוש מיד.

והנה, ע' ברשב"א (ח"ז, קסא), וכ"מ בתוה"ב ה. ור"ן (שם) שביארו החומרא של רבותינו בע"א דה"נ חששו שמא נתערב דם נדה עם דם בתולים, והגם שלענין רמ"ת מפורש (סו). דאם יש לה מכה תולה במכתה ואין לך מכה גדולה מבתולים, ה"ט דהחמירו דבתולה איכא למיחש להטייה (צ"ב דבתוה"ב כתב דלא חיישין להטייה, וכן העיר הסד"ט סק"א) ועוד ליש להחמיר בבתולה שאינה אלא לשעה ופעם א' משא"כ ברמ"ת דאפשר שתאסרנה לבעלה אם לא נתלה הדם במכתה.

ונראה דכן צ"ל גם להרמב"ן (הלכות נדה ג', ט') שכתב בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו ופורש ויושבת ז' ימים נקיים מאחר שיפסוק הדם כשאר הרואות, מכאן אתה למד שאין תולין במכה שאין לך מכה גדולה מן הקטנה שנבעלה והדם שותת ממנה מחמת הבעילה. ובטעמא שהחמירו שלא לתלות בדם מכה, ע' ברא"ה (בדק הבית כב:) שביאר דחזרו ונמנו דרך תקנה לאסור דם מכה שלא להקל בעולם לבעול על דם דילמא אתי לאיחלופי או לאמשוכי בתר זמנה, ואפילו באשה שלא הגיע זמנה לראות שהיא מסולקת בדמים ומכתה ברורה כ"ש בעלמא ברגילה בדמים. ועי"כ צ"ל דהא דתולין ברמ"ת ה"ט שאני התם דאפשר שתאסרנה לבעלה עי"ז.

ועוד ביאור מחודש למה חששו לדם נדה דוקא בבעילת מצוה מבואר בתשובת הגאונים (שע"ת סי' קסח') מרב האי גאון שכתב שדם בתולים גורם לדם נדה שיצא עמו, שכשהיא נבעלת בעילה ראשונה אוחות אותה רעדה וחלחלה ובזמן שהאשה מתחלחלת היא פורסת נדה. אבל צ"ב לדבריו דא"כ מ"ט לא החמירו במשנה ראשונה, וכן יל"ע למה החמירו בקטנה שאינה בת דמים דלא מצינו שחששו בקטנה בת שלשה לאחר חלחלה שמא ראתה דם. ולכל הני ראשונים (רב האי גאון רמב"ן רשב"א רא"ה ור"ן) א"ש הא דחזרו רבותינו ונמנו דבועל בעילת מצוה ופורש, דחששו שמא נתערב בדם בתולים דם נדה ואפי' בלא ראתה דם כלל חיישינן שמא נאבד או חיפהו ש"ז, וכן א"ש הא דאמרו נותנין לה בעילת מצוה דהקשו הראשונים מהו לשון נותנים לה דהלא בע"כ היא צריכה לבעול באיה ראשונה באיזהו שלב, אלא דר"ל דהגם שמיד אח"כ היא אסורה כיון שאנו תולין שדם שראתה בשעת תשמיש היה דם נדה, אבל בשעת הביאה עצמה לא מתייחסים להדם ששותת כדם נדה ויכול לגמור ביאתו כרצונו ולפרוש באבר חי (וחידוש הוא דהלא הוי תרתי דסתרי, דבשעת הביאה אנו תולין הדם בבתולים ומיד לאחר הביאה צריך לפרוש דחוששין שבשעת ביאה יצא דם נדה, וכנראה דה"ט דהראב"ד דס"ל דצריך לפרוש באבר מת).

ובפשטות אפ"ל דזהו הביאור בהרי"ף ורמב"ם שפסקו דכל החומרא של בועל בעילת מצוה ופורש אינו אלא בנערה שראתה, אבל בלא ראתה דינה כדמבואר במתני' דנותנים לה ד' לילות ובקטנה עד שתחיה המכה. ויל"ע מה הכריחם לפרש כן, דהגם שמימרא זו מובא על הפיסקא בגמ' דאירי בנערה שראתה בבית אביה אבל לכאורה פשוט הגמ' משמע דחזרו ונמנו בכל בתולה שתהא בועל בעילת מצוה ופורש, דהלא אמרי דכי הו"ר יוחנן ור"ל בתינוקת לא מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא ומסיימי בה הכי בועל בעילת מצוה ופורש, ואת"ל דחצי הדינים לא נשתנו א"כ למה לא מסקי בכל הפרק אלא מעט מזעיר. ואולי מה שהכריח הרי"ף ורמב"ם לפרש כן, דהיה קשיא להו מ"ט החמירו חז"ל לאסור כל אשה אי לאו משום חשש דם נדות, ולכן חששו רק בנערה שראתה דטפי יש לחשוש (וע"ע מש"ב הבי"ד בדעתם).

אבל לדעת הרא"ש הני"ל דלא חיישינן לדם נדה צ"ב דא"כ מ"ט טמאה אח"כ, וכן מהו לשון "נותנים לה" בעילת מצוה וכנ"ל, ועו"ק מהו ההו"א דרבי אבא דא"כ בעל נפש לא יגמור ביאתו דאיזה חשש יש אם יגמור ביאתו דרך אם אנו חוששים שמא יתערב דם נדות י"ל שאולי כדאי לפרוש הכי מהר שאפשר, ועו"ק דהלא הוכחנו לעיל דע"כ צ"ל בבתולה דחיישינן לדם נדות דאל"ה לא היו מחלקים חז"ל בין נערה שראתה לנערה שלא ראתה, וכן קשה כנ"ל למה החמירו כ"כ אפי' בלא ראתה כלל לחשוש שמא ראתה דם בתולים שמותר מדינא, ועל כולם יש להקשות דהרא"ש עצמו בכתובות (פ"א, סי' ט') כתב להדיא "החמירו חכמים האחרונים חומרא יתירה לטמאות דם בתולים משום שמא נתערבו בו דם נדות".

ולכאורה מבואר כדפירש הסד"ט בהמשך הסימן (סק"ג) דהה"ל חזא מתורצת בחברתה, דע"כ גם להרא"ש חיישינן שמא נתערב בו דם נדה כמוש"כ בכתובות, ומש"כ בסוגיין דא"י הטעם שגזרו לטמאותה אחר בעילת מצוה ר"ל דמה"ט לחודא לא גזרו, דמאי שנא במכה שלא גזרו לתערובות דם נדה, אלא ודאי דהעיקר גזרה היה כדי להשוות כולן יחד ובתר שהשוו כולם גזרו נמי משום תערובת דם נדה ונ"מ דצריך לפרוש אחר בעילת מצוה וכן אפי' בעל ולא מצא כלל טמאה דאי לאו משום תערובת דם נדה לא היה להם להחמיר כ"כ. ומתוך כל מה שהקשנו לעיל דהה"ל גם להרא"ש יש חשש דם נדות (ובאמת עד"ז כבר מבואר בב"י בדעת הרי"ף ורמב"ם שהחומרא מיוסד על ב' הטעמים יחד ע"ש).

ולפי"ז מדוקדק היטב מה שהביא הרא"ש מרב האי גאון שאין אנו מטמאין משכב שתחיה בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאית היא אלא ספק, והעיר ר' שמעון דייטש נ"י דהלא לדעת הרא"ש אינה ספק נדה כלל דלא חיישינן שמא נתערב בה דם נדה (ורק החמירו לטמאותה כנדה), והגם שיש לדחות דהה"ל זהו דעת רב האי גאון והרא"ש עצמו לא ס"ל כן, אבל ק"ק למה העתיק הרא"ש מש"כ הגאונים דסותר כל מש"כ מיד לפני"כ. ולהני"ל א"ש דהה"ל גם להרא"ש אחר שהשוו מדותם גזרו גם לחשוש לדם נדה, וזהו מש"כ רב האי דדינה כספק נדה.

יו"ד סימן קצג' (דין דם בתולים)

בעל ביאה גמורה ולא מצא דם - באופן שהחתן גמר ביאתו ולא מצא דם מבואר בראשונים דאכתי צריך לפרוש דחיישינן שנאבד הדם או שחיפהו ש"ז. והגם שבכל ביאה לא חיישינן שמא היה דם, אבל בבתולה שבדרי"כ יש דם חיישינן. אמנם, הטור ומחבר רק הביאו הטעם של חיפהו ש"ז ומשמע דלא חיישינן לטעם דנאבד וכדביארו הפרישה (סק"ה) וט"ז (סק"ג) דכאן אין סברא שיאבד הדם, ולפי"ז אפי' אם קָעַל ביאה גמורה אבל אם לא הזריע לכאורה ליכא חשש והיא טהורה (ונראה דכן יש לדייק מהתנה"ש סק"א) ובאמת כן נקט הארחות טהרה (ע"ש שהאריך טובא בכל חילוקי דינים של בעילת מצוה). אמנם החכ"א (קט"ו, טו') כתב דגם בלא הזריע צריך לפרוש וכן פסק הבדה"ש (סקט"ז) ונראה דכן נוהגים למעשה אבל אינו כ"כ מצוי שיחיה ביאה גמורה בליל החופה בלי שזריע.

נהגו להקל אם לא גמר הביאה - הרמ"א פסק דבלא ראתה דם יש להקל כשרק הערה בה ולא גמר ביאתו. ויל"ע מהו הדין בכל מה שבין הערה לגמר ביאה. וע' בסד"ט (סק"ג) שכתב דמסתבר שרק בהכניס כל האבר אסור אבל ע"ש שלמעשה רק סמך ע"ז בנערה שלא ראתה. אמנם החכ"א (שם) נקט כוונתה להלכה וכמדומני דכן פוסקים בארצה"ב. אבל כמה מפוסקי זמנינו (ע' לבושי עז) החמירו כל שהכניס רוב האבר ויש מחמירים אפי' בהכניס יותר מהעטרה וכמוש"כ החוט שני (סק"א) דמה שאומרים רוב האבר היא כעין פשרה, אבל העיקר כמ"ש הנוב"י דגמר ביאה לענין כה"ל היינו אם הכניס העטרה ועוד קצת מהגיד. אבל שאר הפוסקים חילקו דזהו בעריות אבל בדם בתולים דרבנן מקילין (בפרט שתלוי בהשרת הבתולים). ונראה למעשה להקל (ע' בסמוך) ובדרי"כ אינו ברור להחתן כמה הוא הכניס ומסתמא כל שהוא מסתפק בדבר כמעט ברור שלא הכניס כל האבר. ולמעשה בכל ענין תש"ח.

אמנם, אינו ברור מה נקרא בעל ולא מצאה דם, דיש להסתפק האם מספיק במה שלא מצא דם על הסדין או דצריכה הכלה לעשות בדיקה להראות שלא מצאה דם. והנה בארצה"ב מקילין לבדוק הסדין אבל בארץ ישראל יש הרבה שמחמירין לעשות בדיקה ממש אחר הביאה לראות אם יצא לה דם בתולים (אבל לפעמים היא גורמת לעצמה לראות דם ע"י שבדוקת מדי בעומק או בגלל שהמקום רגיש, ולכן היא צריכה להיזהר בזה).

דין ביאה שניה - לכאורה פשוט דאם מצאו דם בביאה שניה שהיא אסורה, אבל יל"ע אם יש חיוב לבדוק בביאה שניה לראות אם יש דם בתולים. וע' בערוה"ש (סע' יא') שכתב דידוע ובדוק ומונסה שלא בביאה א' כלו הבתולים, והרבה יש שגם אחרי טהרתן בביאה שניה היא רואה דם בתולים ולפעמים גם בשלישית ולכן צריכות ליזהר לראות על הסדין גם בפעם שניה ושלישית אולי יש עודנה דם בתולים, ואפי' אם אינו אדום כ"כ מ"מ יש להחמיר ולפרוש הימנה כבפעם הראשון, אך אם הסדין נקי מדם לא חיישינן לחיפוי ש"ז רק בפעם הראשון. וכן נקט בששה"ל (סק"ז) אבל הוסיף דצער לבד אינו מוכיח וא"צ לחוש (אבל מסתבר דצריך לבדוק עצמה), וכן הביא הבדה"ש (סק"ב) דברי הערוה"ש.

ולמעשה בארצה"ב מקילין בזה (שמעתי דמטו בה בשם הגרמ"פ. וכן א"ל הגר"י) ואולי משום דאין הצער מוכיח כנ"ל וא"צ לחשוש. ואולי יש להוסיף דטעם דמחמירין לפרוש בדם בתולים דחיישינן לתערובות דם נדה, ולהלכה קי"ל דתלינן במכה ואפי' במכה עוברת שלא תאסר ע"ז לבעלה, וע"כ צ"ל דחיישינן כרב האי גאון דבביאה ראשונה הכלה מתחלחלת, וזהו רק בביאה ראשונה. ולרשב"א י"ל דרק החמירו "כשאנו אלא לשעה ופעם אחת" ולא ביותר מפעם א' (וע' בסמוך באגר"מ ח"א, פז'). ולאלו המחמירין בזה, לפעמים מצוי שהכלה תהיה אסורה לרוב רובו של החדשים הראשונים של הנשואין דאם צריכים לפרוש אחר הביאה השניה ל"א יום אז מצוי שסמוך לטבילתה תגיע וסתה ובביאה שלישית ג"כ תמצא דם ותהיה אסורה וכנ"ל.

לא לשחק בתינוקות - ע' בסד"ט (סק"ד) שכתב שאינו יודע פירוש מש"כ הרמ"א שלא לשחק בתינוקות, אבל אולי ר"ל שיגמור ביאתו בפעם א'. ונראה שכן פירשו האחרונים דר"ל שאין לכוון לבעול רק בהערה בעלמא כדי שיהיה מותר לבעול עוד פעם, וכך יכול לשחק ולהערת בה כמה פעמים כ"כ שלא מצאו דם. אבל אינו מבואר מ"ט בע"י יחמיר. וע' מש"פ הכו"פ (סק"ב) דיבא להקל גם אחר שכבר בעל ביאה גמורה, וע' בחכ"א (שם) שצריך ליזהר שלא ישהה עצמו מלבעול ב"מ כדי שלא יבא ח"ו לידי קישוי אבר והוצאת שז"ל. (ויש להוסיף שגם חז"ל ידעו שקשה להיות אסור בתחילת הנשואין, וכמו

שכתבו הראשונים דחתן יצרו תוקפו ואעפ"כ החמירו כמה חומרות לאסרו אחר ביאה ראשונה, וכנראה שידעו שבכח חתן להסתדר עם זה). אמנם בגמר ביאתו ומת האבר, דעת השב"ח (ח"ה, קכ"א) דכ"ז שלא פירש מותר להמתין עד שיתקשה עוד פעם דלא גזר אלא אחר שפירש ממנה.

מאיזה יום מתחילה לספור ז' נקיים - המחבר כתב דמתחיל למנות מיום ה' לשימוש וכתב השי"ך דהיינו כדין נדה לקמן סי' קצ"ו, ושמע דכל דין נדה גמורה יש לה ולדעת הרמ"א (שם) אינה מתחלת לספור אלא מיום ו' (וכן פי' הפרי דעה), אבל הטי"ז הביא מהמהר"ל מפראג דאפילו לדין דק"י"ל כהתורה דאין למנות אלא מיום ו' לשימוש (דהיינו אחר ה' ימים כולל יום הראיה) אבל בבטולה דאינו אלא מדרבנן לא החמירו להוסיף עוד יום א' מחשש שמא טעתה בבין השמשות. וכוותיה נקטו הסד"ט (סק"ה) חכ"א (קט"ז, טז"ז) ערוה"ש (סעי' יז) ולחוי"ש (לחם סק"י"א) והכי ק"ל להלכה.

אמנם, אם למעשה בעלה בין השמשות אה"נ היא צריכה להמתין ליום ו' כשאר נדה וכמוש"כ הטי"ז עצמו לקמן (קצ"ו, סק"ה). וכן אם פירסה נדה קודם שהתחילה הז"נ כתבו הסד"ט (שם) וחכ"א (שם) ג"כ אין להתחיל למנות עד יום ו' כשאר נדה, וכ"פ האגר"מ (ח"ד, יז) וששה"ל (ט"ז דק"ד). ועל הרוב אחר בעילת מצוה האשה פוסקת מלקחת הכדורים ומגיע וסתה ולכן צריכה להמתין עד יום ו' (ובלא"ה בדר"כ לא תצליח לעשות ההפס"ט נקי לפני"כ). אמנם, יהיה נ"מ במצאה דם בביאה שניה דכמה פוסקים נקטו דגם בזה א"צ להמתין אלא ד' ימים (הגם שלכאורה בזה יש לחשוש שמא יטעו בביה"ש"מ), וכן נקט החזו"א (טהרת בת ישראל) וכתב דעל המחמיר להביא ראיה, וכן הקילו גם בביאה שניה בששה"ל (קצ"ו, יא') ולבושי עז (שם).

שינה במטתה - המחבר פסק כמוש"פ הראב"ד בדעת רב האי גאון דהגם דדינה אחר בעילת מצוה כדין נדה וסתם נדה אסור לו אפי' לשבת על מטתה אפי' כאן מותר לו לישן במטתה, ומסתימת האחרונים משמע דמותר כל הימים עד שיטהר עצמה מדם בתולים (ואי"ש ג"כ למה נקרא מטתה דאי רק בלילה הראשונה מנלן שזהו מטתה, וי"ל). וצ"ב מה ראו הגאונים להקל דוקא בדבר זה ועי' בששה"ל (סק"י"ב) שכתב דכנראה שהוא משום היכר בין דם נדה לדם בתולים, ואולי כוונתו דיכול לישון על הסדין שהדם עליו כדי להראות שדם זה שונה מסתם דם (אמנם צ"ב דלא מצינו שעשו היכר בדם טוהר).

ברכה במצאה דם בתולים - הרא"ש בכתובות (פ"א, טו') הביא מבה"ג דאחר ב"מ אם מצא דם בתולים יש לברך בלי שם ומלכות, ברוך אשר צג אגוז בגן עדן שושנת העמקים בל ימשול זר במעין חתום על כן אילת אהבים שמרה בטוהר וחוק לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם. והוא ברכת השבח על ששמרה בתוליה, אבל כמדומני שלא נהגו כ"כ לברכו (ומובא באהע"ז (סג', ב') ועי"ש בנוש"כ ד"י"א שאין לברכו דלא מצינו ברכה זו בש"ס).

הוצאת בתולים ע"י מכשיר - האחרונים דנו אם מה שטמא חז"ל דם בתולים היינו שהשוו אותו לדם נדה ממש או דרך החמירו מטעמים שכתבו הראשונים דחתן יצרו תקפו או שמא חיפהו ש"ז ונ"מ בהוציאו הבתולים שלא ע"י ביאה. ודעת המהרש"ם (ח"א, ר"י) להחמיר וכ"פ החו"ש, ולבושי עז (עמ' שפה) ונראה דהכי נקטו הפוסקים בא"י, אבל האגר"מ (ח"א, פז') פסק דבהוציאם ע"י מכשיר טהורה. ולפ"י"ז אם רופא הוציא הבתולים אפי' יום א' לפני החתונה היא טהורה וגם א"צ לפרוש אחר הביאה הראשונה. ולפ"י"ז גם במצאה דם בתולים על עד בדיקה תהיה טהורה והכי נוהגין בחו"ל.

אמנם, גם להחמיר לטמאותה אבל בידוע שכבר הוציאו הבתולים א"צ לפרוש אחר ביאה ראשונה. וכן בידועת שהיא מוכת עץ ואין לה בתולים כלל מבואר במהרש"א בכתובות (ד. תוד"ה ובעל) דמותרת אחר ביאה ראשונה, ולכן כלה שיש לה סיבה רצינית לחשוש שאין לה בתולים כלל י"ל דכדאי לברר הדבר ע"י אחות לפני הב"מ. והגם שמבואר בראשונים דבגורת הגם שרובם אין להם דם בתולים אבל לא חלקו ואסרו כולם, י"ל דה"ט משום דיש להסתפק בכל בגורת דילמא היא א' מאלו שיש להן דם בתולים רק שחפחו ש"ז, אבל במוכת עץ וכיוצ"ב ידוע בודאי שאין לה בתולים ואין סיבה לפרוש.

סימן קצד' (דיני יולדת ומפלת)

הקדמה: דין תורה (ויקרא יב') - יולדת אפי' אינה רואה שום דם בלידתה טמאה ז' לזכר ויד' לנקבה ואחר ז' לזכר יש לה לגי' ימי טוהר שאפי' תראה דם טהורה, ואחר יד' לנקבה יש לה' ימי טוהר. **מעין א' או ב' מעיינות** - אשה שלא טבלה אחר ימי לידתה (ז' לזכר או יד' לנקבה) וראתה בימי טוהר נחלקו בגמ' (לה: דלדעת רב הדם טמא כיון שדם טמא ודם טהור שניהם ממעיין א' קאתי ועד שתטבול אין הדם טהור, וללוי הדם טהור כיון שב' מעיינות הן ולכן אפי' לא טבלה אחר ימי לידתה כל דם שתראה אח"כ הוא דם טהור. ולהלכה נפסק בגמ' כרב. **אם ימי לידה שאינה רואה בהן עולין למנין ז' נקיים** - נחלקו בזה אביי ורבא (לז'). ופסקו רוב פוסקים כרבא דעולין, ור"ת פסק כאביי דאין עולין דס"ל שהל' של יע"ל קג"ה היינו ימי לידה.

הנידונים בב"י (בסעיף א'):

היולדת בזוב שצריכה לספור ז' נקיים אחר לידתה, אם אחר שספרה ז"נ ראתה דם בימי טוהר אליבא דבית שמאי אין הדם מטמא לח ויבש ולבית הלל מטמא לח ויבש. אמנם, לא דנו כלל אם דם זה סותר ז' נקיים שכבר ספרה, ונחלקו בזה הראשונים וכדלהלן.

בילדה נקבה וספרה ז' נקיים ואח"כ ראתה בשבוע ב' של ימי לידה דעת הרמב"ן דצריכה ז' נקיים ולרא"ש א"צ (ויש לציין דמלשון הרמב"ן (ז', יט') משמע דהיי"א אין הדם סותר מה שספרה כבר, רק מחומרת רבי זירא צריכה ז' נקיים מחמת מה שראתה עכשו. ולדעת הרא"ש לא החמירו לישב ז"נ על דם שאינו גורם נדות או זיבות וכמוש"כ הרמב"ם). ובדעת הרא"ש פלגי האחרונים, דע' בב"י דס"ל דרך למי"ד בועלים על דם טהור אחר הרא"ש כן, אבל הבי"ח פי' שהרא"ש כתב כן אפי' לדין שאין בועלים על דם טהור. ונמצא לדידה חידוש גדול דאפי' בזמנינו יש דם מן המקור שלא החמירו בו לספור ז"נ.

בספרה ז' נקיים ואח"כ ראתה בימי טוהר דעת הרמב"ם (ור"ת) שאינה סותרת ולר"י סותרת (מגזירה שנראה שחידש מעצמו דבסופרת ז"נ בימי טוהר אם תראה תסתור ולכן גזרו דעד הטבילה אין דם טהור טהור. אבל אחר טבילה דעת המהר"ם אליבא דהר"י דבועלים על דם טהור).

מה שיל"ע בטוש"ע:

(א) **הב"י הבין בדעת הראש דמש"כ שאם ספרה ז"נ ואח"כ ראתה בשבוע ב' של לידה דא"צ ז"נ היינו רק להני דס"ל דבועלים על דם טוהר**, וצ"ע כדתמה הב"ח דאיזה קשר יש בין הא דבועלים על דם טהור להדם שראתה בשבוע השני של ימי לידה שאינו דם טהור. והאחרונים ביארו בכמה אופנים, דע' בדרישה (סק"ב) שביאר דאם בועלים על דם טהור מוכח שכל הדם של הפ' ימים שלאחר לידת נקבה אינה דם כלל דהלא ביד' ימים הראשונים היא טמאה גם בלי שתראה שום דם, ובסו' ימים של ימי טוהר היא טהורה גם אם תראה דם דהכל מגזירה"כ, ולכן א"צ לספור ז"נ על דם שראתה בשבוע ב' דהלא אין שם דם עליה כלל. אבל אם אין בועלים על דם טהור א"כ מתייחסים לדם שבתוך פ' ימים אלו כדם ממש וצריכה ז"נ על דם של שבוע ב'.

(ב) **הב"ח ביאר הרא"ש בע"א דאה"נ גם לדין דאין בועלים על דם טהור א"צ לספור ז"נ על הדם שראתה בשבוע ב'** דלא החמירו בנות ישראל אלא על דם הגורם לנדות או זיבה אבל האי דם שבימי לידה אינו גורם לכלום ולכן א"צ ז"נ. וצ"ב מ"ש מהא דאמר הטור דבזמנינו כל אשה נידונה כיוולדת בזוב דק"ל דא"א לפתחת הקבר בלא דם, והלא דם זה אינו גורם לנדות וזיבה אלא הוא חלק מטומאת לידה. ועי' בלחוי"ש (סק"ג) שביאר שטמאה בזוב מחמת הדם שקודם הלידה וכדתב הרמב"ן (ז', טו') א"א שיפתח רחם לולד בלא דם שזיוב ממנה קודם שיחא הולד כילוד. והגם שלענין זיבה אינה טמאה אלא בדמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אבל בנדה טמאה בכל גווני כדמבואר ברמב"ם (איסורי ז', א). ועו"ק מה שהקשה הטי"ז דהלא דם טהור ג"כ אינו גורם לנדות וזיבה ואפי' נכלל בחומרת ר"ז (להני שמחמירין שלא לבעול על דם טהור). ולזה יש לתרץ דאה"נ הבי"ח ס"ל כהרמב"ם (איסורי ז', ו') שכתב להדיא דדם טהור אינו נכלל בחומרת ר"ז דלא גזרו אלא על דם שהוא טמא משא"כ בדם טהור שאינו ראוי לא לנדה ולא לזיבה, אלא הגאונים גזרו עליו (כנראה מחשש שמא יטעו במנין ימי טוהר וכדכתב הב"י בסמוך).

(ג) **הטי"ז פי' הרא"ש בע"א דא"צ ז"נ על הדם שראתה בשבוע שני דהאיך תעשה ז"נ כיון שאותו דם שהיא רואה באותן הנקיים בועלים עליו**. וצ"ב דהלא ק"ל כרב דאין הדם טהור עד שתטבול וא"כ אין בועלים עליו. ועוד אפי' בטבלה למה א"י לספור ז' ימים בלי שהדם יסתור, והאמת היא שכ"כ

הכו"פ (סק"ב) דצריכה ז"נ רק שאין הדם סותר. וע"ע בסד"ט סק"ד וחיידושי הגרשוני (על הגליון) שהקשו דיולדת בזוב יוכיח דצריך ז"נ וכל מה שראתה טרם שספרה ז"נ דם טמא הוא. וצ"ב (וע' מש"כ הפרד"ר סוף סק"א לבאר דברי ה"ט"ז וצ"ע). וע"ש בסד"ט שביאר שהטעם פשוט דרק להני דס"ל דבועלים על דם טוהר א"צ ז"נ דבע"כ ס"ל דחילקו בנות ישראל ולא החמירו אלא בדם הגורם לנדות או זיבה, אבל להני דאין בועלין על דם טוהר ע"כ ס"ל דלא חלקו בנות ישראל והחמירו בכל דם אפי' אינו גורם לנדות וזיבה.

(ד) גם יל"ע דלכאורה ר"ת סתר עצמו, דמצד א' פסק כאב"י דימי לידה שאינה רואה בהם אינם עולים למנין ז' נקיים וכתבו הסה"ת והגה"מ דלדידה א"י לספור ז"נ עד שתטבול דקודם טבילה הכל מקרי ימי לידה, ומצד שני הביא הב"י מר"ת דס"ל כהרמב"ם דבספרה ז"נ וקודם שטבילה ראתה בימי טוהר דאינו סותר, וצ"ב דהלא לר"ת א"א כלל לספור ז"נ בימי לידה. וצ"ל דאיידי בטבילה אחר ימי לידה קודם ספירת ז"נ (וכן צייד הסד"ט סק"ה בד"ה שוב ראיתי, אבל ע"ש שמסיק דאח"כ משמע מתוס' דלא כראשונים הנ"ל וצ"ב וע"ע בסמוך).

סעיף א'

ימי לידה שאינה רואה בהן - מכל הדינים המוזכרים למעלה, הדין היחיד הנוגע בזה"ז להלכה הוא מה שהזכיר המחבר דימי לידה שאינה רואה בהם עולים למנין ז' נקיים ולכן מותר להתחיל בז' נקיים כבר בתוך ז' לזכר ויד' לנקבה. אמנם, בלידה רגילה אין דין זה כ"כ למעשה, כיון שאינו מצוי כלל שתוכל אשה להתחיל הז' נקיים תוך שבועיים אחר לידתה. ואפי' ביוצא דופן שמצוי שאחר הלידה יש פחות דם, ג"כ אינו מצוי שתוכל להתחיל כ"כ מהר. אמנם, במפלת בפרט בתחילת העיבור מצוי שאפשר לספור ז"נ תוך ימי לידה ויש לדעת שאפשר לספור ז"נ אבל אסור לה לטבול תוך יד'.

טבילה תוך ארבעים לזכר ושמונים לנקבה - הרמ"א הביא מש"כ הב"י דיש מקומות שנוהגים שאין טובלין תוך ארבעים לזכר ושמונים לנקבה אבל לא ביאר טעמא דמנהגא. והאחרונים נתנו בזה כמה טעמים. ע' בדרכי משה שביאר שהחמירו לחשוש לשיטת ר"ת דפסק כאב"י דימי לידה שאינה רואה בהן אינן עולין למנין ז', וכיון שאין נוהגין לטבול אחר ז' לזכר ויד' לנקבה לכן היא תמיד עומדת בתוך ימי טומאה וא"י לספור ז' נקיים עד אחר שגמרו ימי לידה לגמרי. אבל צ"ב לפרש כן בדעת הרמ"א שלא כתב דצריכה להתחיל לספור ז"נ אחר מ' אלא כתב דאין טובל תוך מ' (ובכלל צ"ע טובא על הראשונים שכתבו דאליבא דר"ת א"י לספור ז"נ עד שתטבול, דלכאורה פשוטות ר"ת א"יכ אלא דרק הז' או יד' ימי לידתה אינן עולין לז"נ אבל אחר שעברו ימים אלו אה"כ היא יכולה לספור ז"נ גם לפני טבילתה, וכן הקשה התפ"ל"מ והביאו הסד"ט (סק"ה ד"ה עוד כתב מספר הנ"ל וז"ל).

וע' בב"י שפי' בע"י דחששו להבחי' שפי' דהא דצריכה לפרוש ליל מא' ופא' ה"ט משום דהוי כשעת וסתה, ונהגו שלא לטבול כלל תוך מ' יום כדי שלא תשכח ותשמש בשעת וסת זו. וצ"ב לפרש כן בדעת הרמ"א שבכלל לא הזכיר שיש ענין לפרוש בליל מא' (ומלבד זה צ"ב אמאי חששו לושת זה יותר משאר וסתות, ולא עוד אלא אסור אותה חודש שלם מחשש וסת בזמן שהיא בעצם מסולקת דמים).

ולכאורה אפשר לפרש הרמ"א ע"פ מש"כ הש"ך (סק"א) בשם הלבוש דכיון דדמים מצוין בימים אלו (ע' רש"י כ: ד"ה חזינא שכתב שכל מ' לזכר ופ' לנקבה מעין פתוח) לכן חששו שמא תראה ולא תרגיש, והגם שהש"ך דחה טעם זה משום דאפי' תראה דם טוהר הוא מן התורה, אבל י"ל דס"ל להרמ"א דכיון שבזמנינו נמנו וגמרו שלא לבעול על דם טוהר לכן נהגו שלא לשמש באופן שיש חשש שמא תראה דם בשעת תשמיש.

(ויש לציין עוד טעם מיוחד שהביא הלח"ו"ש (סק"ד) דידוע שיטת ה"ט"ז (או"ח תקפח', סק"ה) שלא אסרו חז"ל דבר המפורש בתורה להיתר וא"כ צ"ב איך החמירו שלא לבעול על דם טוהר, ולכן נהגו שלא לטבול כלל תוך ימי טוהר כדי שלא יצטרכו לאסור הדם אלא תהא טומאת לידה עליה כל משך ימי הדם טוהר. ולענין עצם השאלה, ראיתי שיי"מ דאח"כ חז"ל לא גזרו לאסור דם טוהר אלא בנות ישראל החמירו על עצמן).

ולמעשה לא שמעתי באיזשהו מקום שנוהגין כן, וכבר הביא הפ"ת (סק"א) מהחכ"א (קטו', יט') דבמדינות אלו נוהגין בה היתר, וכן הביא מהנוב"י שאמר שאם היה בכחו היה מבטל המנהג כי כמה מכשולים באים ע"י. ונראה שהתכוון למש"כ הכו"פ (סק"ב) דבפרט בדורות הללו שיש לחוש לכמה עבירות פריצות והרהור עבירה וקישוי לדעת או קרי ר"ל בעו"ה וכו'. וע"ש בכו"פ שכתב דכבר עמדו הגאון החכ"צ בהמבורג ואחריו בפראג ואני פה ק"ק מיץ ובטלנו המנהג שאין לו עיקר ושרש והתירנו לנשים לטבול תיכף בעמדם והליכתן לבית הכנסת שהוא ד' שבועות אחר לידה. והערה"ש (סעי' כג') כתב דעתה כמדומני שאין המנהג הזה בשום מקום ואם רק ביכולתה לספור ז' נקיים תספור ותלך למקוה ומותרת לבעלה. וע' בששה"ל (סק"ג) שכתבג"ע רב וואזנר זצ"ל לזכרון מאיר, שאל החזו"א ואמר שלא לנהוג בחומרא זו, אבל ע"ש שהוסיף דמיעצם לחכות כמוש"כ בשבו"י להמתין משום בריאות הגוף שהשנשים חלושות וקשה להם אם מתעברות מיד (וראו להמתין כששה שבועות ע"ש).

פרישה בליל מא' ופא' - יש לציין שאפי' הרמ"א שהזכיר המנהג שלא לטבול תוך מ', לא הזכיר הדין שצריך לפרוש ליל מא' (אם לא שנאמר שפי' המנהג שלא לטבול תוך מ' כהב"ח וממילא נכלל בדבריו שאין לשמש בליל מא'), וה"ט"ז כתב דאין נוהגין כן בזמנינו כיון שכל הטעם אינו אלא משום שעד יום מא' בועלים על דם טוהר ומיזם מא' נאסר להם האידנא אין בועלין על דם טוהר ולכן א"צ לפרוש ליל מא' ופא'. ובאמת כ"כ הרמ"א עצמו בתשובה (סי' צד'). אמנם, מהש"ך (סק"ד) משמע דצריך לפרוש דאפי' בנפל בעל נפש יחמיר לפרוש ליל מא' ופא', וא"כ כ"ש דיש ענין להחמיר בלידה גמורה, ויש מפורסיק זמנינו שכתבו שהחמירו תע"ב וע' בסמוך.

ובענין זה יל"ע במש"כ הבה"ג דצריך לפרוש ליל מא' ופא' משום דהו"ל כשעת וסתה, וצ"ב איזה שעת וסת היא. ולכאורה לדעת לוי א"ש דכיון דב' מעיינות הן ונסתם הטהור ונפתח הטמא וי"ל דהוי כשעת וסת שבלילה זו המעיין הטמא נפתח, וכן רצה הלח"ו"ש (סק"ה) לפרש בדעת הרמב"ם שלא הזכיר דין זה כלל, אבל מסתימת הראשונים ואחרונים שדנו בדברי הבה"ג להלכה מבואר שלא פ"י כן בדבריו (דהלא בגמ' איפסקא הלכתא כרב).

וע' בראב"ד (סוף שער תקון הוסתות) שהביא הבה"ג והקשה עליו כמה קושיות, חדא, דהלא האשה הזאת כבר יש לה וס"ק ליום אחר, ועוד אם האשה רגילה לראות ביום מפני מה אסורה בלילה, ואפי' אין לה וס"ק כלל מאיזה טעם אסורה והלא בימי מניקתה דמיה מסולקין ואפי' הגיע וסתה א"צ בדיקה והיכי אמרי' דבלא וסת ובלא שום ראייה אסורה ע"ש. וע' בהגהות לטור (שירת דבורה) שהעיר שלשון הבה"ג (סי' מב') לפנינו הוא הוא "כיון דנפקא מימי טהורתה לימי טומאה הו"א לה כתחילת נדה ולפ"ז אפ"ל כוונתו כדעת שא"ר (וע"ע בהשגות הר"ה על הראב"ד ובהגהות לנפש תדרשנו מש"כ בדעת הבה"ג).

ולהלכה למעשה ע' בערוה"ש שכתב (סעיף כ') ובאמת לא שמענו מעולם לחוש לזה בזמן הזה, וכן ע' בששה"ל (ט"ז סק"ב) דלא ראיתי מחמירים (רק שהנוהג כן אינו חסידות של שטות).

בימי טוהר באמצע תשמיש אמרה נטמאתי - הפ"ת (סק"א) הביא מהנוב"י דבימי טוהר אם באמצע תשמיש אמרה נטמאתי הבעל יכול לגמור הביאה כרצונו ומותר גם לפרוש באבר חי. אמנם, הפ"ת עצמו בהגהות נחלת צבי השיג עליו דיש להחמיר בזה ואין לדמותו לדם בתולים שהתירו מטעם שלא יהיה לבו נוקפו ופורש. וכן נקט בששה"ל (סק"ו) להחמיר כסתימת הרמ"א שכתב דדם טוהר דינו כדם לכל דבר, והוסיף דכן נוהגין לברך על הטבילה כשראתה (אפי' כתם) בימי טוהר וכמוש"כ הפוסקים (אבל לדעת הספרדים אינו פשוט דהלא אינם מברכים על מנהגים, ע' טהרת הבית יא', ג').

ויל"ע אם לא אמרה ראיתי דם אלא אמרה נטמאתי אם יש לצרף ג"כ דעת הח"ד (מובא בפ"ת קפח', סק"י) שכתב דבשעת תשמיש אינה יכולה להבחין בזה. ומסבירא נראה להקל דהלא אלו שהשיגו על הח"ד החמירו מחשש ספק דאורייתא וכאן אינו אלא ספק דרבנן (וכ"ש לפמ"ש"כ שם בדבזה"ז ש' להקל כח"ד). אמנם אפי' אם נחמיר דגם לענין אמרו דינו כדם לכל דבר, אבל אכתי יש נ"מ לדינא בימי טוהר לענין כפרה בדיעבד בלא פירש באבר מת, ועוד נ"מ מבואר בש"ך (קפז', סק"ב) דבימים אלו א"א להחזיקה כרמ"ת (אבל ע"ש בפ"ת סקמ"ז שהכו"פ חולק).

אשה הטמאה מספק האם מברכת על הטבילה - נידון זה די מצוי, למשל כשמביאין עד בדיקה למו"צ והוא אומר שהוא גבולי וא"י לטהר מראה זו, או בנופש כשאין שם מו"ץ לשאול ולכן הזוג מחמירים מספק. ויל"ע אם נכלל בזה ג"כ אם בדרכ"ס הם הולכין למו"צ א' שיותר מקיל במראות והביאו מראה למו"צ שמחמיר יותר והוא טימא המראה שבפשטות המו"צ הראשון היה מטהר.

ולכאורה יש להסתפק בספק זה של הפ"ת ברוב מהמראות שמטמאים בזה"ז האם יש לברך על הטבילה דהלא רק מטמאין המראה מספק שאין אנו בקיאים מה מקרי אדום. וצ"ל דאפ"ה כבר קבלו ישראל על עצמם להחמיר בכל הנוטה לאדמיות, אבל אכתי יל"ע לדעת הספרדים הנ"ל שאין מברכים על מנהג, וכן יל"ע בנידון דלעיל כיון שהמקילין לא קבלו ע"ע להחמיר כהמחמירין (וע').

ולהלכה, כתבו כמה מפוסקי זמנינו (עי' לבושי עז) שאין לברך ולכתחילה כדאי שתצא בברכה מאשה אחרת (ויש מצדדים שיכולה להביא כלי הצריך טבילה ולברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו על הטבילה כיון שאין לשון "על טבילת כלים" מעכב, אבל למעשה כתבו הפוסקים דלכתחילה אין לשנות ממטבע שטבעו חכמים בברכות). ועי' בערוה"ש (ר', א') שכתב דאפי' על ספק כתם מברכת ואין טבילה בלא ברכה לבד כשטבלה ואח"כ חוזרת וטובלת מפני איזה חומרא. ויש להוסיף דכל הנידון אינו אלא כשהספק נולד בימי טהרתה (לא בתוך ז"נ וכדומה) וגם לא ראתה אח"כ (למשל שבדקה ביום וסתה והחמירו מספק ואח"כ הגיע וסתה) דאל"ה טובלת בברכה מחמת הראיה.

ולמעשה כמדומני שכמעט אינו בנמצא שמו"ץ יורה שאין לברך על הטבילה (שמעתי מאברך א' שכן אמרו לו פעם א' כשהחמירו על כתם הנמצא על נייר טואלט). ועי' בששה"ל (ר', סק"י) שהביא מהגרש"ק (טוטו"ד מהדו"ק רצ"ז) שכתב דלא שמענו שצריך לשאול במקוה את הטובלת אם זו טבילת ודאי או ספק או שצריך לשאול למורה הוראה אם לברך, ומסיק לברך בספקות. ועוד הביא מהתפארת צבי (להג"ר צדוק הכהן) שחידש דברכת טבילת נדה אינה ברכה על חיוב הטבילה אלא כל שנקראת טמאה הרי"ז בכלל מצות התורה לטבול כל טמא ע"ש, אמנם השבה"ל נקט דברכתם שמטמאים מספק ולפעמים מספק הרחוק או כחומרא בעלמא י"ל דספק ברכות להקל אבל כתב דבמקום דמברכים בכל הטבילות אין להרהר אחרים כמוש"כ בטוטו"ד.

סעיף ב'

המפלת ביום מ' - מלשון המחבר משמע דרך במפלת תוך מ' אינה חוששת לולד אבל במפלת ביום מ' עצמו חוששת, אמנם במתני' (ל) קתני להדיא המפלת ליום מ' אינה חוששת לולד ליום מא' תשב לזכר ולנקבה ולנדה, ופרש"י (ד"ה אינה חוששת) שלא נגמרה יצירתו עד שיכלו כל מ' יום, (ובדפו"ר המחבר עצמו הוסיף "שאיין צורת הולד נגמרת עד מא'). ועי' במי נדה (ל: ד"ה והנה) שהסתפק אם צריך מ' יום מעל"ע, ולכאורה מרש"י הנ"ל משמע קצת שאה"נ מונין המ' יום מעת לעת (אבל צ"ב דוכי ימנה מ' יום מעל"ע משעת תשיש), ולהלכה עי' בבד"ה"ש (סק"י) שנשאר בצ"ע, ותש"ח.

חשוב מ' יום - הפ"ת (סק"ג) הביא מהעבודת הגרשוני דמונין המ' יום מיום הטבילה, והסתפק באופן שטבלה ושמשה ואח"כ מצאה כתם וחזרה וטבלה אם מונין מהטבילה הראשונה או השניה. אמנם, התשובה מאהבה פשיטא ליה דאין מונין מ' יום מהטבילה על הכתם. וע"ש בפ"ת דדעת כמה מגדולי אחרונים (נוב"י, ח"ד, סד"ג, חת"ס) דא"א למנות מ' יום מליל טבילתה האחרונה, דכיון שאין מעוברת מסולקת דמים עד אחר ג' חדשים יתכן שכבר היתה מעוברת מהטבילה שלפניו, דממה שהגיע וסתה אח"כ לכאן ראייה שלא היתה מעוברת. ולפי"ז רק אפשר לסמוך על חשבון מ' יום כשבעלה לא היתה עמה בג' חדשים האחרונים, או שהפילה אחר טבילה הראשונה שלאחר הלידה, או מעוברת שנתעברה בביתה שניה והפילה.

ולפי"ז יל"ע דכל פעם שמגיע מחזור הוסת יש לחשוש שמא היתה מעוברת כבר מליל טבילתה שלפני חודש וחצי. והנה, לכאורה פשוט שכל כמה שראתה בשעת וסתה בודאי לא חיישינן שמא הדם הגיע מהפלה, ולא רק בראתה ביום וסתה הקבוע אלא ה"ה בראתה בימי המבוכה שלה (למשל באשה שרגילה לראות בין 28-32 וראתה בא' מימים אלו), אבל אם למשל האשה הנ"ל ראתה אחר 37 ימים יל"ע למה אינה חוששת שמא הפילה. ואפ"ל ע"פ מש"כ החת"ס "והמפלת ולא ידע שפירש בעלה ממנה, לעולם מספקין בספק ולד" דמשמע דרך בידועת שהפילה משהו חיישינן ולא ביצא ממנה רק דם.

אמנם, גם בלא"ה בזה"ז יש להקל, דמבואר בששה"ל (סק"ב) דבזמנינו שנים מסולקות דמים מתחילת עיבורן, אם תראה וסת רגיל בודאי אינה מעוברת, ורק בכתם יש לחוש ומסתבר דגם בראית מעט דם שלא כדרך וסת דאין למנות מיום הטבילה השניה. והוסיף דהיום יש עוד אופנים להוכיח שלא נתעברה קודם (למשל אם עשתה בדיקת דם לפני הטבילה) והוי הוכחה כמו בפירש בעלה ממנה. אבל הוסיף שאין לסמוך על אולטרה"ס סאונד (ultrasound) לברר מנין הימים כיון שמצוי מאד שטועים אף בכמה שבועות. והנה, יש מפוסקי זמנינו שלא חילקו בהאי דינא בזה"ז, וצ"ל כנ"ל דחיישינן רק בידועת שהפילה משהו.

הפלה לאחר מ' יום - אשה שהפילה אחר מ' יום חוששת לולד ולכן טמאה טומאת לידה יד' יום שמא הפילה נקבה, ואפי' אם ניקו רוב רובו של הדם ממנה (ע"י מה שקורין [D]ilation & [C]utterage) באופן שיכולה להפסיק בטהרה אחר כמה ימים ולמנות ז' נקיים אפ"ה אסורה לטבול עד אחר יד' ואפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילתה. אמנם, כמבואר בסעיף א' מותר לה למנות ז' נקיים תוך יד' ימים אלו. ואם נמשך הפלתה לכמה ימים תש"ח לענין ממת' מונין היד' ימים (ועי' בזה בשו"ת שבה"ל ח"ט, קפב').

א"א לפתיחת הקבר בלא דם - להלכה קי"ל כרב ראשונים שפסקו כרבי יהודה דס"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם (ולא כהרמב"ם שפסק כחכמים), ולהלכה גם במסולקת דמים אמרי' הכי כמבואר בפ"ת (סק"ד) בשם הנוב"י. אבל נחלקו האחרונים בגדר הדין, דהנה, עי' בפ"ת (סק"ח) בענין אשה שהרגישה שהגיעה זמנה ללדת וקראה להמילדת והשיבה על המשבר ופסקו החבלין ועמדה מהמשבר והלכה ברגליה עוד כמה שבועות לפני שהולידה, ופסק הנחלת שבעה דמיד ששיבה על המשבר טמאה לידה. ומקורו משבת (קכט). דאינא אמיתית פתה"ק (לענין לחלל עליה את השבת) אמר אביי משעה שתשב על המשבר, רב הונא בריה דר"י אמר משעה שהדם שותת ויורד, ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה, וכיון דשיבה על המשבר הוא א' מהסמינים של פתה"ק שמחמתו מחללין עליה את השבת ה"ה דהוי פתה"ק לענין נדה ואמרי' שבדאי יצא ממנה דם.

אמנם, הח"ד (סק"א) השיג עליו דרך אומרים א"א לפה"ק בלא דם כשנפתח הקבר להוציא משהו אבל כשלבסוף לא יצא כלום בודאי טהורה, והסכימו עמו הכו"פ (סק"א) וסד"ט (סק"ה). אבל יש לציון שבכו"פ משמע דאמרי' דנתגלה למפרע דבאמת לא נפתח כלל, ובח"ד מבואר דאפי' אם באמת נפתח המקור אמרי' שלא יצא ממנה דם. וכן נקטו הפוסקים להלכה דאם הפסיקו הצירים (contractions) אינה טמאה.

ההבדל בין פתיחת הקבר להרגשת פתיחת המקור - יל"ע לפמ"ש"כ הח"ד הנ"ל דאפי' בנפתח הקבר כל שלא נפתח להוציא חתיכה אינה חוששת שמא יצא דם, דמ"ש שבהרגשה אמרי' (קצ', א') דאם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה עצמה ולא מצאה כלום דטמאה דלא לחנם נפתח המקור אלא ודאי שטיפת דם יצאה ממנה ונאבדה. ומצאתי בהג"ה מהגר"ש כהן (במחש"ש סק"ג) שהתייחס לנידון זה וביאר שהנוב"י איירי בלא הרגישה כלל שנפתח מקורה, אבל כל שהרגישה טמאה אפי' בדקה ולא מצאה כלום (וכן עי' במשנה אחרונה עד"ז). אבל אכתי צ"ב להח"ד שנקט דאפי' נפתח הקבר כל שלא נפתח להוציא חתיכה לא אמרי' דא"א בלא דם, וא"כ מ"ש בהרגישה פתיחת המקור דל"א הכי ואם בדקה ולא מצאה כלום טמאה. והנה, עי' באגר"מ (ח"ב, ע') שרצה לדייק מלשון המחבר בסי' קצ' שכתב "ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם" דרק בכה"ג אם בדקה ולא מצאה כלום טמאה, דזהו הרגשה אחרת ממה שנפתח להוציא ולד שלפי הח"ד אם לבסוף לא יצא הולד אמרי' מכיון שלא יצא שום דבר גם דם לא יצא.

פתיחת הקבר מבחוץ - הפ"ת (סק"ד) הביא מהנוב"י דאין נ"מ בין אם נפתח הקבר מבפנים או מבחוץ (ע"י אצבע של הרופא) דבשניהם אמרי' דא"א בלי דם, (והחכ"א וחת"ס תמחו עליו דבמצאות א"א לאצבע שיגיע למקור). ועי' בהגהות הגר"ב פרנקל (לספר נו"ב"י) שהביא דעת החולקין (התפל"מ) דס"ל דרך כשנפתח המקור מעצמה להוציא דבר הוא דאמרי' א"א לפה"ק בלא דם (שאיין הדם עומד בתוך החרם כבתוך שקית שאם נפתח קצת בודאי יצא דם), וכן עי' בחזו"א (סי' פג') שגייס נטה להקל בזה אבל הביא דמהגר"א משמע כהנוב"י והניח הדבר בצ"ע. ולמעשה נראה שרוב פוסקים מחמירין לחוש להנוב"י (וכן נראה מבואר בב"י בסי' קפח') בענין הכנסת שפופרת למקור) וכ"פ הגר"מ (קונטרס זרע שמואל). אבל בבדיקת רופא רגיל א"צ לחוש כלל כיון שאין האצבע מגיע לשם. ואחר טיפול שיש לחשוש לפה"ק יש לברר איזה כלי הכניסו ותש"ח.

שיעור שנחשב פתיחת הקבר - נחלקו הפוסקים בשיעור הפתיחה שבו אמרי' דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, דיש שכתבו אפי' אם נפתח משהו, אבל הרבה פוסקים נקטו שהוא כשיעור אצבע אמנם נחלקו באיזה אצבע, דעי' בפרי דעה (קפח', שפ"ל סק"יב) שכתב דהוא כעובי האצבע קטנה של האדם (בערך טו' מלימטר) והאגר"מ (ח"א, פט') נקט שהוא כעובי אצבע שהוא בערך שלשת רבעי אינטש (יח' מלימטר) ויש שהקילו עד שיעור אגודל (בערך כה' מלימטר), ומובא בשם הגר"ב (שם) דבארצה"ב נוהגין כהאגר"מ, ובא"י מחמירין כשנפתח ח' מלימטר, אבל הוסיף דאשה שהלכה לרופא א"צ לחוש

ולשאל הרופא אם נפתח מקורה כ"ז שאין לה כאב שאם באמת נפתח מקורה כשיעור אצבע קטנה האשה היתה בודאי מרגשת כאב. ובהכנסת התקן תוך רחמי (IUD) אי"צ לחשוש לפתיחת הקבר, אמנם הרבה פעמים הכנסת המכשיר גורמת ראיית דם (ונחלקו הפוסקים אם הדם הוא דם מכה או דם מהמקור, ע' סימן קפח'). אמנם לפעמים הוצאת ה IUD יכול לגרום לפתיחת הקבר או לראיית דם ותשי"ח.

פתיחת המקור בסוף ימי העיבור - המציאות היא שלפני הלידה נפתח מקור של הצואר הרחם (cervix), ובאמת יש כמה נשים שכבר מהחדש השמיני ותשיעי הן פתוחות מעט, וילי"ע אמאי לא חששו לזה משום פתיחת המקור, והנה לפמשי"כ לעיל בשם כמה פוסקים דרך כשנפתח להוציא משהו יש את הכלל הני"ל אי"ש דבחדש שמיני לא נפתח כדי להוציא משהו. ואפילו בלא"ה יש מקום להתיר, דע' בששה"ל (סק"ד) שכתב "דמבואר דיש לרחם ב' פתחים, וכדמשמע בגמ', הפתח החיצון שהוא הפרוזדור ואח"כ צואר הרחם ובסופו מתחיל הרחם והרופאים רואים רק את פתח צואר הרחם והוא באמת פתוח אבל בפנים אי"א לראות אפי" ע"י מראה ונראה ע"פ הנסיון דהפתח הפנימי סגור ולכן אין חשש במה שצואר הרחם פתוח ואפי" כשהרופא בודק (ואם הוא פותח יותר צ"ע) ואף דחשיב פתח"ק בפתח החיצוני לבד מ"מ בסוג פתיחה כנידון דידן דהוי מאיליו יש לצרף להתיירא הא דלא נפתח פתח הפנימי.

ולפי"ז גם כשיש צירים ממש טהורה כשאין דם ויש נשים שיש להם צירים ימים רבים ורק בצירים סמוכים מאד יש לטמא שמא יצא דם וכן בצירים חזקים אפשר דבאמת טמאה, עכ"ל. ועד"ז כתוב בחו"ש (סק"ד) דהגדר בזה הוא שמה שמתעורר הרחם להפתח בשביל יציאת הולד אע"פ שעדיין לא יצא מ"מ מקרי פה"ק אבל מזה שהמצב שהיה הרחם מעט פתוח לפני הלידה כשהגוף מתכוון ללידה זה לא מקרי פה"ק.

ירידת מים (water breaking) - בששה"ל (שם) הסתפק אם יש פתיחת הקבר בירידת מים ונקט דמדינא אינו טמאה הגם שיצאו המים מהמקור דבפתיחה למשקין לא אמרי' דבודאי יש דם, אבל למעשה כתב דנראה להחמיר כשנראה מהמצב שהוא ממש לפני הלידה דיש לחוש שיצא דם עם המים, והחוי"ש () פסק דכשיש מים מרובים חיישין לטומאה דאפשר דיש שם דם. ולמעשה נחלקו בזה הפוסקים והבדה"ש () כתב שהפוסקים מורים שהיא טמאה, אבל יש שכתבו שרוב מורים מטהרין אותה (וגם בבני החבורה יש שלמדו שירידת המים מטמא האשה ויש שלמדו שכל שלא רואים דם בפנים אי"צ לחשוש) ודעת הגרי"ב (שם) כמקילין דטהורה היא כל כמה שאינה רואה דם מעורב עם המים.

פקק הרחם (mucous plug) - ביצא פקק הרחם ע' בששה"ל (שם) דיש לחוש עליו משום פתח"ק ויעשה ש"ח, ובפתחי נדה כתב דהרבה מורי הוראה מקילין בזה דאינו נידון כפתיחת המקור, וכן דעת הגרי"ב להתיר אא"כ יש עליו דם יותר מכגריס (ובאמת דנו למה הדם יטמא כלל אפי' בכגריס כי בפשטות הדם הוא דם מכה מצואר הרחם).

מתי נטמאת האשה לפני הלידה - ילי"ע בכל אשה העומדת ללדת ועדיין לא ירדו המים ולא יצא הפקק וליכא חשש כלל שיצא דם, ממתי נחשבת נדה ואסורה בנגיעה וכדומה, וע' בחו"ש (סק"ד) שכתב דהוא משעה שחבורתיה נושאות אותה (שא"י לעמוד בעצמה), ומובא בשם הגרי"ב דכן הוא המנהג, וע' בששה"ל (סק"ד) שהביא דעת הסד"ט (סקכ"ה) דודאי לאו ישיבת המשבר גורם פתיחת הקבר אלא כל שהיא קרובה ללידה כל כך שצריכה לישב על המשבר צריך הבעל לזהר ממנה.

סטרפינינג (stripping the membranes) - ע' בספר מראה כהן (עמ' יג') שכתב דמצוי באשה שהגיע התאריך המשווער ללידתה ועדיין לא הרגישה צירים שהרופא מכניס אצבע לרחם ומפריד את קרום השליה מדופן הרחם במטרה לזרז את הלידה, וברוב הפעמים מאז שהרופא עושה כן יולדת האשה תוך כד' שעות. בדיקה זו מכונה בלשון הרפואה "סטרפינינג" ומאז שהתבצע טיפול זה נחשבת האשה כנדה ויש לנהוג בכל ההרחקות אע"פ שלא ראתה דם כי ע"פ רוב פעולה זו גורמת הוצאת דם, ויש גם לחוש משום פתיחת הקבר.

סעיף ג'

שפיר ושליא - שפיר הוא העור העבה של הולד שבו מונחים העצמות והבשר ביצירה (embryo), והשליא מסובבת את הולד (amniotic sac). **הפילה חתיכה בלי עצם** - הפ"ת (סק"ו) הביא דיש מחמירין לטמא אשה טומאת לידה גם בהפילה חתיכה בלי עצם, אבל הסד"ט כתב דלא חשו לדבריהם, וע' בששה"ל (סק"ד) דלפי"ז מה שלפעמים יוצא דם קרוש אין לחוש לולד דולד הוא רק כשיש צורה או חתיכה שיש בה עצם, או שפיר או שליא, או כשיש ריקום דחיישין כיון שאין אנו בקיאים בזה, אבל בדם לבד שנקרש אינו כלום, והסיבה לדם שנקרש הוא וסת שנעצרה זמן רב כארבעים וחמשים יום והדם נקרש ויוצא בחתיכות, או דם שנקרש בתחילת הריון ואינו ולד כיון שאינו בשר ואפי" יצא לאחר ג' חדשים כשנראה שנתקלקל ההריון בתחילתו ונקרש, ולפי"ז ליכא נפ"מ לפדיון הבן והבא אחריו נפדה כיון דליכא חשש ולד.

סעיף ד'

תולה שליא בולד עד כג' יום - ע' בפרישה (סקכ"ח) שכתב דתולין עד כג' יום כיון שכך היה מעשה בגמ' ותלו בו וטפי מזה לא מצינו. ומשמע דמדינא היה אפשר להקל אפי' ביותר מכג' יום (עד חודש כדמשמע בגמ' כז). רק שלא מצינו מעשה רב. וע' בששה"ל (סק"ב) דדבר זה ששליא נשארת הוא מילתא דלא שכיחא אך יש מקרים כאלו וזו סכנה גדולה לאשה ר"ל.

סעיף ה'

יצאה השליא תחילה - ע' בששה"ל (סק"א) שביאר דבדרך הטבע הולד יוצא לפני השליא ואם יצאה השליא תחילה ודאי שהשליא מולד אחר. והוא חידוש גדול שהגם שלא ראינו שליא אחרת וגם לא ראינו ולד אחר חיישין שמא השליא אינה שייכת לולד זה ונימוח הולד שלה וגם נימוח השליא של הולד שיצא אח"כ. ובודאי כ"ז רק כשאין הולד שיצא אח"כ קשור להשליא שיצא לפני"כ דאל"ה פשיטא דתולין א' בשני (כלקמן סעי' ז').

סעיף ו'

יצאת מקצת שליא חוששת מיום ראשון - ע' בסד"ט (סקי"ז) שהניח בצ"ע מה חידש לנו המחבר בזה דהלא גם את"ל דלא חיישין ללידה מיום ראשון אכתי טמאה משום פתיחת הקבר דקי"ל דא"א בלא דם (ועל הגמ' ל"ק, דנ"מ דכלו ימי טוהר מיום ראשון).

סעיף ט'

הרגישה שהפילה - ע' בבדה"ש (סקס"ז) שביאר לשון הרגישה דר"ל שהרגישה חבלי לידה אבל אי"א אם הפילה ולד או רוח. ובלבושי עז (סק"א) העיר עליו דמנין הוציא ד"ז, וכתב דאפי' לא הרגישה אלא כגון שנפל לבית הכסא ואינה יודעת מה יצא חיישין שמא הפילה חתיכה שיש בה עצם אפי' לא היתה בחזקת מעוברת. ופשוט דבזה"ז כ"ז רק אחר מ' יום מליל טבילה וכנ"ל.

ביש הרבה ספיקות להקל - ע' בחי"ד (סק"ד) דאפי' מספקא לה ג"כ מתי הפילה מ"מ טמאה יד' יום אע"פ שיש הרבה ספיקות דשמא הפילה רוח, ואפי' הפילה ולד שמא היה זכר, ואפי' היתה נקבה שמא הפילתה זה הרבה ימים וכבר עברו ימי טומאתה, וביאר הערוה"ש (סעי' נא') שהחכמים החמירו בדנים אלו לטמא אף כשיש הרבה ספיקות להקל כי בדבר המסור לנשים חששו יותר שלא יבא לכלל טעות. ולפי"ז לכאורה גם באשה שהיתה בחזקת מעוברת והפילה ביום מא' הגם שיש ג' חששות שמא היה זכר ושמא כבר מת לפני יום מ' ושמא התעברה מבניא שלאחר ליל טבילה ואינו בן מ' ימים אעפ"כ טמאה יד', ודלא כששמעתי שפסק א' בכה"ג לקולא מטעם דיש ג' ספיקות להקל (ובכלל יש לציין שכל הפלה אחר מ' יום ג' ספיקות, שמא נפל, שמא זכר, ושמא כבר מת לפני יום מ' ואעפ"כ החמירו חז"ל במתני').

סעיף י'

יצאה חוץ לפרוזדור - ע' בסד"ט (סקכ"ו ד"ה ראיתי בסוף) שהאריך טובא לבאר מהו חוץ לפרוזדור, האם הכוונה שיצאה חוץ לגופה או חוץ לפרוזדור הוא מקום שהוא דעדיין בתוך גוף האשה, וע"ש שהכריע כהצד השני. ולכאורה כן הוא פשטות לשון המחבר שכתב ולא סוף דבר שיצא לחוץ ממש אלא אפילו משיצא חוץ לפרוזדור (וע' בסמוך). ועיקר הני"מ לדין הוא לענין ברית מילה, ותשי"ח.

סעיף יא'

הוציא העובר ידו או רגלו והחזירו - המחבר כתב דבהוציא העובר ידו והחזירו אמו טמאה לידה, ונקטו הפוסקים דיד הוא לאו דוקא אלא כל אבר, ומבואר בב"י (וכ"כ הש"ך סק"ט) דטומאה זו אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא בעינן שתצא ראשו או רובו. וכיון דק"ל דאין פתיחת הקבר בלא ולד אי"כ גם אם לא היתה טמאה לידה היתה טמאה נדה אבל יש בזה נ"מ אם החזיר העובר היד ולא נולד ליותר משבוע דאם משום נדה יכולה לטבול קודם שבועיים והשתא דטמאה לידה מדרבנן צריכה להמתין יד' יום. ויל"ע אם אפשר לסמוך על אולטרא סאונד לברר מין העובר כדי לדעת אם העובר זכר שלא תצטרך לחכות אלא ז' ימים טומאה, ועי'.

סעיף יב'

שמע קול הולד - וצב"ק כפי המציאות של זמנינו א"א להולד לפתוח פיו כלל לפני שיצא לאויר העולם, ועי' בהגהות רעק"א לשו"ע הלכות מילה (סי' רסב') שכתב "וה"ה אם עשה שום מעשה בפיו דכ"ז שהוא במעי אמו פיו סתום" ובאמת עד"ז כבר כתוב בגליון הגמ' (מא:): מהשאלות. ואם היינו אומרים שחוץ לפרוזדור ר"ל חוץ לגוף האשה היה א"ש, אבל כמו שהזכרנו בסמוך משמעות המחבר לעיל (סעי' י') אי"כ, וגם קשה מאד להגיד שהולד הוציא ראשו חוץ לגופה ואח"כ החזיר הראש לתוך הגוף, וצ"ע.

ועי' בששה"ל (סק"א) דיש הרבה שוואלים ששמעו קול הולד אמנם ברוב הפעמים הוא רק דמיון של הנשים וכמין חלום ששמעו את הולד צועק. ובאמת כך הייתי אומר בביאור המעשה שהביא הפ"ת (סק"ט) מהנוב"י באיש ואשתו שהיו במטה והאשה היתה ישינה והאיש היה נייעור ושמע קול העובר בוכה והאשה לא הרגישה ולא שמעה שום דבר, דכנראה שזה היה כמין חלום, אבל הנוב"י התייחס לשאלה זו בלי לצדד שהכל היה דמיון.

סעיף יג'

שהה ולד אחר חבירו - עי' בששה"ל (סק"א) דבלידת תאומים מצוי שנולדים בזא"ז ותלוי אם הם מזרע א' או שנים, דמזרע אחד מוכחרים להוולד כאחד ומשנים אפשר שיוולדו בזא"ז והם בשתי שליות.

סעיף יד'

יוצא דופן - במתני' (מ.) נחלקו ר"ש ורבנן ביוצא דופן האם אמו טמאה לידה, וק"ל כרבנן דאינה טמאה לידה ואם לא יצא דם מאו"מ אפי' טומאת נדה אין לה, אמנם אינו מצוי שלא יצא שום דם מאו"מ לכה"פ אחר הלידה.

ויש לציין שיוצא דופן אין מלין אותו בשבת, דנחלקו בשבת (קלה:): אם רק באופן שנטמאה האשה ע"י הלידה אמרי' שהמילה ביום שמיני, דכתיב וטמאה שבעת ימים וכי' וביום השמיני ימול בשר ערלתו (וכן נכרית שהולידה ואח"כ נתגיירה ימולו בנה ביום ראשון כיון שלא נטמאה בלידה) ואינו נפדה והבא אחריו ג"כ אינו נפדה, והחזו"א היה מעורר ע"ז כיון שרבים לא יודעים.

שיטת המחבר בדם טוהר - יש להעיר קצת שהמחבר לא התייחס בכלל לכל הענין של דם טוהר, ובכל הסעי' הוא רק התייחס לימי טומאה, ומשמע קצת שכיון שכתב הרמב"ם שהוא תלוי במנהג לכן לא רצה להכריע בדבר, ועי'. אמנם, ר' משה פרנקו נ"י העיר דכתב המחבר לעיל (קצ', מב') דבלבשה חלוקה והשאלתה ליושבת על דם טוהר תולה בהן ואפי' בזה"ז דמשמע להדיא דבזה"ז דם טוהר נידון כדם נדה (אמנם יש לדחות דר"ל אפי' בזה"ז להנהגים שלא לבעול עד דם טוהר).

בענין הרחקות (שבת יג., כתובות סא.)

קתני במתני' (שבת יא.) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. ופרש"י דכ"ש שלא יאכל הטהור עם הזבה דיש לחשוש שמא תטמא האוכל, אלא דכאן מיירי לענין החשש הרגל עבירה. ויל"ע דאם יש חשש באכילה יחד וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קג.): דגדולה לגימא שמקרבת הרחוקים, אי"כ למה לא מצינו איסור זה באשת איש דאין לאכול ביחד מחשש הרגל עבירה. ועי' ברש"י שפירש דמתוך שמתייחדין יחד יבאו להרגל דבר. ונראה לפרש דבריו ע"פ מש"כ הרא"ש (קיצור הלכות נדה) דגזרו הרחקות בנדה מתוך שמתייחדין משא"כ בשאר עריות שאסורין ביחוד. ויל"ע לפי"ז בתרתי, מה דין כלה שפרסה נדה ואסורה ביחוד האם אסורין בהרחקות, וכן האם יש איסור הרחקות באופן שא"כ לבא לידי הרגל דבר.

והנה, עי' בשו"ת הרשב"א (ח"א, אלף קפח) שביאר טעם ההרחקות בע"א, דה"ט דאפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבות מעט איכא למיחש להרגל אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצ"ב אין בהם משום הרגל עברה לפי שאין לבו גס בה. ועי' בהגהות ראמ"ה (בסוגיין) דהגם שלפי טעם הרא"ש באופן שפרסה כלתו נדה ואסורים ביחוד דיש להקל בהרחקות אבל אם לבו גס בה יש לחייב הרחקות כדעת הרשב"א (ויש שר"ל דנחלקו המחבר ורמ"א (קצה, א') במחלוקת ראשונים זו ע"ש). ונראה דיש עוד נ"מ בין הרא"ש והרשב"א לענין הא דמועיל מזיגת הכוס כשמוזג ביד שמאל (כתובות סא.) דלרשב"א ה"ט משום דבשמאל אין כאן מעשה חיבה משא"כ להרא"ש לכאורה אין זה טעם מספיק כיון שעדיין מתייחדין זע"ז אלא ה"ט דמועיל משום דיש להם היכר שלא ישכחו (ואפשר דנ"מ לענין אכילה בשלחן א' קצה, ג').

אבל לכאורה מבואר דלכו"ע א"צ הרחקות באופן שאסורין ביחוד וגם אין לבו גס בה (למשל הסיפור הידוע עם הגר"ח זוננפלד זצ"ל שהחליפו חתן תחת החופה וכנראה היתה חופת נדה מחשש דם חימוד, ואולי ה"ה אצל החסידים בחופת נדה).

אמנם, לכאורה יש לצדד דאחר שגזרו על ההרחקות י"ל דאסורים איסור עצמי גם כשלא שייך טעמי הגזירה, ולכאורה כן יש לדייק מהראב"ד שכתב (סוף שער פרישה) דנדה חייב בכל מיני פרישה בחו"ל ודברים בטלים וכו' ובאכילת שולחנו וכו' מוסף עליהם הנדה בימי חופתו ולא בעל שהוא אסור בכל אלו ואסור להתניח עמה בלילה. ולפי"ז יש לצדד דגם כשאנים יכולים להגיע לידי הרגל דבר ולמשל כשהם נמצאים במדינות שונות, ג"כ אסורים בהרחקות ולא יקל ראשו עמה דרך הטלפון והמחשב וכיוצ"ב. וכ"ש דאסורין בהרחקות כשרק לא מסתבר שיגיעו להרגל דבר למשל כשא' מהם חולה (וכמבואר בסו"ס קצה) וכן פי' הרע"ב במתני' דה"ט דקתני לא יאכל הזב עם הזבה דאע"ג דתשמיש קשה להן אכתי חיישינן. אמנם אפשר לדחות דליכא ראייה מהראב"ד, ד"ל דחייבים בהרחקות כיון שמדויק בדבריו דביום מותרין ביחוד.

ואפשר לפרש הראב"ד בע"א ג"כ דס"ל דאע"ג דאסורין ביחוד אפ"ה הם חייבים בהרחקות דשאני מהאיסור יחוד דאשת איש שהוא מדאורייתא ובחופת נדה כיון שהם נשואים יחד כל איסור היחוד אינו אלא מדרבנן מחשש שיצרו תוקפו ולכן חיישינן שמא יקילו באיסור יחוד. ובדעת הרא"ש אפ"ל דס"ל כמש"כ המהר"ם (סנהדרין לו.) תוד"ה התורה) בדעת תוס' דאה"נ בכה"ג שפירסה נדה ולא בעל אסורים ביחוד מדאורייתא ולכן יש לדמות כלתה שפרסה נדה לאשת איש דבשניהם לא גזרו הרחקות.

ומצד שני מצינו שיש דברים האסורים באשת איש ומותרים באשתו נדה, כגון הסתכלות במקומות המגולים. ועי"ש ברא"ש שביאר דבקצת החמירו משום סייג וגדר ובקצת הקילו מפי שראו שהוא דבר קשה וא"א להזהר, אבל בודאי יש מקום להרחקות אלו וכמו שסיים הרא"ש דכל המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו. וצ"ב דע' בתוס' (שבת יג.) ד"ה מה אשת רעהו) שכתבו דבאשת איש סברא הוא לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה לפי שיצרו תוקפו ומתגבר עליו ביותר, וא"כ מה"ט גופה יש לאסור גם באשתו נדה כיון שאינו דבר קשה שא"א להזהר ממנו ולמה צריך הקיש בכלל.

ויש להוסיף, דע' בערוה"ש (סעי' ב') שכתב דמפני שעכ"פ הוא עמה תדיר הוכרחו חז"ל לעשות התרחקות בדברים שאפשר, דאל"כ ההתקרבות כשהוא עמה תדיר יביאום לידי מכשול כמוש"כ הרא"ש. ויש לדקדק בדבריו שלא כתב מפני שמתייחדין אלא מפני שהוא עמה תדיר (הגם שיש לדחות דזהו כוונתו) ולפי"ז נראה דבאופן שיש אשת איש שלבו גס בה והוא עמה תדיר (למשל מזכירה במשרד שהם עובדים ביחד שמונה שעות כל יום), נראה ודאי לכו"ע דצריך הרחקות דהלא יש את שתי הטעמים שהביאו הראשונים בטעם גזירת הרחקות (ואפי' אם נדחוק שלמעשה ליכא יחוד וגם א"יז דרגת הלבו גס בה של אשתו ואינם חייבים בהרחקות נדה (עי' רמ"א אעה"ז כא, ה') אבל בודאי פשוט צריך לעשות הרחקות עצמיות).

ויש רק לציין שלמעשה בכל ההרחקות, יש האסורים מדאורייתא (באיסור כרת או לאו) כגון חיבוק ונישוק, ויש האסורים מדרבנן כמו מזיגת הכוס, הצעת המטה, הרחצת פניו ידיו ורגליו, ושינה במטה אחת (ואולי נגיעה), ויש שמקורם בדברי הראשונים כגון הישיבה על ספסל א' וזריקה, ויש שנמצאים רק באחרונים כגון איסור נפחה ונגיעת בגדים לבגדים. ויש שנהגו בהם ע"פ פוסקי זמננו כגון נשיאת דבר כבד ביחד. ויש נ"מ במקום כבוד הבריות ושעה"ד וכמו שיתבאר בעזה"י.

סימן קצה' (דברים האסורין בזמן נדותה)

סעיף א'

חיוב הרחקות מספק - כשיש ספק על מראה וצריך שאלת חכם מבואר בששה"ל (סק"א) דיש להחמיר בכל דיני פרישה והרחקה עד ששואלים, וה"ה בכתם כיון דאפשר לברורי (לכן ל"א ספק דרבנן לקולא). אבל ביום הוסת לכו"ע אין חיוב הרחקות (ועי' קפד', ב' דיש מחמירין בחו"ל ושינה במטה א').

משחקים - נחלקו פוסקי זמננו אם מותר לשחק משחקים יחד עם אשתו נכלל בגדר שחוק וקלות ראש, ועי' בששה"ל (סק"ב) דיש מקום להחמיר שלא לשחק משחקים ביחד. ולכאורה הכל לפי הענין דיש אופנים שאין המשחק מרגיל כלל ויש שאיפכא מסתבר. וכן תלוי באופן שמשחקים, ופעם נשאלתי ממי שרק עכשו התחתן ועדיין אין לו שלחן, והוא רצה לדעת אם מותר להם להניח חלק מהמשחק על המטה שלה וחלק על המטה שלו והוא ישב על המטה שלו והיא תשב על המטה שלה וככה ישחקו. והנה אפילו את"ל דליכא איסור בעצם המשחק אבל נראה פשוט דיש לאסור לשחק באופן זה.

וע"ש בששה"ל (סק"ה) שהוסיף דהרבה חתנים ובפרט בעלי מזג חם שבתקופה הראשונה אחרי הנישואין עלולים להכשל וראוי לכ"א שיעשה גדרים והרחקות לעצמו גם בדברים המותרים כפי שמרגיש בעצמו אם עלול להתעורר לידי עבירה. ושמעתי על אדם א' שנוהג לטייל עם אשתו כשהיא נדה אבל לא בליל שבי"ק ומטעם הני"ל. וזהו כלל גדול בהרחקות דגם דברים המותרים כשנעשים במצב של קלות ראש וחיבה הם נהפכים לדברים האסורים (לאכול במסעדה תלוי אם הוא של פלאפל או א' יוקרתית עם נרות וכו'). והרבה יש לזהר בדברים אלו דשחוק וקלות ראש מרגילים לערוה ובמצב של קלות ראש הדברים מתקדמים מהר.

לא יקל ראשה עמה אפי' בדברים - בפשטות הכוונה לדיבורים המרגילים לערוה (כלשון הטור), ויל"ע אם מותר לומר אני אוהב אותך. ונראה דתלוי (כמו בכל ההרחקות), דאם נעשה בדרך קלות ראש ובאופן המרגיל אסור אבל כשמדברים בטלפון ובגמר השיחה הוא אומר 'אני אוהב אותך' במקום 'להתראות' נראה דמותר (ויש מתירין לגמרי כשהוא נמצא במדינה אחרת דא"א לבא לידי הרגל). וכן מותר להגיד בדיחה כ"כ שאינה מצב של קלות ראש (וכ"מ בחו"ש סק"א).

להריח הבשמים של אשתו - הפ"ת (סק"א) הביא מהשע"ת (או"ח ריז', והביאו המ"ב סקט"ז) דאסור להריח הבשמים שעל אשתו (ולכאורה גם אין ראוי לאשה לשים כ"כ הרבה בושם שיוכרח הבעל להריחה). ועי' בערוה"ש (סעי' כג') שכתב דמותר הריח שנשאר בכלי אין קפידא. ולכאורה לפי"ז מותר להריח הבקבוק של הבושם וכ"כ כמה מפוסקי זמננו, ואין לדמותו למה שאסר הפ"ת להריח הבשמים שהסירה ממנה כיון שכבר היו עליה. אבל החו"ש (סק"א)

החמיר בזה וכן הדעת נוטה דלמה הוא מריח הבושם בכלל אם לא להזכיר לעצמו ריח הקשור לאשתו (ומסתבר דגם בחנות יש למנוע מלהריח סוג הבושם המיוחד לה).

במוצ"ש להריח בשמים שביד אשתו - ע' בששה"ל (סעי' ב', סק"ג) דאפשר דיש להחמיר שלא להריח הבשמים שביד אשתו בשעת הבדלה. וחיידוש הוא דאיי"ש בשמים המיוחדים לה ועוד דבזה"י אין נשים מתבשמים בהם כלל. ויש שהחמירו מטעם דוי קרוב לנגיעה, ובאמת כן יש לחשוש אם היא מחזקת כמה נעגל"ך (cloves) בידה (ולפי"ז ה"ה כשהוא אוהו הבשמים בידו אסור לה להריחם) אבל אם היא אוהזת כלי שיש בה בשמים נראה דיש להקל ובפרט במקום שיש עוד אנשים ויהיה ניכר הדבר כשתצטרך להניחו על השלחן. ומענין לענין ע"ע בפ"ת (סק"ג) שהביא מהיד אליהו דאין לאשה להחזיק נר כדי שבעלה יחמם את עצמו משום שההבל מחבר. וכתב באגר"מ (יו"ד ב', פג') דלפי"ז אולי מותר לחמם ידיו כשליכא זיעה המחבר, וכתב עוד דפשוט דמותר לו להנות מן האור של הנר הבדלה כשאשתו מחזקת אותו, וכ"כ בששה"ל (שם).

יחוד - המחבר כתב דמותר להתיחד עמה דכיון שבא עליה פעם א' תו לא תקיף יצריה. ולכאורה הו"ל להוסיף ג"כ כיון שהיא מותרת לאח"י וכמוש"כ תוס' בסנהדרין (לו. ד"ה התורה), וכ"מ בדברי התוה"ש (סק"א) ע"ש ובש"ך בהמשך (סק"ב). אמנם בסי' קפז', יד' משמע דגם בלא"ה היא מותרת ע"ש.

סעיף ב'

איסור נגיעה - מבואר בחז"ל דלא רק נגיעה של חיבה אסור כדילפינן מואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, אלא גם נגיעה שאינה של חיבה אסורה וכמו שאמר אליהו לאותה אשה שמא הבאת לו את הפך ונגע בך באצבע הקטנה, שהיא בפשטות נגיעה שאינה של חיבה, והגם שבשאר עריות נגיעה שאינה של תאוה והנאה ליכא אפילו איסור דרבנן אבל באשתו נדה אסור וכמוש"כ התוה"ש (סקט"ו) דבאשתו שלבו גס בה הכל מקרי חיבה (וע' בסעי' יז').

וע' בששה"ל (סק"א) שמן הנסיון, אסור לעמוד סמוך כ"כ עד שמרגישים תנועת וחימום הגוף ותנועת הנשימה ואע"פ שאין נגיעה בפועל, ומה"ט החמיר (סק"ג) שלא לעמוד תחת מטריה א'. אבל יש מקילין בזה, וע' במרא"כ שכתב דפעולות אלו של קריאה בספר א' או עמידה יחד תחת מטריה נעשות בדרי"כ ע"י שמתקרבים מאד זל"ז ומן הראוי להתרחק מהם וקשה ליתן בד"ז קצבה והכל לפי הענין (למשל, גודל המטריה).

נגיעה ע"י דבר אחר - המאירי (נדה סד:) הביא מהתוספתא דאסור לבעל לרדות אשתו נדה במקל, וכתב דאין הלכה כן דנגיעת בשר אין כאן וגם חיבה אין כאן אלא שהדברים נראים לאסור מאיזה צד. ולכאורה מבואר בדבריו דבאופן שיש חיבה גם נגיעה ע"י דבר אחר אסור. ולהלכה, גם בליכא חיבה מחמירין בנגיעה ע"י דבר אחר, אבל דעת הגר"י"ב (קונטרס זרע שמואל) דבשעה"ד מותר לדחפה באמצע השינה כשהיא נוחרת (ונראה דה"ה לדחפה בכסא גלגלים), אבל ליגע בה עם עט כדי שתישים לב אסור דהוי כקלות ראש.

וע' בפ"ת (סק"ג) הביא מהתשב"ץ דיש להתרחק מליגע בבגדיה בעודה לבושה בהם, ולא עוד אלא כתב החיד"א בשו"ר ברכה (סקט"ו) דיש לזהר שלא יגעו המלבושים שלו במלבושים שלה זה בזה, וכן משמע בערוה"ש (סעי' כ') וששה"ל (סק"ג). ולפי"ז יש לזהר כשמצטלמים בחתונה שבדרי"כ עומדים מאד צמודים זל"ז, ויש לחשבן לפני"כ איך לעמוד, ואפשר גם להגיד בשקט לצלם לסדר שיעמדו א' אחרי השני (ולא מול השני) כדי שלא ניכר הדבר לכל.

נגיעה לצורך טבילה - בפ"ת (סק"ב) הביא מהנוב"י דבמקום הצורך כשאין אשה אחרת לעמוד ע"ג אשתו בעת הטבילה מותר לבעלה לעמוד ע"ג ואפילו לדחפה תחת המים, דכיון שהוא מחזר עליה לטהרה אין לחשוש שמא ישבוק התיירא ויאכל איסורא כדאמרינן לענין ביעור חמץ דכשהוא מחזר עליו לשורפה אין לחשוש שמא יאכלנה, והביאו הערוה"ש (סעי' ה'). וע' בששה"ל (סק"א) דלכתחילה אין להתיר רק בשעה"ד ובפרט דנדה הוא איסור כרת ואולי אין ראייה מחמץ בפסח שהתירו רק בער"פ. ולפי"ז אין לתכנן טיול כשיודע שבאמצע היא תצטרך לטבול בים ולא יהיה מישוהו אחר לעמוד ע"ג אלא הוא (בנוסף לעוד כמה טעמים שאינו כדאי לטבול בים). אבל אם היא טובלת במקוה וא"צ לדחפה תחת המים, אחר שהיא נכנסת למים הוא יכול להסתכל לוודא שכל השערות נכנסו למים.

הושטה - ע' בש"ך (סק"ג) שכתב דגם הושטה בדבר ארוך אסור, ובערוה"ש (שם) נראה דה"ט משום לא פלוג, ונראה דכן פ"י מש"כ רי"ו דאפשר שלא יזהר יפה ויגע בה. והיה אפ"ל בע"א ע"פ הרשב"א בתשובה דהושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבות מעט איכא למיחש להרגל.

והושיט תינוק ע' בפ"ת (סק"ג) שהביא מהתשב"ץ דמותר משום דחי נושא את עצמו והיא אינה עושה כלום אלא התינוק עצמו יוצא מחיק אמו ובא אל אביו. והקשו האחרונים דלכאורה ב' טעמים אלו סותרים זל"ז, דחי נושא את עצמו היינו אפילו באופן שא"י להטות עצמו. ועוד צ"ב דחי נושא את עצמו הוא דין במלאכת מחשבת ואינו שייך לענייני הרחקות דהלא גם בתינוק יש לחוש שמא יגע בבשרה ושייך ביה נמי טעמא דקירוב וחיבה.

והנה ע' עוד בששה"ל (סק"ג) שהעיר דאולי התשב"ץ לטעמיה אזיל שהתיר זריקה, דתינוק היוצא מעצמו הוי כזריקה אבל אין דמחמירין בזריקה אולי ליכא היתר, ולכן כתב דנראה להחמיר בזה וכ"פ הערוה"ש (שם) ובדה"ש (סקכ"ד). וראיתי מהגרשז"א (שלחן שלמה עמ' פד') שאינו אלא לשון מושאל ור"ל שבגלל שהילד יכול לזוז אין אמו מושיטו אלא הוא יוצא מעצמו. וכן מסתבר, אבל צ"ב מהתשב"ץ בסי' נח' שרק הזכיר חי נושא את עצמו, ודעת הגר"י"ב (שם) דלמעשה המנהג להקל כהתשב"ץ והוסיף דאפילו בתינוק שרק יכול להפוך עצמו מצד לצד מותר להושיטו, ואמר בשם הגרשז"א דאפילו התינוק מחזיק באמו בכח אפ"ה מותר לקחתו ממנה (וצ"ב דבשלחן שלמה מבואר שהחמיר בזה). וחיידוש הוא, אבל במקום הדחק יש על מי לסמוך לקחת ילד מאשתו.

לקחת חפץ מע"ג הברכיים של אשתו - דעת הגר"י"ב (שם) דמותר לאשתו לקחת חפץ או תינוק מהברכיים שלו כיון שהוא אינו עושה כלום, אבל באופן הפוך נוהגין להחמיר שהוא לא יקח דבר מע"ג הברכיים של אשתו (שהרחקות הן על האיש). ונראה דכיון שאינו מעיקר הדין, בשעה"ד למשל בטיסה יש להתיר ד"ו, ולא עוד אלא ראיתי שהח"ש (סק"ב) התיר בשעה"ד אפי' להניח תינוק על ברכי אשתו.

להאכיל תינוק המוחזק ביד אשתו - ע' בששה"ל (סק"ג) שהחמיר דאין להאכיל תינוק שביד אשתו וכ"ש שאין לנשק תינוק שבידה. אמנם, הגם שרוב פוסקים נקטו דאין לנשק תינוק שבידה (או משום חיבה או משום שהם מדי קרובים א' לשני) אבל מקילין להאכיל תינוק שבידה במקום הצורך (וכן הוא דעת הגר"י"ב שם). וע"ש עוד בששה"ל דאם שכח והושיט ספר לא תניח לו ליפול רק תתפוס בשינוי אם אפשר. ויל"ע אם ה"ה בכלי זכוכית ושאר דבר שביר או דליכא היתר אלא במקום בזיון ספרים, וראיתי מהגרשז"א (שלחן שלמה פ"ח, הערה 12) דבשכחה אשתו והושיט חפץ לבעלה בפני אחרים צריך הבעל למצא אמתלא מדוע אינו נוטל החפץ מידה באופן שלא תתביש כגון שיאמר שכואב לו היד וכיוצ"ב אבל אם באמת אין שום עצה ותגרם לאשה בוש גדולה מאד ככה"ג אמרי' שגדול השלום ויטול הפך מידה אבל ע"ש עוד דצריך לזהר מאד מלהקל בהרחקות. וידוע התשובה של האגר"מ (ח"ב, ע') דאין בהרחקות ענין בוש גדולה (ועד"ז בב"ח ד"ה והרב) ויל"ע בזה כיון שלמעשה היא מתביישת מאד, ואולי ככה"ג אה"נ יודה (דמקור איסור הושטה הוא בראשונים, ויש ראשונים המתירים).

הנחת הטבעת בחופת נדה - ע' בבאר היטב (אהע"ז סא', סק"ח) שהביא מהמהרי"ל דלא יגע בכלתו רק יניחנה מעצמה ליפול באצבעה, וכתב עליו דאנן לא נוהגין כן אלא שהחתן עצמו נותן הטבעת באצבעה דקודם שקדשה בטבעת לא הוי אשתו ומיד כשקדשה עם הטבעת הכלה מתרחקת מהחתן אם היא נדה, וכ"כ הפ"ת (שם סק"ג) וכן נקטו פוסקי זמנינו.

להחזיק דבר ביחד עם אשתו - כמזדמני ליכא מקור ברור לאסור הבעל מלהחזיק חפץ יחד עם אשתו (דאינו דומה להושטה). וע' בבדה"ש (סקכ"ו) שהביא מהח"י אדם (כלל קל') שאסר הגבחה הקערה בליל הסדר יחד עם אשתו נדה (ואפי' אחרים מגביהם עמהם). וע"ע באגר"מ (יו"ד ח"ב, עה') דבחפץ שאינו כבד אולי יש לחוש לחיבה כשמסייעה, ואפילו בדבר כבד רצה לחדש דיש מקום לאסור ע"פ המנהג בזבים (וכתב דהגם שאינו דמיון כלל אפ"ה יש לחוש ולאסור מצד דכל התרחקות יתירה עדיפא), וכן דעת הגרשז"א (שלחן שלמה פ"ח) דאסורים לשאת יחד אפי' חפץ כבד אע"פ שאינו מיד ליד. וע"ש בששה"ל דלכתחילה גם יש להחמיר שלא ללכת עם ילד כשכל א' מחזיקו ביד אחרת וכדמיון נשיאת משא יחד שיש בו חשש נגיעה, אמנם ע"ש בבדה"ש שהקיל בתינוק שיכול ללכת בעצמו.

למעשה כיון שאין איסורו מעיקר הדין, ועוד מוטו משמיה דחזו"א דמותר (מובא בלבושי עז סק"ג), לכן הרבה פוסקים וכן הוא דעת הגר"י להקל בשעה"ד לשאת דבר יחד עם אשתו למשל לסייע להגביה העגלת תינוק במקום הצורך כדי לעלות במדרגות או להעלותה לאוטובוס ובפרט כשיש חשש של כבוד הבריות שכולם מסתכלים ומחכים להם (וכמדומני שבא"י מקילין בזה יותר מבארצות"ב שמחמירין ע"פ האגר"מ).

זריקה - הרמ"א החמיר לאסור זריקה מידו לידה, וביאר בששה"ל (סק"ד) דאע"פ שאין בה נגיעה אך היא קשר ביניהם וגזרו משום נגיעה. ולכאורה אפשר לבאר האיסור ע"פ הרשב"א הנ"ל דכיון שלבו גס בה בקירוב מועט חשישין להרגל דבר (ואולי לזה גופה התכוון הרשב"א). ונראה שהספרדים מקילין בזה כסתומת המחבר וכ"כ הברכי יוסף. ולזרוק כלפי מעלה באופן שאשתו תפשוט ידה כדי לקבלה נראה מהערוה"ש (שם) דגם זה אסור, אבל כתב הפ"ת (סק"ד) דמעיקר הדין נראה דמותר אבל הסד"ט (סק"ד) נקט דאעפ"כ אין להקל (וא"כ נראה דבשעה"ד יש להקל וכנ"ל אבל רק באופן דליכא קלות ראש, וכ"כ כמה מפוסקי זמנינו).

ולענין זריקה ע"ג בגדיה כתב התוה"ש (סק"ב) דיש להקל, אבל ע"י בששה"ל (סק"ד) דיש להחמיר כדעת הרבה אחרונים שאסרו דבר זה, והוסיף דגם אין לזרוק חפץ לתוך ארנק או סל שבידה, אבל ע"י בבדה"ש (סק"ל) שהקיל בזה (ונראה דגם בזה אפשר להקל בשעה"ד). ודעת הגר"י (שם) דאין להקפץ משהו לאשתו דהוי זריקה, ולכאורה מה"ט יש לאסור ג"כ המשחק פינג פאנג (ping pong) גם באופן שאינו קלות ראש כיון שהכדור מגיע אליה מכחו, אבל יש לחלק דשאנ"ה שהוא משתדל שלא יגיע הכדור אליה (ונחלקו בזה פוסקי זמנינו ויש שאסרו מטעם קלות ראש). ולענין אם אמרי' כמו כגופו, ע"י בפ"ת (סק"ד) שהביא משו"ת מנ"י דאסור להסיר נוצה מאשתו דרך נפחה משום דכחו כגופו ע"ש.

נתינת מתנה לאשתו נדה - ע"י בפ"ת (סק"ד) שהביא משו"ת המנ"י לדמות הרחקות נדה לדיני פסלות לדין, ותמה עליו הכו"פ (סק"א) דא"כ יהיה אסור ליתן מתנה לאשתו נדה וזה בודאי מותר. ולהלכה ע"י בששה"ל (שם) ובדה"ש (סק"י) ולבושי עז (סק"ו) שנקטו כהכו"פ דמותר ליתן מתנה לאשתו נדה (חוץ ממתנה מיוחדת לקירוב לבבות. והכל לפי הענין) וכן בודאי מותר לקנות לה פרחים לשבת.

סעיף ג'

אכילה ביחד - מדינת דגמ' רק נאסר אכילה יחד בקערה א' (אפי' כשאנו אוכל השיירים של אשתו), אבל כמה ראשונים החמירו דאפי' כשאנו אוכלים ביחד גם אין לו לאכול שיורי מאכלה. והגם שמחב"י נראה שרוב ראשונים הקילו דרך בשו"ר שניה יש חיבה כיון שא"א לשתות ביחד אבל באכילה דאפשר לאכול ביחד מקערה א' ליכא חיבה אם אוכלים זא"ז אפי' כשאוכל שיורי מאכלה, אפי"ה להלכה החמיר הרמ"א ואולי משום שכתבו הראשונים שנהגו להחמיר. ויל"ע איך נוקטים הספרדים להלכה דמסתומת המחבר משמע להקל והגם שהשי"ך (סק"י) כתב להחמיר באכילה מכ"ש, אמנם נראה ברור בב"י שהקיל בזה, וכן הקיל הגר"ע יוסף בטהרת הבית.

אכילה בשלחן אחד - ע"י בששה"ל (סק"ב) דמשמעות הפוסקים כסתומת השו"ע דאכילה יחד אפי' בשלחן גדול אסור ודלא כהרא"ש שנקט דרך בשלחן קטן אסור. ולא עוד אלא ע"י בבדה"ש (סק"ב) שכתב דנראה דגם אכילת עראי אסור בלי היכר, אבל בלבושי עז (סק"א) הביא מהגרשז"א זצ"ל דכל ההרחקות בסעיף זה איירי בסעודת קבע. ומבואר בנו"כ דאכילה ביחד כוללת גם כשאוכלים מקערה א' בזה אחר זה. וכתב הטי"ז (סק"ב) דאם כ"א נוטל מן הקערה ומשים לפניו על כלי מיוחד ואוכל משם אין בזה איסור, וע"י בששה"ל (ט"ז סק"א) דה"ה אם קובעים לכתחילה שא' יקח מהקערה והשני יניח על השלחן לפניו שפיר דמי, וכן דעת הגר"י וס"ל דמועיל ג"כ להעביר מהקערה לידו במקום צלחת ויאכל מתוך ידו.

היכר - בבדה"ש (סקמ"א) וחז"ש (סק"ד) כתבו דבעינן היכר עם קצת גובה כמו בהלכות בב"ח (יו"ד סי' פח') דבעינן לחם או קנקן או מנורה, אבל ע"י בששה"ל (סק"ג) דמנהג העולם להניח אפילו טבעת (ע"י מש"כ לבאר מ"ש מב"ח), אמנם כמדומני למעשה הרבה נוהגים להניח היכר עם גובה. וכל דבר שאין דרכו להיות מונח שם הוי היכר וגם כשאנו ממש ביניהם מועיל אם ניכר לשניהם וכן נקטו הרבה הפוסקים. אבל ע"י בחו"ש כתב דהאיסור לאכול ביחד הוא על הבעל ולכן אם הוא החליט על איזה דבר שישתמש להיכר מועיל אפילו היא אינה יודעת מזה.

ובאופן שהבעל אוכל מאכלי חלב ואשתו נדה אוכלת מאכלי בשר, כתבו הששה"ל (סק"ג) וחז"ש (שם) דדי בהיכר א' דמסרת ההיכר להראות שאינם אוכלים ביחד, וכן פסק הגר"י. וע"י בחכ"א (קט"ז, ג') דמותר ג"כ כשנתיחים כלי או קערה תחת קערה שלו באופן שאינו רגיל לעשות כן. ומבואר בנו"כ דקנקן רק מועיל כהיכר כשאין משתמשים בו אבל התוה"ש (סק"ג) כתב דאם אין דרכו להיות על השלחן אע"פ ששותין ממנו הוי הפסק, ולפי"ז מותר ליחד קנקן לימי נדה וישתמשו בו רק בימים אלו כיון שאין דרכו להיות על השלחן בימי טהרה, וראיתי בשם הגר"י דהכי קי"ל להלכה. והרבה פוסקים מתירין שתשתנה מקומה כמוש"כ הב"י והביאו הסד"ט (סק"ח). ונחלקו הפוסקים אם מועיל לכתוב פתק שיזכירם.

אנשים אחרים עמהם - נחלקו הראשונים באופן שיש אנשים אחרים היושבים בין הבעל ואשתו, דלדעת הרא"ה (בדק הבית ג'): א"צ היכר ולהרשב"א (במש"ב שם) צריכים היכר גם באופן זה. וע"י בסד"ט (סק"ז) שביאר דדעת הרא"ה דאכילה בשלחן א' אסור משום חיבה ולכן באחרים עמהם ליכא חיבה (וכשיי חיבה לא מהני היכר) משא"כ ולהרשב"א טעמא משום דחיישינן שיבאו לאכול בקערה א' ולכן לא מהני מה שיש אחרים עמהם. והפ"ת (סק"ה) הביא המהשאת בנימין דמשמע מיניה דכשיש אחרים עמהם לעולם א"צ היכר (אפילו באינם יושבים ביניהם).

ולמעשה נחלקו בזה פוסקי זמנינו, דיש שכתבו שהמנהג להקל בכל גווני ויש שכתבו להחמיר כשאין אחר ביניהם, ויש מורים שכשאוכלים עם אחרים יש לעשות היכר קטן (וע"י לעיל בסמוך אם בדרי"כ צריך היכר עם גובה), וכ"פ הגר"י להחמיר בזה ואפילו כשנמצאים אצל אחרים רק שיכולים להקל בענין הסוג של היכר דדי בפסק בקבוק וכדומה (כן מוטו משמיה דהגרשז"א) אבל בשעה"ד יש להקל שא"צ היכר כלל, ובפרי טהרה (סק"ד) כתב שהמנהג להקל כשאחרים עמהם.

שיורי מאכלה - יל"ע מה נכלל בשיורי מאכלה, למשל באופן שיש על הצלחת שלה כמה מינים והיא רק אכלה א' מהם האם השני נחשב כשיירים. ובאגר"מ (יו"ד ח"א, צא') הקיל בזה ואפי' במין א' כשיש כמה חתיכות ולא אכלה כולם אין על שאר החתיכות דין שיירים (וע"י עוד מש"פ בדעת הטי"ז דבחתיכות גדולות מותר, ודלא כדפי' הרבה דנקודת הטי"ז הוא מה שיש הפסק כלי בין הלקיחה והאכילה). אמנם, בששה"ל (סק"ח) נטה להחמיר אבל הוסיף דאם עדיין לא אכלה רק ייחדו הצלחת עבודה לא קיבל שם שיורי מאכל. והגר"י ג"כ פסק בזה להחמיר לכן לכתחילה יש להעביר האוכל לצלחת שלו. וכתבו הפוסקים דטעימה בעלמא אינו מיחל דין שיירים על כל הסיר וכ"כ בשו"ת האלף לך שלמה, וכן לענין דברי מריחה דשיירים נחשב רק כגון שמשאירה שיירים בכוס או משאירה מרק בקערה שלה וכדומה (אבל נראה דאסור לשניהם לטבול פתם בכלי א' דהוי כאכילה בקערה א') ומשמע לפי"ז דיש להחמיר בחמאה שנשארה על הסכין, וכן מבואר באגר"מ (ח"א, צב'). אמנם לכאורה חידוש גדול הוא לומר שזה נקרא השיירים.

דבר המיוחד לאדם א' - ע"י באגר"מ (שם) שחידש דאסור לחלק עם אשתו לחמניה או פחית שתיה ושאר כל מאכל המיוחד לאדם א' והדרך שאין מחלקין אותו לב' בני"א, דהוי מעשה חיבה כעין אכילה מקערה א'. והפוסקים בא"י מקילין בזה וכן דעת הגר"י לדינא (שם) אבל הוסיף דטוב להחמיר כהאגר"מ. ובעיקר דינו שואלים העולם דהלא בסעודה שלישית בשבת נוהגים לחלק לחמניה להרבה בני"א ואיזה חיבה יש בזה, ובאמת ראיתי בפרי טהרה (סקט"ז) שכתב דאסור חוץ מסעודה שלישית (וצב"ק דלכאורה סעודה שלישית אינה סיבה להתיר אלא סימן שאין בזה חיבה), ולכאורה אה"י הכל לפי הענין.

שיירים בדבר שאינו אוכל - ע"י בששה"ל (סק"ח) דמותר להשתמש במשחת שיניים של אשתו וכן לענין שיורי מאכל ומשקה של תרופה. והפ"ת (סק"ו) הביא משו"ת יד אליהו להקל בדין שיירים לענין הרה"ה טאבא"ק, ולכאורה ה"ה בסיגריה.

סעיף ד'

שיורי שתייתה - מבואר ברמ"א דעל אף שאסור לשתות שיורי הכוס של אשתו אכתי יש ד' אופנים שמותר. א' **הפסיק אדם אחר ביניהם** וה"ט משום דתו ליכא חיבה. וראיתי בשם הגר"י דאפילו שתי תינוק ביניהם מהני. ב' **הורק לכלי אחר** וכתב הטי"ז והעתיקו הפוסקים דיש להקל בזה ג"כ לענין שיורי מאכלה. אמנם כמה פוסקים נקטו להקל בדבר מאכל רק בדבר הצריך כלי (למשל דייסא וסלט ולאפוקי חתיכת עוף) ודעת הגר"י (שם) דרק אסור אם אפשר לראות המקום שנשכה בשיניה, וגם בזה מותר לחתוך מקום שנשכה ולהניח השאר בקערה שלו. ג' **כשא"י שזהו שיורי מאכלה** אין היא חייבת

להגיד לו. אבל כשא"א שהוא מאדם אחר הוי כידוע שהוא שלה, אבל במסופק לכאורה מותר. **(ד) בגמרה והלכה לה ע' בששה"ל (סק"ד)** שהסתפק אם מותר אחר שהלכה לחדר אחר או רק כשיצאה מהבית ונטה להקל (ונחלקו בזה פוסקי זמננו). ובאופן שחזרה אשתו באמצע אכילתו ע' בפ"ת (סק"ו) שסתם להקל כדי אליהו שהתיר או משום דהוי כשתה אחר בינתיים או כיון דהותרה הותרה (ורע"א צ"ח הברכ"י שהעיר על טעם הב' ודעת הגר"י ב' דלהלכה קי"ל להקל אבל רק כשגמרה לאכול ולא רק כשיצאה ודעתה לחזור, ולכן אין להגיד לה לצאת כדי שיוכל לאכול וכן יש לייק מלשון הלכה לה ולא רק שלא בפניה (ויש מתירין גם לומר לה). ולכאורה תלוי בטעם דיש באכילה זו חיבה ואינו ברור אם ה"ט משום שהיא יודעת שאוכל משיירה (ערוה"ש סעי' יא, וכ"מ בשערי דורא יח') או משום שהוא רואה אותה.

סעיף ה'

הוא במטה שלה והיא במטה שלו - להלכה פשוט שאסור לבעל לישן על מטת אשתו וכדדייק הראב"ד מרב האי גאון. ולענין ישיבה נחלקו המפרשים, ונקטו הפוסקים כטושי"ע והט"ז (סק"ו) דאסור אפי' שלא בפניה ודלא כב"ח שהקיל אפי' בפניה. אמנם לעמוד על מטתה לכאורה ליכא הרהור, וגם לסמוך עצמו על מטתה נראה להתיר במקום הצורך כיון שיש מקילין אפי' בישיבה ממש (וכ"ש שלא בפניה). ולענין אשתו נקטו הפוסקים כהט"ז דאסור לה לשכב על מטתו בפניו, אבל לשבת על מטתו מותר לה אפי' בפניו (ודלא כהחכ"א קט"ז, ה' שרף התיר ישיבה שלא בפניו).

וע' בפ"ת (סק"ט) דאם אין אשתו בעיר כלל מותר, וביאר הלבושי עז (סק"א) דכוונתו לא רק לענין ישיבה אלא גם שינה על מטתה מותר בכה"ג. וע"ש דלא מועיל מה שיוצאת מחוץ לשכונה או לעבודה דבעינן יציאה חוץ לעיר, והביא שדעת הגרשז"א דאם נסעה מירושלים לב"ב וכדומה על דעת לחזור באותו יום לא מקרי יציאה מחוץ לעיר כיון שמגיעים תוך זמן קצר וכל כיוצ"ב, ומצד שני אם יצאה מהבית לכמה ימים כגון שהלכה לבית החלמה, אף שהיא עדיין בתוך עיר שרי. ועד"ז ע' בששה"ל (סק"ה) דמסתבר דהוא דוקא כשנוסעת למרחקים. ובפרט בזמננו כן מסתבר דהלא בשינה במטתה חיישינן משום הרהור וא"כ צ"ב מה מועיל כשהיא יוצאת חוץ לעיר וע"כ משום דכיון שאינה נמצאת כלל או דליכא הרהור או דא"א להגיע לידי הרגל (וכ"מ בששה"ל סק"ה), ולפי"ז בזמננו שתמיד מדברים בטלפון ודעתו עליה וגם כשנמצאת מחוץ לעיר (בדרכ"כ) אפשר להגיע תוך שעה שעתיים נראה דיש להחמיר.

מטה המיוחדת לה - יל"ע מה מקרי מטה המיוחדת לה וכן מה נכלל בגדר מטה. דהנה, נשאלתי ממי שבימי טומאתה כשהמטות מופרדות היא יושנת במטה א' אבל בימי טהרתה כשהמטות ביחד יותר נוה לה לישון במטה השניה כדי שתוכל להגיע להתניק באמצע הלילה, ושאלתו בפניו אם מותר לו לישון במטה שהיא יושנת עליה כשהיא טהורה. וע' בששה"ל (סק"ג) ולבושי עז (שם) דאם לפעמים אף הוא ישן עליה אינה נחשבת מיוחדת לה. וע"ש בלבושי עז דאם נוסעים להורים לשבת דעת הגרשז"א דלא מקרי מיוחדת לה דהוי ארעי אבל בשוהים שם כמה ימים נעשה מיוחדת לה (ונראה דעד"ז במלון), וכן אם באים שם לעתים קרובות. ויחוד דביבור בודאי אינו מספיק לקבוע שהיא מטתה. ובמטה המיוחדת לה מלפני שהתחתנה מסתבר דיש להקל בזה כיון שאינה מיוחדת לה אחר החתונה.

ולענין מה נכלל בדין מטה, האם ר"ל הסדינים הכרים השמיכה המזרון או מקום המטה אינו מבואר בשו"ע, ונחלקו בזה פוסקי זמננו. אמנם לכאורה קשה להגיד שהכוונה להסדינים ואפי' המזרון דבדרכ"כ הם שוים לגמרי ואין ניכר כלל שהם של אשתו (ובפרט לענין הסדינים), והיה נראה יותר שהמקום של המטה קובע וכ"מ בלבושי עז (שם). אמנם אה"נ אם יש לה כרית מיוחדת וכיוצ"ב יהיה אסור וכדמשמע מהפ"ת (סק"ח).

ספסל המתנדנדת - גם הלכה זו אינה ברור לגמרי. דהנה, בטעם האיסור נחלקו האחרונים, דלדעת הט"ז (סק"ו) אסור משום הרהור ולהשי"ך בנקה"כ אסור או משום דהוי כנגיעה (וצ"ב דהוי נגיעה ע"י ד"א שלא בכוונה, ואולי ר"ל שחיישינן שיגעו זב"ז), או כיון דשניהם יושבים עליה ביחד הו"ל כשינה במטה א' דאסור אע"פ שאין נוגעין זב"ז, וכנראה דר"ל דהוי מעשה חיבה. אבל צ"ב דא"כ מ"ש כשהספסל מחובר לכותל דמותר דעדיין יש כל החששות. **והנה**, את"ל שהכוונה לספסל שהוא כננדנד (וכן משמע קצת מהאחרות חיים המובא בב"י שכתב דאם מתנדנד "אנה ואנה") היה א"ש דבזה אה"נ יש חשש נגיעה ואסור משום חיבה אבל כשהספסל מחובר לכותל אפי' מתנדנדת קצת ליכא חשש נגיעה וא"י חיבה, והיה מובן לפי"ז ג"כ מה שהעתיק הרמ"א מהאגודה דרך מועיל כשאדם אחר יושב ביניהם וקשה דהלא האגודה עצמה כתב דמועיל ג"כ חיבה או שום דבר אחר (דמשמע שחשש לנגיעה) אבל לא ראיתי לא' שפירש כן.

וע' בבית לחם יהודה (על הגליון) שהביא מהנחלת שבעה דמותר לשבת יחד על הקורות הארוכות השוכבות בצידי רה"ר זו למעלה מזו דכובדן קובעתן וכמחוברין דמיא. ומשמע שפי' דכל המעלה של מחוברין היינו שאינו מתנדנד. אמנם ע' באגר"מ (ח"א, צב') דנקט דאם הספסל מחוברת אפי' מתנדנדת מותר דאם אינה מתנדנדת מותר אפי' אינה מחוברת כמוש"כ הבית לחם יהודה (וכן מדויק בלשון הרמ"א שכתב וְאִינֶה מִתְנַדְנֶדֶת וְלֹא כֶּתֶב שְׁאִינֶה מִתְנַדְנֶדֶת), ולכן כתב דיש להתיר איש ואשתו לשבת במכונית על ספסל א' דעדיף מספינה של הרמ"א דכוונתו לספינה קטנה שמתנדנדת מצד האשה, וכן בעגלה מתנדנדת הרבה פעמים מצד ישיבתם, אבל מכונית הוא כספינה גדולה שאין הנדנד כלל בשביל הישיבה. וע"ש באגר"מ (ח"ב, עז') שהקיל אפי' אם אירע שיש נדנד מחמתה כיון שהמושב קבוע ומחובר למכונית יש לדנו כמחובר. והוסיף דלפי"ז נוטה דאף לטיול יש להתיר באופן שלא יגעו זב"ז ע"י הנדנד כגון בהוא לפנים והיא לאחור, או אף במקום א' אם רחוקין זמ"ז (ועם עוד אנשים ודאי יש להתיר ובפרט שעצם איסור ישיבה על ספסל א' הוא חומרא בעלמא).

ולפי דבריו מותר לזוג לנסוע ברכב לטיול כשליכא חשש נגיעה. אמנם צ"ב דהדרכי משה כתב להדיא שהתירו"ד איירי באופן דליכא חשש נגיעה (הוא לפנים והיא לאחור) ואעפ"כ צידד דאסור בנוסעים לטיול. ולכאורה מבואר שהאגר"מ למד שהדין עגלה הוא המשך של הדין ספינה דהכל תלוי במתנדנד ולא פ"י שהוא חשש חיבה (כדמשמע מהתירו"ד) ודין אחר מספינה שהוא חשש נגיעה. אמנם כמה פוסקים בא"י מחמירין במכוניות (דפי' דעגלה אסורה משום חיבה) אבל למעשה דעת הגר"יב (שם) דאפשר להקל כהאגר"מ (ובפרט שעצם הישיבה בספסל א' הוא חומרא בעלמא כמוש"כ האגר"מ). אבל באופן שצריך לשבת ממש ליד אשתו חייב לשים משהו ביניהם שלא יגעו זב"ז וכן יש לעשות בטיסה דאל"ה כמעט ברור שיבאו לגעת א' בשני כמה פעמים במשך הטיסה (ובשעה"ד אפשר להקל בנגיעה ע"י ד"א). ולענין ישיבה בספה (couch) הרבה נוהגים להחמיר אם מרגישים נדנד מחמת ישיבת אשתו (ולכן עדיף ס"פ עם ב' כרים) וכן נקטו בששה"ל (ט"ז סק"ו) וחוי"ש (סק"ז). ובכל מקום שאסור, מותר כשיש אדם אחר היושב ביניהם, ולהגר"יב (שם) גם תינוק מפסיק כשיכול לשבת בעצמו.

נסיעה והליכה לטיול - בתירו"ד משמע דהגם שבדרכ"כ אין חיבה בישיבה יחד בעגלה אבל כשהולכים לטיול אינו פשוט להתיר דיתכן שבאופן זה יש חיבה (ונמצא יש לנו מקור בראשונים למה שהזכרנו לעיל דאפי' דברים המותרים נהפכים לדברים האסורים אם המצב שבו הם נעשים הוא מצב של חיבה). ואינו ברור אם איירי באופן שעצם הנסיעה בעגלה הוא הטיול (בתוך הפרדסים) או דאפי' הנסיעה למקום שיטיילו אסור (וקצת יש לדייק כן מלשון הרמ"א). ודעת הגר"יב להקל כשאין עצם הנסיעה טיול, ונראה להקל בפרט שדעת האגר"מ להקל לגמרי במכונית, ואולי יש להוסיף דאם א' מהם נוהג הרכב ג"כ בדרכ"כ אינו מצב של חיבה כמו שהוא ביש להם נהג והם יושבים יחד בלי התעסקות אחרת (לכן יש שצדדו להחמיר כשהם לבד בקרון רכבת). **והנה**, ע' בערוה"ש (סעי' כ') שחידש דבישיבה יחד יש קירוב הדעת הרבה וחיישינן לתקלה וגם לא התירו זה לטיול בעלמא ואפילו לילך לטייל ביחד אינו נכון מטעם זה. והפוסקים לא נקטו כן להלכה אלא מותר לטייל ברגל, אמנם כנ"ל הכל לפי המקום הזמן והמצב (למשל כשהם לבד בהרים, ע' ששה"ל סק"י).

שארי דברים המתנדנדים - עצם הדין של ישיבה בספסל א' הוא חומרא כנ"ל והספרדים לא נהגו להחמיר בזה, ולכן לכאורה אין לך בו אלא חידושו ומותר להשען על שלחן גם כשאשתו נשענת עליו ומרגישים שהשלחן זז מחמתה, וכע"ז מבואר בששה"ל (סק"ז) דמותר לישב ליד שלחן המתנדנד אף כשמרגישים בנדנדתו אם אין כוונתם לנדנד. וכ"ש דמותר אם יושבים א' ליד השני ומרגישים שהמפה (tablecloth) זזה.

סעיף ו'

שינה במטה אחת - הרמ"א פסק דאפי' כשהמטות רק נוגעות זו בזו אסור, וע' בפ"ת (סק"א) שהביא מהמקור חיים דבהפרש כל שהוא סגי, וראיתי בשם הגרי"ב דכן הוא מעיקר הדין. וי"א שיהיה מרחק בין המטות בכדי שלא יוכלו ליגע זב"ז (כאורך פשיטת יש של א' מהם), ובשם האריז"ל אומרים שיהיה במרחק שלא יגעו השמיכות זב"ז, ובק"ק לבוב תקנו שירחיקו אמה וכן נוהגין כשאפשר. אבל כשא"א מותר בהפרש כל שהו ויש נוהגין לשים משהו (קרטון, וילון) להפריד בין המטות שלא יגעו הזוג א' בשני. ודעת הגרי"ב דמותר לישן בבי' כסאות זה בצד זה אף שמחוברות יחד. ומובא בשם החזו"א (ע' בששה"ל סק"ב) דאם אין אשתו במטתה מותר לישון במטתו אפי' אם המטה נוגעת במטתה.

ב' מטות המחוברות לראש א' (headboard) - יש מחמירין לאסור ב' מטות המחוברות לראש א', אבל צ"ב מ"ט כיון שאין זה מטה א' כלל (והחכ"א המוזכר בפ"ת סק"א שהסתפק בב' מטות מחוברות לכותל איירי בנוגעות זב"ז), וע' בששה"ל (סק"ב) דודאי להלכה שרי אבל מיעצים שלא לעשות כן וזו מידת חסידות בעלמא וראוי להמנע. ולכן אולי לא כדאי לקנות כן לכתחילה אבל בכבר קנה מטות כאלו מותר. וכשאניס מחוברין להראש אין מקום להחמיר (ואפשר להפריד א' מהם).

מטת קומתיים (bunk bed) - ע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה ואפילו) שהסתפק אם בעל ואשתו מותרים לישן על מטת קומתיים בעת נדוטה דהגם דנוגעות זב"ז אבל משמעות הפ"ת (סק"א) דטעם האיסור משום שנראים כמטה אחת וזה לא שייך במטת קומתיים ולמעשה צ"ע. וע' בלבושי עז (סק"א) שהביא מהגרי"א דשרי כיון דאינה נראית כמטה א' ובלבד שלא ירגישו זא"ז. וע"ש שהקיל גם לענין מטת נוער דהגם שנוגעים זב"ז אבל כיון דמטה א' נמוכה מהמטה שלצדה ואינם נראים כמטה אחת, שרי.

לשמוע קול זמר אשתו - הפ"ת (סק"י) נשאר בצ"ע אם מותר לשמוע קול זמר של אשתו נדה, וע' בששה"ל (סק"ב) דפשוט דאסור, ולמעשה כ"כ הרבה מפוסקי זמנינו דהמנהג להחמיר (באגר"מ ח"ב, עה' כתב דראוי להחמיר) אבל ע' בפרד"ר (מ"ז סק"ח) שהקיל כשרגיל בה. ויל"ע קצת במש"כ הפ"ת דנלמד מאשת איש, דהלא בודאי אין מדמין נדה לא"א לכל דבר דהרי הסתכלות מותר באשתו נדה ולא בא"א (וי"ל). ואם אשתו שרה בשעה שהיא משכיבה את הילדים מסתבר דיש להקל בזה לסמוך על המקילין. ולשמוע אותה מנגנת בכלי נגינה כתבו הפוסקים דמותר, אבל כשיכול לעורר ענין של חיבה נקט בששה"ל להחמיר.

סעיף ז'

הסתכלות במקומות המכוסים - לענין מה נחשב מקומות המכוסים לענין הסתכלות באשתו נדה נחלקו הפוסקים, דע' באגר"מ (שם) שכתב שהוא רק במקומות המכוסים אף בביתו כשאין שם רק בעלה או כשאין שום איש דג"כ רגילות להיות מלובשות, ולפי"ז אם אינה מכסית ראשה בביתה אינה חייבת לכסותה כשהיא נדה (אבל משמע מדבריו וכ"כ הלבושי עז אליבא דר"ל איך שהיא הולכת ביום ולא רק איך שהיא מתנהגת בלילה בלבד). אמנם דעת הגרי"א וכן נקטו כמה פוסקים, דדין נדה דומה להלכות ק"ש ותלוי באיך שהיא יוצאת חוץ לביתה, ובארצה"ב הרבה מקילין כהאגר"מ אבל בא"י מחמירין, וע"ש שהאגר"מ עצמו כתב דטוב להחמיר בזה. ויש להוסיף דגם להאגר"מ אם גורם הרהור בודאי אסור, דלא עדיף ממקומות המגולים דאסור כה"ג וכבסמוך.

וראייה (בלי הסתכלות) במקומות המכוסים דעת הגרי"ב (שם) דהמנהג להחמיר אבל אין איסור בהעברה בעלמא. ועד"ז כתוב בששה"ל (סק"ג) דקשה להבדיל בין ראייה להסתכלות ואין ביניהם אלא כחוט השערה. וע"ש עוד, וכ"כ הבדה"ש (ס"ק קי"ז) דאם יודע שיבוא לידי הרהור אסור להסתכל אפי' במקומות המגולים. (ומענין לענין באותו ענין, לענין אם מותר להרהר באשתו כשהיא טהורה דעת האגר"מ (או"ח ח"ד, טו', א') ועוד פוסקים דאסור מונשמרתם, ובדברות משה כתב דברור דאיסור ונשמרתם הוא איסור אף להרהר בתשמיש דאשתו כשירה וטהורה כשיש לחוש שיצא ממנו ז"ל כגון שא"י לבועלה בלילה או שיצא לפני שיספיק לבעול אשתו).

סעיף ח'

ליחד בגד לימי נדוטה - המחבר כתב דיש לאשה ליחד בגד לימי נדוטה כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה, וע' בהתוה"ש (סק"י) שהקשה דהלא הטעם מפורש דהוא כדי שלא תתנגה על בעלה. וכתבו הפוסקים דקי"ל כהתוה"ש ומה"ט לא נהגו העולם להקפיד על בגד מיוחד לימי נדות, ובלבושי עז ציין להחכ"א (כלל קט"ז) שג"כ השמיט דין זה, וכתב דאדרבה בזמנינו מסתירין הדבר משום צניעות (וצב"ק דאין אף א' צריך לדעת מזה). וע' בששה"ל (סק"א) שנקט דצריך קצת שינוי וסגי בבגד א'. אמנם נראה דלמעשה לא נהגו כן. והרוצה להחמיר יכול ליחד גם תכשיט מסוים).

סעיף ט'

בקושי התיירו לה להתקשט - ע' בלבושי עז (סק"א) דנראה דאיירי שמתקשטת בבית בשבילו, אבל לכבוד שבת ויו"ט או לשמחה וכדומה נראה דמותר. וכ"פ הגרי"ב (שם) והוסיף דלמעשה אין לה להתקשט אלא ברמה שהיא תהיה יעלים לו" (pleasant).

סעיף י'

מה נאסר במזיגת הכוס - באיסור מזיגת הכוס יש לדון בג' דברים. האם האיסור הוא רק ביין או גם בשאר משקין, האם האיסור הוא רק במזיגה כעין יין במים או גם שפיכה לכוס אסור, והאם האיסור הוא רק במזיגה והושטה יחד או דכל א' בפני"ע אסור. ונחלקו בזה הראשונים להלכה והפוסקים למעשה, דלדעת הרשב"א רק מזיגת יין אסור, ולהגהו"מ רק אסור מזיגה והושטה יחד. אבל הסה"ת כתב שאסרו כל מאכל וכל משקה והביאו הש"ך (סק"ג), ולפי"ז בפשטות גם מזיגה לבד אסור בלי הושטה דחזו"נ מהאיסור באוכל דלא בעינן שתיהן יחד. אמנם ע"ש במחמ"ש שפי' דדבר זה אינו אלא חומרא ולא מעיקר הדין וכדמוכח מהש"ך בהמשך (סק"ד), וע' בפרי דעה שביאר הש"ך בע"א דבאוכל הושטה לבד אסור אבל בשתיה דבדרי"כ יש גם מזיגה, ליכא איסור בכ"א בפני"ע.

אבל אפי' אם נחמיר בזה עדיין אינו ברור אם אסור לשפוך משקה לתוך כוס שעומד לפניו, דלכאורה ליכא הושטה, וגם מזיגה עם משקה אחר ליכא. וע' בערוה"ש (סעי' יג') דגם ליצוק יין מקנקן לתוך הכוס אסור, ולכאורה משמע דאיירי אפי' אינה אוחזת הכוס בידה, אמנם אכתי יל"ע מה הדין בשאר משקין. ונראה דנקטו העולם לאסור גם בזה ואולי משום דיש כמה התיירים לענין מזיגה וא"כ אינו חומרא כ"כ. אבל לענין מים כתבו פוסקי זמנינו דמותר לשפוך לה כיון דאינו חשוב (וכן מבואר בב"י), וכן הקילו הפוסקים כשאני נותן המשקה לפניו ממש וכדמוכר בגמ' (כתובות סא.) שהניחו אבי סדיא. ומזיגה (לחוד) דאסור בפניו דעת הגרי"ב (שם) דאסור רק יין במים או להכין שאר משקה חריף אבל להכין קפה מותר.

הגשת מאכל - ה"ט"ז (סק"ג) הקיל בהגשת מאכל מטעם דהוי כמעשה עבדות והביאו הערוה"ש (סעי' יב'), אבל הב"ח וש"ך (סק"ג) וחכ"א (קט"ז, ז') נקטו להחמיר גם בהגשת מאכל, וע' בששה"ל (ש"ך סק"ד) שכן הוא מנהג העולם. ולכן בקערה המיוחדת לבעלה יש להניחה בריחוק מקום או ביד שמאל, אבל לדעת הגרי"ב (שם) בזמנינו שאין מקפידין כלל כשהיא טהורה להשתמש דווקא עם יד ימין א"כ אין כאן שום היכר כשהיא מגשת האוכל עם ידה השמאלית. וגם מותר להגיש האוכל כשהוא אינה רואה כגון שאני בחדר, ולענין החזרת פנים בששה"ל (סק"ו) החמיר כשמרגיש שהיא נותנת הקערה לפניו אבל כמה פוסקים הקילו בהחזרת פנים. ובשעה"ד למשל כשמנצאים אצל אחרים וכל שינוי יהיה מורגש יש להקל גם בהחזרת פנים וגם להושיט ביד שמאל, וה"ט דיש מקילין לגמרי באוכל כיון שהרבה פוסקים (רוב ראשונים והט"ז הכו"פ וסד"ט) נקטו להקל. וע"ש בששה"ל (ש"ך סק"ד) דמותר ליתן פרוסת המוציא לפני אשתו.

סעיף יא'

הצעת המטה לפניו - אינו ברור מהו אופן הצעת המטה האסורה, אבל בודאי סידור המזרונים וכדומה שהוא דבר של טורח מותר ורק משהו שהוא של חיבה אסור כגון להכין המצעים קודם השינה שיוכל להכנס בקלות (ואולי גם לסדר הכרית שיהיה נוח), אבל לסדר המטות בבוקר שהחדר יראה מסודר מותר לדעת רוב פוסקי זמנינו. וע' בערוה"ש (סעי' יד') וכ"כ כמה מפוסקי זמנינו (בדה"ש ששה"ל חו"ש) דגם אסור לַ להציע המטות בפניה, אבל דעת

הגרי"ב (שם) שלא מצינו בפוסקים שאסרו (חוץ ממוזיגה) ואין לאסרו א"כ הוא מעורר חיבה דאז יש לאסרו גם בלי מקור בפוסקים. וכל האיסור אינו אלא בפניו, ובפשטות מותר לה להגיד לו לצאת כדי שתוכל להציע המטות דהלא כבר המחבר "אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותו" אבל יש מחמירין אם הוא מרגיש שהיא מציעה המטה.

סעיף יב'

הרחצת פניו ידיו ורגליו - לדעת הט"ז (סק"ח) מותר לאשה להכין מים לבעלה לרחוץ עצמו דכל האיסור אינו אלא כשיוצקת בשעת רחיצה, אבל הש"ך (סקט"ז) הביא מרבינו יונה דאסור לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם רגליו, וכן נקטו הפוסקים להלכה כהש"ך. ולמעשה אינו כ"כ נוגע בזה"ז דבדר"כ בברזים ומקלחת כ"א פותח המים לעצמו, אבל דנו הפוסקים לענין נט"י בשחרית ונט"י לסעודה ומים אחרונים אם מותר לאשה למלא הנטלה במים. וכנראה דרוב הפוסקים מקילין בזה (הבדה"ש וחוו"ש החמירו) אבל לדעת הגרי"ב (שם) אין להתיר אלא נט"י שחרית שהוא להעביר הזוהמא ומים אחרונים שהוא להעביר מלח סדומית שאינו ענין רחיצה אלא סילוק סכנה, אבל נט"י לסעודה אסור. אבל גם בזה האיסור הוא רק בפניו. **ולא דמסתפינא** היה נראה להתיר לענין נט"י, כיון שדעת הט"ז להקל, ואפי' במש"כ הש"ך דייק הפרי דעה דרק לרחוץ רגליו אסור ולא ידיו ואפי' אם נחמיר גם לענין ידיו משמע בב"ח דרך מים חמים אסור, ובנוסף כאן הוא במקום מצוה ואינה ענין חיבה ואינה אלא פתיחת הברז ולכן צ"ב טובא להחמיר וכ"ש דיש להקל לו לפתוח הברז לה דלא מצינו שאסרו. אבל דעת החכ"א (קט"ז, י') דאסור גם לבעל להכין בשביל אשתו (וצ"ב מהו מקורו), ולכאורה ד"ז נוגע לענין פתיחת הברז להאמבטיא קודם הטבילה, אבל למעשה כיון שכל האיסור אינו אלא בפניו א"כ אינו מצוי כ"כ שהיא עומדת שם והיא אינה מתחלת האמבטיא. וראיתי מי שהסתפק אם מותר להפעיל הדוד כשאשתו רואה ולכאורה הוא חומרא גדולה להחמיר בזה.

סעיף יג'

לשלוח לאשתו כוס של ברכה - מלשון המחבר שכתב ולא עוד אלא אפי' לשלוח לה כוס של יין אסור, משמע קצת שכל האיסור מזיגה אינו אלא ביין דאם כל משקה אסור אין לומר 'ולא עוד' לענין שילוח הכוס דאסור רק ביין. ובאמת לשון המחבר הועתק מהרשב"א (תוה"ק ד.) שכתב להדיא שכל האיסור אינו אלא ביין, אמנם עמא דבר להחמיר בכל משקה וכנ"ל.

והנה בפשטות איסור שליחת כוס יין לאשתו שייך בשבת אחר קידוש, ולדעת הגרי"ב (שם) אסור גם במיץ ענבים ויין שרף (אבל היא יכולה לשלוח לו כוס של יין) וכן יש המחמירין בכל משקה חשוב. ולמעשה בשעת קידוש הוא יכול לשתות מהכוס ואח"כ יניח הכוס על השלחן והיא תקח הכוס ותשתה אחריו, וכן מותר לו לשפוך יין לכמה כוסות לכל המסובים והיא תקח א' מהם. אבל לשלוח כל הכוסיות יש מחמירין כיון שהיא תקח א' מהם ונמצא ששלח כוס לאשתו. והגם שרוב פוסקים מחמירין לענין קידוש, אבל דעת הדברי יואל להקל כשהיא נמצאת לפניו וראיה משלוח מנות שדוקא כשולח ע"י שליח יש ענין של חיבה דבזה מראה שהוא נותן דעתו עליה גם כשהיא לא נמצאת בפניו, והשפע חיים הקיל מטי"א דכיון שיש מצוה על כ"א לשתות מיין של קידוש אין בשילוח כוס ענין של חיבה. ובפרישה (סקי"א) מבואר דאם כבר שתה הבעל מהכוס מותר לשלחה לאשתו אמנם היה לו גירסא אחרת ברשב"א ומלשון המחבר לא משמע כוותיה. וכשנמצא אצל אחרים והבעה"ב מחלק הכוסות יש שכתבו דמותר להעביר הכוס לאשתו דאין הבעל משלחו אלא מי שעשה קידוש, אבל יניחנו בשינוי כדן הגשת משקה.

סעיף יד'

ימי ליבונה - להלכה למעשה אין נ"מ כלל בין ימי ראייתה לימי ליבונה ואפי' ביום השביעי (דלא כראב"ן המובא בש"ך) ואפי' אחר ז"נ קודם שטבלה.

סעיף טו'

כשהבעל חולה רח"ל - ע' בכנה"ג (על הגליון), וכן הוא בששה"ל סעי' טז' סק"ג) שהביא מהרדב"ז דכשהבעל חולה א"צ לשכור אדם אחר לשמשו, אבל כתבו הפוסקים דאם אפשר לשמשו ע"י הפסק בגד או כפפות יש לעשות כן.

סעיף טז'

כשהאשה חולה רח"ל - ברדב"ז הנ"ל מבואר דכשהאשה חולה צריך לשכור אחר, וע"ש בששה"ל דצ"ע מהו שיעור ההוצאה אם חייב לבזבז כל כספו שלא לעבור או לא. וכשליכא אחר שהתיר הרמ"א אם צריכה הרבה לכך, לכאורה לפמש"כ בסמוך (סעי' יז') דרק במקום סכנה מותר ה"ה כאן דרק במקום סכנה. אבל ע' בפ"ת (סקט"ו) שהביא מהרדב"ז (אלף ע"ו) להתיר אפי' שלא במקום סכנה, אבל בסעי' יז' התיר ג"כ שלא במקום סכנה כשליכא אחר.

סעיף יז'

בעלה רופא - הב"י הסתפק לדעת הרמב"ם אם נגיעה באשתו נדה נחשבת אביזרייהו דג"ע ואסור אפי' במצב של פיקוח נפש, וכנראה שלמעשה החמיר דכתב בשו"ע דאסור למשש לה הדפק. אבל הרמ"א הקיל במקום סכנה, או משום דפסק כהרמב"ן דמקיל בזה או דאפי' להרמב"ם מותר כיון שאינו נגיעה של חיבה וכמושו"ב הש"ך אליבא דהרמב"ם. אבל מה שהביא הש"ך ראה מהרופאים ישראלים שממשים הדפק של אשה ע' בתוה"ש (סקט"ו) שכתב דליכא ראייה דהתם לענין אשת איש ליכא חשש כשאינו של חיבה אבל באשתו נדה יש לחשוש יותר דלבו גס בה. (ובדעת הרמב"ם ע' בנוש"כ בסה"מ) **האם למנוע מדברים שבקדושה בשעת נדוטה -** להלכה למעשה ע"ש באו"ח (סי' פח') שהביא המ"ב (סי' ו', ז') מהחיי אדם דבמדינותינו נוהגין הנשים להתפלל ולהכנס לביהכנ"ס אבל אין להן להסתכל בתורה בשעה שמגביהין אותה ולא להכנס לבית החיים עד שתטבול. וע' בששה"ל (סק"ה) דיכולה ללכת ולעמוד חוץ מדי אמות מהקברים ולפעמים מקילין לעת הצורך כשאינה שופעת.

בענין הפסק טהרה וז' נקיים (נדה סח. - סט.)

קתני במתני' (סח.) ר' יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחזקת טמאה וחכ"א אפילו בשנים נלדנה בדקה ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאח"ז בדקה ומצאה טמאה הרי זו בחזקת טהורה. וע' ברש"י שכתב דג' מחלוקות בדבר, לתיק שביעי הוא דמטהרתה בדיקת שחרית אבל שני לא ולר' יהודה אפי' בדיקת שביעי שחרית לא מטהרה עד שתפריש בין השמשות ולרבנן בתראי אפי' בשני. וע"ש בתוה"ר שכתב דלכאורה בגמ' מבואר דיש שיטה רביעית דאפי' בראשון יכולה להפסיק בטהרה. אמנם התוה"ר עצמו נקט דליכא אלא ב' שיטות, שהחכמים ביארו שיטת הת"ק ומה שאמרו יום שני הוא לאו דוקא אלא ה"ה אפי' יום ראשון, ולר' יהודה רק מועיל הפס"ט ביום ז' מן המנחה ולמעלה. וצ"ב במאי פליגי דלכאורה מחלוקת רחוקה היא.

והנה הא דנדה צריכה הפס"ט אינו מפורש בתורה, דרק נאמר (ויקרא טו, יט) "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה", ולא מוזכר כלל שצריכה הפסק טהרה, אלא נראה דה"ט דפשיטא להו דצריכה הפס"ט דכיון שראתה היא בחזקת טמאה וכדי להוציאה מחזקתה ולהחל עליה חזקת טהרה צריכים להראות שגמר זיבת דם נדתה ואופן ההוכחה הוא ע"י שתבדוק ותמצא טהורה. אמנם, לכאורה אפי' בלי בדיקה בעומק ובחז"ס אפשר להחזיקה בטהרה כיון דמבואר (ג.) דמן הדין אמרי' דכולתו בית הרחם לא מוקמי דם ורק לטהרות חיישין להכי, וא"כ בקינוח גרידא סגי דהלא אין סיבה לבדוק בפנים דבדאי אם יצא דם מרחמה לא היה הדם נשאר בבית החיצון.

והאמת היא שהבעה"מ (השגות הרו"ה בבעה"י להראב"ד) הביא ממקצת חכמים (וכתב הנוב"י דנתכוון להרי"ף שלא הזכיר בדיקות אלו כלל) דס"ל דכל לבעלה לא בעיא בדיקה כלל הוא וכל הבדיקות לענין טהרות נאמרו אבל לבעלה דיה בהרגשה בטומאתה ובטהרתה (וע"כ דמדאורייתא ליכא חיוב דוקא בבדיקה). אבל ע"ש שכתב הרו"ה שלא נתכוונו לנו דברים הללו, וכן מפורש ברשב"א (תוה"ב כג.): והביאו הב"י (ריש סי' קצו') דאע"פ שהרגשה שפסקו דמים לעולם היא בחזקת טומאה עד שתבדוק ותמצא טהורה. אמנם, אינו מפורש אם בדיקה זו חיובה מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן (דמדאורייתא אולי אמרי' דכולתו בית הרחם לא מוקמי דם וכנ"ל) וע' בתוה"ר (סט.) ד"ה לאו) שהביא ב' דעות בזה.

אבל הא מיהא, לרוב ראשונים לכה"פ מדרבנן בעינן הוכחה ברורה שפסקו דמיה, וא"כ י"ל דנחלקו התנאים אם אפשר להחזיק עצמה בטהרה תוך ימי נדתה, דלדעת החכמים כל שהוכיחה ע"י בדיקה שהפסיקה לראות ממילא היא בחזקת טהרה דאיהו נ"מ יש בין יום שביעי ליום ראשון, משא"כ לדעת ר' יהודה י"ל דכיון דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה א"כ כל ז' היא בחזקת מעין פתוח וא"א לה להוציא עצמה מהחזקת רואה אלא בגמר ימי נדתה, וזהו ע"ד מה דס"ל לחכמים במתני' דרק בשני יכולה להפסיק בטהרה ולא בראשון (לפרש"י) דכיון שהוחזק מעיין פתוח א"א לה תו להחזיק עצמה באותו יום כאינה רואה דתמיד יש לחשוש שמא תראה אח"כ (וכע"ז ביאר המשנה אחרונה).

אבל אכתי צ"ב דמאי אהדר ליה ר' יהודה לטענת החכמים דאת"ל דחיישין לשמא תחזור ותראה א"כ אפי' הפרישה מן המנחה ולמעלה אימר עם סלוק ידיה ראתה. והנה, ע' ברא"ה בבדק הבית (כג.): שהביא ד"מ דמן המנחה למעלה היינו מנחה גדולה ואמרי' דרוב היום ככולו (והחכמים דס"ל דבז' בבוקר אפשר להפסיק בטהרה צ"ל דס"ל דמקצת היום ככולו) ונמצא שנגמרו השבעת ימים תהיה בנדתה ואין לחשוש שמא תחזור ותראה. אמנם, הב"י נקט דממנחה ולמעלה ר"ל ממנחה קטנה וצ"ב מה מיוחד בזמן זה. וע' בכ"פ (סק"א) והגהות הרד"ל (סח.) שפי' דר' יהודה לטעמיה דס"ל דמותר להתפלל מעריב מפלג המנחה, ולכן ממנחה קטנה הוי סמוך לסוף היום באופן שאין לחשוש שמא תחזור ותראה (וע"ע בשבת ט: דלא ישב לפני הספר מן המנחה ולמעלה).

ונמצא דלכ"ע הא דנדה צריכה הפס"ט הוא כדי להחזיקה בטהרה, וא"כ צ"ב בזבה דמבואר ברש"י (סט.) ד"ה והכא) דילפינן מנדה דבעיא הפסק טהרה א"כ מ"ט צריכה בדיקות כלל תוך ז' נקיים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, דהלא כבר החזיקה עצמה בטהרה ע"י בדיקת הפס"ט. והנה, מלשון המשנה (סח:) דקתני "יהזב והזבה שבדקן עצמן ביום ראשון ומצאו טהור וביום השביעי ומצאו טהור ושאר ימים שבינתיים לא בדקו ר"א אומר הרי הן בחזקת טהרה" דייקו הראשונים דכ"ז בדיעבד אבל לכתחילה אפי' לדעת רבי אליעזר יש לה לבדוק עצמה כל יום מז' הנקיים (ודלא כהר"ה שכתב דמתני' אפי' לכתחילה קאמר) ולכאורה מזה משמע קצת דענין הבדיקות שייך להדין ספירת ז' נקיים ואין בכדי להחזיקה בטהרה דאל"ה איזה ענין יש לבדוק כל יום.

ובביאור הדבר, ע' בסד"ט (סק"ח ד"ה וזה לשון) שהביא מהחינוך (מצוה של) שהקשה דמ"ש דספרת לך המוזכר לענין שמיטה ויובל הוא בפה וספירת ז' נקיים דילפינן מוספרה לה א"צ ספירת פה וסגי במה שיתנו לב על הימים. וביאר כי כל ענין התורה תלוי בפירוש המקובל וכן באתנו הקבלה שצונו וספרת לך צריך מנין בפה וצונו הספירה הכתובה בז' וזבה אינו אלא השגחה בימים. וכתב הסד"ט דנראה דמש"כ שיתנו לב על הימים ר"ל ע"י בדיקה שתבדוק עצמה תוך ימי הספירה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, וזו מ"ש השגחה בימים ר"ל ע"י בדיקה כי כן באתנו הקבלה אבל בלא בדיקה לאו ספירה היא. ונמצא שהבדיקות תוך ז' אין כדי להחזיק האשה בטהרה דכבר מוחזקת ועומדת היא, אלא דבאים לספור ולהשיג על הימים שהם באמת נקיים ואופן ההוכחה הוא בבדיקה. ואפי' להלכה דק"ל דלא בעינן ספורין לפנינו בבדיקה כל יום (כר"ע על אף ששיטתו הוא הפשטות) אבל לכה"פ בעינן כוונה לספור ע"י שמשמיה לב על הימים.

אבל ע"ש בסד"ט דנראה דהרשב"א פ"י בע"א, דבגמ' (סט.) מבואר דלרב אליבא דר"א בדיעבד סגי בתחילתן אע"פ שאין סופן וסופן אע"פ שאי תחילתן, ובראב"ד הסתפק אם כמ"כ יועיל בדיקה א' באמצע הז"ז, וכתב דמסתבר דמהני. אמנם הרו"ה בהשגות (שם) פליג וכתב דבדאי לא מהני וכן פסק הרא"ה (בדק הבית כד:) דאינו מועיל, וביאר טעם הדבר דכשיש בדיקה בתחילתן או בסופן איכא למימר דסליק לז' ספורים "דכי איכא בתחילתן, ז' ספורים גירי בתריה, וכי איכא סופן, איכא למימר דז' ספורים דלקמיה גירי בתריה, אבל בדיקה דבאמצע זיל הכא ליכא ז' ספורים וזיל הכא ליכא ז' ספורים".

אמנם, הרשב"א נקט כהראב"ד דמהני בדיקת יום א' באמצע, ובמשמרת הבית (שם) ביאר טעמו דמועיל בדיקה א' באמצע, "דאם בדקה בראשון לבד ושאר הימים לא בדקה אין כאן בדיקת ז' ספורים אלא מדין חזקת טהרה, וכן כשבדקה בז' ושאר הימים הראשונים לא בדקה אין הראשונים ספורים אלא מדין חזקה דכל שהפרישה בטהרה ובסוף הז' מצאה טהור חזקה שכולן יצאו בטהרה, וכיון שכן כ"ש כשבדקה באמצע דיום האמצע הוה ליה לקודמין כבודקת בסופן ולאחרונים כבודקת בתחילתן דאטו משום דבדיקת האמצע קרובה לשני הקצוות מיגרע גרעא נגורירה שאמר לא ידענו מה היא".

ונמצא להרא"ה שאין טעם הבדיקות להחזיק עצמה בטהרה אלא הם אופן של השגחה על הימים שהיא סופרת, ולכן רק כשיש הוכחה שהיא סופרת ז' ימים מועילה הבדיקה, והיינו כשיש בדיקה בתחילת הז' או בסופן, אבל בבדקה באמצע למשל ביום ד' לא מהני, דליכא הוכחה מתי התחילו הז"ז אם באותו יום או אתמול או שלשום. אמנם, לפי הרשב"א אה"נ טעם הבדיקות הוא כדי להחזיקה בטהרה, וצ"ל דאע"ג שכבר הפסיקה בטהרה לפני הז"ז, מוספרה לה ילפינן דבעינן הוכחה לטהרתה בתוך הז"ז וזה נעשה ע"י בדיקה, ואם מועיל בדיקת יום ז' להחזיק כל הימים בטהרה כ"ש דמועיל בדיקה ביום ד'.

ואפ"ל דנקודת המחלוקת הוא מה דאיתא בגמ' (סט.) מהו דתימא תחלתן אע"פ שאין סופן הוא דאמרי' דאוקמינהו אחזקיהו אבל סופן אע"פ שאין תחלתן לא, קמ"ל. ויל"ע מהו הקמ"ל, וע' ברש"י (ד"ה והכא) שפי' דמשום בדיקת ז' מחזקין כל השעה לפני בטהרה, ומשמע דהקמ"ל הוא כדפי' המשנה אחרונה, דכמו בבדקה ביום ראשון אמרי' מכח החזקה דמעיקרא ששאר הימים שאח"כ טהורים הם, ה"ה בבדקה רק ביום ז' אמרי' מכח החזקה דהשתא שכל הימים שלפני"כ היו טהורין, ולכאורה כ"פ הרשב"א שהבדיקות בז"ז באין להחזיקה בטהרה בתוך הימים הנקיים. אמנם, להרא"ה י"ל

דקמ"ל דלא בעינן חזקה וסגי במה שיש הוכחה שהיא נותנת ליבה על הימים, וכל שבדקה בתחילה או בסוף יש ראייה שיש כאן ז' ימים של ספירה, משא"כ בבדקה באמצע ליכא ראייה שיש כאן חטיבה א' של ז' ימים. ואולי לזה התכוון החת"ס (סי' קעח') במש"ב בדעת הרא"ה דבעינן שיהיה מחשבתה ניכרת מתוך מעשיה שהיא רוצה לספור ז' ימים אלו לנקיים. (ולפי"ז יליע מאי ס"ל לרבי חנינא דבעי תחילתן וסופן, וע' בתוה"ר דנקט דאינו אלא חומרא בעלמא, אבל בב"י ל"מ כן, וי"ל).

ולפום ריהטא יש כמה נ"מ לדינא בין הרשב"א והרא"ה. דהנה, מבואר בתוס' (סט. ד"ה שבעה) דספירת לילה אינה ספירה והיינו שבדיקה בלילה בז' נקיים לא שמה בדיקה (ודלא כרש"י בפסחים צא). ולכאורה ד"ז א"ש להרא"ה דבעינן שתשגיח על הימים ולכן אפ"ל דעיקר ההשגחה הוא ביום אבל את"ל דהבדיקות אינן אלא להחזיקה בטהרה, א"כ מ"ש בדיקת לילה מבדיקת יום. אמנם יש לדחות דילפי' מגזירה"כ דוספרה לה ז' ימים דרק ביום מועיל החזקה.

ועי' בסד"ט (שם) שצידד דלדעת הרשב"א אשה שיש לה מכה וראתה באמצע ז' הנקיים תוכל לתלות הדם במכתה כיון שיש לה חזק"ט, אבל להרא"ה סו"ס ליכא השגחה על הימים שאינן נקיים דהרי דם לפנינו. אבל דחה הסד"ט דלהרשב"א הגם שנתחזקה ע"י בדיקת יום ראשון אבל זהו רק בסתמא משא"כ כשראתה דם להדיא לא איתחזקה ע"י בדיקות אלו דהא בעיננו ראינו שנשתנה ימים אלו שראתה בהן מימים שבדקה בהם שלא ראתה כלל.

אמנם, י"ל דנ"מ אליבא דרב דמועיל סופן אע"פ שאין תחילתן, באשה שהפסיקה בטהרה ואח"כ לא בדקה כלל עד יום ח', דלרא"ה לא מהני כיון דליכא בדיקה ביום מסוים דהיינו לא בתחילה ולא בסוף א"כ הוי כבדיקה באמצע ז"נ דאמר' שאין שאר הימים נגזרים בתריה, אבל להרשב"א כל שבדקה ביום ח' ממילא מתחזקת כל הימים שלפני"כ בטהרה ע"י החזקה דהשתא, ואפ"י את"ל דילפינן מוספרה לה דצריכה להחזיק עצמה בטהרה דוקא תוך הז' נקיים, כאן י"ל שהז' נקיים יתחילו ביום ב' שלאחר ההפסק ונמצא שיום ח' שבדקה בה הוא יום ז' לנקיים. ואין לדחות דה"ט דל"מ משום שא"י להפסיק בין ההפסק לזח"נ, דע' בסד"ט (שם) שאין עליה שום חיוב למנות ז"נ מיד ממחרת של ההפסק אלא אם תרצה להתחיל ז"נ יום ג' אחר ההפסק הרשות בידה.

אבל מה נעשה, שהרשב"א עצמו כתב, דבלא בדקה עצמה כלל בא' מימי הספירה אע"פ שהפסיקה בטהרה ביום שפוסקת בו ולאחר ח' ימים בדקה ומצאה טהורה אינה טהורה שאין כאן ספורים כלל. וכנראה דצ"ל דבסתמא ההפסק טהרה הוא כמו גילוי דעת שרוצה להתחיל הז' נקיים וכל כמה שלא בדקה עד יום ח' נמצא של הוכיחה טהרתה תוך הז' נקיים כלל (ולפי"ז יש להסתפק אם מועיל גילוי דעת שאינה רוצה להתחיל הז' נקיים עד יום ב', וע' בסד"ט סק"ח שהאר"י בכל הנ"ל. ועי' בתפ"מ שנראה שהקיל אליבא דרב בלא בדקה עד יום ח' ע"ש).

ועדיין אפ"ל דיש נ"מ לענין מש"כ הפ"ת (סק) מהמעיל צדקה דאשה שהסיחה דעתה מספירת ז"נ שאין הימים שהסיחה דעתה בהם עולים למנין ז"נ, ולכאורה כ"ז להרא"ה דבעי ספירה ע"י שתשגיח ותשים לב על הימים, אבל להרשב"א כל כמה שכבר בדקה והחזיקה עצמה בטהרה מה איכפת לו אם הסיחה דעתה מספירתה. אמנם, ע"ש במע"צ דחוץ מהחשש דלמא ארגשה ולא אדעתא, בעינן ג"כ שכוונה דעתה לספירה וכל שלא חשבה בדעתה למנות הימים למנין הנקיים לא עלו לה דלאן ספירה מיקר, וע' בסד"ט שנקט בפשיטות שזהו גם להרשב"א. ונמצא דכל הנ"מ אינו אלא אם מועיל בדיקת באמצע הז"נ.

סימן קצו' (דיני לבישת הלבון ובדיקתה)

סעיף א'

ז' ימים מתחילתן ממחרת יום שפסקה - ע' בששה"ל (סק"ג) דלדינא קי"ל כסד"ט הנ"ל ושאר אחרונים דליכא חיוב להתחיל הז"נ מיד אחר ההפסק"ט.
זמן בדיקת הפס"ט - המחבר כתב דיש לבדוק סמוך לבין השמשות, וה"ט כדביאר בב"י כדי שהבדיקה תהיה הכי קרובה לסוף היום שאפשר, אבל סתם ולא פירש מאיזה שעה מתחלת זמן זה של סמוך לביהש"מ. וכמה פוסקים כתבו דלכתחילה הוא תוך חצי שעה מהשקיעה כשאר "סמוך" הנמצא בש"ס. אבל ע' בששה"ל (סק"י) שהביא בשם הפוסקים ובאמת כ"כ הב"י דהיינו ממנחה קטנה (שהוא לאחר ט' וחצי שעות ביום). ועצה טובה להתחיל עם מספיק זמן שאם הבדיקה הראשונה אינה נקיה לגמרי תהיה לה אפשרות לחכות כרבע שעה כדי לנסות עו"פ (אבל לבדוק יותר מוב' או ג' פעמים בזא"ז אינו עצה טובה דמצוי שתפצע עצמה). וכתב הרמ"א דבדיעבד אפי' בדקה בשחרית מועלת הבדיקה.

ואם לא בלא בדקה עד בין השמשות אינו מועיל ההפסק"ט. והנה בבדקה ברגע השקיעה ממש תשי"ח (בדרי"כ כל שהכניסה העד לפני שקיעה אפי' גמרה אחר השקיעה עלתה לה בדיקתה), ואם בדקה דקה א' אחר השקיעה ע' באגר"מ (ח"ד, יז', כו') שנקט דבדיעבד מותר לבדוק עד ט' דקות אחרי שקיעה דהוי ס"ס, דלהגר"א דהוי בין השמשות הוי ספק יום וספק לילה, ואפ"י אם להגר"א הוא לילה אבל יתכן דקי"ל כר"ת דעדיין יום הוא עד השקיעה השניה, אבל ע"ש הוסיף דפשוט דלנהוגין כהגר"א אפי' במוצ"ש דאין להם קולא זו. אמנם בא"י נקטו דאפי' דקה א' אחר שקיעה לא עלתה לה בדיקתה, ומטו משמיה דהגר"א זצ"ל דאפשר לסמוך על הלוח שיש בה הזמן שקיעה הכי מאוחר אבל יותר מזה אין להקל, ולדעת הגר"י"ב (קונטרס זרע זמנאל) דאפי' בחו"ל לא מורין כהאגר"מ. וכן שמעתי וראיתי מובא בשם הרב פדווה זצ"ל שלא התיר לסמוך על בדיקת הפס"ט שלאחר שקיעה (גם באנגליה שהשקיעה מתארכת).

אשה שא"י לעשות הפס"ט סמוך לשקיעה - אשה שתהיה באמצע נסיעה וכיוצ"ב בשעות אחר"כ באופן שלא יהיה לה אפשרות להפסיק בטהרה סמוך לשקיעה, לכאורה זהו שעה דדינו כדעבד ויכולה לעשות ההפסק"ט בבוקר (ע' בכע"ז בששה"ל סק"י).

מעלת המוך דחוק - הרשב"א כתב שלעולם ילמד אדם בתוך ביתו לעשות מוך דחוק וה"ט דהוי כידה בין עיניה כל ביהש"מ (כמוש"כ הרמב"ן) ואז אנו יודעים בבירור שלא חזרה וראתה והז"נ התחילו בטהרה, וביתר ביאור ע' בדרישה (סק"א) שאין אנו יודעים באיזה רגע שגומר היום ומתחיל הלילה, דביהש"מ הוא ספק יום וספק לילה, ולכן כשהיא בודקת בכל משך זמן ביהש"מ אז בודאי סוף היום והתחלת הז"נ היו בטהרה וליכא למיחש דלמא חזרה וראתה אחר שהפסיקה בטהרה. ולפי"ז אם שכחה עד כמה דקות לאחר שקיעה אין סיבה לבדוק במוך דכבר ליתא להבירור הנ"ל.

בדיקה עם המוך - בדרי"כ מייצעים שכל כמה שיש איזשהו שאלה על ההפסק כדאי לעשות בדיקה עם העד ולהשאירה בפנים למוך כדי שתעלה לה להפסק"ט במקום הצורך (והאמת דאז א"צ הפסק"ט כלל אבל כשלא בדקה לפני"כ באופן שיודעת שהפסיק דמה למה לה להכניס מוך לחינם. אבל באגר"מ (ח"ב, עט') כתב דיש ענין לדעת שהיא טהורה לפני הנחת המוך ע"ש). ולדעת הגר"י"ב גם אם הכניסה המוך כמה דקות לפני שקיעה מועלת כבדיקת חו"ס הגם שלא הכניסה לחו"ס באצבעה (ובפרט אם הלכה) דע"ז מגיע העד לחו"ס (ושמעתי שיש מקילין בכל ענין להחשיב המוך כבדיקה). אמנם כמה פוסקים לא הקילו בזה, ולכן לכתחילה נכון להכניס העד באצבעה לתוך החו"ס, ובדיעבד תשי"ח אפי' הכניסה המוך מיד לפני שקיעה.

מוך בלא ראתה באותו יום - ממש"כ המחבר "ולעולם" משמע שיש ענין לעשות מוך גם כשלא ראתה כלל באותו יום שהיא מפסיקה בטהרה (וכ"מ באגר"מ שם).

שיעור בין השמשות - ע' באגר"מ (שם) דשיעור ביהש"מ הוא בין 13.5 דקות עד 72 דקות, וע' בששה"ל דנוהגין כהרמב"ם יח' דקות (דמיל הוא 24 דקות), וכשאין יום ראשון של ראיית דאינו מעיקר הדין יש להקל במקום הצורך דא"צ להשאירו אלא כרבע שעה וכמוש"כ האגר"מ (שם) לענין אשה שקשה לה בדיקת המוך) אבל כשהוא מעיקר הדין יש יותר מקום להחמיר. ובבד"ה"ש (סק"א) כתב דלכתחילה כ"א ינהוג כמו שהוא נוהג לענין מלאכה במוצ"ש (ופשוט דאין להחמיר בזה אם אריכות הזמן תגרום לפצעים) ולכאורה אפשר להשתמש עם טמפון (tampon) למוך דחוק דהוא עשוי מצמר גפן דחוס

ולרוב נשים אין להן בעיה להשאיר אותו בפנים אפי' לכמה שעות, וכן מצאתי שנקט המרא"כ (עמ' מט') דלמוך אפשר להשתמש עם טמפון (אבל לא לבדיקה), אמנם ראיתי מובא בשם הגריש"א זצ"ל דאין להשתמש עם טמפון דיש לה חוי"ס ויתכן שיתחלחל דם בפנים ולא תראנה כלל, אבל נראה דחידוש הוא לומר שלא יהיה ניכר הדם כלל.

אשה העלולה לפצעים - באשה שעלולה לפצעים בדרכ"כ מורים לה שלא לעשות המוך, ובפעם הראשונה לאחר לידה לדעת הגרי"ב אין לבדוק במוך שהוא מונע לעשות פצעים ועדיף לא לבדוק עם מוך מלבדוק ולהצטרך לתלות הדם (ומטעם זה יש הרבה שמקילים שלא לבדוק במוך כשאין מעיקר הדין).

התפללה הקהל ערבית - התירוה"ד חידש דבאופן שכבר עשתה הזמן ללילה בידים שוב אין לעשותה יום ע"י בדיקת הפסי"ט, והוא דין דרבנן וכמוש"כ הפוסקים דלכל מצות דאורייתא בודאי עדיין יום הוא. וע"ש שכתב דמצונו לענין מילה וכדומה דעדיין נחשב יום אבל מצד שני לענין נתינת הגט דחייב להיות ביום נחשב לילה וכן לענין אבילות רח"ל בנתבשר רק אחרי מעריב אין אותו יום מהמנין, וביאר דד"ז תלוי באם הדבר בא בידי אדם או בידי שמים, והיינו דהגט יכול להנתן ביום וכן המבשר היה יכול לבשרו קודם אבל לידת תינוק שבא בידי שמים ואין בידו להקדימה תלוי בעצם היום. ולכאורה לפי"ז יצא חידוש עצום דאשה העומדת ללדת ע"י נתון קסרי דאז קובעין לה תור לזמן הלידה, אם קבעה זמן הניתוח לסוף היום (וה"ה בזירזו לידה רגילה) וכבר התפללה ערבית ואח"כ הולידה לא נמול את הבן ביום השמיני מהלידה אלא ביום השמיני ממחר, ונראה שד"ז לא ניתן להאמר. וצ"ל כיון שבדרכ"כ לידה בא בידי שמים לכן אין לחלק בדבר.

ביאור דברי הרמ"א - לכאורה פשוט כוונת הרמ"א הוא כדפי' הב"ח דבריו דכשכבר פסק דמה ויכולה להפסיק בטהרה קודם מעריב, לכתחילה יש לזוהר להפסיק בטהרה קודם אבל בדיעבד כשלא עשתה הפסי"ט לפני"כ יכולה להפסיק אח"כ, משא"כ בראתה דם אחר מעריב אין להפסיק בטהרה באותו יום אחר מעריב, אבל יש מקצת נשים הנוהגות שאם בתוך ימי ספירתה ראתה אחר מעריב אפי"ה מפסיקין בטהרה דס"ל המצב הזה (שהן סותרות כמה ימים) נחשב כדיעבד הגם שראו אחרי מעריב. וצב"ק דאיכא מסתברא (וכמוש"כ הש"ך) דבראתה דם אחר מעריב אין לך דיעבד גדול מזה ופשיטא דיכולה להפסיק בטהרה. ואפ"ל דס"ל דאם כבר פסק דמה קודם מעריב אז הבדיקה רק מגלה מה שהיה באמת לפני מעריב והוי כהפסיקה ביום, משא"כ בראתה אחרי מעריב דא"ל כן.

ואכתי צ"ב למה כתב הרמ"א **"שאם פסקה קודם ברכו וחזרה לראות"** דכיון דמייירי באשה שראתה באמצע ז"נ מהו הנ"מ מתי הפסיקה בטהרה, ואולי י"ל דרך בכה"ז שבפעם הראשונה היא הפסיקה כדין אז מקילין כשסתרו באמצע, אבל אם בפעם הראשונה פסקה אחרי מעריב שאז כבר הרויחה יום א' בהתחלה לא נחשיב זה כבדיעבד כדי שתרויח עוד יום באמצע (אבל צ"ב למח).

והנה, ע' בש"ך שפי' הרמ"א בע"א דאה"י ס"ל כהב"ח דגם בראתה דם אחר מעריב יכולה להפסיק בטהרה דאין לך דיעבד גדול מזה, אבל לכתחילה יש לזוהר כשאפשר להפסיק בטהרה לפני"כ. ולפי"ד צ"ל דמש"כ הרמ"א וחזרה וראתה **תוך ימי ספירתה** הוא לאו דוקא ור"ל דכל ראייה אחר ההפסק נחשבת כתוך ימי ספירתה. אבל צ"ב מש"כ הרמ"א אח"כ יש נשים הנוהגות וכו' וחושבות זה לדיעבד ואין למחות בידן, דקשה דזהו בדיוק מה שפסק הרמ"א עצמו לפני"ז דבדיעבד אם ראתה אחר מעריב אין לחוש, וא"כ מהו זה שכתב **"דאין למחות בידן"**. ואולי ר"ל דהגם שעשתה הפסי"ט לפני מעריב וא"כ הראתה בידים שלידה היום נגמר ע"י תפילת מעריב, אעפ"כ אם ראתה דם אח"כ יכולה להקל (ע' במח"ש, אבל מהש"ך משמע דחידוש זה נכלל במש"כ הרמ"א לפני"כ דבדיעבד אין לחוש).

ולהלכה ע' בתוה"ש (סק"ד) שכתב דהגם שאין משמעות הלשון של הרמ"א כפירוש הש"ך כלל מ"מ ראוי לסמוך עליו, וכן נקטו הפוסקים להלכה דאפי' בראתה באותו יום אחרי מעריב עדיין יכולה להפסיק בטהרה כל כמה שהוא לפני שקיעה, אבל לכתחילה יש לה להפסיק לפני מעריב או הדלקת נרות (אבל המוך דחוק תהיה רק בזמן שקיעה). וכן נראה לענין שאר בדיקות של ז' נקיים דיש לבדוק קודם מעריב או הדלק"י ובדיעבד בלא בדקה, תבדוק אח"כ לפני שקיעה.

ליכא ז' ימים שלמים - הש"ך ציין להאגור שכתב דצריך כדי שעות וממילא חידש דתמיד חושבין היום והלילה כ"א ליב' שעות, וא"כ אחר ו' שעות מחצות אין לה להפסיק בטהרה (ולהדגמ"ר רק באופן שהתפללה היא והקהל ג"כ). אבל כל האחרונים השיגו עליו, וק"ל כוונתו דיכולה לבדוק עד השקיעה. ומענין לענין בהא דצריכה כדי שעות, **בנוסעת מארצה"ב לא"י באמצע הז"נ** יוצא שחסר לה ז' שעות וכו' בששה"ל דבפשוטו יכולה לטבול וגם לא מצונו שיחול דין לילה באמצע הלילה, אלא ז' פעמים יום ולילה הם גורמים הטהרה (וכן נקטו שאר הפוסקים). אבל באופן שהיא חצתה את קו התאריך צריכה עוד יום א'.

סעיף ב'

הפסי"ט ביום ראשון לראייתה - המחבר פסק כהרמב"ן (וכן רצה הב"י לפרש בדעת הרמב"ם) דהגם דק"ל כחכמים דא"י להפסיק בטהרה ביום ראשון לראייתה, אבל כ"ז בבדיקה רגילה אבל מוך דחוק מועיל גם לפי החכמים כיון דליכא למיחש שמא תחזור ותראה אח"כ. אמנם הרמ"א כנראה נקט כהרשב"א דק"ל כרבי דלא שנה ראשון משני וסגי בבדיקת הפסי"ט לחוד, ונמצא לדעתו דליכא היכ"ת כלל שהמוך מעכב. אבל צ"ב דהלא להרשב"א היא יכולה להפסיק אפי' בשחרית, והרמ"א כתב דבדיעבד מקילין רק אם בדקה מן המנחה ולמעלה, ועד"ז תמה הסד"ט (סק"ט) דכל הראשונים הסוברים דלא מהני בדיקת שחרית ביום ראשון ס"ל דבעינן מוך דחוק ולא סגי בבדיקה מן המנחה ולמעלה, ולכן להלכה נקט כהמחבר וכן דעת הגר"א וח"ד (סק"ב).

ולמעשה, ע' בששה"ל (סק"ה) שהביא מהלח"ש (סק"ד) שמסיק דהמיקל כרמ"א בדיעבד אין מזחיחין אותו, והכי סוגיא דעלמא. אמנם, מה שחידש הח"ד (סק"א) דיש להחמיר דאפי' בראתה כמה ימים יש לחשוש שמא מה שראתה בימים הראשונים הכל היה דם טהור ורק ביום האחרון נפתח מעינה דם טמא ולכן בכל ענין שמפסיקה בטהרה ביום שראתה חייבת במוך, לא החמירו הפוסקים כוונתה. ויש להוסיף דע"ש בלח"ש שכתב דאפי' לח"ד ליכא חשש דכיון דדם טמא ודם טהור ממעיין א' קאתי א"כ כבר הוחזקה מעיינה פתוח מיום שהתחילה לראות דם טהור.

מה נחשב ראית יום א' - הנוש"כ העירו דלדין הנוהגין להמתין ה' ימים לפני ספירת ז"נ א"כ כמעט ואין סעיף זו נוגע להלכה דהלא אין אשה מפסקת בטהרה ביום הראשון שראתה (אבל לח"ד ה"ל דין זה מאד מצוי) א"כ חזרה וראתה תוך ז' וכן בכלה שתבעוה להנשא. והש"ך (סק"ו) כתב דה"ה בכתם יש להקל בין בימי הספירה **ובין בתחילה**. ויש שפי' מש"כ בין בתחלה, דר"ל דעל כתם א"כ להחמיר להמתין ה' ימים וכמו שצייד הש"ך עצמו לקמן (סקכ"א), אבל צ"ב דע"ש שאח"כ הביא שהלבוש החמיר, ונראה שכן נקט הש"ך לדינא (סקכ"ב). וע' בפרד"ר שפי' בע"א שאם האשה רוצה להפסיק ביום שראתה הכתם ולא למנות ז"נ עד יום ה' אז א"צ מוך. (וע"ע בלבושי שרד שפי' דבתחילה היינו אחר הה' ימים).

והנה במצאה דם ע"י בדיקה ע' בחו"ש (סק"ה) שהחמיר דאם רוצה להפסיק אח"כ היא צריכה מוך, אבל דעת האגרי"מ (ח"ג, נה') דא"י נחשב ראייה בכדי להחזיק מעיינה פתוח, וכן נראה סוגיא דעלמא. ולא עוד אלא אפי' בראיה ממש דעת כמה פוסקים להקל בחזרה וראתה אם הוא ביום הראשון לז"נ דיש לדון כהמשך הראיה ולא כראיה חדשה, ולא עוד אלא הלבושי עז הביא שמנהג ירושלים היתה שכל ראייה תוך ז' לא מקרי ראייה חדשה (דלא כהש"ך), ודעת הגרי"ב יש להקל כל שלא הפסיקה לג' ימים (וכן כל מה שהיא רואה אחר לידה קודם הטבילה הראשונה יש לדון כהמשך מהלידה).

ובראתה בלילה ע' בששה"ל (סק"א) דיש להחמיר דמקרי ראית יום א'. ולכאורה חידוש הוא דבראתה 10 דקות לפני שקיעה לא חיישינן שתחזור ותראה בלילה שאח"כ אבל בראתה בלילה חיישינן שתחזור ותראה כל היום אפי' מן המנחה ולמעלה. ובערוה"ש (סעי' ו') נראה שא"צ מוך, וכן דעת הגרי"ב להקל בזה. ולענין עיקר ההפסי"ט אם מותר בלילה, דעת החו"א (צב', מה') דאפשר לסמוך על הפסק טהרה הנעשה בלילה וכן נקט הערוה"ש (סעי' ז') דשאני מבדיקה תוך ז' שהספירה צריכה להיות ביום.

הפסק טהרה ביום שראתה - ע' בח"ד (סק"א) וסד"ט (סק"ט) שהעירו דבתוס' (סח' ד"ה אמרו ליה) מבואר דכל שראתה דם באותו יום תו א"י להפסיק בטהרה בשחרית, והגם שא"צ מוך אבל בדיקה מן המנחה ולמעלה בעינן וכן נקט החכ"א (ק"ז, ה') להלכה. אמנם, מבואר ברמ"א ושו"ך (סק"ב) דגם

בדיקת שחרית מהני, אמנם לכאורה דעת המחבר אינו מבואר דכתב "בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה ובדיקה זו תהיה סמוך לבין השמשות" וילייע אם כוונתו דלכתחילה תהיה סמוך לביהש"מ או דגם בדיעבד מעכב. וכמה מפוסקי זמנינו כתבו דיש להחמיר לכתחילה, ובדיעבד נראה דסמכין על הרמ"א (ותש"ח).

סעיף ג'

בגדים לבנים בז"נ - המחבר רק הזכיר דיש לה ללבוש בגדים הבדוקים מכתמים אבל לא הזכיר שצריכה ללבוש דוקא בגדים לבנים, אמנם הרמ"א כתב שהמנהג לרחוץ וללבוש לבנים וכמוש"כ הבי"מ מהר"ק. וביארו האחרונים דה"ט דבעינן דוקא בגד לבן שאם תרגיש ותראה תוכל לראות אם מה שיצא הוא דם. וע' בשש"ל (סק"א) דיש נשים שא"י להטהר בכך ומתירין ללבוש צבעונים בימים מסוימים בשאלת חכם אבל בלא"ה הוא איסור גמור, אבל אם לבשה בגד צבוע בשוגג לכאורה מותרת בדיעבד ואפי' אם נמצא כתם כגריס ועוד שאילו היה בגד לבן היה טמא.

בגדים שאינם מקבלים טומאה - לא מצינו בראשונים ואחרונים שכתבו דאסור ללבוש בגדים שאינם מקבלים טומאה וא"כ לכאורה יש עצה לאשה שא"י לטהר בגלל שיש לה הרבה כתמים שתשים תחבושת (pad) לבן על בגדיה כדי להציל עצמה מכתמים. ולא עוד אלא נראה דיש לכל אשה ללבוש בגדים שאינם מקב"ט כדי להציל עצמה מכתמים, דלכאורה אין כוונת הז"נ בכדי לטמא האשה בכל ענין שנוכל. אמנם, מאיזה טעם לא מקילין בזה (ויש מקילין בשעה"ד). ואולי דס"ל להפוסקים דכל כמה שנעשה לבגד גמור אינו מועיל מה שאינו מקב"ט, וכן יש לצדד שהפד טפל להבגד שנמצא עליו. אמנם, ע' ברעק"א ומקורו ברא"ש שכתב שכל יום צריכה להיות בודקת עצמה ובגדה, ומשמע דבודקת גם למצא כתמים וצ"ב למה. והיה א"ש אם היינו נוקטים כהח"ד (סק"ג) שבז"נ אפי' דם שלא בהרגשה סותרת מדאורייתא (דלדס שבא בהרגשה א"צ בדיקה), אמנם נראה דלא קי"ל הכי (ע' ברעק"א סי' קפג). ומשמע דאח"כ כל שרואה כתמים אין טהרתה מבוררת.

סדין לבן - כתבו פוסקי זמנינו דכיון דכהנים כל הנשים הולכות עם בגדים צמודים לגוף, לכן מעיקר הדין אין חייבות לשים סדין לבן, אבל ע' באגר"מ (ח"ד, יז, כז) דגם בזה"ז יש לשים סדין לבן כיון שיתכן שאין הבגדים צמודים לגמרי לגוף. וע' בשש"ל (סק"ג) דמצד מנהג ישראל הכשר יש לשים סדינים נקיים גם היום (וכ"כ החו"ש), ואם אין דרכה להתהפך לכאורה מהני לשים הדין רק תחת חצי הגוף, (וכמדומני שאומרים בשם הגרשז"א דגם להחמירין אם מתארחים אצל אחרים ושכחו להביא סדין א"צ לבקש מהם). ויש נוהגין שגם הבגדי לילה שלהן יהיו לבנים אבל ג"ז אינו מעיקר הדין.

טעם הרחיצה לפני ההפס"ט - נראה שנחלקו האחרונים למה נהגו לרחוץ לפני ההפס"ט, דמהתורה"ש (סק"ו) נראה שהוא לטובתה כדי להצילה שלא נטמאנה מחמת הדם של ימי נדתה שנשאר על גופה (דבג' ימים הראשונים אין תולין הכתמים) וכתב דלפ"ז בדיעבד שלא רחצה ולא מצאה כתם מותרת. אמנם, בלבוש משמע דה"ט של הרחיצה שאם תמצא דם באמצע הז"נ לא תקל תולות הדם בימי נדתה (וכן מבואר בסד"ט), אבל לכאורה גם לפי טעם זה הגם שלכתחילה בודאי אין לשנות המנהג אבל אין סיבה שבדיעבד לא תעלה הז"נ אם לא רחצה ולא מצאה כתמים. אבל ע' בשש"ל (סק"ה) שאם במזיד ובשאת נפש לא רחצה או הליבשה בגדים נקיים יש מחמירין אפי' בדיעבד שתחזור ותפסוק דכבר נעשה המנהג ואין לשנות וראוי לקנות אבל בשוגג או באונס כתב הרמ"א דבדיעבד שפיר דמי. ומי שאין לה בגד נקי היא צריכה לסמן אותן המקומות שיש כתמים, ואפשר גם להפוך הבגד דבדרכי"כ הצד השני נקי.

איזה מקומות בגוף היא צריכה לרחוץ - יש שכתבו שצריכה לכתחילה לרחוץ כל גופה אבל צ"ב מ"ט. וי"מ דרך חצי הגוף התחתון, והבדה"ש (סקמ"ט) הביא מהקיצור שו"ע ומי נדה שפי' בדעת הרמ"א שגם לכתחילה א"צ לרחוץ רק פניה של מטה ולמצוה מן המובחר כל רגליה ובין ירכותיה (דהלא בדיעבד גם בלא רחצה כלל מועיל וא"כ ע"כ לכתחילה די בפניה של מטה). וע' בסד"ט (סק"ג) שהביא מהמעדני מלך דב"ל מים אפשר להשתמש עם מ"ר ועוד כתב החכ"א (ק"ז, ח') דאפשר לנקות עצמה עם קצת רוק. ואשה העובדת וכיוצ"ב באופן שא"י להתרחץ (אפי' בבוקר) אפשר להשתמש עם מגבונים לחים וכדומה. ולענין יוה"כ (וטי"ב) כתב המ"ב (תריג', סקל"א) דמותרת לרחוץ מעט בין ירכותיה דא"ז רחיצה של תענוג.

להמתין אחר הרחיצה - כתבו הפוסקים דלכתחילה יש להמתין אחר הרחיצה כרבע שעה לפני שתעשה בדיקה דאולי ברגע זו לא יצא דם ממקורה הגם שעדיין מקורה פתוח, אבל בדיעבד הקילו אפי' המתנה רק כמה דקות. ולדעת הגרי"ב כשא"א להמתין 5 דקות לכתחילה אין לבדוק עו"פ היום אבל בדיעבד בשעה"ד אפשר להקל כשהמתנה 30 שניות (וכנראה דה"ט דכמעט תמיד יש הפרשה מהרחם באופן שאם עדיין היתה מעיינה פתוח היתה רואה כמעט מיד. וכמעט אין מציאות שלא המתנה לכה"פ 30 שניות). ומה"ט בין בדיקה לבדיקה נמי יש להמתין כ"ל. וממילא יש לאשה להתחיל ההכנות להפס"ט 30 - 45 דקות לפני שקיעה כדי שיהיה לה מספיק זמן להתרחץ ולבדוק הרגע גם אם היא צריכה לבדוק עוד פעם.

היסח הדעת בז"נ - הפ"ת (סק"ג) הביא מהמעיל צדקה דאשה שהסיחה דעתה באמצע ז"נ חייבת להתחיל הז"נ מחדש "דכיון שלא כיוונה במספר הימים באיזה ימים מהם לא עלו לה, וטעמא רבה נמי איכא להדא מלתא דאולי כל שלא נתנה דעתה לספרן לנקיים לא הקפידה אף אם הרגישה קצת לבדוק נפשה". והקשו הלוי"ש (סק"ג) ועוד אחרונים דהלא חרשת אינה מרגשת ואפי"ה עולין הז"נ שלה. ונחלקו הפוסקים איך קי"ל להלכה, וע' בסד"ט (סק"י"ח) וכו"א (ק"ז, יב') שפסקו כהמ"ב, אבל גם במחמירין יש שכתבו דרק סותר יום א', ורוב הפוסקים נקטו שאין הסיח הדעת פחות מיום שלם סותר. ולפום ריהטא שתי הדברים תלויים ב' הטעמים שכתב המע"צ דאם משום שלא כוונה הימים א"כ רק סותרת כשהסיחה דעתה ליום שלם וגם אין סיבה שיסתור כל הז' נקיים, משא"כ אם משום דילמא ארגשה ולא אדעתה א"כ אפי' הסיחה דעתה לרגע אולי הרגישה ואת"ל שהרגישה וראתה יש לסתור ז' הנקיים.

והנה, יש לציין שהסיח הדעת אין הכוונה שהאשה חושבת על משהו אחר חוץ מהז"נ דהלא בודאי מותר לה להתפלל וללכת לישון בז"נ, אלא היסח הדעת (גם בעלמא) היינו שחושב מחשבה הפוכה ובנידו"ד ר"ל כשהאשה מכוונת להדיא שאין בדעתה לספור ז"נ. והנה, בדרכי"כ אומרים שאינו מצוי שהאשה תסיח דעתה דמהו המציאות שהיא חשבה שהיא טמאה ואח"כ נודע שהיא טהורה. אמנם, דבר זה די מצוי באשה שהפסיקה בטהרה ואח"כ ראתה דם בכמה בדיקות ונתברר שהיתה לה מכה וכל מה שהיא חשבה שאינה טוב באמת היתה בסדר. ולדעת הגרי"ב אין להחמיר בהסיח הדעת פחות מיום א', ובשעה"ד יש להקל רק לסתור אותו יום ובשעה"ד גדול יש להקל לגמרי, ותש"ח (וכמדומני שבדרכי"כ מקילין לגמרי בהיסח הדעת).

סעיף ד'

ב' בדיקות כל יום - רוב ראשונים סתמו דבריהם דסגי בבדיקה א' כל יום מז"נ אבל הסה"ת החמיר דצריכה ב' בדיקות כל יום כדמצינו לענין טהרות (מתני' יא'). וכתב הבי"ח דסבירא להו דיש לדמות נדה לבעלה בז"נ כשהיא בחזקת טומאה לחומרת טהרות כשהיא בחזקת טהרה. אבל צב"ק הדמיון דהלא התם בודקת בערבית לטהר טהרות של היום ובבוקר לטהר טהרות של הלילה אבל הכא הלא כתב המחבר דשניהם צריכין להיות ביום (כנראה משום דספירת לילה לא שמה ספירה וכמוש"כ הבי"ש בשם האגור) וא"כ מהו הטעם לבדוק ב' פעמים ביום, וי"ל.

בא"י לבדוק ב"פ בכל יום - אשה שיש לה פצעים או שעלולה לפצעים באו"מ באופן שאינה בודקת כל יום ב"פ, ע' בשש"ל (סק"ג) וכן שמעתי מהגרי"ב דעדיף לבדוק פ"א כל יום מלבדוק פעמיים אבל לא בכל יום, ולכאורה הטעם פשוט דרוב ראשונים ס"ל דא"צ ב' בדיקות כל יום וכמעט כל הראשונים ס"ל דלכתחילה צריכה בדיקה כל יום (אבל הלבושי עז נקט איפכא). ואם אינה בודקת אלא פעם א' ביום ע"ש בשש"ל שנקט דיש לבדוק בשחרית (דלא כהפס"ק דלכתחילה יש ענין להסמכה לבין השמשות, וכן ביום הוסת). וע' בפ"ת (סק"ח) שהביא מהנוב"י דביש לא כאב א"צ בדיקה כלל בשאר הימים חוץ מראשון ושביעי (ובפסוקים גם מוך אין לה לעשות), אבל הוסיף דיש להצריכה קינוח כל דהו מבחוץ אם לא יכאב לה, ושמעתי שבזה"ז שכולם לובשים בגדים צמודים לגוף גם זה א"צ, דבגדים אלו קינוח דמי. וביש לה מכה ע' בח"ד (סק"ג) דסגי בבדיקה א' נקיה בתוך הז"נ, וכנראה שבשעה"ד סמך על השיטה הא' במחבר דסגי בבדיקה א', ותש"ח.

מריחת משחה על העד להקל על הבדיקה - אשה שקשה לה לבדוק בעד, ע' בשש"ל (סק"ח) שהביא משו"ת מהרש"ם שהקיל לשים מעט מים בעד בשעת הבדיקה אך לא יהיה כשיעור טופח ע"מ להטפח (ועד"ז כתב החו"ש ג"כ), והוסיף דנראה להקל גם למרוח מעט מאד משחת ואזלין באו"מ כשעה או

שעתיים לפני הבדיקה (ורצוי ואזלין שקוף), ולדעת הגרייב אין למרוח ky jelly וכדומה על העד דאז אין ההפרשה נדבק טוב לעד אבל מותר למרוח קצת באו"מ כרבע שעה לפני הבדיקה.

בדיקת ראשון ושביעי - המחבר סתם כרוב ראשונים שפסקו כרב דסגי בבדיקה א' תוך ז"נ באיזה יום שתהיה, ואח"כ הביא כיש אומרים שיטת הסה"ת וסמ"ג שהסתפקו דאולי קי"ל כרבי חנינא דבעינן ראשון ושביעי, ומסיק דאין להקל. וכבר העירו האחרונים (חת"ס, וערוה"ש סעי' כה') דהלא גם הראשונים שהחמירו רק החמירו מספק קי"ל כרבי חנינא והול"ל דאין ספיקן של מקצת ראשונים מוציאין מידי ודאן של רוב הראשונים. וגם מש"כ דאין להקל "דהוי ספק איסור כרת" הוא חידוש, דבדרי"כ רק מחמירין להצריכה ז"נ מדרבי זירא וא"כ כל שהפסיקה בטהרה ליכא חשש איסור כרת, ולא עוד אלא דעת התוה"ר (סט. ד"ה לאו מי) דמה שהצריך רבי חנינא ראשון ושביעי אינו אלא חומרא ע"ש.

בדיעבד בלא בדיקה א' זו - באופן שאשה בדקה רק בא' או בז' וטבלה ולנתה עם בעלה, כתב הפ"ת (סק"ז) בשם החת"ס דבדיעבד א"צ לחזור ולספור עו"פ, אבל בלא לנתה ע"י בששה"ל (סק"ט) דאין מקילין כלל, ולכן בבדיקה רק ביום א' היא צריכה להתחיל הז"נ מחדש (אבל א"צ הפס"ט) ובבדיקה רק ביום ז' היא צריכה להשלים עוד ו' ימים על יום הז' שבדיקה. ובבדיקה רק בא' מהימים האמצעים כתב החת"ס דאפי' כבר לנתה עם בעלה צריכה לחזור ולספור ולטבול (דדעת כמה ראשונים דאפי' לרב לא מהני בדיקת אמצע) ולדעת הגרייב גם בזה מקילין בשעה"ד גדול. ואשה שבדיקה רק ביום א' ושכחה לבדוק ביום ז' ונזכרה בין השמשות יש לה לבדוק מיד ולשאול לחכם, דיש ס"ס דשמא עדיין יום הוא ואת"ל דלילה הוא שמא קי"ל כרב דרק צריכה בדיקה א' תוך ז"נ.

ובבדיקה ביום ג' ויום ז', כתב הדגמ"ר דמועיל גם לדעת המחבר כיון דליכא ה' ימים בין הבדיקות ולרבי חנינא רק בעינן הפס"ט ועוד ב' בדיקות בלי ה' ימים ביניהם (ונראה פשוט דר"ל דבעינן בדיקה בתחילה (הפס"ט) ובדיקה בסוף הז"נ וגם צריך שלא יהיה ה' ימים בינתיים בלי בדיקה, דאל"ה תועיל אם בדקה פעם א' ביום ג' ופעם א' ביום ד' דנמצא שבדיקה ב"פ וליכא ה' ימים בלי בדיקה). אמנם, ע"י בפ"ת (סק"ו) שכתב דבספר נוב"י חזר בו ממשי"כ בדגמ"ר ונקט דבעי בדיקה גם ביום ראשון, אבל הגרייב הביא בשם הגרייב"א זצ"ל דאפשר להקל בשעה"ד, ובכל כיוצא"ב תשי"ח דהלא הערוה"ש (סעי') כתב דסגי בב' בדיקות בז"נ ולא דוקא בעינן א' זו, ויש מקום להקל בשעה"ד. אבל בבדיקה בראשון שלישי ושמיני היא יכולה לטבול וכסברת הדגמ"ר דבבדיקת ראשון ואחרון וליכא ה' ביניהם מועיל. וזהו הטעם למה מיעצים לאשה שיש לה פצעים לבדוק א', ז', וז' כדי שאם תשכח הז' לא תצטרך להתחיל הז"נ מהתחלה.

תלות בדיקת הפס"ט ובדיקת א' או ז' במכה - ע"י בח"ד (סק"ג) שכתב דאינו מועיל לתלות בדיקת הפס"ט במכה, דהגם שיש תליה אבל תכלית ההפס"ט הוא להוכיח שנשתם מעיניה וכל כמה שמצאה דם בבדיקתה אף אם יש מקום לתלות אבל סו"ס ליכא בירור שנשתם מעיניה, וכן לענין בדיקת יום א' ויום ז' א"י לתלות דהתליה מועיל שלא נטמאנה מחמת הדם שמצאה על עד הבדיקה אבל עדיין אין לה בדיקה נקיה שע"י אפ"ל שיש לה יום ספור. אמנם, יש להוסיף דכל כמה שהדם אינו נמצא בתוך ההפרשה שעל הבדיקה וניכר שהגיע ממכה, יש מקילין דעולה הבדיקה אפי' להפס"ט כיון שמקום ההפרשה בצד נקיה מדם.

ספירה ז"נ ועדיין לא טבלה - לאחר שגמרה הז"נ אינה חייבת לבדוק כלל (דרק בתבועה להנשא אמרי' דחייבת לבדוק כל יום עד החופה דכל שמתקרבת יותר לבה משתאה) אבל ע"י בששה"ל (סק"א) דעצה טובה לבדוק כל יום עד הטבילה. וצ"ב למה (ואולי כדי להסמך הז"נ להטבילה) וכמדומני שהמנהג להקל.

ספירת ז"נ בפה - הגם שטוב לדעת באיזה יום היא אוחות, אבל לדינא קי"ל כרוב פוסקים שנקטו דא"צ ספירה בפה ודלא כשל"ה המובא בפ"ת (סק"ד). **בדיקת לילה** - אינו מבואר בשו"ע ונוש"כ אם בדיקת לילה שמייה בדיקה, ויש קצת סמך דמהני ממשי"כ הרמ"א דבדיעבד מהני בדיקה לאור הנר, אבל ראה ליכא דבפשוטו י"ל דכוונתו היכא שבדיקה ביום דבדיעבד מותר לבדוק לאור הנר (כגון בליל ח' דא"א לחכות למחר). אמנם הנוב"י (המובא בפ"ת סק"ט) נקט בדעת המחבר דספירת לילה לא שמייה ספירה, אבל במקום הצורך צריך שיטת רש"י דמועיל ספירת לילה. ובדיעבד בספירה בדיקת יום א' או ז' בלילה תשי"ח.

הפס"ט בלי בדיקה - החת"ס צידד דבעצם א"צ בדיקה וסגי בידיעה שפסק דמיה ע"י שלא תרגיש בפתיחת המקור, אבל לכאורה בזמנינו שאין הנשים מרגישות פתיחת המקור ל"ש דינו כלל, אמנם באופן שידועת בודאי שפסקו דמיה למשל באמרה לה הבודקת שההפרשה מהרחם נקיה, לכאורה זה יועיל כבדיקה, ועי'. אבל מה שעברו הרבה ימים מתחילת ראייתה באופן שאינה רואה דם כבר כמה ימים, משמע מהחת"ס דזה לבד אינו מועיל בלי התבוננות שעה א' שלא נפתח מקורה.

סעיף ה'

לבדוק ולא להסתכל בעד - אשה שהפסיקה בטהרה וא"י אם הבדיקה טהורה, שמעתי מהגרייב דיכולה לבדוק עו"פ ולשים העד במעטפה, ואם הבדיקה הראשונה בסדר היא יכולה לזרוק השניה בלי להסתכל בה כלל. ויל"ע בעניינ' באמצע ז"נ, למשל אם באמצע הבדיקה היא מרגשת כאב וחוששת שיש לה פצע ואולי תמצא דם מכה על העד, האם היא יכולה לזרוק העד בלי להסתכל או דשאני הז"נ שצריכה לברר ככל האפשר. ולכאורה מסביר א"צ להסתכל כיון דבדיקת עד אינו גורם רק ספק הרגשה והוי כקינח לאחר מ"ר דאין נוהגין להסתכל בקינוח גם בז"נ הגם דאפשר לברורי, ואכתי יל"ע בד"ז.

סעיף ו'

לבדוק בצמר גפן - ע"י בששה"ל (סק"ד) דהגם דהצמר גפן שלנו לבן ממש אבל יש בו הרבה ריעותות דיש בתוכו נקודות וחוטאים אדומים וגם יש מכשולים בבדיקות כי הצבע אינו נראה כפי שהוא באמת אלא יותר אדום (משא"כ בצמר גפן רגיל) ולכן עצה טובה שלא לבדוק בו (וכן לפעמים נשאר קצת צמר גפן בפנים) והמובחר לבדיקה הוא בד לבן פשוט. וגם בבדים יש סוגים שונים ומקצתם יותר רכים אבל אח"כ קצת קשה לראות המראה בברירות. ובאין לה בד לבן יש המשתמשים עם גופיה או לבנים וכדומה. ואפי' בזהירות אין לבדוק עם דבר קשה דכיון שהיא חוששת שמא תסרט עצמה חיישינן שמא לא תבדוק יפה.

אופן הבדיקה - ע"י בהגהת חת"ס לשו"ע שבשעת הבדיקה תעמוד ורגלה א' על כסא ואז תוכל לבדוק כראוי. וצריכה לבדוק בחו"ס ועי' בששה"ל דהיינו להכניס העד בפנים בעומק ככל האפשר ולסובב בחו"ס אך לא לפגוע בצואר הרחם ממש שאז יוצא דם ושם אינו מקום בדיקה ויש לסובב גם בכל היציאה (או הפוך לסובב מתחילה ולעומק). ויש שרצו לחדש שצריכה לסובב העד בפנים ולהוציא אצבעה קצת ולסובב עו"פ ולהוציא אצבעה עוד קצת ולסובב עו"פ, ולא קבלו הפוסקים דבריו. ולדעת הגרייב יש לסובב בדרך כניסתה, בפנים, ובדרך יציאתה. ולדעת הגרייב הלברשטם וכנראה דכן מורין הרבה בארצה"ב שא"צ אלא להכניס העד בפנים ולסובב פ"א ולהוציאה. ויש לדעת שהרבה פעמים נשים גורמים לעצמן פצעים בגלל שבודקות מדי מהר או בלי שימת לב אם היא נוגעת בצואר הרחם, ואם היתה מייחדת עוד 5 שניות לבדיקה היא יכולה לחסוך הרבה עגמת נפש.

בדיקה עד מקום שהשמש דש - מש"כ המחבר לבדוק עד מקום שהשמש דש צ"ע טובא דהלא בב"י כתב דהוא דבר שא"א. ולהלכה קי"ל כהרמ"א דיש לבדוק רק עד מקום שידה מגעת, וכן בבתולה שא"א לה לבדוק אלא מעט מאד (ואפי' לאחר החתונה לפעמים לא נתרבה הפתח כ"כ ואין לדחוק יותר מדי). אבל לאחר זמן זה בדרי"כ אין סיבה שלא תוכל לבדוק עד סוף אצבעה. ודעת כמה פוסקי דביש לה מכה בצואר הרחם אז א"צ לבדוק עד סוף אצבעה אלא עד הפרק השני (וה"א אפי' הפרק הראשון) מידי דהוי אבתולה שהקיל הב"י משום דא"א יותר, וה"ה בנידו"ד א"א לבדוק יותר בלי לנגוע במכה.

לא בדיקה בחו"ס - הפ"ת (סק"י) הביא מהנוב"י להקל בדיעבד כשרק בדיקת ההפס"ט היה בחו"ס, אבל ע"י בששה"ל (סק"ט) שהביא שהפוסקים דחו דברי הנוב"י וס"ל דבדיקת חו"ס מעכבת. אמנם, בלא היה אפשר לה לבדוק בחו"ס י"א דמועיל דגם זה נכלל ב"עד שידה מגעת" וכן צידד הסד"ט (סקכ"ג), ותשי"ח.

סעיף ז'

בע"ת שאשתו עדיין לא חזרה בתשובה - ע"י בששה"ל (סק"א) שאם בטוח שאינה משקרת ונאמנת היא אצלו הוא יכול לסמוך על בדיקותיה וטבילתה.

סעיף ח'

קטנה - בחידושי אנשי שם על המשניות הביא מרעק"א שהקשה דלמה לא קתני נמי דקטנה נבדקת ע"י אשה אחרת, דהלא ל"ל נאמנת, וצ"ע.

סעיף ט'

להסתכל בקינוח בית הכסא - ע"י בששה"ל (סק"ב) דמכה טעמים אין לה להסתכל על הקינוח ואי"ז נכלל בכל היד במרבה לבדוק.

סעיף י'

הז"נ צריכים להיות רצופין - הטור כתב דכל ספירת השבעה צריך שיהיו רצופין שלא תהא ראיית דם ביניהם שאפי' ראתה בשביעי סמוך לשקיעת החמה או בין השמשות שהוא ספק יום סותרת כל המנין. וכתב הב"י דאין בזה נפוקתא בזה"ל דאפי' את"ל שאינה סותרת הז"נ אעפ"כ היא צריכה למנות ז' ימים מחומרת רבי זירא, ואעפ"כ הביא המחבר דין זה בשו"ע, וצ"ב למה. והנה, הט"ז (סק"ג) ר"ל דגם לדין יש נ"מ "דקמ"ל דאפי' אם תראה בסוף הז"נ ממש תסתור הכל א"כ עדיין חזקתה הראשונה עליה וצריכה בדיקה לכתחילה גם בעת ההיא. וצ"ב כוונתו במש"כ דצריכה בדיקה לכתחילה גם בעת ההיא, ונראה דר"ל דהוי"א דא"צ הבדיקה השניה ביום ז' קמ"ל דצריכה.

אבל ע"י במחאה"ש שפי' בע"א, דאם לא היתה סותרת הכל אלא שהיתה צריכה למנות ז"נ מחמת ראייה של עכשו, הוי אמרינן דא"צ בדיקה תוך ז"נ, דבז"נ של עכשו לא הוחזקה להיות מעיינה פתוח מאחר שמראה ראשונה כבר הוא לאחר ז"נ. אבל צ"ב דהלא אפי' אין מעיינה פתוח מהראיה הראשונה אבל כיון שראתה עו"פ א"כ מעיינה פתוח מהראיה השניה. ובביאור דברי הטור לכאורה היה אפ"ל בפשטות דהה"נ ליכא חידוש בדין זה ורק כתבו כהקדמה לדין פליטת ש"ז, דהגם שדם סותר כל הז"נ אבל פליטת ש"ז אינו כן ואינו סותר רק יום א' אע"פ שעיי"ז יצא שאין הז"נ רצופין.

טעם החומרא שלא לתלות כתם בג' ימים הראשונים - הב"י הביא מש"כ התורה"ד מהספר התרומה דשלשה ימים של ספירת ז' נקיים צריכים להיות טהורים לגמרי, וע"ש בסה"ת (סי' צב') שביאר יותר דצריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור ולכן צריך ששלשה ימים הראשונים יהיו נקיים לגמרי. אבל צ"ב כדחקו האחרונים (ע"י בסד"ט סקל"ד) דהלא ע"י בדיקת ההפס"ט כבר הוכיחה שמעיינה סתומה והחזיקה עצמה כאינה רואה. ואפי' את"ל דמאיזה טעם זה לא מספיק, אכתי צ"ב למה צריך ג' ימים ולא ג' בדיקות או ג' עונות. ובאמת כבר כתב הדרכי משה דאפשר שאינה אלא לחומרא בעלמא. וע"י בביאור הגר"א שצ"ל למתני' בזבים (א', ב') דקתני הוואה קרי ביום ג' לספירת זובו בש"א סותר ב' ימים שלפניו ומודיע ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומא. וה"ט דב"ש דג' ימים חיישינן לצחצוחי זיבה מספיקא. ולכאורה זיבה חשש צחצוחי זיבה לחשש דידן, וע"י בבדח"ש (ציונים רלו') שכתב דכנראה אינו אלא אסמכתא בעלמא דמוכח דכל ג' ימים הראשונים של ז' נקיים עדיין חיישינן מספיקא שמא היא רואה.

מתי יש להקל בכתמים אפי' תוך ג"י הראשונים - ע"י בפ"ת (סק"ב) שהביא מהחמדת שלמה להקל בכתם הנמצא על דבר שאמק"ט וכן פשיטא ליה להמעיל צדקה דעל בגד צבוע לא גזרו על הכתמים אפי' בג' ימים הראשונים, וה"ט משום דא"צ תליה כלל אלא מתחילה לא גזרו כלל על הני כתמים. ולענין כתם פחות מכגריס, לפום ריהטא י"ל דתלוי בגדר הקולא, דאת"ל דמתחלה לא גזרו כלל על פחות מכגריס אפי' בבא ודאי מגופה א"כ יש להקל בכל ענין, משא"כ את"ל דרק הקילו משום דא"א ליזהר מהם כיון שאין לך כל מטה שאין לה כמה טיפי דם מאכולת, א"כ הגם שבעבר היה אפ"ל דגם תוך ג"י הראשונים יש להקל מה"ט דא"א ליזהר מהם אבל בזה"ל שאין מאכולת בגודל כגריס מצויה כלל לכאורה אין להקל אלא בכתם כגודל דם מאכולת של זמנינו. אמנם ע"י בששה"ל (סק"ב) שנקט דיש להקל עד כגריס כיון דעיקר דין שאין תולין בג"י הראשונים הוא רק חומרא.

ועוד כתבו האחרונים דבסופרת ז"נ אחר מציאת כתם וכן בסופרת ז' מחשש דם בתולים או דם חימוד, כיון שבאלו לא הוחזקה מעיינה פתוח אין להחמיר בכתמים בג' ימים הראשונים.

ולמעשה, בדר"כ אין המורין שואלים אם האשה עומדת תוך ז"נ וכמו שכבר העיר הערוה"ש (סעי' לד') ויל"ע למה. ובפשטות ה"ט דבכתם פחות מגריס מקילין כהרמ"א, וביותר מכגריס כיון ש%99 מהכתמים נמצאים על בגדים הצמודים לגוף לכן אין מקום לתלות בשוק של טבחים וכיוצא"ב. אמנם לפעמים יש לאשה טחורים (hemorrhoids) או פצע בצואר הרחם שמשפ"ט שאפשר לתלות הכתם בהם, אלא דזהו מכה שבגופה שיועדת שמוציאה דם שנחלקו בה הרמ"א עם הט"ז וש"ך, וע"י בששה"ל (ש"ך סק"ג) שכתב דרוב האחרונים הסכימו להקל כרמ"א, ולפ"ז א"ש למה אין שואלים (וע"ע בערוה"ש בעני"ז).

סעיף יא'

פליטת ש"ז - ראינו בב"י שנחלקו הראשונים אם פליטת ש"ז סותרת ז"נ לבעלה, ולדינא קי"ל דסותרת. אבל אכתי נחלקו הראשונים אם הש"ז סותרת למשך ג' עונות, או ו' עונות, וגם בזה אנו מחמירין שסותרת לו' עונות דהיינו ג' ימים מעל"ע. ולכן אשה שראתה ביום ראשון בבוקר צריכה לחכות ג' ימים מעל"ע עד יום רביעי בבוקר, ואז אחה"צ היא יכולה להפסיק בטהרה ולהתחיל למנות ז"נ מיום חמישי. אבל התורה"ד חידש דיש לחשוש שמא תשמש בין השמשות בשעה שמדינא הוא כבר לילה אבל היא תחשוב שעדיין יום הוא ובגמ"ר ג' ימים מעל"ע לפי חשבונה תתחיל לספור ז"נ, ובאמת היא אכתי עומדת תוך ו' עונות ויתכן שתפליט ש"ז אח"כ בלילה ותסתור מה שמנתה מה' נקיים, ולכן הוסיפו עוד יום א'. ונמצא שאשה שראתה ביום ראשון בבוקר צריכה להמתין ד' ימים מעל"ע עד יום חמישי בבוקר, ואז היא יכולה לספור ז"נ משקיעת החמה שהוא ליל ששי, ויוצא שמי שראתה ביום ראשון מחכה חמשה ימים דהיינו (1) המשך יום ראשון בין שהוא הרבה שעות בין שהוא דקה אחת, (2) יום שני (3) שלישי (4) רביעי (5) וחמישי, ויום ששי הוא היום הראשון של ז' נקיים שלה.

אמנם, הספרדים הנהגים כדעת הב"י מתחילים למנות אחר 3 ימים מעל"ע דלא קיבלו חומרת התורה"ד להוסיף עוד יום, וגם מקילין למנות הג' ימים משעת תשמיש ולא משעת ראייתה.

פולטת מהזרעה מלאכותית (artificial insemination) - הלבושי עז הביא שדלדעת אביו הגרשז"א הפולטת מהזרעה מלאכותית אינה טמאה משום ראיית ש"ז, ולדעת הגריש"א ושבח"ל טמאה משום רואה ש"ז, ונ"מ לענין אם צריכה להמתין ה' ימים. ולכאורה יש נ"מ ג"כ לענין אם לעשות כן לכתחילה באמצע ז"נ. ולדעת המחמירים שצריכה להמתין ה' ימים יל"ע דביעבד אם נעשה באמצע הז"נ האם היא צריכה להמתין ה' ימים או סגי בד' בדומה למי שטבלה ביום ו' של ז"נ דא"צ להמתין אלא ד' ימים כמו שנראה בסעיף יב'.

ראתה בבין השמשות - ע"י בהגהות אמרי ברוך שהסתפק באשה ששמשה בין השמשות ואח"כ ראתה אם צריכה לספור ה' ימים או דסגי בד' ימים (ולדינא אין נ"מ אם שמשה ביהש"מ אלא אם ראתה, ע"י בסמוך), ע"י בששה"ל (סק"ד) שהחמיר שהרואה בביהש"מ נחשב כאילו ראתה בלילה, אבל בבדח"ש (סי' קסט') וחו"ש (סקט"ז) הקילו (דהלא זהו כל הטעם של החומרא להמתין עוד יום) וכן נקט הגר"י (קונטרס זרע שמואל) כשראתה תוך יג' וחצי דקות אחר השקיעה.

לא שמשה - לדעת המחבר הוי' עונות מתחילות משעת התשמיש האחרונה אבל לדעת הרמ"א מונין הוי' עונות משעת ראייתה, ולכן אפי' לא שמשה מחמירין להצריכה ה' ימים. ויש לציין שכל החשש מאד מחודש דהלא אנו סופרים משעת ראייתה ולא משעת תשמיש, וא"כ ע"כ צ"ל ששמשה וגם ראתה בבין השמשות שאינו מצוי כלל, ובאמת הסד"ט (סקל"ט) כתב דכל החשש אינו אלא לשיטת המחבר שמונין מהתשמיש ולא לדין שמונין משעת הראיה. ולא עוד אלא אפי' כשבעלה לא היה בעיר החמירו האחרונים ודלא כהב"ח. ונמצא שיש כו"כ חומרות בדין זה. א' שש"ז סותרת גם לבעלה. ב' שסותרת ו' עונות. ג' מוסיפים עוד יום מחשש טעות בביהש"מ ד' לא פלוג גם בלא שמשה. ה' ולא פלוג גם כשלא היה בעלה בעיר. ו' אין סומכין על כיבוד הבית המוזכר בסעי' יג'. אבל באמת זהו אותו חומרא שמחמירין בלא שמשה, דכיבוד הבית לא עדיף מלא שמשה. אמנם, כנראה מן השמים הסכימו לחומרא זו דהלא ידוע שהביוץ של סתם נשים הוא בערך ביום יג', יד' אחר הראיה האחרונה, שהוא בדר"כ ביום טבילתה. ולצורך פו"ר אה"נ מקילין בזה וכדלהלן.

המתנת ה' ימים כשהיו אסורין בתשמיש - כל מה שאמרו לא פלוג להמתין ה' ימים אפי' בלא שמשו היינו רק בהיה אפשר להם לשמש, אבל אם היו אסורים בתשמיש א"כ יום זה עולה למנח' ה' ימים. ולכאורה יוצא לפי"ז דאם עונת הוסת היתה בלילה וביום שלפני"ז היה עונת האו"ז, אם הגיע וסתה בלילה היא יכולה להתחיל ה' ימים מיום שעברה.

אמנם, נחלקו הפוסקים איזה איסור תשמיש מועיל לדניא זה. דהנה, אם היו אסורים מחמת יוה"כ תשעה באב או רח"ל אבילות, כיון שאין האיסור מחמת נדה נחלקו הפוסקים אם מועיל, ודעת האגר"מ (ח"ד, יז, כא') להקל אבל החו"ש (סקט"ז) החמיר דאין יום זה עולה למנח' ה' ימים. ואפי' בהיו אסורים מחמת עונת האו"ז שהוא איסור נדה, הגם שלדעת האגר"מ יש להקל גם בזה אבל יש מחמירין כיון שאין האיסור אלא מדין חומרא (וכנראה דר"ל שבמקום הצורך היו מקילין וא"כ זה נכלל בתוך הלא פלוג של כל שהיו מותרים בתשמיש) וע' בששה"ל (סק"ג) שהסתפק בזה.

והנה, באופן שראתה כתם או מראה והיו מסופקים ונהגו איסור יל"ע מה דינם אם המורה פסק שהיא טהורה אבל כבר הגיע וסתה, וע' בששה"ל (סק"ג) דיש להקל למנות מזמן שנהגו איסור אבל דעת הגר"ב דאין להקל בזה. אמנם, באמרה טמאה אני או בלא טבלה בחדש שעבר וכדומה כיון שהיא אסורה מדינא לכן א"צ להמתין ה' ימים.

מקומות שהקילו להמתין רק ד' ימים - דעת המהרש"ל דבכלה אחר בעילת מצוה הקילו שא"צ להמתין כ"א ד' ימים (אא"כ שמשו בבין השמשות), ונחלקו האחרונים לענין הביאה השניה (ע' ס"י קצג'). ועוד, ע' בפ"ת (סקט"ז) מהשל"ה אם תצא ליל טבילה בליל שבת שלאחר יו"ט שצריכה להרחיק החפירה מהטבילה יכולה להקל להמתין ד' ימים אם לא שמשו ביום שלפני היום שהגיע וסתה, ולהסד"ט (סקמ"ב) גם בשמשה לפני"ז.

וע' בערוה"ש (סעי' מ') שכתב דיש ללמוד מהשל"ה לשאר מקומות שיש צורך גדול דיש להקל, ולכן כתבו הפוסקים במקום הצורך כגון לקיים מצות פו"ר רבו המקילין בזה (ויש עוד אופנים לדחות הביז' ליום יותר מאוחר) ולפעמים הם מיעצים להאשה שלא לטהר חדש א' או להגיד לבעלה כמה ימים לפני וסתה "טמאה אני" שאז היא יכולה להפסיק בטהרה אפי' אחר ב' או ג' ימים. וכן יש מקילין במקום הצורך כגון שהבעל אינו נמצא בביתו אלא פעם בשבוע וכדומה דיכולה להמתין רק ד' ימים, וכל כיוצ"ב, ונשאלתי זה עתה ממי שבסוכות היה אמור להיות במקום שאין שם מקוה ואם יצטרכו להמתין ה' ימים יצטרכו לדחות הטבילה יומיים, ובכל כה"ג תש"ח.

טבלה וראתה דם לפני שהספיקה לשמש - אשה שטבלה וראתה לפני ששימשה (מצוי אם טבלה משום כתם ויצא ליל טבילה סמוך ליום וסתה, וכן לפעמים האשה רואה בגלל הביז' שהוא בזמן הטבילה), ע' בפ"ת (סקט"ז) שהביא מכמה מפוסקים המקילין שא"צ להמתין ה' ימים. ולדינא, ע' בששה"ל (ט"ז סק"ז) דיש שאין מקילין אא"כ לא חזרה הביתה דהיינו שלא היה אפשרות לתשמיש ויש שמקילין כל כמה שלא נהגו קורבה כחוי"נ ויש שמקילין כל כמה של שמשו, ושהוא קיבל מהחזו"א להקל בזה (אבל הוסיף דאחר חו"י תש"ח). והלבושי עז כתב דדוקא בראתה באותו לילה אבל בלא שמשו וראתה למחרת הטבילה צריכה המתנת ה' ימים. וכמדומה שלמעשה מקילין כל שלא שמשו ובכל ענין תש"ח (לפעמים מחמת השעה המאוחרת, אלו שבארץ ישראל צריכים להתקשר לרב בארצה"ב, ובארצה"ב אפשר להתקשר לרב בלוס אנגליס או ארץ ישראל).

המתנת ז' ימים לפני ספירת ז"נ - הרמ"א הביא שיש נוהגים להמתין ז' ימים לפני שסופרים ז"נ וכתב עליהם הרמב"ם שהם טועים, וכנראה שהטעות שלהם מקורו במה שמדאורייתא נדה לשבעה, והז"נ אינו אלא מחומרא דרבי זירא ולכן היו טובלים פעמיים (וכמו שראינו בתוס' בשבת יג:) פעם א' אחר ז' ימי נדה ועוד פעם אחר ז"נ, וכנראה שהגם שאין טובלות עכשו פעמיים נשאר במנהג להמתין ז' ימים לפני הז' נקיים. אמנם בלאגיר וטונים יש נוהגים להמתין ו' ימים וצ"ב מקור הדבר.

סעיף יב'

טענה וטבלה ושמשו קודם גמר ספירת ז"נ - ע' בששה"ל (סק"א) דיש מקרים שיש טעות או אי ידיעה, ונשים רבות סבורות שהטבילה היא בליל ז'. ויש מקוואות שהבליגות מבררות פרט זה. וע' בחו"ש (סק"ז) שכשחוזרת למנות עוד יום א"צ עוד הפס"ט דליכא הכא חשש ראייה אבל צריכה לבדוק בימים שהיא סופרת כדין תוך ז"נ. וע' בחכ"א (ק"ז, יח') דאם מסופקת באיזה יום של הז"נ היא עומדת, הוי ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא, והלבושי עז הביא מהגר"ש"א צ"ל דאפי' ביושבת ז"נ על כתם דרבנן ג"כ דינא הכי להחמיר, וצ"ל דהוא משום לא פלוג לחומרא דהלא אפי' בראתה ראייה גמורה בפשטות אין ה' נקיים ספק דאורייתא אלא חומרא דרבנן דרבי זירא שבנות ישראל החמירו על עצמן.

היסח הדעת ע"י טבילה בתוך ז"נ - לכאורה מסעיף זה יש ראייה דלא כהמעיל צדקה שחשש להיסח הדעת באמצע הז' נקיים מטעם דשמא תרגיש ולא אדעתא, דהלא באופן שטבלה בודאי היסחה דעתה מספירתה ויש לחשוש שמא תרגיש ולא אדעתא. ובאמת, דעת החכ"א () דיש לבדוק כל יום (גם בד' ימים שהיא צריכה לחכות מחשש פליטת ש"ז) עד שגומרת לספור הז' נקיים כדי שלא תסיח דעתה, אבל זה רק מועיל להחשש השני שכתב המע"צ שאין להסיח דעת כיון שצריכה לדעת שהיא סופרת ז"נ אבל אכתי יש לחוש שמא ארגשה.

ולכאורה צ"ל דכל החשש של ארגשה ולא אדעתה אינו אלא בחוששת שהיא טמאה וכיון שאין נ"מ אם היא מרגשת לכן אינה שמה לב לדברים אלו, אבל באופן שטבלה שהיא חושבת שהיא טהורה, א"כ בודאי מרגשת הוי מילתא דרמיא עלה דנפשה ואין לחשוש שמא ארגשה ולא אדעתה. אבל אכתי יש להעיר דבשעת תשמיש ממש איך אפשר לדעת שלא הרגשה, וצ"ל דלא שנא מכל פעם שהיא עושה צרכיה דהוי ספק הרגשה ואעפ"כ לא חיישינן באמצע ז' נקיים, וכנראה דה"ט משום דלא חיישינן לספק הרגשה כלל אא"כ מצאה דם אח"כ, אבל בלא"ה אמרי' שבאמת לא הרגשה.

הבחנה לענין בן נדה - ע' בששה"ל (ט"ז סק"א) שר"ל שהט"ז וש"ך נחלקו אם צריך הבחנה אחר ששמשו בנדוה, פליגי אם הפגם בן נדה הוא פגם יחוס או רק פגם במידות, ולדינא קי"ל דאינה אלא פגם במידות. וע"ש שהוסיף דבשידוך עם בן הנדה לכאורה אם ההורים או אחרים שואלים על פרט זה צריך לומר האמת (ומבואר דבאין שואלים א"צ להגיד כלום) וכיון שיש פגם ראוי להרחיק אבל מותר לומר להם שאם לא יוחשו יתכן שיצליחו ויזכו שיקוים בהם מי יתן טהור מטמא (ע' שו"ת שבה"ל ד', קסב'). וידוע תשובות האגר"מ (ח"ד, יז, יט') בעני"ז דברואים שיש להבין נדה מידות טובות אפשר לתלות שטבלה אמו ולא אדעתה (בשעה ששחתה בים ואין הבגד ים חוצץ) ע"ש.

סעיף יג'

כיבוד הבית - המחבר פסק דמותר לקנות או"מ יפה כדי להפליט כל הזרע ולהתחיל לספור הז"נ מיד אחר תשמיש, אמנם לדעת הרמ"א אין להקל בכיבוד הבית דאין אנו בקיאים בזה. ולטעמיהו אזלי דלדעת המחבר שמונין משעת תשמיש לכן כל כמה שמקנחת עצמה הוי כלא שמשו, משא"כ לדעת הרמ"א גם בלא שמשו מחמירין, ולפי"ז מה שהוצרך לאסור מטעם אין אנו בקיאים הוא אפי' לדעת מחבר אין לסמוך ע"ז, ודוק. אמנם יש מקרים שאפשר להקל שלא לחכות ה' ימים ובצירוף כיבוד הבית, למשל בבעלת תשובה שבעלה בא עליה באמצע ז"נ ואם תצטרך להמתין עוד ד' ימים ודאי יכשלו שוב, ותש"ח.

חשש השחתת זרע ע"י כיבוד הבית - יל"ע איך יכולה לכבד ביתה דהלא יש חשש השחתת זרע. וי"מ דאין הנשים מצוות על השחתת זרע הבעל, וי"מ דרק מותר כששמשו כשלא היה סמוך לטבילתה או וסתה דליכא חשש שמתעברה בביתה זו. וע' בסד"ט (סקמ"ז) שהביא מהכו"פ שפי' דע"פ רוב הזרע נקלט מיד, והנקלט א"א להגיע אליו ולא יצא ומה שמקנחים ונפלט הוא הזרע שנשאר בחוץ וע"פ הרוב לא היה נקלט גם בלא"ה. ולכאורה יש להוסיף דבזמנינו אם ראתה ראייה רגילה, כמעט ודאי הוא שהיא לא מעוברת וא"כ לכאורה אינה משחית זרע הראוי להזרע, אמנם ראיתי בחו"ש (סק"ח ד"ה והרע"א בסוגריים) שנקט דהאיסור הוא אפי' בכה"ג.

ויש לציין מש"כ המ"ב (תרו', סק"א) לענין טבילת נשים בערב יוה"כ, דאפי' נערים ובתולות מכיון שהם בני מצות טובלות (ובזמנינו אין דרך בתולות לטבול ואפי' נשים נשואות לאו כולן טובלות ובפרט בנשים ליטאיות) אבל הוסיף דאשה ששמשו בתוך ג' ימים צריכה לכבד ביתה בחמין קודם טבילה שלא תפלוט ש"ז ותחזור לטומאת קרי אם לא שהיא סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה שאז רגילות להתעבר ואם תכבד יש לחוש להשחתת זרע, כ"כ מג"א, ובתשובת רעק"א מפקפק ומצדד דלעולם לא תכבד. ומענין לענין, ע"ש בסי' תרט"ו דאסור ליגע באשתו כאילו היא נדה, ובמ"ב כתב דהיינו בין בלילה ובין ביום וכן בכל הפרטים בנתבארו ביו"ד סימן קצה' ונמצא לדעת המ"ב שכל ההרחקות נוהגות ביוה"כ.

סימן קצז' (שלא תטבול האשה ביום)

סעיף א'

מקור לטבילת נדה וזבה מן התורה - הבי"ב כתב דאינו מפורש בתורה שנדה וזבה צריכין טבילה, אבל ר"ע דרש (שבת סד:) והדוה בנדתה שבנדתה תהא עד שתבא במים, והביא ג"כ כמה מקורות מהראשונים. וצ"ב למה הוצרכו הראשונים להמציא מקורות אם כבר דרשו חז"ל דצריכה טבילה מן התורה, ועי' במעדני יו"ט (פ"י, ח', אות ג') שכתב שהחכמים פליגי על ר"ע (שם) ודרשו והדוה בנדתה שלא תכחול ולא תקפוס ולדידהו צריכים מקור אחר. (ומה שהביא הבי"ב עוד דרשא מהספרא דורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבל, עי' בהגהות והערות (בטור שבהוצאת שירת דבורה) שהביא מהחת"ס דדרשה זו לא נודע מקומו).

סעיף ב'

טבילה בזמנה מצוה - עי' ברש"י שפי' (שבת קכא. ד"ה טבילה בזמנה) מדכתיב והיה לפנות ערב במים, אמנם האחרונים העירו שביומא פרש"י (ח. ד"ה טבילה בזמנה) דילפינן מוחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ. ועי' בערלוי"נ (כט: ד"ה ובה"א) שכתב לא ראיתי טעם למה טבילה בזמנה מצוה דאין לומר דמצוה הוא לטהר עצמו ושלא להשאיר בוטמאות דזה אינו רק ברגל חייב לטהר עצמו אבל בשאר ימות השנה מאי מצוה איכא. ועי' שפי' דבכל הטומאות שהצריך הכתוב למנות ימים עד שיכול לטהר (זב, זבה, טמא מת) בזה אמר' שמיד שכלו הימים צריך לטבול שתהיה הטבילה סמוך להימים שמנה, כמו שאמרה התורה שימנה כך מספר הימים ואח"כ יטהר (ולפי"ז גם בכלים שייך טבילה בזמנה מצוה וכמוש"כ המהרש"א בשבת קיא. ותמהו עליו הפנ"י שם והסד"ט סק"ד).

טבילה בזמנה שלא לבטל מפו"ר - המחבר כתב דמצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפו"ר אפי' לילה אי' (ולכאורה לה"ט מתי שתטבול הוי מצוה וגם ביכלה לטבול לפני"כ, ועי' בערוה"ש סעי' ו'). והנה באשה שכבר קיימה פו"ר או שהיא מעוברת וכיוצא"ב יל"ע אם יש ענין לטבול בזמנה, ועי' בתוה"ש (סק"א) דפו"ר הוא לאו דוקא אלא גם אין לה לבטל מצות עונה (וכן מבואר בתרוה"ד), ולכן נקט בששה"ל (סק"ג) דאפילו במעוברת וזקנה יש מצוה לטבול משום מצות עונה, והוסיף דאפי' כשא"א לשמש כגון משום בריאות הגוף עדיין צריכה לטבול משום קריבות והיתר נגיעה דנראה דמשעובדת לבעלה גם בלי תשמיש ממש ע"ש. אבל אכתי יל"ע באופן ששניהם רוצים לדחות הטבילה מאיזשהו סיבה האם יש ענין דוקא לטבול ביום הכי מוקדם שאפשר, או דכיון דטבילה בזמנה לאו מצוה היא וגם אין כאן מצות פו"ר וליכא חיוב עונה לכן אין בעיה לדחות הטבילה (ולכאורה להלכה כן הוא הפשטות דהלא באופן זה אינה משעובדת לבעלה, אמנם למעשה תמיד מתייעצים שלא לדחות הטבילה).

טבילה כשאין בעלה בעיר - המחבר כתב שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה, וכשאין בעלה בעיר יש הרבה נשים הנוהגין שלא לטבול כשאין בעלן בעיר וכדחזכירו הראשונים והאחרונים. והפוסקים הביאו מש"כ בשו"ת שבות יעקב "אמרו שיש חשש סכנה לטבול אם אין בעלה בעיר משום חשש דיבוק רוח הטומאה ומזיקין שמה"ט מניחין אצלם תינוק וסכין תחת הכרים דק"ל חמירא סכנתא מאיסורא". ויש שהביאו גם מהזוה"ק דאין לטבול כשאין בעלה בעיר. ועי' בספר חסידים שכתב "לא יניח אדם מליזקק עם אשתו לילה שטבלה בו" אבל י"מ דכוונתו כשהוא ביכלתו לזקק לה, משא"כ אם אינו בעיר וכיוצא"ב.

אמנם, בשדי חמד כתב (טבילת נדה ב', ט') דחידוש הוא דבכמה מקומות בש"ס משמע דנהגו לטבול גם כשבעלה לא היה בעיר. ולכאורה כן יש להוכיח מהגמ' לעיל (טו). דהבאין מן הדרך נשיתן להן בחזק"ט ואפילו בעבר יום הוסת מותרת אם שהה כדי שתספור ותטבול, והיינו שא"צ אפי' לשאולה אם טהורה היא, דאם ראתה בודאי ספרה וטבלה. ובאמת עי' במאירי (טו: ד"ה ואח"כ פ"י) שכתב "מכאן למדו רבים שדרך נקיות הוא לאשה לטבול בשעת טבילתה אף בשאין בעלה בעיר". וכן הירושלמי שהביא הטור דאסור לאשה לעמוד בטומאתה הוכיח ד"ז מגמ' הנ"ל. ובת רב חסדא טבלה הגם שרבא לא היה בעיר (טו: תוד"ה אפי').

ולמעשה בהרבה ספרים הביאו מנהג זה שלא לטבול כשאין בעלה בעיר ואם יש צורך לטבול אז יש לה לקחת תינוק עמה וסכין תחת הכר (ויש שכתבו או הא או הא) והכה"ח (או"ח סי' רמ', סק"י) כתב דגם מהני שתפרוס על עצמה בגד של בעלה בשעת שינה. וכמדומני שבארצ"ב יותר מצוי שלא מקפידין עי"ז אבל עי' בששה"ל (סק"א) שנקט דברוב תפוצות הגולה מקפידין עי"ז. ויש להוסיף שהנהגת שלא לטבול כשאין בעלה בעיר, בדרי"כ עדיף לדחות הטבילה מלדחות ההפס"ט כדי שאם מאיזה סיבה יחזור בעלה מוקדם היא תוכל לטבול מיד (והוא דבר מצוי שמשנתנים התוכניות).

טבילה בליל שבת - יש כמה נידונים הלכתיים בנוגע לטבילה בשבת, חדא אם בכלל מותר לטבול בשבת משום דנראה כמתקן, והאם מותר לטבול בחמין דהלא גזרו חז"ל שלא לרחוץ בחמין בשבת, וגם יש חשש סחיטה בשערות, וחשש איסור הוצאה (של המגבת והטיפות מים שעל גופו עי' או"ח סי' שכו, מ"ב סק"ב). והנה, הביא המרדכי מר"ת דכיון שאין טבילה בזמנה מצוה לכן אסור לטבול בשבת ויוה"כ, אבל סתם ולא פ"י למה אסור, ותמה הבי"ב דהלא מבואר בגמ' בביצה (יח.) דליכא איסור טבילת אדם בשבת דנראה כמיקר ולא עוד אלא בהמשך הגמ' מבואר דהואיל ומותר בשבת מותר גם ביוה"כ אע"ג דליכא נראה כמיקר (דריחצה אסורה ביוה"כ). ולכאורה דחוק לומר שר"ת התכוון למש"כ התרוה"ד דבזמנינו שלא נהגו להקדש שוב אסור לטבול משום דנראה כמתקן, דדבר חדש הוא והו"ל להזכירו (ועי' בת"י החת"ס בביצה שם).

ועי' בדרי"כ משה שר"ל בדעת ר"ת דל"ק מהגמ' בביצה ד"ל דנראה כמיקר רק מועיל להתיר הטבילה אם טבילה בזמנה מצוה (וצ"ע מהו הצירוף של ב' הדברים). אבל עי' בנקוה"כ שהאריך לסתור דבריו וגם הביא מש"כ תוס' (שבת קיא. ד"ה לא ס"ד) דמשום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה שרינן איסור מחזי כמתקן.

ולהלכה, עי' במחבר (או"ח שכו, ח') שפסק דמותר לטבול בשבת בלי לחלק בטבילה, אמנם, עי' במ"ב (סק"ד) וביה"ל (ד"ה אדם) דמסיק דנשים טובלות בזמן אבל שלא בזמן אינן טובלות דליכא נראה כמיקר בזמנינו. ולענין אנשים כתב דבנטמא בשבת מותר להם לטבול לקריין אבל יש למנוע מלטבול לשם תוספת קדושה (מחשש סחיטה). אמנם, רבים וגם טובים נהגו לטבול בשבת אפי' לתוספת קדושה וכדמובא בשם האריז"ל, ועי' באגרי"מ (ח"ד, עד') שהביא שכן נוהגים. ולמעשה עי' בסמוך.

ולענין טבילה בחמין עי' בפ"ת (סק"ב) שהביא מה שדנו האחרונים בזה, והחכ"צ צידד להתיר טבילה בחמין בבין השמשות כיון שהאיסור רחיצה בחמין אינו אלא שבות וכל השבותין מותרין בביהש"מ, ויש ספרדיות הנוהגין כן למעשה לטבול בבין השמשות ואין יוצאות מבית הטבילה עד אחר צה"כ. ועי' במ"ב (שכו, סק"ז) שהביא מש"כ הח"א דבמקום שנוהגין להחם המקוה צריך לזהר שלא יהיה רק פושרין דאל"כ אסור לטבול בו, ואח"כ ציין להקרבן נתנאל, (שבת פ"ב סי' כב, אות ק') שכתב "יובעיקר הדבר כתבתי באריכות שטבילת מי מקוה בחמין לא הוי בכלל גזרת מרחצאות". אמנם, לא זכינו לדבריו, ובסד"ט (סקט"ז) רצה לבאר טעם המתירין דרחיצה בחמין קילא טפי משאר שבותין וי"ל דבמקום מצוה כהאי לא גזרו. ועי' בשעה"צ (שם סק"ה) שכתב דבמקום הדחק יש לסמוך על הק"י, וכן עי' באגרי"מ (שם) שכתב שאשה שבא למקוה וראתה כי המים חמין כהרגלה בחול, צריכה לטבול דאולי לנשי אחרני הוא פחות מכפי הרגלן ויש למיזל בתר סתם נשי ובאיסור דרבנן יש להקל ובפרט שהוא לצורך מצוה ושעבודה לבעלה. (ועי' בערוה"ש סעי' יז) דעתה המנהג פשוט להתיר באין פוצה פה, ובפרט שחן רק פושרין פשיטא דשרי.

ולענין האיסור סחיטה עי' בב"י לקמן (קצט', ו' ד"ה כתב הכל בו) שהביא מהראב"ד שחידש דאה"נ יש לדחות הטבילה מליל שבת מחשש סחיטה בשער, אבל כתב הבי"ב דכל הראשונים לא כתבו כן, ועוד דמשמע במסכת שבת (נז.) דאין סחיטה בשער. אמנם יש לציין שהמהרי"ל כתב דיפה נוהגות הנשים שאין טובלות שלא בזמן בשבת דשייך למיגר משום סחיטה (ואולי לזה התכוון ר"ת הנ"ל שאין לטבול בשבת כיון שטבילה בזמנה אינה מצוה). ולמעשה עי' במ"ב (שכו, סק"ד) שכתב דזהר מאד שלא יבא לידי סחיטה דהוא איסור גמור (מדרבנן) ולענין טבילה לשם תוספת קדושה הכריע דעדיף שלא לטבול

מחשש סחיטה. ויש לציין למשי"כ השש"כ מהגרשז"א (שש"כ יד', סד') דלנגב השערות לתוך מגבת מותר כיון שהמים הולכים לאיבוד ואינם ניכרים כלל בשעת יציאתם מהשער אלא מיד נבלעים במגבת ע"ש, ויש נוהגים כן אבל ויש שלא הקילו כוונתה ורק מניחים המגבת על השערות בלי לדחוק להוציא המים מהשערות.

ויש לציין משי"כ הראב"ד (שער הטבילה ג', ו') אליבא דהשאלות דבזה"ז שאין לנו טבילה בזמנה אין לטבול בשבת דאז תטבול להרחיק הטבילה מהחפיפה, ואולי לזה התכוון ר"ת (וכעין החשש בטבילה שלא בזמנה במוצ"ש). ונמצא שהראשונים כתבו ג' טעמים לדחות הטבילה שחל בשבת אם טבילה בזמנה אינה מצוה.

חכמה ולא פסקה בטהרה עד ליל שבת - יל"ע אם החומרא שלא לטבול בשבת הוא רק כשכבר ספרה הז"י ויכולה לטבול לפני שבת ואפ"ה לא טבילה, או שהחמירו גם באופן שמתחילה דחתה ההפס"ט עד ליל שב"ק דאז בשבוע הבא א"א לטבול לפני שבת. ועי' בשש"ל (סק"ח) דיש שכתבו דהוי בכלל האיסור כיון שיכלה לעשות ההפס"ט קודם. ולכאורה כן מוכח בנוב"י המובא בפ"ת (סק"ג) באשה ששגגה והגיע לביתה מאוחר באופן שלא יכלה להפסיק בטהרה אותו יום והוצרכה להפסיק ביום ו' דרך משום ששגגה התירה לטבול בשבת. ועי"ש בשש"ל ד"א דכיון שלמעשה אינה יכולה לטבול עד ליל שבת מותרת וכ"כ בדע"ת שראה בכתבי דעת קדושים דאינו בכלל החומרא ושרי (ומשמע שזהו ג"כ מסקנת השב"ל).

טבילה אחר הלידה - הרמ"א כתב דאם היה אפשר לה לטבול לפני שבת למשל אחר לידה, ודחתה הטבילה י"א דאסורה לטבול בשבת. וזהו באופן שיכלה להטהר קודם לכן, אבל בלא היתה יכולה להטהר קודם שרי. והגם שכתב הש"ך (סק"ב) דמה שדחתה הטבילה בגלל שראתה דם טוהר לא מקרי טבילה בזמנה, השיגו הדגמ"ר ולבושי שרד דלדין דם טוהר נידון כדם טמא לכל דבר. ויל"ע אם נכלל בזה מה שבד"כ היא מחכה כמה ימים אחר שכבר הפסיקה מלראות דם כדי לוודא שאכן נגמר הדימום, או סו"ס יכלה להפסיק קודם. ונראה פשוט דזה מקרי זמנה וגם יש לצרף המקילין לעיל בסמוך דס"ל בדחתה ההפס"ט אין זה בכלל החומרא, ועי"ע בסמוך.

דין טבילה בשבת למעשה - היוצא מהטוש"ע ונוש"כ דיש כמה שיטות לענין טבילה בשבת. הב"י הבין דאליבא דר"ת תמיד אסור לטבול בשבת בזה"ז, ולדעת האגור רק בחל ליל טבילתה בשבת יש לטבול אבל ביכלה לטבול לפני"כ אין לטבול כלל אפי' לא טבילה מחמת אונס. ולט"ז בלא טבילה מחמת אונס מותר לטבול בשבת אבל אם בעלה לא היתה בעיר זה לא מקרי אונס, ולב"י בדעת התרוה"ד אם בעלה לא היתה בעיר לפני"כ מותר לטבול בשבת (אבל הטי"ז ביאר התרוה"ד בע"א), ולב"י מותר בכל ענין לטבול בשבת, וכן נראה שנקט הדרכי משה מעיקר הדין, ואפ"ל דלזה נתכוון ג"כ ברמ"א במשי"כ דבמקום שאין מנהג "אין להחמיר" דר"ל אין להחמיר כלל.

ולמעשה, עי' במ"ב (שכו', סק"ד) שכתב "ונוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמן שבת וכתבו הפוסקים דיפה נהגו משום דכיון דסו"ס המנהג בזמנינו לאסור בשבת לרחוץ כל הגוף אפי' בצונן וכנ"ל, א"כ ניכר דהוא משום טבילה ומחזי כמתקן", והביאו החוט שני (סק"ד). אמנם, עי' בערוה"ש (סעי' ח') דהמנהג במקום שלנו להקל ובפרט בזמנינו שרבים אנשים טובלים אף שלא מטומאת קרי, ורבים חושבים זה למצוה ולחובה ע"פ חכמת הנסתר כידוע, פשיטא שהאשה לבעלה יכולה לטבול בכל ענין. וכ"פ הבדה"ש (סק"ח) להקל, וכ"כ בשש"ל (סק"י) וז"ל "דכן המנהג אצלנו אלא דיש מחמירים כשבעלה בעיר ויכלה לטבול, אך למעשה רוב הטבילות מותרות בליל שבת, ונראה דיש להקל בטבילת ליל שבת שלא לחפש חומרות למנוע טבילה חוץ מפשיעה דכל שיש איזו סיבה שרי וגם נראה דהיום מצוה להתיר לטבול בכל הזמנים שאפשר לטבול ולהטהר דהדור חלש והמכשולים רבים" (ועי"ש דגם לענין מוצ"ש מקילין). ודעת הגר"י (קונטרס זרע שמואל) דבדאי מטעם נוחיות אין לדחות הטבילה לליל שבת אבל ביש סיבה לדחות הטבילה יש להקל להתיר הטבילה בשבת. וכ"ש בליל יו"ט יש להקל בהיה איזה סיבה לדחות הטבילה דהלא כו"כ בגדולי אחרונים הקילו בזה בכל ענין (עי' תוה"ש סק"ג, סד"ט סק"ה, חכ"א קיח', ח', ולחוי"ש סק"י).

דחתה הטבילה מטעמי צניעות - האחרונים הביאו מהר"י אסאד מעשה באשה שהיתה לה חנות, ואם היתה סוגרת מוקדם כו"ע הוי ידעי שהיא הולכת למקוה, ופסק דמותר לה לדחות הטבילה עד ליל שבת. והנה, לפוסקי זמנינו שפסקו דבכל אופן מותר לאשה לטבול בשבת חוץ מבאופן שבשאת נפש לא טבילה ללא שום סיבה, א"כ פשוט דבכה"ג מותרת לטבול, אבל לאלו שחששו לפוסקים דאין לטבול א"כ היה אונס לפני"כ, יש לדון אם ד"ז נחשב לאונס. וראיתי (בדור המלקטים) בשם הגרש"א זצ"ל דאפי' אם יש לה חתונה משפחתית א"י נחשב אונס. (אגב, ידוע לי על מקרה שאשה התאימה עם הבלנית והטבילה אחרי חתונה בשעה 3:30 לפנות בוקר).

טבילה בליל שבת לצורך שאר קריבות - עי' בפ"ת (סק"ח) דאף כשלא ישמשו בשבת אכתי מותרת לטבול בליל שבת, כיון דכל מיני קורבה שרי רק תשמיש אסור ושאר מיני קורבה נמי מצוה ה'. אבל הזכרנו לעיל (קפד', סעי' י') דדעת הערוה"ש (שם סעי' מג') שאין לטבול דיש לחשוש שלא ישלט ביצרו, ויש שחששו משום הו"ל. ולפי המחמירין צ"ל דמשי"כ הש"ך כאן (סק"ג) דיש לבתולה לטבול בשבת אפי' במקום שאין נוהגין לבעול ביאה ראשונה בשבת כדי להתיר שאר קריבות, שאנ"ה דאינו אלא מנהג אבל ליכא איסור ואם תקפו יצרו יכול לשמש עמה. ולענין מעשה עי' משי"כ לעיל בס"י קפד' דנוהגים להקל (אבל הכל לפי האדם).

בעילת אלמנה בליל שבת - בירושלמי מבואר דאין קנין אלמנה בחופה אלא בביאה (וצ"ב מ"ט), והט"ז (סק"ו) נקט להלכה כמוש"כ המהר"ל דבכדי לקנות אלמנה לא סגי ביחוד הראוי לביאה אלא צריך בעילה דוקא. אמנם, עי' במ"ב (של"ט, סק"ב) שמיקל לבעול ביאה ראשונה בשבת באופן שכבר היה יחוד הראוי לביאה לפני שבת (על אף שהמג"א שם הביא מהמהר"ל דיש סכנת מיתה לבעול בעילה ראשונה של אלמנה בשבת. ויש שהביאו מהזה"ק דתמיד אין לבעול אלמנה בליל החתונה).

טבילה במוצ"ש - טעם האיסור לטבול במוצ"ש הוא מדיני חפיפה דלכתחילה אשה צריכה לסמוך החפיפה להטבילה ובטבילה במוצ"ש א"א לחוף ביום לפני הטבילה, ואם תתחיל לחוף בלילה חיישין שמא לא תחוף טוב כיון שמהומה לביתה (וכלקמן בס"י קצ"ט). והנה, להלכה הטי"ז (סק"ז) הבין בדעת הרמ"א שהי"ש מקילין רק התירו באלמנה לטבול במוצ"ש כיון שמה שלא טבילה בשבת היה מחמת איסור אבל בלא"ה כל טבילה שלא בזמנה אסור לטבול במוצ"ש. אמנם, כבר הביא הפ"ת (סק"ח) משו"ת מקום שמואל דליש מקילין אלו אין חילוק בין אלמנה לשאר נשי דכולהו מצי טבלי במוצ"ש, וכ"כ כמה פוסקים וכמוש"כ לעיל בשם השש"ל דבלא פשעה יכולה לטבול במוצ"ש. ויש שהקילו טפי דאפי' במזיד מותר, ובפרט בזמננו דרוב נשים גם בימי חול נוהגות לחוף בלילה (ע"ש בס"י קצ"ט) אין שום סיבה לדחות הטבילה ליום א'.

סעיף ג'

טבילה בבין השמשות - נראה דעת רוב הפוסקים דאין לה לטבול עד צה"כ ואפילו כשטובלת בליל ח' לדעת כמה פוסקים אין להקל להתירה לטבול בבין השמשות, אבל עי' בשש"ל (ש"ך סק"ו) דביום ח' יכולה לטבול בביהש"מ ולא תחזור הביתה עד צה"כ. ולענין צה"כ נחלקו הפוסקים, ודעת הגרשז"א (שלחן שלמה) וכן יש שהביאו בשם הגרש"א, דאפי' אלו הנוהגות להחמיר כר"ת במוצ"ש א"צ לחכות 72 דקות לענין טבילה כיון דליכא אלא חשש דרבנן. ולדעת הגר"יב לכתחילה יש לה להמתין 40 דקות ובשעת הצורך אפשר אחר 20 דקות בחורף 25 דקות בקיץ. וכמודמי שכן נוהגים בהרבה מקומות בארץ לחכות 20 או 25 דקות.

טובלת ביום וחוורת בלילה - הראשונים הביאו משי"כ ר"ת דמותרת לטבול ביום ולחזור בלילה ומה שהשיג הרשב"ם דצריכה לטבול בלילה דוקא. והנה בביאור שיטת ר"ת נחלקו הפוסקים. לדעת הב"י כל כמה שהיא חוורת בלילה אין איסור לטבול ביום אפי' בעוד היום גדול, משא"כ להב"י רק מותרת לטבול סמוך לחשיכה שבכה"ג ליכא חשש סרך בתה דאפי' אם בתה תטבול סמוך לחשיכה לא תגיע הביתה לפני הלילה וליכא חשש שמא תשמש ואח"כ תראה דם ותסתור. ועי"ע בש"ך (סק"ו) שפי' דר"ת רק התיר לטבול סמוך לחשיכה ביום ח' ולא ביום ז' וכן נראה בפשטות מלשון הטור, אבל הסד"ט (סק"ט) ועוד אחרונים כתבו דמבואר בתוס' (סז : ד"ה משום) בדעת ר"ת שהתיר גם ביום ז' סמוך לחשיכה (שכתב "דשוב לא יבא לידי ספק") ולא עוד

אלא עי' בערוה"ש (סעי' יג) שר"ל דכן הוא גם דעת הטור דמש"כ משתחשך ביום ח' ר"ל אחר יום ז' בליל ח' דאל"ה הול"ל דא"צ להמתין ביום ח' עד שתחשך (וכ"מ באגר"מ דיש שפי' כן בדעת הטור).

למעשה, הששה"ל (שם), לבושי עז, ובדה"ש (סקמ"ו) הביאו הש"ך להלכה דאין להקל כר"ת ביום ז' אפי' סמוך לחשיכה (ולצורך גדול תש"ח), אבל ביום ח' הקיל בששה"ל לטבול סמוך לחשיכה (כהמנהג שהביא הש"ך בשם האגור) ועי' בחכ"א (ק"ח, ג') שכתב דאין למחות ביד המקילין ע"ש, ועי' בענייז בסמוך מש"כ בשם האגר"מ.

טבילה בער"ש כשהמקוה חוץ לתחום - מצוי במעונות קיץ (bungalow colonies) שאין מקוה וצריכים לנסוע למק"א לטבול ויל"ע מה תעשה אשה שזמנה לטבול בליל שב"ק. ועי' באגר"מ (ח"ג, ס') שרצה להתיר ע"פ ר"ת (כהמקילין שפי' שגם ביום ז' הקיל ר"ת) לטבול מבעוד יום ולחזור לביתה סמוך לזמן הדלק"נ, אבל רק באופן שתיכנס לביתה אחר שכבר יצאה בעלה להבית הכנסת, והגם שהחת"ס החמיר דאינו מועיל שתכנס לבית חברתה אבל באופן שבעלה נמצא בביהכ"ס גם להחת"ס שפיר דמי כיון שלא יצא הבעל מביהכ"ס לפני סוף התפילה (ולא חיישין לסרך בתה כשיש אונס שא"י לטבול בלילה). וחיידוש הוא לדינא, דהלא סתימת המחבר נראה שהוא דלא כר"ת ואפי' אם נקיל כר"ת יש שכתבו דרך התיר ביום ח', ויש שכתבו שרק התיר סמוך לחשיכה, ולכו"ע רק התיר כשיחזור לביתה אחר חשיכה. אמנם, כמדומני שבארצ"ב מצוי שמקילין כוותיה, אבל בארץ ישראל החמירו ומסתבר שלא תמצא מי שיפתח המקוה בשבילה ביום (ועי' בזה בסעיף ד'). ולמעשה תש"ח.

לצאת למקוה מבעוד יום - הב"ח כתב שאשה החופפת ורוחצת בבית הטבילה מותר לה לצאת מבעו"י דהבת תתלה יציאתה מבעוד יום בד"ז, ובששה"ל הוסיף "דיש לפעמים צד להקל כי בערים מחכות הרבה נשים לטבילה והבת תאמר שהלכה מוקדם כדי שלא תצטרך להמתין הרבה, והגם שהשאר ד"ז בצ"ע, בספר מראה כהן הביא טעם זה בלי פקפוק. ונראה דה"ה כל כיוצ"ב שבתה תתלה שהיא יוצאת למקום אחר, אבל בלי תליה משמע דאה"נ אין לצאת מהבית קודם חשיכה. אבל כ"ז רק אם ננקוט לדינא דלא כר"ת.

טבילת כלה ביום - הרמ"א הקיל לענין כלה שהיא יכולה לטבול ביום כיון שאינה באה אל החתן עד הלילה, אבל הש"ך (סק"ח) החמיר באופן שיום ז' הוא יום חופתה דאין לה לטבול קודם דאיכא גם חשש שמא תראה ותסתור. אמנם האחרונים (תוה"ש סק"ח, לב"ש, ודגמ"ר) תמחו דכיון שאינה באה אל החתן עד הלילה תו ליכא חשש, דאפילו תראה ותסתור ליכא איסור דעדיין לא שימשה (ונראה דהש"ך לשיטתו שפי' בסק"ו דר"ת לא התיר ביום ז' דיש לחשוש שתראה ותסתור, על אף שרק תשמש משתחשך). ועי' בתוה"ש שקיים דברי הש"ך אבל הדגמ"ר כתב "דבשעה"ד נלע"ד להקל אבל באופן שלא יעמידו החופה עד צה"כ אבל אין לעשות החופה ביום ולסמוך על מה שאין מיחדים אותן עד הלילה", ונראה דכן נקטו רוב הפוסקים ומה"ט יתכן דעל אף שכתבו בהזמנה שהחופה תהיה לפני השקיעה לבסוף מחכים עד אחר השקיעה, דלפעמים יוצא יום ז' שלה ביום חופתה וטבילה באותו יום וממילא חייבים להעמיד החופה בלילה. אבל עי' בשו"ת רעק"א (ח"ב, עא') דמבואר דמותר להעמיד החופה אפי' ביום כשאין מיחדין אותן קודם הלילה, ועי' בבדה"ש (ביאורים ד"ה והכלות) דבשעת הדחק יש לסמוך על רעק"א הנ"ל להעמיד החופה ביום.

(ועי' בדגמ"ר תנינא שתמנה גם על מש"כ הש"ך לחלק בין כלה שספרה ה' ימים לפני ז"י, דליכא נ"מ בזה לענין החשש דשמא תראה ותסתור).
וכלה הטובלת ביום ז' אין לה לטבול קודם נץ החמה, ובדיעבד אם טבלה אחר עלוה"ש עלתה לה טבילה וכמוש"כ רעק"א בהגהותיו כאן. ועי' בבדה"ש שהתספק בטובלת ביום ז' אם מברכת על הטבילה כיון שאם תראה ותסתור ולא עלתה לה הטבילה וכבר העיר כן האבני נזר, אבל עי' באגר"מ (שם) וששה"ל (סק"ב) דפשיטא להו דמברכין.

סעיף ד'

טבילה ביום ח' לאשה שאינה יכולה לטבול בליל ח' בגלל אונס פרטי - הפ"ת (סק"א) הביא מהחמודי דניאל שכתב דנראה דאונס פרטי לא מקרי אונס להתיר טבילה ביום ח'. ועי' בששה"ל (סק"א) שהעיר דמסברא לכאורה אין לחלק ועי"ש מה שהעיר בזה עוד אבל מסיק דלמעשה יש להחמיר לכתחילה, ובמקום אונס הניכר לכל יש לסמוך להקל. אבל הלח"ש (סק"ח) ועוד כמה פוסקים הקילו בכל ענין אפי' באונס פרטי, ועי' בלח"ש שהביא ראיה מהרמב"ם שהתיר לטבול בח' גם כשהיא חולה. אבל י"מ ככוונת החמודי דניאל דחולי לא מקרי אונס פרטי כיון דכל אשה חולה לא היתה טובלת בלילה. (אגב, ראיתי שבזמן מלחמת המפרץ התירו הרבנים לטבול ביום ח' לכתחילה. וכן מצוי בזה"ז ג"כ שיש עוד מצבים של שעת כיבוי אורות (curfew) כמו שהיה לפני כמה שנים בשעת המהומות בבליטמור, ובשעת הסופה בפלורידה).

אם מטעמי צניעות יכולה לטבול ביום ח' - האחרונים הביאו ממשי"כ הרמ"א בשו"ת (סי' יט') דגם מי שלא טבלה בלילה מטעמי צניעות מותר לה לטבול ביום ח' (והבא ראיה מהא שדחו הטבילה מחשש שלא יפלו למערות ולא הלכו עם אבוקות). והנה, בזמנינו בליל שב"ק בהרבה מקומות יש את החשש הזה דהרבה נשים יושבות בחוץ והן רואות כל אשה ההולכת למקוה, ועד"ז כתב הרב פעלים ששמע שבא"י שכיון שהרבה גרים בבנין א' וירגישו כשהיא חוזרת מטבילתה נהגו לטבול ביום. אמנם, הגם שיש לכ"א להעיר אשתו ע"ז אבל אינו נוגע להשאלה הנ"ל, דלא נתירה לטבול בשבת ביום (כדמבואר בסי' קצט') ובמוצ"ש כבר תוכל לטבול בלי שתדע שכנותיה. ולכאורה אם ננקוט שצניעות שוה לאונס, א"כ אליבא דר"ת יש להתיר אפי' לטבול ביום ז' (לאילו שפי' שר"ת התיר גם ביום ז', אבל לא שמעתי שמקילין בזה).

טבילה ביום ז' באופן שאם לא תטבול לא תוכל לטבול לעוד כמה ימים - בששה"ל (סק"ב) הביא מעשה בא' שהוצרך לנסוע בים והאוניה היתה עתידה לצאת ביום ז' לנקיים קודם הלילה ולא רצו לנסוע זמן ארוך בטומאה, והיה מקום להתיר שתטבול בז' מבעו"י אלא שלא יפגשו עד הלילה דהוי כלא באה לביתה עד הלילה (כיון שהוא נסיון גדול להמתין כמה שבועות) והחזו"א החמיר בזה, והשבה"ל דן עמו להתיר כיון שהוא מקרה מיוחד ע"ש. ובאמת מבואר בב"ח (והסד"ט סק"ג) וכן"א הביאו דבריו) דבכגון זה מותרת דכתב דהאשה הטובלת בז' איירי בכה"ג שלא תוכל לטבול בח' וט' אפילו ביום כגון שהוא יום אידם ע"ש. ועי' בבדה"ש (סקס"ב) שהביא מהמי נדה שהחמיר בזה (וכדעת החזו"א הנ"ל) וכתב דנראה שיש להחמיר כדבריהם. ולמעשה תש"ח.

סעיף ה'

עברה וטבלה ביום - עי' בששה"ל (סק"א) דמשמעות הפוסקים דבעברה וטבלה ביום ח' אפי' במזיד עלתה לה טבילה, אבל בטבלה ביום ז' (דכתב המחבר דעלתה לה והשיג הש"ך דתחזור ותטבול) י"א דדוקא בשוגג עלתה לה טבילה. ועי' שהוסיף דגם בעלתה לה טבילה מ"מ שאר ההרחקות אסורות כיון שהביאה אסורה ודינה כדן נדה עד הלילה. ולדעת הגר"ב (שם) אם הטבילה היתה סמוך לחשיכה עלתה לה טבילה. ובטבלה בין השמשות כתב הפ"ת () דאין להחמיר וכ"פ הערוה"ש (סעי' יז'). ואפי' בטובלת ביום שמניינא אכתי צריכה להסתיר טבילתה מבעלה, דהגם שכתב הב"י דזהו חומרא גדולה אבל למעשה לא נחלק עליו (כ"כ הסד"ט ע"ש).

בענין חציצות (נדה סו : - סז :)

איתא בגמ' (סז :): אמר ר' יצחק דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ רובו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד, ולגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד, היא גופה גזרה ואין ניקום וגזרו גזרה לגזרה. וילי'ע בדינים אלו בכמה דברים. דהנה, על מה שאמרו שגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ע' בהגהות מהרש"ם שכתב שמעתי להקשות דכיון שרובן גזרו על רובו שאינו מקפיד, עכשו הרי הוא מקפיד עליו וא"כ שוב הוי רובו המקפיד עליו וחוצץ מדאורייתא. והאמת היא שכן נקט הישועות יעקב לדינא (קצח', סק"א) אבל חידוש הוא.

וע' בקובץ הערות (הוספות אות ד') שהביא מהגר"ח לתרץ דאינו חוצץ מדאורייתא אלא היכא שמקפיד על כל הרוב, והכא אינו מקפיד אלא על חלק מהרוב שהרי אם נסיר מגופו קצת מהרוב לא ישאר אלא מיעוט שאינו מקפיד דשרי גם מדרבנן, ויוצא שמכל החציצה נשאר רק מיעוט המקפיד שאינו חוצץ אלא מדרבנן. אמנם, גם במיעוט המקפיד יל"ע למה אינו חוצץ מדאורייתא, דהלא כיון שאין המים נוגעים בבשרו במקום החציצה הוי כאילו חלק זה מגופו הוא חוצץ למקוה, ופשוט הוא דאם לא הכניס כל גופו כאחת למקוה דגם מדאורייתא לא עלתה לו טבילה. וע"כ צריך לחלק (וכן ביאר בסד"ט קצח', סק"א) דדרשין מבא השמש וטהר דבעינן שיטבול כל גופו כאחת, ולכן כל כמה שלא נכנס כל הגוף למים בודאי לא עלתה לו טבילה כלל, אבל כשכל גופו מכוסה במי מקוה אלא שיש על מיעוטו דבר החוצץ שמונע המים מלהגיע לכל בשרו אמרי' שאין המיעוט הזו פוסל הטבילה. וכנראה דה"ט משום דאזלינן בתר רוב, וכיון שנגע המים ברוב בשרו הוי"ל ככולו.

אבל לפי"ז צ"ב למה רובו שאינו מקפיד אינו חוצץ מדאורייתא, דסו"ס אין המים נוגעים ברוב בשרו. אלא שהביאור הוא כדפרש"י בסוכה (ו): ד"ה אין מקפיד) דכיון שאינו מקפיד עליו הוי ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ. ונמצא שבאינו מקפיד, הדבר החוצץ נהפך לחלק מגופו והמים שנגעו בדבר החוצץ הוי כאילו נגעו בגופו. אבל בדבר המקפיד עליו, כיון שסופו ליטלו וא"ל שהוא כגופו ומיילא חוצץ בין המים לגופו. וזוה מובן מש"כ הרא"ש מהראב"ד שטבעת חוצצת כיון שהיא מקפדת להורידה בשעת לישא, וצ"ב מה בכך הלא עכשו בשעת הטבילה היא רוצה לטבול יחד עם הטבעת ומה איכפת לן אם תוריד את הטבעת לאחר זמן. אלא דכיון שיש זמן שהיא המקפדת שלא ישאר הטבעת עליה ממילא סופה להורידה וא"ל שטבילה לגופה ולכן חוצצת בפני המים.

וכנראה דזהו הביאור ג"כ במה דקתני במתני' (מקואות ח', ה') דקפצה ידה לא עלתה לה טבילה, וע"כ ה"ט משום דהוי כמיעוט המקפיד עליו, וצ"ב דהלא עשתה כן בכוונה ואיך אפ"ל שהיא מקפדת עליו. ויש לציין שהמשנה אחרונה רצה לחדש דגופה מה שעשתה כן בכוונה מגרע גרע, דהא דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ היינו רק במצא עליו דבר החוצץ שלא ידע ממנה בשעת טבילה אבל כשעשה במזיד והניח דבר החוצץ על בשרו אז אפי' במיעוט אינה טבילה אפי' בדיעבד (שלא יבא להקל שלא להכניס כל הגוף למקוה, דיאמרו מ"ל שיש בו דבר החוצץ שלא באו שם המים ומ"ל אם הוא חוצץ למקוה). אמנם ד"ז חידוש גדול הוא שלא נמצא בפוסקים כלל (וכמו שהעיר בעצמו) ובודאי לא קי"ל כן להלכה. ולכאורה הא דקפצה ידה מקרי מיעוט המקפיד ה"ט משום שבודאי מקפדת שלא תשאר ידה קפוצה דהלא א"ל לא להשתמש ולכתוב עם יד סגור (וגם יל"ע אם אפ"ל שחלק מגופה תהיה בטלה לחלק אחר בגופה).

ולפמש"ב דדבר המקפיד אינו תלוי באם הוא רוצה בו או לא אלא אם סופו ליטלו, נראה דבאופן שבעצם אין האשה רוצה בדבר החוצץ אבל אם אין סופו ליטלו אינו חוצץ, ולמשל אם יש על בנ"א דבר החוצץ ומאיה טעם נדר שלא להורידו י"ל דאינו חוצץ (אבל אם רוב העולם מקפידים בטלה דעתיה). ולכאורה כן מבואר להדיא בראשונים לענין הקטלינא"ס שהוא קליעת שערות הראש מפני סכנת שד דכיון שאינם מורידים הקליעות מחשש סכנה לכן מקרי אינה מקפיד (וכן מבואר בתוספתא במקואות דלענין חץ התחוב בבשרו דשל מתכת סכנה להורידו ולכן אינו חוצץ) וי"ל.

אבל אכתי יש לשאול דהגם שהיא אינה מקפדת אבל רוב נשים היו מקפידות שלא להשאיר קליעות שערות אלו על ראשן, אמנם כבר יסדו לנו הראשונים, הרא"ש והרשב"א, שטבא וצ"ע שאין מקפידות על הדם והצבע שעל גופן אינו חוצץ והגם שרוב נשים מקפידות ע"ז אבל הקפדה נקבע כפי נשים הדומות לאשה זו ורוב בני אומנות זו אין מקפידין, וה"ה שרוב נשים לא היו מקפידות אם היה להן קליעות מפני השדים, וכ"כ הסד"ט (סקי"ט). ומענין לענין, ידל"ע באשה שיש עליה דבר החוצץ שאינה מקפדת עליו אבל נדרה שתורידו באיזה שלב, האם זה מקרי דבר החוצץ כיון שסופו ליטלו. דהנה, לכאורה יש לתרץ קושיית האחרונים שכל רובו שאינו מקפיד נהפך ע"י גזירת חז"ל לרובו המקפיד, בענין אחר מהגר"ח, ובאמת כן תי' ר' אלחנן (שם) דמה שצריכים להוריד מהגוף מחמת דיני טבילה ולא מחמת קפידה אישית לא מקרי דבר המקפיד עליו דהלא אלולי הדין לא היתה מקפדת להורידה. וא"כ י"ל דמה שהיא צריכה להוריד הדבר החוצץ שלא תעבור על הנדר וכל כיוצא לא מקרי דבר המקפיד.

אבל אכתי צ"ב ממה שאמרו ביבמות (עח :): לענין מעוברת שנתגיירה דבנה א"צ טבילה, דפריך הגמ' למה א"צ טבילה הלא כי קאמר ר' יצחק דבאינו מקפיד אינו חוצץ היינו ברובו אבל בכולו חוצץ, ותי' הגמ' דהיינו רבייתה (שזהו הדרך שהעובר גודל והוא כחלק ממנו וא"ל שהוא חוצץ) ומבואר דבלי ה"ט, כל כמה שיש חציצה בכולו גם באינו מקפיד חוצץ, ולפמש"ב רש"י דהו"ל כגופו א"כ לכאורה גם בכולו הו"ל דבטל לגופיה ואמאי חוצץ. וע' בקובץ הערות (שם) שהקשה כן ונשאר בצ"ע. ואולי אפ"ל דכיון שכולו מכוסה בדבר החוצץ א"כ הו"ל כאילו לא טבל כלל, דזהו אין לומר שהוא נכנס למקוה ומכוסה לגמרי במים כיון שאין אפי' חלק קטן מגופו שנוגע במים (ועד"ז מבואר בחי' הגרי"ז מקואות ב', טו').

אבל לפי"ז יל"ע במה דקתני במתני' (מקואות ט', ב') דלא יטבול הקומקמוס בפחמין א"כ שפשוף, ופי' הרא"ש דלא קאי אשחרורית הנדבק בקומקמוס מבחוץ, שאין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך וחשיב כדופן הכלי ו**אפי' בכולו אינו חוצץ**. וצ"ב דהלא גם באינו מקפיד עליו כל כמה שיש חציצה בכולו לא מהני הטבילה, ואפשר לדחות שעל הדופן פננים אין שחרורית וליכא חציצה בכולו אבל מהרא"ש משמע קצת דגם אם היה בפנים לא היה חוצץ. ולכאורה צ"ל שהרא"ש פי' ב' טעמים להקל, חדא משום שאינו מקפיד עליו ולכן אפי' יש שחרורית במיעוט אינו חוצץ, ועוד דדרכו בכך וחשיב כדופן הכלי ולה"ט אפי' בכולו אינו חוצץ. והביאור הוא דכיון שזהו הדרך א"כ הו"ל כאילו הכלי עשוי להשתנות ולהשחיר ולהוסיף עובי.

ונראה דיש לדמות ד"ז למש"כ הרא"ש והרשב"א לענין נשים שצובעות פניהן ושער ראשן שאין הצבע חוצץ דנוי להן ואין מקפידות אלא עשוהו במתכוין ועוד שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא. וצ"ב דצובעות שערן מה מועיל הא שאין מקפידות הלא בכולו גם באינו מקפיד חוצץ. וע' בתוה"ב הקצר (לב). שהוא עצמו הקשה כן, וביאר שאע"פ שצבע זה פשוט בכל השער, ורובו אע"פ שאינו מקפיד עליו חוצץ, כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ (ואין כוונתו משום דליכא אלא חזותא בעלמא, דזהו הטעם השני שנקט). ומשמע מדבריו דהוי כשחרורית שבקומקמוס דחשיב כדופן הכלי, וה"ה חשיב כגופו של שער. וכנראה דשאני היכא שדרכו בכך או שדוקא רוצה בכך מהיכא שרק אינו מקפיד, דהתם אפ"ל כיון שאין סופו ליטלו לכן בטל לגופו אבל מ"מ כשכולו מכוסה א"ל שהכל בטל לגופו דהלא לא טבל כלל, משא"כ כאן אין הכוונה שהוא בטל לגופו אלא שהוא גופו ממש. (ועי' בעני"ז באגר"מ ח"א, צז' ענף א')

והנה, בדומה למיעוט שאינו מקפיד, מצינו עוד מקום בגוף שצריך שיכנס למים אבל א"צ שיבואו בו מים, וזהו בית הסתרים שאם נכנס לגמרי לתוך המקוה עלתה לו הטבילה הגם שלא נכנס מים לתוך הבית הסתרים, דהלא קתני במתני' (מקואות ח', ה') שביית הסתרים א"צ שיבואו בהן מים (ויל"ע בהכנס כל גופו למים והרכין ראשו אחורה באופן שפיו שוה בדיוק לגובה המים אם עלתה לו טבילה כיון שלא היה פיו מכוסה גם מלמעלה במים, ואולי ד"ז תלוי במח' ראשונים בסמוך). אמנם, מבואר בסוגיין (סו :): דהגם שצ"ע לביאת מים אבל צריכין שיהיו ראויין לביאת מים, וצ"ב ממנפ"ש אם הבית הסתרים פתוח אז יכנס מים לבית הסתרים ואם הבית הסתרים סגור א"כ אפילו ראוי לביאת מים אינו.

והאמת היא שכתבו תוס' (סז. ד"ה פתחה עיניה) דצריך ללמדה לפתוח פיה שיהא ראוי לביאת מים, אמנם ע' בראב"ד (שער הטבילה, חציצה) שהשיג וכתב שאין האשה צריכה לפתוח פיה בשעת הטבילה דהאי קצצה ידה קרצה שפתותיה דמהדקא להו קאמר, ומשום חתוך השפתים הנראה שהוא מסתתר בקריצתה, וא"ת שמא בסתימת השפתים הקפידה המשנה, הא אמר רבא נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי בעינן, ואם איתא דבעינן פה פתוח ממש הא בעינן נמי ביאת מים בתוך הפה, עכ"ל. ועיי' בר"ש (על המשנה הנ"ל) שהביא ב' פירושים בפסול דקרצה שפתותיה או משום שאז אין הפה ראוי לביאת מים או משום שמכסה חלק מהשפתים, וכנראה דמספק"ל בדין ראוי לביאת מים אם כתוס' או כראב"ד (ובסוף המס' הכריע כראב"ד). וצ"ב לתוס' קושיות הראב"ד דאם בעינן שיפתח הפה הא בעינן ביאת מים בתוך הפה, ולראב"ד צ"ב דסו"ס אם הפה סגור גם ראוי לביאת מים אינו.

וע' באגר"מ (ח"א, צח' ד"ה) שיצא לחדש דב' מיני חציצות הן, א' שדבוק לגוף דבר זר מבחוץ, וא' שאינו דבוק עליו שום דבר זר אבל יש משהו שמונע המים מלבוא שם, למשל באוחז בידו בחלק מגופו שלא יוכל המים להגיע לאותו מקום. וכתב דהגם שלענין כל מקום גלוי בגופו אין הבדל בין זה לזה ובשתייהם לא עלתה לו טבילה כיון שלא הגיע המים לאותו מקום בגוף, אבל לענין בית הסתרים יש נ"מ, שביט הסתרים א"צ לביאת מים אלא שיהיו ראויים לביאת מים ומצד עצמו המקום ראוי לביאת מים כיון שלכא דבר החוצץ דבוק בו. ומה שבמציאות יש דבר שמונע המים מלהגיע לבית הסתרים אינו חסרון כיון שביט הסתרים א"צ צריך שיגיעו אליו המים. ועיי' שכתב דלפ"ז מובן מה דק"ל כרוב ראשונים דאשה א"צ לפתוח פיה בשעת טבילה הגם שעיי' שיסגור פיה לא יכנס מים, דה"ט כיון שהפה בעצמותה ראוייה לביאת מים שפיר דמי.

ובדעת תוס' דס"ל דצריכה לפתוח פיה צ"ל דס"ל דסגי גם כשפותחת פיה רק קצת באופן שאם תטבול מהר לא יכנס מים לכל פיה, כיון שביט הסתרים א"צ שיבא בו מים ורק בעינן שיהיו ראויין לביאת מים אילו תשאיר בתוך המים מספיק זמן. אבל צ"ב לתוס' מעצמה עיניה ביותר (שהזכירו בתחילת דבריהם) דרך בכה"ג לא עלתה לה טבילה אבל בסגרה עיניה כרגיל עלתה לה טבילה ומ"ש פיה מעיניה. ואולי יש לדחוק דאח"כ עצמה עיניה ביותר ר"ל שסגרה עיניה ולכן לא עלתה לה טבילה, אבל אפ"ל בע"א ג"כ, דשאני העיניים שכל שלא תעצם עיניה ביותר ממילא יכנסו בהן מים אם תשאיר בפנים מספיק זמן (שו"מ ש"כ"ה המאירי סז.).

סימן קצח' (דיני טבילה וחציצה)

סעיף א'

מקפדת לפעמים - הרא"ש הביא בשם הראב"ד וכן פסק המחבר דאפי' מקפדת האשה רק לפעמים, דהיינו אפי' אינה מקפדת בשעת טבילה אבל היא מקפדת בזמן אחר זה ג"כ מקרי מקפדת. וע' בפ"ת (סק"א) שהביא מהזכרון יוסף לבאר דאין הכוונה שמקפדת רק פעם א' לזמן מרובה אלא ר"ל שמקפדת לעתים מזומנות, כגון טבעת שמקפדת להסירו בשעת לישנה דהרי אם מיקלע לה עיסה ללש כ"פ היום או מחר מסירתה, והביא ראה ליסודו מצ"ע (סעי' יז) דאמר' אינה מקפדת על הצבע שעל גופה הגם שבדאי מורידה הצבע לכבוד שבת וכדומה (אמנם, יש לציין שאח"כ המאירי (סו:) העיר דלפמשי"כ הראב"ד לענין טבעת יש לחוש לענין הצ"ע, דרוב בנ"א העוסקין בכך קפידים עליהם לערב שבתות).

וע' באגר"מ (ח"א, צז') שביאר דאין כוונתו לחלק בין מקפדת פעם בשנה למקפדת פעם בחודש דמנ"ל ליתן קצבה ושיעור לדבר, אלא ר"ל דלישה אין לה זמן קצוב ויכול להזדמן לה בכל שעה דלכן נחשב כמקפדת כיון שא"י לבטלה לגופה למשך איזה זמן, משא"כ כשיש לדבר זמן קצוב כגון טבעת שברחמה שאינה מסירתה עד זמן לידתה ועד שעה זו היא מבטלת הטבעת לגופה אז נחשב כאינה מקפדת (והוסיף דאפי' אם אי"ז כוונתו מ"מ הוא טעם נכון).

מהו הגדר של מקפדת - אינו מבואר בנושאי כלים מהו המודד של מקפדת אם הכוונה שמקפדת שלא ללכת בחוץ עם חציצה כזו או דאפי' מקפדת רק כשהולכת לחתונה ג"כ נחשב כמקפדת. ודעת האגר"מ (קובץ לתורה והוראה ז') דתלוי בהליכתה ברחוב והביא אותו ראה שהביא הזכרון יוסף הנ"ל מצ"ע דודאי מקפדת להוריד הצבע לפני שהיא הולכת לחתונה ורק אינה מקפדת ללכת ברחוב עם צבע זו. ואכתי יל"ע דלפ"ז אם הדבר החוצץ נמצא בגב שלה שאין אף א' שרואה אותו הול"ל דמקרי אינה מקפדת ואין סתם המחבר בכל הדברים החוצצים ולא חילק בדבר, ומשמע דמקפדת היינו אם היה נראה בחוץ היתה מקפדת להורידה, ועיי' בפ"ת (סק"י) לענין צפורני רגלים שאין דרך הנשים להקפיד, ומשמע דבמקום שאין רואים אינה מקפדת (אבל אם מקפדת משום בעלה גם במקום סתר מקרי מקפיד כדמבואר בסעי' ו').

אין מודדין הרוב - הברכי יוסף (או"ח סי' קסא) הסתפק לענין חציצה (בנט"י) אם במקום א' מקפדין ובמקום אחר אין מקפדין האם חוצץ במקום שאין מקפדין, ומסיק דאם אינו יודעים שרוב העולם מקפדין אז שאר המדינות בטלין ברוב. אבל עדיין יל"ע מה הדין אם במקום א' מקפדין על חציצה זו האם אזלינן בתר מקומה או בתר רוב העולם שאין מקפדין (וכן יל"ע אם חילונים או אפי' גוים נכללים ברוב זו).

ולדעת הגר"ב (קונטרס זרע שמואל) אין לשער ברוב נשים שבעולם אלא ברוב נשים בחוג שלה, וכן מצאתי בשם הגרש"א (שלחן שלמה), וכן מסתבר ובדומה לטבח וצבע שהכל נקבע כפי שאר נשים העוסקות באומנות זו. ויל"ע לפ"ז באשה השייכת לקבוצה הנוהגת לגלח שערותיהן לפני טבילה אבל היא אינה רוצה לגלחן מה דינה. אבל י"ל דשאני שערות שהן חלק מהגוף ואינו גוף זר (ובעזה"ת יתבאר לקמן בסעיף כא').

רק היא מקפדת - הבי"ב כתב שנחלקו הרמב"ם ורשב"א לענין חציצה שאין רוב העולם מקפדין עליה אבל אשה זו מקפדת עליה, דלרמב"ם אזלי' בתר דעתה ולרשב"א גם לקולא אמרי' דבטלה דעתה לכל העולם (והבי"ח כתב דגם הרשב"א מודה להרמב"ם והעיר הסד"ט (סק"ה) דמפורש ברשב"א כביי דאיש המקפיד על שערות בבית הסתרים בטלה דעתו לכל העולם ואינם חוצצים). ואינו נראה שהכריע כאן להלכה, אבל לקמן (סעיף ה') מבואר דגם כשרק היא מקפדת נחשב חציצה, וע' בששה"ל (ט"ז סק"ג) דהכי ק"ל לדינא.

והנה, ע' בט"ז (סק"ב) שהבין בדעת המחבר דאם היא מקפדת רק לפעמים, אינו חוצץ אפי"כ יש לכה"פ מיעוט נשים המקפדות ג"כ. ונראה מבואר מהט"ז שפי' מקפדת לפעמים בע"א מהמחבר, דר"ל שלפעמים היא מקפדת להוריד הטבעת בשעת לישנה ולפעמים אינה מקפדת להורידה בשעת לישנה (וכן מצאתי בערוה"ש סעי' ח' שכתב שבפירוש "לפעמים" הט"ז תפס דרך אחרת). ע' בסד"ט (סק"ד) דאין פי' הט"ז מוכרח ד"ל דכל כמה שהיא מקפדת אפי' רק לפעמים אפ"ל דאזלינן בתר דעתה אפי' אין אשה אחרת בעולם שמקפדת ע"ז (ועיי' בערוה"ש דגם הט"ז מודה לזה).

מיעוט המקפיד בדיעבד - אם טבלה במיעוט המקפיד היא צריכה לחזור ולטבול דגורו חכמים שד"ז חוצץ בטבילה, ולא עוד אלא השואל ומשיב (מהדו"ק ח"ב, ו') צידד דלא עלתה לה טבילה מן התורה (וד"ז תלוי במש"כ תוס' בסוכה ג. ד"ה דאמר) בביאור הא דאמר ב"ש שאם כך היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך דגם מדאורייתא לא קיים מצות סוכה (והגר"י (שם) הביא בשם הר"י פישר צ"ל דאפי' לנתה עם בעלה צריכה לחזור ולטבול ולברך. **ודנו** האחרונים אם אפשר להתיר אשה לטבול במיעוט המקפיד באופן שאם לא נתיר לה היא תכשל באיסור חמור. וע' במהרש"ם (ח"א, ז') שכתב דע"ז נאמר הליטעהו לרשע וימות, והביאו האחיזר (ח"ג, לג') והחוי"ש (סק"ג) להלכה. (ודנו הפוסקים להתיר במקום עיגון כגון שא"י לטבול אלא במיעוט המקפיד, ולכאורה באשה חילונית המתחזקת יש לדון להתיר ג"כ, ובשניהם צריך ש"ח).

טבילה בדברים שאינם חוצצים - הרמ"א הביא מהשערי דורא דלכתחילה לא תטבול אפי' בדברים שאינן חוצצין גזרה אטו דברים חוצצים (הגם שמבואר להדיא בגמ' דלא גזרו ע"ז), ועיי' בשערי דורא שכתב כן לענין דברים שאינם מהודקים דיש לגזור בהו אטו דברים מהודקים, אבל מסתימת לשון הרמ"א משמע דאיירי גם במיעוט הדבוק בגופו שאינו מקפיד עליו. וע' בבדה"ש (סק"ד) שכתב דיש להחמיר לענין שניהם לכתחילה. **אמנם**, מבואר בסעיף ב' דהמחבר לא החמיר בזה דכתב דחוטמי צמר וכיוצא"ב לא תטבול כהם עד שתרפם (וכדמבואר להדיא בגמ') ולא כתב שהיא צריכה להורידם. אבל החוי"ש (סק"ד) כתב דגם הנוהגים כדעת מרן השו"ע יש להקפיד ע"ז לכתחילה. ולכאורה כן יש לדייק מלשון המחבר בסעיף ה' שכתב ושערה א' חוצץ והוא שתהא מקדפת עליה אבל אם אינה מקפדת עליה עלתה לה טבילה דמשמע רק בדיעבד אבל לכתחילה אין לטבול בחציצה זו. ואולי

יש לחלק בין מיעוט המקפיד (סעי' ה') לדברים רפויים (סעי' ב'), אבל ע' בסד"ט (סק"ו וסקמ"ג) שהביא מהב"י בהל' נט"י דג"כ מחמיר לענין דברים רפויין דכתב "ונראה דאפילו טבעת רפואה צריך להסיר בשעת נטילה אי משום דלא בקיאינן בשיעור רפיון, ואי משום שום דלא לית לה תיר אף במהודקת" ע"ש. **דברים שאינם חוצצים בדיעבד ובשעה"ד** - כתבו הפוסקים דשכבר טבלה בדברים שאינם חוצצין אינה צריכה לחזור ולטבול, וע' בששה"ל (סק"ז) דאפי' אם השאירה עליה החציצה במזיד עלתה לה טבילתה (ודלא כהמשנה אחרונה שצייד להחמיר בזה). ויל"ע אם עדיין נמצאת בבית הטבילה אם נחמיר שתחזור לטבול. וראיתי בשם הגרשו"א (שלחן שלמה פ"י) בחציצה משום חומרא חוזרת לטבול כ"ז שלא נהגה אישות, ובחציצה משום הידור אם עדיין לא הגיעה לביתה טוב שתחזור וטבול (כל מקום שמובא בשו"ע "חוצץ" הוי חציצה מעיקר הדין ואפי' נהגה אישות חוזרת וטבולת בברכה). ושעת הדחק נחשב כדיעבד וכמוש"כ החכ"א (ק"ט, ג') דבמקום שא"א הוי כדיעבד (למשל ליל שבת, כן דעת הגרי"ב), וכן כתב הערוה"ש (סעי' ט') דלצורך רופאה וכדומה אפשר לטבול עם חציצה זו לכתחילה. ולפי"ז אשה הנושאת אבן תקומה (Ruby stone) שלא תפיל ולדה ח"ו) בשרשרת, לכאורה יכולה להשאירה עליה בשעת טבילה, אמנם לקמן (סעי' כג') מבואר שהשערי דורא נקט דלכתחילה יש להוריד גם קמיעות.

סעיף ב'

חוטמים סנטטיים (synthetic) - יל"ע לענין כל סוגי החוטמים שהומצאו היום (פלסטיק גומי וכו') אם חוצצים, וע' בששה"ל (סק"א) שנקט דיש להחמיר בהם דאפשר שחוצצין אם לא תרפס. ויש להוסיף דחוץ מחוטי שער לא מצינו סוג חוט שאינו חוצץ. ולכן אין לאשה לטבול עם גומי המחזקת שערותיה. ולדעת הרמ"א (בסעיף א') אפי' אם הוא רפוי יש להורידו, והאמת היא שהדרכי משה כתב דבריו כאן בסעיף ב' ולא בסעיף א'. ובאופן שאין לאשה מי שיעמוד עליה בשעת טבילה לראות אם כל השערות מכוסות במי מקוה, אפשר דיש להתירה לשים שערותיה בתוך גומי באופן רפוי, וע' בסמוך. **טבילה עם ספוג באוזן** - הפ"ת (סק"ג) הביא משו"ת פני אריה שדן לענין אשה שנושאת ספוג באזנה לשאוב הזוהמה ששכחה ליטול הספוג בשעת טבילה, וכתב שא"י בזה הלכה ברורה ולכן לטבול שנית בלא ברכה. ויל"ע אם גם בלנתה עם בעלה נאמר כן. והנה, לפי"ז יל"ע לענין אשה שיש לה חור בתוף האוזן (eardrum) ואסור לה שיכנס מים לתוף האוזן האיד תוכל לטבול וע' לקמן (סעיף ו', ז').

סעיף ג'

חוטין עשויין מעשה רשת - לכאורה הכוונה שהגם שהחוטמים ארוגים שתי וערב אבל יש חורים בין החוטמים ובדומה לרשת חלון (screen). וכיון שמדינא אינם חוצצין, לכן הגם שלכתחילה לדעת הרמ"א יש להורידם, אבל מבואר לקמן (סעיף מ') שאשה שאין לה מישור לעמוד עליה בשעת טבילה לראות שכל שערותיה נכנסות למים, היא יכולה להניח מעשה רשת על ראשה כדי להחזיק השערות במקומן, דשעה"ד כדיעבד דמי.

סעיף ד'

חוטין שער - המחבר כתב שחוטין שער אינם חוצצין, אבל ע' בט"ז (סק"ח) שביאר דבעצם אם היתה אשה זו כורכת וקושרת שער אחת מסביב לשערותיה אה"י השער היה חוצץ, אבל אעפ"כ סתם המחבר שחוטין שער אינם חוצצין כיון שאין דרכן של נשים לכרוך שער יחיד סביב לשערות לשהן, ואם כרכה ב' שערות יחד לא חייצי. והגם שכאן אינו מדובר בחציצה של מקום הקשר בשערות דהלא אין השערות דבוקות לגופה כלל, אלא מיירי במקום שהחוטין שער כרוכות סביב לשערות האשה, כנראה דכל שא"א לקשור ב' חוטין בקשר חזק ממילא לא יהיו מהודקין סביב לשערותיה. **דבר שמקפדת עליו אבל עיילי ביה מים** - הבי"א הביא מה שנחלקו רש"י עם רבותיו לענין טבילה עם דבר שמקפדת עליו אבל אינו מעכב ביאת המים, שרבותיו החמירו דחוצץ. וצ"ב טובא מאי ס"ל לרבותיו דהלא כל כמה שאינו מעכב ביאת המים א"כ למה מקרי חציצה וכמו שתמה עליהם רש"י עצמו. וע' בלבוש שביאר שכיון שרצונה שלא יבאו מים בהם כדי שלא יטנפו הם, או אם הם מטונפים כדי שלא יסור הטינוף עליה, לכך רואים זאת כחציצה וכאילו לא באו שם מים, עכ"ל. ומשמע מלשונו שהוא דין דרבנן. והאמת היא שנחלקו האחרונים אליבא דרבותיו של רש"י אם החציצה הוא מה"ת או רק מדרבנן, וע' בסד"ט (סק"י"ג) שנקט דאין אלא דין דרבנן שגזרו גם במידי דלא מיהדק אם הוא מקפיד עליו, אבל בלא מקפיד לא גזרו אפי' ברובו. אבל הפ"ת (סק"ד) השגיג עליו דלדידהו גם רובו שאינו מקפיד עליו חוצץ, ומשמע מדבריו דס"ל שהחציצה מדאורייתא. **ולכאורה אפ"ל בע"א**, דכל שהיא טובלת עם משהו זר שהיא מקפדת עליו, אי"ז המעשה טבילה שאמרה התורה הגם שמים נכנסים לכל מקום, דיש לטבול הגוף בפני"ע. ועד"ז מצאתי מר' איצילה פונביז"ר צ"ל (שו"ת זכר יצחק סי' סא') שביאר דכיון דקרא כתיב ורחץ את בשרו במים כל דבר שאין דרכו לבלבש בעת רחיצה משום שמקפיד עליו, לא מקרי ורחץ. והנה, הקשו האחרונים על רבותיו של רש"י ממה שאמרו בגמ' (סז:) דב' שערות לא חייצי וצ"ב דהלא במקפדת אפי' עיילי ביה מים חוצץ (וע"כ איירי במקפדת דאל"ה נימא א' אינו חוצץ), ותי' הלבושי שרד דרק בדבר שאינו מגופה אמרי' דאי לא עיילי מים חוצץ משא"כ שערות דעצמה דהוי גופה אין מקום לומר שחוצץ אלא אי לא עיילי מים (וכ"כ הסד"ט הנ"ל). וצ"ב מהו המקום לחלק בזה, ולהני"ל אי"ש דכל שהוא חלק מגופו מקרי ורחץ בשרו.

להלכה, הטור הביא הדין של רבותיו של רש"י שאין לטבול בחוטין מוזהבים או מטונפים דחוצצין והב"י פי' דהיינו כרבותיו של רש"י, והוא עצמו לא הביאו בשו"ע אבל הרמ"א העתיק לשון הטור לדינא ומשמע דאה"נ פסק כרבותיו של רש"י, וכ"כ המ"ב (שג', סק"י) שבי"ד סתם הרמ"א כרבותיו של רש"י והעיר מהרמ"א באו"ח (שם) דלא ס"ל כן. אמנם, הפרישה (סק"ז) ביאר הטור בע"א לגמרי דחיישין שמא לא תטבול יפה בגלל שהיא חוששת שלא יתכללו החוטין או גופה, וכן האריך הלבושי שרד להוכיח מכונ"כ מקומות בסי' זה דלא ס"ל להרמ"א כרבותיו של רש"י, וע"כ שפי' דין הטור כהפרישה. **אבל** לפי"ז צ"ב לשון חוצץ שכתב הרמ"א, והאמת היא שהפרישה באו"ח (שג', סק"ג) הביא מהמהרש"ל שלשון חוצץ הוא ט"ס. אבל צ"ב מא"ל ברמ"א שהעתיק לשון זה לדינא וצ"ל שלשון חוצץ הוא לאו דוקא (כ"כ הלבושי שרד בדעת ה"ה), ואולי י"ל דכוונתו דהוי כעין חציצה, דחוששין שמא לא תטבול יפה מחשש שמא יגיעו מים לחוטין אלו, ונמצא שהם "חוצצין" מפני ביאת מים. וע"ש בסד"ט שנקט דאף שיש להחמיר כפסק הרמ"א בזה מכל מקום היכא דאיכא עוד צד להקל יש להכשיר טבילתה אע"פ שמקפדת עליהן. ודעת הגרי"ב בדעיבד קי"ל כהפרישה וכדנקט הפ"ת.

סעיף ה'

האם השער נידון כחלק מהגוף או כגוף בפני"ע - הרמב"ם (המקואות ב', טו') הביא בשם הגאונים דהשער נידון כגוף בפני"ע לענין חציצה, וכן הוא שיטת הראב"ד והרא"ש וכן יש לדיוק ברש"י (סז:), אבל הרמב"ם עצמו פליג עליהן וס"ל דהכל נחשב גוף א' לענין חציצה ולכן אפי' כשיש חציצה על כל שערותיה אינה חוצצת אא"כ יש עוד חציצה על גופה שבהצטרפם יחד יש חציצה על רוב גופה. ולכאורה הפשטות הוא כהרמב"ם דמה"ת לחלק אותם לבי' גופים נפרדים. אבל הבי"א הביא מש"כ הר"ן בשבועות (ז). לבאר דעת הגאונים דס"ל דכיון דאיכא ב' דרשות, אחד לגוף ואחד לשער בע"כ דכ"א נידון בפני"ע. ולדינא המחבר כאן פסק כרוב ראשונים דלא כהרמב"ם. וע' בביאור הגר"א שהביא ראה להגאונים מלשון הגמ' בב"ק (נב.) "דאורייתא לעיוני דלמא מקטר וכו' ומקטר אינו אלא בראש, ודאורייתא בעינן רוב ומקפיד, ואא"ל בהצטרפות הגוף דהא קאמר א"נ מאוס כו' מכלל דרישא מיטקר לחוד". **ועיין** בשפת אמת (סוכה ו:) שהסתפק אם הגאונים כתבו כן גם לקולא כגון כשיש חציצה על מיעוט גופה ומיעוט שער ובהצטרפם יחד יש חציצה על רוב גופה דאפי"ה אינה חוצצת, או דס"ל דרק לחומרא דיינינן ליה כגוף בפני"ע. וע' בערוה"ש (סעי' י') שהזכיר דלהגאונים יוצא גם קולא (ע"ש וצ"ב).

ואכתי יל"ע כמו שהסתפק הפרישה (סק"ג) אם כל מקום כינוס שער בגופה נידון לעצמו או דשער שבראשה מצטרפת לשאר שערות שבגופה ובעי חציצה על רוב שערות של כל גופה. וע' בסד"ט (סק"י"ז) שכתב שהתפלי"מ הכריע דברוב א' מהמקומות שיש בהם שער סגי, אבל הוא אינו יודע הכרע לזה. אבל ע' בחכ"א (ק"ט, ג') שנקט לדינא כהתפלי"מ. ולפי"ז יש ליזהר ביותר לענין ריסי העינים (eyelashes) להוריד כל איפור לגמרי דאם נשאר קצת עליהם בדרי"כ היא מקפדת ויש שאלה של חציצה מדאורייתא וכן ע' בפרי טהרה שכתב (לנשים שאינן מגלחות שער בית השחי) דנשים הרגילות להשתמש עם דידוראנט (deodorant) שיש בה ממשות יש למנוע מזה כמה ימים לפני טבילתה דמצוי שמסתבכין עי"ז רוב שערות של בית השחי וחוצץ.

אמנם, ע' בששה"ל (סק"ה) דנ"ל דשער הראש שהוא עיקר השער שבגוף נחשב לשטח בפני"ע אבל שאר מקומות שער שבגוף נידונים יחד עם הגוף. וע' בחו"ש (סק"א) דשער של על ידיה וכדומה אינה נחשב כמקום כינוס שער.

ובעניי יש לציין למה שחידש התפ"מ דכמו ששער נידון בפני"ע גם כל ציפורן נידון בפני"ע דגם ציפורנים נתרבו מאת הטפל לבשרו, וע"ע באבני נזר (רנט'), סק"ח) כתב דה"ה השיניים נידונים בפני"ע כיון שגם הם נתרבו מאת הטפל לבשרו. אמנם, סתימת שאר כל הפוסקים ראשונים ואחרונים אי"כ.

קשר א' בשער - השפת אמת (סוכה ו:) הקשה דאפי' אם קשר רוב שערות נימא נימא, אבל כל קשר אינו אלא במיעוט של כל שער וא"כ ליכא חציצה ברוב השערות, וע"ש שיצא לחדש שכל הדין טבילה בשערות הוא בגלל שהמים צריכין להגיע לכל מקומות בראשה וא"כ להגיע למקום חיבור השער להראש, והאופן שיגיע המים לגומת השער הוא ע"י שתטבול כל מה שיוצא מהגומא במים, ולכן כל כמה שיש קשר אפי' באמצע השער הוא חציצה. וחידוש גדול הוא (וגם אינו ברור כוונתו), ויש שאה"נ נקטו דבעינן שרוב שערות יהיו קשורות ברובן וגם זה חידוש גדול וצ"ע.

טעם הנהוגות לגלח שערן - ע' בששה"ל (סק"ב) שהביא כמה טעמים למה יש נשים שנוהגות לגלח שער ראשן (יש שמגלחות כעין תספורת של בנים ויש שמגלחות שערן לגמרי), שמא יהיו קשרים וקשה להבחין והוי מיעוט המקפיד, ובזה"ל איתא דבשער יש אחיזת הטומאה, ובדרכ"ת כתב דלפעמים יש חשש זיעה קרושה תחת השערות שקשה להסירה, ויש חוששין למש"כ הש"ך בשם הראב"ן דיש לחשוש לחציצה דבית הסתרים בשערות העומדות ליקצץ. ושמעתי שיש שנהגו כן ע"פ מש"כ הזוהר (הו"ד במ"ב סי' עה') דאפי' בחדרי חדרים אין לה להראות שער ומחמת הקושי הגדול בזה נהגו לגלח שערן. ואשה הנוהגת לגלח שערותיה ושכחה ולא גלח, ע' לקמן סעי' כא'.

סעיף ו'

שער שבראש - המחבר פסק כלשון המשנה דשער הראש ובית השחי אין חוצצין, וע' בסד"ט (סקי"ז) שכתב דאיירי במיעוט שערות ולכן אינו חוצץ, דהלא קי"ל כהגאונים שהשער נידון בפני"ע, ואי מיירי ברובו אפי' באינה מקפדת עליו חוצץ. והנה, בזמנינו כמדומני שרוב נשים מפקידות שלא יהיו שערות הראש דבוקות בזיעה, וע' בששה"ל (סק"ב) שנקט דאה"נ ד"ז תלוי במציאות דאפשר שאע"פ שבזמנם לא הקפידו, בזמן אחר יקפידו וישתנה הדין. (ויל"ע דעיקר דין חפיפה הוא רחיצת וסריקת הראש ולפי המבואר במשנה זו אין הנשים מקפידות על שערות דבוקות כלל. וצ"ל דעיקר דין חפיפה הוא מחשש קשרים או דבר מאוס ולא מחשש דיבוק ע"י זיעה).

שער בית השחי - ברשב"א (תוה"ב לב:) משמע להדיא דשער בית השחי חוצץ דפירש דבית התסרים דאשה כולל גם בית השחי ולא רק בית הערוה, וע' בסד"ט (סקי"ח) שהעיר למה נקט המחבר דלא כהרשב"א, ומסיק דיש להחמיר בבית השחי באשה אם נדבקו השערות ע"י זיעה. והנה, הגם שהמחבר סתם להקל אבל כיון שכיום מסתמא רוב נשים מקפידות ע"י לכן קשה מאד להקל בזה ובפרט אם הוא על רוב שערות דיש חשש חציצה דאורייתא. וע' בששה"ל (סק"ג) דשכיח מאד בארץ ישראל שהשערות נדבקות מחמת זיעה ויש שנדבק מאד במשך הזמן וא"כ להוריד אלא בגילוח. וכנראה דלכן הספדים נוהגים לגלח שער בית הערוה (וע' בששה"ל דמקפידות ע"י מאד). ולכאורה צ"כ דהמחבר רק כתב שאם נדבקו יחד הן חוצצות ולא כתב שצריך לגלחן, אלא נראה דכיון שלפעמים א"כ להוריד אלא ע"י גילוח לכן תמיד מגלחין אותן, וע' בסמוך. (אמנם י"מ המנהג לגלח מטעמים אחרים ע"פ הזוהר דיש לאשה לגלח שערותיה אחר נידותה).

שער שבאו"מ - אשה שמקפידה להסיר שער בית הערוה לפני הטבילה ושכחה לגלחן, ע"ש בברכי יוסף שהביא מספר אדמת קודש שהחמיר אפי' בדיעבד כשטבלה אבל הוא עצמו הקיל לענין דיעבד. וע' בששה"ל (סק"ד) דהרבה נשים שואלות אם אפשר לבטל המנהג כי קשה לעמוד בזה, וע"ש שר"ל דלכאורה משמע דלברכי יוסף אפשר להקל בזה (וע"ש עוד מש"כ לענין התרת נדרים).

קליעות שערות שסכנה להסירם - הרמ"א הביא מש"כ המרדכי שאותן הנשים שנעשו להם קליעות שער בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חייצין, וע' בגליון מהרש"א שביאר שהראשונים נתנו כמה טעמים להתיר. א) משום שאינה מקפדת. ב) משום דהוי יותר מנימא אחת. ג) כיון דמהדק טובא זב"ז הוי כבלוע. ד) כיון דלא מצי לגלחן מפני סכנה הוי רביתא כדאמר' לענין עובר במעי אמו.

וצ"ב בטעם הא' דהגם שהיא אינה מקפדת אבל שער נשים מקפידות וא"כ בטלה דעתה, וע' בסד"ט (סקי"ט) שר"ל דאזלינן בתר אותן הנשים שיש להם קליעות כזו ובדומיא לסעי' יז' במי שאומנתו בכך דלא אזלינן בתר רוב העולם אלא בתר אותן בעלי אומנות (ויל"ע דהלא רטיה שעל המכה חוצצת הגם שרוב נשים שיש להן פצע רוצות ברטיה זו, וע' בערוה"ש סעי' כח', וע"ע מה שיתבאר לקמן בסעי' כג' לענין אגד שעל המכה).

ובטעם הב' שכתב משום דהוי יותר משער א' לכאורה כן מבואר בגמ' (סז:) דיותר משערה א' אינו חוצץ וא"כ למה צריך עוד טעמים כלל. ואולי דחשש למש"כ הרמ"א דלכתחילה אין לטבול אפי' בדברים שאינם מהודקין (וצ"ב דאין לך שעה"ד גדול מזה, ועוד דמנ"ל שהרמ"א החמיר גם על דברים המחוברים לגופה). ועוד נראה דאי משום ה"ט לחוד היא צריכה להשאר בתוך המים עד שיכנס המים לתוך הקליעה (כמוש"כ הפ"ת מהחמודי דניאל).

ובטעם הג' יש להעיר דבלוע בפשטות אינו אלא דבר שבלוע מתחילת בריאתו דפשוט דאשה שקשרה חתיכת בגד לבשרה וכוונתה שישאר שם בודאי הבשר שמתחתיו לא מקרי בלוע, וכנראה דשאני הכא דכיון שנעשה ע"י שערותיה שהן מעצם גופה, וגם אין דעתה להסירם כלל לכן יש לדון מה שבפנים לבלוע, והוא דומה לקוץ שאינו נראה דמקרי בלוע.

ובטעם הד' שכתב דהוי סכנה להסירה לכן מקרי רביתיה, לכאורה סברא זו מועלת אפי' אם הקליעות ברוב שער דלא מהני מה שאינה מקפדת ורק משום דהיינו רביתיה מותר. וע' בפ"ת (סק"ה) שהביא מהחת"ס דאם צריך שערה כדי שיתדבקו הקליעות בטוב לא מקרי רביתיה וכנראה דה"ט משום שהשערה הוא גוף זר ולכן אא"ל דהיינו רביתיה (אבל סמים וכיוצא"ב לית בהו מששא ולכן בטלים להשער ומקרי רביתיה).

סעיף ז'

לפלוג העין (mucus) - נחלקו הראשונים לענין לפלוג שבעין וחוף לעין. לרא"ש בתוך העין אינו חוצץ כלל וחוף לעין חוצץ ביבש, לתוס' בתוך העין חוצץ ביבש וחוף לעין אפי' בלח, ולסמ"ג בלח תמיד אינו חוצץ וביבש תמיד חוצץ. והנה, להלכה הטור נקט כדעת אביו, אבל המחבר פסק כתוס' דבתוך העין רק לח אינו חוצץ. ויל"ע בטעם הדבר אם משום שאינה מקפדת או משום שהמים נכנסים תחתיו, ויש בזה נ"מ באשה המקפדת. ולכאורה היה א"ש טפי אם טעמא משום קפידא דאל"ה למה לפלוג שמחוץ לעין חוצץ כשהוא לח, ולפ"י אשה המקפדת על הלפלוג שבעין חוצץ אפי' בלח. אמנם, ע' בחזו"א (צד'), (ב') שכתב דחוף לעין משום שהוא עב ודביק ואינו מניח המים לעבור בו, אבל בתוך העין לחות העין מרככתו ומלחלתו והמים עוברים בו, ולדבריו גם במקפדת אין הלפלוג הלח שבעין חוצץ.

וע' בש"ך (סקי"ג) שתמה למה לא הזכיר המחבר דעת הרבה ראשונים דס"ל שכל הדין של לפלוג לא נאמר אלא לטהרות ולא לבעלה, ומסיק דבדיעבד אם אפשר לטבול עו"פ יש לה לחזור ולטבול, אבל באי אפשר כדאי הם כל הנך רבוותא לסמוך עליהם, וכן העתיק החכ"א להלכה (ק"ט, ו'). אמנם, ע' בששה"ל (ש"ך סקי"ג) שהסתפק במש"כ אם אפשר לטבול שנית דיש להחמיר, אם ר"ל בלא לנתה עם בעלה או דר"ל דאפי' בלנתה יש להחמיר כשאפשר (כדמבואר בש"ך בסעי' כ'), ולדעת הגר"יב כל כמה שלנתה עם בעלה א"צ לחזור ולטבול. ובעיקר הדין שכתבו הראשונים דרק לטהרות חוצץ, צ"ב דממ"נ אם מקפדת תהוי חציצה גם לבעלה ואם אינה מקפדת למה חוצץ לטהרות, ובששה"ל (שם) ביאר שהחשיבוה למקפיד אבל רק לענין טהרות, וצ"ב.

צואת החוטם ודין דברים הבלועים - ע' בהגהות רעק"א שהביא מהרמ"ע מפענו דמה שהוא בחלל הגוף אפילו ראוי לביאת מים לא בעינן. והיינו דיש ג' דינים לענין טבילה, א) מקום שהוא גלוי תמיד דצריך ביאת מים ממש, ב) מקום שלפעמים מגולה כבית הקמטים ובית הסתרים צריך ראוי לביאת מים, ג) מקום שהוא שאינו נראה כלל מקרי בלוע וא"כ אפי' ראוי לביאת מים. וכתב דלכן א"צ להקפיד אלא להציא הצואה שבשפת החוטם (והאוזן) מקום שנראה לפעמים. (וע"ע בענין בית הסתרים ובלוע לקמן בסעי' כח'). וע' לקמן (סעי' מג') שהביא הרמ"א הא דיש להוציא צואת החוטם לפני הטבילה, ודייק הסד"ט (סקפ"ג) מהש"ך (סקנ"ה) דכ"ז לכתחילה אבל בדיעבד אינו מעכב ע"ש.

מוך באוזן - ע' בששה"ל (סק"ב) דלפי דברי רעק"א הני"ל, אשה שיש לה מכה בגובה האף או בעומק האוזן מותר להניח צמר גפן עם תרופה שלא ינזק דהוי כמקום שאין ראוי להתגלות, וכ"כ החכ"א (ק"ט, יז') דתוך האוזן בעומק אינו חוצץ. ולפ"י א"צ לנקות הכלוך שבעומק האוזן ממש. וע"ש עוד מש"כ לענין אשה שיש סכנה כשיכנסו מים לתוך האוזן, ונחלקו בזה גדולי הפוסקים, וע' באגר"מ (ח"א, צח"ק) שהאריך מאד בענין מוך שבאזנה ודעתו להקל

ע"פ מה שיש דרך דבר הדבוק לגוף חוצץ בבית הסתרים משא"כ דבר שרק מונע המים מלהגיע לבית הסתרים אינו חוצץ כיון שא"צ אלא ראוי לביאת מים ועצם הבית הסתרים ראוי לביאת מים, ולכן יש להתיר המוך כשאינו דבוק לאזנה אלא מונח בתוך האוזן ומעמידו אותו כותלי האוזן. אבל ע"ש שכתב דאין להתיר מטעם דהוי מיעוט שאינו מקפיד, דהלא מקפדת להוציא המוך כשאניה שעת הטבילה (וע"ש בסי' צט' מש"ב למה אין חציצה במה שהמוך מכסה גם מקומות הגלגלים של האוזן).

טבילה בעדשות מגע (contact lenses) ובמשקפים - ע' באגרי"מ (ח"א, קד') שנקט שעדשות מגע אינם חוצצין ובדיעבד אם טבלה בהן א"צ טבילה אחרת אבל לכתחילה מהיות טוב יש להוציאן, ולטעמיה אזיל דכיון שלא נתדבקו שם בדבק אינם חוצצים. אמנם חידוש הוא דהלא גם לדידיה עצם בין שיניה חוצץ הגם שאינו דבוק ורק תקוע בפנים וכמוש"ב (קב' סוף ענף ג') והלא עדשות בד"כ הם נתפסים לעין (אבל בפשטות הוא דיבר לענין עדשות קשות). וע' בששה"ל (סק"ב) שכתב עד"ז דלכתחילה יש להוציא העדשות ובדיעבד הטבילה כשירה דאינה מהודק וגם המוציאים אותם בלילה אינו משום הקפדה ונחשב כאינו מקפיד, אבל הוסיף דאם יש חשש שהם מהודקות יש לברר המציאות. ומש"כ שהמוציאים אותם בלילה אינו משום הקפדה צ"ב דודאי מקפידות כדי שלא יתיבש העין וכדומה. ודעת החו"ש (סק"ב) עדשות מגע שהדרך להוציאם לפעמים חוצצין, וכן הוא דעת הגרי"ב (שם) דאפילו לנתה עם בעלה צריכה לחזור ולטבול (אבל לא תברך דיש לחוש לדעת האגרי"מ). אמנם, יש שהקילו כיון שהמים יכול לעבור לעין דרך העדשה ולכן תשי"ח. ולענין אשה שטבלה עם משקפיים כתב החו"ש (שם) דיש לחוש שהם מהודקין וצריכה לחזור ולטבול, ויל"ע אם ה"ה בלנתה עם בעלה.

סעיף ח'

כחול - קי"ל דכחול שבעין אינו חוצץ ושחוף לעין חוצץ, וע' בפרישה (סק"י) שהסתפק אם הכחול המוזכר כאן ר"ל איפור, או משחה המרפה (ע' בשבת פ. אם לרפואה וכו' ואם לקשט), ואם הכוונה לאיפור צ"ב דאינה מכניסה לתוך העין ממש, ועו"ק דמ"ש מצבע הפנים (סעי' יז') שאינו חוצץ. וע' בששה"ל (סק"א) דיתכן שהכוונה לאיפור ואה"נ היו שמים הכחול כלפי פנים אבל לא בעין עצמה (ואה"נ גם היום יש ששמים איפור שם). והא דחוצץ הכחול כשהוא חוף לעין, צ"ל דיש בו ממשות יותר מצבע ולכן חוצץ (ולפי"ז יש ראייה דבעין ב' טעמים כדי להתיר צבע בסעי' יז'). ויש לדחות דע"כ אין הכחול דבוק חזק דהלא יורד ע"י פתיחת וסגירת העינים וא"כ י"ל דמיד כשננסת למקוה מתקלקל הכחול במים ושוב אינו לנוי. וע"ע בבית אדם סוף סי' קיט').

אמנם, גם אינו ברור איפה חוף לעין הכחול מונח, דהלא קי"ל דאם היו עיניה פורחות גם חוף לעין אינו חוצץ, ולפרש"י דפורחות ר"ל שפותחת וסוגרת עיניה תמיד, צ"ל שהכחול על העפעפים (צלילית, eye shadow) ולכן יורד ע"י מה שפותחת ועוצמת העפעפים תמיד, אבל ליי"מ שר"ל שענייה דומעות משמע יותר שהוא למטה מהעין (eye liner). ולדינא ע"ש בששה"ל (סק"ב) דיל"ע אם הכחול שלנו דינו כשל השי"ס דבדרי"כ אינו יורד כ"כ בקלות (ע"י פתיחת וסגירת העינים) אבל מצד שני כיון שהוא לנוי אפ"ל דאינה חוצץ וכמוש"ב השי"ס (סק"ד) דאם בשביל שתראה עיניה פורעת אינו חוצץ. ויש לציין שלפי גירסת הבה"ג יוצא חומרא וקולא, דאם לרפואה חוצץ גם תוך העין (וצ"ל דמקרי מיעוט והמקפיד), ואם לנוי אינו חוצץ אפי' תוך העין.

ולמעשה, ע' מה שיתבאר לקמן בסעיף יז' דלכתחילה נוהגין להוריד כל איפור לפני הטבילה ע"פ מש"כ הרמ"א בסעיף א' שאין לטבול אפי' בדבר שאינו חוצץ, אבל כ"ז לכתחילה ובדיעבד משמע דעלתה לה טבילה. אבל יש לשים לב דהרבה פעמים נשאר איפור מתחת לעין (eye liner) ואפשר לראותו כשמעבירה עליה קיסם אם צמר גפן. וכן מצוי שישאר קצת כדורים מהאיפור על ריסי העינים (mascara) ויש להזהר בזה כיון שמסתמא מקפדת עליה.

שמן וקרם ידים - השי"ס (שם) הביא מש"כ הבה"ג שכל השמנים אינם חוצצים חוף משמן המור אבל כבר נהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר. ולא נתבאר מהו ההבדל בין השמנים, והבדה"ש (ביאורים ד"ה חוצץ) ולבושי עז ביארו ששמן המור אינו אלא להשיר השער ולכן מקפדת עליו משא"כ שאר שמנים. ואם משחה עצמה בשמן קודם הטבילה ע' בששה"ל (ש"ס סקי"ד) דצריך שאילת חכם, ואפשר דה"ט דחוששין שרוב נשים מקפידות, או דיש לחשוש לרובו שחוצץ גם באינו מקפיד (ע"ש בבדה"ש). וע"ש בלבושי עז שכתב דקדם לחות וכדומה שמורחים על הגוף לכאורה לא הוי חציצה, ותשי"ח. והחו"ש (סק"ג) כתב שמשחה שיש בה ממשות וכן ואזלין (Vaseline) חוצץ. ויל"ע מה דינה של שמן תינוקות (baby oil) דיש מקואות שמשאירין אותו בחדרים להשתמש בה להוריד איפור וכד'. וראיתי בספר א' שנקט דחוצץ ולכתחילה בודאי יש לנקות השמן מהגוף לפני הטבילה.

קונדישנר (conditioner) - בספר פרי טהרה כתוב שאין להשתמש עם קונדישנר לפני הטיבילה, אבל ע' במראה כהן שכתב דמותר להשתמש עם קונדישנר, חדא דאין בו ממשות וחזותא בעלמא אינו חוצץ, ועוד משום דלא גרע מדבר העומד לנוי. וכן שמעתי בשם הגרי"ב דמותר להשתמש בקונדישנר (בפרט לאשה שיש לה שערות מתולתלות). ולכאורה ב' הטעמים של המרא"כ אפ"ל לענין קרם יד. יס. ג"כ.

סעיף ט'

גרב ודם שעל המכה - גם דין זה טעון ביאור, תחילה בצורתא דשמעתא, ואח"כ בהבנת הענין למה חוצץ דבר המחובר לגוף שהוא צורך לרפואתה. והנה קתני במתני' (מקואות פ"ט) דגלד שעל המכה אינו חוצץ ושחוף המכה חוצץ, ובגמ' מבואר (סז). שהגלד של ריבדא דכוסתילתא חוצץ רק אחר ג' ימים (ואינו מבואר איזה דינים מוזכרים בטושי"ע, וע' בערוה"ש שהעיר בזה). ונחלקו הראשונים בביאור דינים אלו. וע' בסד"ט (סק"ג) דלרא"ש וטור גלד שע"י המכה דין א' יש לו עם ריבדא דכוסתילתא דתוך ג"י אינו חוצץ, אבל לדעת הרמב"ם והראב"ד בגלד אין חילוק בין תוך ג"י לאחר ג"י לעולם חוצץ אלא שהרמב"ם מדמה שריטות לריבדא דכוסתילתא וע"ז חולק הראב"ד, ולדינא המחובר נקט כהרא"ש וטור.

לחוף עד שיתרכבו - ובפשטות הא דמועיל הריכוך ה"ט דע"ז דינו ככיר הלח שאינו חוצץ (ע' בסד"ט סק"ג שכתב דהוי כגלד תוך ג' ימים דאינו חוצץ). להלכה אינו ברור כל כך אמאי נחשב גלד לחציצה, וראינו שהב"י הביא מכמה ראשונים דמעיקר הדין אינו חוצץ ורק המנהג להורידו לפני הטבילה (אולי ה"ט שא"י לחלק בין תוך המכה לחוף למכה וכיוצא"ב) וממילא אם כאב לה הרבה א"צ להורידה (הגם דבפשטות מבואר מהמהרש"ל שכתב דמההרי"ק ומהר"ח או"י הקפידו על נשיהן להוריד אפי' גרב הכואב לה, דס"ל דחוצץ מעיקר הדין דאל"ה אינו מסתבר שיקפידו עליהן כ"כ, ועוד מבואר דלדידהו ליי"מ ריכוך, ע"ש בסד"ט). וכנראה דכן נקטו הפוסקים לדינא וכן ס"ל להגרי"ב דקי"ל להקל דא"צ להסיר הגרב כל שכואב לה הרבה אבל יש לשרות אותה באמבטיה (או להניח עליו מגבת רטובה או לעמוד תחת המקלחת) לרככו ואח"כ להסיר בקל כל מה שלא כואב לה והשאר יכולה להשאיר.

סעיף י'

פלסטר (band-aid) - המחבר הביא מה דתנן במתני' שרטיה שעל המכה חוצצת, ורטיה היינו או משחה שמושחים ע"י המכה או חתיכת בד (או פלסטר) שמניחים עליו ושתייהם חוצצות. ויל"ע למה פלסטר חוצץ, דהגם שאה"נ היא רוצה להורידה לאח"ז אבל עכשו היא צריכה את זה לרפואתה וכל אשה שנמצאת במצב כזה היתה רוצה שיהיה שם ויש לדמותו לגרב לעיל וקטלינאס שבסעיף ו' שדינים עם הנשים שיש להם סוג זו של חציצה. אמנם, יש דוחין שברטיה הדרך להורידו כמה פעמים כדי לברר אם נתרפאה המכה (וע"ע מש"ב הערוה"ש סעי' כח').

ובאמת כן יש לשאול לענין אגד של המכה שראינו במתני' שחוצץ (ומובא להלכה לקמן סעי' כג'), דהלא כל אשה שנשבר לה האצבע היתה רוצה אגד או גבס על היד וא"כ לכאורה יש לצדד הוי מיעוט שאינו מקפיד. וע' לקמן (סעי' כג') מה שיתבאר בזה.

סעיף יא'

איזה קוץ חוצץ - (הב"י האריך בביאור התוספתא וע' מש"כ הסד"ט ורעק"א בביאור דבריו שהסתפק אם הבד"א קאי על רבי או על הרבנן). ובשו"ע פסק המחבר דרך קוץ הנראה מבחוץ חוצץ וכתב השי"ס (סקט"ז) דהיינו אפי' בשוה לבשר שאינו בולט לחוף דכיון שנראה חוצץ. ולפי"ז הא דחוצץ הקוץ צ"ל כמוש"כ הבדה"ש (סק"ב) מהפתי"ז כי כאשר יתחוב אדם איזה דבר בבשר בעומק א"א שלא יהא נתחב גם קצת מהעור שסביבות הנקב לתוך הנקב והדבר התחוב מחזיק אותו חלק העור שלא יחזור למקומו ע"ש. והנה, הב"ח החמיר אפילו בקוץ המשוקע בבשר כל שנראה מבחוץ (דרך החור ולא דרך העור). אבל הסד"ט (סקכ"ה) וחכ"א (ק"ט, ח') הכריעו כהש"ך להלכה, וכן נקטו פוסקי זמנינו (ע' בששה"ל חו"ש ובדה"ש) למעשה דבמשוקע אינו חוצץ דכיון דמיעוט המקפיד אינו אלא דרבנן אזלינן בספיקא לקולא.

סעיף יב'

לכלוכי צואה מחמת זיעה - מבואר לדינא דלכלוכי צואה מחמת זיעה אינן חוצצין ועי' בב"ח שביאר דה"ט דהוי לח ונכנס בו המים. אמנם עי' בששה"ל (סק"ב) דהיה אפ"ל בעי"א דה"ט דאינו חוצץ משום דאין מקפידין ע"ז אבל הוסיף דא"כ בזמנינו מסתבר דמקפידין ע"ז דהרי הכל תלוי במנהג. ואין שנפרש יש להעיר למה לא הגיה הרמ"א "מיהו אם היא מקפדת אפי' בדבר לח חוצץ" כמוש"כ בהמשך בסעיף יד', ועיי' בש"ך (סקי"ט) שכתב דקאי על הסעיף שאח"ז ולא כתב דקאי גם על הסעיף שלפניו.

סעיף יג'

מלמולין - מבואר בטור וכ"כ הנוש"כ על השו"ע, דרק אחר ששפץ ידיו זב"ז ונפלו המלמולין על בשרו רק אז חוצצין, אבל לפני ששפץ ידיו עצם הלכלוך הנמצא על בשרה שגורם להני מלמולין אינו חוצץ. ובטעם הדבר עי' בלבושי עז שביאר דקודם שנוצרו אין בהם ממשות ואינם כלום ורק אחר שנוצרו על הבשר ע"י שפשוף מקפדת עליהם וחוצץ. ולכאורה גם כאן יש להעיר למה לא כתב הרמ"א שאם מקפדת חוצץ. ועי' בבית לחם יהודה שכתב דה"ה אלו המלמולין הבאין אחר הרחיצה ונראית כחוטין שחורין חוצצין. ולכאורה כוונתו ג"כ כנ"ל דרק חוצצין אחר שנפלו על בשרו, ואל"ה יהיה כל אשה צריך לשפץ כל גופה לפני טבילה לבדוק אם יש לה מלמולין. ולדינא המקו"ח הקיל, ועי' בששה"ל (סק"א) דהדבר נוטה להקל.

סעיף יד'

טיט - הב"ח כתב דיש להחמיר בכל סוגי הטיט כיון שאין אנו בקיאים בסוגי הטיט, והביאו הסד"ט (סק"ל) וכן נקטו פוסקי זמנינו להלכה. **אשה המקפדת על סוג טיט שאינו חוצץ** - הרמ"א כתב דאם היא מקפדת אפי' בדבר לח חוצץ, וצ"ב שהמחבר כתב דטיט לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים וא"כ מה איכפת לנו שהיא מקפדת עליו כיון שנמחה במים. ועי' בתפלה"מ שר"ל שהרמ"א לשיטתו (מסעי' ד') דס"ל כרבותיו של רש"י דגם מה דעיילי ביה מאי חוצץ כשהיא מקפדת עליו. אמנם, לשאר אחרונים שלא פ"י כן בדעת הרמ"א צ"ל דאח"כ הרמ"א חולק על המחבר ופסק כהר"ק ומרדכי שביארו החילוק בין טיט יבש ולח בעי"א, דאח"כ בשניהם לא עיילי מיא רק דביבש מקפדת ובלח אינה מקפדת, ולכן כתב דאם היא מקפדת גם בלח חוצץ (וכן פ"י הביה"ל באו"ח סי' קס"א ד"ה מקפד). ובזמנינו מסתבר שרוב נשי קפדי על איזה טיט הנמצא על הגוף.

סעיף טו'

דיו - מש"כ המחבר דדיו יבש חוצץ אין הכוונה לדיו של עט שאין בו אלא חזותא בעלמא אלא לדיו כעין של סת"ם שיש בו ממשות (עי' סי"ז). **חלב אשה** - יל"ע אם יש לחלק בין חלב רגיל לחלב אשה, ומסתימת הנוש"כ משמע דאי חילוק וא"כ יש לאשה לזהר שלא יהיה עליה חלב יבש.

סעיף טז'

דם שנסרך - כפי הנראה לעין, ההבדל בין דם לח דם שנסרך הוא רק כמה דקות.

סעיף יז'

בטעם שצבע אינו חוצץ - הרשב"א והרא"ש כתבו דצבע שצובעות הנשים פניהן וידיהן אינן מקפדות עליו אדרבא רוצות הן בקיומן ועוד דאינו אלא חזותא בעלמא. ויל"ע אם צריכים לבי' הטעמים או דכל אחד בפני"ע סגי. ועי' בט"ז (סקי"ז) שכתב להקל באשה שנשחרה גופה קצת מהשחרורית שבכותלי המקוה כיון דאינו אלא חזותא בעלמא, ומבואר דס"ל דבטעם דחזותא לחוד אפשר להקל (כן פ"י האחרונים בדעת ה"ט). אבל הסד"ט (סקל"ג) הקשה שהמחבר רק התיר צבע שעל נשים כשמלאכתן בכך אבל לא בסתם אשה הגם דאינו אלא חזותא בעלמא וא"כ מוכח דלא סגי בטעם חזותא בפני"ע ובעינן גם להא דאינה מקפדת (אבל יש דוחין דמה שהמחבר התיר רק למי שאומנתו בכך דאיירי אפי' בצבע שיש בו ממש).

אמנם, יל"ע מהו הצד דבעינן לבי' הטעמים ביחד, דלכאורה כל סברא בפני"ע מספיק שלא להיחשב הצבע כדבר החוצץ, ולא מצאתי דבר ברור בזה (ועי' בבית אדם דטעם חזותא מועיל היכא דיש צבע על רובה, וצ"ב דברשב"א מבואר דאפי' על כולה אינו חוצץ כשרוצה בכך). ולמעשה, כתב הבדח"ש (ס"ק קכ') ועיי' בציונים אות רכז') דבעת הצורך אפשר לסמוך גם על הסברא של חזותא בפני"ע וכן נקטו הרבה פוסקים (עי' חכ"א קיט' יא', לחו"ש סקי"ז, וערוה"ש סעי' מד') אבל לדעת הגר"ב אין לסמוך על הסברא של חזותא בפני"ע (במקפדת או ברובה) אא"כ כבר לנתה עם בעלה, אבל אפשר לסמוך על הסברא הראשונה ש"רוצה בכך" בפני"ע. וכנראה שה"ט דיש לחלק בין הסברות, דליכא ראייה מהמחבר שטעם הראשון אינו מועיל בפני"ע. ועיי' בסמוך.

איפור (makeup) - לכאורה אפ"ל שדין איפור כדן הצבע שצובעים הנשים פניהן שכתב המחבר דאינו חוצץ ולכן מותר לטבול עם איפור. אמנם, האיפור בזה"ל יש בו ממשות ויל"ע אם מקרי חזותא בעלמא (אבל מוכח מה"ט הנ"ל שגם שחרורית מקרי חזותא בעלמא, ועוד בבית אדם מבואר דטעם הראשון מועיל גם כשיש ממשות) ועוד בדרי"כ נשים מקפדות להוריד האיפור לפני שהולכות לישון ובפרט שאומרים שלבריאיות הפנים לא טוב שיהיה האיפור עליה תמיד כיון שסוגר את החורים הטבעיים של הפנים. אמנם, לראו הלא הוא סברא להתיר גם ברוב חלק שאין היתר של אינו מקפד לענין חציצה ברובה, וה"ט דנעשה כגופה להקל לפי טעם הראשון הנ"ל שרוצות בכך, דהלא הוא סברא להתיר גם ברוב חלק שאין היתר של אינו מקפד לענין חציצה ברובה, וה"ט דנעשה כגופה ממש וא"כ אפ"ל דמועיל סברא זו גם במקפדת לאח"ז כיון שנעשה כגופה ממש (אמנם, יש לציין שהרשב"א הדגיש בטעם הראשון שרוצות בכך וגם מתחדשות הצבע תמיד ואולי תמיד הוא לאו דוקא ואינו אלא ראייה שרוצות בכך וזהו המציאות לענין איפור בזמנינו ג"כ).

אמנם, אפי' אם יש להקל בזה מדינא אבל לכאורה לכתחילה יש להורידה לקיים מש"כ הרמ"א בסעיף א' דלכתחילה אין לטבול אפי' בדברים שאינם חוצצין, הגם דש לצדד להתיר ד"ל דהתם איירי רק בדבר שאינה מקפדת עליו והכא עדיפא שרוצה בה וכמו שהדגישו הראשונים הנ"ל, ועוד י"מ דהרמ"א איירי רק בדברים רפויים דגורין אטו אינן רפויים ולא התכוון הרמ"א בכל דבר שאינו חוצץ. ולמעשה, לדעת האגר"מ (קובץ לתורה והוראה ז') יש להורידה לקיים הדין הנ"ל של הרמ"א. אבל נ"מ בשעה"ד באשה שמאד בושה שכולם ידעו שהוא ליל טבילה (כלה בשבת שבע ברכות, שמחה משפחתית וכדומה) דאולי יש להתיר לכתחילה. אמנם, כ"ז בתנאי כפול שאין האיפור מתקלקל במקוה והיא גם צריכה לבדוק לפני הטבילה ואחרי הטבילה שהכל בסדר ולא התקלקל. וכבר היו מעשים שהתחיל האיפור להתקלקל במקוה ואז צריך להורידו.

לק שעל הצפרנים (nail polish) - כמו באיפור, יש לצדד שלק אינו חוצץ מכיון שרוצה שיהיה שם, וכן משמע מהפוסקים דמעיך הדין אינה חוצץ אבל כנ"ל לקיים דברי הרמ"א בסעיף א' צריכה להורידה לכתחילה, וי"א דגרע מאיפור דבדאי לק אינו חזותא בעלמא. והגם שהאשה מקפדת בעוד כמה שבועות כשאפשר לראות שהצפרנים התחילו לגדול או כשהלק נסדק אבל זה כבר מצב חדש והוי כלק אחרת ממה שיש עליה כשהיא טובלת. וכבר נהגו הנשים להוריד הלק אבל באשה שיש לחוש שמא לא תטבול בודאי יש על מה לסמוך להתירה לטבול (עי' בשו"ת אחיעזר ח"ג, לג').

כשנצבעים הידים ממאכלים וכיוצא ב - אם חוששין שהטעם של חזותא בעלמא אינו מספיק להתיר בפני"ע, יל"ע מה יש לאשה לעשות כשנצבעים הידים של האשה בלורד (permanent marker) או סלק וכיוצא"ב וא"א להורידו והיא מקפדת עליו. ומשמעות הפוסקים דאח"כ צריכה לחכות עד שיוורד הצבע מהידיים לרמה שאינה מקפדת עליו, אמנם לולי דמסתפינא אמינא שרוב נשים אינן מקפדות להוריד כל רושם מעט ולורד לפני שיוצאין מהבית ובפרט אם הוא במקום נסתר יש לצדד להקל כדמשמע מהסד"ט (סקל"ג). ולמעשה, עי' בששה"ל (סק"א) דלהלכה אין מחמירין בזה אלא יש להסיר את הממשות והנשאר הוא חזותא וסומכים דחזותא לאו מילתא ואינו חציצה, וכ"כ שאר הפוסקים דלכתחילה יש לנסות להורידה עד מקום שידה מגעת אבל אם אינה יורדת אפשר לטבול ככה. (ועיי' בהגהות אשל אברהם שאין לחכות עד שיוורד החזותא דאפשר שהחומר יא לידי קולא באיסורים אחרים).

סעיף יח'

צואה כנגד ושללא כנגד הבשר - בצפורן יש ג' חלקים, החלק המחובר לבשר, החלק שאינו מחובר (ממקום שמתחיל לובן הצפורן) אבל הוא כנגד הבשר, והחלק שמחוץ לבשר והוא מה שעודף על הבשר ושם הלכלוך מגולה.

עד איפה צריכה האשה לגזוז ציפורניה - בחכ"א (ק"ט, יב') מבואר דצריך לחתוך גם הצפורן שכנגד הבשר עד החיבור לבשר (ר"ל כל הלבן שבצפורן). ולכאורה מידי דמסתבר הוא דהלא נוטלים הציפורנים מפני שא"י לכוון מה נקרא נגד הבשר וא"כ מה מועיל שנוטלים אותם אלא משמע דאח"כ אין מקום להסתפק בגלל שנוטלים כל הציפורן, ועוד הבי"ה הביא טעם שני מהראשונים כדי שלא ישאר מקום לטיט ובצק שהם חוצצים אפי' כנגד הבשר ולטעם זה בודאי יש לחתוך כל הציפורן דכי שלא ישאר מקום לטיט ובצק. וע' בששה"ל (סק"ה) דלכתחילה נוטלים כל שאינו מחובר. וכתב החו"ש (סק"ה) דאם נטלם כמה ימים לפני הטבילה עד ג' ימים שפיר מבי.

והנה, יש נשים שאינן רוצות לטול הציפורנים שלהן (כלל, או לכה"פ כל כך עד מקום שמחובר בבשר), וראיתי בחו"ש שכתב דנראה דהשיעור דצריך לגזוז הציפורנים הוא עד מקום שדרך בני"א להחשיבו לגזוז (ולכאורה שיעור זה א"ש טפי לפמ"ש הרמב"ם דצריכה לחתוך צפוני ידיה ורגליה דכיון דעתידיה ליטלן חייצי השתא). וע' בלבושי עז הביא מהגר"ש זצ"ל באשה שלצורך פרנסתה (נגינה) הוצרך להישאר ציפורן א' והתיר לה כשתנקר היטב. וכן עיין בשו"ת אחיעזר (ג', לג') שצידד להקל לענין אשה שעשתה מאניקור (manicure) ואינה רוצה לטול צפורניה וסיים "כ"ז כתבתי מה שיש לצדד בזה, אולם באשר לא מצאתי היתר מפורש בדברי רבותינו האחרונים וגם ראוי לחוש דלא ליפוק חורבא מזה, וע"כ אין להורות היתר מפורש רק לצוות בבית הטבילה לבלי למחות בהנשים האלו שאינן מתרצות להסיר הצפרנים העשויות במאניקור" והביאו הבד"ש (ביאורים ד"ה ולפי) והוסיף שכמובן שצריכות הן לנקר היטב תחת צפרניהם להסיר משם כל טיגוף וחשש חציצה.

בחול המועד ובשבוע שחל בו ט"ב - מותר לגזוז הצפרנים בחול המועד לצורך טבילה כמוש"כ המחבר ורמ"א (תקל"ב, א') וכ"כ המ"ב לענין שבוע שחל בו ט"ב (תקנא, סק"כ). ומתי שהיא נוטלת ציפורניה היא צריכה להזהר בהן וכמוש"כ הבי"ח בשם הרוקח דאם תדרוס עליהן בעלה תלקה בשחין ח"ו.

איזה ציפורנים נוטלים - כתבו הפוסקים דהמנהג לטול גם הצפרנים של רגלים וכן כתבו דאפשר לטול שניהם ביום אחד.

סעיף יט'

נפח על מקום הצפורן - מבואר במחבר דאם נפוחה אצבעה כ"כ עד שאין הטיט שתחת הצפורן נראה אינו חוצץ, וה"ט כנראה משום דמקרי בלוע דהגם שאינו מובלע בתוך הבשר אבל כיון שהבשר מונע האפשרות להגיע אליו מקרי בלוע (וע' בערוה"ש סעי' נ').

סעיף כ'

חציצה בצפורניים - לדעת המחבר אפי' הציפורנים ארוכות ועומדות ליקצץ אינן חוצצין וכנראה דה"ט דכל המחבר לגופה א"א שיחוך, אבל הרמ"א החמיר שחייבת ליטלן ובלא נטלן צריכה טבילה אחרת. ונחלקו ה"ט"ז ושי"ח בטעם הדבר, דל"ט"ז מקורו מהשערי דורא שכתב דחיישין שמא לא נקה אותן יפה ולכן אם כבר נתנה עם בעלה א"צ טבילה אחרת וכן דעת המחבר"ם מלובלין ואפי' עבר הלילה ולא שמשה. אבל לדעת השי"ח י"ל שהרמ"א חשש לראב"ן דס"ל כל העומד ליקצץ כקצוץ הציפורן עצמה חוצצת (ויש לציין שבראב"ן מבואר שהציפורן עומד ליקצץ בעתיד ולא כדמשמע מהרמ"א שבגלל שנהגו ליטלן לפני הטבילה לכן מקרי עומד ליקצץ), ולכן לדידה לא סגי במה שידעת שהצפורנים היו נקיות ובכל אופן צריכה לחזור ולטבול. וי"ל ע"ל למה החמיר השי"ח לחשוש לשיטה יחידה בראשונים ואפי' בעבר הלילה במקום שאפשר לטבול שנית (ובכלל צ"ב מש"כ דיש לחזור ולטבול אם אפשר, דמשמע דאינו מעיקר הדין וא"כ למה החמיר גם בלנתה עם בעלה). ובדיעבד בטבילה ולא נטלה ציפורניה הפוסקים נקטו כהמהר"ם לובלין (אא"כ מצאה בצפורן דבר החוצץ).

אשה שחל טבילתה בשבת ולא נטלה צפורניה - לדעת ה"ט"ז אם לא נטלה צפרניה לפני שבת אין לקוצצן ע"י עכו"ם משום איסור מסייע אלא תנקרן היטב וסגי בהכי, אבל להשי"ח שרי לבקש מגוי לקצוץ הצפרנים בידו או בשיניו ולא בכלי. ולהלכה, ע' בששה"ל (ד"ה בסיכום) דיש מקילין כ"ט"ז אבל למעשה ודאי ראוי להחמיר כשי"ח ואם אין עכו"ם תדחה הטבילה למוצ"ש. אמנם, למעשה המ"ב (או"ח שם, סק"ג) הקיל כשאין עכו"ם מצוי דסגי לנקר תחת הצפורן כדעת ה"ט"ז (וכ"פ הבד"ש ס"ק קנ"ב, לבושי עז, וחוו"ש סק"כ"ט), ולדעת הגר"ם כשיש גוי א"צ לבקש מתחילה שתטלן בידיה או בשיניה כשינכר שמסתמא לא תשמע לה. וכן לענין ציפורני רגליה הקיל המ"ב (שעה"צ סק"ג) לכתחילה ע"י ניקור ע"פ החמודי דניאל (הגם שהיה אפ"ל בזמנינו מקפידין ע"ז ובפרט אם אפשר לראות הציפורנים וכן מצאתי בשם הגר"ש לענין נשים הלוכדות גרבים שקופות, אבל בששה"ל (שי"ח סק"כ"ה) נקט דאפי' הולכת עם גרבים שקופות מותר בדיעבד, ומכאן מבואר דס"ל למ"ב כה"ט"ז מעיקר הדין דהלא להראב"ן אין נ"מ בין ציפורני ידיה ורגליה.

ויש להעיר במש"כ השי"ח ליטלן ע"י עכו"ם ביד או בשיניים דלכאורה כה"ג אין הצפורן חלק ובודאי מקפדת עליה ועומדת ליקצץ, ולדידה אפי' במיעוט ציפורן חוצץ, וצ"ב (וי"ל דתלוי בטעמים שצריך לטול ציפורניה דלטעם הרמ"א א"ש, משא"כ לראב"ן ודוק).

כבר קבלה שבת אבל עדיין לפני שקיעה - הגר"ם הביא בשם הגר"ש זצ"ל דאם בעלה ואמה נמצאים ושניהם לא קבלו שבת עדיף לבקש מבעלה ולסמוך על סברת הנובי" (דכיון שהוא מחזיר עליה לטהרה אין לחשוש שיכשל) מלבקש מהאמא שלה (וחידוש הוא דהוא הרבה זמן לפני הטבילה. אמנם, כאן יש להקל כיון שאינו אלא נגיעה ע"י דבר אחר), ובמק"א (דור המלקטים) ראיתי שהביאו מהגר"ש שנתעשה התרת נדרים על קבלתה ותיטלם היא בעצמה ולא תבקש משכנה.

נשאר ציפורן א' - מסביר היה אפ"ל דכששכחה לטול רק ציפורן א' יותר חמור משכחה לטול כולן כיון דבודאי ציפורן זו עומדת ליקצץ, אבל מלשון הרמ"א "אפי' אם ציפורן א' נשאר" משמע דהוא יותר קל ואפ"ה מעכב (וגם זה י"ל דאח"כ לטעם הרמ"א א"ש לשון אפי' משא"כ לטעם הראב"ן ודוק).

לא חתכה ציפורניה לגמרי - אם לא חתכה הציפורנים אלא עד כנגד הבשר עד כנגד הבשר לדעת הששה"ל (שם) יש להקל בדיעבד (ויש מחמירין גם בזה) אבל כה"ג שנשארה אפי' צפורן א' שלא חתכה אפי' עד כנגד הבשר אז יש לחזור ולטבול כל כמה שלא נתנה עם בעלה. והנה, יש לציין דלפמ"ש הראב"ן, גם לכתחילה א"צ לחתוך כל הציפורן וכמבואר בדבריו שכתב דאחר שתטלן יש לנקר בין הציפורן לבשר, משא"כ להרמ"א יש להוריד כל מה שאפשר וכנ"ל.

סעיף כא'

ציפורן המדולדלת - בב"י משמע דמסיק כפי השני שהביא (והמגיד אמר לו שזהו העיקר פ"י) שהחציצה מתייחסת לדבר החוצץ הנמצא על הציפורן המדולדלת, אבל בשו"ע משמע שהציפורן עצמה חוצצת וכן פירשו הנוש"כ, לה"ט"ז (סק"ב) הציפורן חוצצת משום דכיון דנחתך רק מקצתה אין המים נכנסים דרך הסדק למקום שנחתך, אבל להשי"ח (סק"כ"ז) הטעם הוא משום דכל העומד ליקצץ כקצוץ דמי ולכן אין המים נוגעים במקום שהצפורן מחובר, ולכן השיג על המחבר וס"ל דאפי' בפירשה רובה יש לחזור ולטבול (וצ"ב טובא דהלא ה"ש הביא שכ"כ בתוספתא שפירשה רובה אינה חוצצת, (וע' בששה"ל ש"ח סק"כ"ז). ולהלכה נחלקו הפוסקים אם להקל כה"ט"ז (ע' בחכ"א ק"ט, ט"ז) שנקט כוותיה) או להחמיר כהשי"ח (ובדיעבד כשכבר נתנה עם בעלה לחו"ש סק"כ"ב הקיל אפי' בפרשה מיעוטה, וכ"כ הבד"ש ס"ק קנ"ו, ולבושי עז). ולכאורה מהמ"ב שפסק כה"ט"ז לעיל מוכח דלכה"פ בשעה"ד סומכים על ה"ט"ז וא"כ בליל שבת אם יש חלק מהצפורן שנקצץ לכאורה אפשר להפריד החלקים כדי שיכנס מים, וכן נוהגים באיזה מקוואות.

שער העומד ליקצץ - החת"ס (סי' קצ"ה) נקט דשערות העומדות ליקצץ כקצוצות דמיין וחוצצות ורק באופן שיש סיבה מיוחדת למה אינה רוצה להורידן עכשו אינן חוצצות, אבל האגר"ם (ח"ב, פ') השיג דאפי' אם אמרי' כן לענין ציפורנים אבל לא אמרי' כן לענין שערות הראש וכ"כ הבי"ח כיון דלאו כולן מורידות אותן. אבל י"ל ע"ל במקומות שכולן מורידות אותן אם השערות מעכב, וזה נוגע גם לשערות הראש וגם לשערות בשאר מקומות בגוף. ולמעשה ע' בבד"ש (ס"ק קמ"ח וביאורים ד"ה דכבר) דאפי' אם נחמיר לכתחילה לחשוש דמקרי עומד ליקצץ אבל בדיעבד אינו חוצץ (וע' בסמוך).

סעיף כב'

יבלות (warts) - הרמ"א כתב שיבלת אינו חוצץ וביאר בששה"ל (סק"ד) דה"ט משום שהוא מחובר בטבע ואפי' עשוי להורידו פעם אינו נחשב עומד לקצץ וכן לענין עור הקשה שברגלים אינו חוצץ דהוא חלק מהגוף אבל הוסיף שאם רגילה להוריד העור כל פעם יש מקום להסתפק כמו לענין שער (ע' לעיל), ולכן כדאי שלא תהיה רגילה להורידה כל פעם דאז אם תשכח פ"א לא תעכב הטבילה (וי"ל ע"ל מה יועיל מה שאינה מגלחת שערות גופה כל פעם הלא למעשה היא מקפדת להורידן ומה שאינה מורידה פ"א כדי שבפעם אחר לא תחוך אינו משנה דעתה, וי"ל). אבל באגר"ם (הנ"ל) מבואר לענין שערות ראשה דאינן

חוצצות כשלא גלחו, וכ"כ הברכ"י לענין שער של או"מ הגם שמאד מקיפדין להורידו כל פעם. ולאגר"מ (קובץ לתורה והוראה ז') כל דבר המחובר לגוף אינו חוצץ כגון קורנס וקאלס (corns, calluses) אע"פ שמקלפין אותן מפעם לפעם ע"י אומן ועומדת ליקצץ אינם חוצצין וגם א"צ ריכוך.

אנבועות (blisters) - ע' בששה"ל (סעי' ט' סק"א) דכיון שסגור ומחובר לגוף מכל הצדדים אינו חציצה וא"כ פתוח ויש בו מוגלה והנשים טועות ועושות בו חור וע"י נעשה שאלה דכל זמן שסגור אין בו חציצה. ואם עשו בו חור יש להוריד מה שיכולה מהעור המיותר והשאר אינו חוצץ. ובשבת שא"א להוריד העור לכאורה לפי האגר"מ הנ"ל כל שהוא מחובר לגוף אינו חוצץ.

קליפות עור - מצוי שיש קליפות עור שרגילים להימצא מסביב לציפורנים, וכתב החכ"א (ק"ט, טז') דאינם חוצצין שהמים יכול לבא שם (ועדיף מצפורן ע"ש) וע' בששה"ל (סק"ד) דיש חולקין והרבה רגילים להסיר העור הקשה ולכן יש להוריד מה שאפשר וכ"כ הפוסקים לענין עור שנקלף מחמת כויה או שיזוף דיש להוריד מה שאפשר והשאר אינו חוצץ (וכשח"ו יש כויה גדולה על רוב גופה תש"ח).

קשקשים (dandruff) - ע' בששה"ל (סק"ד) שהמציאות היא שככל שמנסים להוריד הם מתרבים ולכן יש להוריד רק מה שאפשר ולשטוף הראש היטב והשאר אינו חציצה (וכ"כ שאר הפוסקים). ומי שמקפיד להורידם, לכתחילה תסיר הכל ובדיעבד מסתבר דאינו חוצץ כיון שבד"כ אינם דבוקים אבל כשיש שכבה של קשקשים תש"ח.

סעיף כג'

טבלה עם טבעת - אשה שטבלה עם הטבעת שעל אצבעה, אם אינה רפואה ודרכה ללוש בעצמה הוי מיעוט המקפיד וחוצץ, אבל בטבעת רפואה נחלקו האחרונים וכדמבואר בפ"י (סק"י) ומשמע דמסקנתו דבדיעבד עלתה לה הטבילה. ובטבעת שא"י להורידה מאצבעה, ע' בששה"ל שיש לחתוך הטבעת, ואם קשה לחתוך תסובב הטבעת סביב האצבע כשהיא בתוך המים שתהיה רפואה והמים יוכלו להכנס ומהני בשעת הדחק, ואם א"א לסובבה יש להחמיר ובשעה"ד גדול צריך ש"ח אם יכולה להקל ולהחשיב הטבעת כבטל לגוף ככה"ג (לכאורה משום דרוב נשים בכה"ג אינן מקפידות). וכ"ז באשה שדרכה ללוש בעצמה, אבל באשה שאין דרכה ללוש בעצמה, ע' בהגהות חת"ס (מהדו"ב) שכתב דתנסה ע"י צורך להורידה וא"ל"ה אם היא אשה חשובה שאינה רגילה ללוש בעצמה היה נראה להתיר לטבול כך לכתחילה בשעה"ד. והא דאין להתיר לאשה זו לכתחילה לטבול עם טבעתה צ"ל דכיון שלא חילק השו"ע בזה משמע דאמר' לא פלוג ובכל אשה אסור לטבול עם טבעת וכמוש"כ הפ"ת (סק"ד).

גבס (cast) - כמה מפוסקי זמנינו הביאו בשם החזו"א דגבס חוצץ, ולדעת הגר"י"ב (קונטרס זרע שמואל) המנהג להסירה קודם הטבילה ואח"כ לשים חדש (ושמעת' שיש מקוה ברחביה שמטפלין בכל מיני בעיות כאלו). אבל צ"ב מ"ט לא אמר' דהוי מיעוט שאינו מקפיד, דכל אשה במצב שלה עם שבר היתה רוצה שיהיה לה גבס כדי שתתקן השבר, ומ"ש מגלד שעל המכה (סעי' ט') דאם מצטערת בכך אינה חוצץ וכן מבואר לענין קליעות שערות שעי"ה השד (סעי' ו') דאמר' דהוי מיעוט שאינו מקפיד. וע' בבדה"ש (סעי' ט') ביאורים ד"ה יבש) שהביא ב' מהלכים מהאחרונים בביאור ד"ז, דבס"ט מבואר דיש לחלק בין דבר שהוא חלק מגופה דאם אין כוונתה להסירה עד זמן מסוים מקרי אינה מקפיד משא"כ דבר שחוץ לגופה כרטיה ואגד וגבס כיון שבמציאות אי לאו הרפואה לא היתה רוצה בהן לכן אינן בטילות לגוף.

וע"ש דבשו"ע הרב (או"ח קס"א) משמע בע"א דבגלד כל זמן שכואב לה להורידה אינו רוצה להסירה ורק כשישתנה למצב אחר רק אז תרצה להורידה (ובקליעות שערות אינה מתכננת להתירן כלל) ונמצא דכמות שהוא אף פעם לא אינו רוצה להורידה ולכן נחשב כבטל לגופה. משא"כ לענין גבס וכיוצא"ב לא יהיה שום שינוי ברטיה ובגבס עצמה, אלא ישתנה גופה כשנרפאת ואז תרצה להורידה, ונמצא שהיא מקפדת על הרטיה ובגבס כמות שהן ולכן הם חוצצים. ויש לדמות ד"ז ללק שעל הצפירנים דהגם שלאחר שנשדק מקפדת עליו אבל בלק כמות שהוא עכשו אין לה שום ענין להורידה אף פעם.

תפירות (stitches) - לדעת רוב פוסקים תפירות שאינם נמסים חוצצים, והגם שהאשה רוצה בתפירות עכשו אבל הוי כרטיה ובגס הנ"ל שחוצצים. אבל בתפירות הנמסים ונופלים בלי שיצטרך רופא להוציאם דעת רוב פוסקי זמנינו להקל (ע' בששה"ל סעי' י' סק"ג שחילק בינם לבין רטיה), וכ"כ הגר"י"ב להקל בשעה"ד (שם). וכנראה דה"ט משום דכיון שאינה צריכה להורידם לכן הם כבטלים לגוף, אבל אכתי צ"ב דיש חלקים שאינם נמסים אלא נופלים החתיכות ויל"ע למה אין חלקים אלו חוצצים, ובאמת דעת החו"ש (סק"ב) להחמיר ע"ש.

אשה שאסור לה שיכנס מים לעיניים - הפ"ת (סקט"ו) הביא משו"ת שיתב ציון דיש עצה שאשה אחרת תדיח ידה ואח"כ תכסה את העיניים של האשה השניה, וצ"ב דהלא בזה היא מכסה גם חלק מהגוף הגלוי באופן שלא יכול מים לבא שם, ואולי הכוונה שתיגע בגוף שלה בידים רטובות, וצ"ב.

סעיף כד'

ניקוי שיניים - ע' בספר מראה כהן שכתב דמעיקר הדין אין חיוב לנקות בחוט דנטלי דאפשר גם בקיסם (ולא עוד אלא כמה מחברי זמנינו העירו דמצוי שהחוט נקרע ונתקע בתוך השיניים ומקפדת ע"י ומעכב הטבילה), והוסיף דהרגילה לחוץ בחוט לפעמים אז מן הדין צריכה להשתמש עם חוט דנטלי קודם טבילה, וכנראה משום דאז מקרי דבר המקפיד עליו, ומשמע דבלא"ה אין הנשים מקפידות. ואם היא מרגישה משהו בין השיניים לכאורה מחויבת להורידה על חוט דנטלי וכדומה.

סתימות בשיניים - לדעת החכ"א (ק"ט, יח') אפי' סתימה קבועה חוצצת כיון שאינו לנזי ורוצנה להסירה רק שאינה יכולה, אבל ע' בערוה"ש (סעי' פט') שהשיג עליו, וכ"ז לענין הסתימות שהיו בשנים שעברו, אבל לענין הסתימות שבזמנינו דעת הפוסקים להתיר לכתחילה לטבול בהן (ובפרט אלו שהן בצבע השן שהם גם נראים יפה) וכתב האגר"מ (ח"א, צז') דגם החכ"א עצמו יודה להתיר הסתימות של זמנינו.

ולענין סתימה זמנית נחלקו הפוסקים, וע' במרא"כ שהביא מהחזו"א להחמיר, וכ"כ בחו"ש (ד"ה סתימה זמנית) אבל האגר"מ (ח"א, צז') התירו מבי' טעמים חדא שאינה רוצה להסירה עד זמן מסוים, ועוד גם לאח"ז לא יסאר הנקב מגולה רק יחלפנו. ואפי' לשיטת המחמירין, דעת רוב פוסקים להתיר אם יסאר הסתימה לשלשים יום דבשיעור זה כבר נחשב בטל לגוף. ושיעור שלשים יום מקורו בחלקת יואב (יו"ד סי' ל') שמדמה חציצות בבית התסרים לדיני קושר בשבת (ובזה יש כמה דעות איזה מהם מקרי קשר של קיימא).

אמנם נחלקו אם מונין השלשים יום מהטבילה או בשה"כ (למשל 15 ימים לפני הטבילה 15 אחרי הטבילה), ודעת הגר"י"ב (שם) דכל שישאר הסתימה לשלשים יום בשה"כ סגי בהכי, והביא מהגר"ש"א צ"ל דאפשר לעשות הערמה ולהגיד לאשתו שביטלו התור שלה אצל הרופא שיניים ואין אפשרות להחליף הסתימה עד אחרי שלשים יום, וממילא בשעת טבילה תבטל הסתימה לגופה, ואחר הטבילה יוכל להגיד לה שהתור במקומו עומד (אבל כ"ז מועיל רק אם באמת היא מאמינה לו. ובפשטות זה יועיל רק פעם א').

עוד נידונים הנוגעים לשיניים - לענין מישרי שיניים (braces) דעת האגר"מ (ח"א, צו') דחוצצין אמנם לדעת הרבה פוסקים (וכן דעת הגר"י"ב) דמעיקר הדין אינו חוצץ כיון שמחובר לגוף לזמן ארוך אבל למעשה מאד קשה לנקותם כראוי. ובד"כ כל שהוא קבוע בתוך הפה כמו כתר על השן וכדומה אינו חוצץ, אבל פלטה (retainer) שאינו קבוע חוצצת (חו"ש סק"ד), וכן רופפת או שן שצריך לעקור אפי' אם יש תור לרופא אינו חוצץ, ולמעשה תש"ח.

אכילת בשר ביום טבילה - כתבו הפוסקים שהמנהג שלא לאכול בשר הוא לכל היום (אבל לא בלילה לפני"כ) בין בבשר בהמה בין בבשר עוף (אבל דגים מותר, ויש שהחמירו ביש בה עצמות קטנים) ויש מתירין בבשר טחון אבל י"א דלא מצניז חילוק בזה וכן דעת השבה"ל (סק"ה) וחוי"ש (סק"ג) להחמיר אבל במרק יש להקל. וע"ש בששה"ל שאשה חלשה הנצרכת לאכול בשר מותרת לאכול.

אכילת בשר בשבת ויו"ט - כתב הט"ז (סקכ"ה) שבשבת ויו"ט המנהג שאוכלים בשר רק שתזוהר לנקר שיניה היטב אח"כ. ובפשטות כוונת הט"ז להתיר כשטבילתה במוצ"ש, ויל"ע אם מותר לאכול בליל שבת ולטבול אח"כ בליל שבת, וע' בסד"ט (סקמ"ט) שאסר, ובששה"ל (סק"ו) הביא שכ"כ הפתחא זוטא (סקמ"ב) דאף במקומות שנהגו להתפלל בער"ש מבעו"י ואכלו סעודת שבת קודם הלילה אסור אלא תאכל אח"כ, אבל הוסיף בששה"ל דנראה דבשעה"ד כגון שימנעו מסעודה זמן רב (זה מצוי במדינות באירופה ששבת נכנסת מאד מאוחר) או מפני הבושה כגון שיש ילדים ויבחינו בזה כשאינה

אוכלת עמהם יכולה לאכול מלבד בשר ואח"כ תנקה היטב (דרק הוזכר ברא"ש כמנהג יפה). ולכאורה זה עצה טובה לאשה שיש לה שמחה משפחתית בליל שבי"ק והוא ליל טבילה והיא מאד בושה להגיע בלי איפור, דאפשר להתאפר ולאכול ואח"כ להוריד האיפור ולטבול אבל אין להקל בלי ש"ח.

ובששה"ל (ט"ז סקכ"ה) הקיל גם בחוה"מ ופורים וכן בכל סעודת מצוה שע"פ הלכה נקראת סעודת מצוה כשיש לה שייכות לשמחה. ולדעת הגרי"ב אין להתיר אלא בשר אבל לא שאר המאכלים הנדבקים (עי' בסמוך).

שאר מאכלים הנדבקים - כתבו פוסקי זמנינו דגם אין לאכול שאר דברים הנדבקים בשיניים (תפוזים מנגו פופקורן תירס סלרי וכל כיוצא"ב) אבל החו"ש (סקל"ד) הקיל דאם באנו לחוש גם בשאר מאכלים איכא למיחש בהרבה מאכלים (ויש להוסיף דכיון שאינו אלא מנהג אין להוסיף עליה) והגם שבדאי הוא עצה טובה להחמיר בשאר דברים הנדבקים אבל לא מצינו שחז"ל גזרו בהן.

אכילה ושתיה אחר החפיפה - הא דאין לאכול אחר חפיפה היינו כל סוגי מאכל ולא רק בשר אבל כל סוגי שתיה מותר. ואם אכלה אחר החפיפה וטבלה בלי לעיין בשיניה, דעת הבדה"ש (קצט', סקצ"ו) וששה"ל (כו', סק"ג) להקל בלא מצאה כלום אח"כ, אבל לדעת הגרי"ב (שם) תחזור ותטבול ובלנתה עם בעלה תשי"ח. וע"ש עוד דבמצאה דבר בביה"ס שודאי לא הגיע אחר הטבילה (למשל במצאה פופקורן בין השיניים ויודעת שלא אכלה פופקורן אחר הטבילה) אין לקולא של בית הסתרים ותחזור ותטבול.

עיסוק בבצק ביום טבילה - כתב הסד"ט (סקמ"ט) דמותר ללוש לכבוד שבת ורק תזהר לרחוץ הידים אח"כ, והוסיף בששה"ל (סק"ז) דאפי' אם יספיק החלות לכמה שבתות מותר וכן מותר ללוש ביום ה' כשהוא לכבוד שבת, וכן בצק לעוגות גם מותר לכבוד שבת. ולכאורה תמיד (גם כשאנו לכבוד שבת) אפשר ללוש עם כפפות גומי (וכמדומני שכן ראיתי מובא להלכה) דיש לצדד דאינו אלא מנהג ולא אמרי' בזה לא פלוג.

עיסוק בשערה - כתבו הפוסקים דגם יש למנוע מלעסוק בשאר דברים הנדבקים כגון דבק ופלסטינה, וכן העירו דאין להסיר השערות ע"י שערה ביום טבילה כיון שמצוי שנשארים על גופה חלקים מהשערה, וכן עדיף לא לגלח שערות גופה ביום טבילה כיון שהם קטנים מצוי שנדבקים לגוף, אמנם בשעה"ד מותר לגלח ביום טבילה ורק תדקדק היטב שאכן לא נשאר שערות דבוקות.

סעיף כה'

ראוי לביאת מים - ע' בסי' קצט' סעי' ט' מה שנתבאר דנחלקו הראשונים אם ביה"ס בעי ביאת מים מה"ת. והנה הקשה הזכרון יוסף דאין אפי"ל דכשאנו ראוי לביאת מים חוצץ מדאורייתא הלא מה"ת רק רובו המקפיד חוצץ וכל הבית הסתרים יחד אין אלא מיעוט הגוף, ולכן רצה לחדש דהוי כאילו המקום הזה חוץ למקוה. אמנם ע' בסד"ט (סקכ"ג) שהשיג עליו וכתב דהגם שהוא מיעוט יכול להצטרף עם שאר הגוף לשיעור החוצץ מה"ת. **בלוע** - בפשטות מקום בלוע הוא כל מקום שאינו גלוי אפי' לפעמים, אמנם במבואר בפ"ת (סקט"ז) דאוי"מ באשה מקרי בית הסתרים ולא בלוע, לכה"פ עם מקום שהשמש דש, ובשלחן שלמה (עמ' קטז') וחוי"ש (סקי"ב) ביארו דכיון שמגיעים לגם ע"י תשמיש בדיקות ורחיצה לכן אינו נידון כבלוע. וד"ז נוגע למעשה לענין הנוברין (Nuva-ring) שהוא עיגול של גומי שמניחים באוי"מ למניעת הריון (ואינו עמוק, והאשה עצמה מניחה שם) דכנ"ל אינו מקום בלוע ויש להוציאו לפני הטבילה וכן כתבו הפוסקים לכתחילה דיש להוציאו לבדיקת הפס"ט ראשון ושביעי וטבילה, ובדיעבד בטבלה בלי להוציאה תשי"ח.

סעיף כו'

לא בדקה ביה"ס ומצאה דבר חוצץ אחר שנתעסקה - הש"ך הביא הרוקח שהחמיר להצטרף טבילה אחרת באשה שלא בדקה בבית הסתרים ואחר הטבילה מצאה שם דבר החוצץ לאחר שנתעסקה באותו מין, וכן נראה שצידד רעק"א להחמיר, אמנם למעשה דעת הגרי"ב (שם) שהמנהג להקל ודלא כהרוקח. וע' בששה"ל (סק"ג) שהמהרם מרוטנברג הקיל ולכן דהרוצה להחמיר אין לו להחמיר אלא בלא לנתה עם בעלה.

סעיף כז'

הדיחה ידה במים ואח"כ קפצה - ע' משנ"א שכתב דבפשטות מועיל אבל תמה דא"כ אמאי קתני תקנה זו רק בסיפא באחזה חברתה ולא ברישא דמתני' בקפצה ידה. וע' בבדה"ש בביאורים (ד"ה לא עלתה) שרצה לסמוך עליו לענין בדיעבד (ועי' בזה בנקוה"כ לקמן על הט"ז סקל"ח).

סעיף כח'

כשאוחז בה חברתה בשעת הטבילה - נחלקו הראשונים בביאור מתני' במקואות (ח', ה') האוחז באדם ובכלים ומטבילים טמאים, ואם הדיח ידיו במים טהורים, ר"ש אומר ירפה כדי שיבאו בהם המים. דלדעת הרמב"ם ורמב"ן הת"ק מחמיר דלא מהני אחיזה ברפיון וצריך דוקא להדיח ידיו (ולט"ז) אז מותר אפי' מחזיק בכח, וע' ברעק"א, ולרשב"א הת"ק מקיל דסגי בהדחה (כשאנו מחזיק בכח) וכ"ש דמועיל לרפות ידיו ור"ש מחמיר דבעינן דוקא לרפות ידיו. ולדינא, המחבר נקט כהרשב"א דמועיל או הדחה או רפיון, אבל ע' בש"ך (סקל"ה) שהביא מהב"ח שפסק כהרמב"ם ורמב"ן דלא מהני רפיון, וכן החמיר הש"ך (סקל"ו) דלכתחילה גם אין להקל בהדחת ידים, וע' בבדה"ש (ס"ק ריד') שנקט כוותיה דלכתחילה יש להחמיר בשתייהם.

יש לציין למשי"כ הש"ך כאן דבכו"כ דברים מחמירין לענין נדה שלא מן הדין ואפילו דיעבד, שהוא יסוד גדול שמסביר כמה דינים בהלכות נדה. **הדחת היד במים** - לט"ז (סקכ"ה) אפשר להדיח היד גם במים תלושים דכיון שיש עלה משקה טופח מיד כשמכניס היד למקוה יש השקה והוכשר המים שבידה, אמנם דעת הרמ"א (קכ', א') דצריך להדיח הידים דוקא במי מקוה וכן נקטו הש"ך (סקל"ז) ובאר הגולה להלכה, ויל"ע איך יתרוצו הערת הט"ז דמיד שיכניס היד למקוה יש השקה. וע' בבדה"ש (ציונים תמט') שהביא מהחזו"א (מקואות תנינא ט', ו') דנחלקו אם סגי בטופח ע"מ להטפח כחיבור או דבעינן חיבור כקליפת השום, ולכן י"ל דדעת המרדכי שהביא הרמ"א דבעינן דוקא מי מקוה ה"ט משום בפחות מחיבור כקליפת השום לא הוי חיבור. וע"ש בבדה"ש (ס"ק רטו') שהחמיר לכתחילה כהרמ"א, ובאינה יכולה לחזור ולטבול יש להקל כהט"ז.

אשה שצריכה עזרה כדי לטבול - ע' בסד"ט (סקנ"ז) שכתב דאין לא בקיאין מהו דיבוק בינוני, גם מסתמא כיון שאינה יכולה לעמוד על רגליה צריכים שתאחוז בה דיבוק חזק ואף שהדיחה ידה במי מקוה לא מהני אם עקרה ידה מן המקוה דאז שם תלושים על המים שבידה, ע"כ יש לעשות כמוש"כ הלבוש (סי' קכ') גבי טבילת כלים שבתוך המים יתננה מיד ליד, ה"נ כאן מתחלה תאחוז בידה א' למעלה מן המים ואח"כ תושיט ידה השני למטה מן המים ותאחוז אותה למטה מן המים, ותפריד ממנה ידה שלמעלה מן המים ואז אף אם תאחוז למטה מן המים בכח ש"ד כיון שהמים מקדימים.

סעיף כט'

האומר לחבירו כבש ידך עלי במקוה - המחבר נקט דהא דאין לומר לחבירו כבש ידך עלי, הוא רק במקוה שיש בה מ' סאה מצומצמים מחשש שמא יוצאינה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר. וצב"ק המציאות דמיד שמגביה ידו מעל גבי ראש חבירו כבר טבל חבירו, וצ"ל שידו ממש צמוד לגובה המים וכשגמר להפריד ידו מראשו של חבירו כבר יצא ידו מהמקוה עם קצת מים (והבדה"ש ס"ק רכא' צייר דין זה באשה המרים ידה מעל ראשה חברתה קודם שנכנסו כל שערותיה לתוך המים). אבל צ"ב למה אמרו שד"ז רק "מגונה" דלכאורה יש כאן ספק טבילה, וצ"ל דמדינא אין לחוש לזה דחששא רחוקה הוא וכמו שהעירו דאינו פשוט לברר את המציאות ואינו אלא מגונה לעשות דבר שיש בה חשש פסול (וכ"מ בפרד"ר). ולמעשה אין לנו מקוה מצומצמת כלל ולכן א"צ לחוש לזה (למשל באשה שצריכה חברתה לדחוף אותה לתוך המים).

אמנם, הש"ך (סקל"ט) הביא מהריב"ש שפירש בדעת הרמב"ם דאין החשש במקוה מצומצמת לחוש, שהאומר כבש ידך עלי הוי כליצנות ושחוק וכטובל שלא בכונה. וא"ש לפי"ז לשון מגונה. אמנם להלכה, ע' בביאור הגרי"א דבמים מרובים הרי"ז משובח, וכן נקט הבדה"ש למעשה (ס"ק רכג'), וכן ע' בששה"ל (סק"א) שהביא מה שהעירו האחרונים שהריב"ש עצמו רק פ"י דאירי ביותר משיעור מצומצם גבי ב' הדינים האחרים לענין הקופץ למקוה הרי"ז מגונה והטובל פעמיים במקוה הרי"ז מגונה (אבל בכבוש ידך עלי י"ל דאה"י הרי"ז משובח) וה"ט שהקופץ מגונה משום דנראה כטובל סתם ובלא כוונה וכן הטובל פעמיים יאמרו דודאי אינו לשום טבילה אלא להקר (והרמ"א הביא בסוף הסימן שיטה הסוברת דלכתחילה בעינן כוונה בטבילה, ע' בסד"ט סקנ"ט ומחה"ש סקל"ט). וכנראה דלא חיישינן לזה דמנהג רוב נשים לטבול לכה"פ פעמיים ורוב רובן טובלות לכה"פ ג' פעמים, ואולי י"ל דכיון שנהגו כן תו לא מחזי כמיקר.

סעיף ל'

הגבלת הרגלים בשעת טבילה - הרבה נשים נוהגות לקפוץ קצת במקוה כדי שיוגבו רגליהן, אבל להלכה מפורש במחבר שאינה צריכה (וכ"מ בששה"ל סק"א דכן ההלכה ודלא כמקפידים בזה). אבל יש מקומות שצריכה להגביה רגליה דע' בש"ך (סק"מ) שחילק בין טיט היון שאין לטבול שם כלל, לשאר טיט דיש להגביה רגליה, אבל הקשו הסד"ט (סק"ס) ועצי לבונה דבשאר טיט כיון שאינו חוצץ בלח א"כ א"צ להגביה רגליה, ונשאר בצי"ע. ואולי י"ל דה"ט דבלח אינו חוצץ משום דנמחה במים (כדמבואר בסעיף יד'), וא"כ כשהיא דורסת על הטיט י"ל שאינו נמחה וצריכה להגביה רגליה (וע"ע בערוה"ש סעי' סו' בזה).

מים מקדימים - לכאורה סברת מים מקדימים לרגליה צ"ב, דמה בכך שקדמו המים דהלא עכשו כשהיא דורסת על הרצפה תו ליכא מים מתחת לרגליה. ומהר"א"ש משמע דתמיד נשאר תחת רגליה לכה"פ לחלוחית מים בכמות של טופח ע"מ להטפית והוי חיבור לשאר המים במקוה, אמנם ברשב"א נראה דגם בלי חיבור למקוה מועיל מים מקדימין דכתב "לפי שהמים מקדימים, ולא עוד אלא שיש שם טופח ע"מ להטפית. ומבואר דעצם סברת מים מקדימים מועיל גם בלי חיבור לשאר מי המקוה (וכן דייק ה"ט"ז בסק"ל). ואפ"ל דבא לתרץ דגם אם ליכא מים טופח ע"מ להטפית מתחת רגליה ולכן אינו יכול להתחבר מים אלו עם שאר מי המקוה הגם שנוגעים זב"ז (כמו שפחות מכשופרת הנוד שאינו חיבור למקוה ומעיין הגם שהמים שבב' מקומות נוגעים זב"ז) אבל לכה"פ משהו מים יש מתחת לרגליה, ונמצא שכל רגליה מסובבת במי מקוה ושפיר עלתה לה טבילתה. אבל במים תלושים כיון דליכא חיבור לא עלתה טבילתה דמתחת כפות רגליה ליכא מי מקוה.

אמנם יל"ע במש"כ ה"ט"ז (סק"ל) דלא מהני מים מקדימים לענין רגלי האשה כיון שעומדת עליהן בכח ולכן בעינן דוקא מי מקוה ולא מים תלושים, וצ"ב דאפי' נתלחלו רגליה במים תלושים אבל מיד כשנכנסת למקוה יש השקה וחיבור כמוש"כ ה"ט"ז עצמו לעיל, ולכאורה אין לומר דמירי שנכנסה לבור המקוה בלי מים ואח"כ מלאו במי מקוה. אמנם אפשר לצייר האי דינא באשה שנכנסה לבור מלא מים ועדיין לא פתחו החור שבין המקוה לבור של מי גשמים ונמצא שכל המים הם מים שאובים עד שיפתחו החור ואז יתכשרו כל המים ע"י השקה חוץ מהמים שמתחת רגליה (וע"ע בלבושי עוז).

סעיף לא'

גזירת מרחצאות - נחלקו הראשונים אם גם למסקנת הגמ' (סו':) חוששין לגזירת מרחצאות או דרך חיישין לביעותותא, ודעת הראב"ד דלדינא לא נדחה גזירת מרחצאות וחששו חז"ל שאם יתירו לטבול ע"ג כלים יאמרו שמותר לטבול גם בתוך הכלי ויבאו לטבול באמבטאות של מרחץ שרוחצין בהן, והטבילה בכלי פסול מדאורייתא דדרשין אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בקרקע אף בור מקוה בקרקע. אבל רק גזרו בכלים המקב"ט אבל ע"ג אחורי כלי חרס כיון שאינו מקב"ט מגבו וליכא גזירת מרחצאות.

וע' בערוה"ש (סעי' סט') שתמה דמהו החילוק בין כלי המקב"ט לכלי שאינו מקב"ט דהלא הטבילה פסולה אפי' בכלי שאינו מקב"ט כגון בכלי גללים וכלי אבנים, וע"ש שר"ל דאח"כ אין חילוק אבל כיון שכל האיסור אינו אלא משום טעות ההמון לכן בדבר המקב"ט יטעו שיאמרו הלא אנו עומדין על דבר המקב"ט ועכ"ז מותר א"כ אין הפרש בין מגבו ומתוכו, אבל על דבר שאינו מקב"ט לא יטעו (וצ"ב). וע"ש שכתב דאח"כ דעת הרא"ש דאסור לטבול ע"ג כל הכלים אפי' כלי חרס מטעם גזירת מרחצאות שיאמרו דכשם שמותר לטבול ע"ג הכלי כמו"כ מותר בתוך הכלי (וזהו דלא כדפי' הב"י והגר"א (סקל"א) בדעת הרמב"ם והרא"ש דס"ל דלמסקנא ליכא גזירת מרחצאות כלל. ובדעת הר"ש ג"כ אינו מבואר אם ס"ל מגזירת מרחצאות, וע' בקובץ שיטת קמאי).

אמנם, אפי' את"ל דליכא גזירת מרחצאות אכתי אסור לטבול ע"ג אחורי כלים מחשש שמא יטבול בתוך כלי דלא עלתה לה טבילה מדאורייתא, אבל לא גזרין שלא לטבול על כל דבר הראוי לקב"ט. וע' עד"ז בחזו"א (קכט', סק"י) שהקשה דהלא גזירת גבו אטו תוכו, היינו גזירת מרחצאות.

והנה, נוי"ג גדולי האחרונים איך מותר לטבול במקוואות של זמניהם שהרצפה היתה עשויה מנסרים שהם פשוטי כלי עץ, שהגם שאינם מקבלים טומאת מגע ואהל, אבל מקבלים טומאת מדרס אם חישב עליהן למדרס (לשיבה שכיבה או עמידה ע"ג. ע' רש"י שבת סו'). והב"ח ר"ל דכיון שאין עליהם שם כלי לפני שקבעום במקוה ליכא גזירת מרחצאות ועד"ז כתב הש"ך (סקמ"ה) דלא נעשו למדרס אלא לטבול ע"ג, והט"ז (סקל"א) השיג דמשמעות הראב"ד דאפי' בראו למדרס יש גזירה גם אם אינו מיוחד למדרס (כן ביאר המח"ש ע"ש), אלא ה"ט דמותר לטבול ע"ג נסרים משום דלדינא לא קי"ל כהראב"ד אלא כהר"ש ורא"ש שפי' החשש של טבילה ע"ג כלים בע"א (וע' בחזו"א (קכט', סק"ט) דהגם שברשב"א יש משמעות כהט"ז אבל להלכה קי"ל כשאר אחרונים שלא פ"י כהט"ז וס"ל דרך במיוחד למדרס אסור).

ולענין המקוואות של זמנינו, ע' בששה"ל (ש"ך סקמ"ה) דהיום המקוואות נעשות באופן שאין שאלות אלו כלל שאין עושים מדרגות של עץ אלא כל המקוה בבנין שאין מקבל טומאה, ומה שמניחים ברזלים ביציקה דנו בזה בתשובת מהרש"ם ועוד אחרונים וההלכה שמקילין בזה דהברזל לצורך הבנין ובנוי בתוכו.

אבל לכאורה מה שכן נוגע למעשה הוא אם מותר לטבול בנעלי בית (קרוקס וכיוצא"ב) או דהוי כטבילה ע"ג דבר המקב"ט, וזה נוגע בפרט באשה הטובלת בים או שאר מקום שיש שם אבנים. והנה, בחשבון ההלכה נראה שלדעת המחבר הב"ח והש"ך אסור לטבול עם נעלי בית, ולדעת ה"ט"ז מותר. אבל אינו ברור כמאן קי"ל להלכה. וע' בשו"ת שבה"ל (ח"ט, קפה') שכתב דפשוטה של ההלכה שהטובל בנעלים אפי' בדיעבד תחזור ותטבול הגם שבסי' קצח' אינו מוכרע כ"כ, כך נראה מהש"ך בסי' רא'. אבל ע' בבדה"ש (סעי' מו', ביאורים ד"ה בבגדיה) שהביא משערי טהור שג"כ נקט להחמיר ע"פ האמור בסעי' זה, אבל הבדה"ש עצמו צידד להקל בדיעבד, וא' מהצדדי היתר הוא משום שבגדים בטלים לאדם ואינו כטובל ע"ג דבר המקב"ט, וכסברא זו מובא ג"כ בפרדס שמחה בשם הגריש"א. (וע"ע לקמן סעי' מו' לענין טבילה בבגדים).

טבילה על מדרגות המקוה - לכאורה לפמש"כ המחבר, יש להקפיד שאשה לא תטבול כשהיא עומדת ע"ג מדרגות המקוה כל כמה שאין בהם רוחב ד' טפחים, אבל יש מקילין כיון שהם מחוברים לקרקע. והמהרש"ם (ג', פג') כתב דחשש ביעתותא במדרגות צרות הוא רק אם טובלת לבד אבל כשיש אשה שעומדת על גבה שפיר דמי שהרי היא רואה אם טובלת כראוי, וע' בששה"ל (סק"ז) דיש לדון בזה דאפשר דחשש בחד, אינו רק חשש על גוף הטבילה שלא תכנס כולה, אלא גם שמא לא תטבול בצורה הנכונה (כדרך גדילתה) משום שממהרת ולזה לא מהני גם אשה שעומדת על גבה דאינה מבחנת בזה. וע"ש שהביא ג"כ מהמהרש"ם להתיר כשיש בצד דבר שתחזיק בו דליכא פחד, וחציצה ליכא שהמים מקדימין, ומסיק דבשעת הצורך יש להקל. ועוד הביא דיש ראשונים שכתבו דסגי בג' טפחים. ולכן נראה דבמקום הצורך יש על מה לסמוך לטבול ע"ג מדרגה (שבדרי"כ יש לכה"פ ג' טפחים).

סעיף לב'

סילון שאין לו לבזבז - סילון הוא כצינור שלנו ומש"כ שאין לו לבזבז ר"ל שאין לו מחיצות בכל הד' צדדים (אלא מב' הצדדים) ולכן אין לו בית הקיבול, והוי פשוטי כלי עץ. והנה, בפשטות סעיף זה תמוה דדן זה כתבו הרא"ש בתשובה ואיהו הלא לא ס"ל מגזירת מרחצאות, אבל המחבר עצמו בסעיף לא' הלא פסק כהראב"ד דגם למסקנא יש גזירת מרחצאות, וכן העירו הש"ך (סקמ"ה) והט"ז (סקל"א). וע"ש בטי"ז דאח"כ ב' הדינים תלויים זב"ז והמיקל בא' יקל גם בשני. אמנם, הש"ך לשיטתו הבין שכיון שמתחילה לא נעשו למדרס לכן גם בסעי' לא' ליכא חסרון בנסרים וגם בסעיף לב' ליכא גזירה בסילון כיון שמתחילה נעשה לסילון ולא לנסרים, וכל האיסור בנסרים הוא רק באופן שלא נעשו מתחילה לצורך מקוה ונתחברו אח"כ.

סעיף לג'

טבילה במקום טיט - מבואר במחבר דלכתחילה לכו"ע אין לטבול במקום שיש טיט מחשש חציצה, ולענין בדיעבד כתב די"א דלא עלתה לה טבילה. ובפשטות היינו כשיטת רש"י דס"ל דחשש בנמל הוא משום הטיט, אבל לפמש"כ הב"י בדעת רש"י דאיירי בטיט היון, לכו"ע הו"ל לעכב בדיעבד דלכאורה כל המחלוקת ראשונים הוא רק בביאור הגמ' אם יש לחשוש לטיט בנמל, אבל במקום שיש טיט היון כו"ע סברי דאסור לטבול.

ובמקום שיש שאר סוגי טיט לכאורה מותר לטבול, אבל ע' בעצי לבונה שהביא מהראב"ד והר"ן שכתבו דשאני רגלי אדם שיש חשש שנדבק הטיט בין אצבעותיו, ומה"ט כתב הדרישה שבכל טיט חוצץ, וגם הלבוש כתב לחוש לדעת י"א אלו בשאר טיט. וצ"ב דהלא העצי לבונה לעיל (בסעיף כח') הקשה על השי"ך דא"צ להגבירה רגליה במקום שיש טיט (ואולי ס"ל דלא מהני הגבחה רגליה לענין הטיט בין האצבעות).

סעיף לד'

חשש שיראוהו בנ"א - באגר"מ (ח"ב, צא') נשאל אם מותר לעשות מקוה איפה שיוכלו לראות לתוך המקוה דרך החלונות, והוא השיב דפשוט שזה אסור ע"פ המבואר בסעיף זה (בנוסף למה שהוא פריצות גדולה). ואינו ברור למה לא היה אפשר לשים וילונות. אמנם, מצוי חשש זה כשנופשים במקומות שאין להם מקוה וצריכין לטבול בים. וע' בשו"ת בצל החכמה (ח"ב, מב') שכתב דאחרי השואה כשהיו הפליטים באיטליה ולא היה להם מקוה טהרה הוא פסק שיטבול הנשים בבגדים רחבות. והגם שלכתחילה אין לטבול גם בבגדים שאינם חוצצים, כנראה שהטבילה באופן זה עדיף וכ"כ הבדה"ש (ביאורים סוד"ה לא תטבול) שבמקום שיש חשש שיראוהו בנ"א עדיף לטבול בסדין או חלוק רחב מלטבול ערומה. (וע"ע לקמן סעי' מו' לענין טבילה בבגדים).

זהירות משאר דברים הגורמים לטבילה במהירות - האחרונים דנו (מובא בבדה"ש ס"ק רסו') אם יש להחמיר שלא לטבול במקום שיש עוד חששות שיגרמו לאשה לטבול מהר, למשל במקום שיש צפרדעים או חרקים במים, או כיון דבדיעבד אפי' טבילה במקום שיש חשש שממהרת עלתה טבילתה ממילא גם לענין לכתחילה אין להוסיף על גזירות חז"ל. ולכאורה מסברא אין חילוק בין פחד זה או זה וכ"כ כמה מפוסקי ומחברי זמננו שיש לדקדק שהמקוה יהיה נקי מחרקים ועכבישים וכדומה וכן שלא יהיה מדי חם או מדי קר. ויש שכתבו דבמקום שיש בלנית ליכא לחששות אלו, אבל ע' בששה"ל (סעי' לא', סק"ז) דכשיש חשש שמא לא תטבול בצורה הנכונה משום שממהרת, לא מהני מה שאשה עומדת ע"ג דאינה מבחנת בזה. אמנם בכל ענין בדיעבד עלתה לה טבילה (באמרה שדקדקה יפה, ערוה"ש סעי' פב'). ובדר"כ כל מקום שמקילין בדיעבד, בשעת הדחק מתירין לכתחילה (ובדורות שעברו שברו קרח וטבלו בחוץ ובמים קפואים).

סעיף לה'

טבילה דרך גדילתה - מה שאשה צריכה לטבול כדרך גדילתה ה"ט כדי שכל המקומות שרגילים להיות מגולים תמיד יהיו מגולים, אבל מקום שאין דרכו להיות מגולה אלא לפעמים מקרי בית הסתרים. וכנראה שהגם שאין אשה אורגת ועורכת ומניקה **תמיד**, אבל כנראה דאלו הם מלאכות תדירות שלכן אפי' דמה שמגולה בשעה שהיא עוסקת במלאכות אלו הוי כמקום המגולה תמיד (אמנם יל"ע א"כ למה העיניים מקרי בית הסתרים ולא מקום גלוי). ולפי"ז א"ש משי"כ הבי"ד דלא הוזכר כטווה ביד השמלאית, בגלל שהאשה אורגת ביד ימינית ואזלינן בתר עיקר מלאכתה, וצ"ב דהלא עיקר מלאכתה בשמאל הוא טויה ומה בכך שעיקר מלאכתה בימין היא מלאכה אחרת, הלא כל אבר יש לדון עליו בפני"ע, ולהני"ל א"ש דחז"ל חיפשו המלאכה התדירות שאפי' עליה שזהו איך שהיא נראית תמיד, ולכן א"ל שיש ב' עיקרי מלאכות בידיים שלה, דאם לענין זרעוניה היא נראית תמיד כאורגת תו א"ל שהיא נראית תמיד כטווה.

כניסה למים עד צוארה לפני הטבילה - כתב הטי"ז (סקל"ח) דעצה טובה שתכנס במים עד צוארה כדי שיהיו המים מקדימין לכל המקומות בגופה, אבל השי"ך (בנקה"כ) השיג עליו דחוששין שמא יתהדקו הקמטין ולא יהיה המים שבתוך הקמטין מחוברים למקוה כלל. ולהלכה, הרבה אחרונים נקטו כהטי"ז (הביאם הבדה"ש בביאורים ד"ה ויש, אבל חשש להשי"ך אם אינה שעה"ד), וע' בששה"ל (ט"ז סקל"ח) דלפי"ז יש ליתן טעם במנהג בנות ישראל לטבול כמה פעמים, שיש הטובלות ג' פעמים או ז' וכי' דע"ז יהיו המים מקדימין לכל המקומות, והביא ש"כ עוד אחרונים. אמנם, העצי לבונה נקט דאם המים למעלה מטבורה זרת א"צ לכל זה. ולפי"ז נראה דבזמננו שהמים בדר"כ כמעט עד צוארה והיא גם טובלת כמה פעמים, אם חוששת אולי שחתה הרבה, בדיעבד א"צ לחזור ולטבול (וע' ערוה"ש סעי' פד' שהקיל מטי"א).

סעיף לו'

גובה המים - המחבר כתב דצריך שיהיה המקוה גבוה מעל לטבורה זרת לפחות, וע' בבאר הגולה שכתב שהוא חצי אמה (ע' בששה"ל שהוא 30 ס"מ) וע' בפ"ת (סקכ"א) שהביא מהלבושי שרד שלכתחילה יש למדוד הזרת יב' גודלים (24 ס"מ) ובדיעבד י' גודלים (20 ס"מ). ויל"ע איך אפשר לעשות מקוה אחת לכל הנשים דהלא יש נשים גבוהות ויש נשים נמוכות, וע"ש בלבושי שכתב דצריך לסדר המים כפי הגובה של כל או"א ועד"ז נקט הלבושי עז, אבל מעולם לא שמעתי שנוהגים כן במקוואות. ולמעשה ע' בששה"ל (סק"ג) דנהגו לעשות כפי הגובה הבינוני, שיהיה 25 ס"מ מעל הטבור של אשה בינונית, וכהיום אפשר לאשה נמוכה לטבול ע"ג המדרגות. וכן שמעתי שנוהגין למעשה שבמקום הצורך אשה נמוכה טובלת ע"ג מדרגה.

ולכאורה מלשון המחבר שכתב "לפחות" מבואר דאין בעיה לעשות גובה המים יותר גבוהים מזרת למעלה מטבורה, אבל ראיתי בבדה"ש (ס"ק רפו') וששה"ל (שם) שאם המים מדי גבוהים יש לחשוש שלא תטבול האשה כראוי משום בעיותותא. ולמעשה, בספר מרא"כ כתב שבירושלים מקובל מהגר"ש סלנט לעשות גובה המים מטר עשרים (48 אינצ"ש) וע"ש שהביא מהגר"ש יצ"ל דאשה גבוהה תטבול פעמיים וכדעת הטי"ז הנ"ל. ויש לציין למשי"כ האגר"מ (ח"א, קו') שתמה על הלשון זרת המוזכר ברש"א שלא מוזכר בשום מקום למדות הדינים ולכן רצה לחדש שהוא שיעור זרת של האשה הטובלת בעצמה כפי שפושטת מאגודל עד אצבע קטנה הנקראת זרת והוא כב' טפחים ואולי יש להקל עד ח' גודלים ע"ש).

סעיף לז'

טבילה בשכיבה - לכאורה טבילה בשכיבה אינה לכתחילה דהלא איתא בגמ' (סז'). דצריכה לטבול כדרך גדילתה, ועוד שהמחבר כתב "יש מי שאומר" דמשמע דאינו אלא שיטה יחידאה, וכן מבואר בב"י דביש מקוה אחרת אין לטבול בשכיבה. אמנם, דעת הגר"ז (דיני תיקוני המקוה) דכיון שקשה לחמם כ"כ הרבה מים לכן יש לעשות מקוה קצרה וארוכה ולטבול בשכיבה כדו, ולכאורה פסק כן מדהוי כשעה"ד, אבל יש לציין שהרבה חסידי חב"ד נוהגים לטבול בשכיבה גם היום על אף שאפשר לחמם מי המקוה בקלות. והנה, י"ל דמהגמ' דאיתא דצריכה טבילה כדרך גדילתה ל"ק כמוש"כ בביאור הגר"א (סקמ"ג) דגם טבילה בשכיבה נקרא כדרך גדילתה, וכן הא דכתב המחבר יש מי שאומר י"ל דלטעמיה אזיל דכל דין שלא מצא אלא בא' מהראשונים דרכו להביאו כ"ש מי שאומר". אמנם אכתי צ"ב איזה ענין יש לעשות מקוה כזה לכתחילה בזה"ז, וכן מצאתי שהעיר הגר"י בלוי זצ"ל בספרו פתחי מקוואות, דלכאורה הרבה יותר קשה לטבול דרך שכיבה מדרך עמידה, ולא עוד אלא גם המקוואות שלהם ממלאים במים עד הגובה הנצרכת. ובספר טהרה כהלכה מובא בשם הצ"צ דזהו עיקר הטבילה (וע' בסעי' לט' לשון הרמב"ן שהזכיר "פישוט אבריה וכל גופה").

סעיף לח'

קפצה פיה - ע' בלחוש"ש (סק"ע) שחשש להפי' הראשון המובא ברי"ש דגם בהדביקה שפתיה באופן שאין המים יכולין להכנס נחשב חציצה, אבל למעשה כתב הערוה"ש (סעי' ס') דק"ל כהרא"ש דא"צ לפתוח פיה דלא שבקינן ודאו של הרא"ש ותוסי' מפני ספיקו של הרי"ש. ויש להוסיף שהרי"ש עצמו בסוף מקוואות כתב שהפי' הנכון הוא דחיישינן שמא תכסה מקום מגולה בשפתיה כהרא"ש. וע' בששה"ל (סק"א) ואגר"מ (ח"א, צח') שכן הוא מנהג העולם. אבל כל כמה שיודעת שקפצה פיה **ביותר** לא עלתה לה טבילה אפי' בדיעבד וכמוש"כ המחבר כיון שכיסה מקום שהוא גלוי בדרך כלל (ובפשטות מעכב אפי' כבר נתנה עם בעלה).

סעיף לט'

עצמה עיניה ביותר - ע' בששה"ל שנקט דאם למעשה עצמה עיניה ביותר דיש תחזור ותטבול כה"א שהביא המחבר אך בלנתה עם בעלה ראוי לסמוך להקל (כהשיטות שהביא השי"ך סקנ"א), וע"ע בששה"ל (קצט', א', סק"ד) שכתב דאין לטבול בים המלח דחוץ מהחשש שמא המלח ידבק בה, יש לחוש שמא תעצים עיניה ביותר.

פתחה עיניה ביותר - לכאורה אינו מצוי כלל שאשה דוקא תפתח עיניה כ"כ שיוצא קמטים שיהיה בהם בעיה.

בענין חששות האשה אחר הטבילה - ראוי לכ"א לשנן את דברי הרמב"ן (הו"ד בסד"ט סקנ"ה) שכתב "ומדיני החציצה לא טוב היות האדם מחמיר יותר מדאי ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר הקל, כי אם כן אין לדבר סוף, אלא אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק וחפפה ורחצה כל גופה בחמין ונוהרה לבתלי תגע בשום דבר חוצץ ותעשה טבילתה בפשיטות איבריה וכל גופה, לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין לה קץ וסוף, כגון עצמה עיניה ביותר קרצה שפתותיה ביותר ומשאר הספיקות, כי מי יוכל להבחין בין עצמה ביותר ובין לא עצמה ביותר". (אמנם, מישוהו אמר לי שאשתו קצת OCD וזה לא טוב להגיד לה את זה, אולי משום שלה גופה היא חוששת האם עשיתי החפיפה כראוי וכו' והכל לפי הענין. וע' בקונטרס רצון קונם כמה עצות לרבנים איך לענות לשאלות בהלכה של אנשים ונשים הסובלים מOCD).

סעיף מ'

להעמיד אשה על גבה - ע' בששה"ל (סק"א) דמנהג ישראל ע"פ המובא מהאריז"ל שהבלנית אומרת לה כשר או טהור וכן ראוי לומר, אך אינו מעכב כשליכא עדות (דלא כאלו הבלניות המזהירות שאם לא תעשו כו"כ אני לא אגיד "כשר"), והוסיף שהבלנית צריכה להשגיח שלא ישאר שער ראשה צף, ולמעשה צריכה לבדוק ג"כ אם קצצה ציפורניה ואם אין חציצה על גופה ואם טבולת בעמידה נכונה. וע"ע באגר"מ (חוי"מ ח"א, מא') שכתב שהאשה הממונה להשגיח על הטבילה צריכה לידע מה להשגיח שהחפיפה תהיה בטוב ולא יהיו חציצות, ולראות שכל הגוף והשערות יהיו במים וגם שתהיה בסבר פנים יפות לכל הנשים להמשיכן לקיים מצות נדה וטבילה ותהיה מוחזקת לנאמנות ויראת השי"ת" (וכבר שמעתי כ"פ שנשים שחזרו הביתה בדמעות בגלל דברים שאמרו או שעשו להם במקוה).

ולפי"ז גם באשה המגלחת שערותיה וליכא חשש שמא השערות צפות ע"ג במים אכתי יש להעמיד אשה על גבה לבדקה לענין שאר עניני חציצה. וכתבו הפוסקים (וכבר כתבו כן התשב"ץ וכל בו) דבמקום הצורך גם בעלה יכול לעמוד על גבה (ואולי עדיף בכה"ג שתכרוך שערך ותטבול פעם א' דאז בפשטות טהורה היא ואז יכנס בעלה לעמוד עליה קודם הטבילה השניה רק לוודא שאכן כל שערותיה נכנסו למים).

ספק אם שער מחוץ למים - כשיש ספק אם נכנסו כל השערות למקוה דעת כתבו הפוסקים שהיא צריכה לחזור ולטבול דאיכא ספק דאורייתא. וראיתי חידוש בשם הגרי"ב (קונטרס זרע שמאל) דכיון שכהיום מתקלחין קודם הטבילה והשערות רטובות, לכן אפי' כשהן צפין ע"פ המים יש להחשיבם כאילו נכנסו במקוה מדין השקה, אבל הוסיף דחידוש הוא והחשש הוא חשש דאורייתא ולכן אין לסמוך ע"י אא"כ כבר הגיע הביתה ונסתפקה אם שערותיה היו צפין ע"פ המים דאז יש להתיר בצירוף סברא הנ"ל כיון דמסתבר שטבילה כראוי (אולי כוונתו משום דכיון שאשה בדר"כ טובלת לכה"פ ג' פעמים מסתמא לכה"פ פ"א נכנסו כל השערות לתוך המים).

טבילה בינה לבין עצמה - אשה הצריכה לטבול בלי בלנית, לכאורה העצה הכי פשוטה היא כמוש"כ הסד"ט (סקע"ט) בשם התפארת שמואל (בהגהותיו על הרא"ש אות כח') שאשה זריזה ואינה נבהלת במים ותפסה שער בידה עד שהמים עולים היטב על ראשה ואז פתחה ידיה הוי שפיר טבילה ובשעה"ד יש לסמוך ע"י. אבל אם לא עשתה עצה זו או שאר עצה המובא במחבר כגון לכרוך שערך בדבר רפוי, וטבילה בינה לבין עצמה, ע' בפ"ת (סקכ"ב) שהביא מהגרעק"א דלא עלתה לה טבילה.

סעיף מא'

המפשלת בנה לאחורה וטבילה - נחלקו הראשונים בביאור החשש דמפשלת בנה לאחורה. דעת הר"ח (סז) תוד"ה (דר"ל שלקחה בנה בידה לפני הטבילה וחיישין שמא התינוק היה מלוכלך ונדבק בה הלכלוך, ואח"כ ירד הלכלוך ממנה בשעת עלייתה מן המים. ולכאורה הוא חשש רחוק מאד (ואולי בזמנם היה פסק"ר שהתינוק מלוכלך, ועדי"ז כתב הערוה"ש סעי' פח') וע"ש בתוה"ר שביאר בע"א דר"ל שטבילה האשה יחד עם בנה דהוי כאחזה בה חברתה. אמנם, לדינא נקט המחבר כפי' הר"ח ואולי מה"ט פסק הב"ח דבדיעבד עלתה לה טבילה, ונראה שכן הוא גם דעת השי"ך (סקנ"ג) שהביא הב"ח, וכן נקט הסד"ט (סקפ"א) ולכן בודאי בלנתה עם בעלה או כשא"א לה לחזור ולטבול יש לסמוך עליהם. אמנם, עצם הדין אינו מצוי כלל, שתהא אשה לוקחת ילד כשהיא ערומה, וגם טבילה בלי לבדוק עצמה.

סעיף מב'

צרויות בין רגליה - לכאורה הטובלת בכינרת יש לחשוש לצרויות בין רגליה דעל חוף הים שם אין חול אלא אבנים קטנים. וע' בששה"ל (סק"א) שחול אינו מעכב ביאת המים. אמנם, יש לציין שטבילה בנהרות וכדומה שאינו פשוט (ע' סי' רא' סעי' ב'), אבל בפתחי מקואות כתב ששמע מוקני טבריה שהיו טובלים בה בשעה"ד.

ובביאור סדקי רגליה, היה נראה דר"ל בין אצבעות רגליה וכן פי' החכ"א (קכ"א, ז') ואולי יש לדייק כן בלשון הר"ן (ב"י סעי' לג'), אבל בששה"ל (סק"ב) כתב דנראה כהפתחא זוטא דבין האצבעות לא נחשב בית הסתרים דכיון שיש ביניהם ריוח המקום גלוי, רק בסופם יש סדקים והם סדקי הרגל (הבדה"ש ביאר דר"ל הקמטים שבמצד התחתון של האצבעות הקטנים שדרך להיות כפופים). וע' בבדה"ש (ביאורים ד"ה נכנסו) שהביא שהראב"ן פי' דבין האצבעות מקרי בית הסתרים כהחכ"א, אבל לדינא כתב דנראה שהחציצה פוסלת בשתי המקומות.

סעיף מג'

אספלנית מלוגמא ורטיה - ע' בבדה"ש (ס"ק שכ"א) שביאר דמיני משיחה הם העשויים להניח על מכה כגון חלב דוגע ועשבים וכדומה. **הטלת מים קודם טבילה** - הרמ"א כתב שאם תעצור עצמה לא יהיו המקומות ראויין לביאת מים, וע' בששה"ל (סק"ד) שביאר דכיון שמהדק המקום דמי קצת לקריצת שפתים, וע' בערוה"ש (סעי' פט') שביאר בע"א דשמא יבאו המי רגלים עד סמוך למקום יציאתם ולא יהא המקום ראוי לביאת מים (ויל"ע אם אפי"ל כן גם בפי הטבעת), ולכאורה חשש רחוקה היא, וכן מבואר מהשי"ך (סקנ"ה) שהביא מהב"ח דבדיעבד אינו מעכב אם לא הטילה מ"ר וכן נקטו רוב הפוסקים. ולכאורה היינו גם באומרת להדיא שעצרה עצמה, אבל בששה"ל (סק"ג) הביא מהמהרש"ם דבעצרה עצמה אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה שהשי"ך רק פסק דבדיעבד לא חיישין שמא עצרה עצמה. אבל ע"ש שמיסק דמהסד"ט (סקפ"ג) נראה להדיא דבכל ענין אינו מעכב. וע' בלבושי עז שהעיר דבלא"ה אם צריכה להטיל מים אינה יכולה לברך על הטבילה.

צואת החוטם - האחרונים כתבו דה"ה דיש להסיר צואת האוזן, ויש שהוסיפו דיש לנקות החורים של העגילים ומקום הטבור (איפה שרגילים להקפיד על הלכלוך הנמצא שם). וכנראה שמקום העגילים לא מקרי בלוע כיון שמכניסים העגילים לחור הוי מקום שמשתמשים בו (ע"ד משי"כ הפ"ת סקט"ז לענין או"מ).

סעיף מד'

ב' שערות שנקבו והוציאו - ע' בבדה"ש (ס"ק שלח') שביאר דלפעמים יש שריסי עיניה של מטה עולים מהן קצת שערות ונוקבים בריסי עיניה של מעלה ויוצאים משם דרך אותם הנקבים וקאמר המחבר שלא עלתה לה טבילה עד שתוציאה מן הנקבים כי המים אינם באים על חלק השערות שבתוך הנקבים. וצ"ב המציאות איך זה קרה בכלל, ואיך יתכן שיש חור בתוך שער שערך יכולה להכנס בה. ובלא"ה צ"ב אמאי רק ב' שערות חוצצין, וראיתי בששה"ל (סק"ג) שכתב דשערה א' אין מקפדת עליה כדלעיל סעי' ה' לענין קשר בשערה. אבל צ"ב דהתם כתוב דבמקפדת גם שערה א' חוצצת ובאינה מקפדת ליכא חציצה עד שרוב שערותיה קשורות א' א'. ועוד לכאורה אין לדמות קשר בשערה א', לריסי עינים התקועים א' בשני.

סעיף מה'

הליכה על רצפת חדר המקוה - יל"ע אם לכתחילה מותר ללכת על הרצפה בחדר הטבילה כשאינה לבושה בנעליים או דיש לחשוש שמא ידבק העפר שעל הרצפה לכפות רגליה קודם הטבילה. וע' בלבושי עז שכתב דבזמנינו אין מצוי במקומותינו אבק, וכן היא טובלת בחמין וממילא ירד האבק. אמנם בעיקר הדין יל"ע מהו החשש דהלא רק טיט עבה חוצץ ולא אבק קל, והאמת היא שהב"י כתב דחיישין שמא המים קרים יהפכו האבק לטיט, אבל זהו רק כשיש הרבה אבק וכלשון התוספתא שהביא הב"י "היו רגליו מלאות אבק" (וע' בלח"ש סקמ"א שפי' החשש בע"א).

סעיף מו'

טבילה בבגד ים - הש"ך (סקנ"ו) הביא מהראב"ן דבלבשה בגדים קצרים ודבוקים לא עלתה לה טבילה. וע' בששה"ל (ש"ך סקנ"ו) שכתב שבדרי"כ גם בבגדים מהודקין נכנסים מים דרך האריג כשהבגדים רכים ומחלחלים, אבל חיישינן שמא יהיה מקום מהודק שלא יכנסו בו מים. ובהמשך כתב דהגם שיש לדון להתיר בגדים רפויים בשעה"ד כמו שמצוי במקום שאין מקוה וצריך לטבול בנהר או בים אך למעשה יש להחמיר גם בדיעבד דמנא לן שלא היה מהודק במקום אחד. וכתב עוד דכהיום כמעט לא שייך שאחד הבגדים לא יהיה מהודק באיזה מקום ואם טבלה בבגדים צריכה לטבול שוב בברכה והברכה הראשונה הייתה לבטלה (ולכאורה כוונתו בטבלה כשהיא לבושה בבגדים רגילים ולא בחלוק וכדומה).

וע' בשו"ת בצל החכמה (הנ"ל) דאחר המלחמה כשהיו באיטליה ליד הים התיר לנשים לטבול בחלוק רפוי אבל לא בבגד ים אפי' ברפויים ועי"ש בסו"ד שכתב דידוע כי לא כל המקומות ולא כל הזמנים והנסיבות שוים בזה על כן קשה לקבוע הלכה בזה והכל לפי המקום הזמן והנסיבות וכפי ראיות עיני המורה. ויש לציין למש"כ האגרי"מ (ח"ד, יז, יט') לענין להשתדך עם בת נדה שמידותיה טובות דבמקום ספק אפשר לתלות שהלכה האמא שלה לשחות בבריכה אחרי ימי נדתה ועלתה לה טבילה מן התורה ואין הבגד ים חוצץ ע"ש. אבל פשוט דכ"ז רק לתרץ אמאי אין לדחות השידוך ואין בזה סרך היתר לכתחילה). ולענין **טבילה בנעלי בית** ע' מה שנתבאר לעיל בסעיף לא'.

סעיף מז'

כניס ש"א"י להורידן - המחבר כתב דבא"י להסיר הכינים אינם חוצצים, וצ"ב למה דבפשוטות היא מקפדת עליהן רק ש"א"י להסירן. וע' בלבוש שכתב דהוי מיעוט שאינו מקפיד, וצ"ב כנ"ל דמקפדת היא, אבל ע' בביאור הגר"א (סקנ"ג) שכתב "דריביתיה הוה" ואינה מקפדת" וע' בחו"ש (סקמ"ב) שביאר דכיון שהם בטבע שייך למימר ביה היינו רביתיה, ועל כן כל זמן שא"י להסירן הוי אינו מקפיד ולא חייץ ואין מזה ראייה לשאר חציצות כה"ג שאין בטבע. אבל יל"ע אם זהו כוונת הלבוש שלא הזכיר דריביתיה הוה (ועוד צב"ק מש"ב שהוא בטבע), ולכאורה משמע כמוש"ב הבדה"ש (ס"ק שנט') שנידון כאינו מקפיד אע"פ שבדאי היתה רוצה להורידן אילו יכלה, שאין ההקפדה עצמה סוף הענין אלא הדעת להעבירו הוא המונע התבטלות החציצה לגופה.

וע' בששה"ל (סק"א) דלמעשה כשיש כנים וביצים יש לסרק ולהוריד ע"י מסרק דק כל מה שיכולים ואם עשה כן אין השאר חוצץ וכל דבר שאפשר להשיג שלא בדרך הוצאה וטירחא גדולה הוא בגדר חיוב 'אפשר לברר'. והוסיף דבסתמא שלא הוחזק שיש לה כנים, מן הדין אינה צריכה לחוש כמו שאין צריך לבדוק מיעוט שאינו מצוי אבל היום הן שכיחין וראוי לבדוק (ובספר א' ראיתי שרק צריכה לבדוק אם מגרדת הקרקפת וגם יש ילד נגוע בבית ולכאורה סברא נכונה היא). ולענין ביצי כינים דכל תלוי במקום וזמן ובדאי יש הרבה נשים שמקפידות גם על ביצים. ובזמנינו נראה שרק הביצי כינים חוצצין דהלא כתב הסד"ט (סקפ"ח) מהשע"ט דסתם כינים שאין נושכים בעור המים נכנסים בהן ולא חייצי. אבל כ"ז בכינים עצמם אבל הביצים אה"י דבוקים לשערות. ולדינא יש לסרק הראש כ"פ וכל מה שאין האשה מצליחה להוריד הוי בגדר מיעוט שאינו מקפיד (הגם שאפשר ללכת לאשה שתורידם א' א', אבל רוב נשים לא היו עושות כן אם לא היה חשש חציצה משום מקוה).

סעיף מח'

טבילה בלא כוונה - בגמ' (חולין לא). נחלקו לענין טבילה בלא כוונה, דלרב עלתה לה טבילה לבעלה ולא לתרומה, ולר' יוחנן גם לבעלה לא עלתה לה טבילה. ונחלקו הראשונים איך קי"ל להלכה ופסק המחבר כרב דעלתה לה טבילה, אבל כתב הרמ"א דלכתחילה יש לטבול שנית. וע' בששה"ל (סק"ו) דלאחר לינת לילה פשוט שאין צריך להחמיר ובכל מקום שצריכים שעבר הליל אם סגרו המקואות הוי כעבר הלילה (ויל"ע אם היא צריכה להטריח עצמה ללכת למקוה בשכונה או בעיר אחרת). ואינו מצוי כלל וכלל שאשה טבולה בלא כוונה דמה עוד היא עושה במקוה אם לא כדי לטהר עצמה וכ"ש שברכת הטבילה הוי כוונה להדיא לטבילה. אמנם, דנו הפוסקים אם עלתה לה טבילה אם טבלה בכוונה הפוכה שלא תעלה לה טבילה (וע' בזה בס"י ר' דאולי זה שאלה מצויה בכל טבילה).

לשנות מפני הצניעות - כתבו הפוסקים שאם האשה בדרך למקוה וחברתה שואלת אותה לאן היא הולכת, לכתחילה יש לה להשיב באופן שא"צ להגיד לה האמת ושגם אינה צריכה לשקר, אבל כשאי אפשר, מותר לשנות מפני הצניעות. ויש לציין מש"כ האגרי"מ (קובץ לתורה והוראה) דהזהירות בזה הוא מלפרסם לאחרים אבל מה שהם מבינים מעצמם אי"ז חסרון בצניעות, וכ"כ בבדה"ש (סעי' כד') ביאורים ד"ה ומנהג). והגם שא"י מונע הא"י נעימות, אבל כדאי לדעת שמצד ההלכה אין בעיה. ונראה פשוט ג"כ שמותר להגיד למי שצריך לדעת כדי שיוכלו לעזור לה להגיע לטבילה (לפעמים הורה וכיוצא"ב) דמ"ש מהבבלי.

לדחות הטבילה מטעמי צניעות - בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד ריז') התיר לדחות הטבילה כשיש חשש שרבים ידעו מטבילתה (באשה שיש לה חנות וירגישו כשהיא סוגרת מוקדם), וע' בששה"ל (סק"ח) דרך מותר כשיש חשש פרסום אבל משום יחידים שידעו כגון שנמצאים אצל ההורים, או שההורים נמצאים אצלם או שיש חתונה וכה"ג שהיא סיבה פרטית, יש להסתיר ככל האפשר אך אין לדחות הטבילה ובפרט אם לא קיימו פו"ר.

שתפגע בה חברתה - ע' בסד"ט (סקצ"א) ד"מ דר"ל שתגע בה, וכן נוהגין דהבבלי נותנת לה ידה. ויש לציין שמש"כ הפ"י (סקכ"ח) מהחמודי דניאל דדוקא חברתה אבל איש לא מהני, ע"ש בכתב ידו דמבואר דלא קאי על אנסה חברתה (כדמשמע מהפ"ת) אלא קאי על הלכה זו שדוקא תפגע בה חברתה ולא איש.

שלא יפגע בה דבר טמא - הפוסקים הזכירו דה"ה יש ליזהר מלפגוע בגוי וחילוני וחתול, וזהו דבר מצוי מאד אבל למעשה א"צ לחשוש כיון שכבר פגע בה חברתה קודם לכן (ויל"ע דאם החשש הוא שמא המחשבה פועלת מהו ההבדל מתי פגעה בהם). וכתבו הפוסקים דאשה בנדת טומאתה אינה נכלל בכלל החשש שלא יפגע בה דבר טמא (הגם שיש מקפידין גם בזה). וכתבו הפוסקים ג"כ דענין זה אינו אלא כשרוצה לשמש באותו לילה וכן כשהיא בת בנים (ויש שהוסיפו מה"ט ג"כ כשהיא לוקחת כדורים למניעת הריון א"צ להקפיד בזה). וע' בשע"ד (סי' כג') שהביא מעשה באלישע כה"ג שאשתו פגעה בדברים טמאים וחזרה וטבלה כו"כ פעמים ולבסוף בזכות מסירות נפשה זכה ונתעברה את ר' ישמעאל כה"ג. ויש לציין שא' מהדברים שפגעה בהן היה סוס, וזהו כדעת השע"ד המוזכר בש"ך (סקס"א) דגם בפגע בה סוס יש לחזור ולטבול.

איש שפגע באשה בעליתה מהטבילה - לכאורה החשש שאיש לא תפגע באשה שטבלה ר"ל כשהיא עולה מהמים, וא"ש למה אין נוהרים בזה היום. אבל ראיתי שדנו הפוסקים עד מתי יש לחשוש אם כל זמן שאפשר להרגיש שיצאת מהטבילה (למשל בסמוך לבנין המקוה) או עד שמגעת לביתה. ולכאורה ד"ז תלוי בג' תי' בתוס' (פסחים קי. ד"ה האל) לענין ר' יוחנן דיתבי אשערי טבילה שכתבו או ישב שם ולא פגע בהן, או שרק חיישינן בעולה מן הנהר, או שאה"י ר' יוחנן אמר שופך בוז. ולכאורה כמעט בכל שכונה יש מקום מסוים שידועים שאם נמצאת אשה שמה בע"כ שעכשו היא יצאתה מהמקוה, ולא שמענו שנוהרים לומר פסוקים אלו, ואפ"ל שנקטו עיקר כהאי תי' דרק בעולה מן הנהר חיישינן. ועי' בששה"ל (ש"ך סקס"א) דבגמ' שם הוזכרו דברים רבים ויש דברי שקבלו ויש שלא קבלו.

רחיצה לאחר טבילה - מבואר ברמ"א (רא', עה') שלכתחילה אין לרחוץ אחר הטבילה (ועי' בגר"א ס"ק קכז' דאין האיסור אלא בטבילה לתרומה), וע' בששה"ל (סקי"ב) שנוהרים לכתחילה ודוקא מיד לאחר הטבילה אסור אבל אח"כ בבית מותר, וכן נקט החו"ש (סקמ"ו) וכן דעת הגר"י"ב (שם), ויש שהחמירו כל שלא שמה, וע' באגרי"מ (חיב, צו') דגם בלא שמה אין האיסור נמשך יותר מיום א', אבל ע"ש שכתב דאסטניס יכולה לרחוץ מיד. ולכן במקום הצורך בודאי מותר להתקלח בבית.

גדר תקנת חפיפה (נדה סז).

ע' בגמ' ב"ק (פב.) שתיקן עזרא שתהא אשה חופפת וטובלת, ופריך הגמ' דאורייתא היא דכתיב ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שער. ותי' הגמ', אמרי דאורייתא לעיוני דלמא מיקטר א"נ מאוס מידי משום חציצה, ואתא איהו תיקן חפיפה. וע"ש בתוס' (ד"ה ושתהא) שר"ת פ' שעזרא תיקן חפיפה רק בראש ולא בשאר הגוף, ודלא כרש"י המובא בתוס' בסוגיין (סו: ד"ה אם) דס"ל שתיקן חפיפה בכל הגוף. וע' בסד"ט (קצט', סק"ט) שביאר דאליבא דרש"י לשון חפיפה הוא לשון גרידה השייכת בכל הגוף, ולתוס' הוא לשון רחיצת הראש במים. אמנם גם לתוס' וגם לרש"י החפיפה בראשה כוללת סריקה במסרק כמבואר ברש"י עצמו (שם) וברמב"ן (דאזל בשיטת תוס'). ויל"ע במה פליגי רש"י ותוס' דלכאורה אם החיוב עיון הוא על כל הגוף כמבואר בראשונים, ובא עזרא ותיקן שלא לסמוך על העיון אלא יש גם לחפור, א"כ למה יש לחלק בין שיערה לשאר גופה.

והנה, בעיקר חיוב עיון מדאורייתא, לא כתוב להדיא בתורה שצריכה לעיין בכל גופה, אלא מכיון דדרשינן שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ממילא נלמד שיש צורך לוודא לפני הטבילה שאין עליה דבר חוצץ. אמנם, הגם שבודאי א"י לטבול כשיש לה דבר החוצץ אבל אכתי צ"ב דמנלן דיש חיוב מיוחד של עיון, דהלא קי"ל דמן התורה רק רובו ומקפיד עליו חוצץ וא"כ צ"ע איזה מציאות יש שבלי שהיא תדע מזה יהיה על רוב גופה דבר החוצץ שהיא מקפדת עליו, עד שחייבה התורה דין מיוחד של עיון כדי למצא דבר החוצץ.

והנה, מצינו שנחלקו הרמב"ם והגאונים לענין רובו ומקפיד עליו דחוצץ, אם השער נידון כחלק משאר הגוף או דנידון כגוף בפני"ע, ואם ננקוט כהגאונים דנידון בפני"ע י"ל דאה"נ שייך שיהיה דבר החוצץ על רוב שיערה בלי שתדע ממנו (ובפרט את"ל שכל מקום כינוס שער בגוף נידון בפני"ע). אבל אכתי צ"ב מה דאיתא בגמ' דצריכה עיון מחשש דילמא מיקטר, דכמעט אינו שייך במציאות שיהיה רוב שערותיה קשורות אחת. ועו"ק דהרשב"א ודעימיה כתבו שהחיוב עיון מדאורייתא הוא על כל גופה ולא רק במקום השערות וכנ"ל, והדרא קושיא לדוכתא מהו הדין המיוחד של עיון בכל הגוף. והנה, ע' בתוס' בסוכה (ו: ד"ה) שכתב דלענין שיעור חציצה ליכא נ"מ בין ראשה לגופה, ודלא כמי שסובר דרק על שיערה נאמר הדין של רובו ומקפיד אבל בשאר הגוף אפי' מיעוט שאינו מקפיד חוצץ, וע' בתוה"ר (נדה סז:): שהביא שכן סובר רש"י. ולפי"ז לדעת רש"י פשוט שיש דין מיוחד לעיין בגופה מן התורה, וגם א"ש מה דס"ל לרש"י דבעינן חפיפה על כל גופה ולא רק על ראשה (ועי"ע במאירי).

ויל"ע למה פרש"י בב"ק (פב: ד"ה חפיפה) דאתא עזרא ותיקן חפיפה "במסרק להרחקה דמילתא" דמשמע דעיקר החפיפה הוא בראשה, דהלא כנ"ל לא רק שיש חיוב חפיפה בכל הגוף אלא מסתבר שהיא עיקר החפיפה כיון שבגופה כל דבר חוצץ אפי' מיעוט שאינו מקפיד (אבל מה שפרש"י בסוגיין על מה דאיתא שלא תחוף בנתר וכו' דר"ל שלא תחוף ראשה בנתר ל"ק, דבודאי הבעיה בנתר הוא רק בגלל שמסבכין השערות). ואולי יש לדחוק החשש שמא לא תעיין יפה בעיקר הוא במקום שער, דעל גופה אפשר לראות בקל אם יש דבר החוצץ (אפי' נמצא רק על מיעוטה), ואטו שיערה תיקן שתחוף כל גופה.

וי"ל דבזה פליגי תוס' וס"ל דלא תיקן חפיפה אלא במקום שיש לחשוש שמא לא תעיין יפה ולא היה צורך לגזור בשאר גופה. ונראה דכן מוכח לפרש בדעת תוס', דהלא איתא בגמ' אמר רבא רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיח בית קמטיה במים, והקשו תוס' (בב"ק שם) דלדעת רש"י מה בא רבא לחדש דהלא כבר תיקן עזרא חפיפה על כל הגוף ומוכח דליכא חיוב רחיצה בשאר הגוף. ותיצרו דצ"ל דלרבותא נקטיה דאפילו בית קמטיה שאינן צריכים ביאת מים אעפ"כ צריכים שיהיו ראויים לביאת מים ולכן יש להדיחם, אבל הקשו תוס' דא"כ הול"ל אפילו בית קמטיה.

ואולי אפ"ל בעי"א ע"פ המהרי"ק שהחידוש הוא דבית קמטיה צריכים דוקא הדחה במים משא"כ שאר גופה אפשר לרחוף בשאר משקין וכמוש"כ הפ"ת (סק"א) מהחמודי דניאל. ואפ"ל בעי"א ג"כ שהדגש הוא על לעולם, דאפי' ביו"ט שאסור לחוף שאר גופה, אכתי צריכה להדיח בית קמטיה (כשו"ע קצט', ו').

וכ"ז בדעת רש"י אבל לכאורה גם לתוס' יש להעיר מהמימרא הנ"ל, דמה מיוחד בבית קמטיה שהם צריכים הדחה יותר משאר כל הגוף שלא נאמר בו דין חפיפה. וע' בשערי דורא (סי' י') דמבואר דבית קמטיה עלולין לזיעה וטינוף ולכן יש דין מיוחד להדיחן, אבל בביאור הגר"א משמע בעי"א דכתב (קצט', סק"כ) הדחת בית הסתרים הוא בכלל עיון, וכנראה דה"ט משום דכיון דא"א לראות בתוך הבית הסתרים א"כ אופן העיון הוא ע"י משמוש היד, ונמצא שכדי לקיים הדאורייתא של עיון יש צורך במשמוש היד בבית הסתרים.

אבל צ"ב דלפי"ז יש חיוב מן התורה להדיח בית קמטיה ואיך אמר רבא "לעולם ילמד אדם בתוך ביתו" דמשמע דאינו אלא הידור מצוה (כעין מה שמצינו לשון זה לענין מוך דחוק שבד"ר"כ אינו חיוב), וגם אינו ברור למה היא צריכה להדיח בית קמטיה במים ולא סגי במשמוש היד בעלמא. וכנראה צ"ל דחדא מתורצת בחברתה ואה"נ מדאורייתא סגי במשמוש היד ובא רבא והוסיף דיש להדיחם במים. ונמצא כנ"ל דבמקום שיש חשש שמא לא תעיין יפה (וכאן בגלל שא"א לראות אותו) אה"נ יש ענין להדיחו במים (אבל לפי"ז יל"ע למה אין צורך להדיח ג"ה במים, וי"ל).

ואכתי צ"ב לתוס' ודעימיה מהו החיוב עיון מדאורייתא בכל הגוף דאיך לא תדע אם יש דבר החוצץ על רוב גופה, וצ"ע (ויש שר"ל שאה"נ לא היו מתרחצים כמו בזמננו והיה אפשרות שיהיה להם זיעה או בוך על רוב גופן או שיהיה רוב שערן דבוק יחד). וע' בחכ"א (קכ', א') שכתב דמן התורה אסור להיות חציצה בטבילה וכל דבר שהוא בחזקת טומאה אינו יוצא מחזקתו אלא ע"י בדיקה, אבל צ"ב מני"ל הא.

הרחקת חפיפה מטבילה (נדה סח.)

איתא בגמ' (סח.) והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה, קשיא הלכתא אהלכתא, לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר. ונחלקו הראשונים בביאור תי' הגמ', דרש"י פ' הא דאפשר לחוף ביום חופפת ביום והא דלא אפשר לחוף כגון מוצאי יו"ט לא תחוף אלא בלילה, וכמסקנת רבא מיד לפני"כ דאשה לא תחוף בער"ש וטבול במוצ"ש. ונמצא לדעת רש"י דביום חול אין לחוף בלילה כיון דאפשר לחוף ביום, והגם שע"ז היא מרחיק החפיפה מהטבילה אבל זה עדין מלחוף ולטבול בלילה דחיישינן דמתוך שמהומה לביתה לא תחוף שפיר.

והנה, לכאורה מסקנת הגמ' כאן הוא דלא דלמסיק הגמ' לעיל (סז:): דאשה חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש, דהלא דריש מרימר דהלכתא כרב חסדא וכדתי"ר רב יימר, ופרש"י כרב חסדא דכולהו אמרינן שכן לא אמרי', וכדתי"ר רב יימר דבמוצאי ב' יו"ט של ר"ה אחר השבת חופפת בלילה ולא בער"ש, ומבואר דבמוצ"ש רגיל אה"נ חופפת בער"ש. אמנם, כבר פירשו תוס' אליבא דרש"י דצ"ל דלעיל רק התירו לחוף בער"ש באופן שחל יו"ט במוצ"ש דא"א לחוף במוצאי שבת.

והנה, ע' במהרש"א שהעיר על תי' של תוס', דודאי רב חסדא עצמו ס"ל דמותר לחוף בער"ש גם כשמוצ"ש יום חול ולא רק כשהוא יו"ט (דהלא מתיר לחוף בער"ש אפי' בחל ב' יו"ט של ר"ה אחר השבת הגם שמוצאי ר"ה הוא יום חול), אלא דכוונתם דמה דאיתא לעיל "דהלכתא כוותיה דרב חסדא" דמותר לטבול בער"ש, ר"ל רק באופן שחל ליל טבילתה ביו"ט, דזה גופה הוא מה שתי' רב יימר, דמה שאמר חוף במוצאי ב' ימים של ר"ה לאחר השבת אינו אלא כמשל ללילה שהוא ודאי חול, וס"ל דכן הוא לענין שאר מוצאי שבת ויו"ט כשהוא חול דאין לחוף בער"ש. וחידוש הוא לפרש כן אליבא דרש"י, דאי"ז משמעות רש"י שפי' (סז: ד"ה והלכתא) דרק לענין מוצאי ב' יו"ט של ר"ה שלאחר השבת לבד סבירא לן דחופפת בלילה, והי"ט כדביאר רש"י לעיל מיניה (רד"ה לבד) בדעת רב יימר דה"ט דאין לחוף בער"ש שהוא "רחוק יותר מדאי".

והנה, ע' בש"ך (קצט', סק"ו) שפי' בדעת רש"י בע"א, דמאי דאיתא הא דלא אפשר ר"ל במוצאי ב' יו"ט של ר"ה שלאחר השבת דכיון שהוא רחוק יותר מדאי אין לחוף ביום, אבל במוצאי שבת רגיל בודאי יש לחוף בער"ש דמחשש מהומה לביתה אין לחוף במוצ"ש. והאמת היא שכבר קדמו בזה הרב"ה (סי' קפח') שר"ל כן בדעת רש"י, וכתב דיש לדייק כן ממש"כ (ד"ה הא דלא אפשר) "לחוף ביום כגון מוצאי יום טוב" ולא כתב כגון מוצאי שבת, ומשמע דרק במוצאי יו"ט [של ר"ה] שחל אחר השבת שהוא רחוק יותר מדאי, רק אז יש לחוף בלילה וזהו ממש כמסקנת הגמ' לעיל (ס' ז:). והגם שלפ"ז מסקנת הגמ' היא דלא דמסיק רבא מיד לפני"כ, אבל הגמ' לא אמרה דהלכתא כרבא ולכן אינו סתירה בהלכתא (ואפי' רבא עצמו מעיקרא לא היה סובר כן). אבל ע"ש בראב"ה שכתב שהרשב"ם פי' רש"י כתוס' וכן הגיהו גדולי האחרונים בדברי רש"י דצ"ל כגון מוצאי שבת.

אמנם, אפי' לפי גירסא זו ברש"י, יש לציין שהרא"ש השיג על תי' של תוס' אליבא דרש"י, וס"ל דה"ל סוגיין פליג אמסקנת הגמ' דלעיל, ולדעת רש"י קי"ל דאשה לא תחוף בער"ש ותטבול במוצ"ש בשום אופן, ולכן אם חל יו"ט אחר השבת דא"ל לה לחוף במוצ"ש מוטב לה לדחות הטבילה כדי שלא להרחיק החפיפה מהטבילה. וחידוש הוא שבמה שתיקן עזרא חפיפה לנשים בעצם הוא גרם להן לבטל עונתם באופן שחל יו"ט במוצ"ש, ולא עוד אלא ע' בסד"ט (סקי"ח) שהקשה דרב חסדא אמר דמותר לאשה לחוף ביום ראשון ולטבול בליל ששי "שכן אשה חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש" וצ"ב דערבך ערבא צריך, דמהיכן פשיטא ליה שאשה חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש. ואפשר לדחות שהביא רביא ממהנה העולם (וכ"פ השי"ך הנ"ל) אבל ע"ש בסד"ט שכתב דהיה פשיטא ליה דלא תיקן עזרא חפיפה באופן שיבאו הנשים לבטל עונה בחל טבילתן במוצ"ש כשהוא יו"ט.

וכ"ז בדעת רש"י, אבל ע"ש בתוס' שהביאו דעת השאלות שפי' מסקנת הגמ' איפכא, דהא דאפשר לחוף בלילה יש לחוף בלילה והא דלא אפשר לחוף בלילה כגון בליל שבת יש לחוף ביום. ולכן, בחל טבילתה במוצ"ש יש לחוף בלילה וכדאמר רבא לפני"כ ונמצא שבמוצ"ש נקט בזה לדינא כדפרש"י, ורק נחלקו בליל טבילה רגילה ביום חול אם עדיף לחוף בלילה או ביום, דלדעת השאלות עדיף לחוף בלילה שלא להרחיק החפיפה מהטבילה, ולא חיישינן כ"כ למה שהיא מהומה לביתה. אמנם, גם להשאלות צ"ב ממסקנת הגמ' לעיל (ס' ז:). דמבואר דאשה חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש, ולכאורה צ"ל דמש"כ תוס' בדעת רש"י כוונתם לתרץ גם אליבא דהשאלות, אבל לכאורה סתום הוא בדברי תוס'.

ולכאורה יש עוד כמה נ"מ בין רש"י והשאלות, חדא כמוש"כ הב"ח (קצט', סק"ו), דהרא"ש פי' אליבא דרש"י דאם חל יו"ט במוצ"ש אין לטבול במוצ"ש אלא תדחה הטבילה כיון שא"ל להרחיק הטבילה מהחפיפה כ"כ, אבל בדעת השאלות הרא"ש לא כתב כן ומשמע דמותר לטבול במוצ"ש הגם שתצטרך לחוף בער"ש, ונמצא שהגם שלרש"י עיקר החפיפה ביום ולשאלות בלילה, כאן לרש"י אסור לחוף ביום ולשאלות מותר.

ונראה דיש עוד נ"מ באשה הטובלת ביום מחמת אונס, דלשאלות פשוט דיש לחוף ביום סמוך לטבילה אבל לרש"י לכאורה יש להרחיק החפיפה מהטבילה כדי שלא תהיה מהומה לביתה. והנה, תוס' לעיל (ס' ז: ד"ה משה) הביאו מחלוקת לענין אם מותר לאשה לטבול בשבת ביום, שרבינו משולם התיר, ור"ת אסר דתרי קולי לא אשכחן דשרי תלמודא, הרחקת חפיפה מהטבילה וסרך בתה. ולכאורה לרש"י כל פעם שהיא טובלת ביום יש ב' קולות אלו, ומצינו בתלמודא כמה פעמים שהתירו לטבול ביום מחמת אונס הגם שיש ב' קולות (אם לא שנאמר דלרש"י גם הטובל בשמיני צריכה להסתיר טבילתה מבעלה כמוש"כ האגור שהביא הב"י בקצו', ה', ולכן אינה מהומה לביתה, אבל אי"ז הפשטות דהלא כתב הב"י דחומרא יתירא היא).

והנה, ע' באור שמח (איסור"ב ד', ח') שהקשה על ר"ת דב' קולות אלו אין שתייהן בדבר א' אלא ב' ענינים, דא' קולא בדיני טבילה שלא לחשוש לסרך בתה וא' קולא בדיני חפיפה ובזה י"ל דאין חסרון של תרי קולי. ולכן פי' האו"ש דר"ת ס"ל כדעת השאלות דיש לחוף בלילה דוקא א"כ א"א, ובחל טבילתה במוצ"ש תחוף במוצ"ש, אבל אם נתיר לה לטבול ביום השבת בהכרח צריכה היא להקדים החפיפה לער"ש דהלא בשבת אסור לחוף, ונמצא שקולא זו השניה שאנו מקילים עליה לחפוף בער"ש הוא מכח הקולא הראשונה שהקלנו עליה שיכולה לטבול ביום ולכן נחשב לשתי קולות בענין א'. ואפ"ל דס"ל לרבינו משולם כרש"י דתמיד יש להרחיק הטבילה מהחפיפה וא"כ אין קולה במה שתצטרך להקדים החפיפה (אמנם, יש להעיר דכאן ההרחקה הוא יותר גדולה מהרגיל, דבדר"כ רק מרחיקין החפיפה עונה א' וכאן היא צריכה להקדים ב' עונות).

והנה, בעיקר המחלוקת רש"י והשאלות אם עיקר החפיפה הוא ביום או בלילה, צב"ק, דבשתייהם יש חסרון בחפיפה, דבלילה יש חסרון דמהומה לביתה ואולי לא תחוף יפה, וביום יש חסרון שמרחיק החפיפה מהטבילה ואולי ידבק בה דבר החוצץ לפני הטבילה, ולשתייהם כשא"ל ביום כגון במוצ"ש חופפות בלילה, וכשא"ל בלילה כגון בליל שבת חופפת ביום, וא"כ מהו נקודת המחלוקת. והאמת היא שכן נראה שיטת ר"ת (דלא כהאור שמח הנ"ל) שפי' מסקנת הגמ' הא דאפשר והא דלא אפשר איירי רק בנוגע לחפיפה בער"ש לצורך טבילה במוצ"ש, דאפשר יש לחוף במוצ"ש (כדס"ל גם לרש"י וגם לשאלות) ובא"ל כגון בחל יו"ט במוצ"ש יש לחוף בער"ש, אבל הגמ' לא איירי כלל באיסור חפיפה שחרית וטבילה ערבית בלא הפסקת יום, וע' בב"י שכתב דה"ל לדעת ר"ת ליכא קפידא ויכולה לעשות החפיפה מתי שתרצה או ביום או בלילה. ויל"ע במאי פליגי רש"י והשאלות.

וע' בב"ח שפי' דס"ל לרש"י דקרוב לודאי דכיון שמהומה לביתה ממחרת לחוף בלילה ולא תחוף יפה, אבל החשש דשמא יתקשר שעה בין חפיפה לטבילה הוא ספק רחוק דכל אשה נזהרת לכרוך שעה היטב. ואולי יש לומר שהשאלות ס"ל דמה שהוא בידה לעשות כראוי (חפיפה) לא חיישינן שתתירש אבל למה שאין בידה תכרוך שמה חיישינן.

ואפ"ל בע"א ג"כ, דלטעמיהו אזלי, דהלא כתבו תוס' בב"ק (פב. ד"ה ושתהא) דפי' ר"ת שלא תיקן עזרא חפיפה אלא בשער, אבל בנדה (סו: ד"ה אם סמוך) הביאו תוס' מר' שמריה בשם רש"י דבכל הגוף שייך חפיפה, וראה מסוגיין דאמר לה עבדי חסרת דודי חסרת טשטקי חסרת, פי' עבדי חסרת להביא מים להחם לחפוף כל הגוף, דאילו חפיפת הראש לא בעי כולי היא, ולכן רש"י לשיטתו דס"ל דחפיפה היינו חפיפת כל הגוף ויש בה טירחא מרובה חיישינן במתוך שמהומה לביתה שמא לא תטרח לחוף כל גופה יפה, משא"כ להשאלות י"ל דס"ל כר"ת דעזרא לא תיקן חפיפה אלא בראש וליכא למיחש כולי היא שלא תחוף יפה (ואפי' אם נימא שבנות ישראל החמירו על עצמן לחוף כל גופן וכמוש"כ תוס', אבל בודאי לא נגזור להרחיק החפיפה מהטבילה מחשש שמא לא תחמיר על עצמה). והגם שמצינו בגמ' (ה.) דמחשש מהומה לביתה חיישינן אפי' שלא תכניס הבדיקה בחו"ס שהוא רק עוד כמה שניות, י"ל דשאני התם שהיא עומדת ומכונה לשמש עכש, משא"כ בסוגיין שהיא רק מכינה עצמה לטבילה אין לחוש שתהיה כ"כ מהומה לביתה שלא תחוף ראשה יפה.

סימן קצט' (שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול)

סעיף א'

חיוב סריקת השערות - הגם שהמחבר כתב דין סריקת השערות לפני שהזכיר שיש חיוב לשטוף כל הגוף, אבל כתב הסד"ט (סק"ט) דעיקר החפיפה והסירוק הוא לאחר שטיפת הראש במים. וע"ש שכתב דיש ללמוד הנשים שבשעת רחיצת הראש תסרוק במסרק, והגם שעדיף לכתחילה לסרוק בשעת הרחיצה אבל כתבו הפוסקים דסגי במה שהיא סורקת שערותיה כשהן עדיין רטובות, ומשמע דאם אינן רטובות לא קיימה מצות חפיפת הראש.

חפיפה בשאר מקום שער - השי"ך (סק"א) הביא מהרמב"ן שאשה צריכה לסרוק כל מקום שער שבה או לכה"פ שתהא מפספסת אותן בידיה יפה יפה, וכתב השי"ך (סק"א) שנהגו לסרוק שער ראשון במסרק ושאר שער שבה מפספסת אותן בידיה יפה יפה. אמנם, אינו מבואר אם כל מקום שער שבה כולל גם גבות עיניה וריסי עיניה, וע' בחכ"א (קכא, א') שכתב שתרחוץ בחמין כל מקום שער שבה ובריסי עיניה ותפספס בידיה להפריד השערות הנדבקים ומקושרים. והגם די"ל שמש"כ שתפספס בידיה היינו לשאר מקומות שער שבגופה דא"ל שיתקשרו ריסי עיניה, אבל רחיצה במקומות אלו בודאי צריכה וכמוש"כ לפני"כ, ובפרט שיש חשש אמיתי שיהיו נדבקים יחד ע"י איפור.

ביאור לשון המחבר 'לענין בעצמה ובבשרה' - האחרונים העירו שלשון המחבר מגומגם דהיינו עצמה היינו בשרה. וע' בחכ"א (קכ', א') שהגיה דצ"ל בבשרה ובשערה, ובלח"ו"ש (סק"ג) הגיה דצ"ל בעצמה ובשערה וכן צריכה לבדוק כל גופה בידיה אם אינה יכולה לראות אותו. וע' בסד"ט (סק"ה) שהגיה בע"א, דצ"ל לענין בעצמה בשערה (וא"צ שחברתה תענין בשבילה) וכן בודקת כל גופה.

האם יש חיוב עיון בנוסף לחפיפה - ע' בט"ז (סק"ד) שנקט בפשיטות דליכא חיוב לענין בגופה אחר ששתטפה וחפפה כל גופה, ודלא כמשמעות המחבר. וה"ט דאפי' אם אינה מסתכלת בכל מקום שבגופה בשעת החפיפה, הלא בלא"ה אינה יכולה לראות כל המקומות שבגופה (שער ראשה, גבה וכו') וע"כ דסגי במשמוש היד במקומות אלו, וא"כ כמו"כ כשהיא רוחצת שאר גופה יש לסמוך על משמוש ידה במקומות אלו ואין צורך בעוד עיון אח"כ. וע' בערוה"ש (סעי' ב') שדייק בן מלשון הגמ' (ב"ק פב.) מדאמר' אתא עזרא ותיקן חפיפה, ולא אמרו דאתא עזרא ותיקן נמי חפיפה משמע להדיא דכי תיקן חפיפה תו אינה צריכה עיון.

אמנם, הסד"ט (סק"ה) השיג עליו דעזרא לא ביטל העיון מדאורייתא ותרת' בענין חפיפה ועיון. והנה, בודאי אף הסד"ט מודה דבמקום דא"א לראות סגי במשמוש היד דהלא כתב בעצמו שלא הצריכה חז"ל שתהא אשה אחרת מעיינת בגופה, אבל נראה דס"ל שהמשמוש צריך להיות בכוונה לדעת שאין דבר החוצץ וסתם חפיפה אינה בכוונה זו. ולמעשה, דעת הגר"י (קונטרס זרע שמואל) דק"ל כה"ט. אמנם אפי' לדעת הסד"ט שהחמיר, ע"ש בדבריו דמודה דסגי אם היא מעיינת ובודקת גופה בשעת חפיפה וא"צ בדיקה מיוחדת לזה. ונמצא דלכו"ע אם עיינה בשעה ששטפה עצמה ואח"כ שכחה לענין א"צ לחזור ולטבול.

שכחה אם עשתה העיון או החפיפה - לפי ה"ט הנ"ל, אשה שחפפה עצמה ואינה זוכרת אם עיינה בעצמה אח"כ, א"צ לטבול עו"פ כיון שקיימה החיוב עיון ע"י משמוש היד בשערה ששטפה את עצמה. אמנם אכתי יל"ע באשה שלא העביר ידיה על גופה בשעת החפיפה וכן באשה ששכחה בכלל אם חפפה עצמה. וע' בפ"ת (סק"ב) שהביא מהנוב"י דפשיטא ליה דבאינה זוכרת אם עיינה דצריכה טבילה אחרת דיש ספק דאורייתא, והוסיף דאפי' באשה שרק שכחה אם סרקה ראשה דליכא אלא ספק דרבנן ג"כ צריכה טבילה אחרת כיון דאיכא חזקת איסור ועוד דהוי דשיל"מ.

ומבואר מדבריו שנקט כדעת הש"ך (ק', כללי ס"ס אות כ') דביש חזקת איסור ל"א ספק דרבנן לקולא ונחלקו בזה גדולי האחרונים (וע' בסד"ט כאן סק"מ שהאריך בזה). אבל ע"ש שכתב לאסור מטעם אחר ג"כ דלא אמרי' ספק דרבנן לקולא משום דהוי דבר שיש לו מתירין, וצ"ב דהלא הנודע ביהודה הוא בעל המימרא (בצל"ח ביצה ד.) שחידש דלענין השתמשות לא אמרי' דשיל"מ, דרק באכילה (בדומה לביצה שנולדה ביו"ט) שייך הסברא דעד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר, אבל בהשתמשות דאפשר להשתמש גם עכשו וגם לאחר' ל"ש סברא זו, והביאו הבעל הפתחי תשובה בעצמו לעיל בסי' קפז' (בנחת צבי בסעי' ה') וא"כ בנדה ל"ש דשיל"מ. ולכאורה צ"ל דגם הוא מודה דכל שיהיה לו היתר בזמן מועט מאד מקרי דשיל"מ גם לענין השתמשות.

וע"ש בנוב"י שכתב דיש לצדד להיתר מטעם דסרכא נקט ואזיל כמו שמצינו לענין אשה ששכחה אם מלחה חתיכת בשר דלדעת ה"ט (ס"ט, סק"ד) אמרי' שמסתמא סרכא נקט והכשירה הבשר כדן, והגם שהש"ך בנוקה"כ (שם) השיג דבמעשה גדול ל"א כן דאיך שכחה דבר גדול כהכשרת החתיכה אבל י"ל דזה דומה לאשה שיודעת שמלחה צד א' של חתיכה ורק שכחה אם מלחה הצד השני שאינו מעשה כ"כ גדול דגם הש"ך יודה דאמרי' סרכא נקט. **ולכאורה** אפי' אם נצדד להחמיר דסריקת כל הראש הוא מעשה גדול, אבל נראה דסריקת שאר מקום שער שבגופה בודאי אינו אלא מעשה קטן ואפשר להקל מטעם דסרכא נקט ואזיל. וה"ה י"ל לענין דבר המצוי שאשה שכחה אם עיינה בחלק קטן של גופה, שגם זה ודאי אינו מעשה גדול, ואפ"ל דסרכא נקט ואזיל, דהגם שעיון בד"כ הוא דאורייתא ורק אמרי' סרכא נקט ואתא דרבנן בדומה לק"ש (וכנראה משום דפרשה שניה אינה מדאורייתא) י"ל דכיון שכבר עיינה ברוב גופה מה שנשאר אינו אלא מדרבנן (וע"ש בסד"ט קצח', סקנ"א). וגם יל"ע אם אמרי' סרכא נקט באשה צעירה שרק חפפה פעם או פעמיים (וראיתי בשם הגריש"א דאף פעם לא אמרי' בחפיפה סרכא דאמרי' לא פלוג אטו כלה צעירה, וחידוש הוא) ואפשר דצריכה להחזיק עצמה ג"פ. ולמעשה תש"ח.

רחיצה באמבטיה - לא ראינו בראשונים וכן בטוש"ע מי שכתב דצריכה להתרחץ דוקא באמבטיה (וא"כ נדחוק דטשטקי חסרת להראשונים שפי' דהיינו כסא, ר"ל דצריכה דוקא לשבת במים), וא"כ לכאורה סגי ברחיצה במקלחת. אבל ראייתי מובא מהמהר"ם מבריסק (ח"ג, יב', יג') שהמנהג לשבת באמבטיה. ונראה דנהגו משום המבואר בסי' קצח' (סעי' ט') דיש להתרחץ גלדי המכות, וד"ז עושין ע"י השהיה במים לזמן ממושך. וע' בבדה"ש (סק"ז) שכתב דמעיקר הדין סגי במקלחת שזהו לשון שטיפה שהזכיר המחבר ומ"מ כבר נהגו לשבת באמבטיה שהוא על הצד היותר טוב אבל אשה מעוברת שמטעמי בריאות אינה נכנסת לאמבטיה סגי במקלחת, וכ"כ שאר פוסקי זמנינו. ומצוי בארץ ישראל בפרט בזוגות צעירות הגרים ביחידות דיור קטנות שאין להם אמטיה בבית, ולדינא סגי במקלחת, אבל לכתחילה נראה דיש ענין להתרחץ במקוה שיש להם אמבטיה כמנהג העולם אבל במקום דלא אפשר יש להקל (למשל בער"ש). אמנם שמעתי שנשים באין בליל ששי ובאיזה מקומות בששי אחה"צ בכדי להתרחץ באמבטיה ואח"כ ביום ששי עושים מקלחת להסמך החפיפה לטבילה).

חפיפה בטבילת גבר - הביאור הלכה (פח', ד"ה וכן) כתב דמה שמסתפק בשע"ת לענין חציצה בטבילת בע"ק מצאתי בספר האשכול שזכינו עתה לאורו שכתב בהדיא דאין פוסל חציצה בזה, אך ביש חציצה ברוב גופו משמע שם דפוסל גם בזה. וע"ש באשכול (סי' סד') שכתב דלא תיקן עזרא חפיפה אלא לנשים נדות כדאיתא בירושלמי, ולפי"ז לכאורה אין לחייב חפיפה באיש גם בטבילת ערב יוה"כ, אבל ע' במטה אפרים שכתב (תרו', סק"ח) דיש להקפיד בטבילת ערב יוה"כ יותר משאר טבילות בשנה ויש להתרחץ גופו וליטול צפורניו ולסרוק במסרק. וכמדומני שעמא דבר לא להקפיד בזה.

סעיף ב'

שיעור מים חמין - ע' בחכ"א (קכא', א') שכתב דמותר אפי' בפושרין ובודאי אפשר לסמוך עליו כשאין לה מים חמין.

טבילה במים קרים - כתבו הפוסקים דרק בחפיפה יש לחוש שיתסבכו השערות משא"כ בשעה קלה של טבילה א"צ לחוש (ומאות שנים טבלו נשים במים קרים).

חפיפה בנתר - הפרישה (סק"ז) כתב שהוא מין עפר ששורפין אותו בכבשן ונעשו ממנו כמו אבני סיד וכשמיניחין אותו במים נימוח ושפין בו הראש, אבל הסד"ט (סק"ח) הביא מרש"י שהוא מין אדמה רכה. והגם שיש בשמפו (shampoo) כמה רכיבים א"צ לחוש אולי יש גם נתר, ובפרט שרואים שמנקה ומחליק השער.

בדיעבד כשחפפה בנתר או מים קרים - הרמ"א כתב דבדיעבד בחפפה במים קרים אם ראתה בעצמה שאין השערות קשורין ומסובכין שרי, ונחלקו הפוסקים בכוונתו, והלבוש פי' דמותר לה גם בעתיד לחוף בנתר, אבל הש"ך (סק"ח) השיג דשרי רק בפעם זה וא"צ לחזור ולחוף. וע' בחכ"א (קכ', ד') שהבין שר"ל שיכולה לטבול לכתחילה על סמך חפיפה זו, אבל המקור חיים פי' דרק בדיעבד שכבר טבלה סומכין על החפיפה. ולכאורה בליל שבת שא"א לחזור לחוף הוי כבדיעבד ומותר גם לדידה. ונראה דה"ה באין מים חמין בבית או במקוה דהוי כבדיעבד ויכולה לחפוף במים קרים ולבדוק אח"כ שלא נתסבכו השערות, אבל כשאפשר בפשטות צריך לחמם מים ע"ג הכיריים כדי לקיים מצות חפיפה בחמין, ולכה"פ שתחמם מים בכמות שישפיקו לחפיפת הראש.

חפיפה בין וקונדישנר (conditioner) - המהר"ק התיר לחוף ביין, וע"ש בתשובתו שכתב שהיין צריך להיות חם. ובעיקר דברי הרמ"א משמע דאפשר לסמוך על מה שאומרים הרופאים ורק אם אין בקיאי בדבר יש להאשה לנסות בעצמה, וצ"ב דבמהר"ק משמע דצריכה ב' דברים גם שתנסה בעצמה וגם שתשאל לרופאים, וע' בשבה"ל (ח"ד, סק"ג) שעמד ע"ז. ובכלל צ"ב מש"כ המהר"ק דמצינו שסומכין על הרופאים לענין נדה דהלא בכמה מקומות משמע דא"א לסמוך על הרופאים באיסור נדה (קפז' לומר שנתרפאת מרמ"ת, קצא' בענין הקרטין), וכן לחת"ס אין הרופאים נאמנים על גוף מסוים וא"כ

מה יועיל השאלה בכה"ג. ואולי דשאני הכא דג"כ בודקת בעצמה ואינו אלא גילוי מילתא, אבל א"כ יל"ע למה צריכה לשאול הרופאים בכלל. ועי' בששה"ל (סק"ז) שכתב שכל מה שמותר לחוף בין רגל טבעי אבל בין שיש בו תמציות וסוכר שמצוי אצלנו אינו דומה ליין טבעי ובודאי מסבך השער. והנה, בעיקר הדין מבואר דמותר לטבול הגם שעדיין נשאר יין בשערותיה (דהלא אינה מורידה את היין אח"כ עם מים), ולכאורה לפי"ז כ"ש דמותר לחוף בקונדישנר ואין לחשוש לשמנונית הנשאר על השערות. אמנם יש לחלק שהיין ירד מהשערות כשהיא נכנסת למקוה משא"כ השמנונית של הקונדישנר. ולמעשה, נחלקו בזה הפוסקים אם יש למנוע מלחוף עם קונדישנר, ובדיעבד יש להקל. ונראה שהמקילין אפי' לכתחילה יש להם על מה לסמוך, דל"ל ממשות ורוצה בכך.

סעיף ג'

שיעור סמוך לענין חפיפה סמוך לטבילה - עי' בששה"ל (סק"ב) בדבר"כ סמוך ר"ל חצי שעה, אבל המהרש"ם כתב בשם היראים דקבלה בידו דג' שעות נחשב סמוך לטבילה. והוסיף בששה"ל דלכתחילה יש להסמיכה ממש ובפרט בקיץ שמזיעים יש לזוהר יותר. ולכאורה יש להעיר מהגמ' דאיך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, דלדעת היראים מהו התמיה הלא היא יכולה לחוף אחה"צ ולטבול בלילה וזה מקרי סמוך לטבילה, ובשו"ת שו"מ ג"כ כתב דדבר חדש הוא.

להתחיל החפיפה ביום ולגמור בלילה - הענין להתחיל החפיפה ביום ולגמור בלילה הוא כדי לצאת גם דעת רש"י דעדיף לחוף ביום וגם דעת השאלות דאין לחוף אלא בלילה, וצב"ק למה הגמ' לא הזכירה עצה זו דהלא בזה אין חשש כלל. ועי' בש"ך (סק"ו) שהאריך להוכיח כשיטת רש"י דעדיף לחוף ביום, אבל מסקנתו הוא גם דלא כרש"י, דס"ל דגם בחל טבילה במוצאי ר"ה שאחר השבת דיש לחוף גם בער"ש, וברש"י מבואר דאז חופפת בלילה. והנה, האחרונים הביאו דמעשה שהיה שנהגו הנשים לדחות הטבילה למוצ"ש שהתביישו ליכנס למקוה ביום רגיל כיון שהיה צמוד לביכ"ס, ולכן תקנו מהר"ם פדאוהו ובנו שיחפפו בלילה לכתחילה למשך שעה וזוהו ליכא חשש מהומה לביתה, וקם חכם א' ודרש שאשה החופפת בלילה לא מהני אפי' בדיעבד ובניה ממזרים, ועי' בשו"ת מהרש"ל (סי' ו') שהאריך לדחות דבריו וקיים פסק המהר"ם לחוף בלילה, וכן נקט הרמ"א בתשובותיו (סי' יט'). וכנראה דכן הוא המנהג של רוב נשים שאינן יכולין לחוף ביום או בגלל שהן עובדות באותה שעה או בגלל שהן טרודות בילדים. אבל עי' בששה"ל (סוף הסעיף) דאברכים נראה שצריכין להשתדל לחזור הביתה כדי שתוכל לילך בזמן ולא גרע משאר צרכים שיוצאים וכאן הוא דבר מצוה, אבל יש שכתבו דאם הקלו לבעה"ב כ"ש שמקילין לאברכים, אבל יש שטענו להיפך דאם האברכים לא יקיימו דין זה מי יקיימו. ובחוט שני (ז) כתוב דאם יש לו חברותא א"צ לבטל לצורך זה, ובשם הגר"א דויד שליט"א שמעתי שלמעשה יש לעשות באיזה אופן שיהיה האשה יותר רגוע, וכן מסתבר. וי"א שיש לעשות איזה הכנה ביום כדי לקיים המנהג כשר, וכן נוהגים הרבה נשים.

חפיפה שעה אחת - עי' בשו"ת המהרש"ל דמבואר להדיא דשעה היינו א' מכד' ביום, ובששה"ל נקט דאין להקל אלא לצורך גדול כגון במקואות שיש הרבה נשים שמחכות שא"א שכ"א תחוף לשעה, ושעה זו כוללת כל ההכנות כגון נטילת ציפורנים וצחצוח שיניים וכו'. אמנם עי' באגרי"מ (יו"ד ח"ב, פא') דא"צ שעה שלמה ואם יודעת שזה לא לוקח לה כ"כ הרבה זמן יכולה לקבוע פרק זמן להתעסק בחפיפתה וכ"פ הגר"י"ב (שם) וכמדומני שכן עמא דבר. ויש להוסיף שבפרט בזמננו יש צד להקל בזה דיש לנו מים חמים מוכנים ובשפע וכן סבון ושמפו וקוצצי ציפורנים וכו' דודאי אינו לוקח שעה שלמה אפי' ביחד עם כל שאר ההכנות. ועוד הביאו האחרונים מהגרש"ק (קנאת סופרים) דבמקום שיש בלנית הבודקת אפשר להקל דתולין שהבלנית תבדוק עם חפפה כראוי (והכל לפי הענין).

סעיף ד'

חל טבילה במוצ"ש ומוצאי"ט - הרמ"א פסק דלצורך טבילה במוצ"ש יש להתרחץ בע"ש, ובמוצ"ש לחזור לחוף ותסרוק מעט וכתב הט"ז (סק"ד) דזה מועיל אפי' לדעת השאלות כיון דמצטרף לעיקר החפיפה שהיתה בער"ש. וכתבו פוסקי זמננו דמותר לאשה לשים איפור בשבת זו (והחכם עיניו בראשו). **טבילה במוצאי ט' באב - עי' בששה"ל דבחל טבילה במוצאי ט' באב עדיף לחפוף במוצאי ט"ב על פי מש"כ הסד"ט (סק"כ) באשה שחל טבילה במוצ"ש וער"ש הוא יום ו' לאבילות ר"ל, דפסק דיש לדחות החפיפה למוצ"ש. אבל עי' בביה"ל (או"ח תקנא' ד"ה אם) שהביא מהש"ך דיש לה להתרחץ בערב ט"ב. ולכאורה לפי"ד ה"ה בחל ט"ב במוצ"ש בכה"ג יש לעשות החפיפה בער"ש דמאי שנא.**

סעיף ה'

טבילה בליל שבת - אשה שחל טבילה בליל שבת תחוף ביום ולדעת הגר"י"ב אם תהיה יותר רגוע בבוקר מותרת לעשות החפיפה בבוקר ושוב להתקלח סמוך לשבת, וכן דעתו בשאר יומי ג"כ דמותר להכין עצמה בבוקר ולחזור ולהתקלח ולסרוק ולנקר שיניה סמוך לטבילה (ובפרט שמדינא מקלחת סגי לחפיפה).

לא חפפה בער"ש - עי' בפ"ת (סק"ה) דאשה שיש לה סביכות שער שסכנה להפרידם מותרת לטבול בשבת אפי' לא חפפה בער"ש דהאיסור חפיפה בשבת הוא מחמת הסריקה ואשה זו אינה צריכה לסרוק שער ראשה, וכי בדעת תורה דה"ה דיש להקל בזה לאשה המגולחת שער ראשה. אבל הלח"ו"ש (סק"ט) החמיר כיון דתקנו חפיפה בכל הגוף אף כתב הרמב"ן (סו.) דהמעביר תקנה זו ימתח על העמוד (למלקות), ובששה"ל (סק"ב) נקט דבלא חפפה גופה אין להקל ובשעה"ד תש"ח.

סעיף ו'

הרחקה של ג' ימים בין חפיפה לטבילה - המחבר לא הזכיר מה הדין בחל יו"ט ביום חמישי ושני וחל טבילה במוצ"ש, וה"ט דלטעמיה אזיל שפסק לעיל (סעי' ד') דבכל מוצ"ש יש לחוף בלילה וא"כ כ"ש בנידו"ד שיש לחוף במוצ"ש, אבל להרמ"א שכתב (שם) דמנהג יפה שתרחץ היטב בער"ש ובמוצ"ש תחזור ותחוף ותסרוק מעט, יל"ע אם גם בנידו"ד י"ל כן. והנה, הש"ך כתב (סק"ו) דאף בזה יש לחוף גם בער"ש וגם במוצ"ש, אבל מבואר בתו"ד דפשוטות הגמ' משמע דבזה אין לחוף אלא בליל טבילה, ושמעתי שיש מורים כהש"ך (וכ"כ בפרי טהרה) אבל כמדומני שעמא דבר לחוף רק במוצ"ש וכן נקט הגר"י"ב (קונטרס זרע שמואל) שהמנהג לחוף במוצ"ש, אבל הוסיף דיש לעשות דבר א' בער"ש כדי לקיים דעת הש"ך (למשל נטילת ציפורנים. אבל בלא"ה אין להרחיק נטילת הצפרנים מהטבילה).

לקשור השערות - יש נשים שהשערות שלהן מאד מתולתלות (curly) ושאלתן בפיהן מה לעשות כשחל טבילה במוצ"ש כשהוא יו"ט, דאפי' בטבילה בליל שב"ק רגיל שיש רק כשעה בין החפיפה להטבילה הן חוששות שיתבכו השערות שלהן, ובהרחקה של יום א' וכ"ש ב' ימים כמעט ודאי הוא שיהיה להן קשרים בשערות. והנה, דבר ראשון הן צריכות לקשור שערותיהן מאד טוב (ואולי להשתמש עם כמה גומיות), ועוד שמעתי ממו"צ שיש הבדל בין שערות מבלבלות ושערות קשורות וכל כמה שאין בהן קשרים אינן חוצצים. ולכאורה יש עוד סברא להקל דאפי' אם יש כמה קשרים, בנשים אלו הוי מיעוט שאינו מקפיד (עי' קצח', ב-ו') דכל אשה עם שער מתולתל לא היתה מקפדת ע"י, וכיון שהוא שעה"ד אפשר לטבול כן לכתחילה, ותש"ח.

ליזוהר בימים שבין החפיפה לטבילה מדברים הנדבקים - הבי"ה הבין בדעת הטור שאשה שחפפה בער"ש לצורך טבילה במוצ"ש וכיוצא"ב, אין האשה מעיינת עוד פעם לפני טבילה ולכן תמה עליו דכל ההיתר להרחיק החפיפה מהטבילה אינו אלא לענין החפיפה אבל בודאי צריכה לעיין בעצמה, ועוד עדיף להגיד לה לעיין בעצמה עוד פעם מלהגיד לה שלא תתעסק בדברים הנדבקים ובפרט שהוא דבר שא"א ליזוהר ממנו. ועי' בש"ך (סק"יא) שכתב דבודאי גם הטור מודה שהיא צריכה לעיין עו"פ לפני טבילה ורק כתב דאעפ"כ יש ליזוהר ככל שתוכל מלהתעסק בדברים החוצצים, וכנראה דזהו ג"כ כוונת הט"ז (סק"י) במש"כ בדברי הרמ"א ניתקן כל מה שהוקשה לבי"ה על הטור בזה.

עיין בשעת הטבילה - האשה הטובלת בשבת או ביו"ט אסור לה לעשות החפיפה, ועי' בחת"ס (נדה סו.): שכתב שחזר על כל הצדדים ולא מצא איסור בחפיפה חוץ מסריקת השערות ע"ש וכ"כ השאלות דזהו טעם דאסור לחוף בשבת. אמנם, אכתי היא צריכה להדיח בית הסתרים במים חמים (ויל"ע

במקום שנוהגין להתרחץ ביו"ט אם היא צריכה להתקלח) ולחצוץ שיניה עם קסמי שיניים וכיוצא"ב, וכתב הגר"א (סק"כ) שכ"ז הוא בכלל עיון. וכתבו הפוסקים דמותר להשתמש עם מברשת שיניים יבשה וכן בחוט דנטלי כל כמה שאינה פסיק רישיה שתגרום לראיית דם.

לבישת לבנים בשבת ויו"ט - ע' בש"ך (סק"ב) שכתב שנהגו הנשים לא לרחוץ ולא ללבוש לבנים בשבת (ר"ל שאין עושין הפסק טהרה), וכמה טעמים נתנו באחרונים. המשאת בנימין כתב דה"ט משום שרק מותר להתרחץ עם מים שהוחמו מערי"ש ואין הנשים יודעות לחלק בין מים שהוחמו בערי"ש להוחמו בשבת, ולהשי"ך ה"ט כדי שלא יצטרכו להרחיק החפיפה מהטבילה, והסד"ט (סק"ט) ד"ה ועו"ק) כתב דהוא מחשש סחיטה, ובששה"ל (על השי"ך) הביא מהערך שי דחששו לאיסור הכנה, והעיר דחז"ל התירו טבילה בשב"ק ומה לנו להחמיר יותר ועוד דמבואר בש"ך דביו"ט לבשו לבנים ולמה לא חששו לאיסור הכנה, ולכן נקט בששה"ל כהערה"ש (סעי' יט') דה"ט שלא הפסיקו בטהרה בשבת משום דבזמנם לא הספיקו לחמם המקוה במוצ"ש ונמנעו ללכת כיון שהמקוה קרה, והוסיף דלפי"ז בזה"ז אין טעם להמנע גם בשבת. וכן עמא דבר.

סעיף ז'

ב' קולות לא מקילין - כבר הזכרנו שהאחרונים העירו שבי' קולות אלו לא שייכי להדדי דא' קולא בסרך בתה וא' קולא בחפיפה, וא"כ למה אין להקל בשניהם (וע' בזה בששה"ל סק"א, ובמש"כ האור שמח ויוצא נ"מ לדינא לדבריו דבחל יו"ט במוצ"ש מותר לטבול בשבת ביום). ובדיעבד אם טבלה בשבת ביום כתב הבד"ש (סקצ"א, ובצינונים קעדי') דמסתברא דעלתה לה טבילה כיון דכל קולא בפני"ע מועיל בדיעבד, אין סברא שבהצטרף יחד תפסול טבילתה.

ויל"ע למה ליכא איסור לטבול בשבת מצד הכנה, ואפ"ל דרך שייך איסור הכנה אם היא צריכה להסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה, אבל אם אינה צריכה א"כ הטבילה היא לצורך היום. אמנם, דעת האגור והרמ"א (קצ"ז, ה') דצריכה להסתיר טבילתה גם בטבילה ביום ח'. ואולי יש להביא מזה ראייה ליסודו של המהרש"ג דאיסור הכנה אינו אלא בכדי להרויח הזמן במוצ"ש אבל כשא"א לעשות הדבר במוצ"ש ל"ש הכנה כשעושים את זה בשבת ובנידו"ד יש דמחמת האונס א"א לטבול במוצ"ש. אבל כמדומני שאין נוהגין להקל כוותיה, ואפ"ל דההיתר לטבול הוא משום דנראה כמיקר וא"כ גם לענין הכנה י"ל דנראה כמיקר.

סעיף ח'

הרחיקה הטבילה מהחפיפה בימי חול - המחבר כתב דאם חפפה ועיינה עצמה היום וטבלה בליל יום אחר עלתה לה טבילה בדיעבד. ולכאורה מלשונו משמע שהתיר רק באופן שחפפה ביום ראשון וטבלה בלילה שאחר יום שני, אבל לא בהרחיקה בי' ימים בין חפיפה לטבילה, וצ"ב מהו המקום לחלק. וע' בסד"ט (סק"ג) שפירש דאח"כ כוונת המחבר היא דאפי' בהפסק של בי' ימים עלתה טבילתה כיון שמצינו שלפעמים התירו להרחיק החפיפה מהטבילה בי' ימים (בחל בטילתה בליל שב"ק שאחר בי' יו"ט). אמנם, ע"ש בסד"ט שכתב דכ"ז רק בדיעבד שכבר טבלה אבל בלא"ה יש לחזור ולחוף, וע' בששה"ל (סק"ג) שאין המנהג לעשות חפיפה גמורה. וע' בלו"ש (סק"א) שכתב דהגם דבדיעבד עלתה לה טבילתה אבל צריכה לבדוק אחר הטבילה לוודא שאין עליה דבר חוצץ דכל היכא דאיכא לברר מבררין, וכן כתב הערוה"ש (סעי' כא').

עיינה בעצמה אבל לא חפפה - המחבר פסק כהרשב"א דכל שלא חפפה הגם שעיינה בעצמה אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילתה (ומסתמית הנוש"כ משמע דאפי' לנתה עם בעלה הדין כן, וצריכה טבילה עם ברכה), וזהו דלא כדפי' הב"ח (סעי' ב') בדעת הטור אליבא דהרמב"ן דבדיעבד אין החפיפה מעכבת. אבל בחפפה ראשה ולא שאר גופה כתב השי"ך (סק"ז) דעלתה לה טבילה כיון שלרוב ראשונים חפפת שאר הגוף אינו אלא מנהג, וכ"פ הגר"י"ב (שם) דעלתה לה טבילה בהצטרף הא דיי"א דאפשר לקיים חפפת גופה במי המקוה (וחידוש הוא דהלא תוסי' ס': כתבו אע"פ שאנו מדמין אין לעשות מעשה אלא צריך לחפוף כל הגוף), אבל אכתי מחויבת לבדוק אחר הטבילה לראות שאין עליה שום חציצה, וע"ע בסמוך.

סעיף ט'

לא עיינה בביה"ס - המחבר פסק דאפי' לא עיינה בבית הסתרים עלתה לה טבילה, אבל כתבו כמה פוסקים דצריכה לבדוק אחר הטבילה לראות אם יש דבר החוצץ וכנ"ל. והנה, טעם דבית הסתרים קיל טפי הוא כמוש"כ המחבר (ומקורו בראב"ד) דביה"ס א"צ ביאת מים, וצ"ב דהגם שא"צ ביאת מים אבל ראויים לביאת מים בעיני וא"כ מהו המקום להקל יותר מהיכא שלא עיינה בשאר מקומות שבגופה.

וע' בנוש"כ שביאורו בכמה אופנים. ה"ט (סק"א) כתב דשאני בית הסתרים דאין דרך לבוא שם דבר החוצץ, אבל ע' בסד"ט (סק"ה) שהעיר דבפה אא"ל כן. ולכאורה גם יש להעיר ממש"כ השערי דורא (י', ב') דהא דבית הסתרים צריכים הדחה ה"ט משום דמצוי שם זיעה וטינוף, ובכלל צ"ב דאיי"ז הטעם שכתבו הראב"ד ומחבר. והנה, דין זה נשנה לעיל ג"כ בס' קצח' (סעי' כה', כו') וע"ש בש"ך (סק"ב) שכתב דכיון דא"צ אלא ראוי לביאת מים תלין לקולא, וצ"ב כנ"ל מהו הקולא בזה, ואולי י"ל כמוש"כ הריטב"א בקידושין (כה). דהא דבעינן ראוי לביאת מים אינו אלא מדרבנן, אבל אכתי צ"ב מא"ל לתוס' שכתבו בכ"מ דהוא מדאורייתא, וע' בסד"ט (שם סק"ג) שביאר דלתוס' צ"ל דכיון שהתורה הקילה בביה"ס דלא בעי ביאת מים ממש גם החכמים הקילו בגזירותיהם שהענין אינו מעכב (דמיעוט המקפיד אינו חוצץ אלא מדרבנן). וע"ש בש"ך שהביא מהלבוש שפי' הקולא דביה"ס בעי"א דאילו היה שם דבר החוצץ היה נופל במקוה כשהביה"ס פתוח, ואם לא נפל בשעה זו אין לחשוש שמא נפל אח"כ.

מצאה דבר החוצץ בבית הסתרים לאחר זמן רב - מעשה שהיה באשה שהורידה ציפורן בשיניה, וחיצצה שיניה קודם טבילה ולא מצאה כלום וטבלה, ולאחר שבועיים מצאה ציפורן בין שיניה, ויל"ע מה דינה בכה"ג. והנה, באשה שלא חפפה ועיינה בביה"ס לפני טבילה ואחר הטבילה לא בדקה כלל עד אחר זמן רב ומצאה דבר החוצץ בבית הסתרים יש לדון מה דינה, ובששה"ל (סק"ג) רצה לתלות שאלו זו במחלוקת האחרונים הנ"ל, דלסברת הלבוש לכאורה גם במצאה חציצה לאח"ז יש להחמיר, אבל לט"ז משמע דבסתם אין לחוש ולא מחזיקין בחציצה (וע"ע בסמוך מש"כ מהחוט שני). אבל בנידו"ד לא רק שהיא לא מצאה כלום מיד לאחר עלייתה אלא גם לפני ירידתה חפפה ועיינה ולא מצאה כלום וא"כ לכאורה אין מקום להחמיר כלל. אבל שמעתי שמורה א' החמיר להצריך עוד טבילה (ושוב נדפס פסק זה בספרו), וצ"ב טעם הדבר.

והנה, ראיתי בשם הגר"י"ב (שם) דכל מה דאמר' לקמן (סעי' י') דבמצאה עליה דבר החוצץ דתלין לקולא אם חפפה ועיינה באותו עונה, אי"ז אלא בהיה אפשר שהגיע הדבר החוצץ אחר הטבילה, אבל אם מצאה פופקורן בין שיניה (באופן דלא מקרי בלוע) ויודעת בודאי שלא אכלה פופקורן אחר הטבילה, אפילו אחר כמה ימים אי"א לתלות לקולא וצריכה לחזור ולטבול. אבל אכתי נראה דיש להקל בנידו"ד, דכדי להחמיר צ"ל שהיא יודעת בבירור שלא כססה צפרניה בשבועיים האחרונות ואיי"ז מצוי ואפי' אם היא אומרת שהיא לא כססה בפשטות אין להאמין לה בזה בפרט שהוא מילתא דלא רמיא עליה דאינשי ולא אדעתה.

סעיף י'

טבלה ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ - בטבלה ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ הביא המחבר בי' שיטות, ומתחילה סתם כהרשב"א דאם חפפה בתוך אותו עונה אי"צ טבילה אחרת ואם לאו צריכה טבילה אחרת (וה"ה חפיפה אחרת כמוש"כ הסד"ט סק"ח) והגם שהרשב"א בתה"א פסק כלישנא דסמוך לטבילה חפפה וביאר מאי סמוך אותו יום, אבל בתה"ק כתב להדיא דר"ל באותו עונה. ואח"כ כתב המחבר דלהרמב"ם גם בחפפה בתוך אותו עונה צריכה טבילה אחרת ולדידה כל הנ"מ אם חפפה באותה עונה אינו אלא אם צריכה עוד חפיפה. ולהלכה, בפשטות הוי סתם ויי"א דק"ל כהסתם לקולא, אבל הפ"ת (סק"ו) הביא מהשב יעקב שחפף דכיון שהמחבר והרמ"א לא הכריעו האין יש לנהוג למעשה והשיב דיש להחמיר כהרמב"ם מדכתב עליו הרמ"א "וכן דעת רבינו ירוחם". (והגם שכתב המחבר סתם ויי"א, י"ל ע"פ מש"כ הפמ"ג בס' שלד', משב"ז סק"א, שכשלא כתב המחבר "יש אומרים" אלא כותב "והרמב"ם כתב" הוי ה"יו" במקום "אבל" וכאילו כתב אבל הרמב"ם כתב בענין אחר, ולא הכריע בדבר).

אמנם הסד"ט (סק"א) השיג על השב יעקב דאיי"ז הגהת הרמ"א (ואולי הוא מהשי"ך שדרכו לרשום המראה מקום בשו"ע. ובשו"ע מהדורת מ"י ליתא), אבל אפי"ה כתב דהיכא דאפשר לחזור ולטבול בקל ודאי דיש לחוש לדעת הרמב"ם הגם שאינו אלא ספק דרבנן, וכ"כ כמה פוסקים.

וע' בחוט שני (סק"ו) שהעיר לדעת הרמב"ם דבמצאה אח"כ חציצה אף שנתעסקה באותו המין אח"כ אכתי צריכה לטבול ע"פ, דרך מועיל מה שנתעסקה דא"צ לחזור ולחנך, לכאורה יוצא דאפי' אם תמצא דבר החוצץ כמה ימים אחר הטבילה היא צריכה לחזור ולטבול, ולכן ר"ל דתלוי בהסתברות הענין שאם נראה שבא אחר הטבילה תלין שכן היה (וע"ע בבד"ש סעי' יא' ביאורים ד"ה שאני תולה עד"ז). ולכאורה משמע מלשון הגמ' דאיתא בעלייתא נמצא עליה דבר חוצץ, דרך במצאה בסמוך חוששין (אבל הלשון "בעלייתא" הוא לאו דוקא וכמוש"כ הערוה"ש סעי' כג' דא"כ פשיטא דבכל ענין צריכה טבילה אחרת, אלא דר"ל אחרי שעלתה). ויש לציין שלדעת הגרי"ב (שם) לא קי"ל כהרמב"ם, ופסק ג"כ שאם הכינה עצמה ביום וחזרה התקלחה וסרקה בבית הטבילה בלילה (כנהוג) שפיר נחשב כחפיפה תוך עונת הטבילה.

ובעיקר הדין יל"ע מהו הסברא להקל בגלל שחפפה באותו עונה הגם שיכול להיות שחפפה לפני עשר שעות, ולהחמיר בחפפה בעונה אחרת גם כשחפפה לפני שעה א' וכמוש"כ הרמ"א להחמיר "אע"פ שהיתה החפיפה סמוך לטבילה כגון שחפפה ביום סמוך לערב וטבלה בתחילת הלילה הואיל והיה בשתי עונות". וע' בלח"ש (סקי"ג) שביאר הרשב"א שעד סוף העונה היא נזהרת היטב שלא תבא עליה שום חציצה (וע' בבד"ש ביאורים ד"ה אינה צריכה, שר"ל שהסד"ט פ"י בע"א דכשאין דעתה לטבול באותו עונה אינה נזהרת בחפיפתה לחוף בטוב) ואכתי צ"ב.

מתי נטהר הטובל במקוה - הכס"מ (שאר אבות הטומאה ו', טז') חידש דכת הטהרה בטיבילה הוא כשהאדם יוצא מהמים ולא כשנמצא עדיין כולו במים. ונחלקו עליו האחרונים דבתוך המים כבר נטהר. ולכאורה יש להעיר על הכס"מ מהלשון שכתב הוא עצמו כאן בשו"ע שבעלייתא נמצא עליה דבר חוצץ דהלא לדבריו לא נטהרה מטומאתה עד שעלתה וכבר היה עליה דבר החוצץ, וי"ל (וע"ע לעיל בסמוך שלשון בעלייתא הוא לאו דוקא).

סעיף יא'

נתעסקה באותו מין אחר הטבילה - הש"ך (סקט"ז) השיג על המחבר וכתב דלהלכה קי"ל דנתעסקה לחוד לא מהני אם לא חפפה סמוך לטבילה אלא בעינן נמי שתאמר ברי לי שלא היה עלי לפני"כ. וע' בבד"ש (ס"ק קכה') שהפוסקים כתבו שיש להחיר כדיעה זו.

וע' בששה"ל (ש"ך שם) דמשמע מהש"ך דאפי' אמרה ברי לי לא מהני אם לא נתעסקה באותו מין, ועוד משמע דרך ברישא שעכ"פ חפפה אמרי' דמועיל ברי לי משא"כ בלא חפפה כלל גם ברי לא מהני אף שנתעסקה באותו מין אח"כ, והוא חידוש. ושמעתי שיש מקוואות שנותנים טופי לאשה כשהיא יוצאת בכדי שמיד תתעסק בדברים החוצצים, ויל"ע אם הועילו כלום בעצה זו דתלוי אם מועיל נתעסקה בלי ברי לי. וכנראה שמחלקים הטופי בכדי שלא תתחיל לחשוש בכל מיני חששות (ואולי הוא בכדי שתצא עם טעם מתוק בפה). וע' בבד"ש (ביאורים ד"ה שאני תולה) דאם עיינה לפני טבילה ונתעסקה לאחר הטבילה ומצאה דבר חוצץ מועיל כאילו אמרה ברי לי כיון דליכא ריעותא לפנינו שמא לא עיינה יפה, כיון שיש לתלות שבא אח"כ בשעה שנתעסקה, והביא שכן מבואר בסד"ט (סקל"ז).

חפפה רק ראשה ולא שאר גופה - הש"ך (סקי"ז) נקט להלכה כהב"ח דאם חפפה שער ראשה ולא חפפה שאר גופה כיון שעיינה בשאר גופה עלתה לה טבילה, וע' בששה"ל (ש"ך שם) דכן קי"ל להלכה דביעבד עלתה לה טבילה, והוסיף דא"כ אשה שאין לה שער ופטורה מחפיפת הראש וחפיפת הגוף אינו מעכב בדיעבד, בדיעבד מהני טבילה בעיון לחוד. ודעת הגרי"ב (שם) ג"כ להקל כהש"ך בדיעבד, והוסיף דקי"ל ג"כ כהט"ז (סקי"ב) שכתב דכל כמה שחפפה באותו יום אפי' נמצא עליה דבר חוצץ תולין כשנתעסקה באותו מין אחר טבילה.

סעיף יב'

מצאה דבר החוצץ בבית הסתרים - הש"ך הביא מהרוקח שכל כמה שלא חפפה ועיינה בבית הסתרים יש להחמיר במצאה שם חציצה אפי' אם נתעסקה באותו מין אחר הטבילה. ולכאורה כן יוצא ג"כ לדעת הט"ז שביאר (סקי"א) הקולא של בית הסתרים מטעם שאינו מצוי שיהיה שם דבר חוצץ, דלכאורה לפי"ז בנידוי"ז יש להחמיר כיון שלמעשה מצאה עליה דבר החוצץ. אבל צ"ב דא"כ למה לא השיג הט"ז כאן, וצ"ל דכיון שאינו מצוי שיבא שם דבר החוצץ לכן לא מחזקינן איסורא, ובששה"ל (סק"א) ביאר דיש חזקה דמעיקרא וכל שלא ידעין לא תולין שהיה. וע"ש עוד בששה"ל (קצח', ש"ך סקל"ג) שהפוסקים כתבו דיש להחמיר כרוקח, אבל לדעת הגרי"ב קי"ל כהמחבר להקל.

סעיף יג'

נתעסקה בין חפיפה לטבילה - בגמ' (סז.) מבואר דבנתעסקה בדברים החוצצים בין חפיפה לטבילה אם לא בדקה עצמה עוד פעם לפני הטבילה לא עלתה לה טבילה הגם שלא מצאה דבר על עצמה וגם חפפה באותו עונה, וחידוש הוא לחשוש שהיה עליה דבר החוצץ מדרבנן הגם שאין ריעותא לפנינו עכשו. והאמת היא שנחלקו הראשונים אם חשש זה הוא גם לבעלה או רק לטהרות, אמנם להלכה קי"ל שהוא גם לבעלה. וע' בסד"ט (סק"מ) שהאריך בעניי"ז דכיון שיש לה חזקת איסור לכן אין להקל אפי' בספק דרבנן, וי"מ דטעמא משום דעצם החפיפה על הספק נתקנה ולכן אין להתירה מכח ספק, ויש לדמותה לגזירת כתמים שג"כ נתקנה על הספק (ואולי אפי' ס"ס כמוש"כ הפרישה בריש סי' קצ'). ובפשטות כל הדין אינו אלא בלקחה תינוק כשהיתה ערומה וכיוצ"ב שיש אפשרות שהגיעו דבר החוצץ בכל מקום בגופו אבל ברק היה אפשרות שיעיג בפנים שלה א"צ לבדוק אלא הפנים.

סימן ר' (אימתי תעשה ברכת הטבילה)

איפה יש לברך ברכת הטבילה - לדעת המחבר, וכן נוהגין הרבה ספרדים למעשה, האשה לובשת חלוק ומברכת חוץ למקוה לפני הטבילה. אבל לדעת הרמ"א המנהג לברך אחר הטבילה והיא לובשת חלוק כשעדיין עומדת במים. ולמעשה כבר כתב הט"ז (סוף סק"ג) שאצלינו אין נוהגים לברך בחלוק בתוך המים. וע' בבאר היטב שהביא מהשל"ה הקדוש דאנשי מעשה יזהירו לנשותיהן שיטבלו ותברך ואח"כ תטבול שנית, וכ"כ המח"ש (ד"ה דע) מהחות יאיר (סי' קפא') והטעם כדי לקיים ב' השיטות, לברך בין לפני הטבילה כהמחבר ובין לאחר הטבילה כהרמ"א. וע' בששה"ל (סק"ו) שהביא עוד ב' טעמים לטבול פעמיים. א' כדי שאם יפול ספק בטיבילתה יהיה לה עוד טבילה. ב' לתוספת טהרה (וכ"כ השל"ה עצמו "ובזה תעשה קדושה יתירה"). ויש להוסיף דעיי"ז ג"כ מקיימים מש"כ הט"ז (קצח', סקל"ח) שכל אשה תכנס עד צוארה במים לפני הטבילה כדי שיהיו המים מקדימין לכל המקומות. **אמנם**, בעיקר דברי השל"ה צ"ב כמו שהקשה הדגמ"ר (תנינא) דהלא אחר הטבילה הראשונה כבר נטהרה ואיך זה נחשב כאילו בירכה עובר לעשייתו, ויש שר"ל (ע' בד"ש ביאורים ד"ה שלאחר שהביא כן מהחקרי לב) שהגם שמדינא א"צ כוונה בטיבילה כדמבואר לעיל (קצח', מח') אבל כוונה הפוכה שברצונה שלא לקיים המצוה מועלת, וא"כ מועיל תנאי שאם ההלכה כהמחבר א"כ אין ברצונה לצאת בטיבילה ראשונה. אבל יש דוחין שטיבילה אינה אלא הכשר מצוה ובה לא אמרי' דכוונה הפוכה מועלת, וגם קשה להגיד שלכך מתכוונות כל הנשים (אבל ע"ש שר"ל שכל הטובלות ע"ד רבנן טובלות). אמנם, למעשה כל הנשים נוהגות לטבול יותר מפעם א', וע' בסמוך.

כמה פעמים לטבול - רובן ככולן של נשים טובלות שלש פעמים ויש לזה סמך מספר חסידים (סי' שצד'), ובדר"כ האשה טובלת פ"א ומברכת וטובלת עו"פ ואומרת יהי"ר וטובלת עו"פ. ואולי ע"פ הני"ל אפ"ל בטעם הדבר (חוץ ממש"כ שם טעמא שכתוב טהרה ג"פ בפסוק א') דכיון שהאשה מְתַנֶּה שרק רוצה לצאת עם טבילה א' לכן מחשש שמא יפול ספק בטיבילה זו נהגו לטבול עו"פ, וע'. אבל יש נוהגין לטבול ה' או ז' או ט' פעמים (טבילה ג"פ וברכה, עוד ג"פ ויהי"ר, ועוד ג"פ).

ויל"ע אם הבלנית מסופקת בא' מטיבילותיה אם נכנסו כל השערות תחת המים אם יש ענין לטבול עוד פעם או דסומכים על שאר הטבילות, ולכאורה אם עדיין היא בתוך המים אין טעם שלא להחמיר ולטבול עוד פעם, אבל כשכבר יצאה מהמקוה ומסופקת אם טבלה כראוי בכל הטבילות יל"ע מה לעשות (וכן יל"ע אפי' באשה שעדיין עומדת בתוך המים כשהיא מבוהלת מהמים, שבדרי"כ אינו קל לראות אם נכנסו כל השערות בגלל שיש הרבה אבגבעות בעקבות הבהלה, ואין ברצונה לעשות עוד טבילות שאינה חייבת בהן).

וע"ש בששה"ל (סק"ו) דאשה שמאיזה טעם אינה רוצה להמשיך עם כמות הטבילות שהיתה נוהגת עד הנה, אם רוצה להפחית מבי' לא' לכאורה צריכה התרת נדרים דיש ענין מן הדין לטבול פעמיים, אבל ברוצה להפחית מטי' טבילות לבי' טבילות בפשטות אינה צריכה התרת נדרים כיון שאינה אלא מנהג ובודאי לא התכוונה לקיים המנהג במקום שהוא טירחא לה, הגם דעדיף לעשות ההתרה. ולפי"ז לכאורה האשה הנ"ל אי"צ לחזור ולטבול, ושו"מ שהחות יאיר (שם) דן בזה לענין אשה הנוהגת לטבול בי' פעמים וכתב דתלוי בטעם הדבר למה היא טובלת פעמיים ע"ש. וראיתי בדור המלקטים שהביא בשם השיעורי טהרה שאין מנהג האמא במספר הטבילות מחייבת הבת לטבול כמנהגה.

גילוי ערוה בשעת הברכה - בענין גילוי ערוה בשעת ברכה ראינו שיש ג' נידונים. א) האם מותר לברך כשהיא רואה ערוה שלה או של אשה אחרת. ב) האם מותר לברך כשאין רואה ערוה אבל ערוה מגולה. ג) כשלושה חלוק דליכא לבי' חששות אלו האם אכתי יש לחשוש ללבה רואה את הערוה.

והנה, לכו"ע אסור לברך כנגד הערוה כשאפשר לראותה, וממילא לכו"ע אין לה להסתכל בתוך המים בשעת הברכה (אא"כ המים עכורין). וכשערוהה מגולה דעת הבי"ח להקל דמותר לברך, והדרישה ט"ז וש"ך נקטו דאסור. אבל נחלקו בגדר האיסור, דלפי הדרישה אין מים צלולים נחשבים כסוי ולכן צריכה לברך כשהיא לבושה בחלוק או במים עכורין, אבל ללבה רואה את הערוה לא חיישין באשה. אבל דעת הטי"ז והש"ך שגם מים צלולים נחשבים ככיסוי ולכן מותרת לברך בלי חלוק כשהיא עדיין עומדת במים, וגם קי"ל מעיקר הדין דבאשה לא חיישין ללבה רואה את הערוה, אבל כתב הטי"ז דלכתחילה יש לה לחבוק עצמה בידיה בשעת ברכה כדי לחשוש להשיטות דס"ל דגם באשה יש איסור של לבה רואה את הערוה.

ולהלכה, ע' במ"ב (או"ח עד', סקט"ז) שכתב דיותר טוב שיהיה לבה למעלה מן המים שזה שרי אף באיש וכמוש"כ הרמ"א (שם בסעי' ב'). אבל הטי"ז כאן נקט דעדיף לכסות עצמה במים משום צניעות) או שתחבק זרועותיה להפסיק בין לבה לערוה וכן פסק החכ"א, וה"ה אם עוכרת ברגליה שלא יהא אבריה נראים זה מהני לכו"ע. **ולמעשה** כן הוא מנהג הנשים לחבק גופן בזרועותיהן, אבל יש להן לדקדק להפסיק בידיהן דוקא למטה מלבן (ולא כאלו החושבות שהענין הוא לכסות השדים). וע' בששה"ל (ט"ז סק"ג) דלכתחילה יש להן ליזהר שלא תיגע בגופן בכפות ידיהן בשעת ברכה (ויל"ע אם היא מחבוקת עצמה בתוך המים עצמן אם יש מקום להחמיר, ובחוו"ש (אות ה') הקיל בזה).

ברכה בבית המרחץ - יל"ע איך מותר לברך במקוה הלא אסור לברך בבית המרחץ (וע' בפ"ת סק"ג). ובפשטות יש לחלק דהאיסור לברך בבית המרחץ הוא מחמת הזוהמא, ובמקואות שלנו לא מתרחצין באותו חדר של בור המקוה ואין שם הבל כלל. וכן ע' במ"ב (סי' עד', סק"ד) שהביא דעת הטי"ז דדין בית הטבילה כחדר אמצעי ואין לברך שם שום ברכה רק ברכת הטבילה שהיא הכרחית שם כדיעבד היא חשובה (צ"ב הסבא בזה) ואח"כ הביא מהפמ"ג דיותר טוב שתברך במים, והטעם דשם במקום המים יותר מסתבר שאינו נחשב כבית אמצעי של מרחץ. ולכאורה כוונתו דהמקוה דינה כרשות בפני"ע ול"ל דין בית המרחץ (אבל לפי"ז יל"ע איך מותר לאשה ספרדית לברך מחוץ למים). ובסו"ד כתב מהמג"א וברכ"י דאפ"ל דאין בה זוהמא והבלא כל כך כמו במרחץ. ונראה דכן הוא בזמנינו דאין זוהמא אבל אולי יש הבל מחום המים, ולמעשה עמא דבר שהנשים מברכות בתוך המקוה או מחוץ למקוה באותו חדר.

כיסוי הראש בשעת ברכה - הגם שבארצ"ב אינו מצוי כ"כ אבל בארץ ישראל בהרבה מקואות הבלנית מכסה את ראש הטובלת במגבת וכדומה בשעת הברכה. ויל"ע מהו המקור לד"ז, דאם משום ששער באשה ערוה הלא יש עוד מקומות המכוסים שהן מגולות בשעת ברכה שאינן מקפידין לכסותן, ואם הוא משום כבוד הברכה ככיסוי באיש למה אין הבתולות נוהגות לכסות ראשן בשעה שמברכות. וע' ברעק"א (בסוף השו"ע הוצאת מכון ירושלים) שתמה למה לא כתבו הפוסקים שתכסה ראשה בשעת ברכה דהלא אפי' איש שאינו מחויב לכסות ראשו בכל שעה יש איסור לברך בגילוי ראש.

וע' בהערות למסכת כתובות (פב:) שהגר"ש"א העיר דדין כיסוי באיש הוא משום הכנעה וזה ל"ש בנשים דהלא אין הבתולות מכסות ראשן, ובאשה הכיסוי הוא משום גילוי ערוה. אבל יש לציין שכבר כתב הראב"י (ח"א, סי' פב') לענין ברכת הטבילה שתכסה שער בברכה בשעת הברכה, אבל צ"ב דא"כ אמאי אין בתולות מקפידות ע"ז וכנ"ל. ובחוו"ש (שעה"צ סק"ד) הביא מהבן איש חי דטוב להניח סודר על ראשה בשעת הברכה (אבל מבואר דאינו חיוב כדס"ל לרעק"א) וביאר שם בשער הציון דכיון שהם נשואות ומכסות שערן אפשר שיש כאן איזה חסרון בכבוד הברכה כיון שתמיד שערן מכוסה אבל בתולות שאינן מכסות שערות ראשן אין כאן חסרון בכבוד הברכה (וע' עד"ז בחידושי החת"ס נדרים ל:).

ברכה כשטובלת מספק - כבר ראינו לעיל בפ"ת (קצד', סק"ב) שהביא מהאחרונים שדנו אם מברכין על טבילה שאינה מעיקר הדין, למשל בטבילה אחר ראיית דם טוהר, שהנוב"י הסתפק בזה ודעת החת"ס דיש לברך, וכן נוהגין בכ"מ לברך על דם טוהר וכ"ש בטבילה אחר דם בתולים ג"כ מברכין (ויש שדנו באופן שלא ראתה דם כלל). אבל הסתפק הפ"ת שם בכתם שהחמירו לטמאתו מספק האם יש לברך על הטבילה. וע' בששה"ל (סק"י) דבדרי"כ כל ששאלו למורה מוסמך והוא החמיר יש לברך, וע' בערוה"ש שכתב (סעי' א') דאין טבילה בלא ברכה וכן כתבו כמה פוסקים והגם שבששה"ל תמה מנ"ל כלל זו, אבל כמדומני שלמעשה כן נוהגין שכל אשה הטובלת מברכת, חוץ מהיכא שטובלת מחמת חומרא בעלמא או הטובלת בעיוה"כ או מעוברת הטובלת בחדש התשיעי לסגולה. אמנם, שוב שמעתי שלפעמים כן מורים לטבול מספק בלי ברכה, ובכל כיוצ"ב תשי"ח.

ברכת שהחיינו בטבילה ראשונה - ע' בהגהות ברכי יוסף שיש מקומות שהכלה בטבילה ראשונה קודם החופה מברכת שהחיינו וכתב דיש למחות בידן, ודנו האחרונים בשאלה זו, וע' בששה"ל (סק"י) דמנהג בני אשכנז שלא לברך בשום מצוה בשעת עשייתה בפעם הראשונה, חוץ מהלדקת נר שבת דאולי יש מקום לברך כיון שהיא בא מזמן לזמן, והרוצה לברך עדיף שתלבש בגד חדש ולברך עליה. ויש לציין שהמ"ב דן בזה לענין הנחת תפילין בפעם הראשונה (בביה"ל סי' כב' ד"ה קנה) ע"ש.

בענין לא ילבש גבר שמלת אשה (נזיר נט., יו"ד סימן קפב')

כתוב בתורה לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלוֹקִיךָ כל עושה אלה (דברים כב', ה'). ונחלקו הראשונים אם כלול בפסוק זה ב' לאוין או דאינו אלא לאו א', דעת הרמב"ם (סה"מ לט', מי) דיש לאו א' על האיש ולא א' על האשה, ודעת הסמ"ג (ל"ט ס') שהכל לאו א' כיון שענין האיסור שוה בשניהם שלא יתלבשו בבגד של המין השני. ואיך שנפרש לכאורה צ"ב מה דפתחה התורה בכלל גבר וסיים בשמלת אשה, ולא כתבה בשניהם לשון בגד. ועי' בחכמת אדם (צ', א') שכתב דמדשני התורה בלישניה ש"מ דאפי' דברים שאינם מלבושים ג"כ נכללים באיסור זה וכ"כ הלבוש, ועד"ז מבואר בספר החשוב חמדת משה (לרב משה קגן שליט"א) ע"ש. וכן מפורש בתרגום והוא דעת ראב"י בגמ' (נזיר נט.). דאסור לאשה ללבוש כלי זיין כאיש. (אמנם, י"ל דבזה גופה פליג הת"ק דס"ל דכל האיסור הוא בלבישה המביאה לידי תועבה וזהו רק כשלוש כל הבגדים של המין השני וליכא איסור בתכשיט א' או לבוש א').

והנה, חידוש יותר גדול נמצא בתרגום יונתן דאסור לאשה להניח תפילין הגם שאינו בגד כלל [אמנם, לא קי"ל הכי וכדמבואר גמ' עירובין צו. שמיכל בת שאול הניחה תפילין ולא מיחו בה חכמים (וכתב הברכ"י שהתרגום ס"ל כפסיקתא המובא בתוס' שם שמיחו בידה), ומש"כ הרמ"א (או"ח לח', ב') דאם הנשים רוצין להחמיר על עצמן להניח תפילין מוחין בידם אינו משום איסור לא ילבש אלא משום דתפילין צריכין גוף נקי ונשים אינן זריזות להזהר. אמנם יש לציין לחידושו של הלבוש (או"ח יז', ב') שכתב דכיון שכל האיסור לאשה להתעטף בציצית הוא כדי שלא תראה כאיש ותלך ותזנה, לכן בבת מלך שהכל מכירים אותה ליכא למיחש למידה. וחידוש הוא דדריש טעמא דקרא ועוד דע' ברמב"ם (שם) וחינוך (תקמב') שנקטו דיש ב' ענינים באיסור לא ילבש או משום חשש זימה או משום חשש ע"ז, ואפי' לחשש זימה כתב הבינ"א דמשמע מהרמב"ם דהוא ענין סגולי שלבישת הבגדים של המין השני מעורר לעריות ולא דוקא מחשש שמא יתערבו כדנקט הלבוש (ועי' בא"ר מה שהעיר על דבריו)].

ועוד יותר מבואר בגמ' דאסור לאיש להעביר שער בית השחי ובית הערוה ונחלקו אם איסורו מן התורה או מדרבנן, ועל הצד שהוא דאורייתא כנראה דצ"ל דזה נכלל בתכשיטי נשים הגם שאינו תכשיט כפשוטו אלא מעשה שעושים כדי להתייפות. ואגב, מבואר מאיסור העברת שער בית השחי ובה"ע דאיסור לא ילבש שייך גם בדברים שאינם ניכרים לעין הרואה, וא"כ יל"ע אם נאמר לפי"ז דג"כ אסור לאשה ללבוש גופיה של בעלה מתחת לבעלה.

ויל"ע עד היכן הדברים מגיעים, האם כל כלי המיוחד למין א' אסור למין השני להשתמש בה, דא"כ לכאורה יהיה אסור לאיש להשתמש עם מטריה ורודה. ושאלה זו תלויה ג"כ באיסור האשה בכלי זיין, האם רק אסור ללבוש החרב דאז הוי כתכשיט של איש, או דאסור אפי' לטלה בידיה כדי להשתמש בו, וכ"מ מהמפרש בנזיר שכתב (ד"ה ת"ל) דזהו שמצינו ביעל שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין אלא כמו שנאמר ידה ליתד תשלחנה (וואולי הא דהביא פסוק זה של השירה ולא מה דמפורש להדיא לפני"כ ותיקח יעל את יתד האוהל וכו' דמשם אפשר לדחות שלא היה לה חרב אבל מדאשתבחה במעשה זו בשירה והדגישה ענין היתד נראה שיתד דוקא לקחה).

ובכלל יל"ע באיסור העברת בית השחי האם הפעולה אסורה או התוצאה, ונ"מ כשמעביר השער באופן שאין דרך הנשים לעשות האם יש בזה איסור, דמצד א' אא"ל דמייפה עצמו כדרך הנשים ומצד שני כיון שהתוצאה היא אותו יפוי יש לאסור. ויש בזה כו"כ נ"מ ע' באגר"מ (יו"ד ח"א, פב') שנשאל האם מותר לאיש לקחת כדורים להפוך שערו הלבן לצבע שחור וכתב דתלוי בשאלה הנ"ל, ומסיק שהאיסור הוא התוצאה ע"ש שהוכיח כן מהרמב"ם וגר"א. וכן נראה הוא דעת רוב הפוסקים, ולפי"ז ליכא היתר לבקש מגוי להעביר השער וכדומה (ועי' מש"כ האגר"מ יו"ד ח"ב סא' לבאר לפי"ז האיסור הסתכלות במראה).

ואכתי יש להסתפק באיסור זה של העברת שער, האם ההעברה בתער אסורה בעצם כיון שהעברת שערות היינו דבר של יפוי שנשים עושות ולכן אפי' במקומות שבגוף שאין הנשים מעבירין השערות אכתי אסור, או שכל האיסור הוא להתדמות לנשים וכיון שאין הנשים עושות כן לכן ליכא איסור. ויש בזה נ"מ בכ"כ דברים, דע"ש במפרש שכתב (ד"ה שלא יתקן) שלא יכחול ושלא יפרסם בבגדי צבעונים (ווי"ג במנין צבעונים) ועד"ז מבואר בספרי, וא"כ יל"ע אם יש איסור ללבוש עניבה כיון שהוא בגד צבוע ותכליתו ליפות הלוש (כשהוא צבוע ולא רק שחור ולבן) אבל מצד שני אין אף אשה א' הלוששת עניבה. והנה, מבואר בתרגום יונתן הנ"ל שיש איסור לגלח הזקן הגם שאין לנשים שער זה כלל, אבל יש לחלק דהתם זה גופה שרוצים להתדמות לנשים שאין להן שער על הפנים לכן הדבר אסור אבל ללבוש עניבה כיון שגם נשים יכולות ללבוש עניבה ואעפ"כ אינן לובשות לכן יש לצדד דליכא איסור כלל (ובכלל יל"ע גם בזה אם קי"ל כתרגום יונתן, ועי' בסמוך).

ונמצא דיש כמה נקודות הטעונות ביאור באיסור לא ילבש: האם שייך האיסור גם בדבר שאינו מלבוש כלל. מהו גדר האיסור בדברים שאינם נראה בחוץ. וכן יש להסתפק אם האיסור הוא המעשה או התוצאה, וכן אם נאסר כל דבר העשוי ליפוי (ואפי' ברחיצת הגוף יש להסתפק כשכל כוונתו רק ליפות עצמו וכדמשמע בגמ' בשבת נ: דלחד מ"ד אסור להעביר גדלי צואה מעל גופו משום לא ילבש) או דרק יש איסור בדברים שנשים נוהגות לעשות אבל סתם דברי יפוי אינם אסורים. ובעזה"י"ת בביאור ההלכות יפשוטו הספיקות.

יו"ד סימן קפב' (דברים האסורים משום לא ילבש גבר שמלת אשה)

סעיף א'

העברת שאר בית השחי ובה"ע - מבואר בגמ' דד"ז אסור לכו"ע אבל נחלקו בפרטי הדברים. לרב (לגי' שלפנינו, וכן לבה"ג אם גורסין "אלא") דינו כשאר הגוף דאסור בתער ומותר במספרים כעין תער, אבל לגי' הבה"ג (אם אין גורסין "אלא") שונה דינו מדין שאר הגוף דהתם אינו אסור רק בתער ובבית השחי ובה"ע אסור אפי' במספרים כעין תער. ולדעת ר' יוחנן לל"ק האיסור הוא רק מדרבנן אבל לל"ב האיסור מן התורה, ומבואר בגמ' שכבר נחלקו בזה התנאים אם איסורו מה"ת או לאו. ולהלכה נקט המחבר כגי' הבה"ג דבבית השחי ובה"ע אפי' במספרים כעין תער אסור וממילא אסור להשתמש עם מכונת גילוח כדי להעביר שערות אלו, ולכאורה מה"ט ג"כ אסור להסירן ע"י לייזר (electrolysis), אבל לקצר השערות במספרים מותר (דלא כמו שהביא הכנה"ג משו"ת הרשב"א בח"א סי' קו' דגם זה אסור).

העברת שער משאר הגוף - לפי המבואר לעיל ליכא מאן דמתיר להעביר שערות של שאר הגוף בתער. אמנם, עי' בב"ח וכ"כ הגר"א (סק"א) דלגי' שלפנינו, רב דאמר מיקל אדם כל גופו בתער, ומסיק הגמ' דאיירי במספרים כעין תער אבל בתער אסור, ה"ט משום דאיירי בגילוח כל גופו כולל שער בית השחי ובה"ע אבל אם מגלח רק שער של שאר אברים י"ל דמותר אפי' בתער. אמנם הבי"ל לא פ"י כן בדעת רב ולכן בשו"ע רק התייר במספרים כעין תער ולא בתער ממש.

גילוח הזקן - מהתרגום יונתן משמע דגילוח הזקן הוא עיקר האיסור של לא ילבש, וכן פסק הצמח צדק להלכה. אמנם אינו מוזכר דבר זה בגמ' ומדלא הביאו המחבר והנש"כ מבואר דלא ס"ל כן, ופוק חזי מאי עמא דבר. ובלא"ה אפי' אם נאסר, לכאורה כיום שהרבה מגלחים א"כ שוה דינו לדין העברת שער בית השחי ובה"ע דמותר כשדרך האנשים ג"כ להעבירם, אבל אי משום הא היו החברים נמנעים ממנו (ועי' בסמוך). וראיתי מי שהביא דיי"מ דמש"כ לא עוד אלא דיי"מ דמש"כ התרגום "ובי אנפוי לאיתחמאה היך נשא" דר"ל שלא ישים מסיכה על פניו. והנה בפשטות אא"ל כן בדבריו דהלא כתב "לא יספר גבר בי שיחיה וערייתיה ובי אנפוי לאיתחמאה היך נשא" דמבואר דהכל המשך ממש"כ "לא יספר". אמנם להלכה נראה דמי שעובר ניתוח פלסטי כדי להפוך מראה הפנים שלו לאשה עובר על איסור לא ילבש. (וכתב הגרי"ב בקשר למי שע"י ניתוחים הפך כל גופו לאשה שמדינא מחויב להפוך הכל בחזרה "שכל מהותו הוא איסור לא ילבש").

נוהגים גם אנשים גלח - כשנוהגים גם האנשים להעביר השערות, משמע מהמחבר דאעפ"כ ליכא היתר לכתחילה לגברים להעבירין רק בדעיבד אין מכין אותם מכת מרדות וכן ביאר הב"י להדיא בדעת הרמב"ם (וע' לקמן משי"כ מהגר"ע יוסף לענין הסתכלות במראה). אמנם, הרמ"א נקט כמקילין דמותר לכתחילה אבל הוסיף שחברים נמנעים בכל מקום. ויל"ע אי"כ למה אין מקפידין ע"ז כיום לענין גילוח הזקן. ולכאורה צ"ל דלהלכה גילוח הזקן אינו בכלל לא ילבש כיון שאין לנשים שערות אלו, וכן יש לצדד לענין שערות שיש לנשים ואינם מגלחין אותן למשל מאחורי הצוואר שדרך הספרים (בפרט כאן בא"י) לגחלן בתער, וראיתי מובא בשם הגר"ד פיינשטיין והרב בעלסקי להתיר כיון שאין דרך נשים לגלח שערות אלו כלל (ורובן אין להן שערות שם). וי"ל דמה"ט גם אין החברים נמנעין מזה אפי' כשעשו לנז.

ובכלל יל"ע אם דרך הגוים להעבירין אם אפשר לסמוך ע"ז להתיר העברתן, דהלא יל"ע איך הגיע למצב שדרך האנשים להעבירין אם יש איסור בדבר, וכראה דזה הכריח הפרישה לפרש דר"ל שהאנשים גוים נהגו כן ולמדים ממנהג ההוא דעכו"ם, וע"ש שגם י"ל דעל ישראל קאמר דהיכא דנהיגי כולם אין מוחין בהם (ואינו ברור איך מנהג זה התחיל). ולהלכה, כתב המהרש"ם (ח"ב, רמג') דגם הפרישה לא סמך על התי' הראשון בפני"ע. אבל רעק"א העתיק הפרישה ומשמע דיש לסמוך עליו, וכ"מ בהגהות מהר"א אזולאי (לבוש סי' קנ"ו, דע"ש שהוסיף "אם העביר ישראל אין מכין אותו", ואולי יש לדייק כן גם בלשון המחבר), וכן נקט הגריש"א להלכה (קוב"ת ח"ג, קכח'). אבל לפי"ז נפל כל האיסור של לא ילבש בבירא דהלא בזמנינו יש גוים שעושים הכל, כולל לבישת עגילים, והעברת שערות וכל כיוצא ב"ב. וי"א דהגם שסומכין על העכו"ם אבל מיעוט שאינו מצוי או מיעוט של אנשים שאינם מן השורה לא מקרי מנהג האנשים, וכן אם אין הדרך במקום זה לעשות ד"ז לא יועיל מה שבמקום אחר הם נוהגין כן.

סעיף ב'

גילוח של ניוול - יל"ע בהא דמותר להעביר שער של כל הגוף משום שהוא ניוול, אם ה"ה דמותר להעביר רק שער הגבות או העפעפיים כיון שהוא ניוול. אמנם בפשטות מבואר בטושי"ע דרך כשמסיר כל הגוף מותר דאז מוכח שהוא לרפואה אבל בלא"ה יש לאסור. ואולי יש להקל מטי"א שאין דרך הנשים להעביר שערות אלו כלל.

סעיף ג'

לחוך שערו כדי להסירו - אינו ברור מ"ט מותר לחוך לשערו בבגד כדי להסירו, דא"ל דאסור לחוך בבשרו א"כ מוכח שכשמסירין השערות באופן שאין דרך נשים להסירו ג"כ אסור (ומשמע לפי"ז שהאיסור הוא התוצאה ולא המעשה), וא"כ מהו הטעם להתיר כשמחכך השערות ע"י בגד ובפרט מדלא חילק המחבר משמע דמותר אפי' כשכוונתו לנז. ובלבוש כתב דמותר "דהוי שינוי גדול" [משמע דהאיסור במעשה, אבל הוסיף] "ואינו מתקן כל כד", (ואולי גם המעשה וגם התוצאה אסור).

סעיף ד'

היתר גילוח במקום צער - כתבו תוס' (נזיר נט. ד"ה גבול) דמשמע דכשאיך אדם מתכוין לנזי' אלא לינצל מצערא דלית ביה משום לא ילבש וכן המסתכל במראה שלא יחבול בעצמו שרי. והנה צ"ב איך התירו איסור דאורייתא במקום צער, וע"ש בתוס' דמבואר דלא התירו האיסור אלא דאינו כלול כלל באיסור לא ילבש כיון שאינו עושה לתיקון ונוי אלא לינצל מצערא. ולכאורה לפי"ז משמע דכל מה שנאסר משום לא ילבש מותר כל כמה שכוונתו להציל מצער. אמנם כתבו כמה פוסקים דרך כאן שאיסורו מדרבנן (להרמב"ם, כיון שאין הגילוח נראה לעין) מותר דבמקום צער לא גזרו, אבל באיסור תורה י"ל דליכא היתר אפי' במקום צער, וע' בסמוך.

העברת שער ממקומות שהוא מתבייש ממנו - כתבו הפוסקים דמותר להעביר שערות מהאף ואוזן כשהוא מתבייש ממנו דאינו אלא לינצל מן הצער, וכדמשמע בתוס' (שבת נ: ד"ה בשביל צערו) דאין לך צער גדול מזה שהוא מתבייש לילך בין הבריות.

העברת או הסתרת כתמים - לכאורה העברת כתמים ופצעים ע"י ניתוח או אפי' רק לכסותם באיפור הוא מעשה של קישוט נשים ואסור. אמנם ע' בשב"ח"ל (ח"ו, קיח') שנקט ד"ז מותר כיון שאין כוונתו אלא לגרום שיהיה נראה רגיל ולא להתפלות יותר וכן מבואר במנח"ש (ח"ב, פב') שהתיר לעשות ניתוח פלסטי למי שהאף שלו היתה משונה מאד משל כל אדם ומתבייש בו, וכתב דמטעם זה נוהגין להקל לצבוע או ללקט לבנות מתוך שחורות למי שהוא צעיר, ובכח"ג שלפי הגיל שלו הוא כעין מום וכוונתו רק להסיר ממנו את המום ולהיות ככל אדם ואי"ז דומה לתוקני נשים (והוסיף דכשכוונתו ממש ליפוי נראה דאסור).

רחיצת גופו - בגמ' (שבת נ: נחלקו אם מותר לרחוץ מעל גופו גלדי צואה וכדומה, ולהלכה קי"ל דמותר משום דכל פעל ה' למענהו שצריך להראות יפה לכבוד ה', ויל"ע אם מותר רק בכח"ג שמכוון לשם כבוד השי"ת או דמה"ט תמיד מותר (וע"ש בסמוך משי"כ התפארת ישראל בזה).

סעיף ה'

בגדים העשויים גם לגבר וגם לאשה (unisex) - בגד שמתאים גם לאיש וגם לאשה בפשטות מותר בלבישה כדמבואר בלשון המחבר דהאיסור הוא ללבוש בגד במקום שאין לובשין אותם הכלים ואין משימין אותו החלי אלא הנשים. וכן מבואר בגמ' נדרים (מט.) שרי"י ואשתו לבשו בגד א' וכמושי"כ המהרש"א שם וכ"מ בהגהות מהר"א אזולאי (לבוש סי' קפב') כן נקטו הפוסקים למעשה, ולכאורה כלול בזה קרוקס כל כמה שאינם בצבע ורוד וכיוצא ב"ב (ע' בחכמ"א צ', א' שגם צבע לחוד קובע).

בגדים שלובשים מתחת לבגדים הנראים לחוץ - לפום ריהטא האיסור של לא ילבש הוא למנוע תועבה ע"י מה שהנשים נראים כגברים והפוך, אבל במה שאינו נראה בחוץ כלל בפשטות אין לאסור. אמנם בודאי דאי"ז המודד דהלא העברת שער בית השחי ובה"ע ג"כ אסור הגם שאינו נראה לחוץ וכנ"ל. אמנם דעת הרמב"ם (לפמ"ש"ב הבי"ל) דמה"ט גופה אין בהעברת שערות אלו איסור תורה כיון שאינם נראים בחוץ. ולהלכה המנ"י (ח"ב, קח') החמיר בבגדי תחתונים אבל כמה פוסקים והגריש"א בכללם (אהל יעקב) הקילו בזה, וה"ט דשאני מהעברת שער שבעצמותו הוא מעשה יפוי של נשים הגם שאינו נראה משי"כ בגדי זיעה וכדומה שאינו בעצם בגד המיוחד לאיש רק הצורה מוכיחה עליו ובאופן שאינו נראה מותר, ובמקום הצורך יש להקל (למשל כשאין לאשה לבנים לז"נ, לצורך צניעות, ולנצל מהקור. ולב"ח בסמוך כל כה"ג מותר בלא"ה).

מכנסיים לנשים - לכאורה בזמנינו שמצוי מאד שנשים לובשות מכנסיים ממילא תו ליכא איסור לא תלבש בבגדים אלו, ובפרט שהמכנסיים של נשים אינם דומים לשל גברים וניכרים הם וא"כ יש לצדד דהוי סוג בגד אחר ממה שהגברים לובשים וליכא איסור אפי' במקום שאינו מצוי שנשים לובשות מכנסיים אלו (וכן התיר הגר"ע יוסף מדינא ביביע אומר ח"ו יו"ד יד'). אמנם, ע' בשב"ח"ל (ח"ב, סג') שרי"ל דכיון שהבגד הוא בעצמותו בגד של פריצות לאשה (דכל שנראה פיסוק רגליה יש בזה משום פריצות וכמבואר בגמ' פסחים ג. לענין רכיבה) לכן לא שייך שיהיה היתר ממה שהנשים עושות דזהו בחפצא בגד שלא שייך לנשים כלל (ובדומה לחרב) ואינו כמגפיים וכדומה שאפי' אם הוא בגד איש כל כמה שהנשים נוהגות ללבושן ג"כ תו ליכא איסור. ובין כך כתבו הפוסקים (ע"ש ביביע אומר ושב"ח"ל) דאפי' את"ל שאין בו משום לא ילבש אכתי אסור משום בגד פריצות, אבל יהיה נ"מ אם מותר ללבושו מתחת לחצאית דתו אין בו משום פריצות אבל את"ל דיש בו משום לא ילבש אכתי יהיה אסור.

אקדח לנשים - ע"ד הנידון בלבישת מכנסיים לנשים יל"ע אם מותר לנשים להחזיק אקדח על גופן. והנה במקום סכנה ליכא שאלה כלל, אבל כשאינו סכנה (למשל יש באפשרותו לנסוע עם אדם אחר והיא מעדפת לנסוע לבד וע"כ לוקחת אקדח). והנה ע"ש בשב"ח"ל הני"ל דנכלל בסוג דבר שאינו נמצא אצל נשים כלל ולכן לא יועיל שינוי קצת בחיצונית, ואסור. אמנם ע' באגרי"מ (אור"ח ח"ד, עה', ה') שנשאל בעני"ז וכתב דמצד משי"כ הבי"ח וט"ז דרך דרך נזי' וקישוט אסור אין להקל דזהו רק בבגדים וקישוטים והעברת שער אבל ללבוש כלי זיין ולצאת למחלמה אי"ז כלל ענין נזי' וקישוט אלא דהוא כלי גבר ואסור לאשה ללבושם, אמנם למעשה צידד לקולא דרך דרך מלחמה אסור וכיון שאין דרך הצבא בכלי נשק קטן אלא כלי נשק גדול, ועוד שלהנצל מהכאות אינו הליכה למחלמה והוא גם ענין פיקוי"נ ע"ש.

להתחפש בהצגה - לא ברור מהו ההיתר למה שמצוי שנשים מחפשות לגברים בשעת ההצגה כיון שכוונתן להתדמות (הגם שהוא לצורך שחוק), ואפי' בפורים דעת רוב אחרונים שאין להתייר, והרמ"א הגם שהתיר צידד בד"מ לאסור. ואולי יש לחלק שבהגזות אלו כיון שאין שם אלא נשים אין לאסור דליכא חשש של התערבות וכדו' וצ"ע.

מטריה של נשים - הנה לא מצינו אלא שיש איסור לייפות הגוף או ללבוש בגד כשהדבר מיוחד למין השני, אבל להשתמש עם חפץ שדרך הנשים להשתמש לכאורה לא מצינו, דאפי' כלי זיין הדרך הוא להחזיקו על הגוף ודומה לבגד או תכשיט. אמנם ע' בחכמת אדם (צ', ד') שכתב דאסור לאשה ללכת עם מקל של גברים אפי' כוונתה כדי שלא תפול, ובביאור הדבר ע"ש בביני"א שהסתפק אם מותר לנפנף עם נפנף צבוע המיוחד לנשים והגם שרק מחזיקו בידו אפשר דיש לאסור כיעל שלא לקחה חרב כדי להרוג סיסרא הגם שהיא לא היתה צריכה אלא להחזיקו ולהשתמש עמו לרגע. וע"ש דמסיק (דלא כבי"ח) דבבגד לא מהני מה שאינו לובשו להתדמות, אבל בתכשיט וכלים מותר כשכוונתו לצורך אחר ולכן מותר להשתמש עם הנפנף, וכן באשה ללכת עם מקל של גבר כדי שלא תפול, ולכאורה ה"ה לענין מטריה של אשה.

בושם לגברים - מסבירא היה אפי' דאסור לשים בושם לגבר שזהו דרך אשה להתייפות, אבל מצד שני כיון שהריח שונה, וגם דרך הגברים לעשות כן לכאורה י"ל דמותר. ולא עוד אלא איתא להדיא בגמ' דמותר דע' בברכות (מג): דגנאי הוא לת"ח לצאת מבושם בשוק משום חשד, אבל משום לא ילבש ליכא, וכן נקטו הפוסקים.

לבישת טבעת לגברים - לענין טבעות מצוי שאנשים לובשים אותם, ולכאורה כיון שהוא דרך של אנשים יש להתיר ובפרט שניכרים שהם של גברים. **לא ילבש בילדים קטנים -** מהאגרי"מ (אה"ע ח"ד, סב', ד') נראה דבילד קטן הצריך לאמו ליכא איסור כלל, שאם כבר יודעין ומרגישין בבושה גם בענין בגדים שמתכבדין ומתחשבין בצד הבגדים אז שייך התינוק לחנכו בלאו דלא ילבש. אבל הפוסקים דנו אם מותר להורים להלביש ילדים קטנים משום איסור ספייה.

טומטום ואנדרוגינס - מהרמ"א משמע דאסור רק להתעטף כאשה אבל לנהוג כמנהגי אנשים מותר, אבל ברמב"ם מבואר דשניהם אסור שכתב דגם אסור לו לגלח ראשו כאיש וצ"ב דא"כ איזה בגדים ילבש. והשבט הקהתי (ח"ב רנח', ב') נקט דחייבים ללבוש בגדים המיוחדים לשניהם (unisex) דמותר כנ"ל, אבל א"כ לכאורה הו"ל להפוסקים להזכירו. ונראה מלשון הרמב"ם ורמ"א דלא החמירו לענין עצם הבגדים אלא באופן לבישתם וכן במעשים המיוחדים למין א'.

סעיף ו'

השחרת שערות במקום צער או לצורך פרנסה - היה מעשה מפורסם עם סוחר שהתלבן חצי זקנו ומאד התבייש מזה כיון שהיה לו עסקים בהרבה מקומות ולא רצה להופיע ככה עם חצי מהשערות לבנות וחצי שחרות ושאל אם מותר לו לצבוע השערות הלבנות, ודנו כו"כ מהאחרונים בשאלה זו (שו"מ ח"א רי', דברי חיים יו"ד ח"ב סב', מהרש"ם ח"ב רנ"ג). ושאלה זו מצוי גם היום כשכולם רוצים אנשים צעירים לכל מיני משרות ולפעמים אדם לא נראה צעיר מחמת הלבנת שערות ויל"ע אם מותר לצבוע השערות לבן (כשליכא חשש אונאה) דכיון שאין כוונתו כדי להתקשט ולהתייפות אלא למנוע עצמו מבושה או לקבל משרה אולי יש להתיר. והד"ח החמיר שלא התירו רק איסור דרבנן במקום צער וכיוצא"ב ולא איסור תורה, וכן נקט המהרש"ם אבל השו"מ כתב דמי שרוצה לסמוך על שאר הפוסקים (דלא כרמב"ם ושו"ע) שפסקו כת"ק דראב"י אין למחות בידן. אמנם כמה פוסקים (אגרי"מ, מנח"ש) סמכו להקל על הב"ח וט"ז (וכ"מ בשו"ע) כשאנו משנה כל בגדיו) דמותר אפי' איסור תורה כשאין כוונתו להתקשט דא"כ בכלל האיסור. ולפי"ז לתת לאשתו ללבוש החליפה (jacket) שלו כשקר לה מותר (ובפרט אם אינה מכניסה הידים לשרוולים).

להגיע לתוצאה של השחרת שערות בלי מעשה איסור - האגרי"מ (ח"א, פב') דן במי שרוצה לקחת כדורים כדי שיחזרו השערות הלבנות שללו לשחורות האם מותר כיון שאין זה דרך נשים כלל לקחת כדורים לצורך זה ואפי' אם היה הדרך ג"כ יש לצדד דמותר דלקיחת כדורים אינו מעשה נשים כלל. וע"ש שהוכיח שהאיסור לא ילבש אינו במעשה אלא בתוצאה ולכן אפי' אם אין נשים נוהגות לצבוע השערות ע"י לקיחת כדורים, אכתי אסור כיון שהתוצאה ממעשה זו היא שערות שחורות וזהו דרכן של נשים לצבוע השערות כדי להראות יותר צעיר. ויש ביסודו כו"כ נ"מ אם מותר לבקש מגוי להתלבש בלבוש של נשים או להסיר השערות וכיוצא"ב דלפי הנ"ל הכל אסור.

הלבנת שערות - לענין הסיפור של הסוחר שהתלבן חצי זקנו, מבואר בב"י שהיה מותר לו לצבוע החצי השחור לבן דא"כ דרך נשים כלל. ולפי"ז לכאורה ה"ה דמותר ללקט שערות שחורות מתוך לבנות הגם שלענין שבת ד"ז אסור אפי' בשערה א' (או"ח שמי', א') דזה נחשב תיקון אבל לענין לא ילבש אי"ז דרך נשים כלל. (ויל"ע אם לענין שבת האשה חייבת בזה, די"ל דלא מקרי תיקון לגבי אשה כלל, או די"ל כיון שהיא רוצה שהכל יהיה נראה לבן ממילא מקרי תיקון).

להסתיר שערות לבנות - יל"ע אם מותר להסתיר שערות לבנות מאחורי שערות שחורות או דגם זה הכוונה הוא להראות יותר צעיר וכן הוא דרך הנשים, אמנם לכאורה אין זה דרך נשים כיון שהם לא סומכות ע"ז שלא יתראה, וגם התוצאה אינו התוצאה של השחרת השערות או הוצאתן ולכן נראה דמותר. **לקצר שערות לבנות -** נשאלתי שלפעמים אחר שמקצרים הזקן נשאר שער א' לבן שלא נחתך עם שאר השערות ולכן הוא יותר ארוך האם יש איסור לקצרו שיהיה שוה עם שאר השערות, והיה נראה שד"ז מותר שאינו מסירו או צובעו ורק רוצה שהכל יהיה נראה שוה (הגם שאם היה שחור מסתבר שלא היה מפריע לו כ"כ מה ששערה א' ארוכה משאר כל השערות) וגם אי"ז דרך נשים כלל וכנ"ל. וראיתי בשו"ת שבט הקהתי (ח"א, שז') שנטה להקל בזה אבל סתם ולא פ"י טעמו.

הסתכלות במראה - המחבר סתם לאסור הסתכלות במראה ולפי"ז לכאורה הספרדים צריכים להחמיר גם כשהדרך לאנשים להסתכל במראה, ואפי' לאשכנזים הגם שהרמ"א (קנו', ב') התיר כשהדרך להסתכל אבל ע"ש בגר"א (סק"ז) שהחמיר (וכן מבואר ברשב"א). אמנם נראה דמנהג העולם להקל כדעת הרמ"א, ולא עוד אלא כן נקט הגר"ע יוסף לדינא (יחזקאל דעת ח"ב, מט') אפי' לספרדים וסמך עצמו על כמה מגדולי אחרונים שכתבו אפי' בדעת הרמב"ם מותר לכתחילה כשהדרך האנשים לנהוג כן. אבל ע' ברעק"א (כאן) שנקט שדין הסתכלות במראה כדין העברת שער בית השחי בה"ע שהחברים בכ"מ נמנעים. ולמעשה כשאין כוונתו אלא לינצל מבושה (לודא שאין משהו תקוע בשיניים וכיוצא"ב) בודאי דיש להקל דהלא הרמ"א כתב דאפי' למחמירין, כשעושה בשביל להסיר כתמים מפניו או נוצות מראשו מותר (וכתב התפארת ישראל (ע"ז פ"ב אות יב') דלפי"ז בכל יוצא לחוץ וחושש משום לכלוך בפניו או שינוי בבגדיו וכובעו אפי' רק ספק שרי ומשום כבוד הבריות וכ"ש בעני"ז שתי"ח שנמצא רבב על בגדיו חייב מיתה ואף שאין ת"ח בזה"ז עכ"פ בזה"ז שכבוד התורה בעונונו בלי"ז כבר ירדה אחרונית עשר מעלות אדרבה חיוב עלינו להקפיד על כבודה לבלי להשפילה יותר ושיהיה לשחוק בעיני הבריות ע"ז להכי בכל גוונא מותר). ובהסתכלות לזמן מרובה נראה יותר להחמיר דאכתי ד"ז מיוחד לנשים ועכ"פ לחברים וע'.

ולענין הסתכלות במראה כדי לכוון התפילין ע"פ דין א"צ כיון דמקום יש בראשו להניח ב' תפילין א"כ אין צורך שיהיה בדיוק באמצע וגם אפשר להרגיש את זה באצבעותיו, אבל להלכה היה נראה דאם אינו מסתכל אלא על מקום הפתילין לראות אם הוא מכוון לבין עיניים לכאורה אין מקום לאסור.

הסתכלות בזכוכית או במים - יל"ע אם נכלל באיסור הסתכלות במראה גם להסתכל במים או דאין זה דרך נשים וכן מסתבר.

בענין הרחקה מן העריות

הקדמה: היה סיפור עם הגר"נ וינברג זצ"ל (ראש ישיבת אש התורה) שהגיע אליו בן אדם ושאל אותו שאומרים שזהו הארץ הקדושה אבל הייתי בכל המקומות בארץ ולא ראיתי שום קדושה, וענה לו הגר"נ שזהו רק בגלל שאינך יודע מה זה קדושה בכלל. ויל"ע באמת מהו קדושה. וע' ברש"י ריש פרשת קדושים שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (ואפ"ל דלכן נקראת ארץ הקדושה כי הארץ מקיאה האומות שהם מגלי עריות).

והנה, בפירוש אמרו חז"ל (מכות כג:) גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, וכתב הרמב"ם (א"ס"ב כא', יח-כא') שאין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות, ונפשו של אדם מתאוה לה ומחמדתה ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות וכו' לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול. והנה כתב המס"י (פ"א) "כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנשינו", וכיון שחז"ל אמרו שנפשו של אדם מתאוה לעריות, לכן נראה שעיקר הנסיון הוא בעניינים אלו, ובסדר היום (סדר הנהגת הלילה) כתב שאין ניכר מעלת האדם וקדושתו ופרישותו אלא בענין האבר הזה וכל העניינים האחרים לנגדו כאין (ע"ש מש"כ עוד).

וכתב החינוך (מצוה קפח') "וכלל הדבר הוא שלא יעשה האדם שום דבר בעולם המביאו לידי הרהור בנשים לא במעשה ולא בדבור ולא שום רמז לקרב דעת האשה הקלה עם דעתו וכו' ואין באפשר להגיד פרטי העניינים שידע האדם לעשות לקרב אליו דעת האשה שהוא קל, ולכן הזכירו ז"ל מהם קצת ובשאר יזהר כאו"א לשמור עצמו לפי מה שימצא את גופו כי ה' יראה ללבב. ומ"מ לפי הדומה מכל מה שהזהירו ז"ל אין אדם רשאי לזוז ממסורם הטוב, ואע"פ שהוא מוצא עצמו חשוד התאוה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא עצמי כן, מה אכפת לי אם אסתכל בנשים כי יודע אני בעצמי שלא יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו" (ומשמע דלא ס"ל כריטב"א סוף קידושין שהביא הפ"ת סק"ג, ומובא לקמן בסעיף ז'). וכתב הערוה"ש (כא', ז') "כללו של דבר השם אורחותיו ומעגלותיו לא יכשל לעולם, ואשר לא ישים אל לבו יפול ברשת היצה"ר כי חזק הוא ממנו".

ולא עוד, בלי תורה נראה מבואר בגמ' (ב"ב טז.) שהאדם מוכרח לחטא, שאיוב טען שאין בחירה מכיון שיש לבן אדם יצר הרע הוא מוכרח לחטא, והדרו לו חבירו אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני קל, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תורה תבלין, ופרש"י "שהיא מבטלת הרהורי עבירה הלכך לא אנוסין ניהו שהרי יכולין להציל עצמן". ודייקו הבעלי מוסר דמבואר שבלי תורה האדם אנוס להרהר בעבירה. ועד"ז כתב הרמב"ם (שם) שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה.

והאמת היא שרק מהתורה יודעים בכלל שיש איסור הרהור, דהנה איתא בגמ' (ע"ז כ.) ונשמרת מכל דבר רע שלא ירהר אדם ביום ויביא לידי תורה בלילה מכאן אמר רפב"י תורה מביאה לידי זהירות וכו' וצ"ב איזה ראייה מצא מפסוק זה שתורה מביאה לידי זהירות. וביאר המסילת ישרים (סדר הויכוח) כי לולי התורה מזהרת אותנו ע"ז הנה לפי מוסר האנושי לא היה ראוי שיחשוב זה (טומאה בלילה) לעון גדול, כי סו"ס הרהור אינו דבר ממשי לא דיבור ולא מעשה וא"כ מה זה אם ירהר אדם על אשה וכן אם יטמא בלילה מה פשעו ומה חטאתו, הלא ישן הוא וכו', אך התורה מודעתנו חומר העון ועד היכן צריך האדם לפרוש מן הזנות ומכל ענפיו, כי אפי' על מה שיקרה לו בחלום יענש אם הוא היה סיבה אליו.

ובטעם הדבר באמת שזה אסור הגם שהכל קרה רק ע"י מחשבתו והוא לא עשה שום מעשה, ה"ט משום שמעלת האדם על שאר בע"ח הוא הדעה ולכן הפוגם בדעתו פוגם במעלת הבר אדם, משא"כ הפוגם במעשה לא עשה אלא כמעשה בהמה, וכ"כ הרמב"ם (מ"י ח"ג, כט') שכלי המחשבה הם חשובים יותר מעצם האבר. ובגמ' מבואר (יומא כט.) שהרהורי עבירה קשין מעבירה, ולפום ריהטא הוא תמוה איך אפשר לומר שמחשבה יותר חמור מעצם המעשה, אבל כנ"ל א"ש. והאבני נזר (בהקדמתו לאגלי טל) הסביר שלכן כתוב בזוה"ק שהמוציא ז"ל אינו מועיל תשובה, משום שתשובה הוא מלב ופגם שבזרע הוא במוח והרי הקלקול למעשה ממקום התיקון, ולכן תיקונו הוא ע"י עיון הלכה שהוא במוח. ויודע מש"כ הגר"ח וולאזין בנפש החיים שיהודי שמהרהר בעבירה יותר גרוע ממה שעשה טיטוס בקה"ק. אמנם, מדה טובה מרובה ולפום צערא אגרא, והזהיר מעריות חוץ מכל הטובות הברורות שיש לו ע"י אפי' בעניני גשמיות, שכרו הרבה בעוה"ב ובעוה"ז.

אהע"ז סימן כא' (להתרחק מן העריות)

סעיף א'

צריך להתרחק מנשים מאד מאד - עריות היא א' המקומות היחידים שמוציאים שחכמינו השתמשו בביטוי מאד מאד. והעצה הכי טובה הוא כנ"ל פשוט להתרחק ולא להכניס עצמו למצב של נסיון, לא במקומות שהוא הולך, ולא בדברים שהוא מביא לתוך הבית, ולא במקום עבודה, ופשוט שיש לחפש עבודה במקום שלא יצטרך לחלוש נגד יצרו כל יום ויום, ולדעת החובות הלבבות (בטחון, פ"ג) כל הצורך לעבוד לפרנסה הוא לבחון עם הבר אדם יעמוד בנסיון לעבוד ה' בהשגת הצרכים שלו, ולכאורה אינו בא רק לכלול עמידה בנסיון עמדת הממון אלא ללול כל החלקי עבודת ה' הקשורים לעבודה (ובאופן שאין עוד אפשרות, הוי דליכא דרכא אחריתא).

קריצה ורמיזה - הגר"א הגיה דצ"ל לא יקרוץ בעיניו ולא ירמוז בידיו או ברגליו, דקריצה אינה אלא בעיניים (wink). והנה, כ"ז איירי בקריצות ורמיזות המרגילים לערוה אבל לסמן לאשה איפה ללכת וכל כיוצ"ב מותר דלא גרע מדיבור עמה שמותר לענות לה איפה ללכת (וכן מבואר בחו"ש סק"א).

שחוק וקלות ראש נגד אשה - חז"ל אומרים (אבות ג', יג') שחוק וקלות ראש מרגלים את האדם לערוה, וביאר המס"י (פ"ה) אע"פ שחמורה היא הערוה אצל כל בן דעת ולבו ירא מקרב אליה מכח הציור שכבר נצטייר בשכלו מאמיתית גודל פשעה ורוב עונשה, הנה השחוק וקלות ראש ממשיכים אותו מעט מעט וכו' עד שיגיע עד העון עצמו ויעשהו, וכל כך למה לפי שכל עצמו של השחוק אינו אלא מסיר הלב מן המחשבות הישירות והעיונות. ויתכן שכמעט תמיד זהו הנקודה הראשונה שמביא לבסוף לכשלונות, ומאד צריכים לזהר בזה במקומות עבודה, אבל מסתבר שהמקום הכי קשה הוא עם גיטות וכדומה, וכתב בחו"ש (סק"ב) דה"ה דצריך לזהר הרבה בגיטות לענין הסתכלות והרהור. אבל ע"ש שהוסיף דבני המשפחה המסובים יחד בסעודת שבת וכיוצ"ב אין איסור לומר איזה דבר בדיחותא לפני כולם אף שנמצאות שם כלותיו או גיטותיו כיון שהדברים נאמרים לפני כולם, והכל לפי הענין.

הסתכלות - מבואר בסעיף זה שאסור לא רק הסתכלות במקומות המכוסים באשה (בשעה שעומדות על הכביסה), אלא אסור גם הסתכלות במקומות הגלויים (אצבע קטנה) כשמתכוין ליהנות ממנו, ולא עוד אלא אפי' הסתכלות בבגדי צבעונים של אשה שמכירה אסור שמא יבא להרהר בה. וכתוב בליקוטי הגר"ח מוולאזין (צ"ז) שגדר הסתכלות בעריות הוא "שמאריך לראות להנאות". וע' במ"ב (עה', סק"ז) שביאר דהאיסור להסתכל באצבע קטנה שהוא מקום גלוי באשה, אינו אלא כשמתכחל להנות, וראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה שרי (אם לא מצד המוסר, ואדם חשוב יש לזהר בכל גווני). ובמקומות שדרך להיות מכוסה (מעצם החזה ולמטה, מהמרפק ולמעלה, ומהברך ולמעלה ע"ש במ"ב סק"ב, ולמטה מהברך תלוי במנהג) אף ראייה בעלמא אסור. והוסיף המ"ב שבתולות דידן בכלל נדות הן משיגיעו לזמן וסת ובכלל עריות הן.

הליכה אחרי אשה - הבאר היטב (סק"ב) הביא בשם גדולי האחרונים שהאיסור הוא ללכת תוך ד' אמות של אשה וי"א שכל שמכיר בהילוכה ותנועתיה אסור, והביא מהרד"ב (ח"ב, י') שאסור גם כשהאשה מכוסה מכף רגל ועד ראש. והנה יל"ע מה אפשר לעשות בזמננו שיש נשים רבות ברחובות ואף אם יסלקנה לצדדין ימצא עצמו אחורי אשה אחרת. וע' בחו"ש (סק"ח) שכתב דאעפ"כ עדיף לילך במהירות באופן שאינו הולך כל הזמן אחורי אותה אשה.

אמנם, בשו"ת מנחת שלמה (סי' צא', אות כג') צידד להקל במקום מצוה או כשצריך לעשות כן מצד הנימוס, שהביא מש"כ הלקט יושר מהתרוה"ד "שמותר לילך אחר אשת חבר או אמו משום דבזה"ז אין אנו מוזהרין כ"כ מליילך אחר אשה", וכתב הגרשז"א דיתכן שבזמננו היה כבזמננו שבכל מקום

שהולך היה נמצא תמיד אחורי אשה ולכן כתב להקל, אבל ע"ש שלא הקיל לגמרי אלא נטה להקל במקום מצוה וכנ"ל, אבל כתב דיש ע"מ לסמוך בשעה"ד. והוא לימוד זכות בזמנינו.

וע' בחו"ש (סק"י) שהביא מהחזו"א דאסור לשבת אחורי אשה באוטובוס וזה יותר חמור מלשבת בספסל ליד אשה. וכנראה דה"ט שאז הוא נמצא אחורי אשה א"ל לזמן ממושך ויכול להסתכל בה בלי בושה משא"כ כשיושב לידה. אבל צ"ב לפי"ד איך מותר לעמוד בתור במכולת אחורי אשה. ואה"נ יש שכתבו דאינו מותר לעמוד בתור אחורי אשה ובמקום צורך גדול יש להסתכל בקרקע. והנה, עמא דבר להקל בזה ואולי יש לצדד בין לענין ישיבה אחורי אשה ובין לענין עמידה בתור שכל האיסור הליכה אחרי אשה הוא כמוש"כ הרדב"ז שהוא מכיר בהילוכה ותנועתיה, וא"כ נמצא כשאינה הולכת לפניו דליכא חשש, וכן מצאתי בספר הסתכלות בהלכה (פ"ד, הערה מג', אבל בסו"ד כתב דשו"מ שהחזו"א אסר ישיבה אחורי אשה).

שמיעת קול אשה - ע' בבית שמואל (סק"ד) שהביא מהרשב"א (ברכות כד.) דהאיסור שמיעת קול אשה איירי בקול זמר שלה אבל קול דיבורה מותר (כשאינו קול של שאלת שלום או השבת שלום) אבל ע' במ"ב (עה', סק"י) שכתב דלא יכוין להנות מזה כדי שלא יבא לידי הרהור. וע"ש במ"ב (סק"י) שהביא מהפמ"ג דכמו"כ קול פנויה נכרית אסור לשמוע. ויל"ע בקול קטנה אם מותר לשמוע, ובאג"מ (או"ח ח"א, כו') מסיק שמגיל אחד עשרה יש לאסור ועד גיל זה אנשי מעשה יש להם להחמיר ולשאר אפשר להקל במקום הצורך, ואם מתכוין להנות יש לאסור. וקול של אשה שאינה מכירה האם יש לדמותו לבגדי אשה שאינה מכירה או דיש לחלק דהתם ליכא גורם להרהור משא"כ כאן עצם הקול בכחו לגרום להרהור גם בלי שידע מי שרה, וע' באוצה"פ שהביא מחלוקת בזה, ודעת השב"ח (ה', קצו') להחמיר, ודעת הגר"ע יוסף (יבי"ע ח"א, ו') להקל.

הרחת בשמים שעליה - כיון שאסור להריח בשמים שעל אשה לכן יש לאשה להזהר לא להתבשם באופן שזה גורם תשומת לב ושכל עובר ירחי הבשמים שעליה. וע' בחו"ש (סק"ד) שהעוברת ברחוב או באוטובוס עם בשמים ועדיין יש ריח מהם אם הוא לאחר שכבר עברה משם, מסתמא אין בזה חשש שיבא לידי הרהור.

איסור הרהור באשה - ע' באג"מ (אה"ע ח"א, סט') שיש ב' איסורים בהרהור, א' משום ונשמרת מכל דבר שמא יבא לידי טומאה בלילה, וא' משום לא תתורו שהוא איסור להרהר לעשות עבירה דזנות, ושייך כל איסור לפני"ע בלי השנן. ובגמ' (יומא עד.) מבואר דהרהור יותר חמור מגופה של מעשה וכנ"ל.

נגיעה בעריות - בנגיעה בדרך חיבה, כחיבוק ונישוק וכיוצא, דעת הרמב"ם (סה"מ ל"ת שג') דיש בזה איסור דאורייתא משום לא תקרבו לגלות ערוה שכולל כל קריבה לעריות, אמנם דעת הרמב"ן (שם) שלא תקרבו איירי בביאה לחוד ושאר קריבות אינן אלא דרבנן ואולי הם מן התורה כעין חצי שיעור (באיכות). וראיתי מי שביאר שכן הוא דעת רבינו ירוחם המובא בדרכי משה (סעי' ב') שכתב שהנותן אצבעו במקום התורף של אשה פריצות גדולה היא אבל אין לוקין עליו, וצ"ב טובא דאינו רק פריצות גדולה אלא אבזרייהו דג"ע ואולי הוי ירהר ואל יעבור, אלא שדעת רי"י כהרמב"ן שרק ביאה אסורה מן התורה וכל שאר נגיעה אפי' בדרך חיבה איסורו מדרבנן.

ולענין **נגיעה שלא בדרך חיבה** נחלקו הפוסקים אם יש איסור (מה"ת או לכה"פ מדרבנן), והנה כל כמה שהבן אדם טריד בעבדיתיה יש להתיר הנגיעה כמוש"כ הש"ך (יו"ד סו"ס קצה'). אבל פוסקי זמנינו הרבו להזהיר מללכת לרופא א"כ נחוץ דוקא רופא זו, והרבה פעמים קשה להגיד שבעבדיתיה טריד וגם אני שמעתי דברים שאינם מהוגנים שקראו אצל רופא נשים. ומסתבר שרוב פעמים סגי ברופאה וא"צ דוקא רופא (וע' בשב"ח ל' ח"ד, קס"ז) עשרת הדיברות של הליכה לרופא). ודעת האג"מ (אה"ע ח"ב, יד') דבניכר שאינו דרך חיבה מותר אבל אם יודע שיבא לידי הרהור יש למנוע מללכת א"כ נחוץ לו, ואם מוכרח לילך לעבודתו יש להתיר גם בכה"ג (ע"ש עוד).

ולענין נתינת יד לאשה, יש שר"ל שאי"ז אלא נגיעה שלא בדרך חיבה, ויתכן שכן הוא בפרט במקום שכן הוא אמירת שלום לכל אדם, אבל כתב האג"מ (אה"ע ח"א, נו') דקשה לסמוך ע"ז וכנראה דה"ט משום דאם יש בו משום חיבה להרמב"ם הוי ביהרג ואל יעבור, (ובאו"ח ח"א, קיג') כתב האג"מ דפשוט דאוסר) וידוע שנקט הסטייפלר שיש בזה משום אבזרייהו דג"ע (והכל לפי הענין, ובדרי"כ כשמסבירים בנעימות שאין דרכו ליתן יד אלא לאשתו, אין להם בעיה).

סעיף ב'

נשים בפריעת ראש - המחבר כתב דגם פנויה לא תלך בפריעת ראש בשוק, וצ"ב דבאו"ח (עה', ב') כתב דבתולות שדרךן לילך פרועות הראש מותר לקרות ק"ש כנגדו, וביאר המג"א (שם) דמש"כ פרועות ראש באבן העזר ר"ל שסותרות קליעותיה דזה אסור אפי' בפנויה, אבל הבי"ח ונוש"כ כאן פ"י דפנויה דאמר המחבר היינו אלמנה או גרושה אבל בתולה אה"נ אינה חייבת לכסות ראשה, והמ"ב (סק"י) הביא מש"כ המג"א והוסיף שהמח"ש ומגן גיבורים מקילין בזה. ולמעשה ידוע שהירושלמיים מקפידים שהבנות הולכות עם שערות קלועות, ובארץ ישראל רוב בני תורה מקפידים שהבנות הולכות עם שערות אסופות (ponytail) ולא עם שערות סתורות, אבל בארצה"ב הרבה מקילין בזה.

וצב"ק דאם שערות מקרי ערוה למה בתולות מותרות בפריעת ראש, המחבר כתב משום שדרךן לילך פרועות ראש ומשמע דלכן אין בו משום הרהור משא"כ א"א שדרכה לכסות שערותיה, ומשמע דאילו לא היו הדרך של נשים נשואות לכסות שערותיהן היה מותר והאמת היא שכן צידד הערוה"ש (או"ח עה', ז') לענין האיסור לקרות ק"ש נגד ערוה דיש להקל בזה. אבל המ"ב (סק"י) החמיר בזה ויל"ע למה, וע' בחזו"א (טז', ח') שהעיר כנ"ל לענין אשה שא"י אם היא נשואה או לא דמסבירא יש להתיר (כנ"ל, אבל מסיק שלא נתנו דבריהם לשיעורין ואסרו כל אשה שצריכה לכסות שער ע"ש).

כיסוי ראש הכלה בחתונה - הבאר היטב (סק"ה) הביא מהחזו"ן וכן מאחיו של הט"ז שהחמירו שארוסה צריכה לכסות ראשה אבל השבות יעקב הקיל. והאחרונים העירו דבכתובות קנתי (טו':) דבתולה יוצאת לחופה בהינמא וראשה פרועה הגם שהיו מאורסות כבר שנה לפני"כ, וי"ל. והמ"ב (סק"י) פסק להחמיר שארוסה צריכה לכסות ראשה. אבל נראה שיש מחלוקת בזה למעשה ולא רק בארוסה אלא גם בנשואה כל זמן שלא נבעלה (הגם שלא מצינו בנוש"כ שדיברו מזה) דבארצה"ב הרבה נוהגים להקל בזה ואין הכלה מכסה ראשה עד אחר החתונה (ויש מקילין עד אחר שמורידה השמלת כלה), אבל בארץ ישראל יש הרבה נוהגים להלביש פאה נכרית וכד' בחדר יחוד, ונהרא נהרא ופשטיה. ולענין פנויה שנבעלה החמיר המ"ב ג"כ אבל למעשה נראה שהמנהג להקל בזה לענין בעלות תשובה שא"צ לכסות ראשן, ובחו"ש (סק"י) כתב דאין למחות.

פאה נכרית - הרמ"א (או"ח עה', ב) הקיל לענין פאה נכרית דאין בו משום שער באשה ערוה, אבל ע"ש במ"ב (סקט"ו) שהביא מחלוקת הפוסקים בזה, וכתב דמשמע מהפמ"ג דלמקילין אפי' בשער שלה עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל (אבל המגן גיבורים החמיר בזה). ולדינא נחלקו הפוסקים ובדרי"כ ספרדים וירושלמיים אינם לובשים פאה נכרית אבל ליטאיים וחסידיים נוהגים להתיר. אבל יל"ע אם הפאה נכרית גורם הרהור אם יש להתיר, ואינו מובן כ"כ מה הענין שאשה שיש לה שערות מבולבלו תכסה את ראשה עם שערות ארוכות ויפות, ואולי כיון שרגילין לראות הפאות לא חיישינן וכמו בשערות של בתולה לעיל. והנה, מבואר במ"ב (שם) דבמקום שיש משום מראית עין שיחדשו שהולכת עם שערותיה דאסור לילך עם פאה כזו, אבל באג"מ (אה"ע ח"ב, יב') מבואר דאין בזה משום מראית עין (דליכא מר"ע במצות עשה וכן בדרי"כ הנשים יכולות להבחין בזה ע"ש).

סעיף ג'

הסתכלות בפנויה לצורך נישואין - המחבר כתב דכל ההיתר להסתכל בפנויה לבדקה הוא רק לא דרך זנות דר"ל במטרה להנות ממנה. ויל"ע איזה היתר יש להסתכל במשודכת דהלא כבר אינו לצורך נישואין כיון שכבר החליט להתחתן איתה, ובאמת כתב החו"ש (סק"י) דמזמן שהחליטו ביניהם להנשא אסור להסתכל במשודכתו ככל אשה בעלמא דאסור ולא שייך ההיתר משום דעתידה להנשא לו (וכן מבואר בהפלאה והביא ראיה מחתן שפירסה אשתו נדה דתקיף יצירה ואסורים ביחוד וה"ה בעניינינו) אולם ראיה בעלמא לפני תומו בלא כונה ליהנות מותרת, והוסיף שכמו"כ שאסור להרהר במשודכתו. וכפי המנהגים ביום בפגישות בין החתן וכלה אינו ברור איך למעשה אפשר לקיים דינים אלו כראוי. אמנם, מצאתי בספר תורת ההסתכלות (יד', יא') שכתב להתיר להסתכל במשודכתו כיון שמותרת לו לאח"ז, אבל הוסיף "שישמור עצמו מהרהור וכ"ש שיזהר בנגיעה ואין כל הטבעים שוים דאם מרגיש שיבא לידי הרהור וכ"ש להוצאת שז"ל ר"ל אסור".

סעיף ד'

הסתלקות והרהור באשתו - המחבר כתב דמותר להסתכל באשתו נדה גם כשהוא נהנה מראייתה אבל ראינו ביו"ד (קצה, ז') שכתב הרמ"א שההיתר אינו אלא במקומות המגולות אבל לא במקומות המכוסות. וכתוב המחבר כאן דה"ט דמותר הואיל והיא מותרת לאח"י אינו בא בזה לידי מכשול. ולכאורה משמע דמותר אפי' להרהר באשתו נדה כיון שהיא מותרת לאח"י לא חיישינן שיבא לידי קישוי והו"ל. והנה, יש לציין שדעת האגר"מ (או"ח ח"ד, טו') דאסור להרהר אפי' באשתו טהורה אם יש חשש שיבא לידי הו"ל וכ"כ החו"ש (סק"ז), אבל בדרכי משמע דא"צ לחוש לזה.

סעיף ה'

איסור השתמשות באשה - במחבר מבואר דכל האיסור השתמשות באשה אינה אלא ברחיצת פניו ידיו ורגליו, הצעת המטה, ומזיגת הכוס. והנה, לכאורה ד"ז א"ש לדעת הרמב"ם (איסו"ב כא, ה') שפי' דאסור שמא יבא לידי הרהור ד"ל דרך בדברי חיבה חיישינן שיבוא לידי הרהור, אבל לפרש"י (קידושין ע. ד"ה אין משתמשין) דאסור שלא ילדמנה להיות רגילה בין האנשים צ"ב מ"ט רק דברים אלו אסורים, וצ"ל שהמחבר נקט לדינא כהרמב"ם. והנה, כל הג' דברים האלו אסורים גם לאשה לעשות לבעלה בשעת נדוה ולכן יש ללמוד מן המבואר ביו"ד סי' קצה' מה נכלל בדברים אלו. **והנה**, נקט הפוסקים דהצעת המטה אינו אלא כשמכין המטה לשינה ולא מה שהיא מסדרת המטה בבוקר ולכן גם עוזרת בית יכולה לעשות את זה. אמנם, שמעתי שיש מלונות שמגיעים לפני השינה לסדר הכרית ולכאורה ד"ז אסור, אבל יש לצדד דכיון שאינו אלא דרך שפחות דמותר ובפרט אם אשתו נמצאת איתו, ולכאורה עדיף שהיא תעשה את זה שלא בפניו כמוש"כ העזר מקודש, ועי' בסמך.

ולענין מזיגת הכוס דנקטו הרבה פוסקים לאסור גם הגשת מאכל, יל"ע אם מותר לאשה להגיש מאכלים לאורחים, ועי' בערוה"ש (סעי' ט') שכתב אין לתמוה על המנהג שנהגו בכל תפוצות ישראל כשבאים אורחים לבית בעה"ב ואשת הבעה"ב מכבדם מאכילם ומשקם ומוזגת להם כוסות והרי אין משתמשים באשה, דאין איסור כלל בזה ולא מיבעיא אם הבעה"ב מיסב עמהם דהרי היא משמשת לפניו אלא אפי' אינו מיסב עמהם כיון שאינה עושה דרך שימוש התקרבות אלא מפני הכנסת אורחים ומפני שעליה מוטל כל צרכי הבית אין איסור בדבר. וכן באכסניא כשבעלת האכסניא מוזגת כוסות לאורחים אין זה דרך שימוש התקרבות אלא דרך שירות [נ"ל]. ועד"ז כתב העזר מקודש דסומכין על הסוברים כשיש שם רבים אין קפידא בזה, וכן הוא כשאשתו עמו וכן בכל אופן דלא שייך איסור יחוד ע"ש.

הושטה ושאר הרחקות באשת איש - הרמ"א הביא ב' דעות אם יש להקל באשת איש בכל ההרחקות שיש באשתו נדה, ועי' בדרכי משה שכתב דמהטור משמע דאסור אבל נוהגים להקל, וכנראה דזהו מש"כ הרמ"א בהמשך ד"ה דכל שאינו עושה דרך חבה רק כוונתו לש"ש מותר לכן נהגו להקל בדברים אלו. ולדינא נוהגין הרבה להקל לענין הרחקות אבל למעשה לא הני"מ אינו אלא לענין הושטה, שאין הדרך להקל לאכול ביחד בא"א בודאי לא בקערה א' ואפי' בשלחן א', וכן זריקה בדרכי' הוא קלות ראש שבדאי אסור גם בא"א כמבואר בסעי' א', וכ"ש שאין לאכול שיירי מאכלה לפניו (וכ"כ בספר אפי"ז) והחסידים נוהגים להחמיר גם בהושטה (ואפי' באשתו נוהגים להחמיר בהושטה ברבים, ואולי משום דהוי כעין חיבה ברבים וכבסמוך דהושטה מראה לעין כל שאינה נדה וזה יכול להביא אחרים לידי הרהור).

חיבה ברבים - בטעם האיסור חיבה ברבים כתב ה"ט ב' טעמים (א) משום צניעות, (ב) כדי שלא יעורר תאות אחרים ע"י שיבאו לידי הרהור שיזכור תשמיש ע"י. ומה נקרא חיבה ברבים אינו ברור ולא כל המקומות שוים בזה, אבל בדרכי' מה שאין נוהגים לעשות בחוץ מקרי חיבה ברבים ולכן לא רק חו"י אסור אלא גם ללכת ברחוב יד ביד או שלובי ידיים במקום שאין נוהגים ללכת כך אסור אפי' הם זקנים שצריכים א' את השני (דאז אינו מעורר הרהור) וכבר ידוע מה שאומרים שבדרכי' מי שמרגיש שצריך להפגין מול הרבים שהוא אוהב אשתו, ה"ט בגלל שהוא באמת לקוי בזה ולכן הוא עושה מאמצים כדי שידעו כולם שהוא לא לקוי בזה. וכן יש למנוע מרכיבה באופנוע ביחד חוץ ממה שיש עוד בעיות בצניעות בזה.

ויל"ע איך מותר לרקוד עם כלה ברבים (בין החתן בין אנשים אחרים), ועי' בחלקת מחוקק (סק"ו) דהיכא דלא נהוג איסורא איכא, אבל רבים וגם טובים נוהגים כן אבל אינם אווזים בידי הכלה, ובח"מ שם משמע דה"ט דמותר משום דהכל לש"ש אבל כנראה דה"ט משום זה שרוקד עם הכלה ולא אלו שרואים. ובדרכי' החתן והכלה אינן רוקדים אלא בפני משפחה קרובה וא"כ אולי ליכא למיחש להרהור. אבל יל"ע איך מותר לחתן וכלה ללכת יד ביד מהחופה, ואה"נ הרבה בארצה"ב נוהגים להחמיר בזה, אבל בא"י המנהג הנפוץ להקל בזה (וכן יש לדייק בהגהות יד אפרים ביו"ד סי' שנהגו כן, וי"ל), ואולי משום שליכא חשש שיזכור תשמיש ע"י כיון שעדיין לא שימשו יחד, וגם י"ל דכיון שהרבה נוהגים כן (כדי שיהיה נחשב כאילו מכניסה לרשותו) לכן לא מקרי חיבה ברבים.

סעיף ו'

שאלת שלום באשה - מבואר בגמ' דאיסור שאילת שלום לאשה הוא לא דוקא אלא גם לשלוח לה שלום אסור וה"ט כמוש"פ רש"י (קידושין ע. ד"ה אין) דשמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילין זע"ז ויבאו לידי חיבה (וע"ש בתוס' דשאילת שלום ע"י בעלה מותר אבל לשלוח לה שלום אסור אפי' ע"י בעלה). ויל"ע אם אסור ג"כ להגיד לאשה מילת "שלום" ועי' בחו"ש (סקט"ז) שצידד להחמיר דמאן לימא לן דאין בזה קירוב הדעת והוסיף דיש לדון דאין לומר לאשה צפרא טבא או שבת שלום (שהם שימוש תדירי של אמירת שלום לכן י"ל דהוי בגדר שאילת שלום) אבל לברך האשה באיזה ברכה אין בזה משום קרובי דעתיה ומותר ולכן מותר לברכה בברכת מזל טוב, כל טוב, שנה טובה או כתיבה וחתומה טובה. וע"ע בשו"ת שבה"ל (ח"ד, קסח') שהחמיר דאין חילוק בין לשון שלום לשאר לשון של היכרות.

אמנם, עי' בערוה"ש (סעי' ח') שכתב דלאמר צפרא טבא וכה"ג נראה דאין איסור (שאין בזה קירוב דעת ואהבה), ולא עוד אלא ראיתי בבאר משה (ח"ד, קט"ז) שכתב דמותר לומר מז"ט וכן לומר "גוד מארנינג" או "גוד ביי" ואפי' לומר "מיי בעסט רעגארדס טו יור ווייף" (my best regards to your wife) שרי (והידוש הוא וע"ש שרק התיר כן כיון שהיה רגילות בזמנו להגיד ככה) אבל העללא (hello) לא יאמר לא"א כי לשון זה הוא קצת מדרך קירוב הדעת אבל גם האומר האללא אין מזחיתין אותו.

ולא כל המקומות והזמנים שוים בזה, והכלל הוא שכל מה שהוא רגילות ואין בזה משום קירוב מותר, ובפרט אם אינו אלא למנוע הרגש שלילי ומה שנראה כחסרון דרך ארץ, ולכן הכל תלוי במנהג המדינה ובא"י מחמירין הרבה יותר בדיבורים בין נשים לגברים ממה שמקפידין בהרבה מקומות בארצה"ב, ולכאורה בארצה"ב מותר להגיד מה נשמע כיון שאינו אלא חלק מהבוקר טוב אבל אינו התענינות אמיתי, אבל אה"נ כל התענינות יותר מהרגיל אסור. ועי' בקובץ תשובות (ב', כ') שכתב הגריש"א, לענין שאילת שלום "המהר"ם שייק"א (אהע"ז ג') כתב אין העולם נוהרים בשאילת שלום לאשה דסמכי אמה שכתבו תוס' קידושין פא. דאינו עושה דרך חיבה".

סעיף ז'

חו"נ ונתינת יד לקרובותיו - המחבר הביא לשון הרמב"ם שכתב שחו"נ לאחותו הוא מגונה ביותר ודבר האסור מעשה טפשים. אבל עי' בחו"ש (עמ' סד') שביאר כוונתו דאסור משום שהוא מעשה מגונה אבל ליכא איסור מעיקר הדין, ועד"ז עי' באגר"מ (אהע"ז ח"ד, סג') שכתב שהוא איסור אחר וקל כדי שלא יבא להקל בנשי אחרים. וראיתי בשם הגרי"ב דעפ"ז יש להתיר גם לחבק אחותו כשתהיה נעלבת אם לא יחבק אותה. ועי' בקובץ תשובות (ב', כ') כתב דמותר ליתן יד לאחותו כשלא ראתה הרבה זמן.

הכלל העולה למעשה: כתב הריטב"א בסוף קידושין "הכל לפי דעת ויר"ש וכן הלכתא דהכל מה שאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא בלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום א"א", ומצד שני כתב החינוך (מצוה קפח') שלא לסמוך על מה שאין יצרו תוקפו שהרבה אמרו כן ונכשלו. ולכן האדם צריך לדעת את תכונותיו ולהיות אמיתי עם עצמו (בדבר שנפשו של אדם מחמדתו) ובודאי כל ההתירים הם רק כשאנו מביאו להרהור וכ"ש הוצאת ז"ל.

סיכומי הסוגיות אליבא דהילכתא

פרק שמאי אומר

(ה.) **מתוך שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורין וסדיקין** - לדעת הראב"ד ד"י נאמר רק לענין טהרות אבל לבעלה לא בעינן בדיקת חו"ס, וכן נקט הרמב"ן בשאר הבדיקות חוץ מבהפסק טהרה, אבל הרשב"א והרא"ש החמירו בכל הבדיקות שיהיו בחו"ס. וכתב הרא"ש דבעיא ג"כ לבדוק עד מקום שהשמש דש, והב"י תמה עליו דדבר שא"א הוא ומסיק דבע"י יחמיר בהפסק טהרה ובבדיקה אחת תוך הז"י שיהיו עד מקום שהשמש דש, ובשו"ע (קצ"ו, ו') כתב שהבדיקות יהיו עד מקום שהשמש דש ואם קשה בעיניה לכה"פ תעשה ההפס"ט ובדיקה א' כן, אבל הרמ"א כתב דבדיעבד אם לא בדקה אלא עד מקום שידה מגעת סגי בהכי. ובהגהות חת"ס כתב דתבדוק כשרגל א' על כסא דאז יכולה להכניס העד בעומק.

(ט.) **אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים** - והיינו אפילו אליבא דר"מ דס"ל וסתות דאורייתא. ופשיט הגמ' מיניה למעוברת שהגיע וסתה ולא בדקה דטהורה דגם היא מסולקת דמים. אמנם להלכה הטור חילק ביניהם דמעוברת מותרת אפילו סמוך לוסתה משא"כ בהיתה במחבא רק מותרת בדעיבד כשכבר עבר וסתה, וביאר הב"י דמעוברת קיל טפי דחזינן דכל המעוברות מסולקות דמים משא"כ במחבא, והט"ז פ"י בע"א דבמחבא חיישין שמא בשעת תשמיש תצא הפחד מלבה. להלכה פסק המחבר (קפד', ז"ח) גם במעוברת וגם במחבא דאינה חוששת לוסתה, אבל הרמ"א הביא דבמחבא י"א דרך מותרת בעברה וסתה ולא בדקה אבל לכתחילה בעי בדיקה.

איזו היא זקנה כל שעברה עליה ג' עונות סמוך לזקנתה - לרב יהודה היינו כל שחברותיה אומרת עליה שהיא זקנה, ולר"ל היינו כל שקורין לה אמה ואינה בוש. ופליגי בגמ' אם הכוונה כל שאינה מקפדת (וכ"פ הרמב"ם) או כל שאינה בוש, ונ"מ לענין אשה שבושה ואינה מקפדת. המחבר סתם וכתב (קפט', כט') כל (שזקנה כ"כ שראויה - רמ"א) שקורין לה אמה מחמת זקנתה ואינה חוששת. ונחלקו האחרונים בכוונתו, ה"ז נקט דהיינו לחומרא שגם אינה בוש, אבל התוה"ש השיג עליו דכוונת השו"ע כמ"ד אינה מקפדת.

עונה בינונית ל' יום - הרי"ף ורמב"ם לא הזכירו דין עונ"ב, אבל הרשב"א כתב דיש חיוב פרישה בעונ"ב וכן פסק המחבר (קפט' א'). לדעת הב"י וכן נקטו רוב אחרונים עונ"ב הוא יום ל' לראייתה, אבל להחז"ד הוא יום לא, ולהש"ך עונ"ב הוא יום החודש. והפליגי חידש דבכל עונ"ב יש חיוב פרישה גם בעונת הלילה וגם בעונת היום.

(י.) **תינוקות שלא הגיע זמנה לראות** - לרש"י היינו שלא הגיע לשנת יב', אבל לשאר ראשונים אפילו הגיע ליב' שנה כל זמן שאין לה ב' שערות מקרי לא הגיע זמנה. ואיתא בגמ' דכשראיתה פעם ראשונה דיה שעתה שניה דיה שעתה שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעלי"ע ומפקידה לפקידה. ופסק המחבר (קפט', כז') כשא"ר דבעינן יב' שנים ושערות. וכתב ג"כ דקובעת וסת בג' ראיות. הרמ"א (שם, כח') הביא מש"כ הב"י בשם הרשב"א דקטנה וזקנה אינן חוששות לוסת שאינו קבוע, ולדעת ה"ז היינו כל כמה שלא ראתה ג' פעמים, אבל הש"ך בנקה"כ הקיל דאפילו ראתה ג' פעמים ג"כ אינן חוששות כל זמן שלא קבעה וסת.

עברו עליה ג' עונות דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה ה"ה ככל הנשים וכו' הדר חזיא בעונות מאי - ג' עונות היינו עונות של ל' יום ולא עונות שלה - ש"ך] ומסיק הגמ' דגם בזה בראיה ראשונה ושניה דיה שעתה בשלישית מטמאה מעלי"ע. וכן בהדר חזיא בעונות אמרינן דבראיה ראשונה דיה שעתה ובשניה מטמאה מעלי"ע. והב"י ביאר בדעת הרשב"א דלעולם היא צריכה ג' ראיות שוות אחר ההפלה של ג' עונות, אבל ה"ז פליג וס"ל דלא בעינן אלא ג' ראיות בסך הכל דהראיה שלאחר הפלגת ג' עונות מצטרפת, וגם הש"ך הסכים עמו בביאור הרשב"א אבל ס"ל דהגם שהחזיקה עצמה כרואה אפ"ה אינה חוששת לוסת שאינה קבוע.

(יא.) **קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה וסת** - לל"ק (המובא בסמוך) פ"י הרשב"א ורוב ראשונים דר"ל דקבעה וסת המורכב מימים וקפיצות דאילו לקפיצות לבד כל שתקבענה מחמת אונס אפילו בק' פעמים אינה וסת, אבל להר"ז (ווי"מ כן גם ברש"י) קבעה וסת לקפיצות לבד ולדידיה רק האוקימתא דהברייתא איירי בוסת המורכב מימים וקפיצות. להלכה פסק הטור כהר"ז אבל המחבר (קפט', יז') נקט כהרשב"א דאין קובעין וסת לקפיצות לבד. ודעת הרמ"א בקבעה ג' פעמים חוששין לה פעם א' כוסת שאינו קבוע. לדעת הש"ך בקפצה בא' בניסן אינה חוששת לא' באייר אא"כ תקפוץ בו, ולהחכ"א חוששת דאולי היום גרם.

דקפיץ בחד בשבת וחזאי וקפיץ בחד בשבת וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה - בהא לא אמרי' דאגלאי מילתא דיומא קגרים אלא אמרי' דקפיצה דאתמול גרמא והאי דלא חזאי משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה. וכתב הרא"ה דבפיהוקין לא אמרי' כן, אבל הרשב"א (במשה"ב) השיג עליו דכל שכן הוא. להלכה המחבר (קפט', יח') פסק כהרמב"ם דלפי ה"ב לא קי"ל כהגמ' הנ"ל, וממילא בקפיצות כה"ג קבעה וסת רק לימים אבל בפיהוקין דעדיפי (כמשו"כ הרשב"א המשה"ב) פסק דקבעה וסת המורכב לא' בשבת עם פיהוקין.

לישנא אחרינא וכו' קפיץ בחד בשבת וחזאי וקפיץ בחד בשבת וחזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה - בהא אמרי' דאגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים. להרמב"ם קי"ל כלישנא בתרא זו והוא חזרה מל"ק, וכן פסק המחבר (קפט', יז') וע' לעיל בסמוך. וכתב הפ"ת אם בפעם רביעי ראתה כשפיהקה שלא בחד בשבת, להב"י דס"ל דאפילו בקבעה וסת המורכב צריכה לחוש לכל אחד בפנ"ע כוסת שאי"ק א"כ כה"ג אגלאי מילתא דיומא קגרים אבל להרמ"א לא נעקר וסתה המורכב. לפי החוות דעת גם הרמ"א מודה דחוששת להיום בפנ"ע וצריכה לפרוש כל העונה, ורק הקיל בזה דאין חוששין להפיהוק כשלא הגיע היום.

(מתני') **אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה** - ובגמ' איתא דא"ש לר"ל דאין קובעין וסת בימי נדתה אבל לר' יוחנן דקובעין בימי נדה מא"ל, ותי' דס"ל דרך קובעת מתוך מעין סתום, ופרש"י דיי"מ דמעין פתוח היינו כל שהוא באמצע ימי הנדה הגם שלא ראתה לכמה ימים בינתיים, אבל י"מ דאינו אלא כשרואה לכמה ימים ברציפות דהמשך הימים נחשבים מעין פתוח. ולהלכה הטור (קפט', לב') הביא מהרמב"ן דבזמנינו קובעין וסת אפילו בימי נדה וזיבה, והש"ך (קפט' סקע"א) ס"ל דרך לחומרא קובעין וסת, והתוה"ש פליג דגם לקולא קובעין.

(יא: אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה - הביא דין זה לענין רמ"ת (וכ"כ הסמ"ג) דכל זמן שלא פסקה לראות מהתשמיש הראשון תולין כל דם שרמ"ת בדם בתולים. וכ"כ למעשה (קפ"ז, יג'), אבל כתב עליו הרמ"א דאפי"ה אם שמשה בלא צער תו אין תולין וכן הסכימו הט"ז ושי"ך דלא כהב"ח שהקיל אפילו בלא צער. וכי החו"ד שאם לא ראתה בפעם הראשון או אם לא בדקה פ"א תו אין תולין בדם בתולים.

הניחה בחזקת טמאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר לו טהורה אני - והביאו המחבר (קפה', א') וכתב עליו החו"ד דאפילו היא שוכבת אצלו לא מהני ובעיא לומר טבלתי, (אבל להלוי"ש זהו רק אם בעלה היה בדרך אבל כל שידוע שהכינה עצמה לטבילה וכו' א"צ להוציא המילים בפה וסגי ברמיזה לבד, וכ"פ הערוה"ש).

(יב: אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה - ומסיק הגמ' דאין לבדוק דלבו נוקפו, וכן אין לבדוק לחייב בעלה קרבן דלבו נוקפו, וביארו תוס' דהבעיא הראשונה היה לענין בדיקה לפני תשמיש ובעיא שניה לענין בדיקה שלאחר תשמיש, אבל הרמב"ם פסק דחייב לבדוק אחרי תשמיש והצנועות בודקות גם לפני, והב"י הביא רבינו שמחה שכי' דמותרת לבדוק לפני (להכו"פ היינו בציוה לה בעלה דליכא לבו נוקפו), אבל להל' פסק הטושי"ע (קפד', א') דאין לבדוק לפני והרמ"א כתב דגם אחרי אין לבדוק ופי' היד אברהם דבא לפרש דברי המחבר ודלא כהשי"ך שכי' דפסק המחבר כהרמב"ם דחייבת לבדוק אחרי.

(יג: אשה שאין לה וסת - לר"מ אסורה לשמש ויוציא ולא יחזיר עולמית ולר' חנינא בן אנטיגנוס משמשת בבי' עדים ופסק ר"י אמר שמואל כרחב"א. ובעיא הגמ' במאי, אי בעסוקה בטהרות הא אמר חדא זימנא ואי באינה עסוקה האמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה, ומסיק הגמ' מאן דמתני הא לא מתני הא. ופרש"י ולעולם בעסוקה. אבל הביא י"מ (הר"ח, וכ"פ הרא"ש שלא רצה להקל כנגדו, והרמב"ם) דאיידי באינה עסוקה (ואפילו לבעלה), והב"י הביא עוד פי' מהרי"ף דג"פ הראשונים אשה צריכה לבדוק עצמה לודא שאינה רמ"ת. להלכה סתם המחבר (קפד', א') כהרי"ף והביא הרמב"ם ורא"ש כ"י"א דחייבת לבדוק כל ימיה בין לפני ואחרי תשמיש, אבל השי"ך השיג וכתב דגם להרי"ף א"צ לבדוק אפי"ה רמ"ת פ"א דאז איתלד ריעותא.

פרק כל היד

(יד: (מתני') נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן - ואין לחוש דלמא דם מאכולת הוא [לרש"י ותוס' כדי לפוטרו מקרבן חטאת ולהרשב"א כדי לטהרה] דאותו מקום בדוק הוא או דחוק הוא אצל מאכולת, ונ"מ בנמצא מאכולת רצופה בו דללישנא דבדוק הא מעלמא אתאי וללישנא דדחוק הוא אימא שמש רצפה, והרשב"א פסק כלישנא דבדוק הוא והביאו הט"ז (קצ', לג'). וה"ה לענין בדקה בעד הבדוק לה ובדקה מיד או הניחתו בקופסא או בגלוי ואח"כ מצאה עליו דם טמאה בכל שהו וכמוש"כ המחבר (שם).

בדקה בעד הבדוק לה וטחתה ביריכה ולמחר מצא עליו דם - לרב ושמואל טמאה משום נדה ולר"ש בר חיאי חוששת, ותוס' והרשב"א כתבו דאיידי ביותר מכגריס דבפחות מכגריס תולין במאכולת, ולהרמב"ם (ורא"ש) טמאה אפילו בפחות מכגריס ופי' הט"ז דאזל לשיטתו דעל בשרה אין תולין אפילו פחות מכגריס. להלכה הביא המחבר (קצ', לה') בי' דעות הנ"ל וכי' שיטת הרמב"ם כ"י"א, אבל הרמ"א כי' וכן עיקר [כהרמב"ם]. אבל בבדקה בעד שאינו בדוק לה ואח"כ טחתו ביריכה כתבו רש"י ותוס' דהוי ס"ס וטהורה בכל ענין וכ"פ המחבר (שם, לז') אבל השי"ך כתב דזהו רק בנמצא על יריכה דבנמצא על העד ליכא אלא ספק א' וטמאה, והתוה"ש הליץ בעד פסק המחבר.

בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצא עליו דם - לרבי ביותר מכגריס טמאה משום נדה, לר' חייא טמאה משום כתם (לרש"י ר"ל טומאת ספק וי"מ טומאה דרבנן) ולר' יוסי טהורה לגמרי, והרשב"א פסק כר' יוסי דבגמ' איתא דאזל ר"י לטעמיה לענין האשה שהיתה עושה צריכה וראתה דם דס"ל דטהורה, והתם פסק הגמ' כוותיה וא"כ ה"ה לענין מח' זו הלי' כוותיה, אבל להר"ח גם התם כשטיהר ר"י רק טיהר משום נדה אבל טימא משום כתם. בראב"ד כי' דהגם דהתם קי"ל כוותיה אבל הכא קי"ל כרבי ור' חייא דטמאה ביותר מכגריס, אבל בפחות מגריס טהורה לגמרי אפילו במשך והר"ה כי' דגם בפחות מכגריס טמאה במשך. להלכה פסק המחבר (קצ', לו') דטמאה ביותר מכגריס דמשמע דבפחות מכגריס אפילו משך טהור. ובאיזה ענין נחשב עד שאינו בדוק כי' תוס' והרמב"ן דהיינו שבדקה פ"א והניחתו במקום מוצנע ולא בדקה מיד קודם בדיקתה אבל להרשב"א גם זה נחשב בדוק, ואינו בדוק היינו שלא בדקה מעולם אלא לקחה ממקום מוצנע שנשים מצניעות שם עדיהן ואינן מוליכות אותן לשוק על הרוב, ופסק המחבר (קצ', לח') כוותיה דהרשב"א. ולענין חלוק שאינו בדוק נחלקו בדעת המחבר (שם, לט') דל"ז דינו כעד שאינו בדוק אבל לב"ח ודעימיה, בחלוק גם ביותר מכגריס טהורה וכבר קדמם בזה הראב"ד (והכי נקטינן כרוב אחרונים).

(טו: (מתני') כל הנשים בחזק"ט לבעליהן - וביאר ר"ל דהוא רק כשבא ומצאה בתוך ימי עונתה, ואמר רב הונא ל"ש אלא שלא הגיע שעת וסתה אבל הגיע שעת וסתה אסורה דקסבר וסתות דאורייתא. ופרש"י דרב הונא קאי אדר"ל ודייקו הראשונים דלרש"י גם אשה שיש לה וסת קבוע חוששת לעונ"ב. אבל להרמב"ן רק כשוסתה מובלעת בתוך לי' חוששת, ולהרשב"א לעולם אינה חוששת לעונ"ב וכ"פ המחבר (קפט', א'), אבל גם לדידה ביש לה וסת לקפיצות וימים אפילו אם הוא להפלת לה' עדיין חוששת לעונ"ב וכ"פ המחבר (קפד', יג'). איתא בגמ' דלרב"ח אפילו הגיע שעת וסתה מותרת דוסתות דרבנן, הרשב"א הביא י"מ דמותרת אפילו בשעת וסתה כשבא מן הדרך, ולהרמב"ם ר"ל דמותרת מיד אחר הוסת ואפילו בלי בדיקה, ולתוס' אינה מותרת אפי"ה כשהתה אחר וסתה ז' ימים שיכולה לטבול. להל' פסק המחבר (קפד', יב') כתוס' דאם לא שהתה חייב לשאול אם טהורה היא, אפי"ה יש לה וסת לקפיצות וימים דיכול לתלות שלא קפצה ולא ראתה.

(טז: (וסתות דאורייתא או דרבנן - ותלה הגמ' שאלה זו במח' רב ושמואל וכן במח' תנאים דלר"א טמאה ולר' יהושע תבדוק, וכתבו תוס' דקי"ל וסתות דרבנן ומיהו לכתחילה בעי בדיקה בשעת וסתה, וכי' הבי' דכ"פ רוב ראשונים דלא כסה"ת דס"ל דבעברה וסתה חייבת לבדוק תוך שיעור וסת (והב"ח ושי"ך החמירו בזה אבל כי' הפ"ת דהאחרונים לא חששו לחומרא זו). ופסק המחבר (קפד', ט': קפט', ד') דחייבות בבדיקה בשעת וסתה אבל בעברה ולא בדקה ולא הרגישה טהורה וי"א דבוסת קבוע אסורה עד שתבדוק משא"כ בוסת שאי"ק. ולהט"ז בוסת הגוף אפילו בוסת שאי"ק אסורה עד שתבדוק. הפ"ת הביא מהנוב"י דלפני וסתה לכו"ע דאורייתא וכן להרא"ה משעת וסתה עד סוף העונה לכו"ע דאורייתא, (וכי' הבינת אדם דשעת הוסת ממש אסור מדאורייתא לכו"ע).

(יז: חמשה דמים טמאים באשה - אדום, מזוג, כקרך כרכום, וכמימי אדמה, שחור, דילפי' ארבע מדמיה דמיה, ושחור אדום הוא אלא שלקה. ולב"ש גם כמימי תלתן וכמימי בשר צלי טמאים ולר"ע בן מהללאל גם ירוק טמא, וכתבו הראשונים דקי"ל כב"ה ודלא כעקביא בן מהללאל, אבל כי' הרשב"א והרא"ש דהיום שנתמעט הבקיאיות אנו מטמאין כל שנוטה לאדמימות ואין מטהרין אלא הלבן והירוק, וביאר הב"י דלאו דוקא ור"ל כל שאינו נוטה לאדמימות, וכ"פ בשו"ע (קפה', א') וק"ל בירוק מראה השעוה והזהב.

(כ:) נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי, איבעיא להו כזה טיהר איש פלוני מהו - ובעיא זו לא איפשיטא וכי הרשב"א הלכך לחומרא אזלינן ולא סמכינן אדיבורה, וביאר (והביאו הטור) דנאמנת האשה לומר כזה ראיתי ואבדתי ואם הוא מראה לכן או ירוק טהורה אבל אם הביאה לפנינו דם והחזקנוהו בטמא או אפילו נסתפקנו בו בטמא או בטהור והיא אומרת חכם פלוני טיהר לי כיוצא"ב אין סומכין עליה וכ"פ המחבר (קפח', ב').

וכולן אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל - הרמב"ם הביא ד"ז וכן הא דאין בודקין דם בלילה אבל המחבר לא הזכירם וביאר התוה"ש [א] דכיון דאין מטהרין אלא הלבן והירוק וזה א"צ עיון, ובקל יכול להבחין, לכן יכול לראות בכל עין.

(כא.) (מתני') המפלת כמין קליפה - או כמין שערה, עפר, ויבחושין אדומים תטיל למים אם נמוחו טמאה וא"ל טהורה וביאר ר"ל דהיינו דשורה במים פושרין ותניא נמי הכי (ובעיא בגמ' אי בעינן שריה מעל"ע ולא איפשיטא), אבל לרשב"ג מותר גם למעכו ברוק ע"ג הציפורן דגם בנתמעך לדם ע"י הדחק נחשב דם, אבל בדם יבש נח' הראשונים דלדעת הראב"ד ורשב"א גם כשלא נימוחו טמא משא"כ לרז"ה והרא"ש ג"ז תלוי בנימוחו והמחבר סתם כהראב"ד והביא הרז"ה כ"י"א, והשי"ך כתב דבירושלמי מוכח להדיא כהראב"ד.

(כב:) הרואה דם בשפופרת מהו - האם נתמעט מבשרה או דבעינן בשרה לד"א, ומסיק דתרת"י ש"מ, ורצה הגמ' לתלות ד"ז במח' תנאים במפלת חתיכה ויש עמה דם אבל מסיק אב"י דבשפופרת כו"ע לא פליגי דטהורה, וכ"פ המחבר (קפח', ב').

המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה וא"ל טהורה שר"א אומר בבשרה וכו' ולא בחתיכה וחכ"א אי"ז דם נדה - לאב"י פליגי אם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה (ופרש"י דלרבנן דאין דרכה אי"ז דם נדה ואפילו בפלי פלוני טהורה משא"כ לר"א, אבל הרא"ש פ"י דלכו"ע דם נדה הוא רק דלרבנן דאין דרכה א"כ גם בפלוי פלוני אין דרכה משא"כ לר"א דדרכה ע"כ הפסוק ממעט שפופרת משום דאיכא הפסק וכן דם באמצע חתיכה ולא כשפלי פלוני דליכא הפסק). ופליגי רבא וס"ל דלכו"ע אין דרכה לראות דם בחתיכה אלא לר"א אשה טהורה ודם טמא דמקור מקומו טמא, ולרבנן גם הדם טהור דמקור מקומו טהור, והטושי"ע (קפח', ג') פסקו דבראתה בחתיכה אפילו בבקעים טהורה דאין דרך לראות כן, אבל הוסיפו דכ"ז בחתיכה קטנה אבל בגדולה טמאה דא"א לפתיחת הקבר בלא דם.

פרק בנות כותים

(לג.) פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה - רואה היתה וסותרת או נוגעת היתה ואינה סותרת, ותמה רבא דא"ל שתסתור דאת"ל שתסתור ז' הלא דיה כבועלה ואם תסתור יום א' כתיב לאחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם, והשיב רמי בר חמא דאחר תטהר היינו שלא תהא טומאת זיבה מפסקת. להלכה כ' הרא"ש דלקמן (מב). רבא עצמו חזר בו וס"ל דרואה הויה וסותרת יום א' והכי קי"ל. לדעת הראב"ד דין זה אינו אלא לטהרות אבל לרוב ראשונים נאמר גם לבעלה וכ"פ המחבר (קצו', יא'). והרמב"ם פסק כראב"ע בשבת (פו). דא"צ אלא ג' עונות אבל כ' הב"י דכל שאר הראשונים פסקו כרבנן דש"ז ראוי להזריע עד ו' עונות וא"כ א"י להפסיק בטהרה עד יום ה' לשימושה. והתרוה"ד הוסיף עוד יום א' מחשש שמא תשמש בין המשמשות ותראה אח"כ ותטעה לחשוב דעדיין יום הוא, אבל רק הרמ"א (קצו', יא') הביאו להלכה והביא דיש שהחמירו גם בלא שמשו, ולדעת הב"ח בלא הייתה בעלה בעיר יש להקל אבל שאר הפוסקים החמירו גם בכה"ג. כ' המהרש"ל דכלה א"צ להמתין אלא ד' ימים. ובראתה מיד אחר טבילה המע"צ סד"ט ופנ"י הקילו דא"צ ה' ימים ודלא כהנוב"י שהחמיר גם בזה. להרמב"ן כשהלכה ברגליה אחר תשמיש אמר"י דפלטה כל הש"ז וא"צ להתמין, והרשב"א ורא"ש החמירו אבל כתבו דאפשר להקל אם תדיח בית הסתרים בחמין להפליט כל הזרע וכ"פ המחבר (קצו', יג') אבל הרמ"א פסק כהגהות מיימוני דבזה"ז אין אנו בקיאים בזה ואין להקל וכל הפורץ גדר בדברים אלו במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש.

(לד:) (מתני') כל יא' יום בחזקת טהרה - בביאור המשנה נח' האמוראים, לרב יהודה ר"ל שא"צ בדיקה, לרב חסדא ר"ל דאשה שאין לה וסת מותרת לשמש בימים אלו אפילו לר"מ, לרבא ר"ל שאינה מטמאה מעל"ע (ונדחו דבריו) ולרב הונא ב"ח אמר שמואל ר"ל שאינה קובעת וסת בימים אלו. לדעת תוסי' שמואל פליג אר"ל ור"י, וקי"ל כר' יוחנן דקובעת וסת בימי זיבתה, אבל רוב ראשונים פ"י דלא פליגי ושמואל איירי בימי זיבה ממש ור"י איירי בימים הראוים לזיבה. להלכה כ' הטור (קפט', לב') בשם הרמב"ן דבזה"ז קובעין וסת בימי נדה וזיבה (וכנ"ל בדף יא. ע"ש).

מקבע ולא קבעה מיחוש מהו דניחוש - ופרש"י דחיישין לגי ראיות שראתה בימי זיבתה, אבל שא"ר פ"י דשאלתו הייתה אם קבעה וסת בימי נדתה האם חוששת לאותו וסת אם יצאה אותו יום בתוך ימי זיבתה, ואיתא בגמ' דלרב פפא חיישין ולרב הונא לא חיישין, ולקמן (סד). סתם הגמ' כרב פפא דאפילו בראתה רק פעם א' בימי זיבתה חיישין וכ"פ הרמב"ם דחיישין אבל לא קובעין וסת בימים אלו, ולהלכה אין נ"מ בכ"ז וכנ"ל דקי"ל דבזה"ז קובעין וסתות בימי נדה וזיבה.

(לט:) דחזיא ריש ירחא וריש ירחא וכה' בירחא וריש ירחא דאמר' דמי יתירי הוא דאיתופסו ביה - והביאו הטור (קפט', לא') דבכה"ג קבעה וסת לראש חודש לחומרא וביאר הב"ח דאפ"ה עדיין חוששת לכה' דאולי אינם דמים יתירים ועיקר ראיתה היתה בכה', אבל בלא"ה כ' המקור מים חיים דכל כמה שקבעה וסת א' אין חוששת לוסת אחר ודלא כהחוו"ד דאפשר לחשוש לבי' וסתות דימי החודש בב"א. אבל בכה"ג שכבר קבעה וסת לר"ח ואח"כ ראתה בכ"י, ג"כ, לכו"ע חוששת לשניהם וכמו שפסק המחבר (קפט', לב'), והפ"ת הביא הנוב"י שהסתפק אם חוששת לכ' כוסת שאינו קבוע בכל גווניו או רק כשלא ראתה בחדש הרביעי בר"ח.

פרק הרואה כתם

(נז:) הרואה כתם וכו' ועל ראש גודלה טמאה - ופ"י הגמ' משום דבהדי דפסעה עביד דמתרמי. ולענין שאר רגלה כתב הב"י דכ"ש דטמאה. אמנם לענין שאר אצבעות רגליה הסתפק הפרישה והשי"ך צידד להחמיר, אבל הט"ז הקיל וכ"פ התוה"ש דבכתמים שומעין להקל.

מן החגור ולמטה - בנמצא על החגור עצמו כתב הראב"ד דג"כ טמאה ופ"י הסד"ט דהיינו אפילו אינו מגיע כנגד בית התורפה אלא ע"י שתשחה הרבה.

ראתה על בית יד של חלוק - אם מגיע כנגד בית התורפה טמאה ואם לאו טהורה. וכתב המחבר (קצ', יג') דאפ"י אינה מגיע כנגד ביה"ת אלא ע"י שתשחה הרבה טמאה, והסד"ט (סקל"ה) כתב דאפשר אם אומרת ברי לי שלא פשטתי מעל זרועי דנאמנת. והחכ"א כתב דכשקושרין הבית יד טהורה ומ"מ תשחה הרבה עד שתגיע לפי הטבעת ולשם חוששין ולא יותר.

היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה - כל מקום שתמצא כתם טמאה מפני שהוא חוזר וכן בצעיף או חגור, וכ"פ המחבר (קצ', יד'), וממילא ב' נשים שלבו חלוק א', אחת ביום ואחת בלילה ונמצא כתם למעלה מן החגור, האשה שכסתה עצמה בלילה טמאה וכמוש"כ המחבר (שם, טו'). והלבוש נקט דגם השני טמאה מספק דאורייתא דאולי הרגשה בשעת שינה, אבל התורה"ש השיג דהלא מבואר בגמ' (ג.) דאם איתא דארגשה היתה מיתערא והכי קי"ל.

בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה - וביאר הגמ' אליבא דרב אשי דטהורה מדאורייתא אבל טמאה מדרבנן, ולר' נחמיה טהורה אפי' מדרבנן דקרקע אינו מקב"ט. לרשב"א ה"ט דטהורה משום דהגם שידעינן שהדם מגופה אבל סו"ס לא הרגשה, ולתוס' הרי"ד משמע דה"ט משום דבלי הרגשה לא ידעינן שהדם ודאי מגופה. וקי"ל לקולא דבלי הרגשה היא טהורה מדאורייתא אבל טמאה מדרבנן.

בבשרה עד שתרגיש בבשרה - ברמב"ם (ה', יז') מבואר דהרגשה היינו שנודעזע אבריה, לתורה"ד (רמז') היא הרגשת פתיחת המקור, והנוב"י (יו"ד נה') הוכיח שגם זיבת דבר לח בבית החיצון מקרי הרגשה (ולחח"ד רק במרגשת הזד"ל יוצא מהמקור) והחת"ס השיג עליו דזד"ל לא מקרי הרגשה, אמנם למעשה במצאה דם אחר זד"ל חששו הפוסקים לנוב"י. ולאגרי"מ אפי' הרגשה רק זד"ל שיוצא מגופה טמאה אבל הרגשת לחות מחוץ לאו"מ לאו כלום היא.

תרתי ש"מ - לתורה"ר ש"מ תרתי ממשמעות 'בשר' ומריבוי 'ב'. להר"ן שניהם מטעם א' דגם דם בתוך שפיר טהורה דליכא הרגשת דם אלא הרגשת שפיר, ותמה הרשב"א דאם הדרך לראות דם בשפיר לא בעינן הרגשה. ונ"מ להלכה במצאה דם בתוך ליחה לבנה שהרגשה הליחה ולא הדם דלר"ן טהורה (וכן פסק השב"י) ולהרשב"א טמאה (וכ"פ הסד"ט). ולכאורה יוצא להרשב"א דבזה"ז שדרך רוב נשים לראות שלא בהרגשה יש לטמאות אשה מדאורייתא גם בלי הרגשה (ועד"ז צידד הגריש"א זצ"ל קוב"ת ח"א, פד') וי"ל. ולמעשה לא לא מטמאין כל כתם מחשש ראייה אבל בראתה דם בגודל ראייה רגילה טמאה מדאורייתא.

לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר היא - האחרונים הסתפקו בביאור הגמ' אם ר"ל שהאשה אומרת שלא הרגשה וחז"ל אומרים דבעומדת באמת היא כן הרגשה וטענה בהרגשת מ"ר (וכ"מ ברמב"ם ורשב"א), או דר"ל שהיא אומרת שהרגשה וחז"ל אומרים שביושבת היא לא הרגשה וטענה בהרגשת עד (וכדמשמע ברש"י). להלכה נקטו האחרונים כהרמב"ם להחמיר ובכל בדיקה שמוצאת דם יש לסתפק אולי הרגשה וטמאה מספק דאורייתא, וה"ה במצאה דם תוך שיעור וסת לאחר תשמיש. ולהחזו"ד גם במצאה דם מיד אחר הטלת מ"ר יש לחשוש שמא הרגשה וטענה אמנם להלכה החזו"א הוכיח דלא חיישינן שטענה בהרגשת מ"ר והגם שהאגרי"מ (ח"ד, יז') נקט כחזו"ד אבל מבואר מתו"ד דבר"כ א"צ לחשוש שקינחה תוך שיעור וסת אחר הטלת מ"ר.

אי דארגשה לאח"ז אמאי פטורין מן הקרבן - התורה"ד הקשה דאפ"ל שהרגשה בשעת תשמיש ולא יצא דם, והדם שבא אח"כ יצא בלי הרגשה ופטורין מקרבן, והוכיח דע"כ הרגשה סברא דאורייתא היא, וחידיש לדינא שאם הרגשה ובדקה ולא מצאה דם טמאה דאמרי' דנימק הדם או נתקנח (אבל במצאה מראה טהורה טהורה), ותמהו הרמ"א ורדב"ז דהגמ' איירי בבדיקה אח"כ ומצאה דם אבל בלא מצאה אין לטמאותה משום הרגשה גרידא ולכן פסק הרדב"ז דלא כהתורה"ד וכן נקט היעב"ץ, אבל המחבר הביאו להלכה (קצ', א') וכ"פ האחרונים. אמנם, בנודעזע אבריה ובדקה ולא מצאה כלום כתב החכ"א דטהורה, וכ"כ החת"ס לענין זד"ל והכי נקטינן דרק בהרגשת פתיחת המקור יש לטמאותה בבדיקה ולא מצאה כלום. ורעק"א הסתפק אליבא דתורה"ד אם בעינן בירור שלא ראתה דם או דסגי במה שיש לה מקום לתלות ההרגשה, ונ"מ במצאה מראה טהורה על עד שאינו בדוק או על חצי עד ונאבד החצי השני דיש מקום לתלות אבל אכתי ליכא בירור. ונראה דלכה"פ בוד"ל יש להקל כל שיש תליה אפי' ליכא בירור (ולכן במצאה מראה טהורה על בגדה תו א"צ לברר ע"י בדיקה).

על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור - ואוקמא הגמ' או בנמצא למטה מהחגור ועברה בשש"ט דיש לתלות הדם שעל בשרה ולא הדם שעל חלוקה, או בנמצא למעלה מהחגור ונזדקרה, ולרמב"ם ורש"י גם תי' זה איירי בעברה בשש"ט אבל לרשב"א וכ"פ המחבר (קצ', יב') לתי' זה אפי' לא עברה בשש"ט תולין הדם שעל חלוקה מעלמא דא"א שתגיע מגופה לחלוקה בלי להשאיר רושם על גופה. הראב"ד פסק כלישנא בתרא וכהרשב"א דלא איירי בעברה בשש"ט ולכן אין תולין בנמצא על בשרה לחוד, וממילא בעברה בשש"ט גם דם שעל בשרה יש לתלות. והרא"ה החמיר דאפי' בנמצא על בשרה וחלוקה אין תולין, אמנם לשא"ר בנמצא על בשרה לחוד אין תולין (חוץ מבמכה שבגופה) אבל על בשרה וחלוקה תולין וכ"פ המחבר (שם, יא'). הרמב"ם למד מכאן דעל בשרה אין תולין אפי' במאכולת וטמאה אפי' בפחות מכגריס, והמחבר (שם, ו') הביא דעתו רק כ"א, אבל הש"ך פסק כוותיה. ולהלכה קי"ל כב"ח ורוב אחרונים שגם על בשרה בעינן כגריס. ואפי' לדעת המחמירין כתב הסד"ט דיש להקל בנמצא על ידיה דם פחות מכגריס.

(נח.) שאני ידה דכולה עבידא דנגעה - לרבינו יונה רק חיישינן לדם שעל ידיה בבדיקה ולא נטלה ידיה, אבל לשא"ר חיישינן דילמא נגעה באו"מ ולא אדעתה וכתב הב"י דאפי' לא נגעה באו"מ עדיין יש לחשוש דשחתה ונטף הדם על ידיה וכ"פ להלכה (קצ', יא'). בנתעסקה בידה ממש בכתמים כתב הרשב"א דתולין, והב"י וט"ז פירשו דרק תולין הדם שעל ידיה, והפרישה ורעק"א פירשו דתולין גם הדם שעל גופה בדם שבידיה ולדידהו יש לתלות הדם שבידיה לא רק בנתעסקה ממש בכתמים אלא גם בעברה בשש"ט וכן נקטינן להלכה לקולא.

על שוקה ופרסותיה מבפנים וכו' עד מקום חבק - וחבק עצמו כלפנים, לרש"י חבק היינו מתיחת הגידין שחובקין הירך והשוק, והערוך פ"י שמקום חיבור לולאות האנפלאות קרי חבק ולשניהם צ"ל כמוש"כ הב"י דלענין הצד השני משערין כנגד מעבר. ועוד פ"י הערוך דמה שמתכסה הבשר ע"י כפיפת השוק על הירך קרי מקום חבק, ולפ"ז צ"ל דהצדדין היינו מן החבק עצמו ולחוץ. והרמב"ם פ"י דמקום חבק היינו מקומות הנדבקים יחד בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל וכ"פ המחבר (קצ', יא') ולפי דבריו כתב הב"י דחבק עצמו היינו מקום גבול סוף מקום חבק מצד זה ומצד זה.

כשיר, כשורה, טיפין טיפין, לרוחב ירכה מהו - להרמב"ם ורשב"א (וכ"מ ברש"י) שאילת הגמ' הוא לענין דם הנמצא על בשרה שצורתו מוכחת עליו שלא הגיע מגופה רק דלהרשב"א איירי ביותר מגריס ולהרמב"ם אפי' בפחות מכגריס. אבל הראב"ד (ויל"ע בדעת תוס' והרא"ש) פ"י הבעיא לענין צירוף הטיפין, דמה דאיתא (נט.) דלא מצטרפין טיפין היינו על חלוקה אבל על בשרה מיבעי, ורצה הגמ' להביא ראיה דטמאה מהריבויא ממה שאמרו 'דעל בשרה ספק טמא ספק טהור' ודחה הגמ' דלמא לרבות דעביד כרצועה, וכתבו הראשונים דאינו אלא דחוי בעלמא ואה"נ דעל בשרה טיפין מצטרפין לשיעור גריס ועוד. להלכה סתם המחבר (קצ', ח') דבכ"מ אין טיפין מצטרפין ואח"כ הביא י"א דעל בשרה מצטרפין, והב"ח פסק כה"א דמצטרפין (וכ"פ רוב האחרונים והכי נקטינן למעשה). ואח"כ (שם, ט') הביא המחבר פ"י של הרמב"ם ורשב"א דיש לטמאות כתמים גם כשצורתן מוכחת עליהן שלא הגיעו מגופה.

ההוא אשה דמשתכח דמא במשתיתא - אמרי' דתיזיל ותייתי דלחומרא שונין. וכתבו הרז"ה ורשב"א דהמשתיתא מקבל טומאה, אבל הראב"ד כתב דאמק"ט וע"כ דלא קי"ל כר' נחמיה דדבר שאמק"ט אינו מקבל כתמים, ותוס' כתבו דהגם שאמק"ט כתמים אבל מקבל טומאת נגעים. להלכה כתב

המחבר (קצ', לבי) דבנמצא דם על כלי בדוק יש לה לעבור עליו לראות אם מגיע הדם כנגד בית התורפה. והש"ך הביא מש"כ תוס' דכל שמקבל טומאת נגעים מקבל טומאת כתמים אבל הסד"ט וכו"פ דחו דבריו והכי נקטינן בפרט דרוב ראשונים לא ס"ל כתוס' מדלא תי' כוותיה.

ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה - אם מגיע כנגד בית התורפה של ארוכה אפי' ע"י הדחק כמוש"כ הר"ן גם הארוכה טמאה וכ"פ המחבר (קצ', מח').

בדקה חלוקה והשאלתה לחבירתה היא טהורה וחבירתה תולה בה - וביאר רב ששת דתולה בה רק לענין דינא שא"צ לכבס החלוק, ולא אמרי' כאן נמצאו כאן היו וה"ט דאינה להשניה אלא בתורת שאלה וכמוש"כ תוס'. להלכה הביאו הטוש"ע (קצ', מ') האי דינא באופן שהראשונה בדקה גם לפני לבישתה אבל אליה לדעת הט"ז גם השניה טהורה דמסתמא לא בדקה הראשונה שפיר אחר הפשיטה, והש"ך השיג. ולפרישה גם אם בדקה הראשונה חלוקה לפני הלבישה ובדקה עצמה אח"כ גם בזה היא טהורה והשניה טמאה.

(נח:) שתי נשים שנתעסקו בציפור א' - ואין בו אלא כסלע דם ונמצא כסלע על שניהן שניהן טמאות, לתוס' איירי אפי' בנתעסקו בזא"ז ואם היתה נשאלת הראשונה מיד היינו מטהרין אותה, ואפי"ה כיון שבאתה רק אח"כ גם היא טמאה. לבי"ח וש"ך רק בשאלו בבי"א שניהם טמאות ולט"ז אפי' באו בזא"ז כיון דליכא תליה המסתברת (לח"ד משום דשניהם לא הרגישו, ולפרי דעה משום דלשניהם יש חזקת טומאה) והכריע התוה"ש כבי"ח וש"ך.

לבשה ג' חלוקות הבדוקין לה - אם יכולה לתלות (כגון שעברה בשש"ט) תולה אפי' בתחתון ואם א"י לתלות אינה תולה אפי' בעליון וכ"פ המחבר (קצ', יח') אבל במצאה דם על בשרה לא תלינן בשש"ט, לתוס' דאין דרך לגלות בשרה, ולרשב"א הגם דאפשר שניתז הדם בין רגליה אבל כיון דבגופה אשתכח ומגופה קא חזיא רגלים לדבר דמגופה קא אתיא.

(מתני') ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות - ואפי' תלייה רחוקה. ותולה בשחטה בהמה חיה ועוף או שנתעסקה בכתמים או ישבה ליד המתעסקים (אבל בספק עברה בשש"ט אין תולין). ותולה בבנה ובעלה (לח"ד רק בנמצא על חלוקה, ולפרישה גם בנמצא על בשרה והכי קי"ל) ולהרמ"א (קצ', יח') תולה גם באשה שישנה לידה. וכן תולה במכה שלה (ולרוב ראשונים של בנה ובעלה ג"כ) שיכולה להגלע ולהוציא דם, והביא המחבר כל אלו התלויות להלכה (שם). ובזמנינו שלובשים בגדים צמודים לגוף אם לא נמצא עליהם דם א"צ לחשוש לכתמים שעל בגדיה מבחוץ, אבל יש גם חומרא שא"י לתלות הכתמים שבבגדיה בשאר תלויות.

הרגה מאכולת - לרשב"ג רק בהרגה תולה בה, ולרשב"א אע"פ שלא הרגה תולין עד כגריס, ולרבנן תולה עד כפשפש אע"פ שלא הרגה [להרשב"א איירי במקום דשכיחי פשפשים קצת] וכדברי רחב"א אנו מורין וכ"פ המחבר להלכה (קצ', ה'). ובהרגה כמה מאכולת לתוס' תולין כפי מה שהרגה, ולרא"ש לא פלוג רבנן ואין תולין אלא במאכולת א' (וכ"פ הח"ד סק"ז). היכא שידוע שהדם לא הגיע ממאכולת כגון שודאי יצא מגופה למעיל צדקה טהורה דעל פחות מגריס לא גזרו רבנן כלל, אבל דעת הכו"פ וכן נקטו רוב אחרונים אה"נ בכח"ג טמאה משום כתם.

עד כגריס של פול - לרב הונא ולא עד בכלל, ולרב חסדא ועד בכלל דכל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים, וכ"פ רש"י ושא"י לקולא והביאו המחבר (קצ', ה') והוא כשיעור ט' עדשות. וכתב הראב"ד דאם תמצא גריס יותר גדולה אזלינן בתריה דתלינן שיש מאכולת יותר גדולות ג"כ, וכ"פ המחבר (שם) דלא כהרמב"ם דרק תולין בגריס הקלקלי. והגם דבזה"ז אין לנו מאכולת כ"כ גדולות כתב החת"ס דכיון שעיקר גזירת כתמים לטמא אשה לבעלה לא גזרו אלא אטו טהורות, והגם שבה"ז אין לנו טהורות הגזירה במקומה עומדת, אבל אין להחמיר יותר ממה שהחמירו חז"ל.

עד שהוא נתון תחת הכר - בפחות מכגריס לראב"צ בעגול טהורה ובמשוך טמאה, והחכמים פליגי ונפסק בגמ' כראב"צ והביאו המחבר (קצ', לג'). ועוד חילק הגמ' בין כתם וצד, דבכתם אפי' משוך טהור עד כגריס.

עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים - ולראב"ד אפי' יש כתמים מכמה מינים טהורה שהבגד נחשב כאינו בדוק, אבל כתב הר"י דבמקום שאין רגילות ליגע בהן חזירים אין תולין בהם, ועיר שהטבחים מסתובבים ברחובות דינו כעיר שיש בה חזירים דאין חוששין לכתמים, והביאו המחבר (קצ', כב').

(נט.) היו עליו טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תולה בעליון עד כגריס - ופי' הראשונים (חוץ מרש"י וכנראה הרמב"ם שלא הביא ה'ל' זו כלל) וכן נקט המחבר (קצ', יז') דיש לה כתמים גם למטה וגם למעלה מחזורה, דתולין שכמו העליון מעלמא אתי תחתון נמי מעלמא אתי, אבל רק כשהעליון יותר מכגריס דאליה תולין הכתם שלמעלה במאכולת (או אם נתעסקה תולין אותו בהעסק כמוש"כ החו"ד שם) אבל הוסיף הרשב"א דאיירי בידוע שלא נזדקרה דאליה שני תלויות לא תלינן [כמוש"כ הש"ך]. וה"ה בנמצא שניהם על בשרה כתב רעק"א דתולין למטה בלמעלה (ולכא' כ"ש בשניהם על בשרה וחלוקה), ובלמטה על בשרה ולמעלה על חלוקה נסתפק הסד"ט, והתפלי"מ כתב דבכה"ג אין תולין.

נמצא בו כגריס ועוד ואותו עוד רצופה בו מאכולת - לר' חנינא טמאה ולר' ינאי טהורה והמחבר (קצ', כח') פסק כרשב"א וראב"ד שהכריעו לקולא דבכתם בגודל ב' גריסים ומאכולת רצופה בו טהורה דלא כרמב"ם. ומסתבר שבימינו אין לתלות גריס שלם במאכולת הרצופה אפי' שייך שיצא כ"כ הרבה דם ממנה.

נתעסקה בכגריס ונמצא עליה בכגריס ועוד - וכתבו תוס' דנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד ג"כ נכלל בתוך האיביעא של הגמ', ולהלכה כתבו הרמב"ם והרא"ש להחמיר דאין תולין אבל שאר ראשונים כתבו דתולין וכ"פ מחבר (קצ', כו'), והרמ"א הביא שיטת המחמירין אבל הוסיף דיש לסמוך אמקילין. אבל בנתעסקה בכגריס ונמצא עליה שני גריסין ועוד לכו"ע טמאה דלא אמרי' שדי דם העסק בי מצעי, והבי"י גרס בדברי הרמב"ן דנתעסקה בפחות מגריס ולא נמצא עליה אלא שני גריסין תולין וכ"פ להלכה (קצ', כז') וע' מש"ב הלבוש וכו"פ) אבל כתבו הב"ח ושאר פוסקים דגריסא מוטעה נזדמנה לו דכה"ג ודאי טמאה. וכתב הרמ"א דבנתעסקה וא"י בכמה נתעסקה, תלינן דם הכתם בדם העסק.

נמצא עליה מין א' תולה בה כמה מינין - ופרש"י נמצא עליה כתם אדום מדבר הדומה לכתם, תולין בו כתם שחור דכי היכי שניתז עליה היא מין בדלא ידעה ה"נ הוה עלה מינא אחרינא ולא ידעה, ולר"ח א"ל כן דא"כ אשה שמצאה עליה שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום כתם דנימא דכי היכי דבא לכלוך זה עליה בלא דעתה ה"נ בא כתם מעלמא בלא ידיעתה, ולכן פסק הר"ח כאיכא דאמרי דרבא שאמר **נתעסקה במין א' תולה בו כמה מינין** ופי' הגמ' דאיירי בנתעסקה בתרנגולת דאית בה כמה מיני דמא, וכ"פ המחבר (קצ', כד') וכתב בגליון מהרש"א דכ"ז בנתעסקה בכולה ולא רק בשחיטה.

פרק האשה שהיא עושה צרכיה

(נט:) האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם - לר"מ בעומדת טמאה וביושבת טהורה ולר' יוסי בשניהם טהורה, ובגמ' איתא דהא דיושבת טהורה איירי ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ולא נמצא דם על שפת הספל, אבל בלא"ה טמאה לר"מ גם ביושבת. ואמר שמואל הלכה כר' יוסי וממילא כתב הרמב"ם וכ"פ המחבר (קצא') דבמצאה דם במ"ר בין עומדת בין יושבת בין שותתת בין מזנקת אפילו הרגשה גופה ונזדעזע טהורה, אבל לתוס' והרא"ש פליגי ר"מ ור"י בעומדת ומזנקת ויושבת ושותתת דבשניהם יש חזא לריעותא אבל בעומדת ושותתת דאיכא תרתי לריעותא גם ר"י מודה דטמאה והביא הרמ"א שיטה זו כ"י"א. לדעת הר"ן גם ר"י מודה כשיש הוכחה לטומאתה כגון בנמצא על שפת הספל, ולהמהר"ם מרוטנברג ר"י רק טיהר בעומדת ומזנקת. לדעת הר"ח גם כשטיהר ר"י הוא רק טיהר משום נדה אבל מודה ר' יוסי דהיא טמאה משום כתם, וכן פסק הרמ"א למעשה כהר"ח.

איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל - לר"י פשיטא דטהורה כיון דאיכא ס"ס, אבל בשניהם עומדים נחלקו אליבא דר"מ, דלר"ל גם ככה"ג ר"מ מטמאה ולר' יוחנן מודה ר"מ דטהורה כיון דיש ס"ס. ולר"ש טמאה הגם שיש ס"ס ואפילו בשניהם יושבין טמאה דחזקת דמים מן האשה. ולהלכה דקי"ל כר' יוסי פשיטא דטהורה וכ"פ הרמ"א (קצא') אבל כ' הש"ך דהיינו רק בנמצא בתוך הספל אבל על שפתו אין להסתפק באיש, והתוה"ש כ' דגם ככה"ג יש ס"ס וכ"פ הערוה"ש.

(מתני') השאילה חלוקה לנכרית או לנדה הרי"ז תולה בה - ופי' רב כתי"ק דר"מ דאיירי בנכרית הרואה, ופי' רוב ראשונים דהיינו שהגיע לימי הנעורים וראתה פעם א', אע"פ שלא ראתה לכמה שבועות אינה מקפידת לנקות עצמה וכמוש"כ הב"י, אבל מהרמב"ם משמע דרך תולין בנכרית הרואה ממש וכן פי' הב"י, וה"ה פי' דדעתו כשא"ר וכיון שראתה פ"א יש לה דין נדה ולעולם תולין בה, ופסק המחבר (קצ', מא') כשא"ר הנ"ל, וכ' ג"כ דתולין בנדה לא רק אשה טהורה אלא אפילו אשה שהיא בספירת ז"נ ג"כ תולה בנדה כמוש"כ הרשב"א (דלא כמו שהסתפקו בתוס'). וכ' המחבר דדין זה הוא בין אם לבשה היא תחילה ואח"כ לבשה הנדה (כפי' רש"י) ובין שלבשה אחר שלבשה הנדה (כפי' הרשב"א).

רבי נחמיה אומר כל דבר שאמק"ט אינו מקבל כתמים - ובגמ' (ס:) איתא דאסמכוה אקרא דונקתה לארץ תשב כיון שישבה לארץ נקתה, וטהורה אפילו בנמצא הכתם על אחורי כלי חרס דלא גזרינן גבו אטו תוכו, וכן בנמצא על מטלניות שאין בהן ג' על ג' [הגם דאי חשיב עלייהו ויחדם הם מקבלים טומאה כמוש"כ תוס']. ובהמשך הגמ' איתא דר' יעקב פליג על רבי נחמיה והורו חכמים כרבי נחמיה, וכ"פ המחבר (קצ', י').

(ס.) תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת ז' שלא טבלה - אליבא דרשב"ג, אבל לרבי אין תולין בה ושניהן מקולקלין. ונח' בגמ' אליבא דרבי בטמא וטהור שהלכו בשני שבילין א' טמא וא' טהור, דלרב חסדא שניהן טמאין ולרב אדא תולין הטהור בטהור וטמא בטמא. להלכה פסק הרמב"ם כרבי, אבל שא"ר והמחבר (קצ', מב') פסקו כרשב"ג דבכתמים שומעין להקל, ותולין אפילו באשה שספרה ז' ולא טבלה, אבל כ' רעק"א דלאחר ז' ועדיין לא טבלה תו אין תולין בה גם לרשב"ג (דלא כהלבוש דמקיל בזה) ואפי"ה תולין בבתולה שלא ראתה כמה שבועות כיון שאינה סופרת כלל.

ושוין שתולין בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טהור ובבתולה שדמיה טהורין - ונח' הראשונים אם גם בזה"ז דמטמאין דם טהור ודם בתולים עדיין אפשר לתלות בהן וכ' הראב"ד לענין דם טהור דאפי"ה תולין בהן דהחמירו ע"ע אבל לא שלא יוכלו להציל על חברותיהן, משא"כ להרמב"ן אין תולין כיון דסו"ס מקלקלה לה, אבל לענין דם בתולים תולין בה לכו"ע כמוש"כ הרשב"א דדמיה מצוין, ופסק המחבר (קצ', מא') דגם בזה"ז תולין ביושבת על דם טהור ובבתולה.

מהו לתלות כתם בכתם - ואיתא בגמ' דלרבי פשיטא דאין תולין אבל יל"ע אליבא דרשב"ג, ופשיט הגמ' דאין תולין מ"ט לפי שאין תולין, ופי' הראשונים דטומאת כתם אינו אלא מספק דלא ידעינן שהדם יצאה ודאי מגופה, והכי קי"ל להלכה כמוש"כ המחבר (קצ', מג') והיינו בין ביושבת על הכתם כבר ובין שמצאה הכתם אחר שלבשה חלוק השאול אין תולין בה, אבל מבואר ברעק"א (שם) דבידעינן שהדם יצאה ודאי מגופה תולין בה הגם שאין טומאתה אלא מדרבנן.

(ס:) שתי נשים שהיו טוחנות ברחיים של יד - בנמצא דם תחת הפנימית שתיהן טמאות תחת החיצונה החיצונה טמאה והפנימית טהורה ובנמצא ביניהן שתיהן טמאות והביאו המחבר (קצ', נב').

(מתני') שלש נשים שהיו ישנות במטה א' ונמצא דם תחת א' מהן כולן טמאות - ואיתא בגמ' (סא.) דהיינו במשולבות זב"ז, אבל בלא"ה רק האשה שמצאה הכתם תחתיה והאי היושנת לידה טמאה, והיינו כשעברו דרך מרגלות המטה אבל עלו דרך עליה כולן טמאות כדקתני לקמן (שם), אבל בשלש נשים השוכבות ערות במטה אחת כ' הראב"ד דאין לחוש להשמטה שאפשר לכל א' מהן שתדע מקומה ובאמרה ברי לי שלא באתי לכאן טהורות אבל בנמצא ביניהם ודאי טמאות. וכ"פ המחבר (קצ', נב') וכ' ה"ט"ז דנאמנת לומר ברי לי שלא באתי לכאן רק בנמצא הדם זמן קצר אחר שכיבתן במטה דאלי"ה אמרי' דמלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, והש"ך בנקה"כ השיג עליו.

בדקה א' מהן ונמצא טמאה היא טמאה ושתיהן טהורות - ובגמ' אוקמא ר"י אמר רב בבדקה כשיעור וסת ואיתא כבר פדא דכל שבעלה בחטאת טהורותיה טמאות, דלרב אושעיא אפילו בבדקה תוך שיעור וסת אינו בירור ודאי וטהרותיה תלויות, והרא"ש פסק כר' אושעיא דאפילו אחר שיעור וסת (להב"ח תוך שיעור בדיקת חו"ס ולהסד"ט כל מעלי"ע) תלינן בה לטהר חברותיה דהלא גם לבר פדא ליכא בירור דיתכן שנכתם הסדין לפני זמן רב. ושא"ר והמחבר (קצ', נא') פסקו כבר פדא דדוקא בבדקה תוך שיעור וסת תולין בה לטהר חברותיה (וכ' החו"ו"ד וחת"ס דהוא מדין תולין הקלקלה במקולקל). אבל בלבשו חלוק או ישבו על הספסל בזא"ז כ' הרמב"ן דרך בבדקה האחרונה תוך שיעור וסת מטהרין חברותיה דתמיד בעינן בדיקה תוך שיעור וסת מקימתה מהמטה או פשיטת החלוק, אבל להרמב"ם (והרא"ש) גם בבדקה הראשונה ומצאה טמאה מצלת חברותיה. ובדעת המחבר (קצ', נא') אם מועיל בדיקה לאחר שיעור וסת מלבישתה נחלקו האחרונים, להסד"ט מצלת ולהגרי"ז אינה מצלת.

ותולות זו בזו ואם לא היו ראויין לראות רואין אותן כאילו הן ראיות - וביאר הגמ' דמעוברת מניקה זקנה וקטנה תולין באינה מעוברת מניקה זקנה וקטנה, וכ' המאירי דה"ה מי שלא הגיע שעת וסתה תולה במי שהגיע שעת וסתה, אבל תוס' כ' דאינה תולה וכ"כ הב"י והש"ך (קצ', נב'). וכ' הרשב"א דמעוברת תולה בעצמה בזמן שלא הייתה מעוברת וכן כולן, וכן טהורה או סופרת ז"נ תולה בעצמה בזמן שהייתה נדה וכ"פ המחבר (קצ', מד'-מה'). וכ' הש"ך דבג"י הראשונים של ז"נ אין תולין בימי נדותה, אבל להרמ"א הוי כמכה שבגופה דתולין, והתוה"ש כ' דגם לרמ"א אין תולין ככה"ג בג"י הראשונים דעכשו ל"ל מכה. אבל כששני הנשים מסולקות דמים כגון מעוברת ומניקה, שניהן טמאות דמ"מ דם מביניהו נפיק וכ"פ המחבר (שם).

(סא. מתני') בדקה א' מהן ונמצא טהורה היא טהורה ושתיים טמאות - וכ' הראב"ד דגם האי בדיקה חייב להיות תוך שיעור וסת, והרא"ש לטעמיה דק"ל כר' אושעיא וא"צ תוך שיעור וסת, והר"ה כ' דהגם דבמצאה טמאה בעינן קינוח תוך שיעור וסת אבל במצאה טהורה לא נאמר בו שיעור אלא אפילו לאח"כ, והמחבר (קצ', נא') פסק כהראב"ד, ורעק"א צידד לומר דהגם דבמצאה טמאה בהכרח איירי בקינוח אבל במצאה טהורה בעינן בדיקה מעלייתא כדי לטהר חברותיה.

בדקו שתיים ומצאו טהורות הן טהורות ושלישית טמאה - אבל בדקו שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות, והיינו גם אליבא דרבנן דפליגי על ר"מ לענין גל טמא שנתערב בין ב' גלים טהורים דבדקו שלשתן ומצאו טהורין כולן טמאים, דשאנ"ה דאימא עורב נטלה אבל הכא ס"ל דכולן טמאין דהאי דם מהיכא אתא, והביאו המחבר להלכה (קצ', נא').

(סא:) בגד צבוע - מטמא משום כתם ולר' יונתן בר יוסף אינו מטמא משום כתם שלא הותרו בגדי צבעונים אלא כדי להקל על כתמיהן. הרמב"ם ורא"ש פסקו כר' יונתן, והרמב"ן החמיר כת"ק והרשב"א צידד כהרמב"ם אבל כתב המחמיר תע"ב. המחבר (קצ', י') פסק כר' יונתן, וכתב עליו הרמ"א לכן תלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים (וכתב הפ"ת אבל לא בז"נ).

(סג.) (מתני') אלו הן הוסתות מפהפקת מעטשת וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כיוצ"ב - וכ' הרא"ש דכל מיחוש הגוף נכללים וממילא קי"ל ככל מש"פ הראשונים בפיהוק, והוסיף הרא"ש דחוששת רק אם פיהקה כמה פעמים ולא רק פ"א ואינה חוששת אלא בשעת הפיהוק לבד. אבל לדעת הרמב"ם א"א לקבוע וסת הגוף בלי הרכבת ימים. והמחבר (קפ"ט, יט') פסק כהרא"ש ושא"ר דקובעין וסת הגוף לבד. וכ' עוד הרא"ש דברואה רק בסוף הפיהוק אסורה רק בסופה אבל בנמשך אחרי הפיהוק אסורה מתחילת הפיהוק עד סוף העונה וכ"פ המחבר (שם, כד'). וכתבו הרשב"א דוסתות אלו א"א להצטרף ב' יחד לקבוע וסת וכ"פ המחבר (שם, כג').

(סג:) בשופעת דם טמא מתוך דם טהור - הראשונים לא כתבו דין זה והמחבר לא הביאו ופי' סד"ט משום דאנו מטמאין כל דם וממילא אינו נוגע בזמנינו, אבל כ' דיש נ"מ גם לדין כה"ג שראתה דם אחר שראתה הפך"ש טהורה שדינה כדין שופעת.

כיוצ"ב לאתויי מאי לאתויי ראשה וכבד עליה ואבריה כבדין עליה - והביאה הטושי"ע להלכה (קפ"ט, יט') (ולדעת הגריש"א זצ"ל רק כשכאבים אלו שונים ממה שרגיל בשאר זמני החדש).

אכלה שום וראתה אכלה בצל וראתה כססה לפלפין וראתה - להמרדכי לא רק באכלה שום ג"פ אלא ג' דברים הנ"ל מצטרפים לקבוע וסת דאכילת דברים חריפים. לדעת הרשב"א אכילת דברים חריפים נחשבת כראיה מחמת אונס דדינה כקפיצות דק"ל דלא קבעי וסת, אבל לתוס' עדיפי מקפיצות שאין הראיה בא מחמת טורח אלא ממילא. הטור לא הביא די"ז להלכה וכ' הב"י דס"ל דכיון דאיתמר אליבא דרבי לא קי"ל כוותיה, ואיהו נמשך בתריה ובשו"ע לא הביאו. אבל הרמ"א הביא ב' השיטות הנ"ל לענין אם דינו כוסת הקפיצות או כוסת הגוף, וכן הביא י"א (המרדכי) דכולן מצטרפין לקבוע וסת, ולהחוי"ד ככה"ג דהצטרפו ג' מינים הנ"ל אז אפילו אכלה רק שום ג"פ ולא ראתה עקרה וסתה לגמרי.

(מתני') ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות - ואיתא בגמ' דאם הייתה למודה לראות בשש שעות אינה אסורה אלא בשעה ששית אבל לר' יהודה אסורה כל העונה כולה. ופסק רבא דהלכתא כר' יהודה ויליף ליה מוהזרתם את בני"י מטומאתן דחייבים לפרוש מנשותיהן בעונה הסמוך לוסתן. וכ' הב"י דמש"כ האו"ז דחייב לפרוש עוד עונה אחריתי חומרא יתירא היא ולא ס"ל הכי וכן מש"כ האביאסף דלעולם צריכה לפרוש יב' שעות לא קי"ל כוותיה, וכ"פ המחבר (קפ"ד, ב') דאסורה רק באותו עונה וכל הפרשה אינו אלא מתשמיש (ולהב"ח המחמיר בחו"נ כהתרוה"ד תע"ב, ולהט"ז חו"נ אסור מעיקר הדין). אבל הב"ח ושו"ע חששו לשיטת האו"ז ואביאסף, וכ' הש"ך דאשה שאין לה שעה קבוע חייב לפרוש עוד עונה מעיקר הדין, אבל ע' ברעק"א שהשיג עליו.

היתה למודה להיות רואה עם הנה"ח אינה אסורה אלא עם הנה"ח, ר' יהודה אומר כל היום שלה - ותלוי במח' הנ"ל, וק"ל כר' יהודה דברואה בסוף הלילה אסורה כל הלילה וכל היום שלה וברואה בתחילת היום אסורה כל היום וכל הלילה שלה. וכ' הרא"ש מהראב"ד דא"י מתי ראתה יש מחמירין לאוסרה כל הלילה וכל היום וי"א דכיון דוסתות דרבנן אינה אסורה אלא ביום שהוא ודאי בימי נדתה, וכ"פ המחבר (קפ"ד, ד'). אבל בראתה בלילה ונמשך ראיתה לתוך היום הביא (לדעת הב"י) ג' שיטות אם אסורה בלילה וביום, רק בלילה, או בלילה וביום כשיעור הנמשך בה וכ"פ הרא"ש ונמשך אחריו המחבר (שם, ה'). והגם שנחלקו הראשונים בנמשך ראיתה לכמה ימים דלרמב"ן וראב"ד אסורה כל אותן הימים ולהרשב"א ורא"ש אזלינן בתר תחילת הוסת ופסק המחבר כהרא"ש, אפ"ה שאנ"ה בנמשך לתוך היום כיון דאינה אלא ראייה מועטת א"כ כל הראיה הוי שעת וסתה.

(מתני') היתה למודה להיות רואה ליום טו' ושינתה ליום כ' - לדעת הבעל המאור רק ככה"ג אשה חוששת לוסת שאי"ק אבל לרוב ראשונים גם בלא היה לה וס"ק מעיקרא חוששת, וק"ל כשא"ר.

(סד.) ראתה יום טו' לחדש זה ויום טז' לחדש זה ויום יז' לחדש זה - לרב קבעה וסת לדילוג ולשמואל בעיא עוד ראייה ביח', ואיתא בגמ' דמודה רב לשמואל בלמודה לראות בטו' דבעיא עוד ראייה ביח'. הראב"ד פ' סוגיין בוסת הימים וממילא הוכיח דשייך לקבוע וסתות ביום החודש השנה, אבל להרמב"ן סוגיין איירי בהפלגות, וכ' תוס' וכ"פ הב"י בדעת הרמב"ן דלרב בעי ד' ראיות וג' הפלגות כדי לקבוע וסת הדילוג, וכ' הב"י דלשמואל בעי ה' ראיות וד' הפלגות. להלכה פסק המחבר (קפ"ט, ו') כהראב"ד דקובעין וסת הדילוג גם בימי החודש. ובעיקר הדין הר"ח וראב"ד פסקו כרב והרמב"ם ורמב"ן ורא"ש פסקו שמואל, והמחבר (שם, ז') הביא ב' השיטות וכ' דיש לחוש ולהחמיר כשניהם. אבל בסירגה וראתה בר"ח ניסן, ר"ח סיון, ור"ח תמוז, כ' הראב"ד דגם שמואל מודה דקובעת בג"פ וכ"פ המחבר (שם, יב').

למיחש לה בחדא זימנא חיישא - היינו לא רק בימי נדתה אלא אפילו אם ראיתה וגם היום שחוששת לה שניהם יוצאין בימי זיבתה. אבל יש וסתות שאין חוששין להם בפ"א כגון וסת הדילוג והסירוג כיון דלא שכיחי וכ"פ המחבר (קפ"ט, יא' יב'). לענין לחשוש בימי זיבה כבר כתבנו לעיל (יא.) להרמב"ן דהאידינא דאין אנו בקיאים בימי נדה וזיבה קובעין וסתות גם בימים אלו, אבל הש"ך (שם סקע"ט) כתב דהרמב"ן רק התכוון דחוששין ליום זה לחומרא, ולא לקולא דאין עוקרין וסת אחר ע"י קביעות בימי זיבתה, והתוה"ש [כז'] השיג עליו ממה דלא הזכירו המחבר ורמ"א וכן נקטו האחרונים.

תרי זימני בחדא זימנא מיעקר - וכ"פ המחבר (קפ"ט, ב') ולא עוד אלא יש וסתות דאפילו קבען ג"פ מיעקר בחדא זימנא כגון וסת הקפיצות (להרמ"א בשם הגה"מ) ורמ"ת (להנב"י ושו"ך) ואכילת דברים חריפין (לחד שיטה ברמ"א) ווסת השעות (כהסד"ט בדעת המחבר שם, ד').

היתה למודה להיות רואה יום כ' ושינתה ליום ל' ז' אסורין, הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל' וחוששת ליום ל' הגיע יום ל' וראתה הגיע יום כ' ולא ראתה והגיע יום ל' ולא ראתה והגיע יום כ' וראתה הותר יום ל' ונאסר יום כ' - ונח' הראשונים בביאור הסוגיא, לרש"י הגמ' איירי בוסת החדש והגם שלא ראתה ביום כ' ג"פ אפ"ה כיון שלא קבעה וסת אחר כשראתה ביום כ' חזרה וסתה הראשונה למקומה, ועד"ז כ' הרא"ש ג"כ, אבל הרמב"ן פי' דאיירי בהפלגות, והטעם (קפ"ט, יד') הביאו לשון הרמב"ן ונחלקו הפוסקים בכוונתו, דלחט"ז איירי בראתה כ', כ', ל', ל', כי דרך בכה"ג חזרה וסתה הראשון למקומה כיון שלא עקרה ג"פ אבל בהציר של רש"י אה"נ לא יחזור וסתה למקומה, אבל הש"ך פי' דהרמב"ן איירי בעברה יום ל' השלישי ולא ראתה ואח"כ ראתה פ"א וראתה ע"פ בהפלגה של כ' דבכה"ג עקרה יום ל', אבל בכה"ג שראתה ביום כ' מיד אחר יום ל' אפילו לא היה לה וסת קבוע ליום כ', תו אינה חוששת ליום ל' דהפלגה קצרה עוקרת הפלגה ארוכה, אבל לדעת המע"מ ובית מאיר הפלגה קצרה אינה עוקרת ארוכה וחוששת ליום ל'.

פרק תינוקות

(סד:) מתני: תינוקות שלא הגיע זמנה לראות וניסת - לב"ש נותנין לה ד' לילות ולב"ה עד שתחיה המכה (ונח' בגמ' דלרב ר"ל כ"ז שנוחרת ולשמואל כ"ז שרמ"ת). בנערה שלא ראתה לב"ש נותנין לה כל הלילה ולב"ה ד' לילות עד מוצ"ש (ונח' בגמ' דלרב שמשא בימים לא הפסידה לילות וללוי הפסידה לילות). בנערה שראתה לב"ש נותנין לה ביאת מצוה בלבד ולב"ה כל הלילה. ובגמ' איתא אמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון והמ שלא ראתה אבל ראתה אין לה אלא ביאת מצוה לבד.

(סה:) הלכה בועל בעילת מצוה ופורש - לדעת הר"ף ורמב"ם ד"ז איירי רק לענין נערה שהגיע זמנה לראות וראתה אבל לענין שאר נשים נשאר ההלכה כמוש"כ במתני' כ"א כפי מה שהיא, אבל לרוב הראשונים גמ' זו איירי בכל אשה הנשאת דאין לה אלא בעילת מצוה בלבד וכי הרא"ש ורשב"א דאפילו לא מצאה דם אסורה שמא חיפהו ש"ז, וכן פסק המחבר (קצ"ג א') אבל כתב הרמ"א דבלא גמר ביאתו ולא מצאה דם מותר לחזור ולבעול. וכתב ג"כ דבכלה הקילו דמותר לו לישן במטתה אחר שקמה מאצלו, וכי הט"ז מהמהרש"ל דהקילו ג"כ דא"צ להמתין אלא ד' ימים לפני הז"ז.

הרואה דם מחמת תשמיש - הרשב"א כתב דהאסור דרמ"ת אינו אלא מדרבנן דק"ל וסתות דרבנן, וכן נקטו הש"ך וט"ז ונוב"י, רק דנחלקו דלש"ך ונוב"י הו"ל כוסת הקפיצות ולט"ז הו"ל כוסת הגוף. אבל הערוה"ש ולח"ש נקטו דאסור משום חולי (וכן הוא משמעות הרמב"ם שכי' עד שתתפאה מחולי זה) והח"ד כתב דבכל רמ"ת יש להסתפק אם הוא וסת או חולי וממילא יש לה החומרות של שניהם.

משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית - לדעת הרמב"ם אסורה אחר שראתה עוד ב' פעמים ולהראב"ד אסורה רק אחרי שראתה עוד ג' פעמים (או משום דבפעם הראשון כיון שא"צ בדיקה מסתמא לא בדקה מיד או משום שלא בדקה לפני תשמיש ויתכן שכבר ראתה). להלכה הש"ך וט"ז (סי' קפ"ז, א) פסקו כהרמב"ם אבל התוה"ש דייק במהמחבר כהראב"ד, וכי הפ"ת דבשעה"ד סמך החת"ס על הראב"ד כסניף להתיר.

כיצד בודקת עצמה מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו - ובהמשך הגמ' איתא דשפופרת היתה של אבר ופיה רצוף לתוכה שלא יסרט וכ"פ המחבר (קפ"ז, ב') והש"ך כ' דאסור בשאר מתכות והתוה"ש התייר בברזל והפ"ת כ' דאם בדקה בעץ ולא מצאה דם מותרת אבל בנמצא על הצדדין אין לה הקולות של נמצא על הצדדין (ובששה"ל כ' דכהיום אפשר לעשותו מניילון).

לא נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן הצדדין - וכי הראב"ה דאפילו לא נמצא כלל אמרי' שמא נתפאה והב"ח הגר"ח צאנזר כתבו דבלא נמצא כלל בידוע שהוא מן הצדדין דרך האבר שמשפף באו"מ מוציא הדם משא"כ השפופרת, והביאם הש"ך להלכה, אבל הסד"ט ונוב"י כתבו דאין להקל אא"כ נמצא על הצדדין. והפ"ת כתב כמה נ"מ בין נמצא על ראשו לנמצא על הצדדין, לענין ז"ל, ואם מועלת הבדיקה בימי עיבור והנקה, ולענין אם חזרה וראתה כמה פעמים, וכן המתירין לבעלה הראשון בבדיקה זהו רק בנמצא על הצדדין.

ואם יש לה מכה באו"מ תולה במכתה - להרמב"ם ורשב"א תולין במכה אע"פ שא"י שמוציאה דם אפילו בשעת וסתה כיון דמה"ת יש לה חזקת טהרה, אבל להסה"ת ומרדכי אין לתלות אלא שלא בשעת וסתה, ופסק הרמ"א (קפ"ז, ה') דאם אין לה וס"ק ויש ספק אם הדם מהמקור או הצדדין תלין במכה מכת ס"ס, אבל בידוע שבא מהמקור אין תולין אא"כ יודע שמכתה מוציאה דם, ובשעת וסתה או מל' יום ל' יום אין תולין במכתה אפילו ידוע שמוציאת דם [אא"כ יודעת שדם זה הגיע ממכה זו - ש"ך] דאלי"כ לא תטמא לעולם. והשיג הש"ך דמוכח מהמרדכי וסה"ת דאפילו אינה מרגשת כשהדם נופל מהרחם אלא שבדקה באו"מ ומצאה דם טמאה ולא מתירין מדין ס"ס, ועו"ק דבלא"ה ליכא ס"ס דהכל ספק א' אם הוא דם נדה. וכתבו הח"ד ורעק"א דבנמצא ע"י בדיקה גם הרמ"א מודה והכא איירי שמצאה דם שלא בהרגשה.

ואם יש לה וסת תולה בוסתה - להרמב"ם ורוב ראשונים ר"ל שאם שמשה סמוך לוסתה תולין הדם בוסתה ואינה רמ"ת. (לפרישה איירי ביוצאה לדרך דמותר לשמש סמוך לוסתה או ביש לה וסת בתחילת הלילה ושמשה בסוף היום, אבל להש"ך בכה"ג לא נתלה בוסתה אלא ברשיעי עסקין או בקטנה שלא ראתה עדין ג"פ ואח"כ ראתה באותו יום עוד בלי תשמיש). לרש"י ר"ל שרמ"ת ביום מסוים דאסורה רק באותו יום, ולהמרדכי ר"ל דביש לה וסת קבוע ורמ"ת שלא בשעת וסתה אז תולין במכה (להש"ך אפילו א"י שיש לה מכה, להב"ח רק במכה אע"פ שא"י אם מוציאה דם, ולהט"ז רק בידועת שמוציאה דם). להר"ה (הו"ד בפ"ת) ר"ל דאם יש לה וסת לפיהוק ושמשה וראתה בשעת פיהוקה תולה בפיהוק עד שתדע שיש לה וסת מורכבת בפיהוק ותשמיש. להלכה המחבר (קפ"ז, ד', י') פסק כרמב"ם ורש"י, והרמ"א (סעי' ה', לדעת הש"ך) סמך על המרדכי אבל לא לגמרי והצריך שתדע שיש לה מכה.

ואם היה דם מכתה משונה מדם ראיתה אינה תולה - וביאר הרשב"א דדוקא שנתברר שהוא משונה הא לא נתברר תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת, אבל לרמב"ן אין תולין במכה בזה"ז דאין אנו בקיאים במראות לידע אם הוא משונה, והרא"ש השיג עליו דאנו תולין בסתם עד שידוע לנו שמשונה ע"פ חכם, וכ"פ המחבר (קפ"ז, ה') וכי הט"ז דאם שניהם לפנינו לא ניזול לקולא אבל להש"ך אפילו בכה"ג א"צ להראות לחכם אם הוא משונה (וכי' בששה"ל ובדה"ש דלהלכה נקטינן כהט"ז).

ונאמנת אשה לומר מכה יש לי באו"מ - וכי המרדכי דהיינו רק במכה שמוציאה דם, ולדעת הב"ח היינו באשה שאין לה וסת דביש לה וסת א"צ מכה שמוציאה דם אבל להט"ז גם אשה שיש לה וסת אינה נאמנת לתלות אלא במכה שמ"ד. והביא המחבר (קפ"ז, ו') דין זה וכתב עליו הרמ"א וכן אם אומרת ברי לי שאין דם זה בא מן המקור נאמנת, ותמהו התוה"ש ודגמ"ר דמקורו ממהר"ו והוא עצמו רק כתב כן כהסתפק ולא החליט הדבר, אבל כ' הפ"ת דבאיכא עוד צד לקולא יש לסמוך עליה. (ובששה"ל כ' דמהר"ו איירי בהרואה דם במ"ר דנאמנת לומר שבא מכיס השתן ולא מן המקור).

ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון - לרש"י קושיית הגמ' היא אמאי צריכה להתגרש, ולתי' הגמ' דלאו כל האצבעות שוות מבואר דאסור לסמוך על הבדיקה אחר בעלה הראשון וכ"כ הרמב"ם. אבל לתוס' קושיית הגמ' היא אמאי מותרת לבעלה השני בלי בדיקה, וגם למסקנת הגמ' אם רוצה לבדוק אחר בעל הראשון הרשות בידה וכ"כ הרמב"ן ור"ן אבל הוסיפו דאם תמצא דם על ראש המכחול תהיה אסורה לכל העולם. להלכה הביא המחבר (קפז, ג') ב' השיטות והרמ"א כתב דיש לסמוך להקל אבל הש"ך כתב דהלכה כרש"י והרמב"ם. (ובששה"ל כתב דק"י"ל כרמ"א לקולא).

בעתה ונפל ממנו חררת דם אמר רבי נתרפאה זאת - וכ' הראב"ד דבזה"ז אין אנו בקיאים בזה וממילא אין לסמוך על רפואה זו אבל כ' בדיעבד אין להוציא אשה מבעלה, וכתב הרמב"ן דאם אחר הפלת החררה חזרה וראתה אפילו פ"א אסורה. ופסק המחבר (קפז, ט') כהראב"ד דלכתחילה אין לסמוך על רפואה זו בזה"ז אבל בדיעבד אין מוצאין אשה מבעלה עד שתבעל ותחזור לקלוקלה. (וכ' הערוה"ש דאין אנו בקיאים באופן הבהלה וממילא גם אין סומכין על רפואה זו להחמיר לאסור עולמית אשה שהפחידה ולא הפילה חררה).

התקין רבי בשדות ראתה יום א' תשב ששה והוא - ופרש"י דהוא חומרא דחיישין שמא ראשון סוף זוב ושני תחילת נדה וצריכה עוד ו', אבל תוס' פירשו דחיישין שמא ראתה יום ראשון דם ירוק ואינו מן המנין. וה"ה בראתה ב' ימים תשב ששה והן אבל בראתה שלשה ימים צריכה לישב ז"נ שמא בימי זיבה עומדת.

בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו ראות טיפת דם כחרדל יושבות עליה ז"נ - ופרש"י (מגילה כח:) ורמב"ן דמדאורייתא א"צ ז"נ אלא הרואה ג"י ימים רצופים בימי נדה אבל החמירו על עצמן לפי שאין הכל בקיאים בפתיח נדה אם עומדת בימי נדה או זיבה, והחמירו אפילו לא ראתה ג"י רצופין כיון שמצינו דסותרת ז' ע"י ראיית דם כגון בראתה תוך ז' נקיים דזיבה לא חלקו בדבר. אבל רבינו יונה פ"י דחיישין שמא יצא מעט דם לפני יומיים ומעט אתמול ומעט היום ויתכן שהיא זבה גדולה והחומרא הוא דבדר"כ אם היא רק רואה טיפת דם אינו מסתבר שהוא מג' ימים. להלכה איתא בגמ' (ברכות לא.) דדין זה דרבי זירא היא הלכה פסוקה, והביאו המחבר להלכה (קפג, א').

תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים - ונחלקו הראשונים אם צריכה הפס"ט ובדיקות תוך ז', דלהרשב"א מעיקר דדינא א"צ כלום, ולהראב"ד ורמב"ן א"צ הפס"ט דודאי פסק דמה אבל צריכה לכה"פ בדיקה א' תוך ז' ולזה הסכים הרא"ש אבל כ' דחייבת לבדוק תוך ז' דכל שמתקרב יום החתונה יותר היא הומה ומשתהא וחיישין שתראה (וכ' הב"י דלהרמב"ן א"צ אלא בדיקה א' תוך ז' ולהרא"ש צריכה לבדוק כל יום, והב"ח כ' דגם לרמב"ן לכתחילה יש לבדוק כל יום), ופסק המחבר (קצב, א') דא"צ הפס"ט אבל צריכה בדיקה תוך ז' וכ' הרמ"א דלכתחילה יש לבדוק כל יום, אבל הפרישה הב"ח ושו"ד הביאו מהמהרש"ל דהיום נוהגין גם להפסיק בטהרה.

ולענין מתי מונין הז"נ, לדעת הרשב"א מונין משעת התביעה אבל אם תבעוה להתחתן אחר יב' חודש מונין הז"נ משעה שמתחילין להכין החתונה וכ"פ המחבר (קצב, ב') והוסיף אע"פ שלא נתקדשה עדין (דלא כהרא"ה), אבל להרא"ש הז"נ צריכין להיות סמוך לחתונה ולכן פסק הרמ"א דאם טבלה בליל ד' ולא תבעל במוצ"ש יש לה לבדוק עצמה כל יום עד בעילת מצוה, אבל להב"ח אפילו לא הרחיקה כ"כ יש לה לבדוק עצמה כל יום עד החתונה, וכ"פ החכ"א.

ואם דחו הנישואין בסתם פסק המחבר (קצב, ג') כהמרדכי דאע"פ שישבה ז"נ צריכה לחזור ולישב עוד ז"נ אבל אם באותו מעמד חזרו וקבעו יום אחר לנישואין כ' הב"ח דא"צ עוד ז"נ.

בפירוש אמר רבא ל"ש גדולה ול"ש קטנה - והביאו המחבר (קצב, א') וכ' הפ"ת דה"ה זקנה צריכה ז"נ וכ"כ הרא"ה להדיא, וה"ה מעוברת ושאר מסולקת דמים. ולדעת ה"י ליכא חשש דם חימוד כשהיא עמו במטה בשעת התביעה, ולח"ד ליכא חשש בתביעה לבעילת זנות דרך לביאה של נישואין יש חימוד, ועוד כ' דהגם דלא קי"ל כראב"ה דמועיל בדיקה בשעת התביעה אבל אם הייתה מוך בפנים כל שעת התביעה ונמצא נקי א"צ ז' נקיים. אם עבר וכנסה קודם שישבה ז"נ פסק המחבר (קצב, ה') הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים.

אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול - בנתר משום דמקטף ובחול משום דמסירך ויש גורסים אהל במקום חול, וכן פסק המחבר (קצט, ב') להלכה. ולדעת ר"ת חפיפה לא שייכא אלא במקום שער ודלא כרב שמעיה בשם רש"י דס"ל דחפיפה שייכא בכל גופה אבל כתבו תוס' (סו:) דמנהג כל הנשים לרחוף כל הגוף עכשו, וביותר כתבו תוס' (ב"ק פב.) והר"ן דגם בזמן הגמ' נהגו כן וכדמשמע מאשתי של הריש גלותא שהצריך לחמם הרבה מים. ופסק המחבר (קצט, א') דצריכה לסרוק שער ראשה יפה וכן לעיין בעצמה ובבשרה ובודקת כל גופה ותחוף כל גופה ותשטוף במים חמין בשעת חפיפה. ולדעת ה"י כל כמה שחפפה תו א"צ עיין ולסד"ט צריכה עוד עיין א"כ עיינה בשעה שחפפה.

(סו:) אשה לא תחוף אלא בחמין - אבל לא בצונן ואפילו בחמי חמה ופרש"י הרמב"ם והרשב"א דר"ל דאפילו בחמי חמה מותר לחוף אבל הר"ח גרס בע"א ופי' דר"ל דאפילו בחמי חמה אסור לחוף. וכ' המהרי"ק בדיעבד אם חפפה בנתר או אהל או במים קרים וראה ועיין יפה בשערה שאינו קשור ולא מסובך סברא בדיעבד שרי. והמחבר פסק (קצט, ב') כהרא"ש ודעימיה, והרמ"א הביא מש"כ המהרי"ק לענין בדיעבד.

לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים - דנהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לביאת מים בעינן, ושפחתה של רבי טבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת וביאר הר"ש דאז שהייתה נשואה שבדר"כ מקפידין על חציצה בבית הסתרים שלא תתגנה על בעלה או דכל אשה מקפדת על עצם בין שיניה. וכתב הרא"ש דאשה צריכה לחוף שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ והוסיף דמנהג נשים כשירות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה והביא המחבר דבריו להלכה (קצח, כד') וכ' ה"ט"ז דבלא נהגה כן א"צ לעכב הטבילה ובשבת ויו"ט המנהג שאכולים בשר רק תזהר לנקר ביותר אח"כ. ועוד כתב הרא"ש דנהגו הנשים שאינן טועמות כלום בין הרחיצה והטבילה והביאו הרמ"א (שם) והוסיף מהש"ד דאין לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעוה וכן נהגו.

טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ - ללישנא קמא אם סמוך לחפיפה טבלה (פי' הרשב"א תוך עונה) א"צ לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, ולל"ב אם באותו יום שחפפה טבלה א"צ לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, ופסק הרמב"ם כל"ב אבל הר"ן וראב"ד גרסו בגמ' איפכא ופסקו כהל"ב דתלוי באם סמוך לחפיפה טבלה. והקשו הראשונים מהא דאיתא בחולין (י.) דנמצא עליה דבר חוצץ אפילו נתעסקה באותו המין כל היום כולה אחר טבילה לא עלתה לה טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן ות"י תוס' (בחד תי') דהתם איירי בשלא חפפה סמוך לטבילה וכן נקט הרשב"א, אבל הרמב"ם פ"י דודאי גם בסוגיין צריכה טבילה אחרת וכל הנידון אינו אלא אם צריכה עוד חפיפה ובה"ה קי"ל דאם חפפה באותו יום א"צ חפיפה אחרת. והמחבר (קצט, י') הביא שיטת הרשב"א דאם בתוך עונה שחפפה טבלה א"צ טבילה אחרת ואם לאו צריכה טבילה אחרת ואח"כ הביא הרמב"ם דלעולם צריכה טבילה אחרת והנ"מ לענין חפיפה. הפ"ת הביא מהשב"י דיש להחמיר כהרמב"ם אבל לסד"ט א"צ להחמיר כוותיה א"כ בקל יכולה לחזור לטבול.

ובנתעסקה באותו מין אחר הטבילה פסק המחבר (שם, יא' יב') דא"צ טבילה אחרת (ולב"ח ושי"ך רק באומרת ברי לי שלא היה עלי קודם לכן) אבל אם לא חפפה קודם טבילה דאין תולין אפילו בנתעסקה (וכ' ה"ט"ז דר"ל שחפפה אבל בעונה אחרת, והשי"ך כ' מהב"ח דר"ל שחפפה ראשה בלבד בדעיבד עלתה לה טבילה אבל אם נמצא עליה דבר חוצץ לא עלתה אפילו נתעסקה באותו מין אח"כ) אבל בבית הסתרים אפילו לא עיינה קודם טבילה ולאחר הטבילה מצאה בהם דבר החוצץ כשנתעסקה באותו מין אחר טבילה תולין להקל.

אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול - סבר רב כהנא דהוא משום גזירת מרחצאות ודחה רב חנן דהוא משום דבעינא, ולדעת הרמב"ם והרא"ש חזר הגמ' לגמרי מגזירת מרחצאות וכל האיסור אינו אלא משום דמפחדת ושמה לא תטבול יפה ולפי"ז בדעיבד אם טבלה שפיר עלתה לה טבילה. אבל לדעת הראב"ד והר"ן עדיין גזירת מרחצאות קיימת ובטבלה ע"ג כלי חרס וכן כל דבר המקב"ט אפילו בדעיבד לא עלתה לה טבילה וכן נקט הרשב"א וכתב דהטובל ע"ג השליבות של עץ שבו יורדים למקוה לא עלתה לה טבילה. והמחבר (קצח', לא') הביא ב' הדינים דהטובל ע"ג דבר המקב"ט וכן ע"ג שליבות של עץ לא עלתה לה טבילה, וכן אפילו ע"ג אחורי כלי חרס ובקעת עץ דלא מקב"ט אין לטבול שמה תפחד אבל בזה בדעיבד עלתה לה טבילה. (והאריכו האחרונים [לבוש, ב"ח, ט"ז] בהכשר מקואות זמניהם שהיו טובלין ע"ג נסרים).

אשה לא תטבול בנמל - לרש"י משום דהספינות שם מעלות טיט וחוצץ, אבל לר"ח ותוס' האיסור הוא משום דבני אדם נמצאים שם ובעינא וממהרת מפני הבושה ולפי פירושם המחצלות שעבד שמואל לבנתיה לא תיקנם מחשש חציצת הטיט אלא משום צניעותא. והמחבר הביא ב' הפירושים לדינא (קצח', לג', לד') אבל על פרש"י כתב ד"א שאם טבלה לא עלתה לה טבילה וכדפי' בביי דיש טיט עבה כמו טיט היון שנדבק וחוצץ, אבל בפ"י הר"ח כתב דבטבלה עלתה לה טבילה.

(סז.) נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה לא עלתה לה טבילה - ופרש"י דחיישין שבצאתה מהמקוה נפל החציצה, וכתבו תוס' שהר"ח גרס עוד מימרא דהמפסלת את בנה לאחוריה והיא ערומה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישין שמה היה טיט על התינוק ונדבק באמו קודם שטבלה. המחבר (קצט', יג') הביא הדין הראשון בתוך דיני חפיפה דאם בין חפיפה לטבילה נתנה לבנה תבשיל הראוי לידבק בה לא עלתה לה טבילה אפילו אם בדקה מיד אחר טבילה ולא מצאה עליה שום דבר חוצץ, והדין של הר"ח כתב בדיני חציצה (קצח', מא').

הני רבדי דכוסילתא עד ג' יומי לא חייצי - ובמתני' (מקואות ט', ב') קתני גליד שחוץ למכה חוצץ ושבמכה אינו חוצץ וכתב המרדכי (וכ"כ הסמ"ג וסה"ת) דעד ג' ימים הדם לח והמים נכנס בו ומכאן ואילך נעשה יבש ונדבק בדוחק וחוצץ ואפילו אם מצטער כשיסיר הגדל וקרוי אינו מקפיד אפ"ה הרגילות הוא להסיר הכל או תמתין עד שתתרפא. והרמב"ם הביא החילוק בין קודם ג' לאחר ג' לענין שריטה בבשרה והראב"ד השיג דבשריטה הכל כפי ראות העינים אם יבש הוא או לא. וכ' הב"י דמדברי שניהם למדנו שהג"י הנכונה במתני' הוא "שעל המכה" ור"ל שהוא מכוון כנגד פי המכה ואינו מתפשט לחוץ מכנגד מקום המכה דאילו נתפשטה חוצץ. ולדעת הראב"ד לא קי"ל כהמימרא דרבדי דכוסילתא (ע' בסמוך). ופסק המחבר (קצח', ט') כמתני' וכמימרא דרבדי דכוסילתא ע"פ משי"כ הרא"ש דלכתחילה כו"ע מודי דגם לבעלה יש להקפיד על דברים אלו וכן הביא המחבר משי"כ הרא"ש דאשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו. והט"ז הביא מהמהרש"ל דגרר לגבי טבילה צריכה להסיר אע"פ שכואב לה הרבה ואשתו של מהר"ח אר"ז היתה צריכה לעמוד לפניו ערומה שלא היה מאמין לה שהיתה מסירה וכן עשה השר מקוצי, וכתב הסד"ט דכנראה דלא סבירא להו כמשי"כ הראשונים הנ"ל דכואב לה דינו כאינו מקפיד דאלי"ה לא היו מחמירין כולי האי שלא להאמין לנשותיהן.

לפלוג שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ - אימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק. ובמתני' (שם) קתני דלפלוף שחוץ לעין חוצץ ושביתוך העין אינו חוצץ ולא מפליג בין לח ליבש, ופי' תוס' ע"פ סוגיין דאפילו שבתוך בעין חוצץ כשהוא יבש וחוף לעין חוצץ אפילו כשהוא לח וכ"נ מדברי הרמב"ם, אבל הרא"ש פי' שבתוך העין לעולם הוא לח ואינו חוצץ וחוף לעין כשהוא לח אינו חוצץ וכשמתחיל לירק הוא יבש וחוצץ. ולדעת הסמ"ג בתוך העין סתמא לח ולעולם אינו חוצץ וחוף לעין סתמא יבש ולעולם חוצץ, ועד"ז הוא דעת הראב"ד הנ"ל דכתב דלא קי"ל כמימרא זו אלא כסתמא דמתני' דבתוך בעין בין לח בין יבש אינו חוצץ וחוף לעין בין לח בין יבש חוצץ. המחבר (קצח', ז') החמיר כתוס' דגם בתוך העין יבש חוצץ וכ' השי"ך דכיון דכו"כ ראשונים ס"ל דלא קי"ל כמימרא זו לכן הגם שאם אפשר לטבול שנית יש להחמיר אבל כשא"א כדאי הם כל הנך רבואתה לסמוך עליהם שפסקו דלטהרות דוקא אתמר.

כחול שבתוך העין אינו חוצץ ושע"ג העין חוצץ - ואיתא בהמשך דאם היו עיניה פורחות אפילו ע"ג העין אינו חוצץ, ופרש"י פורחות שפוחת ועוצמת תדיר, ול"א דומעות. והרמב"ם כ' שהיו עיניה פתוחות והבין הב"י שפי' כרש"י אבל הב"ח וט"ז כתבו דר"ל שטבלה כשעיניה פתוחות במים. המחבר (קצח', ח') הביא המימרא וכפרש"י הנ"ל, והביא השי"ך מבה"ג דאמר שמואל כוחלת אם לרפואה הר"ז חוצץ ואם בשביל שתראה עיניה פורעת אין חוצץ. וכתב ג"כ מרב יהודה דכל השמנים אין חוצצים חוץ משמן המור אבל נהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר.

יש גורסים ולית הילכתא ככל הני שמעתתא דכי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה - והביאו הראשונים שכי' רש"י בתשובה דאין לגרוס כן מכמה טעמים, אבל ר"ת ועוד כמה ראשונים הביאו הגירסא אבל נחלקו על איזה מימרות נאמר "כל הני שמעתתא" דלדעת ר"ת והערוך לא קי"ל כשמעתתא דרבא אשה לא תטבול ע"ג כלי חרס וכן המימרות מכאן ואילך, אבל להרמב"ם קאי רק מנתנה תבשיל לבנה, ולראב"ד קאי רק על ג' המימרות מריבדא דכוסילתא ואילך (שהם כנגד הסתמא דמתני') ומרבנו ירוחם משמע דקאי רק אכחול שבעין. אבל כ' המרדכי בשם הרא"ם דכל הנ"ל אינו אלא בדעיבד אבל לכתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות וגם הרא"ש כתב דיש להחמיר כרש"י וכ"פ המחבר (קצח', ז' ח' ט' לא' מא').

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה כיון שלא טבל כדרך גדילתה, וכתב המחבר (קצח', לט') לא תעצם עיניה ביותר ולא תפתחם ביותר ואם עשתה כן י"א שלא עלתה לה טבילה, והאי י"א הוא רש"י ודעימיה דס"ל דכל הני שמעתתא נאמרו גם לענין בעלה.

האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה - והיינו כדרך ששנינו לענין נגעים שהאיש נראה כעודר ומוסק זיתים ואשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה. ופרש"י כעודר באיש וכאורגת באשה לענין בית השחי וכמוסק באיש ובמניקה את בנה באשה לענין בית הערוה. אבל תוס' כתבו ע"פ הת"כ כעודר בבית הסתרים וכמוסק בבית השחי והאשה לענין תחת הודד כאורגת וכמניקה את בנה ביד הימנית וכטווה ביש השמאלית ותנן נמי כעורכת פת לענין בית הסתרים. ופי' הרשב"א בקצר דכ"ז כדי שלא יסתר בה מקום הגלוי, וכ' רש"י דמה שנשאר מכוסה וקמוט ואין מים באין בו לא איכפת לו ואינה צריכה לפשט בין קמטיה וסתריה אלא כדרך תמיד. והמחבר (קצח', לה') הביא הדין כדפי' תוס' והוסיף ע"פ הרשב"א דלא תטבול בקומה זקופה ולא תשחה הרבה. ולענין בדעיבד הביא ב' דעות אם עלתה לה טבילה וכ' ה"ט"ז דנכון לכל אשה להכניס עצמה למים עד צוארה תחילה ואח"כ לטבול דאז המים מקדימין לכל המקומות ובדעיבד בודאי תעלה לה טבילה.

וכתב הרשב"א בתשובה דהמנהג שאין לטבול אלא במקוה שיש בו מים ממעל לטבורה זרת (חצי אמה וכ' הפ"ת לכתחילה יב' גודלין ובדיעבד י' גודלין) כדי שלא תצטרך לשחות הרבה, וכ"פ המחבר (שם, לו'). וכ' רבינו ירוחם מרב נטרונאי דכשאין במקוה כ"כ מים יכולה לטבול בהם כדג כשפניה וגופה כבושים בקרקע המקוה והביאו המחבר (שם, לז') בשם יש מי שאומר.

נימא א' קשורה חוצצת - ג' אין חוצצות שתיים אינן יודע ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אל אחת. ופסקו הרמב"ם סמ"ג ורא"ש כר' יוחנן דב' אין חוצצין, אבל הרשב"א ר"ן ורבינו ירוחם חששו לרבב"ח דגם ב' חוצצין ופי' הב"י משום דר' יוחנן לא פליג עליו בהדיא ומה שאמר "אנו אין לנו אלא אחת" ר"ל לא שמעתי אלא דין של א' בלבד. והמחבר פסק (קצח', ה') כהרמב"ם דרק שער א' קשור חוצץ והוא שתהא מקפדת עליה אבל אם אינה מקפדת עלתה לה טבילה. ובשער א' קשור יחד עם שער א' כו"ע מודי דדינו כחד וחוצץ אבל בב' קשורות עם ב' להרמב"ם משמע דדינו כג' (אפילו לרבב"ח) ולרשב"א ור"ן משמע דדינו כשתים וכ"כ הרמ"א (שם) כדבריהם - אבל להקל, דבכל ענין שיש ב' שערות קשורים אינם חוצצין. ונחלקו נמי הרמב"ם עם הגאונים ורש"י אם השער נידון כגוף בפני"ע דברוב שער קשור חוצץ או נידון יחד עם הגוף ועד שתהא חציצה ברוב שעה וגופה יחד לא חייץ ופסק המחבר (שם) כהגאונים ורש"י דהשער נידון לעצמו.

(סז: ד"ת רובו המקפיד עליו חוצץ רובו ואינו מקפיד עליו חוצץ - וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. אבל לא גזרו על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד דהוי גזירה לגזירה, ואפי"ה כ' הרמ"א (קצח', א') דלכתחילה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצים גזירה אטו דברים החוצצין וביאר הט"ז דאינו גזירה לגזירה כיון דבדיעבד עלתה לה טבילה. ונחלקו האחרונים בדעת הרמ"א דלסד"ט כוונתו כהשערי דורא דאין לטבול בדברים רפויים אטו אינם רפויים אבל י"א דלדעת הרמ"א אין לטבול בכל דבר שאינו חוצץ כגון מיעוט שאינו מקפיד ודברים דלית בהו אלא חזותא בעלמא כצבע. [ובפשטות לרבותיו של רש"י בשבת (נז.) מה דדבר המקפיד עליו חוצץ היינו אפילו אי עיילי ביה מיה וכן משמע שפסק הרמ"א (שם, די) לענין חוטין מוזהבות, אבל הפרישה פי' בדעת רבותיו בע"א דכיון דקפיד עליהו חיישין שמא לא תטבול שפיר, וכתב הפ"ת מהלבושי שרד דנראה לו כמוש"כ הפרישה עיקר, והסד"ט כתב דהיכא דאיכא עוד צד להקל יש להקל אם הם רפויין אע"ג דקפיד עליהו).]

נדה בזמנה אינה טובלת אלא בלילה - ושללא בזמנה לרב טובלת בין ביום ובין בלילה ולר' יוחנן גם שלא בזמנה טובלת רק בלילה, ואף רב הדר ביה ופסק כר' יוחנן. וביאר הגמ' דגם בזה"ל דכולהו נשי כספק זבות שוינהו רבנן אפי"ה אין לטבול ביום ז' שמא תשמש ותראה ותסתור ונמצא שעברו על איסור כרת. וגזרו נמי שלא תטבול אפילו ביום ח' משום סרך בתה שלא תבא לטבול ביום ז'. ולדעת תוס' גם אחר תקנת רבי זירא אפי"ה אין לטבול ביום ח' גזירה שמא תבא בתה לטבול ביום ז' הגם שיום ז' אינו ימי נדה ומותרת מעיקר הדין לטבול בו, אבל לדעת הראב"י ורא"ה ליכא איסור בזה"ל לטבול ביום ח'. והמחבר פסק (קצז', ג') כתוס', אבל כתב הרמ"א דכלות יכולות לטבול ביום כיון שאינן באות אצל החתן עד לילה, והגם שהש"ך כתב דכשכלה טובלת בז' אינה יכולה לטבול ביום כבר תמה עליו הדגמ"ר וכ' דמותר כל כמה שאינם מעמידין החופה עד הלילה (ולרעק"א מותר גם להעמיד החופה ביום רק שלא תבא אצל החתן עד הלילה). ובדיעבד אם עברה וטבלה בין בח' ובין בז' פסק המחבר (שם, ה') דעלתה לה טבילה (אבל יש להסתירה מבעלה עד הלילה - רמ"א) אבל כ' הש"ך דביום ז' טוב להחמיר לטבול שנית היכא דאפשר לחשוש להמהר"ם דס"ל דלא עלתה לה טבילה.

ובעיקר האיסור לטבול ביום: נחלקו הראשונים דלר"ת כל כמה שחוזרת הביתה אחר שתחשך ליכא איסור (כן פי' הב"י אבל להב"ח גם לר"ת אינו מותר לטבול אלא סמוך לחשיכה) אבל להרשב"ם אין לטבול קודם הלילה והבין המרדכי דר"ל שאין לצאת מביתה קודם הלילה אבל הרא"ש כתב דיכולה לצאת מביתה רק אין לה לטבול קודם הלילה. וכ' הסמ"ג מרבו שכן להחמיר כרשב"ם. והש"ך פי' דעת המחבר (קצז', ג') כהרשב"ם אבל כתב מהאגור דהמנהג לטבול סמוך לחשיכה רק שתבא לביתה משתחשך, וכ' הש"ך דכמדומה שכן המנהג הגם שיש להחמיר אפילו ביום ח', וביום ז' יש למחות ביד המקילין (והסד"ט הביא דיש מקילין גם ביום ז' סמוך לחשיכה כדמשמע מר"ת).

אתקן רב אידי בנרש למטבול ביומא דתמניא משום אריותא - ורב אחא בר יעקב בפפוגיא משום גנבי ור"י בפומפדיתא משום צנה ורבא במחוזא משום אבולאי (שוערי העיר). וכ"כ כל הראשונים דבמקום אונס יש להקל לטבול ביום ח', אבל ביום ז' לא תטבול אע"ג דאיכא אונס כדכתב הטור וביאר הב"י דראה מהני אמוראי דלא תיקנו למיטבול אלא ביום ח' ולא ביום ז', וכ"פ המחבר (קצז', ד'). וכתב הפ"ת מהחמודי דניאל דלא מהני אונס אלא אם האונס לכל הנשים שבעיר, אבל השיגו עליו כמה אחרונים ממש"כ הרמב"ם דאפילו באונס חולי יכולה לטבול ביום. וכתב בתשובות הרמ"א דגם אונס משום עניני בצניעות נחשב כאונס לטבול ביום ח'. (וכן דנו האחרונים לענין טבילה בער"ש כשא"א לטבול בשבת וכן במקום ביטול עונה הוי"ד בפתחי תשובה שם ע"ש).

אמר רב הונא אשה חופפת בא' בשבת וטובלת בשלישי בשבת - שכן אשה חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש, ומה"ט חופפת בא' בשבת וטובלת ברביעי וחמישי בשבת שכן חופפת בער"ש וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת ובמוצאי ב' יו"ט של ר"ה שחל להיות אחר השבת (וכ' הרשב"א דה"ה ב' יו"ט של גליות), אבל לרב חסדא לא אמרינן "שכן" ורק מער"ש למוצ"ש וכו' מותרת משום דלא אפשר לחוף ביום טבילתה משא"כ בחול, ורב יימר ס"ל כרב הונא חוץ ממוצאי ב' יו"ט של ר"ה דאין לחוף בער"ש ופרש"י משום דרחוק יותר מדאי. ובהמשך הגמ' איתא הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר, (ולענין דעת המחבר להלכה ע' בסמוך).

(סח.) והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה - ופרש"י דהיכא דאפשר יש לחוף ביום דבלילה כיון דמהומה לביתה שמא לא תחוף שפיר וכשא"א כגון במוצאי שבת לא תחוף אלא בלילה ולשאלות היכא דאפשר יש לחוף בלילה כדי שלא להרחיק הטבילה מהחפיפה (שלא תדבק בה דבר החוצץ) וכשא"א לחוף בלילה כגון שהוא יו"ט אז יש לחוף ביום, ולדעת ר"ת לא איירי הש"ס כלל לענין הפסק יום בין חפיפה לטבילה אלא בסתם טבילה דיש לחוף בלילה וכשחל טבילתה בליל שבת יש לחוף ביום. להלכה כתב הרא"ש דטוב לקיים ב' השיטות ולהתחיל ביום לגמור בלילה וכן יש נוהגין להביא מסרק לבית הטבילה לסרוק סמוך לטבילה ממש. ופסק המחבר (קצט', ג') כהרא"ש, וכ' הרמ"א דבשעה"ד כשא"א לחוף ביום תחוף בלילה ובלבד שלא תמהר לביתה וכ' הש"ך מהמרש"ל דתקנו לעסוק בחפיפה דוקא שעה א' שלא תהא מהומה לביתה. ובחל טבילתה במוצ"ש כ' המחבר (שם, די) לחוף במוצ"ש וכ' עליו הרמ"א דמנהג יפה לרחוף היטב בער"ש ובמצו"ש לחזור ולחוף מעט (ולש"ך מעיקר דדינא יש תחוף בער"ש).

היכא חל טבילתה בליל שבת פסק המחבר שתחוף ביום ובחל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט פסק שתחוף בער"ש וכן בחל ב' יו"ט לפני שבת תחוף ביום רביעי ותקשור שערותיה כדי שלא יתבלבלו (ותזהר מכל טנופת אם אפשר - רמ"א), ובשעת הטבילה תעיין היטב בגופה ותחוף שיניה (שם ה"ז'). **עוד** כתב המחבר (שם, ח"ט) דבימי חול (וכ"ש ביו"ט - רמ"א) אם חפפה ועיינה היום וטבלה בליל יום אחר עלתה לה טבילה אבל אם לא חפפה ורק עיינה בגופה לא עלתה לה טבילה ואצ"ל אם חפפה שעה ולא עיינה בשאר גופה דלא עלתה לה טבילה אא"כ רק לא עיינה בבית הסתרים דאז עלתה לה טבילה אם בדקה אח"כ ולא מצאה בהם דבר החוצץ.

(מתני') נדה שבדקה יום א' שחרית וכו' וביהש"מ לא הפרישה - במצאה עצמה טהורה בשחרית לאחר ימים בדקה ומצאה טמאה ה"ה בחזקת טהורה אבל במצאה טמאה בשחרית ולאח"כ מצאה טהורה ה"ה בחזקת טמאה כיון שלא הפסיקה בטהרה וכ"פ המחבר (קצו', ה') דלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה.

ובין השמשות לא הפרישה - וכי הביי דאין הכוונה שהבדיקה בבין השמשות ממש דהלא הוא ספק יום וספק לילה אלא ר"ל סמוך לבין השמשות והיינו מן המנחה ולמעלה. וכי התרוה"ד דאחר שהתפללו הקהל ערבית אין לה להפסיק בטהרה והשיג האגור בשם המהרי"ל, ולהלכה הביא הרמ"א ב' הדעות וכי דנוהגין להחמיר לכתחילה ובדיעבד אין לחוש, ופי' הבי"ח דמש"כ דבדיעבד אין לחוש היינו רק בלא ראתה באותו יום אחר ערבית אבל הש"ך כ' דאין לך בדיעבד גדול מזה וכי התוה"ש דראוי לסמוך על הש"ך.

וחכ"א אפילו בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה וביהש"מ לא הפרישה וכו' - ובפשוט נמצא דד' מחלוקות בדבר: א. לחכמים רק ביום ב' מועיל בדיקת שחרית אבל ביום א' ס"ל דכיון שהחזקה מעיינה פתוח היום א"י להפסיק בטהרה. ב. בברייתא מבואר ד"א דגם ביום א' אפשר להפסיק וכדא"ל לרבי יהודה מ"ל הפרישה בז' מן המנחה ולמעלה מ"ל הפרישה בא' מן המנחה ולמעלה ואוקמא הגמ' כרבי שאמר בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי וכו' ראשון נמי כיון דפסק פסק. ג. לדעת הת"ק רק ביום ז' מועיל בדיקת שחרית. ד. לר' יהודה אפילו ביום ז' אינו מועיל בדיקת שחרית. והביי פי' דכל המח' אינו אלא בבדיקת שחרית אבל כו"ע מודו בבדיקת ביהש"מ דאפשר להפסיק גם בשאר ימים (חוץ מיום א'). הרשב"א פסק כרבי והרמב"ם החמיר כחכמים וכי הביי דגם להרמב"ם מועיל מוד דחוק ביום ראשון וכמוש"כ הרמב"ן בדעת המחמירין וכ"פ בשו"ע דבראתה יום א' המוד דחוק מעכב אבל הרמ"א כ' דהגם בבדיקת שחרית אינו מועיל אפילו בדיעבד אבל אין המוד דחוק לעיכובא, והסד"ט תמה עליו דודאי מעכב והשאר בצע"ג.

(סח:) אלמלא ידיה בין עיניה כל בין השמשות יפה אתה אומר - וביאר הביי דהיינו בדיקת המוד דחוק שהזכיר הרשב"א במש"כ דלעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא האשה בודקת יום הפסק טהרתה במוד דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק. ובשו"ע (קצו', א') העתיק לשון הנ"ל

(מתני') הזב וזבה שבדקו עצמן ביום א' ונמצאו טהורה ובימים ז' ומצאו טהור ושאר ימים שבינתיים לא בדקו - לר"א היא בחזקת טהרה לר' יהושע אין לה אלא א' ז' דחיישינן שמא ראתה בינתיים ולר"ע אין להם אלא ז' בלבד ואיתא בגמ' דהלכה כר"א וכתב הראב"ד לכתחילה בעינן בדיקה בכל יום, ולדעת הסה"ת יש לבדוק פעמיים ביום וכ"פ המחבר (קצו', ד') לענין לכתחילה אבל בדיעבד כל שבדקה פ"א בראשון ופ"א בשביעי עלו לה הז"נ.

זב וזבה שבדקו עצמן יום א' ויא' ח' ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו לר"א מהו - האם תחילתן וסופן בעינן או אפילו תחילתן בלי סופן מועיל לר"א, ונחלקו בזה דלרב תחילתן אע"פ שאין סופן ולרב חנינא תחילתן וסופן בעינן, ובהמשך הגמ' איתא דלרב גם בדיקה א' בסופן מועיל אע"פ שאין בדיקה בתחילתן. להלכה הרמב"ם ראב"ד רשב"א ורא"ש פסקו כרב ולא עוד אפילו בדקה רק פ"א באמצע הז"נ ג"כ מועיל להראב"ד ורשב"א (ולהרז"ה ורא"ה בדיקה באמצע אינו מועיל) אבל הסמ"ג וסה"ת הסתפקו דאולי קי"ל כרב חנינא, וכי הביי דאין להקל באיסור כרת וכ"פ בשו"ע (קצו', ד') שהביא ב' הדעות ומסיק שצריכה לבדוק בא' ז' ואין להקל. ובדיעבד בבדקה רק בא' או ז' ולנתה עם בעלה כ' החת"ס דיש להקל אבל בבדקה רק פ"א באמצע אין להקל אפילו בלנתה עם בעלה.

(סט.) זבה שהפרישה בטהרה בג' שלה סופרתו למנין ז' - וביאר הגמ' דאין הכוונה שמונין היום שפסקה כיום ראשון וככותאי אלא ר"ל לבר משלישי (וכגון שלא בדקה עד שביעי דאשמוענין סופן אע"פ שאין תחילתן. וכ"פ המחבר (קצו', ה') דלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה ואז מונה למחרתו.

ספורין לפנינו - לר"ע בעינן ספורין לפנינו משא"כ בדעת רב אליבא דרבנן לא בעינן ספורין לפנינו, ולהלכה לכאוי תלוי אם קי"ל כרב או כרבי חנינא, דלר"ח דגם לר"א בעינן תחילתן וסופן א"כ בעינן ספורין לפנינו, וכי המע"צ (קצו' פ"ת ג') דבהסיחה דעתה באמצע הז"נ צריכה להתחיל הז"נ מחדש אבל הלוי"ש דחה דבריו דהלא בחרשת ושוטה לא חיישינן להכי, וכי הפוסקים דאפילו להמחמירין אינו אלא בהסיח דעתה ליום שלם. השלי"ה (פ"ת שם ד') חידש דצריכה לספור היום בפה אבל הרדב"ז ועוד אחרונים השיגו דא"צ להוציא בפה.

סיכומי הדינים בטוש"ע ונוש"כ בהלכות נדה (יו"ד סימן קפג' - ר')

סי' קפג' (אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים)

ב"י: דם ממקור - גלתה את מקור דמיה: בהרגשה - בבשרה: בפנים כבחוף - בשרה. ה' דמים - דמיה דמיה ושחור אדום שלקה. נדות וזיבות: לרמב"ן רש"י ותר"י אינה חוזרת לנדות עד שתגמור הזבות, לרמב"ם מיום שנקבע וסתה חוזרת חלילה ז', יא'.
יום ז': לרמב"ם ור"י תשמיש אסור, לרש"י תוס' סה"ת ומרדכי טבילה אסורה: סתירה: קפג' טבילה מותר, קצז' טבילה אסור.
א. קפג' כרש"י מה"ת, וקצז' כרש"י מדרבנן: ב. קפג' כרמב"ם מה"ת, וקצז' כרמב"ם דאסרו גזירה שמא ישמשו.
יום יא': בעי שימור מה"ת לבי"ש ולב"ה מדרבנן. לבי"ה המשמש ביב' כשראתה ביא' גרגר: לרב ששת גרגרן אסור וכ"פ הרמב"ם ורש"י, והטור שכי' דיא' לא בעי שימור פירוש או כרב אשי ופליג אר"ש או דלא כתב אלא מה שהוא דין תורה בלבד.
יום יז': לר"י בעי שימור ולר"ל לא בעי שימור: רואה י' יא': לטה"ת י"א צריכה שימור מה"ת (ר"ע) וי"א מדרבנן (ראב"ע). (ועי' ב"ח).
ירדו הדורות וחששו שמא יטעו: בצבע בדם טהור ובין נדות לזיבות, לכן אסרו כל הנוטה לאדמיונות וביטפה כחרדל יושבת ז"י.
טיפה כחרדל יושבת ז"י: לר"ן כיון דפעמים (בסותרת) צריכה ז"י. ואע"ג שודאי אינו מגי' ימים (וכ"כ תר"י ומרדכי).
כתם: כי הרמב"ם ור"י שלא החמירו לישב ז"י על כתם בגודל טיפת חרדל.
מחבר: דם בהרגשה מהמקור מטמא אפי' בטיפה כחרדל. **רמ"א** גם בפנויה איסור נדה בכרת (ריב"ש).
פ"ת: ג' מיני הרגשות (לחת"ס אין זד"ל). מצאה דם מיד אחר ספק הרגשה כהטלת מ"ר טמאה. אחר שיצא הדם לביה"ח אין טומאה חדשה כשיצא הדם חוץ לגופה: * דם ודאי מגופה פחות מגריס שיצא בלי הרגשה: לכו"פ טמא לתוה"ש טהור.

סי' קפז' (שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה)

- א' ב"י**: בדיקות: לרוב ראשונים א"צ לפני ואחרי תשמיש, לרבינו שמחה מצוה קודם ולרמב"ם צריך אח"כ אבל לא הזכירו הטור.
מחבר: א"צ לבדוק לפני (לש"ך כוונתו כהרמב"ם, ליד אברהם כוונתו כרמ"א) **רמ"א**: אין לבדוק בשעת תשמיש כלל.
פ"ת: כל כמה שלא ראתה ג"פ בחייה אז יום הפלגת וסתה הוא יום ל'.
- ב' ב"י**: פרישה סמוך לוסת: לר' יוסי שעה, אבל קי"ל כר' יהודה עונה יום או לילה, דלא כאו"ז כד' שעות ודלא כאביאסף דתמיד יב' שעות קריבות: כרמב"ן ראב"ד ורשב"א דאסור רק בתשמיש דלא כתרומה"ד דאסור בכל הקריבות. (ולב"ח המחמיר בחו"י תע"ב).
מחבר: בין בוס"ק ובין בשא"י אסורה כל העונה ורק בתשמיש (בחו"י): לט"ז אסור מדינא, לש"ך תע"ב, לרדב"י אין להחמיר).
או"ז ואביאסף: לט"ז וח"ד לא קי"ל כשניהם, לש"ך קי"ל כאו"ז כיון דאין לנשים שעה קבועה ביום קבוע, וקי"ל כאביאסף והיום לוח מהלילה (ולא דאסורה מחצות לחצות כדכתב הדרשה).
רמ"א: בוסת הגוף אסורה רק בשעת הוסת.
וסת המבוכה: לנב"י אסורה כל הג"י, לח"ד ראתה א א, א, ב ב, אב, ג אבג אסורה א-ג', לש"ך אסורה ביום שהקדימה כוסת שא"י ק.
פ"ת: שמשו בעונת הוסת צריכין כפרה. לנב"י לפני הוסת דאוריין ולרא"ה אחריה. ליל טבילה שיצא בעונת וסתה אסורה אפי"כ עיי"כ תצטרך לצאת מבעלה. חומרת הרמ"א להמתין ה' ימים קודם הז"י עדיף מחומרת האו"ז.
- ג' קטנה וזקנה**: מותרות סמוך לוסתה (ובשעת וסתה) עד שתראו ג"פ (לט"ז אפי' לא קבעה וסת, לש"ך רק בקבעה וסת).
- ד' ב"י**: ראתה סמוך לנה"ח וא"י מתי: י"מ דאסורה בלילה וביום, לראב"ד רק ביום (ופי' הרא"ש משום דהיום ודאי בתוך ימי נדתה)
מחבר: כראב"ד דאינה אסורה אלא ביום. **פ"ת**: וסתות חשבינן משקיעה לנץ.
- ה' ראתה מקודם לנה"ח ואח"כ**: באמת ג' שיטות: אסורה בלילה וביום, אסורה רק בלילה, לראב"ד בלילה וביום כשיעור הנמשך בו.
מחבר: כראב"ד דאסורה בלילה וביום כשיעור הנמשך בו.
- ו' ב"י**: רואה ג' ימים: אסורה לראב"ד בכולן (דחשובין כעונה א'), לרמב"ן כל ימי ראייתה, לרז"ה ורא"ש רק בעונה ראשונה לבד.
מחבר: כרא"ש דרק בעונה ראשונה [ושאני מראתה סמוך לנה"ח דפסק כראב"ד: לב"ח הכא איירי במזלפת כמה ימים דרק ההתחלה היא עיקר הוסת, לפרישה הכא איירי בשופעת ב' וגי' ימים ועיי"כ עיקר הוסת בעונה הראשונה].
פ"ת: לח"ד המחבר איירי בשופעת אבל בפוסקת חוששת לכל הג"י אבל רק בהוקבע א' מהם ורק כשלא הוקבע יום תחילת ראייתה.
- ז' מעוברת משהוכר עוברת ומינקת** כל כד' חודש אפי' מת הולד מותרות בשעת וסתן [כרבנן ולא כר"מ דהכל תלוי בימי הנקה]
פ"ת: חדש עיבור לש"ך אינו נכלל ולכו"פ נכלל. ראתה פ"א בעיבורה חוששת לה כוסת שא"י ק דלא כמנ"י דלש"ך רק בג"פ דינה כן.
- ח' היתה במחבוא**: לרשב"א מותרת, לרמב"ן וטור חוששת לכתח', ושאני מעוברת (דילפי' ממחבוא) ומותרת דחזינן דכולן מסולקות.
מחבר: כרשב"א דמותרת לגמרי. **רמ"א**: י"א דלכתחילה צ' בדיקה (לט"ז דתצא הפחד בשעת תשמיש, לש"ך דלא ברי לן שמסולקות).
פ"ת: לח"ד ראתה במחבוא אינה מצטרף לקביעת וסת.
- ט' לא בדקה בוסת קבוע**: לר"י ור"מ טמאה, לר' יהושע וחכמים תבדוק והכי קי"ל, ואפי' אחר שיעור וסת כרב ולא כהרא"ם שהחמיר כשמואל דרק בבדיקה תוך שיעור וסת, ולא כרמב"ם דמקיל טפי דאפי' בוס"ק אחר שעברה א"צ בדיקה.
לא בדקה בוסת שאינו קבוע: לרשב"א טהורה בין בוסת מובלע או מרוחק מעונ"ב.
מחבר: בלא בדקה בוסתה טהורה וי"א דוקא בא"י אבל בקבוע או בעונ"ב גם בעברה וסתה בעי בדיקה. **רמ"א**: והכי נהוג כה"א.
פ"ת: לח"ד צריכה מוך כל משך זמן וסתה. בדקה בוסתה ונאבד העד טמאה שמא ארגשה וכן בהטילה מ"ר ולא בדקה. אין וס"ק נעקר בלי בדיקה. אין לחוש להרא"ם בלא בדקה תוך שיעור וסת. בעברה וסת הגוף אפי' אינו קבוע אסורה עד שתבדוק.

(י) היוצא לדרך פוקדה סמוך לוֹסְתָה: לרש"י ראב"ד ורשב"א בתשמיש, לר"ת וסה"ת בדברי ריצוי, לנ"י כשליל טבילתה תוך עונה אין לצאת לדרך לפני"כ. **מחבר**: פוקדה בתשמיש. **רמ"א**: המחמיר כר"ת תע"ב. לדבר מצוה א"צ לפקוד. י"א כנ"י (לדבר מצוה ולצורך גדול א"צ להמתין ש"ד) **פ"ת**: בליל טבילתה סמוך לוֹסְתָה אסור לפוקדה דלא ככנ"ס. לאבני שוהם מותר לטבול לחו"י. המחמיר תע"ב ר"ל שלא לצאת סמוך לוֹסְתָה. שיעור דרך לענין האיסור לבעול ביום יציאה הוא יב' מיל. א"צ להמתין עונה כנ"י אם יצא טבילתה סמוך לוֹסְתָה. אין לאשה ליסע אפי' לסנדקאות סמוך לטבילתה (דמשעובדת לבעלה).

(יא) **הבאים מן הדרך נשיהם בחזקת טהרה**: לר"ל בבא בתוך ל', לרב הונא בלא הגיע וסתה, לרבב"ח אפי' הגיע וסתה דוסתות דרבנן. לרשב"א ורמב"ן קי"ל כרבב"ח ורק בעברה שיעור שתספור ותטבול, לרמב"ם קי"ל כר"ל דרק ביום הוסת אסורה ואח"כ מותרת מיד **מחבר**: כרשב"א דאחר הוסת אסורה בלי שאלה (ולח"ד גם שוכבת אצלו אינו מועיל) עד כדי שיעור שתספור ותטבול.

(יב) וסת לימים וקפיצות: לרשב"א בוסת המובלע תוך ל' מותרת בעבר וסתה דאולי לא קפצה אבל בעברה ל' אסורה עד שיעור שתספור ותטבול וכ"כ המרמב"ן לגבי וסת הימים המורכב עם וסת הגוף וגם הרשב"א יודה לזה (לש"ך הרשב"א רק אמר כן במורכב בקפיצות, לתוה"ש הרשב"א יודה באכילת דברים חריפין, לח"ד יודה בפיהוקין בהיכא תמצא שא"צ לחוש אלא לר"ח עם פיהוקין).

סימן קפה' (דין אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני)

(א) אשה טמאה אסורה עד שתאמר טבלתי (ושוכבת אצלו אינו מועיל - ח"ד) **באמרה טבלתי נאמנת**: אפי' בגדיה מלוכלכין בדם, (לט"ז אפי' בדרכ"כ לוקח יותר זמן להפסיק, לש"ך אפי' הוא א"י אם עברה הימים).

(ב) הוחזקה נדה בשכנותיה דינה כודאי נדה.

(ג) אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: לרב נאמנת באמתלא וכ"פ הראשונים, ושמאל החמיר ע"ע והביאו הרי"ף (כחומרא). הוחזקה נדה בשכנותיה: לרמב"ן ל"מ אמתלא, טור תמה עליו, הרשב"א ביאר דמעשה כולי האי דלבישת בגדי נדות לא הייתה עושה. פלוני טיהר לי והוא מכחיש: לרמב"ן החכם נאמן, ומש"כ הרשב"א דאינו נאמן והב"ע דאתו עדים היינו רק לענין הפסד כתובתה. **מחבר**: בנותנת אמתלא כגון שלא היה בה כח נאמנת. **רמ"א**: הרוצה להחמיר יכול. מדינת נאמנת ואפי' רק שוכבת אצלו והוא מכיר שאמרה מחמת קטטה (לב"ח עדיין צ' לשאול הלא אמרת טמאה אני, לש"ך זהו כוונת הרמ"א ולתוה"ש אין לשון הרמ"א משמע כן). **שו"ת רמ"א**: כשעיקר האמתלא תלויה באחרים מהני אפי' אמרה טמאה אני בפני רבים, לט"ז הוי כמוסר מודעה אגט וא"צ אמתלא. **פ"ת**: אמרה בפני רבים לט"ז ל"מ אמתלא לתוה"ש וכ"פ מהני. לבשה בגדים כשא"א בע"א: לש"ך מהני אמתלא, למהרי"ק וכ"פ ל"מ. בלי אמתלא אפי' עברו יב' ימים דבידה לטבול ואמרה טהורה הייתי ל"מ. אחר ל' ל"מ אמתלא אם לא כשא"א בע"א. באמרה שטעתה במנין בע"י יחמיר אבל רק כשאומרת שאותו לילה הוא באמת ליל טבילה. החכם נאמן לענין איסור ולא להפסיד כתובתה.

(ד) פרסה נדה תחתיו: נועץ צפרניו בארץ ושוהה בלי דישה עד שימות האבר **חיוב כפרה אם פירש מיד**: להמרדכי בשם הר"מ להתענות פ"א כל שבע או לפדות ביב' פשיטים ומותר בבשר ויין, לתרוה"ד בשם הר"מ להתענות ב"פ כל שבו ואסור בבשר ויין.

פ"ת: בהרגישה באמצע תשמיש ולא אמרה לו הבעל אנוס ויל"ע בהאשה אם אמרי' יצר אלבשה. לח"ס חייב בכפרה אפי' לא הגיע לכ' שנה. בשימש סמוך לוֹסְתָה צריך לפרוש באבר מת. החיוב לפרוש הוא רק במצאה דם ולא באמרה מרגשת אני. תענית ג"י רצופין כמ' יום ובחלש די בבי' רצופין. י"א דבמזיד יש להתענות סבי' פעמים. יש להקל על נשים דתשושי כח הן. ראוי לנהוג איסור יין ובשר בלילה לפני ואחרי התענית. בשמשו סמוך לוֹסְתָה אפי' אנוס, והרמ"א רק דיבר באין לה וסת ובדקה או ביש לה וסת שלא בשעת וסתה.

סימן קפו' (דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש)

(א) **ב"י**: בדיקות ביש לה וסת קבוע: לרמב"ם צריך אח"כ, לרבינו שמחה מצוה קודם, ולרי"ף ראב"ד רמב"ן ורשב"א א"צ כלל. **מחבר**: ביש לה וסת קָתֵם דא"צ בדיקות כלל ואח"כ הביא הרמב"ם **הרמ"א**: הסברא הראשונה עיקר. **פ"ת**: בתולת דמים א"צ בדיקה לבעלה.

(ב) בדיקות קודם תשמיש באין לה וסת: לרבי מאיר לא מהני ותצא מבעלה, לרחב"א בודקת בבי' עדים והלכה כרחב"א: לרש"י רשב"ם ר"י סה"ת וסמ"ג רק לטהרות, לר"ח רמב"ם ר"ת ורא"ש גם לבעלה, ולרי"ף רמב"ן ורשב"א בעי בדיקות ג"פ [הרא"ש הבין שהרי"ף פי' כר"ח אבל רק הצריך ג"פ (ותמה עליו), והראב"ד הבין דפי' כרש"י רק דבראית פ"א חוששת לרמ"ת ובעי בדיקות ג"פ].

משמש כ"פ בלילה א': לרמב"ם מקנה אחר כ"א ובדוק למחר ובנאבד אסורה עד שתבדוק, לרמב"ן ורשב"א בועל ושוהה בלי בדיקה.

מחבר: קָתֵם כהרי"ף ואח"כ הביא שיטת הרמב"ם ורא"ש. **רמ"א**: בבעלו כ"פ בלילה א' פסק כהרמב"ם.

פ"ת: לש"ך קי"ל כהרי"ף ורק אחר שרמ"ת פ"א, לתוה"ש קי"ל כהרא"ש. לח"ד יש להחמיר לכה"פ להשהות עד על גופה. ראתה פ"א אפי' מופלג מתשמיש חייבת לבדוק ג"פ וביש לה וסת רק פ"א. צ"ע בבדיקה דקודם תשמיש אם יכול לבדוק רק למחר. אפי' אין לה וסת, כשהיא מסולקת דמים כמעוברת א"צ בדיקה.

(ג) וסת תרוה"ד: באינה רואה קודם יד' יום לאחר טבילה דינה כיש לה וסת עד יד' יום (באינה רואה קודם ל'): לח"ד חוששת לעונ"ב, והסד"ט הסתפק והאגר"מ פי' בדעתו דא"צ).

(ד) בדיקת עד שלו: לרמב"ם מתוך שנאמן על שלה נאמן על שלו.

(ה) רמ"ת ג"פ: תצא בלא כתובה ודינה יתבאר לקמן סי' קפז'.

סי' קפז' (דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש)

(א ב"י: זמן הראיה להיחשב רמ"ת: לסמ"ג סמ"ק סה"ת וטור בכדי שתדן מן מטה, לרמב"ם ורשב"א בכדי שתושיט ידה תחת הכר וכ"כ הראב"ד אבל כתב מסתבר כ"י שכתבו דאינו בקיין בשיעור דסמוך.

כמה פעמים: לרמב"ם ושא"ר ג"פ בג' אנשים, לראב"ד ד"פ לג' אנשים, לסמ"ג ג"פ לב' אנשים (לר"ח רק בראתה מיד לאחר נישואיה)

מחבר: הרמ"ת משמשת ג"פ (לס"ז ושי"ך עוד ב"פ, לתוה"ש עוד ג"פ) **רמ"א:** אינו בקיין בסמוך. דוקא ג"פ רצופין. לא קי"ל כהר"ח.

פ"ת: לנב"י רמ"ת כוסת האונס ולח"ד הוי ספק חולי ונ"מ אם תקבע וס"ק אח"כ, אם משמשת בימי עיבורה, ואם ראתה ג"פ בימי עוברת או מינקתה. לח"ד בלא בדקה אינו שובר רציפות הג"פ. יל"ע איך נאמנת אולי עיניה נתנה באחר. אין כתמים בבגד איש. ראתה שפע דם הם בודאי מהמקור ואסורה לאחר. זקינה שהתחילה לרמ"ת ויש לה כאב א"צ בדיקת שפופרת. ילדה שרמ"ת לא מהני מה שהזקינה. ל"מ בדיקה בעיבור אא"כ נמצא בצדדין.

(ב ב"י: אמאי מועיל בדיקת שפופרת בפ"א: לב"י רוב נשים אין רמ"ת, לב"ח מגלה שאין הדם מהמקור דודאי היה ג"כ נפתח משפופרת. בדיקת שפופרת בזה"י: לראב"ד אין אנו בקיין (ובדיעבד מהני), לר"י רמב"ם רשב"א רא"ש ור"ן מועיל גם בזה"י.

מחבר: בודקת בשפופרת של אבר עד מקום שהשמש דש (למ"ב א"צ לחקוק למקום צר). **רמ"א:** גם בזה"י יש לסמוך על בדיקה זו.

פ"ת: בדקה בשל עץ מהני ואם נמצא בצדדין דינו כלא נמצא כלל. מכנסת השפופרת ואח"כ המכחול ולהיפך כשמוציאה. בדקה אחר בעל ג' ומצאה על ראשו ל"מ שום בדיקה אא"כ תפיל חררה או בעברה ושמשה ג"פ ולא ראתה. בלא נמצא עליו כלל י"א שמותרת עד שתראה עוד ג"פ וי"א שמותרת לעולם. יש ספק אם צריכה ז"נ על דם שנמצא בצדדין ולח"ד צ"י ז"נ. אפשר לבדוק בכיס מלא מוכין.

(ג ב"י: בדיקת שפופרת לבעל א': לתוס' ר"ת רמב"ן רשב"א רא"ש וסמ"ג מותר (והקילו דא"צ בדיקה להתירה לבעל ב' מטעם ס"ס), לרש"י אסור (ובהרגישה כאב בתשמיש מודה דמועיל בדיקה לבעל א'), לרמב"ם אפי' לבעל ג' ל"מ הבדיקה אלא להתירה לבעל ד'. מחבר: יכולה לבדוק לבעל הראשון וי"א דאסור. **רמ"א:** יש לסמוך אסברה ראשונה בפרט כשהרגישה כאב בשעת תשמיש.

פ"ת: רק במצאה דם בצדדין מותרת לבעל הראשון. רוב אחרונים ס"ל כרמ"א דלא כשי"ך שכי' דאין להורות בדיקה בבעל ראשון. בדקה בבעל ראשון ומצא על ראשו ואח"כ בדקה ולא מצאה מותרת לשני אבל לא לראשון.

(ד ב"י: דם מכתה משונה מראיתיה דאין תולין מהו הדין בזה"י: לרא"ש תולין כשאנו משונה, לרמב"ן א"א בקיין ולעולם אין תולין. יש לה וסת תולה בוסתה: איירי לרמב"ם רמב"ן רשב"א ור"ן כשמששה בשעת וסתה, לרש"י ביש לה וסת לקלוקל זו משמשת בשאר ימים, למרדכי שלא בשעת וסתה תולה במכה אפי' א"י שיש לה, [לרז"ה אם פיהקה בשעת תשמיש תולה בפיהקה - פ"ת].

[ביאור דברי המרדכי:] לב"י ושי"ך ביש לה וס"ק תולה דם שרמ"ת שלא בשעת וסתה במכה אפי' א"י שיש לה מכה, לב"ח ביש לה וס"ק וידוע שיש מכה תולה בה אפי' אינה יודעת שמוציאה דם ובאין לה וס"ק תולה רק בידועת שמוציאה דם, לט"ז גם ביש לה וס"ק צריכה לדעת שיש לה מכה ושהמכה מוציאה דם ובאין לה וס"ק גם בידועת שמוציאה דם אינה תולה.

מחבר: כשמששה סמוך לוסתה תולה בוסתה ואינה רמ"ת, כהרמב"ם (איך שמששה סמוך לוסתה: לפרשה איירי ביוצא לדרך ולר"ת בשמשה בסוף יום וראתה בתחילת לילה, ולשי"ך או שעברה ושמשה או בקטנה ושמשה ביום שראתה כבר אבל קודם שקבעתו ג"פ).

פ"ת: אפי' ראתה ב"פ מ"ת מופלג משעת וסתה אינן מצטרפין לראיה שרמ"ת פ"א קודם לכן סמוך לוסתה.

(ה מחבר: במכה באו"מ תולה הדם במכתה כשאין הדם משונה מדם ראיתיה (לט"ז) בשניהם לפנינו לא ניזול לקולא, לשי"ך א"צ להראות לחכם). **רמ"א:** (א) בוס"ק תולה שלא בשעת וסתה במכה שא"י שמוציאה דם (ב) באין לה וס"ק רק תולה בא"י אם הדם מהמקור דיש ס"ס (ג) בידועת שהדם מהמקור ויש מכה שמ"ד. בצורקים הני"ל כשמצאה דם בשעת וסתה או ביום ל' אין תולין חוץ מכתמים.

פ"ת: (א) לח"ד בראתה בלי הרגשה או בעד תולה במכה שמ"ד אפי' המכה ודאי בצדדין. דם מכה שנבלע באברים ואח"כ יצא מהמקור הוי דם נדה גמור. תולה אפי' כשהמכה בבית החרס במקור עצמו. כשיצא דם ע"י דחיקת אצבע תולין אפי' במשונה מדם מכתה. לנוב"י בז"נ דעומדת בחזקת טומאה צריך לברר אם הדם משונה ולהאחרונים היא בחזקת טהרה. לח"ד בראתה אחר תשמיש א"צ לברר אם הדם משונה אבל בראיה ע"י בדיקה צריך לברר. זקינה תולה במכה שא"י שמ"ד. באינו רואה קודם יום יד' נחשב כוס"ק עד יד'. עברה הוסי' ורק אח"כ בדקה ומצאה טמאה יל"ע אם תולה במכה. ברמ"ת ויש לה מכה דתלין כשי' לה וס"ק אפי' צריכה ז"נ ודלא ככנסת יחזקאל. כאב אינו כמכה אבל ביש מכה ורק א"י אם מ"ד תלין כשכאב לה. אפי' כשמקלין ברמ"ת לתלות במכה עדיין צריך לפרוש באבר מת. (ב) דיון באחרונים אי קי"ל כרמ"א דתלין כיון דיש ס"ס או דקי"ל כשי"ך דאינו נחשב ס"ס. לנוב"י גם בהא תלין רק ביש לה חזקת טהרה. כשהמכה בצדדין ליכא ס"ס אבל כשהוא במקור דיש ס"ס אולי תלין גם בשעת וסתה ממש. בוסת שא"י שתולה במכה שיוודעת שמ"ד קודם ל' היינו אפי' ברגילה בראיות משונות. לחת"ס האמינו לרופאים בכלל הטבע ולא על גוף ידוע חוץ מלענין לעשות ספק פיקו"נ לדחות איסור. (ג) בשעת וסתה (כל העונה) בראתה ממש אפי' שלא בהרגשה טמאה. הא דלא תלין במכה ביום ל' ר"ל הראיה הראשונה מלי ואילך. לנוב"י בכתמים כאב כמכה דתלין בה שלא בשעת וסתה.

(ו) נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שהדם יוצא ממנה (לב"י פלוגתא דרבי ורשב"ג וקי"ל כרבי, לב"ח לבעלה טהורה לד"ה).

רמ"א: וכן באמרה ברי לי שאין דם זה מהמקור נאמנת (התוה"ש ודגמ"ר תמהו דמקור ד"ז ממהר"י והוא בעצמו הסתפק בזה).

פ"ת: לענין רמ"ת ביש חזקת טהרה סומכין על אשה שאמרה שמשמשה ומצאה פצעים בצדדיה. יש מפקקים על קולת הרמ"א אבל ביש עוד צד להקל יש לסמוך עליה.

(ז) אשה שיש לה הוכחה שיש מכה וא"י אם מ"ד אפשר להקל כיון דכל פעם מוציא במקום א' וגם כואב לה באו"מ וגם יש לה וס"ק.

מחבר: אם כ"ז שבדקת מוצאת דם רק במקום א' בצדדין תולין במכה שבצדדין וכ"ש אם מרגשת כאב רק באותו מקום.

פ"ת: המחבר איירי ביש לה מכה רק שא"י שמ"ד דגם בליכא וס"ק תלין ככה"ג.

(ח) נאמנת רופא שנתרפא: לסה"ת סמ"ג וסמ"ק צ"ע אם נאמן אחר שנתחזקה לרמ"ת, לריצב"א סומכין על ישראל (לב"ח אפי' כשסומך הרופא על מה שנתרפאה אשה שרמ"ת רק ב"פ) וסומכין על גוי כשנראה שפסק דמה. **מחבר: הביא ב' השיטות הני"ל.**

פ"ת: תימה על הבי"ח דסומכין על רפואת אשה שלא הוחזקה לרמ"ת. לח"ס אין ראיה מגוף נכרי לגוף ישראל.

(ט) ב"י: הפלת חררת דם: נתרפאה ומותרת אא"כ תחזור ותראה אפי' פ"א אבל לרמב"ן לכתחילה אין מתירין אותה לאחר שרמ"ת.

מחבר: כהרמב"ן דאין מתירין על ידו (להתירה לכתחילה או אם נתגרשה - ש"ך) אבל אין מוצאין אותה מבעלה אחר הרפואה.
פ"ת: בהלה אינה ביעותא ושפע דם אינו חררה.

(י) רמ"ת מותרת לשמש כשתטהר אבל חוששת פ"א כגון אם ראתה ליל ב' של טבילתה תפרוש פעם הבא בליל ב' של טבילתה.
רמ"א: ראתה ג"פ כל פעם בביאה ראשונה שלאחר טבילתה (אע"י דאח"כ שמשו באיסור ולא ראתה - ט"ז) אסורה כאלו ראתה ג"פ רצופין. כשאחר כל א' מג' לידות ראתה פ"א או ג"פ ושמשו אח"כ ולא ראתה יש המקילין לתלות הדם במכת הלידה (להט"ז) רק כשלא ראתה ג"פ רצופין ולהש"ך אפי' בג"פ רצופין. ראתה ג"פ רצופין לאחר לידה אין תולין בלידה וצריכה בדיקת שפופרת. תשמיש בלא דם עדיף מבדיקת שפופרת (ולאפי' רברבי דוקא בג"פ).
פ"ת: יש מקום להקל בזקנה ברמ"ת שא"צ לחוש לליל טבילה הבא. לאמנ"ש בראתה בליל טבילה (ולא ליל ב' לטבילה) כשלא הוחזקה ג"פ א"צ לחוש לליל טבילה הבא. ראתה בליל טבילה בלא תשמיש א"צ לפרוש בליל טבילה הבא. לח"ד ראתה פ"א בליל טבילה אסורה כל ימיה בליל טבילה דא"א לעקרו אא"כ שמשו ולא ראתה. רמ"ת בליל ב' לטבילתה חיישין לליל ב' הבא משא"כ בראתה בליל ג' וד'. בדיקת שפופרת להתירה בליל טבילה: לח"ד אינו מועיל ולעמודי כסף מועיל. ראתה בליל טבילה ג"פ אבל עברה ושמשו בין הטבילות ולא ראתה: לט"ז ואמנ"ש אסור ולש"ך [סד"י] מותר. ראתה ג"פ רצופין בליל טבילה או בג' חדשים ביום קבוע: לתוה"ש מותר ביום אחר ולאמנ"ש סד"י וח"ד חלילה להקל. תולין במכה להתירה לבעלה אבל צריכה ז"י. בלא ראתה בפעם הראשון אחר הלידה ואח"כ ראתה ג"פ אין תולין במכת הלידה. ברמ"ת תוך מלאת: לש"ך ונב"י אינה רמ"ת ולכו"פ נחשבת רמ"ת. לנב"י בספק אם הרמ"ת הייתה תוך מלאת אמרי' ספק דרבנן לקולא.

(יא) רמ"ת ולאחר חצי שנה רמ"ת עו"פ מותרת אבל חוששת לאחרון לאחר חצי שנה. ובקבעה כן ג"פ מותרת בין וסת לוסת אבל ביום הוסת אסורה עד שתעקר ג"פ (אחר פ"א תו ליכא הפלגה אבל צריכה ג"פ שלא תצטרך לחשוש אפי' אם תראה מ"ת עוד פעם - ח"ד).
פ"ת: רמ"ת אסורה באותו יום החודש כל ימיה. הרמ"ת כל יום ד' אחר טבילה מותרת עד יום ד'.

(יב) הרמ"ת אסור להשהותה אפי' אינו רוצה לבא עליה אא"כ ע"י שליש וילך אצלה רק בעדים (או שגרים בעיר אחרת - ש"ך).
פ"ת: יליע אם אשה שא"י לטהר דאסורה מה"ת דומה לרמ"ת לעניי' (צ"ע דמפורש בסעי' יד'). בזה"י נהגו שלא לכוף בעניני הזווגים

(יג) בתולה שרמ"ת לעולם תולין בדם בתולים עד שתשמש פ"א בלי דם. **רמ"א:** אם שמשו בלי צער אין תולין בדם בתולים (הכי קי"ל דלא כהב"ח שהקיל אפי' בלא צער - ט"ז וש"ך).

פ"ת: כשלא בעל ביאה גמורה אם לא ראתה אינו נחשב פסקה מלראות (הקיל רק בצירוף עוד קולות). אפי' עברה הזמן שרגיל הבתולה לראות ג"כ טמא הדם ואסורה עד שתספור ותטבול ואם בדקה בשפופרת ולא נמצא דם יש לצדד להקל. אם תשמיש ראשון היה בלא דם או שפעם א' לא בדקה שוב אינה תולה. בזיווג שני הרמ"ת נאמנת לומר בתולה הייתי. בתולה שאמרה הרגשתי נחשב רמ"ת אבל צ"ב אמאי לא חיישין שמא עיניה נתנה באחר.

(יד) אשה שיש לה מכות ופצעים שא"י לטבול תצא מתחת בעלה שלא יבטל מפו"ר.

סי' קפח' (דיני מראות הדם)

(א) ב"י: ה' דמים טמאים: אדום, שחור, כקרן כרכום, כמימי אדמה, וכמזוג. נלמד מדמיה דמיה, ושחור אדום שלקה. כמימי תלתן וכמימי בשר צלי: לב"ש טמא לב"ה טהור ולת"ק תולין מספק. להרמב"ן קי"ל כתי"ק, ולרמב"ם ורא"ש קי"ל כב"ה. ירוק: כאתרוג וכ"ש ככרתי, לחכמים טהור לעקביא בן מהללאל טמא ולת"ק תולין. להרמב"ם רא"ש רשב"א ור"ן קי"ל כחכמים. לבן: וכן כל מה שאינו נוטה לאדמיות טהור. תרוה"ד ירא להקל בלבן סמך שאחר הרגשה. (ב"ח דרך הדם להתלבן אחר רחיצה).

מחבר: כל מראה אדום טמא. ירוק אפי' כשעור וזהב, ולבן אפי' עב ואחר הרגשה טהור. **רמ"א:** בלוי"א בכלל ירוק.
פ"ת: מראה שבלילה נדמה טמא וביום כשיבש נראה טהור יש להקל אא"כ ראהו עו"פ אחר שעה ונשתנה או בלילה היה נראה ודאי טמא. ליעב"ץ הנוטה לצבע ברזין טהור. לשלי"ה אין למהר להקל בירוק אבל האחרונים השמיטו דבריו. מותר לחב"ד להחמיר בכתם שהורה חכם להיות. מראה לח לב"ח אין להורות עליו, ולט"ז ש"ך מנ"י וסד"י מותר. לחכ"צ וח"ד אפי' אם כשנתיבש נהפך למראה טמא יש להקל, והשב"י השיג וכן העיב"ץ לא עביד עובדא כאביו בזה.

(ב) נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי אבל כשהדם לפנינו (וכן אם שואלתה חבירתה - ב"ח וש"ך) ואומרת שכזה טיהר לה חכם ואנו מספקין בדם זה אין סומכין עליה.

פ"ת: אפי' האשה עצמה אין לסמוך על מה שטיהר לה חכם כזה. אפי' הביא ב' דמים ואמרה זה שהוא כזה טיהר לי אין סומכין עליה. בעל יכול לראות דמי אשתו אבל אם אירע שאלה בטבילתה א"י לפסוק.

(ג) ב"י: הרואה דם בשפופרת: מסקנת הגמ' דאינו תלוי במח' ולכו"ע טהורה, ונחלקו ברואה דם בחתיכה: בבקעים ונוגע בבשרה (פלאי פלויי) דלר"א טמאה דנוגע בבשרה ולרבנן טהורה: לרש"י ר"ל דלרבנן א"י דם נדה, ולר"ש משאנץ אפי' הוא דם נדה טהורה דאין דרכה לראות דם בחתיכה ומה"ט אשה שנעקר מקורה וכמין חתיכות בשר נופלות בביה"ח מותרת לבעלה (לב"י רק כשחתיכות נופלות ולא דם ממש, והד"מ התיר גם דם ממש וכ"כ הב"ח אבל רק שלא בשעת וסת ולהט"ז הוא אפי' בשעת וסת).
א"א לפתיה"ק בלא דם: לר' יהודה אפשר וכ"פ הרמב"ם, ולחכמים א"א וכ"פ הרמב"ן רשב"א רא"ש ותוס'.

מחבר: דם שיצא בשפופרת או חתיכה טהורה, וכן בנעקר מקורה וחתיכות נופלות בביה"ח (לרמ"א אפי' ראתה דם) טהורה כשהטילו החתיכות למים ולא נימוחו ובקטנים דליכא פיה"ק.

פ"ת: לט"ז שמותר אפי' בשעת וסתה רק כשפנל החתיכה בשעת וסתה. הש"ך החמיר כשנופלות חתיכות עם דם נדה בפנים.

(ד) ב"י: דם בין יבש בין לח טמא ודם כמין בריה וכד' צריך להטיל למים. ובעיא דלא איפשיטא אי בעי שריה מעלי"ע ועבדינן לחומרא. פושרין מעלי"ע: ליהודה בן נקוסא תחילתן אע"פ שאין סופן, ולרשב"ג כל מעלי"ע. הר"ח ראב"ד ורשב"א פסקו כרשב"ג.

מיעוד ברוק ע"ג ציפורן: לת"ק לאו דם הוא ולרשב"ג אפי' בנימוחו ע"י הדחק הוי דם ופסקו הרמב"ם רשב"א ורא"ש כתי"ק.

מחבר: כל דם טמא וכעין בריה מטיל למים פושרין (כשיעור הרוק - רמ"א) כל מעלי"ע. בנימוחו רק ע"י מיעוד טהורה. **רמ"א:** אם לא נימעכו ע"י ציפורן טהורה וא"צ לבדקן בשריה. **פ"ת:** כשנאבדו הקרטין לפני שנבדקו: לבית יעקב טהורה מס"ס ולסד"ט הכל שם א'.

(ה) כשלא נימוחו טהורין רק כשאין עליהן שום דם לח. **רמ"א:** וטמאה בנימוחו רק קצתן. בדקה ג"פ שוב אי"צ לבדוק מה שהיא רואה אח"כ כדרך זה וטהורה אבל רק ביש לה וסת ונמצאו שלא בשעת וסתה (ולש"ך גם בשעת וסתה).

(ו) **ב"י:** חתיכת דם הקשה כאב: לראב"ד רמב"ם ורשב"א אפי' לא נימוחו טמאה, ולר"ז רמב"ם ותוס' כשלא נימוחו טהורה. **מחבר:** סתם כהראב"ד והביא הר"ז"ה כ"י"א (וכי' הש"ך דמוכת בירושלמי ומשמע בבבלי כראב"ד).

סימן קפט' (דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאין לה וסת קבוע)

(א) **ב"י:** מי צריכה לחשוש לעונ"ב: לרש"י אפי' אשה שיש לה וס"ק, ולרשב"א ור"ן רק באין לה וס"ק חוששת ליום ל'. **מחבר:** פסק כרשב"א ור"ן (והחוששת לעונ"ב אסורה לשמש כל אותו עונה - ט"ז וש"ך).

(ב) קובעת וסת בד' ראיות וביניהם ג' הפלגות שוות וצריכה לעקרה בג"פ. אחר ראייה א' חוששת, אבל אפי' ראתה ב"פ נעקר בפ"א.

(ג) ראב"ד: בקבעה וסת לשעות אינה חוששת אלא לשעתה בלבד ונעקר בשעה א' אפי' בלי בדיקה (לסד"ט דהוי וסת גרוע כוסת קפיצות, ולכו"פ נעקר בשעה א' אבל צריכה ג"פ).

(ד) **ב"י:** עברה וס"ק ולא בדקה: לר"י ורמב"ם א"צ בדיקה, ולרשב"א אסורה עד שתבדוק וה"ה בעברה עונ"ב. **מחבר:** עברה וסת שאי"ק א"צ בדיקה ובעברה וס"ק פסק כהרשב"א, ועונ"ב דינו כוס"ק (פ"ת: אבל נעקר בפ"א כוסת שאי"ק).

(ה) האשה קובעת וסת בדילוג כגון שראתה וכן לאחר ל' ולאחר לא' ולאחר לב' (לרב, ולשמואל צריך עוד ראייה לאחר לג' - ט"ז וש"ך). **פ"ת:** דילוג למפרע בהפלגות להש"ך קבעה והכו"פ הסתפק.

(ו) כמו"כ קובעת בימי החודש והשבוע שוים ואינם שוים כגון ראתה בא' בשבוע ג"פ (בהפסק שוה כגון כל פעם לאחר ג' שבועות ביום א' - ש"ך) או בא' לחדש ג"פ אע"פ שא' מלא וא' חסר (וקובעין ע"פ השופר של ב"ד כהרשב"א ולא כפי המולד כדעת הרא"ה - ש"ך). **פ"ת:** ראתה ד' פעמים ביום השבוע לח"ד נהפך להפלגה והכו"פ הסתפק.

(ז) וסת חודש בדילוג: לרב סגי בג' ראיות ולשמואל צריך ד'. לר"ח וראב"ד קי"ל כרב, ולרמב"ם רמב"ן ורא"ש קי"ל כשמואל (ומודה שמואל בלמודה: לדרישה אפי' אין הדילוג מיום למודה שוה לשאר דילוגין, ולט"ז וש"ך דוקא בדילוג שוה). **מחבר:** הביא ב' השיטות וכי' לחוש לדבריהם להחמיר (ר"ל כשניהם להחמיר - ב"ח ט"ז ש"ך). **פ"ת:** לא ראתה יט' אב עדיין חוששת לכי' אלול.

(ח) אע"ג דלא קי"ל כהר"ח דינו אמת ובראתה ג"ח בדילוג חלילה קבעה וסת (ואליבא דשמואל: לדרישה ותוה"ש צריך ד' ראיות בסדר ראשון, ולב"ח וש"ך גם לשמואל אי"צ אלא ג' דקבעה ג' וסתות נפרדות ליום החדש בסירוג).

(ט) ראתה בא' בניסן א' בסיון וא' באב קבעה וסת לר"ח לדילוגים (לט"ז צריך עוד ראייה בא' תשרי לשמואל, ולש"ך שמואל מודה) אבל ראתה בא' בניסן א' בסיון וא' בתמוז לא קבעה וסת.

(י) ראתה טו' ניסן טז' אייר יח' סיון לא קבעה וסת.

(יא) דילגה פעם אחת או שתיים אינה חוששת לוסת הדילוג עד שתקבענו (כ"כ הראב"ד רשב"א ורמב"ן, ודעת הרמב"ם אינו ברור).

(יב) וסת הסירוג ראייה ראשונה מן המנין לכו"ע אבל דומה לדילוג שאינה חוששת אלא לר"ח הסמוך לו. **פ"ת:** מש"כ הש"ך דבראתה בא' בשבט אדר ניסן סיון ואב לא קבעה וסת דראית ניסן שייכת לוסת הראשון ה"ה איפכא בראתה בא' בניסן סיון אב אלול ותשרי. אין הוסת נעקר עד שלא תראה בג' סירוגין דהיינו ו' חדשים.

(יג) **רמב"ן:** חוששת להפלגה ויום החודש עד שתקבע א' מהם ג"פ. ראתה א' וכי' בניסן חוששת לא' אייר, לא ראתה חוששת לט' אייר. ראתה בא' באייר: לב"י אינה חוששת לט' דב' ראיות דר"ח עיקר, לד"מ וט"ז ה"ה בראתה חוששת לט', לב"ח חוששת ליב' ואת"ל דחוששת להפלגת כ' חוששת לכי' אייר, לש"ך חוששת רק ליב' אייר, ולבית מאיר חוששת גם ליב' אייר וגם לכי' אייר. ראתה בטו' והומשכה ד"י וראתה בטז' והומשכה ג"י וראתה ביז' חוששת לזי' כוס"ק ושאר הימים כאי"ק: לב"י הרמב"ן לשיטתו אבל להרשב"א ור"ז"ה דאזלין בתר התחלת הוסת אין חוששין לזי'.

מחבר: אין קובעין וסת החודש אפי"כ כל הראיות היו באותו עונה. **רמ"א:** הביא הרמב"ן הני"ל וכפירושו דאפי' ראתה בא' באייר חוששת לט'. אינה חוששת לוסת הדילוגין עד שתקבענה. בראתה בטו' והומשכה ראייתה ד"י הביא דעת הרמב"ן ואח"כ הדעות החולקות המובאות בב"י דהולכין תמיד אחר תחילת הראיה וכי' דכן עיקר. **פ"ת:** לנוב"י גם וסת הפלגה נקבע רק כשהראיות בעונה א' דלא כגדול א' דמונן ההפלגה לפי מספר העונות. לב"ח ח"ד וסד"ט בראתה ביום כ' אינה חוששת לעונ"ב מר"ח דלא כט"ז. עונ"ב: לב"ח ט"ז חכ"צ וכו"פ הוא יום ל', לש"ך הוא יום החודש, ולח"ד הוא יום לא'. לח"ד רק כשהפסק ההפלגה היה בהפלגה ב' פליגי אבל כשהפסק בהפלגה הראשונה לכו"ע לא קבעה ובאחרונה לכו"ע קבעה. לח"ד א"א לקבוע וסת החדש והפלגה ביחד אבל ב' וסתות לימי החדש אפשר (למקמ"ח ג"ז א"א).

(יד) היתה לה וסי"ק ל' ושינתה ל' אסורה בשתייהם, שינתה ג"פ ל' נעקר כ' ונקבע ל', שינתה ב"פ ל' וחזרה וראתה בכ' חזרה כ' למקומה (לטי"ז בדעת הרמב"ן בלא ראתה ג"פ בכ' נעקר לגמרי ואפי' לא נקבע ל'). למע"מ רק בוס"ק ל' אבל באי"ק ל' וראתה בכ' עדיין חוששת ל', לש"ך גם באי"ק וחזרה וראתה בכ' אינה חוששת ל' ומשמע אפי' ראתה עו"פ לאחר י' ימים בל' וחז"ד השיג בזה.

(טו) שינתה מוסתה הקבוע ולא השוה ראיותיה כגון ששינתה מכ' ל', לבי', לד' נעקר וסתה הראשון ואין לה וסת כלל (לבי"י לרב יש וסת הדילוג, לבי"ח גם לרב ליכא דילוג עד שתראה בלוי) חזרה לראות בוסתה הראשון חזרה לקביעותה וה"ה בפסקה מלראות.

בי"י: מחמיר דבוסת הפלגות כשלא ראתה בכ' חוששת למ' וס', ומקיל בלא ראתה ג' עונות דנעקר עד שתראה בוסתה הראשון. מהרש"ל: מקיל בהפלגות דכיון שעבר יום כ' תו אינה חוששת, אבל מחמיר דבנעקר ג' עונות באיזה יום שתראה חוששת לוסתה הראשון. ט"ז: מחמיר כבי"י דחוששת ג"פ להפלגה ומחמיר כמהרש"ל דלאחר ג' עונות חוששת מיד. ש"ך: מקיל כמהרש"ל דאחר שעבר כ' פ"א תו אינה חוששת ומקיל כבי"י דלאחר ג' עונות חוששת רק כשתראה בוסתה הראשון.

פ"ת: כשתראה אחר ג' עונות חוששת גם להפלגה הגדולה וגם לעונ"ב.

(טז) כיוצ"ב עקירת וסת הימים דיש לה וס"ק לר"ח ועברה ג' ר"ח עקרה וסתה ואם תחזור לראות בר"ח חזרה וסתה למקומה.

פ"ת: בהיה לה וס"ק לר"ח ועברה ב' ר"ח לפני העיבור וא' לאחר העיבור א"צ לחוש לוסתה הראשון (ממנפ"ש). ביש לה ב' וסתות והפסיקה א' מהם ג' עונות וחזרה וראתה ביום הוסת חזרה הוסת למקומו.

(יז) ב"י: וסת הקפיצות (אונס): לרש"י רז"ה רמב"ן וטור קובעין לקפיצות לחוד, ולר"ח רמב"ם תוס' ורשב"א אין קובעין בלא ימים.

קפצה ב"פ בא' בשבת ובפעם ג' קפצה בשבת וראתה בא' בשבת: לרשב"א קבעה למורכב עם יום א', ולרמב"ם קבעה רק ליום א'.

מחבר: אין קובעין לקפיצות לחוד (**רמ"א:** אחר ג"פ חוששין פ"א) קפצה וראתה ב"פ בא' בשבת ובפעם ג' קפצה בשבת וראתה בא' בשבת קבעה וסת ליום א' כרמב"ם [משא"כ בפיחוקין כה"ג קבעה וסת המורכב עם יום א' - ט"ז ושי"ך] [לש"ך קי"ל כהרשב"א].

פ"ת: ספק אם שייך מורכב מאונס עם וסת הגוף. ביש לה שעה קבועה להראיה שלאחר הקפיצה חוששת רק לאותה שעה. לש"ך בקפצה וראתה אינה חוששת לאותו יום החודש אם לא תקפוץ (אבל חוששת מדין עונ"ב אא"כ מאיזה טעם א"צ לחשוש לעונ"ב) אבל בקפצה חוששת לוסת החדש וה"ה כה"ג להפלגה. כשרק בפעם ד' קפצה בשבת ולא ראתה עד יום א' תלוי במח' בי"י ורמ"א. אם בכל הג"פ קפצה וראתה למחר קבעה לימים לחוד. רק בקפיצה דאתמול תולין ולא בקפיצה דכמה ימים לפני כן.

(יח) קפצה ג"פ לזמן ידוע רק חוששת כשתקפוץ לזמן הידוע ולא לכ"א לבדו.

פ"ת: קבעה לקפיצות והפלגות והפסיקה בראיה לא נתבטלה ההפלגה. חזרה וקפצה בר"ח וראתה חזרה הוסת למקומו.

(יט) קובעין וסת הגוף כשתראה ג"פ ע"י מקרים שיארעו בגופה כגון ע"י פיהוקין שמפסקת כמה פעמים בשעת הראיה קבעה וסת בלי זמן ידוע, ובבא הוסת לזמן ידוע חוששת רק כשאירע שניהם יחד המאורע בגוף והזמן. **ב"י:** אבל חוששת לכ"א בפני"ע כוסת שאי"ק. **רמ"א:** רק לפני שקבעה חוששת לשניהם כאי"ק אבל לאחר שקבעה רק חוששת כשאירעו שניהם ביחד.

פ"ת: כ' הח"ד דלרמ"א אינה חוששת לפיהוק אבל ודאי חוששת ליום בפני"ע.

(כ) פיהקה ב"פ בר"ח ובפעם הג' פיהקה שלא בר"ח וראתה הובר שרק הפיהוק גורם, וכן איפכא. פיהקה ב"פ בר"ח ובפעם הג' בכט' וראתה בר"ח קבעה וסת המורכב (ולדעת המחבר לא דמי לקפיצות שהוא אונס - ש"ך).

(כא) פיהקה בר"ח וראתה ופיהקה בתוך החדש חוששת ואסורה עד שתבדוק ואם לא ראתה חוששת לר"ח (עד שתבדוק: לבי"ח ר"ל שלכתחילה תבדוק בשעת הוסת כדי להתירה אח"כ, לטי"ז ר"ל דגרע מסתם אי"ק דטבע האשה לפהק בשעת וסתה ולכן הוי כהרגשה כמוש"ב הסד"ט, ולנקוה"כ ר"ל תמתין זמן מופלג מהפיהוק שאינה מותרת מיד אחר הפיהוק).

(כב) ה"ה בהפלגות דבפיהקה פ"א בסוף ל' עדיין חוששת לפיהוק תוך ל' ואם לא ראתה חוששת ליום החודש ויום הפלגה.

(כג) ב"י: אין ב' מקרים שבגופה מצטרפין לקביעת וסת. וסת דאכילת דברים חריפים: לרמב"ם ורשב"א דינו כקפיצות, לתוס' ורא"ש דינו כוסת הגוף, [משמע מהרא"ש ורי"ו דמצטרפין שום פלפל ובצל לקביעת וסת], ולטור נדחו דברי המ"ד שחוששת לדברים חריפים.

וסת הגוף בלי הרקבת יום: לרמב"ם א"א לקבוע בלי יום ידוע ולשאר ראשונים אפשר לקבוע כ"א בפני"ע.

מחבר: אין מצטרפין ג' מקרים לוסה"ג. **רמ"א:** י"א דמצטרפין ג' אכילות לוסת אכילת דברים חריפים. וי"א דדברים חריפים דינם כקציפות וי"א שדינם כוסת הגוף.

פ"ת: בנצטרפו הג' מיני ד"ח לוסת, אם אכלה דבר חריף ד' ג"פ ולא ראתה אינו עקירה אבל אכלה שום ג"פ ולא ראתה עקרה הכל.

(כד) וסת הגוף אינה חוששת אלא לשעתה וברגילה לראות בהתחלת הוסת אסורה למשך הוסת וברואה בסופה אסורה רק בסופה.

במתחיל הראיה בתוך זמן הוסת וממשיך אח"כ: לרז"ה אסורה רק בזמן הוסת, לרשב"א אסורה עד סוף העונה (דא"א פחות מעונה).

מחבר: פסק כרשב"א דאסורה עד סוף העונה (לש"ך גם כשמתחיל לפני הוסת אסורה כל העונה לפניו, ותמהו האחרונים דאך תדע).

(כה) וסת הגוף המורכב עם זמן ידוע אסורה כל העונה (לטי"ז מהוסת עד סוף העונה, לש"ך לכל העונה וס"ל להל' דכן הדין גם באי"ק).

(כו) חוששת לוסה"ג בפ"א ונעקר בפ"א אפי' ראתה ב"פ. בראתה ג"פ צריכה ג"פ לעקרו. ובראתה ג"פ לזמן ידוע אינה נעקר אא"כ בא המקרה ג"פ בזמן ולא ראתה אבל בא המקרה או הזמן לבדו ולא ראתה אינו נעקר.

פ"ת: בעבר היום ולא פיהקה ולא ראתה ג"פ תו א"צ לחוש להיום בפני"ע (סד"ט וח"ד).

(כז) קטנה וכן גדולה שלא הביאה שערות קובעות וסת כשאר נשים אבל יש הפרש דבפסקה צ' יום קטנה אינה חוששת לוסתה כלל ואפי' חזרה לראות כמו שהייתה למודה אינה חוששת עד שתקבענה ג"פ. אם אחר שהפסיקה צ' הפסיקה עוד ב"פ צ' קבעה וסת לצ'.

(כח) זקנה שעברו עליה ג' עונות משהזקינה הרי"ז מסולקת ואינה חוששת לוסתה הראשון.
רמ"א: וקטנה וזקינה אינן חוששות לוסת שאי"ק (לט"ז) ר"ל קודם שראתה ג' פעמים, לב"י ונקוה"כ ר"ל כל שלא קבעה וס"ק).

(כט) זקנה: לר' יהודה שחברותיה ואומרות שהיא זקנה, לר"ש שקורין לה אמא ואינה בושה ונח' ר' זירא ור' שמואל ב"ר יצחק אם אינה בושה או אינה מקפדת. קי"ל כר"ש, והרשב"א ורמב"ם פסקו כמ"ד שאינה מקפדת. בירושלמי איתא כל שאינה ראויה להקפיד.
מתבאר: זקנה היא (הראויה - רמ"א) לקרותה אמא ואינה חוששת (לט"ז) כמ"ד אינה בושה, ולתוה"ש כמ"ד אינה מקפדת).

(ל) חזרה הזקנה וראתה דינה כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות.

(לא) חזרה הזקנה וראתה בעונות הרגילות שלה בזה דינה חמור מקטנה ובראיה א' ביום החודש או בהפלגה אחת חוזרת לקדמותה.

(לב) קביעות וסת בימי נדות וזיבות: לר"ל קובעין רק בימי זיבה ולר' יוחנן גם בימי נדה אבל ביאר הרשב"א דשניהם קובעין רק מתוך מעין סתום דהיינו שבי ראיות הראשונות לא היו בתוך ימי נדה או זיבה. לחשוש לראיה בימי זיבה: לרב פפא חוששת כוסת שאי"ק, ולרב הונא בריה דר"י אינה חוששת. ופסק הרמב"ם וראב"ד כר"פ, והרשב"א כר"ה בריה דר"י. האדינא: דעת הרמב"ם רמב"ן רשב"א ור"י דקובעין בכל עת ואין משגיחין בימי נדה וזיבה כל עיקר (להש"ך קובעין רק לחומרא, ולתוה"ש גם לקולא).

קביעות וסת בתוך וסת: ראתה ג"פ בר"ח ורביעית בב' לחדש ור"ח וכן בחמישית וששית קבעה ב' וסתות.

מתבאר: קובעין וסת בתוך וסת כנ"ל (לש"ך) רק כשראיה רביעית בב' ולא בב', דבב' הולכין אחר תחילת הוסת. והגם שראש חודש יוצא בתוך ימי הזיבה של ראית כ' כבר קבעה הראשון וע' ביאור הגר"א).

פ"ת: נוב"י הסתפק אם חוששת לוסת הב' גם לפני שקבעה או רק אחר שנקבע. * (ע' מקור מים חיים סעיף יג').

(לג) סילוק דמים במעוברת: לר"מ כשהוכר עוברת ולר' יוסי לאחר שעברו ג' עונות בלי ראיה. לראב"ד קי"ל כר' יוסי אבל לרשב"א ורבותינו הצרפתים קי"ל כר"מ. סילוק דמים במניקת: לר"מ משך כל ימי היניקה, לר"ש ר"י ור' יוסי כד' חודש אפי' מת הולד ופסקו הרמב"ם ורשב"א כוותיהו. קביעות וסת בימי עיבור והנקה: לר"מ דיה שעתה כל ימי עוברן ומניקתן ואין קובעין, ולר"ש ר"י ור' יוסי בראיה שניה מטמאה מעלי"ע וקובעין. לרמב"ן קי"ל דקובעין, ולראב"ד ורשב"א קי"ל כר"מ ואין קובעין.

מתבאר: מסולקות כל ימי עיבורן לאחר ג' חדשים וכל ימי מניקתן אפי' מת הולד אבל חוששות לראיה כוסת שאי"ק (הב"ח תמה אמאי לא פסק כהרמב"ן דקובעין והש"ך המליץ בעד המחבר).

פ"ת: אפי' הפילה רוח או נפל כשיש לה דין לידה מסולקת לכד' חדש. קובעין וסת להקל שא"צ לחוש אלא להפלגתה ולא לחודש או איפכא. מעוברת ומניקת שראתה אינן חוששות לעונ"ב.

(לד) אחר שעברו ימי עיבור והנקה: לרשב"א חוששת מיד לוסתה, ליש מורים חוששת רק כשתראה ביום וסתה, לראב"ד ורמב"ן כשתראה פ"א באיזה יום חוששת לוסתה.

המתבאר: פסק כהרשב"א (והש"ך תמה דהו"ל לפסוק כהרמב"ן לקולא דוסתות דרבנן).

פ"ת: כיון שנתעברה אינה חוששת לוסת שאי"ק אחר ימי ההנקה.

סימן קצ' (דיני כתמים ובדיקת אשה)

(א) ב"י: תרואה כתם: לרמב"ם טמאה ז' עם יום הראיה ולשאר כל הראשונים בעיא ז' נקיים חוץ מיום ראייתה. הרגישה ובדקה ולא מצאה כלום: לתרוה"ד סברא דאורי"י היא וטמאה אא"כ מצאה מראה טהורה (והרדב"ז ויעב"ץ השיגו).

מתבאר: מדאורי"י צריכה הרגשה ומדרבנן אסורה בלי הרגשה ובעיא הפס"ט וז"ל (כרוב ראשונים). והביא התרוה"ד כיש מי שאומר.

פ"ת: טיפות דמים בליחה מרובה: לשב"י מיקרי שלא ע"י הרגשה, ולסד"ט מקרי ע"י הרגשה. לא גזרו כתמים על בגד האיש. המתעטשת בכח וניתז ממנה לחות ובדקה לאח"ז ומצאה פחות מכגריס: לשב"י טהורה, לתפארת צבי רק בהרגישה שיצאו כמה טיפין אבל בהרגישה שיצא רק מעט טמאה, ולסד"ט גם בכח"ג טהורה. נשים המוחזקות לראות ליחה לבנה והרגישה זד"ל ולא בדקה טהורה. בנזעזע ובדקה ול"מ כלום טהורה. בדקה תוך שיעור וסת ול"מ כלום: לח"ד טמאה, לכוי"פ טהורה. אם צריך בירור שלא היה דם או די בתליה: לגב"ש די בתליה, ולח"ד צריך בירור. מסולקת שלי"מ כלום: לתוה"ש סד"ט וחכ"א טהורה, ולחת"ס (תפלי"מ ורעק"א) טמאה. לבן הנב"י בעינן הרגשה של פתיחת המקור וזד"ל יחד. לנב"י גם לתרוה"ד אינו דין דאורי"י ודאי אלא ספק.

(ב) ב"י: הגיע זמנה לענין כתמים: לרש"י שנים או שערות, לרשב"א שנים ושערות. קטנה שהוחזקה כרואה: כתמה טמא לחזקה אחר ב' ראיות, ולר' יוחנן אחר ג' ופסקו הראשונים כר"י. לרש"י ורמב"ן נחלקו אליבא דרבי אבל להל' קי"ל כרשב"ג ובעינן ד' ראיות כדי להחזיקה כרואה, ולר"ח רמב"ם ורשב"א גם אליבא דרשב"ג א"צ אלא ג' ראיות.

מתבאר: כרשב"א דבעינן שנים ושערות וכן פסק כוותיה דלאחר ג' ראיות הוחזקה. (למהרש"ל כל אשה נשואה אפי' קטנה חוששת לכתמים, לש"ך אינה חוששת ואפי' לכתם על בשרה ודלא כב"ח (ומשמע אפי' ודאי מגופה ולח"ד בודאי מגופה גם קטנה חוששת).

(ג) ב"י: מדלפת: לרש"י ר"ל טיף טיף ואם פסקה מעט הוי ב' ראיות, ולרמב"ם כל ראיה דוסת א' מקרי מדלפת.

מתבאר: סתם כרש"י דשופעת כמה ימים או מזלפת טיף אחר טיף דינה כראיה א' אא"כ פסקה מעט (לב"ח) וש"ך פסקה מעט קאי רק אמזלפת, ולט"ז קאי גם אשופעת) וי"א דאין כתמה טמא אא"כ ראתה דם בג' וסתות (כרמב"ם). **רמ"א:** יש להחמיר כרש"י.

(ד) לא הגיע זמנה וראתה ג"פ ואח"כ פסקה ג' עונות חוזרת לקדמותה וכתמה טהור עד שתחזור ותראה ג"פ.

(ה) ב"י: תולין בגריס אפי' לא הרגה וכתב"א. עד כמה תולין: לרב הונא רק פחות מגריס תולין, ולרב חסדא תולין כגריס. הרמב"ם רשב"א רא"ש וסמ"ג פסקו כר"ח, והסה"ת פסק כר"י. מצאה גריס יותר גדולה: לראב"ד ורמב"ן משערין בה (ולרמב"ם אין משערין).

מתבאר: שיעור הגריס ט' עדשים (**רמ"א:** לו' שערות) וכתם פחות מכאן תולין בכנה אע"פ שלא הרגה, וכרמב"ן לענין גודל הגריס.

פ"ת: כתם שנצרך ועב: לבשמים ראש מה"ט כ' היראים ליוהר בשיעורו אבל רבותיו לא חששו לזה, ולסד"ט כמות שהוא לפנינו וכפי ראות עיני המורה. גם בזמנינו משערין במאכולת של חז"ל ושיעורו כמוש"כ המע"צ. השערות בגוף האדם ולא בראשו. דם שחור פחות מגריס: לראב"ד וסד"ט טמאה (ובמצויים פרעושים ותולין), ולמע"צ משמע דטהורה.

ו ב"י: שיעור כתם על בשרה: לראב"ד רמב"ן ורשב"א שיעורו כגריס, לרמב"ם ורא"ש אין לו שיעור (ולדידהו שאלת טיפין טיפין על בשרה אינו לענין צירוף לכשיעור גריס אלא לענין צורתן מוכחת עליהן).

מחבר: סתם דעל בשרה ג"כ צריך שיעור והביא הרמב"ם כ"א (והש"ך החמיר כרמב"ם). **פ"ת:** וכן החמיר המהר"י ברודא, ולסד"ט ותוה"ש הסומך להקל לא הפסיד. בנמצא גם על חלוקה: לב"י סד"ט ותפלי"מ יש להקל, ולח"ד גם בהא החמיר הרמב"ם לטמא בכ"ש

ז ב"י: לרבנן תלינן בפשפש עד כתורמוס ולרחב"א אין תולין וקי"ל כוותיה, אבל אפי"ה תולין בפשפש: לרשב"א במקום דשכיחי טובא, וכן אפ"ל בדעת הרא"ש (שכ' דלא תלינן ביה משום דלא שכיח) או י"ל דס"ל דאפי"ה שכיחי לא תלינן אפי"ה הרגה או הריחה ריחה (וכצד זה נקט הב"ח). אפי"ה אין ארכו כרחבו תלינן. אפי"ה הרגה או הריח ריחה אין תולין יותר משיעור פשפש א'.

מחבר: כרא"ש וכחפ"י דרך בהרגה או הריח ריחה תולין (ולט"ז ושי"ך במקום דשכיחי פשפשי יש להקל לתלות תמיד עד כתורמוס).

פ"ת: הסד"ט הסתפק בהרגה פשפש ומצאה כתורמוס ועוד אם תולין הועוד במאכולת.

ח-ט) טיפין טיפין מהן: לראב"ד ותוס' השאלה לענין צירוף כגריס בבשרה, לרש"י רמב"ם רבינו יונה והרשב"א הוא בענין שצורתן מוכחת עליהן שאינן מגופה. טיפין טיפין אין מצטרפין: לראב"ד ותוס' היינו לענין צירוף על בגדיה, לרשב"א הוא לענין צירוף גם על בשרה. למסקנא: כ' הראשונים ד'דילמא דעביד כרצועה' דחויא בעלמא הוא, ולכן: לראב"ד על בשרה מצטרפין, ולרשב"א אפי"ה בצורתן מוכחת עליהן אסורה וטיפין אינן מצטרפין אפי"ה על בשרה אבל יש להחמיר כראב"ד.

מחבר (ח): סתם כרשב"א דטיפין אינן מצטרפין והביא הראב"ד כ"א דעל בשרה מצטרפין.

פ"ת: כתם על קמט הבגד כשאינו תפור ודאי אינו מצטרף ובתפור צ"ע.

מחבר (ט): אפי"ה צורתן מוכחת עליהן שלא הגיעו הכתמים מגופה טמאה (להרשב"א ביותר מגריס, ולרמב"ם אפי"ה בפחות - ש"ך).

י ב"י: כתם על דבר שאמק"ט: לר' נחמיה טהור לר' יעקב טמא: הר"ח רמב"ם רשב"א ורא"ש פסקו כר"י, ולראב"ד לא קי"ל כן.

כתם על בגד צבוע: לת"ק טמא ולר' יונתן טהור. הרמב"ן פסק כת"ק, ורמב"ם ורא"ש פסקו כר' יונתן וכן צידד הרשב"א אבל כתב המחמיר תע"ב. לרמב"ם תקנו שתלבש אשה צבעונים.

מחבר: כתם הנמצא על דבר שאימק"ט (**רמ"א:** כביה"כ שאימק"ט) או בגד צבוע טהורה. **רמ"א:** לפיכך תלבש האשה בגדי צבעונים.

פ"ת: כשהדבר שאימק"ט נישא ע"ג דבר המק"ט טמאה. כתם על בנין: לתוה"ש טמאה דמקבל טומאת נגעים, לכו"פ וסד"ט טהורה. מה שמקבל טומאה דרבנן מקבל כתמים. נח' האחרונים אם נייר שלנו מקב"ט או דפנים חדשות באו לכאן. בספק הרגשה (אחר תשמיש או בשוטה) ילי"ע אם יש לקולא של אמק"ט וצבעונים. נקבו חור בדף שהיו עורכין עליו להשתמש לביה"כ אימק"ט. כתם כגריס שחציו על צבוע: למע"צ סד"ט וחכ"א טהורה, ולח"ד תפא"צ ותשובה מאהבה טמאה. בעוברת מלבן ללבן דרך צבוע מצטרפין הלבנים לכו"ע. לדגמ"ר אין להקל בצבוע אבל כל הפוסקים מקילין. לחת"ס אין להקל בבגד צבוע הסמוך לבשר. אין ללבוש לבנים בז"י. בגי"י ראשונים של ז"י אין תולין.

יא ב"י: חבק: לרש"י מקום מתיחת הגידין, לערוך מקום חבור הלולאות או מקום המכוסה ע"י כפיפת השוק על הירך (ומן החבק ולחוץ קרי צדדין וטהורה), לרמב"ם מקומות הנדבקות זב"ז בעת שתתדבק רגל לרגל ושוק לשוק. על קשרי אצבעותיה טמא: לרבינו יונה רק כשבדקה עצמה ולא נטלה ידה, לרמב"ם רמב"ן ורשב"א אפי"ה בסתמא (לב"י אפשר שהדם ניתז ממקורה על ידה). נמצא על בשרה לחוד: לרשב"א אפי"ה עברה בשש"ט טמאה, לראב"ד אם יש לתלות תולה. נזדקרה: לראב"ד ורשב"א הגמ' איירי בלא עברה בשש"ט ורק תולין כשנמצא על בגדיה לחוד דאי מגופה א"א שלא שתת על בשרה, לרמב"ם ורש"י איירי בעברה בשש"ט ותולין אפי"ה על בשרה וגופה אבל בלא עברה אין תולין אפי"ה נמצא רק על בגדיה. חלוקה היינו חלוק הבדוק לה. כ"מ בחלוקה טמאה שחוזרת.

מחבר (יא): רק טמאה בכתם הנמצא כנגד המקור דהיינו עקבה ומקום חיבוק ירכותיה זב"ז (כהרמב"ם) ועל ראש גודלה (**רמ"א:** וכ"ש על רגליה - ובשאר אצבעות רגליה לט"ז יש להקל ולש"ך צ"ע) ועל קשרי אצבעותיה. אבל בשוקה ופרסותיה מבחוץ ולמעלה מחגורה טהורה. בנזדקרה ונמצא למעלה על בשרה לבד טמאה אפי"ה עברה בשש"ט אפי"ה יש לה מכה שבגופה שאפשר לתלות בה (לש"ך גם ביש לה מכה אין תולין בגי"י הראשונים).

פ"ת: באמרה ברי ל' שלא נגעתי בידי נאמנת. אפי"ה למחמירין לטמא על בשרה בכ"ש אבל על ידה יש להקל דבעי שיעור. על גב ידה כשיש עוד צד להקל יש להקל. דין כתם הנמצא על בשרה וחלוקה הוא אפי"ה בחלוק שאינו בדוק ואפי"ה הכתמים מכוונים זה כנגד זה. בנמצא על ידה ועברה בשש"ט: לט"ז (וכן משמע בב"י בסעיף יח') תולין רק הדם שעל ידה, לפרישה (ורעק"א) תולין גם הדם שעל שאר גופה. בידועת בודאי שנגעה בדם תולין גם על שאר גופה.

מחבר (יב): נמצא על חגורה ולמטה (**רמ"א:** אפי"ה מאחוריה) טמאה ובעברה בשש"ט אפי"ה נמצא לצד פנים טהורה. נזדקרה ונמצא רק על חלוקה למעלה טהורה כרשב"א (כ"ה דעת רוב ראשונים דלא כהב"ח שרצה להחמיר בזה - ש"ך).

פ"ת: במצאה על מלבושים שלנו אינה חוששת לכתם על לבוש העליון, ועד"ז בכרים וכסתות שלנו. כתם שמגיע כנגד בית התורפה ע"י שחייה מרובה טמאה אפי"ה חוגרת חגורה המפסקת בין מקום הדם לביה"ת וצ"ע.

יג) נמצא על בית יד של חלוקה אם המקום מגיע עד בית התורפה טמאה אפי"ה א"י ליגע שם אפי"ה תשחה הרבה ואל"ה טהורה.

פ"ת: כשקושרין הבית יד תשחה כדרכה לקנח ועד מקום שמגיע מבית ידה לשם חוששת.

יד) כשפושטנו ומתכסה בו בלילה בכ"מ שימצא הדם טמאה מפני שחוזר אילך ואילך, וה"ה במעופרת שמכסה ראשה או שחוגרת בה אפי"ה קשרתה ובבוקר מצאתה קשור.

טו) רי"ו: ב' נשים שכיסו ראשן בחלוק א' שתיהן טמאות, ואם א' כיסתה ומצאו הכתם למעלה מחגורה אותה שכיסתה טמאה. * (ללבוש תמיד תלינן יותר בראית לילה מביום שביום היתה מרגשת, ולתוה"ש אף בישנה היתה מרגשת).

טז) ראשונים: יש לה מכה בצאורה ומצאה כתם במקום שא"א שתגיע הדם מכה לשם, אם מתכסה בה בלילה תולה במכתה וטהורה.

- (יז) ב"י:** טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה: לתוס' ורא"ש תולין כמו שבא העליון היותר מגריס מעלמא ה"ה התחתון, ורש"י פי' בע"א. **מחבר:** פסק כתוס' בידוע שלא נזקרה (דבאינו ידוע, צריך ב' תליות - ש"ך) ודוקא כשיש בכתם העליון כגריס ועוד.
- פ"ת:** סד"ט הסתפק במצאה למעלה על חלוקה ולמטה על בשרה ועברה בשש"ט (וכן אפי' בלא עברה). שחור למטה באדום למעלה: לסד"ט אין תולין, ולרעק"א י"ל דתלוי במח' ראשונים.
- (יח) כיון** דכתמים דרבנן תולין בכ"ד: בשחיטה, בעסק הכתמים, או ישיבה ליד המתעסקים, עברה בשש"ט ואפי' לובשת ג' בגדים ומצאה על התחתון. אבל נמצא על בשרה אינה תולה אפי"כ יש לה מכה שלכה"פ יכולה להגלע ולהוציא דם.
- פ"ת:** תולין בצואת תרגולין ובהזיע בבגד אדום והכל לפי ראות עיני המורה. נשי הקצבים יכולין לתלות כל כתמיהן בדם שבידיהן.
- (יט) תולה** בבנה ובעלה אם יש בהם מכה או שהיו עסוקים בדם ונמצא על ידיהן (או נודע שנגע אפי' עכשו לא נמצא על ידיהן - ש"ך) או עסקו בדבר שיכול להתיז. **רמ"א:** ה"ה דתולין במכות של נשים אחרות אם שכבה במטה עמהן.
- פ"ת:** גם נמצא על בשרה לבד תולה בבנה חוץ מבאופן שעסק רק בדבר שדרכו לינתו. מכת בנה שיכולה להתגלע: לרב א' אינה תולה לחת"ס תולה וכ"מ בראשונים.
- (כ) מי** שרגיל לצאת ממנו דם דרך פי האמה ובשעת תשיש מצאה דם בעד האשה תולה בבעלה.
- פ"ת:** תולה רק כשרגיל לצאת דם גם שלא בשעת הטלת מ"ר. לאחר ג' ימים בעת שרגילה לפלוט תולין ג"כ.
- (כא) ראב"ד:** במצאה בשיפולה מאחוריה ויש לה מכה מלפניה תולה בה דאפשר כשישבה באה חלוקה לפניה ונטף הדם מהמכה.
- (כב) עיר** שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים: הרמב"ם ורשב"א פסקו להאי מימרא, ולתוס' והרא"ש האידנא אין ד"ז נוהג.
- מחבר:** ספק עברה בשש"ט או ישיבה בצד המתעסקים אינה תולה אפי"כ אין להתעסקים מקום ידוע ומתעסקים כאן וכאן אז תולין מספק שמא נתעסקו במקום שעברה ולא הרגישה.
- (כג) ל"ק:** נמצא עליה מין א' תולה בה כמה מינים ונתעסקה שאני דאין תולין: לרש"י נמצא עליה אפי"כ כי היכי דניתו האי ניתו האי משא"כ בנתעסקה, לרשב"א נמצא עליה איירי שלא נזכרה ולא הקפידה לבדוק עצמה משא"כ בנתעסקה שבדקה אח"כ ומצאה כתם. ל"ב: נתעסקה במין א' תולה בה כמה מינים: הר"ח רמב"ם ורמב"ן הביאו רק הל"ב, והרשב"א וראב"ד פסקו כהל"ק ג"כ.
- (כד) נתעסקה** בתרגולת תולה אדום בדם שחיטה שחור בדם איבריה וכרכומי בדם בני מעיה.
- (כה) ב' נשים** שנתעסקו בצפור א' שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על כל אחת כסלע שתיהן טמאות (לב"ח וש"ך רק כשבאו לשאול כאחת, ולט"ז אפי' בבאו לשאול בזא"ז).
- (כו) ב"י:** נתעסקה בגריס ונמצא ב' גריסים: לרמב"ם ורשב"א תולין, לרא"ש וטור אין תולין.
- מחבר:** פסק להקל כרמב"ם ורשב"א. **רמ"א:** יש מחמירין (הרא"ש וטור) אבל יש לסמוך אמקילין.
- (כז) ב"י:** נתעסקה בפחות מגריס ונמצא כגריס ועוד: לרמב"ם ורשב"א תולין, לרא"ש וטור אין תולין. נתעסקה בפחות מגריס ונמצא ב' גריסים: לרמב"ן ורשב"א תולין דשדי הדם בי מצעי (ולב"ח וט"ז דעת הרשב"א אינו כן), לרמב"ם ושאר ראשונים אין תולין. רשב"א: בנתעסקה ואינה יודע בכמה תולין כל הכתם בהעסק.
- מחבר:** פסק כהרמב"ם ורשב"א להקל. ופסק גם כהרמב"ן דבעסק בפחות מגריס תולין ב' גריסים. **רמ"א:** ויש מחמירין (לב"ח וש"ך וט"ז ליכא מאן דמיקל בכה"ג וט"ס בדברי הרמב"ן) באינה יודע בכמה נתעסקה תולין כל הכתם בהעסק (כהרשב"א).
- (כח) ב"י:** ב' גריסים וכינה מעוכה בה: לר' חנינא טמאה, לר' ינאי טהורה. הרמב"ם פסק כר"ח, הרמב"ן רשב"א ורא"ש פסקו כר"י.
- מחבר:** פסק כרוב ראשונים לקולא דתולין וטהורה.
- (כט) רשב"א:** היכא שהרגה פשפש שאנו תולין בו עד כתורמוס חזר שיעור כתורמוס לשיעור הגריס לכל הדינים שאמרנו.
- (ל) תלית כתמים בזה"ז:** י"מ דאין תולין דאין אנו בקיאים במראות, ולרמב"ן רשב"א ראב"ד ורבותינו הצרפתים תולין.
- מחבר:** אינה צריכה להקיף הכתמים אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום (כ' הב"ח אין תולין כל היכא דברור דשונה)
- (לא) העביר ז' סממנין** ועבר המכה טהורה: לרמב"ן רק לטהרות, לרשב"א גם לבעלה מועיל וכך ס"ל לרמב"ם (הראב"ד ורשב"א פי' דבריו דאפי' בלא עבר טהורה עד שתדע שאינו צבע, ולה"ה רק בעבר אבל בסתם טמאה). אין אנו בקיאים בשמות הסממנין בזה"ז.
- מחבר:** בספק אם הכתם דם או צבע מעבירין ז' סממנין ובעמד הרי"ז צבע וטהורה ואם לא העבירו הסממנין עליו טמאה מספק. עכשו אין לנו העברת ז' סממנין (לתוה"ש לכן יש להקל בספק, וללבוש יש להחמיר דהוי כספק חסרון ידיעה).
- (לב) האשה** שהיתה עוסקת במלאכתה ונמצא דם במקום שעברה תחזור להתעסק כמו שעשתה אם יזמן שתעבור (בין רגליה) על המקום שנמצא בו הדם טמאה ואם לאו טהורה.
- (לג) ב"י:** ניוחש שדם הבדיקה דם מאכולת הוא: לל"ק או"מ בדוק הוא, לל"ב או"מ דחוק הוא ונ"מ במאכולת רצופה: לרש"י השאלה לענין פטור קרבן, לרשב"א (ורמב"ם) השאלה גם לענין בעלה אבל קי"ל כלישנא דבדוק הוא. בדקה בעד שאינו בדוק ולמחר מצאה עליה דם טמאה, לריטב"א ר"ל עד בינוני דבבדוק לגמרי טמאה לכו"ע. מה שכפל הטור וכ' ולמחר מצאה עליה דם או הניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליה דם בא לחדש אפי' הנחיתו במגולה טמאה (לדרישה איירי באינו בדוק - וצ"ע דבהא לכו"ע טהורה), ולט"ז 'ולמחר' הראשון ט"ס הוא.
- מחבר:** בדקה בעד הבדוק ומצאה עליה טיפת דם טמאה אפי' יש מאכולת מעוכה בה וכן כשבדקה והניחתו בקופסא דינה כנ"ל.

פ"ת: בדקה מקצת עד וחוששת שנעתק אותו חלק מאצבעה כשבדקה ומצאה פחות מגריס נוטה להקל (ע"ש דנוטה להחמיר).

לד) בדקה בעד הבדוק והניחתו תחת הכר ולמחר (ה"ה מיד - פ"ת) מצאה עליה פחות מגריס אם משוך טמאה ואם עגול טהורה. **רמ"א:** וה"ה ביותר מגריס טהורה אם יש מקום לתלות (ולכן ברגילה שתצא דם מבית הרעי ובדקה ונגעה העד בבית הרעי תולין - ט"ז: וביאר הח"ד דעדיף לומר שלא טעתה בהרגשה והדם הגיעה מעלמא, וכתב דתולין אפי' בשעת וסתה).

פ"ת: בגי' הראשונים של ז"ל: לנוב"י וסד"ט טמאה, למע"צ טהורה. במש"כ ה"ז: נחלקו אם דינו רק כשיש לה חזקת טהרה, ובודאי לש"ך בכח"ג אין תולין בגי' הראשונים.

לה) טחתה בירכה ונמצא עליו דם טמאה: לראב"ד רמב"ן ורשב"א בפחות מגריס ועגול טהורה, ולרמב"ם ורא"ש טמאה בכל ענין. **מחבר:** סתם כראשונים והביא הרמב"ם כ"י"א. **רמ"א:** העיקר כהרמב"ם (וכ"פ הש"ך)

לו) בדקה בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא: לרבי טמאה נדה, לר' חייא טמאה משום כתם, לר' יוסי טהורה. רבי ס"ל כר"מ דמטמא במצאה דם במ"ר, ור' יוסי לטעמיה דמטהר. לר"י קי"ל כר' יוסי וטהורה אפי' ביותר מגריס וכן ס"ל לרמב"ן ורשב"א אבל לדעתם המחמיר תע"ב, לר"ח וראב"ד קי"ל כר' יוסי וטמאה משום כתם, ולרמב"ם ורא"ש ביותר מגריס טמאה משום נדה.

מחבר: כרמב"ם דביותר מגריס טמאה. **רמ"א:** רק בעד בינוני (כריטב"א בסעיף ל"ג) אבל בחזקתו מלוכלך טהורה אפי' ביותר מגריס.

פ"ת: אין לתלות דם בעד שאינו בדוק יותר מכשיעור המאכולת שבזמנינו. אפי' בעד מלוכלך דטהורה זהו רק שלא בשעת וסתה.

לז) בדקה בעד שאינו בדוק וטחתו בירכה ומצאה דם אפי' יותר מגריס טהורה (לש"ך טמאה מדין כתם, ובלא"ה במצאה דם על העד ליכא ס"ס). **רמ"א:** כ"ש בהניחו במקום דמים דתולין יותר בגריס אבל בהניחו במקום שאין דם שכיח תולין רק עד כגריס.

לח) גדר עד הבדוק: לתוס' ורמב"ן רק כשבדקה ולא הניחתה מידה עד הבדיקה, לרשב"א כל שבדקתו ולא נודע שנכתם בינתיים (1), אבל בלקחה ממקום שנשים מצניעות עדיהן אבל לא בדקה זהו עד שאינו בדוק (2), ובלקחה מהשוק זהו אינו בדוק כלל (3) וטהורה לכו"ע אפי' ביותר מגריס. **מחבר:** עד הבדוק כדפי' הרשב"א דכל שבדקתו ולא נודע שנכתם ולא העבירנו בשש"ט וכד'.

לט) רשב"א: כתם שבחלוקה רק מטמא כשהחלוקה היה בדוק קודם שלבשתו אבל באינו בדוק ומצאה בה כתם טהורה. [לט"ז הכא בדוק ר"ל כאינו בדוק ברשב"א לעיל סעיף לח' דלקחה ממקום מוצנע (2) ואינו בדוק ר"ל כשלקחה מהשוק (3), לב"ח (רעק"א ותפ"מ) בדוק ר"ל כעד הבדוק דלעיל (1) ואינו בדוק ר"ל כאינו בדוק דעד (2) ואפי"ה בחלוקה טהורה דשאני חלוק מעד לענין אינו בדוק כמוש"ב הראב"ד].

מ) בדקה חלוקה ולבשתו ופשטתו ומצאה טהורה והשאלה לחברתה ולבשה ומצאה בה כתם היא טמאה והראשונה טהורה. **טעם דבעינן הבדיקה הראשונה:** לפרשה כיון שלא בדקה החלוקה אח"כ ורק בדקה עצמה, לב"ח לדיוק דבלא בדקה אח"כ אינו מועיל הבדיקה שלפני הלבשה, לט"ז דאלי"ה לא תבדוק בדיקה טובה לאחר ההפשטה, לש"ך דאלי"ה ליכא חידוש דהראשונה טהורה.

מא) השאלה חלוקה לנכרית: לרש"י רמב"ן ורשב"א ר"ל שראתה פ"א, ולרמב"ם ר"ל נכרית נדה (לה"ה כוונתו כרש"י שראתה פ"א ונתנו לה חז"ל דין נדה, לב"י ר"ל שהיא רואה עכשו). כשתולה לא שנא אם היא טהורה לגמרי או שהיא בספירת ז"ל - רשב"א.

מחבר: לבשה חלוקה והשאלתה לישראלית נדה או נכרית שהגיעה זמנה וראתה פ"א או השאלתה להם ואח"כ לבשתה, תולה בהן ואפי' היא בסיפרת ז"ל. **רמ"א:** בגי' הראשונים אין תולין כתם (היותר מגריס - ש"ך) בדבר אחר.

מב) לתלות ביושבת על דם טוהר בזה"ז: לרמב"ן אין תולין, לרמב"ם וראב"ד תולין (דלעצמן החמירו). לתלות בשומרת יום בבי' שלה ובספורת ז' שלא טבלה: לרשב"ג תולין, ולרבי אין תולין. לראב"ד רמב"ן רשב"א ורא"ש קי"ל כרשב"ג, ולרמב"ם קי"ל כרבי מחבירו.

מחבר: השאלתה לקטנה לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה, לנערה שלא ראתה והיא תוך ד' לילות לבעילתה, ליושבת על דם טוהר, או לסופרת ז' שלא טבלה תולין בהן.

פ"ת: לאחר ז"ל כשלא טבלה: למל"מ וסד"ט אין תולין בה, ללבוש תולין. תולין בפנויה אפי' לאחר שעברו ז' ימים נקיים מראיתה.

מג) אין תולין בבעלת הכתם בין שראתה כתמה קודם שהשאלתה בין אח"כ. כ"ש דאין תולין באשה טהורה.

מד) ראשונים: לבשה חלוק בימי נדותה ולא בדקתו ולבשתו בימי טהורה תולה הכתם בימי נדותה (אם תולין בגי' הראשונים לדעת הרמ"א: לש"ך תולין, לתוה"ש אין תולין).

מה) רשב"א: לבשה חלוק קודם עיבורה ולא בדקתו ולבשתו בימי עיבורה תולה הכתם בקודם ימי עיבורה וה"ה למניקה כח"ג. **רמ"א:** וכן זקנה תולה כתם בלפני שהיתה זקנה.

מו) חזקת בנות ישראל בודקין חלוקותיהן בשעת כבוס. בלא בדקה או בכבסתו נכרית: לר"מ דינו כחלוק שאינו בדוק, לרב אחא תחזור ותכבסנו ואם נדה מראיתו בידוע שמלאחר הכבוס הוא, לרבי בודקו דכתם מקודם הכבוס מקדיר ושללאחר הכבוס מגלד. לראב"ד ורמב"ן קי"ל כרבי והכל תלוי במקדיר או מגלד, לרמב"ם קי"ל כרבי מאיר, ולרשב"א קי"ל כר"מ אבל באפשר למיקם עלה דמילתא בדקין כרבי והוסיף דיש לחוש לראב"ד ורמב"ן דאפי' בלא אפשר למיקם עלה טמאה.

מחבר: לבשתה בימי נדתה ונתכבס ע"י ישראלית ואינה בפנינו לשאול (וגם הבגד אינה לפנינו דאלי"ה בודקין במקדיר ובאינה בקיאה יש להחמיר - ש"ך) חזקתו בדוק (בזמנינו נראה להחמיר - ש"ך), ובאמרה שלא בדקתו תולה בלפני הכבוס. בנתכבס ע"י שפחה או עכו"ם אפי' אינה לפנינו (או אפי' היא בפנינו ואמרה שבדקה) תולה בלפני הכבוס, ובאפשר לעמוד על הברור אז במקדיר תולה ובמגלד טמאה ובאינה בקיאה חוששת להחמיר.

חידוש הש"ך דגם בכבסה ישראלית שחזקתו בדוק סומכין אבדיקה: לתוה"ש לא קי"ל הכי, לרעק"א (מתפל"מ) הציון של הש"ך הוא ט"ס והש"ך קאי על כבסתו שפחה.

מז) לבשה חלוק הבדוק וכבסתו והשאלתו לחבירתה ומצאה כתם אם מגליד השניה טמאה ואם מקדיר הראשונה טמאה. (רשב"א: בא"י לעמוד על הדבר שתיהן טמאות - ש"ך. וה"ה בליתא בפנינו, ולבבש בכבסתו ישראלית וליתא בפנינו השניה טמאה - ע' פר"ד).

מח) ב' נשים שלבשו חלוק א' ונמצא כתם למטה מהחגור לשתייהן שתייהן טמאות למעלה מהחגור לשתייהן שתייהן טהורות. א' ארוכה וא' קצרה ונמצא למעלה מהחגורה לארוכה ולמטה מהחגורה להקצרה הקצרה טמאה. אם כיסו בה ראשן בלילה אז שתייהן טמאות.

מט) ג' נשים שלבשו חלוק א' או ישבו על ספסל א' המקב"ט ונמצא כתם תחתיהן כולן טמאות (לט"ז אפי' באו לשאול זא"ז, ולנקוה"כ בכה"ג טהורות, הכו"פ כ' כש"ך לענין ב' נשים שנתעסקו בציפור וכה"ט"ז הכא כיון שאפי' באו זא"ז הוי כב"א דא"א לטהר עצמה אא"כ היא מזכרת ומטמאת חבירתה). אם היתה א' ראויה לראות יותר מחברתה אז תולה האינה ראויה בראויה.

נ) ג' נשים שישנות במטה א' משולבות שרגליהן מעורות זב"ז ונמצא דם תחת א' מהם כולן טמאות. ואם אינן משולבות כשנמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות, תחת הפנימית היא והאמצעית טמאה, תחת החיצונית היא והאמצעית טמאה אבל בעברו דרך החיצונית כולן טמאות. נמצא על סדין העליון כולן טמאות מפני שהוא עשוי להתהפך (אבל גופן אינן עשויות להשתלב - ש"ך מהרשב"א).

נא) ב"י: בדקה א' ומצאה טמאה היא טמאה ושתייהן טהורות: לרב יהודה אמר רב רק בבדקה תוך שיעור וסת כבר פדא דס"ל בעלה בחטאת טהורותיה טמאות, דלר' אושעיה אפי' בעלה בחטאת טהורותיה תלויות. שיעור וסת היינו לקינוח ולא לבדיקה. לרמב"ם רמב"ן ורשב"א קי"ל כבר פדא ובין מצאה טמאה בין מצאה טהורה אינה מועיל אלא תוך שיעור וסת, לרז"ה רק בעינן תוך שיעור וסת במצאה טמאה ולא במצאה טהורה, לתוס' ורא"ש קי"ל כר' אושעיה ובין מצאה טהורה בין מצאה טמאה מועיל אפי' לאחר שיעור וסת.

מחבר: כ"ז בלא בדקה שום א' מהן או שבדקו שלשתן ומצאו טהורות אבל אם בדקו א' או ב' ומצאו טהורות רק האחרת שלא בדקה טמאה. בדקה א' ומצאה טמאה האחרות שלא בדקו תולות בה. בדקו ב' ומצאו טמאות הג' תולה בהן. כל התלויות אינן אלא כשקנחה עצמה תוך שיעור וסת (כהרשב"א) (לרעק"א במצאה טהורה בעינן בדיקה בחו"ס ולא רק קינוח).

נב) האינה ראויה לראות תולה בראויה לראות. ישבו על הספסל או לבשו החלוק זא"ז אם גם בכה"ג בדיקת א' מצלת על חברתה: לראב"ד ורשב"א רק בדיקת האחרון מצלת אבל ב' הראשונות א"א שטומאתן הוא תוך שיעור וסת ממציות הכתם, לרמב"ם אפי' בדיקת הראשונות מצילות. לראב"ד בהיו שלשתן ערות ואמרה ברי לי שלא באתי למקום הכתם טהורה.

מחבר: כ"ז בהיו כולן שוות אבל בא' ראויה לראות יותר מחברתה, השאינה ראויה תולה בראויה כגון זקנה מעוברת מינקת ובתולת דמים אינן ראויות ותולות בחברותיהן, וכן תולות בעצמן כה"ג. היו כולן אינן ראויות כולן טמאות. היו שלשתן ערות כשאמרה ברי לי שלא באתי למקום הכתם טהורה (לט"ז רק כשלא היה זמן רב משכיבתן עד למציאת הדם, ולש"ך אפי' בזמן רב נאמנת). בהיו להן עסק לצד פנים שדרכן לקרב לצד הפנימי כגון שהן טוחנות ברחיים ונמצא דם תחת הפנימית שתי הפנימיות טמאות ואם נמצא תחת החיצונה היא טמאה ופנימית טהורה שאין פנימית דוחקת לבוא לצד החיצונה.

נג) ראב"ד: הא דאמרינן כולן טמאות רק כשלא נתעסקה א' מהן בכתמים דאל"ה כולן תולות בה והיא תולה בעסק הכתמים.

נד) ראב"ד: אין בכתמים משום וסת אפי' מצאה ג"פ בר"ח לא קבעתו ולא עוקרתו חוץ מכתמי עד הבדוק שמטמאות בכל שהוא והן כראיות לכל דבר (ללבבש רק במצאה דם ג"פ חוששת לוסת ע"י בדיקות).

תשובת הרמ"א: בעלת חטטין ומכות שחלוקה מלוכלכת מכתמים ירוקים ולבנים ובראש כתם א' נמצא מראה אדום סביב הלבן: לרמ"א טמאה, לט"ז (ונקוה"כ) טהורה אא"כ נראה לעין שהאדום הוא חלק ממראה הלבן.

סי' קצא' (דין אשה שמצאה דם בהשתנה)

ב"י: ראתה דם בשעת הטלת מ"ר: לר"מ בעומדת טמאה וביושבת טהורה, לר' יוסי בשניהם טהורה. ואוקמא שמואל דאיירי במזנקת. לרש"י רמב"ם ורשב"א קי"ל כר' יוסי וטהורה בכל ענין, לתוס' ורא"ש קי"ל כר' יוסי בחדא לריעותא אבל בתרתי לריעותא כשעומדת ושותת טמאה, לר"ן ביושבת טמאה לר' יוסי אבל רק כשיש הוכחה שנמצא על שפת הספל לחוד (בעומדת יל"ע), להגה"מ בעומדת ומזנקת טהורה וביושבת טמאה אא"כ יושבת על שפת הספל ומזנקת לתוכו ונמצא רק בתוכו, לר"ח טמאה בכל ענין אפי' לר' יוסי ומשום כתם חוץ מיושבת על שפת הספל ומזנקת לתוכו ונמצא דם רק בתוכו: מקור דברי הר"ח דלר"י טמאה משום כתם: לר"ן ליכא על מה שיסמכו, לב"י גלי הגמ' דאיירי רק לטהרות (וראיה לדבר דר' חייא ס"ל כר' יוסי ואליביה הבדוקת בעד שאינו בדוק טמאה משום כתם).

בדקה אחר הטלת מ"ר ומצאה דם: להגה"מ ומרדכי טמאה, לרא"ש ור"ן טמאה במצאה אחר הטלת מ"ר לחוד אבל במצאה תוך המ"ר וגם בבדיקה שאח"כ טהורה דחצוצחי אותו הדם הם. למרדכי ביש לה וסת לראות אחר מ"ר אסורה לבעלה עד שתעקר וסתה ג"פ ואז א"צ בדיקות כלל. **חצץ כחול בתוך המ"ר:** לר"ן טהורה דאינו יוצא אלא בשעת מ"ר ובשעת וסתה היא רואה דם רגיל ויש לה כאב וגם בדקה בשפופרת ומצאה טהורה, לב"י בלא"ה טהורה דבגמ' אמרו שאלו לרופאים ואמרו מכה יש לה במעיה (לד"מ בגמ' התיירו רק ע"י שריה בפושרין וכ"כ הבי"י בבד"ה) והמרדכי שטימא בכה"ג איירי בחול ולא כמין חול, ועוד שמצאה דם אח"כ בבדיקה.

מהרי"ל: באשה שנתקלקלה ראיותיה ועכשו בשעת הטלת מ"ר מצטערת ובדקת עצמה ולרוב מוצאה על העד דם דיהה כמו מוגלא למהר"ם טמאה ולרבינו שלום אם תמיד רואה ע"י כאב טהורה. איש ואשה שהטילו לספל ומצאו דם טהורה בכל ענין.

מחבר: פסק כרמב"ם ורשב"א דטהורה בכל גווני. **הרמ"א:** הביא עוד י"א כתוס' והרא"ש. הביא עוד י"א כר"ח וכתב דהכי נהוג (ולש"ך כן הוא מעיקר דדינא). מצאה דם בספל שמשנתת בו איש ואשה טהורה (לש"ך רק בנמצא תוך הספל, לתוה"ש אפי' נמצא על שפתו). אשה שיש לה הרי"ן וינ"ד שיש לה כאב כשמטלת מ"ר יש להתיר בכל ענין אפי' מוצאה רק אח"כ כשמקנחת עצמה. ויש מחמירין ומתירין רק ביש לה וסת (ר"ל שרואה לפעמים גם בלי הטלת מ"ר - ש"ך) ובדקה עצמה ג"פ בבדיקת מהרי"ל דאז מותרת שלא בשעת וסתה. בל"ל כאב בהטלת מ"ר ומצאה דם רק אח"כ בבדיקתה טמאה. במצאה במ"ר וגם אח"כ י"א (הגה"מ ומרדכי) דטמאה, וי"א (רא"ש ור"ן) דטהורה ויש להחמיר. ברגילה לראות ובדקה ג"פ תו א"צ בדיקה. במצאה במ"ר ובבדיקות שאח"כ קרטין ובשעת ראיותיה היא רואה דם ממש כשאר נשים טהורה (וא"צ להטילם למים - ש"ך).

תשובת הט"ז: במצאה קרטין בעד בדיקה וגם אחר ראית דם וסתה, והיה לה כאב בכליות וגם עכשו יש לה כאב בבטנה, טהורה.

פ"ת: כתם בזקנה: לפני"מ טהורה (וכ"ש דם במ"ר), לסד"ט ופ"ת טמאה. באין לה כאב בשעת הטלת מ"ר ממש ורק מצאה דם אח"כ ולא בספל: לסד"ט וחכ"צ טהורה, לצ"צ טמאה, לשבוי"י יש להחמיר. במוצאת בבדיקתה כתמים למטה במקום א': לנבי"י מועיל בדיקת מהרי"ל, לחי"ד אין מועיל לטהר דמים הנמצא בפרוזדור אח"כ יש לה כאב. לבני"י רק צריך בדיקת מהרי"ל ג"פ כשאנה מוצאת שום דם אבל בלא מצאה במוך ומצאה בבדיקת טהורה בפ"א. בבדיקת מהרי"ל יוצאה טהורה ועי"ז מטהרין כל הדם שבין עונה לעונה כשלא לפסוק בטהרה א"צ עוד בדיקת מהרי"ל, אבל באינה רואה דם כי אם בהטלת מ"ר ומטמאין אותה ביום וסתה אז כשפוסקת בטהרה צריכה בדיקת מהרי"ל עוד פעם כמשו"כ האבנ"מ. לחכ"צ הסומך על תשובת הטי"ז מתיר איסור כרת.

סימן קצב' (דין כלה הנכנסת לחופה)

(א) ב"י: קטנה נמי מחמדה. הפס"ט ובדיקות בז"נ בחשש דם חימוד: לרשב"א א"צ הפס"ט וא"צ אלא המתנת ז' ימים בלי בדיקות, לראב"ד ורמב"ן א"צ הפס"ט וצריכה בדיקה א' תוך ז' וכן ס"ל לרא"ש דכל שקרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה, איכא מ"ד בר"ן שצריכה הפס"ט ובדיקה בז"נ. כמה בדיקות לכתחילה בז"נ: לרמב"ן א', ולרא"ש כל יום (ולב"ח גם לרמב"ן כל יום). בדקה עצמה בשעת תביעה: לרשב"א ורא"ש ל"מ, לראב"י מהני. מחבר: צריכה ז"נ אפי' בדקה בשעת תביעה וא"צ הפס"ט (והאידינא נהגו להפס"ט, ש"ך ממחרש"ל) אבל צריכה בדיקה תוך ז' רמ"א: לכתח"י כל יום ובדיעבד פ"א סגי. תמר ורות: לטי"ז היתה קודם הגזירה או שהיתה עמו במטה, לחי"ד רק בביאת נישואין יש חימוד. פ"ת: בזקנה ליבם שספרה ז"נ קודם החליצה צריכה לספור ז"נ עוי"פ. ה"ה דל"מ ספירת ז"נ קודם כתיבת התנאים. בנשתתית וספרה ז"נ ואח"כ נעשה חלומה מועיל הז"נ. מועיל בספרה ז"נ קודם שראה החתן (והשואל המחמיר תע"ב). זקנה צריכה ז"נ. בנתעברה מנואף ודברו על לבו לקחת אותה צריכה ז"נ.

(ב) ב"י: מתי מונין הז"נ: לרשב"א ור"ן אין מונין הז"נ מזמן התביעה אלא כשמכנה עצמה לחופה ואפי' לא נתקדשה עדיין, ולרשב"ם רוקח ורבותיו ומהר"ם בעיני ז"נ סמוך לבעילת מצוה. להגה"מ אפי' לאחר הז"נ לכתחילה יש לבדוק כל יום עד שתבעל. קדשה ואינה רוצה לישאנה מיד: לריב"א א"צ ז"נ ולרשב"א מרדכי ושאר הפוסקים עדיין צריכה ז"נ.

מחבר: כרשב"א דמונין משעה שסומכת בדעתה ומכנה עצמה לחופה ואפי' לא נתקדשה. רמ"א: יש לסמוך הטבילה לבעילה כהרשב"ם. המנהג לטבול בליל ד' א"ע"פ שתבעל רק במוצ"ש וכשמרחיק יותר מזה לכתח"י יש לבדוק כל יום עד שתבעל ובדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז"נ. כל חתן ישאל לכלה קודם שיגע בה אם שמרה ז"נ (ועכ"ש לא נהגו כן דסומכין על השושבינים - ש"ך). פ"ת: חתן הרוצה לבעול אחר החופה ביום בבית אפל: לאבני שהם אסור, לנבי"י מותר. ע' באה"ג, ולמע"צ אין חיוב להוכיחם בכה"ג.

(ג) ב"י: כשדחו הנישואין לרשב"ם צריכה ז"נ מחדש כשיתפשו: י"מ רק כשלא בדקה בינתיים, וי"מ דאפי' בדקה צריכה ז"נ מחדש שאינה נוהרת יפה וכן הכריע מהרי"ק. (לב"ח: דוקא כשקביעות זמן החדש לא היתה באותו מעמד. חתן חדש הו"ל כתביעה חדשה).

מחבר: הביא הרשב"ם. רמ"א: כמהרי"ק דאפי' בדקה עצמה בימים שבינתיים לא מהני. (בלא הגיע החתן ביום החופה והתנצל אח"כ שהיה אנוס, לטי"ז צריכה ז"נ מחדש, למשאת בנימין וש"ך א"צ). (לטי"ז כשלא נדחו בבירור או הכלה רודפת אחריו א"צ ז"נ מחדש).

פ"ת: כשנתפשו באותו מעמד וקבעו יום חדש א"צ ז"נ מחדש כב"ח (כדפסקו הטי"ז וש"ך ודלא כלבוש). אפי' נתפשו במעמד אחר אבל לפני בדיקת ערבית א"צ ז"נ מחדש. לחי"ד אפי' נדחה ונקבע מחדש מיד אם צריכין להכין הסעודה מחדש צריכה ז"נ מחדש. בהחליפו חתן: כ' הבי"ח דצריכה ז"נ מחדש, והטי"ז הוסיף דאפי' אח"כ חזרה להראשון, וחת"ס הוסיף אפי' כשהחליפו בלא קטטה.

(ד) ב"י: עבר וכנסה תוך זמן זה: לראב"ד ורשב"א לא יתיחד עמה אפי' הוא ת"ח, ולרמב"ם יכול לכונסה מיד (לה"ה ולהתיחד עמה, לב"י לכונסה בלי יחוד). חתן שפרסה אשתו נדה אסור להתיחד עמה: לראב"ד צריך ב' שמירות א' לו וא' לה אבל רק כשישנים בבית א' וביום מותר להתיחד, ולרא"ש (ורו"ה) ביום אסור כמו בלילה אבל א"צ אלא שמירה א'. לאחר ביאה מותר להתיחד: לרא"ש ורי"ו אפי' בבתולה שאסורה רק מדין דם בתולים מותר, ולרמ"ה בבתולה אסור. שחתה כמה לילות ולא בעלה ופרסה נדה: יש מתירין היחוד, ויש אוסרין, ותרונה"ד הכריע להתיר והמחמיר תע"ב. חופת נדה: לרמב"ם ורי"ו מגא"ש אין חופתה חופה, לסמ"ק רא"ש וה"ה מותר לכונסה ולברך ברכת חתנים. (לב"ח בתולה שפתחה נעול צ"ל שבדקת בהטיה או צ"ל שבדקת כפי כחה מאחור דא"א בע"א).

מחבר: עבר וכנסה תוך זמן זה וכן חתן שפרסה אשתו נדה אסורין ביחוד. רמ"א: הביא התורה"ד וסיים המחמיר תע"ב (לטי"ז אסור מעיקר דדינא, ולש"ך מותר אח"כ לא בעלה מחמת המנהג). אין לחלק בין בחור לאלמן (דאסורים ביחוד קודם שבעל) או בין בתולה לאלמנה (דמותרים לאחר שבעל). באינם ישינים בחדר א' א"צ שימור כלל. י"א כרא"ש דביום יחוד אסור וי"א כראב"ד דביום מותר. המנהג ליקח קטן לחתן וקטנה לכלה ואין מתיחדין ביום בלי קטן או קטנה (דוקא כשיודעים טעם ביאה - ש"ך).

פ"ת: בקונט' באר מים חיים תמה על המנהג והוסיף דודאי המנהג שרק אם הכלה שוכבת אצל בתה וליכא שמירה אחרת אסור.

(ה) מחזיר גרושתו צריכה לישב ז"נ. (טי"ז בעבר וכנסה מותרין ביחוד. בעברו ובעלו א"צ להפרישם ג' חדשים).

פ"ת: הסתפק הרדב"ז בגירשה כדי לקיים נדרו אם צריכה ז"נ מחדש. בכלה שביקש מאבי החתן להקדים החתונה והאב צריך לבקש רשות מאשתו והיא התחילה הז"נ מיד צריכה ז"נ מחדש, ויש להסתפק מה הדין בכה"ג כשהאב אמר שודאי אשתו תסכים.

סימן קצג' (דין דם בתולים)

ב"י: מתני': בלא הגיע זמנה לראות לב"ש ד' לילות לב"ה עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות לב"ש לילה ראשונה לב"ה ד' לילות. ראתה בבית אביה לב"ש בעילת מצוה לב"ה לילה ראשונה. בגמ' מסיק דחזרו ונמנו דבועל בעילת מצוה ופורש. לרשב"א רא"ש ור"ן הכי קי"ל בכל בתולה דבועל ב"מ ופורש, לרמב"ם ורי"ף רק בראתה בבית אביה אמרו הכי ושאר נשים כ"א כדינו.

ביאור דעת הרמב"ם ורי"ף: הא דחזרו ונמנו דבועל ב"מ ופורש ואסורים מדינא הוא רק בראתה בבית אביה, אבל בשאר בתולות הכל תלוי במנהג המקום ובבבל נהגו היתר ובא"י נהגו חומרא.

גומר ביאתו באבר חי: לראב"ד אסור לשאר ראשונים מותר. לא ראתה דם: לרשב"א ורא"ש אסור (וכן בבגורת), ל"מ בהגה"מ מותר. צריכה הפס"ט וז"נ. לא תתחיל ז"נ עד יום ה' לשמוש: כ"כ הסה"ת וסמ"ק, ולה"ה משמע מהרמב"ם ורמב"ן שמונה ז"נ מיד (ולב"י גם אליביהו צריכה להמתין קודם הז"נ). לראב"ד: מותר לישן על מטתה אחר שקמה מאצלו.

מחבר: בכל בתולה בועל ב"מ וגומר ביאתו ופורש אפי' ליכא דם (כרשב"א ורא"ש). (רמ"א: יש מקילין כהגה"מ. ונהגו להקל בלא גמר ביאתו. ובעל נפש לא ישחוק בתינוקות). צריכה הפסיט וז"ל לאחר היי לשמשה (לט"ז מתחלת ז"ל אחר ד' ימים אא"כ למעשה בעלו בבין השמשות) ואסורה כנדה חוץ משינה במטתה כהראב"ד.

סימן קצ"ד (דין יולדת ומפלת)

א) ב"י: דרך דופן אינה טמאה לידה דילפינן מכי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שמזרעת. טומאת לידה לזכר ז"ל ולנקבה יד' יום. שופעת: מתוך ז' לאחר ז' (או יד' לאחר יד') לרב מעין א' הוא והתורה טהרתו, ללוי ב' מעיינות וטמאה. מתוך מ' לאחר מ' (או פ' לאחר פ') לרב טמאה, ללוי טהורה והלכתא כרב. לפרוש ליל מא' בזה"ל: לבה"ג חייב דהו"ל כוסת, לרא"ש סמ"ג וסה"ת רק הבעל על דם טוהר אסור, הסמ"ק סתם דצריך לפרוש (או דס"ל כבה"ג או דר"ל אם יושבים על דם טוהר או בדמקומו היו יושבים על דם טוהר). אם ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לז"ל: לאביי אינה עולה, לרבא עולה. השאלתית רב סעדיה הר"ח רי"ף רמב"ם בה"ג רשב"א רא"ש ור"ן פסקו כרבא, ור"ת פסק כאביי (לי דיע"ל קג"ס - לידה) ולדידה א"א למנות עד שתטבול דלפני הטבילה כל הימים קרוין ימי לידה. לרא"ש והגה"מ ימי טוהר שרואה בהן אין עולין לז"ל. בזה"ל כל אשה דינה כיוולדת בזוב דא"א לפה"ק בלא דם. ילדה נקבה ולא ראתה בז"י הראשונים וראתה בז"י השניים: לרמב"ן סותרת, לרא"ש אינה סותרת (לבי"ד דוקא לאלו שבועלין על דם טוהר וכ"כ רי"ן, לבי"ח אפי' לדידן דרק החמירו כ"י זירא בראיה שיכולה לגרום נדות או זיבות). יולדת בזוב שספרה ז"ל ואח"כ ראתה בימי טהרתה: לרמב"ם תוסי' ר"ת סה"ת וסמ"ג טובלת מיד, לרי"ף רבב"ד רמב"ן רוקח ורא"ש סותרת (ונחלקו אם דם טוהר נכלל בחומרת ר"ז - אבל למהר"ם הרי"ף ס"ל דבועלין על דם טוהר). אם דם טוהר נכלל בחומרת ר"ז: לרי"ף רבב"ד רמב"ן ורא"ש נכלל, לבה"ג ורמב"ם אינו נכלל, לרשב"א יליע אבל יש להחמיר. האדינא פשט האיסור בכל ישראל. לא להטביל תוך מלאת: לרמב"ם מנהג מנינת הוא, למהר"ק אם נהגו אין למחות בידם, לריב"ש אם נהגו מפני דמים המצוים בימים אלו ראוי להניחם על מנהגם ואם לאו יש להפרישם. ד"מ: נהגו כן ע"פ ר"ת דא"א למנות ז"ל בימי לידה ואין טובלין פעמיים אלא פ"א לאחר מלאת.

מחבר: יולדת ואפי' הפילה בזה"ל חשובה כיוולדת בזוב וצריכה ז"ל נוסף על הז' לזכר או יד' לנקבה אבל בלא ראתה בימי לידתה עולין הם למנין ז'. שלמו הז"ל תוך יד' לנקבה אסורה עד ליל טו' ואם טבלה לא עלתה לה טבילה. רמ"א: יש מקומות שאין טובלין תוך מלאת ואין להתיר במקום שהחמירו אבל בליכא מנהג אין להחמיר כלל. כבר פשט המנהג שאין בועלין על דם טוהר ודינו כדם לכ"ז.

פ"ת: הטובל תוך מלאת: לבי"ח פורץ גדר, לט"ז מותר חוץ מבמקום שכולם נהגו להחמיר ע"פ זקני העיר. לחכ"א במדינות אלו נהגו היתר. אפי' מת הולד תוך ל' א"צ להמתין (לש"ך בנפל בע"י יחמיר לפרוש ליל מא' ופא'). בימי טוהר אמרה לו נטמאתי: לנב"י גומר ביאתו, לנ"ץ פורש באבר מת. לברך בטבילה על דם טוהר: הסתפקו התשובה מאהבה ונב"י (בדגמ"ר תנינא כ' בפשיטות דאין לברך), ולחת"ס מברך. יליע אם מברכין כשהחמירו לטמא כתם מספק.

ב) ב"י: גמר צורת הולד: לחכמים זכר ונקבה למ' יום, לר' ישמעאל נקבה לפ' יום. פסקו הרמב"ם רמב"ן ורשב"א כחכמים (ומש"כ הטור דלרמב"ן קי"ל כר"י ספר מוטעה נזדמנה לו). הפילה פחות ממ' יום אם חוששת לנדה: לרז"ה אינה חוששת, לראב"ד חוששת דלא שנה מחתיכה וא"א לפה"ק בלא דם, לרמב"ן ורשב"א יש להחמיר.

מחבר: המפלת תוך מ' אינה חוששת לולד אבל חוששת משום נדה. רמ"א: דא"א לפה"ק בלא דם ונ"מ דטובלת מיד אחר ז"ל. **פ"ת:** מונין מ' מיום טבילה: לעה"ג יליע בטבלה על כתם, לתשובה מאהבה אין מונין מטבילה על כתם, לח"ד סד"ט ונב"י גם מטבילה על ראייה אין מונין. לנב"י גם בנפתח מבחוץ וגם במסולקת א"א לפה"ק בלא דם. לתשובה מאהבה רק ביצא דבר גוש.

ג) ב"י: המפלת דגים ושקצים וכד': לחכמים טמאה רק כשיש עמהם דם, לר"י טמאה בלא"ה דא"א לפה"ק בלא דם. לרמב"ם קי"ל כחכמים, לשאר פוסקים קי"ל כר"י וטמאה טומאת נדה (ולא לידה). אין בה מצורת אדם: לר"מ טמאה לידה, לרבנן אינה טמאה לידה (לרבי ירמיה צריך מצח גבינים עינים לסתות וגבות הזקן, ולרבא אמר חסא א"צ אלא א' מכל הנ"ל. לרשב"א קי"ל כרבא, ולרמב"ם קי"ל כר' ירמיה אבל פה ואזנים אפי' כשל בהמה הי"ז ולד). הכל הולך אחר הפנים. מפלת דמות נחש שגלגל עינו עגול כשל אדם: לר' יהושע טמאה, לחכמים דר"מ הנ"ל בפשטות טהורה. הראב"ד פסק כחכמים, ורמב"ם פסק כר' יהושע (לה"ה צ"ע אמאי, לבי"י מעשה דר' יהושע רב וודאי קבלה היה מרבתינו). בקאיות בזה"ל: לראב"ד רמב"ן ורשב"א אין אנו בקיאין ובכולן טמאה לידה מספק, לרמב"ם הרי היא טהורה בזה"ל (לה"ה ר"ל דאנו בקיאין, לבי"י ר"ל אם יש בקי אבל על הרוב אין אנו בקיאין). מפלת חתיכה: לר' בנימין קורעה וביש בה עצם טמאה, לר' חסדא וזוגא דמן הדיב דוקא בחתיכה לבנה. לרמב"ם וראב"ד קי"ל כוותיהו דליכא מאן דפליג, לרשב"א ורמב"ן יש להחמיר בשאר מראות דאין אנו בקיאין ולה"ה אין להם על מה שישמכו. מפלת גוף אטום אינה טמאה לידה: איזהו גוף אטום כל שינטל מן החי וימות: לר' זכאי עד הארכובה, לר' ינאי עד הנקבין, לר' יוחנן משום ר' יוסי בן יהושע עד מקום טיבורו. לרמב"ם קי"ל כר' יוחנן, לראב"ד קי"ל כר' זכאי. מפלת יד או רגל חתוכה טמאה לידה: לראב"ד וטור רק לענין קרבן בענין חיתוך אצבעות אבל טמאה לידה אפי' בחתיכה בעלמא, לרשב"א גם לטומאה בענין חיתוך ובחתיכה אינה טמאה עד שיהיה בה עצם, לרמב"ם יד ורגל חתוכה מצטרפת לרוב איברים וצ"ע כוונתו. ושטו אטום טהורה. ושטו נקוב טמאה דראוי לבריית נשמה. נברא בעין או ירך א': מן הצד טמאה באמצע טהורה והכי פסק הרמב"ם, ולרשב"א י"ג איפכא וטמאה בשניהם. יש לה כנפים טמאה לידה. אפוקתא דדיקלא טהורה: לרש"י שידיו ורגליו על כתיפו, לרמב"ם (אפשר שפי') בריית ראש שאינו חתוך. פניו ממוסמסים (מעובים): לר' יוחנן טמאה לר"ל טהורה, לרב פפי כבה"ג לכו"ע טמאה ופליגי בפניו טוחות (אין חוטמו בולט): לר' יוחנן טהורה לר"ל טמאה ופסקו הרמב"ם ורשב"א כר' יוחנן. ב' גבין או שדראות: לרב באשה אינה ולד, לשמואל באשה ולד (ולפסוק כרב בהא הוא חומרא דאתי לידי קולא). בזה"ל אין אנו בקיאין וטמאה לידה: לרשב"א בכל הנ"ל, לראב"ד חוץ מגוף אטום דניכר (ואפ"ה טמאה נדה). טבלה בכל הנ"ל תוך יד' לא עלתה לה טבילה. מפלת שפיר: מלא מים דם או גוונים אינה חוששת לולד, מרוקם חוששת. בעכור וצולול, לרב אינה חוששת בשניהם, לשמואל חוששת בשניהם. פסק הרמב"ם כרב, והרשב"א כשמואל (לה"ה דמעשה [שעבד שמואל] רב, לבי"ד דהכי היה נהוג בנהרדעא). מפלת שליה: תשב לזכר ונקבה שאין שליא שאין עמה ולד. לרשב"ג אין שליא פחות מטפח וכן פסק הרמב"ם, לרמב"ן רשב"א ורא"ש אין אנו בקיאין וטמאה אפי' בפחותה מטפח.

מחבר: המפלת כמין בהמה וכד' שפיר שליא או חתיכה שיש בה עצם בכולן חוששת לולד, ובטבלה קודם ליל טו' לא עלתה לה טבילה. **פ"ת:** בילדה ולד בשינויים גדולים אסור לגרום לו מיתה. ליכא עצם בחתיכה: למהר"א ברוגא יש להחמיר, למע"צ וסד"ט אין לחוש לולד. מש"כ הש"ך דצריכה ז"ל אחר יד' ר"ל דצריכה ב' דברים א' שתספור ז"ל וב' שיהיה לה יד' יום מיום לידתה.

ד) ב"י: ילדה ואח"כ הפילה שליא תולין השליא בולד עד כג' יום, לרמב"ם אין יום היציאה מן המנין. אם תולין בהפילה נפל: לר"י אמר רב כל ג"י הראשונים תולין השליא בולד, לר' יוסף בריה דרב מנשיא משמיה דרב אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא. לשאלתית רמב"ם רבב"ד רמב"ן ורשב"א קי"ל כר' יוסף בריה דר"מ, לרש"י לא פליגי ושל קיימא ר"ל הפילה דבר שכיזב"ב מתקיים. **מחבר:** כרוב ראשונים דרך בולד חי תולין עד כג' יום (חוץ מיום היציאה - ש"ך) אבל בנפל חוששת ונותנים לה ימי טומאה של נקבה.

(ה) יצאה שליא תחילה אין תולין בולד (זכר - ש"ך) שתלד אח"כ אפי' הוא בן קיימא וחוששת לשליא ליתן לה ימי טומאה של נקבה.

(ו) יצאה מקצת שליא ביום א' והשאר ביום ב' חוששת מיום ראשון אבל אינה מונה אלא מיום ב'.

(ז) המפלת דמות בהמה וכד' ושליא קשורה בה אינה חוששת לולד אחר (ולדין שאין אנו בקיאים לעולם נותנים לה ימי טומאה של נקבה - ש"ך) ובאינה קשורה חוששת לולד אחר (נקבה) אפי' הולד נדמה זכר.

(ח) היולדת טומטום או אנדרוגינוס נותנין לה ימי טומאה של נקבה.

(ט) הרגישה שהפילה וא"י מה, אפי' לא היתה בחזקת מעוברת הרי"ז טמאה לידה וחוששת שמא נקבה היתה.

(י) ב"י: תנן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו ה"ה כילוד יצא כדרכו משיצא רוב ראשו (פדחתו). מחותך בעיני רוב: לר' אלעזר אפי' הראש עמהם, לר' יוחנן בראש עמהם הראש פוטר. רמב"ם ורשב"א: קי"ל כר' יוחנן. לרשב"א ביצא כדרכו ובמחותך שניהם רוב הראש פוטר, לרמב"ם במחותך כל הראש וביצא כדרכו (רוב - ט"ס) פדחתו. משיצא חוץ לפרוזדור חשוב כילוד.

מחבר: נחתך הולד במעיה בין שיצא על סדר האברים או שלא על הסדר טמאה ביצא רובו, וראשו כולו כא' כרובו, וביצא כדרכו משתצא פדחתו (לטור א"צ אלא רוב פדחתו - ש"ך) חוץ לפרוזדור הרי"ז כילוד אע"פ שנחתך אח"כ.

פ"ת: ישבה על המשבר ואח"כ פסקו הצירים: לנחלת שבעה אסורה, לח"ד כו"פ סד"ט נוב"י תשובה מאהבה וחתי"ס מותרת.

(יא) ב"י: הוציא העובר ידו והחזירה אמו טמאה לידה (מדברנן) שנא' ויהי בלדתה ויתן יד. מפלת אבר א': נחלקו הראשונים אם דינו כלידה לטמאה מדברנן ביצא אבר א', והרמב"ן רשב"א וטור הכריעו כמחמירין וכ"מ בירושלמי.

מחבר: הוציא העובר ידו והחזירה אמו טמאה לידה.

(יב) היתה מקשה לילד ושמעה קולו של ולד חשוב כילוד שא"א שלא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור.

פ"ת: אפי' רק שמע האיש והאשה הייתה ישנה טמאה יד' ולא אמרי' אגב צערה היתה מתערה.

(יג) היולדת תאומים משיצא הראשון טמאה לידה ומונין ימי טומאה משיצא האחרון, ואם הראשון זכר והשני נקבה או השני אינו ניכר מונה ימי טומאה לנקבה משיצא השני.

(יד) יוצא דופן אם לא יצא דם אלא דרך דופן, אמו טהורה מלידה נדה וזיבה (כת"ק דלא כר"ש דטמאה לידה).

סימן קצה' (דברים האסורין בזמן נדוטה)

(א) ב"י: ימי נידה וימי זיבה: לרמב"ם ראב"ד רשב"א תוס' ורא"ש אין נ"מ ביניהם, לר"ח ורש"י שמואל מחלפא ליה דביתוהו בימי לבונה (שהיו רגילים לטבול אחר ז' כשפוסקת ועו"פ אחר ז"נ אבל האדינא דאין טובלין פעמיים אין חילוק ביניהם - ר"ת).

רמב"ם: לא ישחוק ולא יקל ראשה עמה - לא תקרב. בא עליה פ"א מותר להתייחד עמה דלא תקיף יצריה.

מחבר: חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול (**רמ"א**: אפי' שהתה זמן ארוך תמיד היא בנדתה עד שתטבול) ולא ישחוק ויקל ראשו עמה אבל מותר להתייחד עמה.

פ"ת: אסור להריח הבשמים שלה אפי' אין עליה. כשאשתו נדה לא מתירין דברי הרגל אפי' כשהוא יוצא לדרך. בליכא אחר מותר לבעל לעמוד על אשתו בשעת הטבילה וכן לדחפה תחת המים. במתה אשתו ר"ל והיא נדה מותר ליגע בה.

(ב) ב"י: רמב"ם רשב"א ותוס': אסור ליגע בה אפי' באצבע קטנה - ממעשה דאליהו שמא נגע ביד. הושטה: רש"י נזהר דיליף משמא הבאת לו השמן, לרא"ש יש ראייה, לתוס' סמ"ג וסה"ת ליכא ראייה, לרמב"ם רק הושטת הכוס אסורה, לרשב"א כל הושטה אסור וכ"כ רי"ז דנכון ליהזר ואפי' בדבר ארוך (וכן בזריקה - ד"מ ממ"ב).

מחבר: לא יגע בה אפי' באצבע קטנה, ולא יושיט לה או יקבל ממנה שום דבר שמא יגע בבשרה. **רמ"א**: וכן ע"י זריקה אסור.

פ"ת: אסור לשתות טאב"ק לחמם עצמו או להדליק נר אחר מנר שבידה. מותר ליטול ממנה תינוק א"כ קטן חולה או כפות. יש להתרחק מליגע בבגדיה בעודן עליה. נדה להסיר מבעלה נוצה דרך נפיחה: למנ"י אסור, לשו"ת הר כרמל וכו"פ מותר. לזרוק כלפי מעלה: לכו"פ יש להקל, לסד"ט אין להתיר.

(ג) אכילה יחד אסור: דלא יאכל הזב עם הזבה: לרמב"ם רק בקערה א', לשאילתית ראב"ד רמב"ן רשב"א ור"ן אפי' בשלחן א' אסור א"כ פורס מפה להכירא, לרא"ש רק בשלחן קטן אסור אבל כשכל בנה"ב אוכלין בשלחן א' מותר ויש עושים היכר. לרי"ז יש מתירין כשתשנה מקומה. היכר היינו כהיכר שעושין בב' בנ"א אוכל חלב וא' אוכל בשר.

מחבר: לא יאכל בשלחן א' (כראשונים) א"כ יש היכר ע"י לחם (דוקא כשאין אוכלין ממנה - ט"ז) או מפה וכד' (מותר לכ"א לקחת חתיכות מהקערות הגדולות ולאכלו מע"ג הקערה שלפניו - ט"ז). **רמ"א**: וי"א דבאכילת בקערה א' כשהיא טהורה סגי כשאוכלת בקערה בפניו וכן נוהגין. י"א שאסור לו לאכול משיויר מאכלה.

פ"ת: לאכול מקערה א' יחד עם בני הבית: למ"ב מותר מדינא ויש להחמיר, לפ"ת אסור. מותר לבעלה להריח חצי השני מטאבק שלה

(ד) **מחבר**: לא ישתה משיויר כוס שלה (אפי' חזר ומלאוהו ומותר כשתתה כל הכוס וא"צ להדיחו - ש"ך). **רמ"א**: א"כ מפסיק אדם ביניהם הורק לכוס אחר או כשהוא א"י, וכן י"א כשהלכה לה (אפי' חזרה או פרסה נדה באמצע - פ"ת). מותר לה לשתות מכוס שלו.

(ה) ב"י: לראב"ד רמב"ן ורשב"א אסור לשכב על מטתה. לטור ישיבה ג"כ אסור (לב"י מצד ההרור, לב"ח מותר דרך שינה בפשיטת בגדיו אסור והביאו הש"ך). לישב על ספסל ביחד: בשם רש"י אסור, לתרוה"ד חומרא בעלמא היא וגדול א' נהג לישב כשמחובר לקרקע, לארחות חיים באינו קבוע מותר כשאדם ביניהם. ישיבה בעגלה: לתרוה"ד מותר אבל דרך טיול לא ברירא להתיר, לאגודה מותר לשבת בקרון. הספרדים לא נהגו החומרא דספסל א'.

מחבר: לא יושב במטה (או ע"ג כרים - פ"ת) המיוחדת לה אפי' שלא בפניה (א"כ היא חוץ לעיר - פ"ת) (וכ"ש שהיא לא תישן על מטתה אבל ישיבה מותר לה - ט"ז). **רמ"א:** אסור לישב יחד על ספסל המתנדנדת כשאינה מחוברת ויש מתירין באדם ביניהם. הביא התרוה"ד לענין עגלה ובלבד שישבו בענין שלא יגעו זב"ז.

(ו ב"י): שינה במטה א': למהר"ם אפי' רגלי מטה נוגעות בחבירתה אסור, לרשב"ץ במטה רחבה וכ"א במצע שלו מותר.

מחבר: לא ישן יחד אפי' כ"א בבגדו ואין נוגעין זב"ז. **רמ"א:** כרשב"ץ אסור והביא המהר"ם.

פ"ת: צ"ע אם מותר לשמוע קול זמר אשתו נדה. נהגו איסור אפי' בראש המטה נוגעת בראש חברתה ובהפרש כ"ש מותר. מטות המוקפות נסרים מותר כשנוגעות זב"ז. נכון להחמיר שלא להתיר השינה יחד בכלילה א"כ סדין מפסיק בין המטות.

(ז) לא יסתכל אפי' בעקבה ובשאר מקומות המכוסות (רמ"א: אבל במקומות הגלויים מותר).

(ח) ראוי שתייחד לה בגדים לימי נדותה כדי שיהיו זוכרים תמיד שהיא נדה (ולתוה"ש שלא תתגנה על בעלה בימי טהרתה).

(ט) בקושי התירו לה להתקשט אלא כדי שלא תתגנה על בעלה (כר"ע דלא חזקנים הראשונים).

(י ב"י): מזיגת הכוס: לרמב"ם רק התירו שינוי לאדם גדול, לרא"ם רק צריך שינוי כשיש מזיגה והושטה יחד, להגה"מ רק מזיגה במים אסור אבל מהכלי מותר ומיהו על השלחן אסור, לרשב"א רק ביין אסור וכן י"ל בדעת ה"ה. שלא בפניו מותר.

מחבר: כל מלאכות אשה עושה לבעלה חוץ מלמזוג הכוס (רמ"א: בפניו. דשלא בפניו ליכא איסור כלל - ש"ך דלא כב"ח) ולהניחו בפניו א"כ תעשה שום שינוי. ובאכיל לט"ז מותר להביא לפניו, ולש"ך בקערה מיוחדת לו אסור - (ושאר משקין משמע דאסור).

(יא) אסור להציע מטתו בסדינים בפניו אבל הצעת הכרים וכסתות שהוא טורח מותר, ושלא בפניו הכל מותר אפי' כשהוא יודע.

(יב) אסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו והמים צוננים (ולהכין כלי רחיצה לט"ז מותר, לש"ך אסור).

(יג) אסור לו למזוג או לשלוח לה כוס של יין, ל"ש כוס של ברכה ל"ש כוס אחר אם מיוחד לה, אבל כשאחרים שותים ביניהם מותר.

(יד) כל ההרחקות נוהגות בין בימי נדותה ובין בימי ליבונה ואפי' כשמצאת כתם (רמ"א: ויש מקילין בימי ליבונה וכן נוהגין ויש להחמיר. ועשו חרם לאסור האכילה יחד בז"י - ש"ך).

(טו) כשהוא חולה מותר לאשתו נדה לשמשו כשליכא אחר רק שתזהר ביותר שתוכל מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו.

(טז) נדה חולה אסור לבעלה ליגע בה לשמשה כגון להקימה להשכיבה ולסמכה (רמ"א: ובליכא אחר מותר וכן נוהגין בצ' הרבה לכך).

פ"ת: באביזרא דג"ע רק כשבא החולי מחמת האיסור אמרי' מות ואל יעבור ואפי' בחולה שאב"ס מותר חוץ מרחיצה, וכשמסוכנת אצל רחיצה מותר להשליך מים עליה, וכשא"א אלא ברחיצה ממש מותר.

(יז) אם בעלה רופא אסור לו למשש לה הדפק (ולרמ"א: להנ"ל מותר כשליכא אחר וצריכה אליו ויש סכנה בחליה ולרמב"ם: לב"י יתכן שאפי' היא חולה מסוכן אסור דאביזרא דג"ע, ולש"ך מותר דאינו דרך חיבת ביאה, לתוה"ש באשתו יש לחוש שלבו גס בה).

פ"ת: מותר לבעלה למשש הדפק דרך בגד. אין לנדה ללכת לבית החיים להתפלל (ולענין כניסה לביה"כ ע' ד"מ).

סימן קצ"ו (דיני לבישת הלבון ובדיקתה)

א-ב ב"י: יום שפוסקת אינה עולה למנין ז'. באיזה יום אפשר להפסיק בטהרה: לת"ק ז' שחרית, לר"י ז' מן המנחה ולמעלה, לחכמים בתראי בב' שחרית, לרבי בא' שחרית. לרשב"א קי"ל כרבי, לרמב"ם קי"ל כחכמים אבל בדיקת יום א' ביה"ש מועיל, לרא"ש (שכ' בדיקה זו תהיה בביה"ש) נר' דקי"ל כתי"ק. בדיקת ביה"ש ר"ל סמוך לביה"ש. רשב"א: לכתחילה כל הפסיט יהיה עי"י מוך. התפללו ערבית: לתרוה"ד א"י להפסיק, למהר"ל אפי' בער"ש מותר להפסיק.

מחבר (א): ז"י מתחלת ממחרת יום שפסקה בו והבדיקה תהיה סמוך לביה"ש (רמ"א: ובדיעבד בבדיקת שחרית סגי). והביא הרשב"א לענין מוך (לכתחילה). **רמ"א:** התפללו ערבית סתם כתרומה"ד וי"א כמהר"ל, ונוהגין לכתחילה ליזהר ובדיעבד אין לחוש. אין למחות ביד הנשים הנוהגות כשפסקו קודם ברכו דאם חזרו לראות תוך ימי ספירתן אז מפסיקין אפי' אחר ברכו דהו"ל כדיעבד (בחזרו לראות בתחילת ספירתה, לב"ח מפסקת אחר ברכו דלא כרמ"א, לש"ך זהו כוונת הרמ"א - לתוה"ש הכי קי"ל הגם דל"מ כן ברמ"א).

פ"ת: בהתפללה היא והקהל: לש"ך אסור (וביום גדול אסור אחר ו' שעות מחצות), לנוב"י בדיעבד מותר.

מחבר: (ב) ראתה יום א' בלבד (כגון תוך ימי ספירתה - ש"ך) צריכה מוך דחוק כל ביה"ש. **רמ"א:** בדיעבד סגי בבדיקה סמוך לביה"ש אבל לא בבדיקת שחרית (כל שהיתה קודם מנחה קטנה - דגמ"ר). (לסדי"ט דעת הרמ"א צע"ג).

(ג) ביום שמפסקת בטהרה תלבש חלוק הבדוק לה שאין בה כתם ובלילה תשים סדינים הבדוקין. רמ"א: ומנהג כשר לפני שפוסקת שתרחץ ולובשת לבנים, ובלא רחצה רק פניה שלמטה די וכן נוהגין ואין לשנות, ובשעה"ד כגון שהולכת בדרך ואין לה בגדים תוכל לספור ז"י רק שהחלוק נקי ובדוק מדם (דלא כיש מחמירין בש"ד).

פ"ת: הסיחה דעתה באמצע ז"י צריכה להתחיל מחדש. לבשה בגד המוכתם נאמנת בטביעת עין על הכתמים מימי נדתה.

(ד ב"י): בדיקות בז"י לכתחילה: לרמב"ן רשב"א תוס' ורא"ש פ"א כל יום, לסה"מ סמ"ג סמ"ק ורוקח פעמיים כל יום. בדיעבד: בדקה פ"א בא' ופ"א ז': לר"ע אין לה אלא ז', לרי' יהושע אין לה אלא א' וז', לר"א טהורה. והלכתא כר"א: לרב תחילתן אע"פ שאין סופן (וכן איפכא), לרב חנינא תחילתן וסופן

בעיני (לכו"ע בבדקה רק פ"א בח' לא מהני): לראב"ד רז"ה רשב"א ורא"ש קי"ל כרב, (ובבדקה רק פ"א באמצע: לראב"ד מועיל, לרז"ה אינו מועיל, לרשב"א יש להחמיר) לסמ"ג סה"ת רבינו שמחה ראוי להחמיר כר"ח.

מחבר: הביא הסה"מ לענין לכתחילה, ולענין בדיעבד סתם כראב"ד ודעימיה דאפי' פ"א באיזה יום מהני, והביא הסמ"ג כ"א וכתב ואין להקל. **רמ"א:** ובדיקה תהיה לאור היום ובדיעבד מהני אפי' לאור הנר.

פ"ת: לספור בפח: לשל"ה צריך, לב"י מהר"ם בר ברוך ורדב"ז א"צ. אשה טהורה שיש לה מכה וטמאנו אותה ביום וסתה יכולה להמתין לאחר מספר הימים שרגילה לראות בהם ולהשגיח ע"ע במשך כל ביה"ש אם מרגשת פתיח"מ ואם לא תרגיש מועלת כהפס"ט. בדקה ביום א' ג' וחי' מועיל. בבדקה רק בא' או ז' יש להקל בלנתה עם בעלה אבל בבדקה רק באמצע אין להקל.

ה) בדקה עצמה כשפסקה ומצאה טמאה (או לא בדקה כלל - ש"ך) ולאחר ג' או ד' ימים מצאה עצמה טהורה הרי"ז בחזקת טמאה.

ו) עד הבדיקה: ל"ק בודקין בבגד פשתן ולא בפשתן, ל"ב אין בודקין בכל בגד פשתן אלא בשחקי. וקי"ל כ"ב. חורין וסדקין: לראב"ד לבעלה א"צ, לרמב"ן רק הפס"ט צריך, לרשב"א סמ"ג סמ"ק ורא"ש בעיני חו"ס גם בבדיקות בז"י. עומק הבדיקה: רמב"ן סמ"ג סמ"ק סה"ת ורא"ש (בקיצור הלכות) לא נתנו שיעור, להגה"מ ורא"ש (בפסקיו) עד שהשמש דש (דזהו בית החיצון מקום טומאת האשה), לב"י בעיני יחמיר בהפס"ט ובדיקה א' תוך ז"י (לכתחילה יום א').

מחבר: כל הבדיקות צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן או צמר גפן או צמר לבן נקי ורך ותכניסנו באו"מ בעומק לחו"ס עד מקום שהשמש דש ואם קשה בעיניה לכה"פ בדיקת יום הפס"ט ויום א' תהיינה עד מקום שהשמש דש. **רמ"א:** בלא עשתה ביום א' תעשה ביום אחר. בדיעבד כל שבדקה בחו"ס בעומק כפי כחה סגי לה.

פ"ת: הנב"י סמך על הרמב"ן דרך הפס"ט בעי חו"ס בצירוף עשיית המוך דיש בדיקה בליל יום א'.

ז) סומא בודקת עצמה ומראה לחבירתה.

ח) חרשת ששומעת ואינה מדברת או איפכא ה"ה כפכחות אבל באינה שומעת ואינה מדברת ושוטה ושנטרפה דעתה מחמת חולי צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות. בקבע להן וסת ה"ה כשאר נשים. לא הוקבע להן חוששות מלי' יום ללי' יום.

ט) המרבה לבדוק בין בימי ספירתה ובין בימים שלא ראתה בהם הרי"ז משובחת אע"פ שיש לה וס"ק.

י) ראתה דם אפי' בסוף יום השביעי של ז"י סתרה כל הימים וצריכה לפסוק בטהרה ולחזור ולמנות ז"י (וני"מ דגם בסוף יום ז' צריכה בדיקה - ט"ז). **רמ"א:** י"א (מרדכי תרוה"ד) דבג"י הראשונים אין תולין כתם וכן נוהגין אבל דוקא ביותר מגריס, ותולין במכה שיודעת שמ"ד (לב"ח ט"ז ושי"ך רק כשא"א לזוהר כגון במלאה שחין).

פ"ת: כשפורת ז"י על כתם: לב"ש אין תולין, לדגמ"ר תולין. אם בדיקה שלא לשם טהרה מועיל להתחיל הג"י: לעה"ג סד"ט וח"ס מועיל, והצ"צ נטה להחמיר. לאחר ג"י אי יכולה לתלות כתם בזמן נדתה: לתפארת צבי פנ"מ ובית אפרים תולין, לרב מדובנא אין תולין. כתם על דבר שאמק"ט וצבוע טהור גם בג"י. לא נוהרה ושכבה במקום פשפוש א"י לתלות בהן. כשנטמאה מחמת סברת וכי לעולם לא תראה תולין בג"י. בג"י אין תולין בעורק הזהב דהיא מכה עוברת אבל יכולה להפסיק אחר ב"י ולהתחיל הז"י אחר ה"י.

יא) ב"י: פולטת ש"י רואה או נוגע: בעיית רב"ח (לג.), ולרב יוסף אביי רבא רואה הו"א וסותרת: לראב"ד ד"ז רק לטהרות, לרמב"ם סמ"ג סמ"ק סה"ת רבינו יונה ר"י הגה"מ ורא"ש גם לבעלה, לרשב"א בעיני יחמיר, לר"ת רק באשה שבא עליה זב. כמה עונות: לר"י, לראב"ע ג'. לרמב"ם וא"י גדול קי"ל כר"א, לתוס' רא"ש תרוה"ד ומהר"י בי רב קי"ל כר"ע. חשש ביאה בביה"ש: לתרוה"ד מהר"ל ומהר"ק מוסיפין עוד יום (אפי' לא שמשה ואין בעלה בעיר), לב"י הוא חומרא יתירא.

מחבר: כרוב ראשונים דגם לבעלה סותרת ובעיני ו' עונות. **רמ"א:** יש שכתבו כתרונה"ד להוסיף יום וכן נוהגין. יש שהחמירו להמתין ז"י והמיקל נשכר. ויש שכתבו שאפי' בלא שמשה ואפי' רואה כתם צריכה להמתין ה' ימים קודם הז"י וכן נוהגין ואין לשנות (ט"ז): ובכלה א"צ אלא ד' ימים אא"כ שמשה בביה"ש. אפי' אין בעלה בעיר מחמירין וכ"כ הש"ך דלא כב"ח.

פ"ת: כשיחול טבילתה בשבת שלאחר יו"ט: לשל"ה א"צ אלא ד"י כשלא שמשה, ולסד"ט אפי' בשמשה. בראיית דם טוהר: לפ"ת א"צ ה"י, לחת"ס צריך. ראתה מיד אחר טבילה: לנב"י וט"ז צריכה להמתין ה"י, לשו"ת פנ"י מע"צ וסד"ט א"צ. היא נאמנת כנגד חברתה שאמרה שטעתה במנין.

יב) טעתה במנין יום א' וטבלה ושמשה צריכה להמתין ו' עונות ואח"כ תמנה יום א' נקי וטבול, ובסתירה שלאחר ז' טובלת בכל עת.

פ"ת: פרישה צ' יום להבחנה בטבלה לפני גמר הז"י: לט"ז צריך אא"כ בעלה לא היה שם צ' יום, ולחת"ס גם בזמן מועט שייד הבחנה

יג) הפללת הזרע: לרשב"א ורא"ש ע"י קינוח או רחיצה, לסה"ת ע"י קינוח ורחיצה יחד, לרמב"ן אפי' בהליכה, לסמ"ק והגה"מ אין אנו בקיאים בזה"ז.

מחבר: פסק כרשב"א ורא"ש. **רמ"א:** י"א כסמ"ק והגה"מ והכי נהוג (לכתחי' אפי' בטעתה במנין ז"י - ש"ך) והפורץ גדר ישכנו נחש.

סימן קצ"ז (שלא תטבול האשה ביום)

א) ב"י: מקור לטבילה מה"ת: לרמב"ם בנין אב מורחצו במים, לסמ"ג ז"י תהא בנדתה, לרב האי ק"ו ממגעה, לר"ת במי נדה יתחטא, לתוס' ורא"ש מיהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה.

מחבר: אין נדה זבה ויולדת עולות מטומאתן בלא טבילה ואפי' אחר כמה שנים הבא עליהן חייב כרת אא"כ טבלו כראוי (בב"א ובלי חציצה) במקוה הראוי (מ' סאה).

ב) טבילה בזמנה: לר"ח תשובות הגאונים סה"ת סמ"ג רשב"ש מרדכי ורבינו אליהו מצוה, לר"ת ריא"ז ובה"ג אינו מצוה.

טבילה בליל שבת: לאגור ר"י הלוי ומהר"ל דוקא כשבזמנה ממש (ואל"ה למהר"ל גם במוצ"ש אסור), לב"י מותר בשבת ומוצ"ש, (לתרוה"ד רק כשבעלה בעיר ולא היה אפשר לפני"ז - לב"ח ושי"ך בלא היה בעיר הוי כא"א, לט"ז גם בכה"ג שהגיע בע"ש אסור).

מחבר: בבעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפו"ר. **רמ"א:** גם בשבת כשבעלה בעיר ולא היה אפשר לפני"ז, ובאפשר לפני"ז י"א דאסור ובלכא מנהג אין להחמיר. ובמקום שהחמירו גם במוצ"ש אין לטבול וכן באלמנה שלא נבעלה בליל שבת ויש מקילין באלמנה (ובצריכה לטבול עו"פ מספק מותר בשבת ממנפ"ש - ש"ד).

פ"ת: לחכ"צ אין לטבול בחמין בשבת וגם מבעוד יום אסור, ולחו"ש במקום שנהגו יש להתיר לטבול אחר ברכו ורק בליל שבת. בסברה דעוד היום גדול ונתאחר לבא הביתה ועי"ז יצאה טבילתה בשבת נחשבת אוסר. בשום אונס אפשר לטבול בשבת. ביוצא לדרך מותר לטבול בשבת אפי' בפשעה כשלא טבלה לפני"כ. טבילה בשבת על דם טוהר: לש"ך אסור, לדגמ"ר מותר (בכבר טבלה פ"א בימי טוהר ואח"כ ראתה עו"פ בימי טוהר מותרת לטבול בשבת אפי' לש"ך). כל מי שיכולה לספור ז"י מיד והחמירה להמתין ה' ימים א"י לטבול בשבת. בטבלה בשבת: לחו"ש בשוגג מותרת במזיד אסורה בשבת ויו"ט (ומותרת בחו"ג), למנ"י רק בשבת יש להחמיר, לסד"ט (וכ"מ בחכ"צ) גם בשבת מותרת. כלה יכולה לטבול במוצ"ש. שאר נשים להיש מקילין: לט"ז אסור, למקום שמואל מותר.

ג) ב"י: טבילתן בלילה: נדה - ז"י תהיה בנדתה. יולדת - כימי נדת דותה תטמא. שלא בזמנה טובלת ביום. זבה טובלת ביום אבל אסור חכמים לעשות כן: לרשב"א לטבול, וי"א לשמש. עברה וטבלה בז': לראב"ד לא עלתה לה, לרשב"א עלתה, לרז"ה מותר לכתח"י בזה"ז. סרך בתה בזה"ז: לרמב"ם סה"י סה"מ רשב"א תוס רא"ש ר"ן ורי"ו נוהג, לראב"י ורבינו שמחה ליכא איסור. לטבול ביום ולחזור בלילה: לרשב"ם אסור (אפי' לצאת מביתה קודם חשיכה), לר"ת מותר (לב"י אפי' באמצע יום, לב"ח רק סמוך לחשיכה).

מחבר: אסורה לטבול ביום ז', ואפי' ביום ח' וט' משום סרך בתה. **רמ"א:** וכלה קודם החופה יכולה לטבול ביום כיון שאין באות לחתן עד שתחשך אבל לאחר החופה אסור.

פ"ת: בז' סמוך לחשיכה: לש"ך אסור, לחכ"צ וסד"ט מותר (לח"ס תשהה מליכנס לביתה עד חשיכה. כשהמקוה רחוק וטבילתה בשבת תפסיק בטהרה אחר ד"י ורק תתחיל לספור אחר ה"י ותוכל לטבול בערש"ק ולא תיכנס לביתה עד שתחשך). כלה הטובלת ביום ז' וחופתה בלילה: לש"ך אסור, לדגמ"ר מותר כשמעמיד החופה בלילה.

ד) כשיש אונס (לכל הנשים - פ"ת) שיראה לטבול בלילה כגון צנה גנבים או סגירת שערי העיר מותר לטבול ביום ח' אבל לא ביום ז'.

ה) עברה וטבלה ביום ח' ואפי' ביום ז' עלתה לה טבילה (רמ"א): ובשניהם תסתור טבילתה מבעלה עד הלילה).

פ"ת: לש"ך בז' טוב להחמיר לטבול שנית אבל בספק אי טבלה ביום א"צ להחמיר.

סימן קצח' (דיני טבילה וחציצתה)

א) ב"י: טבילת כל הגוף בב"א - רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כא' אף ביאתו במים כולו כא'. רובו ומקפיד עליו חוצץ: לרש"י בשער אבל בגוף אפי' מיעוט שאינו מקפיד, לרמב"ם ר"ת רשב"א ורא"ש גופו כשערו. ראב"ד: אפי' אינה מקפדת עליו עתה אלא לאחר חוצץ. רובן אינן מקפידות והיא מקפדת: לרמב"ם (ומרדכי - ד"מ) חוצץ, לרשב"א אינו חוצץ (לב"ח גם לרשב"א חוצץ). רובן מקפידות והיא אינה מקפדת: לרשב"א חוצץ, לרמב"ם יליע' (לב"ח גם לרמב"ם חוצץ).

מחבר: צריכה לטבול כל גופה בפ"א ולפיכך צ' שלא יהיה עליה דבר חוצץ. כשדרך בנ"א לפעמים (לא רק פ"א לזמן מרובה - פ"ת) להקפיד חוצץ אפי' אינה מקפדת עתה, או אפי' אינה מקפדת לעולם ודרך רוב בנ"א להקפיד חוצץ (בכה"ג ורק מקצת בנ"א מקפדין אינה חוצץ - ט"ז). ובחופה רוב גופה אפי' אין דרך בנ"א להקפיד חוצץ. **רמ"א:** לכתח"י לא לטבול אפי' בדברים שאינם חוצצים.

ב) ב"י: לא תצא אשה בחוטי צמר פשתן ורצועה שבראשה: לרש"י בקליעת שיערה, לתוס' רא"ש וטור הנתונים על שיערה.

מחבר: אלו חוצצין חוטי צמר וכו' על שיערה כתוס' וכן בשאר מקומות בגוף חוץ מצוארה עד שתפאם אבל כפרש"י אין מועיל בהם רפיון. קטלא חוצצת. (ספוג באוזן ספק אם המים מחלחלין וטבול שנית בלי ברכה - פ"ת).

ג) ב"י: תיכיל לחילתה: לל"ק ארוג לא גזרו, לל"ב אחוותיה לא קפדן עליהו. נ"מ דטניפן: לרש"י (ורמב"ם) הבעיא לענין שבת ולל"ק מותר לצאת בשבת ולל"ב אסור, לרבותיו הבעיא לענין חציצה ולל"ק אינה חוצץ לל"ב חוצץ מחמת הקפידא, (לרא"ש טניפן ר"ל מוזהבות). ביאור הגמ' לדעת רבותיו: לל"ק חציצה תלוי באם יכול המים ליכנס לל"ב תלוי בקפידא (וכן צ"ל שפי' רי"ו), או י"ל ע"י הטינוף מיהדק וחוצץ דלא עיילי מיא אבל ס"ל לרמב"ם דשער אינה חוצץ בפנ"ע ואפי' חציצה על כל שיערה אינה אלא מדרבנן (או כגאונים ואינה אלא על מיעוט שיערה) ולל"ק לא גזרו בארוג ולל"ב גזרו כיון דחוצץ. הגם שהנידון איסור דרבנן פסקו להחמיר כל"ב (וכרהב"י דבתראי). לראב"ד גם ארוגים אסור א"כ חלולים.

מחבר: כראב"ד דרך אם החוטין חלולין עשויין מעשה רשת אינם חוצצים.

ד) חוטי שער אינם חוצצין. רמ"א: ואם היו מוזהבות או מטונפים חוצצין דמקפדת עליהן.

פ"ת: ביאור הרמ"א: לפרישה ככו"ע ומשום דמירתת, בב"י כ' דהוא כרבותיו של רש"י. לרבותיו: ללבושי שרד גם ברובו ואינו מקפיד חוצץ, לסד"ט אינו חוצץ (וביש עוד צד להקל יש להקל ברפיון הגם דמקפיד).

ה) ב"י: חציצה בשערות: לרשב"ח א' חוצצת ג' אינה חוצצת ובא' איני יודע, לר' יוחנן אין לנו אלא א': לרמב"ם סמ"ג וטור קי"ל כר"י, לרשב"א ר"ן ורי"ו קי"ל כרשב"ח (דר"י לא שמע מה דין של ב'). שער א' אפי' קשור בעוד א' דינה כא'. ב' קשורות בב': לרמב"ם מקרי ג', לרשב"א מקרי ב'. רוב שיערה: לגאונים ראב"ד ורא"ש חוצץ בפנ"ע, לרמב"ם הוי חלק מהגוף.

מחבר: ב' שערות או יותר קשורים כא' אינם חוצצין (רמ"א: בין קשור ב' שערות או בעצמן). וא' חוצצת כשהיא מקפדת, ובאינה מקפדת עד שיהא רוב שיערה קשור נימא נימא בפנ"ע (כגאונים).

ו) שיער כנגד הלב ובזקן הנדבק זב"ז מחמת זיעה חוצץ. שבראש ובית השחי אינו חוצץ. באו"מ באשה נשואה חוצץ ולא בפנויה (אפי' כשאין בעלה מקפיד - ב"ח). רמ"א: שערות (אפי' רובן - פ"ת) הדבוקות זב"ז הנעשות בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חייצי.

פ"ת: חולה הצריכה לעשות מרלאקין שמפזרים סמים בראשה אם הוא ברובה חוצץ. דיבוק שערות בשערה חוצץ. צריכה להשהות במים עד שתיכנס המים היטב.

(ז) ב"י: לפלוג שבעין: למתני' חוץ לעין חוצץ, למר עוקבא לח אינו חוצץ יבש חוצץ: לרמב"ם ותוס' חוצץ בתוך העין ביבש וחוצץ לעין אפי' בלח (ואין חילוק בין תוך ג"י לאחר ג"י דלא כטור), לרא"ש בתוך העין אינו חוצץ וחוצץ לעין ביבש חוצץ, לסמ"ג תמיד בלח אינו חוצץ וביבש חוצץ. **מחבר:** כרמב"ם ותוס'. (לש"ך כיון דלרוב ראשונים דין זה דתוך העין אינו אלא לטהרות כשא"א לטבול שנית יש לסמוך עליהו).

(ח) ב"י: כחול חוץ לעין אינו חוצץ בפירות: לרש"י פותחת ועוצמת תדיר וכ"פ הרמב"ם (לבי"ח וט"ז פ"י שפתחן במקוה), י"א דומעות **מחבר:** כחול שבעין אינו חוצץ וחוצץ לעין חוצץ ובפותחת ועוצמת עיניה תדיר (כרש"י) אף חוץ לעין אינו חוצץ. (נהגו שלא לסוך שמן בשעת טבילה - ש"ך).

(ט) ב"י: גליד: במתני' חוץ למכה חוצץ שעל (ר"ל התפשט מעל פי) המכה אינו חוצץ, לרבי"א רבדי דכוסילתא עד ג"י לא חייצי ואח"כ חייצי. למרדכי סמ"ג סמ"ק סה"ת וא"ח נהגו להסיר הגלד אפי' כואב הרבה אע"ג דאינה מקפדת ולא חייצי מעיקר דדינא, ובעלת חטטין תרחוץ עד שיתרככו. **שריטות:** לרמב"ם אחר ג"י חוצץ, לראב"ד הולכין אחר ראית העין. לית הלכתא ככל הני שמעתתא: לרש"י ותוס' ל"ג ליה, לרמב"ם ראב"ד רשב"א קאי אלפלוג כחול וריבדא, לר"ת וסמ"ג קאי מלא טבול ע"ג חרס ואילך, לר"י קאי רק אכחול (לש"ך גם על לפלוג). לכו"ע לפלוג שחוץ לעין חוצץ לבעלה. לרמב"ם רא"ם ורא"ש גם לגירסא זו, לכתח"י צ" לזהר בכולן.

מחבר: דם יבש שעל המכה חוצץ וריר שבתוכה (שהוסר הגליד) אינו חוצץ, יצא הריר תוך ג"י (מעלי"ע - פ"ת) אינו חוצץ לאחמ"כ יבש הוא וחוצץ, לפיכך בעלת חטטין צריכה לחוץ במים עד שיתרככו.

פ"ת: למהרש"ל צריכה להסיר גרב אפי' כואב הרבה ולכן בדקו מהר"ח או"ז ושר מקוצי נשותיהן כשהיו ערומות לאחר טבילה.

(י) רטיה שעל המכה חוצצת.

(יא) ב"י: חץ: במתני' בנראה חוצץ ובאינו נראה אינו חוצץ, בתוספתא לרבי אינו חוצץ לרבנן חוצץ - בד"א במתכת אבל בעץ חוצץ ובקרבם עליו העור ד"ה אינו חוצץ. **ביאור התוספתא:** א"א באינו נראה דא"כ מתני' כיחידא וכן מ"ט דרבנן. ע"כ בנראה ומתני' כרבנן. **נראה:** ר"ל משוקע ורבנן גזרו אטו אינו משוקע (כ"מ במרדכי סמ"ג וסה"ת), או ר"ל שוה לבשר ולרבנן א"א שלא יהא מקצתו על הבשר (כ"מ ברא"ש). הרמב"ם רא"ש ור"י העתיקו רק לשון המשנה ולפי"ז התוספתא באינו נראה (וגזרו אטו נראה) ומתני' כרבי ולכן לא כתבו הקולא דקרבם עליו עור דבלא"ה אינו חוצץ. (עי' ד"מ וש"ך דדבריו מגומגמים וע' סד"ט סקכ"ו מהגרש"ק ודפח"ח).

מחבר: (העתיק המשנה כהרמב"ם) דבנראה מבחוץ חוצץ ובאינו נראה (ר"ל משוקע ואפי' נראה - ש"ך, והב"ח החמיר בזה) אינו חוצץ (ובקרבם עליו העור אפי' נראה מבחוץ תחת הקרום אינו חוצץ - ט"ז וש"ך).

(יב) לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה אינם חוצצין, נגלד כגליד חוצץ (מתני').

(יג) מלמולין שעל הבשר חוצץ (מתני').

יד-טו) ב"י: טיט הבורות היוצרים ושל דרכים: לטור חוצצין יבשים ושאר טיט אינו חוצץ כלל, לרמב"ם וסמ"ג חוצצין אפי' לח ושאר טיט חוצץ ביבש. **טיט מרקא:** לערוך מערבין בו שיער עזים, י"א שרוי בלובן ביצה: ולרשב"א חוצץ. **דין, חלב, ושרף** תאנה תות חרוב ושקמה יבשין חוצצין: לטור נראה דשאר שרף אפי' יבשין אינן חוצצין, לרמב"ם שאר שרף אפי' לחין חוצצין (וכ"ה בתוספתא), למרדכי ורוקח אם מקפדת בדיו וכי' אפי' לח חוצץ (דאין מים נכנס תחתיו).

מחבר יד: בטיט פסק כרמב"ם. **רמ"א:** פסק כמרדכי דבמקפדת אפי' בלח חוצץ (וה"ה בסעיף טו' - ש"ך)

מחבר טו: בדיו ושרף פסק כרמב"ם ובשאר שרפים אפי' לח חוצץ.

טז) דם שנסרך בבשר (וכן דם שנתבשל - ש"ך) חוצץ (כרמב"ם ור"י דלא כסמ"ג).

יז) צבע שצובעות הנשים פניהן ידיהן ושער ראשן אינו חוצץ. מי שהוא צבע וידיו צבועות אינו חוצץ. רמ"א: ומי שאומנתו שוחט או קצב וידיו מלוכלכות בדם אינו חוצץ שרוב בני אומנות זו אינן מקפדין. (לט"ז חזותא בעלמא אינו חוצץ אפי' מקפדת, לסד"ט חוצץ).

(יח) ב"י: צואה ובצק תחת הציפורן: במתני' צואה חוצץ בצק אינו חוצץ, בתוספתא צואה שלא כנגד הבשר חוצץ ובצק וטיט אפי' כנגד הבשר חוצץ: לרשב"א רא"ש ור"י קי"ל כפי' התוספתא (ובנט"י הרשב"א הקיל), לרמב"ם קי"ל כמתני', לרשב"א בשם תוס' צואה אינו חוצץ כלל, לתוס' ביבש חוצץ ולא בלח. לר"ת רק טיט הדומה לבצק שנדבק מאד חוצץ. **דרך בני"א להקפיד בד"ז:** לטור אינן מקפדין (ר"ל ביש כ"כ מעט וכמשי"כ סמ"ג מר"ת - ד"מ), לב"י מקפידות כשרוחצות ולשות. לסמ"ג סה"ת רשב"א רא"ש ר"י ור"ן נהגו הנשים ליטול צפורניהם לפני טבילה

מחבר: כרא"ש דצואה שלא כנגד הבשר ובצק אפי' כנגד הבשר חוצץ. שלא כנגד הבשר זה שהצפורן עודף על הבשר. לפי שא"י לכיון מה נקרא נגד הבשר נהגו ליטול צפורניהם.

פ"ת: בנט"י: למג"א רק טיט וצואה שלא כנגד הבשר חוצץ, לט"ז להקל כר"ת דרק טיט היוצרים חוצץ.

(יט) מרדכי: ביש לה נפח על מקום הצפורן שא"י לחתוך או לחטט כשנפוחה כ"כ שאין הטיט שתחת הצפורן נראה אינן חוצץ.

כ) מרדכי וסה"ת: הצפורן עצמה אינה חוצצת אפי' בגדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר. רמ"א: רק כשליכא צואה או בצק תחתיו בשעת טבילה. עכשו שנהגו ליטול הצפורנים אפי' צפורן א' נשאר צריכה טבילה אחרת וכן נוהגין (כש"ד).

פ"ת: בצפורני רגליה אולי אפי' יודעת שלא היו נקי א"צ טבילה אחרת. **אחר שלנתה ע"ב מצאה שנשאר צפורן א':** לט"ז א"צ טבילה אחרת (וכן בשבת מותר לטבול אחר שתנקר תחתיו), לש"ך כשאפשר יש לטבול ע"פ (ובשבת תחתך עכו"ם ביד או בשיניו, וכ"כ ח"צ).

כא-כב) ב"י: צפורן המדולדלת: במתני' צפורן אינה חוצצת, בתוספתא אבר ובשר חוצצין לר' יונתן בן יוסף צפורן שפירשה רובה אינה חוצצת: לטור קי"ל כר"י בן יוסף ובפירשה מועטה חוצצת, הרמב"ם צפורן אינה חוצצת (דריב"י לא מיעט פירשה מועטה דרק נקט החידוש, או דרבנן פליגי ואפי' במיעוטה אינה חוצצת). **אבר ובשר המדולדלים:** חוצצין דעומדין ליקצץ ומקום חבורן הוי כבית הסתרים (לב"ח דצריך אומן לחתכו, לט"ז דמחזיקו תמיד אל הגוף), או דר"ל בנמצא עליהן דבר חוצץ חוצצין (לד"מ בי"ח ט"ז וש"ך הכוונה כמרדכי דהנידון אם הבשר עצמו חוצץ). סמ"ג: יבלת או יתרת בכ"מ אינה חוצצת.

מחבר (כא): כטור דצפורן שפירשה מיעוטה חוצצת ורובה אינה חוצצת (לש"ך יש להצריכה טבילה שנית).

פ"ת: כלה שתגלח שערותיה לאחר ב"מ אינן חוצצות.

מחבר (כב): אבר ובשר המדולדלים חוצצים. **רמ"א:** הביא הסמ"ג דיבלת אינה חוצצת.

כג: שירים נזמים טבעות קטלאות רפויים אינם חוצצים מהודקים חוצצים וכן הדין באגד שעל המכה וקשקשים שעל השבר (ולב"ח אגד וקשקשים אפי' רפויים חוצצים - ש"ך).

פ"ת: טבילה עם טבעת רפוייה: לבה"י צריכה טבילה אחרת אא"כ שמשה, לחמ"ד אפי' שמשה, לב"ח מקום שמואל וסד"ט יש להקל. טבעת מהודקת ואין דרכה ללוש: לגן מלך ורש"ל אינה חוצץ, לסד"ט יש להחמיר אא"כ שמשה. ביש לה כאב עינים אשה אחרת תדיח ידה ותכסה בה עיניה בשעת טבילה.

כד: צריכה לחוץ שינייה שלא יהא בהם דבר חוצץ דבמצא בה דבר דבוק לא עלתה לה טבילה. יש נוהגות שלא לאכול בשר שמא תשתיר בין שינייה ומנהג יפה הוא. **רמ"א:** ואין לאכול בין רחיצה לטבילה. אין לעסוק כל יום הטבילה בבצק או בנרות של שעווה וכן נהגו (ט"ז): בלא עשתה כן אינו מעכב. בשבת ויו"ט המנהג שאוכלים בשר ומנקרים השיניים אח"כ.

כה: ראב"ד: בלא הדיחה ביה"ס ובית הקמטים ונמצא עליה דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה, ובלא נמצא עלתה לה טבילה.

פ"ת: טבעת בעומק הפרוזדור: לנוב"י בבלוע אינה חוצצת, לח"ס אפי' בספק בלוע יש להקל, וכ"כ הזכרון יוסף והוסיף דאולי מים נכנסו תחתיו וגם הוצאה ללידה אי"ז קרוי מקפדת. ולענין בדיקה בהנ"ל צריכה לדחוק מוך באמצע הטבעת עד המקור לכל ביה"ש.

כו: ראב"ד: לא בדקה ביה"ס קודם טבילה וגם לא אח"כ עד שנתעסקה בכתמים ותבשילין ונמצא עליה דבר חוצץ תלינן לקולא (לש"ך יש להחמיר כרוקח להצריכה טבילה אחרת).

כז: נתנה שיערה בפיה או קרצה שפתותיה בענין שלא באו המים בהם לא עלתה לה טבילה. (וקרצה שינייה אינה חציצה - חמ"ד).

כח: **ב"י:** אחזה חברתה: במתני' קתני דטמאה ובהדיח ידה טהורה, לר"ש ירפה ידה: רפוי: לרמב"ם (ורמב"ן) בהכי פליגי וקיי"ל כתי"ק, לר"ש רשב"א וטור מהני (לב"י דפליגי בהדחה ולכו"ע ריפוי מהני, לר"י דפליגי בריפוי ופסק כר"ש).

מחבר: לא תאחז בה חברתה אא"כ רפתה ידה, ובהדיחה ידה במים (לט"ז בתלושים, לש"ך במי מקוה) תחלה שרי (אבל לא ידחוק הרבה - ט"ז) שמשקה טופח (ע"מ להטפח - ש"ך) חבור למי מקוה (כרשב"א, ולב"ח קיי"ל כרמב"ם).

כט: רמב"ם: הטובל במקוה שיש בה מ' סאה מצומצים (ולריב"ש אפי' ביש בה יותר) אם אמר לחבירו כבוש ידך עלי הרי"ז מגונה.

ל: אי"צ להגביה רגליה בשעת טבילתה אם אין שם טיט אע"פ שדורסת על הרפצה אין כאן חציצה מפני שהמים מקדימים לרגליה.

לא: **ב"י:** טבילה ע"ג כלים: לראב"ד רשב"א ור"ן ע"ג מקב"ט אסור מגזירת מרחצאות וע"ג כ"ח משום ביעותא, לרמב"ם ורא"ש אסור ע"ג כל כלים אטו תוכם וע"ג מנוקב וסילתא משום דבעיתא. ביאור הרמב"ם: מתני' אסר כשכל המים עוברים ע"ג דבר שאין בו בית הקיבול וגזרו אטו יש בו בית הקיבול, ורבא באין כל המים עוברים ע"ג ולי"ש הגזירה ואסור משום ביעותא. מתני' אסר רק ע"ג אחורי שאין להם בית קיבול, ורבא אסר אפי' בהכי משום ביעותא.

מחבר: אין טובלין בכלים לכן לא תטבול ע"ג עץ ונסרים או שאר כלים הראויים למדרסות (כראב"ד) ובדיעבד לא עלתה לה טבילה, אבל נותנת חבילי זמורות תחת רגליה. וכן לא תעמוד ע"ג כ"ח ובקעת שמא תפחד ולא תטבול כראוי ובדיעבד עלתה לה טבילה (דלא כב"ח) לפי"ז מקוה שיש בו שליבות של עץ (רמ"א: אפי' מחוברים לכותלי המקוה) לא עלתה לה טבילה וצריך לעשות מדרגה רחבה ד'. טבילה במקוואות שלנו ע"ג נסרים: הלבוש תמה אין מותר, למחר"ם פדאוהו ובי"ח דאינם מיוחדים למדרס, (לשארי' יוסף דהוי כלי העשוי לנחת), לט"ז דלא קיי"ל כראב"ד (ומחבר) בביאור גזירת מרחצאות אלא כר"ש ורא"ש.

לב: רא"ש: סילון של עץ הקבוע בקרקעית הטבילה אם אין לו לבזבז מותרת לעמוד עליו ולטבול.

לג-לד: **ב"י:** לא תטבול בנמל: לרש"י שהטיט חוצץ ואפי' בדיעבד (לר"ן איירי בטיט עבה ביותר, לראב"ד שנדחק בין אבצעות רגליה), לר"ח רי"ף רמב"ם ר"ת רשב"א ורא"ש שממחרת מפני הבושה ובדיעבד עלתה לה טבילה (ובעשתה גדר מותר).

מחבר (לג): הביא פרש"י וסיים ד"א שלא עלתה לה טבילה (ש"ך): סמכו לטבול המקוואות הגם שיש שם טיט דסתם טיט אינו עבה, ומ"מ צריכה להגביה רגליה ולכן כשיש מקוה אחר אין לטבול במקוה זו - נוב"י).

מחבר (לד): הביא פ"י שאר ראשונים וסיים דבדיעבד עלתה לה טבילה.

לה: לא תטבול אלא כדרך גדילתה: האיש כעודר וכמוסק זיתים והאשה כאורגת וכמניקה בנה: לרש"י אורגת לבית השחי ומניקה בנה לבית הערוה, לתוס' סמ"ג רשב"א ורא"ש ור"ן (ות"כ) מניקה בנה לתחת הדד וכעורכת פת לבית הערוה (הרמב"ם ורשב"א השמיטו כעורכת וצ"ב). לר"י כטווה פשתן לשמאלית: כ"כ הר"ש ורא"ש, ולרמב"ם ור"ן לא קיי"ל הכי דאזלי בתר עיקר מלאכתה בימין, ולטור בב' השחיות כמוסק דהוא כשיעור אורגת דימין. רמב"ם: לא טבילה כדרך גדילתה בודקין דאם נכנס מים בכ"מ עלתה טבילתה. להלכה: לערוך ורמב"ם ד"ז רק לטהרות, לראב"ד ורשב"א גם לבעלה.

מחבר: לא תטבול בקומה זקופה ולא תשחה הרבה אלא מעט עד שבית הערוה נראית כבעורכת ותחת דדיה כבמניקה בנה ותחת השחי כאורגת וא"צ להרחיק ירכותיה וזרעותיה אלא כדרך שהם בעת הילוכה ובשחתה או זקפה ביותר עלתה טבילתה (לש"ך לדעת המחבר לא קיי"ל הכי) וי"א שלא עלתה (בהכניסה עצמה עד צוארה תחילה שהמים מקדימין לט"ז עלתה לה, ולנקה"כ לא עלתה לה).

לו: רשב"א ורשב"ץ: צריך שיהיה המקוה גבוה מעל טבורה זרת (לבאה"ג יב' גודלין, לכושי שרד עכ"פ י' גודלים).

לז: יש מי שאומר שאע"פ שאין בגובה המקוה לעלות בהם כל גופה אא"כ פניה וגופה כבושים בקרקע ש"ד (רב נטוראי רי"ן ור"ן).

לח: אי"צ לפתוח פיה שיכנסו המים ולא תקפוז אותה יותר מדאי ואם קפצה לא עלתה לה טבילה אלא תשיקם זל"ז דיבוק בינוני.

לט) לא תעצים עניה ביותר ולא תפתחם ביותר ואם עשתה כן י"א שלא עלתה לה טבילה (תלוי אם גורסים ולית הלכתא וכו').

מ) רא"ש ורשב"א: צ' להעמיד ע"ג יהודית יותר מיב' שנה ויום א' כשהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף ע"פ המים. בל"ל אשה או בלילה תכרוך שער בחוטי צמר, ברצועה רפוייה, בשרשרות של חוטי חלולות או קושרת עליהם בגד רפוי (כראב"ד).

מא) המפשלת בנה לאחוריה כשהיא ערומה וטבלה לא עלתה לה טבילה (לב"ח עלתה) שמא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו ונדבק באמו וחצץ בשעת טבילה וכשעלתה נפל ממנה.

מב-מג) ב"י: תוספתא: נכנסו צרורות וקסמין בסדקי רגליו לר"ע אינו חוצץ שהוא כביה"ס. אספלנית מלגומא ורטיה על ביה"ס: לרבי חוצץ, לריב"י אינו חוצץ: נחלקו אם ביה"ס צריך ראוי לבית מים ולרמב"ם קי"ל כרבי דצריך, ומה"ט נמי לא פסק כר"ע הנ"ל.

מחבר (מב) צרורות וקסמין ברגליה חוצצים.

מחבר (מג) אספלנית מלגומא ורטיה על ביה"ס חוצצין דבעינן ראוי לביאת מים. **רמ"א:** י"א (לש"ך בדיעבד אינו מעכב) דצריך להטיל מים ולבדוק נקביה שלא תצטרך לעצור עצמה ולא יהיו ראויים לבאית מים. וצריכה להסיר צואת האף (רעק"א: כשאינו בחלל האף).

מד) רמב"ם: שעה א' או ב' חוץ למכה וראשה מודבק למכה, או ב' שערות וראשם מודבקות בטיט או בצואה, ב' שערות בריסי עיניה מלמטה ונקבו ויצאו בריסי עיניה מלמעלה, ב' שערות מריסי עיניה של מטה מודבקות בריסי עיניה של מעלה הרי אלו חוצצין.

מה) לא תטבול באבק של רגליה ואם טבלה יש מי שאומר שאינו חוצץ ויש מי שאומר שחוצץ אא"כ שפשפה או שטבלה בחמין.

פ"ת: אסור לאשה לטבול בפודר שעל ראשה.

מו) נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה (דוקא ברפויין - ש"ך).

מז) כנים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שיער ונדבקים בחוזק בבשר צריך להסירן בחמין ולגורדן בצפורן ואם א"י להסירן אינו חוצץ (וכנים מתים חוצצין - חמ"ד).

מח) נדה שנאנסה וטבלה: (לרבנן בירדה להקר, לר' נתן אפי' נפלה מגשר): לרב טהורה לבעלה ואסורה בתרומה, לר' יוחנן אף לביתה לא עלתה. לרמב"ם ור"ן קי"ל כרב, לרשב"א הג"א רוקח ור"י קי"ל כר' יוחנן.

מחבר: פסק בנדה שטבלה בלא כוונה (אפי' כר' נתן) כרמב"ם דמותרת לבעלה. **רמ"א:** יש מחמירין (כרשב"א) ויש להחמיר לכתחילה (ובאנסה חברתה א"צ להחמיר - ט"ז וש"ך). יש שכי' שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה ונהגו להסתיר טבילתן ומי שאינה עושה כן נאמר עליה ארור שוכב עם בהמה. ויש לזוהר כשיצאת מהטבילה שיפגע בה חברתה (איש ל"מ - חמ"ד) ולא דבר טמא או עכו"ם (וכן כלב חמור ע"ה שא"י לקרות ק"ש גמל חזיר ומצורע, ובסוס פליגי - ש"ך) ואם פגעו בה דברים אלו אם היא יר"ש תחזור ותטבול.

פ"ת: טבלה לנגיעה מהני אף לתשמיש. יש להקל בנכנסה להקר ואח"כ נתכוונה ולא הגביה רגליה. * לחזור ולרחוץ אח"כ יש אוסרין.

סימן קצט' (שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול)

א) ב"י: תקנת עזרא: שתהא אשה חופפת: לרבינו שמעיה בשם רש"י כל גופה, לרמב"ם ר"ת תוס' ורא"ש במקום שער. המנהג: לתוס' לחוף כל גופה, לר"ן גם בשעת הגמי' שטפו כל גופן.

מחבר: צריכה להדיח בית השחי וביה"ס במים (רמ"א: ולא בשאר משקין) ולסרוק שער ראשה יפה במסרק (ושאר שער מפספס בידיה - ש"ך) וכן צריכה לעיין בעצמה ובבשרה ובדוקת כל גופה סמוך לטבילתה שלא תהא דבר חוצץ, ותחוף כל גופה ותשטוף במים חמין בשעת חפיפת גופה ושערה (וכשמעיינת בשעת חפיפה א"צ עוד עיון - ט"ז).

פ"ת: במקום שאין קמט מותר בשאר משקין. ספק עינה צריכה טבילה מחדש, ספק סרקה אולי תלוי במח' דל"ז מותר ולא לש"ך.

ב) ב"י: חפיפה בשער: בחמין אפי' בחמי חמין (לר"ח לא בחמי בחמין) ולא בנתר ואהל. מהר"ק: בדיעבד ואינו מסובך מועיל. כשאין מים אפשר ביין חם אם אינו מסבך. חפיפה בשאר משקין: לטור אסור, למהר"ק מותר (לב"ח גם למהר"ק אסור כשידוע שמסבך).

מחבר: לא תחוף במים קרים אלא בחמין ואפי' בחמי חמה. לא תחוף בנתר ואהל ובדברים המסבכים השער. **רמ"א:** בדיעבד סמכין אמהר"ק (לש"ך שא"צ לחזור ולחוף דלא כלבוש שלהבא יכולה לחוף בהם לכתחילה). ובאינה יכולה לחוף במים סומכין ארופאים אם אמרו שאין היין מסבך ובליכא רופאים תנסה בעצמה.

ג) ב"י: והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, ל"ק הא דאפשר הא דלא אפשר: לרש"י כשאפשר ביום כשא"א בלילה, לשאלות רי"ף ורשב"א כשאפשר בלילה כשא"א ביום, לר"ת (איירי כשטבילתה במוצ"ש) כשאפשר במ"ש כשא"א דהוא יו"ט או בע"ש. תוס' רא"ש מרדכי סה"ת סמ"ג: מנהג נשים לקיים שניהן שמתחילין ביום וגומרין בלילה.

מחבר: חפיפה צריכה להיות סמוך לטבילתה (כשאלות, ולש"ך העיקר כרש"י ואפי' ברחוק ג"י תרחוץ גם בעיו"ט וגם במוצ"ש) והמנהג הכשר להתחיל ביום ולגמור בלילה וכן מנהג כשר לסרוק עו"פ במקוה. **רמ"א:** ובשעה"ד יכולה לחוף רק ביום (ותעיין בלילה - ט"ז) או רק בלילה אבל לא תמהר לביתה (שתעסוק בחפיפה שעה א' - ש"ך ממהרש"ל).

ד) חל טבילתה במוצ"ש שא"א לחוף מבעוד יום תחוף בליל טבילתה. רמ"א: ומנהג יפה שתרחץ היטב בע"ש ובמוצ"ש תסרוק מעט.

ה) נזדמנה לה טבילה בליל שבת תחוף ביום (ותזהר מלעסוק בדברים הנזכרים בסעיף שאח"ז - ט"ז).

פ"ת: ביש לה קאלטינע"ס ושכחה לחוף מותרת לטבול בליל שבת.

(ו) **ב"י**: לרב הונא אשה חופפת בא' וטובלת ליל ג' ד' וה', לרב חסדא חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש ליל א' וב' כשחל יו"ט אחר שבת אבל בחול כה"ג אסור, ורב יימר ס"ל כר"ח לבר מחופפת בער"ש וטובלת בליל ב'. למרימר קי"ל כר"ח וכדמתרץ רב יימר. לכו"ע מרחיקין הטבילה ב' ימים (דלא כרא"ש בדעת רש"י, והרמב"ם) דבחל טבילה במוצ"ש שהוא יו"ט שתדחה טבילתה. אחר החפיפה: תקשור שערותיה: לרא"ש שלא יתלכלכו, לרשב"א שלא יתבלבלו. תבשיל לבנה: לרשב"א וב"י א"צ ליזהר אלא תעיין בשעת טבילה, לראב"ד ורא"ש תזהר (דסבירא להו: עיון מתקנת עזרא ואין להפרידה מחפיפה, או דנהגו לעיין בשעת חפיפה וישכחו מלבדוק בשעת טבילה, או שמא יבאו לחוף ולסרוק ביו"ט). רחיצה בחמין ביו"ט: יש מתירין, ויש אוסרין וכן ס"ל לרא"ש. חשש סחיטה בשער: לכלבו לכן אין לטבול בשבת, לשא"ר מותר. (לטור בלא עיינה בשעת טבילה ולא נזהרה בינתיים לא עלתה טבילתה: לב"ח ר"ל עיון יתירא דבין האצבעות, ולט"ז ר"ל עיון הרגיל.

מחבר: חל טבילתה במוצ"ש שהוא יו"ט שא"א לחוף תחוף בער"ש וכן בחל יו"ט בה' ו' וטבילתה בליל שבת תחוף בד' (ובכה"ג תרחוף קמטיה וסתריה ביו"ט - ט"ז) ותקשור שערותיה שלא יתבלבלו. (רמ"א: וגם תזהר מכל טינופת ובליכא אחר יכולה לנגוע בתבשילין אבל תרחוף ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה). ובשעת טבילה (ולטור גם בשעת חפיפה - ט"ז וש"ך) תעיין בכל גופה ושערותיה ותדיח ביה"ס במים שהוחמו ואפי' ביו"ט ותחצוץ שיניה היטב (ש"ך: בשבת יו"ט ט"ב ויוה"כ תלבוש לבנים אבל תרחוף רק באו"מ ובין ירכותיה. נהגו שאין לובשין לבנים בשבת, ולמ"ב גם ביו"ט).

(ז) כשיראות לטבול בלילה אין להתיר לחוף מער"ש ולטבול ביום שבת דב' קולי לא מקלינן קולא דסרך בתה והרחקת חפיפה מטבילה (כר"ת ושא"ר דלא כרבינו משולם).

(ח) רשב"א: בחול (רמ"א: וכ"ש ביו"ט) אם חפפה ועיינה היום וטבלה בליל יום אחר עלתה טבילתה בדיעבד אע"פ שלא היו החפיפה ובדיקה סמוך לטבילה אבל בלא חפפה כלל לא עלתה לה טבילה אע"פ שעיינה בעצמה ואפי' בחפפה מיד אחר הטבילה וסרק במסרק ולא מצאה שום נימא קשורה לא עלתה טבילה ואצ"ל בחפפה שיערה ולא עיינה בשאר גופה שלא עלתה לה טבילה שעיון הגוף ד"ת.

(ט) ראב"ד: בד"א בשאר הגוף אבל בביה"ס כיון שא"צ לביאת מים אם לא עיינה קודם ואח"כ עיינה ול"מ שום דבר עלתה טבילתה.

י-יא ב"י: לרבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: לל"ק אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ולטבול, לל"ב אם באותו יום שחפפה טבלה א"צ לחוף ולטבול. נ"מ למיסמך חפיפה לטבילה ולמיחף ביום ולמיטבל בלילה. קי"ל כל"ב: לרמב"ם כג' שלפנינו, לרי"ף ור"ן גרסינן איפכא ובעינן סמוך דוקא (ולרשב"א היינו בתוך עונה). איתא בחולין: טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסקה באותו המין כל היום כולו לא עלתה טבילתו עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן: אינו סתירה לרבא: לתוס' דאיירי שחפפה אבל לא סמוך, לרמב"ם בלא אמר ברי לי צריך טבילה אבל לא חפיפה (והראב"ד שהשיג עליו גר' כהר"ף הנ"ל).

מחבר (י): חפפה וטבלה ונמצא עליה דבר חוצץ אם חפפה סמוך לטבילתה (רמ"א: ובתוך אותו עונה) א"צ טבילה אחרת (כרי"ף) ואם לאו צריכה טבילה אחרת (אפי' עיינה עצמה סמוך לטבילה), ולרמב"ם בשניהם צריכה טבילה אחרת והנ"מ רק לענין החפיפה. **פ"ת**: יש להחמיר כהרמב"ם (כשאפשר בקל - סד"ט).

מחבר (יא): בד"א כשלא נתעסקה באותו מין אחר טבילה אבל בנתעסקה א"צ טבילה אחרת (לש"ך רק כשאמרה ברי לי). ואם לא חפפה קודם טבילה (לט"ז שחפפה בעונה שלפניו, לש"ך שחפפה ראשה ולא שאר גופה) אין תולין בו אע"פ שנתעסקה בו אחר הטבילה.

(יב) כ"ז בשאר הגוף אבל בלא עיינה בביה"ס קודם טבילה ואח"כ נתעסקה ומצאה עליה דבר חוצץ תולין לקולא (לש"ך יש להחמיר).

(יג) **ב"י**: נתנה תבשיל לבנה אחר החפיפה: אפי' ל"מ עליה דבר חוצץ לא עלתה טבילתה: לרשב"א גם לבעלה, לרמב"ם לטהרות (דהוא איירי באינו נדבק כ"כ אבל בנדבק יסכים להרשב"א, או דמיעוט המקפיד דרבנן ולא גזרו אלא לטהרות).

מחבר: נתעסקה בדברים החוצצין או נתנה תבשיל לבנה בין חפיפה לטבילה לא עלתה טבילתה אפי' בדקה מיד אח"כ ול"מ דבר החוצץ שאני אומר בעלייתה מהמים נפל ממנה. **רמ"א**: אבל אם בדקה עצמה קודם טבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר א"צ טבילה אחרת. מותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה ולא תקח תינוק אצלה.

סימן ר' (אימותי תעשה ברכת הטבילה)

(א) **ב"י**: כל הברכות מברכין עובר לעשייתן אמר רב חסדא חוץ מן הטבילה: לרש"י ובה"ג כן הדין בכל הטבילות אטו גר דא"א לפני, לרי"ף בשם הגאונים רמב"ם ראב"ד תוס' ור"ן רק בגר, לר"י אין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה, (ל"מ בכל טבילות דילמא משום בעיותא דמיא מימנע מטבילה).

מחבר: כשפושטת מלבושיה ועומדת בחלוקה תברך אקב"ו על הטבילה ותפשוט חלוקה ותטבול, ואם לא ברכה אז תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים ואם הם צלולים עוכרתן ברגליה ומברכת (כרי"ף). **רמ"א**: י"א (הבה"ג) וכן נוהגין שלאחר הטבילה מכסית עצמה ומברכת כשעודה עומדת במים (לדרישה צריך לעכר ברגליה שלא לברך בגילוי ערוה, לב"ח בעומדת ליכא גילוי ערוה, לט"ז וש"ך במים ליכא גילוי ערוה ועל הצד היותר טוב יש לחבק ידיה לחשוש להשיטות דגם בנשים שייך לבה רואה את הערוה).

פ"ת: להר כרמל בשבת יש לברך בלחש או אחר הטבילה. מקואות שלנו אם דינם כמרחץ: הפמ"ג ומחא"ש מסתפקים, ליעב"ץ פשוט דדינם כמרחץ ותברך בחוף. בור טבילה מחופה בנסרים מותר ללמוד באותו חדר ומהיות טוב יעמוד מחיצה.

קיצור פתחי תשובה

סימן קפג'

- (א) יש ג' מיני הרגשות: (א) נזדעזע אבריה. (ב) פתיחת המקור. (ג) זד"ל (להנוב"י, והחתי"ס חולק). במצאה דם בבדיקה או אחר תשמיש [או מ"ר] להכו"פ סד"ט [חור"ד] דהוי דאורייתא (ובשו"ת חמדת שלמה הביא ראייה שהיא טהורה אחר מ"ר - פ"ת קצ', יח').
- (ב) נסתפק הברית אברהם מתי הטומאה נקבע בעקירת הדם מהרחם לביה"ח או גם כשיוצא לחוץ (בנעקר מהמקור של"כ ראייה).
- (ג) בענין דם יבש ע"י שו"ת שבי"י וכתר כהונה ואדני פז.
- (ד) ע"י ש"ך ושו"ת כתר כהונה. * [בפחות מכגריס שודאי יצאה מגופה להכו"פ טמאה משום כתם ולתוה"ש טהורה].

סימן קפד'

- (א) להשי"ך [והכו"פ השיג] אשה שלא קבעה וסת יום ל' הוא וסתה וא"צ לבדוק לפני"ז, ופי' הח"ד וסד"ט דאירי בתחילת ראייתה.
- (ב) אם עברו ושמשו שניהם צריכין כפרה - שערי דורא.
- (ג) לנוב"י גם למ"ד וסתות דרבנן היינו לענין לומר שכבר ראתה אבל לפרוש קודם הוסת הוא דאורייתא לכו"ע, וכ"פ החת"ס וכתב דכן פי' הרא"ה, אבל ע"ש ברא"ה שבי' בע"א קצת דלפני הוסת הוא דרבנן ומשעת הוסת עד סוף העונה הוא דאורייתא לכו"ע.
- (ד) לתפלי"מ אשה שטבילתה תמיד יוצאת בליל וסתה מותרת לשמש דוסתות דרבנן ולא החמירו במקום עיגון ומכ"ש שמותרת בעונת האו"ז אבל כשאפשר עדיף להתחיל הז"י אחר ד' ימים [דה' ימים אינו אלא חומרת הרמ"א] כדי שלא תצטרך לשמש בעונת וסתה, אבל חומרת הרמ"א עדיף מחומרת האו"ז: להתחיל אשה שוסתה קצרה עד שכמעט אינה יכולה לטבול אם יצא ליל טבילתה בעונת האו"ז מותרת לשמש. וכן אם ראתה אחר טבילה לפני התשמיש א"צ להמתין אלא ג' עונות לפני הז"י. ויש מקילין לספור מיד.
- (ה) להרדב"ז חיבוק ונישוק שרי ואין לחדש חומרות על ישראל והלואי שישמרו מה שמוטל עליהם.
- (ו) פי' אפילו בבית אפל או חכם שמאפיל בטליתו דא"כ בלא"ה אסור - תוה"ש.
- (ז) ואין חילוק בין יומי ניסן ותשרי ליומי תמוז וטבת כמוש"כ ב"י ט"ז ואחרונים דלא כהשי"ך. מש"כ בנקה"כ דנשי דידן אין להן שעה קבועה וצריכה לפרוש כל היום והלילה שלפניו, להח"ד מסתבר שאין להחמיר בזה, וע' סד"ט ותוה"ש.
- (ח) בפי' הרמ"א ע"י ש"ך קפ"ט סקל"ט. ולנוב"י ר"ל שאשה שתמיד רואה תוך ב' או ג' ימים אסורה בכולן. לח"ד ר"ל אשה שראתה א', א', א', ב', ב', א'-ב', ג', ג', א'-ב'-ג', קבעה וסת כל חודש לג' ימים אלו וחוששת לשלשתן [וכן איפכא].
- (ט) לט"ז [סד"ט וח"ד] אם ראתה ג"פ אע"פ שלא נקבע וסת מ"מ חוששת כיון דמוחזקת לראות, ולשי"ך דוקא בקבעה וסת חוששת.
- (י) לענין וסתות חשבינן משקיעה עד צאת וכן מעלות עד נץ ללילה - ח"ד [ומש"כ השי"ך לא קים לה אי קודם הלילה, ר"ל קודם שקיעה].
- (יא) מש"כ השי"ך לפמש"כ בסק"ז וכו' צ"ע דהכא יש לה שעה קבועה ודי לפרוש באותו עונה. וצ"ל דסמך אמשי"כ דנשי דידן אין להן שעה קבועה (וא"כ כל הנשים צריכות להפריש בעונת האו"ז) וכ"כ הח"ד.
- (יב) לפמש"כ הבה"ט אשה שראתה ב"פ ברי"ח ונמשך ראייתה עד ב' ובפעם הג' ראתה ב' לא קבעה וסת. לח"ד המחבר איירי בשופעת אבל בפוסקת חוששת לכל הג' ימים וכן בנידון הנ"ל, אא"כ הראיות שבר"ח הוקבעו דאז אף בפוסקת א"צ לחוש לראיות שבתוך נדתה, וכן כשהראיות בתוך נדתה לא נקבעו עדיין אינה חוששת לו ולא לעונ"ב ממנה ע"ש.
- (יג) לשי"ך אין חודש העיבור עולה מן המנין, ולכו"פ חודש העיבור עולה מן המנין.
- (יד) בקפ"ט מבואר דאפילו לא ראתה רק פ"א בימי עיבור והנקה צריכים לחוש לו כוסת שא"ק, ותימה על התוה"ש שכתב דרק חוששת בג"פ.
- (טו) אסור לשמש אפילו בשעת חרדה שמא בשעת תשמיש יצא הפחד מלבה - ט"ז: להח"ד בראתה במחבא אינה מצטרף לקביעות וסת.
- (טז) היינו בדיקת חורין וסדקין - ח"ד.
- (יז) להח"ד כשיש לה שעה קבועה א"צ בדיקה אלא אותה שעה ואל"ה צריכה בדיקה כל העונה ע"י שתשים מוך דחוק לכל העונה, ובמשנית וסתה לב' או ג' ימים צריכה מוך לב' או ג' ימים וצריך ללמד זה תוך ביתו.
- (יח) להח"ד אם בדקה עצמה ונאבד העד אסורה. לפי"ז ה"ה בהטילה מ"ר טמאה כשעבר הוסת בלא בדיקה (ואפילו בדקה אח"כ) דאולי ארגשה וטעתה במ"ר וצ"ע. להח"ד אין וסת נעקר בלא בדיקה [ואולי רק וסת קבוע], וכן בלא בדקה ולא ראתה מצטרפים הראיות שאח"כ אם הראיות שלפניו לקבוע וסת.
- (יט) האחרונים כתבו שאין לחוש לחומרת הבי"ח (לאסור אשה שלא בדקה תוך שיעור וסת של וסתה).
- (כ) עט"ז סק"ג וע' שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' לב' מש"כ בזה.
- (כא) בוסת הגוף אם לא בדקה בשעת וסתה אסורה עד שתבדוק וכמוש"כ הטי"ז (קפ"ט, סקל"ח).
- (כב) לכנסת יחזקאל מותר לבעול סמוך לוסתה כשהוא ליל טבילה [אפילו על כתם] וחלקו עליו הסד"ט ח"ד ושאלת יעב"ץ. ולהגב"ש אסור גם בליל טבילה שלאחר ראייה גמורה: הנוב"י אסר גם בכלה בסמוך לוסתה: בשו"ת אבן השוהם התיר לטבול כדי להתיר שאר מיני קורבא בלא תשמיש. לחת"ס אפילו בליל טבילה ויום יציאה לדרך ביחד אסור דלפני הוסת לכו"ע וסתות דאורייתא, אך בעונת או"ז יש להקל קצת.
- (כג) התוה"ש כתב מהמרש"ל דהמחמיר ומונע עצמו מלילך לדרך סמוך לוסתה כדי שלא יכניס עצמו לספק תע"ב.
- (כד) לשו"ת תשובה מאהבה שיעור יציאה לדרך (לענין מש"כ הרמב"ם דאין לבעול ביום יציאה לדרך) נראה דהוא יב' מיל.
- (כה) להכו"פ אם נזדמן שטבילתה יהיה סמוך לוסתה א"צ להמתין.
- (כו) לחת"ס אשה העומדת עונה סמוך לטבילתה ורוצה ליסע אם אביה לסנדקאות בלי רצון ורשות בעלה לא נכון לעשות כן.
- (כז) להח"ד אפילו היא ערה ושוכבת אצלו, צריך דוקא שישאלנה ותוציא מפיה שהיא טהורה.
- (כח) השי"ך הבין מש"כ המחבר 'וכיוצא' ר"ל וסתות הגוף, אבל התוה"ש סד"ט וכו"פ פי' דר"ל אכלה שום או לפלל. והח"ד פי' דאירי בראתה בפיחוקין בכמה רי"ח [שלא כסדרן] וכן כמה פעמים לא פיהקה ברי"ח ולא ראתה, דאז א"צ לחוש אלא לפיהקה של רי"ח אבל לרי"ח לחוד ודאי א"צ לחוש שמא תפהק.

סימן קפה'

- (א) להח"ד אפילו שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר לו בפירוש טבלתי.

(ב) להח"ד אשה החשודה על איסור נדה, תלוי דאם זינתה בנדות אינה חשודה לבעלה ונאמנת אפילו בשעת וסתה, אבל אם הכשילה בעלה שוב אינה נאמנת בשעת וסתה עד שתעשה תשובה אבל שלא בשעת וסתה וכן לומר שטבלה נאמנת אם לאו בימות החורף. ואפשר דה"ה אם צריכה ליתן שכר בעד הטבילה דאינה נאמנת.

(ג) לט"ז באמרה לפני רבים לא מהני אמתלא, והתוה"ש וכו"פ חולקים: לט"ז באמרה האמתלא לפני"כ מהני אפילו לבשה בגדי נדות. להשי"ך כשא"א לה מחמת אמתלא רק ללבוש בגדי נדות מהני האמתלא אפילו לא ידעה בעלה מזה, ולפי"ז באמרה שאח"כ מצאה שהדם הגיע ממכה מהני אפילו לבשה בגדי נדות, אבל הכו"פ ותוה"ש בשם המהריק כתבו דלא מהני וצ"ע. ועי' שו"ת שמן רוקח מג', ושו"ת חת"ס ט'.

(ד) להח"ד אפילו עברו ימים שראוין לספור ולטבול ויש לה מגו דטבלתי, אם אמרה לא טבלתי וטהורה הייתי אינה נאמנת בלי אמתלא.

(ה) להדגמ"ר לאחר ל' יום ל"מ אמתלא, ועי' בב"ש דר"ל כשכל חל' יום אמרה שהיא טמאה [ואם האמתלא באופן שהענין היה צריך להאריך ל' יום מועיל וכ"כ בחת"ס].

(ו) עי' בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' רסד'.

(ז) אשה שאמרה לבעלה שביום ד' יגיע טבילתה ואחרי זה ביומו או יום שלאחריו אמרה שטענה ויגיע ביום ג', להחת"ס אם ביום ג' אמרה כן שטענה והטבילה יגיע הלילה יש לבעל נפש להחמיר דאולי יצרה תקפה אבל אם הוא יום קודם אינה נחשדת על כך.

(ח) עי' בט"ז דהחכם נאמן לענין איסור ולא לענין ממונות, ועי' בתוה"ש סק"ח ובספר בני אהובה מש"כ בזה.

(ט) כתב החת"ס דאם הרגישה באמצע תשמיש ולא אמר לבעלה הוא אונס גמור ופטור לגמרי, ויל"ע אם נאמר גם שהאשה אנוסה דיצר אלבשה או דרך מאיש אחר אמרינן הכי ומזידה היא: וכתב ג"כ דהצריך כפרה הוא אפילו אם הוא פחות מכן כ' דמה שנמצא במדרש דרך מן עשרים חייבין בב"ד שלמעלה איירי בחטאים המחודשים לשעה כדור המבול. וחידוש הוא דבגמ' לא משמע הכי.

(י) להח"ד בשימש סמוך לוסתה וזכור באמצע תשמיש צריך לפרוש באבר מת. אבל באמרה מרגשת אני אינו צריך דאימור הרגשת שמש הוא.

(יא) עי' שו"ת תשובה מאהבה (א', עג').

(יב) באו"ח מבואר דג"י רצופין חשיב כמ' יום ובאדם חלש סגי בבי' ימים ולהמג"א עדיף להתענות מפוזרים שיהיה חטאו נגדו תמיד: כתב החת"ס דלדעת המקובלים אם חטא במזיד יש להתענות סב' ימים ואם חטא בכניסה וביציאה ב"פ סב': יש להקל על נשים בענין התעניות: אפילו כשא' מהם פטור מ"מ יתענה ב"פ או יפדה דהוי כנתכוין לטלה ועלה בידו בשר חזיר, והעיקר להתוודות.

(יג) התוה"ש הסתפק אם ר"ל הלילה שלפני התענית או שלאחר התענית [דתענית כקרבן] ולמהרש"ל ראוי לנהוג איסור בשניהם.

(יד) מדכתב הרמ"א ואם שמשה שלא בשעת וסתה משמע דעד כאן איירי בשעת וסתה וא"כ אמאי אין האשה צריכה כפרה, ואפילו אם איירי שלא בשעת וסתה חייבת היא על הפרישה. לכן ביאר הנוב"י דיש ג' דינים. (א) סמוך או בשעת וסתה אפילו בדקה לפני תשמיש שניהם צריכים כפרה. (ב) אין לה וסת ובדקה דאנוסים על הכניסה, ועל הפרישה אם אמרה ליה פרוש או שסייעה בהפרישה שניהם חייבים אבל באמרה נטמאתי והוא פירש באבר חי, היא א"צ כפרה. (ג) ביש לה וסת ושמשה שלא בשעת וסתה אפילו בלי בדיקה מקרי אנוסים.

(טו) בשו"ת מאיר נתיבים כתב דאשה שפשטה חלוקה ושמשה ולמחר מצאה כתם על חלוקה א"צ כפרה ואינו דומה לנדה היא וסובר טהורה היא דצריך כפרה דהתם הו"ל למידע: כתב החת"ס דאשה שהרגישה אחר שעברה יום וסתה כובד אברים שרגילה בה בעת וסתה אם אמרה כן לבעלה לפני ששימשו שניהם צריכים כפרה, ואם אמרה לו באמצע הוא שוגג והיא אנוסה, ואם לא הודיעה לו כלל הוא אונס והיא קרובה למשמשתו נדה וצ"ע לענין כפרה: בפחדה פחד פתאום ושמשה ולמחר מצאה הסדין והעד שלו מלוכלך בדם אינם צריכים כפרה דאילו יצאה הדם בשעת הפחד הייתה מרגשת: אשה שהראה כתמה לחמותה וטמאה ואח"כ א"ל מרשעת שאם יורד ע"י רוק טהורה וסמכה עליה ושמשה עם בעלה תרוייהו צריכים כפרה וכ"ש המרשעת.

סימן קפו

(א) כ' הר"ד ערמאה [והחכ"צ] דבתולת דמים ה"ה בחזקתה וא"צ בדיקה לבעלה, ורק לטהרות איתא דנשים בודקות אותן - סד"ט.

(ב) השי"ך הקיל בבדיקות וכתב דכן עמא דבר. ולתוה"ש אין להחמיר במקום שנהגו להקל אבל בלא"ה אין להקל כנגד המחבר ורמ"א. ולח"ד אפילו להני דס"ל דא"צ בדיקה היינו בדיקת חו"ס, אבל קינוח [כשאנינו שוכבת אפרקיד] ולהשהותו כשיעור וסת ולעיין בה למחר מיהא בעי. וכתב ג"כ דאשה שראתה פעם א' אחר תשמיש מחויבת בבדיקה אחר תשמיש פעם א' אם יש לה וסת, וג"פ אם אין לה וסת.

(ג) בשו"ת תשובה מאהבה הסתפק אם גם בבדיקה של קודם תשמיש יכולה לבדוק על סמך שתראה למחר, ועי' ח"ד.

(ד) בשו"ת מהר"ם פדוא"ה [מובא במנ"י וסד"ט] כתב דאפילו באשה שאין לה וסת אם היא מעוברת א"צ בדיקה. ונראה דה"ה במינקת.

סימן קפז

(א) להנוב"י רמ"ת הוי כוסת הקפיצות דאפילו בג"פ דינו כאינו קבוע ולכן בהחזקה לרמ"ת, אם תקבע וסת [ואולי אפילו אם כבר יש לה וסת] לימים או הפלגות א"צ לחשוש להוסת שאינו קבוע דרמ"ת. משא"כ לח"ד רמ"ת אינו חשש וסת לחוד אלא יש גם חשש חולי, ועוד ס"ל דאשה שיש לה וס"ק עדיין חוששת לוסת שאי"ק. (בעני"ז ע"ע לקמן סק"ה)

(ב) לט"ז ושי"ך ג"פ היינו עם הביאה הראשונה, משא"כ להתוה"ש [וכהראב"ד]. הסד"ט וכו"פ אין דעתם להקל כהתוה"ש אבל החת"ס צירפו כסניף להקל.

(ג) לח"ד בלא בדקה פעם א' אינו מפסיק הרציפות: בשו"ת שיבת ציון כתב דבאמרה שראתה ג"פ רצופין ואח"כ אמרה שפ"א לא בדקה תיקף, נאמנת ומותרת: ע"ש דברמ"ת אין חוששין לעיניה נתנה באחר דמילתא דעבידי לגלויי היא, אבל זהו רק באמרה לו בכל הג' פעמים תיקף אחר התשמיש שראתה דם דאז מקרי עבידי לגלויי דיבקש לראות עד הבדיקה, אבל הפ"ת עצמו כתב דרך בפעם השלישי שע"י נאסרת צריך שתאמר לו תיקף אחר תשמיש [והחשש דשמא עיניה נתנה באחר שייך רק משום שבעלה א"י לכופו לבדוק בשפופרת].

(ד) לדעת הפנ"מ רק נחשב רמ"ת בנמצא על עד שלו אבל לא בנמצא על כותנתו דדינו כתם ולא גזרו בבגדי איש. ולהסד"ט גם בנמצא בבגד האשה אינה רמ"ת: בשו"ת חמד"ש כתב באשה שיש לה וסת ומצאה כ"פ טיפין שאין בהם כגריס על סדין שקינח בו בעלה אחר תשמיש ויש לו כאב, יש לצדד שאינה נחשבת רמ"ת ומותרת לשמש עו"פ [בליל ב' שלאחר טבילתה] ותבדוק הוא והיא כדי לברר הדבר.

(ה) לח"ד הרמ"ת אסורה [וכן נעשית רמ"ת] גם בימי עיבור והנקה, ולהנוב"י מותרת אחר שהוכר עוברת ואם תחזור ותראה תאסר, וכן אחר שעברו ימי העיבור והנקה חוזרת לאיסורה, ואי ראתה ג"פ בימי עיבור והנקה תלוי במחלוקת השי"ך והט"ז אם חוששין לוסת שאי"ק: באשה שראתה ב"פ קודם עיבור ופ"א אחר שהוכר עוברת סמך החת"ס בשעה"ד על הראב"ד להתיר עוד ביאה א' ותדרוש ברופאים לפני הביאה.

(ו) לנוב"י אשה שראתה שפע דם [אולי אפילו רק בפעם ג'] אסורה להנשא לבעל ב', דליכא ס"ס כיון שאנו יודעין שהדם מן המקור.

- (ז) לשבויי זקניה שפסקה לראות זמן רב והתחילה לרמ"ת בצער א"צ בדיקת שפופרת: וע"ש דבהחזקה לרמ"ת בילדותה לא מהני מה שהזקנה, והסד"ט כ' ד"ז צ"ע לדינא. וכתבו הסד"ט וכו"פ דאשה שרמ"ת ג"פ ונתעברה מותרת לשמש בימי טוהר ואם לא ראתה בימי טוהר מותרת אח"כ כיון דמעיקר א' הוא (דס טוהר ודס טמא) והנוביי השיג דכשם שאין קובעין מימי טהרה לימי טומאה כמו"כ אין עוקרין.
- (ח) אשה שרמ"ת ג"פ ונתעברה בפעם הג' לא מהני בדיקת שפופרת בימי עיבור והנקה א"כ נמצא דם על הצדדין.
- (ט) להח"ד מ"מ אסורה מכאן ואילך לשמש ב' פעמים בלילה א' משום עונה הסמוכה לו[ע]ד שתעקר ג"פ שתשמש ולא תראה].
- (י) בדיעבד בבדיקה בשפופרת של עץ נראה דמהני בלא נמצא עליו דם כלל, אבל בנמצא על הצדדין לא יתנו לה הקולות דאולי הגיע ע"י הסירוט.
- (יא) התוה"ש כתב מהרמב"ם דתחילה יש להכניס השפופרת ואח"כ המכחול, וכתב הסד"ט דה"ה דיש להוציא המכחול תחילה ואח"כ השפופרת.
- (יב) ע' תשובת ב"ח החדשות ס"י ל"ד ולה'.
- (יג) כתבו המשאת בנימין ואמונת שמואל דיש לעשות השפופרת כשיעור אבר בינוני.
- (יד) לנוביי בנמצא דם בראש השפופרת שוב אינו מועיל בדיקת שפופרת או רפואה א"כ תפיל חררה, וכ"כ הח"ד דאפילו נמצא אח"כ כ"פ בצדדין אינו מועיל דשמא היא רואה מחמת חימוד תשמיש ואם עברה ושמשה ג"פ ולא ראתה הותרה (וע' פ"ת אות יט').
- (טו) בלא נמצא דם כלל משמע מהבה"ט וכ"כ הח"ד והגר"ח צאנז דמותרת אפילו ראתה אח"כ ג"פ, אבל להסד"ט בכח"ג אסורה.
- (טז) בנמצא דם בצדדי השפופרת למהר"י הורוץ מותרת בלי ז"נ וכן דייק הנוביי מהר"ן אבל סיים דמ"מ אני נבדך בזה. אבל להח"ד צריכה ז"נ בין על הדם שתראה אח"כ בשעת תשמיש ובין על הדם שבצדדי השפופרת, וכתב עוד שהבדיקה בימי עיבור והנקה מועלת רק לימים אלו: ונראה שהבדיקה בימי עיבור מהני גם לימי הנקה וצ"ע.
- (יז) בשו"ת אמני"ש הביא מחכם א' שבדק אשה במוך ועץ אולי ימצא דם מן הצד והכי עדיף טפי דאפי' אם ימצא על הראש לא יועיל הבדיקה לחומרא. ותוה"ש הסכים עמו אבל כתב שהוא בדיקה שלא לצורך, והחת"ס נהג כן למעשה. הסד"ט בדק בכיס מלא מוכין והתיר רק משום שנמצא דם על הצדדין.
- (יח) להנוביי אף להמתירין לבעל הראשון זהו רק בנמצא דם על הצדדין.
- (יט) להח"ד בבדיקה לבעלה הראשון ונמצא דם על הראש ושוב בדקה ולא נמצא על הראש מותרת לבעל השני ואסורה לראשון.
- (כ) וכן הב"ח הבשמים ראש הרדב"ז המהרמ"ל האמני"ש והכנסת יחזקאת פסקו לקולא להתירה לבעלה הראשון דלא כהש"ך.
- (כא) התוה"ש והסד"ט הקילו כהפרישה: הרז"ה פ"י אם יש לה וסת ר"ל שפיהקה או עיטשה הר"י תולה בהן ולא בתשמיש ואינה רמ"ת עד שנתברר שושת פיהקה מוכרבת בתשמישה, והסד"ט תמה למה לא הביאו האחרונים. וכתב ג"כ דמי ששמשה סמוך לוסתה וראתה ואח"כ שמשעה עוד ב"פ וראתה מופלג מוכרבת לא מצטרפין הראיה הראשונה בהדיהו.
- (כב) ע' ב"ח, וכתב הח"ד דרך במרגשת שהדם ממקורה בענין שתדע שהמכה במקור אבל ברואה שלא בהרגשה או בבדיקה תולה במכה שמוציאה דם אפילו הוא בצדדין. וכתב הפנ"מ דרך מטהרין הדם כשיש לה מכה שבמעיים באופן שאין הדם צריך ליבלע תחילה בשאר אברים: למהר"ם לובלין אפילו אם המכה ברחם במקור עצמו שמשם נובע הדם נדה מ"מ טהורה הוא, וכן מבואר בש"ך וחו"ד.
- (כג) להנוביי בדחק באצבע בכח והוציא דם ממכה קודם גמר בישולו אז תולין הדם אפי' אם דם המכה משונה. אבל תו לא מקרי מכה שודאי מוציאה דם רק דינו כמכה שא"י שמוציא דם.
- (כד) הא דתולין הדם במכה בסתמא כתב הנוביי דזהו רק כשיש לה חזקת טהרה משא"כ בימי טומאתה וליבונה דל"ל חז"ט. והברית אברהם מאיר נתיבים ח"ד וחת"ס כתבו דבימי ליבונה יש לה חז"ט: לח"ד דוקא ברמ"ת א"צ לבדוק אם הדם משונה אפילו לענין ז"נ דאיכא עוד ספק דאימור השמש עכרן אבל בראתה שלא בשעת תשמיש צריכה לבדוק אם הדם משונה.
- (כה) כתב הבי"מ דכ"ש זקניה יכולה לתלות במכה שא"י שמוציאה דם ואף שבשו"ת פנ"י לא כתב כן דבריו תמוהים.
- (כו) אשה שאינה רואה עד אחר י"ד יום אחר טבילתה דינה כיש לה וס"ק עד אחר י"ד יום, וכ"כ הח"ד: הסד"ט הסתפק בעבר יום וסתה ולא בדקה ואח"כ בדקה ומצאה טמאה אם יכולה לתלות במכה שא"י אם מוציאה דם דאולי הדם מיום וסתה [אבל בידוע שמוציאה דם תולה]. וכל ספיקו אינו אלא להרמ"א, דלהש"ך תמיד צריכה ז"נ וגם אין נ"מ לענין רמ"ת דודאי דאינה רמ"ת שהדם או מהמכה או מהוסת.
- (כז) כתב הח"ד דמקילין ברמ"ת שהוא דרבנן ולא לענין ז"נ שהוא דאורייתא ואפילו א"י לטהר לבעלה לעולם, עד שתדע שמכתה מ"ד. אבל להכנס"י מש"כ הש"ך דצריכה ז"נ היינו בלא רמ"ת אבל ברמ"ת כיון שצ"ל שמכתה מוציאה דם לכן א"צ ז"נ דאין טהרה לחצאין, ולהסד"ט וצ"ע גם בזה צריכה ז"נ. הנוביי ביאר בדעת הרמ"א שא"צ ז"נ ומ"מ לא החליט למעשה כיון שהש"ך פליג: לחת"ס כאב אינה כמכה ואינה תולה בה, ולהסד"ט וכנס"י מועיל הכאב כשיש מכה ותמיד מוצאת דם אחרי שכאב המכה הוי כמכה שמ"ד. כתב החת"ס דאפי' אחר כל הקולות ברמ"ת להתירה לבעלה בז"נ עכ"פ למיחש מיבעי וחייב לפרש באבר מת.
- (כח) הש"ך ושמן רוקח פליגי על הרמ"א, והנוביי ושו"ת השיב ר"א וברית אברהם הסכימו לרמ"א להתיר מטעם ס"ס דיש לה חזק"ט, אבל בימי ליבונה תלוי במחלוקת דלכמה אחרונים אין מתירין בס"ס כנגד חזקת איסור. ובהג"ה כתב דבכבר ספרה ג' ימים נחלקו רש"י ותוס' אם יש לה חזק"ט, וצ"ב דמשמע דהנוביי איירי בלא ספרה ג"י וא"כ אין תולין במכה: הח"ד ג"כ הסכים לרמ"א אבל פ"י דאיירי בראתה בלי הרגשה אבל בבדיקה או מ"ת דאיכא ספק הרגשה צריכה שתדע שמכתה מ"ד: להנוביי כשאין מכתה במקור ליכא ס"ס. כשמכתה במקור וא"י אם הדם מהמקור מותרת אפילו בשעת וסתה דאין להקשות וכי לעולם לא תהיה טמאה דתהיה טמאה כשמרגשת הדם מהמקור.
- (כט) להנוביי אם כבר טמאה אינה תולה במכה א"כ יש לה וס"ק ורואה שלא בשעת וסתה ויש לה מכה שמ"ד, וק"ו שמקילין כה"ג בימי מניקתה אף שאין לה וס"ק אבל רק אם פסקה טומאתה איזה זמן ולא שהיא רואה מיום לידתה. וכשהמכה בצדדין א"י לטהרה במרגשת בדם המקור אבל אם א"י תולין, אע"פ שכתב לעיל דכה"ג אין תולין שאני הכא דדרך המכה להוציא דם טהורה אם עומדת בימי טהרה, ובהא אפילו יש לה וס"ק וראתה בשעת וסתה טהורה דתהיה טמאה כשמרגשת הדם מהמקור. ע' ברי"א.
- (ל) בענין לסמוך על הרופאים דברו בזה בשו"ת הרבה (ע"ש) ובחת"ס העלה דלא האמינו לרופאים על גוף ידוע חוץ מלענין פיקו"נ לעשות ספק, אך האמינו חז"ל בכלל הטבע להעיד שיש מציאות כזה בעולם. וע' מע"צ בענין אשה שיש לה נקב קטן בעומק הפרוזדור, וע' חת"ס לענין עורק הזהב, ונחלקו הפוסקים אם דם העורק הזהב יכול להגיע להמקור.
- (לא) ואפילו רואה ממש שלא בהרגשה טמאה. ושעת וסתה מקרי כל אותה העונה שרגילה לראות בה - ח"ד.
- (לב) לח"ד בלא ראתה בלי תהיה טמאה בראיה ראשונה שלאחר ל', ואינה עולה מטומאתה עד שיהיה לה הפס"ט ובדיקה א' תוך ז'.
- (לג) גם בזה כתב הנוביי דדוקא במרגשת שדם בא ממקור אבל אליה תולה אף בשעת וסתה, וכ"ז בימי טהרה דוקא.
- (לד) לנוביי אף שאין כאב כמכה אבל תולה בה כתמים בימי טהרתה שלא בשעת וסתה אבל בג' ימים ראשונים של ז"נ טמאה: הפנ"מ הקיל בהיה לה מכה באז"מ שנתרפאה ואחר תשמיש מצאה כתמים דיש לתלות שנתגלע המכה כיון שהיה לה כאב, והסד"ט פקפק בזה.
- (לה) לחת"ס לסמוך על האם שאמרה שמשמשה בידה ומצאה תבורות, דע"ד א' נאמן היכא דלא איתחזק איסורא וא"צ אפילו לשאול נשים אחרות וכ"ש הכא דגם הרופא אמר כדבריה. ואע"פ שי"ל איפכא דמשום דיש כל הני צדדים להקל אין לסמוך על עדות נשים דמורה התיירא, אכתי נראה להקל ע"ש.
- (לו) בתוה"ש דגמ"ר וחו"ד פקפקו בזה, ומ"מ היכא דאיכא עוד צד להקל יש לסמוך עליה וכ"כ בשו"ת כנס"י.
- (לז) לנוביי ד"יז הולך אדלעיל ביש לה מכה אבל הכא איירי שא"י אם מוציאה דם. וזה מהני גם באשה שאין לה וסת ובזה מיושב קושיית הט"ז סק"י.

(לח) עבה"ט בשם הב"ח, והח"ד תמה עליו כיון שאשה זו לא נתחזקה ג"פ, מנלן שרופא זה מומחה דאולי בלא"ה נמי היה פוסק, ועי' חת"ס: הרדב"ז כתב דברגלים לדבר כגון שכל ימיה היתה משמשת בלא צער ועכשו התשמיש קשה לה, קרוב בעיני דסומכת על רופא מומחה שאמר שנתרפאת ותשמש פעם ד'.
(לט) לנוב"י כשבשעת תשמיש הרגישה זד"ל וקפצה בבהלה והיתה שופעת דם אין להקל, דבהלה אינה ביעותא ושפע דם אינו חררה.

(מ) לנוב"י אם היא זקנה יש מקום להקל בזה: [מש"כ הנוב"י דכיון שבפעם ראשון שאירע לה ד"ז היה לה דבר פתאום ולא היתה הבדיקה סמוך תשמיש אין ראייה ראשונה מן המנין, צ"ב דאיירי בנמצא על שלו. והחת"ס פי' דכוונתו לבדיקה שלפני תשמיש וסמך על הראב"ד דיש לה עוד ג' פעמים, אבל קשה להעמיס ד"ז בדבריו אלא נראה דאיירי שבפעם הראשון נמצא רק על כותנתו ומש"ה אינו מצטרף].

(מא) כי האמנ"ש דט"ס וצ"ל בליל שני של טבילתה דאל"כ בלא הוחזקה יכולה לשמש אפילו בליל טבילתה וכיוצא"ב כתב השאלת יעב"ץ.

(מב) לח"ד זהו רק בראתה בליל טבילתה אחר תשמיש [באותה עונה] אבל בראתה בליל טבילה בלי תשמיש כלל א"צ לפרוש.

(מג) לח"ד היינו רק בעברה ושמשה בליל טבילה שניה דנעקר הוסת בהרכבה, ואל"ה אסורה לשמש כל ליל טבילה לעולם: אם ראתה בליל ב' של טבילה אחר תשמיש, להגה"מ ואמנ"ש ושאלת יעב"ץ אסורה תמיד בליל ב' דחיישין דטבילה דאתמול גרס. וכתב הח"ד דאף לדידהו בראתה בליל ג' שלאחר הטבילה א"צ לחוש, וכתב עוד דלא מועיל בדיקת שפופרת להחירה בליל טבילה.

(מד) לט"ז אפילו היה מופלג מליל טבילה קבעה וסת לביאה ראשונה ואפילו עברה ושמשה קודם טבילה, וכתב הח"ד דלדעת הש"ך נראה דמותרת וכן עיקר. האמנ"ש פסק כהט"ז וכתב דאפילו בראתה ג"פ בביאה ראשונה שלאחר טבילה לוסתה אע"פ שטבלה בינתיים לכתמה ולא ראתה בביאה ראשונה אפי"ה הו"ל כג"פ רצופין, ולהסד"ט כל שיש ביאת היתר בינתיים מותרת: למנ"י בראתה ג"פ בליל טבילה מותרת בליל ב' דלא כאמנ"ש, וגם התייר בראתה ג"פ ביום ידוע, והח"ד סד"ט וחת"ס החמירו בזה: [ובראתה כ"פ בליל טבילה על עד קינוח אחר טבילה במים קרים, הקיל החת"ס להחירה בליל ב' מכמה טעמים - ששהתה עמו כמה שנים ולא רמ"ת ואי"ז תחילת תשמישה, ועוד דיש לה וס"ק וראתה שלא בשעת וסתה, וגם היתה אחר לידה ראשונה, והיתה רותתת ע"י ביעותתא דמים קרים וזה גורם לפריסת נדה. ואע"פ שראתה גם אחר שחממו המים זהו חשבון חדש ויש לה עוד ב"פ, אבל ישמש בליל ב' ויפרוש באבר מת. ושפופרת מועילה להחירה להיות כשאר נשים רק בבדוקת אחר טבילה במים קרים].

(מה) לעמודי כסף בראתה ג"פ בביאה ראשונה מותר ע"י בדיקת שפופרת דלא כח"ד (הנ"ל בסקמ"ג) אבל צריכה לבדוק דוקא אחר טבילה, אבל בבדקה ונמצא דם על צדדין מועיל אפילו לא בדקה אחר טבילה.

(מו) לסד"ט וח"ד מ"מ צריכה ז' נקיים: לח"ד בלא ראתה בפעם הראשון אחר הלידה אם ראתה אח"כ ג"פ לא תלינן בלידה.

(מז) הכו"פ השיג על הש"ך שהתיר ברמ"ת בימי טוהר, ודעת הנוב"י כהש"ך וכתב דבראתה ה' פעמים אחר לידה ובי' מהם היו תוך מלאת וספק על השלישי אם היתה תוך מלאת, אמר"י ספק דרבנן לקולא ומותרת לשמש עוד פעם ג' אך לא בליל טבילה.

(מח) עבה"ט, ולח"ד הא דאינה חוששת לט"ז סיון הוא רק בעברה ושמשה בט"ז אייר ולא ראתה, אבל בלא"ה אסורה לעולם באותו יום החודש.

(מט) עי' חת"ס ברמ"ת כמה שנים בכאב אבל רק איזה לילות אחר טבילה וכשהוא מכניס האבר בלט אינה רואה וכתב דאפשר דאין חימום התשמיש פועל עד יום ג' אחר טבילה דנתרפו העצבים ומיתרי המקור, ואשה זו מותרת עד ליל ג' ומאז אסורה עד שתראה מעצמה ותטבול ותשמש יומיים וכן לעולם, אבל בהגיע התור אין להתירו לשמש בלט.

(נ) לח"ד א"צ ג' פעמים ואף אם רק פעם א' עבר ולא ראתה תו לא חיישא דנתבטל הפלגתה, רק דנ"מ באופן שחזרה וראתה דחוששת שוב לחצי שנה אחר ראייה זו משא"כ כשנעקר ג"פ אינה חוששת כלל, והוא שנתעקר בהרכבה.

(נא) הבי"מ הסתפק באשה שא"י לטהר עצמה אם דינה כרמ"ת דחייב להוציאה, או דרמ"ת שאני דהאיסור קיל דטהורה היא ולכן חיישין שמא יבא עליה.

(נב) עי' באה"ע דבזה"ז נהגו שלא לכופ בעיני הזווגים אף למי שלא קיים מו"ר, ועי"ש בב"ש הטעם.

(נג) בתולה שרמ"ת כו"כ פעמים בכאב אבל בתוך אלו הימים ב' פעמים לא ראתה ואמרה שהיתה מחמת שלא גמר ביאתו הנוב"י הקיל בצירוף קולות אחרות וגם שלא יזדקק לה בעלה בליל טבילה: רב א' התייר בוגרת שלא פסקת לרמ"ת בצער בלי טבילה כיון שרואה דם אחר הזמן שנתנו חז"ל לא גזרו על דם בתולים אלא במילתא דשכיח, ולא בזה שנמשך הדם הרבה. והפנ"מ התרעם עליו וכתב דודאי אסורה היא ואפילו נמצא דם בצד השפופרת, אבל אולי כה"ג יש לצדד להקל בספיקא דרבנן ולתלות שמא בא ממכה שבצדדים.

(נד) לח"ד אם התשמיש הראשון היה בלי דם שוב אינה תולה, וכן אם לא בדקה עצמה פ"א שוב אינה תולה.

(נה) אשה שנשאת וטענה שעדיין בתולה היא ונתגרשה ונשאת לאלמן ורמ"ת כ"פ בליל טבילה בלי צער, להנוב"י נאמנת דמ"ש ממכה אחרת דנאמנת עליו ומכ"ש אם גם בעלה אומרת שמצאה בתולה והפה שאסר, אבל קשה להתיר כיון לליכא צער, אבל ביש לה וס"ק וראתה שלא בשעת וסתה מותרת לשמש בליל ב' לטבילה. ואפילו אין לה וס"ק מותרת בליל ב' כיון שכל הג"פ ראתה בליל טבילה יש להקל באשה זו כיון דיש לתלות בבתולים: דעת החת"ס בבתולה שרמ"ת כ"פ בצער אבל מרגשת פתיחת המקור אסורה, ואפילו מרגשת זד"ל יוצאה ממקור הגם שאינו אלא דרבנן (לדעת החת"ס) וגם עיקר וסת דרמ"ת הוא דרבנן ורוב נשים אינן רמ"ת אפי"ה כתב אסורה. ויש להעיר אמאי לא חיישין דלמא עיניה נתנו באחר דהכא אינו מילתא דעבידא לגלוי, ולפי סברתי שם א"ש.

סימן קפח'

(א) להשו"ת גב"ש כתם שנדמה בלילה כטמא וביום כשהוא יבש נראה טהור יש להקל. וכתב עליו הלבושי שרד דאם רואה עו"פ ביום אחר שעה ונשתנה ממראיתו יש לאסרו. ולסד"ט אם נתחזקה כודאי טמא בלילה אין להקל ביום: הסד"ט הביא בשם מ"כ (היעב"ץ) שדם הנוטה לבריו"ן כקליפת ערמונים וקאו"י טהור ואצ"ל בכתם.

(ב) בשל"ה ורש"ל כתבו דירוק צ"ע כי למהר"ם מינץ בשם הגדולים אסרינן ירוק ואין להקל במהירות במראה שעה וכ"ש הזהב אא"כ יש צדדין וסברות שאינו דם נדה. ובירוק הזה שבא בהרגשה או בקינוח מ"ר יש להחמיר ובכתם להקל והכל לפי ראות העין. כתב הסד"ט מדהשמיטוהו האחרונים נראה דחולקין ובעל נפש יחמיר: לחת"ס אשת חבר שהראה מראה לחכם וטיהר והחבר רוצה להחמיר בעל כרחו רשאי.

(ג) עבה"ט מש"כ עוד המציא הב"ח [שאין לפסוק על מראה לבן או ירוק לח] גם המנ"י וסד"ט חלקו עליו. והחכ"צ וח"ד כתבו דאפילו אם כשראוהו החכם היה טהור וכשנתיבש נמצא טמא, טהורה דאזלינן בתר יציאה מהגוף, והשב"י השיג עליו אבל הסד"ט כתב דראייתו אינו מוכרחת. היעב"ץ החמיר כנגד אביו (החכם צבי) וס"ל דאפילו כשכבר טיהר לא חיישין לזילותא. ומש"כ הבה"ט לא הבנתי עי' בספר נחלת עזריאל דאינו השגה. אבל בלא"ה צ"ב הטי"ז דבסי' קפ"ו א"צ לראות המראה בלילה כלל וכבר הרגיש הח"ד בזה (וצ"ל דס"ל דהרמ"א קאי רק אבדיקה שאלאחר תשמיש).

(ד) היינו בתוך שיעור וסת - ח"ד.

(ה) עי' בשו"ת גב"ש באשה שהרגשה ומצאה מיד בחלוקה מראה טהורה אם טיפת דם כחרדל, וטיהר דתלינן בהרגשה במראה טהורה והדם בחלוק שלא הייתה בדוק, והביא שהגר"מ מטיקטין פיקפק בפסק זו.

(ו) עבה"ט וכן אשה וכו' ובסד"ט כתב דאפילו על עצמה אין לסמוך וצריכה להראות גם עתה לחכם. ובתוה"ש כתב דאפילו בהביאה דם הראשון ואומרת שזה שהוא כזה טיהר לי אין סומכין עליה. לבה"ט רואין דם אשתו, ולחכ"א בעלה א"י להורות כשיש שאלה על טבילתה.

(ז) ע' בעניי' בתשובות האחרונים. ומפני שד"י וכיוצא' לא ניתן רשות לכל מורה לפסוק כ"א לגדולי הדור לא הבאתי הכל באריכות.
 (ח) עבה"ט מהט"ז, ולח"ד זהו רק כשהחתיכה נפלה לביה"ח בשעת וסתה אבל בנפלה קודם וסתה ובשעת וסתה מצאה דם טמאה. ובש"ך החמיר בזה אף ברואה דם בחתיכה שנעקר ממקורה בשעת וסתה אבל כשהחתיכה נופלת בלא דם טהורה לכ"ע. וע' מנ"י סק"י וסק"ח.
 (ט) להשביי' אשה שראתה קרטין ונאבדו בלי בדיקה מותר מסיס, ספק אם הוא אדום ואת"ל אדום שמא לא היה נמוח, ואפילו כשאמרה שראתה שהייתה אדום חשיב ספק כיון דאין אנו בקיאים בזה. ולסד"ט ליכא ס"ס דהכל ספק א' אם דם נדה היא או לא.
 (י) בתשובת חינוך בית יהודה כתב דוקא כשהיבחושין וכד' יוצאין ממנה לבד ואף אם יש קצת לובן הם העיקר, משא"כ כשהלובן עיקר ע"ש, וצ"ע ומצאתי שהעייב"ץ כתב עליו דכולה משגה הוא.
 (יא) ע' מספר עמודי כסף דאף שראתה אח"כ דם עמו טהורה דע"י ג"פ הוחזקה דמכה בגופה ותלינן בה כמכה דעלמא בין וסת לוסת, וזהו שכתב בהג"ה ודוקא וכו' כשראתה עמו דם גמור (ובזה נסתלק קושית הש"ך בסקט"ז).

סימן קפט'

(א) ע' בה"ט, נוב"י תניינא ס"י קיז', ושו"ת חמד"ש ס"י כג'.
 (ב) היינו לעניי' דאסורה לשמש עד שתבדוק אבל לענין עקירה מתעקר בפ"א כוסת שאי"ק - תוה"ש וחכ"א.
 (ג) הכו"פ מפקפק בדילגה למפרע שזה מנגד להטבע ע"ש.
 (ד) להש"ך ר"ל שראתה בא' בשבוע ולאחר ג' שבועות ביום א' וכן פעם ג', וקשה דזהו וסת להפלות של כב', אלא דלהפלות צריך ד' ראיות והכא א"צ אלא ג' - תוה"ש: להח"ד אם תראה עו"פ לאחר כב' נשנתנה לוסת הפלות והכו"פ הניח ד"ז בצ"ע.
 (ה) להח"ד אפילו לא ראתה ביט' אב חוששת לכ' אלול.
 (ו) להש"ך בין לרב ובין לשמואל סגי בג"פ כיון שראתה ג"פ בטו', וג"פ ביז', ולתוה"ש אינו מוכרח ויש להחמיר לבי' הדעות.
 (ז) להח"ד בראתה [שבט] ניסן סיון אב אלול תשרי נעקר הסירוג ונקבע וסת הסידור. וכתב ג"כ דלעקור וסת הסירוג צריך ו' חדשים.
 (ח) כתב הח"ד דהמחבר לא דק [דצייר בחדשי החמה שלעולם א' מלא וא' חסר] וא"כ אפילו בלי סירוג צריכה לחוש לאב מפני ההפלה.
 (ט) הנוב"י הביא מגדול א' דוסת להפלות רק נקבע בהפלות עונות שוות ואפילו ראתה ביום שי"ך שבפעם הבאה צריכה לחוש בלילה. ולהנוב"י אין משגיחין בעונות ורק מונין הפלות הימים ונאסר העונה בו ראתה בפעם שעברה.
 (י) להט"ז גם כאן חוששת לא' דר"ח, ולהסד"ט וחי"ד כיון שראתה בכ' ניסן ליכא עונ"ב אפילו להט"ז דראיה אינה מפסקת הפלה אבל מפסקת עונ"ב דבזה אין לומר וכי לעולם לא תראה: עונ"ב להש"ך הוא יום החודש, ולהט"ז יום ל' ולזה הסכים החכ"צ וכו"פ, ולהח"ד הוא יום לא': להש"ך ע"כ יש חילוק בין יום החודש ועונ"ב לענין עברה וסתה ולא בדקה, ומשכחת וסת החודש בלי עונ"ב בראתה בינתיים או שיש לה וסת אחר קבוע ושינתה ליום אחר.
 (יא) התוה"ש הסכים להט"ז והכו"פ וסד"ט העלו כהש"ך: לח"ד בראתה א', כ' ניסן, ט', כ', כח' אייר (שהפסיקה בהפלה אחרונה) לכו"ע קבעה וסת מכי לכי [אך בש"ך לא משמע כן] ובראתה א', י', כ' ניסן, ט', כח' אייר (שהפסיקה בהפלה ראשונה) לכו"ע לא קבעה וסת, ופליגי רק כשהפסיקה בהפלה אמצעית.
 (יב) לח"ד א"א לקבוע וסת הפלה וסת החודש ביחד דסתרי אהדי אבל ב' וסתות דחודש קובעין, וה"ה בוסת הדילוג ווסת השוה.
 (יג) משמע מהש"ך בראתה ב"פ בלי ושינתה לכי בטלה הפלגת ל' ואפילו ראתה י' ימים אחר כ' (ביום ל'), והשיגו עליו הסד"ט וחי"ד.
 (יד) ונראה דמיירי שראתה בשיעור הפלגת וסת הראשון מיום ל' שראתה באחרונה - ח"ד.
 (טו) הכא דמיירי בוסת הפלה ע"כ ראתה ב' ראיות שיהיה מינכר הפלגתה לכי יום: לח"ד חוששת להפלה גדולה דג' עונות ולעונ"ב.
 (טז) כתב הנוב"י דבעברו ב' ר"ח ולא ראתה ונתעברה ואחר ימי העיבור והנקה עבר עוד ר"ח ולא ראתה, לדעת המחבר (סל"ד) והרמב"ן שם כיון שצריכה לחוש ליום זה לכן מצטרף ומחשב עקירה, אבל להיש מגדולים המורים שם לא משכחת ד"ז כלל. ולכן בני"ד אם אחר ההנקה עדיין לא ראתה כלל או ראתה שלא בשעת וסתה ושוב הגיעה שעת וסתה ולא ראתה א"צ לחוש לוסת הראשון ממ"נ להמחבר דנעקר ולגדולי המורים בלא"ה א"צ לחוש כ"ז שלא ראתה באותו וסת, ואם אח"כ שוב תראה ביום וסתה לכו"ע חוזר לקביעותה.
 (יז) לח"ד אפילו יש לה ב' וסתות קבועים והפסיקה וסת אחת ג' עונות, וחזרה וראתה ביום וסתה חזר הוסת למקומה.
 (יח) הכו"פ הסתפק אם קובעין וסת הקפיצות בצירוף וסת הגוף כגון שקפצה והתחילה לפהק וראתה וכן ג"פ וצ"ע.
 (יט) לח"ד ביש לה שעה קבוע אחר הקפיצה לראות אינה אסורה אלא באותו שעה וכן בקפצה ג"פ בשעה ו' אסורה רק בשעה ו' וכ"כ הכו"פ: מש"כ הש"ך דבקפצה וראתה א"צ לחוש ליום החודש איירי ביש לה וסיק או בראתה בינתיים דאל"ה חוששת לה מדין עונ"ב.
 (כ) להח"ד בראתה ג"פ בקפיצה ביום א' ובפעם ה' קפצה בשבת וראתה ביום א' להב"י איגלי דיומא גרים, ולרמ"א לא קבעה רק להרכבה. וכתב עוד דבקפצה ג"פ ביום קבוע וראתה כל פעם ביום שלאחרי קבעה לימים לחודייהו: להנוב"י תולין רק בקפיצה דאתמול ובקפצה כמה ימים לפני ההפלה וראתה ביום הפלה איגלי דיומא גרים.
 (כא) לח"ד אם קבעה להפלות וקפיצות [או פיהוקין] אפילו הפסיקה בראיה בינתיים לא נתבטלה ההפלה.
 (כב) חוששת עד שתקפוץ ג"פ באותן זמנים ונמצא טהורה, ולהח"ד אם אח"כ חזרה וקפצה בר"ח וראתה חזר הוסת למקומו כמו בסעי' טו' בהפסיקה ג' עונות וחזרה וראתה.
 (כג) בגמ' חשיב שופעת דם טמא מתוך דם טהור והשמיטתו דהאידינא ליכא דם טמא, אבל נ"מ לרואה תחילה כעין מגולא ואח"כ דם - סד"ט.
 (כד) הח"ד ביאר דלהרמ"א אינה חוששת להמיחוש בפני' אבל ודאי חוששת להיום בפני' כוסת שאינו קבוע כדכתב בסעיף כה'.
 (כה) ע' בשו"ת חוט שני ס"י יד', טז' מש"כ בזה.
 (כו) להח"ד אם אכלה שאר דברים חמים ג"פ ולא ראתה לא נעקר וסתה מאכילת שום בצל ופלפלין, אבל באכלה שום ג"פ ולא ראתה נעקר הוסת מכולם.
 (כז) לסד"ט וחי"ד הא דאין וסת המורכב נעקר כשעבר רק היום או רק הפיהוק בלי ראה היינו לענין שעדיין צריכה לחוש אם תגיע היום ותפהק אבל נעקר לענין שא"צ לפרוש כל אותו היום קודם הפיהוק מחשש שמא תפהק.
 (כח) הנוב"י הסתפק אם הא דחוששת גם ליום כ' קודם שנקבע כ' הוא רק באופן ששינתה ולא ראתה בחודש רביעי בר"ח כהרגילה או אפילו ראתה בר"ח ג"כ חוששת לכי. וע' לעיל סק"י וסי' קפז' סק"א.
 (כט) ע' ש"ך סקע"ג, וע' בשו"ת חת"ס ס"י קסד' מש"כ בזה.
 (ל) לכו"פ וסד"ט אפילו הפילה נפל אם יש לה דין מניקה לכד' חודש, ולח"ד אפילו הפילה רוח: לסד"ט הא דאין קובעין וסת, היינו לחומרא שתצטרך ג"פ לעקר אבל קובעין לקולא שא"צ לחוש כוסת שאי"ק [גם להפלה וגם ליום החודש].
 (לא) כתב הסד"ט דאפ"ה א"צ לחוש לעונ"ב מהוסת שאי"ק, דכ"ש הוא מאשה שיש לה וסת ושינתה פ"א דאינה חוששת לעונ"ב.

(לב) ע' בנוב"י ס"י פו' דאחר ימי עיבור והנקה היא חוזרת לחוש רק לוסת קבוע ולא לוסת שאינו קבוע.

סימן קצ'

- (א)** בראתה טיפות דם בתוך ליחה לבנה מרובה, להשב"י מקרי שלא ע"י הרגשה והסד"ט השיג [דרך להר"ן טהורה].
- (ב)** לשו"ת פנ"מ אין דין כתמים בבגדי האיש, וצ"ב מהתוספתא. (ע' חו"ש דכוונת הפנ"מ דאין מחזיקין טומאה ממל"מ).
- (ג)** כתב השב"י דבהרגשה שיצאה משהו ע"י עיטוש ולא בדקה עצמה ולאח"כ מצאה כתם תלין ההרגשה במ"ר, ולתפארת צבי רק תלין ביצאו הרבה טיפות ולסד"ט גם ביצאו מעט כיון שרק בפתיחת המקור החמיר התרוה"ד משא"כ בהרגשה שניתז ממנה תלין במצוי, וכ"כ החכ"א והוסיף דבמוחזקת ורגילה לראות מראות טהורות אפילו לא בדקה טהורה.
- (ד)** להחכ"א בנזדעזע אבריה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה דתלין בשאר מקרים [והחת"ס חולק].
- (ה)** להכו"פ בדקה תוך שיעור וסת ול"מ כלום טהורה דלא כהחו"ד [והחת"ס מסתפק].
- (ו)** במצאה מראה טהורה טהורה: לדעת הגב"ע"ש א"צ אלא מקום לתלות ההרגשה אבל להחו"ד וחת"ס צריך בירור שלא ראתה דם ונ"מ בבדקה בעד שאינו בדוק ומצאה מראות טהורות וטמאות או בדקה בעד ומצאה מראה טהורה אבל נאבדה החצי השני: בהרגשת זד"ל ס"ל להחת"ס דבדקה ולא מצאה כלום או בדקה בעד שאינו בדוק אפילו מצאה רק מראות טמאות כשיעור המאכולת שבזמנינו, טהורה: וכתב החת"ס דצ"ב הגדר של מראה טהורה דתמיד יש לחלוחית באו"מ: הסד"ט הסתפק בהרגשה, עד מתי יכולה לתלות מראה טהורה.
- (ז)** התוה"ש סד"ט וחכ"א כתבו דמסולקת דמים שבדקה ולא מצאה כלום טהורה (ורעק"א החמיר): הרדב"ז ושאלת יעב"ץ השיגו על עיקר הדין של התרוה"ד: בפנ"מ כתב דאפילו לדידהו אם בדקה בעד שאינו בדוק ומצאה מראות טמאות טמאה: להנוב"י בהרגשה ובדקה מיד תוך שיעור וסת והניחה העד בפנים עד הבוקר ולא מצאה כלום טהורה: לדעת הבן של הנוב"י הדין של התרוה"ד איירי בהרגשה פתיחת המקור וגם זד"ל: לדעת הנוב"י הדין של התרוה"ד אינו אלא מספק וממילא בספק הרגשה הוי ס"ס וטהורה, אא"כ היא באמצע ימי הספירה [וע' פ"ת קפז' סקכ"ד וסקכ"ח].
- (ח)** משמע מהש"ך דאפילו הדם ודאי אתי מגופה טהורה וכ"כ הל"ח ומנ"י, אבל להח"ד ככה"ג טמאה, וע' משי"כ הסד"ט בזה.
- (ט)** להיראים דאין אנו בקיאים בשיעור גריס וכל דלא מוכחא מילתא שדם מאכולת הוא לא סמכין עליה, ובבשמים רא"ש כתב דכל רבותיו משערין בכגריס ואין חש בדבר: הסד"ט הסתפק בדם נצור ועב במק"א איך משערין וכתב דהכל כמו שבא לפנינו אי לאו שהוא עב הרבה והכל לפי ראות עיני המורה.
- (י)** החת"ס הסכים להמע"צ בשיעור הגריס ודלא כהכו"פ שכתב דהוא מדי גדול, והגם דליכא מאכולת כ"כ גדול בזמנינו אבל כיון שכל גזירת הכתמים לא היתה אלא מחמת טהורות ועכשיו ליכא טהורות, אין להחמיר יותר מכשיעור חז"ל.
- (יא)** בשו"ת מאיר נתיבים כתב דמשערין גריס ו' שערות על ו' שערות הן ואוירן כמו שהן קבועין בגופו של אדם [על הזרוע].
- (יב)** כתב המע"צ דתולין גם כתם שחור במאכולת מדלא חילקו הפוסקים, והסד"ט הביא מהראב"ד לטמא, אבל הוסיף דבמצוים פרעושים שדמם שחור תולין בהם.
- (יג)** מהר"א ברודא החמיר כהרמב"ם, והסד"ט כתב דהסומך להקל כדעה ראשונה לא הפסיד וכ"פ הבי"ח ומנ"י.
- (יד)** להסד"ט בנמצא על בשרה וחלוקה לכו"ע תולין [דלא כהח"ד בהרמב"ם] ואפילו אין הכתם שבבשרה מכוון כנגד הכתם שבחלוקה.
- (טו)** הסד"ט כתב דאם הרגה פשפש הו"ל כנתעסקה בכתמים א"כ צ"ע דהול"ל דיש לה לתלות אפילו כתורמוס ועוד.
- (טז)** כתב הבינת אדם דכתם הנמצא על קמטים שאינם תפורים אין מצטרפין יחד. ואפילו אם תפורים צ"ע, דעכ"פ יש אור בניהם.
- (יז)** להסד"ט כתם על דבר שאמק"ט היושב על דבר המקב"ט כיון דנטמא התחתון משום משא גם האשה טמאה: בנמצא על בנין אבנים דמקבל טומאת נגעים, להמנ"י טמאה ולכו"פ וסד"ט טהורה: להנו"ב מה שמקב"ט מדרבנן מקבל כתמים.
- (יח)** להנוב"י נייר שלנו מקב"ט ואינו כנייר של דורות הקודמים דהתם פנים חדשות באו לכאן ואמק"ט: להסד"ט כתם על נייר שלא ע"י קינוח ובדיקה טהורה וכ"כ החכ"א (ובחכ"א שלנו כתוב איפכא) וכ"פ החת"ס: כתב הסד"ט בנמצא כתם אחר תשמיש על דבר שאמק"ט או צבוע צ"ע איך מקילין. וכן יל"ע אם יש להקל ככה"ג בשוטה (דאולי הרגשה).
- (יט)** להנוב"י דף שעורכין עליו אע"פ שיש לו תורת כלי בתלוש כיון שקבעוה בביה"כ אמק"ט ואפילו לא קבעוהו כיון שנקבחוהו טהור.
- (כ)** בבגד מנומר ויש כתם על הלבן והצבוע, להמע"צ מצטרפין ב' הלבנים לשיעור גריס אבל אין מצטרפין הצבוע, ולהח"ד גם הצבוע מצטרף.
- (כא)** הדגמ"ר תמה איך מקילין בצבוע כנגד ג' חמורי עולם. וכתב בתשובה מאהבה דרוב ראשונים מקילין וכן העלה החת"ס חוץ מכתם הנמצא על בגד הסמוך לבשרה.
- (כב)** בעמודי כסף כתב דאין ללבוש צבעונים בימי נדתה וליבונה. ויש לומר דבג' ימים הראשונים אין תולין.
- (כג)** להסד"ט באמרה ברי ל' שלא נגעתי באותן מקומות שאפשר לפול שם דם נאמנת. ואפילו להחמירין בבשרה אבל על ידיה יש להקל דבעין כשיעור גריס. וכתב החכ"א דבמקום שיש עוד צד להקל יש לטהר דם הנמצא למעלה מקשרי אצבעתיה [על גב ידה].
- (כד)** להסד"ט אפי' בבגד שאינו בדוק יש לקולא של נמצא על בשרה וחלוקה, וגם א"צ שהכתם על חלוקה יהיה מכוון נגד הכתם בבשרה.
- (כה)** בנתעסקה בידה ונמצא כתם על שאר גופה, להט"ז אין תולין משא"כ להסד"ט בשם הפרישה. והחכ"א הוסיף דה"ה בנגעה במכה שודאי מוציאה דם או בבשר מלוכלך בודאי בדם אע"פ שלא ידעה בודאי שהיו ידיה מלוכלכות טהורה דודאי נדבק בידה.
- (כו)** להסד"ט במלבושים שלנו אפילו נמצא כתם על העליון (ולכא תליה) טהורה דא"ל שנתקפלו, וכ"כ בפנ"מ מט"א, וה"ה בסדינים.
- (כז)** החכ"א כתב מהסד"ט דאפילו מגיע כששוחה הרבה טהורה בסתם כשלא ידעה ששחתה הרבה, אבל בסד"ט הקשה ע"ז ממש"כ המחבר בסעי' יג' ולכן אוקמה כשחוגרת חגורה, וצ"ע.
- (כח)** להחכ"א כשקושרים הבית יד טהורה, ומ"מ תשער האשה ע"י שתשחה הרבה עד שתגע לפי הטבעת, ולשם חוששין ולא יותר.
- (כט)** כתב הסד"ט צ"ע בעברה בשש"ט ומצאה למעלה על חלוקה ולמטה על בשרה אם נחשב כנמצא על בשרה וחלוקה, וכן בלא עברה.
- (ל)** כתב הסד"ט דוקא אדם באדם תולה למטה בלמעלה אבל שחור באדם לא.
- (לא)** לחמודי דניאל תולין כשיוצא דם מחוטמה בהכאה מועטת, ובצואת תרגולים, [ולהסד"ט בשאפית טבאק, ובגדים אדומים של תינוק כשהטיל מים, וכשמזיעים בבתי שוקיים אדומים] ותולין בדם שבידיה, ולכן הקצבים יכולין לתלות כל כתמיהם בדם שבידיהם.
- (לב)** כתב הסד"ט בשם הפרישה דאפילו נמצא על בשרה תולה בהם. וכתב החת"ס דלרוב ראשונים תולין במכת בנה שיכולה להתגלע.
- (לג)** כתב הנוב"י דרגיל לצאת דם ר"ל לא רק בשעת הטלת מ"ר.
- (לד)** בשו"ת מהר"י כתב דה"ה במצאה דם תוך ב' או ג' ימים בעת שרגילה לפלוט הש"ז דג"כ יכולה לתלות בו.
- (לה)** בבדקה קצת מן העד, ובשעת בדיקה אולי נתקה המקום הבדוק מע"ג אצבעה, החמודי דניאל נוטה להקל (א.ה. ע"ש דמשמע שנוטה להחמיר) וכשגם אותו מקום לא בדקה היטב כי אם דרך העברה, בודאי יש להקל.
- (לו)** ע' שו"ת נוב"י תניינא ס"י קא' ושו"ת חמד"ש ס"י כד'.

- (לז) בשו"ת מאיר נתיבים סי' נז' כתב דלמחר הוא לאו דוקא וה"ה אם מצאה מיד סמוך לבדיקה.
- (לח) לדגמ"ר בגי' הראשונים של ז"ל טמאה [דבעד שבדקת בה אפשר לה להיזהר] ולמעיל צדקה טהורה, ודעת הסד"ט להחמיר.
- (לט) להח"ד יש לתלות אפילו בשעת וסתה [דלא כט"ז]. ורב אי ר"ל דבז"ל אין תולין כה"ג ב' ימים הראשונים של ז"ל.
- (מ) כתב החת"ס דבבדקה בעד שאינו בדוק יש להחמיר לטמאות כל הגדול ממאכולת הנמצא בזמנינו.
- (מא) בשו"ת בית אפרים סי' מה' כתב דבשעת וסתה חוששין [גם בבדקה בעד שאינו בדוק כלל] וכמו מכה שבגופה.
- (מב) בדגמ"ר תמה דדוקא בנערה בעינן שלא ראתה מעולם אבל בקטנה לא איכפת לן אם ראתה בבית אביה.
- (מג) להמל"מ אין תולין בזבה אחר שעברו הז"ל, ולהלבוש תולין. ולרעק"א גם להמל"מ פנויות כיון שאין סופרות לעולם תולין בהן.
- (מד) ע' ש"ך סקנ"א ובשו"ת בית אפרים סי' מה'.

סימן קצא'

- (א) ע' בתשובות ושב הכהן סי' לב' שהאריך הרבה בענייניו.
- (ב) הפנים מאירות כתב דזקנה שמצאה דם במ"ר טהורה, ק"ו מכתם שלא גזרו בזקנה. וצ"ע דזקנה ודאי טמאה בראית כתם (ע' סי' קצ, סעי' מה').
- (ג) להצ"ע במצאה דם אחר הטלת מ"ר אין להתיר אא"כ מצאה גם בתוך המ"ר והמ"ר ע"י כאב, א"כ כשכואב הרבה בשעת מ"ר ובדקה קודם מ"ר ומצאה נקיה וגם מכנסת מוך בשעת השתתה. אבל באינה מרגשת כאב בהטלת מ"ר אע"ג שהרגישה קודם לכן טמאה. ולהסד"ט אפילו ל"ל כאב אלא אח"כ וגם רק מצאה אח"כ טהורה, וכ"מ בח"צ, ובשב"י כתב להיות מתוך בדין זה.
- (ד) להנוב"י בדיקת המהרי"ל בדיקה מעלייתא היא וע"י אפשר לטהרה לעולם כ"ז שמוכיחה קיים דהיינו שמרגשת כאב או מוצאת תמיד קורט דם בבדיקתה, [אבל מניקת שבדקה אולי צריכה לבדוק עד פעם כשעברו ימי מניקתה]. וכן סמך אבדיקה זו כשמצאה דם בבדיקתה והמוך נשאר נקי, דיש לתלות הדם מן הצדדים, אבל להח"ד אין לסמוך עליו להתיר הדם שבפרוזדור אא"כ מרגשת כאב או יש לה מכה וא"י אם מוציאה דם, ובדקה הרבה פעמים ולא מצאה דם אלא למטה.
- (ה) להנוב"י א"צ לבדוק ג' פעמים, ומה שהצריך המהרי"ל ג"פ היינו בלא מצאה דם ג"פ נעקר וסתה של ראיית דם במי רגילה.
- (ו) אשה שבדקה כמהרי"ל ויצאה טהורה, אחר שמקבלת וסתה ובאתה לפסוק בטהרה א"צ לבדוק עוד פעם, ומש"כ האבני מילואים דצריכה, איירי באשה שאינה רואה אלא בשעת מ"ר, דביום שהייתה רגילה בעבר לראות וסתה צריכה להחזיק הדם עם המ"ר לדם טמא, ואח"כ כדי להפסיק בטהרה צריכה להטיל מ"ר בלי דם וזה שייך רק ע"י בדיקת המהרי"ל [ולא שייך לעמוד כל בין השמשות בהיסח הדעת מכל הרהורים ומחשבות ותשגיה ע"י שאינה מרגשת כלל, דהכא רק רואה ע"י המ"ר, ועוד דהכא אפשר בבדיקה].
- (ז) כתב החכם צבי דהסומך על הוראת הט"ז לענין קרטין מתיר איסור כרת, וע"ע בשו"ת האחרונים בענייניו. "ומפני שד"ז וכל כיוצא"ב לא ניתן רשות לכל מורה לפסוק הדין בזה כ"א לגדולי הדור כמבואר בתשו' נוב"י לכן לא הבאתי הכל באריכות".

סימן קצב'

- (א) השער אפרים החמיר להצריך ז"ל באשה הזקוקה ליבם שלא רצה לחלוץ לה עד שנתשפרה עמו ולמחרת החליצה רוצה לכנס לחופה לא מיבעי במקום שנהגו ליבם אלא אפילו לא נהגו, אבל לא סמכה דעתה: לחמודי דניאל בלי כתיבת התנאים לא מהני ז"ל: שוטה ששפרה ז"ל ואח"כ נעשה חלומה הסתפק הב"ש אם נתעורר החימוד וצריכה ז"ל מחדש וכתב קצת ראייה להקל, והחת"ס הקיל: אלמנה ששפרה ז"ל קודם שראתה האיש שהיא עומדת להתחתן עמו החת"ס הקיל דאינה צריכה עוד ז"ל לאחר ראייתה דלא כהשואל שהחמיר.
- (ב) לשו"ת גב"ש גם זקינה צריכה ז"ל: אשה שנתעברה מנואף ודברו על לבו לקחתה והיא מעוברת ז' חדשים פשיטא דצריכה ז"ל וכ"כ המנ"י.
- (ג) לט"ז בתמר ורות לא היה חשש חימוד דהיו במטה והח"ד תירץ דדוקא בחימוד של נשואין חיישין, והצ"ח הביא ראייה לט"ז.
- (ד) לשו"ת אבן שהם אסור לחתן לבעול ביום חופתו אפילו בבית אפל אף דשאר כל אדם מותר בבית אפל, והנוב"י לא כתב כן.
- (ה) ע' בה"ג מהשלי"ה שדיבר מרורות, והמ"צ כתב מרורות על המנהג אבל כתב דא"צ להוכיחם דאינו מפורש בתורה וברור שלא יקבלו.
- (ו) כתב הב"ח דאם בשעת דחיית הנישואין קבעו על זמן אחר ידוע א"צ ז"ל, ובתשובה כתב דאפילו דחו בסתם אחר בדיקת שחרית אבל נתפשרו קודם בדיקת ערבית א"צ ז"ל מחדש אא"כ עמדו יום או יומים בדיחוי, וכ"כ הסד"ט. ולח"ד זהו רק בקבעו לזמן קרוב אבל בקבעו לזמן רחוק באופן שצריכים להכין עו"פ בודאי צריכה עוד ז"ל: על מש"כ הש"ך אם בדקה עצמה ואותו שעה, כתב הסד"ט צ"ב בדיקה זו למה כיון שלא נתייאשה מן הנקיים הראשונים והש"ך לא העתיק יפה: לחת"ס בהחליף חתן בחתן אפילו בלי קטטה, צריכה ז"ל.
- (ז) בקונטרס באר מים חיים תמה על מנהג זה שאינו עפ"י דין, ובפרט מה שנהגו שאם הכלה שוכבת אצל בתה דזה איסור גמור.
- (ח) הרדב"ז הסתפק בגרש אותה כדי לקיים שבועתו והוא עתיד להחזירה והיא יודעת בדבר אם צריכה ז"ל או דילמא לא חילקו: כלה שביקשה מאבי החתן להקדים הנשואין והסכים אבל אמר שצריך לשאול אשתו ואם היא תסכים ישלח שליח, והכלה התחילה ז"ל מיד ואח"כ בא השליח, להנוב"י צריכה ז"ל מיום ביאת השליח. אבל באמר אבי החתן שודאי תסכים אשתו אפשר להקל ועדיין צריך תלמוד.

סימן קצד'

- (א) לנבו"י מה דמשמע מהט"ז דביש מנהג בין כולם להחמיר שלא לטבול תוך מ' ופ' חשיב פורץ גדר, זהו דוקא בידוע שנעשה מתחילה בהסכמת זקני העיר דאליה דינו רק כדברים המותרים וכו', ואם היה בידו היה מבטל המנהג ובפרט המנהג שלא לטבול תוך מ' וסה'. אבל הרוצה לשנות ישאל חכם. להחכ"א במדינות אלו נוהגין היתר: לתפארת צבי ולד שמת תוך ל' דינו כנפל דא"צ להתתין.
- (ב) לנוב"י בימי טהרה אם באמצע תשמיש א"ל נטמאתי א"צ לפרוש באבר מת, וע' בנחלת צבי (שהחמיר): בתשובה מאהבה ונוב"י הסתפקו אם לברך על טבילה מדם טהור, ולחת"ס בעי ברכה דהאי מנהגא הוי מעשה רבה וכן עובר משום אל תטוש: צ"ע איך תברך בכתם ספק כגריס או ספק על המראה וע' פמ"ג ובתב"ש.
- (ג) לעה"ג מ' יום הוא מליל טבילה ובכתם צריך תלמוד. ולתשובה מאהבה פשיטא דאינה מונה מטבילת הכתם אבל בראיה מונה מטבילתה, והח"ד השיג כיון דמצוי לראות בגי' הראשונים דעיבורה, וכן החמירו הסד"ט וחת"ס ודלא כהחכ"א שפסק כה"ג.
- (ד) לנוב"י גם כשגרם הפתיחה מבחוץ כגון ע"י אצבע הרופא אמרי' א"א לפה"ק בלא דם ולבני"א וחת"ס א"א להגיע לשם ע"י אצבע: להתשובה מאהבה רק כשנפתח המקור להוציא דבר גוש אמרי' א"א לפה"ק וכו' אבל בלא הוציא דבר או הוציא דבר דק ל"א כן.
- (ה) לתשובה מאהבה ולד הנוול בשניונים גדולים וחוששין שיהיה לפוקה ומכשול אפ"ה אסור להמיתו או לסבב לו מיתה.

- (ו) למע"צ בלית בה עצם אינה טמאה אלא בשפיר, ורבו מהר"א ברודא פקפק בזה ודעתו להחמיר אבל הסד"ט כתב דאין לחוש לדבריו.
 (ז) מש"כ הש"ך דצריכה ז"נ אחר יד' יום כתב החת"ס דט"ס הוא וצ"ל ז"נ ואחר ויד' יום, ור"ל דבעינן ב' דברים וחד בלא אידך לא סגי.
 (ח) לנחלת שבעה בישיבה על המשבר ופסקו הצירין צריכה ז"נ דכבר נחשבת כיוולדת לענין חילול שבת, והח"ד ותשובה מאהבה מקילין בזה וכן הסכימו הכו"פ וסד"ט במקום שאין מנהג, וכתב החת"ס בבדקה המילדת ומצאה הפתח סגור אפילו מנהג ליכא.
 (ט) כתב הנוב"י באיש ששמע הולד בוכה בתוך מעי אמו דהיא טמאה לידה מספק ול"א אילו יצאה ראשו אגב צערה הייתה מתערה.

סימן קצה'

- (א) לברכ"י אסור להריח מבשמים שלה ולט"ז אפילו הסירה מעליה: לחמודי דניאל גם להמקילין בתשמיש ביוצא לדרך סמוך לוסתה מ"מ בדברי הרגל באשתו נדה [סמוך לוסתה] אסור.
 (ב) לנוב"י כשאין אשה אחרת בכפר מותר לבעלה לעמוד על אשתו בשעת טבילה ולתמכה ולדחפה תחת המים [דלא שביק היתירא]: כתב השמש צדקה דמי שמתה אשתו ר"ל והיא נדה ראשי ליגע בה.
 (ג) ליד אליהו אסור לנדה להחזיק נר כדי שישתה בעלה טאבק או לחמם עצמו או להדליק ממנו נר אחר [שההבל מחבר]: לתשב"ץ מותר ליטול מידה תינוק דחי נושא עצמו והיא אינה עושה כלום אלא התינוק יוצא מעצמו. ונראה דאם התינוק קטן או חולה או כפות אסור: להתשב"ץ יש להתרחק מליגע בבגדיה בעודה לבושה בהם.
 (ד) למנ"י אסור לנדה להסיר נוצה מבעלה דרך נפיחה וראיה מאמימר שבכה"ג פסל עצמו לדין, ושו"ת הר כרמל דחה ראיתו, והכו"פ ג"כ העלה דמותר. עוד כתב דנוהגין שזורקין כלפי מעלה והיא פושטת ידה ומקבלתו ויש להקל, אכן הסד"ט כתב דהגם שמותר אבל אין להקל והמחמיר בענינים כאלה תע"ב.
 (ה) למשאת בינימין מותר מעיקר דדינא לאכול אפילו בקערה א' כשיש עוד בני הבית אוכלין עמהם אבל יפה להחמיר. ולפ"ת אין להקל בזה אלא לענין שלחן א' אבל לא לענין קערה א' כיון דאם לא ידקדק שיפסקו אחר בינתיים יצא שיאכל מהשיריים שלה.
 (ו) בשו"ת יד אליהו כתב דנדה שהריחה טאב"ק כמו חצי כלי מותר לבעלה להריח המותר דלא דמי לאכילה.
 (ז) בשו"ת יד אליהו כתב שאם באתה באמצע מותר לגמור וכן בפירסה נדה באמצע אכילה מותר לגמור.
 (ח) לחכ"א ה"ה על כרים המיוחדים לה אסור וא"כ כ"ש להט"ז אסור לה לישן על המיוחדים לו. מותר לה לשכב במטתו שלא בפניו.
 (ט) נראה פשוט דאם אינה בעיר כלל מותר.
 (י) צ"ע אם מותר לשמוע קול זמר של אשתו נדה.
 (יא) כתב המקור חיים דמשמע דרק ברגלי המטות נוגעים זב"ז אסור דנמצא דשוכבים פנים כנגד פנים משא"כ כשראש המטה נוגעת ברגלי חברתה וכד' אבל העולם נוהגים כסתימת הרמ"א דבכל ענין שנוגעים זב"ז אסור אבל בהפרש כ"ש מותר. לחכ"א אפשר אם המטות מחוברין לכותל מותר: נראה דלהרמ"א רק כשנראים ב' המטות כא' אסור אבל במטה מוקף בנסרים מותר: לשער המים נכון להחמיר שלא לישן בכילה א' עם אשתו [בב' מטות] בלי סדין תלויה למחיצה בין המטות דלא כמהר"ם אלשאקר.
 (יב) כתב השל"ה דזה מצד הדין לפי שראו את העם שלא יסבלו יותר מחמת חסרון שפחות, אבל המחמיר שומר מצוות נפשו.
 (יג) להש"ך אין להביא קערה מיוחדת לבעלה אבל מותר להביא קערה לכל בני הבית הגם שבעלה ג"כ יקח ממנה, וכ"כ הבאר שבע.
 (יד) ע' בשאלות יעב"ץ דראוי להחמיר כדעת השאלות.
 (טו) וכו"פ הרדב"ז וכתב דהגם דבכל אביזרא דג"ע אמרי' ימות ואל יעבור מההיא דהעלה לבו טינא, לא דמי דהתם בא החולי מחמת העבירה. ואפילו אם היא חולה שאב"ס נמי שרי רק לא ירחץ פניה ידיה ורגליה, ובמסוכנת אצל הרחיצה אפשר להשליך מים עליה, ובא"א אלא ברחיצה ממש מותר.
 (טז) ע' שו"ך סק"כ וע' בית שמואל באהע"ז סי' כ' שהשיג עליו, וע' בעצי ארזים שם.
 (יז) ע' במקור חיים שראה מורים שהורו בנדון כזה להניח בגד על הדפק ואז מותר לבעלה רופא למשש הדפק על אותו בגד המפסיק.
 (יח) ע' בנ"צ מש"כ בזה.
 (יט) כתב החמודי דניאל נהגו הנשים שלא לילך לבית החיים להתפלל בימי נדתה ונכון הוא.

סימן קצו'

- (א) כתב הדגמ"ר שהש"ך לא החמיר אלא כשגם היא קבלה שבת, וגם בזה נראה להקל בדיעבד. והרש"ל שהביא ה"ט"ז איירי בראתה אחר ערבית ולענין מנין ה' ימים ולא בהפסיקה בטהרה אחר ערבית.
 (ב) כתב הדגמ"ר דלאו דוקא בדיקת שחרית אלא כל בדיקה לפני מנחה קטנה לא מהני ביום א'.
 (ג) כתב המע"צ אשה שראתה כתם בז"נ ואמרו לה להמתין ה' ימים מחדש ולבשה חלוקה דימי נדה המלוכלכת בדם ואח"כ נודע לה שא"צ להמתין צריכה ז"נ מחדש כיון שהסיחה דעתה, אבל בלא הסיחה דעתה כשהסניר נקי או שיש לה טביעות עין נאמנת שהכתמים מימי נדתה
 (ד) להשל"ה צריכה לספור הימים בפה, אבל להנוב"י ושו"ת מהר"ם א"צ, וגם הרדב"ז כתב דא"צ להוציא המספר בשפתיה.
 (ה) לח"ד בלא בדקה אפילו לא הרגישה טמאה מה"ת, ולחת"ס בודאי הפס"ט צריך בדיקה אבל בז"נ מועלת אם השגיחה ע"ע שלא הרגישה: לח"ד דם שלא בהרגשה סותר בז"נ, והאבנ"י השיג דמה"ת אינו סותר: לח"ד בהיתה לה מכה וטמאנוה כשהגיע יום וסתה מטעם וכי לעולם לא תראה שנוול באמצע ז"נ צ' בדיקת הפס"ט וא' מבדיקת הז"נ נקי, ולחת"ס כשטמאנוה ביום וסתה מועיל הפס"ט ע"י שתמתין כדי שתעבור כ"כ ימים שבדרי"כ רואה בהן ואח"כ תשגיח ע"ע כל הביה"ש לודא שאינה מרגשת.
 (ו) לדגמ"ר בבדיקה בג' וז' מועיל כיון דליכא ה' ימים בין הבדיקות אבל בנוב"י כ' דין זה בבדיקה גם בא' ואח"כ בג', וז'.
 (ז) החת"ס הקיל בבדיקה רק בא' או בז' כשכבר נתנה עם בעלה אבל בבדיקה רק בא' מן האמצעים יש לחוש אפילו בדיעבד.
 (ח) לנוב"י אם כואב הרבה גם לכתחילה א"צ יותר מבדיקת א' וז', וטוב להצריכה קינוח כל דהו מבחוץ אם לא יכאב לה.
 (ט) לנוב"י נ"ל לסמוך על הרמב"ן דרק ההפס"ט בעי חו"ס כיון דנוהגין לבדוק גם במוך שנשאר עד הלילה והוי כבדיקת יום א' [דנסמוך על רש"י דבדיקת לילה שמה בדיקה].
 (י) בסופרת ז"נ על כתם או מחמת שתבועה לינשא ומצאה כתם בג"י הראשונים להדגמ"ר יש להקל: אשה שבדיקה עצמה לילך לביהכ"ס ואח"כ הפסיקה בטהרה וראתה כתם בג"י הראשונים הצ"צ החמיר, והעה"ג מקיל וכן החת"ס באמרה ברי שבדקתי שפיר.
 (יא) במצאה כתם אחר ג"י הראשונים ומסופקת אולי הייתה לפני"ז התפארת צבי ופנ"מ מקילין, ובשו"ת בית אפרים מבואר דאיי"כ.
 (יב) חמד"ש - בכתם על דבר שאמק"ט טהורה גם בג"י הראשונים וכ"מ מהגה"מ ובה"ת. למע"צ כתם בבגד צבוע תוך ג"י טהורה.
 (יג) לחמודי דניאל אם יכלה לישון במקום שאין פשפושין וכשבה במקום שיש פשפושין א"י לתלות בפשפושין [וע' קצ', לח' מהדגמ"ר].

(יד) כי הברית אברהם באשה שהרגישה בדם ממקורה וא"י אם בא ממכה במקורה וטמאנוה ביום וסתה מטעם וכי לעולם לא תהא טמאה אז בג"י אפשר לתלות במכתה אפילו ברואה ממש: לרב מדובנא באשה שבז"נ לבשה בגדי נדותה וביום ד' רוצה לתלות הכתמים בימי נדותה א"י דא"כ נמצא שהיו על בגדיה תוך ג"י, ובית אפרים צידד להקל, וכן הפני"מ הקיל בעני"ז במצאה על הסדין ביום ז': בהגיע וסת עורק הזהב בז"נ כיון דהוא מכה עוברת אין לתלות בג"י, ויכולה להפסיק בטוהרה בבי' לראיתה שהז"נ יתחילו אחר הג"י.

(טו) השלי"ה התיר אשה שלא שמשו להפסיק ביום ד' שלא לטבול בליל שבת שאחר יו"ט, ולסדי"ט נר' דיש להקל גם בשמשה ע"ש.

(טז) לחת"ס בספרה ז"נ אחר כתם בלי להמתין ה' ימים אפשר להקל אפילו בשימשו: לדמג"ר בכלה שהייתה נדה אין טעם להחמיר להצריכה ה' ימים: יולדת שלא טבלה תוך מ' א"צ להמתין ה' ימים וכ"ש אם הראיה הייתה של דם טוהר ד"ל דדינו ככתם דלא מחמירין אפילו בשמשה, אבל החת"ס החמיר להמתין ה"י גם אחר דם טוהר: בראתה מיד אחר טבילתה לפני ששמשו הנוב"י מחמיר והפני"י, מע"צ וסד"ט מקילין דא"צ להמתין ה' ימים.

(יז) אשה שבז"נ ראתה כתם והתחילה ז"נ עו"פ וטבלה ושכינתה א"ל שטעתה במנין ורק ספרה ו' ימים התשובה מאהבה הקיל כשאומרת לשכנתה שאינה מאמנת לה אבל במסופקת ושותקת יש לחוש לדברי חברתה.

(יח) החת"ס תמה על הטי"ז דמה שייך צ' ימים הכא דאפילו לא היה בין שימוש בעלה לראיה רק זמן מועט שייך הבחנה, וכי עוד דבכתם אין לחוש להצריך הבחנה.

סימן קצ"ז

(א) ע' שו"ת חת"ס סי' קע', קצ"ז משי"כ בזה.

(ב) לחכ"צ אסור לטבול בחמין בשבת והעוברת נקרי' עבריינא אלא לטבול בצונן או בהפגת צינתן בלבד או תטבול במוצ"ש וכשא"א מותר ביהש"מ ולא תבא לביתה עד הלילה, והק' הבל"י ולבושי שרד דלמש"כ הרמ"א גם במוצ"ש אסור ואפ"ל דהא מקרי לא אפשר לטבול דא"י לטבול הצניח: הנוב"י הזהיר לבלנים ליתן החמין בעוד היום גדול כדי שבשבת יהיו רק פושרין: דנו האחרונים ביו"ט שחל בער"ש אם מותר להסיק תחת היורה לצורך קפה והשאר יניח לזוב לתוך המקוה: בחו"ש כתב דאין לטבול בער"ש ביום ואפילו במקום שנוהגין זהו רק אחר אמירת ברכו ובשו"ת חינוך בית יהודה קרא תגר ע"ז דגם לאחר ברכו אין לטבול אלא בלילה.

(ג) לנוב"י בששגה ואיחרה ולא יכולה להפסיק ועי"ז יצא טבילתה בליל שבת מותרת לטבול: והלבושי שרד התיר כשהיה שום אונס כגון קצת חולי: לחמודי דניאל היוצא לדרך (במוצ"ש) מותרת לטבול בשבת אפילו פשעה במה שלא טבלה קודם לכן וכן לטבול ביום ח.

(ד) ??

סימן קצ"ח

(א) לזכרון יוסף בענין שיהיה מקפדת לעתים מזומנות אבל באינה מקפדת אלא לבסוף זמן רחוק אי"ז נחשב מקפדת

(ב) ע' לקמן סי' טו' משי"כ בשם השיבת ציון.

(ג) כי הפני אריה דאשה ששכחה להוציא הספוג שנושאת באזנה לשאוב הזוהמא, א"י בזה הלכה ברורה ותטבול שנית בלי ברכה.

(ד) הבי"י ביאר הדין של חוטים מזהבות ע"פ רבותיו של רש"י ולפ"ז צ"ל דבי' שערות אינן חוצצין דרבותיו איירי רק בדבר שאינה מגופה, אבל הפרישה פי' חוטים מזהבות אינו משום חציצה אלא דמירתתא ולא טבלה שפיר וכי' הלבושי שרד דנ"ל כהפרישה וראיה משירים ונוזמים ומבגד רפוי [ומנדה שטבלה בבגדיה] ולכתחילה יש להחמיר להסיר דברים שאינם רפויים ובדיעבד אין להקפיד כלל. ולפ"ז דטעמא משום דמירתת אינו אלא לכתחילה אבל צ"ע לדינא. והסדי"ט הק' ג"כ כנ"ל וס"ל דכל הדין של לרבותיו של רש"י הוא מדרבנן [ויש להקל כשאכא עוד צד להקל] והם מודים ברוב שאינו מקפיד כשאינו מהודק דאינו חוצץ, והלב"ש השיג דגם בזה חוצץ.

(ה) כי הפני"מ דהכא איירי ברוב שערות ולכן המרדכי לא הקיל מטעם שאינה מקפדת. באשה שלרפואה מפזרים בראשה סמים כתושים ועי"ז המשערות מסתבכים לא שייך הטעמים של המרדכי ואין להקל אא"כ הוא במיעוט השערות וכ"כ הסדי"ט. לחת"ס אשה שרוצים לדבק שערותיה בשערה לצורך רפואה פשיטא שחוצץ.

(ו) כי החמודי דניאל נר' שהיא צריכה להשהות במים עד שיכנס בהם המים היטב.

(ז) לחת"ס הדעת נותנת דבעינן ג' ימים מעל"ע אבל כיון דמיעוט המקפיד אינו אלא דרבנן המקיל לא הפסיד והמחמיר תע"ב.

(ח) אשתו של מהר"ק שעמדה לפניו ערומה אע"פ שאסור להסתכל במקומות המכוסים ע' נוב"י [דכיון כמחזיר עליו לטהרה לא חיישין שיכשל] וכי' בנו דהכא איירי לאחר טבילה [ולא חיישין שמא נפל במים].

(ט) לענין נטי"י כי המ"א הגם שטיט חוצץ כנגד הבשר אין מקפדין ע"ז אבל שלא כנגד הבשר רובן מקפדין אפילו בצואה וחוצץ, ולט"ז יש לסמוך על ר"ת דרק טיט היוצרים חוצץ.

(י) לחמודי דניאל יש להקל בצפורני גלגלים דא"צ טבילה אחרת אפילו יודעת שלא היו נקיים דאין דרך להקפיד ע"ז.

(יא) לדעת השבו"י בשבת העיקר כנקוה"כ ליטול ע"י עכו"ם בידו או בשיניו והח"צ רק השיג עליו לענין ליטול בכלל.

(יב) לחת"ס כלות העומדות לגלח שערותיהן אחר בעילת מצוה אינן חוצצין דאין השערות עומדות להתגלח מיד אלא לאחר המצוה.

(יג) לבית הלל טבלה בטבעת רפויה צ' טבילה אחרת אא"כ לנתה ע"ב ור' דניאל מחמיר אפילו עברה הלילה והמקום שמואל מקיל בכ"ז וכן הקיל בדעיבד ברפויה בתשובת הב"ח הביאו הלב"ש, והסדי"ט.

(יד) כי הסדי"ט אשה שאין דרכה ללוש לדעת הגן המלך אינו חוצץ אפילו טבעת מהודק וכה"ג כי הא"ר דטבעת אנשים אינו חוצץ דאין מקפדין עליו אא"כ יש בה אבן טוב, מ"מ אין להקל כיון שהשו"ע לא חילק בזה דלא פלוג, ואפשר בדעיבד ושימשה יש להקל.

(טו) ע' בשיבת ציון אשה שא"י לבא במים שמא תאבד מאור עיניה אין לשים בגד רפוי על עיניה שמא תהדק הבגד מפני הפחד אלא אשה אחרת [ולא האשה עצמה] תכנס עמה למקוה ותדיח ידיה ותכסה עיניה ברפיון. ולענין חפיפה סגי בעיון במקום העינים.

(טז) ע' נב"י באשה שיש טבעת ברחמה לצורך רפואה חוצץ דנחשב מקפדת כיון שמשירה בהפס"ט בבידקת ז"נ ובלידה, אא"כ הטבעת עמוקה ממקום שהשמש דש דהוי בלוע [ולחת"ס הסרתה ללידה וז"נ אינה קפידא כמו בהסרת טבעת אנשים לתפילין ולולב אבל הסרתה להפס"ט הוי קפידא ובספק אם הוא במקום בלוע יש להקל דמיעוט המקפיד דרבנן [וצ"ב דאיתחזק איסורא]. לרב א' בית הסתרים שאין המים יכול ליתכנס בהם בעצמם א"צ אפילו ראוי לביאת מים והנוב"י דחה ראיותיו]. לדינא העלה לבדוק ע"י שתכניס עד דרך חלל הטבעת עד המקור וישאר שם כל ביהש"מ של הפס"ט ויום א' ושאר הימים תבדוק כפי האפשר. והזכרון יוסף הוסיף דאולי המים אזלי מתחת הטבעת ועוד כיון דהוי סכנת נפשות להסירה נחשב כאינה מקפדת ולענין בדיקות תבדוק כשאר נשים במוך וגם פ"א בימי ספירה וגם תבדוק צד השמאל ובשאר הימים די בבדיקה קלה. גם רעק"א ובעל החוו"ד הסכימו להקל אבל לענין בדיקה השיג דצריך חו"ס אבל יכולה לדחוק מוך עד סמוך למקור דעי"ז אין לחוש שזיוב הדם דרך החו"ס בהפס"ט ויום א' דז"נ, ואפילו רק תעשה כן בהפס"ט יש להקל.

(יז) כי החמודי דניאל דאם קרצה שיניה לא הוי חציצה.

(יח) לפני"מ מותר לחבר טסין של נחושת בקרקעות המקוה ובכתלים כדי שיחזיקו מימיו כיון דלא מקב"ט קודם שנתחברו למקוה.
(יט) לסד"ט במקום שאין לבנים אפשר לתקן בנסרים שאין כ"א מהם ראוי למדרס קודם שחיברו: במקוה עשוי מלבנים והניחו עליו נסרים משולבים בברזלים שלא יזובו המים בין הלבנים וצוה המורה לעשות בהם נקבים לצאת דעת המהר"ם לובלין, והק' החת"ס דהנקבים מבטלין ממנו הבית קיבול אבל עדיין ראוי למדרס ועוד דהנקבים המונחים על הלבנים נעשים בית קיבול ועוד אולי ע"י הנקבים נעשו כזוחלין ועוד ע"י הברזלים המעמידים הנסרים מקב"ט, אלא החש לחומרא הני"ל יעשה רצפת אבנים והמקיל לא הפסיד: לנוב"י מקוה עמוקה שפחדו הנשים לטבול שם ועמידו כסא וקשרוהו בחבלים כדי לעמוד עליו יש לגעור בהם.

(כ) כ' הנוב"י דצריכה להגביה רגליה בשעת טבילה ומשו"ה אם יש מקוה אחרת אין לטבול במקוה שיש רפש וטיט.
(כא) לבאר הגולה זרת הוא חצי אמה ללבושי שרד לכתחי' יב' גדולין ולא יפחות מ' גדולין וראוי להשגיח ע"ז דלש"ך יש חשש פסול דיעבד ויש ליתן לבלגית מדה של י' גדולין וכשליכא כ"כ מים אין לטבול א"כ שוכבת בתוך המים כמו דף. בכל דיני טבילה מוטל על המורה להזהיר הבלגית ולא יסמוך במה שהזהירה פ"א

(כב) ע' ברעק"א דאם עשתה תיקון זה וטבלה בינה לבין עצמה לא עלתה לה טבילה.
(כג) ע' פני אריה דאבק לבן שעל הראש אינו חוצץ לתפילין דהוא לנוי ודינו כגוף השער אבל אין לטבול עמו דבמים אזיל הנוי ולא עדיף מאבק שעל הרגלים וגם להרמב"ם דביעבד אינו חוצץ הכא יודה דגרע מאבק.

(כד) עבה"ט ועמשכ"ל ס"ד בד"ה חצצין דמקפדת עליהם.
(כה) לחמודי דניאל אותן כנים קנים מתים הדבוקים בשעת הוי חציצה וצריך להסירן.

(כו) כ' החמ"ד אם בעלה חולה ר"ל וספרה ז"נ וטבלה כדי שתוכל ליגע בה ולא כוונה לתשמיש הטבילה מהני אף לתשמיש.
(כז) ע' מה שהק' היום תרועה דף ח' וע' ברדב"ז החדשות ס"י לדי' שתי קושיות. וע' מג"א (קנח' סק"י"ג) שכי' דבזה לא שייך לברך.

(כח) לחמ"ד נראה דוקא חברתה אבל איש לא מהני [ע"ש דאירי לענין שתפגע בה חברתה תחילה]: כ' הלב"ש יש להסתפק אם נכנסה להקר ואח"כ נתכוונה ולא הגביה רגליה אי מהני שלא להצריכה טבילה אחרת ויש להקל.

(כט) מש"כ בה"ט או עם הארץ כ' החמ"ד דמיירי בע"ה גמור שא"י לקרות ק"ש כיון שמנאוהו עם דברים טמאים.

סימן קצט'

(א) לחמודי דניאל נר' דבשאר הגוף שאין שם קמט מותר בשאר משקין.

(ב) ע' מהר"ט בשם שבו"י: לנוב"י אשה המספוקת עם עיינה בשערותיה ואפילו מסופקת אם סרקה דהוי דרבנן צריכה טבילה אחרת דיש לה חזקת איסור והוי דשיל"מ, אבל יש היתר מצד דסרכא נקט ואתא. צ"ב דלנקה"כ ל"א סירכא נקט אלא בדומיא לק"ש ואולי הכא דומה לשכחה אם מלחה צד השני דגם לנקה"כ מותר. נ"ל במסופקת על העיון דהוא מה"ת אין להתיר מטעם סירכא.

(ג) ע' שו"ת בשמים ראש סי' רצח'.

(ד) מש"כ הבה"ט בשם פני"מ [בנדה שחל טבילתה במוצ"ש ויום ו' הייתה בימי אבלה דמותרת לחוף בער"ש] ע' שו"ת נוב"י סי' צט'.

(ה) בשו"ת גבע"ש דאשה שיש לה קאלטינע"ס ששכחה לחוף ביום מותרת לטבול בליל שבת כיון שא"צ לסרוק עצמה.

(ו) ע' שו"ת שב יעקב סי' מו' שיש להחמיר כהרמב"ם (ע' סד"ט שהשיג).

סימן ר'

(א) בשו"ת הר כרמל כ' דהטובלת בליל שבת יש לברך אחר הטבילה או קודם הטבילה בלחש (שלא יהא נראה כמתקן מנא).

(ב) ע' בשו"ת פני"מ (א', עד') באמצע התשובה.

(ג) בט"ז ומג"א משמע דמקואות שלנו דינן כמחרץ הפמ"ג ומחה"ש מסופקים בד"ז. חת"ס הביא מהיעב"ץ לאסור ויש לברך קודם שתכנס ולא תפסוק בדבור: מי שיש לו מקוה בתוך חדרו שמכוסה בנסרים מותר ללמוד שם אבל מהיות טוב יש להעמיד מחיצה.

"ואמנם צריך שתתבונן שהנה מספר הפרטים עצום מאד מהכיל אותם שְׁכָל האדם ואי אפשר לדעת כולם. אולם מה שראוי לו שישתדל עליו הוא ידיעת הכללים כי כל כלל בטבעו כולל פרטים הרבה וכשישיג כלל א' נמצא משיג מאליו מספר רב מן הפרטים. ואע"פ שלא הבחין במ עדיין ולא הכיר היותם פרטי הכלל ההוא, כי הנה כשיבוא כל אחד מהם לידי לא יניח מלהכיר אותו, כיון שכבר ידוע אצלו הענין הכללי אשר א"א להם היות בלתו. וכן אמרו חז"ל (ע' ספרי האזינו לב', ב') 'לעולם יהיו דברי תורה בידך כללים ולא פרטים' (רמח"ל בהקדמה לדרך ה')."

מראה מקומות - סוגיות והלכות

הצעת סדר הלימוד:

כתמים (קפג', קצי'), **וסתות** (קפד', קפטי'), **אמתלא** (קפה'), **בדיקות** (קפר'), **דס בתולים** (קצב'), **דס חימוד** (קצג'), **רמ"ת** (קפז') **דס במ"ר** (קצא'), **מראות** (קפח'), **יולדת** (קצד'), **הרחקות** (קצה'), **הפס"ט וז"נ** (קצו'), **חפיפה** (קצז'), **טבילה** (קצטי'), **חציצה** (קצח'), **ברכה** (ר') (קצא')

כתמים

ויקרא טו', יט'-כח': דף נז: - נח. (על עקבה): **רא"ש, ורשב"א בתוה"ב יז:** (לא לכל הכתמים) - **יח:** (גרסינן בפרק כל היד).
נח. (על עקבה) - **נט.** (סוף הפרק): **רשב"א בתוה"ב טו:** (ד"ת - וכתב הרמב"ם): **כ.** (תניא בפרק הרווא - שנינו): **כא:** (שנינו בפרק) - **כב:** (פעמים): **כג.** (פעמים) - **כג:** (והשני): **סימן קפג'** (טור, ב"י, ט"ז, ש"ך, פתחי תשובה) **וסימן קצ'** (סעי' א', ה' - ל', לב', מ')

נז:

מן החגור ולמטה, מן החגור ולמעלה - ויל"ע מה הדין בנמצא על החגור עצמו, וע' בראב"ד בבעה"נ (ב', ב') הו"ד בדברי חמודות (אות ב').
בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם טהורה - יל"ע אם הביאור הוא משום דלא ארגשה ממילא היא טהורה הגם שהיא יודעת בודאי שהדם ממנה, או דכיון דלא ארגשה תלינן שלא בדקה שפיר ואה"נ יש לתלות שאין הדם הזה ממנה (בל"א: האם ההרגשה הוא סיבה לטמא, או דאינה אלא סימן שבא מגופה וכל כמה שידוע בודאי שבא מגופה טמאה אפילו בלא הרגשה, ונ"מ טובא כגון במצאה דם על תחבושת ששמה ליד אותו מקום), וע' בתוספות הרי"ד, וע' בסדרי טהרה (קצ' סקצ"ג ד"ה וטרם אכלה) שגדולי האחרונים עמדו בחקירה זו, (וע' בגמ' לקמן נח). "אלא אפילו קרקע דמבדק שפיר ואיכא למימר מגופה אתיא" וע"ש ברשב"א.

תרת"י שמע מינה - צ"ב איך אפשר ללמוד ב' דברים מריבוי א', וע' מה שביאר התורה"ר לעיל (כא:). וע"ע בר"ן בסוגיין שפי' "ולא בשפיר" היינו גופא משום שאינה מרגשת ביציאת הדם, וע' ברשב"א שהקשה על פ"י זה "דאי דדרך לראות דם בחתיכה לא מטהרין משום דאינה מרגשת" (וע' בפרדס רימונים בפתיחה יא. שכתב דמדויק מדבריו דטעמא דבעינן הרגשה דבלא"ה אינה טמאה כיון שאין זה דרך ראייה דעלמא ומשמע דאם דרך נשים לראות בלי הרגשה בודאי דהיא טמאה גם בלי הרגשה. וכן יש לדייק מהרשב"א בדף ג. דה"ט דשוטה טמאה גם בלי הרגשה "דכל ראייתה לעולם בלא הרגשה").
לעולם דארגשה ואימור הרגשת מ"ר הואי - ע' בפלתי (ריש סי' קפג') דיש לחקור אם הביאור הוא שהיא חושבת שהייתה לה הרגשה ואמרו חז"ל דיש לתלות שההרגשה הייתה ממ"ר וכד' או דאנן אמרי' דמסתמא הרגשה אבל היא חושבת שלא הרגשה כי תולה הרגשתה במ"ר, (ונ"מ טובא במצאה דם בבדיקה או אחר הטלת מ"ר ואומרת בודאי שלא הרגשה ע"ש), וע' ברש"י (ד"ה דארגשה).

הדור מי רגלים למקור ואייתי דם - ע' ברש"י (ד"ה עומדת טמאה) ואינו ברור המציאות דהלא הדם והמ"ר יוצאים מב' נקבים שונים. ויש מפרשים דבעומדת נדחקות השפתיים של אותו מקום יחד באופן שהמ"ר היוצאים אינם נופלים למטה אלא נעצרים תוך השפתיים ויורדים לנקב שממנו יוצא הדם וממלאים הנקב עד שחוזרים למקור ומוצאים דם.

רד"ה כנגד בית התורפה - "דאיכא למימר דם מאותו מקום נפל להתם" צ"ב דא"כ איכא למימר נמי שבא ממק"א אחר ואמאי אין תולין, וע' מש"כ הרשב"א (ד"ה ונמצא פסק) ובמה שהביא מהראב"ד לענין תלייה בנמצא על בשרו לחוד.

רד"ה מן החגור - "כנגד בית התורפה הוא" יל"ע מא"ל בנמצא למטה מחגורה במקום שאינו כנגד בה"ת, וע' ברשב"א ור"ן.
רד"ה דאזדקרה - "ואע"ג דעברה בשוק של טבחים" משמע דגם ת"י זה ג"כ איירי בעברה בשוק של טבחים (וכן דייק הרש"י) וכן משמע ברמב"ם, וע' ברשב"א (על מתני' והא דתנן) שהביא מהראב"ד לפרש בע"א, וע' מש"כ הדברי חמודות (אות ט') בעני"ז.

תוד"ה הרוואה כתם - "משעת הכבוס" ע' מתני' לעיל (נו.).

שם - "בשמעתין פריך מכתמים דבבשרה" יל"ע מהאשה שעשה צרכיה ומצאה דם וכן מנמצא תחת הכר או על העד שלו, ע' מש"כ הרשב"א וצ"ב ק.

תוד"ה אימור - "והל"ל כסבורה" כתבו האחרונים דצ"ל "והלל, כסבורה הרגשת מ"ר הוא" (ע' לעיל דף ג.).

תוד"ה ובמגעות - "כ"ש הכא שאין כאן כתם" כצ"ל (רש"י), וע' מהרש"א בביאור דבריהם.

שם - "וואין לחלק בין רואה תדיר בין שאינה רואה תדיר" צ"ב אמאי באמת אין לחלק בהכי (כדמשמע מרש"י), וע' מש"ב הערול"ן וחכמת בצלאל.

שם - "ונראה דקאי אנמצא על חלוקה" ע' ברש"י שהקשה דא"כ אמאי דלג התנא מטומאת עצמה דאיירי בה ונקט מגעות והסיטות, וכבר קדמו בזה הרשב"א שהביא שכן הקשה רבו, וע"ש מה שתירץ.

שם - "ואע"ג דעברה בשוק של טבחים" צ"ב אמאי לא תלינן אם יש לנו מקום לתלות ובפרט דיש לנו הוכחה מדלא נמצא על בשרה (וע' מש"כ בהגהות מקור מים חיים סי' קצ' סעיף יא').

נח.

רד"ה מדרבנן - "דלמא ארגשה" יל"ע דא"כ לכאורה הוה ספק דאורייתא דאזלינן לחומרא וטמאה, וע' בערול"ן.

רד"ה רב אשי אמר - "דשמואל לא איירי בהרגשה כלל" צ"ב דא"כ מאי קאמר שמואל "שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה", וכנראה דבאו תוסי' (ד"ה מודה שמואל) לתרץ קושיא זו במש"כ "ורב אשי נמי מודה וכו'" ע"ש במהרש"א, וע' ברשב"א (נז: באד"ה אמר שמואל) וע' בסד"י (קצ' סקצ"ג ד"ה ולענ"ד דלק"מ) וערול"ן מש"כ בדעת רש"י.

תוד"ה כרבי נחמיה - "גם על האשה לא גזרו טומאה" וכנראה דה"ט או משום דאז הו"ל כחוכא ואטלולא. אבל א"כ צ"ב מהמשך דבריהם דהלא למעשה אין השתייתא טמאה ואפ"ה מטמאין האשה. וע' ברשב"א ור"ן, וע"ע ובמש"כ הנודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' נב', והובא דבריו בהגהות מהרצ"ח) בביאור טעמא דרבי נחמיה. (ולקמן ס: דאיתא דטעמא דרבי נחמיה משום דכתיב ונקתה לארץ תשב, וע"ש במהרצ"ח וכ"כ הערול"ן בסוגיין שכתבו דאינה אלא אסמכתא בעלמא). (וע"ע מה שהעיר ר"ש מדסוי על תוסי').

שם - "וההיא משתיתא" ע' בבעה"נ להראב"ד (ב', יב') שכתב דמשתיתא מוכח דלא קי"ל כר' נחמיה, וע"ש בבעה"מ.

נח.

אם מגיע כנגד בית התורפה של ארוכה שתייהן טמאות - יל"ע דכיון דכתמים דרבנן, אמאי לא אמרי' דשניהם טהורים דכל א' יכולה לתלות שהכתם בא מהשני, ועי' כו"פ (קצ', יג') מה שר"ל דהכא לעולם הוי כשנים שהלכו בשני שבילין ובאו לשאול בבת אחת.

רד"ה עד מקום חבק - "ספק" עי' בהגהות מל"ה שביאר דר"ל שלא איתפרש מהו מקום החבק כמוש"כ התוס' (מז. ד"ה ראש החוטם).

רד"ה והתניא - "רשב"ג אומר דלא אפשר וכו' אומרים לו שנה ואי לא נגע" צ"ב דהלא אי אפשר דלא נגע. עי' תוס' לעיל (ה: ד"ה ואם א"א).

רד"ה כנגד בית התורפה של ארוכה - "וכי"ש קצרה" צ"ב מאי כ"ש איכא, ועי' בחי' הר"ן.

רד"ה ולענין דינא - "לא מהימנת לי דאת בדקתיה" עי' ברשב"ץ שהקשה דברי ושמא ברי עדיף, ועי' ערול"נ (נח: רד"ה שתייהן) ובמש"כ שם לבאר רש"י.

תוד"ה מודה - "וממתני' נמי הו"מ למיפרד" לכאורה צ"ל "ועל מתני' נמיי" וכן הוא בתוה"ר (והערול"נ פי' בע"א).

תוד"ה מקום חבק - "ועוד פירש פי' אחר וכו'" צ"ב טובא דק"ל דחבק. עצמו כלפנים ונמצא דצדדים מאחוריה טמאין דלא כדקתני במתני'. ועי' מש"כ הבי"י בזה (קצ', יא' ד"ה לא בכל מקום) והובא דבריו במעדני יו"ט [אות ט'].

תוד"ה כשורה מהו - "דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה" יל"ע אם כוונתם דעל בשרה אין לתלות במאכולת כלל או דרק הכא דיש כמה טיפין אין לתלות שהיו כמה מאכולות על בשרה אבל אה"נ בטיפה א' שיך לתלות, ועי' בדברי חמודות (אות טו').

תוד"ה ולענין דינא - "ועי"ל דהתם קאמר שאם ירצה להוציא" עי' בחת"ס שביאר כוונת תוס' ע"ד שכתבו בחולין (וכן הוא בתוה"ר בסוגיין) דלהוציא ר"ל להוציא אשה מבעלה, ותו לא קשיא מכתובות דמוכח דאפי' להחזיק אמרי' המע"ה.

נח:

אם יש בה מכה - עי' ברש"ש שהעיר דמשמע דוקא ביש לה מכה שיכולה להתגלע תלין משא"כ ביש לבנה או בעלה מכה שיכולה להתגלע לא תלין בהו, אבל עי' ברשב"א דמבואר בע"א (ועי' מש"כ המשנה אחרונה בביאור לשון "אם יש בה").

דם ולא כתם - צ"ב הלא שמואל (נז:) דרש לדין זה מקרא אחרונה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה, ועוד צ"ב עיקר הדרשא דהלא כתם ג"כ הוא דם רק דנמצא חוץ לגופה, ועי' בתוה"ר ריש דיני כתמים (טו:). דלכאורה מבואר דשניהם לדרשא א' נתכונו, ועי"ע בערול"נ לעיל (נח. ד"ה שמואל, ובסוגיין ד"ה להחמיר) ובסד"ט (ריש סימן קצ') ובבינת אדם קצ' אות ט'. ועי' מה שחידש החו"ד (קצו', סק"ג) בזה לענין סתירת ז' נקיים.

לדברי אין קץ ולדברי חברי אין סוף - בביאור שינוי הלשון עי' במהרש"א (תוד"ה אין לך), ועי' ביאור נחמד בחידוד הלכות. ובעיקר דבריו "שאין לך אשה שטהורה לבעלה" עי' מש"כ הר"ן מהראב"ד לענין טומאת אשה לבעלה ע"י כתמים, ועי' מש"כ הערול"נ בביאור שיטת הר"א אב"ד (ובסו"ד כתב דכנראה כן הוא שיטת הר"ן שהשמיט כל דיני כתמים).

ארכו כרחבו לענין כתמים - משמע דאם אינו עגול אלא ארוך כרצועה טמא, ועי' בחי' הר"ן.

רד"ה שתייהן טמאות - "דאימור לאו יפה בדקה" צ"ע טובא מהיכא תיתי לחשוש כן, ואינו דומה כלל לתלייה בציפור וכמו שתמהו תוס'. ובדעת רש"י לכאורה אין לפרש כמו שפי' תוס' (וגם קשה לשון תי' הגמ' שאני התם דאיכא סלע יתירה, דטפי הול"ל שאני הכי שהראשונה בדקה).

רד"ה עד כגריס - "יותר מכגריס לא ואפילו הרגה" יל"ע מנ"ל לרש"י הא, הלא הול"ל דאפשר לתלות גריס במאכולת זו שהרגה ועוד גריס דתולין בעלמא ואפי' בלא הרגה שום מאכולת, ויל"ע ג"כ מאי ס"ל לתוס' (ד"ה וכדבריו) בעני"ז, ועי' רש"ש. (ומש"כ רש"י בסו"ד "ולטהר פחות מכגריס" לכאורה כוונתו פחות מכגריס ועוד).

תוד"ה מאי שנא - "ואומר ר"ת וכו'" עי' בתוה"ר שביאר לפי"ז מאי תי' הגמ' דשאנ"ה דאיכא סלע יתירה.

שם - "ובשביל חברתה אנו מטמאין הראשונה" נחלקו האחרונים (ט"ז קצ', סק"ז ונקוה"כ שם) אם זהו רק בבאו לשאול בבי"א או אפילו בבאו לשאול בזה אחר זה (כל שלא שאלה קודם שנודע לה מהשניה) ע"ש.

תוד"ה אין לך כל מטה ומטה - "לא איירי אלא בשל אשה ולהכי נקט סדין" עי' מש"ב המעדני יו"ט [אות ב'].

נט.

אבל הכא דנתעסקה תליא - יל"ע מאי ס"ד דנתעסקה עדיף ממאכולת רצופה, וי"ל. ועי' ערול"נ (וצ"ב).

הלכה מכלל דפליגי - יל"ע במאי פליגי הרבנן, ועי' בתוה"ר (ד"ה ת"ש) ועי"ע בפיהמ"ש להרמב"ם (ובמלאכת שלמה).

רד"ה נתעסקה - "כי היכי דניתו עליה האי מין בדלא ידעה וכו'" לפי סברא זו לכאורה לא הוצרך רש"י לעיל (ד"ה נמצא עליה) לפרש דאיירי במין הדומה לכתם וכמו שהעיר הרש"ש ועי"ש מה שהביא מהרא"ש.

רד"ה לא להקל - "שלא להקל בנדה גמורה" צ"ב דלעיל (נח). פירש הטעם דגזרו לטמא כתמים משום דלמא ארגשה ולא אדעתה. ועי' מש"ב הסד"ט (קצ'), סק"ג ד"ה ובהכ"ל.

תוד"ה היו - "שהתחתון עד כגריס תולה בעליון" צ"ב דעד כגריס גם כשהוא בתחתון אפשר לתלות במאכולת וא"צ לתלות בעליון, ועי"ק דכ"ש דיותר מכגריס אפשר לתלות מעליון ולמה תני תולה בעליון רק עד כגריס ותו לא וכן העיר המהרש"א (ע"ש במש"כ כאן ובהמשך דברי תוס').

תוד"ה נתעסקה - "ה"ה נתעסקה בפחות מכגריס וכו'" וצ"ב דפשיטא ומאי שנא, ועי' בלחם ושמלה (קצ', שמלה לא').

[רמב"ן פרק ד' (גי - כז', לה', לו'): **ראב"ד** בבעה"נ שער הכתמים (סי' ב' אותיות א' - ה', יב'. וסימן ג' אותיות ג' - כ' ד"ה עוד)]

יו"ד סימן קפג' (אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים)

דרישה אות ד' (בביאור דברי הסמ"ג שהתקשה בהם הבי"י)

ט"ז סק"ב

פירוש הטור לדברי ה"ט: "משרבו הגלויות ותכפו הצרות ונתמעטו הלבבות חשו¹ שמא יבאו לטעות באיסור כרת [החמירו לטמא כל מראה אדום] ²[ו]שמא תראה האשה בימי נדתה ששה ימים ויהיה הכל דם טהור ובשביעי תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל שמיני וצריכה עד ז' ימים, [החמירו לטמא כל מראה דם אדום] ³וכדי שלא יבאו לטעות בין ימי נדה לימי זבה הוסיפו עוד חומרא אחר חומרא עד שאמרו שאפי' לא תראה אלא טיפת דם כחרדל תשב עליה שבעה ימים כזבה גדולה".

ש"ך סק"ד - בביאור דבריו עי' עצי לבונה (והתוה"ש בסק"ג פי' הלבוש בע"א)

תורת השלמים א', ד' (ועי' מש"כ עליו הסד"ט סק"ה מהכו"פ)
הגהות יד אברהם
מחה"ש סק"ב

נודע ביהודה י"ד סימן נה' (בענין הרגשת זיבת דבר לח)

...ומעתה נוכל לומר לכל הפוסקים בענין הרגשה מן התורה, ומאי ניהו הרגשה שירגישו אם הרגשת פתיחת המקור או אף הרגשת זיבת דבר לח בבשרה. נלע"ד דאף הרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בענין הרגשת פתיחת המקור דוקא, והרי עיקר ההרגשה יליף שמואל מבשרה שתרגיש בבשרה והרי האי בשר לאו על בשר המקור קאי שהרי מזה ילפינן שמתמאה מפנים כבחוש, והרי אינה מתמאה אלא מן השינים ולחוש וא"כ הרי בשרה היינו בשרה שמן השינים ולחוש, וא"כ גם שתרגיש בשרה היינו בשר זה, והרי זה כבר הוא חוץ לפתח המקור ואיך נימא שבעינן שתרגיש פתיחת המקור. אע"כ לא בעינן רק שבשרה ירגיש זיבת הדם ואם מרגשת זיבת דבר לח הרי כבר הרגשה, והרגשת המקור לא נזכר בפסוק אלא הרגשת הבשר..."

ערוה"ש סעי' סא' סב' (בענין הרגשת פתיחת פי המקור בזה"ז)

סא' ודע שנמצא בתשובה לאחד מהגדולים שחקר על זה לנשים בקיאות ואמרו לו שטעביות טבעיות יש, יש מהן שמרגישות בפתיחת פי המקור, ויש מהן שאינן מרגישות בהרגשה זו, רק בהרגשת זיבת דם נדה כולם מרגישות עכ"ל. והבל יפצה פי הנשים האלה ולא ידעי מאי קאמרי, ורבותינו נאמנים עלינו יותר מהן, וגם אינן משקרות בדבריהן אלא שאינן מבינות. ודע דכל דבר המותרות שבגוף שהגוף צריך לדחותם, הטביע הקב"ה בטבע הגוף שכשיגיע זמן דחיפתם לחוש שיפתחו אז נקבי הפליטה שעד כה היו סתומים, ולצורך דחיית המותרות נתפתחו ויוצאים לחוש, כמו יציאה לגדולים ולקטנים וצואת החוטם, ובאשה נתוסף גם הדמים מהמקור לדחיפת המותרות. וזהו שהש"ס מדמה להרגשת מ"ר מפני שסמוכים זל"ז, וכזה כן זה, וזהו הכרח שיפתח המקור, דא"ל כלל באופן אחר, ובשעת הפתיחה יש הרגשה וקצת צער עד שמפני זה גם יקין משנתו כדברי רבותינו ז"ל (בדף ג.).

סב' וכמו שבאנשים, אם נשאל לכמה בנ"א איך תרגיש בהתחלת הטלת מ"ר, המשכיל המבין דבר יאמר שמרגיש שנפתח המקור והמ"ר יוצאים ורווח לו, ומי שאינו מבין לא יאמר רק שמרגיש שמ"ר מתחילים לצאת, וכמו כן הנשים האלה אינן מבינות זאת, אבל פשיטא שלכולן כן הוא, רק גם זה מובן שאין כל הטבעיות שוות, יש שקלה אצלן הפתיחה ויש שקשה להן הפתיחה, כמו בלידה יש נשים שבנקל יולדות ויש שכבידות ואין נפ"מ רק בין רב למעט, אבל לכולן יש הרגשת פתיחת פי המקור בהתחלת ראייתן, וזולת אם יש לה מחלה בקשרי האם כשנרופפו הקשרים אז יוכל להיות שיוצא הדם בלא הרגשה וכמו במ"ר שכשנרופף כיס השתן משתין ואינו מרגיש, ולזה צריך רפואות לחזק הקשרים כאשר ראינו כמה פעמים, כמ"כ בראיית דמים. אבל בבריאות יש לכולן הרגשה זו והאינן מבינות או שטבען קלה אומרות שמרגישות רק זיבת דם נדה, אבל באמת זהו ממש הרגשה זו.

(עוד בענין הרגשות בזה"ז ועי' בקובץ תשובות ח"א, פד')

ש"ת אגרות משה י"ד ח"ד סי' יז' אות יב' (בענין כתם הנמצא אחר הטלת מ"ר)

מה שאמרתי כפי ששמע כת"ה דאשה שמצאה דם בקינוח דאחר הטלת מ"ר דכשמהירה לקנח דינו כבדיקה וכשלא מהירה הוא רק ככתם דבעי שיעור, לא דברתי מענין אשה שראתה דם בשעת עשיית צרכיה דפליגי ר"מ ור' יוסי במתני' (נט). ופליגי רבותינו בפ"י הסוגיא ובפסקי ההלכות בהרבה פרטי דינים כפי המבואר בשו"ע ורמ"א סי' קצא, אלא בדם שראתה על הקינוח אחר עשיית צרכיה, דיש טעם גדול לומר דבנגמר עיקר קילוח השתן, שאיכא אינשי והעיקר נשי, שאין שוהות לישב עד שיצאו כל הטיפין מחמת שהניחה איזה תינוק ותינוקת לבדו שבוכה או שהניחה כלי על האש וכדומה, שעל זמן זה שכבר יצא עיקר קילוח השתן ליכא שוב מניעה להוצאת הדם מן המקור כשיש שם דם המוכן לצאת מאיזה טעם - בין שהוא בזמן וסתה או שלא בזמן ודרך מקרה, שהרי איתא ברש"י בנדה (נז: ד"ה ויושבת) שאין דרך דם נדה לצאת עם מ"ר וכן בדף נט: (ד"ה במזנקת), וכתב דכיון שנפק בקילוח כי אורחא לא דחיקא ולא הדור מ"ר למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מ"ר, ולכן כשכלה הקילוח אצלה שייך שיצא דם הנדה שבא מן המקור אף שלא כלו כל המ"ר לצאת - דנשארו עדיין טיפין מהמ"ר, שלכן כשקינחה אז אף שאומרת שלא ארגשה ביציאת דם אפשר שארגשה וחשבה דהרגשת מ"ר הואי כדאמר ע"ז בדף נז:, ובזה אמרתי דאם לא מהירה לקנח אלא ישהה עד שיצאו כל הטיפין וקינחה ומצאה דם ולא הרגשה כלום - דינה ככתם דלא שייך לה לחשוב כמרגשת דאימור הרגשת מ"ר הוא, דהרי בשעה שנמצא הדם כבר יצאו כל המ"ר, שלכן מטמאה אלא כשיעור גריס ועוד. ולא שייך לחלק בזה בין יושב לעומדת ובדין השו"ע לא שייך חילוק זה דהא איירי דנמצא דם בתוך הספל שיצא הדם עם המ"ר ולא אח"כ בהקינוח.

(עוד בענין כתם לאחר הטלת מ"ר עי' מש"כ החזו"א סי' צ' באד"ה ג' (מ"מיהו במצאה") ועי' בפרי דעה בפתיחה השער החמישי ד"ה ולכן)

יו"ד סימן קצ' (דיני כתמים ובדיקת האשה)

סעיף א'

דרישה - א'

דרכי משה סי' קפח' אות ב'

תוה"ש - ב' (ועי' מש"כ עליו בהגהות רעק"א)

סד"ט - סק"ד (ד"ה ודע)

חו"ד - סק"א (עד ד"ה והנה. ועי' אגרי"מ ח"ד יז', זי' - הובא דבריו למטה), סק"א ד"ה אכן אם, סק"ג (ד"ה אמנם)

פתח"ת ו' - בביתאור דבריו - ע' בחידושי רעק"א (נז: זי') "אני מסתפק בגוף הדין דמבואר בתרומת הדשן דאם לא מצאה כלום דטמאה דבדאי ראתה ונאבד, ואם מצאה מראה לבן דטהורה דתלינן ההרגשה בזה, ולא נתבאר באם לא בדקה רק חצי העד ומצאה עליו מראה טהורה, אם נחוש אולי היה על המחצית השני מראה טמאה ובעינן דוקא בדיקה דרך בירור שלא היה רק מראה טהורה, או כיון דאפשר למתלי ההרגשה בזה לא מחזיקין ריעותא בזה לומר שראתה יותר מזה".

סעיף ה'

ב"ח - ד"ה וכתב הרמב"ן, (דרישה - ה')

חו"ד - ה', רעק"א

סעיף ו'

ש"ך י' - ע' עצי לבונה בביאור כוונתו. **ע' בתוה"ש (ודגמ"ר)** מה שהקשו עליו (וע"ע במחה"ש ביתר ביאור קצת).

סד"ט - סקס"א ד"ה עוד ראיתי, **רעק"א**

סעיף ז'

ש"ך סק"א דאפי' יהיה פי' דברי הרא"ש כפירוש השני שכתב בית יוסף הכוונה לפי' הראשון שהביא שאין תולין אפי"כ הרגה או הריחה ריחה **חו"ד - ז', רעק"א - (וע"ע במקור מים חיים בסעיף כח' שהקשה עד"ז)**

סעיף ח'-ט'

ב"י ד"ה ומשמע מלשון הרא"ש - (וכדברי הרמב"ם שכתבתי לעיל" ע' בב"ח ד"ה ובשו"ע כתב) שהבין שכוונת הב"י להרמב"ם שהביא בסמוך "כתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך כרצועה וכו'" אבל ע' בש"ך שהבין בע"א.

ב"ח - ד"ה ובשו"ע כתב

חו"ד - חידושים יא'

סעיף י' - ע' גמ' לקמן ס': (שלוש שלבשו - מתני') ובדף סא: (ת"ר בגד צבוע - מתני') וברא"ש ורשב"א בתוה"ב כג. (פעמים יש) - כג: (השער החמישי)

תוה"ש - יג' וע' מש"כ הסד"ט סק"י"ט)

חו"ד - ט' (ע' באגר"מ ח"ג, נג' מש"כ בביאור המחלוקת החו"ד ומעיל צדקה)

רעק"א - (ול"ע איך מתאים דין זה דמשמע דפחות מכגריס לא גזרו כלל, עם מש"כ לעיל בשם הראב"ד לטמא כתם שחור פחות מכגריס)

דגמ"ר - וע' מש"כ בהגהות ברכי יוסף על הגליון

אגרות משה י"ד ח"ד סימן יז' אות ז'

במחלוקת החו"ד עם הנ"ב בהרגישה שיצא מגופה אבל לא להרגישה שבא מהמקור אלא מהפרוזדור דהחו"ד סובר דאינה הרגשה, וכתב דהוא דלא כדמשמע מהנ"ב ע"ש, הנה לא ידוע לנשי שלנו אם הרגשתה כשזב הדם מגופה אם הוא רק מפרוזדור או מן המקור, וכל"ש שאין יודעות בהרגשתן אם מהמקור או מן העליה, וע' במ"מ (פ"ה איסור"ב ה"ה) בסופו שכתב בשם הרמב"ן שבזה"ז אין בקיאות בדבר שלכן כל דם שתרגיש האשה ביציאתן טמאה כיון שהרגשת זיבת דבר לח נחשבת הרגשה ואין לזה דין כתם אלא דין ראייה שהוא אף במשהו, הוא לדינא בכל הרגשה בשעת יציאה מהגוף ואף שהחו"ד והנ"ב דנו בזה אנו גריעי טובא מינייהו.

אבל כ"ז בהרגישה יציאה מהגוף אבל מה שהרגישה שנעשה בין רגליה לח מאיזה משקה, אין להחשיב זה להרגשה, דהלחות שנעשה אחר שכבר יצא לא שייך שלא להרגיש, דבכל אופן שבא לשם דבר הלח איכא הרגשה לכל. והרגשה אף להנ"ב ולחו"ד הוא בהרגישה בשעת היציאה שמרגשת איך שיצא מהגוף, אבל זה לבדו סגי לדין שלא בקיאי הנשי לידע מאין הם - אם ממקור או מעליה או מפרוזדור - שאם הרגישה שיצאו מהגוף טמאה אף בפחות מכשיעור, ואם לא הרגישה אלא רק אחר שיצאו מצד לחות הדם שזה הא הוא הרגש מוכרח מאחר שכבר יצאו, אין זה בחשיבות הרגשה ויש ע"ז דין כתם שהוא דדוקא בכשיעור כגריס ועוד - אפי' על בשרה - לשיטה ראשונה בסי' קצ' סעיף ו'. ואם מונח שם מוך ומטלית וכדומה שהדם יורד רק לשם ולא נגע בבשרה, תהיה טהורה, אף לשיטה שניה שהוא שיטת הרמב"ם בפחות מכשיעור דכגריס ועוד, וכמדומי שנוהגים להקל כשיטה הראשונה שהוא כרוב הראשונים אף שהש"ך פוסק להחמיר עיין בתוה"ש ובסד"ט שדחו בדבריו ולכן אין להחמיר בכתמים.

אות ח'

ובהרגישה זד"ל שיוצא מגופה ולא בדקה מיד, ואח"כ בדקה ולא מצאה כלום שכתרה"ה נספתק אם יש לדמות זה להרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום דיש מי שאומר דהיא טמאה ולית מאן דפליג ע"ז כדאינא בתוה"ש סק"ב, או שזד"ל אף להסוברין שנחשבה הרגשה הא הביא הפ"ת סק"ו בשם החת"ס שאינה בדין הרגשה אלא בראתה דם - להחשיבה רואה בהרגשה שהיא טמאה גם מדאורייתא, אבל אם לא ראתה אינה מוציאה בחזקת טהרתה שלכן מכיון שלא מצאה כלום יש לטהר. הנה לענ"ד לענין לא מצאה כלום על בדיקתה יש להחמיר דהרי כיון שהרגישה זד"ל הרי ודאי היה איזה לחלוות וה"ל לימצא על הבדיקה, אך בהכרח שנפל ממנה קודם שבדקה כיון ששהתה מלבדוק שזה לכאורה יש לאסור.

יו"ד סימן קצ' (דיני כתמים ובדיקת האשה) המשך (סעי' יא' - ל', לב', מ')

חו"ד - יא', רעק"א - ד"ה אבל, ד"ה ע' לקמן (ע' בב"י שכתב ג"כ כהבאר הגולה)

סעיף יח'

(התשובת הרמ"א שהביא הש"ך מובא לקמן בט"ז סקמ"א, ובעזה"י נראה נלמד אותו בסוף הסימן)

סעיף יט'

ב"ח ד"ה וכתב הרמב"ן

סעיף כ' הב"י נמצא בסוף הסימן

סעיף כג'

רעק"א ד"ה נתעסקה

סעיף כד'

גליון מהרש"א

סעיף כה'

ב"ח ד"ה שתי נשים, דרישה - יג'

סעיף יא' - יב' (המשך הטור וב"י השיך לסעי' יא' נמצא אחר סעי' יט')

ע' לקמן סעיף יח' בטור מ"אבל אם נמצא על בשרה" ובב"י ד"ה וכתב הרשב"א, וע"ש בפרישה (ל') ד"ה ונמצא

ב"ח - ד"ה לא בכל המקומות, ד"ה ואיכא כאן, ד"ה ומ"ש ויש אומרים שגם בחלוקה,

דרישה - ז'

תוה"ש - טז', יז', חו"ד - י', יג', פרי דעה - ט"ז סק"י

רעק"א ד"ה אם נמצא (ולכאורה לפי"ז אפשר לבאר מה שבסעיף ו' הניח הדין של התפלי"מ בצ"ע. וע"ע מש"כ רעק"א לקמן בסעי' לה')

סעיף יג'

סד"ט סקל"ד

סעיף טו'

תוה"ש - כ' (ובביאור הלבוש ע' מש"כ התוה"ש לקמן אות נ')

סעיף טז' (המשך הב"י נמצא אחר סעיף כא')

סעיף יז' (המשך הב"י נמצא אחר סעיף כז')

נקה"כ, תוה"ש - כה'

(בביאור כוונת הטי"ע עי' מש"כ החור"ד ופרי דעה)

כרתי ופלתו סק"יג (בא"ד) "אמנם נראה דאף הבי"ח לא אמרה אלא כאן בב' נשים שנתעסקו בצפור, אבל לא בג' נשים שלבשו חלוק אחד כמו שחשב הש"ך בנקוה"כ לטהר בכל דוכתא בבאים לשאול זה אחר זה. והחילוק מבואר, דבשלמא כאן אם נתעסקו בצפור היא אומרת אני נתעסקה בצפור ומצאתי דם ומה איכפת לה בחברתה אני אין יודע אם חברתה ראתה גם כן בחלוק שלה או לא, אין שאלתה נוגע לחברתה א"כ הוי כב' שבילין דזה אומר אני הלכתי מה ענין הליכת חברתי להליכתי, וא"כ בבאים לשאול זה אחר זה שניהם טהורים כב' שבילין, אבל בלבושים ג' נשים בחלוק א' בדוק ואשה א' אומרת אני מצאתי כתם, לולי שנתלה בחברתה אין לה טענה להטהר כלל, רק היא אומרת לא ממני בא הכתם רק מחברתה, הרי שבשאלה תולה בחברתה וזהו הוי כבאים לשאול בב"א דהא אי"א לטהור עד שתתלה בחברתה, ומה לי שחברתה פה לפנינו לשאול או לא, סוף כל סוף לא נוכל לטהרה רק בתליתיה בחברתה ומה חזית, וזה ברור ונכון"

סעיף כו'

רעק"א (וצב"ק לפי"ז לשון המחבר "וכבר היה שם דס"), **תוה"ש - כו'**

סעיף כז'

ב"ח מד"ה ומ"ש הרמב"ן עד ד"ה מצאה עליה
פרישה - מ' (ומש"כ "והטעם צ"ל וכו'") צ"ב דכיון שכבר תלה במאכולת גם פחות מכגריס יש עליו שם כתם)

סעיף מ'

ע' בטור וב"י סעיף לט' (ובעזה"ית נחזור ללמוד דין חלוק שאינו בדוק יחד עם דיני עד שאינו בדוק)
ב"ח ד"ה ומ"ש ואם בדקה חלוקה, **פרישה - נז'**, **דרישה - יט'**

דף נט: (עוד המשנה) **רא"ש, רשב"א בתוה"ב כב:** (פעמים - השני).

דף יד. (מתני') - **יד:** (נמצא על שלה) **רא"ש, רשב"א בתוה"ב יח:** (גרסי' בפרק כל היד) - כ. (שנינו בפרק האשה) וע"ע בדה"ב ד"ה איתמר.

נט:

מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם - לכאורה לדעת רש"י שאלה זו אינה קשורה למחלוקת ר"מ ור' יוסי. וע"ע ברא"ש ובמה שהביא הדברי חמודות (אות ד') מהגהות מיימוניות. וע"ש עוד מש"כ הדברי חמודות מהתשובות הר"ן, וכ"כ הר"ן בחידושיו כאן בקצרה בביאור המחלוקת ר"מ ור' יוסי, (ועי' מה שהקשה עליו הסד"ס קצ' סוס"ק צה' ד"ה אמנם מש"כ, ועי' בערולי"ג).

תניא כוותיה דר' יוחנן - צ"ב אולי ברייתא זו איירי ביושבת, ועי' מה שתי' התוה"ר.

ור' יוסי בחדא ספיקא מטהר בס"ס מיבעיא - עי' בר"ן שביאר אמאי מקשה הגמ' כן רק אליבא דר' יוחנן.

יושבת מה לי אמר ר"ש - התוס' השיך לכאן נמצא בדף (ס.).

כיון דאמר ר"ש חזקת דמים מן האשה ל"ש עומדין ול"ש יושבין - הקשו הראשונים דלפי"ז יל"ע אמאי לא תי' הגמ' כן לעיל על ה"אביעיא להו יושבת מ"ל אמר רבי שמעון, עי' ברמב"ן (ועד"ז ברשב"א ור"ן).

תוד"ה האשה - "ועוד י"ל וכו' ולהכי פריך יושבת כיון דשותתת ואיכא חדא לריעותא" צ"ב לפי"ז מאי מקשה הגמ', דהלא עומדת ושותתת הויא תרתי לריעותא משא"כ יושבת ושותתת אינו חדא לריעותא.

שם - "ובענין תרתי לטיבותא" ביאור זה אתיא גם להתי' הראשון של תוס' (כדמבואר בתוה"ר).

תוד"ה דלמא בתר דתמו מיא - "דלמא בתר שהניחה מלזנק ושותתת הדור למקור" ומבואר דפי' החשש דהדור מ"ר למקור בע"א מרש"י, דהלא לרש"י רק באופן שהיא שותתת מחמת דאוקמה אנפשה יש לחשוש להדור מ"ר למקור, משא"כ לתוס' בכל אופן שהיא שותתת חיישין (ואפי' כשאין המ"ר יוצאין בגבורה, כלשון הרא"ש). ובביאור המחלוקת עי' בשו"ת חת"ס (יו"ד קמח', ד"ה תו פליגי).

יד.

נמצא על שלו טמאין וחיביבין בקרבן - ופרש"י "ואפי' לאח"ז ששהה לאחר בעילה זמן ארוך" והקשה הרמב"ן דבכה"ג ששהה זמן ארוך איך אפשר לחיבים קרבן אולי דם זה הגיע אח"כ ממאכולת, וע"ש מה שתי'.

נמצא על שלה לאח"ז טמאין מספק - צ"ב דלכאורה האשה טמאה ודאי, ועי' מש"כ המשנה אחרונה (על המשניות) וע"ש בתוס' רעק"א, ויל"ע בדבריו דהלא לרוב אחרונים בכל בדיקה חיישין להרגשה, ועי' מש"כ בזה הרש"ש.

טמאה משום כתם - צ"ב דליכא צד שהוא כתם דאו שהוא דם מן המקור או שיש לתלותו בדבר אחר, ועי' מש"כ הריטב"א וכנראה דלזה התכוין רש"י.
רד"ה רצופה - "רחוק מן הדם קצת" לכאורה משמע דאם המאכולת רצופה ממש על מקום הדם היינו תלין במאכולת אפילו לטהר האשה, ועי' מש"כ הבי" (קצ' לג') בביאור דברי רש"י.

רד"ה ולמחר מצאה עליה דם - "על הירך" כתבו הראשונים דלרבותא נקט הכי, ועי' בריטב"א בביאור שיטת רש"י.

רד"ה ולמחר מצאה עלין דם - "דא"כ הו"ל תרי ספיקי" צ"ב דהלא לעיל מבואר דבטחתו בירכה טמאה ודאי ואינו בגדר ספק. ועי' ברעק"א שביאר דמ"מ בהצטרף יחד הוי ספק ספיקא. ואכתי' יל"ע מהו הס"ס דלכאורה כולה חדא ספיקא האם דם זה מהמקור או לא.

תוד"ה וליחוש - "דפריך אנמצא על שלו כי לא נמצא על שלה אמאי מטמאין כיון דאיכא הוכחה דלא אתי מגופה" לכאורה לפי"ז אפ"ל דשאלת הגמ' אינו רק לענין קרבן אלא גם לטהר האשה לבעלה כיון דיש הוכחה דלא אתי מגופה, וע"ע ברשב"א דמבואר שהבין דשאלת הגמ' הייתה גם לטהרה לבעלה. וע"ש עוד אמאי ליכא אותו הוכחה בנמצא רק על שלה ולא שלו. ובדעת רש"י בעני"ז (אם פריך בנמצא על שלו או על שלה) נחלקו הראשונים (עי' ברמב"ן ורשב"א, ובאמת יש משמעות לב' הצדדים ברש"י (סוד"ה מאכולת, וד"ה רצופה) וכמוש"כ הערולי"ג, וצ"ב.

תוד"ה וטחתו - "פי' במקום שאין דם המקור יכול ליפול לשם" ולכאורה כוונתם דאל"ה הו"ל לטמאותה ממנפ"ש (לכה"פ מדין כתם) כיון שהדם נמצא כנגד המקור (ועי' תוה"ר ד"ה והא חוששת). ויל"ע דלכאורה אפ"ל דאיירי בפחות מכגריס דיש לתלותו במאכולת (ועי' בתוס' בסמוך בד"ה ולמחר שכתבו דאיירי ביותר מכגריס, ועי' מש"כ הערולי"ג לפרש דבריהם. וע"ע בריטב"א).

תוד"ה אמר שמואל - "אפי' ר' חייא דמטהר בסמוך מודה הכא" צ"ב דא"כ תקשי ליה לנפשיה "דכיון דצריך כגריס אף אתה עשיתו כתם" ועי' מש"כ המהרש"א (בתוד"ה ולמחר), וכבר קדמו בזה הרשב"א ע"ש.

יד:

כשטימא רבי כר"מ - צ"ב הדמיון בין ב' הנידונים, דלכאורה אפשר לחלק דרבי אינו חושש להאי חשש של הדור מ"ר למקור בכלל, ואפ"ה מטמא הכא כיון דבדקה בעד הזה וכמו שהעיר הרשב"א בתוה"ב (יט). בתוך דבריו. (ובפרט לפמשי"כ הר"ן דר"מ רק טימא התם משום דבעלמא חייש למיעוטא), ועי' מש"ב הסד"ט (קצ' סקס"ד, באד"ה ובע"כ).

ובאמת מהרמב"ם משמע דלהלכה אין לדמות הסוגיות דלענין בדקה בעד שאינו בדוק (איסו"ב ד', יט) פסק כרבי דטמא נדה, ולענין האשה שעושה צריכה (שם ה', יז) פסק כר' יוסי דטהורה לגמרי. אמנם עי' ברשב"א בחידושו שתמה עליו דבגמ' השוה הסוגיות להדדי.

תוד"ה בעד שאינו בדוק - ע"ע בריטב"א בביאור עד שאינו בדוק.

סימן קצא, וסימן קצ' (סעי' לג' - לט')

סימן קצא: **בב"י יש לדלג** מד"ה "כתבו הגהות מיימון בפ"ה פשיטא" עד ד"ה "ואיש ואשה" ובשו"ע יש ללמוד המחבר, והרמ"א רק עד "וכ"ז אם נמצא דם" (ונלמד השאר ביחד עם סימן קפז' בעזה"י). **סימן קצ' סעי' לג' - לט'**

סימן קצא

ב"ח - ד"ה אבל, ד"ה כתב עוד במדכ"י, ד"ה איש ואשה
ש"ך סק"ג "וכן הוא בירושלמי" עי' בש"ך לעיל (קצ', סקמ"ד) שהביא לשון הירושלמי

סימן קצ'

דגול מרבבה

סעיף לה'

ב"י - מש"כ בד"ה ומ"מ, "והטעם מבואר כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה" עי' בט"ז סעיף לד' ובמש"כ שם
ב"ח - ד"ה ומש"כ וא"א, וד"ה ובש"ע כתב
רעק"א - ד"ה טמא, וד"ה דכל שנמצא
ח"ד - סקכ"א

סעיף לו'

ח"ד - סקכ"ג (ועי' בסד"ט סקס"ב דדין זה תלוי במחלוקת ראשונים)
שו"ע הרב - עי'
בית לחם יהודה - "ולא כעד הבדוק" גם הכא יל"ע אמאי ליכא ס"ס לחומרא לטמא בטיפת דם כחרדל

סעיף לז'

ש"ך סקמ"ה - מש"כ "אפשר דס"ל כרשב"א דלקמן" צ"ב כוונתו (ועי' ח"ד סקכ"ו). ומש"כ "אבל במצאה על העד לא הוי ס"ס כללי" עי' כו"פ (סקי"ט) שהקשה דלפמשי"כ הראשונים ברש"י דעל ירכה לרבנא נקט, ואיירי בנמצא גם על ירכה וגם על העד לכאורה ליכא למימר הכי (הו"ד בסד"ט סקס"ד ד"ה וטחתו). ובמש"כ "דזה אינו ס"ס כלל דהכל אי' הוא" עי' בתוה"ב סקל"ז שהאריך לבאר דזה נחשב ס"ס.

סעיף לח'

סעיף לט'

ב"י - מש"כ "ואפילו יודעת ממי לקחתו" ע"ש ברשב"א שכתב **ואינה** יודעת, ועי' בש"ך סקמ"ו, וסד"ט סקס"ז ד"ה ובב"י.
ב"ח - ד"ה אין האשה טמאה
מקור מים חיים (וכן האריך בסד"ט (סקס"ז ד"ה אא"כ) להקשות על (הט"ז)

סעיף לג'

ב"י - מש"כ בד"ה ורבינו ירוחם, עי' בב"ח ד"ה ומ"ש רבינו שגרס "אפילו" במקום "זולתי", וע"ע בסד"ט (סקנ"ז ד"ה בב"י) שתמה על הב"י ופי' בע"א דהרישא איירי בקינוח והסיפא בבדיקה כדמדויק בלשון רבינו ירוחם.

פרישה - מח'

ב"ח - ד"ה בדקה עצמה

רעק"א

ח"ד - סקט"ו

פ"ת סקל"ה - "יודעתו נוטה להקל" וצ"ב טובא דלכאורה יש ס"ס להחמיר. ועי' בספר חמודי דניאל וז"ל "אשה אי' ראתה על הכתונת שלה מעט לראות אם המקום נקי לבדוק עליו, ולקחה הכתונת על האצבע ובדקה את עצמה ואח"כ נמצא שני נקודות קטנות אדומות כמו שיש על כל כתונת טיפים ממאכולת כאלו. והאשה מספוקת שמא ניתק האצבע ממקום הבדוק ובה על האצבע מקום שאינו בדוק מהכתונת כי לא בדקה תחילה רק דבר מועט מהכתונת. והנראה כי מספק זה שמא ניתק מקום הבדוק מעל האצבע אף דספק גמור הוא ושכיח להיות כן כיון שלא בדקה מהכתונת רק מעט כל שלא נזהרה שלא ינתק מעל האצבע קרוב הדבר להינתק ומידי ספק לא יצא. אפ"ה אין לסמוך ע"ז דהוי כמו ספק עברה בשש"ט בסי' קצ' סעיף כב', והוי כמו ס"ס לחומרא שמא לא ניתק מקום הבדוק מהאצבע, ואת"ל נתק שמא גם המקום השני נקי היה. וכן מ"ש הפוסקים בדקה בעד שאינו בדוק טהורה דוקא בידוע לה בודאי שאינו בדוק ולא בספק. וע"ש דלפעמים יש להבין תיכף אחר הבדיקה ע"ש עוד דברים בזה, וכתב עוד ומ"מ בנידו"ד יש להקל טפי כיון דתחילה לא בדקה היטב במקום הזה רק בהעברה בעלמא איכא ס"ס לקולא שמא גם הבדוק אינו בדוק וכו' ושמא ניתק מהאצבע וכיון דאיכא ס"ס לכאן וס"ס לכאן תלינן לקולא".

סעיף לז'

ט"ז סקכ"ג - "דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה" וצ"ב דהלא בבדיקת עד אפי' לא הרגישה תלינן שטעתה בהרגשת עד (ובאמת כן מבואר בהט"ז עצמו בסוף סקכ"ט), ועי' מחה"ש (קפג'), סק"ב "ויש לפרש"י) וח"ד (סקכ"ז). (ובכלל יל"ע אמאי לא דייק הט"ז דין זה מהמשנה דהניחו תחת הכר דתלינן במאכולת כשהוא עגול).

נט: (מתני' השאילה חלוקה) **ס:** (שלש שלבשו). **תוה"ב כ:** (שנינו בפ' האשה - שנינו בפ' דם הנדה)

ס: (שלש שלבשו) - **סא.** (ת"ר בגד שאבד בו כתם):

תוה"ב - כ. (שנינו בפ' האשה) - **כ:** (אלא דק"ל). **כא:** (פעמים שהיא תולה - שנינו בפרק הרואה).

נט:

רד"ה השאילה - "ואח"כ לבשתה היא" יל"ע למה הדגיש רש"י שהישראלית לבשתה אח"כ, דלכאורה ה"ה בלבשתה לפני שהשאילתה לנכרית.
רד"ה הרי"ז תולה בה - "ונכרית נמי טמאה ותליא בה" צ"ב דלכאורה אפילו בלא"ה אפשר לתלות בה כיון שאינה מקלקלה לה וכמוש"פ לענין נדה.
 ובאמת גם לענין נדה גופה יל"ע אמאי ל"פ כפשוטו דתולה בה מידי דהוי אשוק של טבחים.

ס.

בראויה לראות - יל"ע, דאם א"צ לדעת שראתה אמאי אין תולין אפילו באינה ראויה לראות, ואם חייבין לדעת שראתה מה יועיל מה שהיא ראויה לראות אם אין יודעין אם למעשה ראתה, וע' בחזו"א (פ"ט, ה').

מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל - לכאורה ר"ל משום דכאן נמצאו כאן היר, וא"כ יל"ע מהו הקמ"ל (וע' לעיל נח. תוד"ה ולענין).
טהור וטמא שהלכו בשני שבילין - לכאורה איירי בבאו לשאול בב"א או בבא לשאול עליו ועל חבריו, דאם באו בזה אחר זה אפי' בשניהם טהורים לא היינו מטמאין אותן, וכמוש"כ הרמב"ן, וע"ע מש"כ הערול"ן בדעת תוס' (ד"ה באנו).

רד"ה הרואה - "דכבר ראתה" צ"ב אמאי לא פירש כפשוטו שהיא רואה עכשיו, וע' בתוה"ר (ד"ה בנכרית הרואה). ובביאור הא דלתולין בנכרית אם אינה רואה עכשיו ע' בבעה"נ (סו"ס ג' ד"ה עוד יש מקומות) ובב"י (קצ' מא', וכו"כ בכס"מ שבסמוך). אבל ע' ברמב"ם (איסור"ב ט', כט', ובפיהמ"ש) דמשמע דרק תולה בנכרית הרואה עכשיו, וע"ש במגיד משנה וכס"מ.

רד"ה בשני שלה - "כיון דמעיינה פתוח תולה בה" צ"ב דאם זהו הטעם דתולין לרשבי"ג א"כ אמאי תולין בסופרת ז' שלא טבלה הלא אין מעיינה פתוח. וע' משנה למלך (ט', כט') בתחילת דבריו (וע"ש שהאריך טובא בביאור כל הסוגיא). ובכלל צ"ב דאפי' בלי טעם דמעיינה פתוח הול"ל דתולין בה, דכיון שהיא טמאה וחברתה טהורה אנו תולין הקלקלה במקולקלת, וע"ש במשנה למלך ובחידוד הלכות.

רד"ה רוב חסדא אמר סו"ס - "הלכך טמאה הוא" צ"ב דסו"ס שאני התם שאתה מקלקלה משא"כ בשני שבילין שאינו מקלקלו כלל, וע' במה שביאר המהרש"א (תוד"ה טמא וטהור) בדעת רש"י, ובאמת כן הוא ברמב"ן ור"ן בביאור הסוגיא דלא כתוסי ע"ש. אמנם יל"ע בדבריו מכמה מקומות ברש"י דלכאורה לא משמע כפי'.

תוד"ה טמא וטהור - "הך טמא לא מיירי בטמא שספר והזה וכו'" ע' בתוה"ר שאה"נ פי' דאיירי בספר והזה ולא טבל. וע' ברמב"ן ור"ן שפי' דאיירי בטמא ביום ראשון שלה (כדפי' המהרש"א בדעת רש"י).

שם - "לא קרי הפסד כיון שלא סתר הכל" צ"ב דהלא שומרת יום בשני שלה אין תולין לדעת רבי הגם שאינה מפסידה אלא יום א', וא"כ איך אפי"ל כשמפסדת ה' ימים שאי"ז קרוי הפסד, וע"ש במשל"מ.

ס:

מ"מ קשיא - צ"ב אמאי ליכא למימר דר"י בר לואי דאמר אין תולין ר"ל לענין להבא, וע' ערול"ן.
היה מעשה ונמצא דם וכו' - צ"ב איזה ראייה מייתי ממעשה זו, וע' הגהות הגר"א, ובתוה"ר (ד"ה זה היה).

והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת - צ"ב איזה בירור יש ע"י בדיקה זו, דהלא הבדיקה היא תוך שיעור וסת ממצאית הכתם ולא מעשיית הכתם, וע' בסו"ד הרא"ש שנתעורר לזה. וע' בחת"ס שביאר דהכא תולין בה מדין תולין הקלקלה במקולקל ע"ש.

כל שבעלה בחטאת טהורותיה טמאות - צ"ב ממנפ"ש אי בדארגשה בשעה שעסוקה בטהרות ואי בדלא ארגשה בשעה שעסוקה בטהרות אפי' בתוך שיעור וסת אמאי טהורותיה טמאות (וכאן ל"ל שטענה בהרגשה), וע' בסד"ט (קצ', צג' ד"ה ואין להקשות לדברינו).

א"ר ירמיה משל דר"א למה דבר דומה - צ"ב אמאי הוצרך למשל לד"ז, וע' מש"כ בזה הערול"ן. ולכאורה משמע מהמשל שהדם מתעכב ואינו יוצא כלל עד אחר יציאת השמש (ולכאורה מה"ט לא מצא דם על עד שלו) אבל א"כ יל"ע אמאי חייב חטאת (ונדצ"ל שבשעת יציאת השמש התחיל הדם לצאת).

רד"ה בעלה פטור - "אלמא ודאי בדידה מחזקינן דמטהרין להנך אלמא כבר פדא הוא וכו'" לכאורה משמע דמתני' לא אתיא כר' אושעיא, וכו"כ המהר"ם (על הגמ') בדעת רש"י, אבל ע' בתוה"ר (וכן הוא ברא"ש ג"כ) שפי' בע"א, וע' מש"כ החכמת בצלאל בדעת רש"י. (ויל"ע אליבא דהרא"ש עד מתי אפשר לתלות, וע"ע בחידוד הלכות בעני"ז).

רד"ה בשלמא התם - "גזרת מעת לעת דרבנן" צ"ב אמאי לא' פי' דהוי טומאת ספק דאורייתא, וע' ערול"ן וחידוד הלכה.

רד"ה כאן למפרע - "אבל מכאן ולהבא אינה תולה דמקלקלה לה" ע' במהרש"א שכתב דמרש"י משמע דאיירי בשני שלה ומשו"ה מקלקלה לה (וכי"כ תוסי' להדיא בדעת רש"י) וא"כ יל"ע אמאי לא תי' הגמ' ע"ד מה שתי' ברבי, די"ל כמו"כ "הא והא רשב"ג, הא בראשון שלה והא בשני שלה" וע' ערול"ן.

רד"ה לנכרית, וד"ה והא או - לכאורה בשני דיבורים אלו רש"י לא פירש כפשוטו משמעות הגמ', וע' מש"כ הערול"ן.

תוד"ה כאן למפרע כאן להבא - "כיון שכבר הכירה בטומאה קודם שבא הספק" ע' בערול"ן שהסתפק בדעת תוס' אם בעינן שנעשה הכתם לפני שלבשה החלוק השני או דבעינן נמי שיודעת שיש לה כתם, וע' בתוה"ר.

תוד"ה עובר - "וכן יש לה וסת וכו' אין תולה בהגיע וסתה" יל"ע למה לא, וע' במאירי שאה"נ נקט דגם בזה תולה.

סא.

רד"ה מיחש ליה מיבעיא - "ואסור להציל אתכם" צ"ב דהלא האיסור קבלת לה"ר כולל גם שעדיין חייב להיטיב לו בכל הטובות, וא"כ אמאי לא הצילו רבי טרפון (וע' מה שתמה הרא"ש ע"ז), וע' מש"כ בזה בספר ח"ח (באר מים חיים כלל ו' אות כח') וע"ע בערול"ן.

יו"ד סימן קצ' (דיני כתמים ובדיקת האשה) המשך סעי' מא' - נד'

פרישה - סג'
תוה"ש - מג', **רעק"א**

סעיף מד'
תוה"ש - מה'

סעיף מא'
ש"ך סק"נ - ע' **תוה"ש** לט' **ועצי לבונה** (וחידוש הוא - ויל"ע אם כוונתו דב' תליות לא תלין)
(חוו"ד - כט', **לבי** בביאור הדין דתולין הקלקלה במקולקל)
סעיף מב'

כבי' שבילין, אבל בלובשים ג' נשים בחלוק א' בדוק ואשה א' אומרת אני מצאתי כתם, לולי שתתלה בחברתה אין לה טענה להטהר כלל, רק היא אומרת לא ממני בא הכתם רק מחברתה, הרי שבשאלה תולה בחברתה וזהו הוי כבאים לשאול בב"א דהא א"א לטהור עד שתתלה בחברתה, ומה לי שחברתה פה לפנינו לשאול או לא, סוף כל סוף לא נוכל לטהרה רק בתליתת בחברתה ומה חזית, וזה ברור ונכון"

סעיף נא'

סד"ט - צא'

חז"ד - לוי

גר"ז - קג' "שמתוך השינה הן דוחקות זו את זו וחשישין שמא דחקה א' מהן ונכנסה למקום חברתה הסמוכה לה, אבל לשאינה סמוכה לה לא חשישין אלא במשולבות"

רעק"א

סעיף נב'

נקודות הכסף וע' פרי דעה (על הטי"ז סק"מ) מה שביאר בכוונת הש"ך

סעיף נד'

לבוש - סעיף נד' "אין בכתמים משום וסת. כיצד מצאה כתם בראש חודש אפילו ג' פעמים, לא אמרינן משום זה שכן תמצא כתם בכל ר"ח, דזה לא שייך ולא קבעתו ולא עוקרתו, חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהיא מקנחת בו גופה והם מטמאים מכל שהו כמו בראיית עצמה והוי לה כראייה לכל דבר, שהרי אנו רואין שבימים זה יצא דם מגופה ג' פעמים וזה הוא וסתה."

נקודות הכסף

רעק"א

סעיף מה'

סד"ט - פג' (וע' מש"כ עליו החזו"א פט', טי').

סעיף מו'

כדאי ללמוד הגמ' מדף נו. (מתני') - נו: (ומטמא

בין לח)

ב"ח - ד"ה ומ"ש מתכבס

ש"ך סקס"א - ע' תוה"ש מו', ורעק"א, ותפל"מ שכתב דנ"ל דט"ס נפל בש"ך (סקס"א) והדיבור המתחיל צריך להיות בהמשך על הדין של שפחה "ואפילו אינה בפנינו".

ש"ך סקס"ב - "ובזה"ז לא חזינן דדרך בנות ישראל בכך, ונראה להחמיר צ"ב דאם אין דרכן בכך מ"ט נראה להחמיר. ע' **סד"ט** סקפ"ה

סעיף מז'

ש"ך סקס"ו - "דלא שייך כאן למיזל לקולא" ר"ל לומר שחזקתו בדוק ורק השניה טמאה ולא שתיהן.

סעיף מח'

תוה"ש - נ'

סעיף מט'

כו"פ יג', ד"ה אך הב"ח. "אמנם נראה דאף הב"ח לא אמרה אלא כאן בבי' נשים שנתעסקו בצפור, אבל לא בג' נשים שלבשו חלוק אחד כמו שחשב הש"ך בנקוה"כ לטהר בכל דוכתא בבאים לשאול זה אחר זה. והחילוק מבואר, דבשלמא כאן אם נתעסקו בצפור היא אומרת אני נתעסקה בצפור ומצאתי דם ומה איכפת לה בחברתה אני אין יודע אם חברתה ראתה גם כן בחלוק שלה או לא, אין שאלתה נוגע לחברתה א"כ הוי כבי' שבילין דזה אומר אני הלכתי מה ענין הליכת חברתי להליכתי, וא"כ בבאים לשאול זה אחר זה שניהם טהורים

מתני' סא: (שבעה סמנין) ופרש"י, וסימן קצ' סעי' לא' טוש"ע, דרכי משה הארוך, רעק"א (סעיף כג') תוה"ש כט', ל' וע' במנ"י (פה', סקמ"ח) לענין ספק חסרון ידיעה לכל העולם.

סוגיא דוסתות

טו. (מתניי) - טו: (ולא והתניא). טז. (בעו מיניה - מתניי): רא"ש פ"א, א': תוה"ב טו. (ועתה נבאר מי) - טו: (השער הדי').

טו.

כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן - ע' ברמב"ם בפיהמ"ש דא"צ אפי' שאלה. ויל"ע אמאי, דהלא אפשר לברורי וכדהעיר המשנה אחרונה ע"ש. **היכא דליתא במתא דלא רמיא אנפשה לא קמ"ל** - יל"ע מהו הקמ"ל, או דאע"פ שאינו במתא רמיא אנפשה ובדקה, או דאפי' לא בדקה יש לה חזק"ט. **אמר רב הונא לא שנו וכו'** - ע' ברש"י דרב הונא אריש לקיש קאי, אבל ע' ברמב"ן ור"ן שפי' דרב הונא קאי על מתני' ומילתא באפי' נפשה היא, דריש לקיש איירי באשה שאין לה וסת ורב הונא איירי באשה שיש לה וסת. וע"ש עוד שהוכיחו מרש"י דאפי' אשה שיש לה וסת קבוע צריכה לחשוש לעונה בינונית, אבל ע' ברש"י שפי' רש"י בע"א. (וע"ע בשו"ע הרב ריש סי' קפד' בענין עונ"ב אם הוא חיוב פרישה או רק חיוב בדיקה). **רד"ה דאורייתא** - "הלכה למשה מסיני" המהרצ"ח העיר איך יתכן מחלוקת בהלמ"מ וע"ש מש"כ בביאור המחלוקת (וע' לקמן טז). בענין וסתות דאורייתא או דרבנן, וע"ע מש"כ בהגהות חש"ל על רש"י בסמוך ד"ה וסתות דרבנן. וע' בחכמת בצלאל. **שם** - "דמחזקין לה בטומאת ספק" משמע דאפי' למי"ד וסתות דאורייתא אינה אסורה אלא מספק, אבל ע' בלשון התוס' (ד"ה אפילו) שכתבו "כודאי ראתה חשבינן לה" וע' מעדני יו"ט על הרא"ש (פ"א, אות ז', טו). וע' בערולי"ן. **תו"ה הכי איתמר** - כדאי ללמוד הגמ' לעיל דף יב. **(גופא אמר ר"ז - א"ל ר"פ לרבא) ותו"ה כיון, ותו"ה בסוגיין** (ד"ה סד"א). **שם** - "כל לבעלה לא בעיא בדיקה אפילו אין לה וסת" וע"ע עד"ז ברש"י"א בתוה"ב, אבל ע' ברמב"ם (איסור"ב ד', טו, והו"ד למטה, וע"ש במגיד משנה) שפי' כל הסוגיא באשה שיש לה וסת וכמשמעות הגמ' דאיתא "אין לה וסת אימא חזא"י" (ויש להעיר לפי"ז מלשון הגמ' והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה, וע' חכמ"ב). וע"ע בר"ן בשבועות (ד' בדפי הרי"ף ד"ה וגרסינן). **תו"ה אפילו הגיע זמן וסתה מותרת** - בביאור קושייתם ע' מש"כ התוה"ר. וע"ע בחידושי הרשב"א שהביא דיש מפרשים דאפי' בשעת וסתה מותר, וא"כ אפ"ל דתוס' בקושייתם פירשו דאורי' בשעת הוסת והקשו דהלא אסור מקרא דזהזרתם (סג:). **שם** - "וי"ל כשהתה אחר וסתה ז' ימים" אבל ע' ברמב"ן ור"ן שפירשו דמותרת אחר הוסת מיד (וכדמשמע מלשון רש"י), ולא עוד ע' ברש"י"א (הנ"ל) שהביא די"מ דמותרת בשעת וסתה.

טו:

אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובה עליה - צ"ב הלא בעמוד א' משמע דלרב"ח מותרת מיד אחר שעבר וסתה וא"צ לחשב ימי וסתה (כן פי' כמה ראשונים ודלא כתו"ה אפי' הגיע), וע' בתו"ד הרמב"ן (טו. ד"ה והוא שבא) שביאר בכמה אופנים. **אימר דאמר ר"י וכו'** - צ"ב למי"ד וסתות דרבנן אמאי צריך ס"ס דהלא אפי' בספק א' אזלינן לקולא, וע' מעדני יו"ט (סק"ד). **תו"ה אפילו ילדה** - "ואינו מיושב" ע' בתו"ר בביאור קושייתם ובמש"כ בביאור דברי רש"י.

טז.

וסתות דאורייתא או דרבנן - צ"ב איך אפ"ל דסותות אין דאורייתא דמ"ש בכל שאר חזקות דילפינן מקרא ריש חולין דאזלינן בתר חזקה. וע' בנוב"י (יו"ד מהדו"ק סי' נה') שפי' דכנגד החזקה דוסת יש חזקת טהרה דאשה וע"ש מש"כ לפי"ז לענין קודם הוסת דלכו"ע וסתות דאורייתא, ועד"ז כתב הגר"ח הלוי (איסור"ב ד' יב'). וע' במהרצ"ח (לעיל טו). וחוו"ד (קפד') שפי' דס"ל למי"ד דרבנן דראית דם בלא הרגשה אינו טמא מה"ט ולא חיישין לארגשה ולא אדעתה (ולכא' לפי"ז צ"ל כהנוב"י דעד שעת וסתה לכו"ע חיישין מדאורייתא). וע"ע בחזו"א (פי') דמי"ד דרבנן ס"ל כיון שהימים חלוקים במאכל ומשתה ושינוי האויר אשר כל אלה עלולים לשנות את זמני הראיה לכן אין להוציאה מחזקתה. ועד"ז כתב החת"ס בדעת הר"ן בסי' קע"ה ד"ה והנה הב"ח "דאפי' כוונה מאה פעמים ליום ידוע ורגע ידוע אי"ז חזקה כלל דהטבע עלולה להשתנות ע"י שינוי מאכלים ומקומות וזמנים ושינוי של אדם" ע"ש. וע"ע במשנה אחרונה (פ"ב משנה ד'). וע' בראשונים שכתבו דלמי"ד וסתות דרבנן צ"ל דקרא והזרתם דדרשינן מיניה (לקמן סג:). דאזהרה לבניי שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן, אינו אלא אסמכתא בעלמא. ובכלל יל"ע למי"ד דאורייתא אם הכוונה שיש חיוב פרישה (בשעת הוסת או לפני) או שהוא חשש טומאה. וע' במאירי (ד"ה כבר ביארנו) שהביא שיש מכריעין לפסוק כשניהם (כמי"ד וסתות דאורייתא, וכמי"ד דרבנן) ע"ש. **אמר רבינא לא דכו"ע וסתות דרבנן** - יל"ע אמאי לא קאמר דכו"ע וסתות דאורי', ע' בריטב"א. אבל נראה שהרא"ש פי' בע"א וע"ש במעדני יו"ט (סק"י). **רד"ה וסתות דאורייתא** - "הא דקי"ל דבעי בדיקה" וצ"ב דבהמשך דבריו כתב דלמי"ד וסתות דאורייתא אפילו בדקה אח"כ ומצאה טהורה אמרינן דדם חזאי ונפל לקרקע וא"כ מה יועיל הבדיקה, וע' בערולי"ן. **רד"ה אם יש לה וסת** - "שאע"פ שעברה וסתה תולה במכה" ע' ברעק"א שהקשה דהלא עונה בינונית משוינן לה כודאי ראתה וא"כ אמאי טהורה בעברה וסתה, וע' מש"כ החזו"א (פ', יב'). **רד"ה תבדוק** - "לאחר וסתה" וע' בר"ן בשבועות שפי' בדעת הרי"ף ורמב"ם דתבדק ר"ל בשעת וסתה. **תו"ה במקור מקומו טמא** - "אמר נמי דדם בעי רביעית" ע' מש"פ המהר"ם בכוונתם.

רמב"ם (איסור"ב ד', טו): "כל הנשים שיש להן וסת בחזקת טהרה לבעליהן עד שתאמר לו טמאה אני או עד שתחזק נדה בשכונותיה. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה כשיבוא אינו צריך לשאול לה ואפילו מצאה ישנה הרי זה מותר לבוא עליה שלא בעונת וסתה ואינו חושש שמא נדה היא. ואם הניחה נדה אסורה לו עד שתאמר לו טהורה אני". (ד', טז): "הצנועות אינן משמשות עד שיבדקו עצמן תחלה קודם תשמיש. ואשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק לפיכך היא משמשת בשני עדים א' לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש להו סת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות אבל אחר התשמיש הכל צריכין שני עדים א' לו וא' לה.

ז. (מתניי): ט. (בעה מיניה ההוא סבא - א"ר אלעאי). יא. (ואם ראתה ראשונה - גמ'). יא: (פעמים) - יב. (ובשעה). (יג. מתניי)

סג. (מתני') - סג: (מתני' בסוף העמוד).

יבמות סב: (ואמר ריב"ל חייב אדם - ת"ר האוהב) **ותוד"ה חייב**, וע"ש **בנמוקי יוסף** (יט: בדפי הרי"ף) **ובהגהות יעב"ץ**

רא"ש פרק א' אות א', ב', ד', ה' (עד דף יב). **פרק ט' מדף סג.** - **אות ג'**

רשב"א תוה"ב ד. (הגיע עת) - **ה.** (בועל את הבתולה) וע"ש **בבד"ה (ד.)**: **ח.** (דבר תורה - הפרש יש): **יג.** (ועתה נשוב) - **יד.** (כבר בארנו)

ט.

קא מיבעיא לי אליבא דמ"ד וסתות דאורייתא - יל"ע אמאי לא מיבעיא למ"ד וסתות דרבנן אם היא אסורה עד שתבדוק, וע' בחידושי הר"ן (ובב"י). **כיון דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה** - לכאורה טפי הול"ל כיון דוסתות דאורייתא כי לא בדקה טמאה, דהלא אחר הוסת א"א לבדוק, וע"ש בחי' הר"ן. **והגיע וסתה ולא בדקה טמאה אלמא וסתות דאורייתא** - צ"ב דמבואר לקמן טז. דגם למ"ד וסתות דרבנן בעינן בדיקה אחר הוסת, וא"כ כי לא בדקה טמאה. כן הקשה הריטב"א, ועד"ז הקשו תוס' וע"ש מש"כ בסוגריים בשם הגליון. **דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה** - יש להעיר קצת מלשון הגמ' לעיל אם היתה במחבא וכו' 'ולא בדקה' דמשמע דלכתחילה צריכה בדיקה. וע' בתוה"ר.

יא.

קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה לה וסת - יל"ע דלכאורה ליכא אלא ב' הפלגות ואיך קבעה וסת. **הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי** - ע' ברש"י שדר"ל כל היום דאחד בשבת בעוד דלא קפצה לא חזאי. **לימים לחודייהו פשיטא** - יל"ע אמאי לא פריך לקפיצות לחודייהו פשיטא, וע' ברשב"א וריטב"א. וע"ע ברש"י על תוד"ה אלא. **לישנא אחרינא** - יל"ע אי פליג האי לישנא על הלישנא קמא, וע' בהגהות הגר"א. וז"ל הרמב"ם (איסורי בי' ח', ה') "כל וסת שנקבע מחמת אונס אפילו ראתה בו כמה פעמים אינו וסת שמפני האונס ראתה. קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד קפצה בא' בשבת וראת דם ולאחר עשרים יום קפצה בא' בשבת וראת דם ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת ולא ראת דם ולאחר השבת ראת בלא קפיצה, הרי נקבע א' בשבת אחר עשרים שהרי נודע שהיום גרם לה לראות לא הקפיצה וכבר נקבע יום זה שלשה פעמים וכן כל כיוצא ב"ב". וע"ש בראב"ד "א"א בלבולים יש בכאן ואינן על פי הגמרא". וע' מש"ב המגיד משנה בדעת הרמב"ם. **ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה** - לכאורה לפי"ז אין גורסין בדברי רב הונא קפצה וראתה ג' פעמים אלא פעמיים, וכמו שהעיר הרש"י. וע' בתוד"ה קפצה (ואולי קאי על הלישנא קמא ומקומו לעיל).

יב.

בעי מיניה ר"ז מר"י אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה - יל"ע מאי בעי הלא מסקנת הגמ' לעיל דכל לבעלה א"צ בדיקה, וע' מש"כ הראשונים (רמב"ן רשב"א וריטב"א) בביאור צדדי הספק. וע"ע מש"כ הרמב"ן (ד"ה וכיון שתבעה) בדעת הרמב"ם דבעי ר"ז לענין בדיקה לאחר תשמיש. **תוד"ה לבו** - "אם לא שלא הרגישה לא היתה בודקת" ובראשונים ביארו יותר דחושש כיון שהרגישה ודאי בא אורח וטפה כרחל היתה ואבדה בעד. **תוד"ה כדי** - "ותניח העד עד הבוקר כדי לחייב בעלה חטאת" צ"ע איזה ענין יש לבדוק ולא להסתכל בעד לפני תשמיש כדי לחייב בעלה חטאת, וכמו שהעיר הרשב"א בחידושו ע"ש, וע' מש"ב הרמב"ן.

סג:

התם בוסתות דיומי הכא בוסתות דגופא - יל"ע מהו הסברא לחלק, ובפרט דבסמוך (סג:) איתא דלרבי אמרי' דלקבוע וסת לימים בעינן שתי פעמים אבל וסת הגוף קובעים בפעם א' וכיון דיותר קל לקבוע וסת הגוף מוסת הימים ע"כ דיותר ברור שזהו וסתה וא"כ כ"ש דדיה שעתה. **תוד"ה מפקת** - ע' תוה"ר.

סג:

רותת - בביאור רותת ע' מש"כ המעדני יו"ט (אות פ'), וצב"ק דלכאורה זהו צמרמורות. **מאי קמ"ל מתני' היא** - צ"ב דמתני' לא איתא כרבי, דלרבי וסת הגוף נקבע בפעם א' ובמתני' קתני וכל שקבעה לה שלשה פעמים הרי"ז וסת, וא"כ י"ל דקמ"ל דלחכמים בראשה כבד עליה לא סגי בפעם א' אלא בעינן ג' פעמים וכמו שהקשה הרש"י. וע' בהגהות ר"ש מדעסוי שהגיה לשון הגמ' ומחק ד' תיבות אלו ("מאי קא משמע לך"), וכנראה לפי"ז דקושיית אביי היא דוסתות אלו דומות לוסתות דמתני' וא"כ אין לחלק ביניהן להצריך ג' פעמים. ותי' הגמ' דבא לאתויי אכלה שום דצריכה ג' פעמים וה"ט דשאני כמוש"כ תוס' ע"ש. **אף ימים ושעות** - יל"ע לפי דבריו דכל האיסור אינו אלא בשעת ראיית הוסת ממש א"כ אמאי אסורה כל השעה הו"ל לאוסרה רק בחלק השעה שרגילה לראות בה, וע' במאירי ובמש"כ הרש"י (על תוד"ה חוששת). **ומי אמר רבא וכו'** - ע' בתוה"ר דכ"ש דקשה אי ס"ל כר' יוסי. **מאי לאו עונה אחריתי** - יל"ע מה היתה ההו"א דר"ל עונה אחריתי. (ואפ"ל דמדאמר הלכה כר' יהודה דבראתה בתחילת היום אסורה אח"כ, משמע דלפני וסתה אינה אסורה כלל, ולכן פריך מוהזרתם דמשמע דתמיד צריך לפרוש לפני סמוך לוסתה, ובראתה בתחילת היום ע"כ עונה אחריתי היא). **תוד"ה מן המנחה ולמעלה** - "ומיהו לגבי וסת נמי אסורה עד חצי שעה שביעית" ע' ברש"י שהקשה דאם אסורה עד חצי שעה ז' משום דלא קים להו שפיר בשעות מטעם זה תאסר נמי חצי שעה קודם דהיינו מחצי חמישית.

יו"ד סימן קפד' (שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה)

סעיף א'
ב"ח ד"ה רוב נשים
פרישה ג'
תוה"ש ב'. (ועי' מש"כ היד אברהם)
פתחי תשובה סק"א - ז"ל הכו"פ "א"כ הא דתנן בכל הש"ס ופוסקים
דאין לה וסת בעי בדיקה היכא מצינו והא יש כאן עונה בינונית" ועי' עצי
לבונה

סעיף ב'
המשך הב"י נמצא אחר סעיף ט' (ב²) ובסוף הסימן (ב³)
ז"ל האור זרוע (שנח') "ומורי האבי העזרי אמר לי שרגילים לפרוש
סמוך לוסתה כד' שעות שאם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל הלילה
שלפניו ואם רגילה לראות בלילה פורש ממנה כל הלילה והיום שלפניה"
(בביאור שיטת האבניאסף עי' דרישה ב')
ב"ח ד"ה בשעת וסתה, (ב²) ד"ה ופרישה
ט"ז סק"ג - עי' תוה"ש ד', ועי' מש"כ הח"ד סק"ב בביאור דברי הט"ז
ש"ך סק"ז - עי' רעק"א (ועי' בסד"ט ג' ד"ה מ"ש בש"ך, וד"ה
תו כתב שם) ועי' בנקוה"כ שביאר שיטתו יותר
ש"ך סק"ט - עי' ש"ך לקמן קפט', סקל"ט
חוות דעת סק"ד (מ"והנה הרב בעל נוב"י)
שו"ע הרב סק"ו

סעיף ג'
דרישה ד'

סעיף ד'
יש ללמוד סעי' ד', ה', ו' ביחד
ש"ך סק"ג - עי' סד"ט סק"ו
ש"ך סק"ד - עי' רעק"א ועי' סד"ט על סקט"ו (ועד"ז במחה"ש)
גליון מהרש"א
חו"ד סק"ה

סעיף ו'
ב"ח ד"ה ואם וסתה נמשך (עד ד"ה ואם הגיע וסתה), פרישה יא'
ש"ך סקט"ז - עי' במחה"ש דצ"ע לחלק בין התירוצים, ועי' מש"ב
הבדה"ש
שו"ע הרב סק"ב

סעיף ט'
ב"ח ד"ה אבל הר"א ממיץ, פרישה יח' (עד "אלא צ"ע")

סעיף י'
תוה"ש יט'
פתחי תשובה סק"ד ע"ש בתשובה מאהבה שבא לפרש כמה שיעור
יציאה לדרך לענין הא דמבואר בשו"ע (או"ח רמ', טו') דלא יבעול ביום
יציאה לדרך.
בית לחם יהודה ד"ה ומ"מ המחמיר

סעיף יב'
תוה"ש כד'

שר'ת נודע ביהודה סי' נה'

... והנלע"ד בזה ע"פ מה שחידשתי דבר נפלא, דלכאורה להנך דסביר וסתות דרבנן קמה כנגדם כחומה אזהרה דוהזרתם וגו' דילפינן מינה אזהרה לבנ"י שיפרשו
עונה סמוך לוסתה, והרי עיקר הוסת דרבנן ואין הזהירה התורה עליו. והראב"ד באמת ר"ל שזה אסמכתא וכן כתבו הר"ן והרשב"א הובא בב"י סי' קפד'. אמנם התוס'
ביבמות (סב:) כתבו דסמוך לוסתה דאורייתא וכן שטח לשון הרמב"ם בפ"ד מהלכות איסור' הל' יב' משמע שהוא מה"ת. ואני אומר ודאי שהוא מה"ת ואעפ"כ וסתות
דרבנן. ואומר אני אף שנחלקו תנאים ואמוראים אם וסתות דאורייתא או דרבנן אין טעם פלוגתתם דלמ"ד וסתות דרבנן אז מה"ת לא אמרי' חזקה אורח בזמנו בא ועיקר
החזקה זו תהיה לדידיה רק מדרבנן, אלא ודאי גם לדידיה חזקה זו היא ככל החזקות שבש"ס וחזקה מה"ת היא כדאמרי' בפ"ק דחולין, אלא דנגד חזקה זו היא חזקת האשה
שבחזקת טהרה עומדת, ולכן מה"ת אוקמינן חזקה להדיא חזקה וזהו טעם המ"ד וסתות דרבנן.
והנה כבר נודע אוקימתא דרבא במס' גיטין (כח:) לשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות חיישינן, ופרש"י דשמא מת הוא נגד החזקה אבל שמא ימות לא מרעינן
החזקה בהכי. ופי' הדברים דאדם יש לו חזקת חיים כמו שהיה חי עד עתה עדיין חי הוא, אבל אין לאדם חזקה שלא ימות שהרי ודאי ימות פעם א' ולכן בכל שעה חיישינן
שברגע זה ימות, וכאשר כבר עברה השעה שוב לא חיישינן שמא כבר מת, וזה פשוט. ומעתה גם גבי אשה דכל אשה יש לה חזקת טהרה שהרי עכשו היא טהורה ולא
חיישינן שמא כבר נטמאה בוטמאת נדה שזה נגד החזקה אבל אין להאשה חזקה שלא תראה נדה אחר שעה שאין בזה חזקה שהרי בפעם א' עתידה לראות נדה שהרי לא
תהיה טהורה לעולם, ולכן איכא למיחש בכל שעה שמא תראה ולכן וסתות לענין לאסור לשמש סמוך לוסתה הוא לכר"ע מה"ת לפני שאמרי' חזקה אורח בזמנו יבא, וליכא
למימר העמד נגד החזקה זו חזקת טהרה אשה שהרי בזה דחיישינן שמא תראה לא מרעינן עדיין חזקת טהרה והוא ממש כמו שמא ימות, וא"כ ליכא חזקה הסותר לחזקת
אורח בזמנו בא, ולכן אסורה מן התורה וקרא דוהזרתם את בני' דרשה גמורה היא. אבל אם כבר עבר וסתה למימר וסתות דאורייתא לטמאה לשעבר לומר שראתה
בשעת הוסת, נגד זה יש חזקת טהרה הסותר לזה לכך סביר כמה תנאי, ופסקינן כן הלכתא, דוסתות דרבנן...

סג: (מתני' בסוף העמוד) - **סד:** (סוף פירקין). **לח:** (מתני') - **לט:** (סוף פירקין) **יא.** (גמ' - היושבת על דם טוהר)
רשב"א בתוה"ב ח: (זמנים יש) - **ט:** (ועוד אנו צריכים). **יד:** (תניא בסוף פרק האשה - ועתה נבאר)
עי' ברמב"ן (ה' טו') לענין קביעת וסת בימי נדה וזיבה

סד.

רב סבר חמשה עשר ממנינא - צ"ב דליכא ג' דילוגים. ועי' מש"כ הראב"ד (שער תיקון הוסתות ד"ה והא דפליגי) ור"ן בביאור המחלוקת רב ושמואל.
מהו דתימא כיון דלמודה ועקריתיה בתרי זימני עקרה ליה - צ"ב ההו"א דהלא כבר קתני במתני' דאינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים,
ובכלל הסברה הפוכה דבלמודה לכאורה יותר קשה לעקור וסתה, ועי' מש"ב התוה"ר (ויל"ע בדבריו מהו ההבדל בין קביעת וסת לעקירת וסת).
שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולן ואין אסור אלא בשמונה עשר ואילך - לכאורה הול"ל מתשע עשר ואילך, ועי' ברמב"ם (איסורי' ח', ז') ובכס"מ.
אבל למיחש לה בחדא זימנא חיישא - בפשטות ר"ל אפי' לפני שקבעה וסת כלל, אבל עי' בבעה"מ (שער תיקון הוסתות אות טו') שכתב "הלכך מסתברא
שאין לה לחוש אלא אחר שהיא למודה ומעין שיהא למודה, ואין לנו אלא כלשון משנתנו היתה למודה לראות יום חמשה עשר ושנתה ליום עשרים זה וזה
אסורין אבל בתחלת הוסת שאינה למודה עדיין לא נראה לנו שיש לה לחוש כל עיקר וכי"ו ע"ש וכי"מ ברא"ה (בבדק הבית סוף ו:).
הגיע יום ל' ולא ראתה והגיע יום כ' וראתה - להרמב"ן דס"ל דאין קובעין וסת לימי החודש ע"כ הכא איירי בהפלגה וא"כ איך אפ"ל והגיע יום עשרים
וראתה הלא הוא יום מ' לראייתה האחרונה, ועי' ברמב"ן מש"כ בביאור הגמ', ועי' בחידושי הר"ן שגרס "הגיע ל' וראתה יום כ' וראתה. ועי' בתוה"ר
מש"כ לבאר הסוגיא אליבא דרש"י.

רד"ה קבעה לה וסת לדילוג - "ואסורה ליום יח' לחודש רביעי וכו' וכן לעולם" יל"ע בלא ראתה ביח' לחודש רביעי למה חוששת בחודש החמישי, וכן יל"ע מה דינה כשמגיע לסוף החודש האם חוששת לא' של חודש הבא.

רד"ה אימא לא - בביאור כוונתו ע' במהר"ם.

תוד"ה איתמר - "אבל בראתה בג' חדשים או בב' לחדש או באחד לכו"ע א"צ יותר" אבל ע' בחידושי הרמב"ן שתמה על המושג של וסת החודש פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה וכי הוסת מזל יום גורם שיהא תלוי ביום השבוע או ביום החודש, וע"ש מש"ב בסוגיין (וע' בהגהות מרא"י מצלר דיש ימים בחודש דאפשר לקבוע בהן גם לרמב"ן. וע"ע ברמב"ן בהלכות ה' יב' שלמעשה חשש ליום החודש), וע"ע עד"ז בתור"ד.

שם - "דכו"ע אין הראשונה מן המנין ובעינין שתשלש בדילוג" כ"זבוסת הפלגה רגיל, אבל אכתי יל"ע כמה ראיות בעינין כדי לקבוע וסת הפלגה בדילוג.

שם - "ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשוורים" יל"ע מהו החילוק. וע' בחידושי הר"ן שביאר דהתם לא מצד ההפלגה נעשה מועד אלא מצד הנגיחות אלא שמפני שסירג בנגיחותיו לא נעשה מועד אלא לסירוגין. ולכאורה יש לדמות ד"ז לדין וסת ליום השבוע (יא). ודוק.

שם - "ותימה למה פי' כן" ע' מש"ב הערול"י.

תוד"ה ואינה אסורה - ע' מהרש"א דה"ה דהוי מצי לאקשוי כי שינתה לט"ז דתאסר יום י"ז, וע' מש"כ בחכמ"ב וערול"י דדוקא נקטו תוס' יח'.

לט.

לא שנו אלא טו' לטבילתה שהן כב' לראיתה דהתם בימי נדתה קאי - יל"ע דלפי"ז כששינתה ליום כ' היינו ג"כ כ' לטבילתה שהן כ"ז לראיתה, וא"כ הדרה לתוך ימי זיבתה, וע' מש"ב המהר"ם, ומהרש"א (ע"ב).

רד"ה דילמא אתיא לקלקולא בימי נדה - ע' בהגהות ישנות שפי' דגזרין ימי זיבה אטו ימי נדה.

רד"ה מיחוש מהו דניחוש לה - "אם היתה רגילה מטו' לטו' דהיינו תוך ימי זוב" ע' בחידוד הלכות דרגילה לאו דוקא דהלא מבואר בדף סד. דאפי' לראיה אחת בימי זיבה ג"כ חוששת. ובאמת צ"ב מאי הסתפק רב פפא כאן דהלא היה פשיטא ליה לקמן דחוששת. וע' בערול"י שכתב דרגילה דוקא הוא (וע' במהר"ם דאייירי שראתה הרבה פעמים לאחר טו', דבג' ראיות לבד ליכא וסת קבוע בימי זיבה) וזהו ההבדל בין רב פפא כאן לרב פפא לקמן ע"ש (ותו"ד תי' ג"כ מה שהקשו תוס' בד"ה מקבע).

תוד"ה והילדות - "וי"מ דהכא כרבי יוסי דבעי ג' עונות" (במתני' לעיל ז:) ור"ל דהכא איירי כשלא פסקה ג' עונות בימי עיבורה וכמוש"כ הריטב"א ע"ש.

שם - "כיון דאורח בזמנו בא צריכה בדיקה בשעת וסתה" רעק"א תמה דקושיית תוס' הייתה ממה שצריכה בדיקה שלא בשעת וסתה, וע' בחידוד הלכות. **תוד"ה רב הונא** - "ופלוג אר' יוחנן ור"ל" אבל ע' ברשב"א וריטב"א שפי' בע"א.

תוד"ה מקבע - ע' בתה"ר בביאור מאי דק"ל לתוס', וע' מש"כ הריטב"א בביאור שיטת רש"י.

לט:

ע"כ כדלקמיה נקט - צב"ק מנא ליה הא, וע' מש"כ הריטב"א.

תוד"ה אלמא ריש ירחא מנינן - **יש ללמוד הגמ' לעיל יא.** (גמ' - היושבת על דם טוהר).

שם - "ידאין דיה שעתה אלא בשעת וסת דוקא" ע' בתה"ר שביאר יותר.

יו"ד סימן קפט' (דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאיין לה וסת קבוע)

בביאור לשון המחבר "ונעקר בשעה אחת", ע' במקור מים חיים וע' **חוות דעת** סק"ד שפי' בע"א (וע"ע בכו"פ דמשמע דצריך ג"פ כדי לעקרו)

סעיף ד'

נקוה"כ בביאור דבריו ע' בח"ד וצ"ב. וע' בפרי דעה טו"כ סק"ה (וע"ע בקוטנרס אחרון לב"ח קפד', ט').

סד"ט ב'

סעיף ה' - פרישה ז'

סעיף ו'

סד"ט ד' ד"ה והנה, (וע"ש בסקל"א (ד"ה לכן נ"ל) מש"כ עוד בביאור ענין וסת לימי השבוע שאינם שוין)

סעיף ז'

דרישה ג'

ב"ח - ד"ה ומ"ש חוששת, ד"ה כתב הרשב"א

ט"ז סק"ז - ע' בעצי לבונה

מקור מים חיים

סעיף ח'

דרישה יד'

סעיף ט'

ט"ז סק"א ע' בנקוה"כ, ולכאורה הט"ז סתר דברי עצמו בסק"ב וכמו שהעיר הסד"ט

סעיף א'

ט"ז סק"א - ביש לה וס"ק לכה' יום א"צ לחוש לעונ"ב, ויל"ע למה דוכי לעולם לא תראה, וע' בפרי דעה.

גר"ז - סי' קפד' סעי' כב', וסימן קפט' סעי' א'.

וז"ל בס' קפד' "ומיהו לא אזלינן בתר תחלת הוסת אלא לענין פרישת העונה אם לא ראתה בעונת תחלת וסתה ומשום דבהסתלק העיקר נסתלק גם התוספת, אבל אם לא נסתלק העיקר לא אזלינן בתר תחלת הוסת לענין וסת ההפלגה לשער ההפלגה מתחלת ראייה לתחלת ראייה אלא מסוף ראי לתחלת ראייה, כגון אם בוסת א' המשיכה ראייתה ג' ימים ובסוף כ' ימים מבסוף ראייה זו שהיא יום כג' לתחלת ראייה ראתה ב' ימים חוששת ליום כ' מסוף ראייה זו השנית אע"פ שהוא יום כב' לתחלת ראייה. לפי שענין וסת ההפלגה הוא שמפלטת ראייתה לזמן ידוע ואינה רואה בתוך הזמן, ואם הזמן שמפלטת ואינה רואה בו הוא שוה ג' פעמים הרי זה וסת קבוע ובפעם א' הוא וסת שאינו קבוע כדלקמן ס' קפט'. וכיון שההפלגה היא מה שאינה רואה אין מחשבין אותה לעולם אלא מסוף ראייה דהיינו מתחלת הנקיים שלה או מליל טבילתה שהכל חשבון אחד. וז"ל כאן "ול' יום אלו הם מתחילת ראייה לתחלת ראייה וב' ימי הראיות בכלל הל' וכו' ע"ש ובקונט"א.

סעיף ב' - תוה"ש ד'

סעיף ג'

השגות הרז"ה אות ו'.

וז"ל "ולא הבינותי בזה מהו רוצה לומר, אם רוצה לומר שהאשה קובעת וסת בשעות שלא בימים, זה תימא הוא, שלא מצינו קביעות שעות בלא ימים בכל דברי רבותינו, ואם כן הרי האשה הזאת אסורה כל ימיה באותה שעה, ואין לנו כיוצא בה בכל התלמוד. ומה שהביא ראייה מההיא איתתא דכל אימת דסלקא מטבילת מצוה הוות חזיא, זה במעשה היה תלוי ולא בשעה, שאם אין לה יום קבוע אין לה שעה קבועה, ואין בזה שום ראייה".

שם - "ניל דלרבותא קאמר" אפשר דכוונתו דאע"ג דנעקר הוסת החודש של א' בחודש, לא נאמר דע"כ אשה זו אינה רואה לימי החודש אלא להפלגות ולכן אינה צריכה לחשוש לכי אייר משום הראיה דכי ניסן, קמ"ל.

ב"ח - ד"ה ראתה ב"ח, ד"ה כיצד ראתה, ד"ה והרב בהגהות שו"ע, ד"ה ומ"ש כיצד ראתה

ש"ך סק"ל - ע' בחוות דעת סק"יב (בענין איזה יום הוא עונ"ב)

ש"ך סק"ל - תוה"ש - כג' (וע' סד"ט סקט"ו שביאר כוונת הש"ך)

ש"ך סק"ל - נראה דאה"נ חוששת לית' סיון, רק דראתה כבר ביז

ש"ך סק"ל - בפרד"ר כתב דאולי צ"ל "ולפי"ז לא מיירי הכא"

ש"ך סק"ל - ע' גר"ז סקנ"ג

נקה"כ - (וע"ע בחידושי בית מאיר שהשיג על הש"ך בנקה"כ, אבל כדאי ללמוד סעיף יד' קודם)

פ"ת סק"ב - הח"ד בא להשיג על הט"ז סק"ט, וע' מקור מים חיים

כו"פ - סקט"ו ד"ה ועוד נ"ל

וז"ל "ועוד נראה לומר דהא דאמרין בסעיף זה דאם קבעה וסת ליום אינה חוששת בלילה וכן להיפוך, הוא רק בענין וסת, דזה תליא בלמודה לראות ביום או בלילה, אבל עונה בינונית דאמרין דרך נשים לראות מל' לל' זה אינו תלוי ביום או בלילה, רק אפילו אם רגילה לראות ביום כשיגיע יומה של ל' כל הלילה ויום אסור דהא לא משום וסת אתינן עליה, וזה לעפ"ד ברור, ולא נמצא בפוסקים שאף עונ"ב צריך להיות יום או לילה בשעה שהיא רגלה לראות" (וליתר ביאור ע"ש בהגהות דעת יהונתן 721, ועד"ז בבדה"ש סעי' יג' ביאורים ד"ה אין האשה).

סעיף יא'

מקור מים חיים (יל"ע אם אפ"ל כן בוסת הסירוג המובא בסעי' יב')

סעיף יב'

ש"ך סק"ו - ע' ברעק"א

סעיף יג' - **כדאי ללמוד** הטור וב"י עד "ראתה באחד בניסן" (ומש"כ הב"י מד"ה "אך מש"כ" עד ד"ה "אחר זמן" הוא כאילו בסוגריים דבא לפרש גירסא משובשת) הד"מ, הב"ח ד"ה והרב בהגהות, השו"ע, רמ"א, הש"ך סק"א, הט"ז סק"יח, והנקה"כ - דהכל המשך אחד (ואח"כ לחזור וללמוד שאר הטור ב"י ב"ח ט"ז וש"ך כסדר).

הקדמה: בראתה ב"ח ניסן ואח"כ בכי ניסן נמצא שהפליגה כ', כשראתה אח"כ ב"ח אייר נמצא שהפליגה יב', ויל"ע מה דין הפלגתה הראשונה של כ'. ויש בזה ג' אפשרויות: א) אינה חוששת לה כלל (ש"ך). ב) חוששת לה אבל מראיתה האחרונה שבר"ח אייר (**בית מאיר**). ג) חוששת לה מראיתה בכי ניסן (**דרכי משה**), וביסודו כן ס"ל לב"י רק דבנידו"ד שראתה ב"פ ב"ח תו אינה חוששת לראית כ' בניסן)

ב"י ד"ה ומ"ש הגיע יום כא' "מותרת לשמש יום כא' לאותו יום" הב"י לשיטתו דס"ל דבוסת **קובע** אפי' **להפלגות** גם אם לא ראתה ביום הפלגתה חוששת להפלגה הבאה, ולכן כתב דבוסת **שאינו קובע** אינה חוששת ליום זה ומותרת לשמש, וע' בב"ח.

דרכי משה "אע"פ שראתה בא' באייר אפ"ה צריכה לחוש לט' בו" כצ"ל

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
ניסן																													
אייר	?																			?									
סיון	?																												
תמוז																													

ב"ח ד"ה הב"י

ח"ד כג'

סעיף כא'

ט"ז סק"ל - ע' סד"ט סק"יז (וע"ע בהגהות אמרי ברוך על הח"ד חידושים לח').

נקודות הכסף - וע' בתוה"ש מא'

סעיף כג'

רעק"א

סעיף כד'

ב"ח ד"ה וכולן

ש"ך סק"א - ע' מחה"ש

סעיף כה'

נקוה"כ (וע"ע בח"ד מה שהקשה עליו ופי' בע"א)

סעיף כז'

מסעי' כז' - לב' הכל לשון הרשב"א, וכדאי ללמוד הכל ביחד

יש ללמוד הגמ' ט. (איזו היא זקנה) - י: (ר' יוסי אומר מעוברת) (אפשר ללמוד מדף ט: ת"ר תינוקת - י: כתם שבין ראשונה ושניה **בלי פרש"י אלא כדפירשו הרשב"א בתוה"ב** המובא בב"י)

סעיף יד'

הקדמה: דנו הנוש"כ אם הרמב"ן איירי באופן שראתה ב' פעמים ל' ואח"כ מראית ה' השני הפליגה כ' כוסתה הקבוע (כדפי' **המעדני מלך**) או שאחר שראתה ל' השני הפליגה ולא ראתה אחר ל' פעם שלישית אלא הפליגה יותר מל' (ועקרה ל') ואז ראתה ב' פעמים עם הפלגה של כ' ביניהם (כן פי' **הש"ך** בסק"מ וכמבואר יותר בנקודת הכסף). **הט"ז** הבין שהרמב"ן נקט כמעדני מלך אבל היה יכול לפרש ג"כ כהש"ך רק שלא רצה להאריך דאיירי בראתה עוד ב' פעמים, אמנם בסו"ד משמע ליה להט"ז שהרמב"ן גרס כן בגמ' (שראתה עשרים אחר ראיית ל' השני), ובעני"ז סובב דברי **הבית מאיר**.

ש"ך סק"מ - "ופי זה צ"ע" ע' ח"ד (סק"יח) ופרי דעה (סק"מ) בתחילת דבריו.

בית מאיר לעיל בסעיף יג' (עד "ובזה איני יודע")

סעיף טו'

כדאי ללמוד סעי' טו' - טז' ביחד

ב"ח ד"ה וכתב ב"י, וד"ה וראיתי למהר"ש לוריא

ט"ז סק"ל - ע' נקוה"כ

ש"ך סקמ"ג - ע' סד"ט סק"כ ד"ה ואם. (וכדאי לראות שאר דבריו) **סד"ט שם** ד"ה בש"ך וע' בח"ד לעיל (קפ"ו, סק"ג) שהשיג עליו.

סעיף יז'

ח"ד בחידושים לג'

סעיף יח'

ש"ך סק"נ - ע' חו"ד סקכ"ה

סעיף יט'

כדאי ללמוד ביחד עם סעיף כו'

ב"י ד"ה ומ"ש וכל אלו - ע' **פרישה** נט' (ודרישה יא')

שאלת הגמ' (י) "הדר חזיא בעונות מאי" היא דבראיתה ג' הפלות של צ' אמרינן דאחר צ' ראשון דיה שעתה וגם אחר צ' השני דיה שעתה ואחר צ' השלישי מטמאה מעליע. והנה, מה דינה בראתה צ' ואח"כ ל', האם ידנה שוה לראיה שניה של צ' דדיה שעתה או כיון שראתה בעונתה ניכר שחזרה וסתה במקומה ולכן מטמאה מעליע. ובעיא שניה הוא עדיז, דאם ב' הפלות של צ' ול' דינן כהפלות צ' וצ', מהו בראתה צ' צ' ל'.

כשאמר פעם ראשונה, שניה, שלישית. וע' בעמוד הבא

פרישה עט', פ'

דרישה [ט' "אלא שצ"ע מש"כ - אלא שצ"ע לפי] טו'

קונטרס אחרון לב"ח

סעיף כח'

ש"ך סק"ע - ע' פרי דעה

ש"ך סקע"א - מש"כ "ודע וכו'" שייד לסעיף לא' ע"ש

סעיף כט'

תוה"ש נד' (וכ"כ הביאור הגר"א)

סעיף לא'

ש"ד סקע"א - וע"ע נקוה"כ (לעיל אחר ט"ז סקל"ב בהגה)

סימן קפט' סעיף כז'

בית יוסף:

בעיא ראשונה

[illegible]

בעיא שניה

רצות שנה מטמנה מעלי	30			רצות ראשונה דיה שעה	30				90		60		30			מידות דמים	90		60		30		
------------------------------	----	--	--	------------------------------	----	--	--	--	----	--	----	--	----	--	--	---------------	----	--	----	--	----	--	--

צ"ב: (1) דנמצא דליכא אלא ג' ראיות אחר 90 וליכא ג' עונות שוות אלא א' של 90 וב' של 30

אין לומר דכתב כן אליבא דרבי דהלא קי"ל כרשב"ג. ואי"ל דאיירי בוסת החודש דכתב הרשב"א ג' הפלגות שוות, ועוד הדר חזיא בעונות משמע הפלגות

(2) דאחר שכבר פשט דמצטרפין ראייה גדולה לראיה לקטנה אמאי בעי עוד פעם אותו דבר

(3) בבעיית השניה "פעם ראשונה" הוא הראיה השלישית - (1) אחר 90 (2) אחר 90 (3) אחר 30 - וא"כ אמאי אינה מטמאה מעל"ע

י"ל

בעיני ראשונה

30	ראות שלישי	30	ראות ראשונה	30	סיום דמים	90	60	30
----	------------	----	-------------	----	-----------	----	----	----

בעיא שניה

רצות שנה	30				ראות דור	30			?	30			סיום דמי	90			60			30				סיום דמי	90			60			30		
-------------	----	--	--	--	-------------	----	--	--	---	----	--	--	-------------	----	--	--	----	--	--	----	--	--	--	-------------	----	--	--	----	--	--	----	--	--

(1) נמצא דיש ג' ראיות שוות של 30 יום אחר הראיה של 90 יום

2) הגם שפֿשט דהראיה של 90 אינא מצטרפת אוי בכה"ג שהפליגה 90 פעמיים יצטרפו להראיה של 30 כיון שאם הפליגה בפעם ג' 90 היתה קובעת וסת, עכשו שקירבה ראיתה לא תגרע

(3) בעינן ג' ראיות אחר סילוק הדמים השנייה כדי לקבוע וסת ולא תטמא מעל"ע

השגת הט"ז:

רק בפעם הראשונה שהפליגה 90 אמרי' דחזרה לקדמותה ולא כל פעם שמפלגת 90 (ולכן בבעיני שניה אחר שהפליגה 90 בפעם השני אינה חוזרת לקדמותה והראיה שלאחר ההפלגה הב' של 90 נחשבת כראיה השניה וכשהפליגה עי"פ לאחר 30 כבר הוחזקה ג' פעמים כרואה)

(2) א"צ ג' ראיות שוות (וסת קבוע) כדי להחזיקה כרואה דכל כמה שראתה ג' פעמים כבר מוחזקת כרואה.

ותמוה ביאורו של הב"י

1) דנמצא דרב גידל בתרייתא הוא בדיוק כמו הקמייטא (דבשניהם בעינן ג' ראיות של 30 כדי להחזיקה ובב' פעמים הראשונים דיה שעתה ובראיה ג' מטמאה מעל"ע) ולמה שינה לשונו דבקמייטא אמר דבפעם הג' מטמאה מעל"ע ובבתרייתא אמר בפעם הב' מטמאה מעל"ע

2) הרשב"א כתב דהראייה ראשונה אינו אלא מקרה ולאחר שתראה עוד ב' פעמים אמרי' דע"י הראיות האחרונות מתחזקת הראיה הראשונה, וא"כ לאחר שתראה עוד ב' פעמים אחר הראיה הראשונה של 90, מתחזקת הראיה הראשונה, ונמצא שהיא כבר מוחזקת כרואה בפעם שניה ולמה אמר רב גידל בפעם שניה דיה שעתה, דלפמשי"כ הב"י האי שניה אינה הראיה השניה (של 30 שלאחר 90) אלא הראיה השלישית (של 30 אחר 30).

דמש"כ הראשונה הכוונה להראיה של קודם הפגתה הראשונה (דאז ע"י ג' ראיות ליכא אלא ב' הפגות של 90) אלא הכוונה להראיה ראשונה שלאחר 90 ולכן כשתפליג 90 עוד ב' פעמים יוצא שיש ד' ראיות (1 לפני שהתחילה להפליג 90, ושלוש אח"כ) ושלוש הפגות שוות של 90.

נקודה"ב - הסכים למש"ב הטי"ז ברשב"א, אבל השיג עליו ונקט דאין הקטנה חוששת לוסת כלל קודם שתקבע וסת ולא סגי בג' ראיות שאינן מכוונות.

אמתלא

כתובות עב. (מתני' - ולא קוצה לה חלה) גפ"ת

כתובות כב. (מתני' - כב: (שנים אומרים מת) גפ"ת

רא"ש סי' ח' (מאכילתו - וחלה נמי) **רשב"א בתוה"ב ז:** (ואלא מיהא) - ח. (השער השלישי) **וסימן קפה'**

כב.

אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת - צ"ב דאם באשת איש מהני אמתלא כ"ש דמהני בנדה, ע' ברשב"א וריטב"א ומהרש"א (כב: תוד"ה חזרה ואמרה) וע"ע בהגהות חש"ל.

תוד"ה מנין להפה שאסר - "אלא מחמת מגו" דהיינו מגו דאי בעי שתק, וע' מהרש"א. וע' מחנה אפרים (איסו"ב יח', יז' - עמ' קעה: ד"ה ואני) מה שתלה אם בפה שאסר מותר לחזור גם אחר כדי דיבור במחלוקת ראשונים בגדר הדין ע"ש, ועד"ז נקט ר' אלחנן בקוב"ש (כתובות אות מג').

סימן קפה' (דין אשה שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני)

סעיף א'

תוה"ש סק"א

סעיף ב'

יש ללמוד סעי' ב' וג' ביחד. ויש ללמוד **התשובות רמ"א** (סי' ב') הנמצא על הגליון, לפני שלומדים הט"ז וש"ך

סעיף ג'

ב"ח ד"ה אמרה לבעלה

תוה"ש ג', ד'

ש"ך סק"ד ע' פרי דעה

(הח"ד האריך לבאר דיני אמתלא ושו"א אנפשה חתיכה דאיסורא ע"ש בסק"ה)

בדיקות בשעת תשמיש

נדה יא. (מתני', יא: (פעמיים היא צריכה) - יב: (סוף פירקין) **גמרא רש"י**

רא"ש סי' ה', ורשב"א תוה"ב ז. (ועתה) - ז: (ואלא מיהא) **וסימן קפו'**

סימן קפו' (דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש)

סעיף א'

באר היטב סק"א

סעיף ב'

ב"ח ד"ה ולענין הלכה

תוה"ש ב'

ח"ד חידושים א' וביתר ביאור ע"ש בביאורים

(אגרי"מ ח"ב, סי' עב')

סעיף ג'

ח"ד סק"ג

שר"ת אגרות משה (יר"ד ח"ב, סי' עה')

ולענין בדיקה ג' פעמים הראשונים לראות אם אינה רואה מחמת תשמיש, לענין הדין הוא כהש"ך שא"צ בדיקה כדביאר באורך בסימן קפו סק"א, אבל מ"מ מאחר שאיכא מחמירין כהמחבר מהראוי להחמיר, אבל סגי בקנוח ולהשהות העד על גופה מעט באופן שפניה למטה כדאיתא שם בח"ד ואין להחמיר יותר. ולענין השחתת זרע, הרי בזמן טהרות הצריכו בדיקה ואותה בדיקה הוא בחורין ובסדקין כמפורש בנדה דף ה' אר"י אמר שמואל עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה מטעם דא"ר קטינא מתוך שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורין ולסדקין, הרי העד שלאחר תשמיש שממעט כפקידה הוא משום שצריכה להכניסו לחורין ולסדקין וסומכין עליה שעשתה כהוגן משום שאינה מהומה לביתה אז, והטעם נראה דהזרע הא נכנס לגופה בגמר הביאה שהוא לפניו ממקום כניסת עד בדיקה, ואם נפלט לשם זרע ממה שנכנס בפנים, אותו זרע מסתבר שאינו ראוי להריון, בכל אופן מפורש שבדיקה בחורין ובסדקין אין בזה משום השחתת זרע.

דם בתולים

סד: (ריש פירקין) - **סה:** (ת"ר הרואה דם) **רא"ש ורשב"א תוה"ב ה.** (בועל) - **ה:** (תבעוה) **ויו"ד סי' קצג'** (דין דם בתולים)

פרק תינוקת סד:

מדקא מפליג בסיפא - יל"ע דאפ"ל דמה דקתני במתני "ראתה ועודה בבית אביה" קאי גם על לא הגיע זמנה לראות, וע' בתוה"ר (ד"ה מכלל).

עומדת ורואה וכו' - בביאור ד"ז ע' מש"כ בהגהות רד"ל.

רב אמר לא הפסידה לילות ולוי אמר הפסידה לילות - בביאור המחלוקת, ע' מש"כ החידוד הלכה ומה שהביא מהמרדכי (וע"ע בתוס' לקמן סה: ד"ה וכולן ובמש"כ שם).

רד"ה וחזר ובעל - "בתוך ארבע לילות" צ"ב ההכרח לפרש כן, דלכאורה יש לאותה מחלוקת גם בחזר ובעל לאחר ד' לילות, דלרבי חנינא טמאה, ולרבי אסי טהורה דתלינן שהביאה הראשונה היתה בהטייה, וע' בחידוד הלכה וערוך לנר.

רד"ה מתוך יב' חודש - "ושהה ג' חדשים" צ"ב דלפ"ז נתן לה רבי ד' לילות מתוך ט' חדשים וכן העיר החידוד הלכה (וע' בערו"ל בביאור דברי רש"י).

תוד"ה כל זמן שהרוק - "אבל תו לא תלינן הואיל ולא שמשה" אבל כל זמן שלא הפסיקה לראות מחמת תשמיש תולין הדם שבשעת תשמיש בדם בתולים (הגם שעבר עליה לילה אחת בלא תשמיש ובלא דם) וכמוש"כ תוס' לעיל (יא: ד"ה שלא פסקה מחמת תשמיש) ע"ש.

תוד"ה שאני - "וי"ל דהטייה דכתובות אינה בעילה גמורה" ע' במהרש"א דלפ"ז צ"ל דהכא איירי בבעל ביאה גמורה, וכן הוא בתוה"ר (ד"ה שאני).

סה.

לא ליתב לה אלא בעילת מצוה בלבד - ע' הגהות רד"ל דבעילת מצוה לאו דוקא דהלא אי"ז הביאה הראשונה, ע"ש.

לא יאונה לצדיק כל און - ופרש"י שלא נכשל זה בדבריו, וצ"ב דמאי הו"ל לרב למעיבד, הלא הוא אמר בהדיא "דהני מילי שלא ראתה אבל ראתה אין לה אלא בעילת מצוה ותו לא", וע' בחי' הרשב"א, ובר"ן, ובמה שביאר הערו"ל.

כיון שנתקו שניו של אדם נתמעטו מזונותיו - צ"ב מאי קמ"ל בזה, וע' מהרש"א ובהגהות יעב"ץ.

סה:

חזרו ונמנו דבועל בעילת מצוה ופורש - יל"ע אם הא דחזרו ונמנו הוא רק בראתה בעודה בבית אביה (כדמשמע מהא דקבעו ד"ז על פסקה זו) או דפסקו כן וע' בר"ן וברמב"ם (איסור"ב ה', יח'), וע"ש ובראב"ד ובמה שביאר הרב המגיד.

תוד"ה וכולן ששופעות - "טמאה ללוי דאמר ד' עונות" צ"ב מנ"ל לתוס' דכן ס"ל ללוי, וכמו שהעיר בהגהות הרש"ש ורד"ל ע"ש. (וע"ע מש"כ המהרש"א בביאור הא דכתבו תוס' אליבא דרב).

סימן קצג' (דין דם בתולים)

פרישה סק"ה

סדרי טהרה סק"ג ד"ה ועדיין, סק"ד ד"ה שלא, סק"ה

רמ"ת

סה: (ת"ר הרואה דם) - סו. (אר"י התקין רבי) **רא"ש ורשב"א תוה"ב ו.** (הרואה) - ו: (מתייחד), **כב:** (השני) - כג. (פעמים) **(סי' קפז')**

הרואה דם מ"ת משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית - משמע דאחר הראיה הראשונה מותר לבעול עוד שלש פעמים, וצ"ב דכבר הוחזקה לרואה מחמת תשמיש בעוד ב' פעמים, וע' מש"כ בזה הראב"ד (שער הספירה והבדיקה פ"ג אות ט' "ועוד תבין").
עד שתתגרש ותנשא לאחר - צ"ב איזה היתר יש לה להנשא לאחר אחר שכבר הוחזקה כרמ"ת (ובפרט דאפשר לברורי ע"י בדיקת שפופרת).

סו.

לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא - משמע דאפי' לא נמצא דם על הצדדין אפי"ה מותרת (ע' ש"ך סק"א) ותמה הגר"ח צאנזר דאם יש לחשוש לוסיס קבוע, איך אפשר להתירה כשלא נמצא דם רק פ"א הלא צריך ג"פ לעקור וסות קבוע (בשלמא אם נמצא דם על הצדדין הרי נתבאר של"ל וסות כלל אלא מכה הוא אבל בלא נמצא כלל מא"ל) וע"ע במהרצ"ח.

ואם יש לה וסות תולה בוסתה - ופרש"י דר"ל דיש לה וסות לקלוקל זה וצ"ב מאי קמ"ל דבין הראיות מותרת. וע' ברמב"ם וברשב"א ור"ן, וע"ע במרדכי (בשבועות אות תשלח), שפי' באופנים אחרים (וע"ע בערול"י שהביא כל השיטות הנ"ל וע"ש מש"פ בעצמו ובמה שהביא מהחת"ס).

מאי בינייהו - צ"ב מאי מקשה הגמ' הלא לרשב"ג טמא ולרבותינו טהור, וטפי הול"ל במאי קמפלגי, וע' ביעב"ץ וערול"י (וכן בהגהות הגר"ב דן בעניינ'ז).
שאינ כל האצבעות שוות - וע' בר"ן דאפי"ה אם רוצה היא יכולה לבדוק עצמה בבעל ראשון אבל אם תמצא הדם על ראשה היא טמאה לכל העולם, וכנראה דזהו כוונת שא"ר שכתבו (דלא כרש"י, וע' מש"כ החת"ס בביאור שיטתו) דאם רוצה להכניס עצמה לספק מותרת בבדיקה לבעל הראשון.
ההיא דאתאי לקמיה דר"י - ע' רמב"ן מ"ט אתיא קמיה.

תוד"ה ונאמנת - לכאורה משמע מדבריהם דהאיסור של רמ"ת הוא מדיני וסתות, וצ"ב דא"כ כבר תאסר אחר פעם א' דהלא קי"ל דאפי' בראיה אחרת צריכה לחשוש לוסיס שאי"ק. ובאמת נחלקו בזה האחרונים אם הוא מדין וסות או מדין חולי, ונ"מ טובא לכו"כ דברים (אם אסורה מדברבן או דאורייתא, אם אסורה בזמן שאינה חוששת לוסיס, אם צריכה ג"פ לעקור וסותה, אם קבעה וסות אחר וכו').

תוד"ה ותבדוק עצמה בבדיקה שלישית - "ויש להעמיד הברייטא וכו"ו" ע' בתוה"ר ליתר ביאור.

תוד"ה ותבדוק עצמה בבדיקה ראשונה - "ומשום חזקת כחות אין להתירה" צ"ב ממש"כ מיד בהמשך דאין להתירה אלא מטעם זה דאין כל הכחות שוין וכו'. וי"ל וע' במהר"ם.

סימן קפז' סעיף א'-ב', ג', ד', ה'-ז' **וסימן קצא'** באמצע הרמ"א מ"וכ"ז אם נמצא דם במקרה" עד סוף הסימן עם הנוש"כ.

סימן קפז' (דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש)

סעיף א' (כדאי ללמוד סעי' א', ב' ביחד)

ב"י (ד"ה ואין לומר) "והוקשה לו מהא דאמרין" צ"ב מאי קשיא ליה. וע' בב"ח (ד"ה אבל הדבר) שביאר שהרשב"א הקשה מכח הדיוק דמשמע דוקא בכדי שתושיט ידה לתוך הכר ותטול עד ותבדוק הוא דאינו חייב חטאת אלא באשם תלוי קאי אבל אם היה עד שבידה חיוב חטאת ננמי איכא בכדי שתבדוק ובפ"ק דנדה מוכח דאפי' עד בידה לא משכחת בדיקה מתוך שיעור וסות.

ב"י (ד"ה ושמא י"ל) צ"ע איך תי' קושייתו דהלא לרב חסדא בכדי שתדן מן המטה ותקנה בו טהורה לגמרי ופטור אפילו מאשם תלוי, וע' בב"ח.

ב"י (ד"ה ודע שסמ"ג) ע' מש"כ הנקוה"כ בסוף הסימן לבאר שיטת הסמ"ג (וע"ש עוד מה שהעיר על הב"י לעיל בסמוך).

ב"ח ד"ה אשה, **תוה"ש** סק"ב (ובמחאה"ש סק"ב ביאר בע"א)

[ח"ד סק"ג - ע"ש שהאריך טובא בביאור החשש דרמ"ת]

סעיף ב'

ב"ח ד"ה הקשה ב"י

תוה"ש סק"ח

סעיף ד'

פרישה יא'

(בביאור הש"ך סק"ב ע' מש"כ הח"ד ומחאה"ש)

סעיף ה' - ז'

יש ללמוד כל הטור וב"י מסעי' ה' - ז' (סעי' ז' נמצא בב"י בסוף הסימן) וכן יש ללמוד הב"י בסי' קצא'

מד"ה כתבו הגה"מ פ"ה פשיטא - ד"ה ואיש ואשה, **והדרכי משה** אות ב' (יש ללמוד לפני הב"י), ב', ג', ד', ה', ו'.

דרכי משה הארוך אות ז' (ד"ה מכה יש לי - ד"ה ומהרא"י) - **וע' בלשון המרדכי ושערי דורא למטה**

ב"ח ד"ה ואם שמשה (השייך לסעי' ד' וה'), ד"ה ונאמנת, ד"ה ונראה

יש ללמוד המחבר ורמ"א עד סוף סעיף ז' ואח"כ הט"ז סק"י, והנקוה"כ והש"ך סק"כ.

נקה"כ - על הט"ז סק"י, (וע"ע בח"ד שביאר הט"ז)

תוה"ש יג' (וע"ע בחידושי בית מאיר בגליון השו"ע), **תוה"ש** כה' (ועד"ז בדגמ"ר בסעי' ו'), **נחלת צבי** בסעי' ה' (לבעל הפתחי תשובה)

סימן קצא' באמצע הרמ"א מ"וכ"ז אם נמצא: **דגמ"ר**. **ובש"ך** דספק אם הבדיקה מעלייתא ע' בח"ד סק"ח ד"ה ולכן. **פ"ת** סק"ו ע' קצו' פ"ת סק"ה.

מרדכי (שבועות תשלח)

"ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור [הוא] שעדיין לא הגיע וסתה ותולה במכתה שיכולה לומר מן מכתה היא וטהורה ואם היה דם מכתה משונה מזה הדם שהיא רואה אינה תולה במכתה".

ושם בהמשך: "נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם [ס"א משמע] דוקא שיודעת שיצא הדם מן המכה תולה בה אבל מספק אינה תולה אבל בשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שהדם יוצא מן המכה אינה תולה בו דאל"כ לא תהיה טמאה לעולם. אמנם דמים שתמצא בבגדיה טהורה ותולה במכה אפילו אינה יודעת שהמכה מוציאה דם דבכתמים הלכו חכמים להקל משום דכתמים דרבנן."

[נחלקו האחרונים בביאורו: להבי"י והש"ך כשיש לה וסת קבוע או שלא בשעת וסתה תולין במכה אפי' אינה יודעת שיש לה מכה כלל, אבל להב"ח וט"ז אינו כן ודבריו בשורה הראשונה הם הכל המשך א' - דאם יש לה וסת אז יכול לתלות במכה ידועה, להב"ח אפי' אינה יודעת שהמכה מוציאה דם ולהט"ז רק בידעת שמוציאה דם]

הגהות מיימוניות

"אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מוציאה דם אם בודקת עצמה באותו מקום ומוציאה דם, או מרגשת כשהדם נופל מהרחם, טמאה ואינה תולה במכה דתניא נאמנת אשה לומר מכה יש לי בא"מ שממנה יוצא הדם, משמע דוקא כשיודעת שיוצא דם מן המכה תולה בה אבל אם ספק לה אינה תולה, אבל בשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שהמכה היא מוציאה דם אינה תולה דאל"כ לעולם לא תהא טמאה, מיהו כתמים תולה בה"

[נחלקו האחרונים בביאורו: להדרכי משה "דוקא במרגשת שהדם נופל מהרחם טמאה" אבל באינה יודעת טהורה מטעם ס"ס, אבל הש"ך דייק ממש"כ "אם בודקת עצמה בא"מ" דאפי' אינה יודעת אם הדם יוצא מהמקור טמאה]

שערי דורא

"אשה שיש לה מכה בא"מ ואינה יודעת אם המכה מוציאה דם אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם טמאה ואינה יכולה לתלות במכה, ואם יודעת שבא מן המכה טהורה שתולה במכה אבל בשעת וסתה אע"פ שיודעת שבא מן המכה טמאה דאל"כ אשה שיש לה מכה בא"מ לא תהא טמאה לעולם אך כל כתמיה שנמצא בבגדיה טהורים שתולים במכה אע"פ שאינה יודעת אם המכה מוציאה דם שבכתמים הולכין להקל"

הגהות שערי דורא - תשובת מהר"ל (ע' תחילת התשובה בדרכי משה סו"ס קצא')

"וכ"ז היה לנשים שהיו להן וסתות ושלא בשעת וסתה אבל זו שכתבת עליה דאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהא טמאה כמש"כ רז"ל, אכן אם יש לה עונה כדרך הנשים אפי' [נדצ"ל אין] וסתה קבועה כגון שפחתה והותירה ג' ימים או ד' או שבוע או פחות או יותר רק שיהא לה עונה קבוע שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראייה כך וכך ימים, נ"ל לפענ"ד לסמוך אתקנתא דלעיל ועל דברי רבותינו הנ"ל נראה להתיר באותן הימים שאינם בימי עונה."

אף כי היה ראוי אפי' בימי העונה להתיר ע"י תקנה דלעיל הואיל וכתבת שמאד מצטערת במ"ר דכה"ג השיב המהר"ם [מרוטנברג] להרא"ש דאפי' בשעת וסתה טהורה ברואה דם מחמת מכה אי וסתות דרבנן וז"ל הני מילי כשמרגשת שבא מן המכה שיש לה צער וכאב ומרגשת דהמכה מוציאה דם ולא חיישינן דגם מן המקור יצא כיון דוסתות דרבנן, עכ"ל... מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מרבוותא דפסקי דוסתות דאורייתא וגם כל אותה תשובה היתה על אשה שהיתה לה שומא בפרוזדור שהיתה מוציאה דם אבל בנידון דידן אין לה מכה מבוררת. ומ"מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על התירות דלעיל (פי' בדיקת מוך - ט"ז) דבאותה תשובה הקיל שלא בשעת וסתה אפילו אינה מרגשת דמחמת מכה קאתי תלינן בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן."

סעיף ח'

ב"ח ד"ה כתב בספר התרומה

סעיף ט'

פ"ת סקל"ט "מעשה באשה שבשעת תשמיש וכו'" היינו בפעם השלישית שראתה

סעיף י'

דרכי משה ז' - כדאי ללמוד הד"מ מהדרכי משה הארוך (מד"ה ובתשובת מהר"ם פדאווה) שהלשון יותר מדוקדק. (בביאור הרמ"א ע' למטה)

ב"ח ד"ה כתב הרב בהגהות שו"ע (ועד"ז פי הטי"ז).

ט"ז סקל"ד - מש"כ "ביאות של היתר" ר"ל שעברה ושמשה אבל לא ראתה דם, וכנ"ר דכ"פ הש"ך סק"ל, ע' בסמוך
ש"ך סק"ל צ"ל "ואם ראתה ג' פעמים וכו' כלומר ועברה ושמשה (בין הביאות של איסור) ולא ראתה דינו כאילו ראתה ג' פעמים רצופין בטבילה דבלא"ה (נדר"ל בלי טבילה) אי אפשר למצוא שלש פעמים רצופין שהרי צריכה לטבול בכל פעם (וא"כ מה בא הרמ"א לרבות במש"כ דהוי כאילו ראתה ג' פעמים רצופין דהלא מה שצריך הוא האופן היחידי שאפשר למצוא רצופין דע"כ צריך לטבול אחר כל רמ"ת, אלא ע"כ דהאופן שצריך הרמ"א איירי היכא שלא היו רצופין מחמת הפסק ביאות של היתר ולא מחמת הפסק טבילה). ויש עוד גירסא בש"ך וכמה אחרונים כתבו דבריהם בביאור הגירסא הישנה (החוות דעת סק"י), אבל הש"ך עצמו חזר ותיקן דבריו וכמוש"כ התוה"ש בסק"ל.

נקה"כ (לכה"פ עד "ועתה נבוא להוכיח") - ללמוד אחר הש"ך סקל"א

באר היטב סקל"ד (מ"ובתשובת אמונת שמואל"), תוה"ש - כט', לי (ורעק"א)

ח"ד - סק"כ

פ"ת סק"מ ז"ל "אשה זקנה וכבר פסק וסתה וחדל להיות לה אורח כנשים זה שמונה שנים ועכשו אירע מקרה שבליל תשמיש מצאה דם על הסדין ועל חלוק שלה ועל חלוק של בעלה שמקנה בו אחר התשמיש והאשה ספרה לה נקיים וטבלה ושימשה ובדקה ומצאה על עד שלה ושל בעלה דם הרבה ושוב ספרה לה וטבלה שנית וגו"כ אירע כמו"כ על עדי הקינוח."

סעיף יא'

ח"ד סק"א, וע"ע בדגמ"ר בעני"ז. וע' בפרי דעה שפתי לוי סקל"ד "וגם מה שהחליט הח"ד"

פ"ת סקמ"ח צ"ל "נאסרת לאותו יום של החודש לעולם [ואם ראתה ב' פעמים מחמת תשמיש נאסרת ליום החודש] של ראייה שניה ולהפלה לעולם"

בביאור הט"ז סקט"ז ע' קובץ מפרשים (נמצא בטוש"ע לפני הח"ד) מהמשנת ר' עקיבא

סעיף יג'

ב"ח ד"ה כתב ב"י

פ"ת סקנ"ה "נשען על ביתו" ר"ל שאין לו קישור. "אך לפי סברתי שם אתי שפיר" נראה דכוונתו למש"כ דמועיל בדיקת שפופרת לבעל הראשון, אבל ע"ש בחצי ריבועים שאח"כ חזר מסברא זו.

ביאור הרמ"א סעיף י' לפי הט"ז

ואם ראתה אחר טבילה ג' פעמים כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילה אע"פ שאחר כל פעם שראתה שימשה כ"פ ולא ראתה אפי"ה אסורה לבעלה כאלו ראתה ג"פ רצופין, שהרי א"א לה לטבול ולשמש עמו שהרי היא רואה כל פעם בביאה ראשונה אחר טבילה. ואם אירע לה שראתה ג' פעמים בביאה ראשונה שאחר לידתה, או ראתה אחר כל לידה ג' פעמים אבל שימשה גבינתיים ובביאות אלו לא ראתה דנמצא שאחר כל לידה יש ג' ראיות מחמת תשמיש אבל שלא ברציפות, יש שכתבו להקל להתירה לבעלה אחר הלידה הרביעית ולא אמרי' שהחזקה ג' פעמים לראות בביאה ראשונה שאחר הלידה (כמו ברישא דאמרי' שהחזקה ג' פעמים לראות בביאה ראשונה שאחר הטבילה) כי תלינן הראיה בחולשתה עדיין מכח לידתה שהוכח הצדדין מכח הלידה ולכן רואה סמוך ללידה ולא אח"כ ותלינן בלידה כמו שתלינן במכה, וכל זה אם כבר עברה ושמשה בין לידות הראשונות שהחזקה ביאות של היתר אחר כל אחת מהביאות של איסור. אבל אם ראתה ג' פעמים רצופין אחר לידה לא תלינן בלידה אלא צריכה בדיקת השפופרת להתירה מכאן ואילך, ועו"פ אחר לידה ד' להתירה לשמש אז. מיהו כל מקום שצריכה בדיקה אם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת דתשמיש זה שלא ראתה בו עדיף מבדיקת השפופרת, כן נראה לי.

ביאור הרמ"א סעיף י' לפי הש"ך סקל"א (ע"פ הפרי דעה סקל"א)

ואם ראתה ג' פעמים כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילה אע"פ שאחר כל פעם שראתה שימשה כ"פ ולא ראתה אפי"ה אסורה לבעלה כאלו ראתה ג"פ רצופין בזה אחר זה בלי לטבול, שהרי א"א לה לטבול ולשמש עמו שהרי היא רואה כל פעם בביאה ראשונה אחר טבילה. ואם אירע לה שראתה ג' פעמים בביאה ראשונה שאחר לידתה ר"ל ג' פעמים בביאות ראשונות (ומילת ראשונה אינה מדוקדק ור"ל ראשונות - וע' נקוה"כ שחזר מפירוש זה ופי' לשון הרמ"א כפשוטו) או ראתה אחר כל לידה ג' פעמים ר"ל שה"ה אם היה כן בב' או ג' לידות שראתה ג' פעמים רצופות ובביתיים ר"ל אחר ג' פעמים אלו שימשה ולא ראתה, יש שכתבו להקל להתירה לבעלה אחר הלידה הרביעית כשימשה וראתה ג' פעמים כי תלינן הראיה (ר"ל כל הג' ראיות) בחולשתה עדיין מכח לידתה שהוכח הצדדין מכח הלידה ולכן רואה סמוך ללידה ולא חיישין שתראה אח"כ ותלינן בלידה כמו שתלינן במכה (וגם מותרת מיד אחר לידה רביעית ולא תלינן בוסת המוכר מלידה ותשמיש כה"ט). וכל זה אם כבר עברה ושמשה בין לידות הראשונות שהחזקה ביאות של היתר אחר ביאות של איסור אבל לכתחילה אם ראתה ג' פעמים רצופין אחר לידה לא תלינן בלידה ואסורה לשמש אלא צריכה בדיקת השפופרת להתירה מכאן ואילך. מיהו כל מקום שצריכה בדיקה אם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת דתשמיש זה שלא ראתה בו עדיף מבדיקת השפופרת, כן נראה לי.

נחלקו הט"ז וש"ך אם רק בראתה פעם א' אחר לידה תלינן במכת הלידה, או דתלינן בלידה אפי' בראתה ג' פעמים רצופין אחר הלידה (כיון ששימשה אח"כ בלי דם).

דם חימוד

דף סו. (אמר רב יוסף אר"י - אמר רבא אשה) **יומא יח:** (רב כי מיקלע - מתני').
תוה"ב: ה: (תבעוה) - ו: (הרואה דם), ו: (מתייחד אדם) - ז: (ועתה). **וסימן קצב'**

סו.

תשב ששה והוא - וצריך שיהיו נקיים וכמוש"כ הראשונים, וע' בתוה"ר.
בנות ישראל החמירו על עצמן - בטעם וביאור החומרא ע' מש"כ רש"י ותוס' במגילה (כח:) ומש"כ רבינו יונה בברכות (כב. בדפי הרי"ף) ובמה שהביא הב"י מהראשונים בסו"ס קפג'.
קשתה שני ימים - ע' בגמ' לעיל (לו:) דדרש מקרא כי יזוב זוב דמה, דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד (דהיינו דם קישוי שיצא קודם הולד מחמת צער הקישוי אינו מטמא כדס זיבה), ולכן בהפילה דלא מקרי הדם שראתה לפני"כ דם קישוי, הוי כשאר ראית דם של ב' ימים, וכיון דאין פתיחת הקבר בלא דם נמצא שראתה ג' ימים רצופין.
כי מטא לדי' נטר עד ד' אחרינה - ע' בגליון גירסא אחרת. וביאור הגירסא שלפנינו ע' מש"כ המהרש"ל ומהרש"א, וע"ע מש"כ הערולי"ן (והסד"ט בריש סי' קצב' האריך בעניינ'ו).
קטנה נמי מחמדה - צ"ב דאפי' מחמדה, הלא פרש"י ששם מחמת תאות חימוד ראתה דם" וקטנה אינה בת דמים כלל. וע"ע בחידושי הרי"ן לעיל (כ:) שהביא ב' שיטות בדם חימוד אם הוא דם טמא, או דם טהור הוא רק חוששין שיצא עמו דם נדה, ויש להקשות כנ"ל דלכאורה בקטנה אין לחשוש שיצא עמו דם נדה כיון דל"ל דם נדות וכן העיר הערולי"ן בסוגיין. (ע' במי נדה בס' קצב' האריך בענין החשש בקטנה).
תוד"ה שנים תשב ששה - יל"ע אמאי לא פירשו תוס' כרש"י, וע' מה שהקשה התוה"ר על פרש"י ובמה שתי' וע"ע ברמב"ן שתי' בע"א. וע"ע במש"כ הערולי"ן בדעת תוס'.

יש ללמוד הגמ' ביומא יח: (רב כי מיקלע וכו'). וע"ש בתוד"ה והאמר ובמהרצ"ח, ובתוד"ה יחודי (עד "והשתא אע"פ") וצ"ב אפי' לא מיחמדה לפני"כ, אבל אם היה מחליט לבא עליה לכאורה היתה מחמדה באותו רגע והיתה אסורה לו והדק"ל דליכא פת בסלו.

וע"ע ברמב"ם הל' איסור"ב (יא', ט"י-י').

רמב"ם (איסור"ב יא', ט"י-י')

(ט) יתר על זה כל בת שתבעוה להנשא ורצת שוהה שבעת ימי נקיים מאחר שרצת ואח"כ תהיה מותרת להבעל, שמא מחמודה לאיש ראת דם טיפה אחת ולא הרגישה בה, בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה צריכה לישב שבעת ימי נקיים מאחר שרצת ואח"כ תטבול ותבעל:
(י) וכל הדברים האלו חומרא יתירה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי התלמוד ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך כל אשה שרצת כשתבועה להנשא לא תנשא עד שתספור ותטבול ואם נשאת לתלמיד חכמים מותרת להנשא מיד ותספור מאחר שנשאת ותטבול שתלמיד חכמים יודע שהיא אסור ונזהר מזה ולא יקרב לה עד שתטבול.

סימן קצב' (דיני כלה הנכנסת לחופה)

סעיף א'

ב"ח ד"ה ומ"ש כ"כ הרמב"ן

דגמ"ר

ח"ד סק"א

סעיף ב'

באר הגולה (מהשל"ה)

סעיף ג'

ב"ח ד"ה כתב במרדכי

ש"ך סק"ו ע' גליון מהרשא

ברכי יוסף ד"ה משוגעת

סעיף ד'

ב"ח ד"ה ואיכא למידק

ש"ך סק"א ע' עצי לבונה

נקוה"כ

תוה"ש סק"ח

סעיף ה'

ט"ז סק"ח ע' הגהות מראה כהן וע' בנקוה"כ סו"ס קצו'

מראות דמים

יט. (מתני') - יט: (וחכמים מטהרין) ותוד"ה הירוק

יט.

חמשה דמים טמאים באשה - יל"ע לענין שאר המראות, דכל כמה שהם דם למה אינם טמאים, וע' בחינוך מצוה רז' (וע"ש במנ"ח).

יט: (איזהו אדום) - כא. (סוף פירקין)

כ.

עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור - ע' פרש"י דעמוק ר"ל יותר שחור ודיהה ר"ל יותר בהיר. וצ"ב דלכאורה כזית כעורב וכזפת הם הרבה יותר שחורים מענבים וכו', וע' בריטב"א שהביא ד"מ עמוק ודיהה איפכא מפרש"י, אבל למעשה נקט שהפ"י הנכון הוא כרש"י ע"ש.

כ:

האי דם חימוד הוא - בפשטות ר"ל דדם חימוד הוא וטהורה דאל"ה מאי קמ"ל בזה, וצ"ב דמבואר בגמ' (סו. דדם חימוד טמא, וע' בחי' הר"ן. חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר - ע' בר"ן בע"ז ז.) בטעם הדבר אי משום כבודו של חכם הראשון או משום דכבר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא או כדי שלא יהיה התורה כב' תורות.

כא. מתני'. כא: (ת"ר המפלת חתיכה) - כב. (בעא מיניה רבה)

כא:

תרת"י ש"מ - ע' בתוה"ר דתלתא ש"מ, וע' בר"ן לקמן (נז: שפי' בע"א

רד"ה בבשרה - והאי קרא בנדה כתיב וכו', צ"ב דע' בדף מא: דמרבין זבה ג"כ לעני"ז.

רד"ה דרכה של אשה - "דמין במינו לא חייץ" צ"ב דלכאורה אי"ז במשמעות לשון הגמ', וע' בריטב"א ובערל"י, וברשב"א (נז:).

כב. (בעא מיניה ר' יוסי ברבי חנינא) - כב: (המפלת כמין דגים)

כב:

מכה יש לה במעיים - צ"ב דא"כ למה א"ל להטילם למים כדי לבודקם, וע' בתוה"ר (ד"ה אמרו אשה זו).

רא"ש - פ"ב סי' ד'. פ"ג סי' ב', ג'

רשב"א בתוה"ב ב. - ג: ("בקיט משיכלא דקוניא מלנהו מיא קרירי, בסותוא מיתאי משיכלי שחימי ומלנהו מיא פושרי" (חולין נה: - בקיץ קח כלי חרס (לבן) ומלאהו מים קרים, ובחורף קח כלי שחור ומלאהו מים פושרים)

סימן קפח' (דיני מראות הדם)**סעיף א'**

ב"ח ד"ה ומצאתי כתוב, ד"ה ואשה שרואה מראה ירוק

תוה"ש - א', ג

סד"ט - א'

סעיף ב'

ב"ח ד"ה ונאמנת

סעיף ג'

דרכי משה ג' צ"ל "נראה דשאני זו שהיה ידוע שנעקר המקור שלה ואותן החתיכות היו מן עקירת המקור ולכן היתה טהורה בכל ענין" חידושים והגהות סק"ו

(בענין הרואה דם בשפופרת האריך הגרשז"א (מנח"ש ח"ב, עב', ב') בענין הצמדת שפופרת לצואר הרחם

הרחקות

שבת יא. (מתני'). יג. (איבעיא להו נדה) - יג: (מתני') וברא"ש

כתובות סא. (ארבע יושבת בקתדרא - אר"י בר חנניא) תוד"ה מחלפא, וע"ש ברא"ש

רשב"א בתוה"ג: ג. (תניא) - ד. (פעמים) וע"ש בבדק הבית ומשה"ב

שבת יא.

רד"ה מפני הרגל עבירה - "מתוך במתיחדין יבא לבעול זבה" משמע שגזרו הרחקות רק בנדה כיון שיחוד מותר וכ"מ ברא"ש (קיצור הלכות נדה) ע"ש, וע"ע בשו"ת הרשב"א (ח"א, א' קפח') שפי' טעם גזירת הרחקות בע"א וז"ל "וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבות מעט איכא למיחש להרגל אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא"ב אין בהם משום הרגל עברה לפי שאין לבו גס בה". ועי' בהגהות ראמ"ה כאן משי"כ לפי"ז.

יג.

נדה מהו שתישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה - ע' ברש"י שפי' דבעי הגמ' אם שינה יחד בבגדים מקרי היכר, וצ"ב דא"כ בעי פריך הגמ' מעוף וגבינה דהתם ליכא היכר (וכדפרש"י ד"ה דליכא, וכן תי' הגמ' בהמשך). ועי' בתוס' הרי"ד שפי' בע"א.

היתה נוטלת תפיליו - ע' בתוה"ר (והדרשה שהביא הוא במנחות מד.) ועי' במהרש"א.

תוד"ה מה אשת רעהו - "תימא וכו'" ע' מש"כ לתרץ בסנהדרין לו. (ד"ה התורה), ובטעם למה נדה מותר ביחוד (וע"ש במהר"ם לענין פרסה כלתו נדה).

שם - "והוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' בא"א אלא מדרבנן" ע' במהר"ם דר"ל מסברא וכמוש"כ בתחילת דבריהם (יל"ע למה אין סברא דאוריית').

תוד"ה ופליגא - ע' במהר"ם שביאר דברי תוס'.

יג:

שלא נשא פנים לתורה - לכאורה משמע דשכיבה במטה א' אסור מה"ת, ועי' מש"ב הרמב"ם (סה"מ ל"ת שנג') באיסור קריבה לעריות, וע"ש במה שהשיג הרמב"ן ובמש"כ בביאור סוגיין (וע"ש במגילת ספר שביאר לפי הרמב"ם דשלא נשא פנים תורה קאי על הקב"ה שלא נשא פניו לתורתו של התלמיד).

תוד"ה בימי לבוניך - "ומהכא דקאמר" בביאור המשך דבריהם ע' מש"כ המהרש"א ומהר"ם.

כתובות סא.**סימן קצה' (דברים האסורין בזמן נדותה)**

סעיף א' - ב"ח ד"ה וכך מצאתי, וד"ה והרב בהגהת ש"ע.

סעיף ב' - פרישה סק"ג, תוה"ש סק"ב

סעיף ג' - ש"ך סק"ז "ומשמע בדבריו וכו'" ע' מחה"ש וסד"ט (וע"ע בסד"ט סק"ז מש"ב במחלוקת הרשב"א ורא"ה). תוה"ש סק"ג

סעיף ד' - ע' בב"ח שהביא לשון הסמ"ק מספר מדויק. מש"כ הבי"י "נדה ששתה בכוס ונשאר בו קצת 'הלכה' קבלתי" צ"ל 'והלכה לה, קבלתי'.

סעיף ה' - מש"כ הד"מ בזה"ז, ר"ל שאין טומאה וטהרה. ב"ח ד"ה ולא ישב במטה וע"ש בהגהות וחי' אות ג'. נקה"כ, תוה"ש סק"ז. בית לחם יהודה

סעיף ו' - ש"ך סק"א ע' במה"ש וסד"ט מש"ב בכוונתו.

סעיף ז' - סד"ט סקט"ו

סעיף ח' - תוה"ש סק"י ועי' מש"כ עליו הסד"ט סקט"ז

סעיף י' - ש"ך סק"ד ע' מש"ב הפרי דעה סק"ג

סעיף יב' - פרי דעה סק"ז

סעיף יז' - תוה"ש סקט"ו, פרי דעה סק"כ, או"ח סי' פח' ומ"ב שם

שו"ת אגרות משה בעניני הרחקות:

אכילה מקערה א' (ומאכל המיוחד לאדם א') ומשירי מאכלה ח"א, צא', צב' (וע' מש"כ בח"ג, י', אות ג' לבאר דבריו בסי' צב') להרים משא כבד עם אשתו, לשמוע קול אשתו מזמרת, ומה מקרי מקומות המכוסים ח"ב, עה' לנהוג הרחקות כשהוא בזיון ויש בה משום כבוד הבריות ח"ב, עז', ד"ה ומטעם, וע"ש בהמשך לענין נסיעה יחד במכונית ללכת יחד לטיול או לבקר אצל חברים, אם מותר לה להחזיק נר הבדלה, ואם מותרת לשתות מכוס של קידוש ששתה בעלה ח"ב, פג

יולדת ומפלת

פרשת תזריע (ויקרא יב', א-ה') וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בנ"י לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדה דותה תטמא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ושלושים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא על מלאת ימי טהרה: ואם נקבה תלד וטמאה שבעת ימים ושלשת ימים תשב על דמי טהרה (אע"פ שרואה, טהורה - רש"י)

סימן קצד' (דיני יולדת ומפלת)

סעיף א' (לה: דם היולדת שלא טבלה - לו: סוף העמוד)
יש להקדים: נחלקו בית שמאי ובית הלל בבי' אופנים (1) ביולדת, שאחר שעברה עליה ימי לידתה (ז' לזכר או יד' לנקבה) קודם שהספיקה לטבול ראתה דם, האם דם זה טמא כיון שלא טבלה או טהור כיון שראתה בימי טהור (לג' לזכר או סו' לנקבה). ומבואר בגמ' (לה: דג"כ נחלקו (2) באשה שילדה בימי זיבתה (דהיינו שראתה ג' ימים בזה אחר זה לפני לידתה) ואחר לידתה ספרה ז' נקיים, ואחר שספרה ז' נקיים קודם שהספיקה לטבול ראתה דם, האם דם זה טמא או טהור (כנ"ל). אמנם באופן שראתה דם קודם שספרה ז' נקיים מבואר במתני' (לד') דלכו"ע דם זה הוא דם טמא (ויש לציין שאין הנידון לטמא האשה דפשיטא דהיא טמאה אלא הנידון לענין דברים שנגעו בדם זה).
הנידון בטור בסעי' א' איירי באופן אחר, והיינו (3) ביולדת נקבה בימי זיבתה, וספרה ז' נקיים מיד בשבוע הא' אחר הלידה (דימי לידה שאינה רואה בהם דם עולים לו' נקיים) ובשבוע ב' של ימי לידתה של הנקבה ראתה דם, דהגם שקי"ל כבית הלל דדם זה טמא כיון שלא טבלה וכנ"ל אבל י"ל דדין דם זה כדם נדה דעלמא שרק צריכה להשלים עליו עוד ו' ימים ואח"כ טובלת (וא"צ ז' נקיים) או י"ל דדם זה סותר הז' נקיים שספרה בשבוע א' והיא צריכה ז' נקיים מחדש, ונחלקו בזה הרמב"ן והרא"ש.

ב"י ד"ה ומ"ש אפי' לא פסקה - ע' מש"כ עליו הב"ח (בד"ה ומ"ש אפי' ילדה נקבה) מ"וא"ת מה מועיל", וד"ה הארכת. (וע' בדרישה סק"ב)
ב"י ד"ה וכתב מהרי"ק - ע' בדרכי משה הארוך (סק"ג) מ"וכתבו התוספות והמרדכי" וע' **בב"ח** לעיל ד"ה וצריכה לפרוש עד ד"ה והיולדת.
ב"י ד"ה ומ"ש בשם הרמב"ן - מאיזה טעם לא העתיק הב"י המשך לשון הרמב"ן דכתב להדיא דלא כהרא"ש וז"ל (ז', יט') "הרואה שהתחילה לספור בזה"ז וילדה הרי"ז סותרת כל המנין, וכן היולדת נקבה בזה"ז שספרה ז' נקיים מתוך יד' וחזרה וראתה צריכה ז' נקיים משתפסוק".
ב"ח - הובאו לעיל
סד"ט סק"ד ד"ה נחזור לענינו (עד "ועוד לפמ"ש הרמב"ם ברפ"ז מהלכות איסורי ביאה")
ח"ד סק"א
פ"ת סק"א הח"צ כתב דאפילו להנוהגין שלא לטבול לפני מא' אפי"ה באשה המפלת טובלת מיד
פ"ת סק"ב ע' מש"כ הפתחי תשובה עצמו בהגהות נחלת צבי.
ומה שהסתפק הנוב"י לענין ברכה, ע' בדגמ"ר תנינא דפשיטא ליה.

סעיף ב' (ל: מתני' - ל: דרש)

דרישה ה' ותוה"ש סק"ב

סעיף ג' (כא: מתני', כג: רבב"ח אמר ר"י - רבי ינאי, כג: וחכ"א - כד: איתביה ר"ש, כד: המפלת - מתני' - תניא אב"ש)
כתב הרמב"ם **בפיהמ"ש** ריש פרק המפלת, ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי פה אבל זה אפשר וכבר העידו יותר מזה.

סעי' ד', ה', ז' (כו: יתיב רב יצחק - כז: אמר רב אחא)

סעיף ח' (כח: מתני')

סעיף ט' (כט: מתני' - ת"ש בהמה)

סעיף י' (כט: יצא מחותך - מתני')

סעי' יא', יב' (כח: אמר רב הונא הוציא - מתני')

סעיף יד' (מ: מתני' - ור"ש מ"ט: מא: ת"ר המקשה שלשה ימים - מא: אמר ר"ל משום ר"י נשיאה)

הפסק טהרה וז' נקיים

סח. (מתני') - **סט:** (מתני') : ה. (והמשמשת בעדים - ממעטת) : **לג.** (והן יושבות) - **לג:** (ואין חייבין) **רא"ש פיי אות ה'**, פ"ד אות א' (בעי רב"ח - ור"ת פירש) **תוה"ב כג.** (שער הוי') - **סוף כד:** **ותוה"ק** (האשה - כל הבדיקות) : בדה"ב ד"ה בענין **סימן קצו'**

סח.

רב אמר זבה ודאי - ע' בתוה"ר שתמה דאיך תביא קרבן מספק כיון דקי"ל דכל יא' יום בחזקת טהרה היא. **רד"ה אפי' בשנים לנדתה** - "עוד שתפריש בין השמשות " צב"ק דבמתני' קתני' דלר"י בעי הפרישה מן המנחה ולמעלה ומשמע דאינו תלוי בבין השמשות, וע' רש"י ובהגהות רד"ל על הגמ'.
שם - "ושלש מחלוקות בדבר" התוה"ר העיר דבגמ' (ע"ב) מבואר דיש ארבע מחלוקות בדבר (וע' במשנה אחרונה בביאור המחלוקת), וע"ש שפי' בע"א.

סח:

סד"א כיון דמפסקי ימים טהורין כתחלת נדתה דמיא - ע' פרש"י, ולכאורה צ"ב מהו ההו"א בכלל שיהיה דינה כתחלת נדה, וע' בתוה"ר שפי' בע"א. **אחר אחר לכולן** - ע' בסד"ט (קצו', סקל"א) דהג"י הנכונה היא אחר אחר לכולן, וע' פרש"י לעיל (לג:) כלומר זמן אחד לכולן שיהיו רצופין טהרתן. **נזיר שהילך** (על גבי) **סככות ופרעות** - כן הגיה הר"ש מדסוי. **דברי ר"א מדברי ר"י** - בביאור דברי רבי יהושע ע' מש"כ התוה"ר לעיל (ז' : ד"ה ר"י) וע' במהר"ם שהוכיח כן ג"כ כדי לתרץ אמאי הוצרך ר"א למימר דאתי לאיחלופי בודאי תיפוק ליה דאי חיישין דחזאי הו"ל ספק דאורייתא לחומרא וסותרת הכל. וע"ע בחת"ס בסוגיין (ד"ה וני"ל מזה) מש"כ בביאור מחלוקת התנאים. **רד"ה ואם יש לה וסת** - "קא סלקא דעתך אסיפא דמתני' קאי" צ"ב דהול"ל ארישא דמתני', וע' מהרש"א (וע' בר"ש מדסוי שהגיה "ארישא דמתני'"). **תוה"ה אמרו ליה** - "כיון דהוחזקה רואה שחרית דין הוא להצריכה הפרשה מן המנחה ולמעלה" צ"ב דא"כ מאי קאמר רבי טעיתי שלא שאלתי, הלא א"א להפסיק ביום ראשון בשחרית מדינא, וע' מהרש"א.

סט.

תחילתן אע"פ שאין סופן הוא דאמרי' דאוקמינהו אחזקיהו - יל"ע לפי"ז למה צריכה בדיקה כלל ביום ראשון כיון שכבר הפסיקה בטהרה אתמול א"כ יש לאוקמה אחזקתה, וע' סד"ט (קצו', סק"י"ח ד"ה ומ"ש). ובענין חזקת טהרה של זבה שהפסיקה בטהרה ע' בזבחים (כט.) דנראה שנחלקו בזה רש"י ותוס' בביאור מה דאיתא "מצינו זב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה".
ועוד יל"ע לרבי חנינא כיון שבדיקה ביום ראשון מועיל להחזיקה בטהרה מ"ט צריכה בדיקה גם ביום אחרון. וע' בתוה"ר (ד"ה לאו) **אבל סופן אע"פ שאין תחילתן לא קמ"ל** - יל"ע מהו הקמ"ל, דהלא למעשה ליכא חזקה וכדאיתא בגמ', וע' משנה אחרונה. ולמסקנא דמועיל רק תחילתן או רק סופן, יל"ע אם מועיל ג"כ בבדקה רק באחד מימים האמצעים. **טועה וכו'** - הסוגיא דטועה איירי באשה שיצאה מלפנינו כשהיא מעוברת וחזרה ריקנית אבל אינה יודעת אימת נגמרה הריונה ואם הפילה זכר או נקבה. ואליבא דב"ש כיון דס"ל דטבילה בזמנה מצוה, היא צריכה לטבול (בתוך שמונים יום מיום בואה לפנינו) תשעים וחמש טבילות כדי לקיים הטבילה בזמן הנכון כפי כל האפשריות. וע"ש בגמ' דבשבוע הראשונה שבאתה לפנינו רק מטבלינן לה פעם א' בכל לילה מחשש שמא הולידה זכר ועכשו נגמרו ימי לידתה (וטבילת נדה ויולדת בלילה), אבל לא מטבלינן לה ביום הגם דאפשר שילדה בזוב ועכשו נגמרו הז' נקיים שלה (וטבילת זבה ביום). **ואי ס"ד לא בעינן ספורין לפנינו ביממא נמי נטבלינה** - צ"ב דהלא גם אליבא דרב בודאי בעיא לכה"פ הפסק טהרה וא"כ איך אפשר להטבילה כשלא הפסיקה בטהרה, וע' מש"כ המהרש"א, וכבר קדמו בזה התוה"ר ע"ש (ד"ה ואי ס"ד). וע"ע ברשב"א ור"ן שפירשו דאה"נ הפסיקה בטהרה. **דאית ליה תורא לשקול חד משכא** - ע' בהגהות יעב"ץ. **רד"ה והכא אשמעינן** - "כדאמרי' במתני' דהפרשה בטהרה בעינן" צ"ב דהתם איירי בנדה ולא בזבה, וע' מהרש"א (ובמש"כ שם בביאור תוס' (ד"ה והכא) **תוה"ה שבעה** - "דספירת לילה אינה ספירה" בפסחים (פא.) מלר' יוסי אמרי' מקצת היום ככולה ומכאן ולהבא מטמא ופרש"י דלכן שומרת יום כנגד יום שספרה קמת היום וטבילה טהורה מטומאה של אתמול וכי הדר חזיא בו ביום מטמאה מכאן ולהבא ותהיה מחר שומרת יום כנגד יום, ופריך הגמ' דכיון דכל חד וחד טומאה באנפי נפשה הוא היאך מצטרפים לזיבה לעשות זבה גדולה. ות"י הגמ' דאיירי בשופעת שלא הפסיקה זיבתה כלל או שראתה ב' פעמים בין השמשות, ופרש"י דכל תחלות הימים היו בטומאה דאין כאן ספירה כלל, ובשני בין השמשות סגי דאיכא טומאת ג' ימים רצופין וכו' ולפי הדברים למ"ד מקצת היום ככולו, תחילת הלילה עולה לספירתה וא"צ עלוה"ש מדאצטרך למנקט כין השמשות ולא נקט משכחת לה בשרואה בלילות. אמנם, ע"ש בתוס' (ד"ה אי נמי) שהשיג דודאי ספירת לילה לא הו"א סיפורה מטעם אחר לא אוקמא ברואה בלילות.

סימן קצו' (דיני לבישת הלבון ובדיקתה)

סד"ט סק"ח ד"ה וי"א שצריך (מ"וכבר הבאתי לעיל - עכ"ל"י) ד"ה ומ"ש הרשב"א, וד"ה וז"ל הרא"ה בס' החינוך, ד"ה ודע

סעיף ו'

ב"ח - ד"ה והב"י (ד"ה ועדיין, ד"ה ונראה וע' מש"כ עליו הסד"ט סק"ד "ולעני"י). **סד"ט** - סק"ב ד"ה כתב, סק"ג ד"ה מיהו גם וד"ה ובהכי, סק"ז

סעיף י'

ט"ז סק"ג - ע' עצי לבונה **תוה"ש יג'** (ובעני"ז בגליון מהרש"א ובית לחם יהודה), יד' **דגמ"ר**

סעיף יא' **ב"ח** - ד"ה ועכשו, **סד"ט סקל"ט** (ד"ה ללא) ד"ה כתב הרב

סעיף יג' **דרישה** - ה', **ש"ך סקב"ה** - מחה"ש ד"ה דמהני, **נקוה"כ**, **עצי לבונה**

סעיף א'

ב"ח ד"ה ומ"ש ובדיקה, ד"ה ולכן נלפע"ד, ד"ה ולפי"ז. **דרישה** א' **תוה"ש** ד'. **דגול מרבבה** ט"ז סק"א, ש"ך סק"ד. **ח"ד** סק"א

סעיף ב'

ב"ח - ד"ה ומ"ש בסה"ת **ש"ך סק"ו** - מש"כ "בין בתחילה" צ"ב דגם בכתם צריכה להמתין ה' ימים קודם שתספור ז"ז, וע' בדגמ"ר, וע"ע בפרדס רימונים שפי' בע"א. **ח"ד** סק"ב, **סד"ט** סק"ט סוף ד"ה וני"ל (מ"מנ"ל לרמ"א") וד"ה לכן

סעיף ג'

עצי לבונה (סד"ט סק"ג)

סעיף ד'

ב"ח ד"ה ומ"ש בסה"מ **דגמ"ר**, **רעק"א**, **גליון מהרש"א**, **ח"ד** סק"ג (עד ד"ה וכן)

טבילה

סז:

אחר מעשה טהרה - ע' מש"פ רש"י באחר מעשה, וע' בתוה"ר (ד"ה אסור) שפי' בע"א.
אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק - ע' בתוס' שהסתפק בביאור הגמ' אם ר"ל דאסור לטבול או אסור לשמש, וע' ברש"י כאן ולעיל כט: ד"ה אסור, וע' מש"כ הב"י (סימן קפג') בביאור המחלוקת. (ע' בר"ן בשבועות דיש גורסים **שלא** תבא לידי ספק).
תוד"ה משום סרך בתה - "הילכך אפי' בזה"ז אסור לטבול בין בח' בין בט' ביום" תוס' הוכיחו שהדין כן אבל לא ביארו מ"ט באמת, וע' בר"ן. ומש"כ תוס' מר"ת דמותר לטבול ביום אם היא חוזרת בלילה, יל"ע אם הקיל רק ביום ח' או אפי' ביום ז' הקיל כיון דליכא למיחש שמא תראה אחר תשמיש, וע' בחידוד הלכות. עוד יל"ע בר"ת אם עיקר הקפידה שתבטול סמוך לחשיכה או דמותר לטבול אפי' בעוד היום גדול כל כמה שחוזרת הביתה משחשיכה.
שם - "דתרי קולי לא אשכחן דשרי" צ"ב דב' קולות אינן בחדא מילתא אלא חדא קולא בדיני חפיפה וחדא בדיני טבילה, וע' באור שמח (איסור"ב ד', ח').
תוד"ה אבל אמרו חכמים - "היכי שרו רבנן לשמש" צ"ב בדפשות החכמים מחמירין יותר מר"ש וס"ל דאסורה מדאורי', וע' בתוס' לעיל כט: (ד"ה ר"ש היא) ובמהרש"א כאן.

יו"ד סימן קצז' (שלא תטבול האשה ביום)

סעיף א'

ב"ח ד"ה אין האשה

סעיף ב'

ב"י ד"ה כתוב באגור "ההיא דפרק ב' דביצה הוי תיובתיה" ע"ש (יח). דמותר לאדם לטבול בשבת דאינו נראה כמתקן כיון דנראה כמיקר
ב"ח מד"ה ור"ח פסק (עד "מיהו")
ט"ז סק"ו ע' או"ח סי' שלטי משנה ברורה סקל"ב
ש"ך סק"ד ע' בסד"ט סק"ו בביאור כוונתו
דגול מרבבה (על הש"ך סק"ב)
תוה"ש סק"א וע' או"ח סי' תקנ"ד משנה ברורה סק"מ ושעה"צ סקמ"ו. **תוה"ש סק"ה**
פ"ת סק"ב ע' ברכי יוסף, וע' או"ח סי' שכו ומשנה ברורה סק"ז ושעה"צ סק"ה (וע"ש בסעי' ח')

סעיף ג'

ב"ח ד"ה ור"ת היה אומר, וד"ה וכתב ב"י
דגול מרבבה (על הש"ך סק"ט) וע"ע **בדגמ"ר מהדו"ת** מה שתמה על הש"ך

סעיף ד'

תוה"ש ט'
סד"ט סק"ד

סעיף ה'

ב"י ד"ה ומיהו "שהר"א מן המתירים" ע' בסד"ט סקט"ו דט"ס וצ"ל הרז"ה, ותו ל"ק הסתירה.
ב"ח ד"ה מיהו במהרי"ל

יום ג' - ל' תשרי - דף סז: (אמר רב נדה בזמנה - אמר רב הונא אשה חופפת)
רא"ש - פ"י אות ח', ובהלכות מקואות אות לו' (עד שלח רבין). **רשב"א בתוה"ב ל**. (דבר תורה - אין הפרש בין מקוה). **ל:** (מאימתי) - **לא.** (גרסינן) **סימן קצז'**

חפיפה

ב"ק (בעשרה תקנות שתיקן עזרא) **דף פב.** (שתהא אשה חופפת) - **פב:** (ושיהו)
נדה סז: (אמר רב הונא) - **סח.** (מתני').
סו. (בסוף העמוד אמר רבא) - **סו:** (אמר רבא) ויש לדלג לעת עתה על תוד"ה כל הראוי. **סז.** (אמר רב גידל - אמר רמי ב"ח)
רא"ש פ"י, בהלכות מקואות סי' נד', לו' (מ"שלח רבין" - סוף המסכת)
רשב"א בתוה"ב לא. (דבר תורה האשה בודקת עצמה) - **לב.** (א"ר שמואל בר רב יצחק)

סו:

ראוי לביאת מים בעינן - צ"ב מהו הציור שראוי לביאת מים ולא בא לתוכו מים, דאם פיה סגורה אינו ראוי לבית מים ואם פתוחה יכנסו המים, וע' בתוס' לקמן (סז. ד"ה), וע' בראב"ד (שער הטבילה, דיני חציצה ד"ה שנינו), וע' באגר"מ (ח"א, צח' ד"ה)

סז:

תוס' - ע' תוה"ר

סח.

(מהרש"א, ר"ש מדסוי, חכמת בצלאל תמה על עצמך)

סימן קצט' (שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול)

סעיף א'

ב"ח ד"ה וכתב מהרי"ק, ד"ה לשון הרמב"ן
סד"ט - סק"ה ד"ה וכן

סעיף ב'

ב"ח ד"ה ומ"ש ולא בכל הדברים
סד"ט סק"ח, סק"ט ד"ה ומיהו

סעיף ו'

ב"ח ד"ה ומ"ש - ומ"ש ואם טבלה
דרישה ה'
סד"ט סקכ"א

סעיף ח'

ב"ח ד"ה אבל אם לא חפפה כלל
סד"ט סקכ"ג

סעיף י'

ב"י ד"ה גרסינו בפרק תינוקות - ע' בשו"ת רעק"א ח"א סי' סג' בשולי
 המכתב שהעיר דנראה שהרשב"א ור"ן פליגי בתרתו.
סד"ט סקכ"ט ד"ה כתב הש"ך (עד דהא כתב לעיל סעיף ח')

סעיף יא'

ב"ח ד"ה ואיכא לתמוה
פרישה טז', יז'

סעיף יג'

ב"ח ד"ה חפפה קודם טבילה

חציצה

מקואות פ"ח מ"ה (מ"נתנה שעה). **פ"ט משנה א' - ע' גמ' שבת נז.** (מתני') **נז:** (לא בטוטפת). **פ"ט, משנה ב' - ד' עם פי' הר"ש ורא"ש נדה סו:** (אמר רבא אשה לא תעמוד) - **סז:** (אמר רב נדה בזמנה) **רשב"א בתוה"ב - לב.** (אמר רב שמואל בר יצחק) **לג, רא"ש** (הל' מקואות) **סי' כה' - כט', לב' - לה'.**

מקואות פרק ח', משנה ה'

קפצה ידה - יל"ע למה זה חוצץ כיון שאינו אלא מיעוט שאינו מקפיד עליו דהלא היא עשתה כן בכוונה, וע' במשנה אחרונה. **ר"ש אומר ירפה - יל"ע** אם ר"ש בא להחמיר דלא מהני הדחה לחוד וצריך גם לרפות או להקל דא"צ הדחה וסגי לרפות, ונחלקו בזה הראשונים.

סז:

התם טעמא מאי משום דבעית - ע' בתוה"ר דיש נ"מ לדינא גם לענין הטבילה ע"ג כלי חרס. **תוד"ה אשה לא תטבול - יו"ל** כי כמה צינורות מושכין לתוך הנהרות וכו' וצ"ב דכל כמה שיש שיעור מקוה בנהר אפי' ירבו עליה כל מימות שבעולם לא יפסלו המקוה. וע"ע מה שהקשה התוה"ר (סז. ד"ה מקואות) ומש"כ עליו בהגהות מהרש"ם.

סז:

לא תטבול בנמל - ע' ברש"י, וע' בתוה"ר שר"ת פי' החשש בטבילת נמל וכן הא דעבד אבוה דשמואל מפצי לבנתיה בע"א, וכנ"ל יש נ"מ לדינא בין פירושם. **אימור ברדיוני נפל - ע' בתוד"ה** נתנה שהר"ח גרס עוד מימרא, וצ"ב מ"ט חוששין לזה כיון דליכא ריעותא לפנינו ולכל היותר אינו אלא מיעוט המקפיד שחוצץ רק מדרבנן, וע' בסד"ט סו"ס קצט'. ע"ע בתוה"ר מה שהקשה על פירושו ופירש בע"א. **תוד"ה לפלוג - יאבל** לפלוג חוץ לעין אפי' לח חוצץ"י יל"ע דהגם שאין הדמעה מלחלתו אבל כל שהוא לח בשעת טבילה למה חוצץ (וע"ע ברשב"א). **תוד"ה פתחה - יומה** שהקשה מבית הסתרים"י יל"ע אמאי לא תי' בפשיטות כמו שתירץ התוה"ר דודאי בית הסתרים א"צ שיבא בהן מים ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעינן, ע"ש.

סז:

רובו המקפיד עליו חוצץ - יל"ע אם דין זה הוא המשך מהגמ' לעיל ואיירי רק בשער או דה"ה בכל גופו רק רובו המקפיד עליו חוצץ, וע' ברש"י ובמש"כ התוה"ר אליביה (ויל"ע מהו המקום לחלק בין שער לגופו), וע' בר"ן בשבועות (ז). שהביא מקור לשיטת רש"י **רובו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ - בטעמא** דמילתא ע' בפרש"י בסוכה (ו: ד"ה ואין) שביאר דהוי ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו, ויל"ע לפי"ז למה מיעוט ומקפיד עליו אינו חוצץ מדאורייתא דהלא סופו ליטלו. **וגזרו על רובו שאינו מקפיד - ע' בהגהות מהרש"ם** דמקשים דכיון דרבנן גזרו ממילא היא מקפדת ונמצא שחוצץ מן התורה, וע' בקובץ הערות הוספות ד'. **רד"ה רובו - רוב** שער קשור אחת אחת"י מבואר בדבריו שלענין חציצות מקום השער נידון כגוף בפני"ע, ונחלקו בזה הראשונים דע' ברמב"ם (הל' מקואות ב', טו') שהביא שכן פי' הגאונים, והשיג ששער האדם כגופו ואינו כגוף בפני"ע, וע' מש"כ הר"ן (שבועות ז). בביאור הגאונים. **שם - קשור** אחת אחת"י יל"ע אם סגי בקשר א' בכל שער או שצריך שרוב של שער ושער יהיה קשור, וע' בשפת אמת (סוכה ו. בפרש"י).

סימן קצח' (דיני טבילה וחציצתה)

סעיף א'

ב"י ד"ה צריכה "מה ביאת שמשו כולה כאחת" ר"ל שקיה"ח הוא בזמן שסוף השמש שוקעת וכולה למטה וזה נעשה ברגע א' (חכ"א קכב, ב') **ב"ח ד"ה** ומ"ש רבינו אם דרך בני"א **(ט"ז סק"ב ע' סד"ט סק"ד דאין פירושו מוכרח)**

סעיף ג', ד'

פרישה ז'

בביאור שיטת רבותיו של רש"י ע' פ"ת וסד"ט סק"ג

סעיף ה'

ב"י דה בענין פי' נימא א', ע' בב"ח (ד"ה ומש"כ בד"א) שפי' הר"ן בע"א ("ויכ"כ הר"ן וכו' דלא כבית יוסף") **ב"י ד"ה ואם רוב - ע' לקמן** סעיף ה' (נמצא אחר סעיף כב') **פרישה כג', ביאור הגר"א יא'**

סעיף י' - רטייה (אסלפנית) לפעמים פירושו משחה ולפעמים פירושו פלסטר

סעיף יא' - מקור דין זה בתוספתא המובא בר"ש במסכת מקואות פ"י משנה ח' ע"ש

הקדמה: **קנתי במתני'** י"ח שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו"י **ותניא בתוספתא** "הנכנס לו חץ ביריכו, רבי אומר אינו חוצץ וחכ"א הרי זה חוצץ, בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ הרי זה חוצץ, ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ" (ויש להסתפק אם ה"במה דברים אמרים" קאי אדברי רבי או אדברי החכמים). **ופסק טור**

סעיף ו'

ב"ח ד"ה ומ"ש ושבאותו, **גליון מהרש"א, ברכי יוסף**

סעיף ז' יש ללמוד סעי' ז' - ט' ביחד

סיכום הב"י: **לרא"ש** בתוך העין אינו חוצץ ובחוץ חוצץ ביבש, **לתוס'** בתוכו חוצץ ביבש ובחוץ אפי' בלח, ולסמ"ג בלח תמיד אינו חוצץ וביבש תמיד חוצץ **רעק"א**

סעיף ח'

ב"ח ד"ה כחול שבעין, **פרישה** בסעי' יז'

סעיף ט

ב"ח ד"ה דם יבש, **עצי לבונה**

"יחץ או קוץ התחוב בבשר אם נראה מבחוץ חוצץ ואם אינו נראה אינו חוצץ, ואם יש עליו קרום של בשר בכל ענין אוינו חוצץ". הטור התחיל עם המשנה וסיים עם הדין של הברייתא, והקשה הבית יוסף (כמבואר בסו"ד) שאם **התוספתא** איירי באינו נראה מבחוץ א"כ המשנה אתיא כרבי (שלא חילק בין מתכת לעץ) ולדידה אפי' לא קרם עליו העור אינו חוצץ ולמה הוסיף הטור דין זה, משא"כ אם התוספתא איירי בנראה י"ל שהמשנה אתיא כחכמים (הגם שלא חילק בין מתכת לעור י"ל שהבמה דברים אמורים אתיא אליבא דרבי ולא אליבא דרבנן וכמוש"ב הסד"ט סק"ו ורעק"א) ולכן הוסיף הטור הדין של קרם עליו העור.

סעיף כח' - דרישה ו'**סעיף כט' - סד"ט סקנ"ט****סעיף ל' - פרישה כט', סד"ט סק"ס**

לשון הדרכי משה (סי' קכ') "ובמדרכי פרק השוכר כ' הר"ר אביגדור כהן וכו' גם הורה שיש לזוהר אם מטביל כלי זכוכית מלא ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שקוע בבור שלא יושיבהו על שוליו פן יהיה חציצה בפני כובד הכלי וחוצץ אלא יטהו על צדו ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור ואין להקשות מ"ש מפרסת רגל האדם העומד בקרקע במקוה ואינו חוצץ דהתם אמרי' דמי מקוה באין לשם טרם יתן רגלו בארץ, דוקא מי מקוה אבל כאן כי נותן הזכוכית בדלי אפי' מלא מים אינו מועיל כי הם תלושין עכ"ל. משמע הא דמהני אם ליחלח ידו במים היינו דוקא במי מקוה אבל במים התלושים לא" (ועיי' בס"י כ' בטי"ז סק"ד משי"כ על דברי הד"מ הנ"ל (מ"ומה שכתב הדרכי משה" - "וני"ל דהטור")

סעיף לא' - ע' מקואות פ"ה משנה א', ב' ופי' הר"ש ורא"ש, ב"ח ד"ה ולענין, ד"ה כתב בתשובת הרשב"א יש סיכום בעמוד הבא

סעיף לה' - פרישה לה'

סעיף לו' - שו"ע הרב (דיני תיקוני המוקה) ד"ה נודע - ד"ה ואי לזאת)

סעיף לז' - ע' גר"ז דיני תקוני המקוה ועשייתה (עד להזהיר האומן)

סעיף מ' - סד"ט סקע"ט**סעיף מג' - סד"ט סקפ"ג****סעיף מז' - סד"ט סקפ"ח**

סעיף מח' - ב"ח ד"ה נדה, עצי לבונה, סד"ט סקצ"א. פ"ת סקכ"ח
"אבל איש לא מהני" הח"ד קאי על הדין של "יפגע בה חברתה"

ב"י ד"ה ומ"ש ואם יש עליו - ע' בדרכי משה הארוך (אות ט') וש"י שותמו עליו. וע' בחידושים והגהות שהביא גיר' אחרת בתוספתא: "ואם קרם עליו העור דברי הכל אינו חוצץ בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ חוצץ" א (וכתב שעיי"כ מובנים דברי הבי"י ע"ש. ולפמשי"כ לעיל מהסד"ט ורעק"א א"צ לזה).
ב"ח ד"ה חץ או קוץ

סעיף יג' - בית לחם יהודה**סעיף יז' - פרישה יח', סד"ט סקל"ג****סעיף יח' - חכ"א קיט' יב'**

סעיף כ' - ב"ח ד"ה הגה"ה, נקוה"כ, סד"ט סקל"ט (באד"ה ומה שהשיג מ"על כן נראה כדברי הש"ך)
או"ח סי' שמ' סעיף א', ומ"ב סק"ג, ושעה"צ ג', וביה"ל ד"ה וחייב, מ"והנה באשה ששכחה - ואגב"

סעיף כא' - פ"ת סקי"ב ע' אגרי"מ ח"ב סי' פ', סד"ט סקמ"א ד"ה ועיין בטי"ז, חכ"א קיט', טז'

סעיף כב' - ב"ח ד"ה אבר ובשר

סעיף כג' - ב"ח ד"ה ומ"ש וכן הדין, רעק"א ד"ה אם הם, חת"ס מהדו"ב

סעיף כד' - ב"ח ד"ה צריכה, סד"ט סקמ"ט, חכ"א קיט', יח'**סעיף כה' - רעק"א, סד"ט ס"ק נ', נא'**

סעיף כו' - בית לחם יהודה (ולכאורה צ"ל "שאם" עברה)

סעיף כז' - סד"ט סקנ"ה (הרמב"ן נמצא בסוף הלכות נדה)

סימן קצח' סעיף לא'

ר"ן - אסור לטבול על כלי חרס וסילתא משום דבעיתא.
ראב"ד - אסור לטבול על כלי חרס וסילתא (אלו לא מקב"ט) משום דבעיתא ובדיעבד אם טבלה עלתה לה טבילתה.
 אסור לטבול על כלי עץ כיון דמקב"ט גזרי' בהו אטו מרחצאות דיש בהן כלים, ובדיעבד לא עלתה לה טבילתה. ראייה לדבר ממתני' דלא יטבול ע"ג ספסל (דאיירי בכלים וא"א לפרש דהפסול משום דבעיתא)
רשב"א - ס"ל כהראב"ד דאסור לטבול על כל כלי המקבל טומאה משום גזירת מרחצאות
בשו"ת - אין לטבול על גבי שליבות הסולם דהו כלי עץ ומקבלי טומאה ואפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה.
רא"ש ורמב"ם - סתמו כלשון הגמ' דאין לטבול ע"ג כלי או בקעת של עץ משום דבעיתא. ונחזרה הגמ' מגזירת מרחצאות.
 לדבריהם הא דאין טובלין ע"ג ספסל צ"ל דגזרו על גבי כלי שמא יטבלו בתוך הכלי (דפסול מדאורייתא).

קתני' במתני' (מקואות ה' א'):

מעין שהעבירו ע"ג השוקת דהיינו ששם כלי שממנו שותין הבהמות ליד מקור המעיין וכל המים שיוצאין מהמעין נכנסים להכלי ואח"כ יוצאין מהצד השני **פסול** אין מטבילין בשוקת וכן אין מטבילין בהמים שיצאו מהשוקת דכיון שנכנסו לתוך כלי הו"ל כשאובין **העבירו ע"ג שפה כל שהו כשר חוצה לה** אם קצת מהמי מעיין אין נכנסים לתוך הכלי אלא עוברים על שפת הכלי א"כ מעולם לא נעשו שאובין והם מטהרין שאר המים שנפסלו כשנכנסו להשוקת דכל המים מחוברין למעיין ע"י המים המעוטים.

וכן קתני בתוספתא (פ"ד) אותה דין:

מעין היוצא לתלמי מים שיצאו מהמעין ונכנסו לכלי **ומן התלמי לבריכה** ואח"כ יצאו מהכלי ונכנסו לבריכה שיש בה מים שאובין. **ראשון ראשון הרי אלו פסולין מפני שהן נשאבין** - מיד שנכנסו לתלמי שהוא כלי נעשו שאובין ואין בהן כח לטהר המים שבבריכה ע"י המי מעיין הנכנסים לבריכה **כיצד הוא עושה** כדי שישאר המים כמי המעיין ויוכלו להכשיר המים שבבריכה לטבילה **נוקבן מעין זקנו כל שהן** יעשה חור קטן כגודל מחט בתחתית הכלי (התלמי) **ונמצאו מים מועטים מטהרין המרובים** נמצא המים המועטים היוצאים מהמעין מטהרין כל המים שאובין שבבריכה

הקשה הר"ש - הגם שנכנס המי מעיין לכלי אבל לא היה רגע שלא היה כל המים מחוברין להמעין וא"כ לעולם דין המים כדן מי מעיין. וראיה לדבר דקי"ל מטבילין כלי (קטן) בתוך כלי אחר שפיו הכלי הגדול כשפופרת הנוד (דהיינו שיכול להכניס בו אצבעות בתוכו ולסובבן לכל צד) ע"י שמכניסים הכלי הגדול בתוך המקוה ולא אמרי' שכל המים שבכלי הגדול נחשבין כשאובין.

ותירץ הר"ש - דיש חילוק בין כלים התלושים (מטבילין כלי בתוך כלי) לכלים הקבועין שהמעין נגרר על גבם דגזרי רבנן דאין לטבול באלו הכלים הקבועים דיכול לבוא לידי תקלה "דפעמים שקבועים אותם במקום מוצא המים ואין שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גביו פסולים". ובפשטות כוונתו דהחור שיוצא ממנו המעיין הוא קטן וא"כ כשנכנס המים להכלי לא יהיו אלו המים מחוברים להמי מעיין בגודל של שפופרת הנוד דאז ליכא חיבור.

הרא"ש תירץ בע"א - אסור לטבול בכלי "דילמא אתי לטבול בכלי שיש בו מ' סאה בלא חיבור"
(הט"ז ביאר דבריו) - בכלי תוך כלי שנטבל הכל במקוה ואין שייך לגזור שמא יטבול בכלי בלא חבור כיון שטובל אלו ב' הכלים תוך מי מקוה כשירה ולא נמשך טעות מזה. משא"כ במעיין שנמשך על השוקת שתמיד נמשכין המים עליו כיון דלפעמים נפסק החבור מהשוקת להמעין אפשר שיטעה הטועה לטבול בו גם בעת ההיא).

לדברי הרא"ש - משמע דמחמיר יותר מהר"ש וס"ל דאסור לטבול בין על כלים תלושים ובין על מחוברין דבשניהם יש להחשש הנ"ל. ולפי"ז רבא שאמר שאין לטבול ע"ג כלים ע"כ צ"ל דר"ל כשהוא מנוקב דל"ל שם כלי וליכא להחשש הנ"ל ואפ"ה אסור מטעם דבעיתא.

צ"ב - נמצא דהרא"ש מסכים להראב"ד דאין לטבול ע"ג כלי עץ ואפילו מחמיר יותר דגם ע"ג כלי חרס אם טבלה לא עלתה לה טבילה ואיך כתב הטור דהרא"ש לא חילק בין הכלים דמשמע דבשניהם **מיקל** בדיעבד. וצ"ל דר"ל דלא חילק ובשניהם **מחמיר** בדיעבד. אבל העיקר חסר מן הספר ואולי דהטור הסתפק לענין בדיעבד וממילא כתב רק שלא חילק ביניהם.

רמב"ם - צ"ב מה חידש רבא דאמר "אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול" יותר ממתני' דקתני "ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל"
י"ל - מתני' איירי כשכל מי המעיין עוברים ע"ג הכלי ואסור לטבול על הספסל הגם שאין לו בית קיבול שלא יבאו לטבול בכה"ג בכלי שיש בו בית קיבול. ורבא איירי כשאין כל המי מעיין עוברים על גבי הכלי (או שהכלי כפוי על פיו) דאפ"ה אסור דבעיתא.

לפי"ז אפ"ל הרא"ש - דמש"כ הטור דהרא"ש לא חילק בזה ר"ל כיון דלא העבירו כל המים ע"ג אז בין כ"ח ובין כלי עץ הטעם דאסור רק משום דבעיתא וא"כ הפסול אינו אלא לכתחילה ולא בדיעבד.

או י"ל בדעת הרמב"ם - דמתני' איירי בכלים שאין בהם בית הקיבול דזרי בהו שלא יטבול **בתוך** כלי שיש בו בית הקיבול, אבל לא אסור לטבול על גב **אחורי** כלים שיש להם בית הקיבול (פיו כפוי למטה) ואתא רבא לאסור גם טבילה ע"ג אחורי כלים אלו
מתני' נמי דיקא כן - דפתח בכלים וספסל וסיים רק בספסל משום דעל גב אחורי כלים שיש בה בית הקיבול מותר לטבול.

סיכום הסעיף

ב"י טבילה ע"ג כלים: לראב"ד רשב"א ור"ן ע"ג דבר המקב"ט אסור מגזירת מרחצאות וע"ג כ"ח משום ביעותא, לרמב"ם ורא"ש אסור ע"ג כל כלים אטו תוכם וע"ג מנוקב וסילתא משום דבעיתא. ביאור הרמב"ם: מתני' אסר כשכל המים עוברים ע"ג דבר שאין בו בית הקיבול וגזרו אטו יש בו בית הקיבול, ורבא באין כל המים עוברים ע"ג ולי"ש הגזירה ואסור משום ביעותא אז מתני' אסר רק ע"ג אחורי שאין להם בית קיבול, ולרבא אסור אפילו בהכי משום ביעותא.

מתברר: אין טובלין בכלים לכן לא תטבול ע"ג עץ ונסרים או שאר כלים הראוים למדרסות (כראב"ד) ובדיעבד לא עלתה לה טבילה, אבל נותנת חבילי זמורות תחת רגליה. וכן לא תעמוד ע"ג כלי חרס ובקעת שמא תפחד ולא תטבול כראוי ובדיעבד עלתה לה טבילה (דלא כב"ח) לפי"ז מקוה שיש בו שליבות של עץ (רמ"א: אפילו מחוברים לכותלי המקוה) לא עלתה לה טבילה וצריך לעשות מדרגה רחבה ד'. טבילה במקואות שלנו ע"ג נסרים: הלבוש תמה איך מותר, למהר"ם פדאוה ובי"ח ה"ט דאינם מיוחדים למדרס, (לשארית יוסף דהוי כלי העשוי לנחת), לט"ז משום דלא קי"ל כראב"ד (ומחבר) בביאור גזירת מרחצאות אלא כר"ש ורא"ש.

סימן ר' (אימתי תעשה ברכת הטבילה)

דרישה (עד "ומזה למדנו" ובסו"ד מ"מעתה באתי לדון"), ב"ח בקונ"א (לכה"פ מ"והכי נקטינן")

בא"ה (ועי' בדגמ"ר תנינא), **ברכ"י**, **שו"ע או"ח סי' עד'**, **סעי' ד'** ומשנה ברורה.

רעק"א (בהוצאת מכ"י) "לכאורה לא הבנתי מדוע לא כתבו שצריכה ג"כ לכסות ראשה, דלדעתי הקלושה באשה נשואה אם מברכת בגילוי ראש יותר האיסור מבאיש כיון דבאשה פריעת ראשה מדאורייתא אסור, אבל באיש אינו אלא מדת חסידות ואפ"ה אסור להזכיר השם בגילוי ראש מדינא מכ"ש באשה דאינה רשאית לברך בגילוי ראשה, וצל"ע."

הדרך עלך הלכות נדה!

תוכנית חזרה

יום ג' ז' טבת - סי' קפג'	יום א' כח' שבט - סימן קצד' סעי' ד' - יד'
יום ד' יח' טבת - סי' קפד' (סעי' א' - ו')	יום ב' כט' שבט - סימן קצה' סעי' א' - ו'
יום ה' יט' טבת - סי' קפד' (סעי' ז' - יב')	יום ג' ל' שבט - סעי' ז' - יז'
יום א' כב' טבת - סי' קפה'	יום ד' א' שבט - סימן קצו' סעי' א' - ב'
יום ב' כג' טבת - סי' קפו'	יום ה' ב' שבט - סעי' ג' - ו'
יום ג' כד' טבת - סי' קפז' סעי' א' - ג'	יום א' ה' אדר - סימן קצו' סעי' ז' - יג'
יום ד' כה' טבת - סעי' ד' - ז'	יום ב' ו' אדר - סימן קצז' סעי' א' - ג'
יום ה' כו' טבת - סעי' ח' - י'	יום ג' ז' אדר - סימן קצז' סעי' ד' - סימן קצח' סעי' ב'
יום א' כט' טבת - סימן קפז' סעי' יא' - יד'	יום ד' ח' אדר - סעי' ג' - ו'
יום ב' א' שבט - לגמור סימן קפז' ולהתחיל סימן קפח'	יום ה' ט' אדר - סעי' ז' - י'
יום ג' ב' שבט - סימן קפח'	יום א' יב' אדר - סימן קצח' סעי' יא' - יז'
יום ד' ג' שבט - סימן קפט' סעי' א' - יב'	יום ה' טז' אדר - סעי' יח' - כב'
יום ה' ד' שבט - סעי' יג' (לדלג על הבי"י מד"ה ושמא עד ד"ה אחר זמן)	יום א' יט' אדר - סימן קצח' סעי' כג' - ל'
יום א' ז' שבט - סימן קפט' סעי' יד' - טו'	יום ב' כ' אדר - סעי' לא' - לב'
יום ב' ח' שבט - סעי' טו' - יח'	יום ג' כא' אדר - סעי' לג' - לט'
יום ג' ט' שבט - סעי' יט' - כג'	יום ד' כב' אדר - סעי' מ' - מח'
יום ד' י' שבט - סעי' כד' - כט'	יום ה' כג' אדר - סימן קצט' סעי' א' - ג'
יום ה' יא' שבט - סעי' ל' - לד'	יום א' כו' אדר - סימן קצט' סעי' ד' - ז'
יום א' יד' שבט - סימן קצ' סעי' א' - ה'	יום ב' כז' אדר - סעי' ח' - יג'
יום ב' טו' שבט - סעי' ו' - יב'	יום ג' כח' אדר - סימן ר'
יום ג' טז' שבט - סעי' יג' - כט'	יום ד' כט' אדר - מבחן בעזה"י"
יום ד' יז' שבט - סעי' ל' - לט'	
יום ה' יח' שבט - סעי' מ' - מז'	
יום א' כא' טבת - סימן קצ' סעי' מח' - נד'	
יום ב' כב' שבט - סימן קצא'	
יום ג' כג' שבט - סימן קצב'	
יום ד' כד' שבט - סימן קצג'	
יום ה' כה' שבט - סימן קצד' סעי' א' - ג' (אולי כדאי לדלג הבי"י)	

מבחנים

פרק הרואה כתם, ויו"ד סי' קפג' וסימן קצ' סעיף א', ה'-י'

(1) ראתה כתם על בשרה או חלוקה מה דינה?

על בשרה: למטה מן החגור כנגד ביה"ת יותר מכגריס טמאה (ולהרמב"ם אפי' פחות מכגריס) ואפי' עברה בשש"ט (דרך יכולה לתלות במכה שבגופה וכד') ולמעלה מן החגור טהורה. על חלוקה: על החגור ולמטה מן החגור אפי' שלא כנגד ביה"ת טמאה, ולמעלה מן החגור טהורה. ואם נזדקרה חזרה למעלה להיות כלמטה, חוץ מבנמצא על חלוקה לחוד לדעת הרשב"א דטהורה אפי' כשליכא תליה אבל י"א דגם בכה"ג צריכה תליה.

(2) מה דינה של אשה שראתה דם ודאי מגופה שלא בהרגשה?

איתא בגמ' דלשמואל אשה שלא הרגישה טהורה ונח' הראשונים בטעם הדבר אם הרגשה היא סיבה או סימן, ואת"ל דהוא סימן (תוס' הרי"ד) א"כ טמאה מה"ת גם בלא הרגישה משא"כ אם היא סיבה (כרוב ראשונים). ולענין כתמים נמי נחלקו, דלדעת הכו"פ בדם שיצאה ודאי מגופה טמאה בפחות מכגריס (דא"א לתלותו במכולת) ולדעת התורה"ש טהורה.

(3) מצא דם על עד הבדיקה מה דינה?

הכו"פ הסתפק בביאור הגמ' "לעולם דארגשה ואימור הרגשת עד הוי" או דר"ל דהיא חשבה שהרגישה ואנן אמרי' דהרגשת עד הוי, או שחשבה שהיתה הרגשת עד ואנן מחמירין לומר דהרגישה דם. לפי הצד הראשון כל כמה שהיא אומרת שלא הרגישה נאמנת וכ"פ כמה פוסקים וממילא באומרת שלא הרגישה גם דם על עד הבדיקה יש לו חקולות של כתמים, משא"כ להצד השני, וכ"פ רוב ראשונים ופוסקים, בכל עד יש חשש הרגשה ואפי' טיפת דם מטמאה מה"ת דיש להסתפק שהרגישה.

(4) מהו הרגשה ומתי חוששין להרגשה?

(א) כהרמב"ם דנזעזע אבריה. (ב) כהשו"ע פתיחת המקור. (ג) כהנוב"י זיבת דבר לח, ולהחוו"ד זהו רק כשהרגישה שהדם זב מהמקור (והחת"ס חולק דז"ל אינה הרגשה). חוששין להרגשה אחר הטלת מ"ר, בשעת תשמיש, ובבדיקת עד.

(5) אשה (רגילה או מעוברת) שהרגישה ובדקה (מיד/לאח"י) ולא מצאה כלום מה דינה?

בהרגשת פתיחת המקור כ' התורה"ד דאפי' בדקה ולא מצאה כלום טמאה, אבל הרדב"ז ושאלית יעב"ץ פליגי עליה וס"ל דבכה"ג טהורה. בנזעזע אבריה כ' החכ"א דטהורה (והחת"ס פליג) ובז"ל כ' החת"ס דטהורה. במעוברת לדעת התורה"ש טהורה ורעק"א הביא מהתפלי"מ דטמאה. להכו"פ כ"ז אינו אלא בבדקה לאח"י אבל תוך שיעור וסת טהורה, ולהחוו"ד גם בבדקה מיד ולא מצאה כלום טמאה.

(6) מתי מטמאין כתם פחות מכגריס (בראשונים ולהלכה) (לכה"פ 4 ציורים)?

(1) מראה שחור להראב"ד. (2) על בשרה להרמב"ם. (3) חצי על לבן וחצי על צבוע להחוו"ד. (4) ודאי מגופה להכו"פ. (5) על עד הבדיקה.

(7) מהו הספק של "טיפין טיפין מהו" (נח). מגמ' ולהלכה?

לתוס' הספק הוא אם טיפין על בשרה מצטרפין לכגריס. להרשב"א (מרינו יונה) הספק הוא אם טיפין יותר מכגריס מטמאין כשצורתן מוכחת עליהן שאינן מגופה. להרמב"ם הספק הוא כמש"פ הרשב"א אבל גם בטיפין הפחותין מכגריס.

(8) הרגה כמה מאכולות, כמה פשפשים או כמה ציפורים, מה דינה מגמ' ולהלכה?

כמה מאכולות: לתוס' תולין כפי מה שהרגה מידי דהוי אשוק של טבחים, והרא"ש פליג דלא פלוג ורק תולה במאכולת א'.

בכמה ציפורים: לכאורה לכו"ע תולין כפי מה שהרגה דנתעסקה בכתמים (וע' ברעק"א בסעיף כו').

בכמה פשפשים: אם פשפשים מצוים אז בפשטות חזרה דינם להיות כמאכולות (ע' חו"ד), ואל"ה הוי כציפורים.

(9) מהו הדין של כתמים הנמצאים על בגדי צבועים (ועל בגד צבוע הסמוך לגופה, או חצוי על פס לבן) מגמ' ולהלכה?

נחלקו בגמ': להת"ק טמאה ולר' יהונתן טהורה, הרמב"ן פסק כת"ק והרמב"ם כר' יהונתן והרשב"א כ' דבתמים שומעין להקל (ואפי"ה כ' בתה"ק דהחמיר תע"ב). המחבר ורמ"א פסקו להקל, והגדמ"ר הביא מהרמב"ן ראב"ן ורבינו שמחה להחמיר. בבגד הסמוך לגופה בפשטות אין חילוק (וכ"כ החזו"א) אבל הפ"ת הביא מהחת"ס להחמיר. ביותר מכגריס הנמצא חצוי על לבן וחצוי על צבוע החוו"ד החמיר כיון שא"א לתלותו המאכולת, ורעק"א הביא מהמ"צ וסד"ט להקל.

(10) מצא כתם בקינוח על 'נייר טואלט', האם יש לחשוש להכתם?

בקינוח תוך שיעור וסת לדעת החוו"ד יש לחשוש להרגשה וטמאה ודאי מדאורייתא. בלא קינוח מיד, בפ"ת הביא דנח' אם הנייר שלנו מקב"ט (ולדעת האגר"מ בנייר טואלט שלנו כו"ע מודים דאמק"ט). אפי' אם אמק"ט כ' הפ"ת מהסד"ט דדבר שאמק"ט הנמצא ע"ד המקב"ט כיון שנטמא התחתון משום משא מטמאין גם האשה, וממילא כיון שיד האשה הנושאת הנייר מקב"ט היא ג"כ טמאה. ואפי' בלא"ה, ס"ל להגריש"א דבקינוח הלא היא הורידה הכתם מעל בשרה [המקב"ט] וטמאה.

יו"ד סי' קצ' סעיף יא'-מ', ודף נט: יד., וסימן קצא'

(1) מתי תולין דם שנמצא על בשרה (כשנמצא על ידיה, כשנמצא על רגליה, יותר מכגריס ופחות מכגריס)? לכו"ע כשלא כנגד ביה"ת טהורה, ובכנגד ביה"ת [וה"ה מכוון כנגד ביה"ת כשנזדקרה] להראב"ד תולין כל כתם כשעברה בשש"ט, לשא"ר אין תולין בשש"ט אבל תולין עד כגריס במאכולת, ולהרמב"ם (וה"ה בהרא"ש) אין תולין כתם על בשרה במאכולת. בנמצא על שאר אצבעות רגליה (חוץ מראש גודלה) להט"ז תולין ולהש"ך אולי יש להחמיר. בנמצא על ידיה להרשב"א (בשם רבינו יונה) אינה טמאה אלא בבדקה עצמה ולא נטלה ידיה, והמחבר החמיר בכל גוונא (כדעת שא"ר). ואם נתעסקה בידיה ממש בכתמים כ' הטור בדעת הרשב"א דתולין בהם, ופי' הבי"ד דר"ל דתולין הדם שבידים, אבל הפרישה פ"י דתולין שאר דם שבגופה בדם שבידיה, וכ' רעק"א דעברה בשש"ט תולין בה הדם שבידיה (ובמקומות המגוללים). לכו"ע תולין במכה שבגופה (ולהש"ך לא בג"י הראשונים). ותולין במכת בנה ובעלה (ולהחוו"ד בכה"ג אין תולין דם שבבשרה), וכן בנתעסקו בכתמים ונמצא דם על ידיהם.

(2) ב' נשים שלבשו בגד א' מתי שניהן טהורות, שניהן טמאות, א' טהורה וא' טמאה (והאם מדרבנן או מה"ת)? כששניהם כיסו ראשן בלילה שניהם טמאות [להלבוש מה"ת אולי הרגישו בשעת שינתן, ולהתוה"ש לא חיישינן לזה וטמאות מדרבנן דמאי חזית דמקלקלת ליה להאי טפי מהאי], בנמצא כתם למעלה מן החגורה וא' לבשה ביום וא' כסה ראשה בלילה, זו שלבשה ביום טהורה וזו שכסה ראשה טמאה. כששניהם לבשוהו ביום ונמצא הכתם למעלה מן החגורה שניהם טהורות.

(3) האם תולין למטה בלמעלה: בשניהם על חלוקה, בשניהם על בשרה, בשניהם על חלוקה ובשרה, כשלמטה על בשרה ולמעלה על חלוקה, כשלמטה שחור ולמעלה אדום? לתוס' ודעימיה בשניהם על חלוקה (ביודעת בודאי שלא נזדקרה - ש"ך) תולין למטה בלמעלה אם הלמעלה יותר מכגריס דיצאה מחשש מאכולת (ורש"י פ"י הגמ' בע"א). בשניהם על בשרה כ' רעק"א מהתפלי"מ דג"כ תולין. בשניהם על חלוקה ובשרה אין סיבה שלא לתלות. כשלמטה על בשרה ולמעלה על חלוקה הביא הפ"ת מהסד"ט שהסתפק בזה אם נחשב כנמצא על בשרה וחלוקה ואולי אפשר לתלות אפי' באינה יודעת אם עברה בשש"ט. כשלמטה שחור ולמעלה אדום כ' הבי"ד ובאר הגולה דבכה"ג אין תולין כמו בסעיף כג', ורעק"א חלק דשאנ"ה דרך נתעסקה במין א', אבל הכא תולין דכשם שזה הגיע מעלמא כך זה הגיע מעלמא (וכ' דד"ז תלי במח' הראב"ד והרא"ש).

4) אשה שמצאה דם וספק אם נתעסקה בציפור, או נתעסקה וספק אם כמות הדם בציפור כמות הדם שמצאה, או יודעת כמות הדם רק שנמצא כמות זו ג"כ על עוד אשה שנתעסקה בציפור הזו, או כשיש ספק אם מה שמצאה הוא דם או צבע, מה דינה? ספק נתעסקה בציפור הוי כספק עברה בשש"ט דלא תלינן. ספק בכמות הדם כי הביי מהרשב"א דבכה"ג תלינן, והביא הרמ"א להלכה. בנמצא דם גם על אשה אחרת שניהם טמאות - להביי וש"ך רק בבאו בבי"א ולהט"ז גם בבאו בזא"ז. בא"י אם מה שמצאה הוא דם או צבע אם יש לה מקום לתלות תולין (כמושי"כ התוה"ש דלא כרעק"א) ואם אין לה מקום לתלות מעבירין עליו ז' סממנים, וכחיים דאין לנו בדיקה זו נח' האחרונים אם אמרי' ספק דרבנן לקולא (תוה"ש) או דהוי כספק חסרון ידיעה וטמאה מספק (לבוש).

5) נמצא ב' גריסים, מה דינה: בנתעסקה בגריס, בנתעסקה פחות מכגריס, בנמצא כינה מעוכה בה, ובהרגה ב' מאכולות בזא"ז? בנתעסקה בגריס פסק המחבר כרוב ראשונים דבכה"ג תולין גריס בהעסק וגריס במאכולת (והרמ"א הביא הר"א"ש שהחמיר בכה"ג). בנתעסקה בפחות מגריס כי הביי בדעת הרמב"ן (ורשב"א) דתולין עד ב' גריסים וכ' האחרונים (ב"ח, ט"ז) דגריסא משובשת נזמנה לו ובודאי בכה"ג אין תולין. בנמצא כינה מעוכה בה נחלקו בגמ' ר' ירמיה ור' אושעיה ופסק המחבר דתולין (ובזמנינו יתכן שרק תולין היותר מגריס כשיעור המאכולת הנמצא). בהרגה ב' מאכולות זא"ז לכה' תלוי במח' תוס' והרא"ש אם תולין ביותר ממאכולת א', ואולי גם לתוס' אין תולין בכה"ג כמושי"כ רעק"א לענין הרגה ב' ציפורים זא"ז דאינו מצוי שיזדמן דם למקום א'.

6) בדיקה בעד הבדוק לה ואח"כ טחתו ביריכה או הניחתו תחת הכר ונמצא עליו דם מה דינה (גמ', ראשונים, ולהלכה)? בהניחתו תחת הכר קתני במתני' לראב"ז דעגול עד כגריס טהור ומשוך טמא, ובגמ' איתא דפליגי רבנן עליו, ופסק המחבר כראב"ז. בטחתו ביריכה לרב ושמואל טמאה משום נדה (ולר' שימי בר חייה טמאה מספק), ונחלקו הראשונים לענין פחות מכגריס, להרשב"א עגול טהור, ולהרמב"ם (ואולי רא"ש) טמא, והמחבר הביא ב' השיטות, והרמ"א כי וכן עיקר כהרמב"ם וכן פסק הביי וש"ך.

7) מהו עד שאינו בדוק ומה דינה בבדיקה בעד כזו ואח"כ הניחתו בקופסא, הניחתו בגלוי או טחתו ביריכה (גמ', ראשונים, ולהל'?) להרמב"ן ותוס' כל בדקתו פעם א' והניחתו ובשעת בדיקה לא בדקה העד נחשב כאינו בדוק ולהרשב"א זה נחשב בדוק אלא כל שלא בדקתו אלא לקחתה ממקום מוצנע נחשב אינו בדוק ופסק המחבר כהרשב"א. בהניחתו בקופסא או בגלוי (כמושי"כ הביי בדעת הטור, וכ"פ ה"ט"ז דדינו כהניחתו בקופסא) נחלקו בגמ', ביותר מכגריס - לרבי טמאה משום נדה, לרבי חייה טמאה משום כתם, ולרבי יוסי טהורה לגמרי. בפחות מכגריס - בעגול טהור ובמשוך להראב"ז טהור ולהר"ז טמאה, ולהלכה: סתם המחבר ורמ"א כהראב"ז. בטחתו ביריכה, כתבו רש"י ותוס' דהוי ס"ס וטהורה, וכן פסק המחבר, אבל הש"ך כתב דאם נמצא דם על העד ליכא אלא ספק א'.

8) האשה שעשתה צרכיה וראתה דם מה דינה כשאין חשש שהדם הגיע מאיש (גמ' ראשונים ולהלכה)? בעומדת לר"מ טמאה ולר"י טהורה, וביושבת לשניהם טהורה, ולר"ש טמאה. לרש"י המח' בעומדת איירי בשותתת, וביושבת לכו"ע ליכא חשש דהדור מ"ר למקור אבל יש חשש דבתר דתמו מיא אתיא דם מהמקור כרגיל. לתוס' והרא"ש נחלקו בעומדת ומזנקת (וכן יושבת ושותתת) דחדא לריעותא אבל בתרתי לטיבותא לכו"ע טהורה, ובתרתי לריעותא לכו"ע טמאה. להר"ן אם יש הוכחה שנמצא דם על שפת הספל אז גם לר"י טמאה, והגה"מ פ"י דלא נחלקו אלא בעומדת ומזנקת, ולהר"ח גם כשטיהר רבי יוסי, רק טיהר משום נדה ולא משום כתם. להלכה: המחבר פסק כהרמב"ם שפסק כר"י דטהורה בכל אופן, והרמ"א הביא שיטת הרא"ש, והביא עוד י"א כהר"ח דטמאה בכל אופן (חוץ מיושבת ולא נמצא על שפת הספל) וכתב דהכי נהוג, וכן פסק הש"ך.

9) איש ואשה שעשו צרכיהם לתוך הספל ונמצא בו דם בתוך הספל או על שפתו, מה דינה (גמ' ולהלכה)? טהורה לר' יוסי ובדעת ר"מ נחלקו, דלר"ל אסורה, ולר' יוחנן מותרת כיון דאיכא ספק ספיקא, אבל לר"ש אסורה אפילו בשניהם יושבים דחזקת דמים מן האיש. להלכה: פסק הרמ"א דטהורה בכל ענין, וכ' הש"ך היינו בנמצא בתוך הספל (אבל בנמצא על שפת הספל אין להסתפק באיש) והשיג התוה"ש דגם בנמצא על שפת הספל אפשר לתלות באיש ועדיין יש ס"ס וטהורה.

10) אשה שיש לה מכה שקורין "הארין וינד" מה דינה? מעיקר הדין כי הרמ"א דמותרת כיון שאינה מוצאה דם רק בשעת מ"ר (או מיד אח"כ) ותמיד בא דם ע"י כאב, אבל הביא מהמהרי"ל להחמיר שאין להתיר אלא אשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה, ורק ע"י בדיקת המהרי"ל דהיינו שג' פעמים תשים מוך באו"מ בשעת הטלת מ"ר ואם נשאר נקי יש הוכחה גדולה שהדם אינה מהמקור, וכ' הרמ"א דהכי נהוג. והביא הפ"ת מהנובי" דא"צ לבדוק אלא פעם א' (והרמ"א כנ"י ס"ל דאינה בדיקה מעלייתא וכמושי"כ הש"ך, והש"ך ביאר דמה"ט ג"כ אין להתירה גם בשעת וסתה דנסתפק המהרי"ל אם הבדיקה בדיקה מעלייתא.

נדה דף נט: - סא. ויו"ד סי' קצ' סעיף מא' - נד'

1) ג' נשים במטה אחת (ישנות או ערות) ונמצא דם על המטה, מה דינם (כשלא בדקה א' מהן) מגמ' ראשונים ולהלכה? ישנות - במשולבות כל מקום שנמצא הכתם כולן טמאות, באין משולבות רק האשה שנמצא הכתם תחתיה והאשה שלדה טמאות, אי לאו שעלו כולן דרך החיצונה ונמצא תחתיה דאז כולן טמאות. בערות - ואומרת ברי לי שלא באתי למקום זה היא טהורה (להט"ז) רק בזמן מועט נאמנת דבלא"ה אמרי' דלא רמיא אנפשה, והש"ך פליג דלעולם נאמנת, ובנמצא בין שנים שניהם טמאות.

2) בציור הנ"ל, מה דינם כשבדקה א' מהן (או כולן) ונמצא טהור או טמא (תוך שיעור וסת או אח"כ)? במתני' איתא דבדקה א' מהן ונמצא טמאה היא טמאה וחבירתה תולה בה, ואר"י אמר רב דאתיא כבר פדא ובעינן בדיקה תוך שיעור וסת משא"כ לר' אושעיה, והרא"ש פסק כר"א וס"ל דבין בנמצא טהור ובין בנמצא טמא א"צ תוך שיעור וסת, ושאר פסקו ככ"פ ובעינן תוך שיעור וסת בנמצא טמא ובנמצא טהור וכ"פ המחבר, (להרמב"ם הבדיקה צריכה להיות תוך שיעור וסת ממצית הכתם אפי' לא לבשה הבגד תוך שיעור וסת, ולהרשב"א בעינן שיהיה גם תוך שיעור וסת של הלבשה או הקימה מהמטה. (ולהבעה"מ בנמצא טהורה מועיל אפי' בדקה אחר זמן). בבדיקה כולן ונמצא טהורות כולן טמאות.

3) השאילה חלוקה לנכרית, לנדה, לסופרת ז', ולבתולה, מה דינה מגמ' ולהלכה? לנכרית נחלקו בגמ' וק"ל דתולין בהגיע זמנה לראות וראתה פ"א ולהרמב"ם דוקא כשהנכרית רואה עכשו. בנדה תולין לכו"ע כיון דלא מקלקלה לה אבל הסתפקו תוס' אם סופרת ז' יכולה לתלות בנדה ולהרשב"א פשיטא ליה תולין. נחלקו רשב"ג ורבי אם תולין בסופרת ז' וק"ל כרשב"ג לקולא דתולין (ולהרמב"ם ק"ל כרב) אבל סופרת ז' אינה תולה בסופרת ז' אחרת אפי' ספרה ו' בספרה ד'. תולין בבתולה כיון שדמיה טהורין ואפי' בזה"ז תולין בה. ובתולה פנויה כי הפ"ת מרעק"א דג"כ תולין כיון שאינה סופרת ז' כלל.

4) מתי אין תולין באשה אחרת אע"פ שהיא טמאה, (לכה"פ 3 אופנים) ולמה? 1) בבעלת הכתם דלא ודאי חזיא מגופה. 2) לרבי אין תולין בבשומרת יום בשני שלה וסופרת ז' כיון דראוין לטבול או דמקלקלה לה. 3) באשה שבדקה אחר שיעור וסת ממצית הכתם כיון דלא הייתה מקולקלת בשעת מציאת הכתם. 4) י"א דאין תולין באשה היושבת על דם טהור בזה"ז הדם שהיא טמאה כיון דמדאורייתא טהורה היא. 5) למל"מ אין תולין סופרת ז' אחר ז' אע"פ שלא טבלה כיון דטומאתה הראשונה כבר פקעה.

5) אשה שנתנה חלוקה לכוזבת, (ישראלית או נכרית) ואח"כ לבשתה ומצא בה כתם, מה דינה? בנתנה לישראלית חזקתו בדוק וממילא במצאה כתם טמאה דודאי הגיע אחר הכביסה, ומהש"ך שלפנינו משמע דאם אינה לפנינו לשאולה אבל הבגד לפנינו אפשר לבדוק במגלד ומקדיר ולסמוך עליו אפילו לקולא, אבל רעק"א הביא מהתפלי"מ דלעולם אין סומכין על בדיקת מקדיר לקולא ויש ט"ס בש"ך. בנתנה לנכרית חזקתו אינה בדוק אבל אם הבגד לפנינו חייבין לבדוק במקדיר או מגלד, ובאינה יודעת צריכה להחמיר מספק.

6) איך יתכן אשה שמצא כתם יותר מכגריס ול"ל ודאי מקום לתלות ואפ"ה היא טהורה (צייר לכה"פ 5 אופנים)? 1) בגדי צבעונים. 2) דבר שאינו מקבל טומאה. 3) למעלה מחגורה. 4) למטה מחגורה שלא כנגד בית התורפה. 5) נמצא טיפה למטה מחגורה וטיפה למעלה מחגורה. 6) הרגה ציפור ואינה יודעת אם כמות הדם מתאים לכמות הדם שבכתם.

(7) מהו החילוק בין בדוק ואינו בדוק; במציאות ולענין דינא, בעד ובחלוק (ראשונים ולהלכה)? להרמב"ן ותוס' עד הבדוק היינו שבדקה ולא הניחתה מתח"י עד שבדקה בה ואינה בדוקה היינו שבדקה והניחתה במקום משומר לכמה ימים. להרשב"א כל כמה שבדקה נחשב כעד הבדוק, ואינו בדוק היינו אם לקחה ממקום שמצניעין העדים אבל לא בדקה מעולם ופסק המחבר כהרשב"א. בעד הבדוק טמאה בכל שהו ובאינו בדוק נחלקו בגמ' אם טמאה רק יותר מגריס או טהורה לגמרי ופסק המחבר דטהורה עד כגריס אפי' במשוך, ובחלוק נחלקו הנו"כ דלהט"ז דינו כעד ולהב"ח ושא"ר נחית דרגא ובבדוק טהורה עד כגריס ובאינו בדוק טהורה לגמרי.

(8) מתי אפשר לטהר אשה שהרגישה ובדקה ולא מצאה כלום, ומתי מטהרין דם שנמצא על עד הבדיקה? להרדב"ז בכל ענין מטהרין אשה שהרגישה ולא מצאה כלום כיון דלא קי"ל כתרומה"ד. להכו"פ אפי' לתרומה"ד אם בדקה תוך שיעור וסת ולא מצאה כלום טהורה. להחכ"א בנזדעזע אבריה ולא מצאה כלום תלין בשאר מקרים וכ"כ החת"ס לענין זד"ל. מטהרין דם שנמצא על עד הבדיקה בהניחתו תחת הכר והוא עגול ופחות מגריס, וכן בכה"ג בטחתו בירחה להרשב"א, ובאינו בדוק אפי' משוך טהור עד כגריס. וכל ענין שיש מקום לתלות טהורה כמוש"כ הטי"ז לענין נגעה אחר הבדיקה בבית הרעי ויש לה מכה שרגילה להוציא דם.

(9) מצא דם במ"ר, או בקינוח אחר מ"ר מה דינה (צייר כל האפשריות)? מצאה במ"ר להרמב"ם וכ"פ המחבר טהורה בכל ענין, לתוס' והרא"ש וכן הביא הרמ"א כ"א טמאה בעומדת ושותתת, ולהר"ח טמאה בכל ענין אפי' יושבת על שפת והספל ונמצא רק בתוך הספל והכי נקט הרמ"א להלכה. באיש ואשה שעשו צרכיהן לספל א' טהורה בכל ענין (ולש"ך דוקא בלא נמצא על שפת ספל). מצאה דם בקינוח אם היתה תוך שיעור וסת טמאה מה"ת להח"י (ולחז"א טהורה בכל ענין). במצאה אחר שיעור ספק קרבן אין לחשוש אלא לכתם ואם נמצא על צבעונים טהורה ועל דבר שאמק"ט טהורה אבל לסד"ט כיון שהנייר מונחת על ידה המק"ט טמאה. ולהגר"ש טמאה אפי' נמצא על נייר שאמק"ט כיון שקינחה מעל גופה המק"ט.

(10) צייר לכה"פ ד' אופנים שמטמאין אשה שמצאה כתם אע"פ שא"י בודאי שהכתם היה כנגד בית התורפה שלה? 1) ב' נשים שלבשו חלוק א' ולא בדקו ביניהם. 2) ג' נשים שישנו על מטה א'. 3) מתחת לחגורה על בגדיה שלא כנגד בית התורפה. 4) נמצא על בית ידה. 5) נמצא על חגורה ורק מגיע ע"י שחיה הרבה. 6) נמצא על דבר שמכסית בה ראשה בלילה. 7) ב' נשים שטוחנות ונמצא תחת הפנימית. וכו'.

נדה דף סד: - סו. ויו"ד סימן קצג' וקפז'

(1) בתולה שנישאת וראתה דם בשעת תשמיש, מה דינה ממתני', מגמ', ובראשונים (ולא להלכה)? בקטנה: לב"ש ד' לילות ולב"ה עד שתחיה המכה (לרב כ"ז שנוחרת ולשמואל כ"ז שרמ"ת). בנערה שלא ראתה: לב"ש כל הלילה ולב"ה ד' לילות עד מוצ"ש (לרב שמש בימים לא הפסידה לילות וללוי הפסידה). בנערה שראתה: לב"ש ביאת מצוה לב"ה כל הלילה. לבוגרת: לדעת רב ביאת מצוה לבד וי"א דה"מ שראתה אבל לא ראתה יש לה כל הלילה. וחזרו רבותינו ונמנו דבועל ביאת מצוה ופורש, ולרוב ראשונים היינו אפי' בקטנה שלא ראתה אבל להרמב"ם ורי"ף הגמ' איירי בנערה שראתה בלבד.

(2) מה דינה של בתולה שנשאת בזה"ז (להלכה), וכן באיזה דברים הקילו בה? (סי' קצג' וקפז')? קי"ל כרוב ראשונים הנ"ל דבועל ביאת מצוה ופורש ואפי' לא מצאה דם, [אבל כתב הרמ"א דבלא גמר ביאתו מותר לחזור ולבעול אם לא מצאה דם], ואפי"ה אנו תולין כל דם שתמצא בביאות הראשונות בדם בתולין - להמחבר עד שתשמש פ"א בלא דם, ולרמ"א אין תולין אם אין לה כאב. אנו מקילין בבתולה שאחר הביאת מצוה מותר לישן במטתה אחר שקמה אשתו מאצלו. וכ' הטי"ז מהמהרש"ל שא"צ לחכות אלא ד' ימים קודם ה"ז ולא ה' ככל נדה.

(3) הרואה דם מחמת תשמיש, מה דינה מגמ' והלכה? בגמ' איתא דהרמ"ת משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית, ולהראב"ד (וכ"פ התנוה"ש) מותרת לשמש עוד ג"פ ולשא"ר אסורה (וכ"פ הש"ך וט"ז). במצאה דם בכל ביאה (תוך שיעור אשם תלוי, ולהרמ"א מחמירין כל שמצא סמוך לתשמיש) חייבת להתגרש ותנשא לשני ומשמשת כנ"ל, וכן לענין בעל שלישי. בהחזקה לג' אנשים חייבת לבדוק בשפופרת ואם נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור ואסורה ובלא נמצא על ראשו בידוע שהוא מן הצדדין. לרוב ראשונים (רא"ש ותוס' רמב"ן רשב"א) מועיל בדיקה זו להתירה לבעלה הראשון משא"כ לרש"י ורמב"ם. המחבר הביא ב' השיטות והרמ"א כ' דאפשר לסמוך להקל אבל הש"ך החמיר כשיטת רש"י ורמב"ם.

(4) בבדיקת שפופרת, האם יש נ"מ בין נמצא דם על הצדדין או לא נמצא עליו כלל? להנוב"י וסד"ט היא רק מותרת בנמצא על הצדדין, אבל הש"ך הביא מהב"ח וריצב"א דמותרת. הפ"ת הביא מהנוב"י דנ"מ דבלא נמצא כלל אם חזרה וראתה ג"פ דאסורה משא"כ בנמצא על הצדדין, וכן נ"מ לענין ז"נ דלדעת הגאון מהר"י הורו"ץ מותרת בלי ז"נ. וכן כ' דנ"מ ג"כ לענין בדיקת שפופרת דמועלת בימי עיבור והנקה רק באופן שנמצא על הצדדין. ועוד נ"מ דגם המתירין לבעלה הראשון בבדיקה זהו רק בנמצא על הצדדין.

(5) א. מהו הפירוש במה שאמרו חז"ל "ואם יש לה וסת תולה בוסתה". ב. איך קי"ל להלכה? א. להרמב"ם ורוב ראשונים וכ"פ הטור ר"ל שאם שמש סמוך לוסתה תולין הדם בוסתה ואינה רמ"ת. (לפרישה איירי ביוצאה לדרך דמותר לשמש סמוך לוסתה או ביש לה וסת בתחילת הלילה ושמש בסוף היום, אבל להש"ך בכה"ג לא נתלה בוסתה אלא ברשיעי עסקין או בקטנה שלא ראתה עדיין ג"פ ואח"כ ראתה באותו יום עוד בלי תשמיש). לרש"י ר"ל שרמ"ת ביום מסוים דאסורה רק באותו יום, ולהמרדכי ר"ל דביש לה וס"ק ורמ"ת שלא בשעת וסתה אז תולין במכה (להש"ך אפי' א"י שיש לה מכה, להב"ח רק במכה אע"פ שא"י אם מוציאה דם, ולהט"ז רק בידועת שמוציאה דם). ולהר"ז"ה (הו"ד בפ"ת) ר"ל דאם יש לה וסת לפיהוק ושמש וראתה בשעת פיהוקה תולה בפיהוק עד שתדע שיש לה וסת מורכבת בפיהוק ותשמיש: ב. המחבר בסעיף ד' פסק כרמב"ם, הרמ"א בסעיף ה' (לדעת הש"ך) סמך על המרדכי אבל לא לגמרי והצריך שתדע שיש לה מכה. והמחבר בסעיף יא' הביא שיטת רש"י.

(6) אשה שיש לה וסת, מתי יכולה לתלות דם במכה? להרמ"א שלא בשעת וסתה תולה במכה אע"פ שא"י שמוציאה דם, ולהט"ז בעינן שידועת שמוציאה דם. ובשעת וסתה להרשב"א תולה במכה אע"פ שא"י שמוציאה דם (להש"ך גם להרשב"א בעינן שידועת שמוציאה דם רק א"צ לדעת שדם זה ממכה זו) אבל הרמ"א פסק דבשעת וסתה וכן בעונה בינונית אינה תולה במכה אפי' מוציאה דם, וכ' הש"ך דאם יודעת שדם זה מגיע ממכה זו יכולה לתלות בה אפי' בשעת וסתה. ולהרמב"ן בזה"ז אין תולין דם במכה.

(7) איזה רפואות שייך באשה הרמ"ת, והאם סומכים עליהם בזה"ז? בגמ' איתא דשייך לרפאותה ע"י שתפיל חררת דם ע"י ביעותתא, אבל כ' הראב"ד דאין לא בקיאיין בזמן הזה והביאו המחבר (סעיף ט') אבל פסק כהרמב"ן דבדיעבד אם בדקה והפילה אין מוציאין אשה מבעלה. וכן נחלקו הראשונים אם סומכין על רופא שאמר שריפאה די"א דא"א לסמוך עליהן ויש מתירין לסמוך על ישראל וכן על גוי באופן שנראה שהועיל הרפואה כגון שפסקה דם וסתה על ידו, והמחבר (סעיף ח') הביא ב' השיטות הנ"ל.

(8) אשה שרמ"ת פעם א', למה היא צריכה לחשוש להבא, ולמה אינה אסורה לשמש עו"פ מחשש וסת שאינו קבוע? בראתה בליל טבילה היא צריכה לפרוש בליל טבילה הבא, וכ' הש"ך שהיא גם צריכה לחשוש ליום החודש הבא. לדעת החו"ד א"א לעקור הוסת אפי' עברה ושמש ולא ראתה דם וממילא כ' דבלא עברה ושמש היא אסורה באותו יום החודש לעולם. להש"ך אינה אסורה לשמש עו"פ דרמ"ת דינה כוסת הקפיצות דא"צ לחשוש בפעם א', ולהט"ז הגם שרמ"ת כוסת הגוף אבל לא חששו לוסת אינו קבוע אם על ידו תאסר האשה לבעלה.

(9) ראתה ג"פ אחר לידה א' או אחר ג' לידות, מה דינה? אחר לידה א' היא אסורה עד שתבדוק בשפופרת ואם עברה ושמש ולא ראתה מותרת דכ' הרמ"א ביאה עדיף משפופרת. בראתה ג"פ אחר ג' לידות, אם היתה לה ביאות של היתר אח"כ, להש"ך מותרת בין אחר הביאה הג' של הלידה הג' ובין אחר הלידה ה' דתלינן שהוכיח הצדדין מחמת הלידה, אבל להט"ז אסורה בכה"ג עד שתבדוק בשפופרת אחר לידה דוקא (אפי' הג"פ שראתה מ"ת לא היו רצופין).

10) מתי אמרי' שתצא אשה מתחת בעלה הגם שלא ראתה ג"פ רצופין, והאם יש אפשרות שהם יכולים להישאר ביחד? לדעת הרמ"א (כפי שביאר הט"ז) באשה שראתה ג"פ בליל טבילה הגם שעברה ושמשה בינתיים והג' ביאות לא היו רצופין אפי"ה היא אסורה לבעלה כיון שא"א לטבול ולשמש עמו. וכן אשה שא"י לטבול מחמת פצעים תצא מתחת בעלה. המחבר כ' דמותר להשהותה ע"י שלישי ולא ילך אצלה אלא בעדים, והש"ך הביא משו"ת מהר"ם פדאו"ה דאם אינו דר בשכונתה א"צ עדים.

נדה סו. ויו"ד סי' קצב' וקצה'

1) תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב ז"נ, האם צריכה הפס"ט ובדיקות תוך ז' (בראשונים ולהלכה)?

להרשב"א מעיקר דדינא א"צ כלום, ולהראב"ד ורמב"ן א"צ הפס"ט דודאי פסק דמה אבל צריכה לכה"פ בדיקה א' תוך ז' ולזה הסכים הרא"ש אבל כ' דחייבת לבדוק תוך ז' דכל שמתקרב החתונה יותר היא הומה ומשתאה (וכ' הבי"ד דלהרמב"ן א"צ אלא בדיקה א' תוך ז' ולהרא"ש צריכה לבדוק כל יום) ופסק המחבר דא"צ הפס"ט אבל צריכה בדיקה תוך ז' ולהרמ"א לכתחילה לבדוק כל יום אבל הש"ך הביא מהמהרש"ל דהיום נוהגין גם להפסיק בטהרה.

2) קטנה, מעוברת, זקנה, ומי שספרה כשהיתה שוטה או שספרה ואח"כ ראתה החתן פעם הראשון האם צריכה ז"נ?

מפורש בגמ' דאמר רבא דאפי' קטנה צריכה ז"נ, וכ' הפ"ת דה"ה זקנה צריכה ז"נ וכן מעוברת ושאר מסולקת דמים. והביא מהב"ש שהשתפק לענין שוטה ונטה להקל וכ' שהחת"ס פשיט ליה לקולא. ובלא ראתה החתן, השואל בשו"ת חת"ס רצה להחמיר אבל החת"ס עצמו הקיל (וכ' דהשואל שהחמיר תע"ב).

3) בתבעוה לינשא מתי מונין הז' נקיים (בראשונים ולהלכה)?

לדעת הרשב"א מונין משעת התביעה אבל אם תבעוה להתחתן אחר יב' חודש מונין משעה שמתחילין להכין החתונה וכ"פ המחבר והוסיף דסופרין ז"נ אפי' כשלא נתקדשה עדיין (דלא כהרא"ה דרק שייך למנות אחר הקידושין), אבל להרא"ש הז"נ צריכין להיות סמוך לחתונה ולכן פסק הרמ"א דאם טבלה בליל ד' ולא תבעל קודם מוצ"ש יש לה לבדוק עצמה כל יום עד הבעילת מצוה, אבל להב"ח אפילו לא הרחיקה כ"כ יש לה לבדוק עצמה כל יום עד החתונה.

4) מה הדין כשדחו הנישואין, או שהחליפו חתן?

המרדכי הביא מהר"ם שאפי' ספרה ז"נ צריכה לחזור ולספור עוד ז"נ והמהרי"ק כ' דאם דחו הנישואין ליום או יומיים והיא בדקה באותן ימים נחלקו בזה הראשונים, והוא הכריע דחייב לספור ז"נ מחדש וכ"כ המחבר. אבל אם באותו מעמד חזרו וקבעו יום אחר לנישואין כ' הב"ח (והביאו הש"ך) דא"צ עוד ז"נ. וכן אם החליפו חתן דהיינו שנתפרדה החבילה ונתרצה הכלה לישא איש אחר כתבו הב"ח ולבוש דפשיטא דצריכה עוד ז"נ דהו"ל תביעה חדשה.

5) כנסה לפני שספרה ז"נ מה דינם בראשונים ולהלכה (ביום ובלילה)?

לדעת הרשב"א סמ"ג וסה"ת אסור להתיחד עמה כדין כלה שפירסה נדה קודם שבא עליה דהוא ישן בין האשנים והיא בין הנשים והטור הביא מהרמב"ם דמותר לת"ח לכונסה מיד ולהתייחד עמה כי הוא יודע שאסור לבא עליה אבל הב"י ביאר דר"ל דמותר לכונסה הגם דלרמב"ם אסור לישא אשה נדה הכא בדם אימור דרבנן הקילו (אבל אסורין ביחוד). להלכה פסק המחבר כהרשב"א. והרמ"א הביא ד"א דאסורין להתיחד ביום כבלילה וא"צ ב' שמירות ובאינם ישינים בחדר א' א"צ שימור כלל, וי"א דבלילה צריכין ב' שמירות וביום מותרין להתיחד, והמנהג שלוקחין קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה ואין מתייחדין ביום בלא קטן או קטנה.

6) מתי מותר ומתי אסור: נגיעה, הושטה, וזריקה באשתו נדה?

נגיעה אסורה ולדעת המחבר אפי' כשהיא חולה, אבל הרמ"א כתב ד"א דכשאין לה מי שישמשנה דמותר וכן נוהגין אם היא צריכה לזה הרבה, ובפ"ת הביא ממקור חיים דכשמשש הדפק יש לו להפסיק בינו לבניה בבגד. הושטה אסורה, והפ"ת הביא מהתשב"ץ דמותר להושיט תינוק דחי נושא את עצמו, אבל אם הוא קטן חולה או כפות אסור. זריקה אסורה לדעת הרמ"א והפ"ת הביא דנוהגין לזרוק דבר כלפי מעלה והיא מקבלתה אבל הסד"ט כ' דהגם דמעיקר דדינא מותר אבל אין להתיר ד"ז.

7) מה נאסר לענין ישיבה ושינה במטה שלו ומטה שלה, ומטה אחת?

המחבר אסר הישיבה (וכ"ש השינה) במטה שלה אפי' שלא בפניה (וכ' הפ"ת דכשאני בעיר מותר), והש"ך הביא מהב"ח שאסר רק השכיבה כשפשט בגדיו אבל ישיבה כשהוא לבוש מותר אפי' בפניה: ולענין מטה שלו כ' הט"ז דכ"ש דאסור לה לשכב על מטתה אבל בישיבה בעלמא מותר לה על מטה שלו. ולא יישן שניהם במטה א' אפי' כשכ"א בבגדו ואין נוגעין זב"ז, והוסיף הרמ"א אפי' יש לכ"א מצע בפניו ואפי' ב' מטות הנוגעות זב"ז אסור. וכ' הפ"ת דבהפרש כ"ש בין מטה למטה מותר.

8) איזה שיריים מותרים ואיזה שיריים אסורים (אכילה, שתיה, שלו, ושלח)?

הוא אסור בשיריים שלה והיא מותרת בשלו. והאיסור הוא לשתות מכוס שלה והרמ"א הביא ד"א דגם אין לו לאכול משיורי מאכלה, אבל בהפסיק אחר בינתיים או שהורק מכוס לכוס אחר או שהוא א"י ששתתה מכוס זה או שכבר הלכה לה, בכל אלו אופנים מותר לו לשתות (ולאכול) מהשיריים שלה, והש"ך הוסיף דמותר לשתות מכוס שלה אם שתתה היא כל הכוס וחזרו ומלאוהו.

9) מה נכלל בהאיסור של מזיגת הכוס, הצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו?

אסור לאשה למזוג כוס לבעלה בפניו (לרשב"א רק יין ולסה"ת גם שאר משקין) אא"כ תעשה שום היכר כגון שתניחנו ביד שמאל או על גבי הכר וכדומה, וכמו"כ אסור לו למזוג לה. והביאו הט"ז וש"ך מהר"ם מאוסטרייך לאסור הבאת הקערות להשלחן, והט"ז התיר הבאת המאכלים, והש"ך התיר בקערה הגדולה אבל אסר הקערה המיוחדת לבעלה. ואסר לה להציע הסדינים בפניו אבל שלא בפניו מותר אפי' הוא יודע והצעת הכרים וכסותות תמיד מותר. אסור לה ליצוק המים לרחיצה אפי' אינה נוגעת בו, ולט"ז הכנת המים לחוד מותר, ולש"ך בשם רבינו יונה אסור להניח לפניו קיתון מים וכלים לרחוץ.

10) מתי אסור ומתי מותר לשבת על ספסל עם אשתו נדה?

אסור לישוב יחד על ספסל המתנדנדת, אבל כשאני מתנדנד או כשמחוברת לכותל מותר, וכן יש מתירין כשאדם אחר מפסיק ביניהם (ואין לשבת בעגלה אחת אם הולכין דרך טיול אבל בהולך לצרכיו מותר ובלבד שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה).

וסתות (דף יא, טו, טז, לט, סג, סד:) ויו"ד סי' קפד'

1) האם וסתות דרבנן או דאורייתא, מהו הנ"מ, ואיך קי"ל להלכה (גמ', ראשונים, ולהלכה)?

בעיא היא בגמ' (טז.) וללשון א' היא מח' רב ושמואל, וכן נחלקו בזה ר"א (ור"מ), ורבי יהושע (ורבנן) ונ"מ לענין אם מועיל בדיקה לאחר הוסת. וכן נחלקו בזה (יד.) לענין הבאים מן הדרך דרב הונא ס"ל דבעברה יום וסתה אסורה ורבב"ח ס"ל דמותרת. להלכה, כתבו תוס' (טז.) והרא"ש ורוב ראשונים דוסתות דרבנן, וכ"פ הב"י. אבל להרא"ה רק קודם שעת וסתה דרבנן ומשעת וסתה עד סוף העונה דאורייתא, ולדעת הנוב"י קודם וסתה דאורייתא לכו"ע משום והזרתם.

2) הבא מן הדרך, מה דינו לענין היתר תשמיש כשבא קודם וסתה, בשעת וסתה, או אחר וסתה, (גמ', ראשונים, להל')?

אם הניחה בחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר טבלתי. אבל בהניחה בחזקת טהרה אז קודם שבא וסתה מותרת לכו"ע. בשעת וסתה אסורה לכו"ע (חוץ מ"מ שהביא הרשב"א טו.) ולאחר וסתה לרב הונא אסורה, ולרבב"ח מותרת - לרש"י מותרת מיד, ולתוס' אחר ששהתה כדי לספור

ולטבול וכדס"ל לר' יוחנן (ולרש"י יתכן דר"י איירי אפי' למ"ד וסתות דאורייתא). להלכה: המחבר פסק דבעברה יום הוסת [או יום לי' במי שאין לה וסת] אסורה עד שישאלנה, אבל אם שהתה כדי שתספור ותטבול מותרת בלא שאלה, וכן אם יש לה וסת לקפיצות וימים מותרת דאימור לא קפצה ולא ראתה (אבל חוששת לעונ"ב).

(3) כמה זמן צריכין לפרוש משום עונה הסמוכה לוסתה (גמ', ראשונים, ולהלכה), ומה נכלל בהחיוב פרישה?

בוסת הגוף לכו"ע אינה אסורה אלא בשעת וסתה אבל בוסת הימים לר' יוסי אסורה אותו שעה, ולר' יהודה אסורה כל העונה, והכי קי"ל. אבל האו"ז החמיר לאסור עוד עונה וכן נקט הב"ח, והש"ך כתב דאשה שאין לה שעה קבועה מדינא צריכה להוסיף עונה א'. אבל הב"י, ט"ז, ורעק"א פסקו דלא כהאו"ז. האביאסף פסק דתמיד צריכה לפרוש יב' שעות, וי"מ דר"ל מחצות לחצות, וי"מ דר"ל ט' שעות ביום ושעה וחצי מלילה שעבר ומלילה הבא. וגם בזה הב"ח ושו"ך נקטו כדבריו אבל לא שאר הפוסקים. חיוב הפרישה להמחבר ורמ"א אינו אלא מתשמיש, והתורה"ד החמיר בחו"י והב"ח ושו"ך כתבו דהמחמיר תע"ב, ולהט"ז יש להחמיר בזה מעיקר דדינא.

(4) איזה וסת נקבע בפעם א', איזה בב' פעמים, בג' פעמים, בד' פעמים, בה' פעמים, בט' פעמים, וב' פעמים?

(א') וסת הגוף לרבי. (ב') וסת הימים לרבי. (ג') כל הוסתות לרשב"ג. (ד') וסת הפלגות. (ה') וסת הפלגות בדילוג לשמואל. (ט') דילוג חלילה לרב כדפי' הר"ח. (י') דילוג חלילה לשמואל כדפי' הר"ח.

(5) קתני במתני' (לח): "כל יא' יום בחזקת טהרה" כלפי מה הדברים אמורים?

לרב יהודה ר"ל שאינה צריכה בדיקה. לרב חסדא ר"ל דאליבא דר"מ דס"ל דאשה שאין לה וסת אסורה לשמש אפי"ה ביא' ימים אלו מותרת. לרבא ר"ל שאינה מטמאה מעת לעת (ונדחו דבריו). לרב הונא בר חיאיא אמר שמואל ר"ל שאינה קובעת וסת בימים אלו.

(6) האם חוששין לוסת בימי זיבה (גמ')?

לרב הונא בר חיאיא אמר שמואל אין קובעין וסת, אבל לדעת רב פפא קובעין וסת בימי זיבה, ולא עוד אלא הגמ' (סד.) סתם כרב פפא דאפילו אחר פעם אחת חוששין לראייה בימי זיבה. וכן לר' יוחנן ור"ל (יא. לט.) קובעין וסת בימי זיבה.

(7) אשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים כשמגיע זמן וסתה צ' לפרוש ממנה ב' או ג' ימים. למה התכוון הרמ"א?

להש"ך (קפט' סקל"ג) ר"ל דאם יש לה וסת קבוע והקדימה ב' או ג' ימים, אפי"ה בחדש הבא צריכה לחוש ליום שהקדימה כוסת שאינו קבוע (ולא אמרי' דמים יתירים איתוספו בה). להנוב"י ר"ל דאם היא תמיד רואה בתוך ב' או ג' ימים (כגון בין כח' לל') אסורה כל הב' או ג' ימים וזהו וסת המבוכה. להחו"ד ר"ל דאם ראתה בימי החודש כדלהלן: א', א', א', ב', ב', א'-ב', ג', ג', א'-ב'-ג' קבעה וסת לימים א', ב' ג' בכל חודש (וכן להיפך), ולכן חיישין אם משנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים דאולי קבעה וסת כנ"ל.

(8) לענין קביעות הוסת האם אזלינן בתר תחילת הוסת, סוף הוסת, או כל משך זמן ראייתה (ראשונים ולהלכה)?

להראב"ד אזלינן בתר כל משך זמן הוסת, וכן להרמב"ן אסרין כל הימים שהמשיכה וסתה, אבל לדעת הרא"ש אזלינן בתר תחילת הוסת. בהתחילה קודם נצה"ח והמשיכה עד אחרי הנצה"ח י"א דאסורה בלילה וביום, וי"א דאסורה רק בלילה, וי"א (הראב"ד) דאסורה בלילה וביום כשיעור הנמשך בה וכ"פ הרא"ש ושאר"ה וכדביארו האחרונים דאינו אלא ראייה מועטת וכל הראייה נחשב כשעת וסתה. להלכה, המחבר פסק כהרא"ש דאזלינן בתר תחילת הוסת, ובהמשיכה עד אחר נצה"ח אסורה ג"כ כשיעור הנמשך.

(9) מתי מותר לשמש סמוך לעונה, ומתי מותר לשמש בשעת הוסת ממש?

ביוצא לדרך מותר סמוך לעונה למ"ד וסתות דרבנן (וכ"פ המחבר), ולמ"ד דאורייתא גם בזה אסורה (וכדכ' הרמ"א דהמחמיר לפוקדה רק בדברי ריצוי תע"ב). בשעת הוסת מותר במסולקת דמים דהיינו מעוברת, מיניקה, קטנה, וזקנה. בנחבית במחבוא משמע מהמחבר דמותרת בשעת וסתה אבל הרמ"א הביא י"א שהחמירו דרך מותרת לאחר שעבר הוסת ולא בדקה.

(10) מהו הני"מ בין וסת קבוע לשאינו קבוע, ואיזה וסתות שאי"ק דינן כוסת הקבוע לעני"ז?

המחבר הביא ד"א דבוסת קבוע אם עברה יום וסתה ולא בדקה אסורה עד שתבדוק משא"כ בוסת שאינו קבוע דמותרת בלא בדיקה וכתב הרמ"א דהכי נהוג. הפתחי תשובה (כא') כתב דמבואר בט"ז לקמן (קפט') דבוסת הגוף אפילו בוסת שאינו קבוע אם עברה וסתה ולא בדקה אסורה עד שתבדוק. (גם עונ"ב הגם שאינו קבוע אבל דינה כוסת קבוע דאסורה עד שתבדוק).

סימן קפט' סעיף א' - כו'

(1) מהו עונה בינונית, מתי צריכין לחוש לעונ"ב, ומתי א"צ לחוש לעונ"ב (כל האפשריות)?

להב"י ב"ח וט"ז הוא יום לי', להש"ך הוא יום החודש, ולהחו"ד הוא יום לא'. ולהפלתי בעונ"ב חוששין לכל הכד' שעות. ביש לה וסת קבוע לימי החודש אינה חוששת לעונ"ב אבל בוס"ק להפלגות המובלע תוך לי' להרמב"ן ור"ן חוששת לעונ"ב משא"כ להרשב"א וכ"פ המחבר בסעיף א': בוסת המורכב מימים וקפיצות אפי' כשמרוחק מלי' עדיין חוששת לעונ"ב: ובוסת הגוף הקבוע לדעת הרמב"ן חוששת לעונ"ב: ביש לה וס"ק ושינתה פ"א כתב המהרש"ל דאינה חוששת לעונ"ב מהראיה החדשה. באין לה וס"ק אבל תמיד רואה אחר לי' הסד"ט צידד דא"צ לחוש אבל החו"ד כ' דחוששת. בראתה בא' ניסן וכי' ניסן להט"ז עדיין חוששת לעונ"ב מא'.

(2) אשה שהפסיקה מלראות ג' עונות מה דינה לענין וסתות [תוך הג' עונות, וכן כשראתה לאחר הג' עונות)?

ביש לה וסת לכי' ימים: להב"י חוששת לכי', מ', ס' ואחר ג' עונות אינה חוששת אא"כ ראתה ביום וסתה או בהפלגתה. להמהרש"ל אינה חוששת אלא לכי', ואח"כ כל כמה שראתה פ"א חוששת לוסתה. להט"ז מחמירין כשניהם לחוש לכי', מ', ס' ואח"כ מיד כשראתה פ"א חוששת. להש"ך מקילין כשניהם דא"צ לחוש אלא לכי' ואח"כ אינה חוששת עד שתראה בוסתה או בפלגתה.

(3) לאיזה וסתות אין חוששין להם בפעם א' ואיזה חוששין להם רק פ"א אפילו כשנקבעו ג' פעמים?

אינה חוששת לוסת הקפיצות להמחבר (דלא כהטור) ואפי' בגי'פ אבל להרמ"א בגי'פ חוששת פ"א. בוסת הדילוג או סירוג אינה חוששת בפ"א. בוסת השעות אינה חוששת עד שתקבע אבל נעקר בשעה א' (להסד"ט ר"ל פ"א, ולהפלתי ר"ל דנעקר אחר שעבר השעה אבל לעולם צריך גי'פ כדי לעוקרו). באכילת דברים חריפים תלוי בב' לשונות ברמ"א אם דינו כקפיצות או כוסת הגוף.

(4) ראתה בא' בניסן, בכ' ניסן, וא' אייר, לאיזה ימים היא צריכה לחוש (כל השיטות)?

להב"י תו אינה חוששת לראיית כי' ניסן כלל וא"צ לחוש לט' וכי' אייר. להרמ"א עדיין צריכה לחוש לט' וכי' אייר (ואם לא תראה בכי' מסתבר שצריכה לחוש ליב' אייר. הטי"ז ס"ל כרמ"א אבל לדידיה צריכה לחוש לט' ג"כ משום עונ"ב. להש"ך א"צ לחוש לט' אייר אלא ליב' אייר וחוששת לכי' אייר כיום החודש. להבית מאיר חוששת ליב' אייר ואם לא תראה חוששת לכי' אייר מדין הפלגה ג"כ.

(5) אשה שראתה בהפלגות 36, 35, 34 לאיזה ימים היא צריכה לחוש בחדש הבא ולמה (כל השיטות)?

לרב קבעה וסת לדילוגים למפרע (להש"ך) וחוששת רק להפלגת לג'. אבל לשמואל [כן להכו"פ דס"ל דא"א לקבוע דילוג בהפלגת למפרע אליבא דרב ג"כ] לא קבעה וסת לדילוג וממילא חוששת להפלגת לד' וליום החודש בו נפל ההפלגה של לד', ולבית מאיר דהפלגה קצרה אינה עוקרת אורכה חוששת להפלגת לה' ול' ג"כ. להסד"ט כיון שגי'פ ראתה אחר לי' א"צ לחוש לעונ"ב אבל להחו"ד עדיין חוששת.

(6) איך קובעין וסת החודש, וסת הפלגות, וסת השבוע [שוין ושאינו שוין], ואיך קובעין וסת הסירוג?

וסת החודש: שוים - בראתה ג"פ באותו יום החודש, ואינם שוים - לרב בראתה בטו', טז', יז', ולשמואל צריכה עוד ראייה ביח' בחודש הבא, וכן לרב כשהייתה למודה לראות ביום טו'. וסת הפלגות: שוים - בראתה ד' פעמים בג' הפלגות שוות, ואינם שוים - לרב בראתה ד' פעמים בג' הפלגות בדילוג כגון הפלגה של כ', כא', כב' ולשמואל בראתה עוד דילוג של כג', וכן לרב בהייתה למודה לראות בהפלגות של כ'. וסת השבוע: שוים בראתה ביום א' בשבוע ג' פעמים (ב' הפלגות ודוקא כשהן שוות) ואינם שוים בראתה בשבוע א' ביום א' ובשבוע ב' ביום ב' ובשבוע ג' ביום ג'. וסת הסירוג אפי' לשמואל קובעין בג' ראיות - א' ניסן, א' סיון, וא' תמוז (ולחט"ז בסק"א אולי אי"כ).

(7) איזה וסת קבעה כשראתה בהפלגות: (א) 22, 22 (ב) 29, 29 (ג) 31, 30 (ד) 60, 60 (ה) 31, 26, 31, 26, 31?

(א) וסת קבוע לימי השבוע. (ב) וסת קבוע לימי השבוע, ולהחזיר אמרי' דשינתה להפלגות והכו"פ הניח ד"ז בצ"ע. (ג) וסת לימי החודש כשהחודש הראשון מלא והשני חסר. (ד) וסת הסירוג לימי החודש. (ה) וסת להפלגות של 31 לשיטת הבית מאיר.

(8) קפצה וראתה, פיהקה וראתה, או אכלה פלפלין וראתה, בא' בניסן; למה היא צריכה לחוש להבא?

קפצה וראתה: להשי"ך חוששת לא' באייר רק אם תקפוץ (ולחכ"א אפי' בלא קפיצה חוששת) ואינה חוששת לקפיצה ביום אחר. פיהקה וראתה: חוששת לפיהוק בפני"ע וליום החודש בפני"ע ולעונ"ב. אכלה פלפלין וראתה: תלוי בב' דעות ברמ"א אם דינו כקפיצות וא"צ לחוש לכ"א בפני"ע או דינו כפיהוקין וחוששת לאכילה בפני"ע ויום החודש בפני"ע.

(9) מהו וסת הגוף מתי היא אסורה איזה נ"מ להלכה יש בינו לבין וסת האונס ואיזה חומרא יש בה יותר מוסת הימים? וסת הגוף היינו כל מיחוש הגוף שמרגשת קודם הגעת וסתה כגון פיהוקין (ג' פשטים) עיטושים [ורק כשפיהקה ועיטשה כ"פ] חוששת בפי כריסה, בבני מעיה, ראשה ואבריה כבדין: ואסורה רק בשעת הפיהוקין, אא"כ היא רואה בסוף הפיהוקין דאז אסורה רק בסופה, ואם הושת ממשיך משעת הפיהוקין עד אחר הפיהוקין אסורה מהפיהוקין עד סוף העונה: וחוששין לה אפי' בפ"א ונקבע לגמרי בג"פ דלא כוסת האונס: להרמב"ן חמור מוסת הימים דעדיין חוששת לעונ"ב. ולט"ז חמור דאפי' בושת שאי"ק אסורה עד שתבדוק.

(10) איך עוקרין וסת שאי"ק, וס"ק, וסת המורכב, וסת דאכילת דברים חריפים, ומתי חוזר הוסת למקומו?

וסת שאי"ק כשעברה אותו יום פ"א ולא ראתה. וסת קבוע: כשעבר אותו יום ג"פ ולא ראתה או שקבעה וסת אחר הסותרת הוסת הראשון. וסת המורכב: כשעבר אותו יום עם קפיצה או פיהוקין ג"פ ולא ראתה, ולהב"י אם בפעם הדי' ראתה באותו יום בלי פיהוק או בפיהוק שלא באותו יום ג"כ עקרה המורכב דנתגלה שלא הייתה מורכב כלל. אכילת ד"ח: כשאכלה אותם ג"פ ולא ראתה, וכן בקבעה לג' מינים ואכלה מין א' מאלו המינים ג"פ ולא ראתה נעקר הוסת לגמרי. וחוזר למקומו בראתה באותו יום כשלא קבעה וסת אחר בינתיים.

נדה דף יא-יב, יט-כב וסו"ס קפט', סי' קפה', קפו', קפח'

(1) האם קובעין וסת בימי נדה וזבה. ב. ואיך קובעין וסת בתוך וסת?

לר"ל אין קובעין לא בימי זיבה ולא בימי נדה ולר' יוחנן קובעין בימי נדה, להלכה כתב הטור מהרמב"ן דכהיום קובעין גם בימי נדה וגם בימי זבה דאין אנו בקיאים באיזה ימים היא עומדת, אבל השי"ך כתב דרך קובעין להחמיר ולא להקל, והתוה"ש השיג עליו דגם להקל אין קובעין דאל"ה עדיין היא צריכה לשמור ולדעת ימי נדה וזבתה. ב. כתב המחבר דאם קודם קבעה וסת לר"ח ובפעם רביעית ראתה בב' לחודש ובר"ח וכן בחדש חמישי וששי קבעה וסת לשניהם, אבל לשי"ך א"א לגרוס ב' לחדש דבכה"ג אה"נ לא קבעה דהוי ראייה ממעין פתוח אלא גרסינן כ' לחדש. ולחזו"ד רק בב' ימי החדש אפשר לקבוע וסת בתוך וסת ולא כשא' הפלגה.

(2) א. מהו זקנה ב. מה דינה בראתה פ"א אחר שעברו ג' עונות בלי ראייה. ג. מה דין אשה אחר שעברו ימי עיבור והנקה?

א. היינו שעברה עליה צ' יום בלא ראייה אחר שהגיע למצב שקוראין לה אמא ולחז"ל מ"ד אינה בושה ולחד מ"ד אינה מקפדת, והט"ז הבין שהמחבר שכתב ואינה חוששת פסק כמ"ד אינה בושה אבל התוה"ש השיג דדעתו כמ"ד אינה מקפדת. ב. דינה כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות דאינה חוששת אא"כ ראתה ביום שהייתה רגילה לראות דאז שחזרת לקדמותה. ג. הטור הביא ג' שיטות: שחזרת לחשוש לושתה מיד אפי' לא ראתה. ויש מגדולי המורים דס"ל דרך חזרת אחר שראתה ביום וסתה. לרמב"ן אחר שראתה פ"א אפי' שלא בשעת וסתה חוזרת לחשוש לושתה. המחבר פסק כהשיטה הראשונה דחוששת מיד והשי"ך תמה אמאי לא הביא דעת הרמב"ן דבוטות שומעין להקל.

(3) מה דין אשה שאין לה וסת לענין בדיקות לפני ואחרי תשמיש (גמ' ראשונים ולהלכה) ומה דין אשה שיש לה וסת? לר"מ אסורה לשמש ויוציא ולא יחזיר עולמית ולרמב"א משמשת בב' עדים ופסק ר"י אמר שמואל כרחב"א ובעיא הגמ' אי בעסוקה בטירות הא אמר חדא זימנא ואי באינה עסוקה האמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה, ומסיק הגמ' מאן דמתני הא לא מתני הא. ופרש"י ולעולם בעסוקה. אבל הביא י"מ (הר"ח) דאיירי באינה עסוקה, והב"י הביא עוד פ"י מהר"ף דג"פ הראשונים אשה צריכה לבדוק עצמה לודא שאינה רמ"ת. להלכה סתם המחבר כהר"ף והביא הר"ח (רמב"ם ורא"ש) כ"א דחייבת לבדוק כל ימיה בין לפני ואחרי תשמיש, אבל השי"ך וכתב דק"ל כהר"ף וגם לדידה א"צ לבדוק אא"כ רמ"ת פ"א דאז איתלד ריעותא. אשה שיש לה וסת א"צ בדיקה כלל אבל להרמב"ם יש לה לבדוק אחר תשמיש והצנועות בודקות גם לפני תשמיש והרמ"א כ' דהעיקר דא"צ בדיקה.

(4) צייר כל האפשריות: א. מתי מהני אמתלא. ב. מתי לא מהני אמתלא. ג. מתי א"צ אמתלא?

א. תמיד מהני. ב. לא מהני כשלבשה בגדי נדות (ולשי"ך אם א"א בלא"ה נאמנת והכו"פ חולק), כשהחזיקה עצמה בטומאה ל' יום (אא"כ לא היה אפשר בלא"ה), כשאמרה כן בפני רבים למהר"ל (והתוה"ש חולק). ג. א"ת אמתלא להט"ז כשמסר מודעה לפני שאמרה כן, ולאחר קטטה אם שוכבת אצלה (כפשטות הרמ"א).

(5) באמצע תשמיש: א. אמרה נטמאתי ב. הרגשתי ג. נזכר שהוא עונת וסתה - מה דינם לכתחי' ובדיעבד כשלא עשו כן?

א. חייב לפרוש אבל אסור לפרוש באבר חי וממילא ינעץ ציפורני רגליו בקרקע ושוהה עד שימות האבר ויפרוש. ובהפריש באבר חי עבר על איסור כרת ותענה מ' יום ובליל התענית אסור בבשר ויין ואם א"י להתענות יפדה כל יום בממון לצדקה, והאשה א"צ כפרה אא"כ אמרה לו לפרוש או סעייה בהפרישה. ב. כ' הפ"ת מהחזו"ד דא"צ לפרוש דא"א להבחין בהרגשה בשעת תשמיש. ג. כ' הפ"ת מהחזו"ד לפרוש באבר מת ובדיעבד דינו כעבר על איסור דרבנן ששימש בשעת וסתה (ולערוה"ש יש לפרוש מיד שלא תראה תחתיו).

(6) איזה מראות דמים טמאים ואיזה טהורים, ואיך קי"ל להלכה?

ה' דמים טמאים אדום, שחור, כמזוג, כקור כרכום, כמימי אדמה ולב"ש גם כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. להלכה קי"ל דכל הנוטה לאדמיות טמא, ולבן וירוק אפי' כמראה השערה והזהב טהור וכ"ש ירוק ככרתי ועשבים, וכ' הרמ"א וכן מראה בלוי"י טהור.

(7) האם האשה נאמנת על מראה הדמים, והאם היא נאמנת לבדוק עד שלו?

איתא בגמ' וכן נפסק להלכה דנאמנת לומר כמראה זה ראיתי ואבדתי. אבל בהמשך הגמ' יש בעיא דלא איפשטא באשה שאמרה כזה טיהר לי פלוני חכם, וכתב הרשב"א וכן נפסק להלכה דאם נראה לנו כמראה טמאה או אפי' אנו מסופקין בהמראה, אינה נאמנת. כתב המחבר (קפו', ד') דמתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו.

(8) מהו דין אשה הרואה דם: א. יבש. ב. בשפופרת. ג. בחתיכה. ד. כעין קלפות?

א. דם יבש אפי' יבש מעיקרא טמא וחתיכת דם יבש לראב"ד אפי' אינה נימוח טמאה ולרז"ה אם אינה נימוח בשריה טהורה והמחבר הביא הראב"ד, והרז"ה כ"א ולהשי"ך קי"ל כהראב"ד. ב. למסקנת הגמ' לכו"ע טהורה וכ"פ המחבר. ג. טהורה אפי' הדם בבקעים ונוגע בבשרה. ד. טמאה ואם אינן נימוחין בשריה מעלי"ע במים פושרין או אם מעכן בצפורניו ולא נימוחו טהורה.

(9) מתי אדם יכול להחמיר ע"ע הגם שמעיק"ד אשתו טהורה (2): לענין מה מצוינו דשוכבת אצלו מהני ולענין מה ל"מ?

א. (1) באמרה טמאה אני ונתנה אמתלא כדחזינן בשמואל שהחמיר. (2) כשמורה פסק על מראה שהיא טהורה וכמושי"כ הפ"ת מהח"ס. ב. מהני בהייתה קטטה ביניהם ואמרה טמאה אני ואח"כ באתה ושוכבת אצלה (ולב"ח רק מועיל דא"צ לקום מיד אבל עדיין צריך לשואלה אמאי אמרה טמאה אני. ואינו מועיל כשהייתה טמאה וטבלה ובאה ושוכבת אצלה כמושי"כ הפ"ת מהחור"ד.

(10) האם מותר לאדם א. לראות דם אשתו. ב. לפסוק בענין טבילת אשתו. ג. לפסוק על מראה לח?

א. כ' התוס' דמותר וא"צ לחשוש שמא תחמיר או תתגנה אשתו עליו והביאו השי"ך. ב. כ' הפ"ת מהחכ"א דאין דאסור משום דאיתחזיק איסורא. ג. להב"ח אסור שמא ישתנה ולט"ז ושי"ך מותר דאיתחזיק ריעותא לא מחזיקין.

דף סח. - סט: וסי' קצד, קצו'

(1) מתי יולדת (רגילה, יוצא דופן, מפלת) יכולה לטבול? בלידה רגילה מה"ת אחר ז' לזכר ויד' לנקבה אבל א"א לפה"ק בלא דם וממילא בזה"ז צריכה ז' נקיים לפני שתוכל לטבול. יוצא דופן אם לא ראתה דם מאו"מ יכולה לטבול מיד. מפלת קודם מ' יום אפי' לא ראתה דם א"א לפה"ק בלא דם וסופרת ז"י וטובלת, ולאחר מ' יום חוששת לולד ואולי הייתה נקבה ודינה כנ"ל.

(2) א. איזה מנהגים יש בענין איסור טבילה ותשמיש אחר לידה. ב. איך קי"ל להלכה?

א. איתא בגמ' היושבת על דם טוהר אסור לשמש עונה ופי' הראב"ד משום דיוצאת מימי טהרה וחיישינן שתראה ולדאו אדעתיה ולבה"ג האיסור משום דהוי כשעת וסתה. ויש נוהגין שלא לטבול כלל תוך מלאת (מ' לזכר ופי' לנקבה) והבי"ח פי' ע"פ הבה"ג שלא תשכח לפרוש ליל מא', והריב"ש פי' משום דדמים מצוים בה, וי"מ על פי רי"ת דס"ל דימי לידה שאינה רואה בהן אינן עולין למנין ז' וא"א להתחיל הז"י עד אחר שתטבול וכיון שלא נהגו לטבול ב"פ מחכים עד אחר מא' לטבול. ב. הרמ"א הביא המנהג וכתב בדמקום שאין מנהג אין להחמיר כלל, וכן הטי"ז האריך להתיר הטבילה תוך מלאת, וכ' ג"כ דהפרישה בליל מא' אינו אלא לאלו הבעולים על דם טוהר וכמושי"כ הראשונים וממילא לדין ל"ש איסור זה כלל.

(3) האם אומרים א"א לפה"ק בלא דם: א. באשה שישבה על המשבר ואח"כ פסקו הצירים. ב. בנפתח מקורה מבחון?

א. לדעת הנחלקת שבעה כשם שלענין שבת ישיבה על המשבר נחשב כשעת לידה כמו"כ לענין טומאה ואמרי' שא"א לפה"ק והיא טמאה והפ"ת הביא שלחור"ד רק כשיצאה משוהו אמרי' א"א לפה"ק בלא דם. ב. הפ"ת הביא מהנוב"י דאין חילוק ואפי' נפתח ע"י אצבע הרופא והחכ"א כ' דזה א"א אבל הסכים לעיקר דדינא דפתיחה מבחון שמיא פתיחה (ולחזו"א צידד דלא שמיא פתיחה).

(4) באיזה יום מותר להפסיק בטהרה: א. לכתחילה. ב. בדיעבד (גמ' ראשונים ולהלכה)?

במתני' קתני דשלש מחלוקות בדבר: לת"ק מותר ביום ז', ביום, לרי' יהודה ז' מן המנחה ולמעלה, ולחכמים אפי' ביום שני, ובגמ' מוסף עוד דעה דאפי' ביום ראשון מותר דכיון דפסק פסק. להלכה נחלקו הראשונים אם מותר ביום ראשון וכ' הבי"ד לכו"ע מותר ביום ראשון אם בודקת עצמה במוך כל ביה"ש, וכ"פ המחבר אבל להרמ"א רק לכתחילה אמרי' דצריכה מוך אבל בדיעבד אפי' בלי מוך מועיל בדיקת ההפס"ט כל כמה שבדקה מן המנחה ולמעלה (והסד"ט תמה עליו) אבל בבדקה בבוקר אפי' בדיעבד אינו מועיל.

(5) האם אשה יכולה להפסיק בטהרה אחר שהיא כבר הדליקה נרות שבת?

כ' התרוה"ד דאחר שהתפללו הקהל ערבית אין לה להפסיק בטהרה והשיג האגור בשם המהרי"ל, ולהלכה הביא הרמ"א ב' הדעות וכ' דנוהגין להחמיר לכתחילה ובדיעבד אין לחוש, (והשי"ך החמיר) ופי' הבי"ח דמשי"כ בדדיעבד אין לחוש היינו רק בלא ראתה באותו יום אחר ערבית אבל השי"ך כ' דאין לך בדיעבד גדול מזה וכ' התוה"ש דראוי לסמוך על השי"ך.

(6) א. כמה בדיקות צריכה האשה לבדוק בתוך הז"י לכתחילה ובדיעבד (גמ' ראשונים ולהלכה). ב. מהו אופן הבדיקה?

א. כ' הראב"ד דלכתחילה לכו"ע יש לבדוק כל יום מהז"י (פי' ולבה"ג ב"פ כל יום) ובדיעבד נחלקו: לר"א אפי' לא בדקה פ"א בראשון ופי"א בשביעי יש לה ז"י, אבל לרבי יהושע אין לה אלא ראשון ושביעי ולר"ע אין לה אלא שביעי בלבד. ונפסק בגמ' כר"א, ולרב חסדא בעינן דוקא א' בתחילה וא' בסוף אבל לרב אפי' לא בדקה רק בראשון או רק בשביעי מועיל. ונחלקו לענין בדיקה א' באמצע דלראב"ד מועיל ולרז"ה אינו מועיל. להלכה פסק המחבר דלכתחילה תבדוק ב"פ כל יום ובדיעבד אפי' אחת בראשון וא' בשביעי מועיל ואין להקל, והחתי"ס כ' דא' באמצע ולנתה עם בעלה יש לסמוך על הראב"ד. ב. צריכה לבדוק עד מקום שהשמש דש (לב"י לכה"פ בהפס"ט ויום ראשון) ולסובב בכל החורין וסדקין, ובדיעבד כ' הרמ"א דכשבדקה עד מקום שידה מגעת מועיל.

(7) בג"י הראשונים מהו דין תליתית כתם: א. פחות מגריס ב. על בגד צבוע ג. על דבר שאמק"ט. ד. כשיש לה מכה בגופה. ה. ביש לה שיחני וכיבי. ו. בנמצא ביום ד' של ז"י והיא רוצה לתלותה בימי נדתה? א. רמ"א - תולין דא"א להזהר. ב. פי"ת - טהור דלא גזרו. ג. פי"ת - טהור דלא גזרו. ד. לרמ"א תולין לשי"ך אין תולין. ה. גם לשי"ך תולין כשא"א ליהזר. ו. הפ"ת הביא מאחיו של הרב מדובנא שרצה להחמיר דנמצא ע"כ שהיה הכתם שם בתוך הג"י הראשונות אבל כ' דהרב הג"ל השיג עליו והקיל.

(8) א. באיזה יום לראייתה יכולה להתחיל למנות הז"י, ולמה. ב. מתי יכולה להפסיק ולמנות הז"י בלי להמתין כנ"ל (4). ג. מתי א"י להפסיק מיד גם כשליכא חשש של פולטת ש"ז (להלכה) (2)?

הפולטת ש"ז סותרת יום א' ומה"ט אין להתחיל הז"י כשיש חשש פליטת ש"ז, לרמב"ם צריכה להמתין ג' עונות אבל לרוב ראשונים צריכה ו' עונות וכן קי"ל להלכה, אבל התרוה"ד החמיר להוסיף עוד ב' עונות שאם שמשו ביהש"מ ובאמת היה בלילה אבל היא חשבה שהיה ביום ותתחיל למנות תוך הו' עונות. ב. (1) בלא שמשא לדעת המחבר (2) בהיה בעלה חוץ לעיר לדעת הבי"ח (3) בכלה (4) בדם חימוד (5) בראתה מיד אחר הטבילה לסד"ט (6) אם יחול טבילתה ביו"ט שחל במוצ"ש לפי"ת. ג. (1) בלא שמשו להרמ"א (2) בבעלה חוץ לעיר לשי"ך (3) ברחצה או"מ להרמ"א (4) בהלכה ברגילה לכו"ע.

(9) אשה שיש לה מכה באו"מ מה דינה: א. לענין חיוב בדיקת ההפס"ט וז"י. ב. אם רק בדקה פ"א באמצע. ג. ואיך תוכל להציל עצמה מכתמים בג"י הראשונים?

א. החור"ד כתב דחייבת לכה"פ הפס"ט ובדיקה א' תוך ז"י שאין עליו שום דם, והפ"ת הביא מהנוב"י דבכואב לה הרבה א"צ בדיקה כלל חוץ מראשון ושביעי והוסיף דטוב לקנח מבחון. ב. לחת"ס בכבר לנתה עם בעלה יש להקל. ג. יכולה להפסיק בטהרה אחר ב' ימים אבל רק תתחיל לספור הז"י אחר ה' ימים ונמצא שכבר עברו הג"י לפני שמתחלת לספור הז"י.

(10) אשה שהפסיקה בטהרה כדן וביום א' בדקה אבל בלי חו"ס, ואח"כ הסיחה דעתה באמצע הז"י ליומיים, ותו לא בדקה, וטבלה ולנתה עם בעלה, מה דינה. ולמה?

לנוב"י בשעה"ד אפשר לסמוך על הרמב"ן דא"צ חו"ס אלא בהפס"ט, אבל לענין היסח הדעת כ' הפ"ת מהמעיל צדקה דבכה"ג צריכה להתחיל הז"י מחדש, אבל אם ניקל לעני"ז (כמו שהקלו כמה אחרונים דמאי שנא משוטה דאין לך היסח הדעת גדול מזה) אפשר לסמוך על החת"ס הנ"ל דבבדקה רק פ"א בתוך הז"י וכבר לנתה עם בעלה מקילין לסמוך על הראב"ד דא"צ אלא בדיקה א' ואפי' באמצע.

נדה סו: - סח. וסי' קצז' קצח' (א-ו) וסיק קצט'

(1) א. מתי מותר לאשה לטבול ביום ומתי אסור ב. מה דינה בדיעבד כשטבלה ביום?

א. איתא בגמ' דנדה בין טבלה בזמנה ובין שלא בזמנה אין טבילתה אלא בלילה משום סרך בתה שלא לטבול בתה ביום ותשמש ושמא תראה ותסתור ונמצא שעברה על איסור כרת. כ' תוס' והרא"ש דגם בזה"ז שהחמירו כר' זירא עדיין אסור לטבול אפי' בח' שמא תבא בתה לטבול בז' ותשמש (והרא"ה הקיל). לר"ת (כדפי' הבי"י) מותרת לטבול ביום כל כמה שחוזרת רק בלילה אבל הב"ח הבין דר"ת התיר רק סמוך לחשיכה. ולרשב"ם אין לצאת במיתה אלא לאחר שתחשך. במקום אונס כגנבי (חמו"ד רק אונס של כל הנשים) התירו לטבול בח' אבל לא בז', וגם בכלה התירו כשאינה בא לחתן עד הלילה (והש"ך החמיר). ב. בדיעבד בטבלה בין בח' ובין בז' ביום לדעת המחבר עלתה לה טבילה אבל יש להסתיר טבילתה מבעלה, ולש"ך בז' יש להחמיר כמהרי"ל לטבול עו"פ.

(2) א. מתי מותר ומתי אסור לטבול בליל שבת. ב. מתי מותר ומתי אסור לטבול במוצ"ש?

א. לראשונים דטבילה בזמנה מצוה מותר לטבול בליל שבת, ולב"י אפי' אם לאו מצוה ליכא איסור בטבילה בשבת וכ' הש"ך דכן הוא עיקר לדינא (דלא כהב"ח). אבל דעת התרוה"ד להחמיר בזמננו אין נכנסים למים להקר ומוכח שטובל ונראה כתיקון מנא, אבל אם לא יכלה לטבול קודם לכן ובעלה בעיר מותרת לטבול בשבת והרמ"א הביאו אבל הוסיף דבליכא מנהג אין להחמיר, והט"ז נקט לגמרי כהתרוה"ד. ב. כשיכלה לטבול קודם מוצ"ש אין לטבול במוצ"ש ויש מקילין ובפ"ת נחלקו אם מקילין רק באלמנה שלא טבלה מחמת חשש איסור או אפי' בכל הנשים מקילין.

(3) מה נכלל בתקנת עזרא "שתהא אשה חופפת" ואיך קי"ל להלכה?

לר"ת ורוב ראשונים התקנה הייתה רק לחוף בכל מקום שער, ורבינו שמעיה הביא בשם רש"י שתיקן רחיצת כל גופה, וגם אליבא דתוס' כן היה המנהג. להלכה כתב המחבר להדיח הבית הסתרים, לסרוק שיערה, ותחוף כל גופה, ותשתוף במים חמין בשעת חפיפה.

(4) אשה שחל טבילתה בחול מתי יש לה לעשות החפיפה (גמ' ראשונים ולהלכה)?

איתא בגמ' והלכתא אשה חופפת ביום והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר. לרש"י ר"ל כשאפשר יש לחוף ביום שלא תהא מהומה לביתה וכשאי"א כגון במוצ"ש יש לחוף בלילה, ולשאלות כשאפשר יש לחוף בלילה וכשאי"א כגון שחל יו"ט במוצ"ש יש לחוף בער"ש. להלכה כ' הרא"ש דיש לקיים שניהם להתחיל ביום ולגמור בלילה, וכן מנהג כשר שתשא עמה מסרק למקוה ותסרוק שם, והעתיקו המחבר וכ' הרמ"א דבשעה"ד יכולה לחוף בלילה רק שלא תמהר לביתה, והש"ך הביא המהרש"ל דתעסוק בחפיפה שעה א'.

(5) מתי יש לה לעשות החפיפה: א. כשחל טבילתה במוצ"ש. ב. כשמוצ"ש הוא גם יו"ט ג. כשמוצ"ש לאחר ב' יו"ט?

א. לשאלות במוצ"ש וכ"פ המחבר, ולרש"י בער"ש. וכ' הרמ"א דהמנהג לחוף היטב בער"ש ותחוף ותסרוק מעט במוצ"ש. ב. לכו"ע תחוף בער"ש ותקשור שערותיה שלא יבלבלו ותזהר בימים שבינתיים מכל טנופת. ג. לכו"ע תחוף במוצ"ש דהטבילה מדי רחוק מהחפיפה (ולש"ך גם בכה"ג צידד לחוף בערב יו"ט).

(6) מה דינה כשלא חפפה סמוך לטבילה: א. ונמצא עליה דבר חוצץ. ב. ולא נמצא עליה דבר חוצץ (ע' שאלה 7)?

א. לא עלתה לה טבילתה לכו"ע. ב. עלתה לה טבילתה כמוש"כ המחבר דבחפפה היום וטבלה יום אחר עלתה לה טבילה בדיעבד אבל רק עד מרחק של ג' ימים שכן מצינו שאשה חופפת בער"ש וטובלת בליל יום ב' (וכמוש"כ הסד"ט).

(7) מה דינה כשנמצא עליה דבר חוצץ ונתעסקה באותו מין אחר הטבילה?

אם חפפה תולה במה שנתעסקה. ואם לא חפפה אינה תולה בה - ופי' הט"ז דר"ל אם חפפה ביותר מריחוק עונה אחת, והש"ך הביא מהב"ח שפי' אם חפפה ראשה אבל לא שאר גופה דבדרי"כ בדיעבד עלתה לה טבילה בכה"ג שמצאה עליה דבר חוצץ לא עלתה לה הגם שנתעסקה באותו מין אח"כ. ואם מצאה החציצה בבית הסתרים ונתעסקה אח"כ אז גם בכה"ג תולין, ולרוקח יש לחזור ולטבול.

(8) א. מהו שיעור חציצה מה"ת מדרבנן ולהל'. ב. מהו גדר של מקפדת. ג. מה הדין כשהיא מקפדת ורוב אינן מקפדין?

א. מה"ת רובו המקפיד או כולו אפי' אינו מקפיד. מדרבנן גם רוב שאינו מקפיד ומיעוט המקפיד. להל' כתב הרמ"א מהש"ד שלא לטבול אפי' בדברים שאינם חוצצין. ב. כ' הרמב"ד אפי' מקפדת לפעמים כגון בטבעת שמסירה בשעת לישנה והפ"ת הביא מהזכרון יוסף שביאר דר"ל דוקא לישנה וכד' שיכול להזדמן לה בכל שעה היום או מחר משא"כ כשאינה מקפדת רק פ"א לזמן מרובה. ג. לב"י נחלקו בזה דלרמב"ם הו"א הקפדה ולרשב"א לא הו"א (ובסעיף ה' פסק כהרמב"ם דאם היא מקפדת בשערה א' קשור חוצצת).

(9) א. מתי נחשבת שער כחציצה ומתי אינה חציצה ב. כשחוצצין כמה שערות חוצצין ג. האם הן נידונים יחד עם הגוף?

א. חוטי שער כרוכין על שיערה אינה חציצה, חוטי שער מוזהבות הוי חציצה, קליעות שער שע"י שד אינן חוצצין, שערות הנדבקין מחמת זיעה בראש ובשחי אין חוצצין ובאוי"מ חוצצין בנשואה. ב. בגמ' איתא דא' חוצץ וג' אין חוצצין ושתיים אינן יודע ואמר ר' יוחנן אין לנו אלא אחת, הרשב"א ור"ן חששו לשתיים אבל הרמב"ם פסק כר' יוחנן דרק א' חוצץ וכ"פ המחבר, וכתב הרמ"א דאין נ"מ אם קשר ב' שערות אם עוד ב' או ב' בפני"ע. ג. לרמב"ם נידונים עם הגוף, ולגאונים ורש"י נידונים בפני"ע וכ"פ המחבר.

(10) צייר: 2 חציצות שלאשה א' יהיה חציצה ולאשה ב' לא יהיה חציצה. 2 דברים שאסור ללבוש הגם שאינן חוצצין?

א. (1) קשר בא' משערותיה אם היא מקפדת ואשה אחרת אינה מקפדת. (2) שערות של או"מ בנשואה חוצצין ובפנויה אינן חוצצין. ב. (1) לרמ"א לכתחילה אין ללבוש גם דברים שאינם חוצצין. (2) חוטי שער מוזהבות להרמ"א או משום דפסק כרבתינו של רש"י או הפרישה דיש חשש שמא תמהר ותטבול.

ציונים לחזרה על מסכת נדה

שמאי אומר

ב. לשמאי דיה שעתה להלל מפקידה לפקידה ולרבנן מעליה. טעמא דשמאי דיש לה חז"ט ולהלל יש ריעותא מגופה
ב: שאני ממקוה וחבית דתרתני לריעותא. לרבנן בבי הני"ל טמאים ודאי ולר"ש טמאים מספק
ג. שניהם למדוהו מסוטה. שאני משרץ במבוי דהוי כבי לריעותא. טעמא דשמאי: מרגשת (נ"מ שוטה, כתמים). כותלי ביה"ר לא מוקמי דם (נ"מ מוך)
ג: תניא כה"ט דלא מוקמי דם דשאני משרץ בקופה דיש שולים. לרבא שמאי משום בטול פו"ר. מח' חזקיה ור"י (טמא) בקופה: דל"ל שולים, אגנים.
ד. או: בקופה בדוקה. קופה מכוסה. זוית בית ונח' במחזקין טומאה ממלי"מ. ק' דכל טומאת במקום מציאתו. ככר ע"ג הדף.
ד: אדם טהור נטלו משא"כ עורב. ככר ספק"ט ברה"י: כה"א מעליה. מ"ט, הפסידה עונה. ג' עונות: יש לה וסת דיה שעתה. ר' דוסא ורבנן
ה. רחב"א ור"י כותמין מטמאין למפרע: אין בדיקה שלפני תשמיש ממעט: ממעליה ממעטת מפקידה לא כ"ש.
ה: אמאי קתני המטה טהורה. ר' יוחנן טומאה שבא ע"י אדם. ק' ממתעטף בטליתו, התם רה"ר. רבא - כ"ש מכלי המוקץ צמיד פתיל.
ו. תניא כוותיה דרבא, הו"א אדם או כלים. ר"ה מעליה לקודש ולא לתרומה. ק' לא קתני במעלות. ק' מבדיקה דאכילת תרומה, לטהר שבידה.
ו: רבי סמך על ר"א דדיה שעתה, חברין דמן גליל. שפחות דר"ג (חלות דתודה). א"ד גם תרומה. והתני לקודש, חולין שנעשו. עיסה שנטמאה.
ז. עיסה טבולה לחלה כחלה, תלויה בנשען. טב"י קוצה חלתה, כשבחולין טמא ודאי גזרו בספק בטבול לחלה. ק' מחולין שנעשו פתיכה מעליה **מתני'**
ז: לר"א ד' דין שעתן, ור"י פליג. לר' יוסי בעברו ג' עונות ובפעם א' כשמת עבדו כר"א. הלכה כר"א בד': הכא, שפתה, ספרה א' ז', אחורי כלים.
ח. ותו ליכא, ממנאין הקטנות, ד' בטהרות, ראיא מחלה מצרפן דר' אלעזר בשיטתיה במיאון, ריב"ב בשיטתיה. כר"א בקטף בשביעית, הבדלה.
ח: רחב"ג [לא אבותיו] בשיטתיה. לר"ז קטפא פרי אינו ר"א, מעמיד, קטפא דפירא ואילן סרק: בתולת דמים, ג' בתולות, ד' ת"י: הוכר עוברת, רוח.
ט. הפילה רוח יולדת בזב, מעליה, ראשה כבד. הפילה סמוך להכרת עובר. בדיקה בוסתה, מחבוא: דם נעכר, ראשה כבד, מי יתן טהור מטמא: זקנה
ט: אמא, מקפדת, בושה. עברו ג' עונות, ועוד, ועוד, פיתחה והותירה. לר"א כל אשה שעברו צ' יום דיה שעתה, ריבה א'. לא הגיע זמנה, הגיע זמנה.
י. הדר חזיא בעונות, פעם ג' מעליה. הדר, פעם ב' מעליה. מתני' רבי וסיפא דעברו צ' דיה שעתה כר"א [כרב]. מח' חזקיה ור"י כתמה לאחר ראיא ב'
י: לחזקיה מ"ש מכתם, ר"ש בן יהוצדק כר". מדלפת כשופעת ופוסקת כב' ראיות: מניקה ואיעברה: מח' במעוברת ומינקת דין כל ימיהן וכתנאי.
יא. לר"מ דין ולשאר בבי מעליה: קפצה וראתה ג"פ קבעה, ל"א: **מתני'** צ' להיות בוקדת. לר"י נדה אמאי לא, סתום: דם טהור, ק' למ"ד ב' מעינות
יא: ב"ש, יושבת תנן, מאי למימרא: בתולה טהורה בלא פסקה מתשמיש לא נשתנה ובעלה, אמאי א"צ בדיקה: בדיקה רק לעסוקה בטהרות.
יב. מהו לבדוק לבעלה, לבו נוקפו: עדן של צנועות. יש לה וסת דוקא ערה, חמרין ופועלין א"צ בדיקה גם בישנה, תביעה. מהו למעבד קמתניתא.
יב: מגיא באפיה. אין לה סת לר"מ תצא לרחב"א משמשת בעדים, אוי לבעלה. הלכה כרחב"א, במאי, מאן דמתני הא לא מתני הא.

כל היד

יג. המרבה לבדוק בנשים ואנשים, אפי' פ"א, זב, צרור ומטלית, האוחז באמה, מוציא לעז, כש"ד וע"ז. ר"י באגרא, בעיתותא (ד) נשוי, מסייע, עטרה
יג: מקשה עצמו, גרים ומשחקין בתינוקות: תקצץ דינא, לטותא: **מתני'** חרשת שוטה סומא. מדברת. סומא אינה משנה. חולי. כהן שוטה, מכנסים.
יד. גמלין וחמרין, פרדקן, ק"ש, מצלי: **מתני'** נמצא על שלו ושלח. נחוש למאכולת. בדוק, דחוק. עד בדוק וטחתה, אינו בדוק בקופסא, ר' ור' חייא
יד: בזקנותו ככתם. רחב"ב אדם גדול. רבי כר"מ באשה שהשתנה, ר' יוסי לטעמיה: שיעור וסת: אשם תלוי: מהו אחר זמן. אחר אחר, חד שיעורא.
טו. לא שהתה כדי שתדר ותדיח אח"י ה"ז וק' לרב אשי. בעלה נכנס להיכל. מודים חכמים בכתם, למפרע, מכו"ל: **מתני'** נשים בחז"ט. מח' בוסתות
טו: בוסת ימים וקפיצות טהורה, שהתה כדי שתטבול, ילדה דבזיזא למטבול, אין ספר מוציא מודאי, חבר שמת, חזקה, מערים. הטילה נפל לבור
טז. כמין נפל, חולדה. וסת דאורי' דרבנן, חוששת לוסתה וראיתה. בדקה בשיעור וסת. לא בדקה טמא, תבדוק. מחבא. מכה: **מתני'** תשמיש בעדים
טז: לאור מגונה, ב"ש לבי"ה תחפנה ש"ז, בועל ושונה, אבד העד, משמש מטתו ביום מח' ר"י ור"ל, ג' שנאתי וד' לא האבתי, ד' הקב"ה שונאן.
יז. תשמיש בפני בע"ח. ה' מתחייב בנפשו. שום קלוף, משקין מזוגין, לן בבה"ק, זרק צפרניו, מקיז ומשמש. תשמיש ביום, בודקין בפקלין, שלג טמא
יז: **מתני'** משל באשה חדר, פרזודור, עליה. ד' פשטים: לפנים ס' טמא לחוץ ס' טהור. פנים טמא חוץ ס' טמא. שניהם ס' או ודאי. חיב בביתא מקדש
יח. נמצא בקרקע או גג: בגי' הלכו חכמים אחר הרוב, מקור שליא חתיכה. והאיכא המפלת יד חתוכה, ט' חנויות, ט' צפרדעין, עברה בנהר והפילה
יח: טועה ול"י מאי תיובתא. למעוטי מאי. רובא וחזקה כנגדו, תנינא א' זמנא תינוק בצד העיסה. למעט מפלת חתיכה דלר"י אזל' בתר רוב חתיכות
יט. **מתני'** ה' דמים, מנלן דדם טהור, מח' בצרעת, ס' אם בהרת קודם לשער, ב' גריסין, פריחה בבגדים: אדום כדס, דמיה דמיה, אדום שלקה, ב"ש
יט: לת"ק תולין, ירוק לעקביא ב"מ, לר"מ אינו ט' כתם אלא כמשקה, להכשיר זרעים: ר' יוסי הת"ק: כדס מכה, שחיטה, צפור, מאכולת, אצבע
כ. חרת שאמרו דיו, דיהה מכן, בודקין ע"ג לבן, אדום, עמוק מכן דיהה מכן באדום: כקורן כרכום אמצע שבאמצע: מימי אדמה, מציף מים, במקמה
כ: לא אחזי דמא, בקי בטבע, דם חימוד, ששים דמים, טפה א' והימא, ילתא הביא לב' חכמים, כזה ראיתי, לח ונתיבש אין לדין, בין חמה לצל.
כא. שרוני מזוג ככרמלי חי וחדש. כוס טבריא פשוט דמחזיק ב' לוגין עושין ממנה.

המפלת

כא. חתיכה שיש עמה דם, כמין קלפות וכו'. חתיכה דד' מיני דמים לשמואל ט' לר"י, ולר' יוחנן טמא לכו"ע. ק' לשניהם, נח' באפשר לפה"ק בלא דם
כא: ל"א שמאול כנ"ל ולר"י באפשר לפה"ק. המפלת חתיכה קורעה, דם בתוכה, מאדים, עצם, אגור. שפופרת, בבשרה, לימא תנאי, פלי לפוי, אביי
כב. בשפופרת טהורה ופליגי בדרכה לראות דם בחתיכה, לרבא פלי במקמ"ט. קרי בקיסם, נוגע, סותר: דם יבש, לח ואח"כ יבש, יבש מעיקרא
כב: נמוחו טמא דפריה, ב' מעשים, פושרין, מיעוד ע"י הדחק, מעליה: מפלת דגים, ליפלו ר"י: מ"ט דר"מ, יצירה כאדם, תנין, מופנה
כג. נ"מ לר"י מופנה ב' צדדין, ל"א לקולא נ"מ לרבנן מופנה צד א', הר, רוח. עינים כאדם, נחש. עינים לפניהם, קריא קיפופא. בהמה במעי אשה
כג: יוצא מחתך הבא אחריו בכור, אדם במעי בהמה: נח' בפניו אדם ועין כבהמה, מצורת, כל צורת, פרצוף א', עין וירך א' בצד, ושטו, גוף אטום
כד. עד הארכבה, נקביו, טיבורו, נ"מ. אטום למעלה, אפקתא דדיקלא, פניו מוסמסין, פניו טוחות. ב' גבין ושדראות, שסעוה. בן ד' לדקה וח' לגסה
כד: גוף שאינו חתוך. ה' כרב. גסה לז'. דמות לילית, נחש, מעשה: **מתני'** שפיר מלא מים, דם, גנונים. דלמא נימוח, אבא שאול קובר מתים הייתי
כה. מלא בשר מהו, ר' יהושע אינו מרוקם, מח' בעכו"ר צלול, כתנות עור, שפיר בבהמה ל"ק, מספק"ל, רב זו"י א"ח, שמואל חוששין. שפיר מרוקם
כה: בודקין בשמן בחמה, מנענע קיסם חלק, עד שישעיר, כפתיה ואודי: סנדל, בעי צורת פנים-לר' נחוניה, למה הזכירו סנדל, א' זכר, א' לפני שקיעה
כו. סדל בבכורה וכריתות, יוצא כרכין, יוצא דרך ראשיהן, מרגלותיה: **מתני'** שליא בבית, ר"ש. 5 טפח, טע"ט ברום טפח, אבן יוצא מתורן טפח
כו: תנור בנות, פלוגתא לא קמייירי, מסגרת, כפורת, קורה. כל ג"י תולין שליא בולד, אין מתעכב כלום, נפל, תולין בדבר של קיימא. עורב ושליא
כז. רק בשליא שלאחר חולד, נתשהא שליא לגילד, ולד כג' (כד'), חזקיה ור"י: שליא שהוציאוה בספל, מ"ט דר"ש נתערב ובטלה, עפר שנפל לתרוד

כז: סופו כתחלתו, הרוג, תרוד שנתפזר בבית, וצריכה. תרוד ועוד מביה"ק. מ"ט בשליא, בטול ברב, גסה ששפעה חררה, אמו טמאה. שפיר שטרפוהו **כח:** מת שנתבלבה צרותו, ר' יוחנן כר"א, מת שנשרף, מפלת יד חתוכה ל"ל ימי טוהר. הוציא יד: **מתני'** טמטום ואנדרגנוס, ראו לובן ואדום. **כח:** מזכר ועד נקבה תשלחו, לימא מסייע, כר"א העלם שרץ. תרומה נמי דכ' זבו לזכר ונקבה, מצורע, במי שיש טהרה במקוה, שאר טומאות, ערכין **כט:** לחלק בין הערץ: יצא מחותך או מסורס, ר"א ור"י ביצא הראש, כתנאי, ר' פפא, ר' זבד: **מתני'** מפלת וא"י מה ואם ולד. עברה בנהר, הוחזקה **כט:** טועה, לב"ש צה' טבילות ולב"ה לה', שבוע ד', שבוע ה', יום כא', שבוע א' פ"א, שבוע ב' ב"פ, שבוע ג' ב"פ דלב"ש טובלת יום ארוך בעי טבילה **ל:** נטי' ולה' רק צד, לב"ה לה' מאי. י' שבועין ל"ל. טבילת זבה, ולב"ש. שבוע א' לטבילה ביום, סוף שבוע א', יומא קמא: **מתני'** זכר מא', מח' בנקבה **ל:** הזכיר זכר אם תראה לד ומא': טעם ר' ישמעאל, ראיה משוטטים, חכמים היינו ת"ק, למה הולד דומה, מלמדו תורה, משכחו, משביעו **לא:** ג' מדורות, ג' שותפין, לא כמדת הקב"ה מדת בו"ד, אודך כי אנפת, נוצר בהברור, מתי תבוא טיפה של צדיק, תלו זכרים בנקבות ואיפכא, **לא:** עושה בנין זכרים, אין אשה מתעברת אלא, זכר-זה כר, נקבה-נקיה באה, למה מביאה קרבן, נקבה יד', ברית בח', נדה לו', ממקום שנברא.

בנות כותים

לא: נדות מעריסות, כותים מטמאים מו"מ דבעלי נדות, טומאתן ספק. ה"ד אי דחזיין אפי' דידן ואי לא דידהו נמי, מיעוטא ור"מ היא. **לב:** אין חולצין ומיבמין, זיל בתר רובא, מיעוט כדל"ש, תרומת חו"ל, סך כשותה. דידן נמי, דרשי איש ואשה, בת יום א', בת ג', הי קרא הי הלכתא, **לב:** למעט איש מאודם. בת י' ימים לזבה, וצריכה. בן יום א', בן ט', הי קרא הי הלכתא, למעט אשה מלובן, וצריכה: תחתון כעליון, עליון זב מנלן **לג:** נתקו הכתוב, אימא אדם או כלים, טומאה קלה, יטמא, אימא כלל ופרט, לא תחלק לקלא: בועלי נדות בנשואות: יום פוסקת סופרת, ש"ז דסתר **לג:** פוטלת ש"ז רואה או נוגע, כמה תסתור: ר"פ איקלע לתואך, על ו' ספיקות שורפין, כותי ערום שטבל: **מתני'** בנות צדוקין, סתמא מאי, מעשה **לד:** רגל היה: **מתני'** דם עכו"ם וטהרה דמצורעת, ל"ל לב"ש דבר אל בניי, היכי נעביד, זובו טמא, קריו טהור, היכר, מסייע עכו"ם שפליטה, מדאורי **לד:** ש"ז במעי עכו"ם, חוץ ממ"ר, תפשוט בעי דר"פ כ"ז לאחר ג"י: מ"ט דב"ה, לזכר ולנקבה, לב"ש איכא למפרך, קטן. ראיה א' דקטן, דמצרע במשא **לה:** זובו טמא, זב גרידא, שעיר המשתלח יוכיח, אקשיה מצורע לזב גמור. ראיה א' דזב באונס, בודקין, באתים קמפלגי, זב בכלל בע"ק, לקל ולחומר **לה:** אינו באונס ומטמא מו"מ, אימת, זוב דומה: היולדת שלא טבלה, נדה שלא טבלה וראתה, יולדת בזוב וראתה. מעין א' או ב', נ"מ, שפעת, דותה **לו:** במשהו סגי, ימי עיבור עולים למינוקה, שוין ברואה אחר דם טהורה דיה שעתה, יולדת בזוב שספרה ולא טבלה, אנא כתנא דשוין, הלכה כוותיה. **לו:** **מתני'** המקשה נדה, שפתה, כמה קישויה. רב נדה ליומי שמואל שמא תשפה, חל קישויה בג', מה"מ, מחמת ולד אונס, שבועים כנדתה, עביד כרב **לו:** קושי לסתור בזיבה, אונס בזיבה יוכיח, לר"א תפשוט דסותר, מה גרם לו זובו. אין לידה סותרת, מהו שתעלה, אחר אחר לכלל, מזובו ולא מנגעה **לו:** א' זוב א' בזבה, נקים מלידה, כימי נדתה כך ימי לידתה, ר"א, אפשר משא"א, הקישן הכי: שפתה מזויז, קשתה ג"י, נ' מ' מיבעא, ולד מטהר. **לח:** בימי נדה נדה, מטהר ימי זבה גדולה, זבה קטנה, קני יום, ק' יום וקמ"ל אפשר לפיה"ק: דיה חדשה להחמיר ולהקל, אינה מתעברת אלא לרעא **לח:** כחסידיים הראשונים, לז' יולדת למקטועין: ב' שבתות, וטמאה שבועים, יש מקשה כה' יום: **מתני'** מקשה תוך פ', לר"א דיו, דמיה מחמת עצמה **לט:** **מתני'** יא' יום בחזק"ט, א"צ בדיקה, לר"מ מותרת לשמש, אינה מטמאה מעל"ע, תיובתא, אינה קובעת וסת, למודה לטו', מיחש מהו דניחוש **לט:** הדרי ואתי כב' בימי זיבה, מכז' מנינן, תרגולתא דכבשה ב' ימים, אשה קובעת בימי נדה, א' ה', ה', ה', ר"ח, כה' ר"ח, נחותי ימא.

יוצא דופן

מ: אין ימי טומאה וטהרה, לר"ש כילוד, טמא בביה"ח או עד שיצא. מ"ט דרבנן, כי תזריע, לר"ש תלד, לבן ולבת, קרבן א', מודה ר"ש בקדשים **מ:** זאת תורת העולה היא העולה, שחט בלילה, נשפך, יצא דמה, לר"ש נתרבו מתורה, יכול הרובע ויוצא דופן ת"ל זאת, מה ראית לרבות אלו **מא:** פסולן בקודש, קתני יוצא דופן, דבכור, תרי קראי, א' לולד וא' להקדיש, ה"נ מסתברא, מן הבהמה, שור או כשב. מקשה ג"י ויצא דרך דופן **מא:** דם היוצא משם טמא, דם דרך דופן, ממק"ט, מטמא באשה, דרך ערותה, מקור שנעקר, הי ניהו ביה"ח, בפנים כבחוף, פולות ש"ז, משמשת **מב:** הטבילות במטה, מתהפכת, פולטת רואה או נוגעת, שמיע מתניתא, לר"ש לסתור, אחמור אבע"ק בסיני, רואה הוא: יולדת בפנים כבחוף, ירדה **מב:** טומאה בלועה, כשיצא לחוץ, לידה יבשתא, הוציא ראשו, מילה. או"מ ומקום בליעת עוף טהור ביהס"ת או בלועה, נבילה ושרץ בקומטו, תנור **מג:** קנה בקומטו והסיט: זב ובע"ק רק כשיצא: אוחו באמתו, מביא מבול. ש"ז שאין כל גופו מרגיש, יורה כחץ, אינה מזריע. גוי שהרהר וטבל, זבה **מג:** מטמא בכ"ש, חתימת אמה, ב' ג' ראיות. ש"ז לרואה לנוגע, חמור קל משרץ, אברים א"צ כזית, אין חלוקה טומאתו, דון מינה: **מתני'** בת יום א' **מד:** מנה"מ: מטמאה בנדה. זיבה. נגעים. מת. זוקק. מאכיל ופוסל מתרומה, אפי' עובר, צריכא, כהן שיש ב' נשים, לאפוקי מר"י. נוהל מאם לאחיו **מד:** עובר מת ברישא, פרס, ממעט בחלק בכורה, אחר מיתת אב אינו ממעט, אינו נוטל ב'. כחתן שלם, כלו חדשיו: **מתני'** בת ג', ויום א', ל' בשנה **מה:** בתולים אזלי או אתצדי, בעל ואחר ג' ליכא דם, תוך ג' יש דם, כאבצע בעין. יוסטני, בשר חמור, דיבר שוא. נבעלתי תוך ג': **מתני'** בן ט, בגט סגי **מה:** יבעול ויתן גט: **מתני'** נדרים נבדקין, ל"ל: יב' קימין, בודקין כל יב', יא' ויום א' נבדקין, קודם ואח"כ זה. לרשב"א זכר יב', תו"ז לעונש, סימנך **מו:** אח"כ ה"ד, ועוד איש כי יפליא, כתנאי בן ט' עד יב', הא והא(3), שעורן בה, מכ"ל אינה ממאנת ואינה חולצת, חששין בדאורי. הקדיש ואכל לקה **מו:** השוה לאיסור ולבל יחל, איסור ב"י, מנפ"ש, מוזהר עליו, הניחא אם לוקין, מדרבנן. נח' במופלא סמוך לאיש, יתומה שנדרה, תרומת קטן, דרבנן **מז:** עיסה שנדמעה, חלה בזה"ז, אפי' למ"ד: **מתני'** משל באשה, פגה בוחל צמל, איזהו סימנים, משיעלה קמט, בדקו בשפחה, מאי עוקץ. נתמעך כף **מז:** הל' ככולו להחמיר, חצר שחייבת במעשר: **מתני'** בת וכן כ' לב"ה ויח' לב"ש אילנות וסריס. נולדו סימנים, רב שנותיו, הל' בכולה מעל"ע, כתנאי **מח:** שנה האמורה בקדשים ערי חומה שדה אחוזה ע"ע וכן ובת כולן מעל"ע, לענין ערכין, לפרקין ולא פליגי, כתיבי, זכר ונקבה. מסתבר אינו מעל"ע.

בא סימן

מח: בא תחתון אפי' שא"א, הו"א רב ור"מ חייש למיעוט, לר"מ א"ש שדים נכונן, בעשות ממצרים דדיך למען שדי, ה"ק, כולה בדדי וה"ק הקב"ה **מח:** איכרפא אשתדו. מנלן דסמכין אתחתון, בנות כרכין, צד שמאל. נבדקות בנשים לר"י לא תוך הפרק ולר"ש גם תוך, נאמנת להחמיר ולא להקל **מט:** או ר"י תוך, או ר"ש ואחר: אפי' שא"א ל"ל, מסתבר כר"מ, כיוצ"ב: **מתני'** כ"ח שמכניס מוציא, אבר עם ציפורן. גסטרט, כיצד בודק, עריבה **מט:** כופף קדרה, שופתה אור ורמץ, טורד: בציפורן מטמא באהל, אצבע יתרה: סאה ליכא מדרס: **מתני'** ראוי לדון ד"ג, גר ממזר: **מתני'** כשר לדון **נ:** סומא בעין א' כר"מ, כל ריב ונגע, סומא בשכונת ריח, סתם אחר דגומרין בלילה, מאי אולמיה: **מתני'** חייב במעשר מטמא: **מתני'** פאה ומעשר **נ:** זרע עולשין לבהמה ונמלך צ' מחשבה, נבלת עוף צ' מחשבה, שנפל מהרום, עוף ברא, תרגולתא דאגמא, גוזל שנפל לגת, שביבנה, במ"ע, ק"ו אם **נא:** מטמא ט"ח לא יטמא קלה, עושה כיוצ"ב, א"צ הכשר, מים, שום טומאה קלה, מודה במחשבת חיבור במעשר מנ"ל, כל שחיב, מין שחיב, הנ"מ **נא:** בשבת פאה מכ"א, עביד לטעמא מטמא, אין נקחין במע"ש, עשויה לכמך: **מתני'** ראשית הגז מתנות, ביעור שביעית: **מתני'** סנפיר: **מתני'** ברכה **נב:** **מתני'** תינוקת שהיבא שערות. בן סורר, א"י למאן. לאפוקי מר"י דאיש כ', בתינוק ל"ל חייב: לר"י נבעלה בב"ש, מעשה, שדר בלשא, ב' שערות. **נב:** ב' בגומא א', א' בכף וא' בביצים, עד מתי ממאנת, עד שתכלכל: **מתני'** כדי לכוף לקרוץ ניטלת בזוג, להחמיר: **מתני'** כתם משום זב, רחב"א

נג: יש ואין כדי לחלק לגי גריס, ר"י בן אגרא, נר' דבריו בלא בדקה, ביהש"מ דר"י יוסי, אלמא דר' יוסי לר' לילה הוא, ה"ק, רמינהו, ב' תנאי
נג: דר' יוסי מובלע ברי"י: מטמא קדשים למפרע, ראתה כתם ואח"כ דם, מתקנה ואני מעותה, הפס"ט בכתם: **מתני'** ראתה יא' ביהש"מ, וסוף זיבה
נד: שוטות טועות. יום א' טמא וא' טהור, ב', רגרגרן אסור, ג', ד', ה', ו' טמא וטהור, שוב אינה משמשת, ז' רביע מכח, ח' טו' מתוך מח', יד' הוי
נד: ימי נדה עולין לספירת זיבה, איבעיא בימי לידה כה"ג, ראתה ב' ולג הפילה וא"י, שאני"ה. ט' משמשת ח' מיח', י' ימי שימושה כימי זיבתה.

דם הנדה

נד: מטמא לח ויבש, שרץ נבלה, שריה. מנה"מ, הדוה בנדתה, יבש מעיקרא, יהיה, דמה לטמא מו"מ, אבן במנוגעת, ת"ל זב, היא ולא דמה
נה: אבן מסמא, הנושא אותם: בשר במת, לכל טומאתו, או בעצם נ"מ דאיפריד, שינים, שער, ציפורן, גלודה, עורותיהן כבשרן, שטיחין: זובו טמא
נה: אימא ה"מ במגע כשרץ, במגע כנבלה, מקיש זובו לו: רוק וכי ירוק, אע"פ שלא נגע, אימא במגע כשרץ כנבלה: מי האף, נגררין, מעין, בעי לימות
נו: זאת לרבות מ"ר, דם האמה, כרוק שמתעגל ויוצא ונבלע, נילף מזב: שרץ שיבש ושנשרף, בהם מהם: לחין מנלן: שריה מעלי"ע: רקב: **מתני'** מבוי
נו: חזקת בדוק מתכבד מתכבס, נ"מ, חזקה שבדקין, נדחה מראה, מקדיר: כתם לח למפרע: **מתני'** מרקס. תרמוד, מבין ישראל: **מתני'** בית טמאת
נז: לא תסיג גבול, נאמנים בקברנו בכהן עומד: על הבהמה בגוזה ועובד: ציון מדרבנן: סככות ופרעות ובית הפרס, נאמן בהלך בכלה: תחומין וי"י.

הרואה כתם

נז: כתם בבשרה, בחלוקה, מעפורת. בלי הרגשה, מ"ר, עד, שמש, רוב ימיה טמאין, ספק טמא ספק טהור, קתני מיהת, ועו"ק כנגד ביה"ת טמאה.
נח: מודה מדרבנן, דשאמק"ט: עקבה, ראש גדלה, מחזקין ממקל"מ, ידה: בפנים עד מקום חבק, כשיר, משתיתא: ארוכה וקצרה, בדקה והשאלה
נח: מ"ש מב' שנתעסקו. ג' חלוקות: **מתני'** תולה בכ"ד, מכה. ספק עברה: מאכולת, פשפש, עיר שבה חזירים: גריס כפחות מכגריס או כיותר.
נט: תולין תחתון בעליון. מאכלת רצופה, נתעסקה בגריס, נתעסקה במועט, מין א', תרנגולת: להחמיר והן דרבנן: פליגי רבנן אראב"צ בדם על העד.

האשה שהיא עושה

נט: דם במ"ר, איש ואשה. הדור מ"ר, מזנקת: איש ואשה לר"מ, ס"ס. לר"ש אשה (ואיש) יושבים: **מתני'** השאלה לנכרית, ג' נשים, דבר שאמק"ט.
ס: נכרית הרואה, מח' ת"ק ור"מ. שומר"י בבי, שוין שתולין, לפיכך ל"ל, טמא וטהור שהלכו, כתם בכתם לרשב"ג, גופא קשה, ל"ק (3)
ס: נכרית בעלת כתם: ונקתה לארץ, מטלית גע"ג, ב' טוחנות, ר' יעקב מטמא: **מתני'** ג' במטה, בשיעור וסת, שאני"ה דמשש עכביה: תולות זב"ז
סא: **מתני'** ג' במטה, דרך עליה, בדקו ג', גל. משולבות. לרבנן בגל עורב נטלו, לא בדקו כדבעי, לשה"ר מיחש מבעי, אל תירא דעוג, בגד שאבד כתם
סא: אבדה בו ש"ז, כלאים, מצות בטילות, שעו טווי ונוז. בגד צבוע, תקנו, הותרו. **מתני'** ז' סמנין
סב: הטבילו ועשה ע"ג טהרות, נתר. בורית. קמוניא. אשלג. ו' סמנין וצפון, עבר שנאן, טהרות שאחר תכבוסת ב' טמאות שהרי הקפיד
סב: בקפידא תליא, חרסין דזב שבלעו בתנור, ר"ל ור"י, כתמים, דם נדה, רביעית דם. בלוע שא"י לצאת טהור. פליגי ביכול לצאת ולא הקפיד.
סג: רוק תפל, לא טעם, שנה פרקו: רק עמם, עובר שיתן מלח: מ"ר שהחמיצו: שיעור לשיעורן: צ' לכסכס: הקדים שנים: **מתני'** וסה"ג, דיה שעתה
סג: שופעת: כיוצ"ב לאתויי, ראשה כבד, אכלה שום. **מתני'** למודה לראות בתחילת וסת, ר' יוסי שעות, לר"י עונות, והזרתם. **מתני'** למודה ושינתה
סד: רב ושמואל בדילוג, למודה, מיחש בחד זימנא, ב' זימני בחד זימנא מיעקר, תניא כוותיה ראתה כ', כ', ל', כ', הותר יום ל' ונאסר יום כ'
סד: **מתני'** נשים בבתוליהן כגפנים, באין דם לר' יהודה דורקטי. כשם שהשאור יפה לעיסה כך הדם לאשה, בניה מרובין.

תינוקת

סד: ב"ש וב"ה: לא הגיע זמנה, הגיע זמנה, ראתה בבית אביה. אפי' ראתה: תחיה המכה, נותרת, רק בפה. שמשה בימים, פעם ב' מצא דם, בוגרת.
סה: נתן ד' לילות ביב' חדש, כל הבעילות אינן אלא א', ב' בקטנות וב' בנערות. מנימין סקסנאה, נתקו שיניו: עונה, לילה וחצי יום, מטהר גתיו
סה: מיישנן, מים מקלחין לעונה, יום או לילה, חצי יום וחצי לילה, ניסן, תמוז, כתובה מגיה. בועל ב"מ ופורש. שופעות ובאות, נשתנה הדם. רמ"ת.
סו: רמ"ת ג"פ, שפופרת, מכה, וסת, ממק"ט, אפגורי אפגר, ג' אצבעות וכחות, בעתה, דימית עיריך, תגלי. רבי בשדות, בנו"י החמירו, דם חימוד.
סו: לא תחוף בנתר חול וקירי. מדיחה קמטיה, ראוי לבילה, עצם בשיניה, נמצא עליה דבר חוצץ, סמוך לטבילה חפיפה, לא תעמד ע"ג כלי דבעית.
סז: לא תטבול בנמל, מקוה בניסן מפצי בתשרי, תבשיל לבנה, רבדי דכסילתא, לפלוף דעין, כחול, עיניה פורחות, פתחה ביותר, דרך גדילתה. נימא א'
סז: ג' אינו חוצץ, רובו ומקפיד, נדה בזמנה בלילה, סרך בתה, אריותא. היום דזבות לטבול ביום, אחר תטהר, חופפת בא' טובלת בג'. חפיפה בלילה.
סה: אשת רנב"י, דודי חסרת, חופפת בער"ש וטובלת במוצ"ש, ק' הלכתא אהלכתא: **מתני'** בדקה שחרית, לרב זבה ודאי ללוי ספק, אהייא,
סח: מטמאה מעלי"ע, תיובתא דרבא: תיובתא דאין קובעת בימי זבה: רי"א, מ"ל הפרישה בראשון: **מתני'** בדקו א' וז'. סירוגין, קרי, סככות פרעות
סט: בדקו א' וחי' לר"א מהו, תחילתן, סופן. הפרישה בג' סופרתה, ככותאי, ספורין בפנינו, ר"ע, רבנן, יום א' ראיתי, ט', יא', טו' טבילות, א"י כמה,
סט: תריץ א"י כמה ספרתי: **מתני'** מתו מטמאין במשא, עכו"ם, נשים מתות נדות. אבן מסמא: עכו"ם טומאתו מדרבנן, שאלו לריב"ח, בת משלחת
ע: נתערבו קבנות ב' מצוערין, כותב נכסיו, כשקרב אשמו, כמי, לר"י אשם קבעה, לר"ש הכל הולך אחר החטאת ניתי קרבן ויתנה,
ע: טעון ב' החומרות, כר"ש בא' ופלגי בא': ג' דברי אגדה, חפץ במיתה, ישא פנים, בחר בציון: דברי בורות, לוט, בן שונמית, לעת"ל: מה יעשה אדם.
עא: מ"ט דב"ש, פחד, ביעתותא, חיות מתבישות: **מתני'** מתה ויצאה רביעית דם. ממקמ"ט א"ב, דם תבושה א"ב, איזה דם תבושה, מטפטף במטה
עא: לר"י אין דם מבטל דם, דמו שותת: **מתני'** יושבת מערה מים לפסח. חולין ע"ט הקדש: **מתני'** מודים שאכלת במעשר וכו': **מתני'** רואה יום יא'
עב: טבלה ביום אחריו, רואה בתוך יא. שוה לטומאה ישו לקרבן, משכב ומושב דב', תנינא, ראתה שאני, הכי קא קשיא, ראיא א' כשומ"י
עב: מסיט הריאה לב"ש תולין, אימא כבועל שומ"י, מ"ש איהו דלא מטמא מו"מ, מ"ש בועל דלא מטמא, תרבות רעה. י' לר"י הלכה ור"ל הלכות,
עג: קראי נינהו, מופלג ב', ראיון לספירה וזיבה, ב' ימים, א', אין הזב מטמא משבועל, סופרת א' לא', לראב"ע הלכתא, בלילא תהא נדה. כל השונה.

הדרן עלך מסכת נדה בל"נ